

Ta lə Lubə Kunmindı kÍ Sigi

Mango New Testament

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

Matiye.....	4
Marki	36
Luki	55
Ja	87
Njékɔwkułə-je	108
Rɔm-je.....	139
1 Kɔrɛnti-je.....	152
2 Kɔrɛnti-je.....	164
Galati-je.....	172
Epeji-je	177
Pilipi-je.....	182
Kolosi-je.....	186
1 Tesaloniki-je.....	190
2 Tesaloniki-je.....	193
1 Timote	195
2 Timote	200
Titì	204
Pilemɔ.....	207
Əbrə-je	209
Jaki	218
1 Piyər.....	222
2 Piyər.....	226
1 Ja	229
2 Ja	233
3 Ja	234
Judi.....	235
Né-je kí 'tɛɛ kî dɔ-é	237

Matiye

Ta-je kí dɔ Poyta kí Maji-ti kí Matiye ndàngi

Mbete kinlé dɔɔ kunmindí kí sigí kɛ Kunmindí kí Low nati. Ɛ tɔji Jeju Kristi kí dow kí Lubə mbəti-é kí njé-pata-je kí ta Lubə-ti kí mɛɛ Kunmindí-ti kí Low d'un-né mindi-dé rəm, tɔji-é kí ngar kí boy kí gin koji-ti la Dabidi. Matiye ndàngi mbete kinlé kɔɔ ra-né kɛ jipi-je ya kete, kɔɔ kadi 'gə Poyta kí maji kí sɔbi dɔ Jeju kí ree kí njəkaji-dé rəm, ree kí ngar la-dé rəm. Ngà Poyta kí maji kinlé tò kɔɔ dow-je lay tɔ. Ta tɔl ta mbete-ti lé, Jeju idə njéndó-né-je liə kadi d'ɔw kɛ lo-je lay kadi d'ingə njéndó né-je gin dow-je-ti lay kí dɔnangi-ti d'adi-n'ɛ (28:19).

Matiye kí njéndàngi mbete kinlé, to njətaə lambo. Ri-é la Lebi tɔ (). Jeju ba-é adi-é to kí káre dan njéndó né-je-ti liə kí dɔɔgi gidi-é joo (), bá go-ti ɛ ulə-dé kí njəkɔwkulə-je.

Matiye tum gin mbete liə kɛ kɔr ginka Jeju, kɔɔ tɔji-né kí Jeju lé to kí dan jipi-je-ti. Ɛ pa ta la koji Jeju rəm, né kí ɛ ndó dow-je rəm, né kí ɛ ndó njéndó-né-je liə rəm, nékɔji-je liə rəm, bá koy-é dɔ kagdəsi-ti kɛ tɔsi kí tɔsi ndəl tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy rəm, bá pa ta la né-je kí njéndó-né-je la Jeju d'a ra mɛɛ ndɔ-je-ti kí nɔ-dé-ti rəm.

Kɔr ginka Jeju

Luk 3:23-38

1 Kɔr ginka Jeju Kristi kí ngonka Dabidi, kí ngonka Abrakam ɛn:

² Abrakam oji Isaki;

Isaki oji Jakobi;

Jakobi oji Juda kɛ ngankɔ-é-je;

³ Juda dɛ kɛ Tamar d'oji Paresi, kɛ Jera;

Paresi oji Esrɔm;

Esrɔm oji Aram;

⁴ Aram oji Aminadabi;

Aminadabi oji Nasɔ;

Nasɔ oji Salmɔ;

⁵ Salmɔ dɛ kɛ Rakabi d'oji Bowaji;

Bowaji dɛ kɛ Rutí d'oji Obedi;

Obedi oji Jese;

⁶ Jese oji ngar Dabidi;

Dabidi taa ne Uri oji-né Salomɔ;

⁷ Salomɔ oji Robowam;

Robowam oji Abiya;

Abiya oji Aja;

⁸ Aja oji Jojapati;

Jojapati oji Joram;

Joram oji Ojiyasi;

⁹ Ojiyasi oji Jowatam;

Jowatam oji Akaji;

Akaji oji Ejekiyasi;

¹⁰ Ejekiyasi oji Manasi;

Manasi oji Amɔ;

Amɔ oji Jojiyasi;

¹¹ Jojiyasi oji Jekoniyasi kɛ ngankɔ-é-je.

Dɔgangi bal-é-je-ti kin é d'uwə-né

dow-je kí Jorijalem d'ɔw sə-dé bə Babilɔn-ti. †

¹² Lokí d'ɔw sə-dé Babilɔn-ti lé,

Jekoniyasi oji Salatiyel,

Salatiyel oji Jorobabel,

¹³ Jorobabel oji Abiyudi,

Abiyudi oji Eliyakim,

Eliyakim oji Ajɔr

¹⁴ Ajɔr oji Sadoki,

Sadoki oji Akim,

Akim oji Eliyudi,

¹⁵ Eliyudi oji Eleyajar,

Eleyajar oji Matɔ,

Matɔ oji Jakobi,

¹⁶ Jakobi oji Jojepi kí ngɔw Mari.

Rəmə Mari oji Jeju kí 'ba-é Kristi ††.

¹⁷ Kɛ dɔ Abrakam-ti sar ree tɛɛ-né dɔ Dabidi-ti lé, to ginka dɔɔgi gidi-é sɔ. Ə kɛ dɔ Dabidi-ti sar ree tɛɛ-né bal-ti kí d'uwə-né ngan Israyel-je d'ɔw-né sə-dé bə Babilɔn-ti lé, to ginka dɔɔgi gidi-é sɔ rəm, kɛ dɔ bal-ti kí d'uwə-né ngan Israyel-je d'ɔw-né sə-dé bə Babilɔn-ti sar ree tɛɛ-né dɔ koji Kristi-ti, to ginka dɔɔgi gidi-é sɔ tɔ.

Koji Jeju Kristi

Luk 2:1-21

¹⁸ †Koji Jeju Kristi lé tò titi-nɔ bə: Kɔ-é Mari to ngonmandi kí Jojepi uwə dɔ-é. Lokí 'gə-nɔ dené kɛ dingəm-ti

† †† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é. † 1:18 Luk 1:27

al bəy ya rəmə, Mari ndan ngon k̄ t̄ḡi lə Ndil k̄i aa njay. ¹⁹ Jojepi k̄i to njənungi-é lé, to dow k̄i njururu, adi ndigi kadi n'pa ta kin ki ndaa-ti n'ulə-né r̄s̄ɔl d̄-é-ti al. Beba ɛ̄ ɔ̄ji m̄ɛɛ-é-ti k̄d̄ɔ mbati-é k̄i go ngəy. ²⁰ Ngà loki ɛ̄ isi gir ta-é ki gir ya bəy rəmə, malayka lə 'Babe t̄ɛɛ̄ k̄ɔy m̄ɛɛ̄ n̄i-ti idə-é panè: Jojepi, ngonka Dabidi, 'bəl al, 'taa Mari lé, kd̄ɔtalə ngon k̄i m̄ɛɛ̄-é-ti kinlé to ngon k̄i ree k̄i go rəbi lə Ndil k̄i aa njay. ²¹ †ɛ̄ à koji ngon k̄i dingəm ə 'a kində ri-é lə Jeju, k̄d̄ɔ ɛ̄ bá à to dow k̄i à kaji dow-je liə m̄ɛɛ̄ majal-je-ti lə-dé. ²² Né-je kin lay ra-né bè k̄d̄ɔ kadi ta k̄i 'Babe adi njèpata k̄i ta-é-ti pa kete lé né-é ra né. ²³ 'Babe adi njèpata k̄i ta-é-ti panè:

Ngonmandi k̄i gə dingəm al bəy à ndan ngon!
À koji ngon k̄i dingəm rəmə d'a kində ri-é lə
«Emanuel», k̄ɔr m̄ɛɛ̄-é to «Lubə isi s̄ə-ji.» ††

²⁴ Loki Jojepi ɔ̄ d̄ɔ bi-ti lé, ra titi k̄i malayka lə 'Babe idə-é-né lé, adi ɛ̄ taa Mari lé. ²⁵ †D̄ɛ̄ 'gə-n̄ə dené k̄i dingəm al ya sar Mari oji-né ngon k̄i dingəm, adi Jojepi ində ri-é lə Jeju.

Ta lə njénégə-je k̄i d̄ɔ k̄ərwəj-je-ti k̄i koji Jeju

Luk 2:8-20

2 D'oji Jeju Betlekem, d̄ɔnangi Jude-ti, bal-je-ti k̄i Erod̄i ɔ̄-né be. Go koji-é-ti lé, njénégə-je k̄i d̄ɔ k̄ərwəj-je-ti d'ɔ̄ lo kubə k̄ad̄i-ti 'ree Jorijaləm ə ² 'd̄əji 'panè: «Ngar lə jipi-je k̄i d'oji-é lé t̄ò rá wa? J'oo k̄ərwəj liə lo kubə k̄ad̄i-ti bá j'ree k̄d̄ɔ k̄ɔsi d̄ɔ-ji nangi n̄ɔ̄-é-ti.» ³ Loki ngar Erod̄i oo ta kin bè lé, m̄ɛɛ̄-é gangi man rəm, bá dow-je k̄i Jorijaləm lay ya m̄ɛɛ̄-dé gangi man siə rəm t̄ɔ. ⁴ Beba ɛ̄ ba njékun d̄ɔ njégugnə-je lə Lubə, k̄i njéndó dow-je ndukun-je d̄əji-dé se lo k̄i rá bá d'a koji Kristi †† lé titi wa? ⁵ D̄ɛ̄ d'idə-é 'panè: «D'a koji-é Betlekem, d̄ɔnangi Jude-ti, k̄d̄ɔ ta k̄i njèpata k̄i ta Lubə-ti pa ən:

⁶ «S̄əji dow-je k̄i Betlekem k̄i d̄ɔnangi Jude-ti, kadi 'gəi maji k̄i be lə-si lé, to ngonbe k̄i s̄ɛ̄ bè ngay dan bebo-je-ti k̄i d̄ɔnangi Jude-ti al. Kd̄ɔ ngar k̄i njèkul dow-je lə-m, k̄i 'to Israyel-je à t̄ɛɛ̄ dan-si-ti.» ††

⁷ Beba Erod̄i ba njénégə-je k̄i d̄ɔ k̄ərwəj-je-ti gid̄i ngəy, d̄əji-dé se d̄ɔkaglo k̄i rá-ti ya bangi ə k̄ərwəj lé t̄ɛɛ̄-né wa? ⁸ Ba go-ti, ulə-dé Betlekem panè: «D̄wi 'd̄əji ta k̄i t̄ɔgr̄-ti d̄ɔ ngon-ti kinlé maji-maji ooi. Loki ingəi-é rəmə, ree idəi-mi k̄d̄ɔ kadi m̄ə k̄àrè m'ɔw m'ɔsi d̄-m nangi n̄ɔ̄-é-ti t̄ɔ.»

⁹ Go ta-ti lə ngar lé, d̄ɛ̄ d'ɔ̄ti d'ɔw rəmə k̄ərwəj k̄i d'oo-é lo kubə k̄ad̄i-ti n̄i lé, ɔr n̄ɔ̄-dé sar ree t̄ɛɛ̄ d̄ɔ lo-ti k̄i ngon k̄i b̄ər t̄ò-ti lé rəmə ɔ̄ nangi. ¹⁰ Loki d'oo k̄ərwəj ɔ̄ nangi lé, r̄-dé nəl-dé n̄ə. ¹¹ Beba d'ɔw m̄ɛɛ̄ k̄əy-ti ə d'oo ngon k̄i b̄ər lé k̄i k̄ɔ-é Mari, rəmə 't̄ɔsi m̄əkəji-dé nangi ə d'ɔsi d̄-dé nangi n̄ɔ̄ ngon k̄i b̄ər-ti lé. Go-ti, d̄ɛ̄ 't̄ɛɛ̄ ta mbu né-je lə-dé k̄i d'ində ngangəm ə d'adi-é

† 1:21 Luk 1:31 †† † 1:25 Luk 2:21 †† Kristi lé k̄ɔr m̄ɛɛ̄-é to dow k̄i Lubə mbati-é. ††

kadkare-je: adi to l̄ɔr-je, k̄i dukan-je, k̄i n̄ɔ̄kagi-je k̄i əti maji-maji. ¹² Go-ti, Lubə idə-dé m̄ɛɛ̄ n̄i-ti kadi 'təl k̄i rəbi k̄i d̄ɔ Erod̄i-ti gogi al ngá. Beba d̄ɛ̄ 'təl d'ɔw be lə-dé k̄i rəbi k̄i rangi.

D'əy k̄i Jeju d'ɔw siə Ejipti

¹³ Loki njénégə-je k̄i d̄ɔ k̄ərwəj-je-ti d'ɔw be lé, malayka lə 'Babe k̄áre ree m̄ɛɛ̄ n̄i-ti idə Jojepi panè: «'I taá, 'un ngon k̄i b̄ər k̄i k̄ɔ-é, ə 'əy ɔw s̄ə-dé Ejipti. 'Isi n̄i sar kadi m̄ə ya m'idə-i bá 'təl 'ree s̄ə-dé gogi, k̄d̄ɔ Erod̄i lé ə sangi kadi n'tɔl ngon kin.» ¹⁴ Beba Jojepi ɔ̄ taá nd̄ɔ n̄ɔ̄ ɔ̄y, un ngon k̄i b̄ər k̄i k̄ɔ-é ɔw s̄ə-dé Ejipti. ¹⁵ ɛ̄ isi Ejipti n̄ɔ̄ sar koy Erod̄i. T̄ò bè k̄d̄ɔ kadi ta k̄i 'Babe adi njèpata k̄i ta-é-ti pa kete lé, né-é ra né. 'Babe panè: «M'ba ngon-m kadi t̄ɛɛ̄ d̄ɔnangi Ejipti-ti k̄ɔgi.» †††

Koy lə ngan-je k̄i b̄ər k̄i be-ti k̄i Betlekem

¹⁶ Loki Erod̄i oo k̄i njénégə-je k̄i d̄ɔ k̄ərwəj-je-ti kin d'ədi-é lé, w̄ngi ra-é n̄ə adi un ndu kadi 'tɔl ngan-je k̄i b̄ər k̄i dingəm be-ti k̄i Betlekem k̄i lo-je k̄i gəə d̄-é tin ya lay; un kuti-é d̄ɔ ngan-je k̄i bal joo-ti təl-né k̄i nangi; ɔ̄ji-né d̄ɔ gangi nd̄ɔ-je-ti k̄i k̄ərwəj nd̄ɔy-né bá njénégə-je k̄i d̄ɔ k̄ərwəj-je-ti d'idə-é-né lé. ¹⁷ Beba ta k̄i Jeremi k̄i njèpata k̄i ta Lubə-ti pa lé né-é ra né. ɛ̄ panè:

¹⁸ «Sukùkú, k̄i ndi n̄ɔ̄-je, k̄i baata-je ba giti-giti m̄ɛɛ̄ be-ti k̄i Ramə, Rasəl n̄ɔ̄ kd̄ɔtalə ngan-é, ɛ̄ ndigi kadi dow ḡɔr-é al, Kd̄ɔtalə d'oy lay.» †††

Təl Jojepi k̄i Najaret̄i gogi

¹⁹ Loki Erod̄i oy lé, malayka lə 'Babe ree r̄ɔ Jojepi-ti d̄ɔnangi Ejipti-ti idə-é m̄ɛɛ̄ n̄i-ti panè: ²⁰ «'I taá, 'un ngon k̄i b̄ər k̄i k̄ɔ-é, ə 'təl 'ɔw s̄ə-dé d̄ɔnangi Israyel-ti gogi, k̄d̄ɔ dow-je k̄i 'sangi tɔl ngon k̄i b̄ər lé d'oy ngá.» ²¹ Beba Jojepi ɔ̄ taá, un ngon k̄i b̄ər k̄i k̄ɔ-é, təl ɔw s̄ə-dé d̄ɔnangi Israyel-ti gogi. ²² Loki Jojepi oo kadi Arkelawusi bá ɔ̄ be d̄ɔnangi Jude-ti tó b̄ɔbi-é Erod̄i-ti lé, bəl kisi d̄ɔnangi Jude-ti. Beba Lubə idə-é m̄ɛɛ̄ n̄i-ti kadi ijə r̄ɔ-é k̄i rangi ɔw isi d̄ɔnangi Galile-ti yó. ²³ ɛ̄ ɔw isi m̄ɛɛ̄ bebo-ti k̄i ba-é Najaret̄i. T̄ò bè k̄d̄ɔ kadi ta k̄i nd̄ɔki njèpata-je k̄i ta Lubə-ti 'pa lé, né-é ra né. Nd̄ɔki 'panè: D'a ba-é dow k̄i Najaret̄i.

Ta ndó lə J̄ə k̄i njèra dow-je batəm

Mar 1:2-8; Luk 3:1-20

3 Bal-je k̄i rangi go-ti, J̄ə k̄i njèra dow-je batəm ində lo t̄ɛɛ̄ ə ilə mb̄ɛ diləlo-ti k̄i d̄ɔnangi Jude-ti panè:

²†«In̄əi panjiyə-si-je kí maji al kɔgi, kɔɔ kɔbe kí dɔrɔ-ti †† ree ngɔsi.»³Jɔ lé bá to dow kí Ejay njèpata kí ta Lubə-ti pa ta liə kete panè:

«Ooi, ndi dow kí njèkilə mbɛ diləlo-ti panè:
'Rai go rəbi lə 'Babe!

'Rai go ngan rəbi-je liə adi ɔ njururu-njururu!» †

⁴Jɔ ɔɔ kubi kí 'ra kɔ bəl jambal, ɔɔ bədi-é kɔ ndaá ɔɔ bədi ə nékuso-é to 'bete-je, kɔ toji kí wale. †⁵Dow-je kí Jorijalɛm, kɔ dow-je kí dɔnangi Jude-ti lay, kɔ dow-je kí mɛɛ be-je-ti kí tò ngɔsi kàdɔ ba Jurde-ti lay ya d'ɔw rɔ-é-ti ⁶'pa ta rəsi dɔ majal-je-ti lə-dé d'adi-é ra-dé-né batɛm kəm man ba Jurde-ti.

⁷†Loki Jɔ oo Parisi-je ††, kɔ Sadusi-je †† nɔ-nɔ 'ree rɔ-é-ti kɔɔ kadi ra-dé batɛm tɔ lé, ɛ dɔji-dé panè: «Sɔi kí mɛɛ-si ndul titi-nɔ kɔ mɛɛ li pii-je bè kan! Nɔ bá idə-si kadi ɔyi wɔngi kí à ree lé wa? ⁸Adi kullə ra-si tuwə kullə ra dow-je kí d'in̄ə panjiyə-dé-je kí maji al kɔgi bane.

⁹«Ooi nè a 'giri mɛɛ-si-ti painè 'toi nganka Abrakam. M'idə-si rəsi m'adi ooi, kɔɔ ɔr-je kin ya kàrè Lubə asi təl-dé nganka Abrakam-ti kare. †¹⁰†D'ində kungə pèrèrè kàdɔ kagi-je-ti kàre-kàre lay ngá, adi kagi kí kandi-é maji al lé, d'a tugə-é dɔ njirə-é-ti kɔɔ kilə-é dan pər-ti. ¹¹Mɔ, m'ra-si batɛm mani, sɔbi-né dɔ panjiyə-si-je kí maji al kí 'tusi in̄əi kɔgi lé. Ngà ɛ kí à ree go-m-ti lé, tɔgi-é itə-m nɔ, adi saba kí nja-é-ti ya kàrè m'tuwə kadi m'tɔr al. ɛ lé bá, à ra-si batɛm lə Ndil kí aa njay rəm, batɛm pər rəm. ¹²ə ɛ ɔw kɔ né tó-né liə ji-é-ti nɔɔ; à ra lo tó né liə ə à mbɔ ko liə kungɔ damɔ, ngà tisə-é bá à kungɔ dan pər-ti kí à koy al sartagangɔ.»

Jɔ ra Jeju batɛm

Mar 1:9-11; Luk 3:21-22; Jɔ 1:32-34

¹³Jeju j Galile ɔw rɔ Jɔ-ti ta ba Jurde-ti kɔɔ kadi ra-é batɛm. ¹⁴Ngà Jɔ ndigi mbati adi idə-é panè: «Mɔ bá 'a ra-m batɛm, rəmə i tá 'ree kadi m'ra-i batɛm tɔ bəy wa!» ¹⁵Jeju təl idə-é panè: «Kí ngɔsnè-ti kinlé, 'ndigi sə-m dɔ-ti kadi j'ra bè, kadi né kí njururu kí Lubə ndigi lé né-é ra-né né.» Beba Jɔ ndigi siə dɔ-ti ə ra-é batɛm.

¹⁶Loki Jeju ra batɛm bá tɛɛ kəm man-ti bè ya rəmə ta dɔrɔ tɛɛ, adi oo Ndil Lubə, titi-nɔ kɔ dɔngɔndɔnɔ bè, ree isi dɔ-é-ti. ¹⁷†Rəmə, ndi dow ba dɔrɔ-ti panè: «ɛ kan to Ngon-m, m'ində-é dan kəm-m-ti, rɔ-m nəl-m dɔ-é-ti nɔ.» ††

† 3:2 Mat 4:17; Mar 1:15 †† Kɔbe kí dɔrɔ-ti: «Kɔbe kí dɔrɔ-ti» kɔ «kɔbe lə Lubə» lé to né kí kàre-rè. Ngà Matiye lé ndàngi mbete kin sɔbi dɔ-né jipi-je lé bá ɛ ndàngi-né panè «kɔbe kí dɔrɔ-ti» kɔ jipi-je lé 'ndigi bá ri Lubə ki nɔɔ bè al. † †† †† 3:7 Mat 12:34; 23:33 ††† PARISI-JE: Parisi-je 'to kuti dow-je madi kí dan jipi-je-ti kí njékində kəm-dé go ndukun-ti lə Moiyiji kadi ngə nɔ. ††† SADUSI-JE: Sadusi-je 'to kuti dow-je madi kí dan jipi-je-ti kí njékində kəm-dé go ndukun-ti lə Moiyiji tɔ. Dɛ 'panè: Dow à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ al rəm, Malayka-je kàrè 'goto rəm tɔ. Ngà Parisi-je lé rəmə, 'panè: Dow à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ rəm, bá Malayka-je d'isi nɔɔ rəm tɔ. † 3:9 Jɔ 8:33 †† ††† 3:10 Mat 7:19 †† 3:17 Mat 12:18; 17:5; Mar 1:11; Luk 9:35 †††

Sú nɔ Jeju

Mar 1:12-13; Luk 4:1-13

⁴†Go-ti, Ndil Lubə ɔr Jeju ɔw siə diləlo-ti kɔɔ kadi Sú nɔ-é. ²Jeju ra ndɔ kɔrɔɔ ya uso né al, adi bo ra-é. ³Beba njənɔ dow-je lé ree rɔ-é-ti pa siə panè: «Kinə 'to Ngon lə Lubə ya rəmə, 'un ndu adi ɔr-je kin 'təl mbə.» ⁴Ngà Jeju idə-é panè: «'Ndàngi 'panè: "Dow à kisi kɔ dɔ-é taá kɔ takul nékuso ya par al, ngà kɔ takul ta-je lay kí tɛɛ ta Lubə-ti ††."»

⁵Go-ti, Sú ɔw kɔ Jeju bebo-ti kí aa njay, kí to bebo lə Lubə, adi-é ɔ taá sam kəy-ti lə Lubə ⁶bá idə-é panè: «Kinə 'to Ngon lə Lubə ya rəmə, 'kilə 'usi nangi. Kɔɔ 'ndàngi 'panè:

"Lubə à kun ndu kadi malayka-je liə kɔɔ ta lə-i.

ə Dɛ d'a kində ji-dé kuwə-i-né taá, nè nja-i à kɔ dar ɔr."» †††

⁷Jeju təl idə-é panè: «'Ndàngi mɛɛ mbete-ti lé tɔ 'panè: "'A nɔ 'Babe Lubə lə-i al."» †††

⁸Sú təl ɔw siə dɔ mbal-ti kí ngal lɛng-lɛng, tɔji-é kɔbe-je kí dɔnangi-ti nè kin lay, kɔ riba-je kí dɔ-ti. ⁹ə idə-é panè: «Kinə 'tɔsi məkəji-i nangi ə 'ɔsi dɔ-i nangi nɔ-m-ti lé, m'a kadi-i né-je kin lay.» ¹⁰Jeju təl idə-é panè: «Satɔ, 'ɔti rangi ta-m-ti! Kɔɔ 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: "'Babe Lubə lə-i bá 'a kɔsi dɔ-i nangi nɔ-é-ti ə ɛ ya ya kí kár-é 'a pole-é †††."»

¹¹Beba Sú tusi Jeju in̄ə-é. Malayka-je 'ree 'ra kɔ Jeju.

Jeju ulə gin kulə liə dɔnangi Galile-ti

Mar 1:14-15; Luk 4:14-15

¹²†D'ilə Jɔ ¹⁹dangay-ti, beba loki Jeju oo ta-é lé, ɛ ɔti ɔw dɔnangi Galile-ti.

¹³†Rəmə in̄ə be kí Najaretɔ, ɔw isi Kapernayim ta babo-ti kí Galile, kí to dɔnangi lə Jabulɔ-je kɔ Néptali-je. ¹⁴Tò bè kɔɔ kadi ta kí Ejay njèpata kí ta Lubə-ti pa kete lé né-é ra né. ɛ panè:

¹⁵«Dow-je kí dɔnangi-ti lə Jabulɔ-je Kɔ dɔnangi-ti lə Néptali-je,

Kɔ dow-je kí njèkisi ngɔsi ta babo-ti,

Kɔ gidi ba Jurde-ti, dɔnangi Galile-ti kí 'to jipi-je al ²¹;

¹⁶Dow-je kí d'isi lo kí ndul-ti, d'oo londógi kí boy rəm! Dɛ kí ndil koy səbi dɔ-dé-ti kàrè lo ndógi dɔ-dé-ti rəm tɔ ²²!»

¹⁷†Dɔkaglo-é-ti kin bá Jeju ulə gin kilə mbɛ ə idə dow-je panè: «In̄əi panjiyə-si-je kí maji al kɔgi, kɔɔ kɔbe kí dɔrɔ-ti ree ngɔsi!»

†† 4:1 Əbr 2:18; 4:15 †† ††† ††† ††† 18 4:12 Mat 14:3; Mar 6:17; Luk 3:19,20 ¹⁹ Jɔ kinlé to Jɔ kí njəra dow-je batɛm, bi to Jɔ kí njəndó né lə Jeju kin al. ²⁰ 4:13 Jɔ 2:12 21 22 23 4:17 Mat 3:2

Jeju kî mbow-je sɔ

Mar 1:16-20; Luk 5:1-11

¹⁸ Ndo káre bè, Jeju ɔw njiya ta babo Galile-ti, rəmə oo ngankɔ-ŋa-je joo kɛ 'to mbow-je d'ɔ d'ilə burə baa: To Simɔ kɛ 'ba-é Piyər dɛ kɛ ngonkɔ-é Andre. ¹⁹ Beba Jeju idə-dé panè: «'Reei uni go-m ə m'a təl-si njəsangi dow-je-ti.» ²⁰ Rəmə tajinati nè ya 'tusi burə-je lé d'ɪŋə ə d'un go-é. ²¹ Loki Jeju ɔti ɔw kete əbi rəmə, oo ngankɔ-ŋa-je kɛ rangi joo bəy, adi to Jaki dɛ kɛ Jɔ kɛ 'to nyan lə Jebede, d'isi mɛɛ tɔ-ti kɛ bɔbi-dé, d'isi 'raki burə-je lə-dé. Jeju ba-dé rəmə ²² kalangi bè ya 'tusi bɔbi-dé kɛ tɔ d'ɪŋə-é ə d'un go-é.

Jeju ndó né rəm, adi lapiya njémɔy-je rəm

Mar 1:39; Luk 4:44; 6:17-18

²³ 'Jeju ɔw kɛ go lo-je lay kɛ dɔnangi Galile-ti, ndó né dow-je mɛɛ kəykwəŋa-je-ti lə jipi-je, ilə mbɛ Poyta kɛ Maji kɛ sɔbi dɔ kɔbe lə Lubə rəm, bá adi mɔy-je kɛ məti-je kɛ gay-gay lay ɔr dɔ dow-je-ti rəm tɔ. ²⁴ Ri Jeju ba ɔr lo kɛ dɔnangi Siri-ti njuti-njuti, adi dow-je d'ɔw kɛ njémɔy-je kɛ gay-gay, kɛ rɔ-dé to-dé kɛ lo-é lo-é, kɛ dow-je kɛ ndil-je kɛ maji al 'ra-dé, kɛ dɛ kɛ kɔŋɔ ɔsi-dé, kɛ dɛ kɛ rɔ-dé oy mburuki-je kɛ rɔ-é-ti adi adi-dé lapiya. ²⁵ Kosi dow-je kɛ 'tò nduy-nduy ya d'un go-é, adi to dow-je kɛ d'ɪ dɔnangi Galile-ti-je, kɛ go dɔnangi kɛ bebo-je kɛ dɔgi tɔ-ti, kɛ dow-je kɛ bebo Jorijaləm-ti-je, kɛ dɛ kɛ dɔnangi Jude-ti, kɛ dɛ kɛ mɛɛ be-je-ti kɛ gidi ba Jurde-ti.

Néndó kɛ Jeju ndó dow-je dɔ mbal-ti

Ta lə dow-je kɛ 'to njénékumə-je

Luk 6:20-26

5 Loki Jeju oo kosi dow-je lé, ɛ al isi taá dɔ mbal-ti. Beba njéndó né-je liə 'ree rɔ-é-ti. ² Rəmə ulə gin ndó-dé né panè:

³ «Dow-je kɛ d'oo rɔ-dé kɛ né al takəm Lubə-ti bá 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə kɔbe kɛ dɔrɔ-ti tɔ kdɔ-dé.

⁴ Dow-je kɛ njédingə ndoo bá 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə Lubə à sɔl mɛɛ-dé!

⁵ Dow-je kɛ njésɔl dɔ-dé bá 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə Lubə à kadi dɔnangi təl né dɔji-dé ††!

⁶ Dow-je kɛ bo ra né kɛ njururu ra-dé kin bá 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə Lubə à kadi-dé tɔgi!

⁷ Dow-je kɛ njékoo kəmtondoo lə madi-dé-je ba 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə Lubə à koo kəmtondoo lə-dé tɔ!

⁸ Dow-je kɛ mɛɛ-dé aa njay bá 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə d'a koo Lubə kɛ kəm-dé!

⁹ Njékulə dow-je noji nati bá 'to njénékumə-je!

† 4:23 Mat 9:35; Mar 1:39 †† Pa-je 37:11

Kdɔtalə d'a ba-dé nyan lə Lubə!

¹⁰ †Dow-je kɛ d'isi d'ulə kəm-dé ndoo

kdɔ né ra-dé kɛ njururu bá 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə kɔbe kɛ dɔrɔ-ti tɔ kdɔ ta lə-dé!

¹¹ †Səi kɛ dow-je 'taji-si, d'ulə kəm-si ndoo

'təti ta-je kɛ maji al maji al ta-si-ti kdɔ ta lə-m bá 'toi njénékumə-je!

¹² †† Rai rɔnəl ə 'tiləi kole!

Kdɔtalə nékugə dɔji kɛ boy nɔ ya tɔ ngəbi-si dɔrɔ-ti nɔɔ.

Njépata-je kɛ ta Lubə-ti kete nɔ-si-ti kàrè

dow-je d'ulə kəm-dé ndoo bè ya tɔ!»

Njékun go Kristi to kati kɛ londógi lə dɔnangi

Mar 9:50; Luk 14:34-35

¹³ ††«Səi bá 'toi kati lə dɔnangi. Ngà kinə mbinə kati ɔr kɔgi lé, dow à ra ban bá à təl dɔ gogi bəy wa? Maji-é goto ngá. Təl né kɛ tuwə kungɛ kɔgi gidi lo-ti kadi dow-je 'njiyə dɔ-ti ya par ngá.

¹⁴ ††«Səi bá 'toi londógi lə dɔnangi. Beba bebo kɛ tɔ dɔ mbal-ti taá lé, à kasi bɔɔy rɔ-é al. ¹⁵ †Dow à kində pər lampi-ti kdɔ jəbi ngó dɔ-ti al. Ngà à nɔɔ kagnɔɔ lampi-ti taá kdɔ kadi dow-je kɛ mɛɛ kəy-ti lay ya d'oo-né lo. ¹⁶ ††Bè ya tɔ, adi dow-je lay ya d'oo londógi lə-si mɛɛ né ra-ti kɛ maji. Loki d'oo-né ra-si kɛ maji rəmə, d'a kosi gaji Bɔbi-si Lubə kɛ isi dɔrɔ-ti.»

Néndó lə Jeju sɔbi dɔ ndukun lə Moiyiji

Luk 16:17; 12:58,59; 16:18

¹⁷ Ooi nè a painè, m'ree kdɔ bujuru ndukun-je lə Moiyiji kɛ néndó lə njépata-je kɛ ta Lubə-ti. Mɔ lé, m'ree kdɔ 'bujuru kɔgi al, ngà m'ree kdɔ kadi ta-je lə-dé lé né-é ra né ngá. ¹⁸ ††Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kɔ ya dɔrɔ kɛ dɔnangi d'ɔ lo kɔ-dé-ti bəy kinlé, tó ndukun lə Lubə à tɔ lo tɔ-é-ti rəm, ndaji mbete kɛ káre-rè ya kàrè dow à bujuru mɛɛ mbete ndukun-ti kɔgi al sar ya kadi né-je lay kinlé ra-né né. ¹⁹ Dow kɛ al dɔ ngon ndukun káre dan ndukun-je-ti lə Lubə rəm, ndó dow-je adi d'al dɔ-é siə tɔ lé, dowbé à to dow kɛ sɛ bè kɔbe-ti kɛ dɔrɔ-ti. Ngà dow kɛ təl rɔ-é go ndukun-je-ti rəm, bá ndó dow-je adi 'təl rɔ-dé go-ti siə tɔ lé, à to dow kɛ boy kɔbe-ti kɛ dɔrɔ-ti. ²⁰ Beba m'a kidə-si rəsi: «Kinə né ra kɛ njururu lə-si itə 'lə njéndó dow-je ndukun-je kɛ Parisi-je al rəmə, a kandi kɔbe-ti kɛ dɔrɔ-ti ndɔ bè al.»

Néndó kɛ dɔ wəngi-ti

²¹ Səi 'gəi kɛ d'idə dɛ kɛ kete lé 'panè: «'A tɔl dow al; dow kɛ tɔl dow lé, d'a kɔw siə nɔ njégangta-je-ti.»

²² Ngà mɔ rəmə, m'idə-si m'panè: Dow kɛ adi wəngi ra-é dɔ ngonkɔ-é-ti lé, d'a kɔw siə lo gangta-ti. Ngà dow kɛ taji ngonkɔ-é panè n'to dow kɛ kɔgi kare lé, asi kadi

‡ 5:10 1Pi 3:14 †† 5:11 1Pi 4:14 †† 5:12 Knj 7:52 ††† 5:13 Mar 9:50; Luk 14:34,35 ††† 5:14 Jɔ 8:12; 9:5 ‡ 5:15 Mar 4:21; Luk 8:16; 11:33 †† 5:16 1Pi 2:12 ††† 5:18 Luk 16:17

d'ɔw kɛ dowbé lo gangi ta-ti kɛ boy, ngà dow kɛ ba ngonkɔ-é mbé dow rəmə, à toki kilə dowbé dan pər-ti kɛ tò sartagangi tɔ. ²³ Loki 'ɔw kɔd kadi né Lubə logugi né-ti, bá kinə mɛɛ-i ole dɔ ta-ti kɛ ngonkɔ-i ɔw-né sə-i lé, ²⁴ 'iŋə kadkare lə-i lé logugi né-ti nɔɔ ya ə 'ɔw 'ulə noji nati siə kete bəy taá kadi 'təl 'ree 'adi kadkare lə-i Lubə.

²⁵ Loki 'isi 'ɔw lo gangta-ti kɛ njəta lə-i lé, 'ulə noji nati siə kalangi dɔ rəbi-ti, nè kinə ɔw tɛɛ sə-i nɔ njəgangta-ti lé, njəgangta à kilə-i ji asgar-ti kadi-é ilə-i dangay-ti. ²⁶ 'Oo maji, m'a kidə-i rəsi; 'a kugə ngər-ngər, sisi ya kàrè à nɔy al bá 'a tɛɛ dangay-ti bəy.

Néndó kɛ dɔ sangi-nɔ kɛ lo kaya-ti

²⁷ Sɔi 'gəi kɛ d'idə dɛ kɛ kete lé 'panè: «'A ra kaya al.» ²⁸ Ngà mɔ rəmə, m'idə-si m'panè: «Dow kɛ oo dené sar adi bo-é ra-é mɛɛ-é-ti lé, to kaya ya dowbé ra kɛ dené-é ngá tin.» ²⁹ †Kinə kəm-i kɛ kɔl ɔw sə-i adi 'ra majal lé, 'ɔw-é 'ilə-é kɔgi ngərangi nū bè, kɔd ngon rɔ-i káre-rè ə tuji kɔd kadi rɔ-i kɛ lay ɔw-né dan pər-ti kɛ tò sartagangi kin al ə tò soti. ³⁰ ††Ngà kinə jikɔl-i bá ra-i adi 'ra majal lé, 'gangi-é ilə-é kɔgi ngərangi nū bè, kɔd ngon rɔ-i kɛ káre-rè ə tuji kɔd kadi rɔ-i kɛ lay ɔw-né dan pər-ti kɛ tò sartagangi kin al ə tò soti.

Ta kɛ dɔ gáŋgi-nɔ-ti lə dené kɛ dingəm

Mat 19:9; Mar 10:4-5,10-12

³¹ †Sɔi 'gəi kɛ d'idə dɛ kɛ kete lé bəy 'panè: «Dow kɛ tubə ne-é rəmə kadi ra mbete tubə lé adi-é bane †.» ³² ††Ngà mɔ rəmə, m'a kidə-si rəsi; kinə dow tubə ne-é kɔd ta lə kaya kɛ dené ra bane, bi kinə tubə-é kɔd né kɛ rangi rəmə dowbé ya ilə ne-é kaya-ti. Ə dow kɛ njətaa dené kɛ ngɔbi-é tubə-é lé, ɛ ra kaya tɔ.

Ta kɛ dɔ kubi rɔ-ti

³³ Sɔi 'gəi kɛ d'idə dɛ kɛ kete lé 'panè: «'A kubi rɔ-i al. Né kɛ un mindi-i dɔ-ti adi 'Babe lé, 'a ra né-é ya bane ††.» ³⁴ †††Ngà mɔ lé, m'ɔw kɛ kidə-si kadi ubi rɔ-si al kɛ kubi al ya bè. 'A kubi rɔ-i kɛ dɔrɔ al, kɔd dɔrɔ to kalikɔbɛ lə Lubə. ³⁵ 'A kubi rɔ-i kɛ dɔnangi al, kɔd dɔnangi to lo kungɛ nja Lubə, 'a kubi rɔ-i kɛ Jorijalɛm al rəm, kɔd Jorijalɛm to bebo lə ngar kɛ boy nɔ. ³⁶ 'A kubi rɔ-i kɛ dɔ-i al, kɔd bəl dɔ-i káre ya kàrè 'a kasi 'təl-é kɛ ndaa-ti əse kɛ ndul-ti al. ³⁷ Kinə ta lə-si to: «Oiyə» rəmə ɔi dɔ «oiyə-ti», ə kinə ta lə-si to: «Á-ɔ» rəmə ɔi dɔ «á-ɔ-ti.» Ta kɛ rangi kɛ ree go-ti to ta lə Njəmɛɛndul ngá.

† 5:29 Mat 18:9; Mar 9:47 †† 5:30 Mat 18:8; Mar 9:43 † 5:31 Mat 19:7; Mar 10:4 †† †† 5:32 Mat 19:9; Mar 10:11,12; Luk 16:18; 1Kɔ 7:10,11 ††† ††† 5:34 a Jak 5:12; b Mat 23:22

Ta kɛ dɔ dalba-ti

Luk 6:29-30

³⁸ Sɔi 'gəi kɛ d'idə dɛ kɛ kete lé 'panè: «Kinə dow tɔɔ kəm madi-é rəmə, d'a tɔɔ 'liə tɔ, kinə dow tətɛ ngangɛ madi-é rəmə d'a tətɛ 'liə tɔ †.» ³⁹ Ngà mɔ rəmə, m'idə-si m'panè: Ijəi rɔ njəmɛɛndul al. Kinə dow ində mbɔ-i kɛ kɔl rəmə, 'təl kɛ gəl adi-é ində bəy. ⁴⁰ Kinə dow ndigi kɔw sə-i lo gangta-ti kɔd taa kubi kɛ kàdɛ-i-ti rəmə adi-é kubi kul lə-i dɔ-ti. ⁴¹ Kinə dow uwə-i kɛ lə njètɔgi-ti kɔd kadi 'njiyə kulə buy dɔgi lé, ɔw siə kulə buy kɔrjoo. ⁴² Dow dɔji-i né ə adi rəm, bá dow ndigi tunə-i né kàrè ɔgi-é al rəm tɔ.

Ta dɔ ndigi njéba-je-ti

Luk 6:27,32,35-36

⁴³ Sɔi 'gəi kɛ d'idə dɛ kɛ kete lé 'panè: «'A ndigi ngonkɔ-i, ngà njéba lə-i bá 'a kɔsi-é kɛ ta.» †††† Ngà mɔ rəmə, m'idə-si m'panè: 'Ndigi njéba-je lə-si, 'pai ta kɛ Lubə kɔd dow-je kɛ njékulə kəm-si ndoo. ⁴⁵ Beba sɔi a toi-né ngan lə Bɔbi-si kɛ taá dɔrɔ-ti. Kɔd Bɔbi-si lé, adi kàdɛ liə ubə dɔ njəmɛɛndul-je-ti rəm, dɔ njəmɛɛmajɛ-je-ti rəm, ɛ adi ndi ədi dɔ njéra né-je-ti kɛ njururu rəm, dɔ njéra né-je-ti kɛ njururu al rəm tɔ. ⁴⁶ Kɔd kinə dow-je kɛ 'ndigi-si bá sɔi 'ndigi-dé tɔ lé, nékugə dɔji ri bá a kingəi-ti wa? Njétaalambo-je kàrè 'ra bè tɔ al wa? ⁴⁷ Kinə ngankɔ-si-je ya par bá sɔi 'rai-dé lapiya lé, ri bá tò gay rɔ-si-ti kɛ dow-je kɛ rangi wa? Dow-je kɛ 'to jipi-je al kàrè 'ra bè tɔ al wa? ⁴⁸ Ən ə adi kullə ra-si maji ɔr njuti titi kɛ kullə ra Bɔbi-si kɛ dɔrɔ-ti maji ɔr-né njuti kin bè tɔ †††.

Ta lə ra maji kɛ njəndoo-je

6 ††††«Ooi bè, maji kɛ 'rai lé, 'rai kɔd kadi dow-je d'oo-si-né al; bè al rəmə a nali nédɔji-si rɔ Bɔbi-si-ti kɛ njəkisi dɔrɔ-ti. ² Kinə 'adi né njəndoo lé, 'ində gəngɛ dɔ-ti titi kɛ njékədkəm dow-je d'isi 'ra-né mɛɛ kəykwənwɔ-ti lə jipi-je, kɛ kagi rəbi-je kɔd kadi dow-je 'piti-dé-né kin al. Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dowbé-je kinlé d'ingə né dɔji-dé ngá. ³ Ngà i rəmə, loki 'adi né njəndoo lé, kadi jigəl-i gə né kɛ jikɔl-i adi kinlé al. ⁴ Bè kɔd kadi né kɛ 'adi kinlé tò kɛ go ngəy, rəmə Bɔbi-i kɛ oo né-je kɛ tò kɛ go ngəy lé, à kugə dɔji-i.»

Néndó kɛ sɔbi dɔ pa ta kɛ Lubə

⁵ ††††«Loki isi 'pai ta kɛ Lubə lé, 'rai tanɔ kɛ njékədkəm dow-je d'isi 'ra né kin bè al. Dɛ 'ndigi kɔ taá bá pa ta kɛ Lubə mɛɛ kəykwənwɔ-je-ti lə-ji jəi jipi-je, kɛ kàdɛ rəbi-je rəm tɔ, kɔd kadi dow-je d'oo-dé. Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dɛ d'ingə né dɔji-dé ngá. ⁶ Ngà i rəmə, loki 'ndigi pa ta kɛ Lubə lé, 'andi kəy, 'uti takəy ta-i-ti bá 'pa ta kɛ

‡ †† ††† ††† 6:1 Mat 23:5 ††† 6:5 Luk 18:10-14

Bɔbi-i, rəmə Bɔbi-i kɛ njəkoo né-je kɛ lo bɔyɔɔ-ti, à kugə dɔji-i.

⁷ «Loki isi 'pai ta kɛ Lubə lé, 'pai ta-je nɔ-nɔ titi-nɔ kɛ dow-je kɛ 'to jipi-je al d'isi 'ra-né kin bè al. Dɛ 'gir 'panè ta kɛ 'pa nɔ-nɔ kin bá Lubə à koo-né dɔ ndi-dé wa!

⁸ Ngà sɔi rəmə 'ndaji kəm-dé al, kɔɔ Lubə kɛ Bɔbi-si gə né kɛ mɛɛ-si ndigi kete bəy bá kadi sɔi 'dɔji-é bəy.

⁹ Ooi, kəm rəbi kɛ a pai-né ta kɛ Lubə ɛn:

“Bɔbi-ji kɛ 'isi taá dɔɔ-ti! Kadi dow-je 'gə kɛ 'aa njay;

¹⁰ Kadi kɔbe lə-i ree;

Kadi dow-je kɛ dɔnangi-ti nè 'ra né kɛ mɛɛ-i ndigi

Titi kɛ dɛ kɛ dɔɔ-ti d'isi 'ra-né bè tɔ.

¹¹ 'Adi-ji nékuso kɛ asi ta-ji mɛɛ ndɔ-ti kɛ bone.

¹² 'Iɔə go majal-je lə-ji kɔgi,

Titi kɛ jɛ kàrè j'ɔə-né go majal-je kɛ dow-je d'isi 'ra sə-ji kin bè tɔ.

¹³ 'Iɔə-ji adi j'usi mɛɛ nənɔ-ti al;

Ngà 'ɔɔ ji kɔgi ji Njɛmɛndul-ti.

Kɔɔ kɔbe, kɛ tɔgi, kɛ rɔba to kɛ lə-i ya sartagangi.

Amɛn!”

¹⁴ †«Kinə ɔi go majal-je kɛ dow-je 'ra sə-si kɔgi lé, Bɔbi-si kɛ isi dɔɔ-ti à kiɔə go kɔgi kadi-si tɔ. ¹⁵ Ngà kinə ɔi go kɔgi adi dow-je al lé, Bɔbi-si à kiɔə go majal-je lə-si kɔgi kadi-si al ya tɔ.»

Kɔgi ɔ nékuso kɛ man kɔy kɔɔ pa ta kɛ Lubə

¹⁶ «Loki ɔgi ɔ-si nékuso kɛ man kɔy kadi 'pai ta kɛ Lubə lé, adi kəm-si ra ndoo titi-nɔ kɛ njəkədkəm dow-je d'isi 'ra-né kin bè al. Dɛ d'ulə kəm-dé nati wur-wur kadi dow-je d'oo kɛ n'ɔgi ɔ-dé nékuso kɛ man kɔy kɔɔ pa ta kɛ Lubə. Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dɛ d'ingə nékugə dɔji-dé ngá. ¹⁷ Ngà i rəmə loki 'ndigi kɔgi ɔ-i nékuso kɛ man kɔy kɔɔ pa ta kɛ Lubə lé, 'togi takəm-i suki-suki, ə 'ndəm ubi kɛ ɛti maji dɔ-i-ti, ¹⁸ kɔɔ kadi dow-je 'gə kɛ 'ɔgi ɔ-i nékuso kɛ man kɔy kɔɔ pa ta kɛ Lubə al, ngà kadi Bɔbi-i kɛ isi lo bɔyɔɔ-ti ya kɛ kár-é oo, rəmə Bɔbi-i kɛ oo né kɛ lo bɔyɔɔ-ti lé à kugə dɔji-i.

Nékingə kɛ dɔɔ-ti

Luk 12:33-34

¹⁹ †«'Mbɔi né-je lə-si indəi ngangəm dɔnangi-ti nè al, kɔɔ nɔ à kɔ rəm, à nɔ rəm, bá njébogi-je kàrè d'a tətɔ takəy kɔɔ kɔy rəm tɔ. ²⁰ Ngà 'mbɔi né-je lə-si indəi ngangəm dɔɔ-ti taá, kɔɔ to lo kɛ né kɛ titi à nɔ al rəm, nɔ à kɔ al rəm, bá njébogi-je d'a tətɔ takəy kɔɔ kɔy al rəm tɔ. ²¹ Kɔɔ lo kɛ né lə-i kɛ indəi ngangəm tɔ-ti lé, lo-é ya mɛɛ-i à tɔ dɔ-ti géréré tɔ.»

Londógi lə daji ɔ dow

Luk 11:34-36

²² Kəm-i lé, to lampi lə ɔ-i. Kinə kəm-i tɔ maji lé, to ndəgi ɔ-i lay bá isi dan lo kɛ ndógi-ti. ²³ Ngà kinə kəm-i

† 6:14 Mar 11:25,26 †† 6:19 Jak 5:2,3

tɔ maji al lé, ndəgi ɔ-i lay ya tɔ dan lo kɛ ndul-ti tɔ; kinə kəm-i kɛ to londógi lə ɔ-i təl to lo kɛ ndul lé, londul kin-lé à təl to lo kɛ ndul ndj-ndj.

Lubə əse là

Luk 16:13

²⁴ Dow kɛ à kasi ra bə lə ngar-je joo ya goto. Kɔɔtələ à kɔsi ta ɛ kɛ káre ə à ndigi ɛ kɛ káre, al kàrè, à nam kɛ ɛ kɛ káre ə nadi ɛ kɛ káre. Adi a kasi kori Lubə kɛ là nati joo kɔɔ ra kullə kadi-dé al.

Ta kɛ sɔbi dɔ kində mɛɛ dɔ Lubə-ti

Luk 12:22-32

²⁵ Beba m'a kidə-si rəsi panè: Adi mɛɛ-si ɔ kəkəkə adi 'painè: «Ri bá j'a kuso əse ri bá j'a kɔy kɔɔ kisi-né əse j'a kingə kubi rá bá j'a kɔɔ wa» al. Kɔɔ kisi kɛ dɔ taá lə dow maji nɔ itə nékuso rəm, bá daji ɔ dow maji nɔ itə kubi-je rəm tɔ ya al wa? ²⁶ Ooi, yəl-je kɛ 'nar taá kin; dɛ 'dubi ko al rəm, d'ijə ko d'ungɔ damə al rəm, ya ngà Bɔbi-si kɛ dɔɔ-ti ya isi ul-dé! Ngà sɔi lé, gati-si itə gati yəl-je kin sɔy ya al wa? ²⁷ Nɔ dan-si-ti bá à kasi kilə ndɔ-é dɔ madi-é-ti sɛ kɛ takul mɛɛ kɔ kəkəkə liə wa?

²⁸ Ə kɔɔ ri bá adi mɛɛ-si ɔ kəkəkə kɔɔ kubi-je wa? Uni kəm-si ooi-né puti wale-je kɛ wale kin! Dɛ 'ra kullə madi al rəm, d'oji kubi al rəm, ²⁹ ya ngà m'a kidə-si rəsi kɛ Salomɔ kɛ to njénékingə kɛ nɔ kin ya kàrè, ɔɔ kubi-je kɛ ndóle asi kɛ puti wale-je kin nja káre al. ³⁰ Sɔi dow-je kɛ kadmɛɛ lə-si to kɛ ndɛ bè kan! Wale-je kɛ d'ɔ mɛɛ ndɔɔ-je-ti bone ya ə bore pər à kɔ-dé kin kàrè Lubə adi 'mɔne kɛ puti-dé mbũũ rəm, ngà sɔi kɛ ban bá ɛ à kadi-si kubi al wa? ³¹ Adi mɛɛ-si ɔ kəkəkə adi 'painè: «Ri bá j'a kuso wa? Ri bá j'a kɔy wa? J'a kingə kubi rá bá j'a kulə wa?» al. ³² Kɔɔ né-je lay kinlé, gin dow-je lay kɛ rangi kin bá d'adi ɔ-dé kɔ 'sangɔ par-par; ngà sɔi rəmə, Bɔbi-si kɛ isi dɔɔ-ti gə maji kɛ né-je kinlé ɔwi ndoo-é. ³³ 'Sangɔ kɔbe lə Lubə kɛ né ra kɛ njururu liə ya kete, rəmə ndəgi né-je lay kinlé, Lubə à kadi-si dɔ-ti. ³⁴ Adi mɛɛ-si ɔ kəkəkə dɔ ndɔ kɛ bore-ti al, kɔɔ ndɔ kɛ bore ɔw kɛ mɛɛ kɔ kəkəkə liə tɔ. Ndɔ-je lay ya d'ɔw kɛ né to ɔ kɛ sɔbi dɔ-dé dɔ-dé.

Ta lə gangta dɔ-nɔ-ti

Luk 6:37-42

7 'Gangi ta dɔ dow-ti al, nè d'a gangta dɔ-si-ti. ² †Kɔɔ kəm rəbi kɛ sɔi 'gangi-né ta dɔ dow-ti kinlé, ɛ ya d'a gangi-né ta dɔ-si-ti tɔ; ə né kɛ 'mbɔi-né né adi dow kinlé, ɛ ya d'a təl mbɔi-né né kadi-si tɔ. ³ Ban bá i oo wale kɛ tɔ kəm ngonkɔ-i-ti rəmə, kagi kɛ boy kɛ tɔ kəm-i-ti kin bá i oo al wa? ⁴ Ban bá 'a kidə ngonkɔ-i panè: «Adi m'ɔɔ wale kɛ tɔ kəm-i-ti» kin kɔgi ə i rəmə, 'oo kagi kɛ tɔ kəm-i-ti kin al wa? ⁵ I njəkədkəm dow-je

‡ 7:2 Mar 4:24

kan! 'Or kagi kɛ boy kɛ tɔ kəm-i-ti ya pa bəy bá 'a koo wale kɛ tɔ kəm ngonkɔ-i-ti kɔɔ kɔr kadi-é.

⁶ Adi né kɛ aa njay bisi-je al, nè d'a təl kɛ dɔ-si-ti kɔɔ tɔ-si. 'Tiləi mædkɔsi kɛ gati-é nɔ nɔ kɔsɔngi-je-ti al, nè d'a mbəjrə nja-dé-ti nangi.

Ta kɛ dɔ dɔji né Lubə-ti

Luk 11:9-13

⁷ 'Dəji ə d'a kadi-si, 'sangi ə a kingəi, indəi tarəbi ə d'a tɛɛ kadi-si. ⁸ Kɔɔ dow kɛ dɔji ya ə d'adi-é, dow kɛ sangi ə ingə, dow kɛ ində tarəbi ə 'tɛɛ d'adi-é. ⁹ Nɔ dan-si-ti bá ngon-é dɔji-é mbə rəmə à kadi-é ər wa? ¹⁰ Əse loki dɔji-é kanji rəmə à kadi-é li wa? ¹¹ Ə sɔji kɛ 'toi njémɛɛndul-je kàrè, 'gəi kadi né-je kɛ maji-maji ngan-si-je rəm, ngà Bɔbi-si kɛ dɔrɔ-ti kɛ ban bá à kadi né-je kɛ maji dow-je kɛ 'dɔji-é lé al wa?

¹² 'Né lay kɛ 'ndigi kadi dow-je 'ra d'adi-si lé, gɔ-é ya 'rai adi-dé tɔ. Ǝ kin bá to né kɛ ndukun lə Moiyiji, kɛ mbete-je lə njépata-je kɛ ta Lubə-ti 'ndigi.

Ta lə tarəbi kɛ tɔ mbɔɔɔɔ bə

Luk 13:23-24

¹³ Andi kɛ tarəbi kɛ tɔ mbɔɔɔɔ bə. Ooi, tarəbi kɛ tati pəl-pəl to rəbi kɛ lo kun-é ɔ al, ɛ bá to rəbi kɛ ɔw kɛ dow-je lo tujɛ-ti, rəbi-é kinlé dow-je nɔ ya d'un. ¹⁴ Rəmə tarəbi kɛ tɔ mbɔɔɔɔ kɛ to rəbi kɛ lo kun-é ngà lé, to rəbi kɛ ɔw kɛ lo kiskəm-ti, rəbi-é kinlé dow-je nɔ ya d'ingə al.

Njékəɔta-je kɛ njéba rɔ-dé njépata-je kɛ ta Lubə-ti

Luk 6:43-44

¹⁵ «Ooi go rɔ-si maji rɔ njékəɔta-je-ti kɛ njéba rɔ-dé njépata-je kɛ ta Lubə-ti, kɔɔtalə d'un ndaá bati dɔn-né rɔ-dé bá 'ree-né rɔ-si-ti, ngà mɛɛ-dé-ti rəmə 'to jagim-je kɛ njétɔ ko dow-je. ¹⁶ Sɔji a gəi-dé kɛ takul kullə ra-dé. Dow à tɔr kandi nduu dɔ kun pàràrà-ti al rəm, bá dow à kijə kandi kote dɔ ngà-ti al rəm tɔ. ¹⁷ Kagi kɛ rá-rá ya kɛ maji lé, kandi-é à maji, ə ɛ kɛ maji al lé, kandi-é à maji al ya tɔ. ¹⁸ Ə kagi kɛ maji lé kandi-é à maji al al, bá kagi kɛ maji al kàrè kandi-é à maji ndɔ al rəm tɔ.

¹⁹ ††Kagi kɛ rá-rá kɛ kandi-é maji al lé, d'a gangi-é kilə-é pərəə. ²⁰ †Adi njékəɔta-je kɛ njéba rɔ-dé njépata-je kɛ ta Lubə-ti lé a gəi-dé kɛ takul kullə ra-dé.»

Njéndó né-je kɛ tɔgrɔ-ti

Luk 13:25-27

²¹ Dow-je kɛ 'ba-m: «'Babe, 'Babe» kin bá d'a kɔw lay kɔɔbɛ-ti kɛ dɔrɔ-ti al, ngà dow kɛ ra né kɛ mɛɛ Bɔbi-m kɛ dɔrɔ-ti ndigi ya par bá à kɔw. ²² Nɔɔ gangta-ti lé, dow-je nɔ ya d'a pa sə-m panè: «'Babe, 'Babe! Jɛ kɛ ndɔki j'ilə mbɛ kɛ ri-i, j'tubə ndil-je kɛ maji al kɛ ri-i, j'ra nékɔji-je nɔ-nɔ kɛ ri-i lé ya wa?» ²³ Beba m'a kidə-dé rəsi panè:

† 7:12 Luk 6:31 †† 7:19 Mat 3:10; Luk 3:9 † 7:20 Mat 12:33

«M'gə-si nja káre al, ɔwi ngerəngi nɔ bə, sɔji njéra né-je kɛ maji al maji al.» ††

Ta kɛ sɔbi dɔ təl rɔ go ta-ti

Luk 6:47-49

²⁴ «Ooi, nɔ-nɔ kɛ oo ta lə-m ə təl rɔ-é go-ti lé, à titi-nɔ kɛ njékəmkaa kɛ ində kəy liə jam dɔdi-ti bə. ²⁵ Beba loki ndi ədi, man taa lo lay, yəlbo ulə dɔ kəy-ti lé ya kàrè, kəy-é tɔɔ al, kɔɔtalə d'ində gin-é jam dɔdi-ti. ²⁶ Ngà nɔ-nɔ kɛ oo ta lə-m bá təl rɔ-é go-ti al lé, à titi-nɔ kɛ mbə dow kɛ ində kəy liə dɔ nangra-ti bə. ²⁷ Loki ndi ədi, man taa lo lay, yəl ulə dɔ kəy-ti lé, kəy-é tətɛi nangi rúm-rúm.»

Tɔgi néndó lə Jeju

²⁸ ††Loki Jeju tɔl ta ta-je liə lé, néndó liə ɔr ndil dow-je nɔ. ²⁹ Kɔɔ ɛ ndó né dow-je kəm dow kɛ ɔw kɛ tɔgi bi ndó né tanɔ kɛ njéndó dow-je ndukun-je al.

Nékɔji-je kɛ gay-gay kɛ Jeju ra

Jeju adi lapiya njəbanji

Mar 1:40-45; Luk 5:12-14

8 Loki Jeju j kɛ dɔ mbal-ti isi risi nangi lé, kosi dow-je kɛ 'tò nduy-nduy ya d'un go-é lo-é-ti nɔɔ. ² Beba njəbanji káre tɛɛ ree rɔ Jeju-ti, səbi takəm-é nangi nɔ-é-ti bá idə-é panè: «'Babe, kinə 'ndigi lé, 'a kadi banji lə-m kin ur kadi m'aa njay.» ³ Jeju ulə ji-é ɔdi-né rɔ-é bá panè: «M'ndigi dɔ-ti sə-i. Kadi banji lə-i ur!» Rəmə taji-nati nè ya banji liə ur adi-é aa njay tɔ. ⁴ Go-ti, Jeju idə-é panè: «'Idə ta-é dow kɛ rangi al, 'ɔw 'ɔji rɔ-i njəgugnə lə Lubə, ə 'adi kadkare Lubə kɛ go ndukun-ti lə Moiyiji. Bə kɔɔ kadi dow-je lay 'gə kɛ banji kɛ rɔ-i-ti lé ur ngà ††.»

Jeju adi lapiya ngonnjəkullə lə njəkun dɔ kuti asgar-je kɛ bu

Luk 7:1-10; Jə 4:46-54

⁵ Loki Jeju isi andi kɛ mɛɛ be-ti kɛ Kapərnayim rəmə, dow káre bə kɛ to njəkun dɔ kuti asgar-je kɛ bu ree rɔ-é-ti, nɔ kɛ dɔ-é-ti panè: ⁶ «'Babe, ngonnjəkullə lə-m káre tɔ mɔɔ kəy nɔɔ, nja-é oy ta kuti-é-ti, adi ingə kɔ nɔ.»

⁷ Ba Jeju idə-é panè: «M'a kɔw ə m'a kadi-é lapiya.»

⁸ Ngà njəkun dɔ asgar-je lé idə-é panè: «'Babe, mɔ lé m'tuwə kadi 'ree mɛɛ kəy-ti lə-m al; ən ə 'pa ta káre ya par ə ngonnjəkullə lə-m à kingə lapiya. ⁹ M'pa bə kɔɔ, mɔ kɛ dɔ-m m'isi gin tɔgi-ti lə dow-je kɛ dɔ-m-ti rəm, m'ɔw kɛ asgar-je gin tɔgi-ti lə-m rəm. Adi kinə m'idə ɛ kɛ káre m'panè: "'ɔw!" ə ɔti ɔw! Ə kinə m'idə ɛ kɛ rangi m'panè: "'Ree!" ə ɔti ree! Ə kinə m'idə ngonnjəkullə lə-m m'panè: "'Ra né kin!" ə ɔti ra né-é lé.» ¹⁰ Loki Jeju oo ta-je kɛ tɛɛ ta-é-ti kin bə rəmə piti-é, ə idə dɛ kɛ d'ə siə

†† Pa 6:9 †† 7:28 Mar 1:22; Luk 4:32 †††

panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dɔnangi Israyel-ti ya kàrè m'ingə ko kadmɛɛ kɛ tanə bè kin nja kàre al bəy. ¹¹ †Ooi, m'a kidə-si rəsi kɛ kosi dow-je kɛ 'to jipi-je al d'a kɛ ki lo kubə kàdɛ-ti, kɛ lo kur kàdɛ-ti kɔ ree kisi ta nékuso-ti kɛ Abrakam, kɛ Isaki kɛ Jakobi kɔbɛ-ti kɛ dɔrɔ-ti. ¹² ††Ngà ngan njébe-je kɛ 'to jipi-je lé d'a kungɛ-dé ndaa-ti lo-ti kɛ ndul ndj-ndj kɛ to lo kɛ dow-je d'a nɔ-ti rəm, d'a kuso ngangɛ-dé titi mægəgə-mægəgə rəm tɔ.» ¹³ Beba Jeju təl idə njèkun dɔ kuti asgar-je kɛ bu kinlé panè: «'Dw, ngonnjèkullə lə-i lé, à kingə lapiya titi kɛ tɛɛ-né ta-i-ti kɛ go kadmɛɛ-ti lə-i.» Tajinati nè ya ngonnjèkullə lé ingə lapiya tɔ.

Jeju adi lapiya njémɔy-je nɔ

Mar 1:29-34; Luk 4:38-41

¹⁴ Go-ti, Jeju ɔw mɛɛ kəy-ti lə Piyər rəmə, oo məm Piyər kɛ dené tɔ nangɛ, 'ningə ində-é adi rɔ-é tungə pil-pil. ¹⁵ Ba Jeju ɔdi rɔ ji-é rəmə, 'ningə lé inɔ-é. Go-ti, ɛ j taá oo go-dé kɛ nékuso.

¹⁶ Loki kàdɛ ur lé, 'ree kɛ dow-je nɔ kɛ ndil-je kɛ maji al 'ra-dé rɔ Jeju-ti. Adi Jeju tubə ndil-je kɛ maji al dɔ-dé-ti kɔgɛ kɛ ta kɛ ta-é-ti, bá adi lapiya njémɔy-je lay tɔ. ¹⁷ Tò bè kɔd kadi ta kɛ Ejay kɛ njèpata kɛ ta Lubə-ti pa kete lé, né-é ra né. Ejay panè:

«É ɔy mətɛ-je lə-ji kɛ mɔy-je lə-ji dɔ-é-ti †.»

Ta kɛ sɔbi dɔ kun go Jeju

Luk 9:57-62

¹⁸ Nɔd kàre bè loki Jeju oo kosi dow-je nɔ 'gəə dɔ-é rəmə, ɛ un ndu adi njéndó né-je liə kadi 'gangɛ babo d'ɔw turə. ¹⁹ Ngá bá dow kàre bè kɛ njéndó dow-je ndukun lə Lubə ree rɔ Jeju-ti idə-é panè: «Njéndó dow-je né, m'a kun go-i lo lay kɛ 'a kɔw-ti.» ²⁰ Jeju ilə-é-ti panè: «Tal-je d'ɔw kɛ be tɔ-dé nɔɔ, bá yəl-je kɛ 'nar taá kin kàrè d'ɔw kɛ kəy tɔ-dé tɔ. Ngà Ngon lə dow †† lé, lo kɛ kadi ulə dɔ-é-ti ya kàrè goto.» ²¹ Dow kàre dan njéndó né-je-ti liə idə-é panè: «'Babe, 'adi-m tarəbi adi m'ɔw m'dubi bɔbi-m mɔki tá.» ²² Ngà Jeju təl idə-é panè: «'Inɔ dɛ kɛ d'oy 'adi 'dubi dow-je lə-dé kɛ d'oy, ə 'ree un go-m.»

Jeju ndangi yálbo

Mar 4:35-41; Luk 8:22-25

²³ Jeju al mɛɛ tɔ-ti, ə njéndó né-je liə d'al go-é-ti. ²⁴ Rəmə, tajinati nè ya yálbo tɛɛ sə-dé busi, ulə mbjij-mbjij dɔ babo-ti adi pungum man ɔw kɛ tɔ yó-je kɛ nè-je adi tɔ ɔw kɛ nduy sə-dé. Ya rəmə Jeju tɔ tɔ bi. ²⁵ Ngà bá njéndó né-je liə 'ngəsi rɔ-é-ti, 'ndəl-é kɛ nɔ ta-dé panè: «'Babe, 'aji-ji, nè ko-ji à tɔ!» ²⁶ Jeju pa sə-dé panè: «Səi dow-je kɛ kadmɛɛ lə-si to kɛ ndɛ bè kan! 'Bəli nɔ bè kɔd ri wal!» Rəmə ɛ j taá ndangi yál, kɛ babo lé, adi lo təl tɔ

† 8:11 Luk 13:29 †† 8:12 Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28 †† Ta kɛ Jeju panè «Ngon lə dow» kinlé ɛ pa sɔbi-né dɔ-é ɛ ya bi pa sɔbi-né dow kɛ rangi al.

ndingi. ²⁷ Né kɛ ra-né kinlé, ɔr ndil-dé adi 'pa-nɔ ta dan-dé-ti panè: «Dow kanlé to dow kɛ ban ya bá yəl-je kɛ babo-je kàrè 'təl rɔ-dé go ta-ti liə bè wa ††?»

Jeju kɛ dingəm-je joo kɛ ndil-je kɛ maji al 'ra-dé

Mar 5:1-20; Luk 8:26-39

²⁸ Loki Jeju ree tɛɛ gidɛ babo-ti, dɔnangi-ti lə dow-je kɛ Gadara lé, dingəm-je joo kɛ ndil-je kɛ maji al 'ra-dé, 'tɛɛ kɛ dɔ badi-je-ti 'tilə kəm-é. Dingəm-je kinlé 'ra né maji al nɔ, adi dow-je 'bəl lo kun rəbi kɛ rɔ-dé-ti. ²⁹ Dɛ 'tur kəə panè: «Ngon lə Lubə, 'ge ri rɔ-ji-ti wa? 'Ree kɔd kadi adi-ji kɔ kete nɔ kaglo kɔ-ti lé wa?» ³⁰ Kosi kɔsɔngɛ-je nɔ ya d'ə d'uso né kàdɛ lo-ti kɛ tɔ ngərəngɛ sə-dé. ³¹ Beba ndil-je kɛ maji al lé, 'ra ndoo ta Jeju-ti panè: «Kinə 'tubə-ji rəmə, 'adi j'ɔw mɛɛ kɔsɔngɛ-je-ti kin.» ³² Jeju 'ndigɛ sə-dé adi panè: «'Dwi.» Rəmə dɛ 'tɛɛ d'ɔw 'tur mɛɛ kɔsɔngɛ-je-ti lé, adi kosi kɔsɔngɛ-je lé 'təti-nɔ yipi kàdɛ mbal-ti taá, 'tusi baa d'oy lay. ³³ Njéngəm kɔsɔngɛ-je lé, d'əy d'ɔw mɛɛ bebo-ti, d'ɔr poy né kɛ ra-né rəm, né kɛ tɛɛ dɔ dingəm-je-ti kɛ joo kɛ ndil-je kɛ maji al 'ra-dé kin lay d'adi dow-je d'oo. ³⁴ Beba dow-je lay kɛ mɛɛ bebo-ti 'tɛɛ 'tilə kəm Jeju. Loki d'oo-é rəmə 'ra ndoo ta-é-ti kadi inɔ dɔnangi lə-dé ə ɔw rangi.

Jeju adi lapiya njèrɔkoy mburuki

Mar 2:1-12; Luk 5:17-26

⁹ Jeju al mɛɛ tɔ-ti, ində babo gangɛ, ɔw be koji-é-ti. ² Dow-je madi d'un dow kɛ njèrɔkoy mburuki mɛɛ tuwə-ti 'ree siə rɔ-é-ti. Loki Jeju oo kadmɛɛ lə-dé bè rəmə, idə njèrɔkoy mburuki lé panè: «Ngon-m, 'ore mɛɛ-i, majal-je lə-i toki kiɔə go-é kɔgɛ!» ³ Loki njéndó dow-je ndukun-je kɛ madi-je d'oo ta kin bè rəmə, 'pa ta mɛɛ-dé-ti panè: «Dow kanlé pa ta kɔbi dɔ Lubə-ti!» ⁴ Jeju gə ta kɛ mɛɛ-dé-ti gɔw adi dəji-dé panè: «Kɔd ri bá ɔwi kɛ tagir-je kɛ maji al bè kin mɛɛ-si-ti wa?» ⁵ Dan ta-je-ti kɛ joo kinlé, ɛ kɛ rá bá tɔ bəl nɔ wa? Kidə dow panè: «Majal-je lə-i toki kiɔə go-é kɔgɛ» bá tɔ bəl nɔ əse kidə-é panè: «'I taá 'nɔjiyə» bá tɔ bəl nɔ wa? ⁶ Maji! M'a kɔji-si kadi 'gəi kɛ Ngon lə dow lé, ɔw kɛ tɔgɛ dɔnangi-ti nè kɔd kiɔə-né go majal-je lə dow-je kɔgɛ. Beba Jeju təl idə njèrɔkoy mburuki lé panè: «'I taá, 'un tuwə lə-i, ə 'ɔw be lə-i!» ⁷ Beba dingəm lé j taá, ɔw be liə. ⁸ Né kinlé, kosi dow-je d'oo bè rəmə ɔr ndil-dé nɔ, adi d'ɔsi gajɛ Lubə kɛ njèkadɛ dow-je tɔgɛ kɛ tanə bè kin.

Ba kɛ Jeju ba Matiye

Mar 2:13-17; Luk 5:27-32

⁹ Loki Jeju j lo-é-ti kin ɔw ki kete lé, oo dingəm kɛ ri-é lə Matiye, isi lo taa lambo-je-ti rəmə idə-é panè: «'Un go-m!» Ə Matiye j taá un go-é. ¹⁰ ††Go-ti, Jeju isi ta nékuso-ti mɛɛ kəy-ti lə Matiye. Rəmə njétaalambo-je ††

†† ††† 9:10 Luk 15:1,2 ††† Jipi-je 'ge ta lə njétaalambo-je al kɔd dɛ kɛ nɔ-je 'taa lambo lé al dɔ ɛ kɛ ngar ində dɔ dow-je-ti kadi d'ugə (Luk 3:12,13; 19:8), rəm kɔd dow-je kɛ d'j be dɔ-dé-ti lé kàrè 'to

ngā k̄i njéramajal-je ngā 'ree d'isi ta nékuso-ti nati k̄i Jeju k̄i njéndó né-je liā. ¹¹ Loki Parisi-je d'oo Jeju isi uso né nati k̄i dow-je kinlé rāmā, 'dāji njéndó né-je liā 'panè: «Kd̄o ri bá njéndó-si né isi uso né k̄i njétaalambo-je, k̄i njéramajal-je kin wa?» ¹² Jeju oo ndi-dé, adi idā-dé panè: «Dow-je kí r̄o-dé tò k̄i lapiya kare lé d'ow ndoo d̄oktur al, ngā njém̄y-je bá d'ow ndoo-é. ¹³ †Kd̄otalē njéramajal-je bá m'ree kd̄o sangi nja-dé, bi m'ree kd̄o njéra né kí njururu-je kin al. Ōwi 'sangi kadi 'gāi m̄eē ta kí Lubā pa panè: "Mā Lubā lé, koo k̄amtondoo bá m'ndigi, bi m̄asi d̄a-je kí kad̄i-m kin al."» ††

Ta kí d̄o kd̄o r̄o nékuso k̄i man k̄ay

Mar 2:18-22; Luk 5:33-39

¹⁴ Njéndó né-je lā j̄a kí njéra dow-je bat̄em 'ree d'ingē Jeju 'dāji-é 'panè: «Kd̄o ri bá j̄e k̄i Parisi-je j'isi j'w̄gi r̄o-ji nékuso k̄i man k̄ay kd̄o pa ta k̄i Lubā, ngā njéndó né-je lā-i 'ra al wa?» ¹⁵ Jeju ilā-dé-ti panè: «Dow-je kí 'ba-dé lo nékuso-ti kí lo taana-ti lé, d'a ndingā ndoo kaglo-ti kí njétaa dené sigi isi-né s̄a-dé nati wa? Ndo-je ōw ree n̄j̄j lé, d'a kun njétaa dené sigi lé ta-dé-ti kd̄o ngā bá d'a kd̄o r̄o-dé nékuso k̄i man k̄ay b̄ay.

¹⁶ «Dow à kun takubi kí sigi kd̄o kilā-né k̄am ndisi kubi al, kd̄o takubi kí sigi lé, à kuwā d̄ogangi ndisi kubi lé wuktu k̄r, ə à ra kad̄i k̄am kubi kí mbuti lé tò wororo ta madi-é-ti ya b̄ay. ¹⁷ Bè ya t̄o, dow à tur yibi nduu kí sigi m̄eē mbundaā-je-ti kí low al t̄o, kd̄o loki yibi nduu à k̄i lé, à kindā mbundaā lé kad̄i riyá; ə yibi nduu à kunḡi kd̄o r̄am, bá mbundaā lé k̄arè à t̄al né kí tuji kd̄o r̄am t̄o. Beba kinā yibi nduu to kí sigi rāmā, kad̄i mbundaā k̄arè to kí sigi ya t̄o bane. Bè rāmā, mbundaā à riyá al r̄am, yibi nduu k̄arè à kunḡi kd̄o r̄am t̄o.»

T̄osi nd̄al lā ngon lā Jayrusi k̄i ta lā dené kí m̄asi ra-é bal d̄o gi gidi-é joo

Mar 5:21-43; Luk 8:40-56

¹⁸ Loki Jeju isi pa s̄a-dé ta-je kin bè ya b̄ay rāmā, 'boy k̄are kí d̄o k̄ayk̄awn̄a-ti lā jipi-je, ree s̄abi tak̄am-é nangi n̄j̄-é-ti bá idā-é panè: «Ngon-m kí dené oy tajinati nè b̄ay n̄j̄j, 'ree 'indā ji-i d̄o-é-ti ə à t̄al kisi k̄i d̄o-é taá kad̄i-m.» ¹⁹ Jeju k̄i njéndó né-je liā d'j̄ d'ow siā nati.

²⁰ Dené kí m̄asi ree r̄o-é-ti bal d̄o gi gidi-é joo t̄eē gidi Jeju-ti, ulā ji-é d̄i-né takubi liā. ²¹ Kd̄otalē gir m̄eē-é-ti panè: «Kinā takubi liā ya bá lé m'w̄di r̄o k̄arè r̄o-m à kingā lapiya.» ²² Jeju ilā r̄ati oo-é, ə idā-é panè: «Ngon-m kí dené, 'ore m̄eē-i, kad̄m̄eē lā-i adi-i lapiya.» Rāmā tajinati nè ya dené lé ingā lapiya.

²³ Loki Jeju ōw t̄eē k̄ay lā 'boy kí d̄o k̄ayk̄awn̄a-ti lā jipi-je kinlé rāmā, oo njékay nal-je, k̄i kosi dow-je kí 'singā sokro d̄o-n̄a-ti, bá idā-dé panè: ²⁴ «Ōri r̄o-si gogi, ngon kí dené lé oy al, ngā tò bi ki tò.» Rāmā dow-je 's̄oki Jeju.

m̄ba-je. Lambo to né kí njék̄be-je 'taa kd̄o ra-né kullā d̄o be-ti. Ngā ę kí njétaa-é-je 'taa d̄o madi-é-ti k̄i ndangi kare bá to t̄o-é al. † 9:13 Mat 12:7 †† Oje 6:6

²⁵ Loki dow-je 't̄eē ndaa-ti lé, Jeju andi k̄ay, uwā ji ngon kí dené lé adi-é j̄ taá. ²⁶ Beba poy-é ōr lo kí d̄onangi-ti k̄i n̄j̄j lay.

Jeju k̄i njék̄amto-je joo

²⁷ Loki Jeju j̄ lo-é-ti kin isi ōw ki kete rāmā, njék̄amto-je joo d'un go-é, ə 'tur k̄ā boy-boy 'panè: «Ngonka Dabidi, 'oo k̄amtondoo lā-ji.»

²⁸ Jeju ōw t̄eē k̄ay rāmā, njék̄amto-je kí joo kinlé d'ow r̄o-é-ti ə ę d̄aji-dé panè: «Ooi kí m'asi ra né kí s̄aji 'd̄aji-mi lé wa?» D̄e d'ilā-é-ti 'panè: «Oiyō, 'Babe, j'oo kí i asi.» ²⁹ Beba, Jeju ōdi r̄o k̄am-dé bá idā-dé panè: «Kadi Lubā ra s̄a-si ki go kad̄m̄eē-ti lā-si!» ³⁰ Rāmā tajinati nè ya k̄am-dé oo lo. Ngā go-ti, Jeju nd̄aji-dé panè: «Adi dow gā al.» ³¹ Ngā loki d'w̄ti d'ow lé, d̄e 'pa ta lā Jeju adi sane k̄i go d̄onangi kí n̄j̄j lay.

Ta lā Jeju k̄i dinḡam kí pa ta al

³² Loki njék̄amto-je 't̄eē d'ow lé, dow-je 'ree k̄i dinḡam k̄are kí ndil kí maji al ra-é, adi pa ta al, r̄o Jeju-ti. ³³ Jeju tubā ndil kí maji al lé ya rāmā, dinḡam lé pa ta. Né kinlé ōr ndil kosi dow-je ngā, adi 'panè: «Kay! J'oo né kí tanā bè kin d̄onangi Israyel-ti nja k̄are al b̄ay!» ³⁴ †Ngā Parisi-je rāmā 'panè: «To t̄ogi lā 'boy lā ndil-je kí maji al bá ę isi tubā-né ndil-je kí maji al!»

Ta-je kí Jeju pa adi njék̄owkulā-je liā

Jeju oo k̄amtondoo lā dow-je

³⁵ †Jeju ōw k̄i nganbe-je, k̄i bebo-je, ndó né dow-je m̄eē k̄ayk̄awn̄a-je-ti lā jipi-je rām, ilā mb̄e Poyta kí Maji kí s̄abi d̄o k̄be lā Lubā rām, bá adi m̄y-je k̄i m̄ati-je kí gay-gay lay ōr d̄o dow-je-ti rām t̄o. ³⁶ ††Loki ę oo kosi dow-je lé bè rāmā, ta j̄ m̄eē-é kd̄o ta lā-dé, kd̄o k̄o ra-dé, t̄ogi-dé goto, adi tanā k̄i bati-je kí njèkul-dé goto bè. ³⁷ †††Beba ę idā njéndó né-je liā panè: «Ko kí tò kijā ngā, ngā njékijā-é-je bá 'ngā al. ³⁸ Ən ə 'pai ta k̄i 'ba njèko kí tò kijā lé, kad̄i ulā k̄i njérakullā-je titi.»

Jeju ba njéndó né-je kí d̄o gi gidi-é joo

Mar 3:13-19; Luk 6:13-16

10 Jeju ba njéndó né-je liā kí d̄o gi gidi-é joo r̄o-é-ti ə adi-dé t̄ogi kad̄i 'tubā-né ndil-je kí maji al rām, bá kad̄i d'adi m̄y-je k̄i m̄ati-je kí gay-gay lay ōr-né d̄o dow-je-ti rām t̄o. ² Ri njék̄owkulā-je kí d̄o gi gidi-é joo lé ən: ę kí d̄s̄ay to Sim̄o kí 'ba-é Piyər d̄e k̄i ngonk̄o-é Andre, Jaki k̄i ngonk̄o-é j̄a kí 'to ngan lā Jebede. ³ Pilipi k̄i Batlemi, Tomasi k̄i Matiye kí njétaalambo, k̄i Tade, k̄i Jaki kí ngon lā Alpe. ⁴ Sim̄o kí to dow kí ta be liā to-é, k̄i Judasi Iskariyoti kí njèkun d̄o Jeju.

‡ 9:34 Mat 10:25; 12:24; Mar 3:22; Luk 11:15 †† 9:35 Mat 4:23; Mar 1:39; Luk 4:44 †† 9:36 Mar 6:34 ††† 9:37 Luk 10:2

Njékowkulə-je lə Jeju kí dɔɔgi gidi-é joo

Mar 6:7-11; Luk 9:1-6

⁵ Jeju ulə njékowkulə-je liə kí dɔɔgi gidi-é joo kí ndu-je kin panè: «Dow-je kí 'to jipi-je al lé, ɔwi rɔ-dé-ti al, bá ɔwi mɛɛ bebo-je-ti kí Samari al rəm. ⁶ ɔwi rɔ gin koji-ti lə Israyel kí d'ɔw tanə kɛ bati-je kí ndəm bè kin táà. ⁷ Loki isi ɔwi rəmə, iləi mbɛ taá-taá 'painè: "Kɔbe kí dɔɔɔ-ti tò ngɔsi!" ⁸ Ə adi lapiya njémɔy-je, adi dow-je kí d'oy 'tɔsi 'ndəl rəm, adi njébanji-je d'ingə lapiya rəm, bá 'tubəi ndil-je kí maji al dɔ dow-je-ti rəm tɔ. To né kí ingəi kare, ən ə adi dow-je kare ya tɔ. ⁹ Uni lɔr ji-si-ti al rəm, uni là ji-si-ti al rəm, uni sisi uləi posi-si-ti al rəm, ¹⁰ uni mbu kɔw mba al rəm, ɔyi kubi joo-joo al rəm, ɔyi saba əse uni salangi al rəm tɔ. Kɔ to tó-é kadi njèrakullə ingə nékuso mɛɛ kullə-ti kí isi ra. ¹¹ Mɛɛ bebo əse ngonbe kí rá-rá kí ɔwi-ti lé, 'dəji ta ooi se dow madi kí à kuwə-si kí rɔ-é-ti isi nɔɔ wa? Rəmə dowbé ya isi rɔ-é-ti sar kadi ji-né. ¹² Loki andi mɛɛ kəy-ti rəmə, 'rai dow-je kí mɛɛ kəy-ti lapiya. ¹³ Kinə d'uwə-si kí rɔ-dé-ti rəmə, kadi lapiya lə-si nəy sə-dé. Ngə kinə d'uwə-si kí rɔ-dé-ti al tɔ rəmə, kadi lapiya lə-si təl ki rɔ-si-ti gogi. ¹⁴ ††Loki d'uwə-si kí rɔ-dé-ti al əse d'oo ta-je lə-si al rəmə, 'tɛɛi mɛɛ kəy-é-ti əse mɛɛ be-é-ti kinlé, ə 'gəki kodi kí nja-si-ti kɔɔgi †. ¹⁵ ††Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; ndɔ gangta-ti lé, ta kí gangi kí dɔ bebo-é-ti kinlé à ngə ngə kitə ta kí gangi kí dɔ dɔnangi Sɔdɔm-ti kɛ Gɔmɔr bəy ††.»

Kɔ kí à ree dɔ njéndó né-je-ti

Mar 13:9-13; Luk 21:12-19

¹⁶ ††Yən, m'ulə-si titi-nə kɛ bati-je bè dan jagim-je-ti; ən ə indəi kəmkaa dɔ rɔ-si-ti titi li-je bè rəm, bá kadi 'sɔli lɔm-lɔm titi dəngɔdnda-je bè rəm tɔ. ¹⁷ †Ooi go rɔ-si rɔ dow-je-ti, kɔ d'a kilə-si ji njégangta-je-ti rəm, d'a tində-si kɛ ndəy marɔw mɛɛ kəy-kəwnə-je-ti lə jipi-je rəm, ¹⁸ d'a kɔw sə-si nɔ gubərnə-je-ti kɛ nɔ ngar-je-ti kɔ ta lə-m; beba dɛ rəm, dow-je kí 'to jipi-je al rəm d'a kingə-né ta kí sɔbi dɔ-m ta-si-ti. ¹⁹ Loki d'a kuwə-si kɔ kɔw sə-si lo gangta-ti lé, adi mɛɛ-si ɔ kəkəkə adi 'painè: «Se ta ri bá j'a pa wa, əse j'a pa kɛ gosi kí ban wa» al? Ta kí a pai lé à toki kində ta-si-ti dɔkàdɛ-é-ti kin ya. ²⁰ Kɔ to səi bá a pai ta lé al, ngə to Ndil Bɔbi-si bá à kində ta ta-si-ti kadi 'pai.

²¹ †Dow à kun dɔ ngonkɔ-é ya kadi 'tɔl-é, bɔbi ngon à kun dɔ ngon-é kadi 'tɔl-é; ngan-je d'a kɔsi ta njékoji-dé-je rəm, d'a kun dɔ-dé kadi 'tɔl-dé rəm. ²² ††Dow-je lay ya d'a kɔsi-si kɛ ta kɔ ta lə-m; ngə dow kí uwə rɔ-é ngə sar tɛɛ sɔy-é-ti ə à kaji. ²³ Loki d'a kulə kəm-si ndoo

† 10:10 1Kɔ 9:14; 1Ti 5:18†† 10:14 Knj 13:51 † Gəki kodi nja-ti, tɔji ta kí pa kadi dow ə kinə dowbé mbati, adi tuji kɔɔgi rəmə ta məsi-é to dɔ-é ɛ-ti ya. †† 10:15 Mat 11:24 †† 10:15 Luk 10:4-12 ††† Kgn 18 ††† 10:16 Luk 10:3§ 10:17 Mar 13:9-11; Luk 12:11,12; 21:12-15 †† 10:21 Mar 13:12; Luk 21:16 ††† 10:22 a Mat 24:9; Mar 13:13; Luk 21:17; b Mat 24:13; Mar 13:13

mɛɛ bebo-ti kí káre rəmə ɔyi-nə ɔwi mɛɛ bebo-ti kí rangi. Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; a kuləi ta nja bebo-je kí Israyel-ti nati al bəy ya Ngon lə dow à ree.

²⁴ ††«Njéndó né à kitə njéndó-é né al rəm, bá ngonnjèkullə à kitə 'ba-é al rəm tɔ. ²⁵ ††Njéndó né lé kinə titi-nə kɛ njéndó-é né ya rəmə asi; bá ngonnjèkullə kàre kinə titi-nə kɛ 'ba-é ya rəmə asi tɔ. Njèkəy bəy ə 'ba-é Beljebul kin ngə, dow-je kí mɛɛ kəy-ti liə əjè tò ban ngə ən wa?

Ta lə bəl dow al

Mar 8:38; Luk 9:26; 12:2-9

²⁶ ††«'Bəli dow al, kɔ né kí dow bɔɔɔ kí gin-é à tɛɛ al ya goto rəm, bá ta kí tò lo bɔɔɔ-é-ti kí dow à gə al kàre goto rəm. ²⁷ Ta kí m'idə-si ndɔɔ lé, 'pai kada rəsi. Ta kí dow-je 'pa mbi-si-ti nɔɔm-nɔɔm bè lé, iləi-né mbɛ dɔ kəy-ti taá. ²⁸ Dow-je kí d'a tɔl daji rɔ-si, ngə d'a kasi tɔl ndil-si al lé, 'bəli-dé al; ngə ɛ kí asi tuji ndil-si kɛ daji rɔ-si nati dan pər-ti kí tò sartagangi kin bá kadi 'bəli-é †. ²⁹ 'Tij-je lé, 'ndogi-dé joo kɛ silə káre káre ya al wa? Lé bè ya kàre, kinə Bɔbi-si Lubə ndigi al lé, ngon 'tij káre ya kàre à kusi nangi al. ³⁰ Ə səi lé, bəl dɔ-si kin ya kàre toki gə kɔr-é lay, ³¹ ən ə 'bəli al, kɔ gati-si itə gati 'tij-je nja ngə. ³² Beba dow kí rá-rá kí pa ta rəsi takəm dow-je-ti panè n'to dow lə-m lé, mɔ kàre m'a pa ta liə rəsi nɔ Bɔbi-m-ti kí isi dɔɔɔ-ti panè to dow lə-m ya tɔ. ³³ ††Ngə dow kí rá-rá kí ɔr ta kuti-m-ti takəm dow-je-ti panè n'gə-m al lé, mɔ kàre m'a kɔr ta kuti-é-ti nɔ Bɔbi-m-ti kí isi dɔɔɔ-ti panè m'gə-é al ya tɔ.»

Jeju ree kɛ lapiya al, ngə ree kɛ rɔ dan dow-je-ti

Luk 12:51-53

³⁴ «Ooi nè a ɔiri kí to lapiya bá m'ree-né dɔnangi-ti; to lapiya bá m'ree-né dɔnangi-ti al, ngə to rɔ bá m'ree-né dan dow-je-ti. ³⁵ M'ree kɛ gáangi-nə dan ngon kí dɔngəm-ti dɛ kɛ bɔbi-é, m'ree kɛ gáangi-nə dan ngon kí dené-ti dɛ kɛ kɔ-é, m'ree kɛ gáangi-nə dan ngon kí dené-ti dɛ kɛ məm-é kí dené. ³⁶ Ə njéba-je lə dow lé, d'a to dow-je kí mɛɛ kəy-ti liə ya ††. ³⁷ Dow kí ndigi kɔ-é əse bɔbi-é itə-m mɔ lé, asi to dow lə-m al. Rəm bá dow kí ndigi ngon-é kí dɔngəm əse kí dené itə-m mɔ lé, asi to dow lə-m al tɔ. ³⁸ ††Dow kí un go-m bá un kagdəsi liə al lé, asi to dow lə-m al. ³⁹ †Dow kí ngəm rɔ-é rəmə à tuji rɔ-é, ngə dow kí ilə rɔ-é kɔɔgi kɔ ta lə-m lé à kingə gogi.»

Ta lə nékugə dɔji

Mar 9:37,41; Luk 9:48; 10:16; Jə 13:20

⁴⁰ ††Dow kí uwə-si kí rɔ-é-ti lé, to mɔ ya bá uwə-m ki rɔ-é-ti tin, ə dow kí uwə-m ki rɔ-é-ti kin rəmə, to njèkulə-m bá ɛ uwə-é ki rɔ-é-ti tɔ tin. ⁴¹ Dow kí uwə njè-

§† 10:24 a Luk 6:40; b Jə 13:16; 15:20 ††† 10:25 Mat 9:34; 12:24; Mar 3:22; Luk 11:15 †† 10:26 Mar 4:22; Luk 8:17 †† Jak 4:12 ††† 10:33 2Ti 2:12 ††† Mis 7:6 ††† 10:38 Mat 16:24; Mar 8:34;

pata kí ta Lubə-ti kɪ ɾ-é-ti kdɔtalə to kí to njèpata kí ta Lubə-ti lé, à kingə né dɔji kí asi-nə kɪ 'lə njèpata kí ta Lubə-ti ya bè tɔ. Dow kí uwə dow kí njururu kɪ ɾ-é-ti, kdɔtalə to kí ɛ to dow kí njururu lé, à kingə né kugə dɔji kí asi-nə kɪ 'lə dow kí njururu ya bè tɔ. ⁴² Dow kí rá-rá kí ɔdi man kí ɔl mɛɛ kaman káre-rè ya adi kí káre dan ngan dow-je-ti kí sɛ kan kɔ to kí to njéndó né lə-m lé, ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí dowbé kin à nal nékugə dɔji-é al.»

Né-je kí ilə kagi kullə lə jeju

Jə kí njèra dow-je Batem dɛ kɪ Jeju

Luk 7:18-35

11 Loki Jeju un ndu-je adi njéndó né-je liə kí dɔgi gidi-é joo adi gin-é gangi lé, ɛ ɔti ɔw mɛɛ bebo-je-ti kí dɔnangi-ti kí nɔɔ kɔ ndó né dow-je rəm, kɔ kilə mbɛ Poyta kí Maji rəm tɔ.

² Loki Jə kí njèra dow-je batem kí tò dangay-ti, oo poy né-je kí Kristi † ra lé, ɛ ulə njéndó né-je liə kadi 'dajj-é ta 'panè: ³ «I ya bá 'to dow kí tò kadi à ree lé əse tò kadi j'ngəbi dow kí rangi bəy wa?» ⁴ Beba Jeju ilə-dé-ti panè: «Təli ɔwi idəi Jə ta-je kí ooi kɪ mbi-si, kɪ né-je kí ooi kɪ kəm-si adi to ⁵ njékəmtɔ-je kí d'oo lo rəm, njéməti-je kí 'njiyə maji rəm, njébanji-je kí banji lə-dé ur adi d'aa njay rəm, njémbitɔ-je kí d'oo ta rəm, dow-je kí d'oy kí 'tɔsi 'ndəl d'ində lo 'tɛɛ rəm, njéndoo-je kí mbɛ Poyta kí Maji usi mbi-dé-ti rəm ††. ⁶ Dow kí m'təl gin kusi liə al bá to njénékumə!»

⁷ Loki njéndó né-je lə Jə d'ɔti d'ɔw lé, Jeju pa ta kí dɔ Jə-ti adi kosi dow-je panè: «To ri bá ɔwi ooi diləlo-ti wa? To tuwətɔgi † kí yəl isi ɔw siə yó-je kɪ nɛ-je kin bá ɔwi ooi wa? ⁸ Kinə bè al, ngə to ri ya bá ɔwi ooi wa? To dow kí tulə kubi-je kí kurə-kurə ɾ-é-ti bá ɔwi ooi-é wa? Ngə lé to ɛ kàrè, dɛ kí 'tulə kubi-je kí kurə-kurə bè kinlé, d'isi mɛɛ kəy-ti lə ngar-je yó rəm. ⁹ Ngə se to ri ya danə bá ɔwi ooi wa? Se to njèpata kí ta Lubə-ti bá ɔwi ooi-é wa? Tɔgrɔ-ti, m'a kidə-si, to dow kí itə njèpata kí ta Lubə-ti sɔy bəy. ¹⁰ Kɔ to Jə kin ya bá ndɔki 'ndàngi ta kí dɔ-é-ti 'panè:

“Yən, mə Lubə m'ulə njèkilə mbɛ lə-m nɔ-i-ti kete, kɔ kadi ɔw ra rəbi lə-i adi-i ††.”

¹¹ «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dan dow-je-ti lay kí dené-je d'oji-dé lé, dow kí to kí 'boy itə Jə kí njèra dow-je batem ya goto. Bè ya kàrè ngon dow kí ndɛ bè mɛɛ kɔbɛ-ti kí dɔrɔ-ti lé, boy itə-é. ¹² ††Ulə gin-é dɔkaglo-ti kí Jə kí njèra dow-je batem ilə-né mbɛ sar tɛɛ-né bone lé, kɔbɛ kí dɔrɔ-ti təl né nagi-nə ngá, adi njétɔgi-je 'sangi

Luk 9:23 18 10:39 Mat 16:25; Mar 8:35; Luk 9:24; 17:33; Jə 12:25 19 10:40 a Luk 10:16; Jə 13:20; b Mar 9:37; Luk 9:48 † KRISTI lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é. †† Eja 35:5-6; 61:1 † Gakra: Mongɔ-je kí nɔ-je 'panè: M'ijə gakra kɔ kɔji tuwə. Ə dɛ kí dan-ti-je 'panè: M'ijə tuwətɔgi kɔ kɔji gakra. ɛ kí ta-é tò mɛɛ mbete-ti nɛ kinlé to ɛ kí dow oji al bəy. †† Mal 3:1 †† 11:12 Luk 16:16

kɔ kɔy ɾ dɔ-ti. ¹³ Mbetə-je lə njèpata-je kí ta Lubə-ti lay, kɪ ndukun-je lə Moiyiji lé, 'pa ta kɔ né-je-ti kí à ra né sar tɛɛ-né dɔ Jə kí njèra dow-je Batem-ti. ¹⁴ ††Kinə adi mɛɛ-si ta-je kin rəmə, Jə kin bá to Eli njèpata kí ta Lubə-ti kí 'pa ta-é 'panè à ree lé. ¹⁵ Dow kí mbi-é tò kɔ kadi oo-né ta rəmə, kadi oo ta kinlé.

¹⁶ «Nə bá m'a kun-é kɔji-né dow-je kí ngɔsnè kan wa? Dow-je kí ngɔsnè kanlé, 'tanə kɪ ngan-je kí d'isi pan-dangi lo-ti, bá 'ba madi-dé-je 'panè:

¹⁷ “J'kɔl nal kàrè 'ndami-né al rəm!

‘Bá j'usi pa nɔ yo kàrè 'ndingəi-né ndoo al rəm!”»

¹⁸ Jeju təl ilə dɔ-ti panè: «M'pa bè kɔ loki Jə ree bá ɛ uso né al rəm, ɔy man al rəm lé, dow-je 'panè: “To dow kí ndil kí maji al ra-é!” ¹⁹ Ngə loki Ngon lə dow ree, bá ɛ uso né-je, ɔy man-je lé, dow-je 'panè: “ɛ kanlé uso né bore ngay, to njəkəy né rəm, bá to nam njétaalambo-je, kɪ njéramajal-je rəm!” Bè ya kàrè, kullə ra-é-je tɔji kí gosi lə Lubə to gosi kí tɔgrɔ-ti ya.»

Tuji kí ɔbi dɔ bɛ-je kí 'mbati kadi mɛɛ-dé

Luk 10:13-15

²⁰ Bebo-je kí 'ra nékɔji-je nɔ-nɔ dan-dé-ti ya kàrè, dɛ d'ingə panjiyə-dé-je kí maji al kɔgi al lé, Jeju ndangi-dé panè: ²¹ «Tuji à kusi dɔ-si-ti, sɔi dow-je kí Korajə! Tuji à kusi dɔ-si-ti, sɔi dow-je kí Betsayda! Kɔ nékɔji-je kí toki ra dan-si-ti nɛ kinlé, lé toki ra dɔnangi Tir-ti kɪ dɔnangi Sidɔ-ti je bè, rəmə lé dow-je kí titi d'a kulə kubi saki ɾ-dé-ti tò-né buu-ti kɔ kiɔ-né panjiyə-dé-je kí maji al kɔgi low nū ngá ††. ²² Beba m'a kidə-si rəsi ya kí ndɔ gangta-ti lé, ta kí gangi kí dɔ-si-ti à ngə nɔ kitə ta kí gangi kí dɔ dɔnangi Tir-ti, kɪ dɔnangi Sidɔ bəy. ²³ Ngə sɔi dow-je kí Kapernayim, ooi 'painè se ríba lə-si kin à kɔw sə-si sar dɔrɔ-ti wa? Bè al, à toki təl sə-si kɪ nangi sar kɪ mɛɛ lo kí koo-ti. Kɔ nékɔji-je kí toki ra mɛɛ bɛ-ti lə-si kinlé, lé toki ra ɔdɔm-ti je bè lé, bone bone ya kàrè ɔdɔm à tò nɛ bəy. ²⁴ ††Beba m'a kidə-si rəsi ya kí ndɔ gangta-ti lé, ta kí gangi kí dɔ-si-ti à ngə nɔ kitə ta kí gangi kí dɔ dɔnangi ɔdɔm-ti bəy.»

Ngon dɛ kɪ Bɔbi-é

Luk 10:21-22

²⁵ Dɔkaglo-é-ti kin bá, Jeju un ta panè: «Bɔbi-m kí 'to 'Ba dɔrɔ kɪ dɔnangi, m'tɔy-i, kɔ 'bɔyɔ dɔ né-je kin kɪ njégosi-je kɪ njénégə-je rəmə ngan dow-je kin bá 'tɛɛ kɪ dɔ-é adi-dé. ²⁶ ††Oiyə, Bɔbi-m, m'tɔy-i kɔ to ndigi lə-i kadi né kinlé tò bè.

²⁷ ††«Bɔbi-m təl kɪ né-je lay adi-m. Dow kí gə-m mə Ngon lə Lubə lé goto. Bɔbi-m ya par é gə-m. Ə dow kí gə Bɔbi-m ya goto. Mə ya par é m'gə Bɔbi-m lé, ə dow kí mə Ngon-é lé ya m'tɛɛ kəm-é dɔ-é-ti tɔ bá à gə-é.»

†† 11:14 Mat 17:10-13; Mar 9:11-13 †† Eja 23:1-18; Ejk 26; Juw 4:4-8; Amo 1:9-10 § Eja 14:13-15; Kgn 19:24-28 †† 11:24 Mat 10:15; Luk 10:12 †† 1Kɔ 1:17-29 †† 11:27 a Jə 3:35; b Jə 1:18; 10:15

Jeju to njètaa né kí ɔy dɔ dow-je-ti

²⁸ «'Reei rɔ-m-ti, sɛi dow-je lay kí ɔɔi rɔgi-rɔgi gin nékutí-ti kí ɔy, ə m'a kadí-si 'taai koo. ²⁹ Uni jugi læ-m, ə taai néndó læ-m, kɔɔ kadí ndil-si ingə lo taakoo, kɔɔ m' to njèsɔl dɔ-m rəm, m'ɔl lɔm-lɔm rəm †. ³⁰ Kɔɔ jugi læ-m lé ɔy al rəm, bá nékutí kí m'a kadí-si uti lé kàrè, ɔle pele-pele rəm tɔ.»

Ta læ Jeju dɔ ndɔ taakoo-ti

Mar 2:23-28; Luk 6:1-5

12 Nɔɔ káre bè, loki Jeju njiyə mɛɛ ndɔr gemɛ-je-ti kɔɔ kində gangi ndɔ taakoo-ti læ jipi-je lé, bo ra njéndó né-je liə, adí 'puy dɔ gemɛ d'uso taá-taá †. ² Loki Parisi-je d'oo-dé lé, 'pa kɛ Jeju 'panè: «'Oo, njéndó né-je læ-i 'ra né kí to tó-é al kadí dow ra ndɔ taakoo-ti. †» ³ Ngà Jeju ilə-dé-ti panè: «Né kí ndɔki Dabidi ra kaglo-ti liə, loki bo ra-dé dɛ kɛ dow-je liə lé, se sɛi 'ndói ta-é mɛɛ mbete-ti kí aa njay ooi ya al wa? ⁴ Dabidi andi mɛɛ kəykubi-ti læ Lubə, dɛ kɛ dow-je liə, d'uso mbə kí dow-je d'adi Lubə kadjare-ti. To mbə kí sɔbi dɔ-é kadí uso al rəm, sɔbi dɔ dow-je liə kadí d'uso al rəm, ngà njégugnə-je læ Lubə ya par bá sɔbi dɔ-dé †. ⁵ Ngà njégugnə-je læ Lubə ya kí 'ra kullə mɛɛ kəy kubi-ti læ Lubə kɛ ndɔ taakoo, adí 'təl ndɔ taakoo né kí kare-ti, ya dow gangta dɔ-dé-ti al kinlé, sɛi 'ndói ta-é mɛɛ ndukun-ti ooi ya al wa †? ⁶ Beba adí m'idə-si, né kí boy itə kəy læ Lubə ya tò nè ngá! ⁷ †††Ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: "Mə Lubə lé, koo kəmtondoo bá m'ndigi, bi məsi dɔ-je kí kadí-m kin al." Lé toki 'gəi mɛɛ ta kin maji lé, sɛi a gangi ta dɔ dow-je-ti kí ta goto dɔ-dé-ti kin bè al ††. ⁸ Kɔɔ Ngon læ dow bá to 'ba ndɔ taakoo lé.»

Jeju kɛ dingəm kí ji-é oy mburuki

Mar 3:1-6; Luk 6:6-11

⁹ Jeju j lo-é-ti kinlé ɔw mɛɛ kəykəwnɔ-ti læ jipi-je. ¹⁰ Ə dingəm káre kí ji-é oy mburuki isi mɛɛ kəy-ti lé nɔɔ. Rəmə Parisi-je kí d'isi nɔɔ 'sangi rəbi kilə ta dɔ Jeju-ti adí 'dəji-é 'panè: «Nɔɔ taakoo-ti lé, to tó-é kadí dow adí lapiya njəmɔy əse to tó-é al wa?» ¹¹ Ngà Jeju ilə-dé-ti panè: «Nɔɔ dan-si-ti bá ɔw kɛ bati káre-rè, bá bati-é usi bole ndɔ taakoo-ti ya à kɔr-é tɛɛ siə ndaa-ti al wa? ¹² Ngà dow lé, itə bati nja nɔɔ-nɔɔ! Adí to tó-é kadí dow ra maji ndɔ taakoo-ti.» ¹³ Ngá bá Jeju təl idə dingəm kí njèjikoy lé panè: «'Surə ji-i.» Loki ɛ surə ji-é lé ya rəmə, ji-é lé təl tò maji titi-nɔɔ kɛ ɛ kí káre. ¹⁴ Parisi-je kí d'ɔ lo-é-ti lé, 'tɛɛ d'ɔw d'ɔji-nɔɔ ta dɔ kəm rəbi-ti kí kadí n'tɔli-né Jeju.

† Jer 6:16 †† Det 23:26 † Tɛt 34:21 †† 1Sa 21:2-7; Mbl 24:9 †† Kni 28:9; Mbl 24:8-9 ††† 12:7 Mat 9:13 ††† Oje 6:6 § 12:11 Luk 14:5

Jeju to ngonnjèkullə læ Lubə

¹⁵ Ngà loki Jeju gə ta kɔji læ Parisi-je lé, ɛ tɛɛ ɔw lo kí rangi-ti. Dow-je kí 'tò nduy-nduy ya d'un go-é, adí ɛ adí lapiya njəmɔy-je lay tɔ. ¹⁶ Ngà ɛ ndəji-dé kadí d'adi dow gə kí to n'è Jeju al. ¹⁷ Bè kɔɔ kadí ta kí njèpata kí ta Lubə-ti, Ejay pa kin, ra-né né. Lubə panè: ¹⁸ «Ooi, ngonnjèkullə læ-m kí m'mbəti-é, M'ində-é dan kəm-m-ti, rɔ-m nəl-m dɔ-é-ti nɔɔ, M'a kadí Ndil-m səbi dɔ-é-ti, À kilə mbɛ né ra kí njururu kadí gin dow-je kí gay-gay ††.

¹⁹ D'a kɔl-nɔɔ kɛ dow al rəm, à kur kəə al rəm, Dow à koo ndi-é pandangi lo-ti al rəm †††.

²⁰ À tətɛi tuwətɔgi kí tò gudi nangi al rəm, Lampi kí pər isi ɔ-ti ngel-ngel bəy kàrè à kɔsi suj tɔl al rəm tɔ ††.

À ra bè sar kadí né ra kí njururu ilə njirə.

²¹ Beba gin be-je kí dɔnangi-ti nè lay ya d'a kində mɛɛ-dé dɔ-é-ti †††.»

Dow-je 'ba Jeju ngar læ ndil-je kí maji al

Mar 3:22-27; Luk 11:14-23

²² Dow-je 'ree kɛ dingəm káre kí ndil kí maji al ra-é adí kəm-é tɔ rəm, pa ta al rəm, adí Jeju adí-é pa ta rəm, oo lo rəm. ²³ Né kinlé ɔr ndil kosi dow-je nɔɔ, adí 'dəji ta 'panè: «Kay! Dow kin to Ngonka Dabidi lé ya al wa?»

²⁴ †††Ngà loki Parisi-je d'oo ta kin rəmə, 'panè: «ɛ kinlé isi tubə ndil-je kí maji al kɛ tɔgi læ Beljebul, kí to 'boy læ ndil-je kí maji al.» ²⁵ Beba Jeju gə gir ta kí mɛɛ-dé-ti gɔw adí idə-dé panè: «Kɔɔbe kí rá-rá ya bá dow-je kí mɛɛ-é-ti 'gangi-nɔɔ d'ɔsi-nɔɔ kɛ ta lé, à təl ndubəbe rəm, bá bebo əse kəy kí rá-rá ya dow-je kí mɛɛ-é-ti 'gangi-nɔɔ d'ɔsi-nɔɔ kɛ ta kàrè, dowbə-je d'a kisi gərərə al rəm. ²⁶ Bè ya tɔ, kinə Satɔ ya tubə dow-je læ Satɔ rəmə, to ɛ ya gángi rɔ-é danɔ. Bè kinlé, kɔɔbe liə à kɔ lo kɔ-é-ti gərərə ban wa? ²⁷ Ə kinə to tɔgi læ Beljebul bá m'isi m' tubə-né ndil-je kí maji al, ngà dow-je læ-si ə d'isi 'tubə-dé kɛ tɔgi læ nɔɔ ngá wa? Kullə ra dow-je læ-si ya ilə ta dɔ-si-ti! ²⁸ Ngà kinə to tɔgi læ Ndil Lubə tɔ bá m'isi m' tubə-né ndil-je kí maji al rəmə, to kɔɔbe læ Lubə ya ngá ə ree tɛɛ rɔ-si-ti tin.

²⁹ «Kinə dow uwə njètɔgi tɔ-é njim-njim al lé, dowbə à ra ban bá à kur mɛɛ kəy-ti læ njètɔgi kin, kɔɔ kəə nékingə-é wa? À tɔ-é njim-njim bəy bá à kɔw mɛɛ kəy-ti kɔɔ kəə nékingə-é. ³⁰ ††Dow kí ore kàdɛ-m al lé, to njèkɔsi-m kɛ ta ə dow kí kəw sə-m né ki nati al kàrè, to njèsane né kɔgi tɔ.»

†† Eja 42:1 ††† Eja 42:2 †† Eja 42:3 ††† Eja 42:1-4 †† 12:24 Mat 9:34; 10:25 †† 12:30 Mar 9:40

Majal kí Lubə à kiṇə go-é kɔgi al

Mar 3:28-30; Luk 12:10; Əbr 6:4-8; 10:26-29

³¹ «Beba m'idə-si toki, majal-je lay kí dow isi ra, əse takɔbi-je lay kí dow isi pa lé, à toki kiṇə go-é kɔgi kadi-é, ngà ta kɔbi kí dow pa kɔ Ndil Lubə lé, à toki kiṇə go-é kɔgi kadi-é al ya sar. ³² †Dow kí rá-rá kí pa ta kí maji al dɔ Ngon lə dow-ti lé, à toki kiṇə go-é kɔgi kadi-é, ngà dow ya kí pa ta kɔbi kɔ Ndil kí aa njay lé, à toki kiṇə go-é kɔgi kadi-é dɔkaglo-ti kí bone kin al rəm, bore al rəm, ya sartagangi.»

Ta kí tɛɛ ta dow-ti lé j mɛɛ-é-ti

Luk 6:43-45

³³ ††«Kinə kagi maji lé, kandi-é à maji tɔ, ngà kinə kagi maji al lé, kandi-é kàrè à maji al ya tɔ. Kdɔ kandi kagi bá dow à gə-né kagi. ³⁴ †Səi kí mɛɛ-si ndul titi-nə kɔ mɛɛ li pii-je bè kanlé! Səi a pai ta kí maji ndɔ káre tɔ ban wa? Kdɔ né-je kí mənə-nə mɛɛ dow-ti ya bá tɛɛ ta-é-ti adi-é pa. ³⁵ Dow kí maji lé, né-je kí maji-maji kí uwə mɛɛ-é kinlé ya bá à tɛɛ-né. Ə dow kí maji al kàrè né-je kí maji al maji al kí uwə mɛɛ-é kinlé ya à tɛɛ-né tɔ. ³⁶ M'a kidə-si, ngan ta-je kí mɛɛ wəy kare lay kí isi tɛɛ ta dow-je-ti kinlé, d'a kɔr go-é lay ndɔ gangta-ti. ³⁷ Kdɔ-talə ta kí ta-i-ti bá 'a kɔr-né ta dɔ-i-ti rəm, bá ta kí ta-i-ti ya ta à kuwə-i-né rəm tɔ.»

Parisi-je 'dəji Jeju nékɔji

Mar 8:11-12; Luk 11:29

³⁸ ††Dow-je kí dan-ti-je kí 'to njéndó dow-je ndukun, kɔ Parisi-je kí nɔ-je d'un ta d'idə Jeju 'panè: «Njéndó dow-je né, j'ndigi kadi 'ra nékɔji káre adi j'oo.» ³⁹ ††Ngà Jeju ilə-dé-ti panè: «Dow-je kí ngɔsnè kí 'to njémɛɛndul-je, kɔ njétəl rɔ-dé go ndu Lubə-ti al-je, 'dəji kadi d'oo nékɔji! Ngà dow à ra nékɔji kí rangi kadi-dé al ngá; ɛ kí ndɔki tɛɛ dɔ Jonasi-ti kí to njèpata kí ta Lubə-ti kin ya asi. ⁴⁰ Titi kí ndɔki Jonasi ra-né ndɔ mutə mɛɛ kanji-ti kí boy kinlé ††, Ngon lə dow kàrè à ra ndɔ mutə gin nangi-ti tɔ. ⁴¹ Ndu gangta-ti lé, dow-je kí Ninibi d'a kə takəm dow-je-ti kí ngɔsnè kin kdɔ kilə ta dɔ-dé-ti. Kdɔ dow-je kí Ninibi lé, loki d'oo mɛɛ kilə lə Jonasi rəmə, 'tusi panjiyə-dé-je kí maji al d'ingə kɔgi ††. Ngá kí ngɔsnè-ti kinlé, dow kí itə Jonasi nɔ ya ɔ nè! ⁴² Bè ya tɔ, ndɔ gangta-ti lé, ngar kí dené kí go lo-ti kí bəə, à kə takəm dow-je-ti kí ngɔsnè kin kdɔ kilə ta dɔ-dé-ti. Kdɔ ndɔki ɛ j sɔy dɔnangi-ti nū ya ree oo gosta-je lə Salomɔ ⁵. Ngà kí ngɔsnè-ti kinlé, dow kí itə Salomɔ nɔ ya ɔ nè.»

Ta kí sɔbi dɔ ndil kí maji al kí təl ree mɛɛ dow-ti gogi

Luk 11:24-26

⁴³ «Loki ndil kí maji al tɛɛ mɛɛ dow-ti, ɔw ilə kɔ diləlo kí tuti sangi lo kí kadi n'isi-ti n'taa koo ya ngà, ɛ ingə al lé, ⁴⁴ ɛ panè: «Kəy lə-m kí m'isi-ti bá m'tɛɛ lé, m'a təl kɔw-ti gogi.» Loki təl ɔw gogi rəmə, oo kí mɛɛ kəy lé tɔ kare ə toki kɔy ndəti-ndəti rəm, bá né-je kí mɛɛ-é-ti toki kɔsi njɔl-njɔl rəm. ⁴⁵ Beba ɛ ɔsi təl ɔw sangi ndil-je kí rangi siri kí mɛɛ-dé ndul itə-é bəy bá ree sə-dé adi d'andi mɛɛ kəy-ti lé ə d'adi to lokisi-dé. Gangi-é-ti kí gogi nè kinlé, kisi lə dowbé kin maji al nɔ itə kí kete lé bəy. Ə 'lə dow-je kí maji al kí ngɔsnè kanlé kàrè, à tɔ bə ya tɔ.»

Kɔ Jeju kɔ ngankɔ-é-je kí tɔgrɔ-ti

Mar 3:31-35; Luk 8:19-21

⁴⁶ Loki Jeju ɔ pa ta kɔ kɔsi dow-je ya bəy rəmə, kɔ-é, kɔ ngankɔ-é 'ree d'ɔ ta-é-ti ə 'sangi kadi d'ingə-é 'pa siə ta. ⁴⁷ Ngá bá dow madi idə-é panè: «Yən, kɔ-i, kɔ ngankɔ-i-je d'ɔ ndaa-ti nɔ, ə 'sangi kadi 'pa sə-i ta.» ⁴⁸ Ngà Jeju təl ilə-é-ti panè: «Ná-je bá 'to kɔ-m-je kɔ ngankɔ-m-je wa?» ⁴⁹ Beba Jeju ulə ji-é dɔ njéndó né-je-ti liə bá panè: «Yən, kɔ-m-je kɔ ngankɔ-m-je bá d'isi tin. ⁵⁰ Kdɔ dow kí ra né kí mɛɛ Bɔbi-m kí dɔrɔ-ti ndigi kin bá to ngonkɔ-m, əse kɔnan-m, əse to kɔ-m.»

Gosta-je kí dɔ kɔbe-ti lə Lubə

Gosta kí sɔbi dɔ njèkilə kɔ

Mar 4:1-9; Luk 8:4-8

13 Ndu-é-ti kinlé ya, Jeju tɛɛ kəy, ɔw isi kàdɔ babo-ti. ² ††Kɔsi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya 'ree d'ilə-nə 'gəə dɔ-é sipi, adi ɛ al isi mɛɛ tɔ-ti. Ngà dɛ bá d'ɔ ngangi ba-ti dɔngi-dɔngi. ³ Jeju pa sə-dé ta nɔ kɔ gosta-je panè: «Njéndɔr, ɔw kdɔ kilə kɔ. ⁴ Loki ɔ ilə kɔ lé, kəɔ né kí dan-ti-je tusi dɔ rəbi-ti adi yəl-je 'ree 'tú lɔ-lɔ. ⁵ Kəɔ né kí nɔ-je tusi dɔ ər-je-ti, adi lo kadi ingə nangi kí asi kadi ulə njirə-é-ti goto. Ngà rəmə kubə bá ubə kalangi, kdɔ nangi ndəə dɔ-ti al. ⁶ Loki kàdɔ ɔsi rəmə, ngan kɔ-je kinlé ndole. Go-ti rəmə, tuti kurum, kdɔ njirə-é ɔw nangi nɔ al. ⁷ Kəɔ né kí dan-ti-je tusi dan kun-je-ti, adi kun tɔgi ə ɔ rɔ dɔ-ti gəgəgə. ⁸ Ngà kəɔ né kí nɔ-je tusi nangi-ti kí maji, adi ɔr dɔ-é. Beba dɔ-é kí dan-ti-je kəɔ-é ra-ti bu-je, ɛ kí kəɔ-é ra-ti kɔrmekɛ-je, ɛ kí ra-ti kɔrmutə-je.» ⁹ Jeju təl ilə dɔ-ti bəy panè: «Dow kí mbi-é tɔ kdɔ kadi oo-né ta rəmə, kadi oo ta kinlé!»

Kdɔ ri bá Jeju ndó-né né kɔ gosta-je wa?

Mar 4:10-12; Luk 8:9-10

¹⁰ Njéndó né-je lə Jeju 'ree rɔ-é-ti 'dəji-é 'panè: «Kdɔ ri bá 'pa sə-dé ta kɔ gosta-je wa?» ¹¹ Jeju təl ilə-dé-ti panè:

†† 13:2 Luk 5:1-3

† 12:32 Luk 12:10 †† 12:33 Mat 7:20; Luk 6:44 † 12:34 a Mat 3:7; 23:33; Luk 3:7; b Mat 15:18; Luk 6:45 †† 12:38 Mat 16:1; Mar 8:11; Luk 11:16 †† 12:39 Mat 16:4; Mar 8:12 ††† Jon 2:1 ††† Jon 3:4-9 § 1Ng 10:1-10

«Kdɔtalə səi lé, né-je kí tò lo bɔɔ-é-ti sɔbi dɔ kɔbe kí dɔrɔ-ti lé toki tɛɛ kɪ dɔ-é kadi 'gəi, ngà dɛ lé, toki tɛɛ kɪ dɔ-é kadi-dé al. ¹² †Kdɔ dow kí né tò ji-é-ti bá d'a kadi-é kí rangi dɔ-ti, kadi isi dan maji-ti mburuki-mburuki. Ngà dow kí né liə goto lé, ɛ kí ji-é-ti ya kàrè d'a taa. ¹³ Beba m'idə-dé-né ta kɪ gosta, kdɔ d'oo lo ki koo ndə bə ya bi d'oo né al rəm, bá ta kàrè d'oo ki koo bə ya bi 'gə mɛɛ-é al rəm tɔ. ¹⁴ Beba ta kí Ejay, njèpata kí ta Lubə-ti pa lé, né-é ra né dɔ-dé-ti.

Lubə panè:
 "D'a koo ta maji ya, ngà d'a 'gə mɛɛ-é al,
 D'a koo lo maji ya, ngà d'a koo né al ††.
¹⁵ Ooi gin dow-je kanlé 'to njémɛɛngə-je,
 'Tɔsi mbi-dé ká-ká 'tɔ nè mbi-dé à kɪ koo ta rəm, nè
 d'a kɪ gə né;
 'Nibi kəm-dé jibi-jibi, nè kəm-dé à kɪ koo lo rəm,
 Nè mbi-dé à kɪ koo ta rəm, nè d'a kɪ gə né,
 Rəmə d'a kɪ kiŋə panjiy-dé-je kí maji al kɔgi kadi m'j
 m'aji-dé †."

¹⁶ ††«Ngà səi lé, 'toi njénékumə-je, kdɔ kəm-si oo lo maji rəm, mbi-si kàrè oo ta maji rəm tɔ! ¹⁷ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí njèpata-je kí ta Lubə-ti nɔ, kɪ njéra né-je kí njururu nɔ ya, bo koo né-je kí səi ooi kin ra-dé ya, ngà d'oo al, bo koo ta-je kí səi ooi kin ra-dé ya, ngà d'oo al †.»

Jeju ɔr mɛɛ gosta kí sɔbi dɔ njèkilə ko

Mar 4:13-20; Luk 8:11-15

¹⁸ Səi lé, 'yəli mbi-si ooi-né mɛɛ gosta kí sɔbi dɔ njèkilə ko lé. ¹⁹ Dɔ rəbi kí kɔɔ né tusi-ti lé, to dow kí oo ta kí dɔ kɔbe-ti lə Lubə ya, ngà gə mɛɛ-é al, rəmə Njémɛɛndul ree ɔr ta kí 'dubi mɛɛ-é-ti lé kɔgi. ²⁰ Nangi ər kí kɔɔ né tusi-ti lé, to dow kí oo ta lə Lubə rəmə taa kalangi kɪ rɔnəl. ²¹ Ngà ta lé bá ulə njirə mɛɛ-é-ti al; adi ɛ ɔ dɔ-ti kaglo nɔ al. Beba loki kɔ-je kí dum nati əse kulə kəm ndoo kdɔ ta lə Lubə tɛɛ dɔ-é-ti rəmə, kalangi bə ya ɛ tusi kadmɛɛ liə iŋə kɔgi. ²² Dan kun-je kí kɔɔ né tusi-ti lé, to dow kí oo ta lə Lubə ya, ngà mɛɛ kɔ kákáké kdɔ né-je kí dɔnangi-ti nè, kɪ bo nékingə-je uti dɔ ta kí oo lé, adi kandi-é goto. ²³ Rəmə, nangi kí maji kí kɔɔ né tusi-ti lé, to dow kí oo ta lə Lubə ə gə mɛɛ-é, adi kandi-é tɔ; ɛ kí kɔɔ-é ra-ti bu-je, ɛ kí kɔɔ-é ra-ti kɔrmekɛ-je, ɛ kí ra-ti kɔrmutə-je.

Gosta kí dɔ jə-ti

²⁴ Jeju pa sə-dé gosta kí rangi bəy panè: Kɔbe kí dɔrɔ-ti tò titi-nɔ kɪ ta lə dow kí dubi ko né kí maji mɛɛ ndɔr-ti liə. ²⁵ Rəmə ndɔɔ, loki dow-je 'to bi lay lé, njèba liə ree dubi jə dan ko né-ti kí maji kí ɛ dubi lé, ə ɔti ɔw. ²⁶ Loki ko ubə tɔgi, adi ɔr dɔ-é lé, jə lé kàrè ɔr dɔ-é tɔ. ²⁷ Beba njérakullə-je lə njèkəy lé 'ree d'idə-é 'panè:

† 13:12 Mat 25:29; Mar 4:25; Luk 8:18; 19:26 †† Eja 6:9 † Eja 6:10 †† 13:16 Luk 10:23,24 †† 1Pi 1:10

«'Ba-ji, to ko né kí maji bá i dubi mɛɛ ndɔr-ti lə-i ya al wa?» Ngà jə kin j rá tɔ bəy wa? ²⁸ Beba ɛ ilə-dé-ti panè: «To njèba ə ra-né tin.» Ngà bá njérakullə-je 'dəji-é 'panè: «'Ndigi kadi j'ɔw j'rəy jə lé kɔgi wa?» ²⁹ Ngà ɛ panè: «Bè al, kdɔ kinə kadi 'rəy jə rəmə a kɪ 'rəy jə-dé kɪ ko nati. ³⁰ Ə iŋəi-dé adi 'tɔgi nati sar ndɔ kijə ko-ti. Ndɔ-é-ti kin bá m'a kidə njékijəko-je panè: "'Tɔri jə-je ya kete, ə 'tɔi njir-njir kadi uləi pər, ngà tá je 'kəwi ko lə-m damə."»

Gosta kí dɔ kɔɔ kɔl-ti

Mar 4:30-32; Luk 13:18-19

³¹ Jeju tɛɛ kɪ gosta kí rangi bəy panè: Kɔbe kí dɔrɔ-ti tò titi-nɔ kɪ ta lə kɔɔ kɔl kí dow madi un dubi mɛɛ ndɔr-ti liə kin bə. ³² Kɔɔ kɔl lé bá, to kɔɔ kagi kí tò ngon-é itə kɔɔ kagi-je lay, ngà lo kí ubə tɔgi rəmə to kagi kí boy itə kagi-je lay kí mɛɛ ndɔr-ti, adi yəl-je kí 'nar taá 'ree 'ra kəy-dé balkəm-é-je-ti.

Gosta kí dɔ əm-ti

Luk 13:20-21

³³ Jeju pa sə-dé gosta kí rangi ya bəy panè: «Kɔbe kí dɔrɔ-ti lé titi-nɔ kɪ əm kí dené káre bə un lɔy-né nduji kɪ 'mbɔji mɛɛ kee mutə, adi nduji kí lɔy lay ya j kin bə.»

Jeju pa ta-je lay kɪ gosta

Mar 4:33-34

³⁴ Ta-je kin lay ya Jeju idə kosi dow-je kɪ gosta. Ta kí kadi ɛ pa kɪ gosta al ya goto. ³⁵ To bə kadi ta-je kí njèpata kí ta Lubə-ti pa kin né-é ra né. Njèpata kí ta Lubə-ti pa panè:

«M'a tɛɛ ta-m kadi m'pa gosta-je,
 M'a kilə mbɛ né-je kí tò lo bɔɔ-é-ti
 lo kində gin dɔnangi-ti nū. ††»

Kɔr mɛɛ gosta kí dɔ jə-ti

³⁶ Jeju iŋə kosi dow-je ə ree bee. Loki ree bee lé, njéndó né-je liə 'ree rɔ-é-ti, 'dəji-é 'panè: «'Dɔr-ji mɛɛ gosta kí dɔ jə-ti kí ɔ mɛɛ ndɔr-ti lé adi j'oo.» ³⁷ Beba Jeju idə-dé panè: «Dow kí njèdubi ko né kí maji kinlé, to Ngon lə dow; ³⁸ ndɔr lé, to dɔnangi; ə ko né kí maji, to dow-je kí kɔbe-ti lə Lubə; jə lé to dɛ kí d'un go Njémɛɛndul. ³⁹ Njèba kí njèdubi jə lé, to Sú; nɔy kijə ko lé, to dɔbəy ndɔ; ə njékijəko-je, 'to malayka-je tɔ. ⁴⁰ Titi kí 'tɔr-né jə d'ungi pərəə lé, dɔbəy ndɔ-ti ya kàrè à to bə tɔ: ⁴¹ Ngon lə dow, à kulə malayka-je liə kadi 'tubə dow-je lay kí njéra madi-dé-je kadi d'usi mɛɛ majal-ti, kɪ dow-je kí njéramajal-je kɔbe-ti liə kɔgi. ⁴² Malayka-je d'a kungi-dé dan pər-ti kí dum pa ta-é, kí to lo nɔ rəm, lo kí d'a kuso ngangí-dé titi mɛgəgə-mɛgəgə rəm tɔ. ⁴³ Ngà njéra né-je kí njururu rəmə, rɔ-dé à ndógi titi-nɔ kɪ kàdɪ bə mɛɛ kɔbe-ti lə Bɔbi-dé.

†† Pa 78:2

«Dow kí mbi-é tò kɔɔ kadi oo-né ta rəmə, kadi oo ta kinlé!»

Gosta kí sɔbi dɔ nékingə kɔ mədkɔsi kí tò lo bɔɔ-é-ti

⁴⁴ «Kɔbe kí dɔɔ-ti tò titi-nə kɔ ta la nəkingə kí 'bɔɔ mɛɛ ndɔr-ti, bá dow madi ɔw tɛɛ dɔ-ti kin bə. Dowbé kinlé, un ɔw bɔɔ rangi bəy, rəmə rɔ-é nəl-é nɔ, adi ɔw ndogi né kingə-é lay, bá inə la-é ree ndogi-né ndɔr kinlé.

⁴⁵ «Kɔbe kí dɔɔ-ti tò titi-nə kɔ ta la nəjəra gati kí isi sangi mədi kɔsi kí ndole kin bə. ⁴⁶ Loki ingə ɛ kí gati-é nɔ lé, ɛ təl ɔw ndogi nəkingə-é lay, bá inə la-é ree ndogi-né mədi kɔsi kí káre kinlé.»

Gosta kí dɔ burə-ti

⁴⁷ Kɔbe kí dɔɔ-ti tò titi-nə kɔ ta la burə kí dow ilə baa rəmə uwə-né kanji-je kí gay-gay kin bə.⁴⁸ Loki burə kin rusi lé, mbɔw ndɔr ree-né ngangɔ ba-ti, isi nangɔ, tɔr kanji-je kí maji-maji ungi mɛɛ 'sɛngi-ti, bá inə dɛ kí d'asi náy al ungi-dé kɔgi. ⁴⁹ Dɔbəy ndɔ-ti lé, à to titi-nə bə ya tɔ: Malayka-je d'a ree kɔr kəm dow-je kí njéra né kí njururu al kɔ njéra né kí njururu gay-gay. ⁵⁰ D'a kungɔ dow-je kí njéra né kí njururu al dan pər-ti, lo nɔ-ti, kí to loki d'a kuso ngangɔ-dé titi məgəgə-məgəgə. ⁵¹ Beba Jeju dəji njéndó né-je liə panè: «'Gəi mɛɛ ta-je kin lay wa?» Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «Oiyə», j'gə. ⁵² Rəmə Jeju idə-dé panè: «To bə ya tɔ, njéndó dow-je ndukun la Lubə kí təl njətaa néndó kí dɔ kɔbe-ti kí dɔɔ-ti lé, titi-nə kɔ njəkəy kí ingə né-je kí sigi bá ore nati kɔ né-je kí low kí lo ngəm né-ti liə bá ra-né kullə.»

Sɔy kullə la Jeju dɔnangɔ Galile-ti

Mɛɛngə la dow-je kí Najareti

Mar 6:1-6; Luk 4:16-24

⁵³ Loki Jeju pa gosta-je kin adi gin-é gangɔ rəmə, ɛ ɔti rangi lo kí ɔ-ti lé ⁵⁴ ɔw bebo-ti kí ɛ tɔgi-ti ə ndó né dow-je mɛɛ kəykəwnə-ti la jipi-je. Néndó liə ɔr ndil-dé adi 'panè: «Kay! Gosta-je, kɔ nékɔji-je kinlé j-né rá-rá ya wa? ⁵⁵ To ngon la kɔdi kijəkagi lé ya al wa? Kɔ-é ya bá to Mari lé al wa? Ə Jakɔ-je, kɔ Jojepɔ-je kɔ Simɔ-je kɔ Jude-je ya bá 'to ngankɔ-é-je al wa? ⁵⁶ Ə kɔnan-é-je ya rəm bá d'isi sə-ji nɛ tɔ tin al wa? Ngà né-je lay kinlé, ɛ j-né rá ya danə wa?» ⁵⁷ †Né-je kin ya ra adi Jeju təl jigɔ nɔ-dé-ti ɔgi-dé kadi d'adi-é mɛɛ-dé. Beba ɛ idə-dé panè: «Njè-pata kí ta Lubə-ti lé, dow-je kí mɛɛ bekoji-é-ti, kɔ mɛɛ kəy-ti liə ya par d'a nədi-é. †» ⁵⁸ Beba Jeju ra nékɔji-je tin nɔ al, kɔtələ mɛɛngə la-dé.

† 13:57 Jə 4:44 †† Luk 4:24; Jə 4:44

Koy Jə kí njəra dow-je batɛm

Mar 6:14-29; Luk 9:7-9; 3:19-20

14 Dɔkaglo-é-ti kinlé ngar Erodɔ kí to njəkɔbe kí dɔ-nangɔ Galile-ti oo poy riba la Jeju. ² Beba ɛ idə njérakullə-je liə panè: «To Jə kí njəra dow-je batɛm bá tɔsi ndəl ində lo tɛɛ! Gin-é kin bá ɛ ɔw-né kɔ tɔgi adi ra-né nékɔji-je kin.»

³ †Kɔɔ ndɔki Erodɔ adi d'uwə Jə 'dɔɔ-é kɔ kullə gind-ingi, d'ilə-é dangay-ti, kɔtələ Erodɔ dɛ kɔ Pilipi 'to ngankɔ-nə-je, ya rəmə Erodɔ təl taa Erodidi, kí ne Pilipi. ⁴ Ba Jə idə-é panè: «Taa kí 'taa Erodidi kinlé to tó-é al †.» ⁵ Beba Erodɔ lé ndigi təl Jə, ngà ɛ bəl kosi dow-je, kɔ dɛ 'gə kí Jə lé to njèpata kí ta Lubə-ti. ⁶ Beba ndɔ ra nəy kɔji Erodɔ-ti lé, ngon la Erodidi kí dené, tɛɛ ndam nɔ dow-je-ti kí 'ba-dé lo nékuso-ti, adi nəl Erodɔ nɔ. ⁷ Beba Erodɔ un mindi-é ə ubi rɔ-é dɔ-ti panè: Né lay kí 'dəji-m ya ə m'a kadi-i. ⁸ Rəmə Erodidi sulə ngon-é lé, adi-é panè: «'Ilə dɔ Jə kí njəra dow-je batɛm lé, mɛɛ supra-ti tajinatɔ nɛ ya adi-m!» ⁹ Rɔ ngar nəl-é al ya, ngà kɔ kubi kí ɛ ubi rɔ-é rəm, kɔ takəm kosi dow-je kí 'ba-dé lo nékuso-ti rəm kinlé ya, ra adi ɛ un-né ndu kadi d'adi-é-né dɔ Jə lé. ¹⁰ Beba ngar ulə dow kəy dangay-ti adi-é gangɔ dɔ Jə lé. ¹¹ 'Ree kɔ dɔ Jə mɛɛ supra-ti d'adi ngon kí dené kinlé, ə ɛ ɔw-né adi kɔ-é. ¹² Go-ti, njéndó né-je la Jə 'ree d'un nin-é d'ɔw 'dubi, ngà bá d'ɔw d'ɔr poy-é d'adi Jeju oo.

Jeju adi nékuso dow-je budɔgi lo mɔ d'uso

Mar 6:30-44; Luk 9:10-17; Jə 6:1-15

¹³ Loki Jeju oo ta kinlé, ɛ al mɛɛ tò-ti ɔr rɔ-é ngərəngɔ kɔ kár-é diləlo-ti. Beba kosi dow-je d'oo ta-é rəmə, d'j kɔ bebo-je kí gay-gay d'ɔw kɔ njə-dé go-é-ti. ¹⁴ Ngà loki Jeju ur nangɔ mɛɛ tò-ti bá oo kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy kinlé rəmə, ta ɔ mɛɛ-é kɔ ta la-dé, ə adi lapiya njémɔy-je la-dé. ¹⁵ Loki ndɔ isi il lé, njéndó né-je d'ɔw rɔ Jeju-ti d'idə-é 'panè: «Loki j'əi-ti kinlé to diləlo rəm, bá kadi kàrə ɔw kɔ dɔ kur-ti rəm, ən ə 'ɔsi kosi dow-je kan adi d'ɔw nganbe-je-ti 'ndogi né d'uso.» ¹⁶ Jeju ilə-dé-ti panè: «Kadi d'ɔw rangi lé, to tó-é al, ə səi ya adi-dé né d'uso!» ¹⁷ Ngà dɛ d'idə Jeju 'panè: «'J'ɔw kɔ mbə mɔ kɔ kanji joo-rə ya par.» ¹⁸ Beba Jeju idə-dé panè: «'Reei-né adi mɔ.» ¹⁹ Ngà bá Jeju un ndu adi kosi dow-je lé d'isi nangɔ dɔ wale-je-ti. Jeju ɔy mbə kí mɔ kɔ kanji kí joo lé, bá un kəm-é kɔ taá dɔɔ-ti ra oiyo Lubə kete bá gángɔ mbə lé adi njéndó né-je, ə njéndó né-je 'taa 'ləbi kosi dow-je tɔ. ²⁰ Dow-je lay ya d'uso né 'ndan ndɔ-ndɔ, adi dɔdum-é-je kí nəy ya d'ɔy rusi kàrə dɔgi gidi-é joo bəy †. ²¹ Dow-je kí d'uso né kinlé, dingəm-je d'a ra budɔgi lo mɔ je bə; dené-je kɔ ngan-je rəmə toki tidə-dé al.

† 14:3 Luk 3:19,20 †† Mbl 20:21 †† 2Ng 4:42-44.

Jeju njiyā dɔ babo-ti

Mar 6:45-52; Jǎ 6:16-21

²² Lo-é-ti lé ya, Jeju ɔsi njéndó né-je liā kadi d'al mɛɛ tɔ-ti, 'gangi babo d'ɔw turə kete nɔ-é-ti, ngà ɛ bá ǎ ɔsi kosi dow-je kadi 'təl. ²³ Loki Jeju ɔsi-dé adi d'ɔw rəmə, ɛ ɔti ɔw al dɔ mbal-ti, ɔr rɔ-é kɛ kár-é kɔ pa ta kɛ Bɔbi-é. Kàdɛ ur dɔ-é-ti lo-é-ti kin kɛ kár-é.

²⁴ Loki tɔ ǎ dan ba-ti danǎ bapɛ ya bəy rəmə, yál tilə kəm tɔ, adi pungum man ɔsi tɔ kɛ gogi-gogi. ²⁵ Taginlo-ti lé, Jeju njiyā dɔ man babo-ti, isi ɔw kɛ rɔ njéndó né-je-ti. ²⁶ Ngà loki njéndó né-je d'oo-é ɔw njiyā dɔ man babo-ti lé, 'bəl rəm, dɔ-dé maji al, adi 'panè: To «'mǎ dow!» Adi 'bəl ə 'tur kɔɔl. ²⁷ Ngà tajinati nè bè ya, Jeju idə-dé panè: «Adi mɛɛ-si usi nangɛ, to mǎ bəy, é 'bəli al!» ²⁸ Bè bəy bá Piyər panè: «'Babe, kinə to j ya rəmə, 'un ndu-i adi m'njiyā dɔ man-ti m'ɔw rɔ-i-ti.» ²⁹ Ə Jeju təl ilə-é-ti panè: «'Ree!» Beba Piyər j mɛɛ tɔ-ti ur dɔ man-ti njiyā ɔw kɛ rɔ Jeju-ti. ³⁰ Ngà loki Piyər oo yál kɛ isi ulə dɔ man-ti mbj-mbj lé, bəl ra-é adi isi nduy, adi nɔ panè: «'Babe, 'aji-m boo!» ³¹ Tajinati nè bè ya, Jeju ulə ji-é uwə-é-né ə idə-é, panè: «'To dow kɛ kadmɛɛ lə-i asi al. Kɔ ri bá i 'tadi?» ³² Loki dɛ d'al mɛɛ tɔ-ti rəmə gin yál lé gangi dəsi. ³³ Beba njéndó né-je kɛ d'isi mɛɛ tɔ-ti lé d'ɔsi dɔ-dé nangɛ nɔ-é-ti bá 'panè: «I lé, 'to Ngon lə Lubə ya tɔgrɔ-ti!»

Jeju adi lapiya njémɔy-je dɔnangi Jenejarɛ-ti

Mar 6:53-56

³⁴ Loki Jeju kɛ njéndó né-je liā d'ində babo 'gangi, 'tɛɛ dɔnangi Jenejarɛ-ti lé, ³⁵ dow-je kɛ lo-é-ti 'gə Jeju, adi d'ulə kulə mɛɛ be-je-ti go lo-je-ti kɛ tin kin lay, adi dow-je 'ree kɛ njémɔy-je lay rɔ-é-ti. ³⁶ Dɛ 'ra ndoo ta-é-ti kadi iŋə-dé adi n'ɔdi rɔ takubi liə ya par rəmə, n'a kingəi lapiya. Beba dow-je lay kɛ d'ɔdi takubi liə lé, d'ingə lapiya ya tɔ.

Jeju kɛ nékobe

Mar 7:1-23

15 Beba Parisi-je kɛ dan-ti-je, kɛ dow-je kɛ nǎ-je kɛ 'to njéndó dow-je ndukun-je d'j Jorijalɛm, 'ree d'ingə Jeju 'dǎji-é 'panè: ² «Ban bá njéndó né-je lə-i 'təl rɔ-dé go nékobe-ti lə ka-ji-je al wa? 'Oo, dɛ 'togi ji-dé al ya d'uso-né né.» ³ Beba Jeju ilə-dé-ti panè: «Ngà sǎi, ban bá 'təli rɔ-si go ndukun-ti lə Lubə al, kdɔtalə nékobe lə-si wa? ⁴ Sǎi 'gəi kɛ Lubə panè: "'Təti kagi bɔbi-i kɛ kɔ-i." ɛ pa bəy panè: "Dow kɛ pa ta kɛ maji al dɔ bɔbi-é-ti əse dɔ kɔ-é-ti lé kadi toki tɔl dowbé kɔgi."» ⁵ Ngà sǎi 'painè: Kinə dow pa kɛ bɔbi-é əse kɔ-é panè: «Né kɛ m'a ra-né sə-i lé, mǎ m'un m'adi Lubə kadkare-ti rəmə» ⁶ dowbé kinlé ɔw ndoo tətɛ kagi bɔbi-é əse kɔ-é al ngá. 'Rai bè kinlé, to ta lə Lubə bá sǎi bujuri kɔgi

kɔw nékobe lə-si! ⁷ Sǎi lé, 'toi njékədkəm dow-je! Ta kɛ Ejay njəpata kɛ ta Lubə-ti pa ɔɔbi-né dɔ-si lé to ta kɛ tɔ-grɔ-ti ya, ɛ panè:

⁸ «Gin dow-je kinlé 'təti kagi-m ndaa ta-dé-ti nè, ngà mɛɛ-dé tɔ gay sə-m. ††

⁹ Pole kɛ dɛ 'pol-m kàrè to pole kɛ mɛɛ wəy kare, kɔw né-je kɛ d'isi 'ndó dow-je lé, to ndukun-je lə dow-je.»

¹⁰ Jeju ba kosi dow-je kɛ rɔ-é-ti ə idə-dé panè: ¹¹ «Ooi ta kin kɔw kadi 'gəi mɛɛ-é maji. Né kɛ j ndaa-ti ɔw ta dow-ti, bá à ra kadi dowbé təl dow kɛ tɔ nɛ takəm Lubə-ti al. Ngà né kɛ tɛɛ ta dow-ti kɛ ndaa-ti bá à ra kadi dowbé təl dow kɛ tɔ nɛ takəm Lubə-ti.»

¹² Beba njéndó né-je liā d'idə-é 'panè: «Se i gə kɛ ta kɛ i 'pa lé, tugə Parisi-je jigi-ti ya wa?» ¹³ Jeju ilə-dé-ti panè: «Kagi-je lay ya kɛ to Bɔbi-m kɛ dɔrǎ-ti bá mǎ-dé al lé, d'a kuwə-dé kɔr-dé kɔgi kɛ njirə-dé burə. ¹⁴ ††ŋəi-dé, dɛ 'to njékəmtɔ-je kɛ njéndɔr njékəmtɔ madi-dé-je. Kinə njékəmtɔ ndɔr njékəmtɔ madi-é lé, dɛ joo lay ya d'a kungi-nǎ be-ti lɔti.»

¹⁵ Piyər un ta idə-é panè: «'Or mɛɛ gosta kinlé adi j'oo.» ¹⁶ Jeju idə-dé panè: «Sǎi lé ya kàrè négə nal-si bè bəy tɔ wa? ¹⁷ Sǎi 'gəi kɛ né ya kɛ j ndaa-ti ɔw ta dow-ti lé, də ɔw mɛɛ-é-ti kadi à kɔw-né ta wale-ti ya al wa?

¹⁸ ††Ngà né kɛ tɛɛ ta dow-ti lé, j mɛɛ-é-ti kəy, ɛ bá à ra kadi dow təl-né né kɛ tɔ nɛ takəm Lubə-ti. ¹⁹ Kɔw tagir-je kɛ maji al kɛ toki tɔl dow-je, kɛ ra kaya-je, kɛ kiŋə ne-i əse ngɔbi-i kɔw sangɛ dow kɛ rangi-je, kɛ bogi-je, kɛ kulə ta ndil dow-ti-je, kɛ tətɛ ta kɛ ndangi-je kinlé, j mɛɛ dow-ti kəy. ²⁰ Né-je kin bá à ra dow kadi təl-né né kɛ tɔ nɛ takəm Lubə-ti, bi togi ji al ya kuso-né né kin bá à ra kadi dow təl dow kɛ tɔ nɛ takəm Lubə-ti al.»

Kadmɛɛ lə dené kɛ to jipi al

Mar 7:24-30

²¹ Loki Jeju ɔr rɔ-é ɔw ngɔsi kɛ dɔnangi Tir-ti kɛ dɔ-nangi Sidɔ-ti, ²² rəmə dené kɛ Kanǎ-ti, j titi nɔɔ, ree nɔ ta Jeju-ti bərangɛ-bərangɛ panè: «'Babe, ngonka Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-m! Ndil-je kɛ maji al 'ra ngon-m kɛ dené nǎ!» ²³ Ngà Jeju ilə-é-ti al. Rəmə njéndó né-je liā d'idə-é 'panè: «'Tubə dené kinlé kɔgi. Kdɔtalə ɔw tur kəə go-ji-ti taá-taá.» ²⁴ Jeju idə-é panè: «Mǎ lé d'ulə-m rɔ Israyel-je-ti kɛ 'titi-nǎ kɛ batɛ-je kɛ 'ndəm bè kin ya par.» ²⁵ Beba dené lé ree səbi takəm-é nangɛ nɔ-é-ti bá panè: «'Babe, 'ra sə-m!» ²⁶ Jeju ilə-é-ti panè: «Kun nékuso ta ngan-je-ti kilə kadi ngan bisi-je lé to né kɛ tuwə ra al.» ²⁷ Beba dené panè: «Tɔgrɔ-ti ya 'Babe, ngà ngan bisi-je lé, d'a kuso nɔ-nɔ né kɛ tusi gin tablə kuso né-ti lə ba-dé ya tɔ.» ²⁸ Beba Jeju panè: «Bayawəə dené! Kadmɛɛ lə-i boy nǎ! Kadi Lubə ra sə-i titi kɛ i dǎji-né!» Rəmə lo-é-ti nɔɔ ya ngon kɛ dené lé ingə lapiya.

† Tɛt 20:12; 21:17; Det 5:16; Mbl 20:9

†† Eja 29:13 † 15:14 Luk 6:39 † 15:18 Mat 12:34

Jeju adi lapiya njémɔy-je kí gay-gay

Mar 7:31-37

²⁹ Beba Jeju i lo-é-ti nɔɔ ɔw ta babo-ti kí Galile, al isi dɔ mbal-ti taá. ³⁰ Rəmə kosi dow-je nɔɔ 'ree kɪ njéməti-je kɪ njékəmtɔ-je, kɪ njémbitɔ-je, kɪ dow-je kí rɔ-dé oy mburuki-mburuki, kɪ njémɔy-je kí gay-gay d'ungɪ-dé nja Jeju-ti d'adi adi-dé lapiya. ³¹ Loki kosi dow-je d'oo kí njémbitɔ-je kàrè 'pa ta rəm, njérɔkoy mburuki-mburuki-je kàrè d'ingə lapiya rəm njéməti-je 'nɔɔ rəm, njékəmtɔ-je kàrè d'oo lo rəm lé, ndil-dé ɔr wuti adi dɔ d'ɔsi gajɪ Lubə lə Israyel-je.

Jeju adi nékuso dow-je budɔɔi lo ɔɔ

Mar 8:1-10; Mat 14:13-21

³² Beba Jeju ba njéndó né-je liə idə-dé panè: «Ta ɔ mɛɛ-m kɔɔ kosi dow-je kan! Kɔɔ dɔ 'ra ndɔ mutə sə-m bone ya, ngà né kí kadi d'uso goto. Adi mɔ m'ndigɪ kiŋə-dé kadi d'ɔw kɪ mɛɛ-dé bo al, nè d'a kɪ gudɪ rəbəə.» ³³ Ngá bá njéndó né-je 'panè: «J'a kɪ kɪ mbə rá diləlo-ti nè kɔɔ kadi j'adi kosi dow-je kí nɔɔ kan d'uso 'ndan wa?» ³⁴ Jeju dɔɔi-dé panè: «Mbə ra kandingi ji-si-ti wa?» Njéndó né-je d'ilə-é-ti 'panè: «J'ɔw kɪ mbə siri, ə ngan kanɔi sɛ tɔ.» ³⁵ Jeju un ndu adi dow-je d'isi nangɪ. ³⁶ Go-ti, ɔy mbə kí siri kɪ ngan kanɔi kí sɛ lé, ra oiyo Lubə, gáŋɔi danɔ təl-né adi njéndó né-je liə 'ləbɪ kosi dow-je. ³⁷ Dow-je lay ya d'uso né 'ndan ndɔ-ndɔ bá dɔ-dum-é-je nɔɔ adi d'ɔy rusi jangá siri. ³⁸ Dow-je lay kí d'uso né lé, dingəm-je dɔ budɔɔi lo ɔɔ ə dow tida dené-je kɪ ngan-je al.

³⁹ Go-ti, Jeju adi kosi dow-je d'ɔw, bá ɛ al mɛɛ tɔ-ti ɔw dɔnangi-ti lə Magadan-je.

Parisi-je kɪ Sadusi-je 'dɔɔi nékɔɔi

Mar 8:11-13; Luk 12:54-56

16 ¹Parisi-je kɪ Sadusi-je 'ree rɔ Jeju-ti kɔɔ nɔɔ-é koo ta kí mɛɛ-é-ti adi 'dɔɔi-é kadi ra nékɔɔi kí i dɔɔi-ti kadi d'oo. ² Jeju ilə-dé-ti panè: Kàdɪ ur ə 'painè: «Lo à majɪ, kɔɔ dɔɔi kər wəə.» ³ Ə ndɔɔe rəmə sɔi 'painè: «Bone ndi à kadi», kɔɔ dɔɔi kər wəti-wəti. Sɔi 'gəi kər gangɪ lo kí dɔɔi-ti majɪ rəmə, asi kəri gangɪ né-je kí tɔɔi kaglo-je kí bone kin al wa? ⁴ ^{††}Dow-je kí ngɔsné kí 'to njémɛɛndul-je, kɪ njétəl rɔ-dé go ndu Lubə-ti al-je 'dɔɔi nékɔɔi. Ngà dow à ra nékɔɔi kí rangɪ kadi-dé al ngá; ɛ kí ndɔkɪ tɛɛ dɔ Jonasi-ti kin ya asi. Go-ti, Jeju iŋə-dé ɔti ɔw lo liə.

Ta lə əm lə Parisi-je kɪ Sadusi-je

Mar 8:14-21

⁵ Loki njéndó né-je d'ɔw kɪ kal ba kɔw turə rəmə, mɛɛ-dé oy dɔ mbə-ti gogɪ. ⁶ [†]Beba Jeju idə-dé panè: «Sɔi kan! Ooi go rɔ-si majɪ kɔɔ əm lə Parisi-je, kɪ

† 16:1 Mat 12:38; Luk 11:16 †† 16:4 Mat 12:39; Luk 11:29 ‡ 16:6 Luk 12:1

Sadusi-je.» ⁷ Njéndó né-je 'pa ta mɛɛ-dé-ti 'panè: «Jeju pa ta kinlé bə kɔɔ mbə kí mɛɛ-ji oy dɔ-ti gogɪ lé.» ⁸ Jeju gə tagir lə-dé, beba idə-dé panè: Sɔi dow-je kí kadmɛɛ lə-si toki ndɛ bə kan! Kɔɔ ri ə 'pai ta mɛɛ-si-ti 'painè to ta lə mbə kí goto ji-si-ti kin wa? ⁹ ^{††}Sɔi 'gəi al ya bəy wa? Se mɛɛ-si ole dɔ mbə-ti kí mɪ kí ndɔkɪ dingəm-je budɔɔi lo mɪ d'uso lé al wa? Se ndɔkɪ ɔyi ndəɔɔi-é kàrè kandingi wa? ¹⁰ ^{†††}Rəm mbə kí siri kí ndɔkɪ dingəm-je budɔɔi lo ɔɔ d'uso lé kàrè, mɛɛ-si ole dɔ-ti al to wa? Se ndɔkɪ ɔyi ndəɔɔi-é jangá kandingi tɔ wa? ¹¹ Ngà ra ban bá m'pa sə-si ta m'panè: Ooi go rɔ-si majɪ kɔɔ əm lə Parisi-je, kɪ Sadusi-je rəmə sɔi adi to ta lə mbə bá m'pa sə-si wa? ¹² Bə bəy bá njéndó né-je 'gəi kí to ta kí ɔɔbɪ dɔ əm ra mbə al. Ngà to ta lə néndó lə Parisi-je, kɪ Sadusi-je.

Piyər pa rəsi kí Jeju to dow kí Lubə mbəti-é

Mar 8:27-30; Luk 9:18-21

¹³ Go-ti, Jeju ɔw tɛɛ dɔnangi Sejare-ti lə Pilipi rəmə dɔɔi njéndó né-je liə panè: «Ta ri bá dow-je 'pa dɔ Ngon lə dow-ti lé wa?» ¹⁴ ^{†††}Beba dɔ 'panè: «Dow-je kí nɔɔ-je 'panè: "I 'to Jɔ kí njəra dow-je batɛm", ə dɔ kí dan-ti-je 'panè: "I 'to Eli", ə dɔ kí madi-je 'panè: "I 'to Jeremi əse i 'to kí káre dan njépata-je kí ta Lubə-ti."» ¹⁵ Go-ti, Jeju təl dɔɔi-dé panè: «Ngà kí go gə-é-ti lə-si sɔi ya bə lé, mɔ m'to nɔɔ wa?» ¹⁶ ^{†††}Simɔ kí ba-é Piyər idə-é panè: «'To Kristi [§], Ngon lə Lubə kí njékisi kəm.» ¹⁷ Beba Jeju təl idə Piyər panè: «Simɔ kí ngon lə Jonasi, 'to njénékumɔ, kɔɔtalə to dow bá tɛɛ kɪ dɔ ta kin adi-i al. To Bɔbɪ-m kí isi dɔɔi-ti bá tɛɛ kɪ dɔ ta kinlé adi-i tin. ¹⁸ Mɔ m'idə-i m'-panè: "'To Piyər (kɔɔ mɛɛ-é to əɔ) ə dɔ əɔ-ti kinlé bá m'a kində njékəwnɔ-je lə-m dɔ-ti. Lo kí koo ya kàrè à kasi ra sə-dé né káre al. ¹⁹ ^{§†}M'a kadi-i lakere kɔɔbe kí dɔɔi-ti. Beba né kí i 'tɔ dɔnangi-ti nè lé, à toki tɔ dɔɔi-ti ə né kí i 'tuti dɔnangi-ti nè à toki tuti dɔɔi-ti tɔ.» ²⁰ Go-ti, Jeju ndɔɔi njéndó né-je liə nɔɔ kadi 'pa d'adi dow gə kí n'to Kristi al.

Jeju pa ta kí dɔ koy-é-ti kɪ tɔsi ndəl-ti liə

Mar 8:31-38; Luk 9:22-27

²¹ Gangɪ ndɔ-é-ti kin ya Jeju un kuti kidə ta njéndó né-je liə rəsi-rəsi panè: Tò kadi m'ɔw Jorijalem, m'ɔw m'ingə kɔɔ nɔɔ ji 'ngatɔɔi-je-ti lə jipi-je rəm, ji njékun dɔ njégugnə-je-ti lə Lubə rəm, ji njéndó dow-je ndukun-je-ti sar kadi 'tɔl-m, ngà ndɔ kí njékunɔ-je mutə rəmə m'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ. ²² Rəmə Piyər ɔɔ-é ɔw siə kəl káre ɔw kɔl siə panè: «I 'Babe lé, Lubə à kɔsi né-é kin kɪ rangɪ dɔ-i-ti. Né-é kinlé à tɛɛ dɔ-i-ti ndɔ bə al.» ²³ Ngà Jeju təl kəm-é ə idə Piyər lé panè: «'Dɔi kɪ rangɪ ta-m-ti, i Satɔ. 'To jigi nɔɔ-m-ti, kɔɔ tagir-je lə-i to tagir-je lə dow-je, bɪ to tagir-je lə Lubə al.»

†† 16:9 Mat 14:17-21 ††† 16:10 Mat 15:34-38 †††† 16:14 Mat 14:1,2; Mar 6:14,15; Luk 9:7,8 ††††† 16:16 Jɔ 6:68,69 § Kristi lé kɔɔ mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é. §† 16:19 Mat 18:18; Jɔ 20:23

²⁴ †Beba Jeju idə njéndó né-je liə panè: «Kinə dow ndigi kun go-m rəmə, kadi ta r-é ÷-é al, kadi un kagdəsi liə uti ə un go-m. ²⁵ †Kdo dow kí rá-rá ya kí ndigi kaji r-é rəmə à tuji r-é, ngà dow kí ilə r-é kɔgi kɔ ta lə-m bá à kaji r-é tɔ. ²⁶ Kadi dow ingə né-je kí dɔnangi-ti nè lay ə ndil-é tuji lé, maji-é to ri wa? Əse ri bá dow à kadi kɔ r-é né tó ndil-é wa? ²⁷ †Kdo Ngon lə dow lé, à ree dan riba-ti lə Bɔbi-é Lubə nati kɔ malayka-je liə, ngá bá à kugə dow kí rá-rá ki go kullə ra-é-je-ti. ²⁸ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi: Dow-je madi dan de-ti kí d'ə nè kinlé, Ngon lə dow à ree kɔ kɔbe liə kadi d'oo-é kɔ kəm-dé ndə-ndə bəy bá d'a koy.»

Rɔ Jeju mbəl

Mar 9:2-10; Luk 9:28-36; 2Pi 1:16-18

17 Ndo məkə go-ti, Jeju adi Piyər de kɔ Jaki, bá Jə kí to ngonkɔ Jaki d'ɔw siə ə d'ɔw d'isi kɔ kár-dé dɔ mbal-ti kí ngal. ² Lo-é-ti nɔɔ ya rɔ Jeju mbəl tɔ gay, adi takəm-é ÷ njoy-njoy titi-nə kɔ kàdɔ bè. Kubi-je liə kàrè təl nda mbəy-mbəy titi-nə kɔ londógi bè rəm tɔ. ³ Rəmə Moiyiji de kɔ Eli † †tɛɛ sə-dé kɔy, ə d'ɔji ta kɔ Jeju. ⁴ Beba Piyər un ta idə Jeju panè: 'Babe, maji nɔ kadi j'isi lo kin-ti nè ya ngá. Kinə 'ndigi lé, m'a ra kəkubi mutə, káre à to 'lə-i, káre à to 'lə Moiyiji ə káre à to 'lə Eli tɔ. ⁵ † †Loki Piyər ə pa ta lé ki pa ya bəy rəmə, kilndi kí ndɔy ngilingi-ngilingi ree səbi dɔ-dé-ti rɔpi, ngá bá ndi dow ba dan kilndi-ti lé panè: ɛ kinlé to Ngon-m, m'ində-é dan kəm-m-ti rəm, rɔ-m nəl-m dɔ-é-ti nɔ rəm; ooi ta liə. ⁶ Loki njéndó né-je lə Jeju d'oo ndi dow kinlé bè rəmə, 'bəl nɔ adi 'tusi 'səbi takəm-dé nangi. ⁷ Ngá bá Jeju ɔti ree rɔ-dé-ti, ɔdi rɔ-dé, bəy bá idə-dé panè: «Ii taá! 'Bəli all!» ⁸ Beba loki Piyər-je, kɔ Jə-je, kɔ Jaki-je lé d'un kəm-dé ki taá rəmə d'oo Jeju ya kɔ kár-é.

⁹ Go-ti, loki d'j dɔ mbal-ti d'isi risi nangi lé, Jeju un ndu adi-dé panè: «Né kí ooi kinlé, 'pai ta-é adi dow kí rangi oo al ya sar kadi Ngon lə dow tɔsi-né ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy.»

¹⁰ Go ta-je-ti kin bá njéndó né-je 'dəji-é 'panè: «Ngá kɔ ri bá njéndó dow-je ndukun-je 'panè: «Tò kadi Eli ree mɔki tá” wa?» ¹¹ Jeju təl idə-dé panè: «Tò kadi Eli à təl ree kɔ kɔsi nja né-je nati kɔ gangi-é gangi-é lay. ¹² †††Ngà m'a kidə-si rəsi kí Eli lé ree ngá. Rəmə dow-je 'təl 'gə-é al, adi 'ra siə né-je kí mɛɛ-dé ndigi. Gangi-é kin ya dowb-je d'a kadi-né kɔ Ngon lə dow tɔ.» ¹³ Beba njéndó né-je 'gə kí ta kí Jeju pa sə-dé lé, ɛ pa sɔbi-né dɔ Jə kí njəra dow-je batəm.

Jeju adi lapiya ngon kí kɔɔɔ ɔsi-é

Mar 9:14-29; Luk 9:37-43

¹⁴ Loki Jeju de kɔ njéndó né-je liə 'təl 'ree ngɔsi kɔ kosi dow-je rəmə, dingəm káre ree tɔsi məkəji-é nangi nɔ-é-ti ¹⁵ bá idə-é panè: 'Babe, 'oo kəmtondoo lə ngon-m kí dingəm kin. Kɔ kɔɔɔ ɔsi-é adi ingə kɔ nɔ, tusi taá-taá. Loki j siə lé, kí madi-je ɔsi-é ilə-é dan pər-ti, ə kí nɔ-je ɔsi-é ilə-é dan man-ti-je. ¹⁶ Beba m'ree siə rɔ njéndó né-je-ti lə-i kadi d'adi-é lapiya rəmə d'asi al. ¹⁷ Jeju un ndi-é kí taá pa ta kɔ njéndó né-je liə panè: Səi ko dow-je kí njémɛɛngə-je kɔ njémɛɛndul-je kan! M'a kisi sə-si nati asi kaglo ban bəy wa? M'a kisi dɔ-ti sə-si asi kaglo ban bəy wa? 'Reei kɔ ngon lé rɔ-m-ti nè bè. ¹⁸ Beba Jeju ndangi ndil kí maji al kí isi mɛɛ ngon-ti lé adi-é tɛɛ kɔgi. Rəmə ngon lé, ingə lapiya tajinati nè ya.

¹⁹ Go-ti, njéndó né-je d'ɔw d'ingə Jeju kɔ kár-é 'dəji-é 'panè: «Kɔ ri bá jɛ ya kɔ dɔ-ji j'asi tubə ndil kí maji al kinlé kɔgi al wa?» ²⁰ †Beba Jeju təl idə-dé panè: «Kad-mɛɛ lə-si ya bá asi al. Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə kadmɛɛ lə-si asi kɔ kɔɔ kɔl bè ya kàrè bá idəi mbal kin 'painè: “”ɔti ki rangi lo kin-ti ə 'ɔw 'ə lo kí yó-ti kin ya kàrè à kɔti kɔw.” Né ya kí à dum dɔ-si goto. ²¹ [Ngà ndil-je kí 'tanə bè kinlé, dow à tubə-dé kɔ pa ta kɔ Lubə kɔ go kɔgi rɔ nékuso dɔ. ††]»

Nja joo kí Jeju pa ta kí dɔ koy-é-ti kɔ tɔsi ndəl-ti liə

Mar 9:30-32; Luk 9:43-45

²² Ndo káre bè, loki njéndó né-je d'isi takəm-nə-ti lay dɔnangi Galile-ti lé, Jeju idə-dé panè: «D'a kilə Ngon lə dow ji dow-je-ti, ²³ kɔ kadi 'tɔl-é, rəmə ndɔ kí njəkungit-ti mutə lé, à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ.» Ta kinlé, ra adi rɔ njéndó né-je ati-dé kanəɔ.

Jeju ugə lambo kəy lə Lubə

²⁴ Loki Jeju kɔ njéndó né-je 'ree mɛɛ bebo Kapərnayim-ti lé, njétaalambo kəy lə Lubə ††, 'ree rɔ Piyər-ti 'dəji-é 'panè: Njéndó-si né lé, ɛ ugə lambo kəy lə Lubə al wa? ††25 Piyər təl idə-dé panè: ɛ ugə ugə ya. Ngà loki Piyər lé isi andi mɛɛ kəy-ti ya rəmə Jeju un ta kete dəji-é panè: Simɔ, tagir lə-i to ban dɔ ta-ti kinlé wa? Nə bá à kugə lambo-je, kɔ né-je kí njəkɔbe-je kí dɔnangi-ti nè 'gangi dɔ dow-je-ti lé wa? À to ngan njébe-je əse à to mba-je wa? ²⁶ Piyər təl ilə-é-ti panè: «To mba-je.» Beba Jeju təl idə Piyər panè: Kinə to mba-je bá d'a kugə lé, ngan njébe-je d'a kugə al. ²⁷ Ngà kɔ kadi j'təl jigi j'-tugə dow-je kin al lé, ɔti ɔw dan babo-ti ilə kuy. Kanji kí 'a kuwə-é dɔsəy ya rəmə, 'tɛɛ ta-é ə 'a kingə là kí à kasi kadi 'ree ugə-né lambo dɔ-ji-ti jɛ sə-i joo rɔ njétaalambo-je-ti lé.

† 16:24 Mat 10:38; Luk 14:27 †† 16:25 Mat 10:39; Luk 17:33; Jə 12:25 † 16:27 a Mat 25:31; b Rɔm 2:6 †† Moiyiji-je kɔ Eli 'to njəpa-ta-je kí ta Lubə-ti kí kete low nū. †† 17:5 Mat 3:17; 12:18; Mar 1:11; Luk 3:22 ††† 17:5 2Pi 1:17,18 ††† 17:12 Mat 11:14

§ 17:20 Mat 21:21; Mar 11:23; 1Kɔ 13:2 §† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndangi kɔ ji-dé kɔ ta greki. §†† Lamboo kí ta-é tò nè kinlé to dingəm-je kí bal-dé j dɔ korjoo-ti ɔw kí taá bá d'a kugə. §† Tɛt 30:11-16

Ta-je kí dɔ sɔldɔ-ti kɛ kiŋə go majal kɔgi

Dow kí boy kɔbe-ti læ Lubə kɛ né-je kí à tugə dow jigi-ti
 Mar 9:33-50; Mat 5:29-30; Luk 9:46-48

18 †Dɔkàdɛ-é-ti kinlé, njéndó né-je læ Jeju d'ɔw rɔ-é-ti 'dɛji-é 'panè: Nɔ́ ya bá to 'boy nɔ́ kɔbe-ti kí dɔrɔ-ti wa? ² Beba Jeju ba ngon kí sɛ bè adi ɔ dan-dé-ti danɔ, ³ †bá idə-dé panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə iŋəi panjiyə-si ə 'təli rɔ-si titi-nɔ́ kɛ ngan-je kí sɛ kin bè al lé, a kandi kɔbe-ti kí dɔrɔ-ti ndɔ́ bè al. ⁴ Adi dow kí rá-rá kí kí sɔl dɔ-é, təl rɔ-é titi-nɔ́ kɛ ngon kí sɛ kin bè lé, ɛ bá to dow kí boy nɔ́ kɔbe-ti kí dɔrɔ-ti. ⁵ Dow kí rá-rá kí uwə ngon kí titi ɛ kan bè ki rɔ-é-ti kɔɔ ta læ-m lé, to mɔ́ ya dowbé uwə-m ki rɔ-é-ti tɔ tin. ⁶ Ngà kinə dow madi ra dow káre dan ngan dow-je-ti kí d'adi-m mɛɛ-dé kin adi-é ra majal lé, lé 'dɔɔ mbal kusi ko kí boy mindi-é-ti, bá d'ilə-é-né dan babo-ti d'adi-é nduy ya kàrè 'liə tɔ soti bəy.»

⁷ Tuji à kusi dɔ dow-je-ti kí dɔnangi-ti, kɔɔtalə né-je kí d'isi 'ra d'adi to gin kusi mɛɛ majal-ti læ dow-je. Tɔgrɔ-ti, né-je kí à to gin kusi mɛɛ majal-ti lé à ree ya; ngà dow kí né-é-je kin ree kɛ kəm rəbi kí rɔ-é-ti lé tuji à kusi dɔ-é-ti. ⁸ †Beba kinə ji-i əse nja-i ra-i adi 'ra majal lé, 'gangi-é ilə-é kɔgi ngərəngi nū bè; kadi 'ɔw lo kiskəm-ti kɛ ji-i əse kɛ nja-i káre lé tɔ soti itə ngəm ji-i joo kɛ nja-i joo lay, ə d'ilə-i-né dan pər-ti kí tɔ sartagangi. ⁹ †Əse kinə kəm-i bá ra-i adi 'ra majal lé, ɔr-é ilə-é kɔgi ngərəngi; kadi 'andi lo kiskəm-ti kɛ kəm-i káre-rè lé tɔ soti itə ngəm kəm-i joo lay ə d'ilə-i-né dan pər-ti kí tɔ sartagangi.

¹⁰ †Ooi nè a nədi dow káre dan ngan dow-je-ti kin. M'a kidə-si rəsi kí dɛ lé, malayka-je læ-dé d'ɔ́ takəm Bɔbi-m-ti kí dɔrɔ-ti kɛ ndɔ-je lay kɔɔ ta læ-dé. ¹¹ [Kɔɔtalə Ngon læ dow lé, ree kɔɔ kaji dow-je kí 'ndəm.] ††

Gosta læ bati kí ndəm

Luk 15:3-7

¹² Sɔ́i ya bè lé, tagir læ-si tɔ ban dɔ poyta-ti kí m'a kɔr kin wa? Kinə dow ɔw kɛ bati-je bu, bá ɛ kí káre dan-dé-ti ndəm lé, ɛ à kiŋə dɛ kí kɔrjinɔ́y káre gidi-é jinɔ́y káre lo kuso né-ti kàdɛ mbal-ti kɔɔ kɔw sangi ɛ kí ndəm lé ya al wa? ¹³ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə ɔw bá ingə bati-é kinlé, rɔ-é à nəl-é dɔ-é-ti nɔ́ kitə bati-je kí kɔrjinɔ́y káre gidi-é jinɔ́y káre kí 'ndəm al. ¹⁴ Bè ya tɔ ə, Bɔbi-si kí dɔrɔ-ti lé, ndigi kadi dow káre ya kàrè tuji dan ngan dow-je-ti kin al.

† 18:1 Luk 22:24 †† 18:3 Mar 10:15; Luk 18:17 † 18:8 Mat 5:30 †† 18:9 Mat 5:29 †† 18:10 Luk 19:10 ††† Ta-je kí tɔ mbunɔ́ né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔ́y kí dan-ti-je kí 'ndangi kɛ ji-dé kɛ ta grɛki.

Ta kí dɔ kiŋə go majal-ti læ-nɔ́ kɔgi

¹⁵ †††Kinə ngonkɔ-i ra sə-i né kí maji al lé, 'ɔw ingə-é ɛ ya kɛ kár-é, 'tɔji-é majal liə. Kinə oo ta læ-i rəmə, 'ingə ngonkɔ-i gogi. ¹⁶ Ngà kinə ɛ mbatɔ koo ta læ-i lé rəmə, 'təl 'ree un dow káre əse joo sə-i kɔɔ mbete kí aa njay panè: «Ta-je lay ya kadi tokɔ gɔl takəm dow-je-ti joo əse mutə tá s.» ¹⁷ Ngà kinə ɛ mbatɔ koo ta læ-dé bəy rəmə, idə njékəwnɔ́-je. Kinə mbatɔ koo ta læ njékəwnɔ́-je ya tɔ bəy rəmə, kadi ooi-é kɛ njékadmɛɛ al əse ooi-é kɛ dow kí njətaalambo bè. ¹⁸ ††Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí né-je lay kí 'tɔi dɔnangi-ti nè lé, à tokɔ tɔ dɔrɔ-ti ə né-je lay kí 'tuti dɔnangi-ti nè lé, à tokɔ tuti dɔrɔ-ti tɔ.

¹⁹ Bè ya tɔ, m'a kidə-si bəy. Kinə dow-je joo dan-si ndi-dé asi-nɔ́ dɔ né-ti kí rá-rá ya dɔnangi-ti nè, bá 'dɛji Bɔbi-m kí taá dɔrɔ-ti lé, à kadi-dé. ²⁰ Kɔɔ lokɔ dow-je joo əse mutə 'kəw-nɔ́ kɛ ri-m lé, mɔ́ m'isi dan-dé-ti nɔ́ɔ.

²¹ †††Beba Piyər ɔti kí rɔ Jeju-ti dɛji-é panè: «'Babe, nja kandangi bá ngonkɔ-m ra sə-m né kí maji al ə m'a kiŋə go-é kɔgi kadi-é wa? Sar nja siri je bè wa?» ²² Jeju ilə-é-ti panè: «Bè al. M'a kidə-i panè sar nja siri par al, ngà kɔrsiri nja siri.»

Ta læ ngonnjəkullə kí njəkoo kəmtondoo al

²³ Beba kɔbe kí dɔrɔ-ti lé, titi-nɔ́ kɛ ta læ ngar kí ndigi kadi ngannjəkullə-je liə d'ɔr go né-je liə d'adi-é oo kin bè. ²⁴ Lokɔ ɛ ulə gin-é lé, 'ree kɛ ngonnjəkullə liə káre kí ɔw kɛ là kí dum tidə kɔr-é dɔ-é-ti. ²⁵ Ngà dowbé kinlé, là kí kadi ugə-né kurə lé goto. Beba 'ba-é lé un ndu kadi 'ndogi-é titi-nɔ́ bə bè nati kɛ ne-é, kɛ ngan-é-je, kɛ nék-ingə-é-je lay kɔɔ kadi d'ugə-né kurə kí dɔ-é-ti lé.

²⁶ Beba ngonnjəkullə lé, usi nangi nɔ́ ngar-ti, nɔ́ uwə nja-é panè: «'Ba-m, 'oo kəmtondoo læ-m ə m'a kugə-i ngər-ngər bəy.» ²⁷ 'Ba-é lé, oo kəmtondoo liə, ɔr kurə lé dɔ-é-ti kɔgi ə iŋə-é adi-é ɔw. ²⁸ Ngà lokɔ ngonnjəkullə kinlé, tɛɛ ndaa-ti ya rəmə ingə madkullə liə kí kurə liə tɔ dɔ-é-ti ndɛ bè. ɛ usi mindi-é-ti uwə, adi koo ɔw kɛ gangi-é bá idə-é panè: «'Ugə-m kurə læ-m.» ²⁹ Beba madi-é lé, usi nangi nɔ́-é-ti nɔ́ uwə-né nja-é panè: 'Oo kəmtondoo læ-m, ə m'a kugə-i bəy. ³⁰ Bè ya kàrè madi-é lé, mbatɔ sar ɔw ilə-é dangay-ti, kɔɔ kadi ugə kurə lé lay tá. ³¹ Lokɔ ndəgi ngannjəkullə-je læ ngar lé, d'oo né kin bè rəmə, wəngi ra-dé nɔ́ adi d'ɔw d'ɔr poy-é d'adi 'ba-dé oo. ³² Beba 'ba-é lé, adi 'ree siə rɔ-é-ti, bá idə-é panè: I ngonnjəkullə kí njəmɛɛndul kan! Mɔ́ m'ɔr kurə læ-m lay dɔ-i-ti, kɔɔ ndoo kí i 'ra ta-m-ti. ³³ Lé 'a koo kəmtondoo læ madi-i titi-nɔ́ kí mɔ́ m'oo-né kəmtondoo læ-i kin bè ya tɔ al wa? ³⁴ Beba wəngi ra 'ba-é lé nɔ́, adi uwə-é adi ra kullə kí ngə-ngə kadi ugə-né kurə kí dɔ-é-ti lé lay. ³⁵ Jeju təl ilə dɔ-ti panè: «Gangi-é kin ya Bɔbi-m

††† 18:15 Luk 17:3 s Det 19:15 s† 18:18 Mat 16:19; Jɔ́ 20:23 s†† 18:21 Luk 17:3,4

kí dɔrɔ-ti à ra-né sə-si, kinə nɔ́-nɔ́ dan-si-ti iŋə go kɔgɪ kɪ mɛɛnda kɔy adi ngonkɔ-é al.»

Kɔw Jeju Jorijalɛm

Ta kí dɔ gáŋgi-nɔ-ti lə dené kɪ dingəm

Mar 10:1-12; Det 24:1-4; Mat 5:31-32

19 Loki Jeju ndó dow-je né adi gin-é gangɪ lé, i dɔ-nangi Galile-ti ɔw kəl lo-ti kí dɔnangi Jude-ti gidi ba jurɔ-ti. ² Beba kosi dow-je nɔ́ ya d'ɔw go-é-ti adi adi lapiya njémɔy-je lə-dé.

³ Rəmə Parisi-je 'ree rɔ-é-ti kɔɔ nɔ́-é koo ta kí mɛɛ-é-ti adi 'dɔji-é 'panè: «Se to tó-é kadi dow tubə ne-é kɔɔ né kí rá-rá ya kí dené lé ra wa?» ⁴ Jeju ilə-dé-ti panè: Səi 'ndó mɛɛ mbete-ti kí aa njay lé ooi al ya sar wa? Lo kində gin-é-ti lé, Lubə ra dené kɪ dingəm ⁵ ə panè:

«Gin-é kin bá dingəm à kiŋə-né kɔ-é kɪ bɔbi-é kadi 'tiŋə natɪ kɪ ne-é kɔɔ kadi dɛ joo lay 'təl kubru rɔ kí káre-rè. ¹⁶ Adɪ 'to dow-je joo al ngá. Ngà 'təl kubru rɔ kí káre-rè. Gin-é kin bá né kí Lubə tɔ natɪ lé, kadi dow tutɪ al.»

⁷ ¶Parisi-je 'təl 'dɔji Jeju 'panè: Ngà kɔɔ ri bá Moiyiji un ndu kadi kinə dow tubə ne-é rəmə 'adi-é mbete tubə bane wa? ⁸ Beba Jeju ilə-dé-ti panè: «To ta lə mɛɛngə lə-si bá Moiyiji adi-si-né tarəbi kadi 'tubəi-né ne-si-je. Ngà lo kində gin-é-ti lé, tò bè al. ⁹ ¶Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə dow tubə ne-é kɔɔ kaya kí ra bane, bi kinə tubə-é kɔɔ né kí rangɪ bá ɔw taa dené kí rangɪ rəmə, dowbé ra kaya.»

¹⁰ Beba njéndó né-je liə 'panè: Kinə to gangɪ-é kin bá tò kadi dingəm ra kɪ dené rəmə, taa dené al tò sotɪ.

¹¹ Jeju təl idə-dé panè: Dow-je lay bá d'a gə mɛɛ ta kin al. Ngà dɛ kí Lubə ya tɛɛ kɪ dɔ-é adi-dé tá. ¹² Dow-je kí nɔ́-je 'taa dené al, kɔɔtalə rɔ-dé oy mburuki lo kɔji-dé-ti nũ. Dɛ kí dan-ti-je 'taa dené al, kɔɔtalə 'tɔɔ kɔɔ gəm-dé, ngà dɛ kí madi-je 'taa dené al, kɔɔ kullə kɔbe kí dɔrɔ-ti. Dow kí asi gə mɛɛ ta kin rəmə, kadi-é gə.

Ta lə Jeju kɪ ngan-je

Mar 10:13-16; Luk 18:15-17

¹³ Beba dow-je 'ree kɪ ngan-je rɔ Jeju-ti kɔɔ kadi ində ji-é dɔ-dé-ti rəm, kadi pa ta kɪ Lubə kɔɔ ta lə-dé rəm. Rəmə njéndó né-je 'kɔl sə-dé. ¹⁴ Ngà Jeju idə-dé panè: «Iŋəi ngan-je adi 'ree rɔ-m-ti, bi ɔgi-dé al, kɔɔtalə kɔbe kí dɔrɔ-ti lé, tò kɔɔ dow-je kí 'tanə sə-dé bè.» ¹⁵ Beba Jeju ində ji-é dɔ-dé-ti bá iŋə-dé ɔw.

Ta lə njénékingə

Mar 10:17-31; Luk 18:18-30; 1Ti 6:9-10

¹⁶ Go-ti, Basa káre ree rɔ Jeju-ti dɔji-é panè: «Njéndó dow-je né, ri kí maji bá m'a ra kɔɔ kadi m'isi-né kəm sartagangi wa?» ¹⁷ Jeju idə-é panè: «Kɔɔ ri ə 'dɔji-m ta dɔ né-ti kí maji wa? Njèramaji lé, ɛ káre-rè. Kinə 'ndigi

† †† 19:7 Mat 5:31 † †† 19:9 Mat 5:32; 1Kɔ 7:10,11

kiskəm sartagangi rəmə 'təl rɔ-i go ndukun-je-ti.»

¹⁸ Basa lé, təl dɔji Jeju panè: «Ndukun-je kí rá-rá wa?» Beba Jeju ilə-é-ti panè: «'A tɔl dow al! 'A ra kaya al! 'A bogɪ al! 'A tətɪ ta kí ndáŋgi al! ¹⁹ 'A tətɪ kagi bɔbi-i kɪ kɔ-i rəm, bá 'a ndigi dow madi-i tanə kɪ rɔ-i bè tɔ.» ²⁰ Basa lé idə Jeju panè: «Mə m'təl rɔ-m go né-je-ti kin lay ngá. Ngà ri bá nɔ́y kadi m'ra bəy wa?» ²¹ Beba Jeju idə-é panè: «Kínə 'ndigi maji kɔɔ njuti rəmə, 'ɔw 'ndogi nék-ingə-i lay ə 'ləbi la-é njéndoo-je rəmə ndo-é 'a kingə nɔ́ dɔrɔ-ti ə 'ree un go-m.» ²² Loki basa lé, oo ta lə Jeju kin-lé rəmə, ɔti ɔw kɪ rɔkati kanəŋə, kɔɔ to dow kí nékingə-é nɔ́.

²³ Jeju idə njéndó né-je liə panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kadi njénékingə ɔw kɔbe-ti kí dɔrɔ-ti lé, to né kí ngə nɔ́. ²⁴ M'a kidə-si ya bəy; kadi Jambal dəə be libri-ti lé to né kí lo-é ngə nɔ́ ya, ngà kadi njénékingə ɔw kɔbe-ti lə Lubə lé to né kí ngə itə-é bəy.» ²⁵ Loki njéndó né-je d'oo ta kinlé bè rəmə, 'bəl adi 'panè: «Tò bè ngə nɔ́ bá à kaji wa!» ²⁶ Jeju oo-dé gɔ́rə́ rəmə, idə-dé panè: «Né kinlé dow-je bá dum dɔ-dé, ngà Lubə lé né kí dum-é goto.»

²⁷ Rəmə Piyər un ta dɔji-é panè: «Ə je kí j'tusi né-je lə-ji lay j'iŋə bá j'un go-i kinlé, ta kí dɔ-ji-ti à tò ban wa?»

²⁸ ¶¶Beba Jeju idə-dé panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kɪ sɔi njékun go-m-je kinlé, ndo kí né-je lay à təl kí sigɪ lé, Ngon lə dow à ree kisi dɔ kalikɔbe-ti liə kí to kali ríba kinlé, sɔi ya kàrè a kisi dɔ kalikɔbe-je-ti kí dɔgi gidi-é joo, kɔɔ gangta dɔ gin Israyel-je-ti kí dɔgi gidi-é joo lé tɔ ^{¶¶}. ²⁹ Nɔ́-nɔ́ kí iŋə kəy-je liə əse ngankɔ-é-je, əse kɔ-nan-é-je, əse bɔbi-é, əse kɔ-é, əse ne-é, əse ngan-é-je, əse ndɔr-je liə kɔɔ ta lə-m lé, à kingə dɔ-ti nja bu rəm, bá à kingə kiskəm kí tò sartagangi rəm tɔ. ³⁰ ¶Ngà dow-je nɔ́ dan dɛ kí kete-ti d'a təl to dow-je kí gogɪ ə dow-je nɔ́ dan dɛ kí gogɪ-ti d'a təl to dow-je kí kete tɔ.»

Ta lə njérakullə mɛɛ ndɔr nduu-ti kɪ kàdɪ kí gay-gay

20 Kɔbe kí dɔrɔ-ti lé tò titi-nɔ́ kɪ ta lə njéndɔr káre kí tɛɛ kɪ ndɔge ratɪ, kɔɔ kɔy dow-je kullə ndɔr nduu-ti ^{¶†} liə kin bè. ² Loki ingə-dé lé, ta-dé asi-nɔ́ kadi à kadi-dé là kí asi kəm kullə kí ndo káre, bá adi d'ɔw lo ndɔr nduu-ti liə lé. ³ Go-ti, njéndɔr lé tɛɛ ndaa-ti kɪ kàdɪ kí jinɔ́y káre kí ndɔge rəmə, oo dow-je kí rangɪ kí d'ingə kullə al kí d'ɔ pandangi lo-ti. ⁴ Beba ɛ idə-dé panè: Sɔi kàrè, ɔwi ndɔrɔ lə-m tɔ. Go kullə-ti kí a rai lé, m'a kugə-si maji ya. ⁵ Dɛ kàrè d'ɔti d'ɔw tɔ. Ngà loki kàdɪ ɔ jam dɔ be-ti, njéndɔr lé tɛɛ bəy rəmə, ingə dow-je kí rangɪ bəy rəm, loki kàdɪ ɔ mbó be-ti rəmə, ingə dow-je kí rangɪ pandangi lo-ti lé ya bəy. Dowbé-je kin kàrè idə-dé panè: ɔwi ndɔrɔ lə-m go madi-si-je-ti tɔ. ⁶ Loki kàdɪ ra biŋə-je bole asi lé, njéndɔr lé təl tɛɛ ndaa-ti bəy rəmə, ingə dow-je kí rangɪ ya bəy. Beba ɛ

¶† ††† 19:28 a Mat 25:31; b Luk 22:30 ¶¶† § 19:30 Mat 20:16; Luk 13:30 ¶† Dɔnangi Israyel-ti, kɪ be-je-ti kí nɔ́-je lé dow-je 'ndɔr nduu kí ndɔr, bi ubə wale kare tanə kɪ be lə-ji nè kin al.

dajj-dé panè: Kdo ri bá ɔi lo-ti kin kɛ ndɔge nũ kare bè wa? ⁷ Dɛ d'ilà-é-ti 'panè: Dow un-ji kullà-ti al. Beba njèndɔr lé təl ilà-dé-ti panè: Kinə tò bè rəmə ɔti ɔwi 'rai kullə ndɔrɔ lə-m tɔ. ⁸ Loki kàdɛ ur rəmə, njèndɔr nduu lé idə njèkoo go né-je liə panè: 'Ba njera kullə mɛɛ ndɔr nduu-ti lə-m lé, ə adi-dé nékugə dɔji-dé. 'Ulə gin-é dɔ dɛ kɛ d'ɔw gogɛ nè-ti bá 'tɛɛ-né dɔ dɛ kɛ d'ɔw kɛ ndɔge-ti. ⁹ Dɛ kɛ d'ɔw ndɔrɔ kɛ kàdɛ ra biɔə-je bole lé, 'ree rəmə d'ingə nékugə dɔji-dé asi kəm kullə kɛ dow ra ndɔ káre lé. ¹⁰ Ngà loki dɛ kɛ d'ɔw ndɔrɔ kɛ ndɔge rati 'ree lé, 'gir 'panè dɛ rəmə, d'a kingə nɔ kitə dɛ kɛ d'ɔw kɛ kàdɛ ra biɔə-je bole lé ngá; ya rəmə njèkugə-dé lé, adi-dé là asi-nɔ kɛ dɛ kɛ d'ɔw ndɔrɔ gogɛ nè lé bè tɔ. ¹¹ Beba loki dɛ 'taa là lé rəmə, 'pa ta kɛ maji al dɔ njèkun-dé kullə-ti lé, ¹² 'panè: Kdo ri bá dɛ kɛ 'ree gogɛ, 'ra kullə kàdɛ káre ya par rəmə 'ugə-dé asi sə-ji jɛ kɛ j'ree kɛ ndɔge nũ, adi j'ɔw rɔgi-rɔgi rəm, kàdɛ kàrè nɛti-ji kərim-kərim kinlé wa? ¹³ Beba njèndɔr lé təl ilə dow kɛ káre dan-dé-ti panè: Nam-m, m'ra sə-i ndangi al. Lé j'adi ta-ji asi-nɔ kdo kadi loki 'ra kullə, ndɔ káre lé, m'a kadi-i là kɛ asi kəm kullə kɛ ndɔ káre ya al wa? ¹⁴ Yən, 'taa nékugə dɔji-i ə ɔti ɔw lo lə-i. Ə njèree kullə-ti gogɛ nè lé to mɔ ya m'ndigi kadi-é nékugə dɔji lé asi sə-i. ¹⁵ Nékingə-m lé, to tó-é kadi m'ra-né né kɛ mɛɛ-m ndigi al wa? To kɛ m'to dow kɛ maji kinlé nəl-i al wa? ¹⁶ †Jeju təl ilə dɔ gosta-ti kinlé panè: Bè ya tɔ, dɛ kɛ gogɛ d'a təl dɛ kɛ kete ə dɛ kɛ kete d'a təl dɛ kɛ gogɛ tɔ.

Nja mutə kɛ Jeju pa ta kɛ dɔ koy-é-ti kɛ dɔ tɔsi ndəl-ti liə
Mar 10:32-34; Luk 18:31-34

¹⁷ Loki Jeju isi ɔw Jorijalɛm lé, ɛ ɔr njéndó né-je liə kɛ dɔgi gidi-é joo ngərangi pa sə-dé ta taá-taá dɔ rəbi-ti panè: ¹⁸ «Yən, kɔw kɛ j'isi j'ɔwi Jorijalɛm kinlé, d'a kilə Ngon lə dow ji njèkun dɔ njégugnə-je-ti lə Lubə, kɛ ji njéndó dow-je ndukun-je-ti, kadi 'gangi ta koy dɔ-é-ti. ¹⁹ Dɛ d'a kilə-é ji dow-je-ti kɛ 'to jipi-je al, kadi 'sɔki-é rəm, kadi 'tində-é kɛ ndəy marɔw bá d'a bə-é kagdəsi-ti, rəmə à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ ndɔ-ti kɛ njèkungi-ti mutə go-ti.»

Nédajj lə ne Jebede
Mar 10:35-45; Luk 22:24-47

²⁰ Kɔ ngan lə Jebede ree kɛ ngan-é-je rɔ Jeju-ti ə səbi takəm-é nangi nɔ-é-ti kdo dajj-é né. ²¹ Beba Jeju dajj-é panè: I 'ge ri wa? ɛ panè: Un ndu kdo kadi ngan-m-je kɛ joo kinlé, ɛ kɛ káre isi dɔ jikɔl-i-ti ə kɛ káre isi dɔ jigəl-i-ti kɔbe-ti lə-i. ²² Jeju ilə-dé-ti panè: Sɔi lé, 'gəi né kɛ 'dajj lé al. A kasi kingəi kɔ kɛ m'a kingə lé kàrè wa? Beba dɛ d'ilə-é-ti 'panè: Oiyə, j'a kasi kare. ²³ Jeju ilə-dé-ti panè: Tɔɔrɔ, kɔ lə-m ə a kingəi, ngà ta lə kisi dɔ jikɔl-m-ti kɛ dɔ jigəl-m-ti lé, to mɔ bá m'a kadi al, ngà to bɔbi-m bá à kadi dow-je kɛ ɛ ra go-é kete kdo-dé. ²⁴ Loki ndəgi

† 20:16 Mat 19:30; Mar 10:31; Luk 13:30

njéndó né-je kɛ dɔgi d'oo ta kin bè lé, wɔngi ra-dé dɔ ngankɔ-nɔ-je-ti kɛ joo kinlé. ²⁵ ††Beba Jeju ba-dé lay rɔ-é-ti idə-dé panè: Sɔi 'gəi kɛ njékɔbe dɔ gin dow-je-ti kɛ gay-gay kɛ dɔnangi-ti nè lé, d'ulə kəm dow-je ndoo nɔ rəm, bá dow-je kɛ boy-boy kàrè, d'ɔ be dɔ dow-je-ti lé kɛ go lo njètɔgi-ti tɔ. ²⁶ †Ngà sɔi lé, kɔ-nɔ kɛ bè kin à goto dan-si-ti. Adɛ dow kɛ ndigi kadi n'to 'boy dan-si-ti lé, kadi təl rɔ-é ngonnjèkullə-ti lə-si. ²⁷ Rəm bá dow kɛ ndigi kadi n'to kɛ dɔsɔy dan-si-ti lé, kadi təl rɔ-é bə-ti lə-si tɔ. ²⁸ Bè ya tɔ, Ngon lə dow lé, ree kadi dow-je 'ra kul-lə d'adi-é al, ngà ɛ bá ree kdo ra kullə kadi dow-je rəm, bá kdo kadi rɔ-é gangi-né dɔ kosi dow-je rəm tɔ.

Jeju adi njékəmtɔ-je joo d'oo lo
Mar 10:46-52; Luk 18:35-43

²⁹ Loki Jeju dɛ kɛ njéndó né-je 'tɛɛ mɛɛ be-ti kɛ Jeriko kɛ ndaa-ti lé, kosi dow-je nɔ ya d'un go Jeju. ³⁰ Ə njékəmtɔ-je joo d'isi ngangɛ rəbi-ti bá d'oo kɛ Jeju isi dəə lé, d'ilə bɔbi ndi-dé nangi 'nɔ 'panè: «'Babe, ngonka Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-jil!» ³¹ Rəmə kosi dow-je 'ndangi-dé kadi d'uti ta-dé, ngà dɛ d'ilə bɔbi ndi-dé nangi 'nɔ d'itə kɛ kete lé bəy panè: «'Babe, ngonka Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-ji boo.» ³² Beba Jeju təl ɔ nangi ba-dé, ə dajj-dé panè: «Ri bá 'ndigi kadi m'ra m'adi-si wa?» ³³ Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «'Babe, j'ndigi kadi kəm-ji ya 'adi oo lo.» ³⁴ Beba ta ɔ mɛɛ Jeju nɔ kdo ta lə-dé adi ɔdi rɔ kəm-dé lé rəmə, tajinati nè ya kəm-dé oo lo ə d'un go-é.

Kɔw Jeju mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti
Mar 11:1-10; Luk 19:28-44; Jɔ 12:12-19; Eja 12:6

21 Loki d'isi d'ɔw kɛ bebo Jorijalɛm-ti, bá 'ree 'tɛɛ ngosi kɛ be kɛ Betpaje kɛ tò kàdɛ mbal kɔ kagi Oli-biye-je-ti rəmə, Jeju ulə njéndó né-je liə joo panè: ² «Dwi mɛɛ ngonbe-ti kɛ tò nɔ-si-ti kin, rəmə tajinati nè ya a kingəi ngon koro kɛ kɔ-é, kɛ 'tɔ-é nangi. Loki ingəi-dé lé, 'tuti-dé, ə 'reei sə-dé adi-mi. ³ Ngà kinə dow dajj-si ta dɔ-ti lé, idəi-é 'painè: "'Babe bá ge-dé." Rəmə lo-é-ti nè ya, à kingə-dé kadi 'reei sə-dé.» ⁴ Né-je kinlé ra-né bè kdo kadi ta kɛ njèpata kɛ ta Lubə-ti pa lé, né-é ra-né né. ɛ panè:

⁵ «Idəi ngonmandi †† kɛ bebo Siyɔ-ti 'painè: 'Oo! Ngar lə-i isi ree rɔ-i-ti! To dow kɛ ɔl lɔm-lɔm! Ə isi dɔ kɔ koro-ti! Isi dɔ ngon koro-ti kɛ to ngon nékal ††!»

⁶ Njéndó né-je d'ɔw ə 'ra go ta-ti kɛ Jeju idə-dé lé, ⁷ adi 'ree kɛ kɔ koro kɛ ngon-é lé, 'labi kubi-je lə-dé gidi-dé-ti, bá Jeju al isi dɔ-ti. ⁸ Kosi dow-je nɔ ya 'labi kubi-je lə-dé dɔ rəbi-ti, dɛ kɛ nɔ-je 'təti balkəm kagi-je 'labi dɔ rəbi-ti tɔ. ⁹ Kosi dow-je kɛ 'nɔiyə nɔ-é-ti kɛ dɛ kɛ 'nɔiyə go-é-ti 'tur kəə boy-boy 'panè:

†† 20:25 Luk 22:25,26 † 20:26 Mat 23:11; Mar 9:35; Luk 22:26 †† Ngonmandi kɛ bebo Siyɔ-ti lé tɔji dow-je kɛ bebo Jorijalɛm-ti. Jkr 9:9 ††

«Kɔsgaji kɪ dɔ ngonka Dabidi-ti!
Kadi Lubə tɔr ndi-é dɔ dow-ti kɪ njèree kɪ ri 'Babe!
Kɔsgaji tò dɔ Lubə-ti kɪ taá nŭ! †»

¹⁰ Loki Jeju ɔw tɛɛ mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti lé, dow mɛɛ be-je d'ay ngɔdi dɔ-nɔ-ti wur-wur, 'dɛji-nɔ ta 'panè: «To nɔ bá ɔw ree wa?» ¹¹ Rəmə kosi dow-je kɪ d'ɔw siə d'ilə-dé-ti 'panè: «To Jeju kɪ Najareti kɪ dɔnangi Galile-ti, njè-pata kɪ ta Lubə-ti.»

Jeju tubə njéragati-je takəy-ti lə Lubə

Mar 11:15-19; Luk 19:45-48; Jə 2:13-17

¹² Jeju ɔw takəy-ti lə Lubə tubə njéragati-je kɪ njén-dogi né-je lay. Ǝ titə tablə-je lə njémbəl-nɔ lə-je kɪ kagi kisi-je lə njéragati də-je tilə. ¹³ Beba Jeju idə-dé panè: «'Ndàngi 'panè:

“Kəy lə-m lé, d'a ba-é kəy pa ta kɪ Lubə!

Ngà sɔi adi təl to kəy kisi njébogi-je!” ††

¹⁴ Lo-é-ti kinlé, njékəmtɔ-je, kɪ njéməti-je 'ree rɔ Jeju-ti mɛɛ kəy-ti lə Lubə ə ɛ adi njékəmtɔ-je d'oo lo rəm, adi njéməti-je 'nɔjiyə rəm. ¹⁵ Beba wəngi ra njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ njéndó dow-je ndukun-je, kdɔ-talə né-je kɪ maji-maji kɪ ɔr ndil dow-je kɪ Jeju ra rəm, wəngi ra-dé kdɔtalə ngan-je kɪ 'tur kəə dɔ-é-ti, takəy-ti lə Lubə 'panè: «Kɔsgaji tò dɔ ngonka Dabidi-ti.» ¹⁶ Beba dɛ 'pa kɪ Jeju panè: «Ta kɪ ngan-je 'pa kinlé 'oo maji ya tá?» Jeju ilə-dé-ti panè: «Oiyoy, m'oo maji ya. Ngà ta kɪ mbete kɪ aa njay pa lé, sɔi 'ndói ooi nja káre al ya sar wa?» 'Ndàngi-ti 'panè:

«Ngan-je kɪ tɔgi, kɪ dɛ kɪ ta mba-ti kàrè, i 'ra mbing 'adi 'tɔy-i. †»

¹⁷ Go-ti, Jeju iɔə-dé tɛɛ mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti ɔw tò Betani.

Jeju man kagi kote

Mar 11:12-14,20-26; Luk 13:6-9

¹⁸ Lo aa go-ti kɪ ndɔge rati, loki Jeju təl isi ree kɪ Jorijalɛm gogi bəy lé, bo ra-é. ¹⁹ Beba ɛ oo kote ngangɪ rəbi-ti bá ɔw gin-ti rəmə mbi-é ya par bá tò. Jeju panè: «'A kandi gogi ndɔ al ya sar.» Rəmə tajinati nè ya kote lé tuti kurum. ²⁰ Loki njéndó né-je d'oo kɪ kote lé tuti kurum rəmə ta igə-dé səl adi 'dɛji Jeju 'panè: «Kay! Ban ə tajinati nè ya kote lé tuti kurum wa?» ²¹ ††Jeju ilə-dé-ti panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə ɔwi kɪ kad-mɛɛ, bá kinə 'tadi al ya sar lé, né kɪ m'ra kɪ kote kin par bá a kasi rai al. Lé mbal kin ya kàrè, kinə idəi-é 'painè: “Ɔti kɪ rangi lo kin-ti, ə 'ɔw 'usi dan babo-ti”, kàrè né-é à ra né ya tɔ. ²² Né lay kɪ a pai ta kɪ Lubə dɛji-é-né kɪ kad-mɛɛ lé, a kingəi ya.»

Ta dɛji kɪ dɔ tɔgi-ti kɪ Jeju ɔw-né

Mar 11:27-33; Luk 20:1-8

²³ Loki Jeju ɔw takəy-ti lə Lubə isi ndó né dow-je rəmə, njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə kɪ 'ngatɔgi-je lə jipi-je 'ree rɔ-é-ti 'dɛji-é 'panè: «Nɔ bá adi-i tarəbi bá 'ra-né né-je kinlé wa? Nɔ adi-i tɔgi bá 'ra-né wa?» ²⁴ Jeju ilə-dé-ti panè: «Mɔ kàrè m'a dɛji-si ta tɔ. M'a dɛji-si ta káre ya par, é kinə iləi-mi-ti rəmə, m'a kidə-si dow kɪ adi-m tɔgi m'ra-né né-je kinlé tɔ.» ²⁵ «Nɔ bá ulə Jə adi ra dow-je batɛm wa? To Lubə bá ulə-é əse to dow-je wa?» Ngà dɛ 'təl 'naji-nɔ ta dan-dé-ti 'panè: «Kinə j'painè: “To Lubə bá ulə-é” rəmə, ɛ à təl dɛji-ji panè: “Ngà kdɔ ri bá adi-é mɛɛ-si al wa?” ²⁶ Ə kinə j'idəi-é j'painè: “To dow-je bá d'ulə-é” kàrè, à kɪ to ta dɔ-ji-ti, kdɔtalə kosi dow-je 'gə kɪ Jə lé, to njèpata kɪ ta Lubə-ti.» ²⁷ Beba 'ree d'idə Jeju 'panè: «Jɛ j'gə al.» Jeju təl panè: «Maji, mɔ ya kàrè, ndɔ bə bá m'a kidə-si dow kɪ adi-m tɔgi m'ra-né né-je kinlé al tɔ.»

Gosta kɪ dɔ ngan-je-ti kɪ joo

²⁸ Jeju təl idə-dé bəy panè: Ta ri bá sɔi 'giri dɔ poy ta-ti kɪ m'a kɔr kin wa? Dingəm káre bə ɔw kɪ ngan-je kɪ dingəm joo. Ǝ ɔw rɔ ɛ kɪ dɔsɔy-ti idə-é panè: «Ngon-m, bone ɔw 'ra kullə mɛɛ ndɔr nduu-ti lə-m adi-m.» ²⁹ Ǝ idə-é panè: «M'a kɔw al.» Ngà go-ti rəmə, tagir kɪ maji ree dɔ-é-ti, adi j ɔw mɛɛ ndɔr nduu-ti lə bɔbi-é lé.

³⁰ Bɔbi-é ɔw rɔ ngon-é-ti kɪ njékungɪ-ti joo idə-é ko ta kɪ káre kin ya tɔ. Ǝ idə bɔbi-é panè: «Oiyoy, bɔbi-m, m'a kɔw ya.» Ngà ɛ mbati kɔw. ³¹ Dan ngan-je-ti kɪ joo kinlé, ɛ kɪ ra bá ra ndigi lə bɔbi-é lé wa? Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «Ǝ kɪ dɔsɔy.» Beba Jeju təl idə-dé panè: Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kɪ njétaalambo-je kɪ kaya dené-je d'a tɛɛ nɔ-si-ti kete mɛɛ kɔbe-ti lə Lubə. ³² ††Kdɔtalə Jə kɪ njèra dow-je batɛm ree rɔ-si-ti, ɔji-si rəbi né ra kɪ njururu kadi nɔjiyə-ti, rəmə sɔi adi-é mɛɛ-si al. Ngà njétaalambo-je, kɪ kaya dené-je bá d'adi-é mɛɛ-dé. Ngà sɔi lé, ooi né kin kɪ kəm-si bə ya kàrè, 'mbati kiɔəi panɔjiyə-si-je kɪ maji al kɔgi kdɔ kadi-é mɛɛ-si.

Gosta kɪ dɔ njérakullə ndɔr nduu-je-ti

Mar 12:1-12; Luk 20:9-19; Eja 5:1-7

³³ Jeju ilə-dé-ti panè: Ooi gosta kɪ rangi bəy ən. Dow káre bə uwə nduu, ɔr gali dɔ-ti, ra be dɔ ər-ti kdɔ mbore-né man nduu lé rəm, ur pal ngəm lo titi, bəy bá adi njérakullə-é-je d'uwə siə dɔ-é kadi 'ra kullə dɔ-ti, ə ɔti ɔw mba. ³⁴ Loki nɔy kijə kandi nduu asi ngá lé, ɛ ulə ngannjékullə-je liə rɔ njéndɔr nduu-je-ti lé, kadi 'taa kɪ 'liə 'ree-né d'adi-é. ³⁵ Ngà njérakullə ndɔr nduu-je d'uwə ngannjékullə-je lé, ə 'tində káre mbuki-mbuki, 'tɔl ɛ kɪ káre ə 'tilə ɛ kɪ káre kɪ ər 'tɔl-é. ³⁶ Beba 'ba njéndɔr nduu lé, təl ulə dɛ kɪ rangi kɪ kɔr-dé itə dɛ kɪ

† † † † 21:21 Mat 17:20; 1Kɔ 13:2

†† 21:32 Luk 3:12; 7:29,30

kete lé bəy. Rəmə ko né kí 'ra kè dɛ kí kete lé ya 'təl 'ra sə-dé tɔ. ³⁷ Ta təl ta-é-ti rəmə, ulə ngon-é ya rɔ-dé-ti, ə gir panè: «To ngon-m adi d'a bəl gidi-é.» ³⁸ Ngà loki njérakullə ndɔr nduu-je d'oo ngon-é lé isi ree rəmə d'idə-nə ta dan-dé-ti 'panè: «Ooi ngon-é kí ndɔ-é à to njènəndubə lé ə ɔw ree ɔngi! 'Reei adi j'tɔli-é kadi nən-dubə liə təl to kí 'lə-ji.» ³⁹ Beba d'uwə-é tɛɛ siə mɛɛ ndɔr nduu-ti kí ndaa-ti ə 'tɔl-é. ⁴⁰ Beba Jeju dəji-dé panè: Loki 'ba njəndɔr nduu à ree lé, ri bá à ra kè njérakullə ndɔr nduu-je kinlé wa? ⁴¹ Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: À təl njémɛɛndul-je kanlé təl kí tò kəmtondoo nɔ. Ngá bá à təl kɔy dɛ kí rangi kí d'a kadi-é kandi nduu lé, kè dɔ nɔy-é nɔy-é kɔ kində-dé ta-ti. ⁴² Bəy bá Jeju ilə-dé-ti panè: Sɔji 'ndói ta kinlé mɛɛ mbete-ti kí aa njay nja káre ooi al ya sar wa? 'Ndàngi-ti 'panè:

«Ər kí njékində kəy-je d'ilə piringi kɔji lé, bá təl to ər kí maji kí sul kəy-ti.»

Né kinlé to kullə ra 'Babe. Ngà ki rɔ-ji-ti rəmə, to nékɔji †.

⁴³ Gin-é kin bá Jeju idə-dé-né panè: Lubə à taa kɔbe liə ji-si-ti, kɔ təl-né kadi gin dow-je kí rangi, kí d'a ra kullə-é maji. ⁴⁴ Dow kí rá-rá kí tɛɛ usi dɔ ər-é-ti kinlé, rɔ-é à tətí dɛki-dɛki rəm, bá dow kí ər kinlé usi dɔ-é-ti kàrè à lər-é lər-lər rəm tɔ. ⁴⁵ Loki njékun dɔ njégugné-je lə Lubə kè Parisi-je d'oo gosta kí Jeju pa kinlé bè rəmə, dɛ 'gə kí ɛ pa ta kinlé sɔbi-né dɔ-dé. ⁴⁶ Beba dɛ 'sangi kəm rəbi-je kɔ kuwə Jeju, ya ngà dɛ 'bəl kosi dow-je kí 'gə-é maji kí ɛ to njèpata kí ta Lubə-ti.

Gosta kí sɔbi dɔ dow-je kí 'ba-dé lo nékuso taanə-ti
Luk 14:16-24

22 Jeju un gosta kí rangi ya bəy pa-né ta kè dow-je panè: ² Kɔbe kí dɔrɔ-ti tɔ titi-nə kè ta lə ngar kí ra nékuso nɔ kɔ taanə lə ngon-é bè. ³ Ngar lé ulə ngan-njékullə-je go dow-je-ti kí 'ba-dé kɔ nékuso kí lo taanə-ti lé. Ngà dowbé-je lé 'mbati ree. ⁴ ɛ təl ulə ngan-njékullə-je kí rangi ya bəy panè: ɔwi idəi dow-je kí 'ba-dé lo nékuso kí lo taanə-ti lé 'painè: «M'ɔsi dɔ nja né-je natí lay ngá. M'tɔl mangi-je lə-m, kè nékul-je lə-m kí rɔ-dé tò mbul-mbul, adi nékuso tò nangi lay ngá, ə 'reei kɔ nékuso kí lo taanə-ti lé.» ⁵ Bè ya kàrè, usi-dé dɔ ba-ti kí 'ba-dé lé al, adi nɔ-nɔ ya ɔw lo liə kí mɛɛ ndigi. Dɛ kí nɔ-je d'ɔw ndɔrɔ lə-dé ə dɛ kí dan-ti-je d'ɔw lo ra gati-je-ti. ⁶ Ə ndəgi-dé-je tɔ rəmə, d'uwə ngannjékullə-je lé d'ulə kəm-dé ndoo bəy bá 'tɔl-dé dɔ-ti. ⁷ Né kin ra adi wɔngi ra ngar lé nɔ. Beba ulə njérɔ-je liə, adi d'ɔw 'tɔl dowbé-je kinlé rəm, bá 'ró bebo lə-dé rúki-rúki dɔ-ti rəm. ⁸ Go-ti, təl idə ngannjékullə-je liə panè: Nékuso tò ngɔsi. Ngà dow-je kí 'ba-dé lo taanə-ti lé bá 'to dow-je kí 'tuwə ree al. ⁹ Ə ɔti ɔwi tagaji rəbi-je-ti, 'bai dow-je lay ya kí a kingəi-dé, kɔ kadi 'ree lo nékuso-ti kí lo taanə-ti lé. ¹⁰ Beba ngannjékullə-je lé d'ɔti d'ɔw ta gajj

†

rəbi-je-ti ə 'ba dow-je lay ya kí d'ingə-dé, njémɛɛndul-je, kè njémɛɛmaji-je, 'ree sə-dé adi dow-je 'rusi mɛɛ kəy nékuso kí lo taanə-ti lé nji-nji. ¹¹ Ngà loki ngar ree andi mɛɛ kəy-ti kɔ koo dow-je kí 'ree lo nékuso-ti kí lo taanə-ti lé rəmə, kəm-é usi dɔ dingəm-ti káre kí isi lo nékuso-ti kí lo taanə-ti kè kubi-é rɔ-é-ti al. ¹² Beba ngar lé dəji-é panè: Nam-m, ban bá 'ree lo kin-ti nal kulə kubi-é rɔ-i-ti wa? Ngà dingəm lé tɛɛ ta-é ilə-é-ti al. ¹³ ††Beba ngar idə ngannjékullə-je liə panè: ɔti uwəi dow kin 'tói ji-é-je kè nja-é-je njim-njim ə iləi-é ndaga lo-ti kí ndul ndj-ndj. ɛ bá to lo kí à nɔ-ti rəm, à kuso ngangí-é titi məgəgə-məgəgə rəm. ¹⁴ Bè ya tɔ, dɛ kí Lubə 'ba-dé lé, kɔr-dé nɔ. Ngà dɛ kí ɛ mbəti-dé bá 'to kí ndɛ bè.

Lambo lə Sejar

Mar 12:13-17; Luk 20:20-26

¹⁵ Parisi-je d'ɔw d'ɔji-nə ta kɔ sangi kəm rəbi kuwə Jeju kè ta kí ta-é-ti. ¹⁶ Beba d'ulə njéndó né-je lə-dé rəm, bá kuti dow-je lə Erodí rɔ Jeju-ti kadi 'dəji-é 'panè: Njéndó dow-je né, j'gə kí i lé 'to njèpata kí tɔgrɔ-ti rəm, i 'isi 'ɔji dow-je rəbi lə Lubə kɔji kí tɔgrɔ-ti rəm, bá i lé 'bəl kəm dow al rəm, kɔ i 'oo maji lə dow kí taga nè kin al. ¹⁷ Ən ə idə-ji tagir lə-i kí sɔbi dɔ ta kin adi j'oo: «To tó-é kadi dow ugə lambo lə ngar Sejar əse to tó-é al wa?» ¹⁸ Ngà Jeju gə tagir kí maji al kí mɛɛ-dé-ti adi idə-dé panè: «Sɔji njékədkəm dow-je kanlé! Kɔ ri bá 'sangi kadi ooi ta kí mɛɛ-m-ti wa? ¹⁹ ɔji-mi là kí dow-je d'isi d'ugə-né lambo lé adi-mi m'oo.» Beba dɛ d'un kə là d'ɔji-é. Ngá bá ɛ dəji-dé panè: ²⁰ «To dɔ nɔ kè ri nɔ bá tò-ti wa?» ²¹ Rəmə dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «To dɔ Sejar kè ri-é.» Ngá bá ɛ təl idə-dé panè: «Né lə Sejar ə adi Sejar, ngà né lə Lubə rəmə adi Lubə tɔ.» ²² Ta kí Jeju ilə-dé-ti lé ɔr ndil-dé adi d'ingə-é d'ɔw lo lə-dé.

Ta kí dɔ tɔsi ndəl kində lo tɛɛ-ti

Mar 12:18-27; Luk 20:27-38

²³ †Rəmə mɛɛ ndɔ-é-ti kin ya, Sadusi-je kí 'to njépanè tɔsi ndəl kində lo tɛɛ goto lé 'ree rɔ Jeju-ti ə 'dəji-é ta 'panè: ²⁴ Njéndó dow-je né, ta kí Moiyiji pa ən: Kinə dow taa dené bá oji siə ngon al bəy ya ə oy rəmə, kadi ngonkɔ-é taa dené ndubə lé, ində-né ko-é †. ²⁵ Ngà kinə ngankɔ-nə-je siri dan-ji-ti nè je bè, bá ɛ kí dɔsɔy taa dené ə oji siə ngon al bəy ya ə oy ingə dené lé adi ngonkɔ-é. ²⁶ ɛ kí njékung-ti joo lé kàrè bè ya rəm, bá njékung-dé-ti mutə kàrè bè ya sar ngankɔ-nə-je kí siri d'oy-né lay, ²⁷ bá dené-é lé kàrè oy-né go-dé-ti tɔ. ²⁸ Ndɔ kí dow-je d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé se, dené kinlé à to ne nɔ dan-dé-ti kí siri kinlé wa? Kɔtələ dɛ 'taa-é ya lay. ²⁹ Beba Jeju ilə-dé-ti panè: «Sɔji uri wale, kɔ sɔji 'gəi mɛɛ ta kí mɛɛ mbete-ti kí aa njay lé al rəm, bá 'gəi tɔgi Lubə al rəm. ³⁰ Kɔtələ ndɔ kí dow-je d'a

†† 22:13 Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28 † 22:23 Knj 23:8 †

tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, taana à goto. Dow-je d'a kisi titi-nɔ kɛ malayka-je d'isi-né dɔrɔ-ti kin bè. ³¹ Ta kɛ Lubə pa sə-si mɛɛ mbete-ti liə sɔbi-né dɔ tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, sɔi 'ndóí nja káre ooi al wa? Lubə pa mɛɛ mbete-ti liə panè: ³² "M'to Lubə lə Abrakam, m'to Lubə lə Isaki kɛ Lubə lə Jakobi. Adì Lubə lé, to Lubə lə dow-je kɛ d'oy al, ngà to Lubə lə dow-je kɛ d'isi kəm †."» ³³ Kosi dow-je kɛ d'oo néndó lə Jeju lé, néndó liə ɔr ndil-dé nɔ.

Ta lə ndukun kɛ boy itə madi-é-je

Mar 12:28-34; Luk 10:25-37

³⁴ Loki Parisi-je d'oo kɛ Jeju uwə ta Sadusi-je lé, dɛ 'kəw-nɔ ³⁵ rəmə dow káre dan-dé-ti kɛ to njéndó dow-je ndukun, ndigɛ koo ta kɛ mɛɛ Jeju-ti adì dɔji-é panè: ³⁶ Njéndó dow-je né: Dan ndukun-je-ti lé, ɛ kɛ rá bá to kɛ boy itə madi-é-je wa? ³⁷ Beba Jeju ilə-é-ti panè: 'A ndigɛ 'Babe Lubə lə-i kɛ mɛɛ-i kɛ káre-rè, kɛ ndil-i lay, bá kɛ tagir lə-i lay rəm tɔ ††. ³⁸ ɛ bá to ndukun kɛ dɔsɔy kɛ boy itə madi-é-je lay. ³⁹ Ndukun kɛ njékungi-ti joo kɛ tanɔ siə bè tɔ ɔn: 'A ndigɛ dow madi-i tanɔ kɛ rɔ-i bè †. ⁴⁰ ††Ndukun-je lə Moiyiji lay rəm, bá néndó-je lə njépa-ta-je kɛ ta Lubə-ti lay kin ya 'tò gin tɔgi-ti lə ndukun-je kɛ joo kinlé.

Ta lə Kristi kɛ Dabidi

Mar 12:35-37; Luk 20:41-44

⁴¹ Loki Parisi-je 'kəw-nɔ lé, Jeju dɔji ta panè: ⁴² Ta ri bá 'giri dɔ Kristi-ti lé wa? Kristi to ngonka nɔ wa? Dɛ d'ilə-é-ti panè: To ngonka Dabidi. ⁴³ Beba Jeju dɔji-dé bəy panè: Ngà ra ban bəy bá Ndil Lubə ra kullə mɛɛ Dabidi-ti adì ɛ kàrè ba-é 'Babe bəy wa? Kdɔtalə Dabidi ya panè:

⁴⁴ 'Babe Lubə idə 'Babe lə-m panè:

'Ree isi dɔ jikɔl-m-ti, sar kadì m'təl njéba-je lə-i gin tɔgi-i-ti. ††

⁴⁵ Ngà kɛ Dabidi ba Kristi 'Babe lé, Kristi à to ngonka Dabidi ban bəy wa? ⁴⁶ Lo-é-ti kinlé, dow kɛ dan-dé-ti kɛ asi kilə ta Jeju-ti goto. Beba kɛ dɔ gangɛ ndɔ-é-je-ti kinlé, dow kɛ bo dɔji ta Jeju ra-é ya goto ngá.

Ta lə Jeju kɛ njéndó dow-je ndukun-je lə Lubə kɛ Parisi-je

Mar 12:38-39

23 Beba Jeju idə kosi dow-je, dɛ kɛ njéndó né-je liə panè:

² Ndukun-je kɛ Lubə adì Moiyiji ndàngi lé, njéndó dow-je ndukun-je, kɛ Parisi-je bá 'to njékɔr mɛɛ-é kadì dow-je. ³ To tó-é kadì ooi ta lə-dé, kadì 'rai tó mindi-dé-ti berere-berere. Ngà ndaji bá 'ndaji kullə ra-dé al, kdɔtalə né kɛ d'isi 'ndó dow-je lé, dɛ 'təl rɔ-dé go-ti al. ⁴ Dɛ lé, né-je kɛ ɔy kɛ lo kuti-é nɔɔ ya 'tɔ 'tində dɔ dow-je-ti,

† Kaglo-ti kɛ Lubə pa-nè ta kɛ Moiyiji ba-né ri Abrakam, kɛ Isaki, kɛ Jakobi kinlé dɛ d'oy kete low ngá (Tɛt 3:6, 15). †† † † 22:40 Luk 10:25-28 †† Pa-je 110:1

ngà dɛ rəmə ngon ji-dé ya kàrè 'ndigɛ kulə gəti-né sə-dé al. ⁵ ††Né lay kɛ dɛ 'ra lé, 'ra kdɔ kadì dow-je d'oo-dé-né. Beba dɛ 'tɔ ndukun-je lə Lubə ngan ku né-je-ti, bá 'tɔ ta bagi-dé-je-ti, kɛ nati nɔ-dé-je-ti, d'u kubi-je lə-dé d'adi boy yul-yul, d'ɔsi kulə sul-é-je-ti d'adi ngal puu-puu. ††† Dɛ 'sangɛ lokisi kɛ kete nɔ dow-je-ti lo nékuso ra nɔy-je-ti rəm, 'ndigɛ lokisi kɛ kete mɛɛ kəykəwnɔ-je-ti rəm, ⁷ 'ndigɛ kadì dow-je 'ra-dé lapiya kunta-nɔ lokosi-je-ti rəm, bá 'ndigɛ kadì dow-je 'ba-dé njéndó dow-je né tɔ. ⁸ Ngà sɔi lé, adì dow-je 'ba-si njéndó dow-je né al, kdɔtalə njéndó-si né, ɛ káre-rè bè, ngà sɔi lé, 'toi ngankɔ-nɔ-je lay. ⁹ 'Bai dow kɛ dɔnangi-ti nè bɔbi-si al, kdɔtalə Bɔbi-si ra káre-rè, adì to njékisi dɔrɔ-ti. ¹⁰ Adì dow ba-si njékun dɔ-je al, kdɔtalə Kristi ⁵ lé, ɛ ya kɛ kár-é to njékun dɔ-si. ¹¹ ††Dow kɛ to 'boy dan-si-ti lé, à to ngonnjékullə lə-si. ¹² †††Dow kɛ ɔji rɔ-é lé, d'a kulə dɔ-é kɛ nangɛ, ngà dow kɛ ɔl dɔ-é bá d'a kitə dɔ-é kɛ taá tɔ.

Ta lə tuji kɛ à kusi dɔ Parisi-je-ti kɛ njéndó dow-je ndukun-je

Mar 12:40; Luk 11:39-52; 20:47

¹³ Tuji à kusi dɔ-si-ti, sɔi njéndó dow-je ndukun-je, kɛ Parisi-je kɛ 'toi njékədkəm dow-je! Kdɔtalə sɔi uti tarəbi kandi kɔbe-ti kɛ dɔrɔ-ti dɔ dow-je-ti. Sɔi ya kàrè ɔwi-ti al rəm, bá dow-je kɛ 'ndigɛ kɔw-ti kàrè, sɔi ɔgi-dé rəm.

¹⁴ [Tuji à kusi dɔ-si-ti, sɔi njéndó dow-je ndukun-je kɛ Parisi-je kɛ 'toi njékədkəm dow-je! Kdɔtalə sɔi 'kəəi né-je kɛ mɛɛ kəy-ti lə njéngɔwkoy-je kər-kər ə 'pai ta kɛ Lubə adì ngal nɔ-nɔ kdɔ kadì dow-je d'oo-si-né. Beba ta kɛ gangɛ kɛ nɔ nɔ ya à ree dɔ-si-ti.] ††

¹⁵ Tuji à kusi dɔ-si-ti, sɔi njéndó dow-je ndukun-je kɛ Parisi-je kɛ 'toi njékədkəm dow-je. Kdɔtalə sɔi asi lo-je kɛ dɔnangi-ti nè, kɛ dan babo-je naki-naki kdɔ kadì ingəi dow kɛ a təl-é jipi-ti. Ngà lokɛ ingəi-é adì təl jipi ngá rəmə, adì dowbé təl to dow kɛ tuwə kɔw dan pər-ti kɛ tò sartagangɛ tɔy-si nja joo bəy!

¹⁶ Tuji à kusi dɔ-si-ti, sɔi njékəmtɔ-je kɛ njékɔr nɔ dow-je. Sɔi lé 'painè: Kinə dow ubi rɔ-é kɛ kəy lə Lubə, bá ra né-é al kàrè to kare. Ngà kinə dow ubi rɔ-é kɛ lɔr kɛ mɛɛ kəy-ti lə Lubə rəmə, kadì dowbé ra né-é lé ya bane. ¹⁷ Sɔi mbə dow-je kɛ njékəmtɔ-je kan! Né kɛ ra bá boy nɔ wa? Lɔr bá boy nɔ əse kəy lə Lubə kɛ njətəl lɔr né kɛ aa njay-ti bá boy nɔ wa? ¹⁸ Sɔi 'pai bəy 'painè: Kinə dow ubi rɔ-é kɛ logugɛ né lə Lubə, bá ra né-é al kàrè to kare. Ngà kinə dow ubi rɔ-é kɛ kadkare kɛ to logugɛ né-ti lə Lubə rəmə, kadì dowbé ra né-é lé ya bane. ¹⁹ Sɔi njékəmtɔ-je kanlé! Né kɛ ra bá to né kɛ boy

††† 23:5 Mat 6:1 ††† Njéndó dow-je ndukun-je kɛ Parisi-je lé, 'ra né-je kin bè kdɔ kadì dow-je d'oo titi-nɔ né kɛ dɛ bá d'un rɔ-dé d'adi Lubə ngay d'itə ndəgi dow-je bè. † Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kɛ Lubə mbəti-é. †† 23:11 Mat 20:26,27; Mar 9:35; 10:43,44; Luk 22:26 ††† 23:12 Luk 14:11; 18:14 †† Ta-je kɛ tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɛ dɔsɔy kɛ dan-ti-je kɛ 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta grəkɛ.

ngā wa? Kadkare bá boy ngā əse logugi né lə Lubə kí ra kadkare adi təl né kí aa njay bá boy ngā wa? ²⁰ Yən, dow kí ubi r-é kə logugi né lə Lubə lé, ɛ ubi r-é kə logugi né lə Lubə ya rəm, bá ɛ ubi r-é kə né-je lay kí tò logugi né-ti lə Lubə lé rəm tɔ. ²¹ Dow kí ubi r-é kə kəy lə Lubə lé, ɛ ubi r-é kə kəy lə Lubə ya rəm, bá ɛ ubi r-é kə Lubə kí njəkisi mee kəy-ti lé rəm tɔ. ²² †Dow kí ubi r-é kə dɔrɔ lé, ɛ ubi r-é kə kalikɔbe lə Lubə rəm, bá ɛ ubi r-é kə Lubə kí njəkisi dɔ kalikɔbe-ti lé rəm tɔ.

²³ Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je kə Parisi-je kí 'toi njəkədkəm dow-je. Kdɔtalə səi lé mbikam-je lə-si kí əti maji-maji, kə mbikamnəy-je, kə né ndir nəy-je kin kàrè, səi ɔri kàre dan kí dɔgi-ti adi Lubə. Rəmə né ra kí njururu, kə koo kəmtondoo, kə kəɔndi-ti kí to né-je kí boy ngā mee ndukun-ti lé bá səi ooi kí né al. Né-je kin bá lé à to kullə ra-si, bá ndəgi né-je kinlé kàrè, səi a tusi kiŋəi al rəm tɔ. ²⁴ Səi njəkəmtɔ-je kí njəkɔr nɔ dow-je kan! Səi lé tò titi-nə né kí ngon kuu kí sɛ bə kin bá səi ooi-é dan man kəy-si-ti adi uni-é kɔgi, ngà rəmə Jambal kí boy kin bá səi ooi-é al, adi uyi-é mee-si-ti miriki.

²⁵ Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je kə Parisi-je kí 'toi njəkədkəm dow-je! Səi lé, gidi kobi-je kə gidi tasa-je bá 'togi adi aa maji rəmə, né-je kí rusi mee-é nji-nji lé, to né bogi-je kə né-je kí ingəi kí go rəbi bo né-je kí maji al kí ra-si. ²⁶ I Parisi kí njəkəmtɔ! 'Togi mee kobi ya pá rəmə gidi-é kàrè à kaa maji tɔ.

²⁷ ††Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je kə Parisi-je kí 'toi njəkədkəm dow-je! Səi lé, 'titi-nə kə dɔbadi-je kí dow-je 'ra gidi-é kí ndaa-ti né kə pɔɔ, adi nda mbəy-mbəy maji, ngà mee-é rəmə singə dow-je kí d'oy, kə né-je kí ndum bá rusi bə kin. ²⁸ Səi lé kàrè, bə ya tɔ. Ta kəm dow-je-ti lé, 'rai r-si tanə kə dow-je kí njéra né njururu-je bə, ya ngà kədkəm dow-je, kə né ra kí maji al ya rusi mee-si nji-nji.

²⁹ Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je kə Parisi-je kí 'toi njəkədkəm dow-je! Kdɔtalə 'rai dɔbadi njépata-je kí ta Lubə-ti adi maji rəm, bá 'tijəi ndaji né-je kí maji-maji dɔbadi njéra né njururu-je-ti ³⁰ ə 'painè: Kinə jɛ bá j'isi kaglo-ti lə ka-ji-je kí ndəki lé rəmə, j'a kində r-ji natɔ sə-dé kɔ tɔl njépata-je kí ta Lubə-ti lé al. ³¹ Beba ta pa-si kə kullə ra-si-je ya 'tɔji-né kí 'toi nganka njétɔl njépata-je kí ta Lubə-ti. ³² Bə rəmə, to tagaji kullə ra ka-si-je lé ya uni tin ə jè 'rai 'tɔli ta-é!

³³ †Səi kí mee-si maji al titi-nə kə mee pii-je bə kan! Səi lé, ta kí gangi kɔd kadi dow-je d'ɔw-né dan pər-ti kí tò sartagangi lé, a tɛgi kəm-ti rá wa? ³⁴ Gin-é kin bá Lubə panè: Yən, m'a kulə njépata-je kí ta-m-ti, kə njégosi-je, kə njéndó dow-je ndukun-je lə-m kí tɔgrɔ-ti r-si-ti. Səi a tɔli dɛ kí nɔ-je rəm, a bəi dɛ kí dan-ti-je kagdəsi-ti rəm, a tindəi dɛ kí nɔ-je kə ndəy marɔw mee kəykwəna-je-ti lə-si səi jipi-je lé rəm, bá a kuləi kəm dɛ kí nɔ-je ndoo

kadi d'ay-nə kə lo-lo rəm tɔ. ³⁵ Né-je kinlé à tò bə kɔd kadi ta məsi njéra né kí njururu kí ay nangi puu-puu kɔgi kinlé tò dɔ-si-ti. Un kuti-é dɔ məsi Abəl-ti kí to dow kí njéra né kí njururu sar tɛg-né dɔ məsi Jakari-ti kí to ngon lə Baraki. Jakari lé, səi 'tɔli-é mbunə kəy-ti lə Lubə kə logugi né kí to lo kilə kadkare kadi Lubə. ³⁶ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí ta kí gangi kí sɔbi dɔ njétɔl dow-je lé à kusi dɔ dow-je-ti kí ngɔsnə kin.

Jeju ndingə r-é kɔd dow-je kí bebo Jorijaləm-ti
Luk 13:34-35

³⁷ 'Wa! Səi dow-je kí Jorijaləm! 'Wa! Səi dow-je kí Jorijaləm! Səi 'toi njétɔl njépata-je kí ta Lubə-ti, njétilə dow-je kí Lubə ulə-dé r-si-ti kə ər tɔl-dé. Nja kandangi-kandangi ə m'ndigi kəw-si kə r-m-ti tanə kí kɔ kunjə kəw-né ngan-é gin bagi-é-ti kin bə, ə 'mbati! ³⁸ Ooi maji, kəy lə-si à toki tusi kiŋə kə dɔ-si-ti nɔɔ! ³⁹ M'a kidə-si rəsi. Kɔ nè kɔw kə kete kinlé, a kooi-mi kə kəm-si gogi ndə al ya sar kaglo-ti kí a pai-né painè:

Kadi Lubə tɔr ndi-é dɔ dow-ti kí njèree kə ri 'Babe! ††

Ta-je kí dɔ ndɔ-je-ti kí dɔbəy-ti

Ta kí dɔ kəy-ti lə Lubə kí à tuji
Mar 13:1-23; Luk 21:5-24

24 Loki Jeju ɔti takəy-ti lə Lubə isi ɔw rəmə, njéndó né-je liə 'ree r-é-ti 'tɔji-é 'panè: «'Oo kəy lə Lubə kí 'ra d'adi ndaji-é-je maji-maji kin.» ² Beba Jeju idə-dé panè: «Ooi né-je kin lay ya al wa? Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí d'a titə tilə kàre kàre, ngon ər ya kàrè à tò dɔ madi-é-ti lo kin-ti al.»

³ Beba loki Jeju ɔw isi dɔ mbal kə kagi Olibiye-je-ti rəmə, njéndó né-je liə 'ree d'ingə-é kə kàr-é 'dəji-é 'panè: «'Idə-ji, ndɔ kí rá bá né-é-je kinlé à ra né wa? Əse ri bá à tɔji ndɔ ree-i lé wa? Ə ri tɔ bá à tɔji dɔbəy ndɔ kí à ree lé wa?»

⁴ Jeju ilə-dé-ti panè: «'Indəi kəmkaa dɔ r-si-ti, adi dow ədi-si al. ⁵ Kɔd dow-je ngā ya d'a kun ri-m kində dɔ-dé-ti ə d'a panè: "Dɛ ya 'to Kristi †† lé." Beba d'a kədi-né dow-je ngā kur-dé-né wale. ⁶ Səi a kooi poy r-je kə ká r-je. Ooi go r-si nè mee-si à kɔ gangi man. Kɔd, lé ban-ban ya kàrè né-je kinlé à ra né ya; ngà kɛ bá à to sɔy né-je al ya bəy. ⁷ Gin dow-je madi d'a kɔ r kə gin dow-je kí madi, kɔbe kàre à kɔ r kə kɔbe kí kàre, bo à kɔ rəm, dɔnangi à yəki kə lo-lo rəm ††. ⁸ Né-je kinlé à tò titi-nə kə kulə gin ndo kí ra dené bə. ⁹ †††Beba d'a kun dɔ-si kadi dow-je d'adi-si kɔ rəm, kadi 'tɔl-si rəm. Gin dow-je lay ya d'a kɔsi-si kə ta kɔd ta lə-m. ¹⁰ Ndɔ-é-ti kinlé, dow-je ngā ya d'a kilə kadmeɛ lə-dé kɔgi, d'a kun dɔ-nə rəm, bá d'a kɔsi-nə ta rəm tɔ. ¹¹ Dow-je ngā d'a ree ba r-dé njépata-je kí ta Lubə-ti ə d'a kur dow-je ngā wale. ¹² Né

† 23:22 Mat 5:34 †† 23:27 Knj 23:3 ‡ 23:33 Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7

†† †† Kristi lé kɔr mee-é to dow kí Lubə mbəti-é. ††† ††† 24:9 Mat 10:22

ra kí maji al à kow kəm-é kete-kete, gin-é kin bá ndigná lə dow-je n̄á ya à təl səl-né. ¹³ Ngà dow kí uwə r-é ngá sar t̄ɛɛ s̄ɔy-é-ti ə à kaji. ¹⁴ Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ kɔbe lə Lubə kinlé, d'a kilə mbɛ-é dɔnangi-ti nè lay kɔd kadi gin dow-je lay d'oo k̄i mbi-dé, bəy ngá bá dɔbəy ndɔ lé à ree bəy.»

¹⁵ «Loki a kooi nékɔbi, k̄i né kí tò n̄ɛ lo-ti kí aa njay titi kí ndɔki Daniyel njəpata kí ta Lubə-ti pa-né lé rəmə, kadi dow kí isi ndó mbete kinlé gə m̄ɛɛ-é maji †† rəm, ¹⁶ bá kadi dow-je kí d'isi dɔnangi Jude-ti d'ay d'ow dan mbal-je-ti rəm tɔ. ¹⁷ †Dow kí isi dɔ kəy-ti †† kàrè kadi ur nangi kɔd kow kəy kun né madi al ngá, ¹⁸ rəm dow kí a ndɔrɔ kàrè, kadi ree bee un kubi kul liə al rəm tɔ. ¹⁹ Ə m̄ɛɛ ndɔ-é-je-ti kin tuji kí à kusi dɔ dené-je-ti kí njəsəm k̄i d̄ɛ kí d'isi d'adi mba ngan-je à tò ban ən ə! ²⁰ †Pai ta k̄i Lubə n̄á kɔd kadi ndɔ k̄ay lə-si tò n̄ay kul-ti al rəm, kadi tò ndɔ taakoo-ti lə-ji j̄əi jipi-je al rəm tɔ. ²¹ ††Kɔd ndɔ-je kinlé, à to ndɔ k̄ɔ kí dum nati. Ə to k̄ɔ kí lo kində gin dɔnangi-ti n̄u sar bone kin ya kàrè, dow oo nja káre al bəy rəm, bá dow à koo ḡə-é goḡi al ya sar rəm tɔ ††. ²² Kinə 'Babe gangi ta ndɔ-je kinlé adi ḡɔji al rəmə, dow kí à kaji ya goto. Ngà ɛ à kadi ndɔ k̄ɔ-je kí dum nati kinlé ḡɔji, kɔd dow-je kí ɛ mbəti-dé adi 'to dow-je liə. ²³ Kinə dow idə-si panè: "Kristi a nè" əse "a yó" kàrè, 'taai ta liə al. ²⁴ Kɔd talə njéba r-é Kristi-je, k̄i njéba r-dé njépa-ta-je kí ta Lubə-ti d'a k̄i kɔd ra nékɔji-je, k̄i né mbəli-je kɔd kadi-né dow-je. D'a ra bə sangi-né koo se d'a kur dow-je kí Lubə mbəti-dé lé wale kare wa. ²⁵ M̄a m'idə-si ngá ən! ²⁶ ††Kinə d'idə-si 'panè: Ooi, Kristi, dow kí Lubə mbəti-é, a diləlo-ti n̄ɔɔ rəmə ɔwi lo-é-ti al əse loki dow idə-si panè: Ooi, ɛ bɔɔɔ r-é nè tin, kàrè 'taai ta liə al rəm tɔ. ²⁷ Kɔd ree Ngon lə dow lé, à tan̄a kí j̄ lo kubə k̄adi-ti ɔw njal lo kur k̄adi-ti kin bə. ²⁸ †Lo kí nin tò-ti lé, lo-é ya mal-je d'a kəw-n̄a-ti ††.»

Ta təl ree lə Ngon lə dow

²⁹ ††«Go ndɔ k̄ɔ-je-ti kí dum nati kinlé ya rəmə, Londul à kuti kəm k̄adi! N̄ay à nda al! Kərwəj-je kí dɔr̄a-ti d'a tusi nangi! Tɔgi-je kí dɔr̄a-ti à yəy yəki-yəki ††!»

³⁰ ††«Beba nékɔji lə Ngon lə dow à t̄ɛɛ dɔr̄a-ti, rəmə gin koji-je lay kí dɔnangi-ti nè d'a ndingə r-dé. D̄ɛ d'a koo Ngon lə dow à k̄i dɔr̄a-ti kisi ree dan kilndi-ti, k̄i tɔgi kí n̄á rəm, bá dan riba-ti kí n̄á rəm tɔ. ³¹ †Loki ndi təbi mbanga à ba dɔr̄a-ti p̄úú-p̄úú rəmə, Ngon lə dow à kulə malayka-je liə kadi 'kəw dow-je lay kí ɛ mbəti-dé ki dɔ kum dɔnangi kí sɔ kin lay ki nati. D'a k̄i ngangi dɔnangi-ti kí káre kow njal t̄ɛɛ ngangi-é-ti kí káre.»

† 24:13 Mat 10:22 †† † 24:17 Luk 17:31 †† Dɔ kəy-ti: To ḡə kəy-je kí be lə-ji nè kin al. To kəy dur-dur-je kí 'ra ndil dɔ-ti adi to lo taakoo, lo kí d'isi-ti d'adi yál dan-dé. †† 24:21 Ntd 7:14 ††† ††† 24:26 Luk 17:23,24 † 24:28 Luk 17:37 †† ††† 24:29 a Ntd 6:12; b Ntd 6:13 †† ††† 24:30 Ntd 1:7 ††

³² Uni néndó m̄ɛɛ gosta-ti kí dɔ kote-ti kin ooi. Kote lé loki balkəm-é-je təl tò mbəl bá mbi-é tubə dɔ-ti lé, s̄əi 'gəi kí n̄ay bà n̄ay ngɔsi. ³³ Bè ya tɔ, loki ooi kí né-je lay kinlé isi ra né rəmə, kadi 'gəi kí Ngon lə dow a tarəbi-ti pèrèrè ngá. ³⁴ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí dow-je kí d'isi kəm nè kin, d'a koy lay al ya né-je kinlé à ra né. ³⁵ Dɔr̄a-je k̄i dɔnangi kin d'a goto, ngà ta-je lə-m lé à goto al ya sartaganḡi. ³⁶ Ta lə ndɔ əse k̄adi ree lə Ngon lə Lubə lé, dow kí gə goto, malayka-je kí dɔr̄a-ti kàrè 'gə al rəm, Ngon lə Lubə lé ya kàrè gə al rəm, ngà Bɔbi-é ya k̄i kár-é bá gə. ³⁷ Né kí ndɔki ra né kaglo-ti lə Nuwe lé, ḡə-é ya à ra né ndɔ ree-ti lə Ngon lə dow lé tɔ. ³⁸ Ndɔki kete kadi man bəlim ree taa lo lay lé, dow-je d'uso né-je, d'ay né-je, 'taa-n̄a-je, d'adi ngan-dé-je 'taa-n̄a-je, sar ndɔ-ti kí Nuwe ɔw-né m̄ɛɛ bato-ti lé. ³⁹ M̄ɛɛ dow-je oy səl dɔ r-é-ti adi man bəlim ree tɔl-dé lay. Bè ya tɔ, ndɔ kí Ngon lə dow à ree lé, lo à tuji puktupuku. ⁴⁰ Beba dow-je joo d'ay m̄ɛɛ ndɔr-ti kí káre kàrè, Lubə à kun kí káre ə à kin̄ə kí káre. ⁴¹ Dené-je joo d'ay d'ur né m̄ɛɛ bir-ti kí káre kàrè, Lubə à kun kí káre ə à kin̄ə kí káre. ⁴² Ən ə isi kəm dɔ r-si-ti, kɔd s̄əi 'gəi ndɔ ree 'Babe lə-si al. ⁴³ ††Kadi 'gəi né kin maji: Kinə 'ba njəkəy gə d̄k̄adi kí ndɔ kí njəboḡi à ree-né lé, ɛ à kisi kəm bi à kin̄ə-é kadi ɔw m̄ɛɛ kəy-ti liə al. ⁴⁴ Gin-é kin bá s̄əi kàrè, isi dɔ nja-si-ti, kɔd Ngon lə dow lé à ree d̄k̄adi-ti kí s̄əi 'giri dɔ-ti al. ⁴⁵ N̄á bá to ngonnjékullə kí njəra né kí tɔgrɔ-ti kí to njəkəmtuti wa? To ɛ kí 'ba-é ində-é dɔ madkullə-je-ti liə kɔd kadi oo go-dé k̄i nékuso k̄i d̄k̄adi-é d̄k̄adi-é. ⁴⁶ Ngonnjékullə kí 'ba-é təl ree m̄ɛɛ kəy-ti liə bá ingə-é ta kullə-ti titi-n̄a bə lé, to njənékum̄ə. ⁴⁷ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí 'ba-é à kin̄ə nékingə-é-je lay m̄ɛɛ ji-é-ti. ⁴⁸ Ngà kinə to ngonnjékullə kí maji al lé, à pa m̄ɛɛ-é-ti panè: «'Ba-m à təl ree kalangi al bəy» ⁴⁹ bá ɛ a ká tində madkullə-je-ti liə, k̄i ká kuso né-ti k̄i ká k̄ay né-ti k̄i ḡyibi-je rəmə, ⁵⁰ 'ba-é à təl ree kubə-é nanḡi busi ndɔ-ti kí ɛ ində m̄ɛɛ-é dɔ-ti al rəm, d̄k̄adi-ti kí ɛ à gə al rəm tɔ. ⁵¹ ɛ à kində-é kində kɔji kí ngá n̄á ə à kadi-é ingə k̄ɔ nati k̄i njəkədkəm dow-je lo-ti kí d'a n̄ɔ-ti rəm, bá d'a kuso ngangi-dé titi m̄əgəgə-m̄əgəgə rəm tɔ.

Gosta kí sɔbi dɔ nganmandi-je kí dɔgi

²⁵ ††Beba kɔbe kí dɔr̄a-ti titi-n̄a k̄i poyta lə nganmandi-je kí dɔgi kí 'tilə kəm njèdené †† k̄i lampi-je lə-dé ji-dé-ti. ² D̄ɛ kí m̄i 'to njəkəmtuti al-je ə d̄ɛ kí m̄i tɔ bá 'to njəkəmtuti-je tɔ. ³ Njəkəmtuti al-je lé d'ow k̄i lampi-je lə-dé nal kun ubi-é ji-dé-ti. ⁴ Ngà njəkəmtuti-je kí m̄i tɔ rəmə, d'ow k̄i lampi-je lə-dé k̄i ku ubi-je lə-dé ji-dé-ti ji-dé-ti. ⁵ Ngà loki njèdené ree kalangi al bəy lé, nganmandi-je lé lay ya kɔ ra-dé adi 'to bi. ⁶ Beba dan lo bap̄i rəmə, ndi dow ba boy panè: Ooi! Njèdené lé ree

†† 24:43 Luk 12:39,40 ††† 25:1 Luk 12:35 ††† Njèdené kinlé to ngow nganmandi-je kí dɔgi lé al. D̄ɛ lé 'ba-dé lo taan̄a-ti lé kí ba bi d̄ɛ b̄a ree kɔd taa dingəm lé al.

ngá, é jì taá 'tiləi kəm-é. ⁷ Beba nganmandi-je lé lay ya d'j̄ dɔ bi-ti, d'oo go lampi-je lə-dé. ⁸ Njékəmtuti al-je lé 'dəji njékəmtuti-je 'panè: Adi-ji ubi lə-si lé sɛ-sɛ sə-si kɔɔ lampi-je lə-ji lé d'isi d'oy. ⁹ Njékəmtuti-je lé 'panè: «Á-à, ubi lə-ji lé, jɛ ya kàrè à kasi-ji rá bá j'a kay kadi-si wa? Ɔwi 'ndogi 'lə-si ə soti.» ¹⁰ Nganmandi-je kí njékəmtuti al-je lé, d'ɔti d'ɔw adi 'nəy lo ndogi ubi-ti lé ya bəy rəmə, njèdené lé ree, adi nganmandi-je kí m̄j̄ kí d'isi dɔ nja-dé-ti lé, d'ɔw siə kəy lo taanɔ-ti, adi d'uti takəy ta-dé-ti. ¹¹ †Go-ti, nganmandi-je kí njékəmtuti al-je lé 'ree, 'nɔ boy-boy 'panè: «'Babe, 'Babe, 'tɛɛ takəy adi-ji.» ¹² Ngà njèdené lé panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; m'gə-si al.» ¹³ Beba Jeju ilə dɔ ta-ti kin panè: «Isi kəm dɔ rɔ-si-ti, kɔɔ sɔi 'gəi ndɔ-é al rəm, 'gəi dɔkàdɛ-é al rəm tɔ.»

Gosta kí dɔ ngannjékullə-je-ti kí mutə

Luk 19:12-27

¹⁴ †Kɔbe lə Lubə à tò titi-nɔ k̄i ta lə dingəm káre kí isi ɔw mba ə ba ngannjékullə-je liə, ə ingə nékingə-é jì-dé-ti bá ɔti ɔw mba. ¹⁵ Ɛ adi ɛ kí káre lɔr mbu m̄j̄, adi ɛ kí rangi lɔr mbu joo, ə adi njèkungi-ti mutə lə-dé lɔr mbu káre. Ɛ adi-dé kí go tɔgi-dé-ti, ngá bá ɔti ɔw mba. ¹⁶ Dow kí njètaa lɔr mbu m̄j̄ lé, ɔti tajinati nè ya ɔw təl-né jì-é ə ingə kí rangi dɔ-ti mbu m̄j̄ ya tɔ. ¹⁷ Dow kí njètaa lɔr mbu joo lé kàrè, ɔw təl-né jì-é, ə ingə kí rangi dɔ-ti mbu joo ya tɔ. ¹⁸ Ngà njètaa lɔr mbu káre lé, ɛ ɔw ndər be dubi-né lɔr lə 'ba-é lé. ¹⁹ Loki dɔkaglo dəə dɔ-ti n̄ɔ ngá lé, 'ba-dé təl ree kadi d'ɔr go né-je liə d'adi-é. ²⁰ Dow kí njètaa lɔr mbu m̄j̄ lé ree rɔ 'ba-é-ti, tidə lɔr mbu m̄j̄ k̄i man-é dɔ-ti mbu m̄j̄ ya tɔ, ə panè: «'Ba-m, i 'adi-m lɔr mbu m̄j̄, ə ɛ kí rangi kí m'ingə dɔ-ti ə ra mbu m̄j̄ tɔ tin.» ²¹ 'Ba-é idə-é panè: «Oiyoi! 'To ngonnjékullə kí maji, njéra né kí tɔgrɔ-ti. M'a kində-i dɔ né-je-ti kí n̄ɔ, kɔɔ 'to njéra né kí tɔgrɔ-ti mɛɛ né-ti kí ndɛ bə. 'Ree 'ra sə-m rɔnəl.» ²² Go-ti, ngonnjékullə kí njètaa lɔr mbu joo lé ree rɔ-é-ti panè: «'Ba-m, i adi-m lɔr mbu joo, ə ɛ kí rangi kí m'ingə dɔ-ti ə ra mbu joo tɔ tin.» ²³ Beba 'ba-é idə-é panè: «Maji! I 'to ngonnjékullə kí maji, njéra né kí tɔgrɔ-ti, i tɔsi kəm-i go né-ti kí ndɛ bə, beba m'a kində-i dɔ né-je-ti kí n̄ɔ. 'Ree 'ra sə-m rɔnəl.» ²⁴ Ta tɔl ta-é-ti, ngonnjékullə kí njèkungi-dé-ti mutə kí taa lɔr mbu káre lé ree panè: «'Ba-m, i lé m'gə kí 'to dow kí 'ngə n̄ɔ: Lo kí i 'dubi né-ti al kàrè, i tətì-ti rəm, bá lo kí i ilə ko-ti al kàrè, i ijə ko-ti rəm tɔ. ²⁵ Mə m'bal adi m'ɔw m' dubi lɔr lə-i lé nangi. Yən! Né lə-i lé ən, ə 'taa.» ²⁶ Ngà 'ba-é idə-é panè: «I lé 'to ngonnjékullə kí maji al, njèd-abi! I gə kí m̄j̄ lé, lo kí m'dubi né-ti al kàrè, m'tətì-ti rəm, bá lo kí m'ilə ko-ti al kàrè m'ijə-ti rəm kinlé, ²⁷ lé 'a kɔw kilə lɔr lə-m lé lo ngəm né-ti kɔɔ kadi m'təl m'ree bə rəmə, lé m'a taa k̄i man-é dɔ-ti.» ²⁸ Beba 'ba-é panè: «Ɔti 'taai lɔr kí jì-é-ti ə adi ɛ kí ɔw k̄i lɔr mbu dɔgi lé dɔ-

† 25:11 Luk 13:25 †† 25:14 Luk 19:11-27

ti. ²⁹ †Kɔɔ dow kí né tò jì-é-ti bá d'a kadi-é kí rangi dɔ-ti kadi isi dan maji-ti mburuki-mburuki, ngà dow kí né liə goto lé, kí jì-é-ti ya kàrè d'a taa. ³⁰ ††Beba ngonnjékullə kí kare kɔgi bə kinlé, ilə-é ndaa-ti, lo-ti kí ndul ndj-ndj, lo kí ɛ à nɔ-ti rəm, à kuso ngangí-é-ti mægəgə-mægəgə rəm tɔ.»

Ta kí gangi kí dɔbəy ndɔ-ti

³¹ ††Loki Ngon lə dow à ree k̄i riba liə kí n̄ɔ nati k̄i malayka-je lé, ɛ à kisi dɔ kali riba-ti liə. ³² Gin dow-je lay kí dɔnangi-ti nè ya d'a kəw-nɔ n̄ɔ-é-ti, bá ɛ à kɔr kəm dow-je gay-gay titi-nɔ kí njèkul né ɔr-né kəm bati-je k̄i biɔ-je gay-gay kin bə. ³³ Ɛ à kɔr bati-je kadi d'ɔ dɔ jikɔl-é-ti, ngà biɔ-je rəmə, ɛ à kadi d'ɔ dɔ-ji gəl-é-ti tɔ. ³⁴ Bə ngá bá Ngar à kidə dow-je kí dɔ jikɔl-é-ti lé panè: «'Reei, sɔi kí Bɔbi-m tɔr ndi-é dɔ-si-ti, andi kɔbe-ti liə kí ɛ ya ra go-é lo kində gin dɔnangi-ti n̄ɔ kɔɔ ta lə-si. ³⁵ Kɔɔtalə sɔi bá ndɔki bo ra-m é adi-mi né m'uso, kundə ra-m é adi-mi man m'ay, m'to mba é uwəi-mi ki rɔ-si-ti. ³⁶ Sɔi bá ndɔki kuti-m tò dum é adi-mi kubi m'ulə rɔ-m-ti, rɔ-m to-m é ɔwi dɔ-m-ti, m'to dangay-ti ə ɔwi go-m-ti ooi-mi.» ³⁷ Rəmə dow-je kí njéra né kí njururu lé d'a panè: «'Wa! 'Babe, ndɔ kí rá-ti bá bo ra-i ə j'adi-i né uso əse kundə ra-i ə j'adi man ay wa? ³⁸ Ndɔ kí rá-ti bá 'to mba ə j'uwəi ki rɔ-ji-ti əse j'oo-i k̄i kuti-i dum ə j'adi-i kubi ulə rɔ-i-ti wa? ³⁹ Ndɔ kí rá-ti bá rɔ-i to-i əse 'to dangay-ti ə j'ɔw j'oo-i wa?» ⁴⁰ Beba Ngar à panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dɔkaglo-je lay ya kí 'rai né-je kinlé k̄i dow káre dan ngan dow-je-ti kí sɛ-sɛ bə kí 'to ngankɔ-m-je kinlé, to m̄j̄ ya tɔ ə 'rai sə-m tin.» ⁴¹ Go-ti, ɛ à təl kidə dɛ kí dɔ-ji gəl-é-ti lé panè: «Ɔti rangi ta-m-ti, sɔi dow-je kí Bɔbi-m ində ndɔl dɔ-si-ti. Ɔwi dan pər-ti kí tò sartagangi kí toki ra go-é kɔɔ Sú dɛ k̄i malayka-je liə. ⁴² Kɔɔtalə sɔi lé, bo ra-m kàrè, adi-mi né m'uso al rəm; kundə ra-m kàrè, adi-mi man m'ay al rəm; ⁴³ m'to mba kàrè, uwəi-mi ki rɔ-si-ti al rəm; kuti-m tò dum kàrè, adi-mi kubi m'ulə al rəm; rɔ-m to-m əse m'to dangay-ti kàrè ɔwi go-m-ti al rəm tɔ.» ⁴⁴ Beba dɛ d'a panè: «'Wa! 'Babe, bo ra-i ndɔ kí rá-ti əse kundə ra-i ndɔ kí rá-ti, 'to mba ndɔ kí rá-ti əse ɔ kuti-i dum ndɔ kí rá-ti, rɔ-i to-i ndɔ kí rá-ti əse 'to dangay-ti ndɔ kí rá-ti bá j'ra sə-i al wa?» ⁴⁵ Ngar à təl kilə-dé-ti panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dɔkaglo-je lay kí sɔi 'rai k̄i dow káre dan ngan dow-je kí sɛ-sɛ kin al lé, to m̄j̄ ya tɔ ə 'rai sə-m al tin.» ⁴⁶ Beba dɛ kí dɔ-ji gəl-é-ti lé, d'a kɔw dan k̄i-ti kí sartagangi, ngà njéra né kí njururu-je lé, bá d'a kɔw lo kiskəm-ti kí sartagangi tɔ.

‡ 25:29 Mat 13:12; Mar 4:25; Luk 8:18 †† 25:30 Mat 8:12; 22:13; Luk 13:28 †† 25:31 a Mat 16:27; b Mat 19:28

Koy Jeju kî t̄s̄i ndəl liə

Ta kî d̄o kun d̄o Jeju-ti

Mar 14:1-2; Luk 22:1-2; J̄a 11:47-53

26 Loki Jeju t̄l ta néndó-je kinlé, ɛ idə njéndó né-je liə panè: ² S̄əi 'gəi kî n̄əy nd̄o joo kad̄i nd̄o ra n̄əy Paki asi †. Ə d'a kilə Ngon lə dow ji dow-je-ti kad̄i 'bə-é kagd̄əsi-ti.

³ Rəmə njékun d̄o njégugné-je lə Lubə, k̄i 'ngat̄ɔgi-je lə jipi-je d'uwə d̄o-n̄ə lo gangta-ti panata lə Kayipi k̄i to burə d̄o njégugné-je lə Lubə ⁴ ə d'un ndu-dé kad̄i 'ra gosi d'uwə-né Jeju k̄o kad̄i 't̄l-é. ⁵ Ya ngà d̄ə 'təl 'panè: K̄ə bá j'a kuwəi-é nd̄o ra n̄əy Paki-ti lé al, nè kosi dow-je d'a k̄i buki-n̄ə d̄o-ji-ti.

Ta kî s̄əbi d̄o dené k̄i ur ubi k̄i ət̄i maji d̄o Jeju-ti

Mar 14:3-9; J̄a 12:1-8; Luk 7:36-50

⁶ Jeju isi m̄əɛ be-ti k̄i Betani, m̄əɛ k̄əy-ti lə Sim̄ɔ k̄i nd̄ok̄i to njèbanji. ⁷ †Rəmə dené k̄are bè ree r̄o-é-ti k̄i ubi k̄i ət̄i maji rəm, là-é n̄ə rəm, rusi ku k̄i 'ra k̄i ər k̄i 'ba-é albatrə rəm ya ree mbəl d̄o Jeju-ti ta nékuso-ti. ⁸ Njéndó né-je d'oo né kin bè rəmə, nəl-dé al, adi 'panè: «Ə kin to né tuji k̄i ban bá tan̄ə bè?» ⁹ To ubi k̄i lé j'a taa-né là k̄i t̄o bay-bay ya k̄o ləbi njéndoo-je. ¹⁰ Jeju gə ta k̄i d̄ə 'pa lé, ad̄i idə-dé panè: «K̄o ri ə s̄əi adi-né k̄i dené kinlé bè wa? ɛ ra né k̄i maji k̄o ta lə-m. ¹¹ Njéndoo-je lé, d'a kisi s̄ə-si nè k̄i nd̄o-je lay, ngà m̄ə lé m'a kisi s̄ə-si k̄i nd̄o-je lay al. ¹² Ubi k̄i dené kin ungi kinlé, toki né k̄i ɛ ra r̄o-m-ti k̄o dubi-m-né bè. ¹³ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; lo lay k̄i d̄onangi-ti nè k̄i d'a kilə mb̄ə Poyta k̄i Maji kin titi lé, d'a k̄o r̄o poy né k̄i dené ra kinlé kad̄i m̄əɛ dow-je ole-né d̄o-é-ti.»

Ta lə Judasi k̄i njékun d̄o Jeju

Mar 14:10-11; Luk 22:3-6

¹⁴ Beba Judasi k̄i 'ba-é Iskariyoti k̄i to k̄i k̄are dan njéndó né-je-ti k̄i d̄oɔgi gidi-é joo lé, ɔw ingə njékun d̄o njégugné-je lə Lubə ¹⁵ ə idə-dé panè: Ri bá s̄əi 'ndigi kad̄i-mi kad̄i m'ilə-né Jeju lé ji-si-ti wa? Beba d̄ə 'tidə k̄ə là k̄o r̄o mutə d'adi-é. ¹⁶ Gangi nd̄o-é-ti kin ya, Judasi sangi k̄ə m̄ə rəbi k̄i tuwə kilə-né Jeju ji-dé-ti.

Jeju ində gin nékuso nam

Mar 14:12-31; Luk 22:7-34; J̄a 13:21-38; 1K̄o 11:23-25

¹⁷ Nd̄o k̄i d̄oɔy lə nd̄o ra n̄əy k̄i 'ra k̄i mb̄ə k̄i əm goto-ti lé, njéndó né-je lə Jeju 'ree r̄o-é-ti 'd̄əji-é 'panè: «Lo k̄i rá bá i 'ndigi kad̄i j'ra nékuso Paki-ti j'ad̄i-i wa?» ¹⁸ Beba Jeju idə-dé panè: «ɔwi m̄əɛ bebo-ti r̄o dow-ti k̄i bè kin ... ə idəi-é toki njéndó dow-je né panè: D̄o k̄aglo lə-m n̄əy s̄ə bè; ə m'a k̄o w̄ə k̄əy lə-i k̄o 'ra n̄əy Paki nati k̄i

njéndó né-je lə-m.» ¹⁹ Beba njéndó né-je d'ɔw ə 'ra go ta-ti k̄i Jeju idə-dé, ad̄i 'ra nékuso Paki lé.

²⁰ Beba ta k̄ad̄i kur-ti lé, Jeju isi ta nékuso-ti k̄i njéndó né-je liə k̄i d̄oɔgi gidi-é joo. ²¹ Loki d'isi d'uso né lé Jeju panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dow k̄are dan-si-ti à kun d̄o-m.» ²² Beba m̄əɛk̄ɔ ra njéndó né-je ad̄i 'd̄əji-é k̄are-k̄are lay 'panè: «'Babe, to m̄ə wa?» ²³ Jeju ilə-dé-ti panè: «ɛ k̄i ulə ji-é s̄ə-m nati m̄əɛ b̄əy-ti kin ya, ɛ ya à kun d̄o-m. ²⁴ Ngon lə dow lé à koy titi k̄i mbete k̄i aa njay pa-né ta k̄i s̄əbi d̄o-é lé ya, ngà tuji bá à kusi d̄o dow-ti k̄i njékun d̄o-é. T̄o sot̄i kad̄i d'oji dowbé kinlé al!» ²⁵ Rəmə Judasi k̄i à kun d̄o Jeju lé, un ta d̄əji-é panè: «Njéndó dow-je né, to m̄ə wa?» Jeju ilə-é-ti panè: «Ta ya t̄əɛ ta-i-ti tin.»

²⁶ Loki d'isi ta nékuso-ti lé Jeju un mb̄ə, ra oiyo Lubə, uwə gangi dan̄ə, ad̄i njéndó né-je ə panè: «'Taai usoi, ɛ kin to d̄əji r̄o-m.» ²⁷ Go-ti, un k̄o bi k̄i man nduu t̄o-ti, ra oiyo Lubə, t̄əl-né ad̄i-dé ə panè: «S̄əi lay ya ɔyi. ²⁸ K̄o ɛ kin to m̄əsi-m, m̄əsi kulənoji nati k̄i Lubə k̄i à kunḡi nangi k̄o k̄o k̄o dow-je, k̄o kad̄i Lubə iŋə-né go majal-je k̄oɔgi. ²⁹ M'a kidə-si rəsi; k̄i nè k̄o w̄ə kete kinlé, m'a k̄əy man nduu kin goḡi al ya sar nd̄o-ti k̄i m'a k̄əy ɛ k̄i sigi s̄ə-si k̄o b̄ə-ti lə B̄əbi-m.»

³⁰ Go-ti, d'usi pa-je ‡, b̄əy bá d'j̄ d'ɔw d̄o mbal k̄ə k̄əgi Olibiye-je-ti.

Jeju idə Piyər panè n'a naji k̄i n'gə-n'è al

Mar 14:27-31; Luk 22:31-34; J̄a 13:37-38

³¹ Beba Jeju idə njéndó né-je panè: «Nd̄o nè ya s̄əi a tusi-mi kin̄əi-mi k̄oɔgi lay, k̄o 'ndàngi m̄əɛ mbete-ti k̄i aa njay 'panè:

“M'a t̄l njékul bati-je! Rəmə bati-je d'a sane-n̄ə †.”»

³² †Ngà Jeju t̄əl ilə d̄o-ti panè: «K̄ə bá loki m'a t̄s̄i ndəl kində lo t̄əɛ lé, m'a k̄o w̄ə ngəbi-si Galile.» ³³ Piyər idə-é panè: «Lé dow-je lay ya 'tusi-i d'iŋə-i k̄oɔgi k̄àrè, m̄ə bè lé m'a kin̄əi-mi k̄oɔgi nd̄ə al.» ³⁴ Beba Jeju ilə-é-ti panè: «'Ooi maji, m'a kidə-i rəsi; k̄i nd̄o nè-ti kin ya 'a naji panè 'gə-m al nja mutə bá kunjə à n̄ə b̄əy.» ³⁵ Piyər idə-é panè: «Kad̄i m'naji ta m'panè m'gə-i al lé, k̄i nja k̄are ya k̄àrè à t̄əɛ ta-m-ti al. Lé asi k̄ə m̄ə koy ya k̄àrè m'a koy s̄ə-i.» Rəmə nd̄əgi njéndó né-je lay 'pa bè ya t̄o.

Jeju ɔw lo nd̄o-ti k̄i ba-é Getseməne

Mar 14:32-42; Luk 22:39-46; Əbr 5:7

³⁶ Beba d'ɔt̄i d'ɔw lo-ti k̄i 'ba-é Getseməne ††, rəmə Jeju idə njéndó né-je panè: «Isi nangi nè, ad̄i m'ɔw ngərəngi n̄ə m'pa ta k̄i Lubə.» ³⁷ Jeju ad̄i Piyər k̄i ngan lə Jebede joo d'ɔw siə. Lo-ti kin bá m̄əɛk̄ɔ k̄i m̄əɛ gangi man ulə gin ra Jeju. ³⁸ Beba ɛ idə-dé panè: «M̄əɛk̄ɔ ra-m asi koy; isi nangi nè ə ɔgi k̄ə m̄ə-si bi s̄ə-m.» ³⁹ Ngà loki ɛ ɔt̄i kete s̄ə lé, usi nangi, s̄əbi takəm-é nangi ə pa ta k̄i Lubə panè: «B̄əbi-m, kinə k̄ə m̄ə rəbi t̄o n̄əɔ rəmə, 'itə k̄i

† †† 26:7 Luk 7:37,38

‡ †† †† 26:32 Mat 28:16 ††† GETSEMƏNE: K̄o r̄o m̄əɛ-é to lo mbore ubi.

kí nḡ kin kí rangi dɔ-m-ti. Lé bè ya kàrè, 'ra kí go ndigi-ti læ-m mḡ al; ngà kadi 'ra kí go ndigi-ti læ-i i ya.»⁴⁰ E tæl ree rɔ njéndó né-je-ti kí mutə lé rəmə, ingə-dé dɔ bi-ti. Beba idə Piyər panè: «Kadi ɔgi kəm-si bi sə-m kàdɪ káre bè ya kàrè asi al wa?»⁴¹ ɔgi kəm-si bi ə 'pai ta kɪ Lubə kɔɔ kadi nənḡ tɛɛ dɔ-si-ti rəmə usi al. Ndil ndigi, ngà daji rɔ dow bá tɔgi-é asi al.»⁴² Jeju tæl inḡ-dé kí nja joo ɔw gogi pa ta kɪ Lubə panè: «Bɔbi-m, kɔ-je kí nḡ kinlé, kinə kəm rəbi kí kadi 'itə-né kí rangi kadi tɛɛ dɔ-m-ti al goto rəmə 'ɔji ndigi læ-i.»⁴³ E tæl ree rɔ njéndó né-je-ti, rəmə ingə-dé dɔ bi-ti ya bəy; kəm-dé ɔy diriri adi lo kadi 'tɛɛ kəm-dé goto.⁴⁴ Jeju tæl inḡ-dé ɔw pa ta kɪ Lubə kí nja mutə dɔ ta-je-ti kí káre lé ya bəy.⁴⁵ Go-ti, tæl ree rɔ njéndó né-je-ti idə-dé panè: «Uwəi rɔ-si ngá, 'toi bi. Kàdɪ asi; d'a kilə Ngon læ dow ji njéramajal-je-ti ngá.⁴⁶ Ji taá adi j'ɔwi! Ooi, dow kí njèkilə-m ji-dé-ti lé isi ree ngá.»

Ta kí ɔɔbi dɔ kuwə Jeju

Mar 14:43-50; Luk 22:47-53; Jə 18:3-11

⁴⁷ Loki Jeju ḡ pa ta lé ki pa ya bəy rəmə, Judasi kí to kí káre dan njéndó né-je-ti kí dɔgi gidi-é joo lé, ree kɪ kosi dow-je kí d'uti kiyərɔ-je, kɪ kagi-je ji-dé-ti. Njékun dɔ njégugnə-je læ Lubə, kɪ 'ngatɔgi-je læ jipi-je bá d'ulə dowbé-je kinlé.⁴⁸ Njékun dɔ Jeju lé, tɔji-dé né kí n'a ra kadi 'gə-né Jeju lé panè: «Dow kí m'a ra-é lapiya, kuwə-é kàdɪ-m-ti kin ya to ɛ, ən ə jè uwəi-é.»⁴⁹ Loki Judasi ree ngɔsi rɔ Jeju-ti lé, ɛ panè: «Lapiya, njéndó dow-je né!» Rəmə uwə Jeju kàdɪ-é-ti.⁵⁰ Beba Jeju ilə-é-ti panè: «Nam-m, né kí 'ree kɔɔ ra lé 'ra tá.» Beba dow-je kí 'ree lé, d'ɔti d'uwə Jeju.⁵¹ Ngà dow káre dan njéndó né-je-ti læ Jeju ɔr kiyərɔ tugə-né mbi ngonnjékullə læ burə dɔ njégugnə-je læ Lubə ndətɪ ya gangi.⁵² Beba Jeju idə-é panè: «'Ulə kiyərɔ læ-i saba-é-ti gogi; kɔɔ dow-je kí 'tɔl madi-dé-je kɪ kiyərɔ lé, d'a koy yo kiyərɔ ya tɔ.⁵³ I 'gə kí kinə m'nḡ ba Bɔbi-m lé, tajinatɪ nè ya à kulə kɪ kosi njérɔ-je kí 'to malayka-je asi budɔgi-dɔgi lo nḡ al wa?»⁵⁴ Ngà toki tɔ titi-nḡ bè lé, ta kí Lubə pa mɛɛ mbete-ti kí aa njay lé, né-é à ra né ban wa?»

⁵⁵ Beba Jeju tæl idə kosi dow-je panè: «Səi ooi-mi kɪ bɔkaya dow bá 'reei kɪ kiyərɔ-je, kɪ salangi-je kɔɔ kuwəi-mi-né wa? Ndɔ-je lay ya m'isi sə-si takəy-ti læ Lubə, m'ndó né dow-je ya ə səi uwəi-mi al.⁵⁶ Ngà né-je lay kinlé, tɔ bè kɔɔ kadi ta-je kí njépata-je kí ta Lubə-ti 'ndangi lé, né-é ra né.» Beba njéndó né-je lay ya d'inḡ Jeju d'əy-nḡ.

D'ɔw kɪ Jeju nḡ 'boy-je-ti kí njégangta-je læ jipi-je

Mar 14:53-65; Luk 22:54-55; Jə 18:12,13,19-24

⁵⁷ Dɛ kí d'uwə Jeju lé, d'ɔw siə be læ Kayipi kí to burə dɔ njégugnə-je læ Lubə. Njéndó dow-je ndukun-je, kɪ 'ngatɔgi-je læ jipi-je 'kəw-nḡ nḡ.⁵⁸ Piyər njiyə go-é-ti

† 26:55 Luk 19:47; 21:37

jan-jan adi rəbi-é rà dəki siə, ɔw sar tɛɛ panata læ burə dɔ njégugnə-je læ Lubə kinlé. E andi mɛɛ kəy-ti isi natɪ kɪ ngannjékullə-je kadi n'oo se né-je kin à tɔl ta-é ban-ban wa?

⁵⁹ Njékun dɔ njégugnə-je læ Lubə, kɪ 'boy-je kí njé-gangta-je læ jipi-je 'sangi kadi dow-je 'təti ta ta Jeju-ti kadi n'iləi-né ta dɔ-é-ti kɔɔ kadi n'gangi-né ta koy dɔ-é-ti.⁶⁰ Dow-je nḡ ya 'ree 'təti ta ta-é-ti, ya ngà d'ingə ta kí asi kadi 'tɔl-é-né al. Beba dɔbəy-é-ti, dow-je joo 'tɛɛ ə⁶¹ †† panè: «Dow kanlé ndɔki panè: "M'a tɔɔ kəy læ Lubə kin ə ndɔ mutə ya m'a kində gogi lay."»⁶² Beba burə dɔ njégugnə-je læ Lubə j taá pa ta kɪ Jeju panè: «Se i 'a kilə ta-je-ti kí dow-je kin 'tilə dɔ-i-ti kinlé al wa?»⁶³ Ta-é kí ngarara ya kàrè ɛ tɛɛ ilə-é-né-ti al. Burə dɔ njégugnə-je tæl idə Jeju bəy panè: «M'dəji-i kɪ ri Lubə kí njèkisi kəm, kadi 'ubi rɔ-i ya ilə-ji-né ta-ti kin adi j'oo: "I lé, kí tɔgrɔ-ti bè lé 'to Kristi †, Ngon læ Lubə lé wa?"»⁶⁴ Jeju ilə-é-ti panè: «Ta ya tɛɛ ta-i-ti tin. Rəm bá, kí ngɔsnè-ti kin ya a kooi Ngon læ dow à kisi dɔ jikɔl Lubə-ti kí njétɔgi rəm, bá a kooi-é kí à kɪ dɔrɔ-ti kisi ree dan kilndi-ti rəm tɔ ††.»⁶⁵ Beba burə dɔ njégugnə-je læ Lubə tuwə kubi kí rɔ-é ɛ-ti ya gangi bati-bati ə panè: «E pa ta kɔbi kɪ Lubə! J'ɔwi ndoo koo ta ta dow kí rangi-ti bəy ban! Ta kɔbi kí ɛ pa kɪ Lubə kinlé, səi ooi kɪ mbi-si.⁶⁶ Ta ri ə 'giri dɔ-ti wa?» Beba dow-je d'ilə-é-ti panè: «Koy-é ya bá to tɔ-é.»⁶⁷ Beba dɛ 'tubə yoro kəm-é-ti rəm, 'bir ji-dé 'tində-é-né rəm, bá dɛ kí nḡ-je 'tində mbɔ-é ə 'panè: «I ə nè 'to Kristi lé, 'adi Lubə idə-i ə 'pa adi j'oo sé to nḡ bá ində-i wa?»

Piyər naji panè n'gə Jeju al

Mar 14:66-72; Luk 22:55-62; Jə 18:15-18,25-27

⁶⁹ Piyər isi nangɪ mɛɛ ndògi-ti ndaa-ti. Beba ngonnjékullə kí dené káre ree rɔ-é-ti pa siə panè: «I ya kàrè 'to njèkɔw kɪ Jeju kí to dow kí Galile kinlé tɔ.»

⁷⁰ Ngà Piyər naji nḡ dow-je-ti lay panè: «I lé, ta ri bá 'ndigi pa kàrè mḡ m'gə al.»⁷¹ Ngà loki ɔti isi ɔw ki tarəbi-ti kɪ ndaa-ti bè rəmə, ngonnjékullə kí dené kí rangi oo-é ə idə dow-je kí d'ḡ lo-é-ti nḡ panè: «E kɔngi lé, to njèkɔw kɪ Jeju kí Najareti lé ya tɔ.»⁷² Piyər tæl naji rangi ya bəy panè: «M'ubi rɔ-m m'adi-si! Dingəm kanlé m'gə-é al!»⁷³ Sɛ go-ti, dow-je kí d'ḡ lo-é-ti lé d'ɔti 'ree rɔ Piyər-ti d'idə-é 'panè: «Tɔgrɔ-ti ya, i lé, 'to kí dan-dé-ti ya! Ta pa-i ya kàrè tɔji lo kí j-ti rəm.»⁷⁴ Rəmə Piyər ilə bɔbi ndi-é nangɪ naji ə ubi-né rɔ-é panè: «Kinə m'ədi-si rəmə, kadi Lubə ində-m ɔji-m ya rɔti! M'ubi rɔ-m m'adi-si, m'gə dingəm kanlé al boo.» Beba lo-é-ti nḡ ya kunjə nḡ⁷⁵ ə mɛɛ Piyər ole dɔ ta-ti kí Jeju idə-é panè: «Kunjə à nḡ al ya bəy rəmə 'a naji panè: 'Gə-m al, 'gə-m al ya nja mutə.» Beba Piyər tɛɛ ndaa-ti ə nḡ kɪ mɛɛkɔ nḡ.

†† 26:61 Jə 2:19 † Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbətɪ-é.

††

Ta la Jeju ki Gubarnar Pilati

Mar 15:1-2; Luk 23:1; Jg 18:28

27 Ki ndoge rati ya, njekun do njégugné-je la Lubá, ki 'ngatógi-je la jipi-je d'ingə-nə ə d'un ndu-dé kadi n'tali Jeju kogi. ² Beba 't-é njim-njim ngá bá d'cw siə d'ilə-é ji Gubarnar-ti ki ri-é la Pilati.

Koy la Judasi

Knj 1:16-20

³ Lóki Judasi ki un do Jeju lé, oo ki 'gangi ta do Jeju-ti kadi 't-é rəmə, meɛ uwə-é ki ta, adi təl ki là ndogi Jeju ki kormutə lé, cw-né adi njekun do njégugné-je la Lubá, ki 'ngatógi-je la jipi-je lé gogi ⁴ ə panè: «M'ra majal, kdo m'ungi məsi dow ki ta goto d-é-ti kogi ki ndangi kare.» Ngà dɛ 'təl d'ilə-é-ti 'panè: «Usi-ji né káre al, i ya to ta la-i.» ⁵ Beba Judasi sane là lé kogi meɛ kəy-ti la Lubá, ngá bá cti cw ilə kulə oy. ⁶ Njekun do njégugné-je la Lubá d'cy là lé, ə 'təl 'panè: «Là ki bə kin bá kadi j'ungi ku là-ti ki kəy la Lubá lé to t-é al, kdo to là məsi.» ⁷ Beba d'jji-nə ta do là-ti lé, adi ndi-dé usi gonə-ti ngá bá d'cw 'ndogi-né lo ndɔr la kodi kubə jo, kdo kadi d'ilə dɔbadi mba-je titi. ⁸ Gin-é kin bá sar bone ya kàrè 'ba-né lo ndɔr kinlé «lo ndɔr ki 'ndogi ki là məsi.» ⁹ Tò bə kdo kadi ta ki njèpata ki ta Lubá-ti Jeremi pa lé, né-é ra-né né. ɛ panè: «Dɛ 'taa là ki kormutə lé, kdo ngan Israyel-je 'giri ki dow ki bə jè kin ngà là kin ya asi ndogi-é. ^{†††} D'cw 'ndogi-né lo ndɔr la kodi kubə jo, titi ki 'Babe un-né ndu-é adi-m lé bə tɔ †.»

Gubarnar Pilati daji ta Jeju

Mar 15:2-5; Luk 23:2-5; Jg 18:29-38

¹¹ Lóki Jeju g lo gangta-ti nɔ gubarnar Pilati-ti lé, Pilati daji-é panè: «Se i ya bá 'to ngar la jipi-je lé wa?» Jeju ilə-é-ti panè: «Ta ya tɛɛ ta-i-ti tin.» ¹² Ngà go ta-ti ki ɛ pa lé, njekun do njégugné-je la Lubá, ki 'ngatógi-je la jipi-je, 'tilə ta d-é-ti yó-je ki nè-je, ngá Jeju tɛɛ ta-é ilə-ti al.

¹³ Beba Pilati idə-é panè: «I 'oo ta-je lay ki 'tilə d-i-ti kinlé al wa?» ¹⁴ Bə ya kàrè, Jeju ilə-ti al. Né ki Jeju ra kinlé ndɔji Pilati lé nɔ.

'Gangi ta koy do Jeju-ti

Mar 15:6-14; Luk 23:13-23; Jg 18:39-40

¹⁵ Kaglo ra nəy Paki-je lay ya Gubarnar ilə dangay káre taá. À to dangay ki kosi dow-je ya d'csi kagi d-é-ti bá à kilə-é taá. ¹⁶ Ngà dɔkaglo-ti kinlé, dangay káre ki 'ba-é Barabasi à nɔɔ ə to dangay ki ri-é bá nɔ. ¹⁷ Beba Pilati daji kosi dow-je ki 'kəw-nə lé panè: «Se nɔ danə bá 'ndigi kadi m'ilə-é taá madi-si wa? Barabasi əse Jeju ki 'ba-é Kristi ^{††} lé wa?» ¹⁸ Pilati gə kete maji ki d'ilə Jeju ji-n'è-ti kdo kim ki d'im-é. ¹⁹ Ngà lóki Pilati isi logangta-

† 27:3 Knj 1:18,19 †† †† Kristi lé kor meɛ-é to dow ki Lubá mbati-é.

ti lé ya bəy rəmə, ne-é ulə kullə r-é-ti panè: «'Tɔr ji-i ta-ti la dow kin, kdo ɛ to njəra né ki njururu rəmə, bá ndɔɔ nè kàrè, m'ingə kɔ nɔ meɛ nj-ti kdo ta liə tɔ.»

²⁰ Njekun do njégugné-je la Lubá, ki 'ngatógi-je la jipi-je 'sulə kosi dow-je kadi 'daji Pilati kadi ilə Barabasi taá, ngà Jeju tá kadi 't-é kogi. ²¹ Pilati təl daji-dé bəy panè: «Se nɔ danə dow-je-ti ki joo kin ə 'ndigi kadi m'ilə-é taá wa?» Dɛ lay ya d'ilə-é-ti 'panè: 'Ilə Barabasi taá. ²² Pilati təl daji-dé ya bəy panè: «Ngà ri bá kadi-m m'ra ki Jeju ki 'ba-é Kristi lé wa?» Dɛ lay ya d'ilə-é-ti 'panè: «'Bə-é kagdəsi-ti.» ²³ Pilati təl daji-dé ya bəy panè: «Ə to majal ri ya bá Jeju lé ra wa?» Ngà dɛ d'un ndi-dé ki taá 'panè: «'Bə-é kagdəsi-ti.» ²⁴ Ngà lóki Pilati oo ki ta-je liə ra kullə r-é-ti al rəmə, bá oo ki kəm dow-je il kiriri, bá 'singə wuuu adi d'cw d-nə-ti wúr-wúr lé, un man togi-né ji-é takəm kosi dow-je-ti nɔɔ ya, ngá bá idə-dé panè: «Ta məsi dow ki njəra né ki njururu kin à goto d-m-ti! Ta məsi-é à tò d-si səi-ti ya.» ²⁵ Beba lay la dow-je ki d'g logangta-ti kinlé 'panè: «Kadi ta məsi-é tò d-ji-ti sar ki do ngan-ji-je-ti rəmə tɔ.» ²⁶ Beba Pilati ilə Barabasi taá, ngà adi 'tində Jeju ki ndəy marcw, bəy bá iŋə-é adi-dé kadi d'cw 'bə-é kagdəsi-ti.

Asgar-je 'taji Jeju

Mar 15:16-20; Luk 23:11; Jg 19:2-3

²⁷ Asgar-je la Gubarnar d'uwa Jeju d'cw siə panata liə, ngá bá lay la asgar-je ya d'ilə-nə 'gəə d-é sipi. ²⁸ Ə 'tɔr kubi-je ki r-é-ti, bəy bá d'ulə kubi ki kər ^{††} yəl-yəl r-é-ti. ²⁹ 'Ra kun d'oji jɔgi ngar-ti d'ulə d-é-ti rəmə, d'ulə tuwətógi jikol-é-ti, ngá bá 'tɔsi məkəji-dé nangi nɔ-é-ti ə 'sɔki-é 'panè: «Lapiya boo ngar la jipi-je!» ³⁰ Ə 'tubə yoro kəm-é-ti rəmə, bá 'taa tuwətógi ki ji-é-ti lé 'tində-né d-é rəmə tɔ. ³¹ Lóki asgar-je lé sɔki-é asi-dé ngá rəmə, d'uwa kubi ki kər lé d'ɔr kàdɛ-é-ti, ə 'təl 'tulə kubi-je liə r-é-ti gogi, ngá bá d'ɔti d'cw siə kdo bə-é kagdəsi-ti.

'Bə Jeju kagdəsi-ti

Mar 15:21-32; Luk 23:26-43; Jg 19:17-27

³² Lóki d'j Jorijalem d'isi d'cw ki lo-ti ki d'a bə Jeju kagdəsi-ti titi lé, d'ingə dingəm káre ki 'ba-é Simɔ, rəmə asgar-je d'ində tógi d-é-ti d'adi-é uti kagdəsi la Jeju. ɛ to dow ki bebo Siren-ti. ³³ D'cw tɛɛ lo-ti ki ba-é Golgota, ki kɔr meɛ-é to «lo ki titi-nə ki ka do dow.» ³⁴ Lo-é-ti kin bá dɛ d'adi Jeju man nduu ki pote nati ki né ki ati kadi-é ay. ^{†††} Ngà lóki cdi ta-é rəmə, ɛ mbati kəy ^{†††}. ³⁵ Asgar-je 'bə Jeju kagdəsi-ti ngá bá 'ləbi-nə kubi-je liə ki kəm rəbi mbare ki kosi. [Bə kdo kadi ta ki njèpata ki ta Lubá-ti pa lé, né-é ra né. ɛ panè: 'Ləbi-nə

†† Kubi ki kər yəl-yəl ki d'ulə r Jeju-ti lé to kubi ngar. Adi d'ulə r-é-ti 'sɔki-é-né. ††† ††† Dow-je ki tò kadi d'a t-é kagdəsi-ti lé d'adi-dé né ki ati d'ay kdo kadi ra-dé adi 'gə lo kɔ ki d'a kingə lé al. Ngà Jeju mbati kəy kdo ɛ ndigi gə lo kɔ-je liə ki à kingə kdo dow-je.

kubi-je læ-m kí gɔji, kɪ ɛ kí ngal †.] ††36 Ɖ 'təl d'isi lo-é-ti nɔɔ ya d'isi ngəm ta Jeju.

37 Loki Jeju ɔ kagdəsi-ti lé, 'ndàngi ta mɛɛ bəgrə-ti 'bə dɔ-é-ti taá kɔd kadi 'tɔji-né gin né kí 'tɔl-é-né. Ta kí 'ndàngi lé ɛn:

«Dow kin to Jeju kí ngar læ jipi-je!»

38 'Bə bɔkaya-je joo kagdəsi-je-ti læ-dé mbó Jeju-ti. Ɖ kí káre dɔ jikɔl-é-ti ɛ ɛ kí káre dɔ jigəl-é-ti tɔ †.

39 Ngà dow-je kí njédəə rəbəə-je, 'tugə dɔ-dé 'sɔki-é-né ††40 †† 'panè: «I kí 'panè 'a tɔɔ kəy læ Lubə ə ndɔ mutə ya 'a kində gogɪ lé i ya 'aji rɔ-i ngá nə! Kinə 'to Ngon læ Lubə ya tɔgrɔ-ti rəmə, 'j dɔ kagdəsi-ti kin 'risi nangɪ adi j'oo ††1» 41 Beba njékun dɔ njégugnə-je læ Lubə, kɪ njéndó dow-je ndukun-je rəm, bá 'ngatɔgi-je læ jipi-je 'pa ta 'kogi-né dɔ Jeju-ti 'panè: 42 «Dow-je kí rangɪ bá ɛ aji-dé, ngə ɛ asi kaji rɔ-é al wa! Ngar læ Is-rayel-je lé ya bá ɔ an! Bè rəmə, kɪ ya kadi-é j kagdəsi-ti kin risi nangɪ ə j'a kadi-é mɛɛ-ji lé ngá!» 43 «Ɖ ində mɛɛ dɔ Lubə-ti adi panè: "M'to Ngon læ Lubə ††." Ngà kinə Lubə ndigi-é ya tɔgrɔ-ti rəmə, aji-é kí ngɔsnè-ti kin ya adi joo ngá nə.» 44 Bɔkaya-je kí joo kí 'bə-dé kagdəsi-je-ti mbó-é-ti lé kàrè 'taji-é titi-nə bè ya tɔ.

Jeju oy kagdəsi-ti

Mar 15:33-39; Luk 23:44-49; Jə 19:28-30

45 Loki kàdɪ ɔ jam dɔ be-ti ya bəy rəmə, londul dɔ-nangi-ti nè lay sar ya kàdɪ kí mutə kí losɔɔlɔ asi-né.

46 Loki kàdɪ kí mutə kí losɔɔlɔlɔ asi lé, Jeju ilə bɔbɪ ndi-é nangɪ nɔ panè:

«Eli, Eli Lama sabaktani»,
kɔr mɛɛ-é to: «Lubə læ-m, Lubə læ-m,
kɔd ri bá 'iŋə-m kɔgi bè wa 5?»

47 Dow-je kí nɔ-je dan dɛ-ti kí d'ə lo-é-ti lé, d'oo ndi-é ə 'panè: «Yən! Ɖ ba Eli.» 48 Lo-é-ti nɔɔ ya, dow káre dan-dé-ti ɔy ngɔdɪ ɔw un ndɔkrɔ, ulə dan man nduu-ti kí masi, ɔsi ta tuwətɔgi-ti ə ulə ta Jeju-ti kadi-é ɔy ††.

49 Ngà madi-é-je d'idə-é 'panè: «'Ngəbɪ mɔki, adi j'oo se Eli liə lé à ree kaji-é wa!» 50 Jeju təl ilə bɔbɪ ndi-é nangɪ nɔ rangɪ ya bəy, ə ɛ ya iŋə ndil-é adi tɛɛ. 51 Lo-é-ti nɔɔ ya, kubi gangɪ mɛɛ kəy læ Lubə j taá ya til ree njal tɛɛ nangɪ rəm, bá dɔnangɪ yəki buki-buki adi mbal-je ribə áktá-áktá rəm tɔ ††. 52 Rəm bá ta badi-je tɛɛ adi njékaa njay-je nɔ ya, 'tɔsi 'ndəl d'ində lo tɛɛ rəm.

53 Rəmə go-ti kí Jeju tɔsi ndəl ində lo tɛɛ bəy ngá bá, dɛ kí 'tɔsi ndəl lé d'ɔw mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti kí to be kí aa njay ə dow-je nɔ ya d'oo-dé.

54 Loki njékun dɔ asgar-je bu, dɛ kɪ asgar-je kí d'ə 'ngəm ta Jeju, d'oo kí dɔnangɪ yəki titi-nə bè rəm, d'oo né-je lay kí ra né titi-nə bè kin rəm lé, 'bəl nɔ adi 'panè: «Dow kinlé, to Ngon læ Lubə ya tɔgrɔ-ti.» 55 ††Dené-je nɔ

† †† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɪ ji-dé kɪ ta greki. † †† Pa-je 22:8 †† 27:40 Mat 26:61; Jə 2:19 ††† ††† Pa-je 22:9 † Pa-je 22:2 †† Pa-je 69:22 ††† †† 27:55 Luk 8:2,3

ya d'ə lo-é-ti nɔɔ; d'ə ngərəngɪ d'ə d'oo né-je lé. Dené-je kinlé, d'un go-é Galile-ti nū kɔd ra kullə kadi-é.

56 Mari kí Magdala, kɪ Mari kí kɔ Jaki kí to kɔ Jojepɪ tɔ, bá kɔ ngan læ Jebede d'ə dan dené-é-je-ti lé nɔɔ tɔ.

'Dubɪ Jeju bole mbal-ti

Mar 15:42-47

57 Ta kàdɪ kur-ti rəmə, dingəm káre kí njénékingə kí Arimate, kí ri-é læ Jojepɪ ree. Ɖ kàrè to kí káre dan njéndó né-je-ti læ Jeju tɔ. 58 Beba ɔw ingə Pilati dɔji-é nin Jeju. Ɖ Pilati un ndu kadi d'adi-é nin Jeju lé. 59 Jojepɪ un nin Jeju, bɪr kɪ takubi kí nda kí sigɪ. 60 Ngà bá ɔw ilə-é bole mbal-ti liə kí adi 'tɔl sigɪ, bəy bá nduburu ər kí boy ya uti-né ta-é bá ɔti ɔw. 61 Mari kí magdala dɛ kɪ Mari kí káre lé, d'isi nangɪ 'təl kəm-dé kɪ ta badi-ti lé.

Ta kí ɔbɪ dɔ ngəm ta badi Jeju

62 Lo aa go-ti kí à to ndɔ kí ore go ndɔ ra go né-je kɔd ndɔ taakoo læ jipi-je lé, njékun dɔ njégugnə-je læ Lubə, kɪ Parisi-je 'ree nati d'ingə Pilati 63 ††d'idə-é panè: «'Ba-ji, mɛɛ-ji ole dɔ ta-ti kí njékədi dow-je kinlé pa, loki ɛ isi-né kɪ dɔ-é taá bəy. Ndɔki ɛ panè: "Ndɔ mutə go ndɔ dubi-n'è-ti lé, n'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ." 64 Beba j'dəji-i kadi adi asgar-je 'ngəm ta badi lé, sar ndɔ kí njékungɪ-ti mutə lé, al rəmə, njéndó né-je liə d'a kɪ kɔw bogɪ nin-é ə d'a kidə dow-je panè: "Ɖ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ." Rəmə takədi kí gogɪ nè kinlé à kitə ɛ kí kete lé ya bəy.» 65 Pi-lati idə-dé panè: «Njéngəm né-je læ-si ya d'ə nɔɔ ə ɔwi sə-dé adi 'ngəm ta badi lé titi kí mɛɛ-si ndigi-né.» 66 Beba dɛ d'ɔw sə-dé ə 'tiŋə ta badi lé bəy bá d'ində-dé ta-ti kadi 'ngəm.

Tɔsi ndəl kində lo tɛɛ læ Jeju

Mar 16:1-8; Luk 24:1-12; Jə 20:1-18; 1Kɔ 15:4-7

28 Dimasi kɪ ndɔge ratɪ, go ndɔ taakoo-ti læ jipi-je lé, Mari kí Magdala dɛ kɪ Mari kí káre 'ree dɔbadi Jeju-ti ††. 2 Rəmə titi kəm kí kində jipi bè ya dɔnangɪ yəki, yəki kí tò bəl nɔ, kɔd malayka læ 'Babe káre j dɔrɔ-ti ree nduburu ndəngrə ər kí d'uti-né ta be nin lé kɪ rangɪ ə al isi dɔ-ti. 3 Malayka lé, rɔ-é tò titi-nə kɪ təlndi bè rəm, bá kubi liə kàrè nda mbəy-mbəy titi-nə kɪ kɔsi bè rəm tɔ. 4 Njéngəm ta badi lé, 'bəl nɔ adi 'dadi tiki-tiki, 'to titi-nə kɪ dow-je kí d'oy bè. 5 Malayka lé, idə dené-je lé panè: «'Bəli al, kɔd m'gə ɔw kí sɔi isi 'sangi Jeju kí ndɔ-é-ti 'bə-é kagdəsi-ti lé. 6 Ɖ goto nè ngá; ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ titi kí ɛ pa-né kete loki isi-né sə-si bəy lé. 'Reei ooi lo kí ndɔ-é-ti d'ilə-é-ti lé 7 ə 'təli lɔw ɔwi idəi njéndó né-je liə 'painè, ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ adi à kɔw kí ngɔsnè-ti kin ya kɔd ngəbi-si Galile. Ɖ bá to lo kí a kooi-é titi. Ɖ kin bá to ta kí kadi m'idə-si ††.»

††† 27:63 Mat 16:21; 17:23; 20:19; Mar 8:31; 9:31; 10:33,34; Luk 9:22; 18:31-33 †† ††

⁸ Beba dené-je lé, d'wti kalangi dɔɔbadi-ti kɛ bəl rəm, kɛ rɔnəl kɛ nɔ rəm, d'ay ngɔɔdi lɔw kadɛ d'ɔw d'ilə ta lé mbi njéndó né-je-ti lə Jeju.

⁹ Tajinati nè ya, Jeju tilə kəm-dé ə idə-dé panè: «M'ra-si lapiya!» Ngà rəmə dené-je lé, d'ɔw rɔ-é-ti, d'uwə nja-é, d'ɔsi dɔ-dé nangɛ nɔ-é-ti. ¹⁰ Ngà Jeju idə-dé panè: «'Bəli al, ɔwi idəi ngankɔ-m-je adi d'ɔw Galile, ɛ bá to lo kɛ d'a koo-m-ti.»

Ta lə asgar-je kɛ njéngəm ta badi

¹¹ Ngà loki dené-je lé d'isi d'ɔw mɛɛ bebo-ti ki kɔw ya bəy rəmə, njérɔ-je kɛ dan-ti-je kɛ njéngəm ta badi, d'ɔw mɛɛ bebo-ti d'ɔr poy né-je lay kɛ ra né kinlé d'adi njékun dɔ njégugné-je lə Lubə. ¹² Njékun dɔ njégugné-je lə Lubə kinlé, d'uwə dɔ-nɔ kɛ 'ngatɔgi-je lə jipi-je, d'ɔji-nɔ ta. Beba go ta kɔji-je-ti lə-dé lé, dɛ d'un là kɛ bay-bay ya d'adi njéngəm ta badi-je lé. ¹³ Rəmə d'idə njérɔ-je lé 'panè: «ɔwi idəi dow-je 'painè: “Njéndó né-je liə, 'ree ndɔɔ kɛ jɛ j'to bi ya ree d'un nin-é kɛ ngəy †.”»

¹⁴ Loki 'pai bè bá lé Gubərnər oo ta-é kàrè, j'a taa dɔ-si kadɛ né à ra-si al. ¹⁵ Njérɔ-je 'taa là lé, ngà bá d'ɔw d'idə dow-je titi kɛ d'idə-dé-né lé bè ya tɔ. Né kin bá poyta kinlé taa-né lo dan jipi-je-ti sar bone.

Jeju tɛɛ dɔ njéndó né-je-ti liə

¹⁶ ††Njéndó né-je lə Jeju kɛ dɔgi gidi-é káre d'ɔw dɔ-nangi Galile-ti dɔ mbal-ti kɛ Jeju ɔji-dé lé ‡. ¹⁷ Ngà loki dɛ d'oo-é rəmə, d'ɔsi dɔ-dé nangɛ nɔ-é-ti. Bè ya kàrè, dɛ kɛ nɔ-je kɛ dan-dé-ti 'gir toki to Jeju al. ¹⁸ Beba Jeju ɔti ree rɔ-dé-ti bá idə-dé panè: «Tɔgi-je lay kɛ dɔrɔ-ti, kɛ dɔ-nangi-ti nè lé, Lubə adi-m ji-m-ti. ¹⁹ ††ɔwi, 'təli gin dow-je lay njéndó né-je-ti lə-m. 'Rai-dé batɛm, kɛ ri Bɔbi, kɛ ri Ngon, kɛ ri Ndil kɛ aa njay ‡. ²⁰ Ə 'ndói-dé kadɛ 'təl rɔ-dé go ndukun-je-ti lə-m lay kɛ m'adi-si. Ooi maji, m'a kisi sə-si nati kɛ ndɔ-je lay sar ya kadɛ dɔbəy ndɔ asi-né.»

† †† 28:16 Mat 26:32; Mar 14:28 ‡ †† 28:19 Knj 1:8 ††

Marki

Ta-je kí dɔ Poyta kí Maji-ti kí Marki ndàngi

Njèndàngi mbete kin kí 'gə-é kɪ ri-é kí J̄a Marki () lé, to kí dan njéndó né-je-ti lə Jeju kí dɔgi gidi-é joo al, ngà to bá ɛ to madkullə lə Piyər kí to kí káre dan dɛ kí dɔgi gidi-é joo-ti lé. Adi né-je n̄a kí Marki ndàngi mɛɛ mbete-ti kin sɔbi dɔ Jeju lé, dow-je n̄a 'gɪr kí dow kí njèkɔr-é poy-é à to Piyər ya róti. Marki lé, kí n̄a rəmə, dow-je kí 'to jipi-je al bá ɛ ndàngi mbete kin kɔ kílə-né mɛɛ Poyta kí Maji kadi-dé. Beba ɛ un ta-je kí mɛɛ Kunmindi-ti kí Low taá-taá titi kí Matiye ra-né kin bè al.

Marki tɔji Jeju ki Ngon lə Lubə rəm, bá ki Ngon lə dow rəm. Ǝ tɔji kí Jeju ree kɔ ra kullə kadi dow-je kí rangi rəm, kɔ kadi rɔ-é kadkare-ti kɔ kaji-dé-né rəm. Né kinlé, tò aa yárórə mɛɛ mbete-ti lə Marki 10:45 kí Jeju pa ta-ti panè: «Ngon lə dow ree kɔ kadi dow-je 'ra kullə d'adi-é al, ngà ɛ bá ree kɔ ra kullə kadi dow-je rəm, kɔ kadi rɔ-é gangi-né dɔ dow-je n̄a rəm.»

Marki ɔr Poyta-je kí sɔbi dɔ koji Jeju al, ngà ɛ un kuti-é dɔkaglo-ti kí Jeju to-né dow kí tɔgi gángi, kaglo-é-ti kí J̄a kí njèra dow-je batɛm tɔji-é-né dow-je, bá tɔl ta-é kɪ koy-é kagdəsi-ti, kɪ tɔsi kí ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ. Kɪ lo kɔr-é-ti kí 1-10 lé, Marki tɔji né kí Jeju ra dɔnangi Galile-ti. Kɪ lo kɔr-é-ti kí 11-16 lé, Marki tɔji né kí Jeju ra dɔnangi Jude-ti, kɪ bebo Jorijalɛm-ti. Ǝ to mbete kí gɔji itə mbete Poyta-je kí sɔ kí dɔ Jeju-ti, ə né kí d'ɔsi kagi dɔ-ti lé, to né kí Jeju ra, ə kí n̄a lé, to nékɔji-je.

Kullə lə jeju dɔnangi Galile-ti

Mɛɛ kilə lə J̄a kí njèra dow-je batɛm

Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; J̄a 1:19-28

1 Kəm rəbi kí Poyta kí Maji lə Jeju Kristi kí Ngon lə Lubə ulə-né gin-é ban: ² Ndɔki Ejay kí njèpata kí ta Lubə-ti ndàngi panè:

«M̄a Lubə, m'ulə njèkilə mɛɛ lə-m kete n̄i-i-ti kɔ kadi-é ra rəbi adi-i.»

³ Ndi dow ba diləlo-ti panè:

«'Rai go rəbi lə 'Babe!

'Rai ngan rəbi-je liə adi ɔ njururu-njururu.»

⁴ Beba J̄a kí njèra dow-je batɛm tɛɛ ə ra dow-je batɛm diləlo-ti rəm, ilə mɛɛ batɛm kí sɔbi dɔ kiŋə panjiyə kí maji al kɔgi, kɔ kadi Lubə iŋə-né go majal-je lə dow-je kɔgi. ⁵ Rəmə dow-je kí dɔnangi Jude-ti, kɪ dow-je kí Jorijalɛm lay ya d'ɔw rɔ-é-ti ta ba Jurde-ti 'pa ta rəsi dɔ majal-je-ti lə-dé d'adi-é ra-dé-né batɛm. ⁶ J̄a ɔ kubi kí 'ra kɪ bəl jambal, dɔ bədi-é kɪ ndaá dɔ bədi, ə nékuso-é to 'bete-je kɪ toji kí wale. ⁷ Ǝ ilə mɛɛ idə dow-je panè: «Dow kí ɔw ree go-m-ti lé, tɔgi-é itə-m n̄a, adi m'tuwə kadi m'dugi nangi m'tuti kulə saba liə al. ⁸ M̄a m'ra-si batɛm kí mani, ngà ɛ lé, à ra-si batɛm lə Ndil kí aa njay.»

Batɛm lə Jeju kɪ n̄a kí Sú n̄a-é

Mat 3:13-17; Luk 3:21-22; 4:1-13

⁹ Dɔkaglo-é-ti kinlé, Jeju j̄ mɛɛ be-ti kí Najareti dɔnangi Galile-ti, ɔw adi J̄a ra-é batɛm ta ba Jurde-ti.

¹⁰ Loki Jeju tɛɛ kəm man batɛm-ti lé, ɛ oo kəm dɔrɔ tɛɛ rəm, oo Ndil kí aa njay tanɔ kɪ dəngɔndə bè j̄ taá ree isi dɔ-é-ti. ¹¹ †ə ndi dow bá dɔrɔ-ti panè: «'To Ngon-m; m'ində-i dan kəm-m-ti, rɔ-m nəl-m dɔ-i-ti n̄a.» ¹² Rəmə tajinatɪ nè ya Ndil kí aa njay ɔsi Jeju ɔw siə diləlo-ti.

¹³ Jeju isi diləlo-ti kinlé ndɔ kɔrɔ. Lo-é-ti kin bá Satɔ n̄a-é-ti. Jeju isi dan dɔ-je-ti kí wale, ə malayka-je 'ree 'ra siə.

Jeju ba njéndó né-je sɔ

Mat 4:12-22; Luk 4:14-15; 5:1-11; J̄a 1:35-43

¹⁴ Go-ti, loki d'uwə J̄a kí njèra dow-je batɛm lé, Jeju ɔw dɔnangi Galile-ti, ɔw ilə mɛɛ Poyta kí Maji lə Lubə

¹⁵ †panè: «Dɔkaglo asi ngá, ə kɔbe lə Lubə ree ngɔsi. Iŋəi panjiyə-si-je kí maji al kɔgi ə adi mɛɛ-si Poyta kí Maji.» ¹⁶ Loki Jeju ɔw njiyə kɪ go babo Galile rəmə, oo Simɔ dɛ kɪ ngonkɔ-é Andre d'ɔ d'ilə burə dan babo-ti; kɔ dɛ 'to mbɔw-je. ¹⁷ Beba Jeju idə-dé panè: «'Ree uni go-m ə m'a təl-si njəsangi dow-je-ti.» ¹⁸ Rəmə tajinatɪ nè ya 'tusi burə-je lə-dé d'iŋə ə d'un go-é. ¹⁹ Loki Jeju

† 1:11 Mat 3:17; 12:18; Mar 9:7; Luk 3:22 †† 1:15 Mat 3:2

ɔti ɔw kete əbi sɛ rəmə, oo Jaki dɛ kɪ ngonkɔ-é Jɔ́ kɪ 'to ngan lə Jebede, d'isi mɛɛ tɔ-ti d'isi 'raki burə-je lə-dé. ²⁰ Tajinati nè ya Jeju ba-dé. Beba dɛ 'tusi ɔɔbi-dé Jebede d'ingə-é mɛɛ tɔ-ti kɪ ngannjékullə-je lə-dé, ə d'un go Jeju.

Jeju kɪ dow kɪ ndil kɪ maji al ra-é

Mat 8:14-17; Luk 4:31-37; Knj 10:38

²¹ Jeju dɛ kɪ njéndó né-je liə d'ɔw mɛɛ be-ti kɪ Kapernayim. Beba ndɔ taakoo-ti lə jipi-je lé, ɛ ɔw kəykəwnə-ti lə-dé ndó-dé né. ²² †Dow-je kɪ d'oo néndó liə lé, néndó liə ɔr ndil-dé. Kdɔ ɛ ndó né kəm dow kɪ ɔw kɪ tɔgi bɪ ndó né titi njéndó dow-je ndukun-je al. ²³ Mɛɛ kəykəwnə-ti lə jipi-je lé, dingəm káre bè kɪ ndil kɪ maji al ra-é isi-ti nɔɔ ə ur kəə panè: ²⁴ «I Jeju dow kɪ Najareti lé, ri bá 'ndigi rɔ-ji-ti wa? 'Ree kdɔ tujɪ-ji wa? Mɔ́ m'gə-i maji: 'To Njèkaa njay lə Lubə.» ²⁵ Jeju ndángi-é panè: «'Uti tai ə 'tɛɛ kɔgi mɛɛ dingəm-ti kinlé.» ²⁶ Ndil kɪ maji al lé, ndɔr dingəm lé mir-mir, tur kəə boy-boy, ində-né lo tɛɛ mɛɛ-é-ti kɔgi. ²⁷ Né kinlé ɔr ndil dow-je lay adi 'daji-nə ta 'panè: «Kay! Kin to ri bá tanɔ́ bè? Néndó kɪ ɔw kɪ tɔgi tanɔ́ bè kinlé, to néndó kɪ sigi. Dow kinlé, ndil-je kɪ maji al kàrè ɛ ndángi-dé adi 'təl rɔ-dé go-é-ti rəm lé ya.» ²⁸ Beba tajinati nè bè ya dow-je d'oo poy Jeju kɪ go lo-je lay kɪ dɔnangi Galile-ti.

Ta lə Jeju kɪ njémɔy-je kɪ gay-gay

Mat 8:14-17; Luk 4:38-41

²⁹ Loki dɛ d'ində lo 'tɛɛ kəykəwnə-ti lə jipi-je lé, Jeju dɛ kɪ Jaki kɪ Jɔ́ d'ɔw mɛɛ kəy-ti lə Simɔ́ dɛ kɪ Andre. ³⁰ Rəmə məm Simɔ́ kɪ dené tɔ mɔy nangi dɔ tirə-ti. Mɔy 'ningə bá ilə-é nangi adi rɔ-é tungə pil-pil. Beba tajinati nè ya 'pa ta liə d'adi Jeju; ³¹ adi Jeju ɔti ɔw rɔ-é-ti uwə ji-é adi-é j taá. Rəmə mɔy 'ningə lé ingə-é adi-é j taá oo go-dé kɪ nékuso. ³² Ta losɔɔ biri, kɪ kàdɪ ur lé, dow-je d'uti njémɔy-je lay, kɪ dɛ kɪ ndil-je kɪ maji al 'ra-dé, 'ree sə-dé rɔ Jeju-ti. ³³ Dow-je lay kɪ mɛɛ bebo-ti ya kəwnə takəy-ti kɪ Jeju isi-ti. ³⁴ Jeju adi lapiya dow-je nɔ́ kɪ mɔy-je kɪ gay-gay ulə kəm-dé ndoo rəm, tubə ndil-je kɪ maji al nɔ́ dɔ dow-je-ti tɔ. Ngə ɛ adi ndil-je kɪ maji al lé 'pa ta al, kdɔ dɛ 'gə-é lay.

Jeju ɔw go lo-je-ti kɪ dɔnangi Galile-ti

Luk 4:42-44

³⁵ Taginlo-ti, loki lo tijə lay al bəy ya, Jeju tɛɛ kəy ɔw dilələ-ti, ɔw pa ta kɪ Lubə. ³⁶ Simɔ́ dɛ kɪ madi-é-je d'ɔw 'ndole-é. ³⁷ Beba loki dɛ d'ingə-é lé, d'idə-é 'panè: «Dow-je lay ya d'ɔw 'sangɪ-i.» ³⁸ Rəmə Jeju təl idə-dé panè: «Adi j'ɔwi lo-je-ti kɪ rangi nganbe-je-ti kɪ tɔ ngɔsi ngɔsi, kdɔ kadi m'ɔw m'ilə mɛɛ Poyta kɪ Maji-ti tɔ. Kdɔ talə ɛ kin bá m'ree kdɔ.» ³⁹ ††Beba Jeju ɔw kɪ lo-je lay kɪ dɔnangi Galile-ti ilə mɛɛ Poyta kɪ Maji mɛɛ kəykəwnə-

je-ti lə jipi-je rəm, bá tubə ndil-je kɪ maji al dɔ dow-je-ti rəm tɔ.

Jeju adi banji ur rɔ dow-ti

Mat 8:1-4; Luk 5:12-16; 17:12-19

⁴⁰ Njèbanji káre bè ree rɔ Jeju-ti, tɔsi məkəji-é nangi nɔ́-é-ti, ra-é kɔgri panè: «Kinə 'ndigi lé, 'a kadi banji lə-m kin ur kadi m'aa njay kare.»⁴¹ Beba Jeju oo kəmtondoo liə, ulə ji-é ɔdi-né rɔ-é bá panè: «M'ndigi dɔ-ti sə-i. Kadi banji lə-i ur!» ⁴² Rəmə tajinati nè ya banji lé ur adi rɔ-é təl aa njay. ⁴³ Jeju ndángi-é ə tajinati nè ya tubə-é go-é-ti ⁴⁴ panè: «'Oo maji nè 'a kɪ kɔw pa ta-é kadi dow oo, ngə 'ɔw 'tɔji rɔ-i njègugnə lə Lubə, ə 'adi né kdɔ məsi kilə kɪ ɔɔbi dɔ kaa rɔ lə-i titi kɪ ndukun lə Moiyiji pa-né. Bè kdɔ kadi dow-je lay 'gə kɪ banji kɪ rɔ-i-ti lé ur ngá.» ⁴⁵ Ngə loki dowbé kinlé ɔti ɔw rəmə, ɛ ɔw pa ta lə né kɪ Jeju ra siə ilə-né mɛɛ kɪ lo lay sar adi Jeju asi kadi tɔji rɔ-é mɛɛ bebo-ti al. ɛ njiyə-né kɪ nganglo-nganglo, isi ngərangi-ngərangi kɪ dow-je. Bè ya kàrè dow-je d'j kɪ lo-lo ya 'ree rɔ-é-ti.

Jeju kɪ njènkoy mburuki

Mat 9:1-8; Luk 5:17-26

2 Mɛɛ ndɔ-je-ti kɪ rangi go-ti lé, Jeju təl ree Kapernayim-ti. Ə dow-je d'oo kɪ Jeju isi kəy nè. ² Beba kosi dow-je kɪ 'tò nduy-nduy ya 'kəw-nə dɔ-é-ti, d'un lo lati-lati adi lo kɪ takəy-ti kàrè nɔ́y al. Jeju idə-dé ta lə Lubə. ³ Dow-je ɔɔ d'un dow kɪ rɔ-é oy mburuki 'ree siə rɔ-é-ti. ⁴ Ngə kosi dow-je kɪ 'nɔ́ kinlé ra adi lo kɔw siə rɔ Jeju-ti goto. Beba dɛ d'al 'ngingə jam kəy 'ɔɔbi-né dɔ lo kɪ Jeju isi-ti ə d'un njèrkoy mburuki lé kɪ tuwə tɔ-é, d'ulə-é kɪ kəm bole jamkəy go Jeju-ti. ⁵ Loki Jeju oo kad-mɛɛ lə-dé bè rəmə, idə njèrkoy mburuki lé panè: «Ngon-m! Majal-je lə-i toki kinə go-é kɔgi.» ⁶ Lo-é-ti kinlé, dow-je kɪ dan-ti-je kɪ 'to njéndó dow-je ndukun-je d'isi nɔɔ tɔ; ə 'gir ta mɛɛ-dé-ti 'panè: ⁷ «Kdɔ ri bá dow kanlé pa ta kɪ bè kin wa? To ta kɔbi bá ɛ pa dɔ Lubə-ti tin. Nɔ́ bá asi kinə go majal-je lə dow-je kɔgi wa? Lubə ya kɪ kár-é asi.» ⁸ Tajinati nè ya Jeju gə tagir-je kɪ mɛɛ-dé-ti adi idə-dé panè: «Kdɔ ri bá ɔwi kɪ tagir-je kɪ bè kin mɛɛ-si-ti wa? ⁹ Kidə njèrkoy mburuki panè: “Majal-je lə-i toki kinə go-é kɔgi” lé bá tɔ bəl nɔ́ əse, kidə-é panè: “I taá 'un tuwə lə-i ə 'nɔ́yə bá tɔ bəl nɔ́ wa?”» ¹⁰ Maji! M'a kɔji-si kadi 'gəi kɪ Ngon lə dow lé ɔw kɪ tɔgi dɔ-nangi-ti nè, kdɔ kinə-né go majal-je lə dow-je kɔgi. ¹¹ Beba Jeju təl idə njèrkoy mburuki lé panè: M'un ndu m'adi-i m'panè: «'I taá, 'un tuwə lə-i ə 'ɔw bee lə-i.» ¹² Rəmə tajinati nè ya njèrkoy mburuki lé ɔsi nangi j taá, un tuwə tɔ-é, ɔti takəm dow-je-ti lay adi ɔr ndil-dé adi d'ɔsi-né gajɪ Lubə 'panè: «J'oo né kɪ tanɔ́ bè kin nja káre al.»

Ba kí Jeju ba Lebi

Mat 9:9-13; Luk 5:27-32

¹³ Jeju təl ɔw gogi ta babo-ti kí Galile. Kosi dow-je lay d'ɔw go-é-ti adi ɛ isi ndó-dé né. ¹⁴ Lokí isi dæ rəmæ, ɛ oo Lebi kí ngon læ Alpe isi lo taa lambo-je-ti ə idə-é panè: «'Un go-m.» Beba Lebi j taá ə un go-é. ¹⁵ Go-ti, Jeju ɔw mɛɛ kəy-ti læ Lebi, isi ta nékuso-ti nati kɛ dow-je nɔ́ kí 'to njétaalambo-je, kɛ njéramajal-je, kɛ njéndó né-je liə; kɔɔ dow-je nɔ́ ya d'un go-é. ¹⁶ Lokí njéndó dow-je ndukun-je kí 'to kí dan Parisi-je-ti † d'oo kí Jeju isi uso né nati kɛ njétaalambo-je, kɛ njéramajal-je lé, 'pa kɛ njéndó né-je liə 'panè: Kɔɔ ri bá ɛ uso né nati kɛ njétaalambo-je kɛ njéramajal-je kin wa? ¹⁷ Jeju oo ta læ-dé lé, adi pa sə-dé panè: «Dow-je kí rɔ-dé tɔ kɛ lapiya kare lé d'ɔw ndoo dɔktur al, ngà njémɔy-je bá d'ɔw ndoo-é. Mɔ́ lé, njéra né-je kí njururu bá m'ree kɔɔ ba-dé al, ngà m'ree kɔɔ njéramajal-je.»

Néndó læ Jeju kɛ nékobe læ Parisi-je ɔw nati al

Mat 9:14-17; Luk 5:33-39

¹⁸ Njéndó né-je læ Jɔ́ dɛ kɛ Parisi-je lé d'un dɔkaglo madi d'ɔgi-né rɔ-dé nékuso kɛ man kɔy. Beba dow-je 'ree rɔ Jeju-ti 'dɔ́-é 'panè: «Kɔɔ ri bá njéndó né-je læ Jɔ́ dɛ kɛ njéndó né-je læ Parisi-je d'ɔgi rɔ-dé nékuso kɛ man kɔy, ngà i rəmæ, njéndó né-je læ-i d'ɔgi rɔ-dé nékuso kɛ man kɔy al wa?» ¹⁹ Ngà bá Jeju ilə-dé-ti panè: «Dow-je kí 'ba-dé lo nékuso-ti kí lo taanɔ́-ti lé, d'a kɔgi rɔ-dé nékuso kɛ man kɔy dɔkaglo-ti kí njétaa dené sigi isi-né sə-dé nati nè wa? Dɔkaglo-ti kí njétaa dené sigi isi-né sə-dé nati nè bəy kinlé, d'a kɔgi rɔ-dé nékuso kɛ man kɔy al ya sar. ²⁰ Ngà ndɔ-je ɔw ree nɔ́ lé, d'a kun njétaa dené sigi lé ta-dé-ti kɔgi; rəmæ mɛɛ ndɔ-é-je-ti kinlé bá d'a kɔgi rɔ-dé nékuso kɛ man kɔy bəy.» ²¹ Dow à kun takubi kí sigi kɔɔ kilə-né kəm ndisi kubi al; bin al rəmæ takubi kí sigi lé, à kuwə dɔgangi ndisi kubi lé wuktu kɔɔ ə à ra kadi kəm kubi kí mbuti lé tɔ wororo ta madi-é-ti ya bəy. ²² Rəm bá dow à tur yibi nduu kí sigi mɛɛ mbundaá-je-ti kí low al. Bin al rəmæ yibi nduu kí sigi lé à ra kadi mbundaá-je kí low lé riyə əktá-əktá, rəmæ yibi nduu kí sigi lé à tuji rəm, bá mbundaá kí low lé kàrè à tuji rəm tɔ; ngà tɔ kɔɔ kadi dow tur yibi nduu kí sigi mɛɛ mbundaá-ti kí sigi ya tɔ bane.

Ta kí dɔ ndɔ taakoo-ti

Mat 12:1-8; Luk 6:1-5

²³ Ndɔ káre bə, Jeju njiyə mɛɛ ndɔr gemɛ-je-ti kɔɔ kində gangi ndɔ taakoo-ti læ jipi-je rəmæ, njéndó né-je liə 'puy dɔ gemɛ d'uso taá-taá. ²⁴ Beba Parisi-je 'ree 'pa kɛ Jeju 'panè: «'Oo bə! Kɔɔ ri bá njéndó né-je læ-i 'ra né kí tɔ tó-é al kadi dow ra ndɔ taakoo-ti wa?» ²⁵ Jeju ilə-dé-ti panè: «Né kí ndɔki Dabidi ra kaglo-ti liə, loki

† Parisi-je, 'to kuti dow-je madi kí dan jipi-je-ti kí njékində kəm-dé ɔw ndukun-ti læ Moiyiji kadi ngà nɔ́.

nékuso goto adi bo ra-dé kɛ dow-je liə lé sɔ́i 'ndói ta-é mɛɛ mbete-ti kí aa njay al ya sar wa? ²⁶ ɛ ɔw mɛɛ kəykubi-ti † læ Lubə, uso mbə kí 'ree-né nɔ́ Lubə-ti dɔk-aglo-ti kí Abiyatar bá to-né burə dɔ njégugnə-je læ Lubə; ə tɔ kadi njégugnə-je læ Lubə ya par bá d'a kuso mbə-é kinlé, ya ngà Dabidi ɔw mbing adi dow-je liə d'uso tɔ.» ²⁷ Jeju pa sə-dé bəy panè: «Ndɔ taakoo bá tɔ kɔɔ ta læ dow bi 'ra dow kɔɔ ta læ ndɔ taakoo al. ²⁸ Adi Ngon læ dow lé ya tɔ 'ba ndɔ taakoo.»

Ta læ dow kí ji-é oy

Mat 12:9-14; Luk 6:6-11

3 Go-ti, Jeju təl ɔw mɛɛ kəykəwnɔ́-ti læ jipi-je lé, rəmæ dingəm káre bə kí ji-é oy mburuki isi mɛɛ kəykəwnɔ́-ti lé nɔ́. ² Beba dow-je kí d'isi mɛɛ kəykəwnɔ́-ti kinlé, d'adi kəm-dé tɔ dɔ Jeju-ti gárérə kɔɔ kadi d'oo, ə kinə adi lapiya njémɔy kin ndɔ taakoo-ti rəmæ je tɔ kəm rəbi kí kadi n'iləi-né ta dɔ-é-ti. ³ Jeju idə dingəm kí njèjikoy lé panè: «I taá ə 'ree danə nè.» ⁴ Go-ti, ɛ dɔ́-je panè: «Né kí rá bá tɔ tó-é kadi dow ra ndɔ taakoo-ti wa? Ra maji kɛ dow bá tɔ tó-é əse ra siə maji al bá tɔ tó-é wa? Kajɔ́ dow bá tɔ tó-é əse tɔl-é bá tɔ tó-é wa?» Ngà dɛ d'ilə-ti al. ⁵ Beba wɔngi ra Jeju dɔ-dé-ti lay, adi oo-dé jər-jər rəm, rɔ-é ati-é kanɔ́nɔ́ kɔɔ ta læ mɛɛndə læ-dé rəm. Go-ti, ɛ idə dingəm kí njèjikoy lé panè: «'Surə ji-i.» Lokí ɛ surə ji-é lé ya rəmæ, ji-é lé təl tɔ maji gogi. ⁶ Tajinati nè ya Parisi-je lé, d'ində lo 'tɛɛ kəykəwnɔ́-ti, d'ɔw d'ingə-nɔ́ kɛ dow-je læ Erodi d'ɔ́-je nɔ́ ta dɔ kəm rəbi-ti kí kadi n'tɔli-né Jeju.

Ta læ Jeju kɛ kosi dow-je

⁷ Jeju dɛ kɛ njéndó né-je liə d'ɔr rɔ-dé d'ɔw ta babo Galile-ti. Kosi dow-je kí 'tɔ nduy-nduy ya d'ɔ́ dɔnangi Galile-ti 'ree d'un go-é. ⁸ Dɛ kí dan-ti-je d'ɔ́ dɔnangi Jude-ti, kɛ bebo Jorijalɛm-ti, kɛ dɔnangi Idume-ti, kɛ gidi ba Jurde-ti, kɛ go lo-je-ti kí dɔnangi Tir-ti kɛ dɔnangi Sidɔ́-ti. Kosi dow-je kí 'tɔ nduy-nduy kí d'oo poy né-je kí Jeju ra ra kinlé 'ree rɔ-é-ti. ⁹ Beba Jeju idə njéndó né-je liə kadi 'sangɔ́ ngon tɔ d'adi-n'è, kɔɔ kadi kosi dow-je 'mbore-n'è yó-je ki nè-je al. ¹⁰ Ə kadi kí Jeju adi lapiya dow-je nɔ́ kinlé ra adi dow-je lay ya kí mɔy ra-dé, d'əy-nɔ́ miriri-miriri kí rɔ-é-ti kadi d'ɔ́di rɔ-é. ¹¹ Ndil-je kí maji al kàrè lokí dɛ d'oo Jeju lé, 'səbi takəm-dé nangi nɔ́-é-ti, 'tur kəə boy-boy 'panè: «'To Ngon læ Lubə.» ¹² Ngà Jeju ndángi-dé, kəngi-dé-né kəngi-kəngi kadi 'ndogi dɔ-n'è-ti al.

Njékɔwkulə-je læ Jeju kí dɔgi gidi-é joo

Mat 10:1-4; Luk 6:12-16

¹³ Go-ti, Jeju al dɔ mbal-ti ə ba dow-je kí ɛ ndigi ba-dé adi 'ree rɔ-é-ti. ¹⁴ Beba ɛ mbəti-dé dɔgi gidi-é joo †, kɔɔ

† † † 3:9 Mar 4:1; Luk 5:1-3 † † Mɛɛ mbete-je-ti kí nɔ́-je kí 'ndəngi kɛ ji-dé kɛ ta grɛki lé à kingə-ti kí 'panè: 'Ba-dé njékɔwkulə-je.

kadi 'njiyā siā ¹⁵ ə ulə-dé adi d'ilə mbə Poyta kí Maji rəm, adi-dé tógi kadi 'tubə-né ndil-je kí maji al kógi rəm t. ¹⁶ E mbəti-dé dógi gidi-é joo adi to: Simɔ kí Jeju ba-é Piyər rəm, ¹⁷ Jaki kí ngon lə Jebede rəm, Jə kí ngonkɔ Jaki kí Jeju ba-dé «Buwanɛrjesi» ə kɔr mɛɛ-é to «ngan lə ndàngi-ndi», ¹⁸ kɔ Andre, kɔ Pilipi, kɔ Batlemi, kɔ Matiye, kɔ Tomasi, kɔ Jaki kí to ngon lə Alpe, kɔ Tade, kɔ Simɔ kí to dow kí ta be liə to-é, ¹⁹ bá Judasi Iskariyoti kí ɛ bá à to njèkun dɔ Jeju lé tɔ.

Noji Jeju-je 'ree kadi d'ɔr-é ta kosi dow-je-ti d'ɔw siə

²⁰ Go-ti, Jeju kɔ njéndó né-je 'təl 'ree takəy-ti gogi rəmə, kosi dow-je 'təl 'ree 'kəwnə dɔ-é-ti sar ya adi lo kadi d'ingə mbunə lo d'uso-né né kàrè goto. ²¹ Loki poy-é ree usi mbi noji-é-je-ti lé, dɛ d'j d'usi dɔ rəbi-ti kadi 'ree d'ɔw siə rɔ-dé-ti; kɔ dɛ 'panè: «Dɔ-é maji al.»

Dow-je 'panè Jeju ɔw kɔ tógi lə Beljebul

Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10

²² Njéndó dow-je ndukun-je kí d'j Jorijalem 'ree 'panè: «Jeju ɔw kɔ Beljebul † mɛɛ-é-ti», adi «to 'boy lə ndil-je kí maji al bá adi-é tógi tubə-né ndil-je kí maji al.» ²³ Beba Jeju ba-dé rɔ-é-ti ə un gosta pa-né sə-dé panè: «Satə à kasi tubə Satə ban bəy wa? ²⁴ Kinə kɔbe kí kàrè-rè ya dow-je kí mɛɛ-é-ti 'gàngi-nə d'ɔsi-nə kɔ ta lé, kɔbe-é à kə lo kə-é-ti gərərə al. ²⁵ Ə kinə kəy kí kàrè-rè ya dow-je kí mɛɛ-é-ti 'gàngi-nə d'ɔsi-nə kɔ ta lé, dowb-je d'a kisi gərərə al rəm. ²⁶ Ə kinə Satə ya rɔ kɔ rɔ-é rəmə, to ɛ ya gàngi rɔ-é adi ɛ à kisi gərərə al. Bè kinlé, to kɔbe liə ya ində ngang-é ngá tin. ²⁷ Kinə dow uwə njètógi tɔ-é njim-njim al lé, dowb-je à kasi kur mɛɛ kəy-ti lə njètógi kin kɔ kəə nékingə-é al. À tɔ-é njim-njim bəy bá à kɔw mɛɛ kəy-ti kɔ kəə nékingə-é. ²⁸ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí majal-je lay ya kí dow-je d'isi 'ra, kí takɔbi-je lay kí d'isi 'pa lé, à toki kinə go-é kɔgi kadi-dé. ²⁹ Nğə dow kí rá-rá kí pa ta kɔbi kɔ Ndil kí aa njay lé, à toki kinə go-é kɔgi kadi-é ndə al. Ta lə majal kí tɔ sarta-gangi uwə dɔ-é.» ³⁰ Jeju pa sə-dé ta kinlé bè kɔ dɛ 'panè: «E ɔw kɔ ndil kí maji al mɛɛ-é-ti.»

Kɔ Jeju dɛ kɔ ngankɔ Jeju-je

Mat 12:46-50; Luk 8:19-21

³¹ Kɔ Jeju dɛ kɔ ngankɔ Jeju-je 'ree d'ə takəy-ti, d'ulə kulə kadi 'ba-é d'adi-dé. ³² Kosi dow-je d'isi nangi rɔp-ripi d'ilə-nə 'gəə dɔ Jeju sipi bá d'idə-é 'panè: «'Ooi! Kɔ-i kɔ ngankɔ-i-je [kɔ kɔnan-i-je] † d'ə ndaa-ti d'ə 'sangi-i.» ³³ Jeju ilə-dé-ti panè: «Nə-je bá 'to kɔ-m-je kɔ ngankɔ-m-je wa?» ³⁴ Go-ti, ɛ un kəm-é oo-né kosi dow-je kí d'isi nangi 'gəə dɔ-é lé ngá bá panè: «Yən! Kɔ-m-je kɔ ngankɔ-m-je ən. ³⁵ Kɔ dow kí ra né kí mɛɛ Lubə ndigi kin bá to ngonkɔ-m, əse to kɔnan-m, əse to kɔ-m.»

† 3:22 Mat 9:34; 10:25 †† Satə bá 'ba-é Beljebul. ‡ 3:29 Luk 12:10 †† Ta-je kí tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɔ ji-dé kɔ ta greki.

Gosta kí dɔ njèkilə ko-ti

Mat 13:1-9; Luk 8:4-8

4 †Jeju isi ndó né dow-je ta babo-ti. Kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya 'ree d'ilə-nə 'gəə dɔ-é sipi adi ɛ al isi mɛɛ tɔ-ti dan babo-ti. Ngə kosi dow-je lé bá d'ə ngang-je ba-ti dɔngi-dɔngi. ² Jeju un gosta-je bá ndó-dé-né né-je nğə ə pa sə-dé ta mɛɛ néndó-ti liə lé panè: ³ «Ooi! Njèndɔr ɔw kɔ kilə ko. ⁴ Lokɔ ə ilə ko lé, kəə né kí dan-ti-je tusi dɔ rəbi-ti adi yəl-je 'ree 'tú lə-lə. ⁵ Kəə né kí nğ-je tusi dɔ ər-je-ti, lo-ti kí nangi nğ-ti al; rəmə kubə bá ubə kalangi, kɔ nangi ndəə dɔ-ti al. ⁶ Ngə lokɔ kàdɔ ree ɔsi dɔ-ti lé, ndole ə tuti kurum, kɔ njirə-é ɔw nangi nğ al. ⁷ Kəə né kí dan-ti-je tusi dan kun-je-ti; lokɔ kun tɔgi lé, ɔ rɔ dɔ-ti gəgəgə adi ko-é ində al. ⁸ Kəə né kí nğ-je tusi nangi-ti kí maji, adi tɔgi ɔr dɔ-é maji. Beba dɔ-é kí dan-ti-je kəə-é ra-ti kɔrmutə-je, ɛ kí kəə-é ra-ti kɔr-mɛkɛ-je, ɛ kí ra-ti bu-je.» ⁹ Go-ti, Jeju panè: «Dow kí mbi-é tɔ nğɔ kɔ kadi oo-né ta rəmə, kadi oo ta kinlé.»

Kɔ ri bá Jeju un gosta-je bá pa-né ta wa?

Mat 13:10-17; Luk 8:9-10

¹⁰ Lokɔ Jeju ɔr rɔ-é rɔ kosi dow-je-ti ə səy sə-dé rəmə, dow-je kí 'gəə dɔ-é kɔ dɛ kí dɔgi gidi-é joo 'ree 'dəji-é ta dɔ gosta-je-ti lé. ¹¹ Beba ɛ idə-dé panè: «Səi lé, né kí tɔ lo bɔyɔ-é-ti ɔkɔbi dɔ kɔbe lə Lubə lé toki tɛɛ kɔ dɔ-é kadi-si; ngə dɛ kí ndaa-ti lé, né-je lay ya toki kidə-dé kɔ gosta-gosta.»

¹² «Kɔ kadi lé d'oo lo maji ya kàrè, d'oo ki koo ya ndə bè rəm,

Bá lé d'oo ta maji ya kàrè rəmə, 'gə mɛɛ-é al rəm, Nè d'a kɔ kinə panjiyə-dé-je kí maji al kɔgi Kadi Lubə j inə-né go majal-je lə-dé kɔgi. ††»

Kɔrmɛɛ gosta kí dɔ njèkilə ko-ti

Mat 13:18-23; Luk 8:11-15

¹³ Jeju təl idə-dé bəy panè: «Gosta kin ya 'gəi mɛɛ-é al bè lé, ndəgi gosta-je lay kinlé a rai ban bá a gəi mɛɛ-é wa? ¹⁴ Njèkilə ko lé, to njèkilə mbə ta lə Lubə. ¹⁵ Dɔ rəbi kí kəə né tusi-ti lé, to dɛ kí d'oo ta lə Lubə ya rəmə, tajinati nè ya Satə ree ɔr ta lé mɛɛ-dé-ti kɔgi. ¹⁶ Bè ya tɔ, nangi ər kí kəə né tusi-ti lé, to dɛ kí d'oo ta lə Lubə rəmə 'taa kalangi kɔ rɔnəl. ¹⁷ Ngə ta kinlé ulə njirə mɛɛ-dé-ti al; adi d'ə dɔ-ti kaglo nğ al. Beba lokɔ kɔ-je kí dum nati əse kulə kəm ndoo kɔ ta lə Lubə tɛɛ dɔ-dé-ti rəmə, kalangi bè ya dɛ 'tusi kadmɛɛ lə-dé d'inə kɔgi. ¹⁸ Dan kun-je kí kəə né tusi-ti lé, to dɛ kí d'oo ta lə Lubə ya, ¹⁹ ngə go-ti rəmə, mɛɛ kə kəkəkə kɔ né-je kí dɔnangi-ti nè, kɔ bo nékingə-je, kɔ bo né-je kí gay-gay uti dɔ ta lé adi kandi-é goto. ²⁰ Nangi kí maji kí kəə né tusi-ti lé, to dɛ kí d'oo ta lə Lubə ə 'ndigi dɔ-ti adi kandi-é tɔ; beba dɔ-é kí dan-ti-je kandi-é ra-ti kɔrmutə-

†† 4:1 Luk 5:1-3 †††

je, e kí kandi-é ra-ti kormekje-je, e kí kandi-é ra-ti bu-je.»

Gosta kí dɔ lampi-ti

Luk 8:16-18

²¹ †Jeju tɔl idə-dé bəy panè: «Se lampi lé, dow à jəbi ngó dɔ-ti wa? Əse à kində gin tirə-ti wa? À nɔɔ kagnɔɔ lampi-ti taá ya al wa? ²² ††Kdɔ né kí dow bɔɔɔ kí à ree tò ndaa-ti rəsi al ya goto rəm, bá né kí ra kɔ gidi ngəy kí à toki tɔɔ-né ndaa-ti rəsi al kàrè goto rəm tɔ. ²³ Kinə dow kí mbi-é tò kadi oo-né ta rəmə, kadi oo.» ²⁴ †Jeju tɔl idə-dé bəy panè: «Indəi kəmkaa dɔ rɔ-si-ti sɔbi dɔ ta-je kí ooi. Né kí 'mbɔji-né né adi dow kinlé, e ya d'a tɔl mbɔji-né né kadi-si rəm, bá d'a tɔl kungi kí rangi dɔ-ti kadi-si ya bəy rəm. ²⁵ ††Kdɔ dow kí né tò ji-é-ti bá d'a kadi-é kí rangi dɔ-ti; ngà dow kí né goto ji-é-ti lé, kí ji-é-ti ya kàrè d'a taa.»

Ta kí sɔbi dɔ ko né

²⁶ Jeju tɔl idə-dé bəy panè: «Kɔbe lə Lubə lé tò titi-nɔ kɔ ta lə dow kí tɔɔ ɔw ilə ko mɛɛ ndɔr-ti liə bə; ²⁷ lé dowbè tò bi əse isi kəm ndɔɔ-je kada-je kàrè ko né lé, ubə rəm, tɔgi rəm, bi e gə lo-é al ngá. ²⁸ Nangi ya adi ko né-é ubə; dɔsəy to mbi ko, go-ti ɔr dɔ-é ə kandi gemɛ kí maji ində dɔ-ti; ²⁹ Ə loki kɔɔ-é ɔr maji rəmə, kalangi bə ya d'un ngɔrɔngi d'ijə-né. Kdɔtalə nɔy kijə ko asi ngá.»

Gosta kí sɔbi dɔ kɔɔ kɔl

Mat 13:31-32; Luk 13:18-19

³⁰ Jeju pa bəy panè: «Ri bá j'a kɔji-né kɔbe lə Lubə wa? Gosta kí ban bá j'a kuni tɔji-né kɔbe lə Lubə wa? ³¹ Kɔbe lə Lubə lé, titi-nɔ kɔ kɔɔ kɔl kí to kɔɔ né kí tò ngon-é ndɛ bə itə kɔɔ né-je lay kí dɔnangi-ti nɛ kí dow-je 'dubi. ³² Ngà loki dow dubi lé, e tɔgi itə kagi-je lay kí mɛɛ ndɔr-ti, adi balkəm-é-je boy sar tugə ndil, adi yəl-je kí 'nar taá 'ra kəy-dé-ti.» ³³ Jeju ndó dow-je ta lə Lubə kɔ gosta-je kí bə kin nɔɔ-nɔ kɔ gangi-é kí d'asi kadi 'gə-né mɛɛ ta liə. ³⁴ Néndó liə kí nal gosta goto; ngà loki e ɔr rɔ-é isi kɔ kár-é kɔ njéndó né-je liə lé, e ɔr mɛɛ gosta-je lé lay adi-dé.

Jeju ndángi yálbo

Mat 8:23-27; Luk 8:22-25

³⁵ Mɛɛ ndɔ-é-ti kinlé ya, losɔɔ biriri rəmə, Jeju idə njéndó né-je liə panè: «Adi j'gangi babo j'ɔwi turə.» ³⁶ Beba njéndó né-je 'tusi kosi dow-je d'ingə-dé ə tò kí Jeju isi mɛɛ-é-ti lé ya dɛ d'ɔti d'ɔw-né siə. Tò-je kí rangi tò ngɔsi kàdɔ tò-ti kí Jeju isi-ti lé tɔ. ³⁷ Ya rəmə, yálbo ulə mbj-mbj, ə pungum man ɔsi tò yó-je ki né-je adi man ɔw mɛɛ tò-ti mbing nɔy nɔɔ al kadi man rusi mɛɛ tò.

³⁸ Ə Jeju gəti dɔ-é kɔ négəti dɔ mɔngi tò-ti ə tò tò bi. Beba njéndó né-je liə 'ndəl-é d'idə-é 'panè: «Njéndó dow-je né! Ko-ji kí isi tɔɔ kinlé 'usi-i-ti al wa?» ³⁹ Loki Jeju tɔɔ kəm-é rəmə, e ndángi yálbo lé, ə tɔl pa kɔ babo panè: «'Adi lo tò nding! Asi bə!» Rəmə gin yálbo lé gangi adi lo tɔl tò ndingi. ⁴⁰ Go-ti, e pa sə-dé panè: «'Bəli nɔ bə kɔ ri wa? 'Adi mɛɛ-si al bəy wa?» ⁴¹ Bəl ində bandi-dé gangi adi 'pa-nɔ ta dan-dé-ti 'panè: «Kay! Dow kanlé to dow kí ban ya bá yəl-je kɔ babo-je kàrè 'tɔl rɔ-dé go ta-ti liə bə wa?»

Jeju tubə ndil-je kí maji al dɔ dow-ti

Mat 8:28-34; Luk 8:26-39

5 Jeju dɛ kɔ njéndó né-je liə 'gangi babo d'ɔw kəl-é kí nū-ti dɔnangi Gerasa-ti. ² Loki Jeju i mɛɛ tò-ti ur nangi bə ya rəmə, dingəm kàre kí ndil-je kí maji al 'ra-é tɔɔ dan badi-je-ti ree rɔ-é-ti. ³ Dingəm-é lé, dɔbadi-je bá to lo kisi-é ə dow kí asi kilə-é sil ya goto. ⁴ Taá-taá ya d'ulə ngɔwla nja-é-ti bá d'ilə-é-né sil, ngà taá-taá ya e gángi ngɔwla kí nja-é-ti kɔ sil-je lé, adi dow kí tógi-é asi kadi taa tógi-é ya goto. ⁵ Ndɔɔ-je, kɔ kada-je lay ya lo taakoo liə goto, adi e ɔw ilə kɔ dɔ badi-je kɔ dɔ ngan mbal-je, tur kəə taá-taá ə rəti rɔ-é kɔ ə. ⁶ Loki un kəm-é oo Jeju sɔy lé, e əy ngɔdi ɔw ɔsi dɔ-é nangi nɔ-é-ti ⁷ ə ilə bɔbi ndi-é nangi panè: «I Jeju, Ngon lə Lubə kí Njəkisi taá dɔrɔ-ti nū lé, 'ge ri rɔ-m-ti wa? Kɔgri ya, kɔ ri Lubə, 'ulə kəm-m ndoo al!» ⁸ E pa bə kɔ Jeju panè: «I Ndil kí maji al, 'tɔɔ mɛɛ dow-ti kin kɔgi.» ⁹ Jeju tɔl dɔji-é panè: «Ri-i lə nɔ wa?» E tɔl ilə-é-ti panè: «Ri-m lə kosi-je. Kdɔtalə je lé j'nɔ.» ¹⁰ Ngá bá dɛ 'tɔl 'dɔji Jeju kɔ nɔ kəm-dé-ti kadi tubə-dé kɔgi dɔnangi-ti kin al. ¹¹ Lo-é-ti kinlé kosi kɔɔngi-je d'ɔ kàdɔ mbal-ti ngɔsi d'ɔ d'uso né. ¹² Ə ndil-je kí maji al lé 'ra ndoo ta Jeju-ti 'panè: «'Adi j'ɔw j'andi mɛɛ kɔɔngi-je-ti kan.» ¹³ Jeju ndigi sə-dé ya tɔ. Beba ndil-je kí maji al lé 'tɔɔ mɛɛ dingəm-ti d'ɔw 'tur mɛɛ kɔɔngi-je-ti lé adi kɔɔngi-je lé 'təti-nɔ yipi kàdɔ mbal-ti taá, 'tusi babo-ti 'nduy man. Kɔɔngi-je lé kɔr-dé à kasi budɔgi lo joo je bə. ¹⁴ Go-ti, njéngəm kɔɔngi-je lé d'əy d'ɔw d'ɔr poy-é mɛɛ bebo-ti, mɛɛ nganbe-je-ti rəm. Beba dow-je d'ɔti 'ree d'oo né kí ra né lé. ¹⁵ Loki dɛ 'ree rɔ Jeju-ti lé, d'oo dingəm kí ɔw kɔ ndil-je kí maji al nɔ mɛɛ-é-ti lé, isi nangi, ulə kubi rɔ-é-ti, tɔl isi maji kare gogi; bəl ində bandi-dé gangi. ¹⁶ Dow-je kí d'oo né-je kí ra-né kin kɔ kəm-dé lé d'ɔr-dé poy dingəm kí ndil-je kí maji al 'tɔɔ mɛɛ-é-ti lé rəm, bá d'ɔr-dé poy né kí tɔɔ dɔ kɔɔngi-je-ti lé rəm tɔ. ¹⁷ Beba dow-je 'ra ndoo ta Jeju-ti kadi ingə dɔnangi lə-dé ə ɔw rangi. ¹⁸ Loki Jeju tɔl al mɛɛ tò-ti gogi rəmə, dingəm kí e tubə ndil-je kí maji al dɔ-é-ti lé dɔji-é kadi n'ɔw siə. ¹⁹ Jeju ndigi siə al, ngà idə-é panè: «'Tɔl 'ɔw bee lə-i, rɔ noji-i-je-ti, ə koo kí 'Babe oo kəmtondoo lə-i, kɔ né-je lay kí e ra sə-i kinlé, ɔr poy-é adi d'oo.» ²⁰ Beba dingəm lé, ɔw ɔr poy né-je lay ya kí Jeju ra siə lé mɛɛ bebo-je-ti kí dɔgi adi dow-je lay kí d'oo lé, ta igi-dé səl.

† 4:21 Mat 5:15; Luk 11:33 †† 4:22 Mat 10:26; Luk 12:2 † 4:24 Mat 7:2; Luk 6:38 †† 4:25 Mat 13:12; 25:29; Luk 19:26

**Tɔsi ndəl lə ngon lə Jayrusi kɛ gin məsi kɛ gangi ɔ
dené-ti**

Mat 9:18-26; Luk 8:40-56

²¹ Jeju al mɛɛ tɔ-ti gangi babo ɔw gogi. Loki ɛ nɔy ta babo-ti ya bəy rəmə, kosi dow-je 'təl 'ree 'gəə dɔ-é sipi gogi. ²² Beba dingəm káre kɛ to kɛ dan dɛ-ti kɛ 'to njékun dɔ kəykwənwɔ lə jipi-je kɛ ri-é lə Jayrusi ree, bá oo Jeju rəmə usi nangi nja-é-ti ²³ dɛji-é kɛ nɔ kəm-é-ti panè: «Ngon-m kɛ dené tɔ oy nangi nɔɔ, ə kɔgri ya, 'ree 'ɔw 'ində ji-i dɔ-é-ti adi-é ingə lapiya ə isi kɛ dɔ-é taá adi-m!» ²⁴ Beba Jeju ɔti ɔw siə. Ə kosi dow-je d'un go-é, 'mbore-é yó-je kɛ nè-je. ²⁵ Ə dené kɛ məsi ree ɔ-é-ti bal dɔgi gidi-é joo ɔ dan-dé-ti nɔɔ tɔ. ²⁶ Dené-é lé ingə kɔ nɔ, ilə go dɔktur-je-ti kɛ kete-kete; ɛ tuji nékingə-é kɔgi lay ya kàrè né kɛ tɔ-é soti goto; ngà mɔy lé ɔw kɛ kete ya par-par. ²⁷ Beba loki ɛ oo poy Jeju rəmə, ree ur dan kosi dow-je-ti, ɔ gidi-é-ti, ə ulə ji-é ɔdi-né takubi liə. ²⁸ Kdɔtalə ɛ pa mɛɛ-é-ti panè: «Kinə kubi liə ya m'ulə ji-m m'ɔdi ə m'a kingə lapiya.» ²⁹ Rəmə tajinatɛ nè ya gin məsi lé gangi, adi ɛ gə kɛ n'ingə lapiya. ³⁰ Ə tajinatɛ nè ya Jeju gə kɛ tɔgi kɛ ɔ-ɛ-ti tɛɛ. Beba ɛ təl ilə rəti dan kosi dow-je-ti dɛji panè: «Nɔ bá ɔdi kubi lə-m wa?» ³¹ Njéndó né-je liə d'ilə-é-ti 'panè: «Kosi dow-je kɛ d'ɔ 'mbor-i yó-je kɛ nè-je kin ya 'təl dɛji dow kɛ ɔdi ɔ-i bəy wa?» ³² Ngà bá Jeju təl gɔ lo gəə gidi-é kadi n'oo dow kɛ njèra né kinlé. ³³ Rəmə dené lé bəl rəm, dadi rəm, kdɔ-talə ɛ gə né kɛ tɛɛ dɔ-é-ti lé. Beba ɛ ree usi nangi nja Jeju-ti ə idə-é ta kɛ tɔgrɔ-ti ya. ³⁴ Jeju təl idə-é panè: «Ngon-m! Kadmɛɛ lə-i aji-i. 'ɔw kɛ lapiya, kadi mɔy lə-i lé iŋə-i.»

³⁵ Loki Jeju ɔ pa ta bə bəy ya rəmə, ngannjékullə-je d'j be lə njékun dɔ kəykwənwɔ lə jipi-je 'ree go-é-ti d'idə-é 'panè: «Ngon-i lé oy ngá. Ngà i 'ndɔji njéndó dow-je né kdɔ ri bəy wa?» ³⁶ Ngà Jeju ilə ká ta-je-ti lə-dé lé al, adi idə njékun dɔ kəykwənwɔ lé 'panè: «'Bəl al, mɛɛ-i ya 'adi-m par.» ³⁷ Jeju adi dow kɛ rangi dan-é al; ngà Piyər, kɛ Jaki, kɛ Jɔ kɛ ngonkɔ Jaki ya par 'dan-é. ³⁸ Loki d'ɔw 'tɛɛ bee lə njékun dɔ kəykwənwɔ lə jipi-je lé rəmə, Jeju oo kɛ dow-je d'ɔw dɔ-nɔ-ti wúr-wúr, 'nɔ, d'ində sul-dé boy-boy. ³⁹ Beba Jeju andi kəy go-dé-ti pa sə-dé panè: «Kdɔ ri bá sɔi ɔwi-né dɔ-nɔ-ti wúr-wúr bə wa? Kdɔ ri bá sɔi 'nɔi-né bə wa? Ngon kɛ dené kinlé oy al, ɛ tɔ bi kɛ tɔ.» ⁴⁰ Rəmə dow-je 'ɔki Jeju. Beba ɛ tubə-dé adi 'tɛɛ ndaa-ti ə adi bɔbi ngon kɛ kɔ ngon kɛ dɛ kɛ 'dan-é lé d'ɔw siə lo-ti kɛ ngon lé tɔ-ti. ⁴¹ Jeju uwə ji ngon lé ə idə-é panè: «Talita kumi!» Kɔr mɛɛ-é to: «Ngonmandi! M'idə-i m'panè: 'J taá.» ⁴² Rəmə tajinatɛ nè ya ngon-mandi lé j taá njiyə. Kdɔtalə to ngonmandi kɛ ra bal dɔgi gidi-é joo. Dɛ kɛ d'ɔ lo-é-ti lé ndil-dé tɛɛ sɔy, ta igi-dé səl. ⁴³ Jeju ndəji-dé nɔ kadi 'pa d'adi dow oo al ə idə-dé 'panè: «'Adi-é né uso.»

Mɛɛndə lə dow-je kɛ Najaretɛ

Mat 13:53-58; Luk 4:16-30

6 Jeju j lo-é-ti kinlé ɔw bekoji-é-ti gogi. Njéndó né-je liə d'ɔw siə natɛ. ² Loki ndɔ taakoo lə jipi-je asi lé, Jeju ndó dow-je né mɛɛ kəykwənwɔ-ti lə jipi-je. Dow-je nɔ ya kɛ d'oo néndó liə lé, néndó liə ɔr ndil-dé adi 'panè: Kay! Dow kinlé j kɛ né-je kinlé rá wa? Gosi kinlé ingə rá wa? Ə ɛ ra ban bá ra-né nékɔji-je kɛ bə kinlé wa? ³ ɛ ya bá to kɔdi kijə kagi kɛ ngon lə Mari lé al wa? Ngankɔ-é-je ya 'to Jaki, kɛ Jojesi, kɛ Jude, kɛ Simɔ-je, ə kɔnan-é-je ya d'isi dan-ji-ti nè tin al wa? Né-je kin ya ra adi Jeju təl jigi nɔ-dé-ti ɔgi-dé kadi d'adi-é mɛɛ-dé. ⁴ †Beba Jeju pa sə-dé panè: «Njèpata kɛ ta Lubə-ti lé, dow-je kɛ mɛɛ bekoji-é-ti, kɛ dan noji-é-je-ti, kɛ mɛɛ kəy-ti liə ya par d'a nadi-é.» ⁵ Gin-é kin bá nékɔji káre ya kàrè Jeju asi ra-né bekoji-é-ti al. Njémɔy-je kɛ dan-ti-je ya par bá ɛ ində ji-é dɔ-dé-ti adi d'ingə lapiya. ⁶ Mɛɛngɔ lə-dé ra adi ta igi Jeju səl. Beba Jeju ɔw nganbe-je-ti kɛ dɔ lo-ti nɔɔ ndó dow-je né.

Jeju ulə njékɔwkułə-je kɛ dɔgi gidi-é joo

Mat 10:5-14; Luk 9:1-6; 10:1-20

⁷ Jeju ba njékɔwkułə-je liə kɛ dɔgi gidi-é joo ə ulə-dé joo-joo ə adi-dé tɔgi dɔ ndil-je-ti kɛ maji al. ⁸ ɛ ndəji-dé panè: Loki isi ɔwi lé, uni né kɔw mba ji-si-ti al, salangi ya par ə uni. Uni mbə al rəm, uni mbu kɔw mba al rəm, bá iləi lə posi-si-ti al rəm tɔ. ⁹ Ngà idə-dé panè: «Uləi saba nja-si-ti, ə uləi kubi dɔ-nɔ-ti joo al.» ¹⁰ Jeju idə-dé bəy panè: Mɛɛ kəy kɛ ɔwi-ti lé, mɛɛ kəy-é kin ya isi-ti sar kadi ji-né. ¹¹ †† † kinə d'uwə-si kɛ ɔ-dé-ti al rəm, d'oo ta lə-si al rəm, bá isi 'tɛɛi mɛɛ be-é-ti kinlé rəmə, 'gəki kodi kɛ nja-si-ti kɔgi kadi tɔji kɛ ta tɔ dɔ-dé-ti. ¹² Beba dɛ d'ɔw d'ilə mbɛ kdɔ kadi dow-je d'ingə pan-jiyə-dé-je kɛ maji al kɔgi. ¹³ ††† Dɛ 'tubə ndil-je kɛ maji al nɔ ya dɔ dow-je-ti kɔgi rəm, bá njémɔy-je nɔ ya d'ur ubi dɔ-dé-ti adi d'ingə lapiya rəm tɔ.

Koy lə Jɔ kɛ njèra dow-je Batɛm

Mat 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9

¹⁴ ††† Ngar Erodɛ oo poy Jeju; kdɔtalə ri-é ba mbing adi dow-je 'panè: «To Jɔ kɛ njèra dow-je batɛm kɛ ndɔki oy lé bá tɔsi ndəl ində lo tɛɛ, bá ɔw-né kɛ tɔgi ra-né nékɔji-je kinlé.» ¹⁵ Dɛ kɛ dan-ti-je 'panè: «To Eli †††», dɛ kɛ nɔ-je 'panè: «To kɛ káre dan njèpata-je-ti kɛ ta Lubə-ti kɛ kete.» ¹⁶ Ngà loki Erodɛ oo ta kinlé, ɛ panè: «To Jɔ kɛ njèra dow-je batɛm kɛ ndɔki m'adi 'gangi dɔ-é lé bá təl tɔsi ndəl ində lo tɛɛ.» ¹⁷ †††† Kdɔ ndɔki Erodɛ ya adi d'uwə Jɔ 'dɔ-é kɛ kullə gindingi, d'ilə-é dangay-ti, kdɔtalə Erodɛ dɛ kɛ Pilipi 'to ngankɔ-nɔ-je, ya rəmə Erodɛ təl taa Erodidi, kɛ ne Pilipi, ¹⁸ bá Jɔ idə-é panè: «Taa kɛ 'taa

† 6:4 Jɔ 4:44 †† 6:11 Knj 13:51 † 6:11 Luk 10:4-11 †† 6:13 Jak 5:14 †† 6:14 Mat 16:14; Mar 8:28; Luk 9:19 ††† Eli kinlé to káre dan njèpata-je kɛ ta Lubə-ti kɛ low. ††† 6:17 Luk 3:19,20

Erodiadi kí ne ngonkɔ-i kinlé to tó-é al.»¹⁹ Wɔngi ra Erodiadi nɔ́ adi sangi rəbi tɔl-é, ngà ingə rəbi-é al,²⁰ kɔ́ Erodi bəl Jɔ́, kɔ́talə ɛ gə kí Jɔ́ lé to dow kí njuru ru rəm, aa njay rəm adi ɛ ngəm-é. Loki ɛ oo ta-je kí Jɔ́ pa pa lé mɛɛ-é uwə-é kí ta nɔ́; bə ya kàrè ta-je liə nəl-é koo.²¹ Ngà ndo madi, Erodiadi ingə kəm lo kí maji ndo ra nɔ́y koji Erodi-ti. Ndo-é-ti kinlé Erodi ra nékuso ba-né dow-je kí boy-boy kí njékisi dɔ be-ti, kí 'boy lə Asgar-je rəm, kí dow-je kí ri-dé ba dɔnangi Galile-ti rəm.

²² Ngon lə Erodiadi kí dené andi kəy go-dé-ti ə ndam adi nəl Erodi nɔ́ rəm, nəl dow-je kí 'ba-dé lo nékuso-ti lé nɔ́ rəm tɔ. Beba ngar idə ngon kí dené lé panè: Né kí mɛɛ-i ndigi ya 'dəji-m, ə m'a kadi-i.²³ Ngar un mindi-é panè: «M'ubi rɔ-m madi-i kadi ri-ri ya kí i dəji-m lé, m'a kadi-i. Lé to dabi kɔ́be lə-m ya kàrè m'a kadi-i.»

²⁴ Beba ngon kí dené lé tɛɛ ɔw dəji kɔ́-é panè: «Ri bá kadi m'dəji ngar lé wa?» Kɔ́-é idə-é panè: «'Dəji dɔ Jɔ́ kí njèra dow-je batɛm.»²⁵ Tajinati nè ya ngon kí dené lé, təl ɔw rɔ Ngar-ti panè: «M'ndigi kadi lo kí nè-ti kin ya 'ilə dɔ Jɔ́ kí njèra dow-je batɛm mɛɛ supra-ti adi-m.»

²⁶ Rɔ́ ngar nəl-é al, ya ngà ɛ asi kɔ́gi-é al, kɔ́ kubi kí ɛ ubi rɔ́-é rəm, kɔ́ takəm kosi dow-je kí 'ba-dé lo nékuso-ti lé rəm tɔ.²⁷ Tajinati nè ya ngar un ndu adi asgar káre kadi ɔw ree kí dɔ Jɔ́ kí njèra dow-je batɛm lé.

²⁸ Beba asgar lé ɔw kəy dangay-ti, ɔw gangi dɔ Jɔ́ ilə mɛɛ supra-ti ree-né adi ngon kí dené lé ə ɛ ɔw-né adi kɔ́-é tɔ.²⁹ Loki njéndó né-je lə Jɔ́ d'oo poy-é lé, dɛ 'ree d'un nin-é d'ɔw 'dubi.

Ta lə mbə̀ kí mǐ kǐ kanji kí joo

Mat 14:13-21; Luk 9:10-17; Jɔ́ 6:1-14

³⁰ Njékɔ́wkulə-je lə Jeju 'təl ree rɔ́-é-ti d'ɔr-é poy né-je lay kí dɛ 'ra rəm, né-je lay kí dɛ 'ndó dow-je lé rəm tɔ.

³¹ Lo-é-ti kinlé kosi dow-je kí d'ɔw rəm, 'təl rəm lé d'ɔgi Jeju kí njékɔ́wkulə-je liə lo kuso né. Beba Jeju idə njékɔ́wkulə-je panè: «Adi j'ɔ́ri rɔ́-ji ngərəngi kɔ́ kadi sɔ́i kàrè 'taai koo sɛ tɔ.»³² Beba dɛ d'al mɛɛ tɔ-ti kɔ́ kadi d'ɔw d'isi diləlo-ti ngərəngi.³³ Bə ya kàrè, kosi dow-je kí d'oo-dé lo kɔ́w-ti ə 'gə-dé lé, d'ɔ́ kǐ bebo-je kí gay-gay d'ɔ́y kǐ nja-dé d'ɔ́w kete nɔ́-dé-ti lo-ti kí d'isi d'ɔ́w-ti lé.³⁴ †Loki Jeju ur nangi mɛɛ tɔ-ti rəmə, oo kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ə ta ɔ́ mɛɛ-é kɔ́ ta lə-dé, kɔ́ 'to kí bati-je kí njékul-dé goto bə. ɛ ndó-dé né-je nɔ́ lo-é-ti kinlé.

³⁵ Loki kàdɔ́ ɔw ki dɔ kur-ti lé, njéndó né-je liə 'ree rɔ́-é-ti d'idə-é 'panè: «Kàdɔ́ ɔw ki dɔ kur-ti ngà rəm, bá lo kin kàrè to diləlo rəm; ³⁶ ə́n ə 'ɔ́si-dé adi d'ɔw ki kəylo-je-ti, kǐ nganbe-je kí dɔ lo-ti nè kɔ́ kadi 'ndogi né d'uso.»

³⁷ Jeju təl idə-dé panè: «Sɔ́i ya adi-dé né d'uso.» Ngà njékɔ́wkulə-je 'təl dəji-é 'panè: «Kadi j'ɔ́w j'ndogi mbə̀ kəm là kullə kí ndo bujoo j'ree-né j'adi d'uso wa?»

³⁸ Beba ɛ təl dəji-dé panè: «Mbə̀ kandangi bá tɔ́ ji-si-ti wa? ɔ́wi 'gɔ́i ooi.» Loki d'ɔw d'oo lé, 'ree d'idə-é 'panè:

† 6:34 Mat 9:36

«J'ɔ́w kǐ mbə̀ mǐ kǐ kanji joo.»³⁹ Ngà bá ɛ un ndu adi-dé panè: «Uwə̀ dow-je kǐ kuti-é kuti-é adi-dé d'isi dɔ wale-ti kí mbəl.»⁴⁰ Dow-je d'isi kǐ bar-é bar-é, d'uwə̀-nə bu-je kǐ kɔ́rmi-je.⁴¹ Jeju ɔ́y mbə̀ kí mǐ kǐ kanji kí joo lé, un kəm-é kí taá dɔ́rɔ́-ti, ra oiyo Lubə. Go-ti, ɛ gangi mbə̀ lé danɔ́, təl-né adi njéndó né-je kɔ́ kadi 'ləbi dow-je. ɛ təl gángi kanji kí joo lé kɔ́ dow-je lay tɔ.⁴² Dow-je lay ya d'uso né 'ndan ndɔ́-ndɔ́.⁴³ Dɔ́dum mbə̀ kǐ dɔ́dum kanji lé nɔ́y adi njéndó né-je d'ɔ́y rusi kàrè dɔ́gi gidɔ́-é joo.⁴⁴ Dow-je kí d'uso mbə̀ kinlé, dingəm-je 'ra budɔ́gi lo mǐ.

Njiyə lə Jeju dɔ́ man babo-ti

Mat 14:22-36; Jɔ́ 6:15-22

⁴⁵ Go-ti rəmə, tajinati nè ya Jeju ɔ́si njéndó né-je liə adi d'al mɛɛ tɔ-ti kɔ́ kadi d'ɔw kete nɔ́-é-ti gidɔ́ babo-ti kəl bebo-ti kí Betsayda ə ɛ ɔ́ nangi ɔ́ ɔ́si kosi dow-je kadi 'təl.⁴⁶ Loki ɛ ingə kosi dow-je lé rəmə, ɛ ɔ́w al dɔ́ mbal-ti, kɔ́ pa ta kǐ Lubə.⁴⁷ Loki ndo ree il rəmə, tɔ́ ɔ́ dan babo-ti danɔ́; ngà Jeju ɔ́ kǐ kár-é nangi.⁴⁸ Rəmə un kəm-é oo-né njéndó né-je liə kí d'ingə kɔ́ nɔ́ lo nəl tɔ-ti, kɔ́talə yəl tilə kəm-dé. Taginlo-ti ngà bá Jeju njiyə dɔ́ man babo-ti ɔ́w ki rɔ́-dé-ti ə ɛ ndigi kində ta-dé gangi.

⁴⁹ Loki d'oo-é ɔ́w njiyə dɔ́ man-ti rəmə, dɛ 'gir 'panè to «'mɔ́ dow!» Adi 'nɔ́ mbiti-mbiti.⁵⁰ Kɔ́talə dɛ lay ya d'oo-é adi bəl ində bandi-dé gangi, rəmə tajinati nè ya Jeju pa sə-dé panè: «Adi mɛɛ-si usi nangi, to mɔ́ bəy ə 'bəli al.»⁵¹ Go-ti, ɛ al isi sə-dé mɛɛ tɔ-ti rəmə gin yəl lé gangi dəsɔ́, adi ɔ́r ndil-dé nɔ́.⁵² Kɔ́talə nékɔ́ji kí ɔ́bi dɔ́ mbə̀ kí Jeju ra lé kəm-dé tɛɛ dɔ-ti al, kɔ́ mɛɛngə lə-dé.

Ta lə njémɔ́y-je kí dɔ́nangi Jenejarəti-ti

⁵³ Loki d'ində babo 'gangi 'tɛɛ dɔ́nangi Jenejarəti-ti rəmə, d'ur nangi 'tɔ́ tɔ́ lə-dé ngangɔ́ ba-ti.⁵⁴ Loki d'ɔ́ mɛɛ tɔ-ti 'rusi nangi rəmə, kalangi bə ya dow-je d'oo Jeju 'gə-é,⁵⁵ adi d'ɔ́y d'ɔ́w mɛɛ be-je-ti kí go lo-je-ti kí tin kin lay ya d'otɔ́ njémɔ́y-je mɛɛ tuwə-je-ti lə-dé 'ree sə-dé lo-ti kí d'oo kí Jeju isi-ti.⁵⁶ Lo-je lay kí Jeju ɔ́w-ti, nganbe-je, kǐ bebo-je, kǐ ta ndɔ́r-je-ti lé, 'ree kǐ njémɔ́y-je pandanglo-je-ti, ə 'ra ndoo ta-é-ti kɔ́ kadi adi njémɔ́y-je lé d'ɔ́dɔ́ takubi liə ya par. Rəmə dɛ lay kí d'ɔ́dɔ́ takubi liə lé d'ingə lapiya ya tɔ.

Parisi-je kǐ nékobe lə-dé

Mat 15:1-9; Luk 11:37-41

7 Parisi-je, kǐ dow-je kí nɔ́-je kí 'to njéndó dow-je ndukun-je d'ɔ́ mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti 'ree 'kəw-nə rɔ́ Jeju-ti.² Rəmə dɛ d'oo kí njéndó né-je liə kí dan-ti-je 'togi ji-dé al ya d'uso-né né, adi kí go né kí kobe-ti lə-dé rəmə dɛ d'oo d'adi to né kí tɔ́ yoro.³ Parisi-je lé, dɛ kǐ ndəgi jipi-je lay ya 'to njétəl rɔ́-dé go nékobe-ti lə kə-dé-je, adi dɛ 'togi ji-dé d'adi aa njay-njay bá d'uso-né né.⁴ Loki d'ɔ́ lokosi-ti rəmə, d'a togɔ́ rɔ́-dé lay bəy bá

d'a kuso né. Nékobe-je kí rangi n̄a ya kí d̄e 'təl r̄-dé go-ti adi to togí kobi-je, k̄i ḡum-je, k̄i jo sim̄a-je. ⁵ Beba Parisi-je k̄i njéndó dow-je ndukun-je lé, 'd̄əji Jeju 'panè: Kd̄o ri bá njéndó né-je l̄ə-i 'təl r̄-dé go nékobe-ti l̄ə ka-ji-je al, adi d'uso né k̄i ji-dé kí yoro wa? ⁶ Jeju il̄ə-dé-ti panè: S̄əji lé, 'toi njékædkæm dow-je. Ta kí Ejay njèpata kí ta Lub̄ə-ti pa s̄əbi-né d̄ə-si lé to ta kí t̄ogr̄-ti ya. Lub̄ə adi Ejay ndàngi panè:

«Gin dow-je kinlé 'təti kagi-m ndaa ta-dé-ti nè,
Ngà m̄ēe-dé tò gay s̄ə-m.»

⁷ Pole kí d̄e 'pol-m kàrè to pole kí m̄ēe w̄əy kare;
Kd̄o né-je kí d'isi 'ndó dow-je lé, to ndukun-je kí dow-je d'un k̄i d̄ə-dé.

⁸ Jeju təl pa s̄ə-dé panè: S̄əji iñəi ndukun-je l̄ə Lub̄ə k̄oḡi ə isi 'təli r̄-si go nékobe-ti l̄ə dow-je. ⁹ Təl pa b̄əy panè: S̄əji uw̄əi r̄-si nḡa ya 'mbati ndukun-je l̄ə Lub̄ə rá, kd̄o nḡəm-né nékobe-je l̄ə-si. ¹⁰ Kd̄o Moiyiji panè: 'Təti kagi b̄əbi-i k̄i k̄ə-i. E pa b̄əy panè: Dow kí pa ta kí maji al d̄ə b̄əbi-é-ti əs̄e d̄ə k̄ə-é-ti r̄əm̄ə, kadi toki t̄əl dowbé k̄oḡi. ¹¹ Ngà s̄əji r̄əm̄ə 'painè: Kinə dow pa k̄i b̄əbi-é əs̄e k̄ə-é panè: Né kí lé m'a ra-né s̄ə-i lé, to «k̄ər-b̄ə», adi k̄ər m̄ēe-é to kadkare kí kadi Lub̄ə. ¹² R̄əm̄ə s̄əji ɔ̄gi dowbé kd̄o kadi ra né madi kd̄o b̄əbi-é əs̄e k̄ə-é nḡá. ¹³ 'Rai b̄ə kin r̄əm̄ə, to kun bá s̄əji uni nékobe kí isi 'ndói-n̄ə lé 'bujuri-né ta l̄ə Lub̄ə k̄oḡi; bá s̄əji 'rai ko né-je kí rangi kí b̄ə kin n̄a ya b̄əy t̄ə.

¹⁴ Jeju təl ba kosi dow-je kí r̄-é-ti ə panè: S̄əji lay ya 'yəli mbi-si ooi-né ta l̄ə-m, ə kadi 'ḡəi m̄ēe-é maji t̄ə. ¹⁵ Né kí à k̄i ndaa-ti k̄ow m̄ēe dow-ti kd̄o təl-é dow-ti kí tò n̄e takəm Lub̄ə-ti goto. Ngà né kí j̄ m̄ēe dow-ti t̄ēe ndaa-ti bá à ra kadi dowbé təl to dow kí tò n̄e takəm Lub̄ə-ti. ¹⁶ [Dow kí mbi-é tò kd̄o kadi oo-né ta r̄əm̄ə, kadi oo ta kin.] ¹⁷ Lok̄i Jeju iñə kosi dow-je ɔ̄w m̄ēe k̄əy-ti lé, njéndó né-je liə 'd̄əji-é kadi ɔ̄r m̄ēe gosta kinlé ad̄i-dé. ¹⁸ Jeju id̄ə-dé panè: S̄əji lé ya k̄àrè négə nal-si b̄ə t̄ə wa? Ta l̄ə né kí à k̄i ndaa-ti k̄ow m̄ēe dow-ti kd̄o təl-é dow-ti kí tò n̄e takəm Lub̄ə-ti al kinlé, s̄əji k̄àrè 'ḡəi al to wa? ¹⁹ Kd̄ətalə né kí j̄ ndaa-ti lé, ɔ̄w taḡir-ti l̄ə dow al, ngà ɔ̄w m̄ēe-é-ti kd̄o t̄ēe k̄oḡi. Jeju pa b̄ə kd̄o nékuso-je lay ya aa njay. ²⁰ Jeju təl pa b̄əy panè: Né kí j̄ taḡir-ti l̄ə dow t̄ēe ndaa-ti bá à təl-é dow-ti kí tò n̄e takəm Lub̄ə-ti. ²¹⁻²² Kd̄o taḡir-je kí maji al, k̄i ra kaya-je, k̄i bogi-je, k̄i t̄əl dow-je, k̄i kiñə ne-i əs̄e nḡəbi-i k̄ow sangi dow kí rangi-je, k̄i k̄əmk̄əj-je, k̄i m̄ēendul-je, k̄i k̄ədi-n̄ə-je, k̄i néra kí go r̄əbi-é-ti al-je, k̄i kim-n̄ə-je, k̄i kul̄ə ta ndil dow-ti-je, k̄i k̄əj̄r̄-je, k̄i néra kí d̄ə mb̄ə-ti-je kinlé j̄ m̄ēe dow-ti k̄əy, lo taḡir-je-ti liə. ²³ Né-je kí maji al lay kinlé t̄ēe m̄ēe dow-ti, ə ra adi dowbé təl né kí tò n̄e takəm Lub̄ə-ti.

Kadm̄ēe l̄ə dené kí to jipi al

Mat 15:21-28

²⁴ Jeju j̄ lo-é-ti kinlé ɔ̄w d̄ənangi Tir-ti, ə ɔ̄w m̄ēe k̄əy-ti k̄àrè b̄ə. E ndigi kadi dow ḡə lo kí n'isi-ti al, ngà lo kadi b̄əɔ̄y r̄-é goto. ²⁵ Kd̄o dené k̄àrè b̄ə, kí ndil kí maji al ra ngon-é kí dené, oo poy Jeju r̄əm̄ə, ree usi n̄ə-é-ti.

²⁶ Dené kinlé, to dené gr̄eki kí d'oji-é Siri, d̄ənangi Penisi-ti. E n̄ə ta Jeju-ti kd̄o kadi tub̄ə ndil kí maji al d̄ə ngon-n'è-ti k̄oḡi. ²⁷ Ngá bá Jeju id̄ə-é panè: 'Adi ngan-je d'uso né 'ndan m̄əki, kd̄o kun nékuso ta ngan-je-ti kil̄ə kadi ngan bisi-je lé to né kí tuw̄ə ra al. ^{††28} Dené lé təl panè: T̄ogr̄-ti ya 'Babe, ngà ngan bisi-je kí d'ə gin tabl̄ə kuso né-ti lé, n̄ə-n̄ə ta ngan-je kí tusi nangi lé d'a kuso kare. ²⁹ Ngá bá Jeju id̄ə-é 'panè: Kd̄o ta kí ta-i-ti kin ya, ɔ̄w, ndil kí maji al lé t̄ēe m̄ēe ngon-i-ti kí dené lé k̄oḡi ngá. ³⁰ Lok̄i dené təl ɔ̄w m̄ēe k̄əy-ti liə lé, ingə ngon-é lé d̄ə tir̄ə-ti. Ndil kí maji al lé t̄ēe m̄ēe-é-ti k̄oḡi ngá.

Jeju k̄i njèmbit̄o

Mat 15:29-31

³¹ Jeju j̄ d̄ənangi Tir-ti təl al d̄ənangi Sid̄ə-ti ə ind̄ə dan bebo-je kí d̄əgi gangi bá ɔ̄w t̄ēe ta babo-ti kí Galile. ³² R̄əm̄ə dow-je 'ree k̄i dinḡəm k̄àrè kí to njèmbit̄o, adi pa ta muki-muki r̄ə Jeju-ti ə 'ra ndoo ta-é-ti kd̄o kadi ind̄ə ji-é d̄ə-é-ti. ³³ Jeju ɔ̄r-é dan kosi dow-je-ti ɔ̄w siə k̄i k̄àr-é mb̄əngi, e tul̄ə ngan ji-é-je mbi njèmbit̄o-ti lé ə ra man ta-é ji-é-ti ɔ̄di-né nd̄ə-é t̄ə. ³⁴ Go-ti, un k̄əm-é kí d̄əɔ̄r̄-ti, il̄ə koo p̄ū ə panè: «Epata», k̄ər m̄ēe-é to «'t̄ēe.» ³⁵ R̄əm̄ə tajinati nè ya mbi-é t̄ēe, nd̄ə-é d̄ir̄ə b̄ər̄ər̄ə, adi pa ta maji. ³⁶ Jeju nd̄əji-dé kadi 'pa ta-é d'adi dow oo al. Ngà e nd̄əji-dé n̄ə r̄əm̄ə, d̄e d'il̄ə mb̄ə-é ki kete-kete t̄ə. ³⁷ Né kinlé ɔ̄r ndil-dé n̄ə adi 'panè: Kay! Né ra-é-je maji d̄əɔ̄r̄, njèmbit̄o-je k̄àrè e ad̄i-dé d'oo ta r̄əm, bá d̄e kí nd̄ə-dé d̄əɔ̄r̄ k̄àrè ad̄i-dé 'pa ta r̄əm t̄ə.

Ta kí s̄əbi d̄ə mb̄ə kí siri k̄i ngan kanji

Mat 15:32-39; Mar 6:35-44

8 Nd̄ə-é-ti kinlé, kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya 'təl k̄əw-n̄ə r̄ə Jeju-ti r̄əm̄ə, né kí kadi d'uso goto; beba Jeju bá njéndó né-je liə id̄ə-dé panè: ² Ta j̄ m̄ēe-m kd̄o kosi dow-je kan! Kd̄o d̄e 'ra nd̄ə mut̄ə s̄ə-m bone ya, ngà né kí kadi d'uso goto. ³ Ə kin̄ə m'iñə-dé m'adi d'ɔ̄w bee m̄ēe-dé bo b̄ə lé, d'a gudi r̄əb̄əə kd̄o d̄e kí n̄ə-je d'j̄ əbi. ⁴ Beba njéndó né-je liə d'il̄ə-é-ti 'panè: Ngà dow à kingə mb̄ə rá dil̄əlo-ti nè kd̄o kadi d'uso 'ndan wa? ⁵ Jeju d̄əji-dé panè: Mb̄ə ra k̄ənangi ji-si-ti wa? D̄e 'panè: J'ɔ̄w k̄i mb̄ə siri. ⁶ Beba Jeju adi dow-je d'isi nangi r̄əm̄ə ɔ̄y mb̄ə kí siri lé, ra oiyo Lub̄ə ə ḡanḡi dan̄ə, təl-né adi njéndó né-je liə kd̄o kadi 'l̄əbi kosi dow-je ə d̄e 'l̄əbi-dé

† Ta-je kí tò mbun̄ə né-ti kinlé [...] goto m̄ēe mbete-je-ti kí d̄əɔ̄y kí dan-ti-je kí 'ndàngi k̄i ji-dé k̄i ta gr̄eki.

†† Ngan-je lé to jipi-je ə ngan bisi to dow-je kí 'to jipi-je al t̄ə.

ya tɔ. ⁷ Njéndó né-je lé d'ɔw kɛ ngan kanji sɛ tɔ. Jeju ra oiyo Lubə dɔ ngan kanji-ti lé ə 'təl-né adi njéndó né-je 'ləbi dow-je dɔ-ti. ⁸ Dow-je d'uso né 'ndan ndɛ́-ndɛ́ bá dɔdum-é-je nəy adi d'ɔy jangá siri. ⁹ Dɛ kɛ d'uso né lé d'a ra budɔgi lo sɔ je bè. Go-ti, Jeju iɲə-dé adi d'ɔw. ¹⁰ Ə tajinatɪ nè ya ɛ al mɛɛ tɔ-ti, nati kɛ njéndó né-je liə ə d'ɔw dɔnangi Dalmanuta-ti.

Parisi-je 'dɛji nékɔji

Mat 16:1-4

¹¹ †Parisi-je 'ree rɔ Jeju-ti 'naji siə ta. Dɛ 'ndigi nɔ-é kɔ koo ta kɛ mɛɛ-é-ti adi 'dɛji-é kadi ra nékɔji kɛ i dɔrɔ-ti kadi d'oo. ¹² ††Jeju ilə mɛɛ-é pũ ə panè: Kɔ ri bá dow-je kɛ ngɔsnè kin dɛji-né nékɔji wa? Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kɛ dow à ra nékɔji kadi dow-je kɛ ngɔsnè kin al. ¹³ Go-ti, Jeju iɲə-dé, al mɛɛ tɔ-ti gangi ba ɔw turə.

Ta lə əm lə Parisi-je kɛ əm lə Erodɪ

Mat 16:5-12

¹⁴ Mɛɛ njéndó né-je oy dɔ mbə-ti adi d'un al; dɛ d'ɔw kɛ mbə káre ya par mɛɛ tɔ-ti. ¹⁵ †Jeju ndəji-dé panè: «Səi kan! Ooi go rɔ-si maji kɔ əm lə Parisi-je kɛ əm lə Erodɪ.» ¹⁶ Njéndó né-je 'pa-nɔ ta dan-dé-ti 'panè: Ta lə mbə kɛ goto ji-ji-ti lé bá ɛ pa-né ta kin bè kɔ. ¹⁷ Jeju gə ta kɛ mɛɛ-dé-ti gɔw adi dɛji-dé panè: Kɔ ri ə 'pai-nɔ ta dan-si-ti kɔ mbə kɛ goto ji-si-ti lé wa? Səi 'gəi al ya bəy wa? Kəm-si ijə dɔ-ti al wa? ¹⁸ ††Se to mɛɛngɔ wa? Kəm-si tɔ ya, rəmə ooi-né lo al wa? Mbi-si tɔ ya, rəmə ooi-né ta al wa? Mɛɛ-si ole dɔ-ti al wa? ¹⁹ Loki ndɔki m'ləbi mbə mɪ dow-je budɔgi lo mɪ lé se ɔyi dɔdum-é kɛ nəy kàrè kandangi wa? Dɛ 'panè: Dɔgi gidi-é joo. ²⁰ Ə loki ndɔki m'ləbi mbə kɛ siri dow-je budɔgi lo sɔ lé, ɔyi dɔdum-é kɛ nəy jangá kandangi wa? Dɛ 'panè: «'ɔy jangá Siri.» ²¹ Beba Jeju təl idə-dé 'panè: «Kin ya kàrè 'gəi gin-é al ya bəy wa?»

Jeju dɛ kɛ njəkəmtɔ kɛ Betsayda

Mar 10:46-52; Jə 9:1-11

²² Loki 'ree 'tɛɛ mɛɛ be-ti kɛ Betsayda lé, dow-je 'ree kɛ njəkəmtɔ rɔ Jeju-ti, 'nɔ ta-é-ti kɔ kadi ɔdi rɔ-é. ²³ Beba Jeju uwə ji njəkəmtɔ lé, ɔr-é ɔw siə gidi be-ti, ra man ta-é kəm-é-ti ə ində ji-é dɔ-é-ti bəy bá dɛji-é panè: Se oo né madi wa? ²⁴ Njəkəmtɔ lé tɛɛ kəm-é ə panè: M'oo dow-je, ngà m'oo-dé 'titi-nɔ kɛ kagi-je bè ə d'ɔw njiyɔ. ²⁵ Jeju təl ində ji-é kəm-é-ti gogi; loki njəkəmtɔ lé tɛɛ kəm-é rəmə, ɛ ingə lapiya ə oo né kɛ rá-rá ya kàrè gə. ²⁶ Beba Jeju iɲə-é kadi ɔw beə rəmə, idə-é panè: «'ɔw mɛɛ be-ti al ngá.»

Piyər pa rəsi kɛ Jeju to dow kɛ Lubə mbəti-é

Mat 16:13-20; Luk 9:18-21

²⁷ Jeju ɔw nati kɛ njéndó né-je liə mɛɛ nganbe-je-ti kɛ dɔnangi Sejare-ti lə Pilipi. Loki d'isi d'ɔw lé ɛ dɛji-dé panè: «Dow-je 'panè m'to nɔ wa?» ²⁸ ††Beba dɛ d'idə-é 'panè: «Dow-je kɛ dan-ti-je 'panè: "I 'to Jə kɛ njəra dow-je batəm", ə dɛ kɛ nɔ-je 'panè: "I 'to Eli", ə dɛ kɛ rangi 'panè: "I 'to kɛ káre dan njépata-je kɛ ta Lubə-ti."» ²⁹ †††Ngà Jeju təl dɛji-dé panè: «Ə kɛ go gə-é-ti lə-si səi ya bè lé, mɔ m'to nɔ wa?» Piyər idə-é panè: «I 'to Kristi ††.» ³⁰ Beba Jeju ndəji-dé nɔ kadi 'pa d'adi dow oo al.

Jeju pa ta kɛ dɔ koy-é-ti kɛ tɔsi ndəl-ti liə

Mat 16:21-28; Luk 9:22-27

³¹ Jeju ndó né njéndó né-je liə panè: «Tò kadi Ngon lə dow à kingə kɔ nɔ, 'ngatɔgi-je lə jipi-je kɛ njəkun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɛ njéndó dow-je ndukun-je, d'a mbati-é, d'a tɔl-é, ngà ndɔ kɛ njəkungi-ti mutə rəmə à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ.» ³² ɛ idə-dé ta kin rəsi, beba Piyər ɔr-é ɔw siə kəl káre ɔw kɔl siə. ³³ Ngà Jeju təl kəm-é oo njéndó né-je liə ə ndangi Piyər panè: «Satɔ, 'ɔti kɛ rangi ta-m-ti, kɔ tagir-je lə-i to tagir-je lə dow-je, bi to tagir-je lə Lubə al.» ³⁴ †Go-ti, Jeju ba kosi dow-je nati kɛ njéndó né-je liə idə-dé panè: «Kinə dow ndigi kun go-m rəmə, kadi ta rɔ-é ɔ-é al, kadi un kagdəsi liə uti ə un go-m. ³⁵ ††Kɔ dow kɛ rá-rá kɛ ndigi kaji rɔ-é rəmə à tuji rɔ-é, ngà dow kɛ ilə rɔ-é kɔgi kɔ ta lə-m əse kɔ ta lə Poyta kɛ Maji lé à kaji rɔ-é. ³⁶ Kadi dow ingə né-je kɛ dɔnangi-ti nè lay ə ndil-é tuji lé, maji-é to ri wa? ³⁷ Ri bá dow à kadi kɔ kɔr-né tɔ ndil-é wa? ³⁸ Kɔdɔlə dow kɛ ra rɔɔl dɔ-m-ti, kɛ dɔ ta-je-ti lə-m nɔ dow-je-ti kɛ kaglo-ti kɛ ngɔsnè kɛ 'to njérakaya-je, kɛ njéramajal-je kinlé, Ngon lə dow kàrè à ra rɔɔl dɔ dowbé-ti loki ɛ à ree dan ríba-ti lə Bəbi-é nati kɛ malayka-je kɛ d'aa nɔy lé tɔ.»

9 Jeju təl idə-dé bəy panè: Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kɛ dow-je madi dan dɛ-ti kɛ d'ɔ nè kinlé, d'a koo kɔbe lə Lubə kɛ à ree kɛ tɔgi kinlé kɛ kəm-dé bəy bá d'a koy.

Ta kəm Jeju mbəl adi tɔ gay

Mat 17:1-13; Luk 9:28-36

² †††Ndɔ məkɛ go-ti, Jeju adi Piyər, kɛ Jaki, kɛ Jə d'ɔw siə d'ɔw d'isi kɛ kár-dé dɔ mbal-ti kɛ ngal rəmə rɔ-é mbəl tɔ gay takəm-dé-ti. ³ Kubi-je liə ndɔy ngilingi-ngilingi, nda mbəy-mbəy ə to nda kɛ dow kɛ dɔnangi-ti nè kɛ à kasi ra né kadi nda bin ya goto. ⁴ Rəmə Eli dɛ kɛ Moiyiji 'tɛɛ sə-dé kɔy ə d'ɔ d'ɔji ta kɛ Jeju. ⁵ Beba Piyər idə Jeju panè: Njéndó dow-je né, maji nɔ kadi j'isi nè ya ngá. Adi j'rai kəykubi mutə; káre à to 'lə-i, káre to 'lə Moiyiji

† 8:11 Mat 12:38; Luk 11:16 †† 8:12 Mat 12:39; Luk 11:29
‡ 8:15 Luk 12:1 ††† 8:18 Mar 4:12

‡‡ 8:28 Mar 6:14,15; Luk 9:7,8 ††† 8:29 Jə 6:68,69 †††† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kɛ Lubə mbəti-é. † 8:34 Mat 10:38; Luk 14:27
‡† 8:35 Mat 10:39; Luk 17:33; Jə 12:25 ††† 9:2 2Pi 1:17,18

ə káre to 'lə Eli tɔ. ⁶ Piyər gə ta kí à pa al, kdɔtalə bəl ində bandi-dé gangi. ⁷ †Kilndi ree səbi dɔ-dé-ti rɪpi rəmə ndi dow ba dan kilndi-ti lé panè: Ǝ kinlé, to ngon-m; m'ində-é dan kəm-m-ti; ooi ta liə. ⁸ Tajinati nè ya njéndó né-je 'gɔ lo 'gəə dɔ-dé rəmə d'oo dow kí rangi al, ngà Jeju ya kɪ kár-é bá ɔ sə-dé. ⁹ Loki d'j̄ dɔ mbal-ti d'isi risi nangi lé, Jeju ndəji-dé panè: «Né kí ooi kinlé, 'pai ta-é adi dow oo al ya sar kadi Ngon lə dow tɔsi-né ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy.» ¹⁰ Dɛ təl rɔ-dé go ta-ti kinlé ya, ngà dɛ 'dəji-nɔ ta 'panè se tɔsi ndəl kində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy kinlé kɔr mɛɛ-é to ri ɔn wa? ¹¹ ††Beba dɛ dəji Jeju 'panè: «Kdɔ ri bá njéndó dow-je ndukun-je 'panè: "Tò kadi Eli ree mɔki tá" wa?» ¹² Ǝ idə-dé panè: «Eli lé, à təl ree kete ə à kɔsi nja né-je nati kɪ gangi-é gangi-é lay. Ngà kdɔ ri bá 'ndangi 'panè: "Ngon lə dow à kingə kɔ rəm, dow-je d'a nadi-é rəm lé wa?" ¹³ Ngà m'a kidə-si rəsi kí Eli lé ree ngá ə dow-je 'ra siə né-je kí mɛɛ-dé ndigi titi kí 'ndangi-né ta kí sɔbi dɔ-é lé ya.»

Jeju tubə ndil-je kí maji al dɔ ngon-ti

Mat 17:14-21; Luk 9:37-43

¹⁴ Loki 'təl 'ree ngɔsi kɪ ndəgi njéndó né-je lé, d'oo kí kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya d'ilə-nɔ 'gəə dɔ-dé bá njéndó dow-je ndukun-je d'isi 'naji sə-dé ta. ¹⁵ Beba loki dow-je d'un kəm-dé d'oo Jeju rəmə, kàdɪ-dé uwə-dé pɔy ə d'ay ngɔdi kɪ rɔ-é-ti kdɔ ra-é lapiya. ¹⁶ Jeju dəji njéndó né-je liə panè: Isi naji sə-dé ta dɔ ri-ti wa? ¹⁷ Dow káre dan kosi dow-je-ti idə-é panè: Njéndó dow-je né, m'ree kɪ ngon-m rɔ-i-ti, kdɔtalə ndil kí maji al ra-é adi pa ta al. ¹⁸ Lo lay ya kí ndil kí maji al kin uwə-é-ti lé, itə-é ilə-é nangi rəm, əm ta-é j̄ puki-puki rəm, uso ngang-é mægəgə-mægəgə rəm, bá ndaji-é ndáy-ndáy rəm tɔ. M'dəji njéndó né-je lə-i kadi 'tubə ndil kí maji al kinlé dɔ-é-ti kɔgi ya, ngà dɛ d'asi al. ¹⁹ Beba Jeju idə-dé panè: Sɔi ko dow-je kí njémɛngə-je kan! M'a kisi sə-si nati asi kaglo ban bəy wa? M'a kisi dɔ-ti sə-si asi kaglo ban bəy wa? 'Ree kɪ ngon lé rɔ-m-ti nè bè. Ə d'un ngon lé 'ree siə rɔ-é-ti. ²⁰ Loki ngon lé oo Jeju taá ya rəmə, ndil kí maji al lé ɔsi-é kɪ tɔgi-é adi-é usi nangi ə ndur kuti-kuti adi əm ta-é j̄ puki-puki. ²¹ Jeju dəji bɔbi ngon lé panè, né kinlé ra-é bè asi dɔkaglo ban ngá wa? Ǝ ilə-é-ti panè: Ra-é ngon-é-ti nū ya ə ²² taá-taá ya ndil lé ɔsi-é ilə-é pərəə-je, ilə-é mani-je kdɔ kadi-é oy. Ngà kinə 'a kasi ra né madi rəmə, 'oo kəmtondoo lə-ji ə 'ra sə-ji. ²³ Jeju ilə-é-ti panè: I 'dəji-m 'panè se m'a kasi wa? Dow kí adi mɛɛ-é lé, né kí à dum-é ya goto. ²⁴ Lo-é-ti kin ya bɔbi ngon lé ilə bɔbi ndi-é nangi panè: M'adi mɛɛ-m, 'ra sə-m kdɔ kadmɛɛ lə-m asi al. ²⁵ Loki Jeju oo kí kosi dow-je d'ay miriri-miriri kɪ rɔ-dé-ti rəmə, ndangi ndil kí maji al lé panè: «I ndil kí njəkɔgi dow koo ta, njəkɔgi dow pa ta kinlé, m'un ndu madi-i kadi 'tɛɛ mɛɛ

† 9:7 Mat 3:17; Mar 1:11; Luk 3:22 †† 9:11 Mat 11:14

ngon-ti kin kɔgi ə 'təl 'ree mɛɛ-é-ti gogi al ya riw ngá.» ²⁶ Ə ndil kí maji al ur kəə ə ɔsi ngon lé kɪ tɔgi-é nɔ bá tɛɛ-né kɔgi mɛɛ-é-ti. Ngon lé tò titi dow kí oy bè, adi dow-je kí d'ɔ lo-é-ti lé 'panè ɛ oy. ²⁷ Ngà Jeju uwə ji-é, un-é-né kɪ taá ə ɛ j̄ taá.

²⁸ Loki Jeju ɔw kəy rəmə, njéndó né-je liə d'isi siə kɪ kár-dé ngá bá 'dəji-é 'panè: Kdɔ ri bá jɛ ya kɪ dɔ-ji j'asi tubə ndil kí maji al kinlé kɔgi al wa? ²⁹ Beba ɛ idə-dé panè: Ko ndil-je kɪ bè kinlé, ta kɪ pa kɪ Lubə ya par bá dow à tubə-dé-né.

Nja joo kí Jeju pa ta kí dɔ koy-é-ti kɪ dɔ tɔsi ndəl-ti liə

Mat 17:22-23; Luk 9:43-45

³⁰ D'j̄ lo-é-ti kinlé d'ɔw ə d'ində dɔnangi Galile 'gangi rəmə, Jeju ndigi kadi dow gə al. ³¹ Kdɔ ɛ ndó né njéndó né-je liə taá-taá ə idə-dé panè: «D'a kilə Ngon lə dow ji dow-je-ti kdɔ kadi 'tɔl-é, ngà ndɔ mutə go ndɔ koy-é-ti lé, ɛ à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ.» ³² Ngà njéndó né-je 'gə mɛɛ ta kinlé al rəm, bá dɛ 'bəl lo dəji-é ta dɔ-ti rəm tɔ.

Nɔ to kí boy dɔ madi-é-je-ti wa?

Mat 18:1-5; Luk 9:46-48

³³ Dɛ 'ree 'tɛɛ Kapərnayim. Ə loki d'isi kəy ngá bá Jeju dəji njéndó né-je liə panè: Ri bá 'naji-nɔ ta dɔ-ti rəbəə lé wa? ³⁴ †Ngà dɛ d'ilə-é-ti al, kdɔtalə dɔ rəbi-ti lé, d'ɔw 'naji-nɔ ta 'panè se nɔ bá to kí boy nɔ dan-dé-ti wa? ³⁵ ††Beba Jeju uwə lo isi-ti nangi ə ba njéndó né-je kí dɔgi gidi-é joo lé kɪ rɔ-é-ti bá idə-dé panè: Dow kí ndigi to kí dɔsɔy lé, kadi təl rɔ-é kɪ sɔy dow-je lay rəm, bá kadi-é təl rɔ-é ngonnjəkullə-ti lə dow-je lay rəm tɔ. ³⁶ Go-ti, Jeju un ngon kí ndɛ bè adi-é ɔ dan-dé-ti danə ə go-ti təl uwə-é kàdɪ-é-ti bá idə-dé-né ta panè: ³⁷ ††Dow kí rá-rá kí uwə ngon kí titi ɛ kin bè kɪ rɔ-é-ti kdɔ ta lə-m kin rəmə, to mɔ ya dowbé uwə-m kɪ rɔ-é-ti tɔ tin. Ə dow kí uwə-m kɪ rɔ-é-ti lé, to mɔ bè bá dowbé uwə-m kɪ rɔ-é-ti al, ngà to njəkulə-m bá dowbé uwə-é kɪ rɔ-é-ti tin.

Dow kí ɔsi ta Jeju al lé to dow liə

Luk 9:49-50

³⁸ Jɔ idə Jeju panè: «Njéndó dow-je né, jɛ j'oo dow káre un ri-i bá isi tubə-né ndil-je kí maji al dɔ dow-je-ti ə j'sangi kadi j'ɔgi-é dɔ-ti kdɔ ɛ un go-ji al.» ³⁹ Jeju panè: «ɔgi-é dɔ-ti al, kdɔ dow kí ra nékɔji kɪ ri-m lé, à təl taji-nati nè pa ta kɪ maji al dɔ-m-ti go-ti al.» ⁴⁰ †††Kdɔ dow kí ɔsi-ji kɪ ta al lé, to dow lə-ji. ⁴¹ †††Dow kí adi-si man kəy mɛɛ kaman káre kdɔ to kí sɔi 'toi dow-je lə-m mɔ Kristi ⁵ lé, ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí dowbé kin à nal nékugə dɔji-é al.

‡ 9:34 Luk 22:24 †† 9:35 Mat 20:26,27; 23:11; Mar 10:43,44; Luk 22:26 †† 9:37 Mat 10:40; Luk 10:16; Jɔ 13:20 ††† 9:40 Mat 12:30; Luk 11:23 ††† 9:41 Mat 10:42 § Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

Ta læ dow kí ra madi-é adi ra majal

Mat 18:6-9; Luk 17:1-2

⁴² Ngà kinə dow ra dow káre dan ngan dow-je-ti kí d'adi-m meɣ-dé kin adi-é ra majal lé, lé 'dɔɔ mbal kusi ko kí boy mindi-é-ti bá d'ilə-é-né dan babo-ti ya kàrè 'liə tò soti bəy. ⁴³ †Kinə ji-i ra-i adi 'ra majal rəmə, 'gangi-é ilə-é kɔgi; kadi 'ɔw lo kiskəm-ti kɔ ji-i káre lé tò soti itə kadi 'ngəm ji-i joo lay ə 'ɔw-né dan pər-ti kí tò sartagangi. ⁴⁴ [Lo-é-ti kinlé kode-je kí rɔ dow-ti d'a koy al rəm, bá pər kí titi kàrè à koy al rəm tɔ.] ††⁴⁵ Kinə nja-i ra-i adi 'ra majal rəmə, 'gangi-é ilə-é kɔgi; kadi 'ɔw lo kiskəm-ti kɔ nja-i káre lé, tò soti itə kadi 'ngəm nja-i joo lay ə 'ɔw-né dan pər-ti kí tò sartagangi. ⁴⁶ [Lo-ti kí kode-je kí rɔ dow-je-ti d'a koy al rəm, bá pər kí titi kàrè à koy al rəm tɔ.] ⁴⁷ ††Kinə kəm-i ɔw sə-i adi 'ra majal rəmə, 'ɔr-é 'ilə-é kɔgi. Kadi 'ɔw kɔbe-ti læ Lubə kɔ kəm-i káre-rè lé tò soti itə ngəm kəm-i joo lay ə d'ilə-i-né dan pər-ti kí tò sartagangi. ⁴⁸ Lo-ti kí kode-je kí rɔ dow-je-ti d'a koy al rəm, bá pər kàrè à koy-ti al rəm tɔ. ⁴⁹ Kɔ dow kí ində dan pər gangi lé aa njay-njay ə titi-nɔ kɔ kati bə. ⁵⁰ ††Kati to né kí maji ya, ngà kinə mbinə-é ɔr kɔgi lé dow à ra-né ban bá à təl dɔ gogi bəy wa? Adi rɔ-si taa kati ə isi-nɔ kɔ lapiya.

Ta kí dɔ gáangi-nɔ-ti læ dené kɔ dingəm

Mat 5:31-32; 19:1-12; Luk 16:18; Det 24:1-4

10 Jeju j lo-é-ti kin ɔw dɔnangi Jude-ti gidi ba jurde-ti. Kosi dow-je 'təl 'kəwnɔ rɔ-é-ti, ə titi kí ɣ ra-né low-low lé, ɣ ndó-dé né ya bəy. ² Rəmə Parisi-je 'ree rɔ-é-ti kɔ nɔ-é koo ta kí meɣ-é-ti adi 'dɔji-é 'panè se to tó-é kadi dow tubə ne-é wa? ³ Jeju ilə-dé-ti panè: Moiyiji un ndu dɔ-ti adi-si panè ri wa? ⁴ ††Dɛ təl d'idə-é 'panè: Moiyiji lé un ndu panè: Kinə dow tubə ne-é rəmə kadi 'adi-é mbete tubə bane. ⁵ Beba Jeju təl panè: To ta læ meɣngə læ-si bá Moiyiji ndàngi-né ndukun kinlé adi-si. ⁶ Ngà lo kulə gin dɔnangi-ti lé, Lubə ra dené kɔ dingəm. ⁷ Gin-é kin bá dingəm à kiɲə-né kɔ-é kɔ bɔbi-é kɔ tiɲə natɔ kɔ ne-é. ⁸ Ə dɛ joo lay ya 'təl kubru rɔ kí káre-rè. Adi dɛ 'to dow-je joo al ngá; ngà 'to kubru rɔ kí káre-rè. ⁹ Né kí Lubə tɔ natɔ lé, kadi dow tuti al. ¹⁰ Loki d'isi meɣ kəy-ti lé, njéndó né-je 'təl 'dɔji-é ta dɔ-ti ya bəy. ¹¹ †††Beba idə-dé panè: Dow kí tubə ne-é bá taa dené kí rangi lé, ɣ ra kaya nɔ ne-é-ti kí kete. ¹² Rəm bá dené kí iɲə ngɔbi-é ə taa dingəm kí rangi kàrè ra kaya ya tɔ.

† 9:43 Mat 5:30 †† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto meɣ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɔ ji-dé kɔ ta greki. † Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto meɣ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɔ ji-dé kɔ ta greki. †† 9:47 Mat 5:29 †† 9:50 Mat 5:13; Luk 14:34,35 ††† 10:4 Mat 5:31 ††† 10:11 Mat 5:32; 1Kɔ 7:10,11

Ta læ Jeju kɔ ngan-je kí dɔ-dé nɔy

Mat 19:13-15; Luk 18:15-17

¹³ Dow-je 'ree kɔ ngan-je rɔ Jeju-ti kɔ kadi ində ji-é dɔ-dé-ti. Ngà njéndó né-je 'kɔl sə-dé. ¹⁴ Loki Jeju oo né kí 'ra kinlé rəmə, meɣ-é ɔ-é adi idə-dé panè: «Iɲəi ngan-je adi 'ree rɔ-m-ti, bi ɔgi-dé al, kɔɔtələ kɔbe læ Lubə tò kɔ dow-je kí 'titi-nɔ sə-dé bə. ¹⁵ †Ooi maji, m'a kidə-si rəsi. Dow kí ndigi kɔbe læ Lubə titi-nɔ kɔ ngon kí sɛ ndigi-né kin al lé à kɔw-ti ndɔ bə al.» ¹⁶ Go-ti, Jeju uwə ngan-je lé kɔ rɔ-é-ti, ə ində ji-é dɔ-dé-ti bá tɔr-né ndi-é dɔ-dé-ti.

Ta læ dingəm kí njénékingə

Mat 19:16-30; Luk 18:18-30

¹⁷ Loki Jeju un rəbi isi ɔw rəmə, dingəm káre ɣy ngɔdi go-é-ti, tɔsi məkəji-é nangi nɔ-é-ti ə dɔji-é panè: «Dow kí maji kí njéndó dow-je né, ri bá m'a ra bá m'a kisi-né kəm sartagangi wa?» ¹⁸ Jeju idə-é 'panè: «Kɔ ri bá i 'ba-m dow kí maji wa? Dow kí maji goto, Lubə ya kɔ kár-é é maji. ¹⁹ 'Gə ndukun-je læ Lubə ɔw: "A tɔl dow al, 'a ra kaya al, 'a bɔgi al, 'a tətɔ ta kí ndàngi al, 'a ra né kí maji al kɔ dow al, 'a tətɔ kagi bɔbi-i kɔ kɔ-i."» ²⁰ Dingəm lé ilə-é-ti panè: «Njéndó dow-je né, basa-m-ti nɔ ya m'təl rɔ-m go né-je-ti kin lay.» ²¹ Jeju oo-é gərərə, ndigi-é ə idə-é panè: «Né káre nal-i bəy. 'ɔw 'n-dogi nékingə-i lay ə 'ləbi là-é njéndoo-je rəmə ndə-é 'a kingə nɔ dɔrɔ-ti ə 'ree un go-m.» ²² Ngà rəmə dingəm lé rɔ-é nəl-é dɔ ta-ti kinlé al, adi ɔti ɔw kɔ rɔkati kanɔnɔ, kɔ to dow kí nékingə-é nɔ.

²³ Beba Jeju oo lo gə dɔ-é, bá idə njéndó né-je læ panè: «Kadi njénékingə-je d'ɔw kɔbe-ti læ Lubə lé, to né kí ngə nɔ.» ²⁴ Ta kí Jeju pa lé ɔr ndil njéndó né-je. Beba Jeju təl idə-dé panè: «Ngan-m-je, kɔw kɔbe-ti læ Lubə lé ngə nɔ. ²⁵ Kadi jambal dəə be libri-ti lé to né kí ngə nɔ ya, ngà kadi njénékingə ɔw kɔbe-ti læ Lubə lé to né kí ngə itə-é bəy.» ²⁶ Ta kinlé ɔr ndil njéndó né-je ta madi-é-ti ya bəy, adi 'pa-nɔ ta dan-dé-ti 'panè: «Tò bə ngà nɔ bá à kaji wa?» ²⁷ Jeju oo-dé gərərə ə 'panè: «Né kinlé dow-je bá dum-dé bi dum Lubə al, kɔ Lubə lé né kí dum-é goto.»

²⁸ Rəmə Piyər idə-é panè: «Yən, jɛ kinlé, j'tusi né-je læ ji j'ɲə bá j'un go-i tin.» ²⁹ Beba Jeju ilə-ti panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi. Dow kí iɲə kəy læ, kɔ ngankɔ-é-je, kɔ kɔnan-é-je, kɔ kɔ-é, kɔ bɔbi-é, kɔ ngan-é-je əse ndɔr-je læ kɔ ta læ-m rəm, kɔ Poyta kí Maji rəm lé, ³⁰ kisi-é kɔ dɔ-é taá nè kin ya à kingə kí rangi dɔ-ti nja bu, adi to kingə kəy-je, kɔ ngankɔ-é-je, kɔ kɔnan-é-je, kɔ kɔ-é-je, kɔ ngan-é-je, kɔ ndɔr-je rəm, bá d'a kulə kəm-é ndoo-je rəm, bá à kingə kiskəm kí sartagangi kaglo-ti kí à ree bəy rəm tɔ. ³¹ ††Dow-je nɔ dan dɛ kí kete-ti d'a təl to

§ 10:15 Mat 18:3 † 10:31 Mat 20:16; Luk 13:30

dow-je kí gogi ə dow-je n̄a dan d̄e kí gogi-ti d'a təl to dow-je kí kete tɔ.»

Nja mutə kí Jeju pa ta kí dɔ koy-é-ti k̄i dɔ tɔsi ndəl-ti liə
Mat 20:17-19; Luk 18:31-34

³² Loki Jeju k̄i njéndó né-je liə d'un rəbi d'isi d'ɔw k̄i Jorijalēm lé, Jeju usi n̄ɔ-dé-ti. M̄eē njéndó né-je gangi man rəm, dow-je kí d'un go-dé kàrè 'bəl rəm tɔ. Beba Jeju ba njéndó né-je kí dɔgi gidi-é joo k̄i rɔ-é-ti, pa s̄é-dé ta kí dɔ né-ti k̄i à t̄eē dɔ-é-ti panè: ³³ Yən, kɔw kí j'isi j'ɔwi k̄i Jorijalēm kinlé, d'a kilə Ngon lə dow ji njékun dɔ njégugné-je-ti lə Lubə, k̄i ji njéndó dow-je ndukun-je-ti. D'a gangta koy dɔ-é-ti rəm, d'a kilə-é ji gin dow-je-ti kí 'to jipi-je al. ³⁴ D'a sɔki-é rəm, d'a tubə yoro kəm-é-ti rəm, d'a tində-é k̄i ndəy marɔw ə d'a tɔl-é, ngà ndɔ kí njékungi-ti mutə rəmə, à tɔsi ndəl kində lo t̄eē.

Nédəji lə ngan lə Jebede

Mat 20:20-28; Luk 22:24-27; J̄a 13:1-17

³⁵ Jaki k̄i J̄a kí 'to ngan lə Jebede lé, 'ree rɔ Jeju-ti 'panè: Njéndó dow-je né, j'ndigi kadi 'ra né kí j'ɔw k̄i d̄əji-i kin adi-ji. ³⁶ Ə Jeju d̄əji-dé panè: Ri bá s̄əji ndigi kadi m'ra m'adi-si wa? ³⁷ Beba d̄e d'ilə-é-ti 'panè: J̄e lé j'ge kadi ndɔ kí 'a kisi dan r̄iba-ti lə-i rəmə, 'adi dow k̄are isi dɔ jikɔl-i-ti ə kí k̄are isi dɔ jigəl-i-ti tɔ. ³⁸ †E ilə-dé-ti panè: S̄əji lé, 'gəi né kí 'd̄əji lé al. A kasi kingəi k̄ɔ kí m'a kingə lé kare wa? Əse asi kadi 'ra-si «batəm» k̄ɔ kí m'a ra lé kare wa? Beba d'ilə-é-ti 'panè: Oiyoy, 'ja kasi kare. ³⁹ Ə Jeju təl ilə-dé-ti panè: Tɔgrɔ-ti, k̄ɔ kí m'a kingə lé a kingəi rəm, batəm k̄ɔ kí d'a ra-m lé kàrè d'a ra-si tɔ.

⁴⁰ Ngà ta lə kisi dɔ jikɔl-m-ti əse dɔ jigəl-m-ti lé, to m̄a bá m'a kadi al. Ngà tɔ kdɔtalə dow-je kí Lubə ya ra go-é kete kdɔ-dé. ⁴¹ Loki ndəgi-é-je kí dɔgi d'oo ta kin bè lé, wɔngi ra-dé n̄a dɔ Jaki-je-ti k̄i J̄a lé. ⁴² †Beba Jeju ba-dé ə idə-dé panè: «S̄əji 'gəi kí d̄e kí dow-je d'oo-dé k̄i njékɔbe dɔ gin dow-je-ti kí gay-gay kí dɔnangi-ti nè lé, d'ulə kəm dow-je ndoo n̄a rəm, bá dow-je kí boy-boy kàrè d'ɔ be dɔ dow-je-ti lé kí go lo njètɔgi-ti rəm tɔ.

⁴³ †Ngà s̄əji lé, k̄ɔ-n̄a kí bè kin à goto dan-si-ti. Ngà dow kí ndigi kadi n'to kí boy dan-si-ti lé, kadi təl rɔ-é ngonnjékullə-ti lə-si bane; ⁴⁴ ə dow kí ndigi kadi n'to kí dɔs̄ay dan-si-ti lé, kadi təl rɔ-é bə-ti lə-si lay tɔ. ⁴⁵ Kdɔ-talə Ngon lə dow lé ree kdɔ kadi dow-je 'ra kullə d'adi-é al, ngà ɛ bá ree kdɔ ra kullə kadi dow-je rəm, bá kdɔ kadi rɔ-é gangi-né dɔ kosi dow-je rəm tɔ.»

Jeju adi Bartime kí njékəmtɔ oo lo

Mat 20:29-34; Luk 18:35-43

⁴⁶ Jeju k̄i njéndó né-je ree 't̄eē bebo Jeriko-ti. Loki d'isi 't̄eē kí gidi be-ti nati k̄i njéndó né-je liə, k̄i kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy rəmə, njékəmtɔ kí 'ba-é Bartime kí to

† 10:38 Luk 12:50 †† 10:42 Luk 22:25,26 † 10:43 Mat 23:11; Mar 9:35; Luk 22:26

ngon lə Time, isi nganḡi rəbi-ti isi kɔy né. ⁴⁷ Loki ɛ oo kí to Jeju kí Najaret̄i lé, ɛ ilə bɔbi ndi-é nangi n̄ɔ panè: «Jeju, ngonka Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-m.» ⁴⁸ Rəmə dow-je n̄a 'ndangi-é kadi uti ta-é. Ngà ɛ ilə bɔbi ndi-é nangi n̄ɔ itə kí kete lé bəy panè: «Ngonka Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-m boo.» ⁴⁹ Beba Jeju təl ɔ nangi ə panè: 'Bai-é ki nè. Ə d̄e 'ba njékəmtɔ lé d'idə-é 'panè: «'Uwə rɔ-i nḡa, j̄ taá, ɛ ba-i.» ⁵⁰ Rəmə njékəmtɔ lé ilə kubi kul liə kɔgi, ubə nangi rati, j̄ bal ɔw rɔ Jeju-ti. ⁵¹ Ə ɛ d̄əji-é panè: Ri bá i 'ndigi kadi m'ra m'adi-i wa? Njékəmtɔ lé ilə-é-ti panè: «Njéndó dow-je né, kəm-m ya 'adi təl oo lo.» ⁵² Beba Jeju idə-é panè: «'ɔti 'ɔw, kadi m̄eē lə-i adi-i lapiya.» Rəmə tajinati nè ya kəm-é oo lo ə un rəbi go Jeju-ti.

Jeju m̄eē bebo Jorijalēm-ti

Ree Jeju Jorijalēm

Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; J̄a 12:12-19

11 Loki d'isi d'ɔw k̄i bebo Jorijalēm-ti bá 'ree 't̄eē ngosi k̄i be kí Betpaje, k̄i Betani kàd̄i mbal k̄a kagi Olibiye-je-ti rəmə, Jeju ulə njéndó né-je liə joo panè: ² «'ɔwi m̄eē ngonbe-ti kí tɔ n̄ɔ-si-ti kin, rəmə taji-nati nè ya a kingəi ngon koro kí dow al-é al bəy kí 'tɔ-é nangi ə 'tuti-é, 'reei siə. ³ Kinə dow d̄əji-si panè: "'Tuti-é kdɔ ri wa" rəmə idəi-é 'painè 'Babe bá ge-é ə tajinati nè ya à kiŋə-é kadi-é ree gogi †.»

⁴ Beba njéndó né-je lé d'ɔw rəmə d'ingə ngon koro kí 'tɔ-é ndaa-ti, takəy-ti, mbɔ rəbi-ti ə 'tuti-é tɔ. ⁵ Dow-je kí n̄a-je kí dan d̄e kí d'ɔ lo-é-ti lé 'd̄əji-dé 'panè: «To ri bá 'rai bè wa? 'Tuti ngon koro kinlé kdɔ ri wa?» ⁶ Ə d̄e d'ilə-dé-ti titi kí Jeju idə-dé-né lé, rəmə d'ingə-dé d'adi d'ɔw siə.

⁷ Beba 'ree k̄i ngon koro lé d'adi Jeju ə 'labi kubi-je lə-dé gidi-é-ti adi Jeju isi dɔ-ti. ⁸ Dow-je n̄a 'labi kubi-je lə-dé dɔ rəbi-ti ə d̄e kí n̄a-je 't̄əti balkəm kagi-je kí m̄eē ndrɔ-je-ti bá 'labi dɔ rəbi-ti.

⁹ Dow-je kí d'ɔw kete n̄ɔ-é-ti k̄i d̄e kí d'ɔw go-é-ti, 'tur kəə boy-boy 'panè: «Kɔsgaji tɔ dɔ Lubə-ti! Kadi Lubə tɔr ndi-é dɔ dow-ti kí njèree k̄i ri 'Babe.

¹⁰ Kadi Lubə tɔr ndi-é dɔ kɔbe-ti kí isi ree, kadi-é tɔr ndi-é dɔ kɔbe-ti lə ka-ji Dabidi! Kɔsgaji tɔ dɔ Lubə-ti kí taá n̄u.»

¹¹ Jeju ɔw bebo Jorijalēm-ti takəy-ti lə Lubə. Loki oo né-je lay kí titi rəmə, ɛ t̄eē ɔw Betani k̄i njéndó né-je liə kí dɔgi gidi-é joo kdɔ ndɔ isi il ngá.

†† Ta lə kiŋə koro kinlé m̄eē mbete-je-ti kí ndangi k̄i ji-dé k̄i ta greki lé, 'n̄a-je 'ndangi-ti 'panè to 'ba njékoro lé bá à kiŋə-é kadi d'ɔw siə d'adi Jeju ə kí madi rəmə 'panè to Jeju bá à kiŋə koro lé kadi təl ree rɔ 'ba-é-ti gogi.

Ta læ kote kí Jeju man-é

Mat 21:18-19

¹² Lo aa go-ti, loki d'indæ lo 'tæe mee be-ti kí Betani lé bo ra Jeju. ¹³ Beba e un kãm-é oo lo kete n̄-é-ti rãmæ, oo kote kí mbi-é iti maji æ cw gin-ti kdo koo se n'a kingæ kandi-é wa. Ngà loki tæe gin-é-ti rãmæ, kandi-é goto kdotalæ to n̄y kandi liæ al bæy. ¹⁴ Beba Jeju idæ kote lé panè: «Ndæ bá dow à kijæ kandi-i kuso gogi al ngá. Njéndó né-je d'oo ta liæ kí pa lé.»

Jeju tubæ njéragati takæy-ti læ Lubæ

Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jæ 2:13-22

¹⁵ Loki Jeju k̄ njéndó né-je liæ 'ree 'tæe Jorijalæm lé, e cw takæy-ti læ Lubæ rãmæ, tubæ njéragati-je k̄ njéndogi né-je kogi, titæ tablæ-je læ njémbæl-n̄ læ-je k̄ kagi kisi-je læ njéragati dæ-je tilæ. ¹⁶ Dow kære ya kàrè iñæ-é adi un né dææ-né takæy-ti læ Lubæ al.

¹⁷ Æ e ndó-dé né æ 'panè: 'Ndàngi 'panè: «Kæy læ-m lé d'a bæ-é kæy pa ta k̄ Lubæ kí tò kdo gin dow-je lay; ngà sæi adi tæl to kæy kisi njébbogi-je.»

¹⁸ Njékun d̄ njégugné-je læ Lubæ k̄ njéndó dow-je ndukun-je d'oo ta liæ rãmæ 'sangi kãm ræbi tæl-é, ngà d̄ 'bæl-é kdo kosi dow-je lay ya néndó liæ uwæ-dé k̄ ta. ¹⁹ Loki kàd̄i ur lé, Jeju indæ lo tæe mee bebo-ti k̄ njéndó né-je liæ.

Kagi kote kí Jeju man-é lé tuti kurum

Mat 21:20-22

²⁰ K̄ ndoçe ta tæl-dé-ti rãmæ, njéndó né-je d'oo kí kote lé j taá ya tuti sar tæe njiræ-é-ti nangi. ²¹ Beba mee Piyær ole d̄ né-ti kí ra-né lé adi, idæ Jeju panè: Njéndó dow-je né 'oo, kote kí 'man-é lé tuti kurum tin.

²² Jeju idæ-dé panè: «Adi mee-si Lubæ. ²³ †Ooi maji, m'a kidæ-si ræsi kí kinæ dow madi idæ mbal kin panè: "T̄ti kí rangi lo kin-ti æ 'cw 'usi dan babo-ti", bá kinæ dowbé lé tadi ta d̄-ti al æ adi mee kí né-é à ra né lé, né-é à ra né ya t̄.» ²⁴ Gin-é kin bá adi m'idæ-si: Né lay kí sæi 'dæji mee ta-ti kí pa k̄ Lubæ lé, kadi 'ndai mee-si k̄y kí ingæi né-é ngá, rãmæ a kingæi né-é ya t̄.

²⁵ †† Loki sæi æi taá kdo pa ta k̄ Lubæ bá ooi toki cwi k̄ ta mee-si-ti k̄ dow rãmæ, iñæi go kogi adi-é kdo kadi B̄bi-si Lubæ kí isi d̄ræ-ti iñæ-né go majal-je læ-si kogi adi-si t̄.

²⁶ [Ngà kinæ iñæi go majal-je læ madi-si-je kogi al lé, B̄bi-si kí isi d̄ræ-ti à kinæ go majal-je læ-si kogi al ya t̄.] †

Ta kí d̄ t̄ogi-ti læ Jeju

Mat 21:23-27; Luk 20:1-8

²⁷ Loki 'tæl ree Jorijalæm gogi lé, Jeju cw n̄jiyæ takæy-ti læ Lubæ rãmæ, njékun d̄ njégugné-je læ Lubæ, k̄ njéndó dow-je ndukun-je, k̄ 'ngat̄ogi-je læ jipi-je d'cw r̄-é-ti ²⁸ æ 'dæji-é 'panè: «N̄á bá adi-i taræbi bá 'ra-né né-je kinlé wa? N̄á adi-i t̄ogi bá 'ra-né wa?» ²⁹ Jeju ilæ-dé-ti panè: «M'a dæji-si ta kære bè ya par; ilæi-mi-ti æ m'a kidæ-si dow kí adi-m t̄ogi m'ra-né né-je kinlé t̄. ³⁰ Jæ lé to Lubæ bá ulæ-é adi ra dow-je batæm æse to dow-je wa? Ilæi-mi-ti.» ³¹ Beba d̄ 'pa-n̄ ta dan-dé-ti 'panè: «Kinæ j'painè to Lubæ bá ulæ-é lé e à tæl panè kdo ri bá adi-é mee-si al wa? ³² Æ kinæ j'painè to dow-je bá d'ulæ-é ya bè lé, bayawæ ... D̄ 'pa bè kdo d̄ 'bæl kosi dow-je, kdo dow-je lay 'gæ kí Jæ lé to njèpata kí ta Lubæ-ti kí t̄gr̄-ti.» ³³ Beba d̄ d'idæ Jeju 'panè: «J'gæ al.» Rãmæ Jeju idæ-dé panè: «M̄ kàrè m'a kidæ-si dow kí adi-m t̄ogi bá m'ra-né né-je kinlé al ya t̄.»

Gosta kí d̄ njérakullæ mee nd̄r nduu-ti

Mat 21:33-46; Luk 20:9-19

12 Jeju pa ta k̄ gosta panè: Dow kære uwæ nduu, c̄ gali d̄-ti, ra be d̄ ær-ti kdo mbore-né man nduu lé rãm, ur pal ngæm lo titi, bæy bá adi njérakullæ-é-je d'uwæ siæ d̄-é kadi 'ra kullæ d̄-ti æ c̄ti cw mba. ² Loki n̄y kijæ kandi nduu asi lé, 'ba njénd̄r lé ulæ ngonnjækullæ kære r̄ njérakullæ-je-ti lé, kdo kadi d'adi-n'è kandi nduu læ-n'è kí c̄bi d̄-n'è. ³ Rãmæ d̄ d'uwæ-é, 'tindæ-é mbuki-mbuki æ d'iñæ-é d'adi tæl k̄ ji-é kare. ⁴ E tæl adi ngonnjækullæ kí rangi cw bæy; d̄ d'uwæ-é, 'tindæ d̄-é mbuki-mbuki bá 'taji-é d̄-ti. ⁵ 'Ba njénd̄r lé tæl ulæ ngonnjækullæ kí rangi ya bæy; e kàrè 'tæl-é rãm, bá d̄ kí rangi n̄á kí 'ba-dé ulæ-dé go-ti kàrè 'tæl d̄ kí n̄á-je bá 'tindæ d̄ kí dan-ti-je rãm t̄. ⁶ Ngon kal liæ kí indæ-é dan kãm-é-ti ya par ngá é n̄y; adi e to s̄y dow kí ulæ-é kí r̄-dé-ti æ panè: «To ngon-m adi d'a bæi gid̄i-é.» ⁷ Ngà loki njérakullæ mee nd̄r nduu-ti kinlé d'oo-é rãmæ, d'idæ-n̄ ta 'panè: «Ooi, ngon-é kí ndo-é à to njènéndubæ lé é cw ree c̄ngi. 'Reei adi j't̄li-é kadi n̄ndubæ tæl to kí læ-ji.» ⁸ Beba d'uwæ-é, 'tæl-é, 'nd̄r nin-é d'ilæ wale. ⁹ Ngá bá Jeju tæl panè: Bè kinlé, ri bá 'ba njénd̄r nduu lé à ra wa? À ree kdo tæl njérakullæ mee nd̄r nduu-ti kin kogi æ à c̄y d̄ kí rangi kindæ-dé t̄o-dé-ti.

¹⁰ «Ær kí njékindæ kæy-je d'ilæ p̄ringi kogi lé bá tæl to ær kí maji kí sul kæy-ti.»

Ta kinlé, sæi 'ndói mee mbete-ti kí aa njay ooi ya al wa?

¹¹ Né kinlé to kullæ ra 'Babe. Ngà ki r̄-ji-ti rãmæ, to nék̄ji.

¹² Njékun d̄ njégugné-je læ Lubæ, k̄ njéndó dow-je ndukun-je, k̄ 'ngat̄ogi-je læ jipi-je 'sangi ræbi kdo kuwæ

† 11:23 Mat 17:20; 1K 13:2 †† 11:25 Mat 6:14,15 † Ta-je kí tò mbunæ né-ti kinlé [...] goto mee mbete-je-ti kí d̄s̄y kí dan-ti-je kí 'ndàngi k̄ ji-dé k̄ ta gr̄ki.

Jeju, kɔɔ ʔgə kɛ ɛ pa gosta kinlé sɔbi-né dɔ-dé, ngà dɛ 'bəl kosi dow-je. Beba d'ingə-é ə d'ɔti d'ɔw.

Ta kɛ dɔ lambo-ti læ Sejar

Mat 22:15-22; Luk 20:20-26

¹³ Go-ti, 'təl d'ulə Parisi-je kɛ dan-ti-je, kɛ dow-je læ Erodɪ kɛ nɔ-je rɔ Jeju-ti, kɔɔ kadɪ d'ingə ta madi ta-é-ti ə d'ilə-né ta dɔ-é-ti. ¹⁴ Loki 'ree rɔ-é-ti lé 'dɔji-é 'panè: Njèndó dow-je né, j'gə kɛ i lé 'to njèpata kɛ tɔgrɔ-ti rəm, i 'bəl kəm dow al rəm; kɔɔ i 'oo maji læ dow kɛ taga nè kin al; ngà i 'isi 'ndó dow-je rəbi læ Lubə kɛ ɔw nati kɛ ta tɔgrɔ-ti. Beba j'dɔji-i kadɪ 'idə-ji se to tó-é kadɪ dow ugə lambo læ ngar Sejar wa? Tò kadɪ j'ugə əse tò kadɪ j'ugə al wa?

¹⁵ Ngà Jeju gə ta kədkəm dow-je kɛ mɛɛ-dé-ti lé adi idə-dé panè: «Kdɔ ri bá 'sangi kadɪ ooi ta kɛ mɛɛ-m-ti wa?» 'Ree kɛ kə là káre adi-mi m'oo. ¹⁶ Beba 'ree kɛ kə là káre d'adi-é, ngà bá ɛ təl dɔji-dé panè: «To dɔ nɔ kɛ ri nɔ bá tɔ-ti wa?» Rəmə dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «To dɔ Sejar kɛ ri-é.» ¹⁷ Ngà bá ɛ təl idə-dé panè: «Né læ Sejar ə adi Sejar, ngà né læ Lubə rəmə, adi Lubə tɔ.» Ta kɛ Jeju ilə-dé-ti kinlé, ɔr ndil-dé nɔ.

Ta kɛ dɔ tɔsi ndəl kində lo tɛɛ-ti

Mat 22:23-33; Luk 20:27-40

¹⁸ 'Sadusi-je kɛ 'to njèpanè tɔsi ndəl kində lo tɛɛ goto lé, 'ree rɔ Jeju-ti 'dɔji-é ta 'panè: ¹⁹ Njèndó dow-je né, Moiyiji un ndu adi-ji panè: «Kinə dow taa dené bá oji siə ngon al bəy ya oy rəmə, ngonkɔ njègoto-je à taa dené ndubə lé koji-né ngan-je kɔɔ kində-né ko-é.» ²⁰ Ngankɔ-nɔ-je d'asi siri bè; ɛ kɛ dɔsɔy taa dené ə oji siə ngon al bəy ya ə oy. ²¹ Beba ɛ kɛ njèkungi-ti joo ree taa dené ndubə lé, rəmə oji siə ngon al ya ə oy bəy; njèkungi-ti mutə kàrè bè ya rəm. ²² Bè-bè ya ngankɔ-nɔ-je kɛ siri kin d'oji siə ngon al ya d'oy-né lay rəm, bá dené-é lé kàrè oy-né go-dé-ti rəm tɔ. ²³ Ndɔ kɛ dow-je d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, se dené kinlé à to ne nɔ dan-dé-ti wa? Kdɔtalə dɛ 'taa-é ya siri lay.

²⁴ Jeju təl idə-dé panè: «Səi uri wale, kɔɔ səi 'gəi mɛɛ ta kɛ mɛɛ mbete-ti kɛ aa njay lé al rəm, bá 'gəi tɔgi læ Lubə al rəm tɔ.» ²⁵ Kdɔ loki dow-je d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, taana à goto; dow-je d'a kisi titi-nɔ kɛ malayka-je d'isi-né dɔrɔ-ti kin bè. ²⁶ Ta læ tɔsi kɛ dow-je d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, səi 'ndói mɛɛ mbete-ti læ Moiyiji lo-é-ti kɛ Lubə pa-né siə ta dan kam-ti lé ya al wa? ɛ pa siə panè: «M'to Lubə læ Abrakam, Lubə læ Isakɪ kɛ Lubə læ Jakobɪ.» ²⁷ Lubə lé to Lubə læ dow-je kɛ d'oy al. Ngà to Lubə læ dow-je kɛ d'isi kəm. Adɪ səi uri wale kur kɛ ngə nɔ.

Ta kɛ dɔ ndukun-ti kɛ boy itə madi-é-je

Mat 22:34-40; Luk 10:25-37; Rɔm 13:8-10

²⁸ Dow káre dan njèndó dow-je ndukun-je-ti oo ndi-dé lo naji-nɔ ta-ti ə gə kɛ Jeju ilə-dé ta-ti kin maji nɔ lé, ɛ ɔti ree rɔ-é-ti dɔji-é panè: «Dan ndukun-je-ti lay lé, ɛ kɛ rá bá to kɛ boy itə madi-é-je wa?» ²⁹ Jeju təl ilə-é-ti panè: «Ndukun kɛ boy itə madi-é-je lay ən: "Oo, Is-rayel! 'Babe Lubə læ-ji ya to 'Babe kɛ kár-é bè. ³⁰ 'A ndigi 'Babe Lubə læ-i kɛ mɛɛ-i kɛ káre-rè, kɛ ndil-i lay, kɛ tagir læ-i lay, bá kɛ tɔgi-i lay rəm tɔ." ³¹ Ndukun kɛ ɔsi go-é ən: "A ndigi dow madi-i tokɪ kɛ rɔ-i bè tɔ." Ndukun-je kɛ joo kinlé, ɛ kɛ rangi kɛ boy itə-dé goto.» ³² Njèndó dow-je ndukun lé təl idə-é panè: «Oiyɔ, njèndó dow-je né, ta læ-i to tó-é. Lubə lé ra káre-rè ə ɛ kɛ rangi kɛ ɔsi kəl-é goto rəm, ³³ kadɪ dow ndigi-é kɛ mɛɛ-é kɛ káre-rè rəm, kɛ tagir læ lay rəm, kɛ tɔgi-é lay rəm, bá kadɪ dow ndigi madi-é tokɪ rɔ-é bè rəm kinlé, to né-je kɛ maji itə dɔ-je lay kɛ ró, kɛ ɛ kɛ kilə məsi-dé nangɪ kadɪ Lubə.» ³⁴ †Loki Jeju oo kɛ ɛ təl ilə-é-ti kɛ gosi lé, ɛ idə-é panè: «I 'ə sɔy kɛ kɔbɛ kɛ dɔrɔ-ti al.» Beba go-ti lé, dow kɛ bo dɔji ta Jeju ra-é ya goto ngà.

Kristi to ngon læ nɔ wa?

Mat 22:41-46; Luk 20:41-44

³⁵ Loki Jeju un ta ə ɔ ndó né dow-je takəy-ti læ Lubə rəmə, ɛ dɔji ta panè: «Kdɔ ri bá njèndó dow-je ndukun-je 'panè Kristi † to ngonka Dabidi wa?» ³⁶ Dabidi ya kàrè, loki Ndil kɛ aa njay tɛɛ kɛ dɔ ta adi-é lé ɛ panè: «'Babe idə 'Babe læ-m panè:

'Ree 'isi dɔ jikɔl-m-ti sar kadɪ m'təl njèba-je læ-i gin tɔgi-i-ti.»

³⁷ Dabidi ya kɛ dɔ-é ba Kristi 'Babe, ngà ra ban bá Kristi à to ngonka-é bəy wa? Lo-é-ti kinlé kosi dow-je d'oo ta læ kɛ rɔnəl.

Ndɔji kɛ sɔbi dɔ njèndó dow-je ndukun-je

Mat 23:1-36; Luk 20:45-47

³⁸ Mɛɛ néndó-ti lé, Jeju panè: «Ooi go rɔ-si maji kɛ rɔ njèndó dow-je ndukun-je-ti. Kdɔ dɛ lé nəl-dé kɔr gamə kɛ kubi-je kɛ ngal puu-puu rəm, 'ndigi kadɪ dow-je 'ra-dé lapiya kunta-nɔ lokosi-je-ti rəm, ³⁹ 'ndigi lokisi-je kɛ kete nɔ dow-je-ti mɛɛ kəykwənwə-je-ti læ jipi-je rəm, bá 'sangi lokisi-je kɛ nɔ dow-je-ti lo nékuso ra nɔy-je-ti rəm tɔ. ⁴⁰ Dɛ 'kəə né-je kɛ mɛɛ kəy-je-ti læ njéngwəkwəy-je kər-kər ə 'pa ta kɛ Lubə d'adi ngal nɔ-nɔ kadɪ dow-je d'oo-dé-né. Ta kɛ gangɪ kɛ ngə nɔ ya à ree dɔ-dé-ti.»

Kadkare læ njéngwəkwəy kɛ njèndoo

Luk 21:1-4

⁴¹ Go-ti, Jeju isi nangɪ sɔbi dɔ ku kilə kadkare kɛ mɛɛ kəy-ti læ Lubə isi oo se ban bá dow-je d'isi d'adi-né né

†† 12:34 Luk 10:25-28 † Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kɛ Lubə mbati-é.

Lubə lə-dé wa? Njénékingə-je 'ree d'adi là kí n̄a-n̄a.
⁴² Ngà njèngw̄koy káre kí to njèndoo ree ungi silə joo kí to né al. ⁴³ Beba Jeju ba njéndó né-je liə idə-dé panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; njèngw̄koy kí njèndoo kanlé, adi né itə ndəgi dow-je lay kí d'adi né kinlé. ⁴⁴ Kd̄o d̄e kí lay kinlé, to man d̄o là-je lə-dé kí tò mburuki-mburuki bá d'adi tin. Ngà dené kanlé, né liə goto, adi ɛ un s̄y nékingə-é ya adi ə to s̄y né kí à kuso kd̄o kisi-né ya bá un lati adi tin.»

Ta lə kəy lə Lubə kí Jorijaləm kí à tuji

13 Loki Jeju t̄ɛɛ kəy-ti lə Lubə ki ndaa-ti lé, dow káre dan njéndó né-je-ti liə panè: «Njéndó dow-je né, 'oo kəy kí boy kí d'ində k̄i ər-je kí kurá-kurá kin.»² Beba Jeju ilə-é-ti panè «'Oo, kəy-je kí boy-boy kinlé, d'a t̄s̄i tilə káre-káre kadi ər káre ya kàrè à tò d̄o madi-é-ti al.»

Né-je kí à ra né kete n̄ɔ̄ təl Jeju-ti

Mat 24:3-14; Luk 21:7-19

³ Go-ti, Jeju isi d̄o mbal k̄a kagi Olibiye-je-ti s̄obi d̄o kəy lə Lubə rəmə, Piyər, k̄i Jak̄i, k̄i J̄a, k̄i Andre 'ba-é ngərəngi 'd̄əji-é ta 'panè: ⁴ «'Idə-ji, nd̄o kí rá bá né-je kinlé à ra né wa? Ə ri bá à t̄ji kadi j'gə-né d̄okaglo-je kí né-je kinlé à ra né wa?» ⁵ Beba Jeju idə-dé panè: «Indəi kəmkaa d̄o r̄o-si-ti, adi dow ədi-si al. ⁶ Kd̄o dow-je n̄a d'a kun ri-m kində d̄o-dé-ti ə d'a panè: "D̄e ya 'to Kristi." Beba d'a kədi-né dow-je n̄a kur-dé-né wale. ⁷ Loki a kooi poy r̄o-je, k̄i ká r̄o-je lé, adi m̄ɛɛ-si gangi man al. Lé ban-ban ya kàrè né-je kinlé à ra né ya, ngà k̄e bá à to s̄y né-je al bəy. ⁸ Gin dow-je madi d'a k̄i r̄o k̄i gin dow-je madi, k̄ɔ̄be káre à k̄i r̄o k̄i kí káre, d̄onangi à yəki k̄i lo-lo, bobo à kusi. Bè ya kàrè, à tò titi kulə gin ndo lə dené bè bəy.»

⁹ †«Ooi go r̄o-si maji, kd̄o d'a k̄ow sə-si n̄ɔ̄ njégangta-je-ti rəm, d'a tində-si mbuki-mbuki kəykw̄n̄a-ti lə jipi-je rəm, d'a k̄ow sə-si n̄ɔ̄ gubərnər-je-ti k̄i n̄ɔ̄ ngar-je-ti kadi 'gangi ta d̄o-si-ti kd̄o ta lə-m; beba d'a kingə-né ta kí s̄obi d̄o-m ta-si-ti. ¹⁰ Ngà tò kadi mb̄e Poyta kí Maji lə-m lé, à kusi mbi gin dow-je-ti lay kete bəy bá né-je kin à ra né. ¹¹ Loki d'ow sə-si n̄ɔ̄ njégangta-je-ti lé, adi m̄ɛɛ-si ɔ̄ kákákə kete kd̄o ta-je kí à pai al; ngà ta kí à toki kində ta-si-ti d̄okād̄i-é-ti kin ya bá 'pai; kd̄o to s̄əi bá a pai ta lé al, ngà to Ndil kí aa njay bá à kində ta ta-si-ti kadi 'pai.»

¹² «Dow à kun d̄o ngonk̄ɔ̄-é ya kadi 'təl-é; b̄obi ngon à kun d̄o ngon-é kadi 'təl-é; ngan-je d'a k̄osi ta njékoji-dé-je rəm, d'a kun d̄o-dé kadi 'təl-dé rəm. ¹³ ††Dow-je lay ya d'a k̄osi-si k̄i ta kd̄o ta lə-m. Ngà dow kí uwə r̄o-é ngà sar t̄ɛɛ s̄y-é-ti ə à kaji.»

Ta lə kində kəmkaa d̄o r̄o-ti

Mat 24:15-28; Luk 21:20-24

¹⁴ «Dow kí isi ndó mbete † rəmə kadi gə m̄ɛɛ ta kin maji. Loki a kooi nék̄obi, k̄i né kí tò n̄ɛ lo-ti kí tuwə kadi tò-ti al rəmə, kadi dow-je kí d'isi d̄onangi Jude-ti, d'ay d'ow dan mbal-je-ti. ¹⁵ ††Dow kí isi d̄o kəy-ti kàrè, kadi ur nangi kd̄o k̄ow kəy kun né madi al ngá, ¹⁶ rəm bá dow kí ɔ̄ nd̄o kàrè, kadi təl ree bee un kub̄i kul liə al t̄o. ¹⁷ Ə m̄ɛɛ nd̄o-é-je-ti kin tuji kí à kusi d̄o dené-je-ti kí njésəm k̄i d̄e kí d'isi d'adi mba ngan-je à tò ban ən ə!»

¹⁸ «Beba 'pai ta k̄i Lubə kd̄o kadi né kin ra né n̄ay kul-ti al. ¹⁹ ††Kd̄o nd̄o-je kinlé, à to nd̄o k̄ɔ̄ kí dum nati kí loki Lubə ində-né d̄onangi kin ya dow oo nja káre al bəy rəm, bá dow à koo ḡa-é gogi al ya sar rəm t̄o. ²⁰ Kinə 'Babe gangi ta nd̄o-je kinlé adi ḡɔ̄ji al rəmə, dow kí à kaji ya goto. Ngà k̄e bá ɛ adi nd̄o-je kinlé ḡɔ̄ji, kd̄o dow-je kí ɛ mbəti-dé adi 'to dow-je liə.»

²¹ «Kinə dow idə-si panè: "Kristi †† ɔ̄ nè" əse "ɔ̄ yó", kàrè 'taai ta liə al. ²² Kd̄otalə, njéba r̄o-dé Kristi-je, k̄i njéba r̄o-dé njépata-je kí ta Lubə-ti d'a k̄i kd̄o ra nék̄oji-je, k̄i né mbəli-je kd̄o kədi-né dow-je. D'a ra bè sangi-né koo se d'a kur dow-je kí Lubə mbəti-dé lé wale kare wa. ²³ Ooi go r̄o-si maji. M̄a m'idə-si rəsi ngá ən!»

Təl ree lə Ngon lə dow

Mat 24:29-31; Luk 21:25-28

²⁴ ††Go nd̄o k̄ɔ̄-je-ti kí dum nati kinlé, londul à kuti kəm kàd̄i, n̄ay à nda al,

²⁵ †kərwəi-je kí d̄or̄a-ti d'a t̄usi nangi, bá t̄ogi-je kí d̄or̄a-ti à yəy yəki-yəki.

²⁶ ††Rəmə dow-je d'a koo Ngon lə dow à k̄i d̄or̄a-ti kisi ree dan kilndi-ti k̄i t̄ogi kí n̄a rəm, bá k̄i riba rəm t̄o. ²⁷ ɛ à kulə malayka-je kadi 'kəw dow-je kí ɛ mbəti-dé ki d̄o kum d̄onangi kí s̄o kin lay ki nati. D'a k̄i nganḡi d̄o-nangi-ti k̄ow njal nganḡi d̄or̄a-ti.

Néndó kí r̄o kote-ti

Mat 24:32-35; Luk 21:29-33

²⁸ Uni néndó m̄ɛɛ gosta-ti kí d̄o kote-ti kin ooi. Kote lé, loki balkəm-é-je təl tò mbəl bá mbi-é tubə d̄o-ti lé, s̄əi 'gəi kí n̄ay b̄a n̄ay nḡosi. ²⁹ Bè ya t̄o, loki ooi kí né-je kinlé isi ra né rəmə, kadi 'gəi kí Ngon lə dow ɔ̄ tarəbi-ti pèrèrè ngá.

³⁰ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí dow-je kí d'isi kəm nè kin, d'a koy lay al ya né-je kinlé à ra né. ³¹ D̄or̄a-je k̄i d̄o-nangi kin d'a goto, ngà ta-je lə-m lé à goto al ya sarta-gangi.

† †† 13:15 Luk 17:31 †† 13:19 Ntd 7:14 ††† Kristi lé k̄or m̄ɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é. ††† 13:24 Ntd 6:12 § 13:25 Ntd 6:13 §† 13:26 Ntd 1:7

Dow gə ndo ree lə Jeju Kristi al

Mat 24:36-44

³² †Ta lə ndo əse kàdɛ̃ ree lə Ngon lə Lubə lé, dow kí gə goto, malayka-je kí dɔrɔ-ti ya kàrè 'gə al rəm, bá Ngon lə Lubə lé ya kàrè gə al, ngà Bɔbi-é ya kɛ kár-é bá gə. ³³ Beba ooi go rɔ-si maji, isi kəm dɔ rɔ-si-ti, kɔɔ sɔi 'gəi ndo kí né-é à ra-né né al. ³⁴ ††À tò titi-nɔ kɛ njəkəy kí isi ɔw mba rəmə iŋə kəy liə, ində ngannjékullə-je liə dɔ-ti, gángi kullə dɔ-dé-ti kɛ go-é go-é kadi 'ra, bá ndəji njəngəm takəy kadi isi kəm. ³⁵ Ɔn é isi kəm dɔ rɔ-si-ti tɔ, kɔɔ sɔi 'gəi ndo kí njəkəy à təl-né al. À təl ta losɔɔ pee əse danlo-ti, əse kɛ ndi nɔ kunjə əse kɛ ndoɔe. ³⁶ Beba isi kəm dɔ rɔ-si-ti nè à kɔ ree kubə-si nangi busi dɔ bi-ti. ³⁷ Ta kí m'idə-si kinlé, m'idə dow-je lay tɔ, kadi isi kəm dɔ rɔ-si-ti.

'Boy-je lə jipi-je d'im Jeju

Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jə 11:45-53

14 Ndo ra nɔy Paki †, kɛ ndo ra nɔy kí 'ra kɛ mbə kí əm goto-ti nɔy ndo joo. Njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɛ njéndó dow-je ndukun-je 'sangɔ kəm rəbi kɔɔ kədi Jeju kuwə-é tɔl-é. ² Kɔɔtalə dɔ 'panè: «J'a rai ndo ra nɔy-ti al, kɔɔ j'a kungi dow-je dɔ-ji-ti.»

Ta lə dené kí ur ubi dɔ Jeju-ti

Mat 26:6-13; Jə 12:1-8; Luk 7:36-50

³ †Jeju isi mɛɛ be-ti kí Betani, mɛɛ kəy-ti lə Simɔ kí ndɔki to njəbanji. Loki d'isi ta nékuso-ti rəmə, dené káre bè andi go-dé-ti kɛ ku kí 'ra kɛ ər kí 'ba-é «albatrə» ji-é-ti. Ku lé, ubi kí əti maji rusi mɛɛ-é ə to ubi wale kí 'ba-é «nár» kí yárrə́rə́ adi là-é nɔ. Dené lé ində ta ku lé tətɔ, ə ungi ubi lé dɔ Jeju-ti. ⁴ Rəmə nəl dow-je kí nɔ-je al, adi 'pa ta dan-dé-ti 'panè: «Ɛ tuji ubi kin kɔɔgi bè kɔɔ ri wa?» ⁵ To ubi kí lé j'a taa-né là kí à dəə là kullə kí ndo bumutə kɔɔ ləbi njéndoo-je al ban wa? Rəmə wɔngi ra-dé dɔ dené-ti lé. ⁶ Ngà Jeju panè: Iŋəi dené kin jeke. Adi-é kɔɔ bè kɔɔ ri wa? Ɛ ra né kí maji kɔɔ ta lə-m. ⁷ Kɔɔ njéndoo-je d'a kisi sə-si nè kɛ ndo-é ndo-é, adi ndo kí 'ndigi lé, a rai sə-dé maji bəy, ngà mɔ lé m'a kisi sə-si kɛ ndo-je lay al. ⁸ Dené kinlé ra né kí tɔgi-é asi ra; ɛ ndəm-m ubi kete kɔɔ dubi-m-né. ⁹ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; lo lay kí dɔnangi-ti nè kí d'a kilə mbɛ Poyta kí Maji titi lé, d'a kɔr poy né kí dené ra kinlé kadi mɛɛ dow-je ole-né dɔ-é-ti.

Judasɔ sangɔ kəm rəbi kun dɔ Jeju

Mat 26:14-16; Luk 22:3-6

¹⁰ Judasɔ Iskariyoti kí to kí káre dan njéndó né-je-ti lə Jeju kí dɔɔgi gidi-é joo ɔw ɔji ta kɛ njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə kadi n'ilə Jeju ji-dé-ti. ¹¹ Loki d'oo ta liə bè lé, rɔ-

† 13:32 Mat 24:36 †† 13:34 Luk 12:36-38 † Nɔy Paki lé, to nɔy kí 'ra kadi mɛɛ-dé ole-né dɔ tɛɛ be bə-ti lə ngan Israyel-je. †† 14:3 Luk 7:37,38

dé nəl-dé nɔ adɔ d'un mindi-dé kadi d'adi-é là. Dɔ-gangi-é-ti kinlé, Judasɔ sangɔ kəm rəbi kí maji kadi n'ilə-é-né ji-dé-ti.

Jeju kí njéndó né-je liə 'ra go nɔy Paki

Mat 26:17-19; Luk 22:7-20; Jə 13:21-30

¹² Ndo kí dɔsɔy lə ndo ra nɔy kí 'ra kɛ mbə kí əm goto-ti, ndo kí d'ilə-né məsi bati-je nangɔ kɔɔ nékuso kí lo Paki-ti lé, njéndó né-je lə Jeju 'dəji-é 'panè: «Lo kí rá bá i 'ndigi kadi j'ra nékuso Paki-ti j'adi-i wa?» ¹³ Beba Jeju ulə njéndó né-je joo kete panè: «Ɔwi mɛɛ bebo-ti, a kingəi dingəm kí uti gùm man rəmə 'ndoli go-é. ¹⁴ Mɛɛ kəy kí ɛ ɔw-ti lé, idəi njəkəy 'painè: Njéndó dow-je né panè, mɛɛ kəy kí rá bá n'a kuso né Paki-ti kɛ njéndó né-je lə-n'è wa? ¹⁵ Ɛ ɛ à kɔji-si kəy káre kí mɛɛ-é tati pəl-pəl kí tò dɔ madi-é-ti taá; né-je lay tò-ti rəm, tokɔ ra go-é lay rəm; lo kin bá a rai nékuso-ti kɔɔ-ji.» ¹⁶ Ngà loki njéndó né-je d'ɔti d'ɔw mɛɛ bebo-ti lé, d'ingə né-je lay titi kí Jeju idə-dé-né ə 'ra nékuso Paki.

Jeju pa ta lə Judasɔ kí à kun dɔ-é

Mat 26:20-25; Luk 22:21-23

¹⁷ Ta kàdɛ̃ kur-ti, Jeju ree kɛ njéndó né-je liə kí dɔɔgi gidi-é joo. ¹⁸ Loki d'isi ta nékuso-ti lé, Jeju panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí dow káre dan-si-ti kí isi uso sə-m né à kun dɔ-m.» ¹⁹ Go ta-ti kinlé, mɛɛkɔ ra njéndó né-je adi 'dəji-é ta ɔsi go-nɔ go-nɔ 'panè «To mɔ wa?» ²⁰ Jeju təl ilə-dé-ti panè: «To dow káre dan-si-ti sɔi kí dɔɔgi gidi-é joo kin, kí ulə ji-é sə-m nati mɛɛ bəy-ti kin ya. ²¹ Tɔɔrɔ, Ngon lə dow à koy titi kí mbete kí aa njay pa-né ta kí ɔɔbi dɔ-é lé ya, ngà tuji bá à kusɔ dɔ dow-ti kí njékun dɔ-é. Dowbé kinlé d'oji-é al kàrè tò sotɔ.»

Kində gin nékuso nam lə Jeju

Mat 26:26-30; 1Kɔ 11:23-29

²² Loki d'isi d'uso né lé, Jeju un mbə rəmə ra oiyo Lubə bá uwə gangɔ adi njéndó né-je liə ə panè: «'Taai, né kin to daji rɔ-m.» ²³ Go-ti, un kɔbi kí man nduu tò-ti, ra oiyo Lubə, adi-dé ə dɔ lay ya d'əy. ²⁴ Jeju idə-dé panè: «Kin to məsi-m, məsi kulənoji nati kɛ Lubə kí ungi nangɔ kɔɔ kosi dow-je. ²⁵ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; m'a kəy man nduu gogɔ al sar ndo kí m'a kəy kɛ sigɔ kɔɔbe-ti lə Lubə.» ²⁶ Go-ti, d'usi pa-je † bəy bá d'ɔ d'ɔw dɔ mbal kə kagɔ Olibiye-je-ti.

Jeju idə Piyər panè n'a naji kí n'gə-n'è al

Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jə 13:36-38

²⁷ Jeju idə njéndó né-je liə panè: «Sɔi lay ya a tusi-mi kinəi-mi, kɔɔ 'ndangɔ mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: "M'a tɔl njəkul bati-je, rəmə bati-je d'a sane-nɔ."»

²⁸ †††Ngà Jeju təl ilə dɔ-ti panè: «Kɛ bá loki m'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, m'a kɔw ngəbi-si Galile.» ²⁹ Piyər

†† Pa-je kí d'usi lé à to Pa 113-118 kin. ††† 14:28 Mat 28:16

idə-é panè: «Lé dow-je lay 'tusi d'ingə-i kɔgi kàrè mɔ̀ bɛ̀ lé m'a kiŋə-i kɔgi ndɔ̀ al.»³⁰ Jeju ilə-é-ti panè: «'Oo maji, m'a kidə-i rasi; bone ə kɛ́ ndɔ̀ nɛ̀-ti kin ya, kunjə à nɔ̀ nja joo al bəy ya 'a naji panè 'gə-m al ya nja mutə.»³¹ Piyər təl ilə-é-ti kɛ́ tɔ̀gi-é ya bəy panè: «Kadi m'naji ta m'panè m'gə-i al lé, kɛ́ nja káre ya kàrè à tɛɛ ta-m-ti al. Lé asi kəm koy kàrè m'a koy sə-i.» Rəmə ndəgi njéndó né-je lay 'pa bə ya tɔ̀.

Jeju pa ta kɛ́ Lubə lo ndɔ̀r-ti kɛ́ 'ba-é Getseməne

Mat 26:36-46; Luk 22:39-46

³² Loki d'ɔ̀w 'tɛɛ lo-ti kɛ́ 'ba-é Getseməne rəmə, Jeju idə njéndó né-je liə panè: «Isi nangi nɛ̀ adi m'ɔ̀w m'pa ta kɛ́ Lubə.»³³ Ə ɛ́ adi Piyər, kɛ́ Jaki, kɛ́ Jə d'ɔ̀w siə rəmə, dɔ̀ gangi-é-ti kinlé bá bəl kɛ́ mɛɛ gangi man ulə gin ra Jeju.³⁴ Beba idə-dé panè: «Mɛɛkɔ̀ ra-m asi koy; isi nangi nɛ̀ ə ɔ̀gi kəm-si bi.»³⁵ Ngə rəmə loki ɔ̀ti kete sɛ́ lé, usi nangi pa ta kɛ́ Lubə panè kinə kəm rəbi kɛ́ rangi tɔ̀ nɔ̀ rəmə, kadi n'ra n'adi kàdɛ́ kɛ́ né kin ɔ̀w kɛ́ ra-né né kinlé tɛɛ dɔ̀-n'ɛ̀-ti al.³⁶ Ɔ́ panè: «Aba! Bɔ̀bi-m, i lé 'ɔ̀w kɛ́ tɔ̀gi dɔ̀ né-je-ti lay, 'itə kɔ̀ kɛ́ ngə kin kɛ́ rangi dɔ̀-m-ti. Lé bə ya kàrè, 'ra kɛ́ go ndigi-ti lə-m mɔ̀ al; ngə kadi 'ra kɛ́ go ndigi-ti lə-i i ya.»³⁷ Jeju təl ree rɔ̀ njéndó né-je-ti kɛ́ mutə lé rəmə ingə-dé dɔ̀ bi-ti. Beba ɛ́ pa kɛ́ Piyər panè: «Simɔ̀, 'to bi wa? Kadi 'ɔ̀gi kəm-i bi kàdɛ́ káre bə ya kàrè 'asi al wa?»

³⁸ «ɔ̀gi kəm-si bi ə 'pai ta kɛ́ Lubə kɔ̀ kadi nɛ́ng tɛɛ dɔ̀-si-ti rəmə usi al. Ndil ndigi, ngə daji rɔ̀ dow bá tɔ̀gi-é asi al.»³⁹ Jeju təl ingə-dé bəy ə ɔ̀w pa ko ta-je kɛ́ káre kin ya kɛ́ Lubə bəy.⁴⁰ Go-ti, təl ree, rəmə ingə-dé dɔ̀ bi-ti, kəm-dé ɔ̀y diriri. Dɛ́ 'gə ta kɛ́ d'a kidə-é al.⁴¹ Təl ree kɛ́ nja mutə idə-dé panè: «'Toi bi lə-si ngə, uwəi rɔ̀-si. Gin né-je gangi ngá! Kàdɛ́ asi; d'a kilə Ngon lə dow ji njéramajal-je-ti.⁴² Ii taá adi j'ɔ̀wi! Ooi, dow kɛ́ njèkilə-m ji-dé-ti lé isi ree ngá!»

Ta lə kuwə Jeju

Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jə 18:3-12

⁴³ Jeju pa ta lé ilə nangi al ya bəy rəmə Judasi kɛ́ to kɛ́ káre dan njéndó né-je-ti kɛ́ dɔ̀gi gidi-é joo lé, ree kɛ́ kosi dow-je kɛ́ d'uti kiyərɔ̀-je kɛ́ kagi-je ji-dé-ti. Dow-je kinlé, njékun dɔ̀ njégugnə-je lə Lubə, kɛ́ njéndó dow-je ndukun-je, kɛ́ 'ngatɔ̀gi-je lə jipi-je bá d'ulə-dé.⁴⁴ Njékun dɔ̀ Jeju lé, tɔ̀ji-dé né kɛ́ n'a ra kadi 'gə-né Jeju. Ɔ́ panè: «Dow kɛ́ m'a ra-é lapiya, kuwə-é kàdɛ́-m-ti kin ya to ɛ́, ən ə uwəi-é əjɛ́ 'ngəmi-é maji ə ɔ̀wi siə.»⁴⁵ Loki Judasi ree tɛɛ rɔ̀ Jeju-ti rəmə ba-é panè: «Njéndó dow-je né», rəmə uwə-é kàdɛ́-é-ti.⁴⁶ Beba dow-je kɛ́ 'ree siə lé d'uwə Jeju.⁴⁷ Kɛ́ káre dan dɛ́-ti kɛ́ d'ə siə, ɔ̀r kiyərɔ̀ tugə-né mbi ngonnjékullə lə burə dɔ̀ njégugnə-je lə Lubə ndəti ya gangi.

⁴⁸ Jeju idə-dé panè: «Səi ooi-mi kɛ́ bɔ̀kaya dow bá 'reei kɛ́ kiyərɔ̀-je kɛ́ salangi-je kɔ̀ kuwəi-mi-né wa?»⁴⁹ †Mə́ kɛ́

ndɔ̀-je lay m'isi nati sə-si takəy-ti lə Lubə, m'ndó né dow-je ya ə uwəi-mi al, ngə né kinlé tɔ̀ bə kɔ̀ kadi ta-je kɛ́ mɛɛ mbete-ti kɛ́ aa nja kinlé né-é ra né.»

⁵⁰ Beba njéndó né-je lay ya 'tusi-é d'ingə-é d'əy-nə.

⁵¹ Basa káre bə bɛ́r rɔ̀-é kɛ́ kubɛ́, ndole go Jeju, beba 'sangi kadi d'uwə-é.⁵² Loki 'sangi kadi d'uwə-é lé, ɛ́ ingə kubɛ́ liə ji-dé-ti, əy kɛ́ rɔ̀-é kare.

Kə Jeju nɔ̀ 'boy-je-ti kɛ́ njégangta-je lə jipi-je

Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jə 18:13-14,19-24

⁵³ D'ɔ̀w kɛ́ Jeju bə lə burə dɔ̀ njégugnə-je lə Lubə.

Njékun dɔ̀ njégugnə-je lə Lubə, kɛ́ 'ngatɔ̀gi-je lə jipi-je, kɛ́ njéndó dow-je ndukun-je lay ya 'kəw-nə nɔ̀. ⁵⁴ Piyər njiyə go-é-ti jan-jan adi rəbi-é rə dəkɛ́ siə, ɔ̀w sar tɛɛ mɛɛ ndògi-ti panata lə burə dɔ̀ njégugnə-je lé ə isi nati kɛ́ ngannjékullə-je isi ndibi pər.

⁵⁵ Njékun dɔ̀ njégugnə-je lə Lubə, kɛ́ 'boy-je kɛ́ njégangta-je lə jipi-je d'ingə-nə, 'sangi kəm rəbi kadi d'ingə ta madi kɛ́ ɔ̀bi dɔ̀ Jeju kɔ̀ kadi 'gangi-né ta koy dɔ̀-é-ti, ya ngə d'ingə al.⁵⁶ Dow-je ngə ya 'təti ta kɛ́ ndangi dɔ̀-é-ti, ngə ta-je lə-dé ɔ̀w go-nə-ti al.⁵⁷ Dɛ́ kɛ́ ngə-je d'ubə nangi d'j taá 'təti ta ta-é-ti 'panè: ⁵⁸ ††'oo ta-é-ti panè: «M'a tɔ̀ kəy lə Lubə kɛ́ dow-je d'ində kɛ́ ji-dé kin, ə ndɔ̀ mutə ya m'a kində kɛ́ rangi kɛ́ ji dow bá à ra al.»⁵⁹ Dɔ̀ ta-ti kin ya kàrè ndi-dé ɔ̀w go-nə-ti al ya bəy.⁶⁰ Burə dɔ̀ njégugnə-je lé j taá dan kosi dow-je-ti dəji Jeju panè: «I 'a kilə ta-je-ti kɛ́ dow-je kin 'tilə dɔ̀-i-ti kinlé al wa?»⁶¹ Ta-é kɛ́ ngarara ya kàrè ɛ́ tɛɛ ilə-é-né-ti al. Burə dɔ̀ njégugnə-je təl dəji-é ya bəy panè: «I 'to Kristi † kɛ́ Ngon lə Lubə kɛ́ j'ɔ̀si gajɛ́-é lé wa?»⁶² Jeju ilə-é-ti panè: «Oiyə, to mɔ̀ ya. Ə a kooi Ngon lə dow à kisi dɔ̀ jikɔ̀ Lubə-ti kɛ́ njətɔ̀gi rəm, bá a kooi-é kɛ́ à kɛ́ dɔ̀rə-ti kisi ree dan kilndi-ti rəm tɔ̀.»⁶³ Beba burə dɔ̀ njégugnə-je lé tuwə kubɛ́ kɛ́ rɔ̀-é ɛ́-ti ya gəngi bati-bati ə panè: «J'ɔ̀wi ndoo koo ta ta dow kɛ́ rangi-ti bəy ban wa?»⁶⁴ Ta kɔ̀bi kɛ́ ɛ́ pa kɛ́ Lubə lé, səi ooi kɛ́ mbi-si; ta ri ə 'giri dɔ̀-ti wa?» Dow-je lay ya 'gangi ta dɔ̀-é-ti 'panè: «Koy-é ya bá to tó-é.»⁶⁵ Beba dɛ́ kɛ́ ngə-je dan-dé-ti 'tubə yoro dɔ̀-é-ti, 'dɔ̀ kəm-é kɛ́ takubi, 'bɛ́r ji-dé 'tində-é-né ə 'pa siə 'panè: «'Adi Lubə idə-i ə 'pa adi j'oo sé to ngə bá ində-i wa?» Bá ngannjékullə-je 'tində mbó-é tɔ̀.

Piyər naji panè n'gə Jeju al

Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jə 18:15-18,25-27

⁶⁶ Dɔ̀gangi-é-ti kɛ́ Piyər nəy-né mɛɛ ndògi-ti nangi bəy lé, dené káre dan ngannjékullə-je-ti lə burə dɔ̀ njégugnə-je lé ree,⁶⁷ bá ɛ́ oo Piyər isi ndibi pər rəmə oo-é gérərá ə idə-é panè: «I ya kàrè 'to njənjijə kɛ́ Jeju, dow kɛ́ Najareti kinlé tɔ̀.»⁶⁸ Ngə Piyər təl naji panè: «Kuy! M'gə al, i lé ta ri bá 'ndigi pa kàrè m'gə al.» Go-ti rəmə, Piyər tɛɛ ɔ̀w ndaa-ti.⁶⁹ Ngə dené lé oo Piyər lé bəy rəmə, təl idə dow-je panè: «Dow kanlé to kɛ́ dan-

† 14:49 Luk 19:47; 21:37 †† 14:58 Jə 2:19 † Kristi lé kɔ̀r mɛɛ-é to dow kɛ́ Lubə mbəti-é.

dé-ti ya.»⁷⁰ Rəmə Piyər naji ya bəy. Sə go-ti ya rəmə, də kɪ d'ə lo-é-ti 'pa kɪ Piyər 'panè: «Tɔgrɔ-ti, i lé 'to kɪ dan-dé-ti ya, kɔɔ i 'to dow kɪ dɔnangi Galile-ti; ['pa ta tanə sə-dé rəm.»⁷¹ Beba Piyər ubi rɔ-é panè kadi Lubə ində-m ɔji-m: «M'gə dow kɪ 'pai ta liə kinlé al.»⁷² Tajinati nè ya kunjə nɔ nɔ kɪ nja joo, rəmə mɛɛ Piyər ole dɔ ta-ti kɪ kete Jeju pa siə panè: «Kunjə à nɔ nja joo al bəy ya 'a naji ta panè 'gə-m al 'gə-m al ya nja mutə.» Beba ɛ gir tɛɛ dɔ ta-ti kin rəmə nɔ buku-buku.

Jeju ɔ nɔ Gubərnər Pilati-ti

Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jə 18:28-38

15 Kɪ ndɔge rati ya, njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə 'kəw-nə, d'ɔji-nə ta kɪ 'ngatɔgi-je lə jipi-je, kɪ njéndó dow-je ndukun-je, adi to kuwəɔ-nə lə 'boy-je kɪ njégangta-je lə jipi-je lay. Beba də d'un ndu-dé d'adi 'tɔ Jeju njim-njim d'ɔw siə d'ilə-é ji Pilati-ti.

² Beba Pilati dɔji-é panè: «Se i ya bá 'to ngar lə jipi-je lé wa?» Jeju ilə-é-ti panè: «Ta ya tɛɛ ta-i-ti tin.»³ Njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə 'tilə ta-je nɔ dɔ Jeju-ti. ⁴ Pilati təl dɔji-é panè: «'A kilə-dé ta-ti kinlé al wa? 'Oo kɔr ta-je kɪ 'tilə dɔ-i-ti kinlé al wa?»⁵ Ngə Jeju tɛɛ ta-é kɪ ngarara ya kàrè ilə-ti al sar adi ɔr ndil Pilati.

'Gangi ta koy dɔ Jeju-ti

Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jə 18:39-19:16

⁶ Kaglo ra nɔy Paki-je lay ya, Pilati à kilə dangay káre taá ə à to ɛ kɪ kosi dow-je ya d'ɔsi kagi dɔ-é-ti bá à kilə-é taá. ⁷ Ə dingəm káre kɪ ri-é lə Barabasi kɪ to kɪ káre dan bɔkaya-je-ti kɪ ndɔki 'tɔl dow ndɔ ra wɔngi-ti ɔ dangay-ti nɔ. ⁸ Kosi dow-je d'ɔw panata lə Pilati 'dɔji-é kadi ra né kɪ ɛ ra adi-dé kɪ dɔ bal-bal kinlé. ⁹ Pilati ilə-dé-ti panè: «'Ndigi kadi m'ilə ngar lə jipi-je taá m'adi-si wa?»¹⁰ Kɔɔ ɛ gə kɪ njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə d'ilə Jeju ji-n'è-ti kɔɔ kim kɪ d'im-é. ¹¹ Njékun dɔ njégugnə-je lé, 'sulə kosi dow-je kadi 'dɔji Pilati kadi Barabasi bá ilə-é taá. ¹² Pilati təl dɔji-dé bəy panè: «Ngə 'ndigi kadi m'ra ri kɪ ɛ kɪ sɔji 'bai-é ngar lə jipi-je lé wa?»¹³ Dɛ 'pa ta kɪ ndi-dé kɪ boy-boy 'panè: «'Bə-é kagdəsi-ti.»¹⁴ Pilati idə-dé panè: «Ə to majal ri ya bá Jeju lé ra wa?» Rəmə 'təl 'pa ta kɪ ndi-dé kɪ boy itə kɪ kete lé ya bəy 'panè: «'Bə-é kagdəsi-ti.»

¹⁵ Pilati ndigi kadi rɔ kosi dow-je nəl-dé, beba ilə Barabasi taá, rəmə adi 'tində Jeju kɪ ndəy marɔw bá in-ə-é ji-dé-ti kadi d'ɔw 'bə-é kagdəsi-ti.

Asgar-je 'sɔki Jeju

Mat 27:27-31; Jə 19:2-3

¹⁶ Asgar-je d'ɔw kɪ Jeju panata lə Gubərnər, rəmə 'ba kosi asgar-je lay. ¹⁷ D'ulə kubi kɪ kər yəl-yəl kɪ là-é nɔ rɔ-é-ti, 'ra kun d'oji jɔgi ngar-ti d'ulə dɔ-é-ti.¹⁸ Rəmə 'təl 'ra-é lapiya 'panè: «Lapiya boo ngar lə jipi-je.»¹⁹ 'Tində

† Ta-je kɪ tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɪ dɔsɔy kɪ dan-ti-je kɪ 'ndangi kɪ ji-dé kɪ ta greki.

dɔ-é kɪ tuwətɔgi, 'tubə yoro kəm-é-ti rəm, 'tɔsi məkəji-dé nangi bá 'səbi takəm-dé nangi nɔ-é-ti.²⁰ Lokɪ 'sɔki-é asi-dé rəmə, d'ɔr kubi kɪ kər lé rɔ-é-ti ə d'ulə kubi-je liə rɔ-é-ti gogi, bəy bá 'tɛɛ siə ndaa-ti gidi be-ti kɔɔ bə-é kagdəsi-ti.

'Bə Jeju kagdəsi-ti

Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jə 19:17-27

²¹ †Asgar-je d'ində tɔgi dɔ dingəm-ti káre kɪ ri-é lə Simɔ d'adi-é uti kagdəsi lə Jeju. Dingəm kinlé, j ndɔrɔ ə to dow kɪ bebo Sirɛn-ti. ɛ to bɔbi Alegjandrə kɪ Rupusi.

²² D'ɔw kɪ Jeju lo-ti kɪ 'ba-é Golgota, kɪ kɔr mɛɛ-é to «lo kɪ titi-nə kɪ ka dɔ dow.»²³ D'adi-é man nduu kɪ 'pote nati kɪ né kɪ 'ba-é mir kadi-é ɔy bá ɛ mbati. ²⁴ Go-ti, 'bə Jeju kagdəsi-ti ə d'ɔsi mbare dɔ kubi-je-ti liə kɔɔ koo se nɔ bá à kingə wa? ²⁵ 'Bə Jeju kagdəsi-ti kɪ kàdɪ kɪ jinɔy káre kɪ ndɔge. ²⁶ 'Ndangi gin né kɪ 'gangi-né ta dɔ Jeju-ti taá 'panè:

«Ngar lə jipi-je.»

²⁷ 'Bə bɔkaya-je joo nati kɪ siə dɔ kagdəsi-je-ti lə-dé; ɛ kɪ káre dɔ jikɔl-é-ti, kɪ káre dɔ jigəl-é-ti tɔ. ²⁸ [Bè adi ta kɪ mɛɛ mbete-ti kɪ aa njay lé né-é ra né. 'Ndangi 'panè: «'Tidə-é nati kɪ njéra majal-je.»] †

²⁹ †Dow-je kɪ njédəə rəbəə-je 'tugə dɔ-dé 'sɔki-é-né 'panè: «Aɔ! I kɪ 'panè 'a tɔw kəy lə Lubə ə ndɔ mutə ya 'a kində gogi lé, ³⁰ i ya 'aji rɔ-i ə 'j dɔ kagdəsi-ti 'risi nangi adi j'oo nɔ.»³¹ Njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ njéndó dow-je ndukun-je kàrè 'pa ta dan-dé-ti 'sɔki-é-né 'panè: «Dow-je kɪ rangi bá ɛ aji-dé, ngə ɛ asi kaji rɔ-é al wa!³² ɛ ə nè n'to Kristi †, ngar lə Israyel-je lé, kɪ ya kadi-é j kagdəsi-ti kin risi nangi adi j'oo ya rəmə j'a kadi-é mɛɛ-ji ngá!» Dɛ kɪ 'bə-dé siə nati kagdəsi-ti lé 'taji-é tɔ.

Koy lə Jeju

Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jə 19:38-42

³³ Lokɪ kàdɪ ɔ jam dɔ be-ti ya bəy rəmə, lo ndul dɔ-nangi-ti nè lay sar ya kàdɪ kɪ mutə kɪ losɔɔl asi-né. ³⁴ Dɔkàdɪ-é-ti kinlé, Jeju nɔ kɪ ndi-é kɪ boy panè: «Eloy, Eloy, lamasabatani?» Kɔr mɛɛ-é to «Lubə lə-m, Lubə lə-m, kɔɔ ri bá inə-m kɔgi bè wa?»³⁵ Dow-je kɪ nɔ-je dan dɛ-ti kɪ d'ə lo-é-ti lé d'oo ndi-é ə 'panè: «Ooi! ɛ ba Eli!»³⁶ Beba dow káre dan-dé-ti ɔy ngɔdi ulə ndɔkrɔ dan man nduu-ti kɪ masi, ulə ta tuwətɔgi-ti adi Jeju kadi njibi ə panè: «'Ngəbi mɔki! Adi j'ooi se Eli liə lé à ree kɔr-é kur-é nangi wa?»³⁷ Jeju nɔ kɪ ndi-é kɪ boy rəmə uwə ta-é nati. ³⁸ Kubi gangi mɛɛ kəy lə Lubə, j taá ya til ree njal nangi. ³⁹ Njékun dɔ asgar-je kɪ bu kɪ ɔ lo-é-ti bá oo koy kɪ Jeju oy lé bè rəmə panè: «Dingəm kinlé to Ngon lə Lubə ya tɔgrɔ-ti.»

†† 15:21 Rɔm 16:13 † Ta-je kɪ tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɪ dɔsɔy kɪ dan-ti-je kɪ 'ndangi kɪ ji-dé kɪ ta greki.

†† 15:29 Mar 14:58; Jə 2:19 †† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kɪ Luba mbati-é.

⁴⁰ †Dené-je madi d'á ngərəngi d'á d'oo né-je lé tɔ. Mari kí Magdala, k̀ Mari kí kɔ Jojesi-je k̀ Jaki kí to ngon kí basa rəm, bá Salome d'á dan dené-é-je-ti lé tɔ.

⁴¹ Dené-je kinlé d'un go-é 'ra kullə d'adi-é loki isi-né Galile-ti. Dené-je kí rangi nɔ́ ya kí 'ree siə nati Jorijaləm d'á dan-dé-ti nɔ́ tɔ.

D'ilə nin Jeju bole mbal-ti

Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jə 19:38-42

⁴² Ta kàd̀ kur-ti kete ǹ ndo taakoo-ti lə jipi-je kí to ndo ra go né-je kɔ ndo taakoo lé, ⁴³ Jojepi kí to dow kí mɛɛ bebo-ti kí Arimate ree; ɛ to kí káre dan kí boy-je-ti kí njégangta-je lə jipi-je kí ri-é ba nɔ́. ɛ kàrè to dow kí isi ngəbi kɔ́be lə Lubə tɔ. Beba ɛ uwə mɛɛ-é ngə ya ɔw rɔ Gubərnər Pilati-ti dəji-é nin Jeju. ⁴⁴ Ta igi Pilati səl kɔ́ koy kí Jeju oy ngá. Beba ɛ ba njəkun dɔ asgar-je dəji-é panè se Jeju lé oy mbɔr nũ wa? ⁴⁵ Lókí oo ta lə njəkun dɔ asgar-je lé, ɛ adi tarəbi Jojepi kadi ɔw un nin Jeju lé. ⁴⁶ Beba Jojepi ndogi takubi, ɔr nin Jeju kagdəsi-ti, bir-é-né ə ilə-é be nin-ti, bole mbal-ti kí 'tɔl sigi. Ə nduburu ər kí boy ya uti-né ta-é. ⁴⁷ Mari kí Magdala k̀ Mari kí kɔ Jojesi d'oo lo kí d'ilə nin Jeju-ti.

Tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lə Jeju

Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jə 20:1-10

16 Lókí ndo taakoo lə jipi-je dəə lé, Mari kí Magdala, k̀ Salome rəm, bá Mari kí kɔ Jaki 'ndogi ubi-je kí əti maji-maji kadi d'ɔw 'ndəm nin Jeju. ² Beba ndo Dimasi kí ndoɔge ratí, kí kàd̀ ubə al bəy ya dɛ d'ɔw dɔbadi-ti. ³ 'Dəji-nɔ́ panè: «Nɔ́ bá à nduburu ndəngrə ər kin kí rangi ta badi-ti kadi-ji ən wa?» ⁴ Ngà lókí d'un kəm-dé taá rəmə d'oo kí ndəngrə ər lé tokí nduburu kilə rangi ngá.

⁵ Lókí d'andi be nin-ti lé rəmə, d'oo basa káre kí ulə kubi kí ngal kí nda isi kí dɔ jikɔl. Lókí d'oo-é lé, 'bəl nɔ́. ⁶ Beba basa lé idə-dé panè: «'Bəli al, səi lé, Jeju kí Najarəti-ti kí 'bə-é kagdəsi-ti lé bá səi 'sangi-é; ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ, adi goto nè; ooi, lo kí d'ilə-é-ti ən. ⁷ ††Dwi idəi njéndó né-je liə, ə idəi Piyər tɔ kí ɛ à ngəbi-si Galile-ti. Lo kin bá a kooi-é-ti, titi kí ɛ idə-si-né kete lé.»

⁸ Beba dɛ 'bəl rəm, 'dadi rəm adi 'tɛɛ be nin-ti lé kí ngɔdi d'ay-nɔ́. Lo kadi 'pa ta-é d'adi dow goto kdɔtalə bəl ində mɛɛ-dé gangi.

† 15:40 Luk 8:2,3 †† 16:7 Mat 26:32; Mar 14:28

Jeju ɔ́i r-é Mari kí Magdala

Mat 28:9-10; Jə 20:11-18

⁹ [Jeju tɔsi ndəl ində lo tɛɛ k̀ ndo Dimasi k̀ ndoɔge ratí. ɛ tɔ́i r-é Mari kí Magdala kí ndoɔki ɛ tubə ndil-je kí maji al siri dɔ-é-ti lé ya kete. ¹⁰ Mari ɔw ɔr poy-é adi njéndó né-je kí d'isi dan mɛɛkɔ́-ti d'isi 'nɔ́. ¹¹ Ngà lókí idə-dé panè Jeju isi kəm, adi n'oo-é k̀ kəm-n'è ya kàrè, dɛ d'oo ta liə ki ta kí tɔgrɔ-ti al.

Jeju tɔ́i r-é njéndó né-je liə joo

Luk 24:13-35

¹² Go-ti, Jeju tɔ́i r-é k̀ rɔ kí mbəl rɔ njéndó né-je-ti liə kí joo kí d'isi d'ɔw ki ngonbe-ti kí wale. ¹³ Dɛ 'təl 'ree d'ɔr poy-é d'adi ndəgi-é-je, bə ya kàrè d'adi-dé mɛɛ-dé al.

Jeju tɔ́i r-é njéndó né-je liə kí dɔ́gi gidi-é káre

Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jə 20:19-23; Knj 1:6-8

¹⁴ Go-ti, Jeju tɔ́i r-é njéndó né-je liə kí dɔ́gi gidi-é káre kí d'isi ta nékuso-ti; ɛ kɔl sə-dé kɔ́ mɛɛngə k̀ mɛɛndə lə-dé kí ɔ́gi-dé kadi d'adi mɛɛ-dé dɛ kí d'oo-é kí tɔsi ndəl ində lo tɛɛ. ¹⁵ †ɛ idə-dé panè: «Dwi k̀ lo lay dɔnangi-ti nè, iləi mɛɛ Poyta kí Maji lə-m adi dow-je lay. ¹⁶ Dow kí adi-m mɛɛ-é ə 'rai-é batəm lé à kaji; ngà dow kí adi mɛɛ-é al lé, ta kí gangi à kusi dɔ-é-ti. ¹⁷ Nékoji-je kí à tɔ́i kadi 'gə-né dɛ kí d'adi-m mɛɛ-dé ban: D'a tubə ndil-je kí maji al k̀ ri-m, d'a pa ta k̀ ndɔ́ ta-je kí sigi, ¹⁸ d'a kuwə li-je k̀ ji-dé rəm, lé d'ay man kí né kí à tɔl dow tɔ-ti ya kàrè à ra sə-dé né al; d'a kində ji-dé dɔ njémɔ́-je-ti ə njémɔ́-je d'a kingə lapiya.»

Jeju təl ɔw dɔrɔ-ti

Luk 24:50-53; Knj 1:9-11

¹⁹ ††Go ta-je-ti kí 'Babe Jeju pa sə-dé lé, Lubə un-é ɔw siə dɔrɔ-ti adi isi dɔ jikɔl-é-ti. ²⁰ Njéndó né-je d'ɔw d'ilə mɛɛ Poyta kí Maji k̀ lo-je lay. 'Babe ra sə-dé kullə rəm, bá ra nékoji-je nɔ́ ya dan-né go Poyta kí Maji kí dɛ 'pa lé tɔ́i-né kadi to ta kí tɔgrɔ-ti.] ††

‡ 16:15 Knj 1:8 †† 16:19 Knj 1:9-11 †† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndəngi k̀ ji-dé k̀ ta greki.

Luki

Ta-je kí dɔ Poyta kí Maji-ti kí Luki ndàngi

Luki tɔji Jeju Kristi kí to Ngon læ dow kí ree kɔɔ sangi nja dow-je kí 'này ə kɔɔ kaji-dé (). Ɛ tɔji ta kí ɔ̃ mee Jeju kɔɔ njéndoo-je, kɔ̃ dené-je, kɔ̃ ngan-je kí dow-je d'oo-dé kí né al. Ɛ tɔji kullə kí Ndil kí aa njay ra mee né-je-ti kí Jeju ra. Njèndàngi mbete kinlé to Dɔktur kí to jipi al, ə kí boy nɔ̃ lé, ɛ ndàngi mbete kin kɔɔ kilə-né mbɛ Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ kaji kí tɔ̃ kɔ̃ takul Jeju Kristi kadi dow-je kí 'to jipi-je al. Luki ndàngi mbete kullə læ njékɔwkulə-je tɔ; ə ɛ ndàngi mbete-je kí joo kinlé adi Teopil kí to dow kí ri-é ba nɔ̃ kí to jipi al. Luki lé, ɛ ya kɔ̃ dɔ-é gə Jeju al, ngà né-je kí sɔbi dɔ kisi kɔ̃ dɔ taá læ Jeju bá ɛ ndər gin-é nɔ̃ rɔ dow-je-ti kí 'gə Jeju maji.

Mbete kinlé, ngal itə mbete-je kí mee kunmindi-ti kí sigi lay. Luki ulə gin-é dɔ né-je kí beti-beti kí sɔbi dɔ koji Jeju ya pa ta dɔ-ti nɔ̃ kɔ̃ gangi-é berere-berere () rəm, pa ta dɔ gin koji-ti liə kí ɛ to-né dow rəm (). Ɛ ɔr poy batəm kí 'ra-é rəm (), nɔ̃ kí Sú nɔ̃-é rəm (), pa ta kí dɔ kullə-ti liə rəm (), bə kí 'bə-é kagdəsi-ti (), kɔ̃ tɔsi kí ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ rəm (). Lo tɔl ta mbete-ti lé, Luki pa ta kí dɔ kəm rəbi-ti kí Jeju ingə-né njéndó né-je liə nja nɔ̃-nɔ̃ go tɔsi-ti kí ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ rəm, bá pa ta kí dɔ né-je-ti kí ɛ ndó-dé kete kadi d'ilə mbɛ Poyta kí Maji mbi dow-je-ti kí rangi. Go-ti, ɛ pa ta kí dɔ kəm rəbi-ti kí Lubə un-né Jeju ɔw-né siə dɔrɔ-ti.

Kulə gin ta

Mar 1:1; Knj 1:1-3

1 Dow-je nɔ̃ ya d'adi rɔ-dé 'ndàngi né-je kí ra né dan-ji-ti nè lé, ²ə 'ndàngi kɔ̃ gangi-é kí j'oo-né ta njékɔ lo-é-ti lo kulə gin-é-ti nū bá 'təl ngannjékullə-je kí njékilə mbɛ ta læ Lubə. ³Beba loki m'dəji ta dɔ né-je-ti kin lay kɔ̃ gangi-é berere-berere lo kulə gin-é-ti nū ya lé, mɔ̃ kàrè nəl-m kadi m'ndàngi kɔ̃ go-é go-é ya m'adi-i i Teopil kí 'to dow kí boy nɔ̃. ⁴M'ndàngi m'adi-i bə, kɔɔ kadi 'gə maji kí néndó-je kí 'ingə kinlé, to néndó-je kí tɔrɔ-ti ya.

Ta kí dɔ koji Jeju-ti kɔ̃ kɔ̃-é basa

Ta kí dɔ koji Jɔ-ti kí njera dow-je batəm

⁵Bal-je-ti kí Erodí to-né ngar dɔnangi Jude-ti lé, njègugnə læ Lubə káre isi nɔ̃, ri-é læ Jakari. Ɛ to dow kí dan kuti dow-je-ti læ Abiya kí ndɔki to njègugi né † ə né to kí gin ka-ti læ Arɔ tɔ. Ne-é lé ri-é læ Eljabeti. ⁶Dɛ joo lay ya 'to dow-je kí njera né kí njururu nɔ̃ Lubə-ti, 'təl rɔ-dé go ndukun-je-ti læ Lubə lay, bá 'təl rɔ-dé go tó mindi 'Babe-ti lay rəm, adi ta goto dɔ-dé-ti. ⁷Ngà dɛ d'oji ngon al, kɔɔtalə Eljabeti lé to kujɔ rəm, bá dɛ joo lay ya 'bɔgə nɔ̃ ngá rəm tɔ.

† Mee Kunmindi-ti kí Low lé, d'uwə njègugnə-je lé kɔ̃ kuti-é kuti-é lo kɔrjoo gid-é sɔ. Adi dɛ kí gin káre 'ra kullə logugi né-ti Dimasi káre-káre.

⁸Ndɔ káre bə, Jakari ɔ̃ ra kullə liə kí tɔ̃ kadi-é ra nɔ̃ Lubə-ti, kɔɔtalə dɛ kɔ̃ kuti dow-je liə bá to ta ra kullə læ-dé, ⁹beba kagi usi dɔ Jakari-ti titi kí njègugnə-je 'ra-né low-low, kadi ɛ bá ɔw mee kəy-ti læ 'Babe, kɔɔ kadi ɔw ró pər nɔ̃kagi kí əti maji logugi né-ti adi Lubə. ¹⁰Dɔ kadi ró nɔ̃kagi-je-ti kí əti maji logugi né-ti lé, kosi dow-je lay d'ɔ̃ 'pa ta kɔ̃ Lubə takəy-ti læ Lubə. ¹¹Rəmə tajinati nè ya malayka læ 'Babe tɛɛ kɔ̃ Jakari kɔy, ɔ̃ taá dɔ kɔ̃, kəl logugi né-ti kí to lo ró nɔ̃kagi-je kí əti maji-maji lé. ¹²Loki Jakari un kəm-é oo-é lé, dɔ-é təl, bəl ində bandi-é bati gangi. ¹³Ngà malayka lé idə-é panə:

«Jakari, 'bəl al.

Kɔɔ ta kí 'pa kɔ̃ Lubə lé, Lubə oo, adi ne-i Eljabeti à koji ngon kí dingəm kadi-i ə 'a kində ri-é læ Jɔ.

¹⁴Ngon lé, à to né rɔnəl nɔ̃ kadi-i rəm, bá dow-je nɔ̃ ya d'a ra rɔnəl dɔ koji-é-ti tɔ.

¹⁵Ɛ à to dow kí boy nɔ̃ takəm 'Babe-ti.

Yibi nduu əse né kəy kí əm tɔ-ti ya ɛ à kəy al. Mee kɔ̃-é-ti nū ya Ndil kí aa njay à rusi mee-é.

¹⁶Ɛ à kadi Israyel-je nɔ̃ 'təl kí rɔ 'Babe Lubə-ti læ-dé.

¹⁷Ɛ à njiyə nɔ̃ 'Babe-ti kɔ̃ tagir-je kɔ̃ tɔgi kí ndɔki Eli ɔw-né,

kɔɔ kadi adi bɔbi ngan-je d'ulə noji nati kɔ̃ ngan-dé-je rəm,

njémwati təl rɔ-dé go ta-ti d'ɔw kɔ̃ tagir

kí titi-nɔ̃ kɔ̃ tagir læ njera né kí njururu-je rəm tɔ.

Bə kɔɔ kadi dow-je 'ra rɔ-dé

ə d'isi dɔ nja-dé-ti kɔɔ ra kullə lə 'Babe.»
¹⁸ Jakari dəji malayka lé panè: «Ri bá à tɔji-m kadi m'gə kí né kinlé à ra né wa? Kɔɔtalə mɔ m'bugə rəm, bá ne-m kàrè bal-é nɔ ngá rəm tɔ.»¹⁹ Malayka lé ilə-é-ti panè: «Mɔ lé, ri-m lə Gabriyel, njèkɔ takəm Lubə-ti. Lubə ulə-m kadi m'ree m'pa sə-i ta rəm, kadi m'ilə Poyta kí Maji kin mbi-i-ti rəm tɔ.²⁰ Yən, 'a kisi bè ya, 'a kasi pa ta al ya sar kadi né kí m'pa ta-é kinlé, né-é ra-né né. Kɔɔtalə ta-je lə-m kí m'pa kí to ta-je kí ndɔ-é asi ə né-é à ra né lé, i 'oo ki ta kí tɔgrɔ-ti al.»
²¹ Gangi lo-é-ti kinlé, dow-je d'ɔ 'ngəbi Jakari ə lo ta igi-dé sál, kɔɔtalə kɔ kí ɛ ɔ mɛɛ kəy-ti lə Lubə bəy ə bəy-bəy kinlé.²² Loki Jakari tɛɛ ndaa-ti ngá lé, ɛ asi pa sə-dé ta al, ya rəmə də 'gə kí né ra-é toki nɔ bè mɛɛ kəy-ti lə Lubə. ɛ ɔy ji-é ra ta-dé-ti pa-né sə-dé ta ə pa ta al bin ya ngá.²³ Beba loki ndɔ kullə liə tingə ngá lé, Jakari təl ɔw be liə gogi.²⁴ Go-ti, ne-é Elijabeti ndan ngon ə bɔɔɔ rɔ-é kəy ya nɔy mɔ ɛ ɛ panè:²⁵ «Yən, ɛ kin bá to né kí maji kí 'Babe ra adi-m dɔkaglo-ti kí nè kin, kɔɔ kɔr-né rɔsɔl dɔ-m-ti takəm dow-je-ti!»

Ta kí dɔ koji Jeju-ti

Mat 1:18-25

²⁶ Nɔy mɛkɛ go-ti lé, Lubə ulə malayka kí ri-é lə Gabriyel dɔnangi Galile-ti mɛɛ bebo-ti káre kí 'ba-é Najaretí,²⁷ †kadi ɔw rɔ ngon mandí-ti kí gə dingəm al bəy kí dingəm kí ri-é lə Jojepi kí to ngon kà Dabidi uwə dɔ-é. Ngon mandí lé ri-é lə Mari.²⁸ Malayka lé ree ɔw kəy go-é-ti ə pa siə ta panè: M'ra-i lapiya, i kí Lubə ra sə-i maji! 'Babe nɔy sə-i!²⁹ Ta kinlé təl dɔ Mari adi ɛ dəji rɔ-é ta panè sé kin to lapiya kí ban bá tanɔ bè wa?³⁰ Malayka lé idə-é panè: Mari, 'bəl al! Kɔɔtalə Lubə ra sə-i maji!³¹ ††Oo bè, 'a ndan ngon, 'a koji ngon kí dingəm, ə 'a kində ri-é lə Jeju.³² ɛ à to dow kí boy ə d'a ba-é Ngon lə Lubə kí njèkisi taá dɔrɔ-ti nū ə 'Babe Lubə à kadi-é isi dɔ kalikɔbe-ti lə ka-é Dabidi.³³ ɛ à kɔɔbe dɔ gin koji-ti lə Jakobi ya sartagangi; tɔgrɔ-ti, kɔɔbe liə lé sɔy-é à goto.³⁴ Beba Mari idə malayka lé panè: Mɔ m'gə dingəm al bəy, ngà né kin à ra né ban ban wa?³⁵ Malayka lé təl ilə-é-ti panè: Ndil kí aa njay à ree dɔ-i-ti rəm, tɔgi Lubə kí njèkisi taá dɔrɔ-ti nū à gəə dɔ-i sipi rəm tɔ. Gin-é kin bá ngon kí 'a koji-é lé à to dow kí aa njay ə d'a ba-é Ngon lə Lubə.³⁶ Yən, noji-i Elijabeti kàrè ndan ngon tɔ. ɛ ndan ngon dɔ bugə-é-ti ə à koji ngon kí dingəm. ɛ kí ndɔki 'ba-é kuji dené lé, ndan ngon ra nɔy mɛkɛ ngá.³⁷ Kɔɔtalə né kí dum Lubə ya goto.³⁸ Beba Mari panè: Mɔ m'to ngonnjékullə lə 'Babe! Kadi-é ra sə-m kí go ta-ti kí i 'pa lé ya. Rəmə malayka lé inɔ Mari ə ɔw.

Kɔw Mari rɔ Elijabeti-ti

1Sa 2:1-10; Pa 113

³⁹ Mɛɛ ndɔ-é-je-ti kinlé ya Mari i usi rəbəə ɔw lɔw bebo-ti káre kí dan mbal-je-ti dɔnangi Jude-ti.⁴⁰ Loki ɔw tɛɛ lé, ɛ ɔw mɛɛ kəy-ti lə Jakari ə ra lapiya Elijabeti.⁴¹ Beba loki Elijabeti oo lapiya kí Mari ra-é lé taá ya, ngon kí mɛɛ-é-ti lé rɔ-é nəl-é adi tɔsi mɛɛ-é gul-gul ə Ndil kí aa njay rusi mɛɛ Elijabeti.⁴² Elijabeti pa ta kɔ ndi-é kí boy panè: Lubə tɔr ndi-é dɔ-i-ti dan den-je-je-ti lay, ngon kí mɛɛ-i-ti kàrè Lubə tɔr ndi-é dɔ-é-ti tɔ.⁴³ ɔ mɔ kin ya m'asi kadi kɔ 'Babe lə-m ree be lə-m wa!⁴⁴ M'pa bè kɔɔtalə loki lapiya kí i 'ra-m lé gangi mbi-m-ti taá ya rəmə, rɔ ngon kí mɛɛ-m-ti nəl-é adi tɔsi mɛɛ-m gul-gul.⁴⁵ I 'to dené kí njènékumə, kɔɔtalə i adi mɛɛ-i toki né-je lay kí 'Babe idə-i ta-é lé, à ra né ya.

⁴⁶ Mari panè:

Ndil-m ɔsi gaji 'Babe rəm,

⁴⁷ ra rɔnəl dɔ Lubə-ti kí to Njèkaji-m,

⁴⁸ kɔɔtalə ɛ ilə rəti oo-m mɔ ngonnjékullə liə

kí dené kí m'asi né al,

adi kɔ nè kɔw ki kete kinlé,

dow-je lay ya d'a ba-m njènékumə.

⁴⁹ Kɔɔtalə njètɔgi-je lay

ra né-je kí boy-boy ya adi-m.

ɛ to dow kí aa njay

⁵⁰ rəm, koo kəmtondoo liə nɔy kí njébəl ndil-é kɔ dɔ bal-bal ya.

⁵¹ ɛ ɔji tɔgi-é;

Dow-je kí d'ɔw kɔ tagir kində kàdɔ-dé lé,

ɛ sane-dé kati-kati,

⁵² 'boy-je lé, ɛ ɔr-dé kɔgi dɔ kalikɔbe-je-ti lə-dé,

dow-je kí njésɔl dɔ-dé lé, ɛ un-dé kí taá,

⁵³ dow-je kí bo ra-dé lé, ɛ adi-dé nékingə-je mburuki-mburuki, ngà njénékingə-je rəmə, ɛ tubə-dé adi d'ɔw kɔ ji-dé kí dɔgi.

⁵⁴⁻⁵⁵ Mɛɛ-é ole dɔ ta-ti kí ndɔki ɛ pa adi ka-ji-je

panè, n'a koo kəmtondoo lə

Abakam kɔ nganka-é-je ya sartagangi lé,

bəba ɛ ra kɔ gin dow-je kí 'to Israyel-je kí 'to ngan-njékullə-je liə.

⁵⁶ Mari isi rɔ Elijabeti-ti nɔɔ ya à kasi nɔy mutə je bè bá təl ɔw be liə gogi.

Koji Jɔ kí njèra dow-je batəm

⁵⁷ Loki ndɔ koji ngon lə Elijabeti asi lé, ɛ oji ngon kí dingəm.⁵⁸ Njétakəy-je lə Elijabeti kɔ noji-é-je d'oo poy koo kí 'Babe oo kəmtondoo liə lé, də 'ra rɔnəl siə.

⁵⁹ Nɔ jinɔy joo go-ti lé, də 'ree kadi d'ijə ngon lé gan-jangi ə ndigi 'ba-é Jakari kí to ri bɔbi-é.⁶⁰ Ngà kɔ-é un ta panè: Á-à! D'a ba-é Jɔ.⁶¹ Rəmə də 'təl 'pa siə 'panè: Dow kí dan noji-i-je-ti kí ri-é tanɔ bè ya goto.⁶² Go-ti,

'ra ji-dé 'dajj-né Jakari sé e ndigi kadi 'ba ngon lé ná wa? ⁶³ Beba Jakari dajj-dé bəgrə ə ndāngi né-ti panè: Ri-é lə Jə. Rəmə də lay ya ndil-dé tɛɛ sɔy. ⁶⁴ Tajinati nè ya ta Jakari tɛɛ ə ndɔ-é dírə bə̀rə̀rə̀, adì pa ta ɔsi-né gajj Lubə. ⁶⁵ Dow-je lay kí go lo-ti kí tin kinlé, bəl ində bandi-dé gangi rəm, bá də kí d'isi dan mbal-je-ti lay kí dɔnangi Jude-ti kàrè, d'ɔr-nə poy né-je lay kí ra né kinlé rəm tɔ. ⁶⁶ Dɛ lay kí ta-je kin usi mbi-dé-ti lé, 'gír dɔ-ti ə 'panè: Ngon kinlé à to dow kí ban-ban ən ə! Kdɔtalə tɔgi 'Babe nəy siə.

⁶⁷ Ndil kí aa njay rusi mɛɛ ɔɔbi-é Jakari, adì pa ta kí ta Lubə-ti panè:

⁶⁸ Kɔsgajj kí dɔ 'Babe Lubə-ti lə Israyel-je, kdɔtalə kilə kí ilə kəm-é gɔ dow-je liə rəm, taa kí e taa-dé ilə-dé taá rəm tɔ.

⁶⁹ Dan nganka Dabidi-ti kí to ngonnjékullə liə lé, 'Babe adì njètɔgi kí njètaa-ji kilə-ji taá tɛɛ kɔ ta lə-ji.

⁷⁰ E adì njètaa-ji kilə-ji taá tɛɛ titi kí e adì njépata-je kí ta-é-ti kí 'to dow-je kí d'aa njay 'pa-né kete low nū

⁷¹ 'panè: N'a taa-ji kilə-ji taá ji njéba-je-ti lə-ji, bá n'a kɔr-ji kɔgi gin tɔgi-ti lə dow-je kí njékɔsi-ji kɔ ta rəm tɔ.

⁷² Beba e oo kəmtondoo lə ka-ji-je ə mɛɛ-é ole dɔ noji-ti kí aa njay kí e ulə natì sə-dé, ⁷³ titi kí ndɔki ubi-né ɔ-é adì ka-ji Abrakam panè:

⁷⁴⁻⁷⁵ M'a taa-si ji njéba-je-ti lə-si kilə-si taá, m'a kadi ɔi takəm-m-ti 'poli-mi kɔ ɔ-si kí aa njay, a rai né kí njururu kɔ ndɔ-je lay kí a kisi-né kɔ dɔ-si taá nal bəl né madi.

⁷⁶ Ə i ngon kí bər kinlé, d'a ba-i njépata kí ta Lubə-ti kí njékisi taá dɔrɔ-ti nū.

Kdɔtalə i a njiyə kete nɔ 'Babe-ti kɔ ra rəbi-je liə rəm,

⁷⁷ kɔ kadi adì kəm dow-je liə ijə dɔ kajj-ti kí Lubə à kajj-dé, kɔ takul kiŋə kí à kiŋə go majal-je lə-dé kɔgi.

⁷⁸ Kdɔtalə Lubə lə-ji lé to njékoo kəmtondoo kí nɔ. Koo kəmtondoo liə lé, bá adì kàdɔ ubə-né taá kɔ ta lə-ji,

⁷⁹ kɔ kadi ndógi dɔ dow-je-ti kí d'isi lo kí ndul-ti kí d'isi 'bəl koy rəm, bá kɔ kadi ɔr nɔ-ji adì j'isi kɔ lapiya rəm tɔ.

⁸⁰ Ngà ngon lé, tɔgi, bá Ndil kí aa njay adì gosì liə usi dɔ madi-é-ti rəm tɔ. E isi diləlo-ti ya sar ndɔ-ti kí e tɛɛ tɔji-né ɔ-é adì Israyel-je 'gə-é-né.

Koju Jeju
Mat 1:18-25

2 Dɔgangi bal-ti kí d'oji-né Jə lé, Sejar Ogusti kí to ngar kí boy un ndu kadi dow-je lay kí mɛɛ beko-je-ti liə d'ində ri-dé mɛɛ mbete tidə kɔr dow-je-ti. ² Kində ri mɛɛ mbete tidə kɔr dow-je-ti kinlé, e ya to kí dɔsɔy sakì-sakì loki Kiriniyusi to-né Gubərnər kí dɔnangi Siri-

ti. ³ Beba nɔ-nɔ ya kàrè ɔw bebo-ti liə kɔ kadi d'ində ri-é.

⁴ Gangi-é-ti kin bá Jojepi kàrè j bebo Najaretì dɔnangi Galile-ti, ɔw dɔnangi Jude-ti mɛɛ bebo Betlekəm-ti, kí to bekoji Dabidi, kdɔtalə e to dow kí gin koji-ti lə Dabidi. ⁵ Jojepi kɔ Mari kí e uwə dɔ-é ya ə ndan ngon lé, d'ɔw kɔ kadi d'ində ri-dé mɛɛ mbete tidə kɔr dow-je-ti tɔ.

⁶ Loki 'nəy mɛɛ bebo Betlekəm-ti lé ya bəy rəmə, ndo koji ngon lə Mari asi. ⁷ Mari oji ngon kí dingəm kí to ngon dɔdər-ə ə bir-é kɔ kubi, ilə-é mɛɛ bəgrə kuso né-ti lə dɔ-je, kdɔtalə lo tɔ goto kəymba-je-ti.

⁸ Njénékul-je kàrè d'isi dɔgore lo-ti kí káre kinlé nɔ, 'to bi ndɔɔ al, d'isi 'ngəm nékul-je lə-dé. ⁹ Rəmə, malayka lə 'Babe tɛɛ dɔ-dé-ti busi ə 'Babe ra adì lo ndógi dɔ-dé-ti doo adì bəl ində bandi-dé bati gangi. ¹⁰ Ngà malayka lé idə-dé panè: 'Bəli al, kdɔtalə m'ree kɔ Poyta kí Maji kɔ kilə mbi-si-ti. To Poyta kí à kadi dow-je lay rɔnəl nɔ. Poyta lé ban: ¹¹ Bone, mɛɛ bebo-ti lə Dabidi, d'oji Njékajj dow-je d'adi-si, adì to Kristi †, kí to 'Babe. ¹² Ooi bè, né kí à tɔji kadi 'gəi-né ən: A kooi ngon kí bər, kí 'bir-é kɔ kubi, d'ilə-é mɛɛ bəgrə kuso né-ti lə dɔ-je.

¹³ Loki idə-dé ta kinlé bè ya rəmə, tajinati nè ya kosi malayka-je kí 'to njérɔ-je kí dɔrɔ-ti kí 'tò nduy-nduy d'ində ndi-dé natì kí malayka lé, 'tɔy Lubə 'panè:

¹⁴ Kɔsgajj kí dɔ Lubə-ti mɛɛ lo-je-ti kí taá nū ə lapiya tɔ dɔnangi-ti dɔ dow-je-ti kí Lubə ndigi-dé.

¹⁵ Loki malayka-je d'ingə njénékul-je, 'təl d'ɔw dɔrɔ-ti gogi lé, njénékul-je d'ɔji-nɔ ta 'panè: Adì j'ɔwi njal Betlekəm, j'ooi né kí ra né bá 'Babe tɛɛ kɔ dɔ-é adì j'gəi kin. ¹⁶ Dɛ d'ɔti kɔ nja ngɔdi-é ya d'ɔw ə d'ingə Jojepi-je kɔ Mari, kɔ ngon kí bər kí d'ilə-é mɛɛ nékuso né-ti lə dɔ-je lé tɔ. ¹⁷ Loki njénékul-je d'oo ngon kí bər lé rəmə, dɛ d'ɔr poyta kí malayka lə 'Babe idə-dé ɔɔbi dɔ ngon kinlé. ¹⁸ Poy ta kí njénékul-je d'ɔr lé, ɔr ndil dow-je lay kí d'oo. ¹⁹ Ngà Mari rəmə, e ngəm ta-je kin lay mɛɛ-é-ti ə laji dɔ-ti taá-taá. ²⁰ Loki njénékul-je d'isi 'təl ki gogi lé, dɛ 'tɔy Lubə rəm, bá d'ɔsi gajj-é taá-taá, kdɔtalə né-je lay kí d'oo ta-é kɔ mbi-dé rəm, d'oo kɔ kəm-dé lé, ɔw natì berere-berere kɔ ta kí malayka idə-dé lé ya.

D'ɔw kɔ Jeju mɛɛ kəy-ti lə Lubə

²¹ †Loki ngon ra ndɔ jinəy joo lé, d'ijə-é ganjangi ə d'ində ri-é lə Jeju kí to ri kí malayka idə-dé kete loki 'ndan-é-né al ya bəy. ²² Loki ndɔ kí kadi d'aa ɔ-dé njay kí go ndukun-ti lə Moiyiji asi lé, Jojepi-je kɔ Mari d'un ngon lé 'ree siə mɛɛ bebo Jorijaləm-ti kɔ tɔji-é 'Babe. ²³ Kdɔtalə 'ndāngi mɛɛ mbete ndukun-ti lə 'Babe 'panè: Ngon dɔdər dɔ kí to ɔɔbi əse ngon kí dingəm kí to dər lé, d'a kɔr-é kində-é tagay kadi 'Babe. ²⁴ Rəm

† Mis 5:1-2 †† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é. ‡ Eja 9:5 †† 2:21 Luk 1:31

ree-dé bebo Jorijalëm-ti lé, 'ree kɔɔ kadi kadkare kí kadi toki kilə məsi-é nangi titi kí ndukun lə 'Babe pa-né panè: I a kadi dɔdum-je joo əse ngan dəngɔɔnda-je joo. †

²⁵ Dingəm káre bè isi bebo Jorijalëm-ti nɔɔ ri-é lə Simiyɔ, to dow kí njèra né kí njururu rəm, bá to njèkilə kuji dɔ Lubə-ti rəm tɔ. Ǝ isi ngəbi njəkaji Israyel-je; Ndil kí aa njay isi mɛɛ-é rəm tɔ. ²⁶ Ndil kí aa njay adi-é gə kete panè: 'A koy al ya sar kadi 'a koo dow kí 'Babe à kulə siə kí to Kristi lé mɔki tá. ²⁷ Ndil kí aa njay ɔsi Simiyɔ lé adi-é ɔw takəy-ti lə Lubə, rəmə Jeju kàrè njékoji-é-je d'un-é d'ɔw siə takəy-ti lə Lubə tɔ; kɔɔ kadi 'ra né-je dɔ-é-ti kí go ndukun-ti lə Lubə. ²⁸ Simiyɔ taa Jeju uwə-é kàdɪ-é-ti ə ɔsi gaji Lubə panè:

²⁹ Kí nè kinlé, 'Babe, 'iṅə-m mɔ ngonnjékullə lə-i adi m'ɔw kɪ lapiya, kɔɔ kun mindi lə-i lé, né-é ra né ngá.

³⁰ Kɔɔtalə kəm-m oo njəkaji dow-je kí ulə siə lé.

³¹ Njəkaji dow-je kí 'uwə dɔ-é kete kɔɔ gin dow-je lay.

³² Ǝ to lo kí à ndógi dɔ gin dow-je-ti kí rangi rəm, bá ɛ to riba lə gin dow-je lə-i kí 'to israyel-je rəm tɔ.

³³ Ta-je kí Simiyɔ pa dɔ Jeju-ti lé, ɔr ndil njékoji-é-je.

³⁴ Simiyɔ tɔr ndi-é dɔ-dé-ti ə idə Mari kí kɔ Jeju panè: 'Oo maji, ngon kinlé, Lubə mbəti-é kadi to gin kusi lə Israyel-je nɔɔ rəm, gin kɪ taá lə Israyel-je nɔɔ rəm, ɛ à to nékɔji lə Lubə kí ta dow-je à kasi-nɔɔ dɔ-ti al. ³⁵ Bè kɔɔ kadi kujə tagir kí bɔɔɔ rɔ-é mɛɛ dow-je-ti nɔɔ. Ngà i rəmə, né kí to à tɔɔ bəngrə-i, titi kí kiyəɔ mbuti-né bəngrə dow kin bè.

³⁶ Dené káre kí to njèpata kí ta Lubə-ti isi nɔɔ tɔ; ri-é lə An. Ǝ to ngon lə Panuwel, gin koji-ti lə Ajer. To dené kí bugə gurə-gurə ngá. Taa ngɔw mandi-é-ti ra bal siri-rè bəy ya ngɔbi-é oy, ³⁷ adi ɛ təl dené kí njəngɔwko; bal-é ra kɔrjinəy joo gidi-é ɔ. An lé, iṅə takəy lə Lubə al; ɛ pole Lubə ndɔɔ rəm, kada rəm; ɛ ɔgi rɔ-é nékuso kɪ man kɔy taá-taá, pa ta kɪ Lubə tɔ. ³⁸ Dɔkàdɪ-é-ti kí d'ɔw-né kɪ Jeju takəy-ti lə Lubə lé, An kàrè ree tɛɛ nɔɔ tɔ. Ǝ tɔy Lubə rəm, pa ta lə Jeju adi dow-je lay kí d'isi 'ngəbi taa kí Lubə à taa bebo Jorijalëm kilə-é taá.

³⁹ ††Loki Jojepi-je kɪ Mari 'ra né-je lay kí ndukun lə 'Babe ɔji kadi 'ra lé, dɛ 'təl d'ɔw lo kisi-dé-ti bebo Najaretɪ, dɔnangi Galile-ti gogi.

⁴⁰ Ngon lé, tɔgi rəm, rɔ-é ngə rəm, ɔw kɪ gosi nɔɔ rəm, bá ramaji lə Lubə nɔy siə rəm tɔ.

Jeju ra bal dɔgi gidi-é joo ə naji ta kɪ njéndó dow-je ndukun-je

⁴¹ Jeju lé, bal-je lay ya njékoji-é-je d'ɔw bebo Jorijalëm-ti lo ra nɔy Paki-ti.

⁴² Beba loki ɛ ra bal dɔgi gidi-é joo lé, d'ɔw siə kəm-dé-ti bebo Jorijalëm-ti lo ra nɔy Paki-ti, titi kí 'ra-né kɪ bal-é bal-é. ⁴³ Ngà loki ndɔ ra nɔy Paki tingə lé, njékoji-

é-je 'təl d'isi d'ɔw kí bee gogi, ngà ngon-dé Jeju lé, təl nɔy bebo Jorijalëm-ti adi dɛ 'gə go-é al. ⁴⁴ Dɛ 'giri kí à kɔw dan madi kɔw mba-je-ti lə-dé nɔɔ, adi 'njiyə ndɔ káre bikti bəy bá 'tum gin ndole-é dan noji-dé-je-ti, kɪ dan dow-je-ti kí 'gə-dé. ⁴⁵ Ngà loki d'ingə-é al lé, dɛ d'ɔsi 'təl d'ɔw bebo Jorijalëm-ti gogi kɔɔ ndole-é. ⁴⁶ Ndɔ kí njékungi-ti mutə bá d'ingə-é takəy-ti lə Lubə; ɛ isi dan njéndó dow-je ndukun-je-ti, isi oo ta lə-dé rəm, bá isi daji-dé ta rəm tɔ. ⁴⁷ Dow-je lay kí d'isi d'oo ta liə lé, négə liə kɪ ta kí isi ilə-dé-ti lé, ɔr ndil-dé. ⁴⁸ Loki njékoji-é-je d'oo-é takəy-ti lə Lubə lé, ndil-dé tɛɛ sɔy adi kɔ-é pa siə panè: Ngon-m! Kin to ri ə 'ra sə-ji bè? 'Oo, je kɪ bɔbi-i j'ndol-i kɪ mɛɛ-ji kí ɔ kákáká. ⁴⁹ Jeju təl ilə-dé-ti panè: Sɔji ndoli-mi kɔɔ ri wa? 'Gəi kí tɔ kadi m'ində kəm-m go kullə-je-ti lə Bɔbi-m al wa? ⁵⁰ Ngà ta kí Jeju pa sə-dé lé, dɛ 'gə mɛɛ-é al. ⁵¹ Jeju ɔti ɔw sə-dé bebo Najaretɪ-ti; ɛ ɔɔl dɔ-é nɔ njékoji-é-je-ti. Kɔ-é ngəm né-je kin lay mɛɛ-é-ti.

⁵² Jeju tɔgi ə gosi liə usi dɔ madi-é-ti rəm, ramaji lə Lubə nɔy siə rəm, bá dow-je 'ndigi-é rəm tɔ.

Jə kí njèra dow-je batəm ilə mbɛ Poyta kí Maji

Mat 3:1-12; Mar 1:1-8; Jə 1:6-8,19-28

3 Bal kí njékungi-ti dɔgi gidi-é mɪ kí Tiber Sejar ngar kí boy ɔ-né be lé, Pɔsi Pilati to gubərnər kí dɔnangi Jude-ti, Erodɪ ɔ be dɔnangi Galile-ti, ə ngonkɔ-é Pilipi ɔ be dɔnangi Itire-ti kɪ dɔnangi Trakoniti, Lisaniyasi ɔ be dɔnangi Abilən-ti, ² bal-je-ti kí An kɪ Kayipi 'to-né burə dɔ njégugnə-je; bal-é-je-ti kinlé bá Lubə pa-né ta kɪ Jə kí ngon lə Jakari diləlo-ti.

³ Jə ɔw kí go dɔnangi lay kí kàdɪ ba Jurde-ti, ilə mbɛ kadi dow-je 'ra batəm d'iṅə-né panjiyə-dé kí maji al kɔgi, kɔɔ kadi Lubə iṅə-né go majal-je lə-dé kɔgi, ⁴ titi kí Ejay njèpata kí ta Lubə-ti ndàngi-né mɛɛ mbete-ti panè:

Ndi dow ba diləlo-ti panè:

'Rai rəbi lə 'Babe!

'Rai ngan rəbi-je liə adi ɔ njururu-njururu!

⁵ 'Tuləi wol lo-je lay adi asi-nɔɔ pee-pee!

Mbal-je kí ngal kɪ kí ɔɔji lay ya, 'tugəi-dé kɪ nangi!

Rəbi-je kí ndu gundi-gundi lé, 'ndaji adi ɔ njururu-njururu!

Rəbi-je kí tɔr wuti-wuti lé, 'tuləi adi asi-nɔɔ pee-pee.

⁶ Ə nɔ-nɔ ya à koo kaji kí Lubə à kaji dow-je lé.

⁷ †Beba Jə idə kosi dow-je kí 'ree rɔ-é-ti kɔɔ kadi ra-dé batəm lé panè: Sɔji kí mɛɛ-si ndul titi-nɔɔ kɪ mɛɛ li pii-je bè kan! Nɔɔ bá idə-si kadi ɔyi wɔngi kí à ree lé wa?

⁸ ††Adi kullə ra-si tuwə kullə ra dow-je kí d'iṅə panjiyə-dé-je kí maji al kɔgi bane; bi 'giri mɛɛ-si painè 'toi nganka Abrakam ya bè par al. Ə m'idə-si rəsi m'adi ooi kí ər-je kin ya kàrè Lubə asi təl-dé nganka Abrakam-ti kare. ⁹ ††Ə kungə ya kàrè d'ində pèrèrè kàdɪ kagi-je-ti

† Mbl 12:6,8 †† 2:39 Mat 2:23

‡ 3:7 Mat 12:34; 23:33 †† 3:8 Jə 8:33 †† 3:9 Mat 7:19

káre-káre lay ngá, adi kagi kí kandi-é maji al lé, d'a tugə-é dɔ njirə-é-ti kɔɔ kilə-é dan pər-ti.

¹⁰ Beba kosi dow-je 'dəji-é 'panè: Bè ngà, j'a ra ban ngá wa? ¹¹ E ilə-dé-ti panè: Dow kí ɔw kɪ kubi joo rəmə, adi káre dow kí 'liə goto, ə dow kí ɔw kɪ nékuso kàrè kadi ra bè ya tɔ.

¹² †Njétaalambo-je kàrè 'ree kadi Jə ra-dé batəm tɔ. Beba 'dəji-é 'panè: Njèndó dow-je né, jə j'a ra ban wa? ¹³ E idə-dé panè: Né kí d'un ndu dɔ-ti kadi dow-je d'adi lé, iləi kí rangi dɔ-ti al.

¹⁴ Asgar-je 'ree 'dəji-é tɔ 'panè: Ə jə, j'a ra ban wa? E idə-dé panè: 'Taai né lə dow kí lə njètɔgi-ti al, bá iləi ta dɔ dow-ti kɪ ndangi kare 'taai-né né liə al rəm tɔ. Ngà ori kəm-si dɔ là kun-si-ti ya.

¹⁵ Titi kí kosi dow-je lay d'isi 'ngəbi-né pèrèrè lé, 'gir mɛɛ-dé-ti sé Jə bá to Kristi †† lé wa? ¹⁶ Ngá bá Jə idə-dé lay panè: Mə m'ra-si batəm kí mani, ngà ɛ kí tɔgi-é itə-m nɔ ya ɔw ree go-m-ti nɔɔ, ə kulə saba liə ya kàrè m'-tuwə kadi m'tuti al. E à ra-si batəm kɪ Ndil kí aa njay rəm, kɪ pər rəm tɔ. ¹⁷ E ɔw kɪ né tó-né liə ji-é-ti nɔɔ; à ra lo tó né liə, ə à mbɔ ko mɛɛ damə liə, ngà tisə-é bá à kungi dan pər-ti kí à koy al sartagangi.

¹⁸ Beba Jə ilə mbɛ Poyta kí Maji adi dow-je, ə mbusi nja-dé kɪ ta-je kí rangi nɔ ya bəy. ¹⁹ †Ngà Erodi kí to njèkɔbe dɔnangi Galilé-ti lé taa Erodiadi ne ngonkɔ-é rəm, bá ra né-je kí maji al maji al adi Jə kɔl siə. ²⁰ Rəmə təl ə dɔ-ti nɔɔ ilə Jə dangay-ti bəy.

Jeju ra batəm

Mat 3:13-17; Mar 1:9-11; Jə 1:32-34

²¹ Loki dow-je lay 'ra batəm lé, Jeju kàrè 'ra-é batəm tɔ. Beba loki ɛ ə pa ta kɪ Lubə lé, ta dɔrə tɛɛ; ²² †† Ndil kí aa njay təl titi-nə kɪ dəngɔndə bè ree isi dɔ-é-ti. Rəmə ndi dow bá dɔrə-ti panè: «'To Ngon-m, m'ində-i dan kəm-m-ti, rɔ-m nəl-m dɔ-i-ti nɔ.»

Kɔr gin ka Jeju

Mat 1:1-17

²³ Jeju ra bal kɔrmutə-je bè bəy bá ulə gin kullə liə. Titi kí dow-je 'gir-né lé, ɛ to ngon lə Jojepi, Jojepi to ngon lə Eli, ²⁴ Eli to ngon lə Matati; Matati to ngon lə Lebi; Lebi to ngon lə Melki; Melki to ngon lə Yanəy; Yanəy to ngon lə Jojepi; ²⁵ Jojepi to ngon lə Matatias; Matatias to ngon lə Amosi; Amosi to ngon lə Naum; Naum to ngon lə Esli; Esli to ngon lə Nagay; ²⁶ Nagay to ngon lə Maati; Maati to ngon lə Matatias; Matatias to ngon lə Seməy; Seməy to ngon lə Yose; Yose to ngon lə Yoda; ²⁷ Yoda to ngon lə Yonan; Yonan to ngon lə Resa; Resa to ngon lə Jorobabel; Jorobabel to ngon lə Salatiyel; Salatiyel to ngon lə Neri; ²⁸ Neri to ngon lə Melki; Melki to ngon lə Adi; Adi to ngon lə

† 3:12 Luk 7:29 †† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.
‡ 3:19 Mat 14:3,4; Mar 6:17,18 †† 3:22 Mat 3:17; Mar 1:11; Luk 9:35

Kosam; Kosam to ngon lə Elmadam; Elmadam to ngon lə Er; ²⁹ Er to ngon lə Jeju; Jeju to ngon lə Eliyejer; Eliyejer to ngon lə Yorim; Yorim to ngon lə Matati; Matati to ngon lə Lebi; ³⁰ Lebi to ngon lə Simiyɔ; Simiyɔ to ngon lə Juda; Juda to ngon lə Jojepi; Jojepi to ngon lə Yonam; Yonam to ngon lə Eliyakim; ³¹ Eliyakim to ngon lə Meleya; Meleya to ngon lə Menna; Menna to ngon lə Matata; Matata to ngon lə Natə; ³² Natə to ngon lə Dabidi; Dabidi to ngon lə Jese; Jese to ngon lə Obedi; Obedi to ngon lə Bowaji; Bowaji to ngon lə Salmɔ; Salmɔ to ngon lə Nasɔ; ³³ Nasɔ to ngon lə Aminadabi; Aminadabi to ngon lə Admi; Admi to ngon lə Arni; Arni to ngon lə Esrɔm; Esrɔm to ngon lə Paresi; Paresi to ngon lə Juda; ³⁴ Juda to ngon lə Jakobi; Jakobi to ngon lə Isaki; Isaki to ngon lə Abrakam; Abrakam to ngon lə Tera; Tera to ngon lə Naɔr; ³⁵ Naɔr to ngon lə Serugi; Serugi to ngon lə Reu; Reu to ngon lə Pelegi; Pelegi to ngon lə Eber; Eber to ngon lə Sila; ³⁶ Sila to ngon lə Kaynam; Kaynam to ngon lə Arpajadi; Arpajadi to ngon lə Sem; Sem to ngon lə Nuwe; Nuwe to ngon lə Lemeki; ³⁷ Lemeki to ngon lə Matusalem; Matusalem to ngon lə Enɔki; Enɔki to ngon lə Yeredi; Yeredi to ngon lə Maleleyel; Maleleyel to ngon lə Kenam; ³⁸ Kenam to ngon lə Enosi; Enosi to ngon lə Seti; Seti to ngon lə Adam; Adam to Ngon lə Lubə.

Ta lə nə kí Sú nə Jeju

Mat 4:1-11; Mar 1:12-13

4 Ndil kí aa njay rusi Jeju, beba loki ɛ təl ta ba Jur-dɛ-ti ree rəmə Ndil kí aa njay lé ɔr nɔ-é ɔw siə dilə-lo-ti. ² Lo-é-ti kin bá Sú nə-é-ti ndɔ kɔrɔɔ. Nɔɔ kí kɔrɔɔ kinlé, né ya kàrè Jeju uso al adi go ndɔ-je-ti kinlé, bo ra-é. ³ Beba Sú ree rɔ-é-ti pa siə panè: «Kinə 'to Ngon lə Lubə ya rəmə, 'un ndu adi ər kin təl mbə.» ⁴ Ə Jeju ilə-é-ti panè: «'Ndangi 'panè: "Dow à kisi kɪ dɔ-é taá kɪ takul nékuso ya par al."»

⁵ Sú ɔr Jeju ɔw siə lo-ti kí j taá nɔ rəmə, kəm kí kində jipi bè ya tɔji-é kɔbe-je kí dɔnangi-ti nè kin lay ⁶ ə idə-é panè: «M'a kadi-i j be dɔ-ti lay rəm, m'a kadi-i riba kí dɔ kɔbe-je-ti kinlé rəm tɔ. Kɔtələ to né kí d'adi tɔ mɛɛ ji-m-ti, adi dow kí mɛɛ-m ndigi kadi m'adi-é ya m'a kadi-é. ⁷ Adi kinə dɔ-i ya 'ɔsi nangi nɔ-m-ti lé, m'a kadi to kí lə-i ya lay.» ⁸ Jeju təl ilə-é-ti panè: «'Ndangi 'panè: "'Babe Lubə lə-i bá 'a kɔsi dɔ-i nangi nɔ-é-ti ə ɛ ya kɪ kár-é bá 'a pole-é †.»

⁹ Go-ti, Sú ɔr-é ɔw siə mɛɛ bebo Jorijalem-ti, adi-é ə taá sam kəy-ti lə Lubə bá idə-é panè: «Kinə 'to Ngon lə Lubə ya rəmə, 'ə nè ya 'kilə 'usi nangi.

Kɔɔ 'ndangi 'panè:

¹⁰ "Lubə à kun ndu kadi malayka-je liə kɔɔ ta lə-i, kɔɔ kadi d'ində kəm-dé go-i-ti."

¹¹ Ə 'ndangi bəy 'panè:

“Dɛ d'a kində ji-dé kuwə-i-né taá, nè nja-i à kɪ dar ər.”¹² Jeju təl ilə-é-ti panè: «'Ndàngi 'panè: "'A nɔ 'Babe Lubə lə-i al.”¹³ Loki Sú nɔ Jeju mɛɛ né-je-ti lay adi gin-é gangi lé, ɛ ɔ r-é ngərəngi iŋə-é sar ya kɔɔ ngəbi-né kəm lo kí rangi.

Kullə lə jeju dɔnangi Galile-ti

Jeju ndó ta lə Lubə mɛɛ bebo Najaret-ti

¹⁴ Jeju təl ɔw dɔnangi Galile-ti gogi kɪ tɔgi kí Ndil kí aa njay adi-é, ə ri-é ba ɔ r lo dɔnangi-ti kí tin kin lay. ¹⁵ ɛ ɔw ndó né dow-je mɛɛ kəykəwnɔ-je-ti lə jipi-je ə dow-je lay ya 'piti-é.

¹⁶ Beba Jeju ɔw tɛɛ bebo Najaret-ti kí to lo kí d'oti-é-ti, ə ɔw mɛɛ kəykəwnɔ-ti lə jipi-je ndɔ taakoo-ti lə-dé titi kí isi ra-né kete-kete. ɛ j taá kɔɔ ndó mbete kí aa njay kadi dow-je.¹⁷ Beba d'un mbete kí EJay kí to njèpata kí ta Lubə-ti ndàngi d'adi-é. Loki ɛ taa lé, tɛɛ mɛɛ-é ə in-gə lo kí ndàngi ta-ti 'panè:

¹⁸ Ndil kí aa njay lə 'Babe ree nɔy sə-m kɔɔtalə 'Babe mbəti-m [kɔɔ kadi m'ɔl mɛɛ dow-je kí mɛɛ-dé gangi man] † rəm, bá kɔɔ kadi m'ilə mbɛ Poyta kí Maji m'adi njéndoo-je rəm ɔ.

ɛ ulə-m kadi m'pa ta rəsi m'adi bə-je toki Lubə à taa-dé kilə-dé taá rəm, kadi m'pa ta rəsi m'adi njékəmtɔ-je toki kəm-dé à koo lo rəm, dow-je kí dow-je d'adi-dé kɔɔ lé, ɛ ulə-m kadi m'taa-dé m'ilə-dé taá rəm,

¹⁹ bá bal ramaji lə 'Babe lé, kadi m'pa ta-é rəsi ya m'adi dow-je rəm ɔ ††.

²⁰ Go-ti, Jeju ndəm mbete lé nati ə təl-né adi ngonnjəkullə káre, ngá bá təl isi nangi bəy †. Rəmə dow-je lay kí d'isi mɛɛ kəykəwnɔ-ti lə jipi-je lé, kəm-dé tɔ dɔ-é-ti sikim.

²¹ Beba ɛ un ta idə-dé panè: Ta kí mɛɛ mbete-ti kí aa njay kí ooi kinlé, né-é ra né bone ngá. ²² Dow-je lay ya 'pa ta kí dɔ-é-ti maji nɔ rəm, ta-je kí sɔbi dɔ ramaji lə Lubə kí tɛɛ ta-é-ti lé, ɔ r ndil-dé adi 'panè: ɛ kan to ngon lə Jojepi lé ya al wa! ²³ Beba Jeju pa sə-dé panè: Gosta kí panè: «Dɔktur, i ya 'aji rɔ-i» kinlé a pai sə-m ya rɔti. Ə a pai sə-m painè: Né-je lay kí i 'ra bebo Kapernayim-ti ə j'oo ta-é kinlé, 'ra be kí i tɔgi-ti nè kin ya adi j'oo ɔ. ²⁴ ††Beba Jeju idə-dé panè: Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; njèpata kí ta Lubə-ti kí dow-je kí bekoji-é-ti d'a kuwə-é kí rɔ-dé-ti maji ya goto. ²⁵ Yən, m'a kidə-si ta kí tɔgrɔ-ti: Dɔgangi bal-je-ti lə Eli lé, njéngɔwkoy-je 'nɔ dɔ-

nangi Israyel-ti. Beba loki ndi ədi al asi bal mutə kɪ nɔy məkɛ lé, go dɔnangi-ti kí nè kin lay ya bo ra dow-je titi nɔ ya, ²⁶ ngá dan njéngɔwkoy-je-ti kinlé, dow káre ya kàrè Lubə ulə Eli rɔ-é-ti al. Ngá ɛ ulə-é rɔ njéngɔwkoy-ti káre kí dɔnangi Sidɔ-ti mɛɛ bebo Sarepta-ti yó. ²⁷ Rəm bá kaglo-ti lə Elije kí to njèpata kí ta Lubə-ti lé kàrè njébanji-je 'nɔ dɔnangi Israyel-ti ɔ. Ngá ɛ káre dan-dé-ti kí Lubə adi banji liə ur ya goto. Ngá Namɔ kí to dow kí dɔnangi Siriti yó kin bá ɛ adi banji liə ur adi aa njay. ²⁸ Loki dow-je lay kí d'isi mɛɛ kəykəwnɔ-ti lə jipi-je d'oo ta-je kin bè lé, wɔngi ra-dé dɔ Jeju-ti nɔ. ²⁹ Beba d'j d'uwə-é, 'ndɔr-é d'ɔw siə gidɪ bebo-ti, ə d'ɔw siə njal dɔ mbal-ti kí bebo lə-dé tɔ-ti kɔɔ kadi 'surə-é d'ilə-é nangi. ³⁰ Ya rəmə, Jeju tɛɛ mbunɔ-dé-ti ə ɔti ta-dé-ti ɔrɔrɔ ɔw.

Ta kí sɔbi dɔ dow-je kí d'ingə lapiya

Mar 1:21-28

³¹ Jeju ɔw tɛɛ bebo Kapernayim-ti kí to bebo káre kí dɔnangi Galile-ti ə ndó né dow-je ndɔ taakoo-ti lə jipi-je. ³² ††Néndó liə lé ɔdi rɔ dow-je, kɔɔtalə ɛ ndó kɪ tɔgi. †††33 Mɛɛ kəykəwnɔ-ti lə jipi-je lé, dingəm káre bè kí ndil kí maji al ra-é isi-ti nɔ ɔ ur kəə panè: ³⁴ Bɔbi-m-je 'wá! I Jeju, dow kí Najaret-ti lé, ri bá 'ge rɔ-ji-ti wa? 'Ree kɔɔ tu-ji-ji wa? Mɔ m'gə-i maji: «'To njèkaa njay lə Lubə.» ³⁵ Jeju ndàngi-é panè: «'Uti ta-i ə 'tɛɛ kɔgi mɛɛ dingəm-ti kinlé!» Rəmə ndil kí maji al un dingəm lé ilə-é biriki dan dow-je-ti ə ində lo tɛɛ mɛɛ-é-ti kɔgi, bá né kí maji al káre ya kàrè ndil kí maji al kin ra kɪ dingəm lé al.

³⁶ Beba dow-je lay ya, ndil-dé tɛɛ sɔy ə 'pa-nɔ ta dan-dé-ti 'panè: To ta kí ban bá tanɔ bè wa? ɛ un ndu adi ndil-je kí maji al kɪ tɔgi kí nɔ kí ɛ ɔw-né lé rəmə, dɛ 'tɛɛ tɛɛ ɔ lé ya! ³⁷ Né kin ra adi poy Jeju taa lo kí dɔnangi-ti kí tin pəl-pəl.

³⁸ Loki tɛɛ mɛɛ kəykəwnɔ-ti lé, ɛ ɔw beə lə Simɔ. 'N-ingə ində məm Simɔ kí dené nɔ, adi rɔ-é tungə pil-pil ə dɛ 'nɔ ta Jeju-ti kɔɔ ta liə. ³⁹ Beba Jeju dɔgi nangi kí rɔ-é-ti ə ndàngi 'ningə lé rəmə, 'ningə lé iŋə-é, adi tajinati nè ya məm Simɔ lé, ubə nangi j taá oo go-dé kɪ néku-so.

⁴⁰ Loki kàdɪ ur rəmə, dow-je lay kí d'ɔw kɪ dow-je kí mɔy-je kí gay-gay ra-dé lé, d'ɔy-dé d'ɔw sə-dé rɔ Jeju-ti. Beba ɛ ində ji-é dɔ-dé-ti káre-káre lay adi d'ingə lapiya.

⁴¹ Ndil-je kí maji al kàrè 'tɛɛ mɛɛ dow-je-ti nɔ kɪ nɔ ta-dé-ti 'panè: «'To Ngon lə Lubə.» Ngá ɛ ndàngi-dé ə ɔgi-dé pa ta, kɔɔtalə dɛ 'gə maji kí ɛ to Kristi †††.

⁴² Loki lo aa lé, Jeju tɛɛ ɔw diləlo-ti. Beba kosi dow-je ya d'ungi-nɔ sangi-é-ti ə d'ɔw njal go-é-ti rəmə, 'ndigi kuwə-é nangi, kɔɔ kadi iŋə-dé ɔw al. ⁴³ Ngá ɛ idə-dé panè: Tò kadi m'ilə mbɛ Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ kɔbe lə Lubə lé, m'adi dow-je kí mɛɛ bebo-je-ti kí rangi ɔ bane. Kɔɔtalə to ɛ kin bá Lubə ulə-m-né lé. ⁴⁴ Beba ɛ ilə

† Ta-je kí tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɪ ji-dé kɪ ta grɛki. †† 4:19 Mbl 25:8-10 † Jeju isi nangi kɔɔ ndó né dow-je, kɔɔ dɛ njéndó dow-je né kí be lə jipi-je lé d'isi nangi bá 'ndó né dow-je. †† 4:24 Jɔ 4:44

†† 4:32 Mat 7:28,29 ††† ††† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

mbɛ Poyta kɛ Maji dɔnangi Jude-ti mɛɛ kɛykwɔnɔ-je-ti la jipi-je.

Ta kɛ sɔbi dɔ njɛndɔ nɛ-je kɛ Jeju ba-dɛ dɔsɔy

Mat 4:18-22; Mar 1:16-20

5 †Nɔ kɛrɛ bɛ, loki Jeju a ta babo-ti kɛ Jenejarɛti lɛ, kosi dow-je d'ɔw dɔ-nɔ-ti wɔr-wɔr kɔo koo ta la Lubɛ ta-ɛ-ti. ² Loki un kɛm-ɛ oo tɔ-je joo ngangɛ baa-ti a to tɔ-je kɛ mbɔw-je kɛ mɛɛ-ɛ-ti d'ur nangɛ d'ɔ 'togi burɛ-je la-dɛ; ³ ɛ al mɛɛ tɔ-ti kɛ kɛrɛ kɛ to tɔ la Simɔ a dɛji Simɔ adi iɔnɔ ngangɛ ba a sɔi tɔ sɛ kɛ dan ba-ti, ngɔ bɔ ɛ isi mɛɛ tɔ-ti lɛ, isi ndɔ nɛ kosi dow-je.

⁴ Loki Jeju pa ta lay rɛmɛ, idɛ Simɔ panɛ: 'Ɔsi tɔ kɛ dan bul baa-ti a ungi burɛ-je la-si mani kadi 'rai ndɔ. ⁵ †Simɔ ilɛ-ɛ-ti panɛ: Njɛndɔ dow-je nɛ, jɛ j'ra kullɛ ndɔɔ sar lo aa-ji taɔ ya, ngɔ nɛ kɛrɛ ya kɛrɛ j'uwɛ al; ngɔ titi kɛ i 'pa-nɛ lɛ, m'a kungɛ burɛ mani ya. ⁶ †Loki d'ungɛ burɛ-je mani lɛ, kanji rusi burɛ-je la-dɛ sar adi ɔw kɛ gangɛ. ⁷ Beba 'kɔbi madkullɛ-je la-dɛ kɛ mɛɛ tɔ-ti kɛ kɛrɛ lɛ kadi 'ree d'ore kɛdɛ-dɛ. Loki madi-dɛ-je 'ree rɛmɛ, d'ɔy kanji-je rusi tɔ-je kɛ joo lɛ betete, adi tɔ-je ɔw kɛ nduy sɛ-dɛ tɔ bɔy. ⁸ Loki Simɔ Piyɛr oo nɛ kin bɛ lɛ, usi nangɛ nja Jeju-ti panɛ: 'Babe, 'ɔti ki rangɛ rɔ-m-ti, kdɔtalɛ mɔ lɛ m'to dow kɛ njɛramajal. ⁹ Kanji kɛ d'uwɛ al dɔ maji kinlɛ, ra adi bɛl indɛ bandi Simɔ gangɛ, bɔ dow-je lay kɛ d'ɔ siɛ nati kɛrɛ bɛl indɛ bandi-dɛ gangɛ rɛm tɔ. ¹⁰ Bɛ ya tɔ, madkullɛ-je la Simɔ, adi to Jaki-je kɛ Jɔ kɛ 'to ngan la Jebede lɛ kɛrɛ, bɛl indɛ bandi-dɛ bati gangɛ tɔ. Beba Jeju idɛ Simɔ panɛ: 'Bɛl al, kete lɛ 'to njɛndɔ kanji-je, ngɔ kɛ nɛ kɔw ki kete kinlɛ, dow-je ngɔ bɔ 'a tɛl njɛsangɛ-dɛ kadi-m. ¹¹ Beba loki dɛ 'ree kɛ tɔ-je la-dɛ ngangɛ ba-ti gogi rɛmɛ, d'iɔnɔ nɛ-je lay ya a d'un go Jeju.

Jeju adi lapiya njɛbanji

Mat 8:1-4; Mar 1:40-45

¹² Nɔ kɛrɛ bɛ, loki Jeju isi bebo-ti madi lɛ, dingɛm kɛ banji taa rɔ-ɛ pɛl-pɛl da dɔ-ɛ-ti. Loki oo Jeju rɛmɛ, ɔsi mɛkɔji-ɛ nangɛ a ɔsi dɔ-ɛ nangɛ nɔ-ɛ-ti bɔ dɛji-ɛ panɛ: 'Babe, kinɛ 'ndigi lɛ, 'a kadi banji la-m kin ur kadi m'aa njay kare! ¹³ Jeju ulɛ ji-ɛ ɔdi-nɛ rɔ-ɛ bɔ panɛ: «M'ndigi dɔ-ti sɛ-i. Kadi banji la-i ur!» Rɛmɛ tajinati nɛ ya banji kɛ rɔ-ɛ-ti ur wuki adi aa njay. ¹⁴ Go-ti, Jeju ndɛji-ɛ kadi pa ta-ɛ adi dow oo al. Ngɔ idɛ-ɛ panɛ: 'Ɔw 'ɔji rɔ-i njɛgugnɛ a 'adi nɛ kɔo mɛsi kɛ kilɛ kɛ sɔbi dɔ kaa rɔ la-i titi kɛ ndukun la Moiyiji pa-nɛ. Bɛ kɔo kadi dow-je lay 'gɔ kɛ banji kɛ rɔ-i-ti lɛ ur ngɔ.

¹⁵ Beba ri Jeju ba ki kete-kete adi kosi dow-je nɔ ya 'bungɛ-nɔ 'ree par-par 'kɛw-nɔ dɔ-ɛ-ti kɔo koo ta liɛ, bɔ dɛ kɛ 'to njɛmɔy-je kɛrɛ 'ree kɔo kadi adi-dɛ lapiya rɛm tɔ. ¹⁶ Ngɔ Jeju ɔr rɔ-ɛ ɔw dilɛlo-ti, ɔw pa ta kɛ Lubɛ titi kɛ isi ra-nɛ taɔ-taɔ.

Jeju adi lapiya njɛrɔkoy mburuki

Mat 9:1-8; Mar 2:1-12

¹⁷ Nɔ kɛrɛ bɛ, Jeju isi ndɔ nɛ dow-je a Parisi-je †, kɛ njɛndɔ dow-je ndukun-je kɛ d'i nganbe-je-ti lay kɛ dɔnangi Galile-ti, kɛ dɔnangi Jude-ti, kɛ dɛ kɛ d'i bebo Jori-jalɛm-ti d'isi dan-dɛ-ti. Tɔgi la 'Babe nɔy kɛ Jeju adi Jeju adi lapiya njɛmɔy-je nɔ. ¹⁸ Beba dow-je d'un dingɛm kɛ rɔ-ɛ oy mburuki mɛɛ tuwɛ-ti 'ree siɛ, 'sangɛ rɛbi kadi d'ɔw siɛ kɛy nɔ Jeju-ti. ¹⁹ Ngɔ kosi dow-je kɛ 'nɔ kinlɛ ra adi lo kadi d'ingɛ tarɛbi d'ɔw-nɛ siɛ go-ɛ-ti goto. Beba d'al siɛ dɔ kɛy-ti, 'wanɔ lo d'ulɛ-ɛ-nɛ kɛ tuwɛ burɛ nɔ Jeju-ti kɛy, dan kosi dow-je-ti. ²⁰ Loki Jeju oo kadmɛɛ la-dɛ bɛ rɛmɛ, idɛ dingɛm lɛ panɛ: «Majal-je la-i toki kinɔ go-ɛ kɔgi kadi-i.» ²¹ Njɛndɔ dow-je ndukun-je, kɛ Parisi-je kɛ d'isi lo-ɛ-ti lɛ, 'gir ta mɛɛ-dɛ-ti 'panɛ: Dow kanlɛ oo rɔ-ɛ ki nɔ ya bɔ pa ta kɔbi dɔ Lubɛ-ti bɛ wa? Nɔ bɔ asi kinɔ go majal-je la dow kɔgi wa? Lubɛ ya kɛ kɛr-ɛ asi. ²² Jeju gɔ ta kɛ mɛɛ-dɛ-ti bati adi pa sɛ-dɛ panɛ: Kɔo ri bɔ ɔwi kɛ tagir-je kɛ bɛ kin mɛɛ-si-ti wa? ²³ Dan ta-je-ti kɛ joo kinlɛ, ɛ kɛ rɔ bɔ tɔ bɛl nɔ wa? Kidɛ dow panɛ: «Majal-je la-i toki kinɔ go-ɛ kɔgi kadi-i» bɔ tɔ bɛl nɔ aɛse kidɛ-ɛ panɛ: «'I taɔ 'nɔy» bɔ tɔ bɛl nɔ wa? ²⁴ Maji! M'a kɔji-si kadi 'gɛi kɛ Ngon la dow lɛ, ɔw kɛ tɔgi dɔnangi-ti nɛ kɔo kinɔ-nɛ go majal-je la dow-je kɔgi. Beba Jeju tɛl idɛ njɛrɔkoy mburuki lɛ panɛ: M'un ndu m'adi-i m'panɛ: 'I taɔ, 'un tuwɛ la-i a 'ɔw bee la-i. ²⁵ Rɛmɛ tajinati nɛ ya dingɛm lɛ, j taɔ takɛm dow-je-ti, un tuwɛ tɔ-ɛ a ɔsi gajɛ Lubɛ taɔ-taɔ ɔw bee. ²⁶ Nɛ kinlɛ, ɔr ndil dow-je lay kɛ d'ɔ lo-ɛ-ti, adi d'ɔsi-nɛ gajɛ Lubɛ rɛm, bɔ bɛl indɛ bandi-dɛ gangɛ, adi 'panɛ: Nɛ-je kɛ dow oo nja kɛrɛ al ya bone j'ooi.

Ba kɛ Jeju ba Lebi

Mat 9:9-13; Mar 2:13-17

²⁷ Go-ti, Jeju tɛɛ rɛmɛ, oo njɛtaalambo kɛrɛ kɛ ri-ɛ la Lebi isi lo taa lambo-je-ti. Jeju idɛ-ɛ panɛ: «'Un go-m.» ²⁸ Rɛmɛ ɛ tusi nɛ-je lay iɔnɔ a j taɔ un go Jeju. ²⁹ Lebi ɔw ra nɛkuso nɔ mɛɛ kɛy-ti liɛ un-nɛ ta Jeju. Njɛtaalambo-je, kɛ dow-je kɛ rangɛ nɔ ya d'isi sɛ-dɛ nati ta nɛkuso-ti lɛ. ³⁰ †Parisi-je, kɛ njɛndɔ dow-je ndukun-je la-dɛ 'pa-nɔ ta dan-dɛ-ti nɔm-nɔm bɔ 'pa kɛ njɛndɔ nɛ-je la Jeju 'panɛ: Kɔo ri bɔ njɛtaalambo-je, kɛ njɛramajal-je kin ya sɔi usoi rɛm, ɔyi sɛ-dɛ rɛm wa? ³¹ Beba Jeju pa sɛ-dɛ panɛ: «Dow-je kɛ rɔ-dɛ tɔ kɛ lapiya kare lɛ d'ɔw ndoo dɔktur al, ngɔ njɛmɔy-je bɔ d'ɔw ndoo-ɛ. ³² Bɛ ya tɔ, mɔ lɛ, dow-je kɛ njɛra nɛ kɛ njururu bɔ m'ree kɔo ba-dɛ al, ngɔ m'ree kɔo ba njɛramajal-je kadi d'iɔnɔ panjiyɛ-dɛ-je kɛ maji al kɔgi.»

† 5:1 Mat 13:1,2; Mar 3:9,10; 4:1 †† 5:5 Jɔ 21:3 † 5:6 Jɔ 21:6

†† Parisi-je, 'to kuti dow-je madi kɛ dan jipi-je-ti kɛ njɛkindɛ kɛm-dɛ go ndukun-ti la Moiyiji kadi ngɔ nɔ. †† 5:30 Luk 15:1,2

Ta kí sɔbi dɔ kɔgi rɔ nékuso kɔ man kɔy

Mat 9:14-15; Mar 2:18-20

³³ Dow-je d'idə Jeju 'panè: Njéndó né-je lə Jə, kɔ njéndó né-je lə Parisi-je lé, taá-taá ya d'ɔgi rɔ-dé nékuso kɔ man kɔy ə 'pa ta kɔ Lubə. Ngà i lé, njéndó né-je lə-i d'uso né rəm, d'ay man rəm. ³⁴ Jeju ilə-dé-ti panè: Loki njètaa dené sigi isi nati kɔ dow-je kí ɛ 'ba-dé lo nékuso taanə-ti nè bəy ya sɔi 'ndigi kadi d'ɔgi rɔ-dé nékuso kɔ man kɔy wa? ³⁵ Ndo-je ɔw ree nɔɔ lé, d'a kun-é ta-dé-ti kɔgi, rəmə mɛɛ ndɔ-é-je-ti kinlé bá d'a kɔgi rɔ-dé nékuso kɔ man kɔy bəy. ³⁶ Jeju idə-dé gosta káre bəy panè: Kubi kí sigi lé, dow à kijə ta-é kɔ kilə-né kəm ndisi kubi al. Kinə dowbé ijə rəmə, ijə kɔ ndangi kare; bá takubi kí sigi kí dowbé ijə lé kàrè à kun-nə kɔ ndisi kubi lé al rəm. ³⁷ Rəm bá dow à tur yibi nduu kí sigi mɛɛ mbundaá-je-ti kí low al rəm. Kinə dow tur-ti rəmə, yibi nduu kí sigi à kɔ kində mbundaá-je kí low lé bəndəngi gangi kadi yibi nduu à tɔɔ kɔgi rəm, bá mbundaá-je lé kàrè à tuji kɔgi rəm tɔ. ³⁸ Ngà yibi nduu kí sigi lé, tò kadi 'tur mɛɛ mbundaá-je-ti kí sigi ya tɔ. ³⁹ Ə dow kí ay yibi nduu kí low lé, ɛ ndigi yibi nduu kí sigi al ngá. Kɔtalə ɛ à panè: Yibi nduu kí low ya bá maji.

Jeju kɔ ndɔ taakoo lə jipi-je

Mat 12:1-8; Mar 2:23-28

6 Ndo káre bè, kí to ndɔ taakoo lə jipi-je lé, Jeju njiyə mɛɛ ndɔr-je-ti kɔ kində gangi ə njéndó né-je liə 'puy dɔ gemɛ, 'rii kɔɔ-é ji-dé-ti d'uso taá-taá. ² Rəmə Parisi-je kí dan-ti-je 'pa sə-dé 'panè: «Kɔ ri bá 'rai né kí to tó-é al kadi dow ra ndɔ taakoo-ti wa?» ³ Jeju təl ilə-dé-ti panè: «Né kí ndɔki Dabidi ra kaglo-ti liə, loki bo ra-dé dɛ kɔ dow-je liə lé, se sɔi 'ndói ta-é mɛɛ mbete-ti kí aa njay ooi al ya sar wa? ⁴ ɛ ɔw mɛɛ kəykubi-ti lə Lubə, ɔy mbə kɔ d'adi Lubə kadkare-ti lé uso rəm, adi dow-je liə d'uso rəm. Ngà kí go rəbi-é-ti lé, tò kadi njégugnə-je ya par ə d'a kuso ya al wa?» ⁵ Beba Jeju idə-dé panè: «Ngon lə dow lé bá to 'ba ndɔ taakoo.»

Dingəm kí ji-é oy mburuki

Mat 12:9-14; Mar 3:1-6

⁶ Ndo kí rangi kí to ndɔ taakoo lə jipi-je ya bəy lé, Jeju isi ndó né dow-je mɛɛ kəykəwnə-ti lə jipi-je ə dingəm káre kí jikɔl-é oy mburuki isi dan-dé-ti nɔɔ tɔ. ⁷ Njéndó dow-je ndukun-je, kɔ Parisi-je lé, d'adi kəm-dé tò dɔ Jeju-ti gérərá kɔ kadi d'oo ə kinə ɛ adi lapiya dow ndɔ taakoo-ti rəmə je to kəm rəbi kí kadi n'iləi-né ta dɔ-é-ti. ⁸ Ngà Jeju gə tagir kí mɛɛ-dé-ti. Beba ɛ idə dingəm kí njèjikoy lé panè: 'I 'ə taá dan dow-je-ti danə nè; dingəm lé ubə nangi j 'ə taá. ⁹ Beba Jeju idə-dé panè: M'a dəji-si ta kin koo. Né kí rá bá to tó-é kadi dow ra

ndɔ taakoo-ti wa? Ra maji kɔ dow bá to tó-é əse ra siə maji al bá to tó-é wa? Kaji dow bá to tó-é əse tɔl-é bá to tó-é wa? ¹⁰ ɛ oo-dé kɔ ta bar-é bar-é lay ngá bá təl idə dingəm lé panè: 'Surə ji-i! Loki ɛ surə ji-é lé ya rəmə, ji-é lé təl tò maji gogi. ¹¹ Ngà njéndó dow-je ndukun-je, kɔ Parisi-je lé, wɔngi ra-dé nɔɔ adi 'naji-nə ta dɔ né-ti kí kadi n'rai kɔ Jeju.

Jeju mbəti njéndó né-je dɔgi gidi-é joo

Mat 10:1-4; Mar 3:13-19

¹² Gangi ndɔ-é-je-ti kinlé, Jeju ɔw dɔ mbal-ti kɔ pa ta kɔ Lubə ə un lo kí ndɔ kin lay ya pa-né ta kɔ Lubə. ¹³ Ngà loki lo aa lé, ɛ ba njéndó né-je liə ə mbəti-dé dɔgi gidi-é joo, ində ri-dé lə njékɔwkułə-je; adi to ¹⁴ Simɔ kí ɛ ba-é Piyər kɔ ngonkɔ-é Andre, Jaki, Jə, Pilipi, Batlemi, ¹⁵ Matiye, Tomasi, Jaki kí ngon lə Alpe, Simɔ kí ba-é dow kí ta be liə to-é, ¹⁶ Jude kí to ngon lə Jaki, bá Judasi Iskariyoti kí à təl njəkun dɔ Jeju.

¹⁷ Jeju j sə-dé dɔ mbal-ti isi risi sə-dé nangi rəmə, ree ə lo-ti kí tati rəsi kí kosi njéndó né-je liə nɔɔ d'ə-ti; lo-é-ti kinlé tɔ bá kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy kí dɔnangi Jude-ti lay, kɔ bebo Jorijaləm-ti, kɔ bebo-je kí kadi ba-ti, kɔ dɔnangi Tir-ti, kɔ dɔnangi Sidɔ-ti d'ə-ti tɔ. Dɛ 'ree kɔ koo ta liə rəm, bá kɔ kadi adi njémɔy-je d'ingə lapiya rəm tɔ. ¹⁸ Dɛ kí ndil-je kí maji al 'ra-dé lé, d'ingə lapiya. ¹⁹ Kosi dow-je lay ya 'sangi kadi d'ɔdi rɔ-é, kɔtalə tógi tɛɛ rɔ-é-ti rəmə, adi-dé lapiya-lapiya ya lay.

Néndó kí sɔbi dɔ njénékumə-je kɔ dow-je kí tuji à kusi dɔ-dé-ti

Mat 5:1-12

²⁰ Jeju un kəm-é ki taá oo njéndó né-je liə ə panè: Sɔi njéndoo-je bá 'toi njénékumə-je, kɔtalə kɔbe lə Lubə tò kɔ-si! ²¹ Sɔi kí bo isi ra-si ngɔsnə kin bá 'toi njénékumə-je, kɔtalə bore a kusoi né ndani ndə-ndə! Sɔi kí isi 'nɔi ngɔsnə kin bá 'toi njénékumə-je, kɔtalə bore a kogi. ²² †Sɔi kí dow-je d'ɔsi-si kɔ ta əse 'tubə-si, 'taji-si əse 'mbati-si titi dow-je kí maji al bè kɔ ta lə Ngon lə dow lé bá 'toi njénékumə-je. ²³ †Kɔ gangi ndɔ-é-ti kinlé 'rai rɔnəl ə 'tiləi kole, kɔtalə nékugə dɔji kí boy nɔɔ ya tò ngəbi-si dɔrə-ti nɔɔ.

Tɔgrɔ-ti ya, ka-dé-je kàrè, ndɔki 'ra né-é kinlé kɔ njépata-je kí ta Lubə-ti bè ya tɔ.

²⁴ Ngà tuji à kusi dɔ-si-ti, sɔi njénékingə-je, kɔtalə sɔi ingəi né kí sɔl mɛɛ-si ngà!

²⁵ Tuji à kusi dɔ-si-ti, sɔi kí 'ndani ngɔsnə, kɔ bore rəmə bo à ra-si.

Tuji à kusi dɔ-si-ti, sɔi kí isi 'kogi ngɔsnə, kɔtalə a kisi dan nékəmtondoo-ti, kɔ ta nɔɔ-ti.

²⁶ Tuji à kusi dɔ-si-ti, loki dow-je 'pa ta lə-si maji nɔ, kɔɔtalə ka-dé-je ya kàrè, ndɔki 'pa ta kí maji dɔ dow-je-ti kí d'adi ta 'panè 'to njépatá kí ta Lubə-ti tɔ!

Jeju pa ta kí dɔ ndigi njéba-je-ti

Mat 5:39-47; Rɔm 12:17-21

²⁷ Ngà sɔi kí ooi ta lə-m lé, m'idə-si m'panè: 'Ndigi njéba-je lə-si, 'rai maji kɔ njékɔsi-si ta-je, ²⁸ 'tɔri ndi-si dɔ dow-je kí njékində ndɔl dɔ-si-ti, 'pai ta kɔ Lubə kɔ njékulə kəm-si ndoo-je.

²⁹ Kinə dow ində mbɔ-i kí káre rəmə, 'təl kí káre adi-é bəy. Ə kinə dow uwə-i taa kubi kul lə-i rəmə, 'ɔgɔ-é taa kubi kí kàdɔ-i-ti al ngá. ³⁰ Dow kí rá-rá ya dɔji-i né ə 'adi-é, ngà loki dow uwə-i taa nékingə-i rəmə, 'dɔji go-é al ngá. ³¹ †Né kí 'ndigi kadi dow-je 'ra d'adi-si lé, gɔ-é ya 'rai adi-dé tɔ. ³² Kinə dow-je kí 'ndigi-si ya bá sɔi 'ndigidé tɔ lé, ri bá à toki piti-si kɔ wa? Njéramajal-je ya kàrè 'ndigi njéndigi-dé-je tɔ. ³³ Kinə dow-je kí 'ra sə-si maji ya bá sɔi 'rai sə-dé maji tɔ lé, ri bá à toki piti-si kɔ wa? Njéramajal-je ya kàrè 'ra bə ya tɔ. ³⁴ Ə kinə dow-je kí sɔi indəi mɛɛ-si dɔ-ti kí 'tunɔ-si né ə d'a kugə-si bá sɔi adi-dé lé, ri bá Lubə à piti-si-né wa? Njéramajal-je ya kàrè, 'tunɔ-nɔ né kadi d'ugə-nɔ né-é gogɔ tɔ. ³⁵ Ngà sɔi lé, 'ndigi njéba-je lə-si, 'rai maji ə adi dow-je 'tunɔ-si né ə 'giri kadi à kingəi gogɔ al. Beba nékugə dɔji-si à nɔ rəm, a toi ngan lə Lubə kí njékisi taá dɔrɔ-ti nɔ, kɔ ɛ ra maji kí njéra oiyo al-je rəm, kɔ njémɛɛndul-je rəm tɔ. ³⁶ Ooi kəmtondoo lə dow-je titi kí Bɔbi-si isi oo-né kəmtondoo lə dow-je kin bə tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ gangta dɔ dow-ti

Mat 7:1-5,15-22

³⁷ 'Gangi ta dɔ dow-ti al ə d'a gangta dɔ-si-ti al tɔ. Ɔri ta dɔ dow-ti ə d'a kɔr ta dɔ-si-ti tɔ; inɔi go kɔgɔ adi dow-je ə d'a kinɔ go kɔgɔ kadi-si tɔ. ³⁸ Adi né ə d'a kadi-si tɔ. D'a kungɔ né takubi-ti lə-si kadi rusi ə d'a mbusi go-é maji, d'a yəki kadi gɔy nangɔ wur-wur, kɔ né kí 'mbɔji-né né adi dow kinlé, ɛ ya d'a təl mbɔji-né né kadi-si tɔ.

³⁹ ††Jeju pa sə-dé ta kɔ gɔsta káre bəy panè: Njékəmtɔ à ndɔr njékəmtɔ madi-é tɔ wa? Sé d'a kungɔ-nɔ be-ti joo lay ya al wa? ⁴⁰ †Njéndó né à kitə njéndó-é né al. Ngà njéndó né kí rá-rá ya kí néndó asi-é maji lé, à titi-nɔ kɔ njéndó-é né lé ya tɔ.

⁴¹ Ban bá i oo wale kí tɔ kəm ngonkɔ-i-ti rəmə, kagɔ kí boy kí tɔ kəm-i-ti kin bá i oo al wa? ⁴² Ban bá 'a kidə ngonkɔ-i panè: «Adi m'ɔr wale kí tɔ kəm-i-ti kin kɔgɔ» ə i rəmə, 'oo kagɔ kí boy kí tɔ kəm-i-ti kin al wa? I njékədkəm dow-je kan! 'Ɔr kagɔ kí boy kí tɔ kəm-i-ti ya pa bəy bá 'a koo wale kí tɔ kəm ngonkɔ-i-ti kɔ kɔr kadi-é.

Kullə ra dow bá d'a gə-é-né

Mat 12:33-37; 7:15-21

⁴³ Kagɔ kí maji lé, kandi-é à maji al al ə kagɔ kí maji al kàrè kandi-é à maji ndɔ al tɔ. ⁴⁴ ††Kɔ kagɔ kí rá-rá ya d'a gə-é kɔ takul kandi-é. Dow à kijə kandi kote dɔ kagɔ kun-ti al; bə ya tɔ, dow à tɔr kandi nduu dɔ gərgəndi-ti al tɔ. ⁴⁵ †Bə ya tɔ, dow kí maji lé, né-je kí maji-maji kí uwə mɛɛ-é kinlé ya à tɛɛ-né. Ə dow kí maji al kàrè, né-je kí maji al maji al kí uwə mɛɛ-é kinlé ya ɛ à tɛɛ-né tɔ. Kɔ né-je kí mənɔ-nɔ mɛɛ dow-ti ya bá tɛɛ ta-é-ti adi-é pa.

Ta kí sɔbi dɔ təl rɔ go ta-ti

Mat 7:21-29

⁴⁶ Kɔ ri bá 'bai-mi «'Babe, 'Babe» ya rəmə 'təli rɔ-si go ta-ti kí m'pa al wa? ⁴⁷ Dow kí rá-rá kí ree rɔ-m-ti, oo ta-je lə-m ə təl rɔ-é go-ti lé, m'a tɔji-si kadi ooi sé titi-nɔ kɔ dow kí ban wa: ⁴⁸ Ɛ titi-nɔ kɔ dow kí ɔw kɔ kində kəy rəmə, ijə be adi uu nɔ, tɛɛ dɔ ər-ti bá ində gin kəy titi; beba loki man ulə, adi pungum man ində kəy lé pungum-pungum ya, ngà kəy lé yəki al, kɔ dow lé ində kəy lé maji. ⁴⁹ Ngà dow kí oo ta lə-m bá təl rɔ-é go-ti al lé, titi-nɔ kɔ dow kí ində kəy nangray-ti ə ində gin-é maji al rəm tɔ. Beba loki pungum man ində kəy lé rəmə, tajinatɔ nɔ ya tɔw nangɔ rum-rum adi kəy-é tuji tuji kí dum natɔ.

Kadmɛɛ lə njəkun dɔ kuti asgar-je kí bu

Mat 8:5-13; Jə 4:46-54

7 Loki Jeju pa ta-je kin lay adi dow-je ngá lé, ɛ təl ɔw bebo Kapernayim-ti.

² Bə-é-ti kinlé njəkun dɔ kuti asgar-je kí bu ɔw kɔ ngonnjəkullə liə káre kí rɔ-é to-é adi tɔ ta koy-ti, ə to ngonnjəkullə liə kɔ ɛ ndigi-é nɔ. ³ Beba loki njəkun dɔ kuti asgar-je oo poy Jeju lé, ɛ ulə 'ngatɔgi-je lə jipi-je kadi d'ɔw 'ra ndoo ta-é-ti kadi-é ree aji ngonnjəkullə lə n'è lé. ⁴ 'Ngatɔgi-je lé, d'ɔti d'ɔw rɔ Jeju-ti ə 'nɔ ta-é-ti nɔ 'panè: Ɛ lé, tuwə kadi 'ra né kí dɔji-i kinlé adi-é ya!

⁵ Kɔɔtalə ɛ ndigi gin dow-je lə-ji rəm, bá ɛ ya ində kəykəwnɔ lə-ji adi-ji rəm tin. ⁶ Beba Jeju ɔti ɔw sə-dé, ə loki 'tɛɛ ngɔsi kɔ kəy liə ya rəmə, njəkun dɔ asgar-je kí bu lé ulə nam-é-je adi d'idə Jeju 'panè: «'Babe, 'adi rɔ-i kɔ nɔ bə al, kɔ mɔ lé m'tuwə kadi 'ree mɛɛ kəy-ti lə-m al.» ⁷ Gin-é kin ya bá m'a ya m'oo kí m'tuwə kɔw-né rɔ-i-ti al tɔ. Ngà i 'pa ta káre-rə ya par ə ngonnjəkullə lə-m lé à kingə lapiya. ⁸ Kɔɔtalə mɔ kɔ dɔ-m m'isi gin tɔgi-ti lə dow-je kí dɔ-m-ti rəm, m'ɔw kɔ asgar-je gin tɔgi-ti lə-m rəm. Adi kinə m'idə ɛ kí káre m'panè: «'Ɔw!» ə ɔti ɔw. Ə kinə m'idə ɛ kí rangɔ m'panè: «'Ree!» ə ɔti ree. Ə kinə m'idə ngonnjəkullə lə-m m'panè: «'Ra né kin» ə ɔti ra né-é. ⁹ Loki Jeju oo ta-je kí ɛ pa kin bə lé, piti-é ə

† 6:31 Mat 7:12 †† 6:39 Mat 15:14 † 6:40 Mat 10:24,25; Jə 13:16; 15:20

†† 6:44 Mat 12:33 †† 6:45 Mat 12:34

təl kəm-é kɪ rɔ kosi dow-je-ti kɪ d'un go-é bá idə-dé panè: M'idə-si m'adi ooi; dɔnangi israyel-ti ya kàrè m'ingə ko kadmeɛ kɪ tanə bè kin nja káre al bəy!

¹⁰ Lokɪ dɛ kɪ njəkun dɔ asgar-je ulə-dé lé, 'təl 'ree kəy gogɪ rəmə, ngonnjəkullə kɪ rɔ-é to-é lé, dɛ d'ingə-é isi kɪ lapiya kare ngá.

Jeju adi basa kɪ bebo Nayin-ti tɔsi ndəl

¹¹ Go-ti, Jeju ɔti ɔw kɪ meɛ bebo-ti káre kɪ 'ba-é Nayin. Njéndó né-je liə rəm, kosi dow-je kɪ 'tò nduy-nduy ya d'uwə siə rəbi. ¹² Lokɪ Jeju ree tɛɛ ngɔsi kɪ tarəbi ɔw meɛ bebo-ti ya rəmə, dow-je d'un nin d'isi d'ɔw-né kɪ bada. To nin ngon kəl lə dené kɪ njəngɔwko y káre bè. Kosi dow-je kɪ meɛ bebo-ti kɪ 'tò nduy-nduy ya 'dan dené lé bul-bul. ¹³ Beba loki 'Babe Jeju oo dené lé rəmə, ta ɔ meɛ-é kɔ ta liə adi idə-é panè: 'Nɔ al ngá! ¹⁴ Go-ti, Jeju ɔti kɪ kete ɔdi rɔ kɛsi yo lé, ə dɛ kɪ d'un kɛsi lé 'təl d'ɔ nangi ə Jeju panè: Basa, m'un ndu m'adi-i, 'j taá. ¹⁵ Lokɪ ɛ pa bè rəmə, dow kɪ oy lé, 'j isi taá ə pa ta. Go-ti, Jeju ulə-é ji kɔ-é-ti. ¹⁶ Dow-je lay ya bəl ində bandi-dé gangi adi d'ɔsi gajɪ Lubə 'panè: Dow kɪ boy kɪ to njèpata kɪ ta Lubə-ti ya tɛɛ kɔy dan-ji-ti nè rəm, Lubə ree ilə kəm-é dɔ dow-je-ti liə rəm tɔ. ¹⁷ Ta kɪ dow-je 'pa dɔ Jeju-ti kinlé taa lo kɪ dɔnangi Jude-ti lay rəm, bá taa lo-je lay kɪ gəə dɔ dɔnangi Jude rəm tɔ.

Jə kɪ njèra dow-je batəm ulə kullə dajɪ ta Jeju

Mat 11:2-19

¹⁸ Njéndó né-je lə Jə kɪ njèra dow-je batəm d'ɔr poy né-je kinlé, d'adi Jə oo. ¹⁹ Beba ɛ ba dow-je joo dan njéndó né-je-ti liə ulə-dé rɔ 'Babe-ti kadi d'ajɪ-é 'panè: I ya bá 'to dow kɪ tò kadi à ree lé əse tò kadi j'ngəbi dow kɪ rangi bəy wa?

²⁰ Dingəm-je kinlé 'ree 'tɛɛ rɔ Jeju-ti ə d'idə-é 'panè: Jə kɪ njèra dow-je batəm bá ulə-ji rɔ-i-ti kadi j'dajɪ-i j'oo sé i ya bá 'to dow kɪ tò kadi à ree lé əse tò kadi j'ngəbi dow kɪ rangi bəy wa? ²¹ Lokɪ d'ɔ rɔ Jeju-ti lé, njémɔy-je, kɪ njéməti-je nɔ ya Jeju adi-dé lapiya rəm, tubə ndil-je kɪ maji al dɔ dow-je-ti rəm, bá njékəmtɔ-je kàrè adi kəm-dé oo lo rəm tɔ ²² Beba dow-je kɪ Jə ulə-dé lé, Jeju ilə-dé-ti panè: Né-je kɪ ooi kɪ kəm-si, kɪ ta-je kɪ ooi kɪ mbi-si lé, ɔwi ɔri poy-é adi Jə lé toki njékəmtɔ-je d'oo lo rəm, njéməti-je 'njiyə maji rəm, njébanji-je kàrè banji lə-dé ur adi d'aa njay rəm, njémbitɔ-je d'oo ta rəm, dow-je kɪ d'oy kàrè 'tɔsi 'ndəl rəm, bá njéndoo-je kàrè mbɛ Poyta kɪ Maji usi mbi-dé-ti rəm tɔ. ²³ Dow kɪ m'təl gin kusi liə al bá to njénékumə!

²⁴ Lokɪ dow-je kɪ Jə ulə-dé 'təl d'ɔw rəmə, Jeju pa ta kɪ dɔ Jə-ti adi kosi dow-je panè: To ri bá ɔwi diləlo-ti ooi wa? To tuwətɔgi kɪ yəl isi ɔw siə yó-je kɪ nè-je kin bá ɔwi ooi wa? ²⁵ Kinə bè al, ngà to ri ya bá ɔwi ooi wa? To dow kɪ tulə kubi-je kɪ kurə-kurə rɔ-é-ti bá ɔwi ooi-é wa? Ngà, lé to ɛ kàrè, dɛ kɪ 'tulə kubi-je kɪ là-é nɔ-nɔ kɪ dɛ kɪ d'isi

dan nékingə-je-ti mburuki-mburuki bè kinlé, d'isi meɛ kəy-ti lə ngar-je yó rəm. ²⁶ Ngà se to ri ya danə bá ɔwi ooi wa? To njèpata kɪ ta Lubə-ti bá ɔwi ooi-é wa? Tɔgrɔ-ti, m'a kidə-si, to dow kɪ itə njèpata kɪ ta Lubə-ti sɔy bəy. ²⁷ Kdɔ to Jə kin bá ndɔki 'ndàngi ta kɪ dɔ-é-ti 'panè: Yən, mɔ Lubə m'ulə njèkilə mbɛ lə-m nɔ-i-ti kete, kdɔ kadi ɔw ra rəbi lə-i adi-i.

²⁸ Jeju ilə dɔ-ti panè: M'a kidə-si; dan dow-je-ti lay kɪ dené-je d'oji-dé lé, ɛ kɪ to dow kɪ boy itə Jə ya goto. Bè ya kàrè, dow kɪ ndɛ bè meɛ kɔbe-ti lə Lubə lé, boy itə-é. ²⁹ 'Njétaalambo-je, kɪ dow-je lay kɪ d'oo ta ndó lə Jə, bá 'ree d'adi ra-dé batəm lé, 'gə kɪ Lubə to njèra né kɪ njururu.

³⁰ Ngà Parisi-je, kɪ njéndó dow-je ndukun-je 'mbati kɔji ra-je lə Lubə kɪ tò kdɔ ta lə-dé, adi d'adi Jə ra-dé batəm al.

³¹ Nɔ bá m'a kun-é kɔji-né dow-je kɪ ngɔsnè kan wa? Dɛ titi-nɔ kɪ nɔ-je ən wa? ³² Dɛ 'titi-nɔ kɪ ngan-je kɪ d'isi pandangi lo-ti bá 'ba-nɔ ə 'pa-nɔ ta 'panè:

«J'kɔl nal kàrè 'ndami-né al rəm, bá j'usi pa nɔ yo kàrè 'nɔ-né al rəm.»

³³ Jeju təl ilə dɔ-ti panè: M'pa bè kdɔ loki Jə kɪ njèra dow-je batəm ree, bá uso né al rəm, əy yibi al rəm lé, səi 'pai-nè: «To dow kɪ ndil kɪ maji al ra-é.» ³⁴ Ngà Ngon lə dow ree bá uso-je, əy-je rəmə, səi 'pai-nè: ɛ kanlé uso né bore ngay rəm, to njəkəy né rəm, bá to nam njétaalambo-je, kɪ njéramajal-je rəm. ³⁵ Ngà dow-je lay kɪ njétəl rɔ-dé go ta-ti lə Lubə lé, 'gə kɪ gosi lə Lubə to gosi kɪ tɔgrɔ-ti ya.

Ta kɪ ɔbi dɔ Jeju kɪ dené kɪ njéramajal

Mat 26:6-13; Mar 14:3-9; Jə 12:1-8

³⁶ Parisi káre bè kɪ ri-é lə Simɔ, ba Jeju kadi ɔw uso né. Beba ɛ ɔti ɔw be lə Parisi lé ə isi ta nékuso-ti. ³⁷ 'Rəmə dené káre kɪ to njéramajal isi meɛ bebo-ti kin nɔɔ. Lokɪ dené lé, oo kɪ Jeju isi uso né be lə Parisi kinlé nɔɔ rəmə, ɛ un ku kɪ ubi kɪ əti maji rusi meɛ-é, kɪ to ku kɪ 'ra kɪ ər kɪ 'ba-é «albatrə», ³⁸ ree isi-né nangi nja Jeju-ti go-é-ti gogɪ. ɛ nɔ adi man kəm-é ndogɪ nja Jeju suki-suki ə uwə bəl dɔ-é bɔr-né ə tɔn nja-é lé rəm, bá ur ubi kɪ əti maji lé titi rəm tɔ. ³⁹ Lokɪ Parisi kɪ njéba Jeju lé, oo né kin bè rəmə pa meɛ-é-ti panè: Kinə dingəm kin to njèpata kɪ ta Lubə-ti ya lé, ɛ à gə dené kɪ isi ɔdi rɔ-é kinlé rəm, bá à gə kɪ dené kinlé to njéramajal rəm tɔ. ⁴⁰ Beba Jeju un ta panè: Simɔ, m'ɔw kɪ ta nè kadi m'idə-i. Simɔ ilə-é-ti panè: Njéndó dow-je né, 'pa. ⁴¹ Beba Jeju panè: Dingəm káre bè kɪ to njèkində là tunə-ti, ɔw kɪ kurə liə dɔ dow-je-ti joo. ɛ kɪ káre, kurə tò dɔ-é-ti asi kəm là kul-lə kɪ dow ra ndɔ bumj ə ɛ kɪ káre, kurə tò dɔ-é-ti asi kəm là kullə kɪ dow ra ndɔ kɔrmj tɔ. ⁴² Lokɪ dɛ d'ɔw kɪ né kɪ kadi d'ugə-né al lé, ɛ ra sə-dé maji adi ɔr kurə lé kɔgi dɔ-dé-ti joo lay. Nɔ dan-dé-ti bá à ndigɪ njèkində là

† 7:29 Mat 21:32; Luk 3:12 †† 7:37 Mat 26:7; Mar 14:3; Jə 12:3

tunə-ti lé tɔy madi-é wa? ⁴³ Simɔ ilə-é-ti panè: Ɛ kí njèkində là tunə-ti ɔr kurə kí nɔ́ dɔ-é-ti kɔgi kinlé, m'gir kí à to ɛ bá à ndigi njèkində là tunə-ti lé nɔ́. Beba Jeju panè: Ɛ ya á 'pa maji tin! ⁴⁴ Go-ti, Jeju təl kəm-é kí rɔ dené-ti lé ngá bá idə Simɔ lé panè: 'Oo dené kinlé maji! M'ree kəy lə-i ya á adi-m man m'togi-né nja-m al. Ngà dené kinlé, man kəm-é ndogi nja-m suki-suki bá təl bɔr kɔ́ bəl dɔ-é. ⁴⁵ I uwə-m kí kàdɛ-i-ti al, ngà dené kinlé, kí low nū kí m'ree kəy kin ya, ɛ isi ká tɔn nja-m-ti ya par-par é. ⁴⁶ I ur ubi dɔ-m-ti 'un-né ta-m al, ngà dené kinlé, ɛ ur ubi kí əti maji ya nja-m-ti un-né ta-m. ⁴⁷ Gin-é kin bá m'idə-i, majal-je liə kí nɔ́ kí toki kiŋə go-é kɔgi kadi-é kin bá, ɛ ndigi-m-né nɔ́ tin. Ngà dow kí majal-je liə toki kiŋə go-é kɔgi nɔ́ al lé, ɛ ndigi-m nɔ́ al ya tɔ. ⁴⁸ Go-ti, Jeju idə dené lé panè: Majal-je lə-i toki kiŋə go-é kɔgi! ⁴⁹ Rəmə dɛ kí d'isi ta nékuso-ti nati kɔ́ Jeju lé 'pa ta mɛɛ-dé-ti 'panè: Ɛ kanlé to dow kí ban ya bá ɔw mb-ing ya oo rɔ-é kí njèkiŋə go majal-je lə dow-je kɔgi bəy tin wa? ⁵⁰ Ngà Jeju idə dené lé panè: Kadmɛɛ lə-i aji-i, 'ɔw kɔ́ lapiya!

Dow-je kí njédan Jeju lo kilə mbɛ Poyta kí Maji-ti

8 Go ndɔ-je-ti kinlé, Jeju ɔw kɔ́ nganbe-je kɔ́ bebo-je ɔw ndó dow-je ta lə Lubə, bá ilə mbɛ Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ kɔ́be lə Lubə rəm tɔ. ² †Njéndó né-je liə kí dɔgi gidi-é joo d'ɔw siə nati rəm, dené-je kí dan-ti-je kí ndɔki ɛ tubə ndil-je kí maji al dɔ-dé-ti kɔ́ dɛ kí mɔy-je kí gay-gay ra-dé bá ɛ adi-dé lapiya lé kàrè, d'ɔw siə nati tɔ. Dɛ bá 'to: Mari kí ba-é Mari kí Magdala kí ndɔki Jeju tubə ndil-je kí maji al siri dɔ-é-ti kɔgi lé rəm, ³ Jan kí to ne Suja kí to njèkoo go né-je lə Ngar Erodi rəm, Sujan rəm, bá dené-je kí rangi nɔ́ kí 'to njéra sə-dé kɔ́ nék-ingə-dé-je rəm tɔ.

Gosta kí sɔbi dɔ njèkilə ko

Mat 13:1-23; Mar 4:1-9

⁴ Loki kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy d'ɔ́ kɔ́ bebo-je kí gay-gay 'ree 'kəw-nɔ́ rɔ Jeju-ti lé, ɛ idə-dé gosta kin panè:

⁵ Njèndɔr ɔw kɔ́ kilə ko liə. Loki ɔ́ ilə rəmə, kɔ́ né kí dan-ti-je tusi dɔ rəbi-ti adi dow-je mbəjrə nja-dé-ti ə yəl-je kí 'nar taá 'ree 'tú lə-lə. ⁶ Kɔ́ né kí nɔ́-je tusi dɔ ər-ti; loki ubə rəmə, tuti kurum kɔ́talə ingə lo kí ɔl al. ⁷ Kɔ́ né kí madi-je tusi dan kun-je-ti; loki ubə rəmə kun tɔgi siə nati adi ɔ́ rɔ dɔ-ti gégégé. ⁸ Ngà kɔ́ né kí nɔ́-je tusi nangi-ti kí maji; loki ubə rəmə, ɔr dɔ-é; dɔ-é káre ya kɔ́-é ra-ti bu-bu. Loki Jeju pa ta kin bə rəmə, ilə bɔbi ndi-é nangi panè: Dow kí mbi-é tò nɔ́ kɔ́ kadi oo-né ta rəmə, kadi oo ta kinlé! ⁹ Beba njéndó né-je liə 'dəji-é 'panè: Se gosta kinlé, kɔ́ mɛɛ-é to ri wa? ¹⁰ Jeju idə-dé panè: Səi lé, né-je kí tò lo bɔyɔ-é-ti sɔbi dɔ kɔ́be lə Lubə lé toki tɛɛ kɔ́ dɔ-é kadi-si. Ngà dow-je kí rangi

† 8:2 Mat 27:55,56; Mar 15:40,41; Luk 23:49

lé, toki kidə-dé kɔ́ gosta kɔ́ kadi lé d'oo lo kàrè d'oo kí koo ya ndə bə rəm, bá lé d'oo ta kàrè kadi 'gə mɛɛ-é al rəm tɔ.

Kɔrmɛɛ gosta kí sɔbi dɔ njèkilə ko

¹¹ Ooi bə, kɔrmɛɛ gosta lé é: Ko né lé, to ta lə Lubə. ¹² Dɔ rəbi kí kɔ́ né tusi-ti lé, to dow-je kí d'oo ta lə Lubə ya rəmə, Sú ree ɔr mɛɛ-dé-ti kɔgi, nɛ d'a kɔ́ kadi mɛɛ-dé kɔ́ kaji-né. ¹³ Kɔ́ né kí tusi dɔ ər-ti lé, to dɛ kí loki d'oo ta lə Lubə ə 'taa kɔ́ rɔnəl ya, ngà kulə bá ulə njirə mɛɛ-dé-ti al; adi d'adi mɛɛ-dé kɔ́ mbɔr al; ə loki kɔ́-je ree tɛɛ dɔ-dé-ti rəmə, dɛ 'tusi kadmɛɛ lə-dé d'ingə kɔgi. ¹⁴ Dan kun-je kí kɔ́ né tusi-ti lé, to dɛ kí d'oo ta lə Lubə ya, ngà loki d'ɔti d'ɔw rəmə, mɛɛ kɔ́ kákákə-je, kɔ́ bo nékingə-je, kɔ́ bo né-je kí dɔnangi-ti nɛ ɔ́ be dɔ-dé-ti adi kadmɛɛ lə-dé lé kandi-é goto. ¹⁵ Ngà nangi kí maji kí kɔ́ né tusi-ti lé, to dɛ kí d'oo ta lə Lubə ə ndigi dɔ-ti ndigi kí tɔgrɔ-ti rəm, d'uwə rɔ-dé ngà mɛɛ-é-ti adi kandi kadmɛɛ lə-dé tò.

Gosta kí sɔbi dɔ lampi

Mar 4:21-25

¹⁶ †Dow ində pər lampi-ti ə à sɔbi ngó dɔ-ti al ngá; bá à kində gin tirə-ti al rəm; ngà à nɔ́ kagnɔ́ lampi-ti taá, kɔ́ kadi dow-je kí d'ɔw mɛɛ kəy-ti d'oo ndógi-é. ¹⁷ †Kɔ́ né kí dow bɔyɔ́ kí à ree tò ndaa-ti rəsi al ya goto rəm, né kí dow ra kɔ́ gidi ngəy kí à toki gə al ya goto rəm, bá kí à toki tɛɛ-né ndaa-ti rəsi al ya goto rəm tɔ. ¹⁸ †Ooi maji, loki isi ooi ta lé, indəi mbi-si maji ya ooi-né, kɔ́ dow kí né tò ji-é-ti bá d'a kadi-é kí rangi dɔ-ti, ngà dow kí né liə goto lé, né kí ɛ gir panè to 'lə-n'è kin ya kàrè d'a taa ji-é-ti.

Ta kí sɔbi dɔ kɔ́ Jeju kɔ́ ngankɔ́ Jeju-je

Mat 12:46-50; Mar 3:31-35

¹⁹ Kɔ́ Jeju kɔ́ ngankɔ́-é-je 'ree rɔ-é-ti; ngà lo kadi d'ingə-é goto, kɔ́ kosi dow-je d'uti lo kákə. ²⁰ Beba d'idə-é 'panè: Kɔ́-i kɔ́ ngankɔ́-i-je d'ɔ́ ta-i-ti ndaa-ti nɔ́, 'ndigi koo-i. ²¹ Ngà Jeju ilə-dé-ti panè: Dow-je kí d'oo ta lə Lubə ə 'təl rɔ-dé go-ti kin bá 'to kɔ́-m-je kɔ́ ngankɔ́-m-je.

Jeju ndángi yálbo adi lo tò ndingi

Mat 8:23-27; Mar 4:35-41

²² Ndɔ káre bə, Jeju al mɛɛ tò-ti kɔ́ njéndó né-je liə bá idə-dé panè: «Adi j'gangi babo j'ɔwi turə.» Beba dɛ d'ɔti d'ɔw. ²³ Loki 'nəl tò d'isi d'ɔw rəmə, Jeju tò bi ə yál-bo ubə-dé nangi busi, ulə mbi-mbi dɔ ba-ti, man ɔw kɔ́ rusi tò, adi dɛ d'isi ta tui-ti. ²⁴ Beba 'ngəsi kí rɔ Jeju-ti 'ndəl-é panè: «Njéndó dow-je né, njéndó dow-je né, kɔ́-ji à tɔ́ boo!» Loki Jeju tɛɛ kəm-é lé, ɛ ndángi yál-je

†† 8:16 Mat 5:15; Luk 11:33 † 8:17 Mat 10:26; Luk 12:2 †† 8:18 Mat 25:29; Luk 19:26

kì pungum man-je adi 'taa koo adi lo təl tò ndingì.
²⁵ Go-tì, Jeju dèji-dé panè: Kadmèè lə-si tò rá wa? Ngà njéndó né-je rəmə, né kí ra né lé, ra-dé bəl n̄ə rəm, ɔr ndil-dé rəm, adi 'pa-n̄ə ta dan-dé-ti 'panè: Kay! Dow kanlé, to dow kí ban wa? Ooi, yál-je k̄i man-je kàrè, ɛ ndángi-dé rəmə d̄e 'təl rɔ-dé go ta-ti liə!

Jeju tubə ndil-je kí maji al d̄ə dow-ti

Mat 8:28-34; Mar 5:1-20

²⁶ D̄e 'gangi babo d'ɔw d̄ənan̄gi Gerasa-ti kí s̄ɔbi d̄ə-n̄ə kí d̄ənan̄gi Galile. ²⁷ Loki Jeju j̄ m̄eɛ tò-ti ur nangi ya rəmə, dingəm káre kí m̄eɛ bebo-ti n̄ɔɔ, kí to dingəm kí ndil-je kí maji al 'ra-é, j̄ ree rɔ-é-ti. Dingəm kinlé, ulə kubi rɔ-é-ti al ya low n̄i, bá tò k̄əy al rəm; ngà lo tò-é tò d̄əbadi-je-ti.

²⁸ Loki oo Jeju rəmə, ur k̄ɔɔ, usi n̄ə-é-ti bá ilə b̄ɔbi ndi-é nangi panè: Jeju, Ngon lə Lubə kí njèkisi taá d̄əɔɔ-ti n̄i, 'ge ri rɔ-m-ti wa, m'n̄ɔ ta-i-ti, 'ra-m maji al al.

²⁹ Dingəm lé pa bè, kd̄ətalə Jeju ndángi ndil kí maji al lé kadi-é t̄eɛ m̄eɛ-é-ti k̄ɔɔgi. Ndil kí maji al kinlé isi m̄eɛ dingəm-ti kin low n̄i, adi d'ilə sil ji-é-ti-je k̄i n̄ə-é-ti-je ya, ngà ɛ tuwə gangi k̄ɔɔgi k̄ɔɔgi. Ndil kí maji al lé, ɔsi-é ɔw siə dilələ-je-ti. ³⁰ Jeju d̄əji-é panè: Ri-i lə n̄ə wa? ɛ panè: Ri-m lə «kosi-je.» ɛ pa bè, kd̄ətalə ndil-je kí maji al 'n̄ə m̄eɛ-é-ti. ³¹ Ndil-je kí maji al kinlé, 'n̄ɔ ta Jeju-ti kd̄ə kadi un ndu adi n'ɔwi bolebe-ti kí s̄ɔy-é goto kin al.

³² Loki d'ɔ-ti kinlé, kosi k̄ɔɔngi-je d'ɔ d'uso né d̄ə mbal-ti nḡɔsi n̄ɔɔ. Beba ndil-je kí maji al lé 'ra ndoo ta Jeju-ti kadi iṅə-dé adi n'ɔwi m̄eɛ k̄ɔɔngi-je-ti, ə Jeju ndigi s̄ə-dé t̄ə. ³³ Ndil-je kí maji al lé, 't̄eɛ m̄eɛ dingəm-ti lé, 'tur m̄eɛ k̄ɔɔngi-je-ti, adi k̄ɔɔngi-je lé 't̄əti-n̄ə yipi k̄ədi mbal-ti taá 'tusi babo-ti 'nduy man. ³⁴ Loki njéngəm k̄ɔɔngi-je d'oo né kí ra né kin bè lé, d'ay d'ɔw d'ɔr poy-é m̄eɛ bebo-ti rəm, m̄eɛ nganbe-je-ti rəm. ³⁵ Beba dow-je d'ɔw kd̄ə koo né kí ra né lé; loki d'ɔw 't̄eɛ rɔ Jeju-ti rəmə d'ingə dingəm kí ndil-je kí maji al 't̄eɛ m̄eɛ-é-ti k̄ɔɔgi lé, isi n̄ə Jeju-ti; ulə kubi rɔ-é-ti rəm, təl isi maji kare rəm, adi bəl ində bandi-dé gangi. ³⁶ Dow-je kí d'oo né-je kí ra né kin k̄i k̄əm-dé lé, d'idə-dé k̄əm r̄əbi kí dingəm kí ndil-je kí maji al d'isi m̄eɛ-é-ti ingə-né lapiya lé. ³⁷ Go-ti, dow-je kí d̄ənan̄gi Gerasa-ti lay ya bəl ində bandi-dé gangi, adi 'd̄əji Jeju kadi iṅə-dé ə ɔw rangi.

Beba Jeju al m̄eɛ tò-ti kd̄ə k̄ɔsi təl gogi. ³⁸ Rəmə, dingəm kí ndil-je kí maji al 't̄eɛ m̄eɛ-é-ti k̄ɔɔgi lé, n̄ɔ ta Jeju-ti kadi n'ɔw siə. Ngà Jeju tubə-é panè: ³⁹ 'Təl 'ɔw beə lə-i gogi, 'ɔw 'ɔr poy né-je lay kí Lubə ra s̄ə-i kin. Beba dingəm lé ɔw ɔr poy né-je kí Jeju ra siə kin lay adi ta-é sane k̄i m̄eɛ bebo lay.

Ta lə ngon lə Jayrusi kí dené kí t̄əsi ndəl

k̄i ta lə dené kí m̄əsi ree rɔ-é-ti

Mat 9:1,18-26; Mar 5:21-43

⁴⁰ Loki Jeju təl ree nganḡi ba-ti kí Galile gogi lé, kosi dow-je d'uwə-é kí rɔ-dé-ti, kd̄ətalə d̄e lay ya d'ɔ d̄inḡi d̄inḡi d'ɔ 'ngəbi-é. ⁴¹ Lo-é-ti kinlé, dingəm káre ri-é lə Jayrusi ree rɔ Jeju-ti. Jayrusi lé to 'boy kí d̄ə k̄əy k̄əwn̄ə-ti lə jipi-je. ɛ ree usi n̄ə Jeju-ti n̄ɔ ta-é-ti kadi ɔw siə m̄eɛ k̄əy-ti liə. ⁴² Kd̄ətalə ngon-é kí dené kí káre-rè kí à ra bal d̄əgi gidi-é joo je bè tò oy k̄əy n̄ɔɔ. Loki Jeju isi ɔw siə kí beə lé, kosi dow-je d'ul-n̄ə go-é-ti mbuu, adi mbore-é yó-je kí n̄ə-je.

⁴³ Rəmə dené káre kí m̄əsi ree rɔ-é-ti bal d̄əgi gidi-é joo ɔ dan-dé-ti n̄ɔɔ. ɛ tuji nékingə-é lay k̄ɔɔgi be lə d̄əktur-je kàrè, dow kí asi kadi-é lapiya goto. ⁴⁴ Dené lé t̄eɛ gidi Jeju-ti ree ɔdi rɔ takubi liə, rəmə tajinati n̄ə ya gin m̄əsi liə gangi d̄əsi. ⁴⁵ Jeju d̄əji panè: N̄ə ɔdi rɔ-m wa? Rəmə dow-je lay ya 'n̄əji, bá Piyər idə-é panè: Njéndó dow-je né, kosi dow-je kí d'ilə-n̄ə 'gəə d̄ə-i ə d'ul-n̄ə d̄ə-i-ti mbuu, 'mbor-i yó-je kí n̄ə-je kin ya i 'd̄əji dow kí ɔdi rɔ-i b̄əy wa? ⁴⁶ Ngà Jeju ilə-é-ti panè: Dow ɔdi rɔ-m n̄ɔɔ. Kd̄ətalə m'gə kí t̄əgi kí rɔ-m-ti t̄eɛ. ⁴⁷ Loki dené oo kí gin-n'è t̄eɛ lé, ɛ dadi par-par usi n̄ə Jeju-ti pa ta r̄əsi takəm dow-je-ti ɔr-né gin né kí ɔdi-né rɔ Jeju lé rəm, idə-dé-né k̄əm r̄əbi kí ingə-né lapiya tajinati n̄ə lé rəm t̄ə. ⁴⁸ Beba Jeju idə-é panè: Ngon-m kí dené, kadmèè lə-i aji-i; 'ɔw k̄i lapiya.

⁴⁹ Loki Jeju ɔ pa ta bè ya b̄əy rəmə, dow j̄ m̄eɛ k̄əy-ti lə Jayrusi kí to njèkun d̄ə k̄əy k̄əwn̄ə lə jipi-je lé, ree idə-é panè: Ngon-i kí dené lé uwə ta-é nati, ən ə 'nd̄ɔji njéndó né dow-je lé al ngá! ⁵⁰ Ngà loki Jeju oo ta kinlé, ɛ idə Jayrusi lé panè: «'Bəl al, m̄eɛ-i ya 'adi-m par ə ngon-i kí dené lé, à kingə lapiya.» ⁵¹ Loki Jeju ɔw t̄eɛ be lə Jayrusi lé, ɛ adi dow kí rangi ɔw siə k̄əy al, ngà Piyər t̄ə, J̄ə t̄ə, Jak̄i t̄ə, b̄ɔbi ngon-je k̄i k̄ə ngon lé t̄ə bá d'ɔw siə k̄əy. ⁵² Dow-je lay kí d'isi d̄ə ngon-ti lé, d'isi ta n̄ɔ-ti, k̄i ta ndingə rɔ-ti. Beba Jeju idə-dé panè: 'N̄ɔi al! Ngon kí dené lé oy al, ngà tò bi kí tò. ⁵³ Rəmə d̄e 'ɔk̄i Jeju, kd̄ətalə 'gə kí ngon kí dené lé oy. ⁵⁴ Ngà Jeju uwə ji ngon lé bá pa ta k̄i ndi-é k̄i boy panè: Ngon, j̄ taá! ⁵⁵ Beba ngon kí dené lé t̄əsi ndəl ə j̄ taá tajinati n̄ə ya! Ə Jeju un ndu kadi d'adi-é né uso! ⁵⁶ Né kí ra né kinlé, ɔr ndil njékoji ngon kí dené kinlé. Ngà Jeju nd̄əji-dé kd̄ə kadi 'pa d'adi dow oo al.

Jeju ulə njékw̄kulə-je liə kí d̄əgi gidi-é joo

Mat 10:1-9,11-14; Mar 6:7-13

9 Jeju ba njékw̄kulə-je liə kí d̄əgi gidi-é joo ə adi-dé t̄əgi rəm, adi-dé tarəbi kadi 'tubə ndil-je kí maji al lay d̄ə dow-je-ti rəm, bá kadi d'adi lapiya njém̄ɔy-je rəm t̄ə. ² Ngà bá ulə-dé kadi d'ilə mb̄e k̄əbe lə Lubə rəm, bá kadi d'adi lapiya njém̄ɔy-je rəm t̄ə. ³ ɛ idə-dé panè:

Kow-si mba kinlé, uni né madí ji-si-ti al, uni salangi al rəm, uni mbu kow mba al rəm, uni mbə al rəm, uni là al rəm, bá cwi kubí kí rɔ-si-ti joo-joo al rəm. ⁴ Mee kəy kí rá-rá kí cwi-ti lé, ɛ ya isi-ti sar kadí ji-né. ⁵ ††Ngà lo lay kí dow-je 'mbati kuwə-si kí rɔ-dé-ti rəm, 'tegi mee be-bo-é-ti kinlé, ə 'gəki kodí kí nja-si-ti kɔgi kadí tɔji kí ta tò dɔ-dé-ti. ⁶ Njékowkulə-je d'ow kí dɔ be-be d'ilə mbe Poyta kí Maji rəm, d'adi lapiya njémɔy-je kɔ lo-lo rəm tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ né kí ndɔji Erodí nɔ

Mat 14:1-2; Mar 6:14-16

⁷ †Né-je kí ra né lé, loki njèkɔbe Erodí oo ta-é rəm, ndɔji-é nɔ. Kdɔtalə dow-je madí 'panè: «To Jɔ bá tɔsi ndəl ində lo tɛɛ.» ⁸ Dɛ kí nɔ-je 'panè: «To Eli bá ree» ə dɛ kí rangi 'panè: «To dow káre dan dow-je-ti kí low kí 'to njé-pata-je kí ta Lubə-ti bá tɔsi ndəl ində lo tɛɛ.» ⁹ Ngà Erodí rəm panè: «Jɔ lé, ndɔki m'adi 'gangi dɔ-é, ngà to nɔ bəy bá dow-je d'isi 'pa ta-je kí bə kin dɔ-é-ti bá m'oo m'oo bəy tin wa?» Ə ɛ sangi kadí n'oo dowbé lé.

Jeju adi nékuso dow-je budɔgi lo mɔ

Mat 14:13-21; Mar 6:30-44; Jɔ 6:1-14

¹⁰ Loki njékowkulə-je 'təl 'ree rəm, d'ɔr poy né-je lay kí 'ra lé d'adi Jeju. ɛ ɔr-dé go-é-ti ɔr-né rɔ-é kɔ kár-é kəl bebo Betsayda-ti bə. ¹¹ Ngà kosi dow-je 'gə, adi d'ow go-é-ti. Jeju uwə-dé kí rɔ-é-ti ə pa ta kí sɔbi dɔ kɔbe la Lubə adi-dé rəm, dɛ kí d'ow ndoo kingə lapiya rəm, ɛ adi-dé lapiya tɔ.

¹² Ngà loki kàdɔ isi ur lé, njéndó né-je kí dɔgi gidí-é joo 'ree rɔ Jeju-ti d'idə-é 'panè: 'ɔsi kosi dow-je kanlé adi d'ow nganbe-je-ti, kɔ kəylo-je-ti kí tò ngɔsi-ngɔsi kadí d'ingə nékuso-je, kɔ lo tò-je, kɔ lo kí j'ɔi-ti nɛ kinlé to diləlo. ¹³ Ngà Jeju idə-dé panè: «Səi ya adi-dé né d'uso.» Dɛ 'təl d'ilə-é-ti 'panè: «Jɛ j'ow kɔ mbə mɔ kɔ kanji joo-rə ya par. Dɔmaji, kadí jɛ ya j'ow j'ndogí nékuso j'adi dow-je kin lay je bə tá.» ¹⁴ Dɛ 'pa bə kdɔtalə dingəm-je ya kɔr-dé à ra budɔgi lo mɔ je bə. Jeju idə njéndó né-je lé panè: «Uwəi dow-je adi d'isi nangi kɔr-mɔ kɔr-mɔ je bə.» ¹⁵ Dɛ 'ra bə ya tɔ, adi d'adi dow-je d'isi nangi lay.

¹⁶ Jeju taa mbə kí mɔ kɔ kanji kí joo lé, itə kəm-é kɔ dɔrɔ-ti ra oiyo Lubə dɔ-ti, bá gángi danɔ adi njéndó né-je kadí 'ləbi kosi dow-je. ¹⁷ Dɛ lay ya d'uso né 'ndan ndɔ-ndɔ; adi d'oy dɔdum-é-je kí nɔy rusi kàrè dɔgi gidí-é joo.

Piyər pa rəsi kí Jeju to dow kí Lubə mbəti-é

Mat 16:13-28; Mar 8:27-31

¹⁸ Ndɔ káre bə, Jeju ɔr rɔ-é kɔ kár-é pa ta kɔ Lubə ə njéndó né-je liə d'ow siə nati ngá bá ɛ dɔji-dé ta panè:

† 9:5 Knj 13:51 †† 9:5 Luk 10:4-11 † 9:7 Mat 16:14; Mar 8:28; Luk 9:19

«Kosi dow-je lé 'panè m'to nɔ wa?» ¹⁹ ††Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «Dow-je kí dan-ti-je 'panè: «I 'to Jɔ kí njəra dow-je batəm”, ə dɛ kí nɔ-je 'panè: «I 'to Eli”, ə dɛ kí rangi bəy 'panè: «I 'to dow káre dan dow-je-ti kí low kí 'to njé-pata-je kí ta Lubə-ti bá tɔsi ndəl ində lo tɛɛ.”» ²⁰ ††Ngá Jeju təl dɔji-dé panè: «Ə kí go gə-é-ti lə-si səi ya bə lé, mɔ m'to nɔ wa?» Piyər ilə-é-ti panè: «I 'to Kristi ††.» ²¹ Jeju ndɔji-dé nɔ kadí 'pa ta-é d'adi dow al.

Jeju pa ta kí dɔ koy-é-ti kɔ tɔsi ndəl-ti liə

Mat 16:21-28; Mar 8:31-33

²² Jeju təl ilə dɔ-ti panè: «Tò kadí Ngon lə dow à kingə kɔ nɔ; 'ngatɔgi-je lə jipi-je, kɔ njékun dɔ njégugné-je lə Lubə, kɔ njéndó dow-je ndukun-je d'a mbati-é, d'a tɔl-é, ngà ndɔ kí njékungí-ti mutə rəm ə tɔsi ndəl kində lo tɛɛ.» ²³ ††Bəy bá ɛ idə-dé lay panè: «Kinə dow ndigi kun go-m rəm, kadí ta rɔ-é ɔ-é al, kadí un kagdəsi liə uti kɔ ndɔ-é ndɔ-é ə un go-m. ²⁴ †Kdɔ dow kí rá-rá kí ndigi kaji rɔ-é lé à tuji rɔ-é, ngà dow kí ilə rɔ-é kɔgi kɔ ta lə-m bá à kaji rɔ-é. ²⁵ Kadí dow ingə né-je kí dɔnangi-ti nɛ lay ə daji rɔ-é tuji əse ɛ ya tuji rɔ-é lé, maji-é to ri wa? ²⁶ Kdɔtalə dow kí ra rɔɔl dɔ-m-ti, kɔ dɔ ta-je-ti lə-m lé, loki Ngon lə dow à ree dan riba-ti liə, kɔ dan riba-ti lə Bɔbi-é, kɔ 'lə malayka-je kí d'aa njay lé, ɛ à ra rɔɔl dɔ-é-ti ya tɔ. ²⁷ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dow-je madí dan dɛ-ti kí d'ɔ nɛ kinlé, d'a koo kɔbe lə Lubə lé, bəy bá d'a koy.»

Rɔ Jeju mbəl

Mat 17:1-9; Mar 9:2-10; 2Pi 1:16-18

²⁸ Asi ndɔ jinɔy joo je bə go ta-je-ti kí Jeju pa kinlé, ɛ ba Piyər, kɔ Jɔ, kɔ Jakí adi d'ow siə ə al dɔ mbal-ti kɔ pa ta kɔ Lubə. ²⁹ Loki ɛ isi pa ta kɔ Lubə lé, takəm-é mbəl tò gay ə kubi-je liə təl nda mbəy-mbəy ə ndɔy ngilingi-ngilingi. ³⁰ Rəmə tajinati nɛ ya dingəm-je joo d'ɔ d'ɔji ta kɔ Jeju. To Moiyiji kɔ Eli kí 'teɛ kɔy, ³¹ rɔ-dé ɔ njoy-njoy adi lo ndogí doo ə d'ɔ d'ɔji ta kɔ Jeju dɔ koy-ti kɔ ɛ à kow koy bebo Jorijaləm-ti kɔ tɔl-né ta kullə liə. ³² Piyər kɔ madí-é-je lé, 'tò bi d'adi dan-dé oy rəgi-rəgi; ngà loki 'teɛ kəm-dé rəmə d'oo ndogí lə Jeju rəm, d'oo dingəm-je joo kí d'ɔ rɔ-é-ti lé rəm tɔ. ³³ Loki dingəm-je kí joo kinlé d'isi d'ingə Jeju kɔ kow rəm, Piyər idə-é panè: Njéndó dow-je né, maji nɔ kadí j'isi nɛ ya ngá. Adí j'rai kəykubi mutə, káre à to 'lə-i, káre à to 'lə Moiyiji ə káre à to 'lə Eli tɔ. Piyər gə mee ta kí ɛ ɔ pa lé al. ³⁴ Loki ɔ pa ta lé bə ya rəm, kilndi ree səbi dɔ-dé-ti rɔpi. Loki kilndi səbi dɔ-ti lé, bəl ində bandi njéndó né-je gangi. ³⁵ †† Rəmə dan kilndi-ti lé, ndi dow ba panè: ɛ kinlé, to ngon-m, m'mbəti-é; ooi ta liə. ³⁶ Ngà go ndi dow-ti kí ba lé rəm, d'oo Jeju ya ɔ kɔ kár-é. Njéndó né-je d'adi

†† 9:19 Mat 14:1,2; Mar 6:14,15; Luk 9:7,8 †† 9:20 Jɔ 6:68,69 ††† Kristi lé kɔr mee-é to dow kí Lubə mbəti-é. ††† 9:23 Mat 10:38; Luk 14:27 § 9:24 Mat 10:39; Luk 17:33; Jɔ 12:25 §† 9:35 Mat 3:17; 12:18; Mar 1:11; Luk 3:22 §†† 9:35 2Pi 1:17,18

ta-dé tò kî mundi-é ə mɛɛ ndɔ-é-je-ti kinlé, dɛ d'ɔr poy né kí d'oo kin d'adi dow al.

Jeju adi lapiya ngon kí ndil kí maji al isi mɛɛ-é-ti

Mat 17:14-21; Mar 9:14-29

³⁷ Lo aa go-ti, loki d'j dɔ mbal-ti d'isi risi nangi lé, kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya 'tilə kəm Jeju; ³⁸ rəmə dan kosi dow-je-ti lé, dow káre pa ta boy-boy panè: Njèndó dow-je né, m'ra-i kɔgri ya, ilə kəm-i dɔ ngon-m-ti adi-m, kdɔtalə ɛ to ngon-m kí káre-rè. ³⁹ Taá-taá ya ndil kí maji al uwə-é rəmə, tajinati nè ya ra-é adi nɔ boy-boy, siki-é kî tɔgi-é tɔgi-é adi əm ta-é j puki-puki, adi-é kɔ nɔ ə iŋə-é kalangi al, adi toki dow kí oy bè ⁴⁰ M'ra ndoo ta njéndó né-je-ti lə-i kadi 'tubə ndil lé dɔ-é-ti kɔgi ya, ngà dɛ d'asi al. ⁴¹ Beba Jeju panè: Sɔi ko dow-je kí njémɛɛng-gə-je kî njémɛɛndul-je kan! M'a kisi sə-si nati asi kaglo ban bəy wa? M'a kisi dɔ-ti sə-si asi kaglo ban bəy wa? Go-ti, təl idə bɔbi ngon lé panè: 'Ree kî ngon-i lé nè bè. ⁴² Loki ngon lé isi ree rəmə, ndil kí maji al lé, ɔsi-é ilə-é nangi ə siki-é nɔ, ngà Jeju ndángi ndil kí maji al lé, ə adi ngon lé lapiya, bá təl ulə-é ji bɔbi-é-ti. ⁴³ Dow-je lay ya tɔgi lə Lubə kí tò bəl kinlé ɔr ndil-dé.

Nja joo kí Jeju pa ta dɔ koy-é-ti

Mat 17:22-23; Mar 9:30-32

Loki né-je lay kí Jeju ra lé, ɔr ndil dow-je lay adi tagir lə-dé tò kí dɔ-ti ya bəy lé, ɛ idə njéndó né-je liə panè: ⁴⁴ Ta kí m'cw kidə-si kinlé, uwəi dɔ-si-ti maji: «Ngon lə dow lé, d'a kilə-é ji dow-je-ti.» ⁴⁵ Ngà njéndó né-je 'gə mɛɛ ta kinlé al. Ta lé toki bɔyɔ sə-dé dɔ-é kɔ kadi 'gə mɛɛ-é al; ə dɛ 'bəl lo daj-é ta dɔ-ti rəm tɔ.

Sé nɔ bá to dow kí boy nɔ wa?

Mat 18:1-7; Mar 9:33-37

⁴⁶ †Njéndó né-je lə Jeju d'isi 'naji-nɔ ta kadi d'oo sé nɔ bá to kí boy nɔ dan-dé-ti wa? ⁴⁷ Jeju gə tagir kí mɛɛ-dé-ti adi un ngon kí ndɛ bè adi-é ɔ mbɔ-é-ti; ⁴⁸ ††ngá bá idə-dé panè: Dow kí rá-rá kí uwə ngon kin kî rɔ-é-ti kɔ ta lə-m lé, to mɔ ya tɔ bá dowbé uwə-m kî rɔ-é-ti tin; ə dow kí uwə-m kî rɔ-é-ti kin rəmə, to njèkulə-m ya tɔ bá dowbé uwə-é kî rɔ-é-ti tin. Kɔ dow kí oo rɔ-é kî ngon dow dan-si-ti lay kinlé, ɛ bá to dow kí boy nɔ.

Dow kí ɔsi-si ta al lé to dow lə-si

Mar 9:38-41

⁴⁹ Jɔ un ta panè: «Njéndó dow-je né, je j'oo dow káre un ri-i bá isi tubə-né ndil-je kí maji al dɔ dow-je-ti ə j'sangi kadi j'ɔgi-é dɔ-ti, kɔ ɛ un go-i sə-ji al.» ⁵⁰ Ngà Jeju ilə-é-ti panè: ɔgi-é dɔ-ti al, kɔ dow kí ɔsi-si kî ta al lé, to dow lə-si.

Jeju iŋə dɔnangi Galile kɔ kɔw Jorijalɛm

Be káre bè dɔnangi Samari-ti mbati Jeju

⁵¹ Loki ndɔ-je lə Jeju nɔy ngɔsi kadi Lubə à kun-é kî dɔrɔ-ti lé, ɛ un ndi-é ə ɔ dɔ-ti njangi kadi n'cw bebo Jorijalɛm-ti. ⁵² ɛ ulə dow-je kete nɔ-é-ti. Loki dɛ d'ung-ɔ nɔ rebəə d'cw rəmə, 'tɛɛ mɛɛ ngonbe-ti káre kí dɔnangi Samari-ti, kɔ ra né-je kete ngəbi-é-né. ⁵³ Ngà dow-je kí ngonbe-é-ti 'ndigi kuwə-é kî rɔ-dé-ti al, kɔ ɛ un rəbi kí ɔw kî bebo Jorijalɛm-ti. ⁵⁴ Loki Jaki-je kî Jɔ kí 'to njéndó né-je lə Jeju d'oo né kin bè lé, d'idə-é 'panè: 'Babe, i 'ndigi kadi j'dəji pər kadi j dɔrɔ-ti ree ró-dé wa? ⁵⁵ Jeju təl kəm-é kî rɔ-dé-ti bá kɔ sə-dé panè: [To tagir ri bá tò mɛɛ-si-ti bè wa! ⁵⁶ Ngon lə dow lé, ree kɔ tɔl dow-je al, ngà ɛ ree kɔ kaji-dé.] † Beba dɛ d'ɔti d'cw ngonbe-ti kí rangi.

Ta kí ɔbi dɔ kun go Jeju

Mat 8:18-22

⁵⁷ Loki dɛ d'cw dɔ rəbi-ti lé, dow káre idə Jeju panè: «M'a kun go-i lo lay kí 'a kɔw-ti.» ⁵⁸ Jeju ilə-é-ti panè: «Tal-je d'cw kî be tò-dé tɔ, bá yəl-je kí 'nar taá kin kàrè d'cw kî kəy tò-dé tɔ. Ngà Ngon lə dow lé, lo kí kadi ulə dɔ-é-ti ya kàrè goto.» ⁵⁹ Jeju idə dow kí rangi panè: 'Un go-m. Ngà ɛ ilə-é-ti panè: «'Babe, 'adi-m tarəbi adi m'cw m'dubi bɔbi-m mɔki tá.» ⁶⁰ Ngà Jeju idə-é panè: «'Iŋə dɛ kí d'oy adi 'dubi dow-je lə-dé kí d'oy, ə i rəmə, 'cw ilə mɛɛ kɔbe lə Lubə.» ⁶¹ Dow káre pa bəy panè: 'Babe, m'ndigi kun go-i, ngà kadi bá 'adi-m tarəbi kadi m'cw m'ra lapiya dow-je kí mɛɛ kəy-ti lə-m mɔki tá. ⁶² Ngà bá Jeju idə-é panè: Dow kí uwə kɔsi mangi-je ɔw ndɔr-né bá gɔɔ lo go-é-ti gogɔ lé, kullə kɔbe lə Lubə tuwə-é al.

Ta kí ɔbi dɔ njéndó né-je kí kɔrsiri gidi-é joo kí Jeju ulə-dé

Mat 9:37-38; 10:7-16; Mar 6:8-11; Luk 9:3-5

10 Go-ti, 'Babe Jeju mbati njéndó né-je kí rangi kɔrsiri gidi-é joo ə ulə-dé kadi d'cw joo-joo kete nɔ-é-ti mɛɛ bebo-je-ti lay, kî lo-je-ti lay kí tò kadi ɛ ya kàrè à kɔw-ti tɔ. ² †† idə-dé panè: Ko kí tò kijə nɔ, ngà njéki-jə-é-je bá 'nɔ al. ɛn é 'pai ta kî 'ba njèko kí tò kijə lé, kadi ulə kî njérakullə-je titi. ³ ††† Wi! Yən, m'ulə-si titi-nɔ kî ngan bati-je bè dan jagim-je-ti. ⁴ Uni mbu là al rəm, uni mbu kɔw mba al rəm, ɔyi saba al rəm, bá ɔi nangi kî rəbi-rəbi 'rai lapiya dow-je al rəm tɔ. ⁵ Mɛɛ kəy kí rá-rá kí ɔwi-ti lé, ta kí a pai kete mɔki ɛn: «Kadi lapiya nɔy mɛɛ kəy-ti kin!» ⁶ Kinə dow noji isi mɛɛ kəy-ti lé nɔ rəmə, lapiya lə-si à nɔy siə. Ngà kinə dow noji goto tɔ

† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kî ji-dé kî ta greki. †† 10:2 Mat 9:37,38
††† 10:3 Mat 10:16

rəmə, lapiya lə-si à təl ree rɔ-si gogɪ tɔ. ⁷†Isi mɛɛ kəy-é-ti kinlé, ə né kí d'adi-si ya usoi rəm, ɔyi rəm. Kdɔtalə to tó-é kadɪ njérakullə ingə nékugə dɔji-é. Iləi kɪ takəy-takəy al. ^{††}Mɛɛ bebo kí rá-rá kí ɔwi-ti, bá d'uwə-si kɪ rɔ-dé-ti, ə d'adi-si nékuso rəmə usoi ⁹ rəm, adi lapiya njémɔy-je kí d'isi mɛɛ bebo-é-ti lé, ə idəi dow-je kí titi 'painè: Kɔbe lə Lubə ree ngɔsi rɔ-si-ti. ¹⁰†Ngà mɛɛ bebo kí rá-rá kí ɔwi-ti, bá d'uwə-si kɪ rɔ-dé-ti al lé, ɔwi pan-dangi lo-je-ti kí mɛɛ be-é-ti lé, ə 'painè: ¹¹††«Kodi kí mɛɛ bebo-ti lə-si kí ɪ nja-ji-ti ya kàrè j'ɔw mbing j'gəki dɔ-si-ti gogɪ. Bè ya kàrè, kadɪ 'gəi kí kɔbe lə Lubə lé, ree ngɔsi.» ¹²††M'a kidə-si rəsi; mɛɛ ndɔ-é-ti kinlé ta kí gangɪ kí dɔ bebo-é-ti kinlé, à ngə nɔ kitə ta kí gangɪ kí dɔ Sɔdɔm-ti bəy.

Tuji kí ɔbi dɔ be-je kí 'mbati kadɪ mɛɛ-dé

Mat 11:21-24

¹³ Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi dow-je kí Koraje! Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi dow-je kí Betsayda! Kdɔ nékɔji-je kí toki ra dan-si-ti nè kinlé, lé toki ra dɔnangɪ Tir-ti kɪ dɔnangɪ Sidɔ-ti je bè rəmə lé dow-je kí titi d'a kulə kubi saki rɔ-dé-ti tò-né buu-ti, kdɔ kiŋə-né panjiyə-dé-je kí maji al kɔɔi low nū ngá! ¹⁴ Gin-é kin bá, ndɔ gangta-ti lé, ta kí gangɪ kí dɔ-si-ti à ngə nɔ kitə ta kí gangɪ kí dɔ dɔnangɪ Tir-ti, kɪ dɔnangɪ Sidɔ bəy. ¹⁵ Ngà səi dow-je kí Kaper-nayim, ooi 'painè se riba lə-si kin à kɔw sə-si sar dɔrɔ-ti wa? Bè al, à toki təl sə-si kɪ nangɪ sar kɪ mɛɛ lo kí koó-ti.

¹⁶ ††Dow kí taa ta lə-si lé, taa ta lə-m tɔ. Ngà dow kí ɔsi-si ngərəngɪ rəmə, to mɔ ya tɔ é ɔsi-m ngərəngɪ tin. Ə dow kí ɔsi-m ngərəngɪ lé, to njəkulə-m tɔ bá dowbé ɔsi-é ngərəngɪ tin.

¹⁷ Dɛ kí kɔrsiri kí Jeju ulə-dé lé, 'təl 'ree kí rɔnəl ə 'panè: 'Babe, kɪ ri-i lé, ndil-je kí maji al ya kàrè d'ulə dɔ-dé gin tɔɔi-ti lə-ji. ¹⁸ Beba Jeju idə-dé panè: M'oo Satɔ ɪ dɔrɔ-ti titi-nɔ kɪ təl ndi bè usi nangɪ nè. ¹⁹ Ooi bè, m'adi-si tɔɔi kadɪ 'nɔjiyə-né dɔ li-je-ti, kɪ dɔ jinə-je-ti, kɪ dɔ tɔɔi-je-ti lay kí njəba ɔw-né, ə né káre ya kàrè à ra-si al. ²⁰ Bè ya kàrè, 'rai rɔnəl kdɔtalə ndil-je kí maji al kí d'ulə dɔ-dé gin tɔɔi-ti lə-si kin al. Ngà 'rai rɔnəl kdɔtalə ri-si kí toki ndàngɪ mɛɛ dɔrɔ-ti kin tá.

Lubə tɛɛ dɔ Poyta kí Maji adi ngan dow-je

Mat 11:25-27; 13:16-17

²¹ Dɔkaglo-é-ti kinlé ya Ndil kí aa njay ra Jeju adi rɔ-é nəl-é nɔ adi panè: Bɔbi-m kí 'to 'Ba dɔrɔ kɪ dɔnangɪ, m'tɔy-i, kdɔ 'bɔɔy dɔ né-je kin kɪ njégosi-je kɪ njénégə-je rəmə ngan dow-je kin bá 'tɛɛ kɪ dɔ-é adi-dé. Oiyɔ, Bɔbi-m, m'tɔy-i kdɔ to ndigɪ lə-i kadɪ né kinlé tò bè ††.

† 10:7 1Kɔ 9:14; 1Ti 5:18 †† Jeju ɔgi-dé kɔw kəy lə dow-je al. Ngà ɛ ndigɪ kadɪ 'tò kəy lə dow káre ə lo aa d'j kete-kete al. Kdɔ mba tò be joo ə ində nane. † 10:10 Krɔj 13:51 †† 10:11 Mat 10:7-14; Mar 6:8-11; Luk 9:3-5 †† 10:12 a Mat 11:24; b Mat 10:15 ††† 10:16 Mat 10:40; Mar 9:37; Luk 9:48; Jɔ 13:20 †††

²² †Bɔbi-m təl kɪ né-je lay adi-m. Dow kí gə-m mɔ Ngon lə Lubə lé goto. Bɔbi-m ya par é gə-m. Ə dow kí gə Bɔbi-m ya goto. Mɔ ya par é m'gə Bɔbi-m lé, ə dow kí mɔ ngon-é lé ya m'tɛɛ kəm-é dɔ-é-ti bá à gə-é tɔ.

²³ Go-ti, Jeju təl kəm-é kɪ rɔ njéndó né-je-ti liə ə idə-dé dɛ ya kɪ kár-dé gay panè: Dow-je kí kəm-dé oo né-je kí səi ooi kinlé 'to njénékumə-je! ²⁴ Beba m'a kidə-si rəsi kí njépata-je kí ta Lubə-ti nɔ, kɪ ngar-je nɔ ya 'ndigɪ koo né-je kí səi ooi kin ya, ngà d'oo al; 'ndigɪ koo ta-je kí səi ooi kin ya, ngà d'oo al.

Gosta kí ɔbi dɔ dow kí Samari kí to dow kí maji

Mat 22:34-40; Mar 12:28-34

²⁵ ††Dow káre kí njéndó dow-je ndukun sangɪ kdɔ koo ta kí mɛɛ Jeju-ti adi ɪ taá dɔji-é panè: «Njéndó dow-je né, ri bá m'a ra kdɔ kadɪ m'isi-né kəm sartagangɪ wa?» ²⁶ Beba Jeju ilə-é-ti panè: «'Ndàngɪ mɛɛ mbete ndukun-je-ti 'panè ri wa? I 'ndó lé, 'ndàngɪ 'panè ri wa?»

²⁷ ɛ ilə Jeju-ti panè: «'A ndigɪ 'Babe Lubə lə-i kɪ mɛɛ-i káre-rè, kɪ ndil-i lay, kɪ tɔɔi-i lay rəm, kɪ tagir lə-i lay rəm, bá 'a ndigɪ dow madi-i tò kɪ rɔ-i bè rəm tɔ.»

^{††28} Beba Jeju idə-é panè: «Ta lé, i ilə-ti maji nɔ! 'Ra né kinlé ya rəmə 'a kisi kəm.»

²⁹ Ngà ɛ ndigɪ ra kadɪ 'lə-n'è to naji adi dɔji Jeju panè: «Nɔ bá to dow madi-m wa?» ³⁰ Jeju təl un ta panè: «Dingəm káre bè ɪ bebo Jorijaləm-ti isi ɔw bebo Jeriko-ti, rəmə bɔkaya-je 'gangɪ-é 'taa né-je liə lay, 'tində-é mbuki-mbuki d'adi tò kəm yo ə 'tusi-é d'ingə-é d'ɔw lo lə-dé. ³¹ Ə dow káre kí to njégugnə lə Lubə ɪ Jorijaləm isi ree kɪ rəbi kí káre kinlé tɔ. Loki ree da dɔ dingəm-ti lé rəmə, ɛ ijə rɔ-é kɪ nganglo-nganglo dəə ɔw. ³² Go-ti, dow káre kí gin koji-ti lə Lebi ree tɛɛ lo-ti kinlé tɔ, bá oo dingəm lé rəmə, ijə rɔ-é kɪ nganglo-nganglo dəə ɔw ya bəy. ³³ Ngà dow káre kí dɔnangɪ Samari-ti kí isi ɔw mba é ree tɛɛ lo-ti kinlé bá oo dingəm lé rəmə ta ɔ mɛɛ-é nɔ kdɔ ta liə. ³⁴ Beba ɔti ree rɔ-é-ti ə unɔ ubi, kɪ man nduu ta dɔ-je-ti lé ndəm-né bəy bá un-é səbi-é dɔ ko-ro-ti liə ɔw siə kəy mba-je-ti ə tɔsi kəm-é go-é-ti. ³⁵ Loki lo aa lé, ɛ ɔr là kí dow à ra kullə ndɔ joo bá à kingə, adi njəkoo go kəy mba-je lé, ə idə-é panè: "'Tɔsi kəm-i go-é-ti adi-m rəm, bá né-je lay kí 'a tuji dɔ-é-ti dɔ madi-é-ti kinlé, ndɔ kí m'təl rəmə jè idə-m ə mɔ ya m'a kugə-i."» ³⁶ Jeju təl dɔji njéndó dow-je ndukun lé panè: «Kí go koo-é-ti lə-i lé, dan dow-je-ti kí mutə kinlé, ɛ kí rá bá to dow madi dingəm kinlé wa?» ³⁷ Beba ɛ ilə Jeju-ti panè: «To ɛ kí njəkoo kəmtondoo liə kin.» Bè ngá bá Jeju idə-é panè: «'ɔw, ə i kàrè 'ra bè ya tɔ.»

Ta kí ɔbi dɔ kɔw Jeju be lə Marti-je kɪ Mari

³⁸ ††Loki Jeju usi rebəə kɪ njéndó né-je liə, bá ɔw mɛɛ ngonbe-ti káre bè lé, dené káre kí ri-é lə Marti uwə-é kɪ

§ 10:22 a Jɔ 3:35; b Jɔ 10:15 §† 10:25 Mat 22:35-40; Mar 12:28-34 §†† §† 10:38 Jɔ 11:1

ɾ-é-ti mɛɛ kəy-ti liə. ³⁹ Ə Mari kí to ngonkɔ Marti lé, isi nangi nja 'Babe-ti isi oo ta-je liə. ⁴⁰ Kullə-je kí gay-gay kí mɛɛ kəy-ti un Marti nɔ adi ɛ ɔti ratí ree panè: 'Babe, kinə kí ngonkɔ-m inə-m kɔ kar-m ya ta kullə-ti kinlé, 'usi-i-ti al ban al wa? 'Idə-é adi ree ra sə-m kullə.

⁴¹ 'Babe ilə-é-ti panè: Marti, Marti, mɛɛ-i ɔ kəkəkə rəm, ɾ-i ba daki-daki kɔ né-je nɔ ya, ⁴² ngà né káre ya par ə to né kí maji nɔ. Mari bá mbəti ɛ kí maji nɔ kí dow à taa ji-é-ti ndə al.

Néndó kí sɔbi dɔ pa ta kɔ Lubə

Mat 6:9-13; 7:7-11

11 Nɔ káre bè, Jeju isi lo-ti madí isi pa ta kɔ Lubə. Loki pa ta kɔ Lubə gin-é gangi lé, dow káre dan njéndó né-je-ti liə daji-é panè: 'Babe, 'ndó-ji lo pa ta kɔ Lubə titi kí ɔ ndó-né njéndó né-je liə bè tɔ. ² Jeju ilə-dé-ti panè: Loki isi 'pai ta kɔ Lubə rəmə, 'painè:

Bɔbi-ji, kadi dow-je 'gə kí 'aa njay; kadi kɔbe lə-i ree.

³ 'Adi-ji nékuso kí asi ta-ji kɔ ndo-je lay.

⁴ 'Inə go majal-je lə-ji kɔgi,

kɔ ɟə kàrè j'isi j'inə go majal-je kí dow-je d'isi 'ra sə-ji lé kɔgi tɔ.

Ə 'inə-ji adi j'usi mɛɛ nənə-ti al.

⁵ Go-ti, Jeju ilə dɔ-ti panè: Dow káre dan-si-ti je bè, bá nam-é isi nɔɔ, bá ɛ ɔw ndəl-é ndɔɔ dan lo-ti panè: Nam-m, adi-m m'tunə-i mbə mutə. ⁶ Kɔɔtalə nam-m káre j mba-ti ree ɾ-m-ti ə m'oo né kí m'a kadi-é al. ⁷ Bá kinə nam-é lé, to kəy je bè ya ilə-é-ti panè: I 'ndɔji-m al. Tarəbi toki kuti ngá, bá ɟə kɔ ngan-m j'to nangi rəm ngá, adi m'a kɔ taá kadi-i mbə lé al. ⁸ M'idə-si m'adi ooi, kinə lé, j taá adi-é mbə lé, kɔɔtalə to kí ɛ to nam-é kin al kàrè, à kɔ taá kɔɔtalə ndɔji kí ndɔji-é bəy-bəy kin ya, kɔ kadi-é né-je lay kí ɛ ɔw ndoo-é lé.

⁹ Ə m'idə-si m'panè: 'Daji ə d'a kadi-si; 'sangi ə a kingəi; indəi tarəbi ə d'a tɛɛ kadi-si. ¹⁰ Kɔ dow kí daji ya ə d'adi-é; dow kí sangi ə ingə; dow kí ində tarəbi ə 'tɛɛ d'adi-é. ¹¹ Nə dan-si-ti bá ngon-é daji-é mbə rəmə à kadi-é ər wa? Əse daji-é kanji rəmə à kadi-é li wa?

¹² Əse ngon-é daji-é kɔw rəmə à kadi-é jinə wa? ¹³ Ə sɔi kí 'toi njémɛɛndul-je kàrè, 'gəi kadi né-je kí maji-maji ngan-si-je rəm, ngà Bɔbi-si kí dɔɔɔ-ti kí ban bá à kadi Ndil kí aa njay dow-je kí 'daji-é lé al wa?

Dow-je 'ba Jeju 'boy lə ndil-je kí maji al

Mat 12:22-32; Mar 3:22-30

¹⁴ Nɔ káre bè, Jeju tubə ndil kí maji al kí isi mɛɛ dingəm-ti ra-é adi pa ta al. Loki ndil kí maji al lé tɛɛ kɔgi ya rəmə, dingəm lé pa ta adi né-é ɔr ndil kosi dow-je. ¹⁵ †Ngà dow-je kí dan-ti-je 'panè: To tɔgi lə Beljebul, kí to 'boy lə ndil-je kí maji al bá Jeju isi tubə-né ndil-je kí maji al. ¹⁶ ††Ə dɛ kí nɔ-je 'ndigi nɔ-é kɔ koo ta kí mɛɛ-é-ti adi 'daji-é kadi ra nékɔji kí j dɔɔɔ-ti kadi d'oo.

† 11:15 Mat 9:34; 10:25 †† 11:16 Mat 12:38; 16:1; Mar 8:11

¹⁷ Ngà Jeju gə tagir-je lə-dé bəti adi idə-dé panè: Kɔbe kí rá-rá ya bá dow-je kí mɛɛ-é-ti 'gàngi-nə d'ɔsi-nə kɔ ta lé, à təl ndubəbe; kəy-je kí mɛɛ be-é-ti kinlé kàrè, à to nangi dɔ-nə-ti rum-rum rəm. ¹⁸ Kinə Satə ya gangi ɾ-é danə ɔsi ɾ-é kɔ ta lé, kɔbe liə à kə lo kə-é-ti gərərə ban wa? M'pa bè kɔ sɔi 'painè to tɔgi lə Beljebul bá m'isi m'tubə-né ndil-je kí maji al. ¹⁹ Ə kinə to tɔgi lə Beljebul bá m'isi m'tubə-né ndil-je kí maji al, ngà dow-je lə-si ə d'isi 'tubə-dé kɔ tɔgi lə nɔ ngá wa? Kullə ra dow-je lə-si ya ilə ta dɔ-si-ti! ²⁰ Ngà kinə to tɔgi Lubə tɔ bá m'isi m'tubə-né ndil-je kí maji al rəmə, to kɔbe lə Lubə ya ngá ə ree tɛɛ ɾ-si-ti tin. ²¹ Loki dow kí njètɔgi kí nékati asi ji-é maji, ngəm takəy liə lé, nékingə-é tɔ gərərə. ²² Ngà kinə dow kí rangi kí tɔgi-é itə-é ree ɾ-é tətí-é ɾ lé, à taa nékati-je kí ɛ ubə kul-é kinlé ji-é-ti bəy bá à taa nékingə-é kɔ ləbi dow-je.

²³ †Dow kí ore kàdɔ-m al lé, to njəkɔsi-m kɔ ta ə dow kí kəw sə-m né ki nati al kàrè, to njəsane né kɔgi tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ kí ndil kí maji al kí təl ree mɛɛ dow-ti gogi

Mat 12:43-45

²⁴ Loki ndil kí maji al tɛɛ mɛɛ dow-ti, ɔw ilə kɔ diləlo kí tuti sangi lo kí kadi n'isi-ti n'taa koo ya ngà ɛ ingə al rəmə, ɛ təl panè: «Kəy lə-m kí m'isi-ti bá m'tɛɛ lé, m'a təl kɔw-ti gogi.» ²⁵ Loki təl ɔw gogi rəmə, oo kí mɛɛ kəy lé toki kɔy ndəti-ndəti rəm, bá né-je kí mɛɛ-é-ti toki kɔsi njɔl-njɔl rəm. ²⁶ Beba ɛ ɔsi təl ɔw sangi ndil-je kí rangi siri kí mɛɛ-dé ndul itə-é bəy bá ree sə-dé, adi d'andi mɛɛ kəy-ti lé ə d'adi to lokisi-dé. Gangi-é-ti kí gogi nè kinlé, kisi lə dowbé kin maji al nɔ itə kí kete lé bəy.

²⁷ Loki Jeju ɔ pa ta lé bè ya rəmə, dené káre tɛɛ dan kosi dow-je-ti pa ta kɔ ndi-é kí boy panè: Dené kí oji-i ə ulə mba ta-i-ti kinlé, to njénékumə kí ban ən ə! ²⁸ Ngà Jeju ilə-é-ti panè: Bè al, dow-je kí d'oo ta lə Lubə ə 'təl ɾ-dé go-ti bá 'to njénékumə-je!

Dow-je 'daji nékɔji

Mat 12:38-42

²⁹ ††Loki kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy 'gəə dɔ Jeju sipi lé, ɛ idə-dé panè: Dow-je kí ngɔsnè kinlé, 'to njémɛɛndul-je; dɛ 'daji kadi d'oo nékɔji, ngà dow à ra nékɔji kí rangi kadi-dé al ngá; ɛ kí ndɔki tɛɛ dɔ Jonasi-ti kin ya asi. ³⁰ Kɔ titi kí ndɔki Jonasi to-né nékɔji ɾ dow-je-ti kí Ninibi kinlé, bè ya tɔ ə Ngon lə dow à to-né nékɔji ɾ dow-je-ti kí ngɔsnè kin tɔ. ³¹ Nɔ gangta-ti lé, ngar kí dené kí go lo-ti kí bəə à kə takəm dow-je-ti kí ngɔsnè kin, kɔ kilə ta dɔ-dé-ti. Kɔ ndɔki ɛ j sɔy dɔnangi-ti nū ya ree oo gosta-je lə Salomɔ. Ngà kí ngɔsnè-ti kinlé, dow kí itə Salomɔ nɔ ya ɔ nè! ³² Nɔ gangta-ti lé, dow-je kí Ninibi d'a kə takəm dow-je-ti kí ngɔsnè kin kɔ kilə ta dɔ-dé-ti. Kɔ dow-je kí Ninibi lé, loki d'oo mɛɛ

‡ 11:23 Mar 9:40 †† 11:29 Mat 16:4; Mar 8:12

kilə lə Jonasi rəmə, 'tusi panjiyə-dé-je kí maji al d'ingə kɔgi. Ngá kí ngɔsnè-ti kinlé, dow kí itə Jonasi nɔ́ ya ɔ̀ nè!

Gosta kí sɔ́bi dɔ́ lampi

Mat 5:15; 6:22-23; Mar 4:21

³³ †Dow à kində pər lampi-ti kɔ́ ɔ́ɔ́ al rəm, bá à jəbi ngó dɔ́-ti al rəm tɔ́. Ngà à nɔ́ kagnɔ́ lampi-ti taá kɔ́ kadi dow-je kí d'ɔ́w mɛɛ kəy-ti d'oo-né lo. ³⁴ Kəm-i lé, to lampi lə rɔ́-i. Loki kəm-i tò maji rəmə, rɔ́-i lay ya tò lo kí ndógi-ti; ngà kinə kəm-i maji al lé, rɔ́-i tò lo kí ndul-ti tɔ́. ³⁵ †Oo maji, kadi londógi kí tò rɔ́-i-ti təl londul al. ³⁶ Kinə rɔ́-i burə lay tò lo kí ndógi-ti adi kəl rɔ́-i káre ya kàrè nɔ́y londul-ti al lé, rɔ́-i bikti ya lo à ndógi dɔ́-ti titi kí lampi ndógi-né dɔ́-i-ti kin bè tɔ́.

Jeju ndángi njéndó dow-je ndukun-je kí Parisi-je

Mat 23:1-36; Mar 12:38-40

³⁷ Loki Jeju pa ta lay rəmə, Parisi káre ba-é be liə kɔ́ kadi ɔ́w uso siə né. Beba Jeju ɔ́w kəy isi ta nékuso-ti. ³⁸ Loki Parisi lé, oo kí Jeju togi ji-é al ya uso-né né lé, lo ta igi-é səl. ³⁹ Beba 'Babe idə-é panè: Səi Parisi-je lé, gidi kobi-je kə gidi tasa-je bá səi 'togi suki-suki, ngà mɛɛ-si bá bogi-je kə mɛɛndul-je rusi nji-nji. ⁴⁰ Səi mbá dow-je kan! Lubə kí njəra gidi né kí ndaa-ti nè kinlé, ɛ́ ya ra mɛɛ-é kí kəy tɔ́ al wa? ⁴¹ Mɛɛ-si kí kəy bá adi Lubə kadkare-ti ə né-je lay à kaa njay rɔ́-si-ti tɔ́. ⁴² Ngà tuji à kusi dɔ́-si-ti, səi Parisi-je! Kɔ́ səi lé, mbikam-je lə-si kí əti maji-maji, kə né ndr̩ nɔ́y-je, kə ndəgi mbikamɔ́y-je lay kin ya səi ɔ́ri káre dan kí dɔ́gi-ti adi Lubə. Rəmə né ra kí njururu, kə ndigi Lubə kin bá səi ooi kí né al. Né-je kin bá lé, à to kullə ra-si, bá ndəgi né-je kinlé kàrè səi a tusi kiŋəi al rəm tɔ́. ⁴³ Tuji à kusi dɔ́-si-ti səi Parisi-je; kɔ́talə səi lé, lokisi kí kete nɔ́ dow-je-ti mɛɛ kəy-kəwnɔ́-je-ti lə jipi-je bá səi 'ndigi rəm, bá 'ndigi kadi dow-je 'ra-si lapiya kunta-nɔ́ lokosi-je-ti rəm tɔ́. ⁴⁴ Tuji à kusi dɔ́-si-ti, kɔ́talə səi lé, 'titi-nɔ́ kə dɔ́badi-je kí né kí tɔ́ji kadi dow gə-né ya goto kin bè, adi dow-je 'nɔ́y dɔ́-ti kàrè 'gə al ††. ⁴⁵ Dow káre dan njéndó dow-je ndukun-je-ti, pa kə Jeju panè: Njéndó dow-je né, i 'pa bè kinlé, to je tɔ́ bá 'taji-ji tin al wa. ⁴⁶ Jeju ilə-é-ti panè: Səi njéndó dow-je ndukun-je lé, tuji à kusi dɔ́-si-ti tɔ́; kɔ́-talə né-je kí ɔ́y kí lo kuti-é nɔ́ ya səi indəi dɔ́ dow-je-ti, ngà səi rəmə, ngon ji-si ya kàrè, 'gəti-né sə-dé al. ⁴⁷ Tuji à kusi dɔ́-si-ti, kɔ́talə səi 'rai dɔ́badi njépata-je kí ta Lubə-ti kí ndɔ́ki ka-si-je 'tɔ́l-dé. ⁴⁸ Loki səi 'rai bè lé, 'tɔ́ji to kí 'ndigi kə ka-si-je, kɔ́talə ka-si-je 'tɔ́l njépata-je kí ta Lubə-ti ə səi 'rai dɔ́badi-dé tɔ́. ⁴⁹ Gin-é kin bá Lubə kí njəgosi pa-né panè: M'a kulə njépata-je kí ta-m-ti, kí

† 11:33 Mat 5:15; Mar 4:21; Luk 8:16 †† Kí go nékobe-ti lə jipi-je lé, kinə dow nɔ́y dɔ́badi-ti rəmə, d'oo-é kí dow kí tò nɛ́ takəm Lubə-ti. Kɔ́ né-je kí mɛɛ badi-ti lé to né-je kí tò nɛ́. Beba Jeju panè Parisi-je lé, mɛɛ-dé maji al toki dɔ́badi kí jipi-je 'ndigi kadi dow nɔ́y dɔ́-ti al kinlé bè. Ngà ɔ́ɔ́ bá dɛ́ 'ɔ́ɔ́ d'adi dow-je 'gə al.

njékɔ́wkulə-je lə-m rɔ́-dé-ti rəmə, d'a tɔ́l dɛ́ kí dan-ti-je ə d'a kulə kəm dɛ́ kí nɔ́-je ndoo tɔ́. ⁵⁰ Kɔ́ kadi məsi njé-pata-je kí ta-m-ti kí un kuti-é lo kində gin dɔ́nangi-ti nɔ́ ya ɔ́y kɔ́gi puu-puu kinlé, ta-é tò dɔ́ dow-je-ti kí ngɔsnè kin. ⁵¹ Un kuti-é dɔ́ məsi Abəl-ti sar tɛɛ-né dɔ́ məsi Jakari-ti kí 'tɔ́l-é mbunɔ́ logugi né-ti kə kəy lə Lubə. Ooi maji, ta məsi-dé à kusi dɔ́ dow-je-ti kí ngɔsnè kin ya ndəti. ⁵² Tuji à kusi dɔ́-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je! Kɔ́talə səi ɔ́ri lakere kɔ́r tarəbi négə ji-si-ti ə səi ɔ́wi kəy al rəm, bá dow-je kí 'ndigi kɔ́w kàrè, səi ɔ́gi-dé lo kɔ́w rəm tɔ́ †. ⁵³ Loki Jeju tɛɛ mɛɛ kəy-ti lé, njéndó dow-je ndukun-je kə Parisi-je d'j̄ siə kə wɔ́ngi nɔ́ adi 'dəji-é ta giti-giti dɔ́ né-je-ti kí gay-gay. ⁵⁴ Dɛ́ 'dəji-é ta-je kin bè d'iyə-né gum kɔ́ kadi kinə d'ingə ta madi ta-é-ti ə je d'ilə-né ta dɔ́-é-ti.

Jeju ndəji njéndó né-je dɔ́ kədkəm-ti

12 ††Dɔ́gangi-é-ti kinlé, kosi dow-je kí budɔ́gi dɔ́gi lo nɔ́ ya 'kəw-nɔ́ adi d'ubə-nɔ́ lo-ti bangi-bangi bá Jeju pa ta adi njéndó né-je liə ya kete panè: Səi kan! Ooi go rɔ́-si maji kɔ́ əm lə Parisi-je kí to kədkəm dow-je kin. ² ††Né kí dow ɔ́ɔ́ kí gin-é à tɛɛ al ya goto rəm, bá ta kí tò lo ɔ́ɔ́-é-ti kí dow à gə al kàrè goto rəm. ³ Gin-é kin bá, né-je lay kí 'pai ta-é ndɔ́ lé, d'a koo ta-é dan kada; ə ta kí səi 'pai mbi dow-ti nɔ́m-nɔ́m bè mɛɛ kəy-ti duni nɔ́ ya kàrè, d'a kilə-né mɛɛ dɔ́ kəy-ti taá.

Ta lə bəl kəm dow al

Mat 10:26-33

⁴ Səi nam-m-je, m'a kidə-si rəsi. Dɛ́ kí d'a tɔ́l daji rɔ́-si ə d'a kasi ra sə-si né kí rangi go-ti al ngá kinlé, 'bəli-dé al. ⁵ M'a tɔ́ji-si ɛ́ kí səi a bəli-é. ɛ́ kí à tɔ́l daji rɔ́-si rəm, go-ti ɔ́w kə tɔ́gi kadi ilə-é dan pər-ti kí tò sartagangi bəy kinlé ɛ́ bá 'bəli-é; m'idə-si ta kí tɔ́grɔ́-ti, ɛ́ bá tò kadi 'bəli-é. ⁶ ††ji-je lé, 'ndogi-dé m̄i kə silə joo-joo ya al wa? Lé bè ya kàrè, ɛ́ kí káre dan-dé-ti kí mɛɛ Lubə oy dɔ́-é-ti ya goto. ⁷ Bəl dɔ́-si kin ya kàrè toki gə kɔ́r-é lay. ɔ́n ə 'bəli al, kɔ́ gati-si itə gati 'tji-je nja nɔ́. ⁸ M'a kidə-si kí dow kí rá-rá kí pa ta rəsi takəm dow-je-ti panè n'to dow lə-m lé, mɔ́ Ngon lə dow m'a pa ta liə rəsi nɔ́ malayka-je-ti lə Lubə panè, to dow lə-m ya tɔ́. ⁹ Ngà dow kí ɔ́r ta kuti-m-ti takəm dow-je-ti panè, n'gə-m al lé, mɔ́ kàrè m'a kɔ́r ta kuti-é-ti nɔ́ malayka-je-ti lə Lubə panè, m'gə-é al ya tɔ́.

¹⁰ †††Dow kí rá-rá kí pa ta kí maji al dɔ́ Ngon lə dow-ti lé, à toki kiŋə go-é kɔ́gi kadi-é, ngà dow kí pa ta kəbi kə Ndil kí aa njay lé, à toki kiŋə go-é kɔ́gi kadi-é al ya sartagangi.

¹¹ †††Ngà loki d'a kɔ́w sə-si kɔ́ dow gangta dɔ́-si-ti mɛɛ kəy-kəwnɔ́-je-ti lə jipi-je, kə nɔ́ njəgangta-je-ti, kə nɔ́ njékɔ́be-je-ti lé, adi mɛɛ-si ɔ́ kəkəkə adi 'painè: Se ta ri

† Njéndó dow-je ndukun-je lé, ndukun lə Lubə kə ta-je lə njépata-je kí ta-é-ti tò ji-dé-ti kɔ́ kadi 'gə-né ta kí sɔ́bi dɔ́ kaji, ya ngà dɛ́ 'gə al rəm, bá d'ɔ́gi dow-je lo gə-é rəm tɔ́. †† 12:1 Mat 16:6; Mar 8:15

bá j'a pa wa əse j'a pa k̄i gosi k̄i ban bá k̄do pa-né ta d̄o r̄o-ji-ti wa al. ¹² K̄do d̄ok̄ad̄i-é-ti kin ya Ndil k̄i aa njay à ndó-si ta k̄i tò kadi 'pai.

Gosta k̄i s̄obi d̄o njènékingə k̄i to mbé dow

1Ti 6:17-19

¹³ Dow madi dan kosi dow-je-ti idə Jeju panè: Njèndó dow-je né, idə ngonk̄o-m adi néndubə k̄i b̄obi-ji iṅə adi-ji lé ɛ kay k̄i 'lə-m adi-m. ¹⁴ Beba Jeju ilə-é-ti panè: Sé n̄g bá ində-m njègangta lə-si əse njèkay-si néndubə wa? ¹⁵ Go-ti, ɛ idə dow-je lay panè: Ooi go r̄o-si maji d̄o né-ti lay k̄i to k̄amk̄aj; kd̄otalə, lé dow isi dan nékingə-ti k̄i tò mburuki-mburuki ya k̄arè, kisi-é k̄i d̄o-é taá, to ta lə nékingə-é al. ¹⁶ Beba Jeju idə-dé gosta k̄are panè: Dingəm k̄are b̄e k̄i to njènékingə, ɔw k̄i d̄onangi k̄i ɛ iṅə né titi n̄g. ¹⁷ Rəmə ɛ gir m̄e-é-ti panè: Loki m'a kungi ko lə-m titi ya goto. Kin əjè m'ra ban ən wa? ¹⁸ Beba ɛ panè: Yən, né k̄i m'a ra ən: M'a sane dam-je lə-m ə m'a koji dam-je k̄i rangi k̄i boy-boy bá m'a kəw ko lə-m k̄i ndəgi nékingə-m lay titi. ¹⁹ Ba m'a kidə r̄o-m ta panè: R̄o-m, nékingə-i tò mburuki-mburuki k̄do bal-je n̄g ən é 'uəw r̄o-i nangi 'taakoo, 'uso, 'ay ə 'ra r̄onəl. ²⁰ Ngà Lubə idə-é panè: Mbé dow! Nd̄o n̄e kin ya 'a koy. Ə n̄g ngá bá né-je k̄i i si 'ɔsi d̄o-é nati k̄do r̄o-i kinlé, à to k̄i liə wa? ²¹ Beba Jeju ilə d̄o-ti panè: Dow k̄i njèkəw né kində ngangəm k̄do r̄o-é yó bi to njènékingə takəm Lubə-ti al lé, tò titi-n̄g b̄e ya t̄o.

Ta k̄i s̄obi d̄o kində m̄e-é d̄o Lubə-ti

Mat 6:25-34

²² Go-ti, Jeju idə njèndó né-je liə panè: Gin-é kin bá m'idə-si panè: Adi m̄e-é si ɔ k̄ak̄ak̄é adi 'painè: Ri bá j'a kuso k̄do kisi-né əse j'a kingə kubi rá bá j'a k̄o wa al. ²³ K̄do kisi k̄i d̄o taá lə dow maji n̄g itə nékuso ə daji r̄o dow maji n̄g itə kubi t̄o. ²⁴ Ooi 'gagə-je: D̄e 'dubi ko al rəm, d'ij̄ə ko al rəm, d'ɔw k̄i kəy ngəm né al rəm, bá d'ɔw k̄i dam al rəm, ya ngà Lubə isi ul-dé! Ə s̄əi lé, gati-si itə gati yəl-je kin s̄əi! ²⁵ N̄g dan-si-ti bá à kasi kilə nd̄o-é d̄o madi-é-ti s̄e k̄i takul m̄e-é k̄a k̄ak̄ak̄é liə wa? ²⁶ Kinə né k̄i s̄e b̄e k̄arè, s̄əi a kasi rai al lé, k̄do ri bá s̄əi adi m̄e-é si ɔ k̄ak̄ak̄é k̄do né-je k̄i rangi wa? ²⁷ Uni kəm-si ooi-né wale-je k̄i m̄e-é nd̄o-ti ə ooi puti-dé: D̄e 'ra kullə madi al rəm, d'oji kubi al rəm, ya ngà adi m'idə-si rəsi k̄i Salom̄ k̄i to njènékingə k̄i n̄g kin ya k̄arè, ɔw kubi-je k̄i ndóle asi k̄i puti wale-je kin nja k̄are al. ²⁸ S̄əi dow-je k̄i kadm̄e-é lə-si to k̄i nd̄e b̄e kan! Wale-je k̄i d'ɔw m̄e-é nd̄o-je-ti bone ya ə bore p̄ər à k̄o-dé kin k̄arè, Lubə adi 'm̄one k̄i puti-dé mbūū rəm ngà, s̄əi k̄i ban bá ɛ à kadi-si kubi al wa? ²⁹ S̄əi lé, adi r̄o-si k̄i 'sangi-né nékuso k̄i man k̄ay ya par-par al. ³⁰ K̄do né-je lay kinlé, gin dow-je lay k̄i d̄onangi-ti bá d'adi r̄o-dé k̄i 'sangi par-par; ngà

†† 12:2 Mar 4:22; Luk 8:17 ††† 12:10 Mat 12:32; Mar 3:29

††† 12:11 Mat 10:19,20; Mar 13:11; Luk 21:14,15

s̄əi rəmə, B̄obi-si gə maji k̄i né-je kinlé ɔwi ndoo-é.

³¹ K̄be liə bá 'sangi ə né-je kinlé, ɛ à kadi-si d̄o-ti.

³² 'Bəli al, s̄əi kuti dow-je lə-m k̄i nd̄e b̄e kin! K̄do nəl B̄obi-si kadi adi-si k̄be liə.

³³ 'Ndógi nékingə-si ə 'ləbi là-é njèndoo-je kadm̄e-é-ti.

'Rai mbu là-je k̄i à tuji al ə né-je lə-si k̄i maji k̄i à tò sartagangi lé, 'kəwi indəi ngangəm m̄e-é d̄o-je-ti, k̄i to lo k̄i njèbogi-je d'a bogi-ti al rəm, bá n̄g à k̄o-ti al rəm.

³⁴ K̄do lo k̄i né lə-si k̄i indəi ngangəm tò-ti lé, lo-é ya m̄e-é-si à tò d̄o-ti géréré t̄o.

Kiskəm d̄o r̄o-ti

Mar 13:33-37; Mat 24:42-51

³⁵ †† D̄o b̄adi-si k̄i ndaá d̄o b̄adi ə adi p̄ər tò lampi-je-ti lə-si. ††† ɔ s̄əi lé, kadi 'titi-n̄g k̄i dow-je k̄i d'isi ngəbi 'ba-dé k̄i à k̄i lo nékuso-ti k̄i lo taan̄g-ti kisi təl, kadi loki ree ində takəy rəmə, tajinati n̄e ya 't̄e-é d'adi-é kin b̄e.

³⁷ Ngannjékullə-je k̄i d'isi kəm ya 'ba-dé ree ingə-dé-né lé, bá to njènékumə-je. Ooi maji, m'a kidə-si rəsi k̄i ɛ à d̄o b̄adi-é k̄i ndaá d̄o b̄adi ə à kadi-dé d'isi nangi bá à ree kadi-dé nékuso. ³⁸ Lé ɛ ree dan lo-ti bapi əse tagin-lo-ti ya bá ingə-dé k̄i d'isi kəm rəmə, d̄e 'to njènékumə-je! ³⁹ †† Kadi 'gəi né kin maji t̄o: Kinə 'ba njèkəy gə d̄ok̄ad̄i k̄i njèbogi à ree-né lé, ɛ à kiṅə-é kadi ɔw m̄e-é k̄ay-ti liə al. ⁴⁰ S̄əi ya k̄arè, isi d̄o nja-si-ti, k̄do Ngon lə dow lé à ree d̄ok̄ad̄i-ti k̄i s̄əi 'giri d̄o-ti al.

⁴¹ Beba Piyər d̄əji-é panè: 'Babe, gosta kinlé 'pa adi-ji j̄e ya par əse 'pa adi dow-je lay wa? ⁴² 'Babe ilə-é-ti panè: N̄g bá to njèkoo go né-je k̄i to njera né k̄i t̄o-je-ti k̄i to njèkamtuti wa? To ɛ k̄i 'ba-é ində-é d̄o madkullə-je-ti liə, k̄do kadi oo go-dé k̄i nékuso k̄i d̄ok̄ad̄i-é d̄ok̄ad̄i-é. ⁴³ Ngonnjékullə k̄i 'ba-é təl ree m̄e-é k̄ay-ti liə bá ingə-é ta kullə-ti titi-n̄g b̄e lé, to njènékumə. ⁴⁴ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; 'ba-é à kiṅə nékingə-é-je lay m̄e-é ji-é-ti. ⁴⁵ Ngà kinə ngonnjékullə kinlé, pa m̄e-é-ti panè: «'Ba-m à təl ree kalangi al b̄əy», adi isi ta tində madkullə-je-ti liə k̄i dingəm k̄i d̄e k̄i dené rəm, ɛ uso né ə ay yibi adi ra-é lé, ⁴⁶ 'ba-é à təl ree kubə-é nangi busi nd̄o-ti k̄i ɛ ində m̄e-é d̄o-ti al rəm, bá d̄ok̄ad̄i-ti k̄i ɛ gə al rəm t̄o. ɛ à kində-é kində k̄o-je k̄i ngà n̄g ə à kadi-é ingə k̄i lə njera né k̄i t̄o-je-ti al-je. ⁴⁷ Ngonnjékullə k̄i gə né k̄i m̄e-é-é 'ba-é ndigi ya ngà, ɛ ɔsi d̄o né-je nati al rəm, ra k̄i go m̄e-é ndigi-ti lə 'ba-é al rəm lé, d'a kində-é ta ndəy n̄g. ⁴⁸ Ngà ngonnjékullə k̄i gə né k̄i m̄e-é-é 'ba-é ndigi al, bá ra né k̄i asi kində rəmə, d'a kində-é ta ndəy s̄e b̄e. Dow k̄i d'adi-é né n̄g lé, d'a d̄əji né ji-é-ti n̄g ya t̄o, ə dow k̄i d'ingə né m̄e-é ji-é-ti n̄g lé, d'a d̄əji né m̄e-é ji-é-ti n̄g d̄o madi-é-ti ya t̄o.

† 12:35 Mat 25:1-13 †† D̄o b̄adi k̄i ndaá d̄o b̄adi lé, t̄əji kisi d̄o nja-ti p̄èrèrè k̄i ra né madi əse k̄i k̄o wa t̄o r̄o-ti. † 12:36 Mar 13:34-36 †† 12:39 Mat 24:43,44

Jeju to gin gángi-nə læ dow-je

Mat 10:34-39

⁴⁹ M'ree m'ulə pər dɔnangi-ti nè ə m'ndigi kadi pər lé, ɔ̃ ya rəm ngá. ⁵⁰ †Batəm káre tò nɔɔ kadi d'a ra-m ə mɛɛ-m ba bóki-bóki sar kadi 'ra-m bane. †⁵¹ Səi 'giri kí to lapiya bá m'ree-né dɔnangi-ti wa? Bè al! Adí m'idə-si, mɔ̃ lé m'ree kɪ gángi-nə. ⁵² Kɪ nè kɔw kɪ kete kinlé, dow-je 'ra mɪ mɛɛ kəy-ti je bè rəmə d'a gángi-nə. Dɛ kɪ mutə d'a kɔsi ta dɛ kɪ joo ə dɛ kɪ joo d'a kɔsi ta dɛ kɪ mutə tɔ. ⁵³ Bɔbi ngon à kɔsi ta ngon-é kí dingəm, ə ngon kí dingəm à kɔsi ta bɔbi-é tɔ. Kɔ̃ ngon à kɔsi ta ngon-é kí dené ə ngon kí dené à kɔsi ta kɔ̃-é tɔ. Kɔ̃ ngon kí dingəm à kɔsi məm-é kɪ ta ə məm-é lé à kɔsi-é kɪ ta tɔ.

Ta kí dɔ kaglo-je-ti

Mat 16:2-3

⁵⁴ Jeju idə kosi dow-je bəy panè: Loki səi ooi kilndi lo kur kàdɪ-ti lé, səi 'pai tajinatɪ nè ya 'painè ndi à kədi ə ndi ədi ya tɔ. ⁵⁵ Ə loki səi ooi yəl ɪ kɪ go lo-ti kí bəə isi ulə rəmə, səi 'painè: Lo à tungə ə lo tungə ya tɔ. ⁵⁶ Səi njékədkəm dow-je kan! Asi kɔri mbunə né-je kí ra né dɔnangi-ti nè, kɪ ɛ kí dɔrɔ-ti, ngà ban bá səi 'gəi kɔri mbunə né-je kí dɔkaglo-ti kí ngɔsnè kin al wa?

⁵⁷ Ngà kɔd ri bá səi ya kí dɔ rɔ-si asi kɔri mbunə né kí njururu tɔ al wa? ⁵⁸ Loki 'isi 'ɔw lo gangta-ti kɪ njèta lə-i lé, 'ulə noji nati siə dɔ rəbi-ti ya, nè kinə ɔw tɛɛ sə-i nɔ̃ njègangta-ti lé, njègangta à kilə-i ji asgar-ti kadi-é ilə-i dangay-ti. ⁵⁹ M'a kidə-i rəsi; 'a kugə ngər-ngər, sisi ya kàrè à nɔ̃y al bá 'a tɛɛ dangay-ti bəy. †

Ta kí sɔbi dɔ kinə panjiyə kí maji al kɔgi

13 Dɔkaglo-é-ti kinlé, dow-je madi 'ree d'ɔr poyta d'adi Jeju. To ta læ dow-je kí dɔnangi Galile-ti kí ndɔki d'ɔ̃ 'gugɪ né bá gubərnər Pilati adi 'tɔl-dé, adi məsi-dé pote nati kɪ məsi dɔ-je kí d'ilə d'adi Lubə. ² Jeju ilə-dé-ti panè: Dow-je kí Galile kí 'tɔl-dé kinlé, səi 'giri toki dɛ bá 'to njéramajal tɔy ndəgi dow-je kí Galile lay bá kɔ̃ kí tanə bè kin tɛɛ-né dɔ-dé-ti tin wa? ³ Bè al! Adí m'idə-si, kinə səi inəi panjiyə-si-je kí maji al kɔgi al lé, səi lay ya a koyi tɔ. ⁴ Əse dow-je kí dɔgi gidi-é jinəy joo kí ndɔki ndogi bɔr kí Silowe kí bebo Jorijaləm-ti usi dɔ-dé-ti adi d'oy kinlé, səi 'giri to kí dɛ bá kullə ra-dé maji al tɔy ndəgi dow-je lay kí bebo Jorijaləm-ti wa? ⁵ Bè al! Adí m'idə-si, kinə səi inəi panjiyə-si-je kí maji al kɔgi al lé, səi lay ya a koyi tɔ.

Gosta kí sɔbi dɔ kote kí andi al

⁶ Jeju pa gosta kin dɔ-ti bəy panè: Dow káre bè ɔw kɪ kote mɛɛ ndr nduu-ti liə. ɛ ree sangi kandi-é dɔ-ti

† 12:50 Mar 10:38 †† Batəm kí Jeju pa ta-é nè kinlé, to ta læ kɔ̃ kí à kingə bi to ta læ batəm kí mani al. † 12:59 Mat 5:25-26

rəmə ingə al. ⁷ Beba ɛ idə njèrakullə mɛɛ ndr nduu-ti lé panè: 'Oo bè, kote kinlé m'ree m'sangi kandi-é dɔ-ti bè-bè ya bal mutə kol nè, ngà m'ingə al. Ən é 'tugə-é 'gangi-é kɔgi! Ri bá ɔ̃ uti lo kare bè kɔd wa? ⁸ Njèrakullə mɛɛ ndr nduu-ti lé ilə-é-ti panè: 'Ba-m, kol nè kinlé, inə-é adi j'oo bəy. M'a ndr gin-é gəə sipi ə m'a kungɪ sɪ né titi. ⁹ Dɔmaji ə gogi rangi à kandi ngá. Ngà kinə andi al bəy rəmə je 'tugi-é gangi-é kɔgi tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ lapiya kí Jeju adi njəmɔy ndr taakoo-ti læ jipi-je

¹⁰ Ndr káre bè, Jeju isi ndr né dow-je mɛɛ kəykwəɔ̃-ti læ jipi-je ndr taakoo-ti læ-dé, ¹¹ ə dené káre kí ndil kí maji al ra-é adi-é to məti bal dɔgi gidi-é jinəy joo isi nɔɔ. Dené lé, mɔ̃ kɔngi-kɔngi adi asi ndaji rɔ-é taá al kí peti-peti-je-ti ya. ¹² Loki Jeju un kəm-é oo-é lé, ɛ idə-é panè: Dené, məti lə-i toki kɔr dɔ-i-ti kɔgi ngá! ¹³ Go-ti, Jeju ində ji-é dɔ-é-ti, rəmə tajinatɪ nè ya dené ndaji rɔ-é taá ə ɔsi gaji Lubə. ¹⁴ Ngà njèkun dɔ kəykwəɔ̃ læ jipi-je bá wɔngɪ ra-é, kɔd lapiya kí Jeju adi dené ndr taakoo-ti læ jipi-je lé, adi idə kosi dow-je panè: Ndr ra kullə ra məkɛ ə mɛɛ ndr-é-je-ti kin bá 'reei adi d'adi-si lapiya, bi 'reei ndr taakoo-ti al. ¹⁵ 'Babe ilə-é-ti panè: Səi njékədkəm dow-je kan! Nɔ̃ ya dan-si-ti bá ndr taakoo-ti læ jipi-je lé, tuti mangɪ liə əse koro liə lo kuso né-ti ɔw siə adi-é ɔy man al wa? ¹⁶ Ngà dené kan kí to ngonka Abrakam bá Satɔ uwə-é gin tɔgi-é-ti bal dɔgi gidi-é jinəy joo lé bá kadi toki taa-é kilə-é taá kɪ ndr taakoo læ jipi-je al wa? ¹⁷ Loki Jeju pa ta kin bè lé, njékilə ta dɔ-é-ti-je lay ya d'oo ta kí d'a pa al. Ngà kosi dow-je rəmə, 'ra rɔnəl dɔ né-je-ti lay kí tò bəl-bəl kɪ ɛ rá-rá lé tɔ.

Gosta kí sɔbi dɔ kɔ̃ kɔl

Mat 13:31-32; Mar 4:30-32

¹⁸ Jeju pa bəy panè: Kɔ̃be læ Lubə lé titi-nə kɪ ri wa? Ə ri bá m'a kun kɔji-né kɔ̃be læ Lubə lé wa? ¹⁹ Kɔ̃be læ Lubə lé, titi-nə kɪ kɔ̃ kɔl kí dow un ilə mɛɛ ndr-ti liə adi ubə ə tɔgi, rəmə yəl-je kí njénar taá 'ree d'uwə lo kisi balkəm-é-je-ti kin bè.

Gosta kí sɔbi dɔ əm

Mat 13:33

²⁰ Jeju pa ya bəy panè: Ri bá m'a kun kɔji-né kɔ̃be læ Lubə lé wa? ²¹ Kɔ̃be læ Lubə lé titi-nə kɪ əm kí dené káre bè un lɔy-né nduji kí 'mbɔji mɛɛ kee mutə adi nduji kí lɔy lay ya ɪ kin bè.

Ta læ tarəbi kí to mbɔyɔyɔ bè

Mat 7:13-14

²² Loki Jeju isi ɔw dɔ-é kɪ bebo Jorijaləm-ti lé, ɛ ndr né dow-je taá-taá ində-né dan bebo-je kɪ nganbe-je gangɪ. ²³ Beba dow madi dəji-é panè: Dow-je kí d'a kingə kajɪ lé kɔr-dé nɔ̃ al wa? ²⁴ Jeju ilə-é-ti panè: 'Nduri dɔ rɔ-si-ti

kadi cwi kɛ tarəbi kɛ tɔ mbɔɔɔɔ bɛ. M'idə-si, dow-je nɔ ya d'a sangi kadi d'ɔw kɔbe-ti lé ya ngà d'a kasi al.

²⁵ Lokɛ njəkəy à kɔ taá ə à kuti tarəbi bá sɔi a kai ndaa-ti kindəi tarəbi painè: «'Babe, 'Babe 'tɛɛ tarəbi adi-ji» lé, ɛ à kilə-si-ti panè: «Sɔi lé, 'toi dow-je kɛ rá kàrè mɔ m'gə al.» ²⁶ Rəmə, sɔi a pai siə painè: «Jɛ bá j'isi takəm-i-ti ya j'uso né rəm, j'ay man rəm lé al wa? Jɛ bá i 'ndó né dow-je ka rəbi-je-ti lə-ji lé al wa?» ²⁷ Ə ɛ à kilə-dé-ti panè: «Sɔi lé, 'toi dow-je kɛ rá kàrè mɔ m'gə al! Ɔti kɛ rangi ta-m-ti, sɔi lay kɛ 'toi njéra né-je kɛ njururu al.» ²⁸ † †Lokɛ a kooi njépata-je kɛ ta Lubə-ti lay, kɛ Abrakam-je, kɛ Isaki-je, kɛ Jakobi-je kɔbe-ti lə Lubə, ngà sɔi bá d'a kungɛ-si ndaa-ti lé, a nɔi rəm, a tɔi ngangɛ-si mægəgə-mægəgə lo-é-ti kin. ²⁹ Rəmə dow-je d'a kɔ kɛ lo kubə kàdɛ-ti, kɛ lo kur kàdɛ-ti rəm, d'a kɔ kɛ go lo-ti kɛ bəə kɛ dɛ kɛ d'a kɔ kɛ go lo-ti kɛ taá, d'a ree kisi ta nékuso-ti kɔbe-ti lə Lubə. ³⁰ †Ooi bɛ, dow-je kɛ nɔ-je dan dɛ kɛ gogɛ-ti d'a təl to dow-je kɛ kete ə dow-je kɛ dan-ti-je dan dɛ kɛ kete-ti d'a təl to dow-je kɛ gogɛ tɔ.

³¹ Dɔkàdɛ-é-ti kinlé ya Parisi-je kɛ dan-ti-je 'ree d'idə Jeju 'panè: 'Ɔw! Ɔti rangi lo kin-ti, kɔ ngar Erodɛ ndigɛ tɔl-i. ³² Ɔ ilə-dé-ti panè: «Ɔwi idəi tal dow kɛ njəkədi dow-je kinlé 'pai-nè: "Bone kɛ bore kinlé, m'a tubə ndil-je kɛ maji al dɔ dow-je-ti rəm, bá m'a kadi lapiya njəmɔy-je ə ndɔ kɛ njəkungɛ-ti mutə bá m'a tɔl ta-é. ³³ Ngà bone, kɛ bore kɛ lo kaa kinlé, tɔ kadi m'un tarəbi lə-m kɛ Jorijalɛm, kɔ njépata kɛ ta Lubə-ti lé, oy bebo Jorijalɛm-ti bane bi oy rangi lé, to né kɛ tuwə al."»

Jeju ndingə r-é kɔ dow-je kɛ bebo Jorijalɛm-ti

Mat 23:37-39

³⁴ Jeju pa bəy panè: 'Wa! Sɔi dow-je kɛ Jorijalɛm! 'Wa! Sɔi dow-je kɛ Jorijalɛm! Sɔi 'toi njétɔl njépata-je kɛ ta Lubə-ti, njétɔl dow-je kɛ Lubə ulə-dé r-si-ti kɛ ər tɔl-dé. Nja kandangi-kandangi ə m'ndigɛ kəw-si kɛ r-m-ti tanɔ kɛ kɔ kunjə kəw-né ngan-é gin bagɛ-é-ti kin bə ə 'mbati! ³⁵ Ooi maji, kəy lə-si à tokɛ tusi kinə kɛ d-si-ti nɔɔ! Ngà m'a kidə-si rəsi; a kooi-mi gogɛ al ya sar kaglo-ti kɛ a pai-né painè:

Kadi Lubə tɔr ndi-é dɔ dow-ti kɛ njèree kɛ ri 'Babe!

Jeju adi lapiya njəmɔy ndɔ taakoo-ti lə jipi-je

Luk 6:6-11; 13:10-17

14 Ndɔ káre bɛ kɛ to ndɔ taakoo lə jipi-je lé, Jeju ɔw mɛɛ kəy-ti lə 'boy lə Parisi-je káre kɔ kuso né rəmə, Parisi-je d'ində kəm-dé d'oo-é soo. ² Dingəm káre kɛ mɔy ra-é adi tii kori-kori ɔ nɔ-é-ti nɔɔ tɔ. ³ Jeju un ta dɔji njéndó dow-je ndukun-je, kɛ Parisi-je lé panè: To tó-é kadi dow adi lapiya njəmɔy ndɔ taakoo-ti əse to tó-é al wa? ⁴ Dɛ d'ilə-é-ti al. Beba Jeju ulə ji-é uwə-né njəmɔy lé, ə adi-é lapiya bá adi-é ɔw bəy. ⁵ †Go-ti, Jeju idə-dé panè: Nɔ dan-si-ti nɛ bá ngon-é əse mangɛ liə

† 13:28 Mat 22:13; 25:30 †† 13:28 Mat 8:11, 12 † 13:30 Mat 19:30; 20:16; Mar 10:31 †† 14:5 Mat 12:11

usi bole ndɔ taakoo-ti bá tajinati nɛ ya à kɔr-é tɛɛ siə ndaa-ti al wa? ⁶ Kin kàrè dɛ 'gə ta kɛ d'a kilə-ti al ya bəy.

Ta kɛ sɔbi dɔ mbəti lokisi kɛ kete nɔ dow-je-ti

⁷ Lokɛ Jeju oo kɛ dow-je kɛ 'ba-dé lo nékuso-ti lé, nɔ-nɔ ya kàrè sangi lokisi kɛ kete-kete rəmə, un gosta kin idə-dé-né ta panè: ⁸ Kinə dow ba-i lo nékuso taana-ti rəmə, 'ɔw 'isi lokisi-ti kɛ kete al. Dɔmajɛ ə dan dow-je-ti kɛ 'ba-dé kinlé, dow kɛ boy nɔ tɔy-i à kɔ nɔɔ, ⁹ rəmə dow kɛ njəba-si joo lay lé à kɔ panè: «'Inə lo adi dow kan.» Beba lokɛ i 'təl kɔ kɔw kisi lo-ti kɛ gogɛ lé, r-ɔ-i à sɔl-i. ¹⁰ Ngà lokɛ dow ba-i lé, 'ɔw 'isi lo-ti kɛ gogɛ, kɔ kadi lokɛ njəba-si lé ree rəmə, idə-i panè: «Nam-m, al kɛ kete nɛ.» Beba 'a kingə rɔba takəm dow-je-ti lay kɛ d'a kisi sə-i ta nékuso-ti. ¹¹ †Kɔtələ dow kɛ ɔji r-é lé, d'a kulə d-é nangɛ, ngà dow kɛ sɔl d-é bá d'a kitə d-é kɛ taá tɔ.

¹² Jeju idə dow kɛ njəba-é lé tɔ panè: Lokɛ 'ra nékuso kɛ kada əse nékuso kɛ ndɔ kàrè 'ba nam-i-je al rəm, ngankɔ-i-je al rəm, noji-i-je əse njétakəy-je lə-i kɛ 'to njénékingə-je al rəm tɔ; nɛ dɛ kàrè d'a kɔ ba-i kɔ kadi-tó-ti tɔ. ¹³ Ngà lokɛ 'ra nékuso lo ra nɔy-ti rəmə, 'ba njéndoo-je, kɛ njérɔkoy-je, kɛ njéməti-je, kɛ njékəmtɔ-je. ¹⁴ Rəmə i 'a to njénékumə, kɔ dɛ d'a kasi kadi-tó-ti al. Ndɔ kɛ dow-je kɛ njéra né kɛ njururu d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, Lubə à kadi-tó-ti.

Gosta kɛ sɔbi dɔ dow-je kɛ 'ba-dé lo nékuso-ti

Mat 22:2-14

¹⁵ Lokɛ dow káre dan dow-je-ti kɛ d'isi ta nékuso-ti oo ta-je kin bɛ lé, idə Jeju panè: Dow kɛ à kisi ta nékuso-ti kɔbe-ti lə Lubə bá to njénékumə. ¹⁶ Jeju ilə-é-ti panè: Ndɔ káre bɛ, dow káre ra nékuso nɔ ya ba-né kosi dow-je. ¹⁷ Lokɛ dɔkàdɛ kuso né asi lé, ɛ ulə ngonnjəkullə liə rɔ dow-je-ti kɛ 'ba-dé lé panè: 'Ree! Né-je tɔ nangɛ lay ngá. ¹⁸ Ngà rəmə dɛ lay ya, nɔ-nɔ dɔji-é kadi adi mɛɛ-é sɔl. Ɔ kɛ dɔsɔy idə-é panè: M'ndogɛ londɔr nɔɔ, adi m'a kɔw koo ya bane ə m'dəji-i kadi 'adi mɛɛ-i sɔl d-m-ti. ¹⁹ Ɔ kɛ rangɛ panè: M'ndogɛ mangndɔr-je dɔgi nɔɔ, adi m'a nɔ-dé koo ə m'dəji-i kadi 'adi mɛɛ-i sɔl d-m-ti. ²⁰ Ɔ kɛ rangɛ pa bəy panè: M'taa dené ngɔsnɛ bəy, adi m'a kingə rəbi kɔw al. ²¹ Lokɛ ngonnjəkullə lé, təl ree rɔ 'ba-é-ti rəmə, ɔr-é poy né-je kin lay. Beba wɔngɛ ra 'ba njəkəy lé nɔ adi idə ngonnjəkullə liə lé panè: Ɔ kalangɛ ɔw pandangɛ lo-je-ti, kɛ rəbi-je kɛ mɛɛ bebo-ti ə 'ree kɛ njéndoo-je, kɛ njérɔkoy-je, kɛ njékəmtɔ-je, kɛ njéməti-je. ²² Sɛ go-ti rəmə, ngonnjəkullə lé ree panè: 'Ba-m, ndu-i kɛ 'un 'adi-m lé, m'ra kullə-é lay ya ngà lo nɔy ya bəy. ²³ Beba 'ba njəkəy təl idə ngonnjəkullə lé panè: 'Ɔw ngan rəbi-je-ti kɛ wale, kɛ go ngal bangá-je-ti ə dow-je kɛ ingə-dé ya rəmə, 'uwə-dé gəsəsə ya adi 'ree, kɔ kadi 'rusɛ mɛɛ kəy lə-m. ²⁴ Ə m'a kidə-si rəsi;

‡‡ 14:11 Mat 23:12; Luk 18:14

dow-je kí m'ba-dé kete kinlé, dow kí dan-dé-ti káre ya kàrè à kòdi rɔ nékuso là-m ta-é-ti al.

Kəm rəbi kun go Jeju

Mat 10:37-39

²⁵ Kosi dow-je n̄a 'n̄jiya go Jeju-ti bá ɛ təl kəm-é idə-dé panè: ²⁶ †Kinə dow ree rɔ-m-ti bá mbati bɔbi-é k̄i kɔ-é, k̄i ne-é k̄i ngan-é-je, k̄i ngankɔ-é-je, k̄i kɔnan-é-je bá mbati daji rɔ-é dɔ-ti kɔ ta là-m al lé, dowbé à kasi kadi to njèndó né là-m al tɔ. ²⁷ ††Rəm, dow kí rá-rá ya un go-m bá un kagdəsi liə al lé, dowbé à kasi to njèndó né là-m al. ²⁸ Kɔtələ dan-si-ti nè lé, kinə dow ndigi ra kəy kí boy rəmə, à kisi nangi kosi kɔ kɔji gangi là kí à ra-né kullə-é koo mɔki, se là lé à kasi kadi n'ra-né n'tɔl ta-é wa? ²⁹ Kɔtələ kinə dowbé j̄ par ya ində gin kəy nangi bá asi ra tɔl ta-é al lé, dow-je kí d'oo-é lo kində gin-é-ti lé, d'a kogi dɔ-é-ti, ³⁰ panè: Dow kin ində gin kəy ə asi tɔl ta-é al. ³¹ Əse ngar kí ban bá kinə isi ɔw rɔ dɔ madi-é-ti bá à kisi nangi kɔ mɔji koo mɔki, se asgar-je kí budɔgi lo dɔgi kinlé, à kasi kadi n'ra-né k̄i madi-n'è k̄i isi ree kɔ kilə rɔ dɔ-n'è-ti, k̄i asgar-je budɔgi lo kɔrjoo kin wa? ³² Kinə oo kí à kasi al rəmə, loki ngar madi-é lé, n̄y əbi bəy ya ɛ à kidə dow kí to takəm-é, kɔ kadi ɔw d̄ji-é kadi n'uləi noji nati. ³³ Bè ya tɔ, n̄a-n̄a dan-si-ti ya kinə mbati nékingə-é lay al lé, à kasi kadi to njèndó né là-m al.

Mat 5:13; Mar 9:50

³⁴ Kati lé, to né kí maji ya, ngà kinə mbinə-é ɔr kɔgi lé, dow à ra-né ban bá à təl dɔ gogi bəy wa? ³⁵ À maji kɔ nangi al rəm, à maji kɔ kunḡi gin né-je-ti al rəm ngá. D'a kunḡi kɔgi gidi lo-ti. Dow kí mbi-é tò n̄ɔɔ kɔ kadi oo-né ta rəmə, kadi oo ta kinlé!

Gosta kí sɔbi dɔ bati kí n̄y bá d'ingə-é

Mat 18:12-14

15 †Njétaalambo-je, k̄i njéramajal-je 'ree rɔ Jeju-ti kɔ koo ta liə. ² Rəmə Parisi-je, k̄i njéndó dow-je ndukun-je 'pa ta kí maji al dɔ-é-ti 'panè: «Dingəm kanlé, uwə njéramajal-je k̄i rɔ-é-ti, bá uso sə-dé né rəm lé yaa!» ³ Beba Jeju pa sə-dé ta k̄i gosta panè: ⁴ Dow kí rá ya dan-si-ti bá ɔw k̄i bati-je bu bá ɛ kí káre n̄y ə à kinə d̄ɛ kí kɔrjin̄y káre gidi-é jin̄y káre lo kuso né-ti diləlo-ti kɔ kɔw sangi ɛ kí n̄y lé sar kadi ingə-é al wa? ⁵ Ə loki ingə-é lé, rɔ-é nəl-é n̄a adi un-é səbi-é dam-é-ti kɔ ree siə bee. ⁶ Loki ree t̄ɛɛ bee lé, ɛ ba nam-é-je k̄i njé-takəy-je liə k̄i rɔ-é-ti ə idə-dé panè: 'Rai sə-m rɔnəl, kɔtələ bati là-m kí n̄y lé, m'ingə-é. ⁷ Jeju ilə dɔ-ti panè: Bè ya tɔ, m'a kidə-si rəsi kí dow kí káre-rè kí to njéramajal bá in̄ə panjiyə-é kí maji al kɔgi lé, rɔnəl-é à tò n̄a m̄ɛɛ dɔrɔ-ti, tɔy 'lə njéra né kí njururu kí kɔrjin̄y káre gidi-é jin̄y káre kí d'ɔw ndoo kinə panjiyə-dé-je kí maji al kɔgi al kin.

† 14:26 Mat 10:37 †† 14:27 Mat 10:38; 16:24; Mar 8:34; Luk 9:23
‡ 15:1 Luk 5:29,30

Gosta kí sɔbi dɔ sisi kí usi kɔgi

⁸ Jeju pa gosta kí rangi bəy panè: Dené kí rá bá ɔw k̄i sisi dɔgi bá káre usi kɔgi ə à kində pər lampi-ti, à kɔy m̄ɛɛ kəy ə sangi lo maji-maji sar kadi ingə-né sisi lé al wa? ⁹ Beba loki ingə lé, ɛ ba nam-é-je k̄i njétakəy-je liə k̄i rɔ-é-ti ə idə-dé panè: 'Rai sə-m rɔnəl kɔ sisi là-m kí usi kɔgi lé, m'ingə. ¹⁰ Jeju ilə dɔ gosta-ti kin panè: Bè ya tɔ ə m'a kidə-si rəsi; malayka-je là Lubə 'ra rɔnəl n̄a, kɔtələ dow káre-rè kí to njéramajal bá in̄ə panjiyə-é-je kí maji al kɔgi.

Gosta kí sɔbi dɔ ngon kí ilə rɔ-é kɔgi bá təl ree

¹¹ Beba Jeju təl pa bəy panè: Dingəm káre bè ɔw k̄i ngan-je kí dingəm joo. ¹² ɛ kí nd̄ɛ idə bɔbi-é panè: Bɔbi-m, néndubə kí ndɔ-é ə à to 'là-m lé, adi-m. Beba bɔbi-dé kay-dé nékingə-é. ¹³ Ndɔ n̄a al go-ti ya, ɛ kí nd̄ɛ lé, ndoḡi né-je liə ngər-ngər ə ɔy là-é ɔw mba dɔnangi-ti kí s̄y. Lo kin-ti bá ɛ tində né-je liə sane lay lo bɔkaya-ti. ¹⁴ Loki ɛ tində sane lay rəmə, bobo usi dɔnangi-é-ti kinlé, ə né isi goto ji-é-ti ngá. ¹⁵ Adi ɛ ɔw adi dingəm káre bè dɔnangi-é-ti kinlé un-é kullə-ti, adi-é isi ɔw ul kɔɔngi-je liə. ¹⁶ ɛ ndigi kuso gəbrə kí kɔɔngi-je d'ə d'uso lé ya, ngà dow adi-é al. ¹⁷ Beba ɛ gir ta dɔ rɔ-é-ti ə panè: Njérakullə-je là bɔbi-m lay ya nékuso-dé tò mburuki-mburuki, rəmə m̄ə bá m'a kisi koy yo bo nè bè wa! ¹⁸ M'a k̄i taá təl kɔw rɔ bɔbi-m-ti gogi ə m'a kidə-é panè: Bɔbi-m, m'ra majal n̄ə Lubə-ti rəm, n̄ə-i-ti rəm. ¹⁹ M̄ə m'tuwə kadi i 'ba-m ngon-i al, ngà kadi 'ra-m tan̄ə kí i 'ra-né k̄i njérakullə-je là-i ya bè. ²⁰ Beba ɛ ubə nangi j̄ taá ə təl ɔw k̄i rɔ bɔbi-é-ti gogi. Loki n̄y s̄y k̄i kəy bəy ya bɔbi-é oo-é, ə ta j̄ m̄ɛɛ-é kɔ ta liə adi ɔy ngɔdi tilə kəm-é, ungi ji-é mindi-é-ti uwə-né k̄i kàd̄i-é-ti. ²¹ Rəmə ngon lé panè: Bɔbi-m, m'ra majal n̄ə Lubə-ti rəm, n̄ə-i-ti rəm, adi m'tuwə kadi i 'ba-m ngon-i al. ²² Ngà bɔbi-é idə ngannjékullə-je liə panè: ɔti kalangi 'reei k̄i kub̄i kí kuré itə madi-é-je ya, uləi rɔ-é-ti ə uləi ngam̄ə ji-é-ti, bá 'tuləi saba nja-é-ti tɔ. ²³ ɔwi 'reei k̄i ngon bɔbi mangi kí rɔ-é to mbul-mbul kin ya 'tɔli adi j'usoi j'rai-né rɔnəl. ²⁴ Kɔtələ ngon-m kí ɔ kanlé, to dow kí oy bá təl isi kəm tin; ɛ ilə rɔ-é kɔgi bá təl ree tin. Beba 'tum gin ra rɔnəl. ²⁵ Dɔkàd̄i-é-ti kinlé, ngon dər dingəm lé n̄y ndɔrɔ. Loki isi təl bá t̄ɛɛ ngɔsi k̄i kəy rəmə, ɛ oo ká nékində-je k̄i ká ndam-je. ²⁶ Beba ɛ ba ngonnjékullə káre d̄ji-é panè sé to ri bá ra né wa? ²⁷ Ngonnjékullə lé ilə-é-ti panè: Ngonkɔ-i lé təl ree bá bɔbi-i tɔl ngon bɔbi mangi kí rɔ-é tò mbul-mbul kinlé kɔ ta liə, kɔ ɛ ingə-é gogi k̄i lapiya. ²⁸ Beba wɔngi ra ngon dər lé, adi ɛ ndigi kɔw kəy al, adi bɔbi-é t̄ɛɛ ndaa-ti ree ra ndoo ta-é-ti kadi-é ɔw kəy. ²⁹ ɛ ilə bɔbi-é-ti panè: 'Oo bè, m̄ə kí m'ra kullə m'adi-i bal n̄a rəm, m'al dɔ ndu-i nja káre al rəm kin ya kàrè 'tɔl ngon biñə nja káre adi-m m'ra-né rɔnəl k̄i nam-je al. ³⁰ Rəmə, loki

ngon-i læ-i kan, kí tində nékingə-i sane dɔ kaya dené-je-ti lé təl ree, ə ɛ bá 'təl ngon bɔbi mangi læ-ji kí rɔ-é tɔ mbul-mbul lé adi-é! ³¹ Bɔbi-é idə-é panè: Ngon-m, i 'isi sə-m kɪ ndɔ-é ndɔ-é, adi né-je læ-m lay to kí 'læ-i ya; ³² ngà tɔ kadi j'ra nékuso j'ra-né rɔnəl, kɔɔ ngonkɔ-i kí 'oo-é kanlé, to dow kí oy bá təl isi kəm tin; ɛ ilə rɔ-é kɔɔgi bá təl ree tin.

Gosta kí sɔbi dɔ njèkoo go né-je kí njèkəmtuti

16 Jeju idə njéndó né-je liə bəy panè: Dingəm kí njènékingə káre bə, ɔw kɪ njèkoo go né-je liə nɔɔ. Dow-je d'idə-é 'panè: «Njèkoo go né-je læ-i lé, isi tində né-je læ-i sane.» ² Beba ɛ ba-é pa siə panè: «Ta ri bá dow-je 'pa dɔ-i-ti bá m'oo m'oo tin wa? I lé, 'a to njèkoo go né-je læ-m al ngá, é né-je kí m'ingə ji-i-ti kadi oo go-é lé 'ɔr go-é adi m'oo.» ³ Njèkoo go né-je lé, pa mɛɛ-é-ti panè: «'Ba-m ɔr kullə koo go né-je liə ji-m-ti kinlé, ri bá m'a ra wa? Kadi m'ra kullə ndɔr wa? Tógi-m à kasi al. Kadi m'kɔy né wa? Rɔ-m sɔl-m.» ⁴ ɛ panè: «M'gə né kí m'a ra kadi loki 'ba-m ɔr-m kullə koo go né-je-ti liə rəmə, dow-je d'uwə-m-né kí rɔ-dé-ti mɛɛ kəy-je-ti læ-dé.» ⁵ Beba dow-je kí kurə læ 'ba-é tɔ dɔ-dé-ti lé, ɛ ba-dé adi ree rɔ-é-ti káre-káre. Ə dəji ɛ kí dɔsəy panè: «Kurə læ 'ba-m tɔ dɔ-i-ti asi kandangi wa?» ⁶ Ə ɛ ilə-é-ti panè: «Kurə ubi liə tɔ dɔ-m-ti gùm bu.» Rəmə njèkoo go né-je lé, idə-é panè: «'Taa mbete kurə læ-i, 'isi nangi kalangi ə 'ndangi ubi gùm kɔrmj.» ⁷ Go-ti, ɛ dəji ɛ kí rangi panè: «Kurə læ 'ba-m to dɔ-i-ti asi kandangi wa?» ɛ ilə-é-ti panè: «Kurə ko liə tɔ dɔ-m-ti suwal bu.» Rəmə njèkoo go né-je lé panè: «'Taa mbete kurə læ-i ə ndangi ko suwal kɔrjinəy joo.» ⁸ Beba Jeju panè: «Njèkoo go né-je kí njèra né kí njururu al kinlé, 'ba-é piti-é kɔɔ to kí ɛ to njèkəmtuti.» Jeju ilə dɔ-ti panè: «Dow-je kí njèra né kɔɔ kaglo kí ngɔsnè kinlé, d'ində kəmtuti nɔ kí rɔ madi-dé-je-ti tɔy dow-je kí d'isi lo kí ndógi-ti læ Lubə.» ⁹ Yən, adi m'idə-si rəsi: «Né-je kí ingəi kɪ kəm rəbi-je kí njururu al kinlé, uwəi-né nam kɔɔ kadi loki né ree goto ji-si-ti kàrè rəmə, nam-si-je kinlé d'uwə-si kí rɔ-dé-ti lo kisi-je-ti kí tɔ sartagangi. ¹⁰ Dow kí ra né kí tɔgrɔ-ti mɛɛ né-je-ti kí ndɛ bə lé, ɛ ra né kí tɔgrɔ-ti mɛɛ né-ti kí boy tɔ. Dow kí ra né kí njururu al mɛɛ né-je-ti kí ndɛ bə lé, ɛ ra né kí njururu al mɛɛ né-ti kí boy tɔ.» ¹¹ Beba mɛɛ nékingə-je-ti kí ingəi kɪ kəm rəbi-je kí njururu al kin ya kinə 'rai-né né kí tɔgrɔ-ti al lé, nɔ bá à kinə nékingə kí tɔgrɔ-ti mɛɛ ji-si-ti wa? ¹² Ə kinə dow kí rangi ingə né liə ji-si-ti bá 'rai-né né kɪ gangi-é al lé, né kí toki 'læ-si ya kàrè nɔ bá à kinə mɛɛ ji-si-ti wa? ¹³ †Ngonnjèkullə kí à kasi ra kullə kadi dow-je joo ya goto. Kɔɔtalə à kɔsi ta ɛ kí káre ə à ndigi ɛ kí káre; al kàrè, à nam kɪ ɛ kí káre ə à nədi ɛ kí káre. Adi a kasi kori Lubə kɪ là nati joo kɔɔ ra kullə kadi-dé al.

† 16:13 Mat 6:24

¹⁴ Loki Parisi-je kí 'to m'oy yo là-je, d'oo ta-je kin lay bə rəmə, 'sɔki Jeju. ¹⁵ Beba Jeju idə-dé panè: «Sɔgi lé, takəm dow-je-ti rəmə, 'rai rɔ-si toki dow-je kí njèra né kí njururu bə, ngà Lubə gə mɛɛ-si gɔw. Kɔɔtalə né kí dow-je bá d'oo ki né kí asi gaki lé, takəm Lubə-ti rəmə, to nékɔbi.»

Ta kí dɔ ndukun-ti kɪ kɔbe læ Lubə

¹⁶ †Ndukun-je læ Moiyiji, kɪ mbete-je læ njépata-je kí ta Lubə-ti ya ra kullə sar ree tɛɛ dɔ Jə-ti kí njèra dow-je batɛm. Ə kɪ dɔ Jə-ti sar tɛɛ bone kin ya toki kilə mbɛ kɔbe læ Lubə ə nɔ-nɔ ya ndur dɔ rɔ-é-ti kɔɔ kadi n'ɔw-ti. ¹⁷ †Ngà kadi dɔrə, kɪ dɔnangi goto lé, to né kí lo-é ɔ al itə ndaji mbete kí káre bə kí kadi bujuru mɛɛ mbete ndukun-ti læ Lubə.

¹⁸ †Nɔ-nɔ kí tubə ne-é ə taa dené kí rangi lé, ra kaya, bá dow kí taa dené kí ngɔbi-é tubə-é kàrè ra kaya ya tɔ.

Gosta kí sɔbi dɔ njènékingə dɛ kɪ Lajar

Luk 12:15-21; 6:20-21,24-25

¹⁹ Ndɔ káre bə, Jeju pa ta kɪ gosta panè: Dingəm káre bə, isi nɔɔ to njènékingə, ɔw kubi-je kí kər yəl-yəl kí là-é nɔ-nɔ rəm, ndɔy ngilingi-ngilingi ə ndɔ-é ndɔ-é ya ɛ uso né-je kí maji-maji ra-né rɔnəl. ²⁰ Beba njèndoo kí ri-é læ Lajar kí to dow kí rɔ-é lay ya to dɔ basrangi kí tɔ yəki-yəki, tɔ nangi takəy-ti læ njènékingə lé. ²¹ Ə ɛ ndigi kadi n'uso nɔ-nɔ né-je kí tusi nangi gin tablə-ti læ njènékingə kinlé ya, rəmə bisi-je yó bá 'ree tɔn ta dɔ-je liə-liə.

²² Ndɔ káre bə, njèndoo kinlé oy ə malayka-je d'un-é d'ɔw siə wur-wur mbɔ Abrakam-ti. Njènékingə lé ree oy tɔ, adi dow-je 'dubi-é. ²³ Loki ɛ ɔ lo kí koó-ti dan kɔ-ti ngá bá un kəm-é oo lo əbi nū rəmə, oo kí Lajar isi wur-wur mbɔ Abrakam-ti lé, ²⁴ ɛ ilə bɔbi ndi-é nangi panè: «Bɔbi-m Abrakam, 'oo kəmtondoo læ-m, ə 'ulə Lajar adi ɔw ulə ta ngon ji-é kəm man-ti ə ree ilə ta-m-ti nɔm-né mindi-m, nè m'ɔ m'ingə kɔɔ dan pər-ti kí ɔ bilim-bilim.»

²⁵ Abrakam ilə-é-ti panè: «Ngon-m, 'adi mɛɛ-i ole dɔ-ti, kí ndɔki i oy-né al bəy lé, i isi dan maji-ti, ngà Lajar bá dangi-ti ra-é. Ə kí ngɔsnè-ti kinlé, ɛ ingə mɛɛ sɔl, ngà i bá 'ɔ dan kɔ-ti tɔ. ²⁶ Rəm bá, mbunə-ji jɛ sə-si-je lé, bolebe kí sɔy-é goto ya tɔ-ti, kɔɔ kadi dow-je kí lé, d'a ndigi kɪ rɔ-ji-ti nè kɔw rɔ-si-ti kàrè, jè lo-é dum-dé rəm, bá kadi dow j rɔ-si-ti nū ree rɔ-ji-ti nè al rəm tɔ.»

²⁷ Njènékingə lé panè: «Bɔbi-m Abrakam, lé tɔ bə kàrè, m'dəji-i kadi 'ulə Lajar adi-é ɔw mɛɛ kəy-ti læ bɔbi-m.

²⁸ Kɔɔtalə ngankɔ-m-je mɪ d'isi nɔɔ ə 'adi-é ɔw ndəji-dé, kadi dɛ rəmə, 'ree lo kɔ-ti kin al ngá.» ²⁹ Abrakam ilə-é-ti panè: «Ndukun-je læ Moiyiji, kɪ ta-je læ njépata-je kí ta Lubə-ti tɔ nɔɔ, ə kadi d'ində mbi-dé d'oo-né.» ³⁰ ɛ ilə-é-

†† 16:16 Mat 11:12,13 † 16:17 Mat 5:18 †† 16:18 Mat 5:32; 1Kɔ 7:10,11

ti panè: «Bè al, Bɔ̀bi-m Abrakam, kinə dow ɿ ɾɔ dow-je-ti kɿ d'oy bá ɔw idə-dé ta lé, d'a kinə panjiyá-dé-je kɿ maji al kɔgi.»³¹ Ngà Abrakam idə-é panè: «Kinə d'ində mbi-dé d'oo-né ndukun-je læ Moiyiji-je, kɿ ta-je læ njé-pata-je kɿ ta Lubə-ti al lé, ta kɿ dow kɿ ɔsi ndəl ində lo tɛɛ ya idə-dé kàrè à kuwə-dé kɿ ta al ya ɔ.»

Ta kɿ ɔ̀bi dɔ né-je kɿ à ra dow kadi-é ra majal

Mat 18:6-9; Mar 9:42

17 Jeju idə njéndó né-je liə panè: Né-je kɿ à to gin kusi mɛɛ majal-ti lé, lé ri-ri kàrè à ree ya; ngà dow kɿ né-é-je kin ree kɿ kəm rəbi kɿ ɾɔ-é-ti lé tuji à kusi dɔ-é-ti.² Dowbé kinlé, lé 'dɔɔ mbal kusi ko mindi-é-ti bá d'ɔw d'ilə-é-né dan babo-ti ya kàrè liə tò soti, ɔy kadi-é ra ngon dow káre dan madi-é-je-ti kin adi-é ra majal.³ †Indəi kəmkaa dɔ ɾɔ-si-ti! Kinə ngonkɔ-i ra majal lé, 'ndángi-é dɔ-ti é kinə inə panjiyá-é kɿ maji al lé kɔgi rəmə, 'inə go-é kɔgi 'adi-é.⁴ Kinə mɛɛ ndɔ-ti kɿ káre ya ɛ ra sə-i né kɿ maji al nja siri, bá nja siri lay ya təl ree ɾɔ-i-ti panè: M'inə panjiyá-m kɿ maji al lé kɔgi rəmə, 'a kinə go-é kɔgi kadi-é. ††

Ta kɿ dɔ kadmɛɛ-ti

Mat 17:20

⁵ Njékɔwkulə-je d'idə 'Babe 'panè: 'Ilə kadmɛɛ dɔ madi-é-ti 'adi-ji.⁶ Beba 'Babe Jeju lé idə-dé panè: «Kinə kadmɛɛ læ-si asi-nə kɿ kɔɔ kɔl bè ya kàrè bá idəi kote kin 'painè: "'ɔr kɿ njirə-i burə ə 'ɔw ɔ dan babo-ti ya kàrè, ɛ à təl ɾɔ-é go ta-ti læ-si."»

Kadmɛɛ læ ngonnjékullə

⁷ «Nə dan-si-ti bá toki ɔw kɿ ngonnjékullə káre nɔɔ je bè, é ɿ ndɔɔ əse ɿ go nékul-je-ti isi ree ya é à kidə-é panè 'njiyə ɔw 'ree uso né» wa?⁸ Bè al! ɛ à kidə-é panè: 'Ra nékuso læ-m, 'ulə kubi kullə læ-i ɾɔ-i-ti ə 'oo go-m sar kadi m'uso rəm, m'ay rəm, ngà bá i a təl kuso rəm, kɔy rəm ɔ.⁹ Ngonnjékullə kinlé, loki ɛ ra né kɿ 'ba-é un ndu adi-é kadi ra lé, sé 'ba-é à təl ra-é oiyo kɔɔ kullə kɿ ɛ ra kinlé wa?¹⁰ Bè al. Səi kàrè bè ya ɔ. Loki 'rai né-je lay kɿ d'un ndu dɔ-ti kadi 'rai lé, kadi 'painè: Je j'to ngannjékullə-je kɿ kare kɔgi, né kɿ tò kadi j'ra lé ya bá je j'ra.

Ta kɿ ɔ̀bi dɔ njébanji-je kɿ dɔgi

¹¹ Loki Jeju isi ɔw kɿ bebo Jorijalɛm-ti lé, dəə rəbi nim dɔnangi Samari-ti kɿ dɔnangi Galile.¹² Beba loki isi ɔw mɛɛ ngonbe-ti káre bè lé,¹³ njébanji-je dɔgi 'tɛɛ 'tilə kəm-é ə d'ɔ ngərangi bá d'ilə ɔ̀bi ndi-dé nangi 'panè: Jeju, njéndó dow-je né, 'oo kəmtondoo læ-ji!¹⁴ Jeju oo-dé bè rəmə, idə-dé panè: ɔwi ɔji ɾɔ-si njégugnə-je læ Lubə. Loki d'isi d'ɔw ki ɔw ya bəy rəmə, banji kɿ ɾɔ-dé-ti ur wuki adi d'aa njay.¹⁵ Loki ɛ kɿ káre dan-dé-ti oo

† 17:3 Mat 18:15 †† 17:4 Mat 18:15,21-22

kadi n'ingə lapiya bè lé, ɔsi waka təl ə ɔsi gaji Lubə kɿ ndi-é kɿ boy-boy¹⁶ ree usi kɿ takəm-é nangi nja Jeju-ti bá ra-é oiyo. ɛ to dow kɿ dɔnangi Samari-ti.¹⁷ Jeju un ta panè: Dow-je dɔgi bá banji ur ɾɔ-dé-ti adi d'aa njay ya al wa? Ngà dɛ kɿ jinəy káre lé, 'nəy rá¹⁸ bá dow kɿ dan-dé-ti káre ya kàrè təl ree ulə riba dɔ Lubə-ti al, bá mba kin ya par wa?¹⁹ Go-ti, Jeju idə-é panè: ɿ taá ə ɔw, kadmɛɛ læ-i aji-i!

Ta kɿ ɔ̀bi dɔ kɔ̀be læ Lubə kɿ à ree

Mat 24:3-42

²⁰ Ndɔ káre bè Parisi-je 'dəji Jeju 'panè: Kɔ̀be læ Lubə à ree ndɔ kɿ rá-ti wa? Jeju ilə-dé-ti panè: Kɔ̀be læ Lubə lé, à ree kadi dow-je d'oo kɿ kəm-dé ndə-ndə bè al.²¹ Dow à panè: Kɔ̀be læ Lubə é tò nè tin əse ɛ é tò yó tin al. Kdɔtalə, kɔ̀be læ Lubə tò dan-si-ti nè ngà.

²² Go-ti, Jeju idə njéndó né-je panè: Ndɔ-je ɔw ree nɔɔ kɿ à ndingəi kadi ooi Ngon læ dow ndɔ káre-rè bè ya, ngà a kooi-é al. Dow-je d'a kidə-si panè:²³ ɛ é ɔ nè tin, ɛ é ɔ yó tin, kàrè ɔwi lo-é-ti al rəm, bá ayi ngɔdi ki lo-é-ti al rəm ɔ.²⁴ Kdɔtalə loki ndɔ ree læ Ngon læ dow asi lé, à ree tanə kɿ təlndi kɿ ɿ ngangɿ dɔɔɔ-ti kɿ káre ya ndógi ɔw njal ngangɿ-é-ti kɿ káre kin ya bè.²⁵ Ngà kete nɔ-ti lé, tò kadi-é ingə kɔ̀ nɔ rəm, bá tò kadi dow-je kɿ ngɔsnè kin 'mbati-é rəm ɔ.²⁶ Né kɿ ndɔki ra né kaglo-ti læ Nuwe lé, gɔ-é ya à ra-né ndɔ ree-ti læ Ngon læ dow lé ɔ.²⁷ Ndɔki dow-je d'uso né-je, d'ay né-je, 'taa-nə-je, d'adi ngan-dé-je 'taa-nə-je sar ya ndɔ-ti kɿ Nuwe ɔw-né mɛɛ bato-ti. Rəmə man bəlim ree tɔl-né ndəgi dow-je lay.²⁸ Né kɿ ndɔki ra né kaglo-ti læ Loti lé, gɔ-é ya à ra né ndɔ ree-ti læ Ngon læ dow lé ɔ. Ndɔki dow-je d'uso né-je, d'ay né-je, 'ndogɿ né-je, 'rabi né-je, 'mɔ kagi-je, 'ra kəy-je †.²⁹ Ngà loki Loti ində lo tɛɛ mɛɛ bebo ɔɔɔm-ti kɔgi lé, pər-je kɿ ər kɿ toki yalpər bè ya ɿ dɔɔɔ-ti ədi toki ndi bè dɔ dow-je-ti tɔl-dé lay.³⁰ Bè ya ɔ, ndɔ kɿ Ngon læ dow à tɛɛ kɔy lé, lo à tuji puktu-puktu ɔ.³¹ ††Mɛɛ ndɔ-é-ti kinlé, dow kɿ isi dɔ kəy-ti †† kàrè, kadi risi nangi ɔw mɛɛ kəy-ti ɔy né-je liə al ngà, bá dow kɿ ɔ ndɔɔ kàrè, kadi təl ree beə al ngà rəm ɔ.³² Adi mɛɛ-si ole dɔ né-ti kɿ ndɔki tɛɛ dɔ ne Loti-ti ††. †††Dow kɿ sangi kɔɔ kaji ɾɔ-é rəmə à tuji ɾɔ-é, ə dow kɿ ɛ ya ilə ɾɔ-é kɔgi bá à kingə gogɿ ɔ.³⁴ Ooi bè, ndɔ-é-ti kinlé, dow-je joo 'tò bi ndɔɔ mɛɛ tuwə-ti kɿ káre-rè kàrè rəmə, Lubə à kun kɿ káre ə à kinə kɿ káre.³⁵ Den-je joo d'ɔ d'ur né mɛɛ bir-ti kɿ káre-rè kàrè rəmə, Lubə à kun kɿ káre ə à kinə kɿ káre.³⁶ [Dingəm-je joo d'ɔ mɛɛ ndr-ti kɿ káre-rè kàrè rəmə, Lubə à kun kɿ káre ə à kinə kɿ káre.]

³⁷ Beba njéndó né-je 'dəji Jeju 'panè: 'Babe, né kinlé à

† †† 17:31 Mat 24:17,18; Mar 13:15,16 †† Jipi-je lé, 'ra kəy d'adi toki kɿ kəy dur-dur bè adi dɔ-é kɿ taá to lo kɿ d'isi-ti d'adi yəl dan-dé. Ta kinlé ɔ̀bi dɔ njékisi taakoo dɔ kəy-ti. ††† 17:32 Kgn 19:26 ††† 17:33 Mat 10:39; 16:25; Mar 8:35; Luk 9:24; Jɔ 12:25 † Ta-je kɿ tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɿ dɔsɔy kɿ dan-ti-je kɿ 'ndangi kɿ ji-dé kɿ ta greki.

ra né lo kí rá-ti wa? Jeju idə-dé panè: Lo kí nin tò-ti lé, lo-é ya mal-je d'a kəw-nə-ti.

Gosta kí sɔbi dɔ njèngɔwkoj dɛ kɪ njègangta kí njururu al

18 Jeju pa sə-dé ta kɪ gosta tɔji-dé-né kadi 'pa ta kɪ Lubə taá-taá bi d'adi kɔ ra-dé go-ti al ya sar †. ² E panè: Njègangta káre bè isi mee bebo-ti madi nɔɔ, to dow kí bəl Lubə al rəm, bá ilə kuji dɔ dow-ti al rəm tɔ. ³ Mee bebo-é-ti kinlé, dené kí njèngɔwkoj káre isi-ti nɔɔ tɔ; ə ɛ ree rɔ-é-ti nja nati-nati kadi gangta liə adi-é adi idə-é panè: I 'gangi ta kí tò dan-ji-ti kɪ njèta lə-m kin 'adi-m. ⁴ Njègangta lé ndigi al bè-bè asi dɔkaglo nɔ. Ngà go-ti, ɛ təl pa mee-é-ti panè: Mɔ lé, m'bəl Lubə al rəm, bá m'ilə kuji dɔ dow-ti al rəm ya ⁵ ngà njèngɔwkoj kin ndɔji-m nɔ adi m'a gangta liə kadi-é, kɔ kadi ree ndɔji-m kɪ ndɔ-é ndɔ-é al. ⁶ 'Babe ilə dɔ-ti panè: Ta kí njègangta kí njururu al pa kinlé, ooi maji. ⁷ Ə Lubə rəmə dow-je kí ɛ mbəti-dé kí d'isi 'nɔ ta-é-ti ndɔ-je kɪ kada-je kinlé, ɛ à gangta lə-dé lɔw kadi-dé al wa? ⁸ Adi m'idə-si, à gangta kalangi ya kadi-dé. Ngà loki Ngon lə dow à ree lé, sé à kingə kadmee dɔnangi-ti nè ban wa?

Gosta kí sɔbi dɔ Parisi dɛ kɪ njètaalambo

⁹ Jeju pa ta kɪ gosta idə-né ta dow-je kí nɔ-je kí dɛ ya d'oo rɔ-dé kɪ njéra né njururu nɔ Lubə-ti, adi 'nədi ndəgi dow-je. ¹⁰ E panè: Dingəm-je joo d'ɔw mee kəy-ti lə Lubə kɔ pa ta kɪ Lubə: Kɪ káre to Parisi ə ɛ kí káre to njètaalambo tɔ. ¹¹ Parisi lé, ɔ taá bá pa ta kɪ Lubə mee-é-ti panè: I Lubə, m'ra-i oiyo kɔ mɔ lé, m'titi-nɔ kɪ ndəgi dow-je kí to njébogi-je, njéra né kí njururu al-je, kɪ njérakaya-je kin al, əse m'titi-nɔ kɪ njètaalambo kí ɔ kan al rəm. ¹² Mee Dimasi káre lé, m'ɔgi rɔ-m nékuso kɪ man kəy nja joo-joo, bá mee nékingə-m-je-ti lay ya m'adi-i káre dan dɔgi-ti dɔgi-ti rəm tɔ. ¹³ Ngà njètaalambo lé, ɛ ɔr rɔ-é ɔ ngərangi, ə ndigi kitə kəm-é ki taá koo lo ki dɔrɔ-ti al; ngá ɛ tində kàdɛ-ə panè: Əy! Lubə lə-m, 'oo kəmtondoo lə-m, mɔ lé m'to njèramajal. ¹⁴ †Jeju təl panè: ooi maji; dingəm kinlé Lubə ɔr ta dɔ-é-ti bá ɛ təl ki mee kəy-ti liə, ngà Parisi lé bá ta nɔy dɔ-é-ti. Kɔ dow kí ɔji rɔ-é lé, d'a kulə dɔ-é nangi ə ɛ kí ɔl dɔ-é bá d'a kitə dɔ-é taá tɔ.

Jeju tɔr ndi-é dɔ ngan-je-ti kí sɛ-sɛ

Mat 19:13-15; Mar 10:13-16

¹⁵ Ngan-je kí bər ya kàrè dow-je 'ree sə-dé rɔ Jeju-ti kadi ində ji-é dɔ-dé-ti. Ngà loki njéndó né-je liə d'oo né kin bè lé, 'kɔl sə-dé. ¹⁶ Rəmə Jeju adi 'ree kɪ ngan-je lé rɔ-é-ti ə panè: «Inɔi ngan-je adi 'ree rɔ-m-ti, bi ɔgi-dé al, kɔdɔtalə kɔbe lə Lubə tò kɔ dow-je kí 'tanɔ sə-dé bè. ¹⁷ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi. Dow kí ndigi kɔbe lə Lubə

titi-nɔ kí ngon kí sɛ ndigi-né kin al lé à kɔw-ti ndə bè al.»

Dingəm kí njènékingə

Mat 19:16-30; Mar 10:17-31

¹⁸ 'Boy lə jipi-je káre dɔji Jeju panè: «Dow kí maji kí njéndó dow-je né, ri bá m'a ra bá m'a kisi-né kəm sartagangi wa?» ¹⁹ Beba Jeju ilə-é-ti panè: «Kɔd ri bá i ba-m dow kí maji wa? Dow kí maji goto, Lubə ya kɪ kár-é ə maji. ²⁰ 'Gə ndukun-je lə Lubə ɔw: "'A ra kaya al, 'a tɔl dow al, 'a bogi al, 'a tətə ta kí ndangi al, 'a tətə kagi bɔbi-i kɪ kɔ-i."» ²¹ Dingəm lé ilə-é-ti panè: «Basa-m-ti nɔ ya m'təl rɔ-m go né-je-ti kinlé lay.» ²² Loki Jeju oo ta-je liə bè lé, idə-é panè: «Né káre nal-i bəy: "'Ndogi nékingə-i lay ə 'ləbi là-é njéndoo-je, rəmə ndɔ-é 'a kingə nɔ dɔrɔ-ti; ə 'ree un go-m."» ²³ Ngà loki ɛ oo ta-je kin bè lé rɔ-é ati-é kanɔnɔ, kɔ ɛ to njènékingə kí nɔ. ²⁴ Loki Jeju oo kí rɔ-é ati-é lé, ɛ idə dow-je panè: «Kadi njènékingə-je d'ɔw kɔbe-ti lə Lubə lé, to né kí ngə nɔ. ²⁵ Kadi jambal dəə be libri-ti lé to né kí ngə nɔ ya, ngà kadi njènékingə ɔw kɔbe-ti lə Lubə lé to né kí ngə itə-é bəy.» ²⁶ Ngà loki dow-je d'oo ta kí ɛ pa kinlé bè rəmə 'panè: «Tò bè ngà nɔ bá à kaji wa?» ²⁷ Jeju ilə-dé-ti panè: «Né kí dum dɔ dow-je kinlé, à dum Lubə al.» ²⁸ Rəmə Piyər un ta dɔji-é panè: «Yən, je kinlé, j'tusi né-je lə-ji j'ingə bá j'un go-i tin.» ²⁹ Beba Jeju idə-é panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi. Nɔ-nɔ kí ingə kəy liə, əse ne-é əse ngankɔ-é-je, əse njékoji-é-je əse ngan-é-je kɔdɔtalə kɔbe lə Lubə lé, ³⁰ à kingə né-é dɔ-ti nɔ dɔkaglo-ti kí ngɔsnə kin rəm, bá à kiskəm sartagangi dɔkaglo-ti kí à ree lé rəm tɔ.»

Nja mutə kí Jeju pa ta kí dɔ koy-é-ti kɪ dɔ tɔsi ndəl-ti liə

Mat 20:17-19; Mar 10:32-34; Luk 9:22,44-45

³¹ Jeju ba njéndó né-je liə kí dɔgi gidɔ-é joo rɔ-é-ti bá idə-dé panè: «Yən, j'isi j'ɔwi ki bebo Jorijaləm-ti ə ta-je lay kí njépata-je kí ta Lubə-ti 'ndangi sɔbi dɔ Ngon lə dow lé, né-é à ra né. ³² Kɔdɔtalə d'a kilə-é ji dow-je-ti kí 'to jipi-je al, kadi d'a sɔki-é, d'a taji-é, d'a tubə yoro kəm-é-ti, ³³ d'a tində-é kɪ ndəy marɔw bəy bá d'a tɔl-é. Ə ndɔ kí njèkungi-ti mutə rəmə, à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ.» ³⁴ Ngà né káre ya kàrè njéndó né-je 'gə mee ta-ti kinlé al; mee ta-je kinlé toki bɔyɔ sə-dé dɔ-é bè ya, adi 'gə né kí Jeju pa ta dɔ-ti lé al.

Jeju adi njèkəmtɔ oo lo

Mat 20:29-34; Mar 10:46-52

³⁵ Loki Jeju ində dɔ bebo Jeriko ngɔsi lé, njèkəmtɔ káre isi ngangɔ rəbi-ti nɔɔ, isi kɔy-né. ³⁶ Rəmə loki ɛ oo ndi kosi dow-je kí d'isi dəə taá lé, ɛ dɔji-dé né kí ra né. ³⁷ Ngà bá dɛ d'idə-é 'panè to Jeju kí Najaretɔ-ti bá dəə. ³⁸ Beba ɛ ilə bɔbi ndi-é nangi nɔ panè: «Jeju kí ngonka

† 18:1 1Te 5:17†† 18:14 Mat 23:12; Luk 14:11

Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-m.»³⁹ Dɛ kɪ d'ɔw 'nɔjiyə nɔ̄ Jeju-ti kete lé, 'ndáŋgi-é ə d'idə-é kadi uti ta-é, ngà ɛ ilə bɔbi ndi-é nangi nɔ̄ kɪ tɔ̄gi-é itə kɪ kete lé ya bəy panè: «Ngonka Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-m boo.»⁴⁰ Rəmə Jeju təl ɔ̄ nangi ə un ndu kadi 'ree siə rɔ-n'è-ti, ə loki nɔ̄kəmtɔ ree rəmə, Jeju dəji-é panè: ⁴¹ Ri bá i 'ndigi kadi m'ra m'adi-i wa? ɛ ilə-é-ti panè: «'Babe, kəm ya 'adi təl oo lo.»⁴² Beba Jeju idə-é panè: «'Oo lo, kadmɛɛ lə-i aji-i.»⁴³ Tajinati nè ya ɛ oo lo adi ɛ un go Jeju ə ɔsi gaji Lubə taá-taá. Kosi dow-je lay kɪ d'oo né kinlé, 'tɔy Lubə tɔ.

Ta kɪ ɔ̄bi dɔ Jeju dɛ kɪ Jase

19 Loki Jeju ɔw mɛɛ bebo Jeriko-ti ə isi ində dan be gangi, ² rəmə, oo dingəm kɪ nɔ̄nékingə kɪ ri-é lə Jase, tɔ nɔ̄kun dɔ nɔ̄jətaalambo-je. ³ ɛ sangi kadi n'oo se nɔ̄ bá to Jeju lé wa? Ngà kosi dow-je ra adi ɛ asi kadi oo-é al, kdɔtalə ɛ to dow kɪ gɔ̄ji. ⁴ Beba ɛ ɔy ngɔ̄di kete ɔw al dɔ kote-ti kɔ̄ kadi n'oo Jeju, kdɔtalə ɛ à dəə lo-é-ti nɔ̄ɔ̄. ⁵ Loki Jeju ɔw tɛɛ lo-é-ti kinlé, un kəm-é kɪ taá idə-é panè: Jase, 'risi nangi kalangi, kdɔtalə tɔ kadi m'-to be lə-i bone. ⁶ Beba Jase ur nangi lɔw-lɔw ree uwə-é kɪ rɔ-é-ti kɪ rɔnəl. ⁷ Loki dow-je d'oo né kin bə lé, dɛ lay ya 'tún ta 'panè: Ooi, Jeju lé, ɔw tɔ be lə dow kɪ nɔ̄jəramajal. ⁸ Ngà Jase j ɔ̄ taá nɔ̄ 'Babe-ti idə-é panè: 'Babe, 'oo bə, nékingə-m lé, m'a kay danɔ lo joo ə m'a kadi kɪ gin káre nɔ̄jəndoo-je, ə kinə m'taa né ji dow-ti kɪ ndáŋgi kare rəmə, m'a təl kadi-é né-é kinlé ɔw ngá. ⁹ Beba Jeju idə-é panè: Kaji ree mɛɛ kəy-ti kin bone, kdɔtalə dow kinlé, to ngon kà Abrakam tɔ. ¹⁰ †Kdɔtalə Ngon lə dow lé ree kadi n'sangi nja dow-je kɪ 'nɔy kɔ̄ kadi n'aji-dé.

Gosta kɪ ɔ̄bi dɔ mbal là kɪ dɔ̄gi

Mat 25:14-30

¹¹ Loki dow-je d'ɔ̄ d'oo ta-je kin bə lé, Jeju ilə gosta káre dɔ-ti. Kdɔtalə ɛ ɔ̄ ngɔ̄si kɪ bebo Jorijalɛm, adi dow-je 'giri 'panè kɔ̄be lə Lubə lé, à ree tajinati nè ya ngá. ¹² Adi Jeju panè: Dow káre bə, to dow kɪ gin ngar-ti, isi ɔw kɪ mba-ti dɔnangi-ti kɪ sɔy nū, kɔ̄ kadi d'ɔw d'ulə jɔ̄gi ngar dɔ-é-ti, bá à təl bəy. ¹³ ɛ ba ngannjékullə-je liə dɔ̄gi dan madi-dé-je-ti ə adi nɔ̄-nɔ̄ dan-dé-ti mbal là káre-káre bá idə-dé panè: ɔwi, 'təli-né ji-si sar kadi m'təl m'ree-né. ¹⁴ Ngà dow-je kɪ mɛɛ be-ti liə d'ɔsi-é kɪ ta adi d'ulə dow-je kɪ 'to takəm-dé kadi d'ɔw d'idə-dé 'panè: Jɛ j'ndigi kadi dow kin ɔ̄-ji al. ¹⁵ Bə ya kàrè d'ulə jɔ̄gi ngar dɔ-é-ti. Loki ɛ təl ree lé, ɛ adi 'ba ngannjékullə-je kɪ adi-dé là lé kadi 'ree rɔ-é-ti, kɔ̄ kadi n'oo se dow káre ingə man-é dɔ-ti kandangi-kandangi wa? ¹⁶ Beba ngonnjékullə kɪ dɔsɔy ree panè: 'Ba-m, mbal là lə-i kɪ adi-m lé, m'təl-né ji-m adi m'ingə mbal là dɔ̄gi. ¹⁷ 'Ba-é panè: Oiyoi! 'To ngonnjékullə kɪ maji! M'adi-i bebo-je dɔ̄gi kadi ɔw kɪ tɔ̄gi dɔ-ti, kɔ̄ 'to nɔ̄jəra né kɪ tɔ-

† 19:10 Mat 18:11

grɔ-ti mɛɛ né-ti kɪ ndɛ bə. ¹⁸ Ngonnjékullə kɪ nɔ̄kungi-ti joo ree panè: «'Ba-m, mbal là lə-i kɪ 'adi-m lé, m'təl-né ji-m adi m'ingə mbal là mɔ̄.»¹⁹ Beba 'ba-é idə-é panè: «I kàrè, m'adi-i bebo-je mɔ̄ kadi ɔw kɪ tɔ̄gi dɔ-ti tɔ.»²⁰ Ngonnjékullə kɪ rangi ree panè: «'Ba-m, mbal là lə-i lé ya ə m'dɔɔ takubi-ti tin.»²¹ Mɔ̄ m'bəl-i, kɔ̄ i lé 'to dow kɪ 'ngə nɔ̄; adi né kɪ to i bá ungi al kàrè, i ɔy rəm, ko kɪ to i bá 'dubi al kàrè i ijə rəm. ²² Beba 'ba-é idə-é panè: «I ngonnjékullə kɪ maji al kan! Ta kɪ ta-i-ti ya m'ngangi-né ta dɔ-i-ti. I 'gə kɪ m'to dow kɪ m'ngə nɔ̄, adi né kɪ to mɔ̄ bá m'ungi al kàrè, m'ɔy rəm, ko kɪ to mɔ̄ bá m'dubi al kàrè, m'ijə rəm, ²³ ngà kɔ̄ ri bá 'ɔw 'ilə mbal là lə-m kəy ngəm là-ti kɔ̄ kadi m'təl m'ree ə m'ɔr kɪ man-é dɔ-ti al wa?»²⁴ Go-ti, idə dow-je kɪ d'ɔ̄ lo-é-ti nɔ̄ɔ̄ panè: «ɔti 'taai mbal là kɪ ji-é-ti kin adi ɛ kɪ ɔw kɪ mbal là dɔ̄gi kinlé dɔ-ti.»²⁵ Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «'Babe, ɛ ɔw kɪ mbal là dɔ̄gi ngá.»²⁶ †Rəmə ɛ təl panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dow kɪ né tɔ ji-é-ti bá d'a kadi-é kɪ rangi dɔ-ti, ngà dow kɪ né goto ji-é-ti lé, ɛ kɪ ji-é-ti lé ya kàrè d'a taa.»

²⁷ †Go-ti, ɛ panè: «Njéba-je lə-m kɪ 'ndigi kadi m'ɔ̄-dé al lé 'reei sə-dé ə 'tijəi mindi-dé takəm-m-ti nè ya.»

²⁸ Loki Jeju pa ta-je kin bə lé, ɔti usi kete nɔ̄ nɔ̄jəndó né-je-ti liə ə d'ɔw kɪ bebo Jorijalɛm-ti.

Kɔw Jeju bebo Jorijalɛm-ti

Mat 21:1-9; Mar 11:1-10; Jɔ̄ 12:12-19

²⁹ Loki d'ɔw 'tɛɛ ngɔ̄si kɪ be kɪ Betpaje, kɪ be kɪ Betani kɪ tɔ kàdɪ mbal-ti kɪ 'ba-é mbal kɔ̄ kagi olibiye-je lé, Jeju ulə nɔ̄jəndó né-je liə joo ³⁰ panè: «ɔwi mɛɛ ngonbe-ti kɪ nɔ̄-si-ti kin. Loki ɔwi 'tɛɛ-ti lé, a kingəi ngon koro kɪ dow al-é al bəy kɪ 'tɔ-é nangi, ə 'tuti-é 'reei siə adi-mi.»³¹ Kinə dow dəji-si panè se 'tuti-é kɔ̄ ri wa rəmə, idə-é 'pai-nè: «'Babe bá ge ngon koro lé.»³² Dɛ kɪ Jeju ulə-dé lé, d'ɔti d'ɔw rəmə, d'oo né-je titi kɪ Jeju idə-dé-né lé ya tɔ. ³³ Loki 'tuti ngon koro lé rəmə, 'ba-é-je 'dəji-dé 'panè: «'Tuti ngon koro lé kɔ̄ ri wa?»³⁴ Dɛ d'ilə-dé-ti 'panè: «'Babe bá ɔw ndoo ngon koro lé.»³⁵ Beba dɛ 'ree siə d'adi Jeju, ə 'labi kubi-je lə-dé gidi-é-ti bá d'adi Jeju al isi dɔ-ti. ³⁶ Loki Jeju ɔti isi ɔw lé, dow-je 'labi kubi-je lə-dé dɔ rəbi-ti nɔ̄-é-ti taá-taá. ³⁷ Loki ɛ ree tɛɛ ngɔ̄si kɪ bebo Jorijalɛm, rəbi-ti kɪ j dɔ mbal kɔ̄ kagi Olibiye-je-ti ɔw kɪ mɛɛ bebo-ti kinlé, kosi nɔ̄jəndó né-je lay ya rɔ-dé nəl-dé adi d'ɔsi gaji Lubə kɪ ndi-dé kɪ boy-boy kdɔtalə nékɔ̄ji-je lay kɪ d'oo lé. ³⁸ Dɛ 'panè:

«Kadi Lubə tɔr ndi-é dɔ ngar-ti kɪ nɔ̄jəree kɪ ri 'Babe, lapiya tɔ mɛɛ dɔrɔ-ti, rɪba tɔ mɛɛ lo-je-ti kɪ taá nū.»

³⁹ Rəmə, Parisi-je kɪ dan-ti-je kɪ d'ɔ̄ dan kosi dow-je-ti nɔ̄ɔ̄ lé d'idə Jeju 'panè: Njəndó dow-je né, i 'ndáŋgi nɔ̄jəndó né-je lə-i lé bane. ⁴⁰ Ngà Jeju ilə-dé-ti panè: Adi m'idə-si rəsi. Lé dɛ d'uti ta-dé kàrè, ər-je ya d'a tur kəə!⁴¹ Loki Jeju ɔw tɛɛ ngɔ̄si kɪ bebo Jorijalɛm lé, un kəm-é

†† 19:26 Mat 13:12; Mar 4:25; Luk 8:18 † 19:27 Mat 25:14-30

oo-né bebo lé rəmə, nɔ̄ kɔ̄ ta liə panè: ⁴² Əy! Bebo Jorijaləm, toki lé dow-je lə-i 'gə né kí d'a ra kadi lapiya tò rəmə lé! Ngà kí ngɔ̄snè-ti kinlé, to kí bɔ̄ɔ̄ sə-dé dɔ̄-é. ⁴³ Nɔ̄-je madi ɔ̄w ree nɔ̄ɔ̄ lé, njéba-je lə-si d'a kɔ̄r gali dɔ̄-si-ti, d'a kilə-nə gəə dɔ̄-si sipi kɔ̄r kuti-si lo-ti nduki-nduki, ⁴⁴ d'a tuji-si puku-puku, kɔ̄ bebo lə-si burə, ər káre ya kàrè d'a kiŋə kadi tò dɔ̄ madi-é-ti mɛɛ bebo-ti lə-si al, kɔ̄tələ dɔ̄kəglo kí Lubə ree-né rɔ̄-si-ti kɔ̄r ra-né sə-si lé, sɔ̄i 'gəi al.

Ta kí sɔ̄bi dɔ̄ njéra gati takəy-ti lə Lubə

Mat 21:10-16; Mar 11:15-18; Jə 2:13-17

⁴⁵ Go-ti, Jeju ɔ̄w takəy-ti lə Lubə ə tubə njérəgati-je. ⁴⁶ Ǝ idə-dé panè: 'Ndàngi 'panè: «Kəy lə-m lé, à to kəy pa ta kɔ̄ Lubə. Ngà sɔ̄i adi təl to kəy kisi njébogi-je.» ⁴⁷ †Nɔ̄-je lay ya Jeju ndó né dow-je takəy-ti lə Lubə. Rəmə njékun dɔ̄ njégugnə-je lə Lubə, kɔ̄ njéndó dow-je ndukun-je, kɔ̄ 'boy-je lə jipi-je 'sangi kəm rəbi kadi 'tɔ̄l-é. ⁴⁸ Ngà dɛ 'gə kəm rəbi kí d'a tɔ̄l-é-né lé al, kɔ̄tələ dow-je lay ya d'oo ta-je liə kɔ̄ rɔ̄nəl nɔ̄.

Ta kí sɔ̄bi dɔ̄ tɔ̄gi lə Jeju

Mat 21:23-27; Mar 11:27-33

20 Nɔ̄ káre bè, loki Jeju isi ndó né dow-je takəy-ti lə Lubə rəm, ilə mbɛ Poyta kí Maji adi-dé rəm lé, njékun dɔ̄ njégugnə-je, kɔ̄ njéndó dow-je ndukun-je, kɔ̄ 'ngatɔ̄gi-je lə jipi-je 'ree 'tɛɛ kɔ̄ rɔ̄-é-ti, ² ə 'dəji-é 'panè: «I ya 'idə-ji adi j'oo. To nɔ̄ bá adi-i tarəbi bá 'ra-né né-je kinlé wa? Nɔ̄ bá adi-i tɔ̄gi bá 'ra-né wa?» ³ Beba Jeju ilə-dé-ti panè: «Mɔ̄ kàrè m'a dəji-si ta káre tɔ̄? ⁴ Idəi-mi, to nɔ̄ bá ulə Jə adi ra dow-je batəm wa? To Lubə bá ulə-é əsə to dow-je wa?» ⁵ Ngà dɛ 'təl 'pa-nə ta dan-dé-ti nɔ̄m-nɔ̄m 'panè: Kinə j'painè to Lubə bá ulə-é lé, ɛ à təl dəji-ji panè: «Ngà kɔ̄ ri bá adi-é mɛɛ-si al wa? ⁶ Ə kinə, j'idəi-é j'painè to dow-je bá d'ulə-é kàrè, kosi dow-je lay ya d'a tilə-ji kɔ̄ ər tɔ̄l-ji, kɔ̄ dɛ d'oo Jə ki njèpata kí ta Lubə-ti.» ⁷ Beba dɛ 'təl d'ilə-é-ti 'panè: «Jɛ j'gə njèkulə Jə kadi ra dow-je batəm lé al.» ⁸ Jeju təl idə-dé panè: «Maji, mɔ̄ ya kàrè ndə bè bá m'a kidə-si dow kí adi-m tɔ̄gi m'ra-né né-je kinlé al ya tɔ̄.»

Gosta kí sɔ̄bi dɔ̄ njérakullə mɛɛ ndɔ̄r nduu-ti kí 'to njémɛɛndul-je

Mat 21:33-46; Mar 12:1-12

⁹ Go-ti, Jeju idə ta kosi dow-je kɔ̄ gosta panè: «Dow káre bè uwə nduu, ə adi njérakullə-é-je d'uwə siə dɔ̄-é, bá ɔ̄ti ɔ̄w mba kí tó-é uu. ¹⁰ Loki nɔ̄y kijə kandi nduu asi rəmə, ɛ ulə ngonnjékullə liə káre rɔ̄ njérakullə ndɔ̄r nduu-je-ti lé kadi d'adi-é kí liə ree-né adi-é. Ngà dɛ 'tində ngonnjékullə lé mbuki-mbuki ə 'tubə-é d'adi təl kɔ̄ ji-é kare. ¹¹ Njéndɔ̄r nduu lé ulə ngonnjékullə kí rangi bəy rəmə, njérakullə ndɔ̄r nduu-je lé, 'tində-é

† 19:47 Luk 21:37

mbuki-mbuki, bá 'taji-é ə 'tubə-é d'adi təl kɔ̄ ji-é kare ya bəy. ¹² Ǝ ulə ngonnjékullə kí njèkungi-ti mutə bəy; ɛ rəmə d'adi-é dɔ̄, bá 'tubə-é dɔ̄-ti. ¹³ Beba 'ba njéndɔ̄r nduu lé panè: «Ri bá m'a ra wa? M'a kulə ngon-m kí m'ində-é dan kəm-m-ti kin ya, dɔ̄maji ə d'a bəl-é ngá.» ¹⁴ Ngà loki njérakullə ndɔ̄r nduu-je d'oo ngon-é lé isi ree rəmə, d'idə-nə ta dan-dé-ti 'panè: «Ooi, ngon-é kí ndɔ̄-é à to njéndubə lé ya é ɔ̄w ree ɔ̄ngi; adi j'tɔ̄li-é kadi néndubə liə təl to kí lə-ji.» ¹⁵ Beba dɛ d'uwə-é 'tɛɛ siə rangi mɛɛ ndɔ̄r-ti lé, ə tɔ̄l-é. Beba Jeju panè: Ri bá 'ba njéndɔ̄r nduu-lé à ra sə-dé wa? ¹⁶ Ǝ à ree ə à kadi 'tɔ̄l njérakullə ndɔ̄r nduu-je kinlé ə à təl kɔ̄ ndɔ̄r nduu lé kadi dow-je kí rangi.»

Loki kosi dow-je d'oo ta-je kin bè lé, 'panè: «To né kí à ra né bè ndə al.» ¹⁷ Ngà Jeju oo-dé gárərə bá panè: Ta kí 'ndàngi 'panè: Ər kí njékində kəy-je d'ilə piringi kɔ̄gi, bá təl to ər kí maji kí sul kəy-ti kinlé kɔ̄r mɛɛ-é to ri wa? ¹⁸ Dow kí rá-rá kí tɛɛ usi dɔ̄ ər-é-ti kinlé, rɔ̄-é à tətí dɛki-dɛki rəm, bá dow kí ər kinlé usi dɔ̄-é-ti kàrè à lər-é lər-lər rəm tɔ̄.

¹⁹ Njékun dɔ̄ njégugnə-je lə Lubə, kɔ̄ njéndó dow-je ndukun-je 'sangi kadi d'uwə Jeju dɔ̄kàdɔ̄-é-ti kinlé ya, kɔ̄ dɛ 'gə kí ɛ pa gosta kinlé sɔ̄bi-né dɔ̄-dé. Ngà dɛ 'bəl kosi dow-je.

Lambo lə Sejar

Mat 22:15-22; Mar 12:13-17

²⁰ Beba dɛ d'ində kəm-dé go Jeju-ti ə d'ulə njétən lo-je kí 'ra rɔ̄-dé ki dow-je kí ta lə-dé goto bè, kadi d'ingə ta madi ta Jeju-ti kadi d'ɔ̄w-né siə nɔ̄ njègangta-ti, njèkɔ̄w kɔ̄ tɔ̄gi dɔ̄ bə-ti, adi to gubərnər. ²¹ Dɛ 'dəji-é ta kin 'panè: «Njéndó dow-je né, j'gə kí i lé 'to njèpata kí tɔ̄grɔ̄-ti rəm, 'isi 'ndó dow-je né kí njururu rəm, bá i 'ɔ̄r kəm dow al rəm; ngà i 'isi 'ɔ̄ji dow-je rəbi lə Lubə kɔ̄ji kí tɔ̄grɔ̄-ti. ²² Ən é idə-ji ta kin adi j'oo: «Koo-é-ti lə-i i ya bè lé, to tó-é kadi j'ugə lambo lə ngar Sejar əsə to tó-é al wa?» ²³ Ngà Jeju gə tagir kí maji al kí mɛɛ-dé-ti adi idə-dé panè: ²⁴ «ɔ̄ji-mi kəɔ̄ là káre adi-mi m'oo: «To dɔ̄ nɔ̄ kɔ̄ ri nɔ̄ bá tɔ̄-ti wa?»» Rəmə dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «To dɔ̄ Sejar kɔ̄ ri-é.» ²⁵ Ngà bá ɛ təl idə-dé panè: «Né lə Sejar rəmə adi Sejar, ngà né lə Lubə rəmə adi Lubə tɔ̄.» ²⁶ Ta-je kí ɛ pa adi dow-je lé, dɛ d'asi kingə ta madi dan-ti kɔ̄ kilə-né ta dɔ̄-é-ti al. Ta kí Jeju ilə-dé-ti lé, ɔ̄r ndil-dé adi d'oo ta kí d'a pa al.

Ta kí sɔ̄bi dɔ̄ tɔ̄si ndəl kində lo tɛɛ

Mat 22:23-33; Mar 12:18-27; 1Kɔ̄ 15

²⁷ †Sadusi-je kí 'to dow-je kí 'naji panè dow-je kí d'oy d'a tɔ̄si ndəl kində lo tɛɛ al lé, dɛ kí madi 'ree rɔ̄ Jeju-ti 'dəji-é ta 'panè: ²⁸ Njéndó dow-je né, ta kí Moiyiji idə-ji ən: Kinə dow ta dené bá oji siə ngon al bəy ya ə oy rəmə, kadi ngonkɔ̄-é ta dené ndubə lé, ində-né ko njè-

†† 20:27 Knj 23:8

goto-je lé. ²⁹ Ngà kinə ngankɔ-ŋa-je siri je bè, bá ɛ kɛ dɔsɔy taa dené é oji siə ngon al bəy ya ə oy. ³⁰ Ɛ kɛ njəkungi-ti joo kɛ taa dené ndubə lé kàrè bè ya rəm, bá njəkungi-ti mutə kàrè bè ya rəm, ³¹ ə to bè-bè sar ngankɔ-ŋa-je kɛ siri lé d'oy-né nal koji ngon kɛ dené ndubə lé. ³² Bè ya dené-é kàrè oy-né go-dé-ti tɔ. ³³ Ndo kɛ dow-je d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, dené kinlé, à to ne nɔ dan-dé-ti kɛ siri kinlé wa? Kdɔtalə dɛ 'taa-é ya siri lay. ³⁴ Beba Jeju ilə-dé-ti panè: Dɔkaglo-ti kɛ bone kin bá dingəm-je kɛ dené lé 'taa-ŋa. ³⁵ Ngà dɛ kɛ Lubə oo-dé adi d'asi tɔsi ndəl kində lo tɛɛ, kdɔ kisi dɔkaglo-ti kɛ à ree kinlé, d'a taa-ŋa al. ³⁶ Dɛ d'a koy al ya sartagangɛ, kdɔtalə d'a tanɔ kɛ malayka-je bè, dɛ d'a to ngan lə Lubə, kdɔ tɔsi kɛ d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ. ³⁷ Kɛ sɔbi dɔ dow-je kɛ d'oy kɛ d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, loki Lubə pa ta kɛ Moiyiji dan pər-ti kɛ ɔ dan kam-ti lé Moiyiji ba 'Babe, Lubə lə Abrakam, Lubə lə Isaki kɛ Lubə lə Jakobi. ³⁸ Adi Lubə lé, to Lubə lə dow-je kɛ d'oy al, ngà to Lubə lə dow-je kɛ d'isi kəm. Kdɔtalə Moiyiji lé, gə kɛ dɛ lay ya d'isi kəm. ³⁹ Beba dow-je kɛ nɔ-je dan njéndó dow-je ndukun-je-ti d'un ta 'panè: «Njéndó dow-je né, i 'pa ta maji nɔ.» ⁴⁰ Rəmə gangi-é-ti kinlé bo kadi 'daji-é ta-je kɛ rangi ya kàrè ra-dé al ngà.

Ta kɛ sɔbi dɔ Kristi dɛ kɛ Dabidi

Mat 22:41-46; Mar 12:35-37

⁴¹ Beba Jeju idə-dé panè: Kdɔ ri bá 'panè Kristi † to ngonka Dabidi wa? ⁴² Kdɔ Dabidi ya kɛ dɔ-é pa mɛɛ Pa-je-ti panè:

'Babe idə 'Babe lə-m panè: 'Isi dɔ jikɔl-m-ti nè ya,

⁴³ Sar kadi m'adi njéba-je 'təl-né lo kungi nja-i.

⁴⁴ Kinə Dabidi ba Kristi 'Babe lé, Kristi à to ngonka Dabidi ban bəy wa?

Mat 23:1-33; Mar 12:38-40

⁴⁵ Loki dow-je yəl mbi-dé d'ɔ d'oo-né ta-je liə lé, ɛ idə njéndó né-je liə panè: ⁴⁶ Ooi go rɔ-si maji kɛ rɔ njéndó dow-je ndukun-je-ti. Kdɔ dɛ lé nəl-dé kɔr gamɔ kɛ kubi-je kɛ ngal puu-puu rəm, 'ndigi kadi dow-je 'ra-dé lapiya kunta-ŋa lokosi-je-ti rəm, 'ndigi lokisi-je kɛ kete mɛɛ kəykwəŋa-je-ti lə jipi-je rəm, bá 'sangi lokisi-je kɛ nɔ dow-je-ti lo nékuso ra nɔy-je-ti rəm tɔ. ⁴⁷ Dɛ 'kəə né-je kɛ mɛɛ kəy-je-ti lə njéngɔwkoy-je kər-kər ə 'pa ta kɛ Lubə d'adi ngal nɔ-nɔ kadi dow-je d'oo-dé-né. Ta kɛ gangi kɛ ngə nɔ ya à ree dɔ-dé-ti.

Kadkare lə njéngɔwkoy

Mar 12:41-44

21 Loki Jeju un kəm-é oo lo rəmə, oo njénékingə-je kɛ d'ɔw d'ilə kadkare-je lə-dé mɛɛ ku kilə kadkare-ti, ² ə oo njéngɔwkoy káre kɛ to dangi-ti ɔw ungi silə joo mɛɛ ku-ti lé tɔ. ³ Beba Jeju panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kɛ njéngɔwkoy kɛ to njéndoo kanlé, adi né itə ndəgi dow-je lay kinlé. ⁴ Kdɔ dɛ kɛ lay kinlé, to man

dɔ né-je lə-dé kɛ tɔ mburuki-mburuki bá 'ree-né d'ungi mɛɛ ku kilə kadkare-ti. Ngà dené kanlé, né liə goto, adi to sɔy né kɛ à kuso kdɔ kisi-né ya ɛ un lati adi tin.»

Ta kɛ dɔ kəy-ti lə Lubə kɛ à tuji, kɛ ndo-je kɛ dɔbəy-ti

Mat 24:1-5; Mar 13:1-37

⁵ Dow-je kɛ dan-ti-je 'pa ta lə kəy lə Lubə kɛ 'ra kɛ ə-je kɛ maji-maji adi ndole, kɛ né-je kɛ dow-je d'adi kadkare-ti kin, bá Jeju panè: ⁶ Ndo-je madi ɔw ree nɔɔ, ə ndo-é-je-ti kinlé, né-je kɛ ooi kɛ kəm-si kinlé, d'a tɔsi tilə lay; ər káre ya kàrè d'a kiŋə dɔ madi-é-ti al.

⁷ Beba dɛ 'daji-é 'panè: Njéndó dow-je né, né kinlé à ra né ndo kɛ rá-ti ya wa? Ə ri bá à tɔji kadi j'gə kɛ né-je kinlé à ra né wa?

⁸ Jeju idə-dé panè: «Indəi kəmkaa dɔ rɔ-si-ti, adi dow-je d'ədi-si al. Kdɔ dow-je nɔ ya d'a kun ri-m kində dɔ-dé-ti kdɔ pa panè: "Dɛ ya 'to Kristi", rəmə dɔkaglo nɔy ngəsi ngá ən. Uni go-dé al. ⁹ Loki a kooi poy rɔ-je, kɛ kɔsi-ŋa ta-je rəmə, adi mɛɛ-si gangi man al, kdɔtalə né-je kin ya à ra né kete mɔki. Ngà loki né-je kin ra né ya kàrè, tajinati nè bè ya à to dɔbəy ndo lé al ya bəy.»

¹⁰ Jeju təl pa go-ti panè: «Gin dow-je madi d'a kɛ rɔ kɛ gin dow-je madi, kɔbe káre à kɛ rɔ kɛ kɔbe kɛ káre. ¹¹ Dɔ-nangi à yəki yəki kɛ tɔ bəl nɔ rəm, bobo-je, kɛ mɔykosij-je à kusi kɛ lo-lo, bá né-je kɛ tɔ bəl-bəl ya à ra né rəm, bá nékɔji-je kɛ tɔ bəl nɔ-nɔ à tɛɛ dɔrɔ-ti rəm tɔ. ¹² Ngà kete bəy bá kadi né-je kin ra né lé, d'a kuwə-si, d'a kulə kəm-si ndoo, d'a kow sə-si kəykwəŋa-je-ti lə jipi-je, d'a kungi-si dangay-ti, d'a kow sə-si nɔ ngar-je-ti, kɛ nɔ gubərnər-je-ti kdɔ ta lə-m. ¹³ Né kinlé à ra kadi ingəi kəm lo 'pai-né ta kɛ sɔbi dɔ-m adi dow-je. ¹⁴ ††Ooi maji, ta kɛ à pai kdɔ kɔri-né ta dɔ-si-ti lé, 'laji dɔ-ti kete al.

¹⁵ Kdɔtalə mɔ ya m'a kadi-si gosi, kɛ à dum dɔ njéba-je lə-si lay rəm, bá m'a kadi-si ta kɛ a pai ə d'a kasi naji al rəm tɔ. ¹⁶ Njékoji-si-je, kɛ ngankɔ-si-je, kɛ noji-si-je, kɛ nam-si-je ya d'a kun dɔ-si, ə d'a kadi 'təl dow-je nɔ dan-si-ti. ¹⁷ Dow-je lay ya d'a kɔsi-si kɛ ta kdɔ ta lə-m ya, ¹⁸ ngà bəl dɔ-si káre ya kàrè à kɔr kusi kɔgi al. ¹⁹ Kuwə rɔ ngə bá ndil-si à kaji-né. ²⁰ Loki ooi kɛ asgar-je 'gəə dɔ bebo Jorijaləm rəmə, kadi 'gəi maji; tuji liə nɔy ngəsi.

²¹ Beba kadi dow-je kɛ d'isi dɔnangi Jude-ti, d'ɔy d'ɔw dan mbal-je-ti; ə dɛ kɛ d'isi mɛɛ bebo Jorijaləm-ti rəmə, kadi 'tɛɛ kɔgi, bá dow-je kɛ d'ɔ ndɔrɔ-je kàrè, kadi 'təl 'ree mɛɛ bebo Jorijaləm-ti gogi al ngá rəm tɔ. ²² Kdɔ-talə ndo-je kinlé à to ndo dalba, bè kdɔ kadi ta-je lay kɛ 'ndəngi mɛɛ mbete-ti lə Lubə lé, né-é ra né. ²³ Ə mɛɛ ndo-é-je-ti kin, tuji kɛ à kusi dɔ dené-je-ti kɛ njəsəm kɛ dɛ kɛ d'isi d'adi mba ngan-je à tɔ ban ən ə! Kdɔtalə kɔ kɛ nɔ ya à kusi dɔnangi-ti kin rəm, bá wəngi à ra Lubə dɔ dow-je-ti kin rəm tɔ. ²⁴ Dow-je kɛ mɛɛ bebo-ti kinlé d'a koy yo kiyəɔ rəm, d'a kuwə dɛ kɛ nɔ-je kdɔ kow ra-dé bə-ti dan gin dow-je-ti lay. Ə bebo Jorijaləm rəmə,

† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kɛ Lubə mbəti-é.

†† 21:14 Luk 12:11,12

gin dow-je kí 'to jipi-je al d'a mbəjrə nja-dé-ti sar kadi dɔkaglo læ dow-je kí 'to jipi-je al kin asi-né.»

²⁵ †«Né-je kí tò bəl-bəl ya à ra né kəm kàdì-ti, kì kəm nɔy-ti, kì kəm kərwəj-je-ti; ká babo kí à ba wuu-wuu kì man-é kí à tal bum-bum ya à ra kadi gin dow-je kí dɔnangi-ti nè lay ya, bəl à kində bandi-dé bati gangi. ²⁶ Tógi-je kí dɔrɔ-ti à yəki, adi dow-je kí d'a kisi gir dɔ né-ti kí à ree dɔ dɔnangi-ti kinlé, bəl ya à tɔl-dé. ²⁷ ††Bəy bá d'a koo Ngon læ dow à kisi ree dan kilndi-ti kì tógi, kì ríba kí nɔ. ²⁸ Lokì ooi né-je kin ulə gin kadi ra né rəmə, adi mɛɛ-si nda kəy, ə adi dɔ-si tò kì taá, kdɔtalə nɔy ngɔsi kadi Lubə taa-si ilə-si taá.» ²⁹ Go-ti, Jeju pa sə-dé ta kì gosta panè: «Ooi kagi kote ə ooi ndəgi kagi-je kí lay tɔ. ³⁰ Lokì ooi mbi kagi-je isi iti rəmə, sɔi 'gəi kí nɔy bə nɔy ngɔsi. ³¹ Bè ya tɔ, lokì ooi kí né-je kinlé isi ra né rəmə, kadi 'gəi kí kɔbe læ Lubə nɔy ngɔsi tɔ. ³² Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí dow-je kí d'isi kəm nè kin d'a koy lay al ya né-je kinlé à ra né. ³³ Dɔrɔ-je kì dɔnangi kin d'a goto, ngà ta-je læ-m lé à goto al ya sartagangì.» ³⁴ †«Indəi kəmkaa dɔ rɔ-si-ti, nè nékuso kí mbə-ti-je, kì ra gɔyibi, kì mɛɛ kə kákákə kɔ né-je kí dɔnangi-ti nè à kì ra-si kadi mɛɛ-si j̄ oy səl dɔ rɔ-si-ti, kadi ndɔ kin j̄ ubə-si nangi busi. ³⁵ Ndɔ kinlé, dow-je kí dɔnangi-ti nè lay ya à kubə-dé nangi busi tokì gum kí kilə kin bè. ³⁶ Én é isi kəm dɔ rɔ-si-ti ə 'pai ta kì Lubə kì ndɔ-je lay kɔ kadi ingəi tógi 'tɛɛi-né kɔgi ta né-je-ti lay kí ɔw kì ra né kinlé rəm, kadi ɔi-né takəm Ngon læ dow-ti rəm tɔ.» ³⁷ †Kada lé, Jeju ndó dow-je né takəy-ti læ Lubə ə ndɔ rəmə, lo tò-é tò dɔ mbal-ti kí 'ba-é mbal kə kagi Oli-biye-je-ti tɔ. ³⁸ Dow-je lay ya 'tɛɛ kì ndɔge ra-ti d'ɔw rɔ-é-ti takəy-ti læ Lubə kɔ koo ta liə.

Ta kí dɔ kun dɔ Jeju-ti

Mat 26:1-16; Mar 14:1-16

22 Lokì ndɔ ra nɔy kí 'ra kì mbə kí əm goto-ti kí 'ba-é Paki nɔy ngɔsi lé, ² njékun dɔ njégugné-je læ Lubə, kì njéndó dow-je ndukun-je 'sangì kəm rəbi tɔl Jeju. Ngà dɛ 'bəl kosi dow-je.

³ Beba Satə ur mɛɛ Judasi-ti kí 'ba-é Iskariyoti kí to kí káre dan njéndó né-je-ti læ Jeju kí dɔgi gidí-é joo lé, ⁴ adi ɔw ingə njékun dɔ njégugné-je, kì njékun dɔ njéngəm takəy læ Lubə, adi d'ɔji-nɔ ta dɔ kəm rəbi-ti kí kadi n'ilə-né Jeju ji-dé-ti. ⁵ Beba rɔ-dé nəl-dé nɔ adi d'un mindi-dé kadi d'adi-é là. ⁶ Judasi lé ndigi ə ulə gin sangi kəm rəbi kí kadi n'ilə-é-né ji-dé-ti kadi kosi dow-je 'gə lo-é al.

Jeju ində gin nékuso nam

Mat 26:17-30; Mar 14:12-25; 1Kɔ 11:23-29

⁷ Ndɔ ra nɔy kí 'ra kì mbə kí əm goto-ti kí to ndɔ kí to kadi d'ilə-né məsi ngonbati ra nɔy Paki nangi asi. ⁸ Ə Jeju ulə Piyər-je kì Jə panè: «ɔwi, 'rai nékuso Paki kete

† 21:25 Ntd 6:12,13 †† 21:27 Ntd 1:7 †† 21:37 Luk 19:47

kɔ kadi j'ɔwi j'usoi.» ⁹ Dɛ 'dəji-é 'panè: Lo kí rá bá i 'ndigi kadi j'ra nékuso Paki lé titi j'adi-i wa? ¹⁰ Jeju ilə-dé-ti panè: «Ooi bè, lokì ɔwi mɛɛ bebo-ti lé, a kingəi dingəm kí uti gùm man, rəmə 'ndoli go-é ɔwi mɛɛ kəy-ti kí ɛ à kɔw-ti, ¹¹ ə idəi njəkəy lé 'painè: "Njéndó dow-je né panè j'dəji-i sé mɛɛ kəy kí rá bá n'a kuso né Paki-ti kì njéndó né-je læ-n'è wa?" ¹² Ə ɛ à kɔji-si kəy káre kí mɛɛ-é tati pəl-pəl kí tò dɔ madi-é-ti taá, kí né-je lay tò-ti; lo kin bá a rai nékuso titi.» ¹³ Beba dɛ d'ɔti d'ɔw rəmə, d'ingə né-je lay titi kí Jeju idə-dé-né lé ə dɛ 'ra nékuso Paki lé.

¹⁴ Lokì dɔkàdì kuso né Paki asi lé, Jeju isi ta nékuso-ti kì njékɔwkułə-je liə. ¹⁵ Rəmə ɛ idə-dé panè: M'ndigi nɔ kadi m'uso sə-si né Paki kete tá-je m'ingə k̄! ¹⁶ Beba m'a kidə-si rəsi kí m'a kuso sə-si gogi al ya sar kadi kɔr mɛɛ-é kí aa njay tò-né kɔbe-ti læ Lubə. ¹⁷ Beba ɛ un kɔbi kí man nduu tò-ti, ra oiyo Lubə ə panè: 'Taai, ə umi surum-surum. ¹⁸ Ə m'a kidə-si rəsi. Kì nè kɔw kì kete kinlé, m'a kəy man nduu kin gogi al ya sar kadi kɔbe læ Lubə ree-né.

¹⁹ Go-ti, ɛ un mbə, ə ra oiyo Lubə bá uwə gangi danə adi-dé ə panè: ɛ kinlé to daji rɔ-m kí to kí kadi kɔ ta læ-si, 'rai bè-bè kadi mɛɛ-si ole-né dɔ-m-ti. ²⁰ Bè ya tɔ, go né kuso-ti lé ɛ un kɔbi kí man nduu tò-ti ə panè: ɛ kinlé to məsi-m, məsi kulənoji kí sigi kí Lubə adi ungi kɔgi kɔ ta læ-si.

²¹ Ngà ooi, njékun dɔ-m lé isi sə-m ta nékuso-ti nè. ²² Beba Ngon læ dow à koy titi kí Lubə ɔji-né, ngà tuji bá à kusi dɔ dow-ti kí njékun dɔ-é lé. ²³ Beba dɛ 'dəji-nɔ ta dan-dé-ti yó kì nè 'panè sé nɔ ya dan-dé-ti ə à ra né kin wa?

Se nɔ to kí boy nɔ wa?

Jə 13:2-17; Mat 18:1-4; Mar 10:35-45

²⁴ ††Go-ti, njéndó né-je læ Jeju 'gaki-nɔ dɔ ta-ti kí sɔbi dɔ dow kí à to kí boy nɔ dan-dé-ti. ²⁵ Adi Jeju idə-dé panè: Ngar-je kí njékɔ gin dow-je kí gay-gay kí dɔnangi-ti nè lé, d'ulə kəm dow-je ndoo nɔ ə 'boy-je kí njékɔw kì tógi dɔ dow-je-ti lé, d'adi dow-je 'ba-dé «Njéramaji-je.» ²⁶ †††Sɔi rəmə à tò bè dan-si-ti al. Ngà kadi dow kí to 'boy nɔ dan-si-ti lé, təl rɔ-é titi ngon kí ndɛ bè ə kadi njəkɔbe dɔ madi-é-je-ti lé, təl njérakullə kadi-dé. ²⁷ †††Njékisi ta nékuso-ti bá to kí 'boy əse njékadi nékuso bá to kí 'boy wa? To njékisi ta nékuso-ti ya al wa? Ngà mɔ bá m'isi dan-si-ti titi njérakullə kadi-si bè.

²⁸ Sɔi rəmə, sɔi 'toi njékuwə rɔ-si ngə kində rɔ-si kɔ-ti nati sə-m. ²⁹ Gin-é kin bá titi kí Bɔbi-m uwə-né dɔ kɔbe adi-m lé, mɔ m'uwə dɔ kɔbe m'adi-si tɔ. ³⁰ †Kɔ kadi mɛɛ kɔbe-ti læ-m lé, usoi sə-m rəm, ɔyi sə-m rəm, bá a

†† 22:24 Mat 18:1; Mar 9:34; Luk 9:46 †† 22:26 Mat 23:11; Mar 9:35 ††† 22:26 Mat 20:25-27; Mar 10:42-44 ††† 22:27 Jə 13:12-15 † 22:30 Mat 19:28

kisi dɔ kalikɔbe-je-ti kɔɔ gangta dɔ gin Israyel-je-ti kɔɔ dɔgi gidi-é joo lé rəm tɔ.

Jeju idə Piyər panè n'a naji kɔ n'gə-n'è al

Mat 26:31-35; Mar 14:27-31; Jə 13:37-38

³¹ 'Babe panè: Simɔ, Simɔ! 'Oo, Satə dəji nɔ kadi n'siyə-si titi kɔ dow siyə-né ko kin bè. ³² Ngà mɔ m'pa ta kɔ Lubə kɔɔ ta lə-i, kɔɔ kadi kadmɛɛ lə-i təl yay al. Ə i rəmə, loki 'a təl ree rɔ-m-ti gogi lé, 'mbusi nja ngankɔ-i. ³³ Piyər lé idə-é panè: 'Babe, m'isi dɔ nja-m-ti kadi lé, to dangay kàrè m'cw-ti sə-i rəm, to koy kàrè m'oy sə-i natɔ rəm. ³⁴ Beba Jeju ilə-é-ti panè: Piyər, 'oo maji, bone kin ya 'a naji panè 'gə-m al 'gə-m al ya nja mutə bá kunjə à nɔ bəy.

Ta kɔ dɔ là-ti kɔ dɔ mbu-ti, kɔ dɔ kiyəɔ-ti

³⁵ 'Beba Jeju idə-dé bəy panè: Ndɔki m'ulə-si ə cwi kɔ mbu là al rəm, uni mbu kɔw mba al rəm, bá cwi kɔ saba al rəm lé se né madi nal-si wa? Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: Né ya kàrè nal-ji al. ³⁶ E təl idə-dé panè: Ngà kɔ né kinlé, dow kɔ cɔw kɔ mbu là rəmə, kadi un, bá dow kɔ cɔw kɔ mbu kɔw mba kàrè kadi un tɔ; ngà dow kɔ kiyəɔ liə go-to rəmə, kadi un kubi kul liə ndogi ə ndogi-né kiyəɔ káre. ³⁷ M'idə-si rəsi, ta-je kɔ 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kɔ aa njay lé, tɔ kadi né-é tɛɛ dɔ-m-ti ya. 'Ndàngi 'panè: «'Tidə-é dan bɔkaya-je-ti.»

Adi ta-je kɔ 'ndàngi sɔbi dɔ-m lé, né-é à ra né ya. ³⁸ Rəmə njéndó né-je 'panè: 'Babe, 'oo kiyəɔ ə ra joo tin. Ə e ilə-dé-ti panè: 'J'adi ta kin asi bè.

Jeju cɔw dɔ mbal kə kagi Olibiye-je-ti

Mat 26:36-46; Mar 14:32-42; Jə 18:1-2

³⁹ Beba Jeju tɛɛ mɛɛ bebo-ti isi cɔw dɔ mbal kə kagi Olibiye-je-ti titi kɔ e cɔw-né kete-kete ə njéndó né-je liə d'un go-é.

⁴⁰ Loki 'cɔw tɛɛ lo-é-ti lé, e idə-dé panè: «'Pai ta kɔ Lubə kɔɔ kadi néngə tɛɛ dɔ-si-ti rəmə usi al.» ⁴¹ Rəmə e rɔ-é ngərəngi asi kilə ər ji káre, bá cɔsi məkəji-é nangi pa ta kɔ Lubə, ⁴² panè: Bɔbi-m, kinə 'ndigi rəmə 'itə kɔ kɔ kɔ kin ki rangi dɔ-m-ti. Lé bè ya kàrè, kadi né kɔ mɛɛ-m mɔ ndigi bá 'ra al, ngà kadi 'ra né kɔ mɛɛ-i i bá ndigi. ⁴³ Beba malayka káre j dɔrɔ-ti tɛɛ siə busi kɔɔ kadi-é tɔgi. ⁴⁴ Mɛɛ Jeju gangi man adi pa ta kɔ Lubə kɔ tɔgi-é lay, adi tətɔ-é tɔsi nangi titi-nɔ kɔ kɔ məsi kɔ tɔsi nangi kin ya bè. ⁴⁵ Go ta-ti kɔ Jeju pa kɔ Lubə lé, e j taá təl ree ingə njéndó né-je rəmə, mɛɛkɔ tɔl-dé kɔ bi, ⁴⁶ adi Jeju pa sə-dé panè: Kin to ri! 'Toi bi! Ji taá, 'pai ta kɔ Lubə, kɔɔ kadi néngə tɛɛ dɔ-si-ti rəmə usi al.

Ta kɔ sɔbi dɔ kuwə Jeju

Mat 26:47-56; Mar 14:43-50; Jə 18:3-12

⁴⁷ Ngà loki Jeju ə pa ta bəy ya rəmə, kosi dow-je 'tɛɛ busi, ə dow káre dan njéndó né-je-ti kɔ dɔgi gidi-é joo kɔ 'ba-é Judasi bá rɔ nɔ-dé; e cɔw rɔ Jeju-ti kadi n'uwə-é kɔ kɔ kɔ kɔ n'è-ti. ⁴⁸ Ngà Jeju idə-é panè: Judasi, ra lapiya dow kuwə-é-né kɔ kɔ kɔ kɔ bá to né kilə Ngon lə dow ji dow-je-ti al ban wa! ⁴⁹ Ngà loki dɛ kɔ d'ə kɔ Jeju d'oo né kɔ cɔw ra né lé bè rəmə 'dəji-é 'panè: 'Babe, j'jəngi-dé kɔ kiyəɔ-je lə-ji kin wa? ⁵⁰ Ə ngonnjékullə lə burə dɔ njégugnə-je lə Lubə lé, dow káre dan njéndó né-je-ti, tugə mbi-é kɔ dɔ jikɔl ndoy rɔ. ⁵¹ Ngà bá Jeju panè: Inɔi-dé adi 'ra. Ə e cɔdi rɔ mbi dingəm lé rəmə, ra adi mbi-é təl tɔ maji gogi. ⁵² Go-ti, Jeju idə njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɔ njékun dɔ njéngəm takəy lə Lubə, kɔ 'ngatɔgi-je lə jipi-je kɔ 'ree kɔ kuwə-é lé panè: Səi ooi-mi kɔ bɔkaya dow bá 'reei kɔ kiyəɔ-je kɔ salangi-je wa? ⁵³ †Ndɔ-je lay ya m'isi sə-si takəy-ti lə Lubə ya ə uwəi-mi al, ngà dɔkədi kɔ né kinlé, to dɔkədi lə-si, to dɔkədi lə tɔgi kɔ lo ndul-ti.

Ta kɔ sɔbi dɔ naji kɔ Piyər naji panè n'gə Jeju al

Mat 26:57-75; Mar 14:53-72; Jə 18:12-27

⁵⁴ Loki d'uwə Jeju rəmə, dɛ d'cɔ-é d'cɔw siə be lə burə dɔ njégugnə-je lə Lubə ə Piyər njiyə go-dé-ti adi rəbi-é rə dɔki sə-dé. ⁵⁵ Dow-je 'ra pər panata d'isi ta-ti ə Piyər cɔw isi sə-dé ta-ti tɔ. ⁵⁶ Ngonnjékullə kɔ dené káre oo Piyər isi ta pər-ti rəmə, oo-é gərərə ə panè: Dingəm kinlé to njənjijə kɔ Jeju tɔ. ⁵⁷ Ngà Piyər naji panè: «Dené! M'gə-é al.» ⁵⁸ Sɛ go-ti ya rəmə dow kɔ rangi oo-é ə panè: «I kàrè 'to kɔ dan-dé-ti tɔ.» Ngà dingəm lé Piyər ilə-é-ti panè: «Kuy! M'to kɔ dan-dé-ti al.» ⁵⁹ Asi kədi káre je bè go-ti lé, dow kɔ rangi ree pa ta ə dɔ-ti njàngi panè: «Tɔgrɔ-ti ya, dingəm kinlé to njənjijə siə tɔ; kɔ e to dow kɔ dɔnangi Galile-ti tɔ.» ⁶⁰ Ngà Piyər ilə-é-ti panè: «I lé, ta ri bá 'ndigi pa kàrè mɔ m'gə al.» Loki e ə pa ta ki pa ya bəy rəmə kunjə nɔ. ⁶¹ Beba 'Babe təl kəm-é oo Piyər gərərə rəmə mɛɛ Piyər ole dɔ ta-ti kɔ kete 'Babe pa siə panè: «Bone kin ya 'a naji panè 'gə-m al 'gə-m al nja mutə bá kunjə à nɔ bəy.» ⁶² Beba Piyər tɛɛ ndaa-ti ə nɔ kɔ mɛɛkɔ nɔ. ⁶³ Dingəm-je kɔ d'ə 'ngəm ta Jeju lé, sɔki-é, bá 'tində-é rəm tɔ. ⁶⁴ Dɛ 'dɔw kəm-é kɔ takubi bá dəji-é 'panè: «'Adi Lubə idə-i ə 'pa adi j'oo sé to nɔ bá ində-i wa?» ⁶⁵ Bəy bá 'pa siə takɔbi-je kɔ rangi nɔ dɔ-ti.

Kə Jeju nɔ 'boy-je-ti kɔ njégangta-je lə jipi-je

Mat 26:59,63-65; Mar 14:55,61-64

⁶⁶ Loki lo aa rəmə, 'ngatɔgi-je lə jipi-je, kɔ njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɔ njéndó dow-je ndukun-je 'kəw-nə lay bá 'ree kɔ Jeju nɔ 'boy-je-ti kɔ 'to njégangta-je lə

† 22:35 Mat 10:9,10; Mar 6:8,9; Luk 9:3; 10:4

†† 22:53 Luk 19:47; 21:37

dé. ⁶⁷ Beba 'däji-é 'panè: «Kinä 'to Kristi † lé rəmə, 'idə-ji.» E ilə-dé-ti panè: «Lé m'idə-si ya kàrè a taai ta lə-m al rəm, ⁶⁸ bá kinə m'däji-si ta kàrè, a kiləi-mi-ti al rəm tɔ. ⁶⁹ Ngà kɪ nè kɔw ki kete kinlé, Ngon lə dow à kisi dɔ jikɔl Lubə-ti kí njètɔgɪ.» ⁷⁰ Beba dɛ lay ya 'panè: «Adi 'to Ngon lə Lubə ɛn nə?» E təl ilə-dé-ti panè: «Titi kí sɔi 'pai-né lé, m'to Ngon lə Lubə ya!» ⁷¹ Beba dɛ 'panè: «J'kwi ndoo koo ta ta dow kí rangi-ti bəy ban wa! Kdɔ jɛi ya j'ooi ta lé ta-é-ti kɪ mbi-ji.»

D'ɔw kɪ Jeju nɔ Pilati-ti

Mat 27:2,11-14; Mar 15:1-5

Jɔ 18:28,33-38

23 Beba d'j kɪ kosi-dé lay ya d'ɔw kɪ Jeju nɔ Gubərnər Pilati-ti. ² Lo-é-ti nɔɔ bá dɛ 'tilə ta-je dɔ-é-ti 'panè: Dingəm kanlé, né kí ɔ ra bá j'uwə-é dɔ-ti ɛn: E ɔ sulə gin dow-je lə-ji kadi 'ra dɔngɔ, kadi d'adi lambo Sejar ngar kí boy lé al rəm, bá ɔ dɔ-ti panè: N'ɛ ya n'to Kristi †, adi n'to ngar. ³ Pilati dɛji-é ta panè: «'To ngar lə jipi-je wa?» Jeju ilə-é-ti panè: «Ta ya tɛɛ ta-i-ti tin.»

⁴ Beba Pilati idə njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ kosi dow-je lé panè: Né kí maji al káre kí dingəm kanlé ra kí kadi m'gangi-né ta dɔ-é-ti ya m'oo al. ⁵ Ngà dɛ 'pa par-par 'panè: E ulə gin-é dɔnangi Galile-ti nū ya sulə dow-je mɛɛ néndó-je-ti liə, ree un-né dɔnangi Jude lati-lati, bá ree-né njal rɔ-ji-ti nè tin. ⁶ Loki 'ba ri dɔnangi Galile rəmə, Pilati dɛji-dé panè: Sé dingəm kanlé, to dow kí dɔnangi Galile-ti wa? ⁷ Loki Pilati oo kí Jeju to dow kí mɛɛ bekɔ-ti lə Erodɪ lé, ɛ ulə siə rɔ-é-ti, kdɔtalə mɛɛ ndɔ-é-je-ti kinlé Erodɪ kàrè, isi bebo Jorijaləm-ti nɔɔ tɔ.

D'ɔw kɪ Jeju nɔ Erodɪ-ti

⁸ Loki Erodɪ oo Jeju lé, rɔ-é nəl-é nɔ kdɔtalə low nū ya ɛ ndingə kadi n'oo-é, kdɔ dow-je 'pa ta liə d'adi-é oo, adi ɛ ində mɛɛ dɔ-ti kadi n'oo Jeju lo ra nékɔji-je-ti. ⁹ Erodɪ dɛji Jeju ta-je nɔ ya, ngà Jeju ilə-é-ti al. ¹⁰ Njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ njéndó dow-je ndukun-je d'ɔ lo-é-ti nɔɔ ə 'tilə ta dɔ Jeju-ti kɪ rɔtungə-dé nɔɔ. ¹¹ Erodɪ kɪ asgar-je liə d'ənji Jeju dɛɛ. Dɛ 'sɔki-é, d'ulə kubi kɪ maji nɔ rɔ-é-ti ə 'sɔki-é rəm, ngà bá d'ulə siə rɔ Pilati-ti gogɪ. ¹² Ndɔ-é-ti kin ya Pilati-je kɪ Erodɪ kí 'to njéba-je lə-nɔ lé, 'təl-né nam-nɔ-je. ¹³ Pilati kəw njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ 'boy-je lə jipi-je, kɪ kosi dow-je ə idə-dé panè: ¹⁴ Dingəm kanlé, sɔi 'painè to njəsulə dow-je kadi 'ra dɔngɔ bá sɔi 'reei-né siə rɔ-m-ti. Ngà, ooi bè, m'däji-é ta-je takəm-si-ti nè ə né-je kí sɔi 'tiləi ta-é dɔ-é-ti lé, né kí maji al káre ya kí ɛ ra kàrè m'oo al. ¹⁵ Erodɪ kàrè oo né kí maji al kí dingəm kanlé ra al tɔ. Kdɔtalə ɛ ə təl ulə siə rɔ-ji-ti nè gogɪ tin. Yən, dingəm kanlé, né kí ɛ ra kí asi koy-é ya goto. ¹⁶ Beba m'a kadi

† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é. †† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

'tində-é kɪ ndəy marɔw ya ə m'a kilə-é taá. ¹⁷ [Ndɔ ra nɔy Paki-je lay ya, lé ri-ri kàrè Pilati à kilə dangay káre taá kadi-dé.] ¹⁸ Ngà dow-je lay ya d'ur kɔɔl natɪ boy 'panè: «'Tɔl dow kan ə ilə Barabasi taá adi-ji.»

¹⁹ Barabasi lé, d'uwə-é kdɔtalə ndɔki sulə dow-je adi 'ra wɔngɪ mɛɛ bebo-ti rəm, bá d'uwə-é kuwə tɔl dow rəm tɔ. ²⁰ Pilati ndigɪ kilə Jeju taá, adi ɛ təl pa sə-dé ta dɔ-ti ya bəy.

²¹ Ngà dɛ 'tur kɔɔl mbiti-mbiti 'panè: «'Bə-é kagdəsi-ti! 'Bə-é kagdəsi-ti!» ²² Pilati lé, təl dɛji-dé kí njékungɪ-ti mutə panè: «Ə to majal ri ya bá Jeju lé ra wa?» Né kí ɛ ra kí asi kadi dow tɔl-é-né ya mɔ m'oo al. Adi m'a kadi 'tində-é kɪ ndəy marɔw ya ə m'a kilə-é taá. ²³ Ngà dɛ 'tur kɔɔl boy-boy, 'däji-é-né par-par kadi 'bə-é kagdəsi-ti kɪ bə ya, adi ndi-dé ba nduy-é pitim. ²⁴ Rəmə, Pilati un ndu kadi toki 'ra né kí dɛ 'däji lé d'adi-dé. ²⁵ Beba dow kí d'uwə-é kdɔtalə wɔngɪ kí ndɔki ɛ sulə dow-je adi 'ra mɛɛ bebo-ti rəm, kdɔtalə to kí ɛ to njètɔl dow rəm lé bá Pilati ilə-é taá, kdɔ ɛ bá dɛ 'däji kadi ilə-é taá. Rəmə Jeju bá ɛ ilə-é ji-dé-ti kadi 'ra siə né kí mɛɛ-dé ndigɪ.

Ta kí sɔbi dɔ bə Jeju kagdəsi-ti

Mat 27:31-56; Mar 15:20-41; Jɔ 19:16-37

²⁶ Loki d'isi d'ɔw kɪ Jeju lé, dingəm káre bè kí bebo Sirən-ti, ri-é lə Simɔ j ndɔrɔ, ya rəmə d'uwə-é gəsəsə ya d'ində kagdəsi dɔ-é-ti d'adi-é uti go Jeju-ti. ²⁷ Kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya d'un go Jeju; ə dené-je kí dan-dé-ti 'tində kàdɪ-dé, 'ndingə rɔ-dé kdɔ ta liə. ²⁸ Beba Jeju təl kəm-é ki rɔ dené-je-ti lé idə-dé panè: Mandi-je kí bebo Jorijaləm-ti, 'nɔi-mi al; sɔi ya 'nɔi rɔ-si ə 'nɔi ngansi-je tɔ. ²⁹ Kdɔtalə ndɔ-je ɔw ree nɔɔ kí dow-je d'a panè: Kujdené-je bá 'to njénékumə-je! Dené-je kí d'oji ngansi-je al, kɪ dɛ kí ngon il mbà-dé al bá 'to njénékumə-je! ³⁰ †Ndɔ-é-ti kinlé, dow-je d'a kidə mbal-je panè: 'Tusi dɔ-ji-ti! Ə d'a kidə mbal-je kí gɔji panè: Uti dɔ-ji! ³¹ Kdɔtalə, kinə dow-je 'ra né-je kí bè kin kɪ kagi-je kí mbəl lé, kagi-je kí tuti ə jè à tanɔ ban ngà ɛn wa?

³² 'Ree kɪ bɔkaya-je joo kí d'a tɔl-dé natɪ kɪ Jeju tɔ.

³³ Loki d'ɔw 'tɛɛ lo-ti kí 'ba-é «lo ka dɔ dow» lé, 'bə Jeju kagdəsi-ti lo-é-ti nɔɔ rəm, bá bɔkaya-je kí joo lé kàrè, 'bə-dé kagdəsi-je-ti tɔ. 'Bə ɛ kí káre dɔ jikɔl-é-ti ə ɛ kí káre bá 'bə-é dɔ jigəl-é-ti tɔ. ³⁴ Jeju panè: Bɔbi-m, 'iɔnə go kɔgɪ adi-dé, kdɔtalə né-je kí d'ɔ 'ra kinlé, gə ya bá 'gə al. Dɛ 'ləbi-nɔ kubi-je liə kɪ kəm rəbi mbare kí kɔsi. ³⁵ Dow-je d'ɔ dɪngɪ-dɪngɪ lo-é-ti kinlé, d'ɔ d'oo né-je kí isi ra né lé. Ngà 'boy-je lə jipi-je 'sɔki Jeju 'panè: Dow-je kí rangi bá ɛ aji-dé; kinə ɛ to Kristi, dow kí Lubə mbəti-é lé ngà aji rɔ-é tɔ ngà nɔ. ³⁶ Asgar-je kàrè 'sɔki Jeju tɔ. Dɛ 'ree kɪ man nduu kí masi d'adi-é, ³⁷ ə 'panè: «Kinə 'to ngar lə jipi-je rəmə, i ya 'aji rɔ-i adi j'oo nə!»

‡ Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngɪ kɪ ji-dé kɪ ta greki. †† 23:30 Ntd 6:16

³⁸ 'Ndàngi ta bəgrə-ti 'bə dɔ-é-ti taá 'panè: Ǝ kanlé, to ngar lə jipi-je.

³⁹ Bəkaya-je kí 'bə-dé kagdəsi-je-ti lé, Ǝ kí káre pa ta sɔki-né Jeju panè: I ya bá 'to Kristi lé al wa? I ya 'aji rɔ-i ə jè 'aji-ji to ngá nà! ⁴⁰ Ngà Ǝ kí káre lé bá ndàngi-é panè: I lé, 'bəl Lubə al wa? Ta kí 'gangi dɔ-i-ti kinlé, Ǝ ya 'gangi dɔ-é-ti to al wa? ⁴¹ Jé lé, ta kí 'gangi dɔ-ji-ti kinlé to tó-é ya, kdɔtalə to kullə ra-ji-je ya bá 'j'ə j'ugə kurə-é tin. Ngà Ǝ kanlé, né kí maji al káre ya kàrè Ǝ ra al. ⁴² Go-ti, Ǝ təl idə Jeju panè: Ndo kí à ree kɔ bə lə-i rəmə, 'adi mɛɛ-i ole dɔ-m-ti. ⁴³ Jeju ilə-é-ti panè: 'Oo maji, m'a kidə-i rəsi; bone kin ya 'a kisi sə-m nati be kisi maji-ti lə Lubə.

Koy Jeju

Mat 27:45-56; Mar 15:33-41; Jə 19:28-30

⁴⁴ Loki kàdɔ à kə jam dɔ be-ti je bè ya rəmə, lo ndul ndj-ndj dɔ dow-je-ti kí dɔnangi-ti nè lay sar ya kàdɔ kí mutə kí losɔɔ asi-né. ⁴⁵ Né uti kəm kàdɔ adi lo ndul ndj-ndj ə kubi gangi mɛɛ kəy lə Lubə til danə lo joo. ⁴⁶ Jeju ilə bɔbi ndi-é nangi panè: «Bɔbi-m, m'ulə ndil-m mɛɛ ji-i-ti.» Loki Jeju pa ta kin bè ya rəmə, uwə ta-é nati.

⁴⁷ Loki njəkun dɔ kuti asgar-je kí bu oo né kí ra né kin bè lé, ɔsi gajɔ Lubə panè: «Tɔgrɔ-ti ya, dingəm kinlé, to dow kí njururu.»

⁴⁸ Loki kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy kí 'ree d'ə lo né-je-ti kinlé, d'oo né-je kí ra né lé bè rəmə, 'tində kàdɔ-dé taá-taá 'təl-né ki bee. ⁴⁹ †Dow-je lay kí 'gə Jeju rəm, dené-je kí d'j siə dɔnangi Galile-ti nū ya 'dan-é 'ree siə lé, d'ə ngərangi bá d'ə d'oo né-je kí isi ra né lé.

Ta kí sɔbi dɔ dubi Jeju

Mat 27:57-61; Mar 15:42-47; Jə 19:38-42

⁵⁰ Dingəm madi isi nɔɔ to kí káre dan 'boy-je-ti kí njé-gangta-je lə jipi-je, ri-é lə Jojepi, to dow kí maji, bá to dow kí njururu rəm tɔ. ⁵¹ Jojepi lé, ta-é asi-nə sə-dé dɔ ndu-ti kí d'un kinlé al rəm, bá ində rɔ-é nati sə-dé dɔ kullə ra-dé-je-ti kin al rəm tɔ. Ǝ to dow kí Arimate, be-bo-ti lə jipi-je; Ǝ isi ngəbi kɔbe lə Lubə kí à ree. ⁵² Jojepi ɔw rɔ Pilati-ti daji-é nin Jeju lé. ⁵³ Beba Ǝ rɔ-é kagdəsi-ti, bir-é kɔ takubi ngá bá ɔw ilə-é be nin-ti kí to mbal bá 'sɔki. To lo kí d'ilə nin-ti al ya bəy. ⁵⁴ Ndo-é-ti kinlé, to ndo koo go né-je kɔ ndo taakoo, adi lo aa ya rəmə à to ndo taakoo.

⁵⁵ Dené-je kí d'j kɔ Jeju dɔnangi Galile-ti nū 'ree siə lé, 'dan Jojepi, ə d'ə d'oo badi lé rəm, 'tən d'oo se nin Jeju lé toki kilə be-ti ban wa? ⁵⁶ Dɛ 'təl d'ɔw bee lə-dé kɔ koo go nɔkagi-je, kɔ ubi-je kí əti maji-maji kɔ ree kungɔ dɔ nin-ti lé. Ndo taakoo-ti lé, dɛ 'taakoo titi kí ndukun lə Lubə cji-né lé ya tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ tɔsi kí Jeju tɔsi ndəl ində lo tɛɛ

Mat 28:1-10; Mar 16:1-11; Jə 20:1-10

24 Ndo Dimasi kɔ ndɔge rati ya dené-je 'tɛɛ kɔ ubi-je kí əti maji-maji kí 'ra kete lé, ji-dé-ti d'ɔw-né dɔbadi-ti, ² rəmə d'oo kí ər kí d'uti-né ta badi lé toki 'nduburu kilə rangi. ³ Beba loki d'andi be nin-ti rəmə, d'oo nin 'Babe Jeju lé al. ⁴ Loki d'ə kí lo ta igi-dé səl bəy ya rəmə, dingəm-je joo kí d'ulə kubi-je kí ndɔy ngilingi-ngilingi rɔ-dé-ti 'tɛɛ sə-dé busi, ⁵ adi bəl ində bandi-dé bati gangi ə d'ulə dɔ-dé nangi; ngà dingəm-je lé d'idə-dé 'panè: Dow kí isi kəm lé, kɔ ri bá 'sangi-é dan nin-je-ti wa? ⁶ †[Ǝ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ, adi Ǝ goto nè ngá.] ‡ Adi mɛɛ-si ole dɔ ta-ti kí ndɔki idə-si loki Ǝ isi-né dɔ-nangi Galile-ti bəy lé. ⁷ Nɔki Ǝ panè: Tò kadi d'a kilə Ngon lə dow ji njéramajal-je-ti, kadi 'bə-é kagdəsi-ti, ə ndo kí njəkungɔ-ti mutə lé, à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ.

⁸ Beba mɛɛ dené-je lé ole dɔ ta-je-ti lə Jeju.

⁹ Dɛ d'ɔsi təl dɔbadi-ti, d'ɔw d'ɔr poy né-je kinlé lay d'adi njéndó né-je liə kí dɔgi gidi-é káre lé rəm, bá d'adi ndəgi dow-je kí rangi rəm tɔ. ¹⁰ Dené-je lé, to Mari kí Magdala, kɔ Jan, kɔ Mari kí kɔ Jaki bá dené-je madi kí d'ə sə-dé nati lé, d'ɔr poy-é d'adi njékwkulə-je lé tɔ. ¹¹ Ngà ta-je kí dené-je 'pa lé, njékwkulə-je d'oo kɔ ta mbá bè, adi 'taa ta lə-dé al. ¹² Ngà Piyər ubə nangi j taá əy ngɔdi ɔw dɔbadi-ti, ə loki dɔgi nangi gɔ lo be nin-ti rəmə, takubi-je ya par bá Ǝ oo. Né kí ra né kinlé, ra adi lo ta igi-é səl adi Ǝ ɔsi ɔrɔrɔ ya təl ɔw bee.

Ta kí sɔbi dɔ njéndó né-je kí joo d'isi d'ɔw ki Emayusi

Mar 16:12-13

¹³ Mɛɛ ndo-é-ti kí káre kinlé ya, dow-je joo dan njéndó né-je-ti lə Jeju d'isi d'ɔw kí mɛɛ be-ti kí 'bə-é Emayusi kí to be kí kɔ bebo Jorijaləm kɔw-ti lé, à kasi kulə metər dɔgi gidi-é joo je bè. ¹⁴ Njéndó né-je kí joo kinlé, 'pa-nə ta dɔ né-je-ti lay kí ra né lé taá-taá dɔ rəbi-ti. ¹⁵ Ə loki d'ɔw 'pa-nə ta-je lé taá-taá 'naji-né-nə ta-ti bè-bè rəmə, Jeju ya ingə-dé ə uwə sə-dé rəbi nati. ¹⁶ Ngà kəm-dé ijə dɔ-é-ti al. ¹⁷ Jeju daji-dé panè: To ta ri bá ɔwi 'naji-nə-ti taá-taá bè wa? Ə dɛ 'təl d'ə nangi kɔ rɔkati kanəɔ. ¹⁸ Ngà bá Ǝ kí káre kí 'bə-é Kléopasi pa siə panè: 'Dé! I ya kɔ kár-i-rè 'to dow kí 'isi bebo Jorijaləm-ti nè ya á i 'panè 'gə né kí ra né mɛɛ ndo-je-ti kí nè kinlé al! ¹⁹ Ǝ daji-dé panè: To ri bá ra né wa? Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: To ta lə né kí tɛɛ dɔ Jeju-ti kí to dow kí Najaretɔ-ti kí to njəpata kí ta Lubə-ti, kí Ǝ cji tɔgi-é mɛɛ kullə ra-é-je-ti, kɔ mɛɛ ta pa-é-je-ti takəm Lubə-ti rəm, takəm dow-je-ti lay rəm. ²⁰ Ya rəmə dow-je lə-ji kí 'to njəkun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɔ 'boy-je lə-ji d'ilə-é ji Pilati-ti adi gangta koy dɔ-é-ti adi 'bə-é kagdəsi-ti lé! ²¹ Jé j'ində mɛɛ-ji dɔ-é-ti kí Ǝ bá à taa Israyel-je kilə-dé

†† 24:6 Mat 16:21; 17:22,23; 20:18,19; Mar 8:31; 9:31; 10:33,34; Luk 9:22; 18:31-33 ‡ Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɔ ji-dé kɔ ta greki.

taá; lay bin ya rəmə né-je kin ra né bone to ndo kí njèkungi-ti mutə ngá tin! ²² Bè ya kàrè, dené-je madi kí dan-ji-ti, 'ree 'pa ta kí ɔr ndil-ji bəy ɔ. Dené-je lé, 'tɛɛ kɪ ndɔge rati ya d'ɔw dɔbadi-ti; ²³ ngà d'ingə nin-é al. Rəmə 'təl 'ree d'idə-ji 'panè malayka-je 'tɛɛ sə-dé busi ə d'idə-dé 'panè Jeju lé, isi kəm.

²⁴ Loki 'pa bè lé, dow-je kí nǎ-je dan-ji-ti d'ɪ d'ɔw dɔbadi-ti ə d'oo né-je titi kí dené-je 'pa-né lé ya. Ngà ɛ rəmə, dɛ d'oo-é al. ²⁵ Beba Jeju idə-dé panè: Əiyəə, səi dow-je kí négə lə-si goto kan! Səi kí 'tadi ti-ti dɔ ta-je-ti lay kí njé-pata-je kí ta Lubə-ti 'pa kan! ²⁶ Tò kadi Kristi † lé, à kingə kɔ-je kin bá à kingə-né ríba ya al wa?

²⁷ Go-ti, Jeju ɪ dɔ ndukun-je-ti lə Moiyiji sar tɛɛ-né dɔ mbete-je-ti lə njé-pata-je kí ta Lubə-ti ya ɔr-dé mɛɛ ta-je lay kí mbete kí aa njay pa sɔbi-né dɔ-é.

²⁸ Ngà loki 'ree 'tɛɛ ngɔsi kɪ ngonbe kí njéndó né-je kí joo d'isi d'ɔw-ti lé, Jeju ra né toki dow kí ɔw kɪ dəə taá bè. ²⁹ Ngà dɛ d'ɔgi-é nangi 'panè: «Isi sə-ji nè, kɔɔ-talə, kàdɪ ɔw dɔ kur-ti, adi ndo kàrè ɔw kil rəm ngá. Beba ɛ ɔw kəy isi sə-dé.»

³⁰ Loki isi sə-dé ta nékuso-ti rəmə, un mbə ra oiyo Lubə bá uwə gangi danə ə adi-dé. ³¹ Beba kəm-dé ijə yərərə adi 'gə-é ya rəmə, ɛ goto jeke dan-dé-ti. ³² Ə dɛ 'dəji-nǎ ta 'panè: «Kete kí ɔw pa ta adi-ji dɔrəbi-ti ɔr-ji-né mɛɛ ta-je kí mɛɛ mbete-ti kí aa njay lé, mɛɛ-ji ole wuti-wuti titi-nǎ né kí to pər bá ɔ-ti bè ya al wa?»

³³ Beba d'ɪ tajinati nè ya d'ɔsi təl d'ɔw bebo Jorijalɛm-ti gogi ə d'ingə njéndó né-je kí dɔgi gidi-é káre nati kɪ madi-dé-je kí 'kəw-nǎ. ³⁴ Dɛ d'idə dɛ kí joo lé 'panè: «Tɔgrɔ-ti ya, 'Babe tɔsi ndəl ində lo tɛɛ ə tɔji rɔ-é adi Simɔ oo-é!»

³⁵ Beba njéndó né-je kí joo lé d'ɔr poy né kí tɛɛ dɔ-dé-ti rebəə rəm, gə kí 'gə Jeju loki ɛ gangi-né mbə adi-dé lé rəm ɔ.

Jeju tɛɛ busi dɔ njéndó né-je-ti liə

Mar 16:14-18; Jǎ 20:19-29

³⁶ Loki njéndó né-je kí joo lé, d'isi pa ta-je kin bè-bè ya rəmə daji ɔ Jeju ya tɛɛ busi dan-dé-ti ə pa sə-dé

† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

panè: «Kadi lapiya nǎy sə-si.» ³⁷ Rəmə bəl ində bandi-dé bati gangi, kɔɔ dɛ 'gɪr kí to 'mǎ dow bá d'oo-é.

³⁸ Ngà Jeju pa sə-dé panè: Kɔɔ ri bá dɔ-si təl-né bè wa? Kɔɔ ri bá mɛɛ-si ra joo bè wa? ³⁹ Ooi ji-m-je kɪ nja-m-je lé ən, to mǎ ya; ɔdɪ rɔ-m ə ooi. 'Mǎ dow lé, tal rɔ-é kɪ singə rɔ-é goto. Ngà mǎ lé, səi ooi maji kí tal rɔ-m kɪ singə rɔ-m tò nè. ⁴⁰ ɛ pa ta kin bè tɔji-dé-né ji-é-je kɪ nja-é-je. ⁴¹ Rəmə rɔ-dé nəl-dé mbing adi d'oo kí né kí tɔgrɔ-ti al bəy, bá ndil-dé tɛɛ səy adi Jeju dəji-dé panè: ɔwi kɪ nékuso nè ngɔ wa? ⁴² Beba d'un dəbi kanji kí nungə d'adi-é. ⁴³ ɛ taa ə uso takəm-dé-ti nè ya.

⁴⁴ Go-ti, idə-dé panè: Kí ndɔki m'isi-né sə-si bəy lé, m'idə-si m'panè: «Ta-je lay kí 'ndàngi sɔbi dɔ-m mɛɛ mbete ndukun-je-ti lə Moiyiji, kɪ mɛɛ mbete-je-ti lə njé-pata-je kí ta Lubə-ti, kɪ mɛɛ mbete pa-je-ti lé, tò kadi né-é à ra né ya.» ⁴⁵ Beba ɛ tɛɛ kəm-dé adi 'gə-né mɛɛ ta-je kí mɛɛ mbete-ti kí aa njay; ⁴⁶ ə idə-dé panè: Ooi, ta kí 'ndàngi ən: Kristi à kingə kɔ, à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ kɪ ndo kí njèkungi-ti mutə; ⁴⁷ ə ta kí sɔbi dɔ kingə panjiyə-je kí maji al kadi Lubə ingə-né go majal-je lə dow-je kɔgi lé, d'a kulə gin-é dɔ bebo Jorijalɛm-ti ya d'a kilə mbɛ-é kɪ ri Jeju kadi gin dow-je lay kí dɔnangi-ti nè. ⁴⁸ Səi ya 'toi njékoo né-é-je kɪ kəm-si kɔɔ kadi 'pai ta-é. ⁴⁹ †† kí sɔbi dɔ-m mǎ lé, kadkare kí Bɔbi-m un mindi-é kadi n'adi-si lé, m'a kulə siə kadi-si. Ngà səi rəmə, isi bebo Jorijalɛm-ti nè ya sar kadi ingəi tɔgi kí à kɪ dɔrǎ-ti ree dɔ-si-ti kin bəy bane.

Kɔw Jeju dɔrǎ-ti

Mar 16:19-20; Knj 1:4-12

⁵⁰ Beba Jeju ɔr-dé ɔw sə-dé gidi bebo-ti ngɔsi kɪ be kí Betani, bá ɔy ji-é kɪ taá ə tɔr ndi-é dɔ-dé-ti. ⁵¹ Loki ɛ ǎ tɔr ndi-é dɔ-dé-ti bè ya bəy rəmə, ɛ ingə-dé ə Lubə un-é ɔw siə dɔrǎ-ti. ⁵² Ngà dɛ rəmə loki d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ-é-ti lé, 'təl d'ɔw bebo Jorijalɛm-ti gogi kɪ rɔnəl kí nǎ, ⁵³ ə dɛ d'isi takəy-ti lə Lubə kɪ dɔkaglo-je lay ya 'tɔy Lubə.

†† 24:49 Knj 1:4 † 24:50 Knj 1:9-11

Ja

Ta-je kí dɔ Poyta kí Maji-ti kí Ja ndàngi

Ja ndàngi mbete kin kɔɔ kadi dow ndó ə adi-né mɛɛ-é kí Jeju to Kristi dow kí Lubə mbəti-é, to Ngon lə Lubə, adi dow adi-é mɛɛ-é rəmə, isi kəm kɛ ri-é (). Ǝ ɔsi kagi dɔ to-ti kí Jeju to Lubə, ngà ɛ tɔji-é kí to dow kí oy dɔ kagdəsi-ti kɔɔ kadi njéra majal-je d'isi-né kəm kisi kí sartagangi rəm tɔ.

Ja to kí káre dan njéndó né-je-ti lə Jeju kí dɔgi gidi-é joo, adi né-je kí ra né kí ta-é tò mɛɛ mbete-ti kinlé, ɛ ɔ lo-é-ti. Né-je kinlé, ɛ ɔsi go-nɔ-ti kɛ gangi-é gangi-é adi tò gay kɛ mbete-je kí mutə kí d'ɔr poy kisi kɛ dɔ taá lə Jeju. Ja ɔr poy nékɔji-je siri kɛ ta-je kí Jeju pa nja siri kí tɔji-né kí n'to Lubə: Jeju panè: «Mɔ ya m'to nékuso kí njəkadi dow-je d'isi kəm» (), «m'to londógi lə dɔnangi» (), «m'to tarəbi» (), «m'to njəkul bati-je kí maji» (), «m'to njəkadi dow-je 'tɔsi ndəl rəm, m'to njəkadi dow-je d'isi kəm rəm» (), «m'to rəbi, m'to ta kí tɔgrɔ-ti rəm, m'to kiskəm rəm» (), «m'to kagi nduu kí tɔgrɔ-ti ().»

Lo tum gin mbete-ti kinlé Ja panè «Ta isi nɔɔ» ə «Ta» lé to Jeju kí isi nati kɛ Lubə lo tum gin né-je-ti, adi kɛ takul-é bá Lubə ra-né né-je lay. «Ta» kinlé, təl dow. Kadi Ja tɔl-né ta mbete liə kinlé, ɛ ɔr poy né-je kí beti-beti kí ɔɔbi dɔ koy Jeju kɛ tɔsi kí tɔsi ndəl ində lo tɛɛ, kɛ tɔji kí tɔji rɔ-é njéndó né-je liə go tɔsi-ti kí ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan dɛ-ti kí d'oy.

Kulə gin ta

1 Lo kulə gin né-je-ti ya, Ta isi nɔɔ ngá. Ta isi nati kɛ Lubə ə Ta lé to Lubə. 2 Ta isi nati kɛ Lubə lo kulə gin né-je-ti nũ. 3 Lubə ra né-je lay kɛ takul Ta ə né kí ɛ ra kɛ takul Ta al ya goto. 4 Ə mɛɛ Ta-ti kinlé bá kiskəm tò-ti ə kiskəm to londógi lə dow-je. 5 Lo kí ndógi ndógi londul-ti, ngà londul bá uwə-é kɛ rɔ-é-ti al.

6 †Lubə ulə dow káre kí ri-é lə Ja. 7 Ja lé to njékoo né ə kidə dow-je ta kí dɔ-ti; adi ɛ ree kadi n'pa ta kí dɔ lo kí ndógi-ti, kɔɔ kadi dow-je lay ya d'adi mɛɛ-dé kɛ takul n'è. 8 Ǝ bá to lo kí ndógi lé al, ngà ɛ ree kɔɔ pa ta kí dɔ-ti kadi dow-je. 9 Londógi kí tɔgrɔ-ti lé ree dɔnangi-ti ə ndógi adi dow-je lay d'oo-né lo. 10 Lubə ra dɔnangi kɛ takul Ta ə Ta lé ree dɔnangi-ti nè; rəmə dow-je kí dɔnangi-ti 'gə-é al. 11 Ǝ ree rɔ dow-je-ti liə ya rəmə, 'mbati kuwə-é kɛ rɔ-dé-ti; 12 ngà dɛ lay kí d'uwə-é kɛ rɔ-dé-ti ə d'adi-é mɛɛ-dé lé, ɛ adi-dé tarəbi kadi 'təl ngan lə Lubə. 13 Dɛ lé 'to ngan lə Lubə kí Lubə ya oji-dé, bi koji kinlé to koji kí dow bá oji-dé al, bá to ndigi lə dow al rəm tɔ. 14 Ta lé, təl rɔ-é dow-ti ə ra be dan-ji-ti rəm, to njéra maji nɔ rəm, to njèta kí tɔgrɔ-ti rəm tɔ. J'oo né ríba liə, kí to ríba kí ɛ ingə kɔɔ to kí to Ngon kál kí j rɔ Bɔbi-é-ti ya. 15 Ja pa ta kí dɔ-é-ti adi dow-je ə pa kɛ ndi-é kí boy panè: «To ɛ kinlé bá m'pa ta kí dɔ-é-ti m'panè: Ǝ kí njèree go-m-ti lé to dow kí 'boy itə-m, kɔɔ ɛ to dow

kí kete nɔ-m-ti.» 16 Ə jəi lay ya ramaji liə kí al dɔ lo kinlé nduy dɔ-ji pitim, bá j'ubəi maji-é kɛ kete-kete rəm tɔ.

17 Kɔɔtalə Lubə adi ndukun kɛ kəm rəbi kí rɔ Moiyiji-ti ə ramaji, kɛ ta kí tɔgrɔ-ti bá ree kɛ kəm rəbi kí rɔ Jeju Kristi-ti tɔ. 18 Lubə lé, dow oo-é nja káre al; ngà Ngon kál kí to Lubə, njəkisi mbó Bɔbi-é-ti lé ya bá adi kəm dow-je ijə dɔ Bɔbi-é-ti.

Kullə-je kí Jeju ra takəm dow-je-ti rəsi

Ta kí Ja pa dɔ Jeju-ti

Mat 3:1-12; Mar 1:1-8; Luk 3:15-18; Ja 5:33-36

19 Ndɔ káre bè, jipi-je d'ulə njégugnə-je lə Lubə, kɛ dow-je kí gin koji-ti lə Lebi kí 'to njéra sə-dé dɔ kullə-ti, adi d'j bebo Jorijaləm-ti 'ree 'dəji ta Ja 'panè: I lé, 'to nɔ wa? Beba Ja pa ta kí dɔ né-ti kí ɛ oo. 20 Loki 'dəji-é ta kin bè lé, ɛ naji al ya idə-dé rəsi panè: Mɔ m'to Kristi †† al. 21 Dɛ 'təl 'dəji-é 'panè: Ngà i 'to nɔ wa? Sé i 'to Eli wa? Ǝ ilə-dé-ti panè: M'to Eli al. Dow kí j'isi j'ngəbi-é kí to njèpata kí ta Lubə-ti lé, sé to i wa? Ǝ ilə-dé-ti panè: Mɔ m'to dowbé kinlé al. 22 Rəmə 'təl 'dəji-é ya bəy 'panè: Ngà i lé 'to nɔ ya wa? I ya 'idə-ji ta kí dɔ-i-ti kadi j'ɔw j'idə njəkulə-ji-je lé bane. 23 Ǝ panè: Titi kí Ejay njèpata kí ta Lubə-ti pa-né lé, mɔ m'to dow kí ndi-é ba diləlo-ti panè:

† 1:6 Mat 3:1; Mar 1:4; Luk 3:1,2

†† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é. ‡ 1:20 Ja 1:41

'Rai rābi lā 'Babe adi ā njururu-njururu.

²⁴ Dow-je kí d'ulā-dé rɔ Jā-ti lé 'to Parisi-je †. ²⁵ Jā ā ra dow-je batem bá dē 'dāji-é 'panè: Kinā i 'to Kristi lé al rām, 'to Eli al rām, bá 'to njèpata kí ta Lubā-ti lé al rām, ngà kɔ rɔ bá 'ra dow-je batem wa? ²⁶ Jā ilā-dé-ti panè: Mā m'ra dow-je batem mani; ngà dow káre isi dan-si-ti nɔɔ ya á sɔi 'gāi-é al. ²⁷ Dowbé lé à ree go-m-ti nɔɔ. Ə mā kinlé kulā saba liā ya kārè m'tuwā kadi m'tuti al.

²⁸ Ta-je kinlé dē 'pa kɔ nā mēē be-ti kí Betani, ta ba Ju-rdē-ti kəl-é-ti kí lokubā kādī-ti kí Jā ra dow-je batem-ti lé.

²⁹ Lo aa go-ti, Jā oo Jeju ɔw ree rɔ-é-ti ə panè: Ooi, Ngonbatɔ lā Lubā kí njèkɔr majal dɔ dow-je-ti kí dɔ-nangi-ti lé á ɔw ree ɔngi. ³⁰ To ē kí ɔw ree kɔngi lé bá m'pa ta kí dɔ-é-ti m'panè: E kí njèree go-m-ti lé to dow kí 'boy itā-m, kɔ ɔ to dow kí kete nɔ-m-ti. ³¹ Ə mā kārè kete m'gā-é al, ngà m'ree m'ra dow-je batem mani bè kɔ kadi Israyel-je 'gā-é-né tɔ. ³² Jā oo né ə pa ta dɔ-ti rasi panè: M'oo Ndil kí aa njay i dɔrā-ti ree titi-nā kɔ dāngɔdnda bè ree isi dɔ Jeju-ti; ³³ ə mā m'gā-é al, ngà njèkulā-m kadi m'ra dow-je batem mani lé bá idā-m panè: E kí Ndil kí aa njay à kɔ dɔrā-ti ree kisi dɔ-é-ti kadi 'oo-é kinlé, ē bá à ra dow-je batem kɔ Ndil kí aa njay. ³⁴ Mā m'oo né-é kɔ kəm-m, bá m'panè: E kí ɔw kɔngi lé bá to Ngon lā Lubā.

Njéndó né-je kí dɔsɔy

Mat 4:18-22; Mar 1:16-20; Luk 5:1-11

³⁵ Lo aa go-ti kārè, Jā kɔ dow-je joo dan njéndó né-je-ti liā d'isi lo-é-ti kinlé ya bāy. ³⁶ Beba loki oo Jeju ɔw dā lé ē panè: Ooi, Ngonbatɔ lā Lubā lé á ɔw ɔngi. ³⁷ Loki njéndó né-je kí joo kin d'oo ta-je kinlé bè rāmā, dē d'j d'un go Jeju. ³⁸ Jeju təl kəm-é ə oo-dé go-é-ti rāmā dāji-dé panè: Ri bá 'sangi wa? Dē 'ba-é: *Rabi* adi kɔr mēē-é to njéndó dow-je né ə 'dāji-é 'panè: I 'isi rá wa? ³⁹ Jeju ilā-dé-ti panè: 'Ree i ə kooi. À to kādī kí sɔ kí losɔɔ je bè. Beba dē d'ɔw d'oo lo kisi-é ə d'isi rɔ-é-ti ndɔ-é-ti kinlé.

⁴⁰ Dingəm-je kí joo kí d'oo ta-je lā Jā ə d'un go Jeju lé, ē káre to Andre kí ngonkɔ Simɔ Piyər. ⁴¹ E ɔw ingə ngonkɔ-é Simɔ lé ya kete idā-é panè: J'ingə «Mesi» – kɔr mēē-é to Kristi (dow kí Lubā mbəti-é). ⁴² Go-ti, ɔw kɔ Simɔ lé rɔ Jeju-ti. Beba Jeju oo-é ya rāmā panè: I 'to Simɔ kí ngon lā Jonasi. D'a ba-i Sepasi (kɔr mēē-é to ər).

⁴³ Lo aa go-ti, loki Jeju ɔji kadi n'ɔw dɔnangi Galile-ti lé ē ingə dow káre kí ri-é lā Pilipi ə idā-é panè: 'Un go-m. ⁴⁴ Pilipi dē kɔ Andre, kɔ Piyər lé 'to dow-je kí bebo Bet-sayda-ti.

⁴⁵ Go-ti, Pilipi ingə dow káre kí ri-é lā Nataniyel ə idā-é panè: Dow kí ndukun lā Moiyiji, kɔ mbete-je lā njépa-

† Parisi-je, 'to kuti dow-je madi kí dan jipi-je-ti kí njékindā kəm-dé go ndukun-ti lā Moiyiji kadi ngā nā.

ta-je kí ta Lubā-ti 'pa ta liā lé j'ingə-é; to Jeju kí Najaret-ti, ngon lā Jojepi. ⁴⁶ Nataniyel idā Pilipi lé panè: Né kí maji à kɔ mēē be-ti kí Najaret-ti tɔ ban wa? ⁴⁷ Rāmā Pilipi təl idā-é panè: 'Ree 'oo. Loki Jeju oo kí Nataniyel isi ree rɔ-é-ti lé, ē pa ta kí dɔ-é-ti panè: Ooi, Israyel kí tɔgrɔ-ti kí kədkəm dow-je goto rɔ-é-ti á ɔw ree ɔngi. ⁴⁸ Ə Nataniyel dāji-é panè: I 'gə-m rá wa? Jeju ilā-é-ti panè: Loki 'ā-né gin kote-ti kin ya m'oo-i pá bá Pilipi ba-i bāy. ⁴⁹ Nataniyel təl ilā-é-ti panè: Njéndó dow-je né, i lé 'to Ngon lā Lubā rām, bá 'to ngar lā Israyel-je rām tɔ. ⁵⁰ Beba Jeju idā-é panè: Kídā kí m'idā-i m'panè m'oo-i gin kote-ti kin bá i adi-m-né mēē-i tin! Né-je kí tɔ bəl itā né-je kin ya 'a koo bāy. ⁵¹ Ooi maji, m'a kidā-si rasi; a kooi ta dɔrā kí tēē ə a kooi malayka-je lā Lubā kí d'a kɔ dɔ Ngon lā dow-ti kɔ kɔw dɔrā-ti rām, bá d'a kɔ dɔrā-ti təl ree dɔ-é-ti rām tɔ.

Jeju ra man adi təl yibi nduu

2 Nɔ joo go-ti, taanā tɔ mēē be-ti kí Kanā dɔnangi Galile-ti. Kɔ Jeju ā lo-é-ti nɔɔ rām, ² bá Jeju kɔ njéndó né-je liā kārè 'ba-dé lo-é-ti tɔ. ³ Yibi nduu tingə, rāmā kɔ Jeju idā-é panè: «Yibi nduu goto ngā.» ⁴ Jeju ilā-é-ti panè: «Dené ††, ta ri lā-ji jē sɔi wa?» Dɔkādī lā-m asi al bāy. ⁵ Kɔ-é idā njérakullā-je panè: «Né lay kí à kidā-si ya 'rai.» ⁶ Lo-é-ti nɔɔ lé, jo ər kí boy-boy mekē tɔ-ti ə jo káre ya à kun man litir bu-je bè ə to jo-je kí man tɔ-ti kɔ kadi jipi-je 'togi-né rɔ-dé kadi d'aa njay takəm Lubā-ti. ⁷ Jeju idā-dé panè: «Ungi man rusi jo-je kinlé. Rāmā d'ungu man-ti adi rusi tēnēnē-tēnēnē.» ⁸ Təl idā-dé panè: «Dɔi ɔwi-né adi njékoo go nékuso» ə dē d'ɔdi d'ɔw-né d'adi-é ya tɔ. ⁹ Loki njékoo go nékuso nā man kí 'təl-é yibi nduu-ti lé rāmā, ē gə lo kí j-ti al, ngà njérakullā-je kí d'ɔdi man lé bá 'gə maji. ¹⁰ Njékoo go nékuso ba njètaa dené lé ə panè: Dow-je lay lé, yibi nduu kí maji bá 'lābi kete-kete ə ē kí maji nā al bá d'ingə gogi adi yibi ra dow-je bá 'lābi bāy. Ngà i rāmā, yibi nduu kí maji bá i ingə gogi sar ngɔsnè bāy wa? ¹¹ Né kɔji-je kí Jeju ra lé, ē kin bá to kí dɔsɔy. E ra mēē be-ti Kanā, dɔnangi Galile-ti tɔji-né tɔgi-é ndaa-ti rasi ə njéndó né-je liā d'adi-é mēē-dé. ¹² †Go né-je-ti kinlé, Jeju ɔw mēē be-ti kí Kapernayim nati kɔ kɔ-é-je kɔ ngankɔ-é-je, kɔ njéndó né-je liā, ngà kisi bá d'isi-ti ndɔ nā al.

Jeju tubā njéragati-je takəy-ti lā Lubā

Mar 11:15-18; Mat 12:38-40; Luk 19:45,46

¹³ Loki ndɔ ra nāy Paki lā jipi-je nāy ngɔsi lé, Jeju ɔw mēē bebo Jorijalēm-ti. ¹⁴ Ə ɔw takəy-ti lā Lubā rāmā, ingə njéra gati bati-je, kɔ mangi-je, kɔ dā-je kɔ njémbəl-nā là-je ††. ¹⁵ Beba Jeju pəti kulā ndāy-ti tubā-né dow-je kin

†† Ba kí Jeju ba kɔ-é «dené» lé to nadi bá nadi-é al. Kɔ Jeju to njékilā kuji bi à nadi kɔ-é al. † 2:12 Mat 4:13 †† Jipi-je kí d'j dɔ be-je-ti kí rangi bá 'ree Jorijalēm lé 'ree kɔ là kí dɔ be mba-ti adi d'a mbal la-je lā-dé lé bá d'a ndogi-né nékul-je kɔ pole-né Lubā rām, kɔ kugā-né lambo-je kí sɔbi dɔ kəy lā Lubā rām.

lay takəy-ti lə Lubə ə tubə-né bati-je, k̄i mangi-je, bá sane k̄a là lə njémbəl-n̄a là-je ə titə tablə-je lə-dé tilə.¹⁶ Ə idə njéra gati də-je panè: «'Saai né-je kin rangi lo kin-ti. Kəy lə Bəbi-m lé, 'rai-é ki kəy ra gati al!»¹⁷ M̄eə njéndó né-je ole dɔ ta-ti k̄i mbete k̄i aa njay pa panè: «Kəy lə-i lé ta-é ʒ̄ m̄eə-m toki pər bə.»¹⁸ Beba jipi-je 'pa siə 'panè: «Nék̄ji ri bá 'a ra kadi j'oo bá j'a gə-né k̄i to tó-é kadi i 'ra-né né kinlé bə wa?»¹⁹ 'Jeju təl ilə-dé-ti panè: «'Tɔɔi kəy lə Lubə kin ə ndɔ mutə ya m̄a kində gogi lay.»²⁰ Jipi-je lé d'idə-é 'panè: «Kəy lə Lubə kin k̄i j'ində bal k̄ɔrsɔ gidi-é m̄eə lé ya i kan bá 'panè ndɔ mutə-rè ya 'a kində gogi lay!»²¹ Ngà ɛ lé, ɛ pa ta lə kəy lə Lubə k̄i to daji rɔ-é ɛ ya.²² Ndɔ k̄i Jeju tɔsi ndəl ində lo t̄eə ngá bá m̄eə njéndó né-je liə ole dɔ ta-ti kinlé ə d̄e d'adi m̄eə-dé mbete k̄i aa njay rəm, d'adi m̄eə-dé ta k̄i Jeju pa lé rəm tɔ.

Jeju gə ta k̄i m̄eə dow-je-ti

²³ M̄eə ndɔ-je-ti k̄i Jeju ɔ-né lo ra n̄ay Paki-ti m̄eə bebo Jorijaləm-ti kinlé, dow-je n̄a ya d'adi-é m̄eə-dé k̄ɔ koo k̄i d'oo nék̄ji-je k̄i ɛ ra ra.²⁴ Ngà Jeju nda m̄eə-é rɔ-dé-ti al, k̄ɔ ɛ gə m̄eə dow-je lay.²⁵ Ɛ ɔw ndoo kadi dow madi pa ta k̄i dɔ dow-ti adi-é al ngá, k̄ɔ ɛ gə ta k̄i m̄eə dow-je-ti lay.

Jeju k̄i Nikod̄em

Mat 18:3; Jā 1:12-13; 1Pi 1:3,23

3 Ngà dow káre dan Parisi-je-ti †† k̄i to káre dan 'boy-je-ti lə jipi-je k̄i ri-é lə Nikod̄em² ree rɔ Jeju-ti ndɔɔ idə-é panè: Njéndó dow-je né, j̄e j'gə k̄i i lé, 'to njéndó dow-je né k̄i Lubə ya ulə-i; k̄ɔtələ dow k̄i Lubə n̄ay siə al lé, à kasi ra nék̄ji-je k̄i i 'ra 'ra kin al.³ Jeju ilə-é-ti panè: «'Oo maji, m'a kidə-i rəsi; dow k̄i d'oji-é sigi al lé, à kasi koo k̄ɔbe lə Lubə al.»⁴ Rəmə Nikod̄em d̄əji-é panè: Dow bugə ngá lé, d'a təl koji-é sigi ban bəy wa? Se à təl kur m̄eə k̄ɔ-é-ti gogi kadi d'oji-é nja joo bəy wa?⁵ Jeju təl idə-é panè: «'Oo maji, m'a kidə-i rəsi; kinə d'oji dow k̄i kəm rəbi lə man al rəm, k̄i kəm rəbi lə Ndil k̄i aa njay rəm al lé, dowbé à kɔw k̄ɔbe-ti lə Lubə al.⁶ Dow k̄i dow bá oji-é lé, rɔ-é to dow ya tɔ; ngà dow k̄i Ndil bá oji-é lé to ndil ya tɔ.⁷ Ta k̄i m'idə-i m'-panè: "D'a təl koji-si sigi gogi bane kinlé, adi ɔr ndil-i al." ⁸ Yál lé, lo k̄i ndigi kulə-ti ya ɛ ulə-ti ə i 'oo ká-é, ngà i 'gə lo k̄i j̄-ti al rəm, bá 'gə lo k̄i isi ɔw-ti al rəm tɔ. Dow k̄i Ndil oji-é lé, to bə ya tɔ.»⁹ Rəmə Nikod̄em təl d̄əji-é ya bəy panè: «Né-é kinlé, à ra né ban-ban wa?»¹⁰ Beba Jeju təl ilə-é-ti panè: «I k̄i 'to njéndó dow-je né dɔnangi Israyel-ti lé ya 'gə né kin al bəy wa!¹¹ 'Oo maji, m'a kidə-i rəsi; né k̄i j'gə bá j'pa ta dɔ-ti, ə né k̄i j'oo k̄i kəm-ji bá j'pa ta dɔ-ti, ngà s̄əi ooi ta lə-ji adi to ta k̄i tɔgrɔ-ti al.¹² Né-je k̄i dɔnangi-ti n̄e ya m'pa-né sə-si ta ə s̄əi adi

† 2:19 Mat 26:61; 27:40; Mar 14:58; 15:29 †† Parisi-je, 'to kuti dow-je madi k̄i dan jipi-je-ti k̄i njékində kəm-dé go ndukun-ti lə Moiyiji kadi ngə n̄a.

m̄eə-si al bə lé, loki m'a pa sə-si ta dɔ né-je-ti k̄i dɔrɔ-ti lé, a kadi m̄eə-si ban wa?¹³ Dow k̄i ɔw dɔrɔ-ti goto, ngà Ngon lə dow [k̄i j̄ dɔrɔ-ti] † ree dɔnangi-ti kin ya káre.¹⁴ Tit̄i k̄i ndɔki Moiyiji l̄e-né 'ningəkasi adi to li ə un taá dilələ-ti lé, Ngon lə dow kàrè d'a kun-é taá bə ya tɔ bane,¹⁵ k̄ɔ kadi dow k̄i rá-rá k̄i adi-é m̄eə-é rəmə, isi kəm ya sartagangi.¹⁶ K̄ɔ Lubə ndigi dow-je k̄i dɔnangi-ti n̄e n̄a, bá adi-dé-né ngon kàl liə, k̄ɔ kadi dow k̄i rá-rá k̄i adi-é m̄eə-é rəmə oy al, ngà kadi isi kəm ya sartagangi.¹⁷ K̄ɔ Lubə ulə Ngon-é dɔnangi-ti k̄ɔ kadi-é gangta dɔ dow-je-ti k̄i dɔnangi-ti al, ngà kadi dow-je k̄i dɔnangi-ti n̄e d'aji k̄i takul-é.¹⁸ Dow k̄i adi-é m̄eə-é lé, ta k̄i gangi ɔr dɔ-é-ti; ngà dow k̄i adi-é m̄eə-é al rəmə, 'gangi ta dɔ-é-ti ngá; k̄ɔtələ ɛ adi m̄eə-é Ngon kàl lə Lubə al.¹⁹ Gin ta k̄i gangi lé ɔn: Lo k̄i ndógi ree dɔnangi-ti rəmə, londul bá dow-je 'ndigi bi 'ndigi lo k̄i ndógi lé al; k̄ɔtələ kullə ra-dé-je maji al.²⁰ K̄ɔ dow k̄i to njéra majal lé, à k̄ɔsi ta lo k̄i ndógi rəm, à kɔw lo k̄i ndógi-ti al rəm; ɛ à bəl panè, lo à ndógi dɔ kullə ra-n'è-je-ti k̄i maji al kin kadi dow-je d'oo.²¹ Ngà dow k̄i njéra né k̄i tɔgrɔ-ti lé, ɛ à k̄a lo k̄i ndógi-ti, k̄ɔ kadi lo ndógi dɔ kullə ra-é-je-ti k̄i maji lé kadi dow-je d'oo, k̄ɔ to kul-lə-je k̄i nəl Lubə.»

²² Go-ti, Jeju d̄e k̄i njéndó né-je liə d'ɔw nati dɔnangi Jude-ti; ɛ isi sə-dé n̄ɔ rəm, bá ra dow-je batəm rəm tɔ.²³ Jā kàrè ra dow-je batəm Enɔ k̄i t̄o ngɔsi k̄i lo k̄i Salim-ti tɔ; k̄ɔtələ to lo k̄i man n̄a-ti; dow-je n̄a d'ɔw rɔ-é-ti adi ra-dé batəm.²⁴ ††K̄ɔ kaglo-é-ti kinlé, d'ilə Jā dan-gay-ti al bəy.

²⁵ Ngà njéndó né-je lə Jā, d̄e k̄i jipi káre 'naji-n̄a ta k̄i sɔbi dɔ kəm rəbi toḡi rɔ k̄ɔ kaa rɔ dɔ majal-ti.²⁶ Go-ti, njéndó né-je lə Jā d'ɔw rɔ Jā-ti d'idə-é 'panè: Njéndó dow-je né, 'oo, dow k̄i ndɔki ɔ rɔ-i-ti gidi ba jurd̄e-ti k̄i i 'pa ta k̄i dɔ-é-ti adi-ji lé, ɛ kàrè ɔ ra dow-je batəm tɔ; adi dow-je lay ya d'ɔw rɔ-é-ti.²⁷ Beba Jā idə-dé panè: Kinə Lubə adi né dow al lé, né k̄i dow à kingə k̄i dɔ rɔ-é ya goto.²⁸ ††«M̄a bá m'to Kristi ††† lé al, ngà Lubə ulə-m kete n̄ɔ dowbé-ti.» Ta kinlé, m'pa m'adi s̄əi ya ooi k̄i mbi-si.²⁹ Njètaa dené lé, ɛ ya to ngɔw dené; ngà nam ngɔw dené lé, ɛ ɔ mbó-é-ti n̄e, ɔ oo ndi-é; loki oo ndi nam-é lé, rɔ-é nəl-é n̄a; m̄a kàrè rɔ-m nəl-m bə ya tɔ ə to rɔnəl k̄i n̄a.³⁰ Jeju lé bá t̄o kadi ɔw ki kete-kete ə m̄a tá j̄e m'təl k̄i gogi.³¹ Njèk̄i dɔrɔ-ti lé, ɛ ya ʒ̄ be dɔ né-je-ti lay. Dow k̄i dɔnangi-ti n̄e lé, ɛ to 'lə dɔnangi adi ɛ pa ta titi k̄i ɛ to-né dow k̄i dɔnangi-ti n̄e tɔ. Njèk̄i dɔrɔ-ti lé, ɛ ya ʒ̄ be dɔ né-je-ti lay,³² ɛ pa ta dɔ né-je-ti k̄i oo k̄i kəm-é rəm, ta-je-ti k̄i oo k̄i mbi-é rəm, ngà dow k̄i oo ta liə adi to ta k̄i tɔgrɔ-ti ya goto.³³ Beba dow k̄i oo ta liə k̄i ta k̄i tɔgrɔ-ti rəmə, dowbé gə k̄i Lubə to njèpata

† Ta-je k̄i t̄o mbun̄a né-ti kinlé [...] goto m̄eə mbete-je-ti k̄i dɔs̄ay k̄i dan-ti-je k̄i 'ndangi k̄i ji-dé k̄i ta greki. †† 3:24 Mat 14:3; Mar 6:17; Luk 3:19,20 †† 3:28 Jā 1:20 ††† Kristi lé k̄r m̄eə-é to dow k̄i Lubə mbəti-é.

kí tɔgrɔ-ti; ³⁴ kɔɔtalə dow kí Lubə ulə-é lé, ɛ pa ta-je kí ta Lubə-ti, kɔɔ Lubə adi Ndil-é rusi mɛɛ-é. ³⁵ †Lubə kí Bɔbi ndigi Ngon-é adi iŋə né-je lay mɛɛ ji-é-ti. ³⁶ Dow kí adi mɛɛ-é Ngon lə Lubə lé, isi kəm ya sartagangi. Dow kí təl rɔ-é go ta-ti lə Ngon al lé, à kisi kəm ndɔ al, ngə wɔngi à ra Lubə dɔ-é-ti bə-bə ya.

Jeju kɛ dené kí Samari

4 Jeju gə kí dow-je d'idə Parisi-je 'panè n'ɔw kí njéndó né-je nɔ n'itə Jɔ rəm, bá n'ra-dé batəm nɔ n'itə-é rəm tɔ. ² Kí tɔgrɔ-ti lé, Jeju ya kɛ dɔ-é ra dow-je batəm al; ngə to njéndó né-je liə bá 'ra dow-je batəm. ³ Loki Jeju oo ta kin bə lé, ɛ iŋə dɔnangi Jude təl isi ɔw dɔnangi Galile-ti gogi. ⁴ Ə tɔ kadi à kində dɔnangi Samari gangi bá à kɔw. ⁵ Beba ɛ ree tɛɛ mɛɛ bebo-ti káre kí 'ba-é Sikar, dɔnangi Samari-ti; Sikar lé tɔ ngɔsi kɛ londɔr kí ndɔki Jakobi adi ngon-é Jojepi. ⁶ Lo-é kin bá bole man lə Jakobi tɔ-ti. Kɔ rəbi ra Jeju adi isi nangi ta bole man-ti lé ə à to ta kí kàdɛ à kɔ jam dɔ be-ti-je bə. ⁷ Dené káre kí dɔnangi Samari-ti ree kɔ kɔdi man ə Jeju dɔji-é panè: «'Adi-m man m'ay sə-i.» ⁸ Ə njéndó né-je liə rəmə d'ɔw mɛɛ bebo-ti kɔ sangi nékuso. ⁹ Dené kí Samari lé idə Jeju panè: «Ban bá i kí 'to jipi ya 'dɔji-m man kɔy mɔ kí m'to dené kí Samari bə wa?» ɛ pa bə kɔ jipi-je lé 'ndigi kadi dɛ kɛ dow-je kɛ Samari d'uwə-nɔ noji al.

¹⁰ Jeju ilə-é-ti panè: «Kinə 'gə kadkare lə Lubə rəm, 'gə dow kí ɔ pa sə-i ta panè: 'Adi-m man m'ay kinlé rəm, rəmə lé i bá 'a dɔji-é man kɔy ə ɛ à kadi-i man kiskəm.» ¹¹ Beba dené lé idə-é panè: «'Babe, bole lé uu nɔ rəm, bá i 'ɔw kɛ kuləman al rəm, ngə 'a kɔ kɛ man kiskəm lé rá wa? ¹² Se i 'oo rɔ-i kɛ dow kí boy itə ka-ji Jakobi wa? ɛ bá adi-ji bole man kin ə ɛ ya kɛ dɔ-é ay man-é rəm, bá ngan-é-je kɛ nékul-je liə kàrè d'ay rəm tɔ.» ¹³ Jeju ilə-é-ti panè: «Dow kí rá-rá kí ay man kinlé kundə à ra-é gogi bəy; ¹⁴ ngə dow kí ay man kí m'a kadi-é lé, kundə à ra-é gogi ndɔ al ə man kí m'a kadi-é lé à təl man kɛngɛng kɛ à kɔy mɛɛ-é-ti bul-bul kɔ kiskəm kí sartagangi.» ¹⁵ Beba dené lé idə-é panè: «'Babe, 'adi-m man-é kinlé, kɔ kadi kundə ra-m gogi al ya sar rəm, bá kadi m'təl m'ree lo kin-ti m'ɔdi man gogi al ya sar rəm tɔ.» ¹⁶ Jeju idə-é panè: «'Dw 'ba ngɔbi-i ə 'təl 'ree.» ¹⁷ Dené lé ilə-é-ti panè: M'to njəngɔw al. Jeju idə-é panè: To tó-é kadi 'panè: «M'to njəngɔw al.» ¹⁸ Kɔ 'taa ngɔw gin mɔ ə ɛ kí isi siə bone bə kinlé to ngɔbi-i al. Adi ta kí 'pa lé to tó-é ya. ¹⁹ Dené lé idə-é panè: «'Babe, mɔ m'gə kí i lé 'to njèpata kí ta Lubə-ti. ²⁰ Ka-ji-je d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ Lubə-ti dɔ mbal-ti kin, rəmə səi 'painè dow-je d'a kɔsi dɔ-dé nangi nɔ Lubə-ti mɛɛ bebo Jorijaləm-ti.» ²¹ Jeju ilə-é-ti panè: «Dené, ta kí m'ɔw kɛ kidə-i kinlé, 'oo kɛ ta kí tɔgrɔ-ti. Ndɔ madɛ à ree nɔ lé, à to dɔ mbal-ti kin bá a kɔsi dɔ-si

nangi nɔ Bɔbi-ji Lubə-ti al rəm, bá à to mɛɛ bebo Jorijaləm-ti al rəm tɔ. ²² Səi ɔsi dɔ-si nangi nɔ né-ti kí səi 'gəi al, ngə jə lé, jə j'ɔsi dɔ-ji nangi nɔ né-ti kí j'gə, kɔ kaji j rɔ jipi-je-ti. ²³ Ngə dɔkaglo-é à ree – ə ree rəm ngə – adi njékɔsi dɔ-dé nangi-je kí tɔgrɔ-ti d'a kɔsi dɔ-dé nangi nɔ Bɔbi-ji-ti mɛɛ ndil-ti, † kɛ mɛɛ ta kí tɔgrɔ-ti, kɔ njékɔsi dɔ-dé nangi-je kí bə kin bá Bɔbi-m ge-dé. ²⁴ Lubə to ndil, adi njékɔsi dɔ-dé nangi nɔ-é-ti-je d'a kɔsi dɔ-dé nangi mɛɛ ndil-ti, kɛ mɛɛ ta kí tɔgrɔ-ti bane.» ²⁵ Beba dené lé idə Jeju panè: «M'gə kí tɔ kadi Mesi à ree ə ɛ bá 'ba-é Kristi † lé. Loki à ree lé, à kɔr-ji mɛɛ né-je lay.» ²⁶ Jeju ilə-é-ti panè: «Mesi lé to mɔ kí mɔ m'pa sə-i ta kin ya.» ²⁷ Dɔkaglo-é-ti kin ya njéndó né-je liə lé 'təl 'ree rəmə ndil-dé tɛɛ səy kɔ Jeju ɔ pa ta kɛ dené. Bə ya kàrè, dow káre ya kàrè dɔji-é panè: «To ri bá i ɔ 'dɔji-é əse ta ri bá i ɔ 'pa siə wa al rəm.» ²⁸ Beba dené lé iŋə gùm liə lo-é-ti ya ə ɔsi təl ɔw mɛɛ bebo-ti idə dow-je panè: ²⁹ «'Ree ooi dingəm kí idə-m né-je lay kí m'ra kin; dɔmaji à to Kristi lé je bə al wa?» ³⁰ Beba dow-je d'j mɛɛ bebo-ti d'ɔw kɛ rɔ Jeju-ti. ³¹ Dɔ-gangi-é-ti kinlé, njéndó né-je liə 'ra ndoo ta-é-ti panè: «Njéndó dow-je né, uso né bane.» ³² Ngə ɛ idə-dé panè: «Nékuso kí səi 'gəi al ya tɔ nɛ kadi m'uso.» ³³ Beba njéndó né-je 'pa ta dan-dé-ti 'panè: «Dow madɛ à kadi-é né uso je bə.» ³⁴ Jeju idə-dé panè: «Ra ndigi lə njèkulə-m rəm, tɔl ta kullə liə rəm kin ya bá to nékuso-m.» ³⁵ Səi kɛ dɔ-si 'painè: «Nay sɔ bəy bá kɔ à to kijə.» Ngə mɔ m'idə-si m'panè: «Uni kəm-si kɛ taá ə ooi ko-je kí mɛɛ ndɔr-ti kí ɔr adi tɔ kijə kin. ³⁶ Njèkijə ko ingə nékugə dɔji-é rəm, bá ɛ mbɔ kandi né kɔ kiskəm kí sartagangi rəm tɔ. Bə kɔ kadi njèdubi ko dɛ kɛ njèkijə ko 'ra rɔnəl natɛ. ³⁷ Gin-é kin bá gosta kí panè: «Njèdubi ko dubi ə dow kí rangi bá ijə lé to ta kí tɔgrɔ-ti.» ³⁸ Lo kí səi 'rai kullə-ti al ya, mɔ m'ulə-si m'adi ijəi ko-ti. Dow-je kí rangi 'ra kullə rəmə, səi bá ubəi maji-é.» ³⁹ Mɛɛ bebo-é-ti kinlé, dow-je kí dɔnangi Samari-ti nɔ ya d'adi mɛɛ-dé Jeju, kɔ ta kí dené pa rəsi panè: «ɛ idə-m né-je lay kí m'ra.» ⁴⁰ Loki dow-je kí Samari lé 'ree rɔ Jeju-ti rəmə, 'ra ndoo ta-é-ti kadi isi sə-dé, adi ɛ isi nɔ ndɔ joo. ⁴¹ Ə dow-je kí 'tɔ nduy-nduy ya d'adi-é mɛɛ-dé kɔ ta-je liə, ⁴² rəmə d'idə dené lé 'panè: «Jə j'adi mɛɛ-ji kɔ ta-je lə-i al ngə; kɔɔtalə jə ya j'oo ta-je liə kɛ mbi-ji ə j'gə kí tɔgrɔ-ti ɛ to njèkaji dow-je kí dɔnangi-ti ya.»

Jeju adi lapiya ngon lə dow kí boy

Mat 8:5-13; Luk 7:1-10

⁴³ Go ndɔ-ti kí joo lé Jeju iŋə lo kí tin kin ə ɔw dɔnangi Galile-ti lé. ⁴⁴ †Kɔ ɛ ya pa rəsi panè: «Njèpata kí ta Lubə-ti lé, dow-je kí mɛɛ bekoji-é-ti d'a kun ta-é al.» ⁴⁵ ††Loki Jeju ree tɛɛ dɔnangi Galile-ti lé, dow-je kí dɔ-

†† Kɔsi dɔ nangi mɛɛ ndil-ti lé, kɔr mɛɛ-é to kɔsi dɔnangi nɔ Lubə-ti mɛɛ-ji-ti kəy. † Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

†† 4:44 Mat 13:57; Mar 6:4; Luk 4:24 †† †† 4:45 Ja 2:23

† 3:35 Mat 11:27; Luk 10:22

nangi Galile-ti d'uwə-é ki rɔ-dé-ti, kdɔtalə né-je lay kí e ra bebo Jorijaləm-ti dɔkaglo ra nɔy-ti lé dɛ d'oo kɪ kəm-dé. Kdɔ dɛ kàrè d'a lo ra nɔy-ti lé nɔɔ tɔ. ⁴⁶ †Beba e təl ɔw mɛɛ be-ti kí Kana, dɔnangi Galile-ti kí ndɔki e ra man adi təl yibi nduu titi lé. Dow kí boy káre kí njèrakullə kɪ ngar isi mɛɛ bebo Kapernayim-ti é rɔ ngon-é kí dingəm to-é. ⁴⁷ Loki dingəm kinlé oo kí Jeju j dɔnangi Jude-ti ree dɔnangi Galile-ti nɔɔ rəmə, e ɔw ingə-é ə ra ndoo ta-é-ti kadi-é ree adi lapiya ngon-é kí tò ta koy-ti. ⁴⁸ Jeju idə-é panè: «Kinə lé ooi nékɔji-je, kɪ né-je kí tò bəl-bəl kin al lé a kadi mɛɛ-si ndə al.» ⁴⁹ Rəmə dow kí boy kí njèrakullə kɪ ngar lé idə-é panè: «'Babe, 'ree kalangi nè ngon-m lé à koy.» ⁵⁰ Beba Jeju idə-é panè: «Ngon-i lé ingə lapiya ngá é 'təl 'ɔw bee gogi.» Ə dingəm lé ndigi dɔ ta-ti kí Jeju idə-é lé, adi ɔsi təl ɔw kí bee gogi ya tɔ. ⁵¹ Loki e nɔy rebəə bəy ya rəmə, ngan-njékullə-je liə 'tilə kəm-é d'idə-é 'panè: «Ngon-i lé ingə lapiya ngá.» ⁵² Rəmə e dɔji-dé sé rɔ ngon lé tò soti kí kàdɪ kí ban wa? Beba dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «'Ningə ingə ngon lé tagnè kɪ kàdɪ kí káre kí kada.» ⁵³ Ə bɔbi ngon lé gə kí to dɔkàdɪ-é-ti kinlé ya tɔ bá Jeju pa-né sə-n'è ta panè: «Ngon-i lé ingə lapiya ngá.» Beba dingəm-é kinlé adi mɛɛ-é rəm, bá dow-je kí mɛɛ kəy-ti liə kàrè d'adi mɛɛ-dé rəm tɔ. ⁵⁴ Jeju j dɔnangi Jude-ti təl ree dɔnangi Galile-ti gogi bəy bá ra nékɔji kí njèkungi-ti joo kinlé.

Njèrkoy kí Betesda ingə lapiya

Ja 7:19-24; 9:1-17

5 Go né-je-ti kinlé, ndɔ ra nɔy madi lə jipi-je asi, adi Jeju ɔw bebo Jorijaləm-ti.

² Ə mɛɛ bebo Jorijaləm-ti, ngɔsi kɪ tarəbi kí bati-je d'andi-né mɛɛ bebo-ti lé, dangi madi tò-ti nɔɔ, 'ba-é kɪ ta əbrə 'panè Betesda. Lo-é kinlé pal ra-ti mɪ. ³ Gin pal-je-ti kinlé njémɔy-je 'tò-ti nduy-nduy, adi to njékəmtɔ-je, njéməti-je, njérkoy-je [njérkoy mburuki-je 'tò 'ngəbi kadi man lé ləngi. ⁴ Kdɔ taá-taá ya malayka káre ree usi kəm man-ti lé ə ra adi ləngi-ləngi. Ə dow kí man ləngi bá j usi kəm-ti kete lé, lé mɔy liə to mɔy kí ban-ban ya kàrè dowbé ingə lapiya.] ††

⁵ Dingəm káre kí mɔy ra-é bal kɔrmutə gidi-é jinəy joo tò ta man-ti lé nɔɔ tɔ. ⁶ Jeju oo-é kí tò nangi ə gə kí e tò lo kin-ti low nū. Beba dɔji-é panè: 'Ndigi kingə lapiya wa? ⁷ Rəmə njémɔy lé ilə-é-ti panè: 'Babe, loki man ləngi lé, dow kí à kun-m kilə-m kəm-ti ya goto ə loki mɔ ya m'isi m'ndɔr jan-jan kadi m'ɔw m'usi-ti kàrè, dow kí rangi j usi-ti kete nɔ-m-ti rəm. ⁸ Beba Jeju idə-é panè: 'I taá, 'un né tò-i ə 'nɔy. ⁹ Ə tajinati nè ya dingəm lé ingə lapiya adi un né tò-é ə nɔy.

Ndɔ-é-ti kinlé to ndɔ taakoo lə jipi-je, ¹⁰ adi 'boy-je lə jipi-je 'pa kɪ njèkingə lapiya lé 'panè: To ndɔ taakoo adi kuti kí uti né tò-i kinlé to tó-é all! ¹¹ E ilə-dé-ti panè: Njékadi-m lapiya lé ya bá idə-m panè: 'Un né to-i ə

† 4:46 Ja 2:1-11 †† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɪ ji-dé kɪ ta greki.

nɔy. ¹² Dɛ 'təl dɔji-é 'panè: Ngá bá idə-i kadi 'un né tò-i ə 'nɔy wa? ¹³ Ngá njèkingə lapiya lé, gə dowbé al. Kdɔtalə Jeju lé, ur dan kosi dow-je-ti kí d'a lo-é-ti kinlé.

Jipi-je 'tilə ta dɔ Jeju-ti ə Jeju ilə-dé-ti

¹⁴ Go-ti, Jeju ingə dingəm lé takəy-ti lə Lubə ə idə-é panè: Yən, i lé 'ingə lapiya ngá é 'ra majal al nè né kí ngá itə e kin ə kɪ tɛɛ dɔ-i-ti. ¹⁵ Dingəm lé ɔsi təl ɔw idə 'boy-je lə jipi-je lé panè: Dow kí adi-m lapiya lé to Jeju. ¹⁶ Gin-é kin bá jipi-je d'ilə-né ta dɔ Jeju-ti, kdɔtalə e adi lapiya dingəm lé ndɔ taakoo-ti.

¹⁷ Ngá Jeju ilə-dé-ti panè: Bɔbi-m ra kullə sar bone. Mɔ kàrè m'isi m'ra kullə tɔ. ¹⁸ Loki e pa ta kin bè bəy lé, jipi-je 'sangi kəm lo tɔl-é kɪ rɔ tungə-dé itə kí kete-je ya bəy; kdɔtalə ndɔ taakoo kí e ilə kuji dɔ-ti al kin par al, ngá kdɔ pa kí e panè Lubə bá to Bɔbi-n'è kí oji-n'è, adi e ya kɪ dɔ-é oo rɔ-é kí njékasi kɪ Lubə tɔ.

Tɔgi lə Jeju

¹⁹ Beba Jeju təl un ta idə-dé panè: Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; Ngon lé né kí à kasi ra kɪ dɔ rɔ-é ya goto. Ngá né kí Bɔbi-é ra adi-é oo bá e ra. Ə né lay kí Bɔbi Ngon ra lé, Ngon kàrè à ra ya tɔ. ²⁰ Kdɔtalə Bɔbi Ngon lé ndigi ngon-é adi né-je lay kí e isi ra ya ɔji-é. Né-je kí tò bəl-bəl itə né-je kin kàrè Bɔbi Ngon à kɔji-é, kdɔ kadi ɔr ndil-si. ²¹ M'pa bè kdɔ, titi kí Bɔbi Ngon isi adi dow-je 'tɔsi-né 'ndəl d'ində lo 'tɛɛ d'isi kəm kinlé, gangi-é kin ya dow kí Ngon ndigi kadi-é isi kəm lé à kadi-é isi kəm ya tɔ. ²² Rəm bá Bɔbi Ngon gangta dɔ dow-ti al. Ngá e təl kɪ ta kí gangi lay ya adi Ngon-é, ²³ kdɔ kadi dow-je lay d'un ta Ngon-é titi kí d'un-né ta Bɔbi ngon kin bè tɔ. Adi dow kí un ta Ngon al rəmə to Bɔbi-é kí njékulə-é kin ya dowbé un ta-é al tɔ. ²⁴ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dow kí taa ta lə-m ə adi mɛɛ-é njékulə-m lé isi kəm ya sartagangi, adi ta kí gangi goto dɔ-é-ti; dowbé lé, isi kəm bi oy al ngá. ²⁵ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kaglo madi à ree nɔɔ – ə ree ngá rəm – adi to kaglo kí dɛ kí d'oy d'a koo ndi Ngon lə Lubə ə loki d'oo ndi-é rəmə d'a kisi kəm. ²⁶ Kdɔtalə titi kí Bɔbi Ngon to-né njékadi dow-je d'isi kəm lé, gangi-é kin ya e adi-né tɔgi Ngon-é kadi-é to njékadi dow-je d'isi kəm rəm, ²⁷ e adi-é tɔgi kadi-é gangta dɔ dow-je-ti, kdɔ e to Ngon lə dow. ²⁸ Adi ta-je kin ɔr ndil-si al, kdɔ dɔkàdɪ kí kadi dɛ kí 'to be nin-ti d'a koo-né ndi-é asi ngá. ²⁹ Beba dɛ kí 'ra né kí maji lé, d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ kdɔ kisi kəm ə dɛ kí 'ra né kí maji al lé, d'a tɛɛ kdɔ ta kí gangi tɔ. ³⁰ Mɔ lé, né kí m'a ra kɪ dɔ rɔ-m ya goto. Adi m'gangi ta kɪ gangi-é kí Bɔbi-m idə-m-né ya. Ə ta kí gangi lə-m tò njururu, kdɔ né kí mɛɛ njékulə-m ndigi bá m'sangi bi m'sangi né kí mɛɛ-m mɔ bá ndigi al.

³¹ Kinə to mɔ bá m'idə dow-je ta kí dɔ-m-ti rəmə, à to ta kí d'a ndigi al kare. ³² Ngá to dow kí rangi bá idə dow-je ta kí dɔ-m-ti ə m'gə kí ta kí dɔ-m-ti kí e idə-dé

lé, to ta kí tɔgrɔ-ti ya. ³³ †Səi ya uləi dow-je rɔ Jā-ti ə ɛ idə-si ta sɔbi dɔ ta kí tɔgrɔ-ti. ³⁴ Kí sɔbi dɔ-m mə lé, dow bá à kidə dow-je ta kí dɔ-m-ti al. Ngà ta kinlé, m'pa bè kɔɔ kadi aji-né. ³⁵ Jā lé toki lampi kí d'ində pər-ti adi ndógi ə səi 'ndigi ra-i rɔnəl-é asi dɔkaglo madɪ. ³⁶ Mə lé, ta kí toki pa dɔ-m-ti adi uwə dingəm n̄ə itə 'lə Jā kin ya tò nè. Kɔɔtalə kullə-je kí Bɔbi-m adi-m kadi m'ra kinlé, kullə-é-je kin ya tɔji ndaa-ti rəsi-rəsi adi dow-je 'gə kí Bɔbi-m ya ulə-m. ³⁷ †† Bɔbi-m kí ulə-m lé, ɛ ya idə dow-je ta kí dɔ-m-ti. Səi ooi ndi-é nja káre al rəm, bá ooi-é nja káre al rəm tɔ. ³⁸ Ta liə kí ra be mɛɛ-si-ti al kinlé bá səi adi-mi-né mɛɛ-si mə kí ɛ ulə-m lé al tin. ³⁹ Səi isi 'ndəri gin ta-je kí mɛɛ mbete-je-ti kí aa njay, kɔɔ səi 'giri kí a kingəi ta kí sɔbi dɔ kiskəm kí sarta-gangi mɛɛ mbete-é-je-ti. Mbete-é-je kinlé bá isi pa ta kí dɔ-m-ti adi dow-je. ⁴⁰ Rəmə kadi 'reei rɔ-m-ti kɔɔ kadi isi kəm lé, səi 'ndigi al!

⁴¹ Mə lé m'sangi kadi dow-je bá 'piti-m al. ⁴² Ngà m'gə-si kí səi lé 'ndigi Lubə al. ⁴³ Mə m'ree k̄ ri Bɔbi-m é səi uwəi-mi ki rɔ-si-ti al; kin ya dow kí rangi ree k̄ ri-é ɛ ya rəmə, ɛ bá a kuwəi-é ki rɔ-si-ti. ⁴⁴ Səi kí səi ya 'piti-n̄ə bi 'sangi kadi Lubə ya káre-rè bá piti-si al kinlé, a rai ban bá a kadi mɛɛ-si wa? ⁴⁵ Ooi nè a giri kí m'a kilə ta dɔ-si-ti n̄ə Bɔbi-m-ti. Dow kí à kilə ta dɔ-si-ti to Moiyiji kí səi indəi mɛɛ-si dɔ-é-ti kin. ⁴⁶ Kɔɔtalə kinə ooi ta lə Moiyiji ki ta kí tɔgrɔ-ti lé, mə kàrè a kooi ta lə-m ki ta kí tɔgrɔ-ti ya tɔ; kɔɔ to ta-je kí sɔbi dɔ-m bá ndɔki Moiyiji ndàngi. ⁴⁷ Ngà kinə ta-je kí Moiyiji ndàngi kin ya ooi ki ta kí tɔgrɔ-ti al lé, a rai ban ngá bá a kooi ta-je lə-m ki ta kí tɔgrɔ-ti wa?

Jeju adi nékuso dow-je budɔgi lo m̄i

Mat 14:13-21; Mar 6:30-44; Luk 9:10-17

6 Go-ti, Jeju ɔw gidi babo Galile-ti kí 'ba-é babo Tiberiadi tɔ. ² Rəmə kosi dow-je n̄ə ya d'un go-é, kɔɔ kɔw koo né-je kí tò bəl-bəl kí ɛ ra adi-né lapiya njémɔy-je. ³ Jeju ɔw isi dɔ mbal-ti nati k̄i njéndó né-je liə.

⁴ Gangi-é-ti kinlé, ndɔ Paki kí to ndɔ ra n̄əy lə jipi-je n̄əy ngɔsi.

⁵ Loki Jeju un kəm-é oo kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy kí d'ɔw 'ree ki rɔ-é-ti kin bè rəmə, dəji Pilipi panè: «J'a ndogi mbə rá bá j'a kadi dow-je kan d'uso wa?» ⁶ Jeju dəji-é bè kɔɔ n̄ə-né mɛɛ-é koo, kɔɔtalə ɛ gə né kí n'a ra bəti. ⁷ Pilipi idə-é panè: «Lé dow un là kullə kí ndɔ bujoo ya ndogi-né mbə kàrè, à kasi kadi ɔdi rɔ ta dow-je kin sɛ-sɛ lay al.» ⁸ Beba káre dan njéndó né-je-ti liə kí ri-é lə Andre, kí to ngonkɔ Simɔ Piyər idə Jeju panè: ⁹ «Ngon kí dingəm káre ɔ k̄i mbə "ɔrji" m̄i, k̄i kanji joo nè; ngà bay ra-é kinlé à kasi dow-je kí n̄ə kin rá wa?»

¹⁰ Jeju idə njéndó né-je liə panè: «Adi dow-je lé d'isi nangi.» Lo-é kinlé, to lo kí wale kí mbəl n̄ə-ti. Beba

† 5:33 Jā 1:19-27; 3:27-30 †† 5:37 Mat 3:17; Mar 1:11; Luk 3:22

dow-je d'isi nangi. Ə dan dow-je-ti kí d'isi nangi lé, dingəm-je d'a ra budɔgi lo m̄i je bè. ¹¹ Go-ti, Jeju ɔy mbə lé, ra oiyo Lubə ə ləbi dow-je kí d'isi nangi lé; ɛ ra oiyo Lubə bè ya tɔ bá ləbi-dé kanji lé adi d'uso kí mɛɛ-dé ndigi. ¹² Loki dow-je lay d'uso né 'ndan lé, Jeju idə njéndó né-je liə panè: «ɔyi dɔdum-é-je kí n̄əy, kɔɔ kadi né káre ya kàrè n̄əy kɔgi al.» ¹³ Beba mbə kí m̄i lé, dow-je d'uso asi-dé adi njéndó né-je d'ɔy dɔdum-é-je kí n̄əy kàrè dɔgi gidi-é joo. ¹⁴ Loki dow-je d'oo nékɔji kí Jeju ra lé, 'panè: «Tɔgrɔ-ti ya, ɛ kanlé, to njèpata kí ta Lubə-ti kí tò kadi à ree dɔnangi-ti nè lé ya.» ¹⁵ Jeju gə kí d'a ree kuwə-é kɔw siə kɔɔ kində-é ngar; beba ɛ təl ɔr rɔ-é k̄i kár-é ɔw dɔ mbal-ti gogi bəy.

Jeju n̄iyə dɔ man babo-ti

Mat 14:22-34; Mar 6:45-52

¹⁶ Ta ji losɔl-ti lé, njéndó né-je liə d'ɔw njal ta babo-ti, ¹⁷ ə d'ɔw d'al mɛɛ tò-ti kɔɔ kɔw bebo Kapernayim-ti gidi babo-ti. Ndɔ il ya ngá kàrè Jeju ingə-dé al ya bəy. ¹⁸ Rəmə, yəlbo ulə dɔ babo-ti adi man tal bum-bum. ¹⁹ Loki njéndó né-je 'nəl tò d'ɔw à kasi kilometrə m̄i əse mɛkɛ-je bè rəmə, d'un kəm-dé d'oo Jeju kí ɔw n̄iyə dɔ man babo-ti isi ree ki ta tò-ti adi bəl ində bandi-dé gangi. ²⁰ Ngà Jeju idə-dé panè: «To mə bəy é 'bəli all!» ²¹ Dɛ 'ndigi kadi Jeju al mɛɛ tò-ti, rəmə tajinati nè ya, tò ɔsi nangi lo kí d'isi d'ɔw-ti lé.

Jeju to nékuso kiskəm

Jā 3:14-16; 1Jā 5:10-13; 1Kɔ 11:23-26

²² Lo aa go-ti rəmə, kosi dow-je kí 'n̄əy gogi gidi babo-ti d'oo kí lo-é-ti kinlé tò ra káre-rè rəm, bá d'oo kí Jeju al mɛɛ tò-ti nati k̄i njéndó né-je liə al rəm, adi njéndó né-je ya bá d'ɔw k̄i kar-dé. ²³ Ngà dow-je 'ree k̄i tò-je kí rangi kí d'j-né babo Tiberiadi-ti kí tò ngɔsi k̄i lo kí ndɔki 'Babe ra oiyo dɔ mbə-ti bá adi dow-je d'uso lé.

²⁴ Loki kosi dow-je 'gə kí Jeju goto rəm, bá njéndó né-je liə kàrè 'goto rəm lé, dɛ ya d'al mɛɛ tò-je-ti kinlé d'ɔw bebo Kapernayim-ti kɔɔ ndole Jeju. ²⁵ Loki d'ingə Jeju gidi babo-ti lé, 'dəji-é 'panè: Njéndó dow-je né, 'ree 'tɛɛ nè kàd̄i ban wa? ²⁶ Jeju idə-dé panè: Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; səi lé, 'sangi-mi kɔɔtalə né kí usoi 'ndani bi 'sangi-mi kɔɔtalə nékɔji-je kí m'ra m'adi ooi kin al.

²⁷ 'Rai kullə kɔɔtalə nékuso kí à ndum kin al, ngà 'rai kullə kɔɔ nékuso kí tò k̄i dɔ bal-bal kɔɔ kiskəm kí sarta-gangi kí to nékuso kí Ngon lə dow à kadi-si. Kɔɔtalə Ngon lə dow lé, ɛ bá Bɔbi-é Lubə ɔsi-é k̄i pɔ. ²⁸ Kosi dow-je lé, 'dəji Jeju 'panè: J'a ra ri bá j'a ra kullə-je kí mɛɛ Lubə ndigi wa? ²⁹ Beba Jeju idə-dé panè: Né kí Lubə sangi rɔ-si-ti lé, ɛ ndigi kadi adi-mi mɛɛ-si mə Ngon-é kí ɛ ulə-m lé. ³⁰ Dɛ 'təl 'dəji-é 'panè: «Ngà i lé, ri bá to nékɔji kí 'a ra kɔɔ kadi j'oo ə j'adi-i-né mɛɛ-ji wa? Kullə lə-i to ri wa? ³¹ Ndɔki kaji-je d'uso né kí 'ba-é maan diləlo-ti titi kí 'ndàngi-né mɛɛ mbete-ti kí aa njay

'panè: Adì-dé nékuso kí j̄ d̄rā-ti d'uso.»³² Jeju ilā-dé-ti panè: «Ooi maji, m'a kidā-si rəsi; nékuso kí j̄ d̄rā-ti lé, ndōki to Moiyij̄i bá adì-si al, ngà Bōbi-m bá adì-si nékuso kí t̄grō-ti kí j̄ d̄rā-ti.»³³ Kdōtalē nékuso lā Lubā lé, to njèk̄j̄ d̄rā-ti ree kí adì dow-je kí d̄nangi-ti nè d'isi kām.»

³⁴ Beba d̄e d'idā Jeju 'panè: «'Babe, 'adi-ji nékuso kinlé k̄i ndō-é ndō-é ya.»

³⁵ Jeju idā-dé panè: «Mā ya m'to nékuso kí njèkadì dow-je d'isi kām. Dow kí ree rō-m-ti lé bo à ra-é al ya sar rām, bá dow kí adì-m m̄e-é kārè kundā à ra-é al ya sar rām t̄. ³⁶ Ngà lé m'idā-si m'panè: "S̄i ooi-mi ya, ngà s̄i adì-mi m̄e-si al." ³⁷ Dow-je lay kí Bōbi-m adì-m-dé lé, d'a ree rō-m-ti ə dow kí ree rō-m-ti lé, m'a tubā-é al; ³⁸ Kdōtalē mā lé m'j̄ d̄rā-ti m'ree kdō ra né kí m̄e-m mā bá ndigi al, ngà Lubā kí ulā-m lé bá m'ree kdō ra né kí m̄e-é ndigi. ³⁹ Ə Lubā kí ulā-m lé, ndigi kadì dow-je lay kí n'adì-m-dé kinlé, m'adì dow kārē dan-dé-ti n̄ȳ k̄ḡi al, ngà kadì m'adì-dé 't̄si 'ndəl d'indā lo 't̄e d̄b̄ȳ ndō-ti.»

⁴⁰ «Né kí Bōbi-m ndigi ɛn: Kadì dow kí oo Ngon ə adì-é m̄e-é rām, isi kām sartagangi ə m'a kadì-é t̄si ndəl indā lo t̄e d̄b̄ȳ ndō-ti.»⁴¹ Jipi-je 'yun ta dō-é-ti, kdō pa kí ɛ panè: «Mā ya m'to nékuso kí j̄ d̄rā-ti lé, ⁴² adì d̄e 'panè: "Ǝ kanlé, ɛ ya to Jeju kí ngon lā Jojepi, kí j'ḡai k̄-é-je k̄i b̄bi-é-je maji lé ya al wa? Ngà ra ban bá ɛ panè n'j̄ d̄rā-ti wa?"»

⁴³ Jeju idā-dé panè: 'Yuni ta dan-si-ti al. ⁴⁴ Dow kí Bōbi-m kí njèkulā-m ndō-é ree siə rō-m-ti al lé, dowbé à kasi ree rō-m-ti k̄i dō rō-é al; ə dow kí ree rō-m-ti lé, m'a kadì-é t̄si ndəl indā lo t̄e d̄b̄ȳ ndō-ti. ⁴⁵ M̄e mbete-ti lā njépata-je kí ta Lubā-ti lé, 'ndàngi 'panè: «Dow-je lay ya Lubā à ndō-dé né.» Dow kí rá-rá kí oo ta kí ta Bōbi-m Lubā-ti ə t̄l rō-é go-ti lé, à ree rō-m-ti. ⁴⁶ Dow kí oo Bōbi-m ya goto; njèk̄j̄ rō Lubā-ti ya kārē-rē ə oo Bōbi-m. ⁴⁷ Ooi maji, m'a kidā-si rəsi; dow kí adì-m m̄e-é lé, isi kām ya sartagangi. ⁴⁸ Mā lé, m'to nékuso kí njèkadì dow-je d'isi kām. ⁴⁹ Né kí 'ba-é maan lé, ka-si-je d'uso dilālo-ti ya, ngà d'oy. ⁵⁰ Nékuso kí j̄ d̄rā-ti kadì dow uso ə à koy al lé ɛn: ⁵¹ Mā bá m'to nékuso kiskām kí j̄ d̄rā-ti ree. Dow kí uso né-é kinlé rām, à kisi kām ya sartagangi. Ə nékuso kí m'a kadì lé, to d̄-m ya bá m'a kadì, kdō kadì dow-je kí d̄nangi-ti nè d'isi-né kām.

⁵² Ta kinlé ra adì jipi-je 'naji-n̄ȳ ta dan-dé-ti 'panè: Dow kanlé à ra ban bá à kadì-ji d̄-é j'uso wa? ⁵³ Beba Jeju idā-dé panè: Ooi maji, m'a kidā-si rəsi; kinā usoi d̄ Ngon lā dow al rām, bá kinā ɔyi m̄asi-é al rām lé, à kisi kām ndā al. ⁵⁴ Dow kí uso d̄-m rām bá ɔy m̄asi-m rām lé, isi kām sartagangi ə m'a kadì-é t̄si ndəl indā lo t̄e d̄b̄ȳ ndō-ti rām t̄. ⁵⁵ Kdōtalē d̄-m to nékuso kí t̄grō-ti rām, bá m̄asi-m to nék̄ȳ kí t̄grō-ti rām t̄. ⁵⁶ Dow kí uso d̄-m rām, bá ɔy m̄asi-m rām lé, dowbé isi m̄e-m-ti rām, bá mā kārē m'isi m̄e-é-ti rām t̄. ⁵⁷ «Bōbi-m kí ulā-m lé to njèkisi kām, adì mā m'isi kām k̄i takul-é; bē

ya t̄, dow kí uso d̄-m lé, à kisi kām k̄i takul-m t̄.»⁵⁸ Ǝ bá to nékuso kí j̄ d̄rā-ti lé. To ḡā nékuso kí ndōki ka-si-je d'uso ya, ngà d'oy kin al. Nékuso-é kinlé, dow kí uso rām, à kisi kām ya sartagangi.

⁵⁹ Ǝ bá to ta-je kí Jeju pa ndō-né dow-je né m̄e k̄ȳk̄w̄n̄ȳ-ti lā jipi-je bebo Kapernayim-ti.

⁶⁰ Njéndó né-je liə n̄ȳ ya, loki d'oo ta-je kin bē lé, 'panè: «Ta kinlé ngā n̄ȳ! N̄ȳ bá à ndigi dō-ti siə wa?»

⁶¹ Jeju ḡā m̄e-é-ti kí njéndó né-je 'yun ta dō ta-ti liə lé, adì d̄aji-dé panè: «Ta kí m'pa lé tugā-si jigi-ti wa? ⁶² Ə kinā lé ooi Ngon lā dow kí j̄ isi ɔw ki lo-ti kí ndōki isi-ti kete lé ə a painè ri ngā wa?» ⁶³ Ndil kí aa njay bá to njèkadì dow isi kām. To né kí dow à kasi ra ndā al. Ta-je kí m'idā-si kinlé bá à kadì dow Ndil kí aa njay rām, à kadì dow isi kām rām. ⁶⁴ Ngà dow-je madì d'ā dan-si-ti nè ya d'adì m̄e-dé al. Jeju pa bē kdōtalē dow-je kí dan-ti-je kí d'adì m̄e-dé al lé, ɛ ḡā-dé lo kulā gin-é-ti ya rām, bá dow kí à kun dō-é kārē, ɛ ḡā-é lo kulā gin-é-ti ya rām t̄. ⁶⁵ Jeju ilā dō-ti panè: «Gin-é kin bá m'idā-si-né m'panè: Dow kí Bōbi-m iḡā tarābi adì-é kadì ree rō-m-ti al lé, dowbé à kasi ree rō-m-ti k̄i dō rō-é al.»

⁶⁶ Dōkaglo-é-ti kinlé, njéndó né-je liə n̄ȳ d'ɔr rō-dé k̄ḡi rō-é-ti 'mbati kun go-é. ⁶⁷ Beba Jeju d̄aji njéndó né-je liə kí d̄ḡi gidì-é joo panè: «Ə s̄i ə 'ndigi k̄wi s̄ā-dé al wa?» ⁶⁸ †Sim̄ Piyār ilā-é-ti panè: «'Babe, j̄e j'a k̄w̄ go n̄ȳ-ti b̄ȳ wa? I ya bá ta-je kí dow à kisi-né kām sartagangi lé t̄o rō-i-ti. ⁶⁹ Beba j̄e j'adì m̄e-ji rām, j̄e j'ḡā kí i bá 'to njèkaa njay kí Lubā mb̄ti-i rām.» ⁷⁰ Jeju ilā-dé-ti panè: «S̄i kí d̄ḡi gidì-é joo lé, to mā ya m'mb̄ti-si lay ya al wa? Ngà dow kārē dan-si-ti bá to dow lā S̄u!»⁷¹ Jeju pa ta kinlé s̄bi-né dō Judasi ngon lā Sim̄ Iskariyoti. Kdōtalē Judasi kí to kí dan njéndó né-je-ti kí d̄ḡi gidì-é joo kinlé ya bá à kun dō Jeju.

M̄eḡḡā lā ngank̄ Jeju

Jā 5:44; 15:18-19; Mat 10:16

7 Go-ti, Jeju njiyā ḡaki lo kí d̄nangi Galile-ti ḡaki-ḡaki. Ǝ ndigi k̄w̄ d̄nangi Jude-ti al, kdōtalē 'boy-je lā jipi-je 'sangi t̄l-é.

² Ndō kí kadì jipi-je 'ra-né n̄ȳ k̄ȳk̄am-je † lā-dé n̄ȳ nḡsi. ³ Beba ngank̄ Jeju d'idā-é 'panè: 'Iḡā lo kí nè kin ə 'ɔw d̄nangi Jude-ti kdō kadì njéndó né-je lā-i d'oo né-je kí isi 'ra ra lé t̄ bane. ⁴ Dow kí ndigi t̄ji rō-é kadì dow-je 'ḡā-é lé, b̄ɔɔ rō-é ra né al. Titi kí 'isi 'ra-né né-je kinlé, 't̄ji rō-i adì dow-je lay 'ḡā-i. ⁵ Ngank̄-é-je lé 'pa bē kdōtalē d̄e ya kārē d'adì-é m̄e-dé al rām t̄. ⁶ Ǝ idā-dé panè: Mā lé d̄kaglo-é lā-m n̄ȳ b̄ȳ; ngà s̄i rām, d̄kaglo lā-si to k̄i ndō-je lay. ⁷ S̄i lé, dow-je kí d̄nangi-ti nè d'a k̄si-si k̄i ta al; ngà mā rām d'a k̄si-m k̄i ta. Kdōtalē kullā ra-dé-je kí maji al maji al lé m'pa ta dō-ti m'adì dow-je d'oo. ⁸ S̄i ə ɔwi lo ra n̄ȳ-ti lé. Ngà mā bá m'a k̄w̄ al, kdōtalē kaglo k̄w̄-é lā-m asi al b̄ȳ. ⁹ Lok̄i

† 6:68 Mat 16:16; Mar 8:29; Luk 9:20 †† 7:2 Mbl 23:34-44; Kni 29:12-39; Det 16:13-16; Jkr 14:16-19

idə-dé ta-je kin bè lé, ɛ təl isi-né dɔnangi Galile-ti nɔɔ ya.

Kə Jeju bebo Jorijaləm lo ra nɔɔ kəykam-je-ti

¹⁰ Loki ngankɔ Jeju-je d'ɔti d'ɔw lo ra nɔɔ-ti lé rəmə, ɛ kàrè ɔti nɔɔ ya ɔw-ti ɔ.

¹¹ Ndo-je-ti kí d'isi 'ra-né nɔɔ kinlé, jipi-je 'sangi-é ə 'dəji 'panè: ɛ lé ɔ rá wa? ¹² Kosi dow-je 'yun ta dan-dé-ti nɔɔ 'sɔbi-né dɔ-é. Dɛ kí nɔɔ-je 'panè: ɛ to dow kí maji ə dɛ kí dan-ti-je 'panè: Kay! ɛ to njèkur kosi dow-je wale. ¹³ Bè ya kàrè, ta kí sɔbi dɔ-é lé, dow kí pa rəsi ya goto, kɔ 'bəl 'boy-je lə jipi-je.

¹⁴ 'Ra nɔɔ lé d'ɔ danɔ ngá bá Jeju ɔti ɔw takəy-ti lə Lubə ə ndó dow-je né. ¹⁵ Néndó liə ɔr ndil jipi-je adi 'panè: Dow kanlé, ingə néndó al rəm, ngà ra ban bá ɛ gə mbete lə Lubə bè wa? ¹⁶ Jeju ilə-dé-ti panè: Né kí m'ndó dow-je lé, to né kí mɔ bá m'un kɛ dɔ-m al. Ngà to Lubə kí njèkulə-m bá adi m'ndó-dé. ¹⁷ Dow kí ge ra né kí mɛɛ Lubə ndigi lé, kinə to Lubə bá adi-m m'ndó né kinlé dow-je kàrè dowbé à gə rəm əse to né kí mɔ ya m'un kɛ dɔ-m bá m'ndó-dé kàrè dowbé à gə rəm ɔ. ¹⁸ Dow kí un ta kɛ dɔ-é ya pa pa lé, to dow kí isi sangi ríba kí sɔbi dɔ-é ɛ ya. Ngà dow kí isi sangi ríba lə njèkulə-é lé, ɛ bá to njèra né kí tɔgrɔ-ti ə né ra kí njuru-ru al goto ɔ-é-ti. ¹⁹ Moiyiji adi-si ndukun ya al wa? Ngà dow káre-rè kí kadi təl ɔ-é go-ti ya goto. Rəmə kɔ ri bá 'sangi kadi 'tɔli-mi wa? ²⁰ Beba kosi dow-je d'ilə-é-ti 'panè: I lé 'ɔw kɛ ndil kí maji al mɛɛ-i-ti nɔɔ. Nɔɔ bá sangi kɔ tɔli-wa? ²¹ Jeju təl ilə-dé-ti panè: M'ra né káre-rè bəy ya ə sɔi lay ya ndil-si tɛɛ sɔy. ²² Moiyiji un ndu adi-si kadi ijəi ngan-si-je ganjangi ə to né kí d'ulə gin-é dɔ Moiyiji-ti nè al, ngà to ka-ji-je kí low bá d'ulə gin-é. Ə ndo taakoo ya sɔi ijəi dow ganjangi. ²³ †Sɔi ijəi dow ganjangi ndo taakoo-ti bè, kɔ kadi ali-né dɔ ndukun lə Moiyiji al. Ngà kɔ ri bəy bá daji ɔ dow biki ya m'adi-é lapiya ndo taakoo-ti rəmə, sɔi adi wɔngi rasi dɔ-m-ti bəy wa? ²⁴ Ooi ɔ dow kí ndaa-ti nè bá 'gangi-né ta al; ngà 'gangi ta gangi kí njururu bane.

²⁵ Dow-je kí dan-ti-je kí bebo Jorijaləm-ti 'panè: Dow kí 'boy-je lə jipi-je d'isi 'sangi-é kɔ tɔl-é lé ya ban al wa? ²⁶ Ooi, ɛ ɔ pa ta ndaa-ti rəsi takəm dow-je-ti ə ta káre ya kàrè dow pa siə dɔ-ti al rəm. Adi 'boy-je lə-ji 'ndigi dɔ-ti kí ɛ kan bá to Kristi †† lé ya tɔgrɔ-ti wa?

²⁷ Loki Kristi à ree lé, dow kí à gə lo kí j-ti ya goto. Ngà dow kanlé, jəi j'gəi lo kí j-ti. ²⁸ Jeju ɔ ndó dow-je né takəy-ti lə Lubə ya rəmə ɛ pa ta kɛ ndi-é kí boy panè: Adi 'painé 'gəi-mi rəm, 'gəi lo kí m'j-ti rəm al ban! Mɔ lé, m'ree kɛ dɔ ɔ-m al. Njèkulə-m lé to njèra né kí tɔgrɔ-ti, ngà gə bá sɔi 'gəi-é al. ²⁹ Mɔ m'gə-é kɔ m'j ɔ-é-ti bá m'ree mɔ tin rəm, bá to ɛ bá ulə-m rəm ɔ.

³⁰ Beba dɛ 'sangi kadi d'uwə-é, ngà dow kí asi kadi uwə-é goto, kɔtələ dɔ gangi lo kuwə-é nɔɔ bəy.

³¹ Dow-je nɔɔ dan kosi dow-je-ti d'adi mɛɛ-dé Jeju lé ə 'panè: Loki Kristi lé, à ree rəmə, ɛ à ra nékɔji-je nɔɔ kitə dow kanlé bəy ban wa? ³² Ta-je kí dow-je 'pa nɔɔ-m-nɔɔ 'sɔbi-né dɔ Jeju lé, usi mbi Parisi-je-ti. Beba njèkun dɔ njégugnə-je, kɛ Parisi-je d'ulə njéngəm takəy lə Lubə kadi d'ɔw d'uwə-é.

³³ Beba Jeju panè: «M'a kisi sə-si ndɛ bəy bá m'a təl kɔw ɔ njèkulə-m-ti. ³⁴ Loki m'a kɔw lé, a sangi-mi ngà a kingəi-mi al rəm, bá lo kí m'a kɔw-ti lé kàrè a kasi kɔwi-ti al rəm ɔ.» ³⁵ Rəmə jipi-je 'pa-nɔɔ ta dan-dé-ti 'panè: «Kɔw ə ɛ à kɔw rá ya bá j'a kingəi-é-né al lé wa? ɛ à kɔw ɔ ngankɔ-ji-je-ti kí 'sane-nɔɔ d'isi be lə grɛki-je, kɔ kadi n'ndó né grɛki-je wa? ³⁶ ɛ panè: "A sangi-mi, ngà a kingəi-mi al. Lo kí m'a kɔw-ti lé kàrè a kasi kɔwi-ti al. Ta kinlé kɔr mɛɛ-é tɔ ban wa?"»

³⁷ Sɔy ndo ra nɔɔ kəykam-je, adi to ndo kí boy nɔɔ kin bá Jeju j ɔ taá, pa ta kɛ ndi-é kí boy panè: Dow kí kundə man ra-é rəmə, kadi-é ree ɔ-m-ti ɔy man. ³⁸ Dow kí adi-m mɛɛ-é lé, man ba-je kí à kadi dow-je kiskəm ya à kɛ mɛɛ-é-ti lo bul-bul titi kí mbete kí aa njay pa-né bè. ³⁹ Ta kinlé, Jeju pa sɔbi-né dɔ Ndil kí aa njay kí dɛ kí d'adi-n'è mɛɛ-dé d'a kingə. Dɔkaglo-é-ti kinlé Lubə adi Ndil kí aa njay al bəy, kɔ Lubə tɔji ríba lə Jeju ndaa-ti rəsi al bəy.

⁴⁰ Loki dow-je kí dan-ti-je dan kosi dow-je-ti d'oo ta-je kinlé rəmə 'panè: Dow kanlé to njèpata kí ta Lubə-ti ya tɔgrɔ-ti. ⁴¹ Dɛ kí nɔɔ-je 'panè: Dow kanlé to Kristi. Rəmə dɛ kí rangi 'panè: Kristi lé à kɛ dɔnangi Galile-ti ban wa? ⁴² Mbete kí aa njay panè: Kristi lé, à tɛɛ gin kɔji-ti lə Dabidi mɛɛ be-ti kí Betlekem kí to be lə Dabidi.

⁴³ Beba ta kí sɔbi dɔ Jeju lé, ta dow-je asi-nɔɔ dɔ-ti al adi 'gángi-né-nɔɔ. ⁴⁴ Dow-je kí dan-ti-je dan-dé-ti 'ndigi kuwə Jeju ya, ngà dow kí asi kadi uwə-é goto.

⁴⁵ Njéngəm takəy lə Lubə lé, 'təl d'ɔw ɔ njèkun dɔ njégugnə-je-ti, kɛ Parisi-je lé rəmə, 'dəji-dé 'panè: Kɔ ri bá uwəi-é 'reei siə al wa? ⁴⁶ Njéngəm takəy lə Lubə lé, d'ilə-dé-ti 'panè: Ta-je kí dingəm kin pa lé to ta kí dow pa nja káre al ya bəy! ⁴⁷ Rəmə Parisi-je lé d'j sə-dé dɔ-ti 'panè: Sɔi lé ya kàrè adi-é ur-si wale bəy ɔ al ban!

⁴⁸ Dow káre-rè kí dan 'boy-je-ti əse dan Parisi-je-ti adi-é mɛɛ-é adi ooi nɔɔ ban wa? ⁴⁹ Ngà kosi dow-je kanlé, to gə bá 'gə ndukun lə Lubə al. Dɛ 'to dow-je kí ndɔl uwə dɔ-dé. ⁵⁰ †Nikodəm kí to káre dan 'boy-je-ti kí ndɔki ree ingə Jeju lé idə-dé panè: ⁵¹ Kí go ndukun-ti lə-ji ya lé, 'a koo ta ta dow-ti al rəm, 'a gə né kí dowbé lé ra al rəm ya 'a gangta dɔ-é-ti wa? ⁵² Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: I 'ɔw kɛ to dow kí dɔnangi Galile-ti ɔ ngá wa? 'Ndó ndukun maji 'oo ə 'a gə kí njèpata kí ta Lubə-ti à kɛ dɔnangi Galile-ti al. ⁵³ [Go-ti, nɔɔ-nɔɔ ya ɔti ɔw be liə-liə.

† 7:23 Jə 5:9 †† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

‡ 7:50 Jə 3:1,2

Ta kí sɔbi dɔ dené kí d'uwə-é dɔ kaya-ti

8 Jeju ɔw dɔ mbal kə kagi Olibiye-je-ti. ² Ngà kɛ ndɔge rati ya ɛ təl ree takəy-ti lə Lubə gogi ə dow-je lay 'ree rɔ-é-ti. Beba ɛ isi nangi isi ndó-dé né. ³ Rəmə njéndó dow-je ndukun-je, kɛ Parisi-je d'uwə dené káre dɔ kaya-ti 'ree siə rɔ Jeju-ti d'adi-é ɔ dan dow-je-ti danɔ. ⁴ Ngà bá d'idə Jeju 'panè: «Njéndó dow-je né, dené kanlé j'uwə-é dɔ kaya-ti. ⁵ Ə mɛɛ ndukun-ti lé, Moiyiji un ndu adi-ji, kɔ kadi ko dené-je kí bè kinlé j'tilə-dé kɛ ər j'tɔl-dé kɔgi. Ngà i ə 'a pa ta dɔ-ti panè ri wa?» ⁶ Dɛ 'dəji-é ta kinlé bè kɔ kingə-né ta madi ta-é-ti, kɔ kadi d'ilə-né ta dɔ-é-ti. Ngà Jeju ulə dɔ-é nangi ə isi tijə né nangi kɛ ngon ji-é. ⁷ Loki 'dəji-é ta kəm-dé kete-kete lé, ɛ rɔ dɔ-é taá idə-dé panè: «Dow kí dan-si-ti kí ra majal nja káre al bəy ya ə un ər ilə-né dené lé dɔsəy.» ⁸ Ə Jeju təl ulə dɔ-é nangi gogi ə isi tijə né nangi ya bəy. ⁹ Loki d'oo ta-je kin bè lé [mɛɛ-dé uwə-dé kɛ ta] † adi d'j káre-káre, j dɔ dɛ-ti kí 'tɔgi nɔ-ti ya [sar dɔ sɔy-dé-je-ti.] Beba Jeju kɛ dené lé ya par 'nəy danɔ dan kosi-je-ti. ¹⁰ Rəmə Jeju rɔ dɔ-é taá ə dəji dené lé panè: Dené, njékilə ta dɔ-i-ti-je lé d'ɔw rá wa? Dow káre ya kàrè gangta dɔ-i-ti al wa? ¹¹ Ə dené lé ilə-é-ti panè: 'Babe, dow gangta dɔ-m-ti al. Beba Jeju idə-é panè: «Mə kàrè m'gangi ta dɔ-i-ti al ya tɔ ə ɔw, ngà majal bá gogi rangi 'ra al ngá.» ††

Jeju pa ta rəsi dɔ kullə-ti liə adi dow-je

¹² †Jeju pa ta kí rangi ya bəy adi dow-je panè: Mə lé, m'to londógi lə dɔnangi. Dow kí un go-m lé à njiyə lo kí ndul-ti al, ngà à kingə lo kí ndógi kí to kiskəm. ¹³ ††Rəmə Parisi-je pa siə 'panè: Ta kí sɔbi dɔ-i bá i ya 'ə 'pa adi dow-je kin ya rəmə tɔji kí to ta kí tɔgrɔ-ti al. ¹⁴ Beba Jeju ilə-dé-ti panè: Lé mə ya m'pa ta kí sɔbi dɔ-m m'adi dow-je kàrè, ta kí m'pa lé to ta kí tɔgrɔ-ti ya. Kɔ mə m'gə lo kí m'j-ti rəm, m'gə lo kí m'isi m'ɔw-ti rəm tɔ. Ngà sɔi rəmə, 'gəi lo kí m'j-ti al rəm, bá 'gəi lo kí m'a kɔw-ti al rəm tɔ. ¹⁵ Sɔi 'gangi ta kí go lo koo-ti lə dow. Ngà mə, m'gangi ta dɔ dow-ti al. ¹⁶ Ə kinə mə m'gangi ta kàrè, ta kí gangi lə-m ɔw nati kɛ ta kí tɔgrɔ-ti. Kɔ mə m'ə kɛ kár-m al. Bɔbi-m kí njékulə-m lé ə sə-m nati. ¹⁷ Mɛɛ ndukun-ti lə-si lé, 'ndàngi 'panè né kí dow-je joo 'pa ta dɔ-ti kinlé, né-é to tó-é. ¹⁸ Mə m'pa ta kí sɔbi dɔ-m mə ya m'adi dow-je rəm, bá Bɔbi-m kí ulə-m lé kàrè pa ta kí sɔbi dɔ-m adi dow-je rəm tɔ. ¹⁹ Rəmə 'dəji-é 'panè: Bɔbi-i lé ə rá wa? Ə Jeju ilə-dé-ti panè: Sɔi 'gəi-mi al rəm, bá 'gəi Bɔbi-m al rəm. Kinə 'gəi-mi rəmə a gəi Bɔbi-m tɔ. ²⁰ Jeju ə takəy-ti lə Lubə ngɔsi kɛ lo kilə kadkare kadi Lubə ə ndó né dow-je bá pa-né ta-je kinlé. Dow ya kàrè uwə-é al, kɔtələ dɔkàdɛ liə asi al

† Ta-je kí tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta greki. †† Ta-je kí tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta greki. † 8:12 Mat 5:14; Jā 9:5 †† 8:13 Jā 5:31

bəy. ²¹ Jeju təl idə-dé bəy panè: M'a kɔw, sɔi a sangi-mi ə sɔi a koyi dan majal-je-ti lə-si. Lo kí m'a kɔw-ti lé, sɔi a kasi kɔwi-ti al. ²² Jipi-je 'panè ɛ ɔw kɛ tɔl rɔ-é ɔbi. Kɔ ɛ panè: Lo kí m'a kɔw-ti lé sɔi a kasi kɔwi-ti al. ²³ Jeju ilə-dé-ti panè: Sɔi 'toi kí dɔnangi-ti nè, ngà mə m'to kí taá dɔrɔ-ti. Sɔi 'toi kí 'lə dɔnangi, ngà mə m'to kí 'lə dɔnangi al. ²⁴ Gin-é kin bá m'idə-si-né m'panè a koyi dan majal-je-ti lə-si. Kɔ kinə adi mɛɛ-si kí mə m'to njékisi † lé al rəmə, a koyi dan majal-je-ti lə-si ya. ²⁵ Ə dɛ 'dəji-é 'panè: I 'to nɔ? Rəmə Jeju ilə-dé-ti panè: Ta kinlé lo kulə gin-é-ti nū ya m'idə-si! ²⁶ M'ɔw kɛ ta-je nɔ kí sɔbi dɔ-si kadi m'pa rəm, kadi m'gangta dɔ-ti rəm. Ngà njékulə-m lé to njèpata kí tɔgrɔ-ti ə ta kí m'oo ta-é-ti bá m'pa m'adi dow-je kí dɔnangi-ti nè. ²⁷ Ta kí Jeju idə-dé lé dɛ 'gəi kí to ta kí sɔbi dɔ Bɔbi-é Lubə al. ²⁸ Beba Jeju idə-dé panè: «Loki a kuni Ngon lə dow kí taá bá a gəi kí mə lé m'to njékisi rəm, m'ra né kɛ dɔ rɔ-m al rəm. Ngà né kí Bɔbi-m ndó-m bá m'idə dow-je. ²⁹ Njékulə-m lé ə sə-m nati. ɛ iŋə-m kɛ kár-m al. Kɔtələ mə m'ra né-je kí nəl-é kɛ ndɔ-je lay.»

³⁰ Loki Jeju pa ta-je kin bè lé, dow-je nɔ d'adi-é mɛɛ-dé. ³¹ Beba ɛ idə jipi-je kí d'adi-é mɛɛ-dé lé panè: «Kinə əi dɔ ta-ti lə-m njàngi rəmə, sɔi 'toi njéndó né-je lə-m kí tɔgrɔ-ti. ³² Sɔi a gəi ta kí tɔgrɔ-ti ə ta kí tɔgrɔ-ti à taa-si kilə-si taá.» ³³ ††Dɛ d'ilə-é-ti panè: «Jɛ j'to nganka Abrakam ə jɛ j'to bə-je lə dow nja káre al, ngà ban bá i 'panè ta kí tɔgrɔ-ti à taa-ji kilə-ji taá bəy wa?» ³⁴ Jeju ilə-dé-ti panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dow kí rá-rá kí ra majal lé to bə lə majal. ³⁵ Ə bə lé ɛ à kisi mɛɛ kəy-ti lə 'ba-é sar al, ngà ngon lə njékəy bá à kisi-ti sarta-gangi. ³⁶ Beba kinə mə Ngon lə Lubə ya m'taa-si m'ilə-si taá rəmə, a toi bə-je al ya tɔgrɔ-ti. ³⁷ M'gə kí sɔi 'toi nganka Abrakam ya ngà sɔi 'sangi kɔ tɔli-mi, kɔtələ 'mbati ta lə-m. ³⁸ Mə m'pa ta dɔ né-ti kí m'oo rɔ Bɔbi-m-ti ə sɔi kàrè ta kí ooi ta bɔbi-si-ti bá 'rai-né né tɔ.» ³⁹ Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «Jɛ j'to kí gin ka-ti lə Abrakam.» Ə Jeju idə-dé panè: Kinə 'toi kí gin ka-ti lə Abrakam rəmə, 'rai kullə ra Abrakam tɔ bane ††. ⁴⁰ Ngà kí ngɔsnè kinlé sɔi 'ndigi 'tɔli-mi, mə kí m'idə-si ta kí tɔgrɔ-ti kí m'oo ta Lubə-ti. Né-é kin to né kí Abrakam ra al. ⁴¹ Ngà sɔi lé 'rai kullə ra bɔbi-si. Dɛ d'idə-é panè: «Jɛ 'to ngan-je kí bɔbi-ji goto al. Bɔbi-ji ra káre-rè ə to Lubə.» ⁴² Jeju idə-dé panè: «Kinə Lubə ya to Bɔbi-si rəmə lé a ndigi-mi, kɔ m'j rɔ Lubə-ti bá m'ree; m'ree kɛ dɔ rɔ-m al, ngà to ɛ bá ulə-m. ⁴³ Kɔ ri bá sɔi 'gəi mɛɛ ta lə-m al wa? Kɔ sɔi asi ndigi dɔ ta-ti lə-m al. ⁴⁴ Sɔi lé, bɔbi-si to Sú, adi sɔi 'ndigi rai né-je kí mɛɛ bɔbi-si ndigi. ɛ to njétɔl dow-je lo kulə gin-é-ti nū ə ɛ ə dɔ ta kí tɔgrɔ-ti al, kɔ ta kí tɔgrɔ-ti goto ta-é-ti. Loki ɛ ədi ta lé, to ta-je liə kí mɛɛ-é-ti ya bá ɛ tɛɛ-né tin; kɔ ɛ to njékədta rəm, bá to

†† Jipi-je 'gir kí Lubə ya kár-é à panè: Mə m'to njékisi (Tɛt 3:14). ††† 8:33 Mat 3:9; Luk 3:8 ††† Ta kinlé, mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta greki lé 'panè: Kinə 'toi kí gin ka-ti lə Abrakam rəmə lé, a rai kullə ra Abrakam tɔ bane.

bɔbi njékædta-je rəm tɔ. ⁴⁵ Ngà mɔ lé, sɔi adi-mi mɛɛ-si al kɔ m'pa ta kí tɔgrɔ-ti. ⁴⁶ Nɔ́ dan-si-ti asi tɔji kí m'ra majal wa? Kinə m'pa ta kí tɔgrɔ-ti lé, kɔ ri bá sɔi adi-mi mɛɛ-si al wa? ⁴⁷ Dow kí to kí lə Lubə lé oo ta lə Lubə. Sɔi ooi ta lə Lubə al, kɔ sɔi 'toi kí liə al.»

⁴⁸ Jipi-je d'ilə Jeju-ti 'panè: «Pa kí j'panè i 'to dow kí dɔnangi Samari-ti rəm, 'ɔw kɔ ndil kí maji al mɛɛ-i-ti rəm kinlé to tó-é ya al wa?» ⁴⁹ Beba Jeju ilə-dé-ti panè: «M'ɔw kɔ ndil kí maji al mɛɛ-m-ti al. Ngà mɔ m'to dow kí m'un ta Bɔbi-m, ngà sɔi bá uni ta-m al. ⁵⁰ Mɔ m'sangi riba lə-m al; dow káre kí njèsangi riba lə-m kɔ njèkadɔ naji ya isi nɔɔ. ⁵¹ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə dow təl rɔ-é go ta-ti lə-m lé, à koy ndɔ al.» ⁵² Beba jipi-je d'idə-é 'panè: «Kí nè kinlé, j'gə kí ɔw kɔ ndil kí maji al mɛɛ-i-ti nɔɔ. Abrakam oy, njépata-je kí ta Lubə-ti kàrè d'oy tɔ ə i panè: "Kinə dow təl rɔ-é go ta-ti lə-m lé, à koy ndɔ al." ⁵³ Sé i 'boy itə ka-ji Abrakam kí oy lé wa? Njépata-je kí ta Lubə-ti kàrè d'oy rəm, ngà i oo rɔ-i ki nɔ́ ya wa?» ⁵⁴ Jeju ilə-dé-ti panè: «Kinə mɔ ya m'ɔsi gajɔ rɔ-m rəmə, ɔsi gajɔ rɔ lə-m to né kí kɔgi kare. To Bɔbi-m bá ɔsi gajɔ-m ə ɛ bá sɔi 'painè to Lubə lə-si! ⁵⁵ Ə sɔi 'gəi-é al; ngà mɔ m'gə-é. Kinə m'panè m'gə-é al rəmə, m'a to njékædta madi-si tɔ. Ngà m'gə-é rəm, bá m'təl rɔ-m go ta-ti liə rəm. ⁵⁶ Ka-si Abrakam ra rɔnəl nɔ́, loki ɛ gir kí n'a koo ndɔ ree lə-m. ɛ oo ndɔ ree lə-m ə ra-né rɔnəl.» ⁵⁷ Rəmə jipi-je 'pa siə 'panè: «I kan, 'ra bal kɔrmɔ al bəy ya rəmə i 'ba rɔ-i njékoo Abrakam al ban wa!» ⁵⁸ Jeju idə-dé panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kete bá kadɔ Abrakam isi lé, mɔ m'isi nɔɔ ngá.» ⁵⁹ Rəmə dɛ 'kote ər-je kɔ tilə-é-né, ngà Jeju ɔti bɔyɔ rɔ-é ə ɔti rangi takəy-ti lə Lubə.

Jeju adi dingəm kí kəm-é tɔɔ lo koji-é-ti oo lo

Mar 8:22-25; 10:46-52

9 Jeju isi dəə rəmə, oo dingəm kí kəm-é tɔɔ lo koji-é-ti. ² Beba njéndó né-je liə 'dəji-é 'panè: Njéndó dow-je né, dingəm kanlé, njékoji-é-je bá 'ra majal əse to dajɔ rɔ-é ya bá ra majal bá kəm-é tɔɔ-né lo koji-é-ti bə wa? ³ Jeju idə-dé panè: To ta lə majal liə əse majal lə njékoji-é-je bá kəm-é tɔɔ-né tin al; ngà tò bə kɔ kadɔ Lubə ɔji-né tɔgi-é ndaa-ti rəsi takəm dow-je-ti kɔ takul-é. ⁴ Kada nè kin ya adi j'rai kullə-je lə njèkulə-m; kɔ kinə ndɔ il rəmə, dow à kasi ra kullə al ngá. ⁵ †Loki m'isi dɔnangi-ti nè bəy lé, m'to londógi lə dɔnangi.

⁶ Jeju pa ta kin bə ngá bá tubə man ta-é nangɔ lɔy-né nangɔ, ɔr kəm njékæmtɔ-ti lé ⁷ ə idə-é panè: 'ɔw 'togi kəm-i man dangɔ-ti kí 'ba-é Silowe kí kɔr mɛɛ-é to: Ngonnjékullə. Beba njékæmtɔ lé ɔw dangɔ Silowe-ti lé ɔw togɔ kəm-é; ə loki isi təl rəmə, oo lo. ⁸ Beba njé-takəy-je liə kɔ dow-je kí kete d'oo-é kí to njékisi kɔy né lé 'panè: ɛ kan ya bá to njékisi kɔy né lé al wa? ⁹ Dɛ kí nɔ́-je 'panè: To ɛ ya. Dɛ kí dan-ti-je 'panè: To dow kí

tangə siə bi to ɛ al. Ə ɛ ya panè: To mɔ ya. ¹⁰ Beba dɛ 'dəji-é 'panè: Ra ban bá kəm-i lé oo lo wa? ¹¹ Njékæmtɔ lé ilə-dé-ti panè: Dingəm kí 'ba-é Jeju bá lɔy nangɔ ɔr kəm-m-ti ə idə-m panè: 'ɔw 'togi kəm-i man dangɔ-ti kí 'ba-é Silowe. Beba m'ɔw m'togi kəm-m ya rəmə kəm-m oo lo. ¹² Dɛ 'dəji-é 'panè: Dingəm lé ɔ rá wa? ɛ kí kete to njékæmtɔ lé panè: M'oo lo kí ɔw-ti al. ¹³ Rəmə dɛ d'ɔr ɛ kí kete to njékæmtɔ lé d'ɔw siə rɔ Parisi-je-ti. ¹⁴ Ə to ndɔ taakoo-ti lə jipi-je bá Jeju lɔy-né nangɔ ɔr kəm-é-ti adi-é oo-né lo tin. ¹⁵ Beba Parisi-je lé kàrè 'dəji ɛ kí kete to njékæmtɔ lé se ra ban bá kəm-é lé oo lo wa? ɛ idə-dé panè: ɛ lɔy nangɔ ɔr kəm-m-ti ə m'ɔw m'-togi rəmə m'oo lo. ¹⁶ Loki ɛ pa ta kin bə rəmə, Parisi-je kí nɔ́-je 'panè: To dow kí j rɔ Lubə-ti al, kɔtələ ilə kuji dɔ ndɔ taakoo-ti al. Ngà dɛ kí dan-ti-je 'panè: Dow kí to njèramajal lé, à ra ban bá à ra nékoji-je kí titi-nɔ́ bə kin wa? ¹⁷ Ra adi gángi-nɔ́ tò dan-dé-ti. Beba dɛ 'təl 'dəji-é bəy 'panè: I ya bə lé, ta ri bá i pa dɔ dow-ti kí adi kəm-i oo lo lé wa? Njékæmtɔ lé ilə-dé-ti panè: ɛ to njépata kí ta Lubə-ti. ¹⁸ 'Boy-je lə jipi-je lé 'mbati ndigi dɔ-ti kí dingəm kinlé kete to njékæmtɔ bá ngɔsnə təl oo lo, adi dɛ 'ba njékoji-é-je d'adi 'ree. ¹⁹ Beba 'dəji-dé 'panè: ɛ kanlé to ngon-si kí sɔi 'painè kəm-é tɔɔ lo koji-é-ti lé ya ban wa? Ngà ra ban bá kí nè kin oo lo wa? ²⁰ Njékoji-é-je lé 'panè: Jɛ j'gə kí to ngon-ji ə kəm-é tɔɔ lo koji-é-ti nũ ya. ²¹ Ngà kəm rəbi kí ɛ oo-né lo ngá kin kàrè j'gə al rəm, bá dow kí adi kəm-é oo lo kin kàrè, j'gə-é al rəm tɔ. Sɔi ya 'dəji-é ooi. Tɔgi gangɔ asi pa ta dɔ rɔ-é-ti. ²² Njékoji-é-je lé 'pa bə kɔ dɛ 'bəl 'boy-je lə jipi-je. Kɔtələ ta-dé asi-nɔ́ kadɔ kinə dow kí rá-rá ya panè Jeju to Kristi †† rəmə, kadɔ 'tubə-é kɔgi kəy-kəwnɔ́-ti lə-dé. ²³ Gin-é kin bá njékoji-é-je 'pa-né 'panè: To dow kí tɔgi gangɔ ən ə 'dəji-é ooi. ²⁴ Beba dingəm kí kete to njékæmtɔ lé, Parisi-je 'təl 'ba-é ba kí nja joo ə d'idə-é 'panè: 'Pa ta kí tɔgrɔ-ti 'ɔsi-né gajɔ Lubə. Jɛ j'gə kí dingəm kinlé to njèramajal. ²⁵ ɛ ilə-dé-ti panè: Lé ɛ to njèramajal ya kàrè, mɔ m'gə al. Ngà né káre kí m'gə ən: Kete m'to njékæmtɔ ə ngɔsnə m'oo lo. ²⁶ Dɛ 'dəji-é 'panè: Ri bá ɛ ra sə-i wa? ɛ ra ban bá adi kəm-i lé oo lo wa? ²⁷ ɛ idə-dé panè: Ta kinlé m'pa kete ya sɔi ooi al; ngà kɔ ri bá sɔi 'ndigi kadɔ m'təl m'idə-si ya bəy wa? Sɔi kàrè 'ndigi təlɔ njéndó né-je liə tɔ wa? ²⁸ Dɛ 'taji-é ə 'panè: I bá 'to njéndó né liə; jɛ j'to njéndó né-je lə Moiyiji. ²⁹ Moiyiji lé, jɛ j'gə kí Lubə pa siə ta; ngà dow kanlé, jɛ j'gə lo kí tɛɛ-ti al. ³⁰ ɛ ilə-dé-ti panè: Ooi, né kí tò bəl ən: Jeju lé, sɔi 'gəi lo kí j-ti al ə ɛ bá adi kəm-m oo lo tin. ³¹ Jəi j'gəi kí Lubə oo ta lə njèramajal-je al. Ngà dow kí rá-rá kí ilə kuji dɔ Lubə-ti ə ra né kí mɛɛ Lubə ndigi lé, dowbé kin bá Lubə oo ta liə. ³² Dow kí kəm-é tɔɔ lo koji-é-ti ya dow adi kəm-é oo lo adi j'oo ta-é nja káre al ya bəy. ³³ Dingəm kí adi kəm-m oo lo kinlé, kinə j rɔ Lubə-ti al lé, né káre ya kàrè à kasi ra al.

† 9:5 Mat 5:14; Ja 8:12

†† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbati-é.

³⁴ 'Boy-je la jipi-je d'ilə-é-ti 'panè: I kí 'to njèramajal kí koji kəy kin ya bá 'ba rɔ-i njèndó-ji né al ban! Beba 'tubə-é lo kəwnə-ti lə-dé kɔgi. ³⁵ Jeju oo ta tubə kí 'tubə-é lé ə loki ingə-é rəmə dəjɪ-é panè: 'Adi mɛɛ-i Ngon lə dow wa? ³⁶ Ɛ dəji Jeju panè: 'Babe, Ngon lə dow ə to nə bá kadi m'adi-é mɛɛ-m wa? ³⁷ Jeju idə-é panè: Ngon lə dow lé, i oo-é ngá, to mɔ kí mɔ m'pa sə-i ta nè kin ya. ³⁸ Beba ɛ panè: M'adi-i mɛɛ-m, 'Babe, ə ɔsi dɔ-é nangi nɔ-é-ti. ³⁹ Go-ti, Jeju panè: M'ree dɔ-nangi-ti nè kɔ gangta. Kɔ kadi njékəmtɔ-je d'oo lo ə njékoo lo-je 'təl njékəmtɔ-je tɔ. ⁴⁰ Loki Parisi-je kí dan-ti-je kí d'ə siə nati d'oo ta-je kin bè lé, 'pa siə 'panè: Jɛ kàrè j'to njékəmtɔ-je tɔ wa? ⁴¹ Jeju ilə-dé-ti panè: Kinə 'toi njékəmtɔ-je rəmə, lé majal lə-si à goto. Ngà kí ngɔsnè-ti kin sɔi 'painè: Jɛ j'to njékoo lo-je. Beba majal lə-si tò lo tò-é-ti tɔ.

Njèkul bati-je kí maji

10 «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə dow andi go bati-je-ti kɪ tarəbi gali al, ngà al kɪ dɔ gali kəl-é-ti kí rangi lé dowbé to njèbogi, to bɔkaya. ² Ngà dow kí andi kɪ tarəbi gali lé to njèkul bati-je. ³ Njèngəm takəy tɛɛ tarəbi adi-é ə bati-je d'oo ndi-é. Rəmə bati-je kí 'to 'liə lé, ɛ ba-dé kɪ ri-dé ri-dé, ə ɔr nɔ-dé tɛɛ sə-dé ndaa-ti. ⁴ Loki ɛ adi bati-je liə 'tɛɛ ndaa-ti lay rəmə, ɛ njiyə nɔ-dé-ti, ə bati-je lé 'ndole go-é kɔ dɛ 'gə ndi-é. ⁵ Dow kí to mba lé, bati-je d'a kəy-é kə ngərangɪ bɪ d'a ndole go-é al; kɔ dɛ 'gə ndi mba-je al.» ⁶ Dow-je 'gə mɛɛ gosta kí Jeju pa sə-dé kinlé al. ⁷ Beba Jeju təl pa bəy panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; mɔ m'to tarəbi kəy lə bati-je. ⁸ Dɛ lay kí 'ree nɔ-m-ti kete lé, 'to njèbogi-je kɪ bɔkaya-je, adi bati-je d'oo ta lə-dé al. ⁹ Mɔ m'to tarəbi, adi kinə dow andi kɪ tarəbi kí rɔ-m-ti rəmə, à kaji; ɛ à kandi rəm, à tɛɛ rəm, bá à kingə nékuso rəm tɔ. ¹⁰ Ngà njèbogi lé, ɛ ree kɔ bogi né rəm, tɔl né rəm, bá tuji né rəm. Ngà mɔ m'ree kɔ kadi dow-je d'isi kəm ə kadi kiskəm lə-dé kinlé maji-é al dɔ lo rəm tɔ. ¹¹ Mɔ m'to njèkul bati-je kí maji. Njèkul bati-je kí maji lé, ilə rɔ-é kɔgi kɔ bati-je liə. ¹² Ngà njèrakullə là kí to njèkul bati-je kí tɔgrɔ-ti al, adi 'to bati-je liə al rəm lé, loki ɛ oo jagim isi ree rəmə, tusi bati-je inə-dé əy adi jagim ree tuwə-dé ə sane ndəgi-é-je kati-kati. ¹³ Dow kinlé ra bè kɔ ɛ to njèrakullə là adi usi-é dɔ bati-je-ti al. Mɔ m'to njèkul bati-je kí maji. ¹⁴ †M'gə bati-je lə-m rəm, bati-je lə-m kàrè 'gə-m rəm tɔ. ¹⁵ Titi kí Bɔbi-m gə-m-né lé, mɔ kàrè m'gə Bɔbi-m tɔ ə m'ilə rɔ-m kɔgi kɔ bati-je lə-m. ¹⁶ M'ɔw kɪ bati-je kí rangi nɔɔ, ngà goto bá 'goto mɛɛ gali-ti nè bəy. Dɛ kinlé tò kadi m'ree sə-dé; dɛ d'a koo ndi-m ə d'a to nékul-je kí kàrè-rè rəm, njèkul-dé à 'ra kàrè-rè rəm tɔ. ¹⁷ Bɔbi-m ndigi-m kɔ kilə kí m'ilə rɔ-m kɔgi kɔ kadi m'təl m'isi kəm gogɪ. ¹⁸ Mɔ ya m'ilə rɔ-m kɔgi kɪ mɛɛ ndigi lə-m bɪ dow à tɔl-m kɪ dɔ rɔ-é al. M'ɔw

† 10:14 Mat 11:27; Luk 10:22

kɪ tɔgi kadi m'ilə rɔ-m kɔgi rəm, bá m'ɔw kɪ tɔgi kadi m'təl m'isi kəm gogɪ rəm; ɛ bá to ndu kí m'ingə rɔ Bɔbi-m-ti.»

¹⁹ Ta-je kinlé ra adi gángi-nə tò dan jipi-je-ti rangi ya bəy. ²⁰ Dow-je nɔ dan-dé-ti ya 'panè: «Ɛ ɔw kɪ ndil kí maji al mɛɛ-é-ti rəm, to mbə rəm. Ngà kɔ ri bá ooi ta liə wa?» ²¹ Dɛ kí madi-je 'panè: «Ta-je liə to ta lə dow kí ɔw kɪ ndil kí maji al mɛɛ-é-ti al. Sé dow kí ɔw kɪ ndil kí maji al mɛɛ-é-ti lé à kasi kadi njékəmtɔ oo lo tɔ wa?»

Jipi-je 'mbati ta lə Jeju

²² Ndɔ kàrè bè 'ra nɔy kəy lə Lubə mɛɛ bebo Jori-jaləm-ti nɔy kul-ti. ²³ Jeju njiyə ndó rɔ-é takəy-ti lə Lubə gin pal-ti lə Salomɔ. ²⁴ Rəmə 'boy-je lə jipi-je d'ilə-nə 'gəə dɔ-é ə dəji-é 'panè: «Kàdɪ ban bá i a kadi mɛɛ-ji usi nangi wa? Kinə i ya 'to Kristi † lé rəmə 'idə-ji rəsi.» ²⁵ Jeju ilə-dé-ti 'panè: «Mɔ m'idə-si ya ngà sɔi ooi kɪ ta kí tɔgrɔ-ti al. Kullə-je kí m'ra kɪ ri Bɔbi-m kin ya asi kadi 'gəi-mi-né. ²⁶ Ngà sɔi adi mɛɛ-si al kɔ sɔi 'toi kí dan bati-je-ti lə-m al. ²⁷ Bati-je lə-m d'oo ndi-m 'gə; mɔ m'gə-dé ə dɛ 'ndole go-m. ²⁸ Mɔ m'adi-dé kiskəm kí sartagangi; dɛ d'a koy ndə al rəm, bá dow à kasi taa-dé ji-m-ti al rəm tɔ. ²⁹ Bɔbi-m kí adi-m-dé lé, tɔgi-é itə tɔgi-je lay ə dow kí asi taa-dé ji Bɔbi-m-ti ya goto. ³⁰ Mɔ lé, jɛ kɪ Bɔbi-m j'to dow-je kí kàrè-rè.»

³¹ Nja kàrè ya bəy, jipi-je d'ɔy ər-je kɔ tilə-é-né tɔl-é. ³² Beba ɛ idə-dé panè: «M'ra kullə-je kí maji-maji nɔ kí j rɔ Bɔbi-m-ti m'adi ooi. Dan kullə-je-ti kí m'ra kinlé ɛ kí rá bá 'ndigi 'tiləi-mi kɪ ər kɔ wa?» ³³ Ɛ 'boy-je lə jipi-je lé d'ilə-é-ti 'panè: «Jɛ j'ndigi tɔl-i kɔ kullə-je kí maji-maji kin al; ngà kɔ i kí 'to dow ya rəmə 'ba rɔ-i Lubə, adi ta kin to takɔbi!» ³⁴ Jeju ilə-dé-ti panè: «Mɛɛ ndukun-je-ti lə-si lé 'ndàngi panè: “Mɔ Lubə m'panè sɔi 'toi lubə-je.” ³⁵ Dow-je kí Lubə pa sə-dé ta ya bá ndukun ba-dé lubə-je lé al wa! Ɛ ta kí mbete kí aa nɔy pa lé dow à kɔr kɔgi al rəm tɔ! ³⁶ Mɔ lé, Bɔbi-m ɔr-m in-də-m tagay ə ulə-m dɔnangi-ti nè, rəmə sɔi 'painè: “M'pa ta kɔbi dɔ Lubə-ti.” Kɔ pa kí m'panè: “M'to Ngon lə Lubə.” ³⁷ Kinə m'ra kullə-je lə Bɔbi-m al rəmə, adi-mi mɛɛ-si al! ³⁸ Ngà kinə kullə-je kí m'ra lé to kullə-je lə Bɔbi-m ya, ə kinə mɔ bá lé adi-mi mɛɛ-si al kàrè rəmə, adi mɛɛ-si kullə ra-m-je kinlé bəl bane. Beba a gəi maji yérərə kí Bɔbi-m to kí lə-m ə mɔ m'to kí lə Bɔbi-m tɔ.» ³⁹ Dɛ 'təl 'sangi kadi d'uwə-é, ngà ɛ tɛɛ ji-dé-ti. ⁴⁰ †Beba Jeju təl ɔw gidɪ ba Jurdɛ-ti gogɪ, lo-ti kí Jɔ ulə gin ra dow-je batəm-ti ə ɛ isi-ti. ⁴¹ Dow-je nɔ ya 'ree rɔ-é-ti ə 'panè: «Nékɔji kàrè ya kàrè Jɔ ra al, ngà ta-je lay kí Jɔ pa dɔ dow-ti kinlé to ta kí tɔgrɔ-ti. ⁴² Lo-é-ti kinlé dow-je nɔ ya d'adi mɛɛ-dé Jeju.»

†† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é. † 10:40 Ja 1:28

Koy lə Lajar

11 †Dingəm káre bè kí ri-é lə Lajar bá rɔ-é to-é. Ǝ to dow kí mee be-ti kí Betani kí to bekoji Mari de kí ngonkɔ-é Marti. ² ††Mari kinlé bá ndɔki ur ubi dɔ 'Babe-ti ə uwə bəl dɔ-é bɔr-né nja-é lé. Ǝ to kɔnan Lajar kí rɔ-é to-é lé. ³ Ngankɔ-nɔ-je kí dené kí joo kinlé d'ulə kullə d'idə Jeju 'panè: «'Babe, Ǝ kí i 'ndigi-é lé, rɔ-é to-é.» ⁴ Loki Jeju oo ta kinlé rəmə panè: Mɔy kinlé à tɛɛ koy al. To mɔy kí à ra kadi ri Lubə ba-né rəm, bá kɔ takul mɔy kinlé ya dow-je d'a kɔsi-né gaji Ngon lə Lubə rəm tɔ. ⁵ Marti kɔ ngonkɔ-é Mari, kɔ kɔnan-dé Lajar lé 'to dow-je kí Jeju ndigi-dé. ⁶ Loki Jeju oo ta rɔto lə Lajar lé, Ǝ isi lo kí isi-ti lé ya ra ndɔ joo go-ti bəy; ⁷ ngà bá idə njéndó né-je liə panè: «J'təli j'ɔwi dɔnangi Jude-ti gogi.» ⁸ Rəmə njéndó né-je liə d'idə-é 'panè: Njéndó dow-je né, i kí ngɔsnè bəy ə jipi-je 'sangi kɔ tilə-i kɔ ər tɔl-i lé ya 'ge təl kɔw dɔnangi Jude-ti gogi bəy wa! ⁹ Jeju ilə-dé-ti panè: Lo kí kada lé, kàdɔ ra-ti dɔgi gidi-é joo ya al wa? Kinə dow ɔw njiyə kada lé, à dar né al, kɔ lo ndógi dɔnangi-ti adi dowbé oo lo. ¹⁰ Ngà kinə dow njiyə ndɔw rəmə, à dar né, kɔ lo ndógi nɔ-é-ti al. ¹¹ Jeju pa ta-je kinlé bè ngà bá idə njéndó né-je liə panè: Nam-ji Lajar lé tɔ bi ə m'a kɔw ndəl-é bane. ¹² Ə njéndó né-je 'panè: 'Babe, kinə tɔ bi lé à kingə lapiya. ¹³ Jeju lé pa ta koy lə Lajar, ngà njéndó né-je 'gir kí Ǝ pa ta lə bi kí tɔ kare. ¹⁴ Beba Jeju idə-dé rəsi panè: Lajar lé oy. ¹⁵ Ə kí sɔbi dɔ-si sɔi rəmə rɔ-m nəl-m kɔw goto kí m'goto siə nū. Né kin à ra kadi adi-mi-né mee-si. Ngà adi j'ɔwi kí rɔ-é-ti nɔɔ. ¹⁶ Rəmə Tomasi kí 'ba-é Ndungə lé, idə ndəgi njéndó né-je panè: Jɔi kàrè j'ɔwi, kɔw kadi j'oyi kɔ Jeju lé tɔ. ¹⁷ Loki Jeju ɔw tɛɛ rəmə, Ǝ oo kí 'dubi Lajar ra ndɔ ɔw ngá. ¹⁸ Ə kɔ Betani kɔw Jorijalem lé, à kasi kulə mətər mutə je bè. ¹⁹ Jipi-je nɔ ya 'ree rɔ Marti-ti kɔ Mari 'ree 'ɔl mee-dé kɔw koy lə kɔnan-dé lé. ²⁰ Loki Marti oo kí Jeju ɔw ree nɔw rəmə, Ǝ j'ɔw tilə kəm-é, ngà Mari bá isi nangi mee kəy-ti. ²¹ Marti idə Jeju panè: 'Babe, kinə ndɔ-é-ti isi nè lé, kɔnan-m à koy al. ²² Ngà kí ngɔsnè-ti kin ya kàrè m'gə kí né lay kí i 'dəji Lubə lé, Lubə à ra kadi-i. ²³ Jeju idə-é panè: Kɔnan-i lé, à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ. ²⁴ Ə Marti ilə-é-ti panè: M'gə kí dɔbəy ndɔ-ti kí dow-je kí d'oy d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, Ǝ à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ tɔ. ²⁵ Jeju ilə-é-ti panè: Mɔ lé m'to njəkadi dow-je 'tɔsi ndəl d'ində lo 'tɛɛ rəm, bá m'to njəkadi dow-je d'isi kəm rəm tɔ. Dow kí adi-m mee-é lé, lé oy ya kàrè dowbé à kisi kəm rəm, ²⁶ nɔ-nɔ kí isi kɔ dɔ-é taə ə adi-m mee-é lé, à koy ndə al. Ta kinlé 'oo kí ta kí tɔ-grɔ-ti wa? Marti ilə-é-ti panè: ²⁷ Oiyə, 'Babe, m'adi mee-m kí i 'to Ngon lə Lubə, 'to Kristi kí tɔ kadi à ree dɔnangi-ti. ²⁸ Loki Ǝ pa ta kinlé rəmə, Ǝ ɔsi təl ɔw ba ngonkɔ-é Mari kɔ kár-é bá idə-é ta nɔm-nɔm panè: Njéndó dow-je né ree Ǝ nɔw ə ba-i. ²⁹ Loki Mari oo ta

kinlé taá ya rəmə, Ǝ ɔsi nangi rati j' taá ɔw kí rɔ Jeju-ti. ³⁰ Ə Jeju lé ya kàrè ree tɛɛ mee be-ti al bəy. Ngà Ǝ Ǝ lo-ti kí kete Marti tilə kəm-é ingə-é-ti lé. ³¹ Loki jipi-je kí d'isi kɔ Mari mee kəy-ti d'isi 'ɔl mee-é lé d'oo kí Ǝ ubi nangi rati j' taá tɛɛ ndaa-ti rəmə, 'gir kí isi ɔw dɔbadi-ti kɔw kɔw nɔ, adi d'j' d'un go-é. ³² Loki Mari ree tɛɛ lo-ti kí Jeju Ǝ-ti bá oo-é rəmə usi nangi nja-é-ti ə panè: 'Babe, kinə ndɔ-é-ti isi nè lé, kɔnan-m à koy al. ³³ Loki Jeju oo kí Mari Ǝ nɔw rəm, bá jipi-je kí 'ree siə kàrè d'ə 'nɔw rəm lé mee-é j' puu adi dɔ-é təl wəksə. ³⁴ Beba Ǝ dəji-dé panè: Iləi-é lo kí rá-ti wa? Ə de d'ilə-é-ti 'panè: 'Babe, 'ree ə 'a koo. ³⁵ Jeju nɔ. ³⁶ Rəmə jipi-je lé 'panè: Ooi ndigi kí Ǝ ndigi Lajar tanə kin! ³⁷ Ngà de kí nɔ-je dan-dé-ti 'panè: «Ǝ kí ndɔki adi njəkəmtɔ oo lo lé, ra ban bá adi dingəm kin isi kəm tɔ al wa?» ³⁸ Mee Jeju təl j' puu rangi ya bəy ə Ǝ ɔti ɔw dɔbadi-ti. Badi lé to bole mbal bá d'uti ta-é kɔ ər. ³⁹ Jeju panè: 'Ndubri ər lé kí rangi. Rəmə Marti kí kɔnan njəgoto lé idə-é panè: 'Babe, nin lé ra ndɔ ɔw adi əti ngá. ⁴⁰ Ə Jeju idə-é panè: Kete m'idə-i m'panè kinə 'adi-m mee-i lé 'a koo tógi lə Lubə ya al wa? ⁴¹ Beba dow-je 'ndubru ər lé kí rangi ə Jeju itə kəm-é kí taá bá panè: Bɔbi-m, m'ra-i oiyə, kɔw ta kí m'pa sə-i lé oo ndi-m. ⁴² Mɔ rəmə, m'gə kí ndɔ-je lay ya i oo ta kí m'pa sə-i ya, ngà to ta lə kosi dow-je kí 'gə dɔ-m kin bá m'pa ta kin bè, kɔw kadi 'gə kí tɔgrɔ-ti, mɔ lé, to i ya bá ulə-m. ⁴³ Loki Jeju pa ta-je kin bè lé, Ǝ ilə bɔbi ndi-é nangi panè: Lajar, 'tɛɛ ndaa-ti. ⁴⁴ Beba njəgoto lé ində lo tɛɛ ə nja-é-je kɔ ji-é-je tɔ kɔ gangi-é kí 'bindi-né rəm, bá ta kəm-é to kɔ kubi kí 'ndəm-né lé rəm tɔ. Jeju idə-dé panè: 'Tuti né-je kí rɔ-é-ti ə inɔi-é adi-é ɔw.

'Boy-je lə jipi-je 'sangi tɔl Jeju
 Mat 26:1-5; Mar 14:1-2; Luk 22:1-2

⁴⁵ Jipi-je nɔw kí ree rɔ Mari-ti bá d'oo né kí Jeju ra lé bè rəmə, d'adi-é mee-dé. ⁴⁶ Ngà de kí nɔ-je kí dan-dé-ti 'təl d'ɔw d'ingə Parisi-je ə 'pa ta lə né kí Jeju ra lé d'adi-dé. ⁴⁷ Beba njəkun dɔ njəgugnə-je, kɔ Parisi-je kí 'to 'boy-je kí njəgangta-je lə jipi-je lé d'ingə-nɔ ə 'panè: Ri bá j'a rai wa? Dingəm kinlé ra nékɔji-je nɔ. ⁴⁸ Kinə j'inɔi-é j'adi-é ra par-par rəmə, dow-je lay ya d'a kadi-é mee-dé ə dow-je kí Rɔm d'a ree tuji lo lə-ji kí aa njay kin rəm, bá d'a tuji gin dow-je lə-ji rəm tɔ. ⁴⁹ Dow káre dan 'boy-je-ti kí ri-é lə Kayipi kí to burə dɔ njəgugnə-je bal-é-ti kinlé, idə-dé panè: Səi lé, né káre ya kàrè 'gəi-ti al! ⁵⁰ Dow káre-rè kí kadi oy ə jipi-je lay d'oy-né al rəm, bá be lə-si kɔ ta tati-é lay tuji-né al rəm kinlé to né kí maji nɔw kɔw-si. Səi 'gəi kí bè kin al wa? ⁵¹ Ta kinlé, to Kayipi ya kɔ dɔ-é bá jɔi mee-é-ti pa al. Ngà to kí Ǝ to burə dɔ njəgugnə-je bal-é-ti kinlé bá Lubə ində-né ta kí sɔbi dɔ Jeju ta-é-ti adi-é pa-né ta lə koy kí Jeju à koy gangi-né dɔ jipi-je tin. ⁵² Ə Ǝ à koy kɔw jipi-je par al, ngà à koy kɔw kəw-né ngan lə Lubə kí 'sane-nɔ kin kí nati, təl-dé-né daji rɔ kí káre-rè. ⁵³ Ndɔ-é-ti kí d'ingə-né-nɔ kinlé, d'un

† 11:1 Luk 10:38,39 †† 11:2 Jā 12:3

ndu-dé kadi 'tɔl Jeju. ⁵⁴ Ə gangi-é-ti kin ya Jeju njiyā-né ndaa-ti dan jipi-je-ti al, adi ɛ ɔw kɪ njéndó né-je liə adi d'isi mɛɛ bebo-ti kɪ 'ba-é Eprayim, dɔnangi-ti kɪ tɔ ngɔsi kɪ diləlo. ⁵⁵ Ndo ra nɔy Paki lə jipi-je nɔy ngɔsi, adi dow-je nɔ d'i mɛɛ be-je-ti lə-dé tin 'ree bebo Jorijalɛm-ti kete nɔ ndo Paki-ti, kɔd kaa rɔ-dé dɔ majal-je-ti. ⁵⁶ Dɛ 'sangi Jeju, adi 'dɔji-nɔ ta takəy-ti lə Lubə 'panè: ɛ lé, sɔi 'giri kɪ à ree lo ra nɔy-ti lé əse à ree al wa? ⁵⁷ Ə njékun dɔ njégugnɛ-je, kɪ Parisi-je d'un ndu kadi kinə dow madi gə lo kɪ Jeju lé isi-ti rəmə, nane dɔ-é kadi d'uwə-é.

Kɔw Jeju mɛɛ be-ti kɪ Betani
Mat 26:6-13; Mar 14:3-9; Luk 7:36-38

12 Loki nɔy ndo mekɛ bəy bá ndo ra nɔy Paki à kasi lé, Jeju ɔw mɛɛ be-ti kɪ Betani kɪ to be lə Lajar kɪ ndɔki oy adi 'dubi-é bá Jeju adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ lé. ² Lo-é-ti nɔɔ lé, 'ra nékuso d'adi-é 'ra-é-né mba. Marti bá to njèkoo go-dé ə Lajar isi kɪ mba-je nati ta nékuso-ti. ³ †Beba Mari un ubi wale kɪ 'ba-é nár kɪ yárórá adi əti maji rəm, là-é nɔ rəm ya ree ur nja Jeju-ti bá bɔr kɪ bəl dɔ-é; ə bəy ubi lé taa mɛɛ kəy pəl-pəl. ⁴ Ngà Judasi Iskariyoti kɪ to kɪ káre dan njéndó né-je-ti lə Jeju kɪ ɛ bá à to njékun dɔ-é lé panè: ⁵ Ubi kinlé kɔd ri bá toki taa-né là kɪ à kasi kəm kullə kɪ ndo bumutə ə ree ləbi njéndoo-je al wa? ⁶ ɛ pa bè lé, to ta bá ɔ mɛɛ-é kɔd njéndoo-je al, ngà kdɔtalə ɛ lé to njèbogi; adi mbu là kɪ tɔ ji-é-ti lé, taá-taá isi bogi là mɛɛ-é-ti uso. ⁷ Beba Jeju panè: 'Iɔə dené lé jeke; ɛ ra né kin bè ngəbi-né ndo dubi-m. ⁸ Njéndoo-je lé d'a kisi sə-si kɪ ndo-je lay, ngà mɔ lé, m'a kisi sə-si kɪ ndo-je lay al. ⁹ Loki kosi jipi-je kɪ 'tò nduy-nduy d'oo poy Jeju kɪ isi mɛɛ be-ti kɪ Betani nɔɔ lé, dɛ 'ree kɔd kadi d'oo Jeju rəm, kɔd kadi d'oo-né Lajar kɪ ndɔki oy bá ɛ adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ lé rəm tɔ. ¹⁰ Beba njékun dɔ njégugnɛ-je d'un ndu-dé kadi 'tɔl Lajar tɔ. ¹¹ Kɔd ta liə bá jipi-je nɔ ya d'iɔə-dé-né ə d'adi-né mɛɛ-dé Jeju.

Kɔw Jeju bebo Jorijalɛm-ti
Mat 21:1-11; Mar 11:1-10; Luk 19:29-44

¹² Lo aa go-ti lé, kosi dow-je kɪ 'tò nduy-nduy kɪ 'ree lo ra nɔy Paki-ti, d'oo poy Jeju kɪ isi ɔw ki mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti. ¹³ Beba 'təti balkəm tan-je ji-dé-ti 'tilə-né kəm-é ə 'pa ta kɪ ndi-dé kɪ boy-boy 'panè:
«Kɔsgaji kɪ dɔ-i-ti!
Kadi Lubə tɔr ndi-é dɔ dow-ti
kɪ njèree kɪ ri 'Babe kɪ to ngar lə Israyel-je.»
¹⁴ Jeju ingə ngon koro, ə al isi dɔ-é-ti titi kɪ 'ndàngi-né mɛɛ mbete-ti kɪ aa njay 'panè:
¹⁵ Ngonmandi kɪ bebo Siyɔ-ti, †† 'bəl al.
'Oo, ngar lə-i isi dɔ ngon koro-ti isi ree.

† 12:3 Luk 7:37,38 †† Ngonmandi kɪ bebo Siyɔ-ti lé tɔji dow-je kɪ bebo Jorijalɛm-ti (Jkr 9:9).

¹⁶ Dɔkaglo-é-ti kinlé, njéndó né-je liə 'gə mɛɛ né-je kɪ ra né kinlé al bəy; ngà loki Lubə ulə ríba dɔ-é-ti bəy bá mɛɛ-dé ole dɔ-ti titi kɪ né-je kinlé, 'ndàngi ta-é mɛɛ mbete-ti 'sɔbi-né dɔ-é adi né-je kinlé, 'ra kɔd ta liə.

¹⁷ Kosi dow-je kɪ ndɔki d'ɔ kɪ Jeju nati bá ba-né Lajar be nin-ti adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ lé, d'ɔr poy-é d'adi dow-je. ¹⁸ Gin-é kin bá kosi dow-je 'tilə-né kəm Jeju; kdɔtalə koo kɪ d'oo poy nékɔji kɪ ndɔki ɛ ra lé. ¹⁹ Beba Parisi-je d'idə-nɔ 'panè: Ooi, sɔi ɔi kare ngá ban al! Dow-je lay ya d'un go-é.

Jeju pa ta kɪ sɔbi dɔ koy-é

²⁰ Grɛki-je madi d'ɔw dan dow-je-ti kɪ d'ɔw Jorijalɛm ndo ra nɔy Paki-ti kɔd kɔsi dɔ-dé nangi nɔ Lubə-ti.

²¹ Beba d'ɔw rɔ Pilipi-ti kɪ to dow kɪ Betsayda, dɔnangi Galile-ti 'dɔji-é 'panè: «'Ba-ji, j'ndigi koo Jeju.» ²² Beba Pilipi ɔw idə Andre, adi dɛ joo lay d'ɔw d'idə Jeju.

²³ Jeju idə-dé panè: Dɔkaglo asi kadi Lubə ulə ríba dɔ Ngon lə dow-ti ngá. ²⁴ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə dow un kɔɔ ko dubi nangi adi oy al lé, à ra káre-rè; ngà kinə 'dubi nangi d'adi oy rəmə, à kubə kɔd kandi nɔ.

²⁵ †Dow kɪ ta rɔ-é to-é nɔ rəmə à tuji rɔ-é, ngà dow kɪ ta rɔ-é to-é al dɔnangi-ti nè lé, à kaji rɔ-é kaji kɪ sarta-gangi tɔ. ²⁶ Kinə dow ndigi ra kullə kadi-m rəmə, kadi dowbé un go-m ə loki mɔ m'isi-ti lé, lo-é ya ngonnjèkullə lə-m à kisi-ti tɔ. Kinə dow ra kullə adi-m lé, Bɔbi-m à kulə ríba dɔ-é-ti tɔ. ²⁷ Kɪ nè kinlé, dɔ-m təl wəksə. Əjè m'panè ri ngá wa? Kadi m'panè Bɔbi-m, 'a-ji-m dɔkaglo-ti kin wa? Ngà kɔ kin ya bá mɔ m'ree kɔd bá m'tɛɛ-né sar dɔkaglo-ti kin tin. ²⁸ Bɔbi-m, 'adi ri-i ba!

Rəmə ndi dow ba mɛɛ dɔrɔ-ti panè: M'adi ri-m ba ə m'a təl kadi ri-m ba ya bəy.

²⁹ Kosi dow-je kɪ d'ɔ lo-é-ti kɪ d'oo ndi dow lé, 'panè to ndi bá ndàngi. Dɛ kɪ dan-ti-je 'panè: To malayka bá pa siə ta. ³⁰ Beba Jeju təl un ta panè: Ndi dow kinlé ba kɔd ta lə-m al ngà ba kɔd ta lə-si. ³¹ Kɪ ngɔsnè-ti kinlé, to dɔkaglo gangta dɔ dow-je-ti kɪ dɔnangi-ti nè ngá; kɪ nè kinlé to dɔkaglo tubə njèkɔbe † kɪ dɔnangi-ti nè kɔɔ ngá. ³² Ngà mɔ rəmə, loki d'a kun-m dɔnangi-ti nè kɪ taá lé, m'a kɔr dow-je lay go-m-ti. ³³ Jeju pa bè kɔd tɔji-né kəm rəbi koy kɪ ɛ à koy. ³⁴ Beba kosi dow-je 'panè: Ndukun lə-ji ndó-ji kɪ Kristi †† lé à kisi kəm sartagangi; ngà ban bá i 'panè: Tò kadi d'a kun Ngon lə dow ki taá bəy wa? Nɔ bá to Ngon lə dow lé wa? ³⁵ Jeju idə-dé panè: Lo kɪ ndógi tɔ dan-si-ti nè kɪ mbɔr sɛ bəy. Lo kɪ ndógi kɪ ingəi kinlé, 'njiyəi-ti kɔd kadi londul ubə-si nangi busi al. Kdɔtalə dow kɪ njiyə londul-ti lé, ɛ gə lo kɪ isi ɔw-ti al. ³⁶ Loki lo kɪ ndógi tɔ dan-si-ti nè bəy lé, adi-é mɛɛ-si kɔd kadi 'təli-né ngan-je lə lo kɪ ndógi.

Jeju pa ta kin bè rəmə ɔti ɔw bɔyɔ rɔ-é ngərəngi sə-dé.

‡ 12:25 Mat 10:39; 16:25; Mar 8:35; Luk 9:24; 17:33 †† Njèkɔbe kɪ dɔnangi-ti nè kinlé to Sú. †† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kɪ Lubə mbəti-é.

Ta kɛ sɔbi dɔ mɛngə lə kosi dow-je

³⁷ Jeju ra nékɔji-je nɔ takəm-dé-ti ya ngà, dɛ d'adi-é mɛɛ-dé al, ³⁸ bè kɔd kadi ta kɛ Ejay kɛ njèpata kɛ ta Lubə-ti pa lé, né-é ra né; ndɔki Ejay panè: 'Babe, ta-je kɛ j'idə-dé kinlé, nɔ bá oo adi to ta kɛ tɔgrɔ-ti wa? Ə nɔ bá 'Babe tɔji-é tɔgi liə adi-é oo wa? ³⁹ Lo kadi d'adi mɛɛ-dé goto, titi kɛ ndɔki Ejay pa-né bəy panè: ⁴⁰ Lubə uti kəm-dé kɔd kadi d'oo lo al rəm, bá Lubə adi mɛɛ-dé ngə kɔd kadi lé d'oo ta kàrè 'gə mɛɛ-é al rəm; nè d'a kɔ kiŋə panjiyə-dé-je kɛ maji al kɔgi kɔd kadi n'j n'aji-dé. ⁴¹ Ejay lé oo né riba lə Jeju kete bá ɛ pa ta kin bè sɔbi-né dɔ-é. ⁴² Bè ya kàrè, dan 'boy-je-ti lə jipi-je lé, dow-je nɔ ya d'adi mɛɛ-dé Jeju tɔ; ngà bəl bá 'bəl kidə dow-je, kdɔtalə Parisi-je kɛ d'a tubə-dé kɔgi kəykwəna-ti lə-dé. ⁴³ Kdɔtalə Parisi-je lé, nəl-dé nɔ kadi dow-je 'piti-dé tɔy kadi Lubə bá piti-dé. ⁴⁴ Jeju ilə sɔbi ndi-é nangi panè: Dow kɛ adi-m mɛɛ-é lé, to mɔ bá dowbé adi-m mɛɛ-é al, ngà to njèkulə-m bá ɛ adi-é mɛɛ-é tin. ⁴⁵ Ə dow kɛ oo-m rəm, oo njèkulə-m tɔ. ⁴⁶ Mɔ lé, m'to lo kɛ ndɔgi kɛ m'ree dɔnangi-ti nè, kɔd kadi dow kɛ adi-m mɛɛ-é ə isi londul-ti al ngá. ⁴⁷ Kinə dow kɛ oo ta lə-m bá təl rɔ-é go-ti al lé, mɔ bá m'a gangta dɔ-é-ti al; kdɔtalə mɔ m'ree kɔd gangta dɔ dow-je kɛ dɔnangi-ti al, ngà m'ree kɔd kajj-dé. ⁴⁸ Dow kɛ mbatɔ-m rəm, təl rɔ-é go ta-ti lə-m al rəm lé, njègangta dɔ-é-ti ya isi nɔɔ. Ta-je kɛ m'pa kin ya à gangta dɔ-é-ti dɔbəy ndɔ-ti. ⁴⁹ Kdɔtalə ta-je kɛ m'pa lé, m'un kɛ dɔ-m bá m'pa al, ngà to ta-je kɛ Bɔbi-m kɛ njèkulə-m bá un ndu adi-m m'idə dow-je rəm, m'pa rəm. ⁵⁰ Mɔ m'gə kɛ ndukun lə Bɔbi-m lé, adi dow-je kiskəm kɛ sartagangɔ. Beba ta kɛ mɔ m'pa lé, m'pa titi kɛ Bɔbi-m idə-m-né ya.

Sɔy ta-je kɛ Jeju ɔji kɛ njéndó né-je liə

Jeju togɔ nja njéndó né-je liə

Mat 26:19-20; Mar 10:35-45; Luk 22:14-18,24-27

13 Ndɔ ra nɔy Paki nɔy ngɔsi ə Jeju gə kɛ dɔkàdɔ asi kadi n'a kiŋə dɔnangi kɔd təl kɔw rɔ Bɔbi-nè-ti gogɔ. Jeju kɛ to njèndigɔ dow-je liə kɛ dɔnangi-ti nè lé, ndigɔ-dé ndigɔ kɛ ɔr njuti. ² Kete bá kadi d'isi ta nékuso-ti ya rəmə Sú ulə ta mɛɛ Judasi-ti kɛ to ngon lə Simɔ Iskariyoti kadi un dɔ Jeju. ³ Jeju gə kɛ Bɔbi-n'ɛ iŋə né-je lay ji-n'ɛ-ti ə n'ɛ n'j rɔ Bɔbi-n'ɛ Lubə-ti adi n'a təl kɔw rɔ-é-ti gogɔ. ⁴ Jeju j ta nékuso-ti, tɔr kubi-je kɛ rɔ-é-ti ə un takubi dɔ-né bədi-é. ⁵ Go-ti, ungi man mɛɛ bəy-ti ə togɔ-né nja njéndó né-je liə, rəmə bɔr kɛ takubi kɛ dɔ-né bədi-é lé. ⁶ Loki ree tɛɛ dɔ Simɔ Piyər-ti rəmə Simɔ idə-é panè: «Dé! 'Babe, kadi i bá 'togɔ nja-m?» ⁷ Jeju ilə-é-ti panè: «Né kɛ m'isi m'ra kinlé, i a gə gin-é kɛ ngɔsnè-ti kin al, ngà 'a ree gə bəy.» ⁸ Piyər ilə-é-ti panè: «Bè al, 'a togɔ nja-m ndɔ al.» Jeju ilə-é-ti panè: «Kinə m'togɔ nja-i al lé, i a to 'lə-m al.» ⁹ Simɔ Piyər idə-é panè: «'Babe,

kinə tò bè rəmə, 'togɔ nja-m par al, ngà 'togɔ ji-m rəm, bá dɔ-m rəm tɔ!» ¹⁰ Jeju ilə-é-ti panè: «Dow kɛ ndogɔ man lé, rɔ-é lay ya aa njay ngá, adi [ɔw ndoo kadi togɔ nja-é ya par.] Səi kàrè rɔ-si aa njay tɔ; ngà to səi lay al.» ¹¹ Kdɔtalə Jeju gə dow kɛ à kun dɔ-é bəti. Gin-é kin bá ɛ pa-né panè: «To səi lay bá aai njay al.» ¹² †Ngà loki Jeju togɔ nja njéndó né-je liə lay ə təl tulə kubi-je liə rɔ-é-ti gogɔ lé, ɛ təl isi ta tablə-ti ə idə-dé panè: «Né kɛ m'ra sə-si kinlé 'gəi mɛɛ-é ban wa? ¹³ Ba kɛ səi 'bai-mi "Njéndó dow-je né" rəm, "'Babe" rəm lé, to tó-é ya kɔd m'to njéndó dow-je né rəm, bá m'to 'Babe rəm. ¹⁴ Beba kinə mɔ kɛ m'to 'Babe rəm, m'to Njéndó dow-je né rəm ya m'togɔ nja-si lé, səi ya kàrè tò kadi a togɔ nja-nɔ tɔ. ¹⁵ Kdɔtalə m'ra néndajɔ kin bè kɔd kadi səi kàrè 'rai titi kɛ m'ra-né sə-i kin bè tɔ. ¹⁶ ††Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; ngonnjèkullə à to 'boy kitə 'ba-é al rəm, bá njèkɔwkułə à kitə njèkulə-é al rəm tɔ. ¹⁷ Kinə 'gəi mɛɛ né kin ə 'təli rɔ-si go-ti rəmə, 'toi njénékumə-je. ¹⁸ M'pa ta kin kɔd ta lə-si lay al; dɛ kɛ m'mbətɔ-dé lé, m'gə-dé. Ngà ta kɛ 'ndàngɔ mɛɛ mbete-ti kɛ aa njay lé, tò kadi né-é à ra né ya. Mbete kɛ aa njay panè: "Njèkuso sə-m né ya à təl gidɔ-é kadi-m." ¹⁹ Ngà kɛ nè-ti kin ya m'idə-si kete bá kadi né-é ra né bəy. Beba loki né-é à ra né rəmə, səi a kadi-mi mɛɛ-si kɛ M'to njèkisi ya. ²⁰ †Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dow kɛ uwə dow kɛ m'ulə-é kɛ rɔ-é-ti lé, ɛ uwə-m kɛ rɔ-é-ti tɔ ə dow kɛ uwə-m kɛ rɔ-é-ti kin rəmə, to njèkulə-m bá dowbé uwə-é kɛ rɔ-é-ti tɔ.»

Ta lə kun kɛ Judasi à kun dɔ Jeju

Mat 26:21-25; Mar 14:18-21; Luk 22:21-23

²¹ Go ta-je-ti kɛ Jeju pa kinlé, mɛɛ-é j puu adi panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dow káre dan-si-ti à kun dɔ-m.» ²² Rəmə njéndó né-je 'gɔ-nɔ ə 'dəji-nɔ ta, se to nɔ bá Jeju pa ta kin sɔbi-né dɔ-é wa? ²³ Káre dan njéndó né-je-ti kɛ Jeju ndigɔ-é, isi mbó Jeju-ti ngɔsi ta nékuso-ti. ²⁴ Simɔ Piyər pa siə kɛ dɔ kəm-é panè: «'Dəji Jeju adi j'oo sé ɛ pa ta kinlé sɔbi-né dɔ nɔ wa?» ²⁵ Beba njéndó né kinlé tò kàdɔ Jeju-ti ə dəji-é panè: «'Babe, dowbé lé to nɔ wa?» ²⁶ Jeju ilə-é-ti panè: «Dow kɛ m'a gangɔ mbə danɔ kulə dan nɔy-ti kadi-é kin bá à to njèkun dɔ-m.» Rəmə Jeju ulə mbə kɛ gangɔ danɔ lé dan nɔy-ti ə adi Judasi kɛ to ngon lə Simɔ Iskariyoti. ²⁷ Loki Judasi taa mbə lé rəmə, tajinatɔ nè ya Satɔ ur mɛɛ-é-ti. Ngá bá Jeju idə Judasi lé panè: «Né kɛ ɔw kɛ ra lé 'ra kalangɔ.» ²⁸ Ngà njéndó né-je kɛ d'isi ta nékuso-ti kɛ Jeju lé 'gə né kɛ Jeju pa ta-é lé al. ²⁹ Ə Judasi lé bá to njèngəm lə, adi dɛ kɛ madi-je dan-dé-ti 'gir kɛ Jeju à kidə-é panè: «'Dw 'ndogɔ né kɛ j'a rai-né nɔy», al rəmə à kidə-é panè: «'Dw adi né njèndoo-je.» ³⁰ Judasi taa mbə kɛ gangɔ danɔ lé rəmə, tajinatɔ nè ya ɛ tɛɛ ndaa-ti. Ə to ta kɛ ndɔ ngá.

† 13:12 Luk 22:27 †† 13:16 Mat 10:24; Luk 6:40; Jə 15:20

‡ 13:20 Mat 10:40; Mar 9:37; Luk 9:48; 10:16

Ndukun kɛ sigi

³¹ Loki Judasi tɛɛ ndaa-ti rəmə Jeju panè: «Kɛ ngɔsnè-ti kin ya Ngon lə dow ingə rɪbə ə Lubə tɔji rɪbə liə kɛ takul Ngon lə dow tɔ. ³² Kinə ri Lubə bə kɛ takul Ngon lə dow rəmə, Lubə à kadi ri Ngon lə dow bə kɛ takul-é tɔ ə à kadi bə kɛ tajinatɪ nè ya. ³³ †Ngan-m-je, m'a kisi sə-si dɔkaglo sɛ bə par ə go-ti rəmə a sangi-mi. Ngà titi kɛ ndɔki m'idə-né jipi-je m'panè: Lo kɛ m'isi m'ɔw-ti lé dɛ d'a kasi kɔw-ti al kinlé, sɔji kàrè, m'idə-si bə ya tɔ. ³⁴ ††M'adi-si ndukun kɛ sigi: 'Ndigi-nə. Titi kɛ mə m'ndigi-si-né lé, 'ndigi-nə bə tɔ. ³⁵ Kinə 'ndigi-nə rəmə, dow-je lay ya d'a gə kɛ sɔji 'toi njéndó né-je lə-m ya.»

Jeju idə Piyər panè n'a naji kɛ n'gə-n'è al

Mat 26:31-35; Mar 14:27-31; Luk 22:31-34

³⁶ Simɔ Piyər dɔji Jeju panè: «'Babe, i a kɔw rá wa?» Jeju ilə-é-ti panè: «Loki m'a kɔw-ti lé, i a kasi kun go-m kɛ ngɔsnè-ti kin al, ngà ndɔ madi bə 'a kun go-m bəy.» ³⁷ Rəmə Piyər idə-é panè: «'Babe, m'a kun go-i kɛ ngɔsnè-ti kin al kɔw ri wa? M'a kilə rɔ-m kɔgi kɔw ta lə-i!» ³⁸ Beba Jeju ilə-é-ti panè: «Adi 'a kilə rɔ-i kɔgi kɔw ta lə-m wa! 'Oo maji, m'a kidə-i rəsi; 'a naji panè 'gə-m al, 'gə-m al nja mutə bə kunjə à nɔ bəy.»

14 Adi mɛɛ-si gangi man al. Adi mɛɛ-si Lubə ə adi-mi mɛɛ-si tɔ. ² Lokisi tɔ nɔ mɛɛ kəy-ti lə Bɔbi-m. Kinə lé goto rəmə m'a kidə-si. M'a kɔw ra lo kete kɔw ta lə-si. ³ Beba loki m'ɔw m'ra lo lé, m'a təl ree kɔy-si kɔw sə-si, kɔw kadi lo kɛ m'isi-ti ya sɔji a kisi-ti tɔ. ⁴ Ə lo kɛ m'isi m'ɔw-ti lé sɔji 'gəi rəbi kɛ ɔw-ti gɔw. ⁵ Rəmə Tomasi idə-é panè: 'Babe, lo kɛ isi ɔw-ti lé kàrè j'gə al rəm, ngà j'a ra ban bə j'a gə rəbi-é wa? ⁶ Beba Jeju ilə-é-ti panè: Mə ya m'to rəbi, m'to ta kɛ tɔgrɔ-ti, m'to kiskəm. Rəbi kɛ rɔ-m-ti ya par bɪ rəbi kɛ rangi kɛ dow à kun kɔw-né rɔ Bɔbi-m-ti goto. ⁷ Kinə 'gəi-mi rəmə, a gəi Bɔbi-m tɔ. Ə kɛ ngɔsnè-ti kin ya 'gəi-é rəm, ooi-é rəm. ⁸ Rəmə Pilipi idə-é panè: 'Babe, Bɔbi-i lé ya ɔji-ji ə ɛ kin ya asi-ji. ⁹ Beba Jeju ilə-é-ti panè: Pilipi, adi kisi kɛ m'isi sə-si low nū kin ya, 'gə-m al bəy! Dow kɛ oo-m rəmə, oo Bɔbi-m tɔ ən. Ngà ra ban bəy bə i 'panè m'ɔji-si Bɔbi-m wa? ¹⁰ Adi kisi-m mɛɛ Bɔbi-m-ti ə kisi Bɔbi-m mɛɛ-m-ti kinlé i 'oo kɛ ta kɛ kare wa? Ta-je kɛ m'idə-si m'idə-si kinlé, to ta-je kɛ m'un kɛ dɔ rɔ-m bə bə m'idə-si al. Ngà to Bɔbi-m kɛ njəkisi mɛɛ-m-ti lé ya bə isi ra kullə-je liə tin. ¹¹ Adi-mi mɛɛ-si kɛ mə lé m'isi mɛɛ Bɔbi-m-ti ə Bɔbi-m isi mɛɛ-m-ti tɔ. Lé gangi-é-ti kin al kàrè, né-je kɛ m'ra ra kin ya adi-mi-né mɛɛ-si bəl bane. ¹² Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dow kɛ adi-m mɛɛ-é lé, ɛ kàrè à ra né-je kɛ m'ra ra kinlé rəm, bə à ra ɛ kɛ tɔ bəl itə kin bəy, kɔw m'isi m'ɔw ki rɔ Bɔbi-m-ti. ¹³ Ə né lay kɛ 'dɔji kɛ ri-m lé, m'a ra, kɔw kadi ri Bɔbi-m bə-né kɛ takul-m mə Ngon-é. ¹⁴ Kinə 'dɔji-mi † né kɛ ri-m lé, m'a ra né-é.

Kunmindɪ kɛ sɔbi dɔ Ndil kɛ aa njay

1Jə 5:3; 2:3-5; Jə 16:5-15,33

¹⁵ Kinə 'ndigi-mi lé, a təl rɔ-si go ndukun-je-ti lə-m. ¹⁶ Ə m'a pa ta kɛ Bɔbi-m rəmə, à kadi-si njəsɔlmɛɛ kɛ rangi kɛ à kisi sə-si ya sartagangi. ¹⁷ Adi to Ndil kɛ aa njay kɛ to njəkadi dow-je 'gə ta kɛ tɔgrɔ-ti ††. Dow-je kɛ dɔnangi-ti nè d'a kasi ndigi kadi-é isi mɛɛ-dé-ti al, kɔw dɛ d'oo-é al rəm, bə 'gə-é al rəm; ngà sɔji lé, 'gəi-é kɔw isi sə-si ngɔsi rəm, à kisi mɛɛ-si-ti rəm. ¹⁸ M'a kinə-si titi ngan al-je bə al; m'a təl ree rɔ-si-ti gogi. ¹⁹ Dɔkaglo sɛ bəy ə dow-je kɛ dɔnangi-ti nè d'a koo-m al ya sar ngá; ngà sɔji bə a kooi-mi kɔw mə m'isi kəm ə sɔji kàrə a kisi kəm tɔ. ²⁰ Mɛɛ ndɔ-é-ti kinlé bə a gəi kɛ mə m'isi mɛɛ Bɔbi-m-ti rəm, sɔji 'nami kàdɪ-m-ti rəm, bə mə kàrè m'isi mɛɛ-si-ti rəm tɔ. ²¹ Dow kɛ ɔw kɛ ndukun-je lə-m ə təl rɔ-é go-ti lé, ɛ bə to dow kɛ ndigi-m. Ə dow kɛ ndigi-m lé, Bɔbi-m à ndigi-é rəm, mə ya kàrè m'a ndigi-é rəm, bə m'a kadi-é gə-m maji rəm tɔ. ²² Rəmə Judi (bɪ Judasi Iskariyoti al) dɔji-é panè: «'Babe, kɔw ri bə 'a kadi ndəgi dow-je 'gə-i al, rəmə jə bə 'a kadi j'gə-i wa?» ²³ Ə Jeju ilə-é-ti panè: Kinə dow ndigi-m lé, à təl rɔ-é go ta-ti lə-m ə Bɔbi-m à ndigi-é. Jə j'a kɔw rɔ dowbé-ti rəm, j'a ra be mɛɛ-é-ti rəm tɔ. ²⁴ Ngà dow kɛ ndigi-m al lé, à təl rɔ-é go ta-je-ti lə-m al. Ta kɛ sɔji ooi ta-m-ti kinlé to ta lə-m al, ngà to ta kɛ j rɔ Bɔbi-m-ti kɛ njəkulə-m lé ya. ²⁵ Kɛ m'isi-né sə-si nè bəy kin ya m'idə-si ta-je kinlé bə. ²⁶ Ngà njəsɔlmɛɛ, kɛ to Ndil kɛ aa njay kɛ Bɔbi-m à kullə-é kɛ ri-m lé, ɛ bə à ree ndɔ-si né-je lay rəm, bə à kole mɛɛ-si dɔ né-je-ti lay kɛ m'idə-si ta dɔ-ti lé rəm tɔ. ²⁷ M'ingə lapiya m'adi-si rəm, m'adi-si lapiya lə-m rəm. Mə m'adi-si lapiya titi kɛ dow-je kɛ dɔnangi-ti d'adi-né kin bə al. Adi mɛɛ-si gangi man al rəm, 'bəlɪ al rəm. ²⁸ Kɔw lé m'idə-si m'panè: M'a kɔw ə m'a təl ree rɔ-si-ti nɔ. Kinə 'ndigi-mi rəmə, kɔw-m ki rɔ Bɔbi-m-ti kinlé à nəl-si. Kɔw Bɔbi-m lé, to dow kɛ boy itə-m. ²⁹ Ngɔsnè-ti kin ya m'idə-si ta dɔ né-je-ti kinlé kete bə, kɔw kadi loki né-é-je ra né rəmə adi-né mɛɛ-si. ³⁰ M'a pa sə-si ta al ya sar ngá, kɔw njəkɔbe †† kɛ dɔnangi-ti ɔw ree nɔ. Tɔgi kɛ ndɛ bə ya kàrè ɔw-né dɔ-m-ti al. ³¹ Ngà kadi dow-je kɛ dɔnangi-ti nè 'gə kɛ mə m'ndigi Bɔbi-m, adi né kɛ ɛ un ndu kadi m'ra lé, m'a ra. Ij taá adi j'ɔti ki rangi lo kin-ti.

Kagi nduu-je kɛ balkəm-é-je

15 Mə m'to kagi nduu kɛ tɔgrɔ-ti ə Bɔbi-m bə to 'ba njənduu tɔ.² Balkəm nduu kɛ rá-rá kɛ ubə dɔ-m-ti ə andi al lé, Bɔbi-m à tugə-é kilə-é kɔgi ə balkəm-é kɛ andi bə ɛ à tɔr ngan balkəm-é-je kɔgi kɔw kadi andi nɔ bəy. ³ Ta-je kɛ m'ilə mbi-si-ti kin ya ra adi ngan balkəm-si-je toki tɔr ngá. ⁴ ††Tingəi kàdɪ-m-ti titi kɛ m'tingə-né kàdɪ-

† Mɛɛ mbete-je kɛ dan-ti-je kɛ 'ndangi kɛ ji-dé dɔsɔy kɛ ta greki lé kɛ madi-je 'panè: Kinə 'dɔji né kɛ ri-m lé, m'a ra né-é. †† To ta kɛ tɔgrɔ-ti kɛ sɔbi dɔ ta lə Lubə. †† Njəkɔbe kinlé to Sú.

† 13:33 Jə 7:34 †† 13:34 Jə 15:12,17; 1Jə 3:23; 2Jə 1:5

si-ti tɔ. Balkəm nduu lé, à kandi kɛ dɔ rɔ-é al. À kɔ dɔ kagi-é-ti bá à kandi. Bè ya tɔ, sɔi kàrè kinə 'tiŋəi kàdɛ-m-ti al lé, a kandi al tɔ. ⁵ Mɔ m'to kagi nduu ə sɔi 'toi balkəm-é-je. Dow kí tiŋə kàdɛ-m-ti ə m'tiŋə kàdɛ-é-ti tɔ lé, à kandi nɔ. Kdɔ kɛ takul-m al lé, a kasi rai né madi al. ⁶ Kinə dow tiŋə kàdɛ-m-ti al lé, d'a kilə-é kɔgi titi balkəm nduu bè ə à tuti. Balkəm nduu-je kí tuti lé, d'a saa kungɛ pərəə kadi pər ɔ. ⁷ Ngà kinə 'tiŋəi kàdɛ-m-ti ə ta lə-m tɔ mɛɛ-si-ti rəmə, 'dɔji né lay kí mɛɛ-si ndigi ya ə a kingəi. ⁸ Né kí ri Bɔbi-m à ba-né ən: Kadi andi nɔ, beba a 'tɔji kí 'toi njéndó né-je lə-m. ⁹ Titi kí Bɔbi-m ndigi-m-né lé, mɔ ya kàrè m'ndigi-si tɔ. ʔi mɛɛ ndigi-ti kí m'ndigi-si kin ya. ¹⁰ Kinə 'təli rɔ-si go ndukun-je-ti lə-m rəmə, a kɔi mɛɛ ndigi-ti kí m'ndigi-si, titi kí m'təl-né rɔ-m go ndukun-je-ti lə Bɔbi-m ə m'ɔ-né mɛɛ ndigi-ti kí ɛ ndigi-m kin tɔ. ¹¹ M'pa ta-je kin bè kdɔ kadi gɔ rɔnəl lə-m kin ya tɔ mɛɛ-si-ti ə kadi rɔnəl lə-si ɔr njuti. ¹² †Ndukun lə-m ən: 'Ndigi-nɔ titi kí mɔ m'ndigi-si-né kin bè tɔ. ¹³ Dow ilə rɔ-é kɔgi kdɔ nam-é-je lé, ndignɔ kí rangi kí à kitə-é ya goto ngá. ¹⁴ Kinə 'rai né-je kí m'un ndu kadi 'rai kinlé rəmə, sɔi 'toi nam-m-je. ¹⁵ M'ba-si ngannjékullə-je al, kdɔ ngonnjékullə lé 'gə né kí 'ba-é isi ra al. M'ba-si nam-m-je, kdɔ né-je kí m'ndó rɔ Bɔbi-m-ti ya m'adi-si 'gəi. ¹⁶ Sɔi bá 'mbəti-mi al, ngà to mɔ bá m'mbəti-si ə m'ində-si kdɔ kadi ɔwi ə kadi andi, rəmə kadi kandi-si tɔ sartagangɛ, kdɔ kadi né-je lay kí a dɔji Bɔbi-m kɛ ri-m ə adi-si. ¹⁷ Né kí m'ndəji-si dɔ-ti ən: 'Ndigi-nɔ.

Dow-je kí dɔnangi-ti d'ɔsi ta Jeju kɛ njéndó né-je liə

¹⁸ Kinə dow-je kí dɔnangi-ti d'ɔsi-si kɛ ta rəmə, kadi 'gəi maji kí mɔ ya d'ɔsi-m kɛ ta kete nɔ-si-ti. ¹⁹ Kinə 'toi kí lə dow-je kí dɔnangi-ti nɛ rəmə, lé d'a ndigi-si kdɔ dɛ lé dow-je lə-dé bá ndigi-dé. Ngà mɔ m'mbəti-si dan dow-je-ti kí dɔnangi-ti nɛ adi sɔi 'toi kí lə-dé al, gin-é kin bá d'ɔsi-si-né kɛ ta tin. ²⁰ ††Adi mɛɛ-si ole dɔ ta-ti kí ndɔki m'idə-si 'panè: «Ngonnjékullə à to kí 'boy kitə 'ba-é al.» Mɔ ya d'ulə kəm-m ndoo kinlé, d'a kulə kəm-si ndoo ya tɔ. Mɔ ya 'təl rɔ-dé go ta-ti lə-m rəmə, d'a təl rɔ-dé go ta-ti lə-si ya tɔ. ²¹ Ngà d'a ra sə-si né-je kin lay bè kdɔ ta lə-m, kdɔ dɛ 'gə dow kí njékulə-m al. ²² Kinə lé m'ree al əse m'pa ta m'adi-dé al rəmə lé d'a to njéramajal-je al. Ngà kí ngɔsnè-ti kinlé, ta lə majal ɔr dɔ-dé-ti al. ²³ Dow kí ɔsi-m kɛ ta lé, ɔsi Bɔbi-m kɛ ta ya tɔ. ²⁴ Né-je kí dow kí rangi ra al ya m'ra dan-dé-ti kinlé, lé m'ra al rəmə majal lə-dé à goto. Ngà kí ngɔsnè-ti kinlé, dɛ d'oo né-é-je lé ya, ngà d'ɔsi-m kɛ ta rəm, d'ɔsi Bɔbi-m kɛ ta rəm tɔ. ²⁵ Ngà tɔ bè kdɔ kadi ta kí 'ndàngi mɛɛ mbete ndukun-je-ti lə-dé lé né-é ra né. Kdɔ 'ndàngi 'panè: «Dɛ d'ɔsi-m ta kɛ ndàngi kare.» ²⁶ «Loki m'a kullə Njèsɔlmɛɛ, Ndil kí njékadi dow-je 'gə ta kí tɔgrɔ-ti kí à

kɛ rɔ Bɔbi-m-ti ree lé, ɛ bá à pa ta kí dɔ-m-ti kadi dow-je. ²⁷ Ə sɔi kàrè a pai ta kí dɔ-m-ti kadi dow-je tɔ. Kdɔ sɔi ɔi sə-m nati lo kulə gin-é-ti nũ.»

16 M'idə-si ta-je kin bè kdɔ kadi né madi tugə-si jigi-ti al. ² D'a tubə-si kɔgi mɛɛ kəykəwnə-je-ti lə jipi-je; ə ndɔ-je ɔw ree nɔɔ kí dow-je d'a tɔl-si rəmə, d'a gir kí to pole bá d'isi 'pole Lubə tin. ³ D'a ra né-je kinlé bè, kdɔtalə dɛ 'gə Bɔbi-m al rəm, bá 'gə-m al rəm tɔ. ⁴ Ngà m'idə-si ta-je kin bè kdɔ kadi, loki ndɔ-é ree rəmə jè mɛɛ-si ole-né dɔ-ti kí ndɔki m'idə-si kete ngá. Ta kinlé, m'idə-si lo kulə gin-é-ti al, kdɔtalə m'isi sə-si nati nɛ bəy.

Kullə ra Ndil kí aa njay

⁵ Kí ngɔsnè-ti kinlé, m'isi m'ɔw ki rɔ Njékulə-m-ti ə dow káre dan-si-ti kí kadi dɔji-m panè: 'Isi 'ɔw ki rá wa ya kàrè goto. ⁶ Ngà sɔi adi rɔ-si ati-si kanəŋə kdɔtalə ta-je kí m'idə-si kinlé. ⁷ Bè ya kàrè, to ta kí tɔgrɔ-ti ə m'ɔw kɛ kidə-si tin: M'ɔw bá à maji sə-si, kdɔtalə kinə m'ɔw al lé, Njèsɔlmɛɛ à ree kdɔ ta lə-si al; ngà kinə m'ɔw rəmə m'a kulə siə kadi-si. ⁸ Ə loki ɛ à ree lé, à kuwə dow-je kí dɔnangi-ti nɛ kɛ ta sɔbi dɔ majal rəm, sɔbi dɔ né ra kí njururu rəm, à tɔji-dé kadi 'gə ta kí gangɛ lə Lubə rəm tɔ. ⁹ À kuwə-dé kɛ ta sɔbi dɔ majal, kdɔtalə dɛ d'adi-m mɛɛ-dé al rəm; ¹⁰ sɔbi dɔ né ra kí njururu, kdɔtalə m'a kɔw rɔ Bɔbi-m-ti adi sɔi a kooi-mi gogɛ al rəm; ¹¹ sɔbi dɔ ta kí gangɛ, kdɔtalə njékɔbe † kí dɔnangi-ti nɛ lé, 'gangɛ ta dɔ-é-ti ngá. ¹² M'ɔw kɛ ta-je nɔ kadi m'idə-si ya ngà, to ta-je kí asi dɔ tɔgi-si-ti kí nɛ-ti kin al bəy. ¹³ Loki Ndil kí njékadi dow-je 'gə ta kí tɔgrɔ-ti à ree lé, à kɔr nɔ-si kadi 'gəi ta kí tɔgrɔ-ti lay; kdɔtalə ɛ à kun ta madi kɛ dɔ-é kdɔ pa al, ngà ta-je kí ɛ à koo ya bá à pa ə né-je kí à ra né lé, ɛ à kidə-si kete tɔ. ¹⁴ ɛ à tɔji riba lə-m, kdɔtalə ta kí ɛ oo ta-m-ti bá à kidə-si. ¹⁵ Né-je lə Bɔbi-m lay to kí lə-m tɔ. Gin-é kinlé bá m'pa-né m'panè: Ta kí ɛ oo ta-m-ti bá à kidə-si.

Ta kí sɔbi dɔ kinə-nɔ ə təl kingə-nɔ gogɛ

¹⁶ Jeju panè: «Dɔkaglo sɛ bəy ə a kooi-mi al, rəmə dɔkaglo kí rangɛ sɛ bəy ə a təl kooi-mi gogɛ.» [Kdɔtalə m'isi m'ɔw rɔ Bɔbi-m-ti.] ^{††17} Beba njéndó né-je liə kí dan-ti-je 'dɔji-nɔ ta 'panè: Ta ri bá ɛ ndigi kidə-ji wa? ɛ panè: «Dɔkaglo sɛ bəy ə a kooi-mi al, rəmə dɔkaglo kí rangɛ sɛ bəy ə a təl kooi-mi gogɛ.» Rəm panè: M'isi m'ɔw rɔ Bɔbi-m-ti. ¹⁸ Dɛ 'panè: Ta kí Jeju panè: «Dɔkaglo sɛ bəy» kinlé, kɔr mɛɛ-é to ri wa? Ta kí ɛ pa lé, j'gəi mɛɛ-é al.

¹⁹ Loki Jeju gə kí njéndó né-je 'ndigi dɔji-é ta lé, idə-dé panè: Ta kí m'panè: «Dɔkaglo sɛ bəy ə a kooi-mi al, rəmə dɔkaglo kí rangɛ sɛ bəy ə a təl kooi-mi gogɛ» lé bá isi 'dɔji-nɔ kɔr mɛɛ-é wa? ²⁰ Ooi maji, m'a kidə-si

† 15:12 Jà 13:34; 15:17; 1Jà 3:23; 2Jà 1:5 †† 15:20 Mat 10:24; Luk 6:40; Jà 13:16

† Njékɔbe kinlé to Sú. †† Ta-je kí tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kí ji-dé kɛ ta greki.

rəsi; a n̄ji rəm, a ndingəi rɔ-si rəm, ngà dow-je kí dɔ-nangi-ti nè d'a ra rɔnəl; a kisi k̄i rɔkati kanəŋa ya, ngà rɔkati lə-si bá à təl rɔnəl. ²¹ Loki dené ɔw k̄i koj̄i ngon lé, rɔ-é ati-é kanəŋa, kɔɔ to kaglo rɔkati liə ya bá ree; ngà loki oji ngon rəmə, m̄eɣ-é oy dɔ rɔkati-ti; rɔ-é nəl-é n̄a, kɔɔtalə ngon kí oji-é dɔnangi-ti. ²² Səi kàrè, kí ngɔsnè-ti kinlé, rɔ-si ati-si kanəŋa; ngà loki m'a təl ree koo-si gogi lé, rɔ-si à nəl-si ə dow kí à kɔgi rɔnəl-é kin à goto. ²³ Ə m̄eɣ ndɔ-é-ti kinlé, né kí a d̄əji-mi ta dɔ-ti à goto ngá. Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; né kí 'd̄əji Bɔbi-m k̄i ri-m lé, à ra kad̄i-si. ²⁴ Sar bone kàrè, səi 'd̄əji né k̄i ri-m al ya bəy. 'D̄əji ə a kingəi kɔɔ kad̄i rɔnəl lə-si ɔr-né njuti.

²⁵ Beba m̄a m'un gosta bá m'idə-si-né ta ta. Nɔɔ-je ɔw ree n̄ɔɔ kí m'a pa sə-si ta k̄i gosta al, ngà né kí sɔbi dɔ Bɔbi-m lé, m'a kidə-si rəsi-rəsi ya. ²⁶ M̄eɣ ndɔ-é-ti kinlé, səi a d̄əji né k̄i ri-m ə m'a kidə-si panè m̄a bá m'a pa ta k̄i Bɔbi-m kɔɔ ta lə-si al. ²⁷ Kɔɔ Bɔbi-m ya k̄i dɔ-é ndigi-si, kɔɔ səi 'ndigi-mi rəm, bá səi adi m̄eɣ-si kí m̄a m'j̄ rɔ Lubə-ti rəm tɔ. ²⁸ M̄a lé, m'j̄ rɔ Bɔbi-m-ti bá m'ree dɔnangi-ti nè; ngà kí ngɔsnè-ti kinlé, m'a kiŋə lo kí dɔnangi-ti ə m'a kɔw rɔ Bɔbi-m-ti gogi.

²⁹ Beba njéndó né-je lə Jeju lé 'panè: 'Oo, kí nè kinlé i idə-ji ta rəsi-rəsi bi i 'pa ta k̄i gosta al ngá. ³⁰ Kí ngɔsnè-ti kinlé, j̄e j'gə kí i 'gə né-je lay, adi i 'ɔw ndoo kad̄i dow bá d̄əji-i ta al. Gin-é kin bá j̄e j'adi-né m̄eɣ-ji kí i lé j̄ rɔ Lubə-ti ya. ³¹ Beba Jeju d̄əji-dé panè: Ad̄i səi adi m̄eɣ-si ngá ban...? ³² Ooi, ndɔ ɔw ree n̄ɔɔ ə ndɔ-é lé ree rəm ngá; ndɔ-é-ti kinlé, a k̄əyi-n̄a lay dɔ-m-ti, n̄a-n̄a ya à kɔw lo liə ə a kiŋəi-mi k̄i kár-m; ngà m'a k̄a k̄i kár-m al, kɔɔtalə Bɔbi-m ɔ sə-m nat̄i. ³³ M'idə-si ta-je kin bè, kɔɔ kad̄i isi-né k̄i lapiya k̄i takul-m. A kingəi k̄i dɔnangi-ti nè, ngà uwəi m̄eɣ-si nḡa; m̄a lé, m'tət̄i rɔ né-je kí dɔnangi-ti nè.

Ta kí Jeju pa k̄i Lubə

Əbr 7:24-28; 4:14-16

17 Loki Jeju pa bè lé, un kəm-é ki taá dɔr̄a-ti ə panè: Bɔbi-m, dɔk̄ad̄i lé ree ngá. 'Ad̄i ri Ngon-i ba kɔɔ kad̄i Ngon-i kàrè ad̄i ri-i ba tɔ. ² I 'adi-é tɔgi dɔ dow-je-ti lay, kɔɔ kad̄i d̄e lay kí i adi-é lé, ɣ adi-dé d'isi kəm sartagangi. ³ Ə kiskəm kí sartagangi lé, to ta kad̄i 'gə-i kí i ya k̄i kár-i 'to Lubə kí tɔgrɔ-ti rəm, bá kad̄i 'gə Jeju Kristi kí i ulə-é rəm tɔ. ⁴ M'adi ri-i ba dɔnangi-ti nè; kullé kí 'adi-m kad̄i m'ra lé, m'ra m'tɔl ta-é. ⁵ Bɔbi-m, kí ngɔsnè-ti kin ya 'adi ri-m ba rɔ-i-ti, gangi-é-ti kí ndɔki ba-né rɔ-i-ti kete n̄j̄ kində gin dɔnangi-ti kin ya. ⁶ Dow-je kí 'adi-m-dé dan dow-je-ti kí dɔnangi-ti nè lé, m'adi 'gə-i. D̄e 'to dow-je lə-i bá 'adi-m-dé ə d̄e 'təl rɔ-dé go ta-ti lə-i. ⁷ Bone bè kinlé, d̄e 'gə kí né-je lay kí 'adi-m kinlé to né kí j̄ rɔ-i-ti ya. ⁸ Kɔɔ ta-je kí i 'idə-m lé ya bá m'idə-dé ə d̄e 'ndigi dɔ-ti ə 'gə maji kí m'j̄ rɔ-i-ti rəm, bá d'adi-m m̄eɣ-dé kí to i ya bá ulə-m rəm tɔ. ⁹ D̄e bá m'pa sə-i ta kɔɔ-dé. M'pa sə-i ta kɔɔ dow-je kí dɔnangi-ti nè al, ngà m'pa sə-i ta kɔɔ d̄e kí 'adi-m-dé, kɔɔtalə

'to dow-je lə-i ¹⁰ – ə né lə-m lay to né lə-i; bá né lə-i kàrè to né lə-m tɔ – d̄e lé, 'to dow-je kí d'adi ri-m ba. ¹¹ M̄a m'to kí dɔnangi-ti nè al ngá; kɔɔ m'isi m'ɔw ki rɔ-i-ti n̄ɔɔ; ngà d̄e bá d'isi dɔnangi-ti nè bəy. Bɔbi-m kí njəkaa njay, ri-i kí 'adi-m kin ya 'ngəm-dé-né, kɔɔ kad̄i 'to dow-je kí kàre-rè toki j̄e sə-i bè. ¹² 'Loki m'isi-né sə-dé bəy lé, ri-i kí 'adi-m kin ya bá m'ngəm-dé-né; ə m'ay nganḡi-dé kər-kər, ad̄i dow kàre ya kàrè tuji dan-dé-ti al. Ngà ɣ kí tò kad̄i tuji lé ya par ə tuji; bè kɔɔ kad̄i ta kí mbete kí aa njay pa lé, né-é ra né. ¹³ Bone bè kinlé, m'isi m'ɔw ki rɔ-i-ti ə ta-je kinlé m'pa dɔnangi-ti nè bè, kɔɔ kad̄i rɔnəl lə-m kí to rɔnəl kí ɔr njuti kin tò-né m̄eɣ-dé-ti. ¹⁴ M'adi-dé ta lə-i ə dow-je kí dɔnangi-ti d'ɔsi-dé k̄i ta, kɔɔtalə d̄e 'to 'lə dow-je kí dɔnangi-ti al titi kí m̄a m'to-né 'lə dow-je kí dɔnangi-ti al kin bè tɔ. ¹⁵ M'd̄əji-i kad̄i 'ɔy-dé ki rangi dɔnangi-ti al, ngà ngəm bá kad̄i 'ngəm-dé kad̄i Njèm̄eɣndul tuji-dé al. ¹⁶ D̄e 'to kí dɔnangi-ti nè al, titi kí m̄a kàrè m'to-né kí dɔnangi-ti nè al kin bè tɔ. ¹⁷ I ya kad̄i 'ində-dé tagay k̄i takul ta kí tɔgrɔ-ti. Ə Ta lə-i to ta kí tɔgrɔ-ti. ¹⁸ M̄a kàrè m'ulə-dé dɔnangi-ti titi kí i 'ulə-m-né dɔnangi-ti kin bè tɔ. ¹⁹ M̄a ya m'ɔr rɔ-m m'ində tagay kɔɔ ta lə-dé, kɔɔ kad̄i d̄e kàrè tò tagay k̄i takul ta kí tɔgrɔ-ti tɔ. ²⁰ M'pa sə-i ta kɔɔ ta lə-dé d̄e kan ya par al, ngà kɔɔtalə d̄e kí d'a koo ta-je lə-dé ə d'a kad̄i-m-né m̄eɣ-dé rəm tɔ. ²¹ M'd̄əji-i bè kɔɔ kad̄i d̄e lay ya 'to dow-je kí kàre-rè. Bɔbi-m, titi kí i 'isi-né m̄eɣ-m-ti rəm, m̄a m'isi-né m̄eɣ-i-ti rəm kinlé, kad̄i d̄e kàrè ['to dow-je kí kàre-rè] †† ə d'isi m̄eɣ-ji-ti tɔ; kɔɔ kad̄i dow-je kí dɔnangi-ti nè 'gə-né kí to i bá 'ulə-m. ²² Ə riba kí 'adi-m kin ya, m̄a m'adi-dé tɔ; kɔɔ kad̄i 'to-né dow-je kí kàre toki j̄e sə-i bè. ²³ – M̄a m'isi m̄eɣ-dé-ti ə i 'isi m̄eɣ-m-ti tɔ – kɔɔ kad̄i 'to dow-je kí m̄eɣ kasi-n̄a lə-dé ɔr njuti, bè kɔɔ kad̄i dow-je kí dɔnangi-ti 'gə-né kí to i bá 'ulə-m rəm, bá kad̄i 'gə-né kí i 'ndigi-dé titi kí i 'ndigi-m-né kin bè rəm tɔ. ²⁴ Bɔbi-m, d̄e kí 'adi-m-dé lé, lo kí m'a kisi-ti ya m'ndigi kad̄i d'isi-ti sə-m tɔ; kɔɔ kad̄i d'oo riba kí i 'ulə dɔ-m-ti kinlé k̄i kəm-dé. Kɔɔ kete n̄j̄ kində gin dɔnangi-ti nū ya i 'ndigi-m. ²⁵ Bɔbi-m kí njəra né kí njururu, dow-je kí dɔnangi-ti nè 'gə-i al; ngà m̄a m'gə-i rəm, bá d̄e kan kàrè 'gə kí to i bá 'ulə-m rəm tɔ. ²⁶ M̄a m'adi 'gə ri-i rəm, m'a kad̄i 'gə ya bəy, kɔɔ kad̄i ḡa ndigi kí i 'ndigi-m kinlé tò m̄eɣ-dé-ti rəm, bá kad̄i m'isi m̄eɣ-dé-ti rəm tɔ.

Koy k̄i tɔsi ndəl kində lo t̄eɣ lə Jeju

Ta kí sɔbi dɔ kuwə Jeju

Mat 26:36-54; Mar 14:32-50; Luk 22:39-51

18 Loki Jeju pa ta-je kin bè ngá bá, d̄e k̄i njéndó né-je liə 't̄eɣ d'ɔw d'ində wol man kí 'ba-é Sedr̄j̄ 'gangi d'ɔw kəl-é kí nū-ti. Lo-é kinlé, lo ndɔr tò-ti n̄ɔɔ bá

† 17:12 Jā 13:18 †† Ta-je kí tò mbun̄ə né-ti kinlé [...] goto m̄eɣ mbete-je-ti kí d̄ɔs̄ay kí dan-ti-je kí 'ndàngi k̄i ji-dé k̄i ta gr̄eki.

dɛ kɪ njéndó né-je liə d'ɔw-ti. ² Ə Judasi kí to njèkun dɔ Jeju lé, gə lo ndɔr kinlé tɔ. Kdɔtalə to lo kí Jeju dɛ kɪ njéndó né-je liə d'ɔw-ti low-low. ³ Njèkun dɔ njégugné-je lə Lubə, kɪ Parisi-je d'ɔr kosi asgar-je, kɪ njéngəm takəy lə Lubə d'adi Judasi. Beba ɛ ɔr nɔ-dé ɔw sə-dé lo ndɔr-ti lé. Dɛ d'ɔw kɪ lampi-je, kɪ pər ngəl-je, kɪ nérɔ-je ji-dé-ti.

⁴ Jeju gə né-je lay kí à tɛɛ dɔ-é-ti; beba ɛ ree rɔ-dé-ti dɔji-dé panè: 'Sangi nɔ́ wa? ⁵ Ə dɛ d'ilə-é-ti 'panè: 'J'sangi Jeju kí Najareti-ti. Jeju idə-dé panè: Mɔ́ ya m'ɔ́ nè tin. Rəmə Judasi kí njèkun dɔ-é lé ɔ́ sə-dé nati. ⁶ Loki Jeju idə-dé panè: Mɔ́ ya mɔ́ nè tin rəmə, asgar-je, kɪ njéngəm takəy lə Lubə lé, 'təl 'gɪr kɪ go-dé ə 'tusi nangi. ⁷ Beba Jeju təl dɔji-dé ya bəy panè: Nɔ́ bá 'sangi-é wa? Dɛ 'panè: 'J'sangi Jeju kí Najareti-ti. ⁸ Jeju idə-dé panè: M'idə-si m'panè: Mɔ́ ya m'ɔ́ nè tin. Kinə to mɔ́ bá 'sangi-mi rəmə, iŋəi njéndó né-je lə-m kin adi d'ɔw. ⁹ Jeju pa ta kin bè kɔɔ kadi ta kí ndɔki ɛ pa lé, né-é ra-né né; ndɔki ɛ panè: «Bɔbi-m, dow-je kí 'adi-m-dé kinlé, kí káre ya kàrè m'ingə-é m'adi tuji kɔgi al.»

¹⁰ Simɔ́ Piyər ulə kiyərɔ rɔ-é-ti nɔɔ ə ɔr tugə-né mbi ngonnjèkullə lə burə dɔ njégugné-je lə Lubə. Rəmə tugə mbi-é kí dɔ jikɔl ndəti ya gangi. Ngonnjèkullə kinlé ri-é lə Malkusi. ¹¹ *Rəmə Jeju idə Piyər lé panè: 'Ulə kiyərɔ lə-i saba-é-ti gogi. Kɔ́ kí Bɔbi-m ində dɔ-m-ti kadi m'ingə lé, m'a kingə ya al wa?

Jeju ɔ́ nɔ́ An-je-ti kɪ Kayipi, Piyər naji panè n'gə Jeju al
Mat 26:57-75; Luk 22:54-65

¹² Beba njèkun dɔ asgar-je, kɪ kosi asgar-je, kɪ njégəm né-je lə jipi-je d'uwə Jeju 'tɔ-é. ¹³ Rəmə dɛ d'ɔw siə be lə An ya kete. An lé to məm Kayipi ††. Mɛɛ bal-é-ti kinlé, Kayipi bá to burə dɔ njégugné-je lə Lubə. ¹⁴ †‡ Kayipi kinlé bá ndɔki ɔji ta jipi-je panè: «Dow káre-rè kí kadi oy ə jipi-je lay d'oy-né al lé to né kí maji nɔ́.»

¹⁵ Ngə Simɔ́ Piyər dɛ kɪ njéndó né lə Jeju káre d'un go Jeju. Njéndó né lə Jeju kinlé, burə dɔ njégugné-je lə Lubə gə-é kete ə ɛ bá ɔw kɪ Jeju nati mɛɛ ndògi-ti lə burə dɔ njégugné-je lé. ¹⁶ Ngə Piyər bá ɔ́ ndaa-ti tarəbi-ti ngɔsi. Rəmə njéndó né lə Jeju kí burə dɔ njégugné-je lə Lubə gə-é lé, tɛɛ pa ta kɪ dené kí njèkɔ́ takəy-ti ə adi Piyər ree kəy. ¹⁷ Rəmə ngonnjèkullə kí dené kí njèkɔ́ takəy-ti lé, pa kɪ Piyər panè: I ya kàrè 'to kí dan njéndó né-je-ti lə dingəm kanlé tɔ al wa? Ə Piyər panè: Kuy! Mɔ́ m'to kí dan-dé-ti al. ¹⁸ Ngannjèkullə-je lə burə dɔ njégugné-je lə Lubə dɛ kɪ njéngəm takəy lə Lubə 'ra pər d'ɔ́ ta-ti d'ɔ́ 'ndibi kdɔtalə kul ɔ́; Piyər kàrè ɔ́ sə-dé ta pər-ti lé ɔ́ ndibi tɔ.

¹⁹ Burə †† dɔ njégugné-je lə Lubə dɔji Jeju ta kí dɔ njéndó né-je-ti liə rəm, bá dɔji-é ta kí dɔ néndó-ti liə rəm tɔ. ²⁰ Beba Jeju ilə-é-ti panè: Mɔ́ m'pa ta rəsi-rəsi

† 18:11 Mat 26:39; Mar 14:36; Luk 22:42 †† Kayipi lé bá taa ngon lə An kí dené. ‡ 18:14 Jā 11:49,50 †† Njèdɔji Jeju ta nè kinlé to An kí ndɔki to burə dɔ njégugné-je kete.

m'idə dow-je. M'ndó né dow-je mɛɛ kəykəwnə-je-ti lə jipi-je, kɪ takəy-ti lə Lubə kí to lo-je kí jipi-je 'kəw-nə-ti; ə ta kí m'pa kɪ gidɪ ngəy ya goto. ²¹ Mɔ́ ə i 'dɔji-m ta kɔɔ ri wa? 'Dɔji dɛ kí m'ndó-dé né lé ya 'oo se ri bá m'ndó-dé wa? Né-je kí m'ndó-dé lé, dɛ 'gə maji. ²² Loki Jeju pa ta kinlé bè rəmə, kí káre dan njéngəm takəy lə Lubə ində mbó-é ə panè: Burə dɔ njégugné-je lə Lubə lé ya bá i 'pa siə ta bè wa? ²³ Jeju ilə-é-ti panè: Kinə ta kí m'pa lé maji al ə 'idə-m adi m'oo; ə kinə ta kí m'pa lé maji ə 'ində-m kɔɔ ri wa?

²⁴ Beba An ulə kɪ Jeju kɪ ji-é kí dɔɔ lé bè ya rɔ Kayipi-ti †† kí to burə dɔ njégugné-je lə Lubə. ²⁵ Ə Simɔ́ Piyər lé rəmə ɔ́ ta pər-ti nɔɔ ɔ́ ndibi. Beba 'pa siə 'panè: I ya kàrè 'to kí dan njéndó né-je-ti liə tɔ al wa? Piyər naji panè: Kuy! Mɔ́ m'to kí dan-dé-ti al. ²⁶ Rəmə dow káre dan ngannjèkullə-je-ti lə burə dɔ njégugné-je lə Lubə kí to noji dingəm kí Piyər tugə mbi-é gangi lé panè: «I kan, m'oo-i siə mɛɛ ndɔr-ti tɔ al wa?» ²⁷ Piyər təl naji ya bəy rəmə, tajinati nè ya kunjə nɔ́.

Kə Jeju nɔ́ Pilati-ti, Piyər təl naji kí n'gə Jeju al
Mat 27:1-2,11-30; Mar 15:1-9; Luk 23:1-25

²⁸ Go-ti, 'boy-je lə jipi-je d'ɔ́ kɪ Jeju bee lə Kayipi kɪ ndɔge rati d'ɔw siə mɛɛ ndògi-ti lə Gubərnər. Ngə dɛ bá d'andi mɛɛ ndògi-ti al, kɔɔ kadi 'ngəm rɔ-dé kadi d'aa njay kɔɔ kɔw-né lo nékuso Paki-ti. †††²⁹ Beba Pilati ɔw ingə-dé ndaa-ti dɔji-dé panè: Ta ri bá sɔ́i iləi dɔ dingəm-ti kan wa? ³⁰ Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: Kinə ɛ ra né kí maji al al lé, j'a ree siə rɔ-i-ti nè al. ³¹ Beba Pilati idə-dé panè: Sɔ́i ya 'taai-é ɔwi 'gangi ta dɔ-é-ti kɪ ndukun lə-si. Dɛ jipi-je lé, d'idə-é 'panè: Jɛ lé, j'ɔw kɪ tɔgi kí kadi j'tɔl-né dow al. ³² †††Bè kɔɔ kadi ta kí Jeju pa sɔbi dɔ kəm rəbi koy-é lé, né-é ra-né né.

³³ Pilati təl ɔw mɛɛ ndògi-ti gogi ə ba Jeju dɔji-é panè: «Se i ya bá 'to ngar lə jipi-je lé wa?» ³⁴ Jeju ilə-é-ti panè: «Ta kinlé, i ya ɔji mɛɛ-i-ti bá 'pa, əse to dow-je kí rangi bá d'idə-i ta kí dɔ-m-ti wa?» ³⁵ Pilati ilə-é-ti panè: «Mɔ́ m'to jipi tɔ wa? Dow-je lə-i ya dɛ kɪ njèkun dɔ njégugné-je lə Lubə bá 'ree sə-i rɔ-m-ti nè; ə to ri bá i 'ra wa?» ³⁶ Jeju ilə-é-ti panè: «Kɔbe lə-m to kí dɔnangi-ti nè al. Kinə kɔbe lə-m to kí dɔnangi-ti nè rəmə, lé ngan-njèkullə-je lə-m d'a rɔ kɔɔ ta lə-m, kɔɔ kadi dow ilə-m ji jipi-je-ti al; ngə kí nè kinlé kɔbe lə-m goto dɔnangi-ti nè.» ³⁷ Beba Pilati pa kɪ Jeju panè: «'Adi i 'to ngar ɔ́n nɔ́?» Jeju ilə-é-ti panè: «Ta ya 'pa ta-i-ti tin, m'to ngar ya. Gin koji kí d'oji-m, kɪ ree kí m'ree dɔnangi-ti nè lé, to ta lə kadi m'pa ta kí tɔgrɔ-ti m'adi dow-je. Dow kí rá-rá kí to dow lə ta kí tɔgrɔ-ti rəmə à koo ta lə-m.» ³⁸ Pilati dɔji-é panè: «Ri bá to ta kí tɔgrɔ-ti wa?» Go ta-ti kinlé, Pilati təl ɔw rɔ jipi-je-ti ndaa-ti idə-dé panè: «Né kí

†† An ulə kɪ Jeju rɔ Kayipi-ti kɔɔ bal-é-ti kinlé, Kayipi bá to burə dɔ njégugné-je. ††† Jipi-je 'mbati kɔw mɛɛ kəy-ti lə gubərnər kɔɔ ɛ to jipi al. Jipi kí ɔw mɛɛ kəy-ti lə dow kí to jipi al lé, à kuso né lo ra nɔ́y Paki-ti al. ††† 18:32 Jā 3:14; 12:32

m'a gangi-né ta dɔ-é-ti ya m'oo al.»³⁹ Ngà to nékobe lə-si kadi bal-é bal-é ya kaglo ra n̄ay Paki rəmə, m'ilə dangay káre taá m'adi-si lé, se 'ndigi kadi m'ilə ngar la jipi-je taá m'adi-si wa?⁴⁰ Beba d̄e 'təl d'ur kɔɔl boy-boy 'panè: «Barabasi bá ilə-é taá, bi dow kan al!» Ə Barabasi lé, to bɔkaya dow.

19 Beba Pilati adi d'uwə Jeju d'ində-é k̄i ndəy marɔw.

² Asgar-je d'oji kɔn d'adi to jɔgi ngar d'ulə dɔ-é-ti, bá d'ulə kubi k̄i kər yəl-yəl k̄i là-é n̄ə rɔ-é-ti; ³ ə d'ɔti k̄i rɔ-é-ti 'panè: Lapiya boo, ngar la jipi-je! Lapiya boo, ngar la jipi-je! Ə 'tində mbɔ-é tɔ.

⁴ Go-ti, Pilati təl t̄eɛ ndaa-ti idə jipi-je panè: Ooi, m'a təl ree siə ndaa-ti gogi kadi-si, kdɔ kadi 'gəi k̄i né k̄i m'a gangi-né ta dɔ-é-ti ya m'oo al. ⁵ Beba Jeju t̄eɛ ndaa-ti k̄i jɔgi kun lé dɔ-é-ti rəm, bá k̄i kubi k̄i kər yəl-yəl k̄i là-é n̄ə lé rɔ-é-ti rəm tɔ. Ə Pilati idə-dé panè: Ooi dingəm lé ə ɔ tin!

⁶ Loki njékun dɔ njégugnə-je la Lubə, k̄i njéngəm takəy la Lubə d'oo Jeju rəmə, 'tur kɔɔl boy-boy 'panè: 'Bə-é kagdəsi-ti! 'Bə-é kagdəsi-ti! Beba Pilati idə-dé panè: S̄əi ya 'taai-é 'bəi-é kagdəsi-ti; kdɔtalə né k̄i m'a gangi-né ta dɔ-é-ti ya m'oo al. ⁷ Rəmə jipi-je d'ilə-é-ti 'panè: J̄e j'ɔw k̄i ndukun lə-ji káre n̄ɔɔ ə k̄i go ndukun-ti lə-ji kinlé, tò kadi Jeju oy, kdɔtalə ɛ ba rɔ-é Ngon la Lubə.

⁸ Loki Pilati oo ta kin bè lé, bəl n̄ə ya bəy. ⁹ Beba ɛ təl ɔw m̄eɛ ndògi-ti gogi ə d̄əji Jeju panè: I lé 'to dow k̄i rá wa? Ngà Jeju ilə-é-ti al. Beba Pilati idə-é panè: ¹⁰ M̄ə bá ilə-m ta-ti al wa? I 'gə k̄i m'ɔw k̄i t̄ɔgi kadi m'ilə-i taá rəm, m'ɔw k̄i t̄ɔgi kadi m'bə-i kagdəsi-ti rəm al wa? ¹¹ Jeju ilə-é-ti panè: Kinə Lubə adi-i t̄ɔgi al rəmə, t̄ɔgi káre ya kàrè 'a kɔw-né dɔ-m-ti al. Gin-é kin bá, dow k̄i njèkilə-m ji-i-ti kinlé, ra majal k̄i al dɔ lo.

¹² Gangi-é-ti kinlé, Pilati sangi rəbi kadi n'ilə Jeju taá. Ngà jipi-je 'tur kɔɔl boy-boy 'panè: Kinə 'ilə-é taá rəmə, i 'to nam Sejar al. Kdɔtalə dow k̄i rá-rá k̄i ba rɔ-é ngar lé, to njəta la Sejar. ¹³ Loki Pilati oo ta-je kin bè lé, adi d'ɔw k̄i Jeju ndaa-ti ə isi dɔ kali gangta-ti, lo-ti k̄i 'ba-é gaji ə-je k̄i d'ɔsi nangi k̄i ba-é k̄i ta əbrə Gabata. ¹⁴ Ə to ndɔ ra go né-je kdɔ ra n̄ay Paki. To ta k̄i kàd̄i à k̄ə jam dɔ be-ti je bè ngá. Pilati idə jipi-je panè: Ooi ngar lə-si! ¹⁵ Ngà d̄e 'tur kɔɔl boy-boy 'panè: 'Tɔl-é! 'Tɔl-é! 'Bə-é kagdəsi-ti! Pilati idə-dé panè: Kadi m'bə ngar lə-si kagdəsi-ti wa? Rəmə njékun dɔ njégugnə-je la Lubə d'ilə-é-ti 'panè: «J̄e lé, Sejar ya kár-é to ngar lə-ji.»

¹⁶ Beba Pilati iŋə-é ji-dé-ti, kdɔ kadi 'bə-é kagdəsi-ti. Beba d'uwə Jeju [d'ɔw siə.] †

'Bə Jeju kagdəsi-ti

Mat 27:32-52; Mar 15:21-37; Luk 23:26-46

¹⁷ Jeju uti kagdəsi liə t̄eɛ-né gidi be-ti ɔw-né lo-ti k̄i 'ba-é: Ka dɔ dow ə 'ba-é Golgota k̄i ta Əbrə. ¹⁸ Ə 'bə Je-ju kagdəsi-ti lo-é-ti kinlé; ə 'bə dow-je joo kagdəsi-ti nati siə tɔ; dow káre kagdəsi-ti k̄i dɔ jikɔl-é-ti ə dow káre dɔ jigəl-é-ti, adi Jeju ɔ dan-dé-ti dan̄ə.

¹⁹ Pilati adi 'ndàngi ta bəgrə-ti 'bə dɔ kagdəsi-ti lé 'panè: Jeju k̄i Najarəti-ti, ngar la jipi-je. ²⁰ Jipi-je n̄ə ya 'ndó ta k̄i 'ndàngi bəgrə-ti lé, kdɔ lo k̄i 'bə Jeju titi lé, tò ngɔsi k̄i bebo ə ta k̄i 'ndàngi m̄eɛ bəgrə-ti lé, tò k̄i ta əbrə rəm, k̄i ta lat̄e rəm, bá k̄i ta gr̄eki rəm tɔ. ²¹ Beba njékun dɔ njégugnə-je la Lubə 'pa k̄i Pilati 'panè: I 'Ndàngi Ngar la jipi-je al; ngà kadi 'ndàngi 'panè: ɛ panè n'to ngar la jipi-je. ²² Ngà Pilati ilə-dé-ti panè: Né k̄i m'ndàngi ə m'ndàngi ya ngá.

²³ Loki asgar-je 'bə Jeju kagdəsi-ti lé, d̄e 'kay kubi-je liə lo ɔw ə 'ləbi-n̄ə káre-káre; bá d'un kubi kul liə k̄i to takubi k̄i káre-rè ya d'oji d'adi j̄ taá ree njal nangi kin tɔ; bá d'idə-n̄ə 'panè: ²⁴ Kubi kul kinlé, adi j'uwəi j'gangi al, ngà adi j'ɔsi-n̄ə mbare dɔ-ti j'ooi se n̄ə bá à to k̄i liə wa? Né kinlé tò bè kdɔ kadi ta k̄i tò m̄eɛ mbete-ti k̄i aa njay lé, né-é ra-né né. 'Ndàngi m̄eɛ mbete-ti k̄i aa njay 'panè: «'Ləbi-n̄ə kubi-je lə-m ə d'ɔsi-n̄ə mbare dɔ kubi kul-ti lə-m.» Né-é bá asgar-je 'ra tin.

²⁵ K̄ə Jeju d̄e k̄i ngonk̄ə k̄ə-é rəm, Mari k̄i ne Klopasi rəm, bá Mari k̄i Magdala rəm, d'ɔ taá ngɔsi k̄i kagdəsi lé. ²⁶ Loki Jeju oo k̄ə-é ɔ mbɔ njèndó né-ti k̄i ɛ ndigi-é n̄ə lé rəmə, idə k̄ə-é panè: «Dené, 'oo ngon-i ə ɔ tin.» ²⁷ Go-ti, idə njèndó né lé panè: «'Oo, k̄ə-i ə ɔ tin.» Rəmə dɔkàd̄i-é-ti kin ya njèndó né lé ɔw k̄i Mari bee rɔ-é-ti.

Koy Jeju

Mat 27:45-56; Mar 15:33-41; J̄ə 19:28-30

²⁸ Go né-je-ti kinlé, Jeju gə k̄i né-je lay asi ngá adi panè: «Kundə ra-m», bè kdɔ kadi ta k̄i 'ndàngi m̄eɛ mbete-ti k̄i aa njay lé, né-é ra-né né. ²⁹ Lo-é-ti kinlé man nduu k̄i masi tò m̄eɛ b̄əy-ti rusi n̄ɔɔ. Beba asgar-je d'un kagi k̄i 'ba-é ijopi ə 'dɔɔ ndɔkrɔ ta-ti bá d'ulə kəm man nduu-ti k̄i masi lé d'ulə ta Jeju-ti. ³⁰ Loki Jeju njibi man nduu k̄i masi lé rəmə panè: «Né-je lay asi ngá.» Go-ti, Jeju ulə dɔ-é nangi rəmə iŋə ndil-é adi t̄eɛ.

³¹ Ndɔ-é-ti kinlé, to ndɔ ra go né-je kdɔ ndɔ taakoo la jipi-je. Adi jipi-je 'bəl kadi nin dow-je tò kagdəsi-ti ndɔ taakoo-ti lə-dé, kdɔtalə to ndɔ k̄i boy n̄ə; gin-é kin bá d̄e 'd̄əji Pilati kadi adi 'təti nja-dé ə d'ɔr-dé nangi.

^{††32} Beba dow-je k̄i 'bə-dé kagdəsi-ti k̄i Jeju lé, asgar-je 'təti nja ɛ k̄i d̄ɔs̄əy rəm, 'təti nja ɛ k̄i njèkungi-ti joo rəm tɔ. ³³ Loki 'ree 't̄eɛ dɔ Jeju-ti rəmə, d'oo k̄i Jeju oy ngá, adi 'təti nja-é al; ³⁴ ngà dow káre dan asgar-je-ti bá ɔsi kàd̄i-é k̄i ningə mbuti adi tajinati nè ya məsi-je k̄i man

† Ta-je k̄i tò mbunə né-ti kinlé [...] goto m̄eɛ mbete-je-ti k̄i d̄ɔs̄əy k̄i dan-ti-je k̄i 'ndàngi k̄i ji-dé k̄i ta gr̄eki.

†† Dow-je k̄i 'bə-dé kagdəsi-ti lé, 'təti nja-dé kdɔ kadi d'oy kalangi.

ay-ti. ³⁵ Né-je kinlé, dow kí oo kì kəm-é bá pa ta kí dɔ-ti tin; ə ta liə to ta kí tɔgrɔ-ti; ɛ gə kí n'pa ta kí tɔgrɔ-ti, kɔɔ kadi sɔji kàrè adi-né mɛɛ-si tɔ. ³⁶ Né kinlé ra né bè kɔɔ kadi ta kí 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: «Singə-é káre ya kàrè dow à tətɪ al †» kinlé né-é ra né. ³⁷ ††Mbeté kí aa njay pa lo kí rangi-ti bəy panè: D'a koo ɛ kí d'ɔsi kàdɪ-é kɪ ningə 'mbuti lé kɪ kəm-dé ‡.

'Dubɪ Jeju

Mat 27:57-61; Mar 15:42-47; Luk 23:50-56

³⁸ Go né-je-ti kinlé, Jojepi kí be liə to Arimate, kí to njéndó né lə Jeju ya, ngà tɔji bá tɔji rɔ-é ndaa-ti al kɔɔ bəl kí ɛ bəl 'boy-je lə jipi-je lé, ɔw dɔji Pilati kadi n'ɔr nin Jeju lé. Beba Pilati iŋə tarəbi adi-é, ngá bá ɛ ɔr nin Jeju lé ɔw-né. ³⁹ ††Nikodɛm †† kí ndɔki ɔw rɔ Jeju-ti ndɔɔ lé, ree kɪ ubi kí 'ba-é mir kí 'pote nati kɪ ubi kí 'ba-é aloé kí à kasi litir bu je bè. ⁴⁰ Ə dɛ joo lay d'un nin Jeju lé, 'ndəm-é ubi kí 'ra kɪ puti kagi kí əti maji bá 'bir-é kɪ kubi, titi kí jipi-je 'ra-né low-low. ⁴¹ Rəmə, loki 'bə Jeju kagdəsi-ti titi lé, lo ndɔr tɔ-ti nɔɔ; ə be nin kí 'ra sigi, kí 'dubi dow-ti al bəy ya tɔ lo ndɔr-ti lé nɔɔ tɔ. ⁴² Bə-é kinlé bá tɔ ngɔsi adi d'ilə nin Jeju-ti, kɔɔtələ to ndɔ kí jipi-je d'isi 'ra-né go né-je kɔɔ ndɔ taakoo.

Tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lə Jeju Kristi

Mat 28:1-10; Mar 16:1-8; Luk 24:1-12

20 Nɔɔ Dimasi kɪ ndɔge rati kí lo aa lay al ya bəy, Mari kí Magdala ɔw dɔbadi-ti. ɛ oo kí ər kí boy kí d'uti-né ta be nin lé toki nduburu kilə rangi. ² Beba ɛ ɔy ngɔdi ɔw ingə Simɔ Piyər-je kɪ njéndó né káre kí Jeju ndigi-é nɔ, ə idə-dé panè: «D'ɔr 'Babe be nin-ti adi j'gə lo kí d'ilə-é-ti al.» ³ Piyər-je kɪ njéndó né kí káre lé, 'tɛɛ d'ɔw kɪ dɔbadi-ti. ⁴ Dɛ joo lay ya d'ay ngɔdi; ngà njéndó né kí káre lé ɔy itə Piyər, adi ɛ tɛɛ ta be nin-ti lé kete. ⁵ ɛ dugi nangi rəmə, takubi-je kí tɔ nangi bá ɛ oo; ngà kandi bá ɛ andi be nin-ti al. ⁶ Rəmə Simɔ Piyər kí ore go-é lé bá ree andi be nin-ti ə oo takubi-je kí tɔ nangi lé. ⁷ Takubi kí 'bir-né dɔ Jeju lé tɔ nati kɪ takubi-je kí 'bir-é-né lé al, ngà toki bir kilə gay. ⁸ Go-ti, njéndó né †† kí káre kí tɛɛ ta be nin-ti kete lé, andi be nin-ti lé tɔ. ɛ oo né-je kinlé ə adi mɛɛ-é. ⁹ Kɔɔ ta kí mbete kí aa njay pa panè Jeju à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy lé, njéndó né-je 'gə mɛɛ-é al bəy. ¹⁰ Go-ti, njéndó né-je 'təl d'ɔw bee lə-dé.

Jeju tɛɛ kɔy kɪ Mari kí Magdala

Mar 16:9-11

¹¹ Dɔɔgani-é-ti kinlé, Mari ɔ ta be nin-ti ndaa-ti ɔ nɔ ə dugi nangi kɔɔ kadi n'oo be nin rəmə, ¹² oo malayka-je joo d'ulə kubi kí nda rɔ-dé-ti d'isi-né lo-ti kí d'ilə nin Jeju-ti lé. Malayka kí káre isi lo-ti kí dɔ-é-ti, ə ɛ kí káre isi

† †† 19:37 Ntd 1:7 † †† 19:39 Jā 3:1,2 †† †† Loki njéndó né kinlé oo kí Jeju goto be nin rəmə, ɛ adi-é mɛɛ-é ə gə kí tɔgrɔ-ti Jeju lé tɔsi ndəl ində lo tɛɛ ya

lo-ti kí nja-é-ti tɔ. ¹³ Dɛ 'dɔji Mari lé 'panè: «Dené, i 'nɔ kɔɔ ri wa?» ɛ ilə-dé-ti panè: «D'ɔr 'Babe lə-m adi m'oo lo kí d'ilə-é-ti al.» ¹⁴ Loki ɛ ɔ pa ta kin bè ya rəmə təl kəm-é ə oo Jeju ɔ taá nè. Ngà gə bá ɛ gə kí to Jeju al. ¹⁵ Jeju lé dɔji-é panè: «Dené, i 'nɔ kɔɔ ri wa? Nɔ bá i 'sangi-é wa?» ɛ gir kí to njéndɔr lé, adi ɛ idə-é panè: «'Ba-m, kinə to i bá ɔr-é rəmə, 'idə-m lo kí ilə-é-ti ə m'a kɔw kun-é.» ¹⁶ Jeju panè: «Mari!» Beba Mari təl kəm-é rəmə, pa siə ta kɪ ta Əbrə panè: «*Rabuni*», adi kɔr mɛɛ-é to Njéndó dow-je né! ¹⁷ Jeju idə-é panè: «'Dɔi rɔ-m al, kɔɔ m'ɔw rɔ Bɔbi-m-ti al bəy. Ngà kɔw bá 'ɔw rɔ ngankɔ-m-je-ti, ə 'idə-dé kí m'isi m'ɔw kɪ rɔ Bɔbi-m-ti kí to Bɔbi-si tɔ, m'isi m'ɔw kɪ rɔ Lubə-ti lə-m kí to Lubə lə-si tɔ.» ¹⁸ Mari kí Magdala lé ɔw idə njéndó né-je kí n'oo 'Babe ə idə-dé ta-je kí ɛ pa adi-é.

Jeju tɛɛ busi rɔ njéndó né-je-ti liə

Mat 28:16-20; Mar 16:14-18; Luk 24:36-49

¹⁹ Nɔɔ Dimasi-é-ti kin ya, loki ndɔ isi il rəmə, njéndó né-je kí 'kəw-nɔ mɛɛ kəy-ti lé, d'uti takəy-je ta-dé-ti, kɔɔ dɛ 'bəl 'boy-je lə jipi-je. Ə Jeju ree ɔ taá dan-dé-ti bá idə-dé panè: «Kadi lapiya nɔy sə-si!» ²⁰ Go ta-ti kí ɛ pa kinlé, ɛ tɔji-dé ji-é-je kɪ kàdɪ-é-je. Loki njéndó né-je d'oo 'Babe rəmə, rɔ-dé nəl-dé nɔ. ²¹ Jeju təl pa sə-dé ta nja káre ya bəy panè: «Kadi lapiya nɔy sə-si. Titi kí Bɔbi-m ulə-m-né lé, mɔ kàrè m'ulə-si tɔ.» ²² Go ta-je-ti kinlé, ɛ tó koo puu kɪ dɔ-dé-ti ə idə-dé panè: «'Taai Ndil kí aa njay. ²³ ††Dow-je kí a kiŋəi go majal-je lə-dé kɔgi lé, majal-je lə-dé à toki kiŋə go-é kɔgi tɔ. Ə dow-je kí a kiŋəi go majal-je lə-dé kɔgi al lé, majal-je lə-dé à toki kiŋə go-é kɔgi al ya tɔ.»

Jeju tɔji rɔ-é Tomasi

²⁴ Loki Jeju tɛɛ dɔ njéndó né-je-ti liə lé, Tomasi kí 'ba-é Ndungə kí ɛ to kí káre dan njéndó né-je-ti kí dɔgi gidi-é joo lé goto. ²⁵ Beba ndəgi njéndó né-je d'idə-é 'panè: «'oo 'Babe!» Ngà Tomasi idə-dé panè: «Kinə m'oo tó dɔ pɔɔti-je kí ji-é-ti al rəm, m'ulə ngon ji-m tó dɔ pɔɔti-ti al rəm, bá kinə m'ulə ji-m kàdɪ-é-ti al rəm lé, m'a kadi mɛɛ-m ndɔ bè al.» ²⁶ Nɔɔ jinɔy joo go-ti lé, njéndó né-je lə Jeju 'təl 'kəw-nɔ mɛɛ kəy-ti, ə Tomasi isi sə-dé nati. Dɛ d'uti takəy-je ya rəmə, Jeju tɛɛ ɔ taá dan-dé-ti ə idə-dé panè: «Kadi lapiya nɔy sə-si!» ²⁷ Go-ti, ɛ idə Tomasi lé panè: «'Ulə ngon ji-i nè, ə 'oo ji-m. 'Ulə ji-i kɪ kete, ə 'ulə kàdɪ-m-ti lé. 'Iŋə mɛɛngɔ lə-i, ə 'adi mɛɛ-i!» ²⁸ Beba Tomasi ilə-é-ti panè: «'Babe lə-m, Lubə lə-m!» ²⁹ Ə Jeju idə-é panè: «Kɔɔ koo kí i 'oo-m bá i adi-né mɛɛ-i. Dow-je kí d'oo-m al ya d'adi mɛɛ-dé kin bá 'to njénékumə-je.» ³⁰ Jeju ra nékɔji-je kí rangi nɔ ya bəy takəm njéndó né-je-ti liə, ngà ta-é bá to kí ndàngi mɛɛ mbete-ti kinlé al. ³¹ Ngà nékɔji-je kí 'ndàngi ta-é mɛɛ mbete-ti kinlé, tɔ bè kɔɔ kadi adi-né mɛɛ-si kí Jeju

††† 20:23 Mat 16:19; 18:18

to Kristi †, to Ngon læ Lubə, adi kinə adi-é mɛɛ-si rəmə, a kisi kəm kɪ ri-é.

Jeju tɔji rɔ-é njéndó né-je liə ta babo Tiberiadi-ti

Mat 28:16; Luk 5:1-11

21 Ndo-je kí rangi go-ti, Jeju təl tɔji rɔ-é njéndó né-je liə ta babo Tiberiadi-ti. Ooi, kəm rəbi kí tɔji-né rɔ-é é: ² Simɔ Piyər-je kɪ Tomasi kí 'ba-é ndungə rəm, Nataniyel kí to dow kí Kanə kí dɔnangi Galile-ti rəm, ngan læ Jebede rəm, bá njéndó né-je læ Jeju kí rangi joo bəy rəm, d'ə kəm-nə-ti lay. ³ †Simɔ Piyər idə-dé panè: M'a kɔw mbɔw-ti. Rəmə də 'panè: Jɛ kàrè j'a kɔw sə-i tɔ. Ə də 'tɛɛ d'ɔw d'al mɛɛ tò-ti, ngà ndɔɔ nɔɔ lé d'uwə kanji al. ⁴ Loki lo aa yərərə rəmə, Jeju ree ə ngangi ba-ti; ngà njéndó né-je 'gə kí to Jeju al. ⁵ Beba ɛ dəji-dé panè: Ngan-je, uwəi kanji nɔɔ wa? Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: Kanji káre ya kàrè j'uwə al. ⁶ †Rəmə idə-dé 'panè: Iləi burə kɪ dɔ jikɔl tò-ti bə ə a kuwəi kanji. Loki d'ilə burə lé rəmə, burə saa kanji mbing ya adi d'asi kɔr tɛɛ-né ndaa-ti al. ⁷ Beba njéndó né læ Jeju kí Jeju ndigi-é idə Piyər panè: Dow lé to 'Babe! Loki Piyər oo kí to 'Babe rəmə, ɛ un kubɪ liə ulə; kɔɔ kete ə kɪ rɔ-é kare ə ur mani. ⁸ Ngà ndəgi njéndó né-je 'ndɔr burə kí kanji rusti lé, 'nəl-né tò kɔɔ ree-né ngangi ba-ti; kɔɔ lo kí ngangi ba-ti tò ngɔsi sə-dé, à kasi mətər bu je bə.

⁹ Loki d'ur nangɪ ngangi ba-ti rəmə, d'oo yalpər kí kanji tò dɔ-ti bá d'oo mbə tɔ. ¹⁰ Beba Jeju idə-dé panè: Kanji kí uwəi lé, ɔyi kí dan-ti-je 'reei-né. ¹¹ Beba Simɔ Piyər təl al mɛɛ tò-ti ɔr burə lé nangɪ ə kanji-je kí boy-boy ya 'rusi burə lé ə də bu kɪ kɔrmɪ gidɪ-é mutə; bə ya kàrè burə gangɪ al. ¹² Jeju idə-dé panè: 'Reei usoi né; ya rəmə dow káre dan njéndó né-je-ti kí kadi dəji-é panè i 'to nɔ wa ya goto, kɔɔtalə də 'gə kí to 'Babe. ¹³ Beba Jeju ree rɔ-dé-ti, un mbə lé adi-dé bá adi-dé kanji lé dɔ-ti tɔ.

¹⁴ To nja mutə ngá kí Jeju tɔji-né rɔ-é njéndó né-je liə loki tɔsi-né ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy.

Jeju adi kullə Simɔ Piyər

¹⁵ Go né kuso-ti, Jeju dəji Simɔ Piyər panè: Simɔ, ngon læ Jonasi 'ndigi-m itə ndəgi-é-je kin wa? Simɔ panè: Oiyə, 'Babe 'gə kí m'ndigi-i. Jeju panè: 'Ul ngan bati-je læ-m! ¹⁶ Jeju təl dəji-é dəji kí nja joo panè: Simɔ, ngon læ Jonasi 'ndigi-m wa? Piyər idə-é panè: Oiyə 'Babe, 'gə kí m'ndigi-i. Jeju idə-é panè: 'Ul bati-je læ-m. ¹⁷ Jeju təl dəji-é dəji kí nja mutə panè: Simɔ, ngon læ Jonasi, 'ndigi-m wa? Rəmə rɔ Piyər ati-é kanəɔ kɔɔ dəji kí Jeju dəji-é nja mutə panè: 'Ndigi-m wa? 'Bá ilə-é-ti panè: 'Babe i 'gə né-je lay, 'gə kí m'ndigi-i ya. Jeju idə-é panè: 'Ul bati-je læ-m. ¹⁸ 'Oo maji, m'a kidə-i rəsi; loki i 'to basa bəy lé, i ya 'dɔɔ ndaa dɔɔ bədi læ-i, ə lo kí mɛɛ-i ndigi ya ə i 'ɔw-ti, ngà loki i 'a bugə lé, i 'a kɔy ji-i kí taá kadi dow kí rangi bá à dɔɔ ndaa dɔɔ bədi læ-i, ə lo kí mɛɛ-i ndigi al ya ɛ à kɔw sə-i-ti. ¹⁹ Jeju pa ta kin bə kɔɔ tɔji-né kəm rəbi koy kí Piyər à koy kɔɔ kɔsi-né gajɪ Lubə; go ta-ti kinlé, Jeju idə-é panè: 'Un go-m.

Jeju də kɪ njéndó né kí ɛ ndigi-é

²⁰ †Loki Piyər təl kəm-é kɪ gogɪ rəmə, oo njéndó né kí Jeju ndigi-é ɔw ree go-dé-ti; njéndó né kinlé bá ndɔki tò kadi Jeju-ti ta nékuso-ti bá dəji-é panè: «'Babe, nɔ bá à kun dɔ-i wa?» lé. ²¹ Loki Piyər oo-é lé, dəji Jeju panè: «'Babe, ngà ɛ kan ri bá à tɛɛ dɔ-é-ti wa?» ²² Jeju idə-é panè: «Kinə m'ndigi kadi-é isi bə-bə ya sar kadi m'təl m'ree-né lé, 'usi-i ri-ti wa? I, 'un go-m.» ²³ Beba njékad-mɛɛ-je 'tilə ta kinlé mbi-nə-ti kɪ kete-kete 'panè: «Njéndó né kinlé à koy al.» Ngà kí tɔgrɔ-ti bə lé, Jeju idə-é panè: «À koy al al» ngà ɛ panè: «Kinə m'ndigi kadi-é isi bə-bə ya sar kadi m'təl m'ree-né lé, 'usi-i ri-ti wa?»

²⁴ Njéndó né kinlé ya bá pa ta kí dɔ né-je-ti kin adi dow-je rəm, ɛ ya ndangi ta-je kin rəm. Ə j'gə kí ta liə to ta kí tɔgrɔ-ti.

²⁵ Jeju ra né-je kí rangi nɔ ya bəy; ngà kinə kadi 'ndangi beti-beti lay lé, m'oo kí tati dɔnangi kin lay ya kàrè, mbete-je kí d'a ndangi lé à kubə.

† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é. †† 21:3 Luk 5:5

‡ 21:6 Luk 5:6

†† 21:20 Ja 13:25

Njékɔwkuɔlɔ-je

Ta-je kí dɔ mbete kullɔ-je-ti lɔ njékɔwkuɔlɔ-je

Mbete kinlé to mbete poyta kí sɔbi dɔ kullɔ lɔ Ndil kí aa njay kí ndó né njékɔwkuɔlɔ-je. Njékɔwkuɔlɔ-je lé, 'to dow-je lay kí d'isi kɔ lo-lo adi 'to dow-je lɔ Lubɔ, kdɔtalɔ Jeju Kristi kí aji-dé. Lubɔ ndó né njékɔwkuɔlɔ-je ɔ adi-dé 'tɔgi kɔ takul kullɔ-je lɔ njékɔwkuɔlɔ-je kí 'to dow-je kí Jeju ulɔ-dé, adi 'to njépa-ta-je liɔ kadi dow-je.

Mbete kinlé to tagaji mbete kí Luki ndàngi mɛɛ mbete Poyta kí Maji-ti lé. Ʒ ulɔ gin-é dɔ lo tɔl ta mbete-ti liɔ kí dɔsɔy, adi to lo-je kí Jeju ingɔ-né njéndó né-je liɔ go tɔsi ndɛl kindɔ lo tɛɛ-ti liɔ. Ndɔki Jeju idɔ-dé panè: Ndil kí aa njay à ree dɔ-dé-ti ngɔsnè ɔ à kadi-dé tɔgi kadi 'to-né njépa ta-je lɔ-n'è kadi dow-je (1:8).

Luki ɔr poy tɔl kí njéndó né-je 'tɔl ɔ-dé go ta-je-ti kí Jeju idɔ-dé, adi loki Ndil kí aa njay ree lé, dɛ d'ilɔ mbɛ Poyta kí Maji bebo Jorijalɛm-ti rɛm (), dɔnangi Jude-ti kɔ Samari-ti rɛm (), sar tasɔy dɔnangi-ti ().

Lo tum gin-é-ti lé, dɛ d'ilɔ mbɛ Poyta kí Maji dan jipi-je-ti ya par. Ngà lo kɔr-é-ti kí 10 bá 'ndàngi kí Lubɔ tɔji Piyɔr kí kaji lé tò kdɔ dow-je lay. Gangi ndɔ-é-ti kinlé, jipi-je kɔ jipi-je al 'kɔwnɔ nati mɛɛ noji-ti lɔ Lubɔ.

Dingɔm káre, kí ri-é lɔ Sol ɔsi ta njékɔwkuɔlɔ-je dɔ kullɔ-ti lɔ-dé, ngà ɛ kí to njéba lɔ Jeju Kristi lé, Lubɔ tɔl-é adi to njéndó né lɔ Jeju Kristi! Lubɔ indɔ ri-é kí sigi lɔ Pol ɔ ulɔ-é adi-é ɔw ilɔ mbɛ Poyta kí Maji ɔ kí boy nɔ lé, dow-je kí 'to jipi-je al bá adi-é ilɔ mbɛ dan-dé-ti. Luki tɔl to madkullɔ lɔ Pol mɛɛ kullɔ kilɔ mbɛ Poyta kí Maji-ti. Lo-je madɔ kí Luki ndàngi panè «je» kinlé, tɔji kí Luki ɔ nati kɔ Pol.

Njékɔwkuɔlɔ-je kí bebo Jorijalɛm

Kunmindɔ kulɔ kɔ Ndil kí aa njay

1 †I nam-m Teopil, mɛɛ mbete-ti kí dɔsɔy kí m'ndàngi lé, m'ɔr poy né-je lay kí Jeju ra, kɔ né-je kí ɛ ndó dow-je lo kulɔ gin-é-ti nũ ya sar tɛɛ-né 2 ndɔ-ti kí Lubɔ un-é ɔw-né siɔ dɔrɔ-ti. Kete bá kadi Lubɔ un-é ɔw siɔ dɔrɔ-ti lé, ɛ mbɛti njékɔwkuɔlɔ-je liɔ ɔ un ndu adi-dé kɔ tɔgi lɔ Ndil kí aa njay.

3 Beba go koy-é-ti, dɛ ya tɔ bá ɛ tɛɛ sɔ-dé kɔy ɔ adi-dé 'gɔ né-je kí gay-gay kí tɔji kí to n'è lé ya bá n'tɔl n'isi kɔm. Jeju tɛɛ sɔ-dé kɔy bè-bè ya asi ndɔ kɔrɔ, ɔ pa sɔ-dé ta kí dɔ kɔbe-ti lɔ Lubɔ.

4 †Beba ndɔ káre bè, ɛ isi uso sɔ-dé né, bá idɔ-dé panè: «Tɛɛgi bebo Jorijalɛm-ti ɔwi rangi al. Ngà 'ngɔbi né kí Bɔbi-m un mindɔ-é kadi n'adi-si, bá ndɔki m'pa ta-é m'adi-si lé. 5 †Jɔ lé, ra dow-je batɛm mani. Ngà sɔi rɛmɔ, nɔy ndɔ nɔ al ya kadi 'rai batɛm lɔ Ndil kí aa njay. †»

† 1:1 Luk 1:1-4 †† 1:4 Luk 24:49 † 1:5 Mat 3:11; Mar 1:8; Luk 3:16; Jɔ 1:33 ††

Ta kɔw dɔrɔ-ti lɔ Jeju

6 Njékɔwkuɔlɔ-je kí 'kɔw-nɔ lé, 'dɔji Jeju 'panè: «'Babe, dɔkaglo-é-ti kin bá i 'a tɔl-né kɔ kɔbe lɔ Israyel-je kadi-dé gogɔ lé wa †?»

7 Beba Jeju ilɔ-dé-ti panè: «Dɔkɔdɔ-je ɔse ndɔ-je kí Bɔbi-m ya kɔ kár-é ɔji kí go tɔgi-ti liɔ kí sɔbi dɔ-é lé, to ta lɔ-si kadi 'gɔi al. 8 ††Ngà sɔi lé, a kingɔi tɔgi, loki Ndil kí aa njay à ree dɔ-si-ti. Beba sɔi a toi-né njékɔr poy né ram-je kí ooi kɔ kɔm-si, kɔ ta pa-m-je kí ooi kɔ mbi-si kadi dow-je kí bebo Jorijalɛm-ti rɛm, dɔnangi Jude-ti rɛm, bá dɔnangi Samari-ti lay sar ya ta sɔy dɔnangi-ti.»

9 ††Beba go ta-je-ti kinlé, kɔm-dé tò kɔ dɔ Jeju-ti adi d'ɔ d'oo-é ya rɛmɔ, Lubɔ un-é isi ɔw siɔ dɔrɔ-ti, ɔ kilndi ree uti go-é adi d'oo-é al. 10 Loki d'ɔ d'oo go Jeju lo kɔw-é dɔrɔ-ti ya bɔy rɛmɔ, dingɔm-je joo kí 'tulɔ kubi kí nda ɔ-dé-ti 'tɛɛ ††11 d'idɔ-dé 'panè: «Ooi bè, sɔi dingɔm-je kí dɔnangi Galile-ti! Kdɔ ri bá ɔi ká koo lo-ti kɔ dɔrɔ-ti bè wa? Jeju kin, kí Lubɔ un-é dan-si-ti ɔw siɔ dɔrɔ-ti kinlé, à tɔl ree gɔ-é kí ooi-é-né lo kɔw-é dɔrɔ-ti kin ya bè tɔ.»

†† ††† 1:8 Mat 28:19; Mar 16:15; Luk 24:47,48 ††† 1:9 Mar 16:19; Luk 24:50,51 †

Njékowkulə-je 'təl d'ow Jorijalem gogi

¹² Beba njékowkulə-je d'j d'ow mbal-ti k'í 'ba-é mbal ka kagi Olibiye-je 'təl d'ow bebo Jorijalem-ti gogi. Mbal kinlé, tò mbó bebo Jorijalem-ti, adi dow à njiya asi ngan kàdì kòrmutə-je bè bá à tɛɛ-ti.

¹³ †Loki 'ree 'tɛɛ bebo Jorijalem-ti lé, dɛ d'ow mɛɛ kəy-ti k'í d'ow madi-é-ti taá k'í d'isi-ti kete-kete. Dɛ k'í d'isi nɔɔ lé to: Piyər-je, k'í Jə-je, k'í Jaki-je, k'í Andre-je, k'í Pilipi-je, k'í Tomasi-je, k'í Batlemi-je, k'í Matiye-je, k'í Jaki k'í ngon lə Alpe-je, k'í Judi k'í ngon lə Jaki, k'í Simɔ k'í to dow k'í ta be liə to-é. ¹⁴ Dɛ lay ya ta-dé asi-nə adi 'kəw-nə taá-taá kɔɔ pa ta k'í Lubə, nati k'í dené-je k'í dan-ti-je, k'í Mari k'í kɔ Jeju, bá ngankɔ Jeju-je tɔ.

Njèkɔr tó Judasi

¹⁵ Ndɔ káre, mɛɛ ndɔ-é-je-ti kinlé, njékadmɛɛ-je 'kəw-nə adi kɔr-dé à kasi bu k'í kɔrjoo-je bè, rəmə Piyər j taá dan-dé-ti panè: ¹⁶ «Ngankɔ-m-je, Ndil k'í aa njay adi Dabidi pa ta kete mɛɛ mbete-ti k'í aa njay sɔbi-né d'ow Judasi k'í to njèkɔr nɔ njékuwə Jeju. Ta kinlé, kadi né-é ra né bane. ¹⁷ Judasi lé, to k'í káre dan-ti, bá ɔw k'í kullə liə dan-ti-ti rəm tɔ. ¹⁸ ††Dingəm kinlé, ɔw ndogi lo ndɔr k'í là k'í 'ndogi-né siə dow 'tɔl-é lé. E usi ur dɔ-é nangi lo-é-ti lé. Beba mɛɛ-é ribə adi ngan tɔ-é kujə lay.

¹⁹ Dow-je k'í bebo Jorijalem-ti lay ya d'oo ta-é adi dɛ 'ba lo ndɔr kinlé k'í ta be lə-dé 'panè: «Akeldama», kɔr mɛɛ-é to «lo ndɔr k'í 'ndogi k'í là məsi.» ²⁰ Kɔɔ 'ndàngi mɛɛ Pa-je-ti 'panè:

«Kadi kəy liə tò kare pɛti-pɛti,
ə kadi dow isi-ti al.»

«Ba 'təl 'pa mɛɛ mbete-ti bəy 'panè:

«Kadi dow k'í rangi un ta kullə liə. ††»

²¹⁻²² ††«Beba kadi dingəm káre ree ore kadi-ji, kɔɔ kadi pa ta k'í d'ow tɔsi-ti k'í Jeju tɔsi ndəl ində lo tɛɛ, k'í ɛ oo k'í kəm-é lé sə-ji. Dowbé lé, à to dow káre dan dow-je-ti k'í njédan-ti k'í kaglo-je lay k'í j'njyoi-né k'í Jeju k'í lo-lo, adi à to k'í d'ow ndɔ-ti k'í Jə ra-é-né batəm sar tɛɛ-né ndɔ-ti k'í Lubə un-é ɔw-né siə dɔrɔ-ti ††.»

²³ Beba dɛ d'ow dow-je joo adi to: Matiyasi dɛ k'í Jojepi k'í 'ba-é Barsabasi ə ri gaj-é to Justusi. ²⁴ Go-ti, 'pa ta k'í Lubə 'panè: «'Babe i k'í 'gə mɛɛ dow-je lay, 'tɔji-ji dow káre k'í i mbəti-é dan dɛ-ti k'í joo kin, ²⁵ kɔɔ kadi to njékowkulə lə Jeju, tó lo-ti k'í Judasi iŋə kɔɔ ɔw lo-ti k'í tuwə kullə ra-é kin.» ²⁶ Dɛ 'ba ri-dé d'ow si-né kagi dɔ-dé-ti, rəmə kagi usi d'ow Matiyasi-ti, adi ɛ ore kàdì njékowkulə-je k'í dɔɔgi gidi-é káre lé.

Ree lə Ndil k'í aa njay

² Loki ndɔ ra nɔy lə jipi-je k'í 'ba-é Pantekoti asi lé, njékadmɛɛ-je 'kəw-nə lay lo káre-rè ††. ² Titi kəm k'í kində jipi bè ya rəmə, ká né ba dɔrɔ-ti titi-nə k'í ká yəlbo bè. Ká né lé taa mɛɛ kəy k'í d'isi-ti lé pəl-pəl. ³ Rəmə d'oo ndɔ né titi-nə k'í ndɔ pər bè, sane, risi dɔ-dé-ti káre-káre lay. ⁴ Dɛ lay ya Ndil k'í aa njay taa mɛɛ-dé pəl-pəl adi nɔ-nə ya kàrè ulə gin pa ndɔ ta lə dow-je k'í rangi, k'í go gangi-é k'í Ndil k'í aa njay adi-é kadi pané.

⁵ Ndɔ-é-ti kinlé, jipi-je k'í njékilə kuji d'ow Lubə-ti k'í d'j k'í be-je k'í dɔnangi-ti nè lay ya 'ree mba, adi d'isi mɛɛ bebo Jorijalem-ti nɔɔ tɔ. ⁶ Loki ká né ba nɔ bè lé, kosi dow-je k'í 'tò nduy-nduy ya tət-i-nə yipi d'ay k'í lo-é-ti. Rəmə ndil-dé tɛɛ sɔy, kɔɔtalə nɔ-nə ya kàrè, oo ta k'í ta njékadmɛɛ-je-ti k'í ta koji-é koji-é. ⁷ ɔr ndil-dé, lo ta igi-dé səl, rəmə 'panè: «Kay! Dow-je k'í d'ə 'pa ta kinlé, se 'to dow-je k'í Galile ya lay al wa? ⁸ Ngà ra ban bá nɔ-nə dan-ti-ti nè ya oo ndi-dé k'í ta koji-é koji-é bè wa?»

⁹ Dow-je k'í d'j k'í dɔnangi Partesi-ti, k'í dɔnangi Medi-ti, k'í dɔnangi Elam-ti, k'í dɔnangi Mejopotami-ti, k'í dɔnangi Jude-ti, k'í dɔnangi Kapadosi-ti, k'í dɔnangi Pɔ-ti, k'í dɔnangi Aji-ti, ¹⁰ k'í dɔnangi Priji-ti, k'í dɔnangi Pampili-ti, k'í dɔnangi Ejipti, k'í dɔnangi k'í tò mbó bebo Sirən k'í Libi-ti, k'í dow-je k'í d'j bebo Rɔm-ti, ¹¹ k'í jipi-je, k'í jipi təl-je, k'í dow-je k'í Kreti, k'í Arapi-je lay kin ya, njékadmɛɛ-je d'ow gin né-je k'í ɔr ndil dow-je k'í Lubə ra, adi nɔ-nə dan-ti-ti ya oo ndi-dé k'í ta koji-é koji-é. ¹² Beba dow-je lay ya, ndil-dé tɛɛ sɔy, lo ta igi-dé səl adi 'daj-ə ta dan-dé-ti 'panè: «Né kinlé kɔr mɛɛ-é to ri wa?» ¹³ Rəmə dɛ k'í nɔ-je 'sɔki njékadmɛɛ-je 'panè: «To yibi ya njay ə ra-dé ən ngà!»

Piyər ɔr gin ta adi dow-je

¹⁴ Njékowkulə-je k'í dɔɔgi gidi-é káre lé, d'j d'ə taá nati k'í Piyər, ngà bá Piyər un ta dan-dé-ti pa adi kosi dow-je k'í ndi-é k'í boy panè: «Səi jipi-je, k'í səi dow-je lay k'í isi mɛɛ bebo Jorijalem-ti nè lé, 'yəli mbi-si maji ooi-né ta-je lə-m kɔɔ kadi 'gəi gin né k'í ra né kin maji. ¹⁵ Dow-je k'í ooi-dé kinlé, to yibi bá ra-dé titi k'í səi 'pai-né kinlé al, kɔɔtalə to kàdì jinəy káre k'í ndɔɔge bəy ən. ¹⁶ Ngà to ta k'í ndɔki Juwel njèpata k'í ta Lubə-ti pa lé bá bone né-é ra né ngà tin. Ndɔki Juwel panè:

¹⁷ «Lubə panè:

Ta sɔy ndɔ-je-ti lé,
m'a kungi Ndil-m d'ow dow-je-ti lay,
ngan-si-je k'í dingəm, k'í dɛ k'í dené
d'a pa ta-je k'í ta-m mɔ
Lubə-ti kadi dow-je,

Né à ra basa-je lə-si toki nɔ bè,
ə bugə-je lə-si kàrè d'a koo né-je

†††

† 1:13 Mat 10:2-4; Mar 3:16-19; Luk 6:14-16 †† 1:18 Mat 27:3-8
‡ †† †† 1:21-22 a Mat 3:16; Mar 1:9; Luk 3:21; b Mar 16:19; Luk 24:51 †††

mɛɛ nɔ-ti rɛm tɔ.
¹⁸ Tɔgrɔ-ti ya, mɛɛ ndɔ-é-je-ti
 kinlé, m'a kungɔ ndil-m dɔ
 ngannjékullɔ-je-ti lɛ-m kí dingɛm,
 kí dɛ kí dené, rɛmɛ d'a pa ta-je kí
 ta-m mɔ Lubɔ-ti kadi dow-je.
¹⁹ M'a ra né-je kí tɔ bɛl-bɛl
 mɛɛ dɔrɔ-ti taá rɛm,
 m'a ra nékɔji-je dɔnangi-ti nè
 kadi à tɔji tɔgi-m.
 Dow-je d'a koo sɔpɛr à suu luki-luki,
 d'a koo mɛsi kí pɛr.
²⁰ Kàdɛ à tɛl ndul ndj-ndj,
 bá nɔy à tɛl kɛr titi mɛsi bè rɛm.
 Ngá bá ndɔ lɔ 'Babe à ree bɛy.
 Ndɔ-é kinlé, à to ndɔ kí boy;
 à to ndɔ ríba.
²¹ Beba dow kí rá-rá ya nɔ ba
 'Babe lé, à kaji."»
²² «Sɔi Israyel-je! Ooi ta-je kin maji: Né-je kí
 to bɛl-bɛl kí Lubɔ ra takɛm-si-ti kí rɛbi kí rɔ Jeju-ti kí to
 dingɛm kí Najaretɔ, adi sɔi ya 'gɔi maji kinlé, tɔji kí
 Lubɔ umɔ-é ya. ²³ †Dingɛm kinlé, d'ilɔ-é ji-si-ti kɔ ta lɔ
 to né-je kí Lubɔ ɔji kete adi uwɔ dɔ gangi-é lay. Beba
 sɔi 'bɛi-é kagdɛsi-ti, ɔ adi dow-je kí njékilɔ kuji dɔ
 Lubɔ-ti al 'tɔl-é kɔgi. ²⁴ ††Ngá Lubɔ ɔr-é kɔgi gin tɔgi-ti lɔ
 koy, adi-é tɔsi ndɛl indɔ lo tɛɛ; kɔtɔlɔ koy asi kɔbe dɔ-
 é-ti al †. ²⁵ Kɔ Dabidi pa ta liɔ panè:
 "M'oo 'Babe Lubɔ takɛm-m-ti kí ndɔ-é-ndɔ-é.
 Kɔtɔlɔ ɛ ɔ kàdɛ-m-ti nè,
 kɔ kadi né káre kàrè yɔki-m al.
²⁶ Gin-é kin bá rɔnɛl rusi-né mɛɛ-m rɛm,
 m'usi pa m'tilɔ-né kole rɛm tin;
 rɛm bá daji rɔ-m kàrè à kuwɔ rɔ-é lo taakoo-ti,
 kí mɛɛ kí tɔ sɛl dɔ nékindɔ mɛɛ dɔ-ti-ti rɛm tɔ.
²⁷ Kɔ i 'Babe Lubɔ 'a kiɔnɔ-m kadi m'nɔy kɔgi lo kí
 koó-ti al,
 bá i 'a kiɔnɔ-m mɔ dow lɔ-i kí m'aa njay kadi m'ndum
 al rɛm tɔ.
²⁸ I 'adi-m m'gɔ rɛbi kí 'a tɛɛ sɔ-m lo kiskɛm-ti,
 I 'a kadi rɔnɛl rusi mɛɛ-m loki 'ɔ sɔ-m."» ††
²⁹ Piyɛr pa sɔ-dé bɛy panè: «Ngankɔ-m-je, adi m'idɔ-si
 ta kí ta kɔ-m-ti ya dɔ ka-ji Dabidi-ti m'adi ooi: Dabidi lé
 ndɔki oy adi dubi-é; dɔ badi-é kàrè tɔ dan-ji-ti nè sar
 bone bɛy. ††† Titi kí Dabidi to-né njèpata kí ta Lubɔ-ti
 lé, ɛ gɔ kí Lubɔ un mindi-é ubi rɔ-é dɔ-ti kadi n'a kindɔ
 ngonka-é káre ngar-ti. †††† To ta lɔ Kristi ††† kí à tɔsi
 ndɛl kindɔ lo tɛɛ lé bá Dabidi gɔ kete adi panè:
 "Lubɔ à kiɔnɔ-n'è kɔgi lo kí koó-ti al,
 bá nin-n'è kàrè à ndum al rɛm tɔ."»

³² «Jeju kinlé, Lubɔ adi-é tɔsi ndɛl indɔ lo tɛɛ adi jɛ lay
 ya j'oo-é kí kɛm-ji. ³³ Lubɔ un-é indɔ-é taá dɔ jikɔl-é-ti,
 Bɔbi-é adi-é Ndil kí aa njay kí ɛ un mindi-é kɔ kadi-é
 lé; Ndil kí aa njay lé bá Lubɔ ree sane dɔ-ji-ti adi ooi kí
 kɛm-si, bá ooi ká-é kí mbi-si rɛm tin. ³⁴ Kɔ ta lɔ Dabidi
 lé, ɛ ɔw dɔrɔ-ti al ya, ngá ɛ ya panè:
 "Babe Lubɔ idɔ 'Babe lɔ-m panè:
 'Isi dɔ jikɔl-m-ti nè,
³⁵ ya sar kadi m'adi njéba-je lɔ-i 'tɛl-né lo kungɔ nja-i."»
³⁶ «Beba kadi sɔi Israyel-je lay ya 'gɔi maji kí Jeju kin, kí
 sɔi 'bɛi-é kagdɛsi-ti lé, ɛ bá Lubɔ adi-é to 'Babe rɛm,
 adi-é to Kristi rɛm.»
³⁷ Loki dow-je d'oo ta-je kin bè lé, ta lé usi rɔ-dé-ti
 ndɔki-ndɔki adi 'dɔji Piyɛr-je kí ndɔgi njékɔwkuɔlɔ-je
 'panè: «Ngankɔ-ji-je, jɛ lé j'a ra ban ngá wa?»
³⁸ Ɔ Piyɛr idɔ-dé panè: «Inɔi panjiyɔ-si-je kí maji al
 kɔgi ɔ kadi nɔ-nɔ dan-si-ti ya ra batɛm kí ri Jeju Kristi,
 kɔ kadi Lubɔ inɔ-né go majal liɔ kɔgi. Beba a kingɔi
 kadkare kí to Ndil kí aa njay. ³⁹ Kɔtɔlɔ kun mindi lɔ
 Lubɔ lé, to kɔ ta lɔ-si sɔi rɛm, kɔ ta lɔ ngan-si-je rɛm,
 bá kɔ ta lɔ dow-je lay kí njékisi sɔy, kí 'to kosi dow-je
 kí kɔr-dé to nduy-nduy, kí Lubɔ lɔ-ji à ba-dé kí rɔ-é-ti
 kin rɛm tɔ.»
⁴⁰ Piyɛr pa sɔ-dé ta-je kí rangi nɔ-nɔ uwɔ-dé-né kí ta
 rɛm, ulɔ-né dingɛm mɛɛ-dé-ti panè: «Ɔri rɔ-si kɔgi dan
 dow-je-ti kí njétuji kɔgi kin, kɔ kadi Lubɔ aji-si.»
⁴¹ Beba dow-je kí 'ndigi dɔ ta-ti lɔ Piyɛr lé, 'ra-dé
 batɛm. Ndɔ-é-ti kinlé, kɔr njékadmɛɛ-je usi dɔ madi-é-
 ti asi budɔgi lo mutɔ je bè.

Panjiyɔ njékadmɛɛ-je

⁴² Dɛ d'adi rɔ-dé lo néndó-ti lɔ njékɔwkuɔlɔ-je rɛm,
 d'uwɔ-nɔ lubi-lubi titi ngankɔ-nɔ-je rɛm, d'uso mbɔ
 nati-nati rɛm, bá d'adi rɔ-dé mɛɛ pa ta-ti kí Lubɔ rɛm
 tɔ. ⁴³ Lubɔ ra né-je kí tɔ bɛl-bɛl, kí nékɔji-je kí takul
 njékɔwkuɔlɔ-je adi dow-je lay ya bɛl indɔ bandi-dé
 gangi. ⁴⁴ †Njékadmɛɛ-je lay ya d'indɔ rɔ-dé nati maji
 rɛm, né-je lɔ-dé lay ya d'ore-nɔ dɔ-ti rɛm tɔ. ⁴⁵ D'ɔy lo-
 je lɔ-dé, kí nékingɔ-dé-je 'ndogɔ, ɔ 'lɔbi-nɔ là-é là-é, adi
 nɔ-nɔ ingɔ kí asi ra ndigi-je liɔ. ⁴⁶ Njékadmɛɛ-je lé, ta-
 dé asi-nɔ adi ndɔ-je lay ya d'isi nati mɛɛ kɔy-ti lɔ Lubɔ,
 'gángi-nɔ mbɔ nam lɔ 'Babe mɛɛ kɔy-je-ti lɔ-dé rɛm,
 d'uso né nati-nati kí rɔnɛl, bá kí mɛɛ kí usi nangi pɔ-pɔ
 rɛm tɔ. ⁴⁷ 'Piti Lubɔ taá-taá rɛm, bá dow-je lay ya 'ndigi
 ta lɔ-dé rɛm tɔ. Ndɔ-é ndɔ-é ya 'Babe adi kɔr dɛ kí ɛ aji-
 dé usi dɔ madi-é-ti.

Dingɛm kí nja-é oy mburuki

3 Ndɔ káre bè, ta ji losɔl-ti, Piyɛr kí Jɔ d'isi d'ɔw mɛɛ
 kɔy-ti lɔ Lubɔ kɔ pa ta kí Lubɔ. ² Loki 'tɛɛ ngɔsi kí
 ta rɛbi kɔy lɔ Lubɔ, kí 'ba-é: «Ta rɛbi kí kuré nɔ lé»,
 dow-je d'un dingɛm káre kí nja-é oy mburuki lo koji-é-

† 2:23 Mat 27:35; Mar 15:24; Luk 23:33; Jɔ 19:18 †† 2:24 Mat
 28:5,6; Mar 16:6; Luk 24:5 †† Pa-je 16:8-11 ††† Pa-je
 132:11 †††† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubɔ mbɔti-é.

§ 2:44 Knj 4:32-35

ti nū d'isi d'ow siə titi. Ndo-je lay ya d'ində-é mēgə kəy-ti lə Lubə kadi kəy né dow-je kí d'isi d'ow takəy-ti lə Lubə. ³ Beba loki dingəm lé, oo Piyər-je kɛ Jə kí d'isi d'ow mēgə kəy-ti lə Lubə rəmə, ɛ kəy-dé né. ⁴ Rəmə Piyər dɛ kɛ Jə d'oo-é gárárá, ə Piyər idə-é panè: «'Oo-ji nè bè!» ⁵ Rəmə dingəm lé kàrè, oo-dé gárárá ya tɔ, kdɔtalə ɛ gir mēgə-é-ti kí n'a kingə né madɪ ji-dé-ti. ⁶ Beba Piyər idə-é panè: «Là əsə lɔr goto ji-m-ti. Ngà né kí tò kadi madɪ-i bá tò tin: Kɛ ri Jeju Kristi kí Najaretɪ-ti, j taá 'n-jiyè!» ⁷ Ngá bá Piyər lé, uwə jikɔl-é ra siə kadi-é j-né taá, ya rəmə tajinatɪ nè ya nja-é-je kɛ gul nja-é-je ndaji rəngɪ-rəngɪ gogɪ. ⁸ Adɪ ɛ ubə nangɪ rati ɔ dɔ nja-é-ti, ə ɔti njiyè. ɛ njiyè rəm, tal jakra-jakra rəm, bá tóy Lubə andi-né mēgə kəy-ti lə Lubə natɪ kɛ njékowkulə-je lé. ⁹ Dow-je lay ya d'oo-é ɔw njiyè rəm, ɔw tóy Lubə rəm. ¹⁰ Loki dow-je 'gə-é kí to dingəm kí njékisi ta rəbi kəy-ti lə Lubə kí 'ba-é «ta rəbi kí kurə nɔ» kɔ kəy né lé, dɛ lay ya ndil-dé tɛɛ sɔy, bá lo ta igi-dé səl rəm, kdɔtalə né kí tɛɛ dɔ dingəm-ti kinlé. ¹¹ Dingəm lé iŋə go Piyər-je kɛ Jə al. Beba dow-je lay ya d'ay-nə kí rɔ-dé-ti «gin pal-ti lə Salomɔ» kí tò takəy-ti lə Lubə, kɔ ndil-dé tɛɛ sɔy.

Piyər ɔr gin ta takəy-ti lə Lubə

¹² Loki Piyər oo né kin bè rəmə, ɛ idə kosi dow-je lé panè: «Sɔi dow-je kí dɔnangi Israyel-ti! Kɔ ri bá lapiya kí dingəm kin ingə lé, ɔr ndil-si bè wa? Kɔ ri ə sɔi ooi-ji titi-nə né kí to tɔgi-ji əsə to takul kuji kí j'ilə dɔ Lubə-ti bá j'ra-né dingəm kinlé j'adi-é njiyè bè wa? ¹³ To Lubə lə Abrakam, kɛ Lubə lə Isakɪ, kɛ Lubə lə Jakobɪ, kí to Lubə lə ka-ji-je bá ulə rɪba dɔ ngonnjékullə-ti liə Jeju. Sɔi ya ilə-é ji 'boy-je-ti lə jipi-je rəm, bá sɔi mbati-é nɔ Pilati-ti, loki ɛ ɔji kilə-é taá. ¹⁴ †Sɔi lé, 'mbati dow kí aa njay, njèra né kí njururu, rəmə njètɔl dow-je bá 'dɔji kadi kɔgri ya d'ilə-é taá d'adi-si ††. ¹⁵ Sɔi adɪ 'tɔl njékadi kiskəm dow-je. Ngà Lubə adɪ-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ adɪ j'oo-é kɛ kəm-ji. ¹⁶ Dingəm kan, kí sɔi ooi-é rəm, 'gəi-é majɪ rəm kinlé, to takul mēgə-ji kí j'adi Jeju, bá Jeju ya adɪ rɔ-é təl ngə-né gəw-gəw tin. Kadmēgə Jeju bá dingəm kanlé ingə-né lapiya kí ɔr njuti adɪ sɔi lay ya ooi-é tin.»

¹⁷ «Beba bone bè kinlé, ngankɔ-m-je, m'gə kí né kí ndɔki sɔi kɛ 'boy-je lə-si 'rai kɛ Jeju lé, 'rai dɔ mbá-ti. ¹⁸ Ngà Lubə adɪ né kinlé ra né bè, kɔ kadi ta kí njépa-ta-je kí ta-é-ti lay ya 'pa kete kinlé né-é ra-né né. Lubə panè: Kristi † à kingə kɔ ††. ¹⁹ Beba iŋəi panjiyè-si-je kí majɪ al, ə 'təli kɛ rɔ Lubə-ti kadi-é bɔr majal-je lə-si kɔgi. ²⁰ Beba 'Babe à kadi-si dɔkaglo mēgə kusi nangɪ rəm, bá à kulə Jeju, kí to Kristɪ, dow kí ɛ mbəti-é kete kɔ ta lə-si lé kadi-si. Kristɪ, dow kí Lubə mbəti-é lé to Jeju. ²¹ Ngà kí ngɔsnè-ti kinlé, tò kadi Jeju Kristɪ lé à kisi dɔrɔ-ti sar dɔkaglo-ti kí Lubə à kadi né-je lay təl kí sigɪ,

† 3:14 Mat 27:15-23; Mar 15:6-14; Luk 23:13-23; Jə 19:12-15
†† Mat 27:15-23; Mar 15:6 † Kristɪ lé kɔr mēgə-é to dow kí Lubə mbəti-é. †† Luk 24:26

titi kí Lubə pa-né kete low nū adɪ njépata-je kí ta-é-ti, kí 'to dow-je kí d'aa njay. ²² Beba ndɔki Moiyiji panè: “'Babe Lubə lə-si à kadi-si njépata kí ta-é-ti kí titi-nə sə-m mɔ Moiyiji bè, ɛ à to ngonkɔ-si kí dan-si-ti ya; sɔi a təlɪ rɔ-si go ta-ti liə mēgə né-je-ti lay. ²³ Dow kí rá-rá kí təl rɔ-é go ta-ti lə njépata kí ta Lubə-ti kin al lé, d'a tubə-é kɔgi dan dow-je-ti lə Lubə rəm, d'a tɔl-é kɔgi rəm tɔ.” ²⁴ Njépata-je kí ta Lubə-ti lay kí un kuti-é dɔ Samiyel-ti nū sar dɔ dɛ kí d'ore go-é lé, 'pa ta kete dɔ ndo-je-ti kí ji-si-ti kinlé tɔ. ²⁵ Sɔi lé, kunmindɪ lə Lubə kí njépata-je kí ta-é-ti 'pa ta-é lé, tò kɔ ta lə-si rəm, bá noji kí Lubə ulə natɪ kɛ ka-ji-je lé kàrè, sɔi ubəi majɪ-é rəm tɔ. Lubə ulə noji natɪ kɛ ka-ji-je loki ɛ idə-né Abrakam panè: “Gin dow-je kí dɔnangi-ti nè lay ya d'a kingə tɔrndi kɛ takul nganka-i. ††” ²⁶ Beba, Lubə adɪ ngonnjékullə liə tɛɛ kɔ ta lə-si sɔi ya dɔsɔy. ɛ ulə-é kɔ kadi ree tɔrndi-é dɔ-si-ti kɛ go rəbi ra kí à ra kadi nɔ-nɔ dan-si-ti təl gidi-é adɪ majal-je liə.»

Piyər-je kɛ Jə d'ə nɔ 'boy-je-ti kí njégangta-je lə jipi-je

4 Loki Piyər-je kɛ Jə d'ə 'pa ta-je kin d'adi dow-je ya rəmə njégugnə-je lə Lubə, kɛ njékun dɔ njéngəm kəy lə Lubə, kɛ Sadusi-je 'ree rɔ-dé-ti. ² Dɛ 'ree kɛ rɔ kati kanəŋə, kɔ dɛ kí joo kinlé d'ə 'ndó né dow-je rəm, d'ə d'ilə mbɛ 'panè: Dow-je kí d'oy d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ, kdɔtalə Jeju lé tɔsi ndəl ində lo tɛɛ tɔ. ³ Rəmə d'uwə-dé d'ow d'ungi-dé dangay-ti sar lo aa dɔ-dé-ti, kɔ to ta kí kadi ɔw dɔ kur-ti rəm ngá. ⁴ Bè ya kàrè, dɛ kí d'oo ta lə njékowkulə-je kinlé, dow-je nɔ dan-dé-ti d'adi mēgə-dé Jeju. Adɪ dow-je kí 'to njékadmēgə-je d'a kasi budɔgi lo mɪ je bè.

⁵ Loki lo aa ngá rəmə, 'boy-je lə jipi-je, kɛ 'ngatɔgi-je lə jipi-je, kɛ njéndó dow-je ndukun-je, d'uwə dɔ-nə be-bo Jorijaləm-ti. ⁶ An kí to burə dɔ njégugnə-je lə Lubə, bá Kayipi rəm, Jə rəm, Alegjandrə rəm, bá dow-je lay kí gin kɔji-ti lə njékun dɔ njégugnə-je d'ə dan dow-je-ti kí d'uwə dɔ-nə lé nɔ tɔ. ⁷ Beba dɛ d'adi 'ree kɛ Piyər-je kɛ Jə lé nɔ-dé-ti, ngá bá 'dɔji-dé ta 'panè: «Nɔ bá adɪ-si tɔgi əsə kɛ ri nɔ bá sɔi adɪ-né lapiya dingəm kí njèn-jakoy mburuki kinlé wa?»

⁸ Beba Ndil kí aa njay rusi mēgə Piyər adɪ idə-dé panè: ⁹ «Sɔi 'boy-je lə jipi-je, kɛ 'ngatɔgi-je lə jipi-je: Jɛ j'ra majɪ kɛ dingəm kí njènjakoy mburuki kin rəmə, bone sɔi 'təli 'dɔji kadi j'idə-si se kəm rəbi kí ban bá ɛ ingə-né lapiya tɔ bəy wa? ¹⁰ Beba kadi sɔi lay ya 'gəi majɪ rəm, bá dow-je lay kí 'to Israyel-je kàrè kadi 'gə majɪ tɔ: Kɛ ri Jeju Kristɪ kí to dow kí Najaretɪ, ɛ kí ndɔki 'bəi-é kagdəsi-ti, bá Lubə adɪ-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ lé, to takul-é bá dingəm kan ɔ-né taá nɔ-si-ti kɛ rɔ kí ngə gəw-gəw tin. ¹¹ Jeju lé:

“To ər kí sɔi njékində kəy-je ilə-é piringɪ kɔgi lé, rəmə ɛ bá təl to ər kí majɪ kí sul kəy-ti.” †††

†† Kɔn 12:1-3; 22:18 †††

¹² «Kaji tò rɔ dow-ti kí rangi al; kdɔtalə dan dow-je-ti kí dɔnangi-ti nè lay kin ya, dow kí rangi kí Lubə adi-é to dow kí j'a kingəi kaji kɪ takul ri-é ya goto.»

¹³ Loki 'boy-je kí njégangta-je lə jipi-je d'oo kí Piyər-je kɪ Jə 'pa ta kɪ mɛɛ-dé kí nda kəy bè lé rəmə, ndil-dé tɛɛ sɔy, kdɔ 'gə kí Piyər-je kɪ Jə lé 'to dow-je kí kare, bi to dow-je kí d'ingə néndó al. Dɛ 'gə-dé kí ndɔki 'nɔjyá kí Jeju tɔ. ¹⁴ Ngà loki dɛ d'oo dingəm kí ingə lapiya lé ɔ taá mbɔ-dé-ti nè tɔ rəmə, dɛ d'oo ta kí d'a kilə Piyər-ti kɪ Jə lé al. ¹⁵ Beba dɛ d'un ndu-dé kadi Piyər-je lé 'tɛɛ mɛɛ kəy gangta-ti lé d'ɔw ndaa-ti. Go-ti, 'boy-je lé d'ɔji-nɔ ta 'panè: «Ri bá j'a rai kɪ dingəm-je kinlé wa? ¹⁶ Kdɔ dow-je kí Jorijaləm lay ya 'gə maji kí dingəm-je kinlé, 'ra nékɔji kí tò ndaa-ti rəsi rəm, bá jəi ya kàrè to né kí dum kadi j'naji rəm tɔ. ¹⁷ Lé bè ya kàrè, kdɔ kadi poy né kí ra né kin ɔw ki kete-kete dan kosi dow-je-ti al lé, adi j'ɔgi-dé kɔgi kí ngə nɔ, kadi 'pa ta kɪ ri dingəm kinlé d'adi dow kí rangi al ya sar ngá.»

¹⁸ Go-ti, 'ba Piyər dɛ kɪ Jə d'adi 'təl 'ree gogi, ngá bá 'ndɔr mbi-dé kete kɪ gogi kadi 'pa ta kɪ ri dingəm kinlé al rəm, bá kadi 'ndó dow-je né kɪ ri-é al rəm tɔ. ¹⁹ Piyər-je kɪ Jə d'ilə-dé-ti 'panè: «Səi ya 'pai adi j'oo: Kadi to né kí njururu nɔ Lubə-ti ya lé, dow à təl rɔ-é go ta-ti lə-si əsə à təl rɔ-é go ta-ti lə Lubə wa? ²⁰ Jɛ lé, né kí jɛ ya j'oo ta-é kɪ mbi-ji, bá j'oo kɪ kəm-ji rəm lé, j'a ndəm ta-ji dɔ-ti ban wa.» ²¹ 'Boy-je kí njégangta-je lə jipi-je lé, 'təl d'ɔgi-dé kɔgi kí ngə nɔ lé ya bəy, bá d'ingə-dé d'adi d'ɔw. Dɛ d'ingə kəm rəbi madi kí kadi 'gangi-né ta dɔ-dé-ti al, kdɔtalə kosi dow-je. Kdɔ né kí ra né kinlé, dow-je lay ya d'ɔsi-né gajɪ Lubə. ²² Dingəm kí ingə lapiya kɪ kəm rəbi nékɔji kinlé, bal-é dəə bal kɔrɔɔ.

Njékadmɛɛ-je 'pa ta kɪ Lubə

²³ Loki d'ingə Piyər-je kɪ Jə taá lé, dɛ d'ɔw rɔ dow-je-ti lə-dé, ə d'ɔr poy ta-je lay kí njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ 'ngatɔgi-je lə jipi-je, 'pa sə-dé lé d'adi d'oo. ²⁴ Go ta-je-ti kí d'oo kinlé, d'adi ta-dé asi-nɔ adi d'un ndi-dé kí taá 'pa ta kɪ Lubə 'panè: «'Babe, i ya 'ra dɔrɔ kɪ dɔnangi, i ya 'ra babo kɪ né-je lay kí tò-ti. ²⁵ I ya 'pa ta kɪ takul Ndil kí aa njay, kɪ rəbi kí rɔ ka-ji Dabidi-ti kí to ngonnjékullə lə-i 'panè:

“Kdɔ ri bá gin dow-je kí gay-gay d'ɔw-né dɔ-nɔ-ti wúr-wúr bè wa?

Kdɔ ri bá dow-je d'ɔw kɪ kɔjra-je kí kɔgi kare bè kin mɛɛ-dé-ti wa?

²⁶ Ngar-je kí dɔnangi-ti 'ra go rɔ-dé kdɔ rɔ rəm, 'boy-je d'ində rɔ-dé nati kdɔ kilə rɔ 'Babe Lubə rəm, kdɔ kilə rɔ Kristi ††, dow liə kí ɛ mbəti-é rəm tɔ.» †
²⁷ ††«Tɔgrɔ-ti, Erodɪ-je, kɪ Pɔsi Pilati-je, kɪ gin dow-je kí 'to jipi-je al, kɪ dow-je kí 'to Israyel-je, 'mbɔ-nɔ mɛɛ be-bo-ti kin ya d'ɔsi ta ngonnjékullə lə-i Jeju kí to dow kí

aa njay, kí i bá 'mbəti-é. ²⁸ Né-je kinlé, 'ra bè d'adi né-je lay kí i ɔji kete low nū kí go tɔgi-i-ti rəm, kɪ go mɛɛ ndigi-ti lə-i rəm kinlé, né-é ra-né né. ²⁹ Beba 'Babe, kí ngɔsnè-ti kinlé, oo kɔgi kí d'ɔgi-ji pa ta lə-i kin ə 'ra kɪ ngannjékullə-je lə-i kadi d'ilə mbɛ ta lə-i kɪ mɛɛnda kəy-kəy. ³⁰ ɔji tɔgi-i adi njémɔy-je d'ingə lapiya rəm, adi nékɔji-je, kɪ né-je kí tò bəl-bəl ra né, kɪ ri ngonnjékullə lə-i Jeju, kí to dow kí aa njay.»

³¹ Loki dɛ tɔl ta pa ta kɪ Lubə rəmə, lo kí 'kəw-nɔ-ti lé yəy yəki-yəki rəm, dɛ lay ya Ndil kí aa njay rusi mɛɛ-dé rəmə 'pa ta lə Lubə kɪ mɛɛnda kəy.

Kində rɔ nati lə njékadmɛɛ-je

³² †Njékadmɛɛ-je lay ya d'ində rɔ-dé nati kɪ mɛɛ-dé kí kare-rè rəm, kɪ tagir kí kare-rè rəm. Dow kare kí dan-dé-ti kí panè, né lə-n'è kin sɔbi dɔ-n'è n'è ya kɪ kár-n'è ya goto. Nékingə-dé-je lay ya d'ore-nɔ dɔ-ti.

³³ Njékawkulə-je 'pa ta kɪ tɔgi kí nɔ dɔ tɔsi-ti kí 'Babe Je-ju tɔsi ndəl ində lo tɛɛ. Beba dɛ lay ya ramajɪ lə Lubə nɔy sə-dé. ³⁴ Dow kare dan-dé-ti kí né nal-é ya goto, kdɔ dɛ lay kí d'ɔw kɪ lo ndɔr-je əsə kəy-je lé, d'ɔy 'ndogi d'adi là-é ³⁵ njékawkulə-je, ngá bá 'təl 'ləbi kí go ndigi-je-ti lə nɔ-nɔ dan-dé-ti.

³⁶ Jojepi kí njékawkulə-je lə Jeju d'ində ri gajɪ-é lə Barnabasi, adi kɔr mɛɛ-é to: «Ngon kí njékulə dingəm mɛɛ-dé-ti» lé, to dow kí gin kɔji-ti lə Lebi, dɔnangi Siprə-ti kí tò dan ba-ti, ɔw kɪ lo ndɔr liə nɔ. ³⁷ ɛ un lo liə lé ndogi rəmə ree kɪ là-é adi njékawkulə-je.

Poy ta lə Ananiasɪ-je kɪ Sapira

5 Ngà dingəm kare kí ri-é lə Ananiasɪ ə ri ne-é lə Sapira, un lo ndɔr lə-dé ndogi tɔ. ² Ta Ananiasɪ-je kɪ ne-é asi-nɔ adi Ananiasɪ ɔr kəl là lo ndɔr lə-dé lé, ngá bá ɔw kɪ ndəgi-é adi njékawkulə-je ə panè lay lə là ndɔr lé ya ən. ³ Rəmə Piyər idə-é panè: «Ananiasɪ, ra ban bá 'ɔr kəl là lo ndɔr lə-i lé adi to kí lə-i rəmə 'panè lay lə là lé ya ə tò tin wa? I adi Satɔ taa mɛɛ-i pəl-pəl adi 'ɔw mbing ya 'ədi Ndil kí aa njay wa? ⁴ Lo ndɔr lə-i lé, lé i 'ndogi al kàrè to 'lə-i ya rəm al wa? Rəm bá kí i un 'ndogi ngá kin kàrè, là-é to 'lə-i ya tɔ al wa? Ngà ra ban bá i ɔji mɛɛ-i-ti adi 'ra-né né kí tanɔ bè kin wa? To dow-je bá i ədi-dé al, ngà to Lubə bá i ədi-é.» ⁵ Loki Ananiasɪ oo ta-je kinlé, ɛ usi nangɪ rəmə oy. Adi dow-je lay kí ta-é usi mbi-dé-ti lé, bəl ində bandi-dé gangɪ. ⁶ Loki ɛ oy lé, basa-je 'ree bir-é kɪ kubi d'ɔw 'dubi-é. ††

⁷ Loki à kasi kàdɪ mutə-je bè go-ti rəmə, ne-é Sapira lé ɔw kəy go-dé-ti. Ə né kí tɛɛ dɔ ngɔbi-é-ti lé, ɛ gə al. ⁸ Beba Piyər dajɪ-é panè: «'Idə-m adi m'oo. Lo ndɔr lə-si kí 'ndogi lé, lay lə là-é ya bá tò tin wa?» Rəmə Sapira panè: «Oiyoy, là-é lé ya ə tò tin.» ⁹ Ə Piyər idə-é panè: «Kdɔ ri bá sɔi kɪ ngɔbi-i adi ta-si asi-nɔ adi 'ngi Ndil

† †† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é. †† 4:27 a Luk 23:7-11; b Mat 27:1,2; Mar 15:1; Luk 23:1; Jə 18:28,29

†† 4:32 Knj 2:44,45 ††† ††† Be lə jipi-je lé dow-je 'dubi-nɔ bole mbal-je-ti.

'Babe wa? Yæn, dɛ kɪ d'un ngɔbi-i d'ɔw 'dubi-é lé bá ká nja-dé ba takəy-ti ngá tin. D'a kun-i kɔw sə-i tɔ.»

¹⁰ Rəmə tajinatɪ nɛ ya, ɛ usi nangɪ nja Piyər-ti oy tɔ. Loki basa-je lé d'ɔw kəy rəmə, d'oo-é kɪ ɛ oy. Beba dɛ d'un-é d'ɔw 'dubi-é mbɔ ngɔbi-é-ti. ¹¹ Bəl ində bandi njékəw-nə-je gangɪ rəm, bá dow-je lay ya kɪ d'oo poy né-je kin-lé kàrè, bəl ində bandi-dé gangɪ rəm tɔ.

Njékɔwkulə-je 'ra nékɔji-je nɔ

¹² Njékɔwkulə-je 'ra né-je kɪ tɔ bəl-bəl, kɪ né-je kɪ tɔji tɔgi Lubə nɔ-nɔ takəm dow-je-ti. Njékadmɛɛ-je lay ya 'kəwnɔ gin pal-ti lə Salomɔ †. ¹³ Dow kɪ rangɪ kɪ bo ree dan-dé-ti ra-é goto. Bè ya kàrè, dow-je 'piti-dé nɔ.

¹⁴ Beba dingəm-je kɪ dené-je kɪ 'tò nduy-nduy ya d'adi mɛɛ-dé 'Babe, adi kɔr-dé usi dɔ madi-é-ti par-par.

¹⁵ Rəmə dow-je d'ɔy njémɔy-je dɔ tirə-ti-je, kɪ mɛɛ tuwə-ti-je 'ree d'ungɪ-dé kɪ ngangɪ rəbi-rəbi, kɔ kadi kinə Piyər dəə rəmə, ndil-é je kin ya kàrè ungi dɔ njémɔy-ti káre je bè bəl dan-dé-ti. ¹⁶ Dow-je nɔ ya kɪ mɛɛ bebo-je-ti kɪ tɔ mbɔ Jorijalɛm-ti d'ɔy njémɔy-je, kɪ dow-je kɪ ndil-je kɪ maji al 'ra-dé, d'ay sə-dé kɪ rɔ-dé-ti, adi dɛ lay ya d'ingə lapiya.

D'uwə njékɔwkulə-je dangay-ti ya bəy

¹⁷ Ngá bá burə dɔ njégugnɛ-je lə Lubə, kɪ dow-je lay kɪ d'isi siə nati, adi to kuti dow-je kɪ 'ba-dé Sadusi-je lé jangi ra-dé nɔ dɔ njékɔwkulə-je-ti adi d'ɪ gim ¹⁸ d'ɔw d'uwə-dé 'ree d'ungɪ-dé dangay-ti kɪ to dangay lə dow-je lay. ¹⁹ Ngá ndɔw rəmə, malayka lə 'Babe ree tɛɛ ta rəbi-je kɪ kəy dangay-ti, adi njékɔwkulə-je 'tɛɛ ndaa-ti, bá idə-dé panè: ²⁰ «Ɔwi, ɔi mɛɛ kəy-ti lə Lubə, ə ta-je lay kɪ sɔbi dɔ ta kajɪ kinlé, iləi-né mbɛ adi dow-je.»

²¹ Loki d'oo ta kin bè lé, d'ɔw takəy-ti lə Lubə kɪ ndɔge rati ya d'ɔw 'ndó dow-je né.

Beba burə dɔ njégugnɛ-je lə Lubə, kɪ dow-je kɪ d'isi siə nati ya lay d'ulə kulə 'ba 'boy-je kɪ njégangta-je lə jipi-je rəm, bá 'ba 'ngatɔgi-je lə Israyel-je lay rəm. Ngá bá d'ulə kulə dangay-ti kadi 'ree kɪ njékɔwkulə-je lé tɔ.

²² Ngá loki ngannjékullə-je lé d'ɔw rəmə, d'ingə-dé kəy dangay-ti al. Beba 'təl d'ɔw gogɪ 'panè: ²³ «Loki j'ɔw lé, tarəbi tɔ kɪ kuti-é maji rəm, bá njéngəm tarəbi-je kɪ kəy dangay-ti kàrè d'ɔ lo kɔ-dé-ti nɔ rəm; ya rəmə loki j'tɛɛ tarəbi lé, dow ya kàrè j'ingə-é mɛɛ kəy-ti al.»

²⁴ Loki njékun dɔ njéngəm takəy lə Lubə, kɪ njékun dɔ njégugnɛ-je lə Lubə, d'oo ta kin bè lé, lo ta igi-dé səl kɔ ta lə njékɔwkulə-je lé, adi 'dɔji-nɔ ta 'panè: To ri danɔ bá ra né bè wa? ²⁵ Ngá dow káre ree idə-dé panè: «Yæn! Dow-je kɪ ungi-dé dangay-ti lé, d'ɔ 'ndó né dow-je takəy-ti lə Lubə nɔ.»

²⁶ Ngá bá njékun dɔ njéngəm takəy lə Lubə, dɛ kɪ dow-je liə d'ɔw 'ree kɪ njékɔwkulə-je lə Jeju lé. Ngá ree

bá 'ree sə-dé kɪ go lə njétɔgi-ti al, kdɔtalə dɛ 'bəl kɪ kosi dow-je d'a tilə-dé kɪ ə.

²⁷ Loki 'ree sə-dé lé, d'adi d'ɔ nɔ 'boy-je-ti kɪ njégangta-je lə jipi-je, ngá bá, burə dɔ njégugnɛ-je lə Lubə dɔji-dé ta panè: ²⁸ †«Jɛ j'ɔgi-si kɪ ta kɔji-ti kadi 'ndói né dow-je kɪ ri dingəm kinlé ya al wa? Ngá ooi bè, néndó lə-si ya taa mɛɛ bebo Jorijalɛm pəl-pəl rəm, bá 'ndigi rai bè kadi ta məsi dingəm kinlé usi dɔji-je-ti bəy al ban ‡.»

²⁹ Ngá bá Piyər-je, kɪ ndəgi njékɔwkulə-je d'ilə-dé-ti 'panè: «Dow à təl rɔ-é go ta-ti lə Lubə, bi à təl rɔ-é go ta-ti lə dow-je al. ³⁰ Jeju kɪ sɔi 'bəi-é kagdəsi-ti 'tɔli-é lé, Lubə lə ka-ji-je adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ. ³¹ ɛ bá Lubə un-é ində-é dɔ jikɔl-é-ti taá, adi-é to ngar rəm, adi-é to njékaji dow-je rəm. Kɔ kadi ngan Israyel-je d'ingə panjiyə-dé-je kɪ maji al kɔgi kɪ takul-é rəm, kadi Lubə ingə-né go majal-je lə-dé kɔgi rəm. ³² Né-je kɪ ra né kinlé, jɛ j'oo kɪ kəm-ji rəm, j'oo ta-é kɪ mbi-ji rəm, bá Ndil kɪ aa njay kɪ Lubə adi isi mɛɛ dow-je-ti kɪ njétəl rɔ-dé go ta-ti liə lé kàrè oo né-je kinlé rəm tɔ.»

³³ Loki dɛ d'oo ta-je lə njékɔwkulə-je lé bè rəmə, wəngɪ ra-dé nɔ adi d'ɔji kadi d'adi 'tɔl-dé kɔgi. ³⁴ Ngá Parisi káre kɪ ri-é lə Gamaliyel kɪ to njéndó dow-je ndukun-je lə Lubə kɪ dow-je lay ya d'un ta-é, j taá dan 'boy-je-ti kɪ njégangta-je lə jipi-je lé kɔ kidə-dé tagir liə. ɛ un ndu kadi d'adi njékɔwkulə-je lé 'tɛɛ ndaa-ti mɔki. ³⁵ Ngá bá idə 'boy-je kɪ njégangta-je lé panè: «Sɔi Israyel-je lé! Né kɪ sɔi cɔji kadi 'rai kɪ dow-je kanlé ooi maji bane! ³⁶ Kɔdɔtalə ngɔsnɛ ya bəy Tedasi, oo rɔ-é kɪ dow kɪ ngay; beba dingəm-je d'a kasi busɔ je bè d'un go-é. Ngá 'tɔl-é rəm, dow-je lay kɪ go-é-ti lé kàrè, 'sane-dé káre-káre, adi kində rɔ nati lə-dé lé goto. ³⁷ Go-é-ti, Judasi kɪ to dow kɪ Galile, ɔr kosi dow-je go-é-ti, dɔka-glo kində ri dow-je mɛɛ mbete tidə kɔr dow-je-ti. ɛ kàrè 'tɔl-é rəm, bá dow-je kɪ go-é-ti kàrè 'sane-dé káre-káre rəm tɔ. ³⁸ Beba kɪ ngɔsnɛ-ti kinlé, m'idə-si kadi indəi kəm-si go dingəm-je-ti kinlé al. Ingəi-dé adi d'ɔw. Kɔdɔtalə kinə, kɔjra lə-dé əse kullə lə-dé kin to né kɪ j rɔ dow-je-ti lé, né-é à kində nangɪ kɪ kár-é bè ya. ³⁹ Ngá kinə to kɔjra lə Lubə əse to kullə liə ya tɔgrɔ-ti tɔ rəmə, tɔgi-si à kasi ra kadi ində nangɪ al. Ooi maji, nɛ a kɪ rɔ-i kɪ Lubə!» Beba 'boy-je kɪ njégangta-je lə jipi-je lé, 'ndigi kɪ Gamaliyel dɔ ta-ti liə lé. ⁴⁰ Go-ti, 'təl 'ba njékɔwkulə-je lé 'ree sə-dé rəmə, d'adi d'ində-dé rəm, bá d'ɔgi-dé 'panè: «A pai ta kɪ ri Jeju gogɪ rangɪ al ngá.» Bè ngá bá d'ingə-dé d'adi d'ɔw.

⁴¹ Njékɔwkulə-je d'ingə 'boy-je kɪ njégangta-je lé 'tɛɛ ndaa-ti kɪ rɔnəl, kdɔtalə koo kɪ Lubə oo-dé adi n'toi dow-je kɪ n'asi kadi rɔɔɔl tɛɛ dɔ-dé-ti kɔ ta lə ri Jeju.

⁴² Kɪ ndɔ-é ndɔ-é ya njékɔwkulə-je d'ilə mbɛ Poyta kɪ Maji lə Jeju kɪ to Kristi † rəm, 'ndó né dow-je mɛɛ kəy-ti lə Lubə rəm, bá mɛɛ kəy-je-ti lə-dé ə d'ingə ta-é al.

†† 5:28 Mat 27:25 ‡ †† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kɪ Lubə mbəti-é.

Mbæti njékore kàdɔ njékɔwkuɔlɔ-je

6 Dɔkaglo-é-ti kinlé, kɔr njéndó né-je usi dɔ madi-é-ti ki kete-kete rəmə, jipi-je kí njépata greki 'yun ta dɔ jipi-je-ti kí 'pa ta Əbrə, kdɔtalə, ndɔ-é ndɔ-é ya kí d'isi 'læbi né lé, dow ilə ká njéngɔwkoy-je-ti kí njépata greki lé al. ² Beba njékɔwkuɔlɔ-je kí dɔgi gidi-é joo lé, 'ba njéndó né-je lay ya rɔ-dé-ti ə d'idə-dé 'panè: «Kadi jɛ bá j'ingə ta pa ta lə Lubə, kdɔ təl kə ká læbi nékuso-ti bəy lé, to né kí tuwə ra al. ³ Beba ngankɔ-ji-je, kadi 'm-bæti dingəm-je siri dan-si-ti, kdɔ kadi j'ulə kullə kin mɛɛ ji-dé-ti kadi 'ra. Ə à to dingəm-je kí dow-je 'pa ta lə-dé maji rəm, Ndil kí aa njay rusi mɛɛ-dé rəm, bá à to dingəm-je kí d'ɔw kɔ gosi rəm bane tɔ. ⁴ Ngà jɛ rəmə, j'a kuwə rɔ-ji ngə mɛɛ pa ta-ti kɔ Lubə, bá mɛɛ ndó dow-je ta-ti liə rəm tɔ.» ⁵ Ta kinlé, njékəwnə-je lay ya 'ndigi dɔ-ti. Beba 'mbæti-né Etiyən, kí to dow kí kad-mɛɛ liə asi gaki, bá Ndil kí aa njay rusi mɛɛ-é rəm tɔ, bá 'mbæti Pilipi, kɔ Prokore, kɔ Nikanɔr, kɔ Timɔ, kɔ Parmenasi, kɔ Nikola kí to dow kí bebo Antiosi-ti kí to jipi təl. ⁶ Ə 'ree sə-dé rɔ njékɔwkuɔlɔ-je-ti. Dɛ 'pa ta kɔ Lubə kdɔ ta lə-dé, bá d'ində ji-dé dɔ-dé-ti.

⁷ Ta lə Lubə sane kɔ lo-lo, bá kɔr njéndó né-je kí Jori-jalɛm ɔw ki kete ya par-par rəm, bá njégugné-je lə Lubə nɔ ya d'adi mɛɛ-dé Jeju rəm tɔ.

Ta kí dɔ kuwə Etiyən-ti

⁸ Lubə ra maji kɔ Etiyən nɔ rəm, adi-é tɔgi adi ra-né nékɔ-je, kɔ né-je kí tɔ bəl-bəl dan dow-je-ti. ⁹ Beba ndɔ káre bə jipi-je kí nɔ-je kí d'i bebo Sirɛn-ti, kɔ bebo Aleg-jandri-ti rəm, bá dɛ kí madi-je 'to jipi-je kí bebo Silisi-ti, kɔ dɛ kí mɛɛ be-je-ti kí dɔnangi Aji-ti 'ree 'naji ta kɔ Etiyən. Dɛ kinlé, kəykəwnə lə jipi-je kí d'isi d'uwə dɔ-nə-ti lé, 'ba-é «kəykəwnə lə bə-je kí d'ingə-dé taá ngà.» ¹⁰ Ngà dɛ d'asi kuwə-é kɔ ta al, kdɔtalə to Ndil kí aa njay bá adi-é gosi pa-né ta. ¹¹ Beba dɛ d'adi lə dingəm-je madi, adi ree 'təti-né ta ta-é-ti 'panè: «Etiyən lé, pa takɔbi dɔ Moiyiji-ti rəm, bá dɔ Lubə-ti adi jɛ ya j'oo kɔ mbi-ji.» ¹² Dɛ 'sulə kosi dow-je, kɔ 'ngatɔgi-je, kɔ njéndó dow-je ndukun-je, adi tɛɛ kɔ Etiyən busi d'uwə-é d'ɔw siə nɔ 'boy-je-ti kí njégangta-je lə jipi-je. ¹³ Bəy bá d'ɔw ree kɔ dow-je kí njétəti ta-je adi 'panè: «Dingəm kinlé, ndɔ-é ndɔ-é ya ɛ pa ta kí maji al dɔ kəy-ti lə Lubə kí to lo kí aa njay kin rəm, bá ndɔ-é ndɔ-é ya ɛ pa ta kí maji al dɔ ndukun-ti lə Moiyiji rəm tɔ. ¹⁴ J'pa bə kdɔ j'oo ta-é-ti panè: Jeju kí Najaretɔ kinlé, à tɔw kəy lə Lubə kin kɔgi, bá à mbəl nékobe-je kí Moiyiji adi-ji kin rəm tɔ.» ¹⁵ Dow-je lay kí d'isi lo gangta-ti kinlé, d'oo Etiyən gérérə, rəmə d'oo kí takəm-é titi-nɔ kɔ takəm malayka bə.

Ta kɔr lə Etiyən

7 Burə dɔ njégugné-je lə Lubə dɔji Etiyən panè: «Se to bə ya tɔgrɔ-ti wa?» ² Etiyən ilə-ti panè: «Ngankɔ-m-je kɔ bɔbi-m-je, 'yali mbi-si ooi ta lə-m. Ka-ji Abrakam lé, ndɔki isi dɔnangi Mejopotami-ti. Loki ɛ ɔw isi dɔnangi Karə-ti al ya bəy bá Lubə kí njèriɔba tɛɛ siə kɔy, ³ idə-é panè: "Inə dɔnangi kɔji-i, kɔ noji-i-je burə lay kdɔ kadi ɔw dɔnangi-ti kí m'a kɔji-i kin." ⁴ Beba Abrakam ingə-né dɔnangi lə Kalde-je ɔw isi-né dɔnangi Karə-ti. Go koy bɔbi-é-ti, ngà bá Lubə adi-é ɔw isi dɔnangi-ti kí bone isi-ti kin. ⁵ Né káre ya kàrè Lubə adi-é dɔnangi-ti kinlé al. Lo kí tati-é asi kɔ da nja dow bə ya kàrè Lubə adi-é titi al. Dɔkaglo-é-ti kinlé Abrakam oji ngon al bəy ya rəmə, Lubə un mindi-é panè n'a kadi-é dɔnangi kinlé rəm, bá dɔnangi-é lé à təl to néndubə lə nganka-é-je go-é-ti gogi rəm tɔ. ⁶ Ta kí Lubə pa adi Abrakam ən: "Nganka-i-je d'a kɔw dɔ be mba-ti dɔnangi-ti kí rangi, d'a ra-dé bə-ti rəm, d'a kulə kəm-dé ndoo bal busɔ †. ⁷ Ngà bá mɔ Lubə ya m'a gangta dɔ gin dow-je-ti kí njéra-dé bə-ti lé. Go-ti, d'a tɛɛ kdɔ kadi d'ɔw 'pol-m dɔnangi Karə-ti kinlé ††." ⁸ Beba Lubə adi Abrakam ganjangi kí kijə adi to né kí tɔji kulənoji kí tɔ dan-dé-ti dɛ siə. Gin-é kin bá loki Abrakam oji Isaki adi ra ndɔ jinəy joo rəmə, ɛ ijə-é ganjangi; bə ya tɔ, Isaki ijə-né Jakobi ganjangi, bá Jakobi kàrè ijə-né ngan-é-je kí dɔgi gidi-é joo kí 'to ka-ji-je kí njékində gin Israyel-je lé ganjangi tɔ. ‡»

⁹ «Ndəgi ka-ji-je lé, jangi ra-dé dɔ Jojepi-ti adi 'ndogí-é kɔgi, ə njéndogí-é-je d'ɔw siə dɔnangi Ejipti-ti. Ngà Lubə isi siə nati. ¹⁰ Jojepi lé, Lubə ɔr-é kɔgi dan kɔ-je-ti lay kí tɛɛ dɔ-é-ti, bá adi-é gosi rəm, adi-é maji takəm Paraɔ-ti kí to ngar kí dɔnangi Ejipti-ti rəm. Beba Paraɔ adi-é to gubərnə dɔnangi Ejipti-ti rəm, adi-é ɔ be mɛɛ ndògi ngar-ti liə rəm tɔ. ¹¹ Bə ree usi dɔnangi Ejipti-ti ya lay rəm, bá usi dɔnangi Kanə-ti lay rəm tɔ. Adi dow-je d'ingə kɔ nɔ rəm, bá ka-ji-je kàrè d'ingə nékuso al rəm tɔ. ¹² Loki Jakobi oo kí gemɛ tɔ dɔnangi Ejipti-ti lé, ɛ ulə ka-ji-je Ejipti-ti, kulə kí dɔsɔy. ¹³ Kulə kí njékung-ti joo ngà bá Jojepi tɔji rɔ-é adi ngankɔ-é-je 'gə-é rəm, go-ti, Jojepi ɔw tɔji ngankɔ-é-je Paraɔ adi Paraɔ kàrè gə-né kí dɛ 'to ngankɔ Jojepi-je bəy tɔ. ¹⁴ Bə ngà bá Jojepi ulə kulə ba bɔbi-é Jakobi, kɔ ndəgi noji-é-je lay adi 'ree rɔ-é-ti. Dɛ lay 'to dow-je kɔrsiri gidi-é mɔ. ¹⁵ Beba Jakobi ɔw isi dɔnangi Ejipti-ti sar oy-né ə ka-ji-je kàrè d'oy-né dɔnangi Ejipti-ti nɔ ya lay tɔ. ¹⁶ Ngà bá d'ɔy nin-dé d'ɔw 'dubi mɛɛ be-ti kí Sisəm, lo dɔbadɔ-ti kí ndɔki Abrakam ndogí kɔ lə ji ngan lə Amɔr-ti kí to bɔbi Sisəm ††.»

¹⁷ «Kunmindɔ lə Lubə kí ndɔki un adi Abrakam lé, loki nəy ngɔsi kadi né-é ra-né rəmə, gin dow-je lə-ji d'o-ji-nə nɔ mɛɛ be-ti kí Ejipti-ti, adi kɔr-dé usi dɔ madi-é-ti par-

par. ¹⁸ Rəmə ngar kí rangi kí gə Jojepi al ree ɔ̄ be dɔ-nangi Ejipti-ti. ¹⁹ Ə ngar-é kinlé ədi dow-je lə-ji, ra kəm ka-ji-je ndoo, ra-dé kí lə njètɔ̄gi-ti adi d'ingə ngan-dé-je kí bər kadi d'oy kɔ̄gi †. ²⁰ Dɔkaglo-é-ti kin bá d'o-ji-né Moiyiji kí to ngon kí kurá takəm Lubə-ti. "Bɔɔy Moiyiji nɔy mutə meɔ̄ kəy-ti lə bɔ̄bi-é. ²¹ Loki d'ingə-é kɔ̄gi ngá bá ngon lə Paraɔ̄ kí dené un-é uti-é titi ngon meɔ̄-é bə ††. ²² Beba Moiyiji ndó-né né-je lay, k̄i négə-je kí dɔ-nangi Ejipti-ti adi təl to dow kí ɔw k̄i tɔ̄gi meɔ̄ ta pa-é-ti rəm, meɔ̄ kullə ra-é-ti rəm.»

²³ «Ngà loki Moiyiji ra bal kɔ̄rsɔ lé, tagir kɔw koo ngankɔ̄-é israyel-je ree dɔ-é-ti. ²⁴ Beba ɛ ɔw rəmə, da dɔ dow-ti kí Ejipti-ti kí ɔ mbɔy ngon Israyel káre ə Moiyiji tɔl dow kí Ejipti-ti lé dal-né ba dingəm kí madi-é ra-é maji al lé. ²⁵ Moiyiji gir kí ngankɔ̄-é Israyel-je d'a gə kí Lubə à taa-dé kilə-dé taá k̄i takul n'è, ya ngà dɛ 'gə kí bə kin al. ²⁶ Lo aa go-ti lé, Moiyiji oo ngon Israyel-je joo d'a 'rɔ-nɔ, beba ɛ sangi kadi n'gɔr-dé kadi lapiya tò dan-dé-ti adi ɛ panè: "Nam-je kí maji, səi 'toi ngankɔ̄-nɔ-je, ngà 'rai-nɔ maji al bə kɔ̄ ri?" ²⁷ Ngà ɛ kí njèra madi-é maji al lé surə Moiyiji kí gogi ə panè: "Nɔ́ bá ində-i 'boy lə-ji rəm, njègangta lə-ji rəm wa? ²⁸ I 'ndigi tɔl m titi kí tagnè 'tɔl-né dow kí Ejipti-ti lé bə tɔ wa?" ²⁹ Loki Moiyiji oo ta-je kin bə lé, ɛ ay ɔw isi dɔ be mba-ti dɔ-nangi-ti lə Madiə-je ‡. ɛ oji ngan-je kí dingəm joo lo-é-ti nɔɔ ††. ³⁰ Bal kɔ̄rsɔ go-ti ngá bá malayka káre tɛɛ k̄i Moiyiji diləlo-ti kɔy, dan ndɔ pər-ti kí ɔ̄ dan kam-ti bilim-bilim kàd̄ mbal Sinəy-ti ††. ³¹ Loki Moiyiji oo né kin bə lé, ndil-é tɛɛ say. Beba loki ɔti ki kete kɔ̄ koo né lé maji bəy rəmə, ɛ oo ndi 'Babe idə-é panè: ³² "To mə Lubə lə ka-i-je, Lubə lə Abrakam, k̄i Isaki, k̄i Jakobi." Rəmə Moiyiji bəl dadi par-par, adi ɛ ndigi koo né-é al ngá. ³³ Ngá bá 'Babe təl idə-é panè: "'Tɔr saba nja-i-ti, kdɔtalə lo kí i 'ɔ-ti kinlé to dɔnangi kí aa njay. ³⁴ M'oo k̄i kí dow-je lə-m d'isi d'ingə dɔnangi Ejipti-ti rəm, m'oo ká tumə-je lə-dé, bá m'ree kɔ̄ taa-dé kilə-dé taá. Kí ngɔsnè-ti kin ya, m'ulə-i ə 'ɔti 'ɔw dɔnangi Ejipti-ti. †††»

³⁵ «Moiyiji kí ndɔki ngan Israyel-je mba-ti-é 'panè: "Nɔ́ bá ində-i 'boy lə-ji k̄i njègangta lə-ji" rəm wa lé, ɛ ya Lubə ulə-é rɔ-dé-ti kɔ̄ kadi to 'boy lə-dé rəm, njètaa-dé kilə-dé taá k̄i tɔ̄gi lə malayka, kí ndɔki tɛɛ siə kɔy dan kam-ti lé. ³⁶ To Moiyiji kinlé bá ɔr ngan Israyel-je dɔnangi Ejipti-ti tɛɛ sə-dé. ɛ ra né-je kí tɔ bəl-bəl k̄i né-je kí tɔ̄ji tɔ̄gi Lubə dɔnangi Ejipti-ti rəm, dan babo kasi-ti rəm, diləlo-ti rəm, bə-bə ya bal kɔ̄rsɔ †††. ³⁷ To Moiyiji kinlé bá idə ngan Israyel-je panè: "Lubə à kadi-si njèpa-ta kí ta-é-ti kí titi-nɔ sə-m mə Moiyiji bə, ɛ à to ngonkɔ̄-si kí dan-si-ti ya. ³⁸ Moiyiji kinlé bá ndɔki ɔ̄ k̄i ngan Israyel-je nati loki 'kəw-né-nɔ diləlo-ti. ɛ isi nati k̄i ka-ji-je rəm, ɛ ɔ̄ k̄i malayka nati loki malayka 'pa-né siə ta dɔ mbal Sinəy-ti ə ɛ taa ta kí j'a kisi-né k̄i dɔ-ji taá ji Lubə-ti adi-ji ††. ³⁹ Ngà ka-ji-je 'ndigi təl rɔ-dé go ta-ti liə al,

adi dɛ mba-ti-é rəm, bá meɔ̄-dé to gərərə dɔ təl kɔw dɔ-nangi Ejipti-ti gogi rəm. ⁴⁰ Beba dɛ d'idə Arɔ 'panè: "'Ra magi-je adi 'nɔiyə nɔ̄-ji-ti, kdɔtalə Moiyiji kí njètɛɛ sə-ji kɔ̄gi Ejipti kinlé, j'gə né kí tɛɛ dɔ-é-ti al." ⁴¹ Ngá bá meɔ̄ ndɔ-je-ti kinlé, dɛ 'ra ngon mangi, d'ilə məsi nangi d'adi-é, bá 'ra rɔnəl dɔ kullə ra ji-dé-ti kinlé †††. ⁴² Ngà Lubə təl gidi-é adi-dé, ingə-dé adi 'pole kàd̄-je, k̄i nɔy-je, k̄i kərɔwə-je, titi kí 'ndangi-né meɔ̄ mbete-ti lə njè-pata-je kí ta Lubə-ti 'panè:

"Səi Israyel-je, bal kɔ̄rsɔ kí səi 'rai diləlo-ti lé,

Səi iləi məsi dɔ-je nangi adi-mi wa?

Səi 'reei k̄i né-je adi-mi wa?

⁴³ Kəykubi lə magi kí 'ba-é Moloki rəm, né kí səi adi to takəm magi kərɔwə lə-si kí ri-é lə Repə bá səi uti dɔ-si-ti.

Magi-je kinlé bá səi 'rai-dé kɔ̄ kɔ̄si dɔ-si nangi nɔ̄-dé-ti.

Beba m'a kɔw sə-si kadi 'rai bə gidi Babilɔn-ti nū. †††

⁴⁴ «Diləlo-ti ndɔki lé, ka-ji-je d'ɔw k̄i kəy kí 'ra k̄i kubi kí to lo kingə-nɔ k̄i Lubə. Lubə pa ta k̄i Moiyiji ə un ndu adi-é kadi ra kəykubi lé adi titi-nɔ kí gɔ̄-é kí oo lé ya bə tɔ. ⁴⁵ Ka-ji-je d'ingə kəy kubi kinlé d'adi ka-ji-je kí njéree go-dé-ti tɔ. Dɛ kàrè loki Jojuwe ɔr nɔ̄-dé adi 'taa dɔ-nangi lə gin dow-je kí Lubə tubə-dé nɔ̄-dé-ti lé, dɛ d'ɔw k̄i kəykubi lé kəm-dé-ti. Beba kəykubi lé tò dan-dé-ti sar kaglo-ti lə Dabidi. †††46 Dabidi to dow kí Lubə ra siə maji, ɛ dəji kadi n'ra kəy kisi Lubə lə Jakobi. †††47 Ngà to Salomɔ bá ra kəy-é lé adi Lubə ††. ⁴⁸ Ngà Lubə kí njèkisi taá dɔrɔ-ti nū lé, ɛ isi meɔ̄ kəy-ti kí dow-je 'ra kí ji-dé al. Ta kí njèpata kí ta Lubə-ti pa ən:

⁴⁹ "'Babe Lubə ya panè dɔrɔ to kalikɔ̄be lə-m,

ə dɔnangi to lo kungi nja-m,

Ngà se kəy kí titi-nɔ ban bá səi a rai kadi-mi wa?

Əse lo kí rá bá to lo taakoo lə-m wa?

⁵⁰ Né-je kin ya lay lé, mə ya m'to njèra-dé k̄i ji-m ya al wa †††?"

⁵¹ «Səi dow-je kí 'toi njédɔngə-je, k̄i njémibəy-je kan! Səi kí njékɔ̄si ta Ndil kí aa njay sar bone! Səi 'titi-nɔ k̄i ka-si-je lé bə tɔ! ⁵² Nɔ́ dan njèpata-je kí ta Lubə-ti bá ka-si-je d'ulə kəm-é ndoo al wa? Ta ree lə dow kí njururu lé, dɛ kí 'to njèpa ta-é kadi dow-je d'oo kete-kete lé, ka-si-je 'tɔl-dé. Ngà bone bə kinlé, dow kí njururu lé, ɛ ya bá səi uni dɔ-é rəm, 'tɔli-é rəm tin †††. ⁵³ Səi lé, ndukun kí Lubə adi-si k̄i kəm rəbi kí rɔ malayka-je-ti lé, səi 'təli rɔ-si go-ti al rəm. †††»

Ta koy lə Etiyən

⁵⁴ Loki 'boy-je kí njègangta-je lə jipi-je d'oo ta-je kin bə lé, wɔngi ra-dé nɔ̄ adi 'tɔ̄ gangi-dé məgəgə-məgəgə dɔ Etiyən-ti. ⁵⁵ Ngà Etiyən lé Ndil kí aa njay rusi meɔ̄-é, adi un kəm-é k̄i dɔrɔ-ti taá oo lo gərərə rəmə, oo né riba lə Lubə rəm, oo Jeju ɔ̄ taá dɔ jikɔl Lubə-ti rəm tɔ.

† †† ‡ Dɔnangi Madiə lé tò dɔnangi Arabi-ti. †† Tet 2:11-22

†† Mbal Sinəy lé, 'ba-é mbal Orebi tɔ. ††† ††† S ††

††† †† ††† †† †† ††† ††† †††

⁵⁶ Ngá bá ɛ panè: «Yən, m'oo dɔrɔ̀ tò tagra rəm, m'oo Ngon læ dow ɔ̀ taá dɔ̀ jɔ̀kɔ̀ Lubə-ti rəm tɔ.» ⁵⁷ Ngà loki ɛ pa ta kin bè lé, kosi dow-je 'tur kɔ̀ɔ̀ boy-boy rəm, d'uti mbi-dé jigi-jigi ə 'ndàngi-nɔ̀ giw kàdɛ́ káre kɛ dɔ́-é-ti, ⁵⁸ 'ndɔ̀r-é d'ɔ̀w siə gidɪ bebo-ti ə 'tilə-é kɛ ər 'tɔ̀l-é. Dow-je kí d'ɔ̀ lo-é-ti lé, 'tɔ̀r kubi-je læ-dé d'ungɪ nangɪ nja basa-ti kí ri-é læ Sol, d'adi-é ngəm. ⁵⁹ Loki d'ɔ̀ 'tilə Etiyən kí ər lé, ɛ pa ta kɛ Lubə panè: «'Babe Jeju, 'taa ndil-m kí rɔ́-i-ti!» ⁶⁰ Go-ti ngá bá Etiyən tɔ̀si məkəji-é nangɪ nɔ̀ boy panè: «'Babe, 'tidə majal kin dɔ́-dé-ti al. †» Loki ɛ pa ta-je kin bè rəmə, ɛ uwə ta-é.

Sol ulə kəm njékəwnə-je ndoo

8 Sol ndigi kɛ dow-je dɔ̀ tɔ̀l-ti kí 'tɔ̀l Etiyən. †† Dɔ̀ ndɔ́-é-ti kinlé, dow-je d'un kuti kulə kəm njékəwnə-je ndoo nɔ̀ mɛɛ be-ti kí Jorijaləm, adi njékəwnə-je lay ya 'sane-nɔ̀ kí dɔ̀nangi Jude-ti, kɛ dɔ̀nangi Samari-ti. Ngà njékəwkulə-je ya par bá 'nəy Jorijaləm. ² Loki Etiyən oy lé, dow-je kí njékilə kuji dɔ̀ Lubə-ti, 'nɔ̀-é nɔ̀ bá d'un-é d'ɔ̀w 'dubi-é.

³ †Sol uwə rɔ́-é ngá kadi n'tɔ̀w ko njékəwnə-je, ɛ ɔ̀w kɛ mɛɛ kəy mɛɛ kəy ya tuwə dingəm-je kɛ dené-je ungi-dé dangay-ti ††. ⁴ Ə dɛ́ kí 'sane-nɔ̀ lé, d'ɔ̀w d'ilə mbɛ Poyta kí Maji kɛ lo-lo.

Mbɛ kilə læ Pilipi dɔ̀nangi Samari-ti

⁵ Pilipi ɔ̀w dɔ̀nangi Samari-ti, mɛɛ bebo-ti káre bè, ilə mbɛ ta læ Kristi †† adi dow-je. ⁶ Nékwji-je kí Pilipi ra ra lé, kosi dow-je lay ya d'oo poy-é rəm, bá d'oo kɛ kəm-dé rəm. Beba ta-dé asi-nɔ̀ adi 'yəl mbi-dé maji d'oo-né ta-je læ Pilipi. ⁷ Kdɔ̀ dow-je nɔ̀ ya ndil-je kí maji al 'tɛɛ mɛɛ-dé-ti kɔ̀gi kɛ nɔ̀ ta-dé-ti boy-boy, bá njérɔ̀koy mburuki-je, kɛ njéməti-je nɔ̀ ya d'ingə lapiya rəm tɔ. ⁸ Beba rɔ̀ dow-je nəl-dé nɔ̀ mɛɛ bebo-ti kinlé.

⁹ Dɔ̀kaglo-é-ti kinlé, dingəm káre bè kí 'ba-é Simɔ̀ isɪ mɛɛ bebo-ti lé nɔ̀ɔ̀, isɪ ra mbəli adi ində dow-je kí Samari bəl-ti. ɛ oo rɔ́-é kɛ dow kí ngay. ¹⁰ Adɪ ngan-je kí sɛ́ rəm, dow-je kí tɔ̀gi lay ya tagir læ-dé tò kɛ dɔ́-é-ti ya sɛɛ. Ə 'panè: Dingəm kinlé ɔ̀w kɛ tɔ̀gi læ Lubə kí 'ba-é tɔ̀gi kí al dɔ̀ lo. ¹¹ ɛ ya bá tagir læ-dé tò kɛ dɔ́-é-ti ya sɛɛ, kdɔ̀talə j low nũ ya isɪ ra né mbəli-je liə kɛ né-je kí ində-né dow-je bəl-ti. ¹² Ngà loki Pilipi ilə mbɛ Poyta kí Maji kí sɔ̀bi dɔ̀ kɔ̀be læ Lubə rəm, kí sɔ̀bi dɔ̀ ri Jeju Kristi rəm lé, dɛ́ 'ndigi dɔ̀ ta-ti liə. Dingəm-je kɛ dené-je kí 'ndigi dɔ̀ ta-ti liə lé 'ra-dé batɛm. ¹³ Simɔ̀ lé ya kɛ dɔ́-é kàrè adi mɛɛ-é ta læ Pilipi adi 'ra-é batɛm tɔ. ɛ inɔ̀ go Pilipi al. Loki ɛ oo né-je kí tɔ̀ji tɔ̀gi Lubə kɛ nékwji-je kí ra né lé, lo ta igi-é səl.

¹⁴ Beba loki njékəwkulə-je læ Jeju kí d'isi Jorijaləm d'oo poy dow-je kí dɔ̀nangi Samari-ti kí d'adi mɛɛ-dé ta læ Lubə lé, dɛ́ d'ulə Jɔ̀ kɛ Piyər rɔ́-dé-ti. ¹⁵ Loki Piyər-je

† †† † 8:3 Knj 22:4,5; 26:9-11 †† †† Kristi lé kɔ̀r mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

kɛ Jɔ̀ d'ɔ̀w 'tɛɛ Samari-ti rəmə, dɛ́ 'pa ta kɛ Lubə kdɔ̀talə njékadmɛɛ-je kdɔ̀ kadi d'ingə Ndil kí aa njay. ¹⁶ Kdɔ̀ dan-dé-ti lé dow káre ya kàrè, Ndil kí aa njay ree dɔ́-é-ti al bəy, ngà batɛm ya par bá 'ra-dé kɛ ri 'Babe Jeju. ¹⁷ Beba Piyər kɛ Jɔ̀ d'ində ji-dé dɔ́-dé-ti rəmə, d'ingə Ndil kí aa njay.

¹⁸ Loki Simɔ̀ oo kí njékəwkulə-je læ Jeju d'ində ji-dé dɔ̀ njékadmɛɛ-je-ti adi d'ingə Ndil kí aa njay lé, ɛ adi-dé là, ¹⁹ dɔ̀ji-dé-né panè: «Adi-mi tɔ̀gi kin tɔ̀, kdɔ̀ kadi kinə m'ində ji-m dɔ̀ dow-je-ti rəmə, d'ingə Ndil kí aa njay tɔ.» ²⁰ Ngá Piyər ilə-é-ti panè: «Kadi là læ-i tuji sə-i nati. Kdɔ̀talə i gir kí kadkare læ Lubə lé, 'a ndogɪ kɛ là! ²¹ I lé, né læ-i káre ya kàrè goto mɛɛ né-ti kinlé rəm, bá né kí usɪ-i-ti nè ya kàrè goto rəm tɔ̀, kdɔ̀ mɛɛ-i maji takəm Lubə-ti al. ²² 'Inɔ̀ tagir læ-i kí maji al kin kɔ̀gi, ə 'pa ta kɛ 'Babe ə kinə lo-é tò rəmə-je inɔ̀ go kɔ̀jra læ-i kɔ̀gi adi-i. ²³ Kdɔ̀talə m'oo kí mɛɛ kati bangɪ rusi mɛɛ-i rəm, bá né ra kí njururu al bindi-i bindi-bindɪ rəm tɔ.» ²⁴ Beba Simɔ̀ lé idə Piyər-je kɛ Jɔ̀ panè: «Sɔ̀ji ya 'pai ta kɛ 'Babe kdɔ̀ ta læ-m, kdɔ̀ kadi né kí 'pai ta-é kinlé tɛɛ dɔ̀-m-ti al.» ²⁵ Loki Piyər-je kɛ Jɔ̀ 'pa ta kí dɔ̀ 'Babe-ti rəm, d'ilə mbɛ ta liə rəm lé, 'təl d'ɔ̀w bebo Jorijaləm-ti gogɪ. Ta kɔ̀w-dé kɛ bebo Jorijaləm-ti lé, dɛ́ d'ilə mbɛ Poyta kí Maji læ Jeju taá-taá mɛɛ be-je-ti nɔ̀ kí dɔ̀nangi Samari-ti.

Pilipi kɛ njèrakullə læ ngar kí Etiyopi

²⁶ Malayka læ 'Babe idə Pilipi panè: «J taá ɔ̀w kəl lo-ti kí bæ bè; dɔ̀ rəbi-ti kí j bebo Jorijaləm-ti ɔ̀w kɛ Gaja kí to rəbi kí diləlo-ti.» ²⁷ Pilipi j tajinati nè ya ɔ̀w tɔ. Dɔ̀ rəbi-ti lé, ɛ ingə dingəm káre kí to dow kí Etiyopi. To dingəm kí 'tɔ̀w gəm-é, to dow kí boy nɔ̀, njèrakullə kí boy lo ngəm né-ti læ ngar kí dené kí Etiyopi kí ri-é læ Kandasɪ, ɛ ɔ̀w Jorijaləm ɔ̀w ɔ̀si dɔ́-é nangɪ nɔ̀ Lubə-ti. ²⁸ Loki isɪ mɛɛ pusi-ti isɪ təl kɛ beə liə lé, ɛ isɪ ndó mbete læ Ejay kí njèpata kí ta Lubə-ti taá-taá. ²⁹ Ndil Lubə idə Pilipi panè: «ɔ̀w mbɔ́ pusi-ti kin.» ³⁰ Ə Pilipi ɔ̀y ngɔ̀dɪ ɔ̀w rəmə, oo dɔ̀ ta kí dingəm kí Etiyopi kin isɪ ndó mɛɛ mbete-ti læ Ejay njèpata kí ta Lubə-ti lé. Ə dɔ̀ji-é panè: «Se i gə mɛɛ ta kí isɪ ndó kinlé maji wa?»³¹ Beba dingəm lé ilə-é-ti panè: «Dow ɔ̀r-m mɛɛ-é al ngà, m'a ra ban bá m'a gə mɛɛ-é wa?» ɛ dɔ̀ji Pilipi adɪ-é al isɪ mɛɛ pusi-ti mbɔ́-é-ti. ³² Ta kí mɛɛ mbete-ti kí aa njay kí ɛ ndó lé ən:

«D'ɔ̀w siə titi-nɔ̀ kɛ batɪ kí d'isi d'ɔ̀w siə lo tɔ̀l dɔ̀-je-ti bè rəm,

ɛ pa ta al titi-nɔ̀ kɛ ngonbati kí ɔ̀ ta-é mbə mbɔ́ dow-ti kí ɔ̀ tijə bəl-é bè.

³³ D'ulə rɔ̀ɔ̀ɔ̀ dɔ́-é-ti kàrè dow ilə ká nəji-ti liə al Dow à pa ta kí sɔ̀bi dɔ̀ nganka-é al, kdɔ̀talə d'ində ngangɪ ndɔ̀ liə dɔ̀nangi-ti nè ††.»

³⁴ Njèrakullə kí boy kinlé, dɔ̀ji Pilipi panè: «M'ra-i kɔ̀gri ya, kadi 'idə-m se to nɔ̀ bá njèpata kí ta Lubə-ti kinlé

†††

pa ta liə bè wa? Ɛ pa ta kí dɔ-é ɛ-ti ya əse pa ta kí dɔ dow kí rangi-ti wa?»³⁵ Beba Pilipɪ un ta ə ulə gin-é dɔ ta-ti kí mɛɛ mbete-ti kí ɛ isi ndó lé bá idə-é-né Poyta kí Maji lə Jeju.³⁶ Dɛ d'un rəbi sar 'tɛɛ lo-ti madi kí man tɔ-ti. Beba njérakullə kí boy lé panè: «'Oo bè, man ə tɔ tin, ngà se ri bá ɔgi kadi m'ra batɛm wa?»³⁷ [Pilipɪ idə-é panè: «Kinə i adi mɛɛ-i lay Jeju lé, 'a ra batɛm ya.» Beba dingəm lé təl panè: «M'adi mɛɛ-m kí Jeju Kristi to Ngon lə Lubə.»]³⁸ Beba ɛ un ndu adi pusi ɔ nangi. Rəmə Pilipɪ ɔw siə dan man-ti ɔw ra-é batɛm.³⁹ Ngà loki dɛ 'tɛɛ kəm man-ti rəmə, Ndil 'Babe un Pilipɪ ɔw siə adi njérakullə kí boy lé oo-é al, ngà ɛ un ta rəbi liə ɔw kɛ rɔnəl.⁴⁰ Pilipɪ ubə rəmə ubə bebo Ajotɪ-ti nū, ngà bá ilə mbɛ Poyta kí Maji taá-taá mɛɛ bebo-je-ti lay ɔw njal tɛɛ-né bebo Sejare-ti.

Sol adi mɛɛ-é Jeju Kristi

Knj 22:3-16; 26:9-20; Gal 1:1-16

9 Dɔkaglo-é-ti kinlé, mɛɛ Sol tɔ səl dɔ kɔ-ti kí kadi n'adi njéndó né-je lə 'Babe rəm, dɔ tɔl-ti kí kadi n'tɔl-dé rəm, adi ɔw rɔ burə dɔ njégugnɛ-je-ti lə Lubə² dajɪ-é mbete kɔ dɔw-né mɛɛ kəykəwnɔ-je-ti lə jipi-je kí mɛɛ be-ti kí Damasi kadi kinə n'ingə dingəm-je əse dené-je kí d'un rəbi néndó kí sigi kin rəmə n'uwə-dé, n'tɔ-dé njim-njim, n'ree sə-dé bebo Jorijalɛm-ti.¹³ Loki ɛ un rəbi ɔw tɛɛ ngɔsi kɛ bebo Damasi rəmə, tajinatɪ nɛ ya, lo ɪ dɔrɔ-ti ndógi ree gəə dɔ-é sipi.⁴ Ɛ tɛɛ usi nangi ə oo ndi dow pa siə ta panè: «Sol, Sol, kɔ ri bá 'ulə kəm-m ndoo bè wa?»⁵ Ɛ ilə-é-ti panè: «I to nɔ wə, 'Babe?» Ngà bá 'Babe panè: «To mɔ Jeju kí 'isi 'ulə kəm-m ndoo lé ya. [Nékati kí 'tɔsi-né kuti-i lé, to kí 'n-jirə kuti-i ki gogi-gogi ə à kusi rɔ-i-ti palangi ya tɔ. Sol dadi par-par ə lo ta igi-é səl adi panè: 'Babe, ri bá i 'ndigi kadi m'ra m'adi-i wa? Beba 'Babe idə-é panè]^{††}:⁶ Kí nɛ-ti kin ya, ɪ taá 'ɔw mɛɛ bebo-ti kin rəmə, d'a kidə-i né kí tɔ kadi 'a ra.»⁷ Dow-je kí 'dan Sol lé, lo ta igi-dé səl adi 'təl d'ɔ dɔ-nɔ-ti ndingi; dɛ d'oo ndi dow, ngà daji rɔ-é bá d'oo al.⁸ Sol ubə nangɪ ɪ taá lé, kəm-é tɛɛ maji ya, ngà koo bá oo-né lo al. Beba d'uwə ji-é 'ndɔr-é d'ɔw siə mɛɛ bebo Damasi-ti.⁹ Ɛ oo lo al rəm, uso né al rəm, bá ɔy man al rəm ndɔ mutə.

Lubə ulə Ananiasɪ rɔ Sol-ti

¹⁰ Njéndó né káre bè ri-é lə Ananiasɪ, isi mɛɛ bebo Damasi-ti nɔɔ. Né ra-é toki nɪ bè bá 'Babe ba-é panè: «Ananiasɪ!» Ə ɛ ilə-é-ti panè: «'Babe, m'ɔ nɛ.»¹¹ Beba 'Babe idə-é panè: «Yən, ɪ taá kalangi 'ɔw dɔ rəbi-ti kí 'ba-é rəbi kí ɔ njururu kin, rəmə 'ɔw mɛɛ kəy-ti lə Judasi ə 'dajɪ-é dow kí Tarsi[‡] kí 'ba-é Sol; kɔ Sol lé loki isi pa ta kɛ Lubə¹² ə né ra-é to kí nɪ bè rəmə oo dingəm káre bè kí ri-é lə Ananiasɪ tɛɛ kəm-é-ti adi oo-é. Ɛ oo kí

† †† Ta-je kí tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta greki. ‡ Tarsi to bebo lə dɔnangi Sillisí kí dɔnangi Aji-ti, kí bone to Turki kin.

Ananiasɪ lé ɔw kəy ə ində ji-é dɔ-é-ti, kɔ kadi kəm-é təl oo lo gogi.»¹³ Ngà Ananiasɪ idə 'Babe panè: «'Babe, dow-je nɔ ya d'ɔr poy né-je kí maji al lay kí dingəm kin ra kɛ njékaa njay lə-i kí d'isi mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti d'adi m'oo.¹⁴ Ə dingəm kinlé, njékun dɔ njégugnɛ-je ya d'adi-é tɔgi kadi ree nɛ uwə dow-je lay kí 'to njéba ri-je.»¹⁵ Ngà 'Babe idə-é panè: «'Tɪ 'ɔw. Kɔ dingəm kinlé to dow kí m'mbəti-é kɔ kadi ɔw pa ta lə-m adi gin dow-je kí 'to jipi-je al rəm, adi ngar-je rəm, bá adi Is-rayel-je rəm tɔ.¹⁶ Mɔ ya m'a tɔji-é kɔ-je lay kí à kingə kɔ ta lə-m.»¹⁷ Bè ngà bá Ananiasɪ ɔti ɔw. Ə loki ɔw mɛɛ kəy-ti rəmə, ində ji-é dɔ Sol-ti bá panè: «Ngonkɔ-m Sol, 'Babe Jeju kí tɛɛ sə-i busi dɔ rəbi-ti loki isi ree lé, bá ulə-m, kɔ kadi kəm-i oo lo rəm, bá kɔ kadi Ndil kí aa njay rusi mɛɛ-i rəm tɔ.»¹⁸ Rəmə tajinatɪ nɛ ya né kí titi-nɔ kɛ ngɔy kanji bè tɛɛ kəm Sol-ti tusi nangɪ, adi kəm-é oo lo maji gogi. Beba ɛ ɪ taá ə 'ra-é batɛm¹⁹ bá go-ti uso né ə tɔgi-é təl ree rɔ-é-ti gogi.

Sol ndó ta lə Lubə mɛɛ be-ti kí Damasi

Sol ra ndɔ sɛ nati kɛ njéndó né-je kí mɛɛ be-ti kí Damasi,²⁰ ya rəmə, ɛ un kuti pa ta lə Lubə mɛɛ kəykəwnɔ-je-ti lə jipi-je panè: «Jeju lé, to Ngon lə Lubə.»²¹ Dow-je lay kí d'oo ta-je liə lé, lo ta igi-dé səl adi 'panè: «Dingəm kan ya bá to njékulə kəm dow-je kí 'ba ri Jeju ndoo nɔ mɛɛ be-ti kí Jorijalɛm lé al wa? Ɛ ra gosi ree nɛ kɔ kuwə-dé tɔ-dé njim-njim kɔw sə-dé kadi njékun dɔ njégugnɛ-je lə Lubə lé, al ya wa?»²² Ngà Sol uwə rɔ-é ngə mɛɛ kadmɛɛ-ti ki kete-kete, adi lo-é ndɔji jipi-je kí njékisi Damasi, adi dɛ d'oo ta kí d'a pa siə al, kɔdɔtalə ɛ tɔji-dé adi 'gə kí Jeju lé ya to Kristi^{‡†} lé.

²³ ‡Asi ndɔ nɔ go-ti lé, jipi-je d'ɔji-nɔ ta kɔ kadi 'tɔl Sol,²⁴ ngà ta-é usi mbi-é-ti. Dɛ d'ɔw mbing ya 'ngəm-é ndɔ-je kɛ kada-je tarəbi-je-ti kí ɔw mɛɛ bebo-ti kɔ kadi n'tɔli-é.²⁵ Ya ngà ndɔw ya njéndó né-je d'adi-é isi mɛɛ jangá-ti bá d'ulə-é kɛ dɔ bɔr d'adi-é ur nangɪ gidɪ be-ti ndaa-ti. ‡††

Sol ɔw mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti

²⁶ Loki Sol ɔw mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti lé, ɛ sangi kɔw kində rɔ-é nati kɛ njéndó né-je lə Jeju, ngà dɛ lay ya 'bəl-é, kɔdɔtalə dɛ 'gir 'panè ɛ to njéndó né lə Jeju kí tɔ-grɔ-ti al.²⁷ Ngà Barnabasi ɔw siə rɔ njékɔwkuɔlɔ-je-ti lə Jeju, ə ɔr-dé poy koo kí Sol oo 'Babe dɔ rəbi-ti, kɛ poy ta-je kí 'Babe idə-é, bá ɔr-dé poy mbɛ kí Sol ilə kɛ ri Jeju kɛ mɛɛ-é kí nda kɔy mɛɛ bebo Damasi-ti rəm tɔ.²⁸ Dɔk-aglo-é-ti kinlé, Sol ində rɔ-é nati sə-dé ə lo lay kí d'ɔw-ti mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti lé, Pol ɔw sə-dé rəm, təl sə-dé rəm, bá ɛ pa ta kɛ ri 'Babe kɛ mɛɛ kí nda kɔy-kɔy rəm tɔ.²⁹ Ɛ pa ta kɛ jipi-je kí njépatə greki rəm, ɛ naji-dé ta-

†† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é. ‡† 9:23 2Kɔ 11:32,33 ‡††

ti rəm, rəmə dɛ 'sangi kadi 'ɬɔl-é kɔgi. ³⁰ Loki njékad-mɛɛ-je d'oo poy-é lé, d'ɔr Sol d'ɔw siə mɛɛ bebo Se-jare-ti, ngá bá d'adi-é ɔw mɛɛ bebo Tarsi-ti.

³¹ Njékəwnə-je lay kí dɔnangi Jude-ti, kí dɔnangi Galile-ti, kí dɔnangi Samari-ti, d'isi kí lapiya rəm, bá 'n-gə mɛɛ kadmɛɛ-ti lə-dé; dɛ d'ɔw ki kete-kete mɛɛ bəl 'Babe-ti rəm, bá Ndil kí aa njay ra sə-dé adi kɔr njékəwnə-je j dɔ madi-é-ti ki kete-kete rəm tɔ.

Ene ingə lapiya

³² Piyər ɔw kí dɔbe-dɔbe, beba ndɔ káre bə ɔw rɔ dow-je-ti kí 'to njékaa njay-je kí d'isi mɛɛ bebo Lida-ti. ³³ Lo-é-ti kinlé, d'ingə dingəm káre kí ri-é lə Ene, to njəɔkoy mburuki adi tɔ nangi bal jinəy joo. ³⁴ Piyər idə-é panè: «Ene, Jeju Kristi adi-i lapiya! 'I taá ə 'un né tɔ-i.» Rəmə tajinati nə ya Ene ubə nangi j taá. ³⁵ Dow-je lay kí mɛɛ bebo Lida-ti, kí diləmbo-ti kí Sarɔ kí d'oo Ene lé, d'adi mɛɛ-dé 'Babe.

Dɔrkasi tɔsi ndəl

³⁶ Njəndó né kí dené káre bə isi bebo Jope-ti njɔ; ri-é lə Tabita (kí ta greki lé 'panè Dɔrkasi) ə kɔr mɛɛ-é to «kal.» E to dené kí njəra maji nɔ rəm, to njəra kí njəndoo-je rəm tɔ. ³⁷ Mɛɛ ndɔ-je-ti kinlé, mɔy ra-é adi-é oy. Loki 'ndogi-é man rəmə, d'un-né d'ɔw d'ilə-é mɛɛ kəy-ti kí taá dɔ madi-é-ti †. ³⁸ Be kí Lida lé tɔ ngəsi ki be kí Jope, beba loki njəndó né-je d'oo poy Piyər kí isi Lida rəmə, d'ulə dow-je joo rɔ-é-ti 'panè: «Kɔgri ya, 'ree kalangi 'ingə-ji.» ³⁹ Beba Piyər j taá kalangi ya ɔw sə-dé. Loki ɛ ree tɛɛ lé, d'ɔr nɔ-é d'ɔw siə mɛɛ kəy-ti kí tɔ dɔ madi-é-ti taá lé rəmə, njəngɔwkoy-je lay ya 'ree rɔ-é-ti kí nɔ ta-dé-ti, ə 'tɔji-é kubi kul-je kí kubi-je kí rangi kí Dɔrkasi oji adi-dé taá-taá, loki ɛ isi-né kí dɔ-é taá bəy. ⁴⁰ Piyər adi dow-je lay 'tɛɛ ndaa-ti bá ɛ ɔsi məkəji-é nangi pa ta kí Lubə, bəy ngá bá ɛ təl kəm-é ki rɔ nin-ti lé ə panè: «Tabita, j taá!» Rəmə Tabita tɛɛ kəm-é yərərə, ə loki oo Piyər lé, ɛ j isi taá. ⁴¹ Beba Piyər uwə ji-é adi-é j ɔ taá. Ngá bá ɛ ba njékaa njay-je kí njəngɔwkoy-je ə tɔji-dé Tabita lé kəm. ⁴² Dow-je lay kí bebo Jope-ti ya ta-é usi mbi-dé-ti, adi dow-je nɔ d'adi mɛɛ-dé 'Babe. ⁴³ Piyər ra ndɔ nɔ Jope, mɛɛ kəy-ti lə Simɔ kí to njəkɔl ndaa.

Ta lə Piyər-je kí Kɔrnəy

Knj 11:5-17

10 Dingəm káre bə isi bebo Se-jare-ti, ri-é lə Kɔrnəy, ɛ to njəkun dɔ kuti asgar-je bu kí 'ba-dé «asgar-je kí Itali.» ² Kɔrnəy lé, to dow kí njəkilə kuji dɔ Lubə-ti rəm, to njəbəl Lubə rəm, bá dow-je lay kí mɛɛ kəy-ti lə kàrè bə ya tɔ. Njəndoo-je kí dan jipi-je-ti lé, taá-taá ya ɛ ra sə-dé maji nɔ rəm, to njəpata kí Lubə taá-taá rəm tɔ. ³ Loki kàdɔ təl rɔ-é adi ə to kàdɔ mutə je bə lé, né ra-

é toki nj bə, adi ɛ oo malayka lə Lubə yérərə kəm-é-ti, ree rɔ-é-ti ə ba-é panè: «Kɔrnəy!» ⁴ Kɔrnəy oo malayka lé gérərə rəmə, ɛ bəl nɔ adi dəji-é panè: «Ri ra né wa, 'Babe?» Malayka lé, idə-é panè: «Ta-je kí 'isi 'pa kí Lubə rəm, maji-je kí 'isi 'ra kí njəndoo-je lé, ɔw tɛɛ rɔ Lubə-ti ə mɛɛ-é ole dɔ-i-ti. ⁵ Beba kí ngɔsnè-ti kin ya, 'ulə dingəm-je mɛɛ be-ti kí Jope, kɔw kadi d'ɔw 'ba Simɔ kí ri gəji-é lə Piyər d'adi-é ree. ⁶ Piyər lé, tɔ be lə Simɔ kí to njəkɔl ndaa, kí kəy liə tɔ kàdɔ babo-ti ngəsi kin.» ⁷ Loki malayka kí pa siə ta lé, ɔti ɔw bə ya rəmə, Kɔrnəy ba ngannjékullə-je liə joo rəm, ba asgar káre kí to njəkilə kuji dɔ Lubə-ti nɔ dan dɛ-ti kí d'isi gin tɔgi-ti liə, ⁸ adi 'ree ə ɔr-dé poy né-je kí ra né lé lay, ngá bá ulə-dé bebo Jope-ti.

⁹ Lo aa go-ti, loki ngannjékullə-je, d'usi rəbəə d'ɔw sar 'tɛɛ ngəsi kí bebo Jope rəmə, Piyər al taá dɔ kəy dur dur-ti kɔw pa ta kí Lubə kí kàdɔ kí ɔ jam dɔ be-ti. ¹⁰ 'Bo ra-é adi ndigi kuso né. Ngá loki d'isi 'ra nékuso kɔw kadi-é ya bəy rəmə, né ra-é toki nj bə. ¹¹ E oo lo kí dɔrɔ-ti tɔ tagra, rəmə né kí titi-nɔ kí takubi kí tati pəl-pəl, ə 'tɔ kulə sul-é-je-ti ɔw lay, j taá isi risi kí dɔnangi-ti. ¹² Də-je lay kí nja-dé ra ɔw-ɔw, dɛ kí d'agi nangi, kí yəl-je kí 'nar taá 'tò mɛɛ takubi-ti lé, kí kuti-dé kuti-dé. ¹³ Rəmə Piyər oo ndi dow pa siə ta panè: «Piyər, 'j taá 'ɬɔl-dé 'uso!» ¹⁴ Ngá Piyər panè: «Kuy! 'Babe, né kí maji al əse né kí tɔ nɛ bə kinlé mɔ m'uso nja káre al †.» ¹⁵ Piyər oo ndi dow lé təl pa siə bəy panè: «Né kí Lubə təl-é adi aa njay ngá lé, i 'a koo kí né kí tɔ nɛ al ngá. †» ¹⁶ Né-é kinlé ree bə-bə nja mutə rəmə, lo-é-ti njɔ ya təl ɔw dɔrɔ-ti gogi, ¹⁷ adi Piyər dəji rɔ-é ta panè: «Né kí ra-m toki nj bə kinlé, kɔr mɛɛ-é to ri wa?» Ngá loki ɛ isi gir ta-é ki gir ya bəy rəmə, dingəm-je kí Kɔrnəy ulə-dé lé, d'ɔ 'dəji 'panè se kəy lə Simɔ tɔ rá wa, ə 'ree d'ɔ takəy-ti ngəsi ngá. ¹⁸ Dɛ 'ba ba kí ndi-dé kí boy 'dəji 'panè: «Lo kin ya bá Simɔ kí ri gəji-é lə Piyər tɔ-ti lé al wa?» ¹⁹ Loki Piyər isi gir ta kí dɔ kɔr mɛɛ né-ti kí ra-é toki nj bə kinlé ya bəy rəmə, Ndil kí aa njay idə-é panè: «'Oo bə, dingəm-je mutə d'ɔ 'dəji-i. ²⁰ 'I taá, 'risi nangi ə 'ɔw sə-dé, bi 'tadi ti-ti al, kɔw to mɔ ya bá m'ulə-dé.» ²¹ Ngá bá Piyər risi nangi ɔw rɔ-dé-ti idə-dé panè: «Yən, mɔ kí 'sangi-mi lé, ya ə m'ɔ tin. Ngá se səi 'reei ban wa?»

²² Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «Tɔ Kɔrnəy njəkun dɔ kuti asgar-je kí bu bá ulə-ji. E to dow kí njururu, to njəbəl Lubə, jipi-je lay ya 'pa ta kí dɔ-é-ti maji. Lubə adi malayka kí aa njay ree tɛɛ kí dɔ ta adi-é kadi ulə kulə ba-i kɔw kadi ɔw idə-é ta.» ²³ Beba Piyər adi-dé 'tò kəy rɔ-é-ti njɔ ya.

Lo aa kí ndɔge ngá bá Piyər usi rəbəə ɔw sə-dé. Njékadmɛɛ-je kí nɔ-je mɛɛ bebo Jope-ti 'dan-é.

²⁴ Lo aa go-ti, 'tɛɛ mɛɛ bebo Se-jare-ti. Loki Kɔrnəy isi ngəbi-dé lé, ɛ ulə kulə ba noji-é-je, kí nam-é-je kí ɛ ndigi-dé nɔ. ²⁵ Loki Piyər ɔw kɔw kandi kəy go-dé-ti rəmə, Kɔrnəy tilə kəm-é, usi nangi nja-é-ti, ɔsi dɔ-é

nangi n̄-é-ti. ²⁶ Ngà Piyər uwə-é ki taá ə panè: «I taá! Mə kàrè m'to dow madi-i tɔ.» ²⁷ Piyər pa siə ta taá-taá andi-né m̄eə kəy-ti rəmə, ingə dow-je kí 'kəw-nə n̄ə. ²⁸ Ə ɛ pa sə-dé panè: «Səi 'gəi maji, ndukun lə-ji lé, ɔgi dow kí to jipi kadi ində rɔ-é nati k̄i dow kí to jipi al əse kadi ɔw m̄eə kəy-ti liə. Ngà mə lé, Lubə idə-m panè: "M'a koo dow kadi to dow kí maji al əse to dow kí t̄ò n̄ə takəm-n'è-ti al." ²⁹ Gin-é kin bá loki səi 'bai-mi lé, m'-tadi ti-ti al ya m'ɔti par m'ree-né tin. M'dəji-si se ri bá uləi-né kulə go-m-ti wa?»

³⁰ Ngá bá Kórnyə idə-é panè: «'Oo b̄e, bone, asi ndɔ sɔ ngá, m'isi m'pa ta k̄i Lubə m̄eə kəy-ti lə-m k̄i kàd̄i kí mutə kí losɔɔ, rəmə tajinat̄i nè ya dingəm káre kí ulə kubi kí ndóle káy-kəy ə n̄-ə-m-ti, ³¹ idə-m panè: "Kórnyə, Lubə oo ndi-i, bá m̄eə-é ole dɔ maji-je-ti kí isi ra k̄i njéndo-je kin rəm tɔ. ³² 'Ulə dow-je be-ti kí Jope, kdɔ kadi d'ɔw 'ba Simɔ kí ri gaj̄i-é lə Piyər d'adi-é ree. ɛ t̄o m̄eə kəy-ti lə Simɔ kí to njékɔɔ ndáá kí isi kàd̄i babo-ti ngɔsi kin." ³³ Beba kalangi b̄e ya m'ulə-né dow-je go-i-ti tin. Ad̄i ree lə-i kinlé, maji n̄ə. Kí ngɔsnè-ti kinlé, j̄e lay ya j'isi n̄ə Lubə-ti nè, kdɔ koo ta-je lay kí 'Babe un ndu kadi 'pa ad̄i-ji.»

Piyər ɔr ta m̄eə kəy-ti lə Kórnyə

³⁴ Piyər un ta panè: «Ooi maji, m'gə kí Lubə ɔr kəm dow al. ³⁵ Gin dow-je kí rá-rá ya lé, dow kí bəl Lubə rəm, ra né kí njururu lé, à nəl Lubə ya. ³⁶ Səi 'gəi maji, Lubə ad̄i ta liə kí to Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ lapiya ɔw rɔ Israyel-je-ti k̄i takul Jeju Kristi. ɛ ya to 'Ba dow-je lay †. ³⁷ Né kí un kuti ra né d̄ɔnangi Galile-ti, sar t̄eə-né d̄ɔnangi Jude-ti go mb̄e-ti kí J̄ə ilə sɔbi dɔ bat̄em lé, səi 'gəi maji. ³⁸ Kəm rəbi kí Lubə ad̄i-né Ndil kí aa njay rəm, ad̄i-né t̄ɔgi Jeju kí Najaret̄i-ti lé, kàrè səi 'gəi maji tɔ. Jeju kí ɔw k̄i be-be ra maji k̄i dow-je, aji d̄e kí d'isi gin t̄ɔgi-ti lə Sú lé, kàrè səi 'gəi maji rəm tɔ, kdɔtalə Lubə n̄əy siə. ³⁹ Né-je lay kí Jeju ra m̄eə be-je-ti lə jipi-je, k̄i né-je kí ɛ ra m̄eə bebo Jorijal̄em-ti lé, j̄e joo k̄i kəm-ji, bá j'oo ta-é k̄i mbi-ji rəm tɔ. Ngà d̄e 'b̄ə-é kagdəsi-ti 'tɔl-é. ⁴⁰ Rəmə Lubə ad̄i-é t̄ɔsi ndəl ində lo t̄eə m̄eə ndɔ kí njékungi-ti mutə ə Lubə ad̄i-é t̄ɔji rɔ-é. ⁴¹ Rɔ dow-je-ti lay al, ngà rɔ-ji j̄e-ti kí Lubə mb̄ati-ji kete kdɔ kadi j'to njékɔr poy ta-je liə lé bá ɛ t̄ɔji rɔ-é rɔ-ji-ti. Loki ɛ t̄ɔsi ndəl ində lo t̄eə kàrè, j̄e j'uso siə né nati rəm, bá j'ay siə nati rəm tɔ. ⁴² Beba ɛ un ndu ad̄i-ji, kdɔ kadi j'ilə mb̄e j'adi dow-je 'gə kí Lubə ində-n'è kí njégangta dɔ dow-je-ti kí d'isi kəm rəm, dɔ d̄e-ti kí d'oy rəm. ⁴³ Njé-pata-je kí ta Lubə-ti lay ya 'pa ta kí d̄-é-ti 'panè: "Dow kí rá-rá kí ad̄i-é m̄eə-é lé, Lubə à kinə go majal-je liə kɔgi kadi-é k̄i takul ri-é."»

Dow-je kí 'to jipi-je al kàrè d'ingə Ndil aa njay

⁴⁴ Loki Piyər isi pa ta b̄e-b̄e ya b̄əy rəmə, Ndil kí aa njay risi ree dɔ dow-je-ti lay kí d'isi d'oo ta liə lé. ⁴⁵ Beba njékadm̄eə-je kí 'to jipi-je kí 'dan Piyər ree siə nati lé, ndil-dé t̄eə səy, kdɔtalə Lubə ad̄i Ndil kí aa njay kadkare-ti, dow-je kí 'to jipi-je al tɔ. ⁴⁶ Kdɔ d̄e d'oo ndi-dé kí d'isi 'pa ta k̄i ndɔ ta be lə dow-je kí rangi, bá 't̄ɔy Lubə rəm, ngá bá Piyər panè: ⁴⁷ «Dow-je kí d'ingə Ndil kí aa njay titi-nə sə-ji b̄e tɔ lé se dow à k̄ɔgi-dé ra bat̄em kəm man-ti wa?» ⁴⁸ Ə Piyər lé, un ndu kadi 'ra-dé bat̄em k̄i ri Jeju Kristi. Go-ti, d̄e dəj̄i-é kadi isi sə-dé ki mbɔr m̄ɔki tá.

Piyər ɔr gin panjiyá-é ad̄i njékawna-je kí bebo Jorijal̄em-ti

Knj 10:1-33

11 Njékowkulə-je, k̄i njékadm̄eə kí d'isi d̄ɔnangi Jude-ti, d'oo poy-é kí d̄e kí 'to jipi-je al ya kàrè 'taa ta lə Lubə tɔ. ² Ngà loki Piyər təl ree bebo Jorijal̄em-ti lé, njékadm̄eə-je kí 'to jipi-je 'kɔɔ siə 'panè: ³ «I 'ɔw m̄eə kəy-ti lə dow-je kí d'ij̄ə-dé ganjangi al ə 'uso sə-dé né!» ⁴ Beba Piyər ɔr-dé go né-je kí ra né lé berere-berere panè: ⁵ «Mə m'isi m̄eə bebo Jope-ti, ə loki m'isi m'pa ta k̄i Lubə rəmə, m't̄eə m'usi ə né ra-m tok̄i n̄i b̄e, ad̄i m'oo né kí titi-nə k̄i takubi kí tati pəl-pəl kí 'tɔ kulə sul-é-je-ti sɔ lay, j̄i d̄ɔr̄ə-ti risi ree njal rɔ-m-ti. ⁶ M'oo takubi lé gár̄ár̄ə rəmə, m'oo d̄ə-je kí nja-dé ra sɔ-sɔ, d̄ə-je kí wale rəm, d̄e kí d'agi nangi rəm, bá yəl-je kí 'nar taá rəm tɔ. ⁷ Beba m'oo ndi dow idə-m panè: "Piyər 'j̄i taá 'tɔl-dé 'uso!" ⁸ Ngá bá mə m'ilə-ti m'panè: "Kuy! 'Babe, né kí maji al əse né kí t̄ò n̄ə b̄e kin ɔdi ta-m nja káre al." ⁹ M'oo ndi dow ba d̄ɔr̄ə-ti ya b̄əy panè: "Né kí Lubə təl-é ad̄i aa njay ngá lé, i 'a koo ki né kí t̄ò n̄ə al ngá." ¹⁰ Né kinlé t̄eə b̄e-b̄e nja mutə, bá təl lay ɔw d̄ɔr̄ə-ti gogi. ¹¹ Rəmə lo-é-ti nè ya, dingəm-je kí mutə kí d'ulə-dé bebo Sejaré-ti kadi 'ree rɔ-m-ti lé, 'ree d'ə takəy-ti kí m'isi-ti. ¹² Ə Ndil kí aa njay idə-m kadi m'ɔw sə-dé, bi kadi m'tadi ti-ti al. Beba ngankɔ-m-je kí mek̄e kan, 'dan-m d'adi j'ɔw m̄eə kəy-ti lə Kórnyə.» ¹³ Beba njékəy lé ɔr-ji poy né kí ra né lé panè: «M'oo malayka ree m̄eə kəy-ti lə-m, idə-m panè: "'Ulə kulə m̄eə be-ti kí Jope kadi d'idə Simɔ kí ri gaj̄i-é lə Piyər kadi ree. ¹⁴ ɛ bá à kidə-i ta kí à kaji-né k̄i d̄e kí m̄eə kəy-ti lə-i lay." ¹⁵ Loki m'un gin pa ta lé, Ndil kí aa njay ree d̄ɔ-dé-ti titi-nə kí ndɔki ree-né d̄ɔ-ji j̄ə-ti lo kulə gin-é-ti n̄i kinlé b̄e tɔ. ¹⁶ † Beba m̄eə-m ole-né dɔ ta-ti kí 'Babe pa panè: "J̄ə ra dow-je bat̄em mani, ngà səi lé bat̄em lə Ndil kí aa njay bá a rai. ††" ¹⁷ Kinə Lubə ad̄i-dé Ndil kí aa njay kadkare-ti titi kí ɛ ad̄i-ji-né j̄əi kí j'adi m̄eə-ji 'Babe Jeju Kristi b̄e tɔ lé, mə m'to n̄ə bá kadi m'mbati go Lubə-ti wa?»

¹⁸ Loki d'oo ta-je kin b̄e lé, d̄e lay ya d'ilə m̄eə-dé nangi

᠑᠒᠑, adi d'wasi gajj Lubə 'panè: «Tɔgrɔ-ti ya, dow-je kí 'to jipi-je al ya kàrè, Lubə adi-dé tarəbi adi d'ingə panjiyə-dé kí majj al kɔgɪ d'isi-né kəm sartagangi.»

Njékəwnə-je kí bebo Antiosi

19 †Kulə kəm-nə ndoo kí ulə gin-é dɔ koy Etiyə-ti lé, ra adi njékadmɛɛ-je 'sane-nə. Dɛ kí madi-je d'ɔw njal 'tɛɛ bebo Penisiti-ti, kí dɔnangi Siprə kí tò dan ba-ti rəm, bá bebo Antiosi-ti tɔ; ə 'pa ta lə Lubə d'adi jipi-je ya par. ††20 Rəmə njékadmɛɛ-je kí 'nə-je kí dan dɛ-ti kí 'to dow-je kí dɔnangi Siprə, kí bebo Sirɛn-ti d'ɔw bebo Antiosi-ti d'ilə mbɛ Poyta kí Majj lə 'Babe Jeju d'adi dow-je kí 'to greki-je tɔ. 21 Beba tɔgɪ 'Babe nəy sə-dé adi dow-je nɔy ya d'ingə panjiyə-dé-je kí majj al kɔgɪ ə d'adi mɛɛ-dé 'Babe. 22 Ə ta-é usi mbi njékəwnə-je-ti kí bebo Jorijalɛm-ti, adi d'ulə Barnabasi d'adi-é ɔw njal bebo Antiosi-ti rɔ-dé-ti. 23 Lokɪ Barnabasi ɔw tɛɛ, bá oo rama-ji lə Lubə bè lé, rɔ-é nəl-é nɔy adi ulə dingəm mɛɛ-dé-ti lay kadi 'nam kàdɪ 'Babe-ti kɪ mɛɛ-dé kí kàrè-rè.

24 Barnabasi lé to dow kí majj rəm, Ndil kí aa njay rusi mɛɛ-é rəm, bá to njékadmɛɛ kí nɔy rəm tɔ. Beba kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya 'ree rɔ 'Babe-ti.

25 Go-ti lé Barnabasi j ɔw bebo Tarsi-ti kɔɔ sangɪ Sol. 26 Ngà loki ingə-é lé, adi-é ree siə bebo Antiosi-ti. Ə dɛ joo lay ya 'ra bal kàrè natɪ kɪ njékəwnə-je lo kingə-nə-je-ti lə-dé ə kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya dɛ 'ndó-dé né. Mɛɛ bebo Antiosi-ti lé bá to loki dɔsɔy saki-saki kí 'ba njéndó né-je lə Jeju «njékun go Kristi.» 27 Dɔgangi ndɔ-é-je-ti kinlé, njépata-je kí ta Lubə-ti d'j bebo Jorijalɛm-ti d'ɔw bebo Antiosi-ti. 28 †Ndil kí aa njay tɛɛ kɪ dɔ ta adi dow kàrè dan-dé-ti kí ri-é lə Agabusi adi panè: 'Bobo à kusi dɔnangi-ti nè lay. Rəmə, bo lé usi bal kɔbɛ-ti lə ngar Klodi ya tɔ †. 29 Beba njéndó né-je d'un ndu-dé kadi nə-nə ya adi né kí go nékingə-é-ti kadi d'ulə-né ki kadmɛɛ-ti kadi ra kɪ njékadmɛɛ-je kí d'isi dɔnangi Jude-ti. 30 Dɛ 'mbɔ kadmɛɛ-je lé, d'ulə-né Barnabasi-je kɪ Sol rɔ 'ngatɔgɪ-je-ti kí dɔnangi Jude-ti.

Koy Jaki, kɪ kuwə Piyər dangay-ti

12 Dɔkaglo-é-ti kinlé, ngar Erodɪ un kutɪ kulə kəm dow-je madi dan njékəwnə-je-ti ndoo. 2 Beba ɛ adi 'tɔl Jaki † kɪ ngonkɔ Jɔ kɪ kiyərɔ. 3 Lokɪ oo kadi né kí n'ra kin nəl jipi-je nɔy lé, ɛ adi d'uwə Piyər d'ilə-é dangay-ti tɔ. Ndɔ-é-ti kinlé, to ndɔ ra nəy kí 'ra kɪ mbə kí əm goto-ti ††. 4 Lokɪ Erodɪ adi d'uwə Piyər d'ilə-é dangay-ti lé, ɛ ɔy asgar-je sɔ-sɔ kutɪ sɔ adi 'ngəm ta-é, kɔɔ-talə ɛ gir kadi n'gangɪ ta dɔ-é-ti ndaa-ti takəm kosi dow-je-ti go ra nəy Paki-ti. 5 Lokɪ Piyər ɔ kəy dangay-ti lé, njékəwnə-je 'pa ta kɪ Lubə kɪ rɔ tungə-dé ya par-par kɔɔ ta liə.

Tɛɛ dangay-ti lə Piyər

6 Ndɔɔ bè, kadi lo aa ə Erodɪ à tɛɛ siə dan dow-je-ti kɔɔ gangta dɔ-é-ti lé, Piyər tò bi mbunə asgar-je-ti joo. D'ilə Piyər sil rəm, bá njéngəm takəy dangay-je 'ngəm rəm tɔ. 7 Rəmə kəm kí kində jipi bè ya malayka lə 'Babe tɛɛ kɔy ə loki Piyər tò-ti lé ndɔgɪ doo, ngá bá Malayka lé ində kàdɪ Piyər dɛ-də ndəl-é-né panè: «J taá kalangɪ!» Rəmə sil kí ji-é-ti lé gəy wɔgrɔ-wɔgrɔ. 8 Ngá bá malayka lé idə-é panè: «'Un ndaa dɔɔ bədi lə-i 'dɔ-né bədi-i ə 'ulə saba lə-i nja-i-ti.» Piyər ra titi kí ɛ idə-é-né, ngá bá malayka lé təl idə-é panè: «'Ulə kubɪ kul lə-i ə 'un go-m.» 9 Piyər tɛɛ kəy dangay-ti njiyə go malayka-ti. Né kí malayka ra kinlé, Piyər oo kí to né kí tɔgrɔ-ti al. ɛ gir panè to nɪ. 10 Lokɪ d'ində ta njéngəm takəy dangay-je kí dɔsɔy 'gangɪ, 'ree d'ində kí njékungɪ-ti joo 'gangɪ, 'ree 'tɛɛ tarəbi-ti kí 'ra kɪ ngɔw là kí to tarəbi kí ɔw kɪ mɛɛ bebo-ti rəmə, tarəbi-é lé tɛɛ nɔy-dé-ti kɪ dɔ rɔ-é ya, adi 'tɛɛ ndaa-ti d'un rəbi kàrè bè d'isi d'ɔw rəmə, malayka lé, igɪ ɔɔm go Piyər-ti.

11 Ngá bá kəm Piyər ijə yərərə adi panè: «Kí nè kin bəy bá m'gə majj kí to 'Babe ya ulə malayka liə adi ree ɔr-m ji ngar Erodɪ-ti rəm, ɔr-m mɛɛ né-je-ti kí majj al lay kí jipi-je 'ndigɪ ra sə-m rəm tɔ.»

12 Lokɪ kəm Piyər ijə dɔ rɔ-é-ti majj lé, ɛ ɔw be lə Mari kí kɔ Jɔ. Jɔ lé, ri gajj-é lə Markɪ. Kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya 'kəw-nə be lə Mari lé, d'isi 'pa ta kɪ Lubə.

13 Lokɪ Piyər ree tɛɛ takəy-ti ɔ ində takəy rəmə, ngonnjékullə kí dené kí 'ba-é Rodɪ ree kɔɔ koo. 14 Ngà loki ɛ ree bá oo ndi Piyər gə rəmə, rɔ-é nəl-é nɔy adi ɔr takəy al, ngá təl kɪ ngɔdɪ ɔw idə-dé panè Piyər ɔ ndaa-ti takəy-ti nɔy. 15 Rəmə d'ilə-é-ti 'panè: «Dɔ-i ində-i wa!» Ngà ɛ təl idə-dé panè: «To Piyər ya lé.» Ngá bá dɛ 'panè: «À to malayka liə je bè.» 16 Ngà Piyər ində takəy par-par. Beba loki 'ree 'tɛɛ takəy bá d'oo-é rəmə, lo ta igɪ-dé sál. 17 Piyər ra ji-é kəngɪ-dé-né kadi 'pa ta al, ngá bá ɛ ɔr-dé poy né kí 'Babe ra bá ɔr-é-né kəy dangay-ti tɛɛ-né siə ndaa-ti lé. ɛ təl idə-dé panè: «Idə-i ta-é Jaki-je † kɪ ndəgɪ njékadmɛɛ-je.» Ngá bá ɛ tɛɛ ɔw lo kí rangɪ-ti bəy. 18 Lokɪ lo aa lé, asgar-je d'ɔw dɔ-nə-ti wúr-wúr adi 'dɔji-nə 'panè se ri bá tɛɛ dɔ Piyər-ti lé wa?

19 Beba Erodɪ adi d'ɔw 'ndole-é, ngà d'ingə-é al. ɛ ba asgar-je kí njéngəm takəy-je lé dɔji-dé ta ə un ndu kadi 'tɔl-dé. Go-ti, Erodɪ j dɔnangi Jude-ti ɔw isi bebo Sejarə-ti asi dɔkaglo sɛ bəy.

Koy lə ngar Erodɪ

20 Ta tò dan Erodɪ-ti dɛ kɪ dow-je kí dɔnangi Tir-ti, kɪ dow-je kí dɔnangi Sidɔ-ti. Beba dɛ d'adi ta-dé asi-nə kadi 'ree d'ingə Erodɪ. Lokɪ dɛ 'ndogɪ mɛɛ Blastusi kí to gɔrɔ kí njékəndə kəm-é go né-je-ti lə ngar Erodɪ lé, dɛ d'ɔw 'dɔji ngar kadi d'ulə siə noji natɪ, kɔɔtalə bɛkɔ liə

† 11:19 Knj 8:1-4 †† † 11:28 Knj 21:10 †† † ɛ kinlé, to Jaki kí ngon lə Jebede. †††

††† Jaki kinlé, to ngonkɔ Jeju. Gal 1:19

bá to lo kingə nékuso lə-dé. ²¹ Erodí ɔr ndɔ ulə-né kubi ngar liə ɔ-é-ti, ə isi dɔ kalikɔbe-ti liə, bá pa ta-je kí nga-nga kɛ kosi dow-je. ²² Rəmə dow-je 'tɔy-é mbiti-mbiti 'panè: «Kay! Kin to ndi magi ɛn bi, to ndi dow al! [†]» ²³ Ngá bá lo-é-ti nɔɔ ya malayka lə 'Babe ində Erodí ɔji-é, kdɔtalə Erodí nàji ríba kɛ Lubə, beba tajinati nè ya kode-je d'ində-é d'adi-é oy. ^{††}

²⁴ Ngà ta lə Lubə sane ɔw kɛ kete-kete. ²⁵ Lokí Barnabasi-je kɛ Sol 'tɔl ta kullə lə-dé kí mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti lé, dɛ d'adi Jə kí ri gají-é lə Markí lé, təl sə-dé nati. ^{*}

Mba kí dɔsɔy kí Pol ɔw kɔɔ mbɛ Poyta kí Maji

Njékəwnə-je d'ində Barnabasi kɛ Sol tagay kɔɔ kullə lə Lubə

13 Dan njékəwnə-je-ti kí bebo Antiosi-ti lé, njépata-je kí ta Lubə-ti, kɛ njéndó dow-je ndukun-je kí d'isi mbunə-dé-ti ɛn: Barnabasi rəm, Simiyɔ kí 'ba-é dow kí ndul rəm, Lusiyusi kí bebo Sireɔ-ti rəm, Manayen kí d'uti-é nati kɛ Erodí kí njékɔbe rəm, bá Sol rəm tɔ ^{††}. ² Beba ndɔ káre bə kɛ d'isi 'pole 'Babe bá d'ɔgɛ ɔ-dé nékuso kɛ man kəy d'isi 'pa ta kɛ Lubə lé, Ndil kí aa njay idə-dé panè: «ɔri Barnabasi-je kɛ Sol indəi-dé tagay adi-mi, kɔɔ kullə kí m'ba-dé kɔɔ lé.» ³ Lokí d'ɔgɛ ɔ-dé nékuso kɛ man kəy 'pa ta kɛ Lubə lé, dɛ d'ində jidé dɔ-dé-ti bá d'ingə-dé kadi d'ɔw.

Barnabasi-je kɛ Sol dɔnangɛ Sitrə-ti

⁴ Ndil kí aa njay ulə Barnabasi-je kɛ Sol adi d'ɔw Selesiti-ti ngá bá d'al bato d'ɔw dɔnangɛ Sitrə-ti. ⁵ Ngà loki 'tɛɛ bebo Salamin-ti lé, dɛ 'pa ta lə Lubə mɛɛ kəy kəwnə-je-ti lə jipi-je. Ngonnjékullə lə-dé Jə Markí ɔw sə-dé nati. ⁶ Lokí d'ində dɔnangɛ Sitrə kí tɔ dan ba-ti 'gangɛ lé, d'ɔw njal bebo Paposi-ti. Lo kin-ti lé, d'ingə mbəli káre kí 'ba-é Bar Jeju. ɛ to jipi ə oo ɔ-é kí njépata kí ta Lubə-ti rəm, ⁷ bá to njékisi dɔ ji Gubərnə-ti kí ri-é lə Sɛrjijusi Polusi kí to dingəm kí njénégə rəm. Gubərnə lé, adi 'ba Barnabasi-je kɛ Sol kɔɔ ɛ ndigɛ koo ta lə Lubə. ⁸ Ngà dow káre bə kɛ to mbəli, ri-é lə Elimasí kɛ ta greki, bá ndigɛ al, adi ɛ sangɛ kadi n'təl dɔ gubərnə dɔ kadmɛɛ-ti liə. ⁹ Beba Sol kí 'ba-é Pol kí Ndil kí aa njay rusi mɛɛ-é lé oo-é ngəti-ngəti ^{††}, ¹⁰ bá idə-é panè: «I dingəm kí kadi ta kɛ né ra kí go rəbi-é-ti al ya rusi mɛɛ-i, i ngon lə Sú, njékɔsi ta né-je lay kí to né kí njururu. I lé, ndɔ kí rá-ti bá 'a taakoo ta tuji kɔjra-je-ti lə 'Babe kí to kɔjra-je kí njururu kinlé wa? ¹¹ Yən, kí ngɔsnè-ti kin ya, 'Babe à kində-i kɔji-i ə kəm-i à tɔɔ, adi 'a koo ndógi kadi al ya dɔkaglo asi tati.» Beba tajinati nè ya lo ndul kəm Elimasí-ti ndj-ndj, adi mam lo ba-ba sangi-né dow kadi ndr-é. ¹² Lokí Gubərnə oo né kí ra-né kinlé rəmə, adi mɛɛ-é, kdɔtalə néndó kí sɔbi dɔ 'Babe lé, ɔr ndil-é.

† †† † †† ††

Pol ndó ta lə Lubə bebo Antiosi kí tɔ dɔnangɛ Pisidi-ti

¹³ Pol kɛ madkullə-je liə d'al mɛɛ bato-ti kí bebo Paposi-ti, d'ɔw bebo Pɛrje-ti kí tɔ dɔnangɛ-ti kí Pampili. Jə tusi-dé ingə-dé lo-é-ti kin, ə təl ɔw bebo Jorijalɛm-ti gogɛ ^{†††}. ¹⁴ Dɛ d'j bebo Pɛrje-ti, d'ɔw bebo Antiosi-ti kí tɔ dɔnangɛ Pisidi-ti. Rəmə d'ɔw kəy kəwnə-ti lə jipi-je ndɔ taakoo-ti lə jipi-je ə d'isi lo-é-ti nɔɔ. ¹⁵ Lokí 'ndó mbete ndukun lə Moiyiji rəm, bá 'ndó mbete lə njépata kí ta Lubə-ti rəm lé, njékun dɔ kəy kəwnə lə jipi-je d'ulə kulə d'idə Pol-je 'panè: «Ngankɔ-ji-je, kinə ɔwi kɛ ta madi kɔɔ kadi uləi-né dingəm mɛɛ njékəwnə-je-ti rəmə, tarəbi tɔ tagɛ kadi 'pai.» ¹⁶ Beba Pol j taá yəki ji-é adi d'isi selele bá panè: «Səi Israyel-je rəm, səi kí 'bəli Lubə rəm, 'yəli mbi-si ooi-né ta lə-m! ¹⁷ Lubə lə gin dow-je lə-ji kí 'to Israyel-je mbəti ka-ji-je. ɛ adi kɔr-dé usi dɔ madi-é-ti, loki d'isi-né be mba-ti dɔnangɛ Ejipti-ti, bá adi-dé 'tɛɛ kɔgɛ dɔnangɛ-ti kinlé kɛ takul tɔgɛ-é kí nɔ. ¹⁸ ɛ ul-dé asi bal kɔrɔɔ diləlo-ti ^{†††}. ¹⁹ Bəy bá ɛ tɔɔ ko gin dow-je siri dɔnangɛ Kanə-ti ə təl kɛ dɔnangɛ lə-dé adi dow-je liə néndubə-ti [§]. ²⁰ Né-je kin lay lé, ra né asi bal busɔ kɛ kɔrmj je bə.»

«Go-ti gogɛ bá, ɛ ində njégangta-je adi ka-ji-je sar tɛɛ-né kaglo-ti lə Samiyel kí to njépata kí ta-é-ti. ^{††††} ²¹ Ngá bá dɛ 'dəji ngar, bá Lubə adi-dé Saul kí ngon lə Kisi kí to kí gin kɔji-ti lə Benjamɛ adi j be dɔ-dé-ti bal kɔrɔɔ. ²² Ngà go-ti gogɛ, loki Lubə mbati Saul lé, ɛ adi Dabidi to ngar lə-dé. Ta kí Lubə pa dɔ Dabidi-ti ɛn: «Mə m'ingə Dabidi, ngon lə Jese, ki dow kí mɛɛ-m ndigɛ, ɛ ra né-je lay kí mɛɛ-m ndigɛ. ^{†††††} ²³ Gin ka-ti lə Dabidi lé, bá Lubə adi d'oji Jeju kí to njékajɛ Israyel-je, titi kí ɛ un-né mindi-é kete lé. ²⁴ ^{†††††} Kete nɔ ree Jeju-ti lé, Jə ilə mbɛ adi gin Israyel-je lay kadi 'ra batəm kɔɔ kadi tɔji kinə kí d'ingə panjiyə-dé-je kí maji al kɔgɛ. ²⁵ ^{†††††} Ngà dɔkaglo-ti kí Jə tɔl ta kullə liə lé, ɛ panè: «M'to dow kí səi 'ngəbi-é kinlé al. Ooi bə, ɛ kí à ree go-m-ti lé, kulə saba kí nja-é-ti ya kàrè m'tuwə kadi m'tuti al. ^{†††††}»

²⁶ «Ngankɔ-m-je, səi kí 'toi nganka Abrakam rəm, dɛ kí dan-si-ti nè kí 'bəl Lubə rəm lé, jəi ya bá ta kaji kinlé sɔbi dɔ-ji. ²⁷ Kɔɔ dow-je kí bebo Jorijalɛm-ti kɛ 'boy-je lə-dé lé, 'gə Jeju al rəm, bá ta-je lə njépata-je kí ta Lubə-ti kí dow-je 'ndó kɛ ndɔ taakoo-je lə jipi-je lay-lay kinlé kàrè 'gə mɛɛ-é al rəm tɔ. Ta kí dɛ 'gangɛ dɔ Jeju-ti kin, dɛ 'ra d'adi ta-je lay kinlé né-é ra-né né tɔ. ²⁸ ^{†††††} Dɛ d'ingə ta kí asi koy-é al, ya 'dəji Pilati kadi adi 'tɔl-é. ²⁹ ^{†††††} Ngà loki dɛ 'ra siə né-je lay kí 'ndangɛ mɛɛ mbete-ti kí aa njay sɔbi-né dɔ-é lé, dɛ d'ɔr-é kagdəsi-ti d'ɔw 'dubi-é. ^{††††††} ³⁰ Ngà Lubə adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ. ³¹ ^{††††††} Dɛ kí d'j siə dɔnangɛ Galile-ti 'dan-é d'ɔw siə bebo Jori-

††† ††† § †† ††† †† 13:24 Mar 1:4; Luk 3:3 ††† 13:25 a Jə 1:20; b Mat 3:11; Mar 1:7; Luk 3:16; Jə 1:27 †† †† 13:28 Mat 27:22,23; Mar 15:13,14; Luk 23:21-23; Jə 19:15 ††† 13:29 Mat 27:57-61; Mar 15:42-47; Luk 23:50-56; Jə 19:38-42 ††† ††† 13:31 Knj 1:3

jaleŋ-ti lé, ɛ tɛɛ sə-dé busi-busi ya asi ndɔ nɔ. Dɛ lé bá bone bè 'təl 'to njépata-je liə kadi dow-je kí to Israyel-je.»

³² «Jɛ kàrè, j'ree j'ilə mbɛ Poyta kí Maji kinlé j'adi-si j'panè: Kunmindí kí Lubə un adi ka-ji-je lé, ³³ ɛ adi né-é ra né dɔ-ji-ti, jɔi nganka-dé-je, kɪ takul tɔsi kí ɛ adi Jeju tɔsi ndəl ində lo tɛɛ, titi kí 'ndàngi-né ta-é mɛɛ mbete Pa-je-ti lo kɔr-é-ti kí joo 'panè:

“I 'to Ngon-m, bone Mə ya m'to Bɔbi-i.”»

³⁴ «Tɔsi kí Lubə adi Jeju tɔsi ndəl ində lo tɛɛ lé, ɛ adi-é tɛɛ kɔɔ kadi ndum gogɪ al ngá lé bá pa-né panè:

“M'a kadi-si né-je kí aa njay
kí m'un mindi-m dɔ-ti, m'adi Dabidi.
To kun mindi kí m'ə dɔ-ti njàngi.”»

³⁵ «Gin-é kin bá Lubə pa-né mɛɛ mbete-ti kí rangi bəy panè:

“I 'a kiŋə-m mə dow lə-i kí m'aa njay kadi m'ndum al †.”

³⁶ «Dabidi lé, loki ɛ ra kullə kaglo-ti liə tɔl-né ta kɔjra-je lə Lubə lé, oy adi 'dubi-é mbɔ ka-é-je-ti ə ɛ ndum ††.

³⁷ Ngà ɛ kí Lubə adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ lé, ndum al.

³⁸ Beba ngankɔ-m-je, kadi 'gəi maji, to takul Jeju lé bá j'ilə-né mbɛ kiŋə go majal-je lə-si kɔɔi ³⁹ rəm, bá né-je lay kí ndukun lə Moiyiji asi kɔr ta-é dɔ-si-ti al lé, nɔ-nɔ kí adi mɛɛ-é Jeju lé, ta-é ɔr dɔ-é-ti kɔɔi lay rəm tɔ.

⁴⁰ Beba ooi go rɔ-si maji, kadi né-je kí njépata-je kí ta Lubə-ti 'pa d'adi-si kinlé tɛɛ dɔ-si-ti al. Dɛ 'panè:

⁴¹ “Ooi maji, səi njénədi dow-je, adi ndil-si tɛɛ səy ə igi yɔm.

Kɔɔtalə m'a ra né káre dɔkaglo-ti lə-si nè ya.

Né kí m'a ra lé, lé dow ɔr-si poy-é ya kàrè
a kooi kí ta kí tɔgrɔ-ti al ††”»

⁴² Ngà loki Pol-je kɪ Barnabasi 'tɛɛ kəykwəɔnɔ-ti lə jipi-je lé, 'dəji-dé kadi 'təl 'ree kɪ ndɔ taakoo kí gogɪ rangi kadi 'pa gə ta kinlé, d'adi-dé bəy. ⁴³ Ngà go kəw-nɔ-ti lé, jipi-je kɪ jipi təl-je kí 'to njékilə kuji dɔ Lubə-ti nɔ ya d'un go Pol-je kɪ Barnabasi. Pol-je lé, d'ɔji sə-dé ta rəm, bá d'ulə dɪngəm mɛɛ-dé-ti, kɔɔ kadi ramaji lə Lubə lé, d'oy go-ti rigi-rigi ya.

⁴⁴ Ndɔ taakoo-ti kí gogɪ rangi lé, dow-je kí mɛɛ bebo-ti 'kəw-nɔ nɔ ya kɔɔ koo ta lə Lubə, adi ndəgi dow-je nəy nɔ al. ⁴⁵ Ngà loki jipi-je d'oo kosi dow-je kin bè lé, jangi ra-dé nɔ adi 'pa takɔbi kɪ Pol 'mbati-né ta liə.

⁴⁶ Beba Pol-je kɪ Barnabasi d'idə-dé ta kɪ mɛɛnda kəy 'panè: «Ooi bè, səi bá lé, tɔ kɔɔ kadi toki pa ta lə Lubə kadi-si kete mɔki. Ngà kɔsi kí səi ɔsi ta lé ngərəngɪ ə səi ya ooi rɔ-si kɪ dow-je kí 'tuwə kiskəm kí sartagangɪ kin al ngá lé, bá jɛ j'təl-né kəm-ji rɔ dow-je-ti kí 'to jipi-je al tin. ⁴⁷ Beba né kí 'Babe un ndu dɔ-ti kadi j'ra ən:

“Mə m'ində-i kadi 'to londógi lə gin dow-je kí 'to jipi-je al.

Kɔɔ kadi ɔw kɪ ta kaji njal 'tɛɛ-né ngangɪ dɔnangɪ-ti ††.”»

⁴⁸ Ngà loki dɛ kí 'to jipi-je al, d'oo ta kinlé, rɔ-dé nəl-dé adi 'piti ta lə 'Babe Lubə. Dɛ kí kiskəm kí sartagangɪ tɔ kɔɔ ta lə-dé lé, 'təl njékadmɛɛ-je. ⁴⁹ Beba ta lə 'Babe sane kɪ go dɔnangɪ lə-dé kin lay. ⁵⁰ Ngà jipi-je 'sulə dené-je kí 'to jipi təl-je kí 'to dow-je kí boy-boy rəm, 'sulə dow-je kí boy-boy kí mɛɛ bebo-ti adi d'ulə kəm Pol-je kɪ Barnabasi ndoo, bá 'tubə-dé kɔɔɔ dɔnangɪ-ti lə-dé rəm tɔ. ⁵¹ ††Beba Pol-je kɪ Barnabasi 'tində kodɪ kí nja-dé-ti kɪ dɔ-dé-ti ə d'ɔti d'ɔw bebo Ikoniyoɔm-ti. ⁵² Ngà njéndó né-je kí mɛɛ bebo Antiosi-ti lé, rɔ-dé nəl-dé nɔ rəm, bá Ndil kí aa njay rusi mɛɛ-dé rəm tɔ.

Pol kɪ Barnabasi d'ɔw bebo Ikoniyoɔm-ti

14 Pol-je kɪ Barnabasi d'ɔw kəykwəɔnɔ-ti lə jipi-je kí mɛɛ bebo Ikoniyoɔm-ti tɔ. Dɛ 'ndó dow-je né sar ya adi jipi-je kɪ greki-je kí 'tò nduy-nduy ya d'adi mɛɛ-dé Jeju. ² Ngà dow-je kí nɔ-je dan jipi-je-ti kí 'to njémɛɛndə-je lé, 'sulə dow-je kí 'to jipi-je al kadi 'ra njékadmɛɛ-je maji al. ³ Pol-je kɪ Barnabasi d'isi mɛɛ bebo Ikoniyoɔm-ti ndɔ asi ta-ti bəy. Dɛ d'ində mɛɛ-dé dɔ 'Babe-ti adi 'pa ta kɪ mɛɛnda kəy. Beba 'Babe adi-dé tɔgi adi 'ra-né né-je kí tɔ bəl-bəl, kɪ né-je kí tɔji adi dow-je 'gə kí ramaji lə Lubə kí Pol-je kɪ Barnabasi d'ilə mbɛ-é lé, to ta kí tɔgrɔ-ti ya. ⁴ Beba kosi dow-je kí mɛɛ bebo-ti 'gángi-nɔ lo joo: Dɛ kí nɔ-je d'ə go jipi-je-ti, ngà dɛ kí dan-ti-je d'ə go njékɔwkuɔlɔ-je-ti tɔ. ⁵ Jipi-je kɪ dow-je kí 'to jipi-je al, d'ində ndi-dé nati kɪ 'boy-je lə-dé, kɔɔ kadi d'adi kɔ Pol-je kɪ Barnabasi rəm, kɔɔ kadi 'tilə-dé kɪ ər 'tɔl-dé rəm tɔ. ⁶ Rəmə ta-é usi mbi Pol-je-ti, adi d'əy d'ɔw 'bɔɔ rɔ-dé bebo Listrə-ti, kɪ bebo Dərbi-ti kí to bebo-je kí dɔnangɪ Likaoni-ti, kɪ nganbɛ-je kí gəə dɔ-dé. ⁷ D'ilə mbɛ Poyta kí Maji lo-je-ti kinlé tɔ.

Pol-je kɪ Barnabasi d'ɔw bebo Listrə-ti

⁸ Dingəm káre kí njènjakoy isi mɛɛ bebo Listrə-ti nɔ. Ə to dingəm kí nja-é oy lo kɔji-é-ti nū adi njiyə nja káre al. ⁹ ɛ isi oo ta kí Pol isi pa. Loki Pol oo-é gərərə lé, oo kí kadmɛɛ liə lé, asi kadi adi-é lapiya. ¹⁰ Ngá bá pa siə ta kɪ ndi-é kí boy panè: «I taá, 'ə dɔ nja-i-ti njururu!» Rəmə dingəm lé ubə nangɪ rati ya j taá njiyə. ¹¹ Loki kosi dow-je d'oo né kí Pol ra kinlé rəmə, 'pa ta kɪ ndi-dé kí boy kɪ ta Likaoni 'panè: «Magi-je 'təl rɔ-dé dow-je-ti, d'ur nangɪ dan-ji-ti! ††» ¹² Dɛ 'ba Barnabasi «Jəsi» ə 'ba Pol «Erməsi» kɔɔ Pol bá to njépata. ¹³ Njégugnə lə magi «Jəsi» kí to magi kí kəy liə tɔ tarəbi kɔw mɛɛ bebo-ti lé, ree kɪ bɔbi mangi-je, kɪ puti kagi-je takəy pole magi-ti lé. Beba dɛ kɪ kosi dow-je 'ndigɪ kilə məsi nangɪ kun-né ta Pol-je kɪ Barnabasi lé. ¹⁴ Ngà loki njékɔwkuɔlɔ-je kí joo kin d'oo ta-é lé, 'gángi kubi-je kí rɔ-dé-ti ə d'əy d'ur dan kosi dow-je-ti kɪ kəə ta-dé-ti 'panè: ¹⁵ «Kamə-

je! 'Rai né kin bè kdc ri? Jé lé, j'to dow madi-si-je ya tɔ! Poyta kí Maji kí j'ilə mbe-é j'adi-si lé, to ta la kadi inəi magi-je kí kare bè kin kɔgi, ə 'reei ki rɔ Lubə-ti kí Njék-isi kəm, Njèra dɔrɔ kɔ dɔnangi, kɔ babo kɔ né-je lay kí tɔ-ti †. ¹⁶ Dɔgangi bal-je-ti kí dæa kete lé, ɛ inə gin dow-je lay adi nɔ-nɔ ya un rəbi liə-liə. ¹⁷ Bè ya kàrè, Lubə lé, inə ta tɔji-si rɔ-é mɛɛ ramaji-je-ti liə al: ɛ adi ndi j dɔrɔ-ti ədi dɔnangi-ti nè, ə adi kandi né-je tɛɛ kí nɔy-é nɔy-é, ɛ adi-si nékuso rəm, bá adi rɔnəl rusi mɛɛ-si rəm tɔ. ††»

¹⁸ Lé njékawkulə-je 'pa-né ta-je kin bè ya kàrè, lo kadi d'ɔgi dow-je lo kilə məsi nangi kun-né ta-dé lé, nɔɔ nɔɔ.

¹⁹ Go-ti gogi rəm, jipi-je kí d'j bebo Ikoniycm-ti rəm, bá bebo Antiosi-ti kí dɔnangi Pisidi-ti 'ree 'sulə dow-je, adi 'tilə Pol kí ə, ə 'ndɔr-é d'ɔw d'ilə-é gidi bebo-ti, adi dɛ 'gir toki ɛ oy ngá. ²⁰ Ngà loki njéndó né-je 'kəw-nɔ kí dɔ-é-ti lé, ɛ ubə nangi j taá təl ɔw mɛɛ bebo-ti gogi. Lo aa go-ti lé, dɛ kɔ Barnabasi d'ɔw bebo Dərbi-ti.

Pol kí Barnabasi 'təl d'ɔw bebo Antiosi-ti kí dɔnangi Siri-ti gogi

²¹ Pol-je kɔ Barnabasi d'ilə mbe Poyta kí Maji mɛɛ bebo Dərbi-ti, adi dow-je nɔɔ ya 'təl njéndó né-je. Beba dɛ 'təl 'ree bebo Antiosi kí dɔnangi Pisidi-ti, kɔ bebo Listrə-ti, kɔ bebo Ikoniycm-ti gogi. ²² Dɛ d'ulə dingəm mɛɛ njéndó né-je-ti kadi d'uwə rɔ-dé nɔɔ ə d'ɔ dɔ nja-dé-ti mɛɛ kadmɛɛ-ti lə-dé rəm 'panè: «J'a kindəi dan kɔ kí nɔɔ gangi bəy bá, j'a tɛɛi kɔbe-ti lə Lubə.» ²³ Dan njékəwnə-je-ti kí rá-rá kí d'ɔw-ti lé, dɛ mbəti 'ngatɔgi-je d'adi-dé ə 'pa ta kɔ Lubə kɔ kɔgi rɔ nékuso kɔ man kɔy d'ulə-dé-né mɛɛ ji 'Babe-ti kí d'adi-é mɛɛ-dé lé.

²⁴ Beba dɛ d'ində dɔnangi Pisidi 'gangi 'ree dɔnangi Pampili-ti. ²⁵ Dɛ d'ilə mbe Poyta kí Maji lə Lubə mɛɛ bebo Pərje-ti, ngá bá d'ɔw mɛɛ be-ti kí Atali. ²⁶ Lo-é-ti kinlé, dɛ d'al mɛɛ bato-ti 'təl d'ɔw bebo Antiosi-ti gogi, lo-ti kí ndɔki d'ulə-dé mɛɛ ji Lubə-ti adi ramaji liə ra sə-dé adi 'tɔl-né ta kullə lə-dé lé. ²⁷ Loki 'ree 'tɛɛ mɛɛ bebo Antiosi-ti lé, dɛ mbɔ njékəwnə-je ə d'ɔr-dé poy né-je lay kí Lubə ra kɔ takul-dé rəm, bá d'ɔr-dé poy tarəbi kí Lubə tɛɛ adi dow-je kí 'to jipi-je al kàrè d'adi mɛɛ-dé lé tɔ. ²⁸ Pol kí Barnabasi d'isi nū dɔkaglo asi tati kɔ njéndó né-je.

Kingə-nɔ kí boy kí mɛɛ bebo Jorijaləm-ti

Gal 2:1-9

15 Dingəm-je kí dan-ti-je d'j dɔnangi Jude-ti 'ree mɛɛ bebo Antiosi-ti, 'ndó né njékadmɛɛ-je 'panè: «Kinə d'ijə-si ganjangi kí go nékobe-ti lə Moiyiji al lé, a kaji ndə al.» ² Ngà Pol-je kɔ Barnabasi ndigi sə-dé al, adi naji-nɔ ta dɔ-ti nɔɔ bè. Beba d'adi Pol-je kɔ Barnabasi rəm, dow-je kí nɔ-je kí dan-dé-ti kí mɛɛ be-ti kí Antiosi d'ɔw bebo Jorijaləm-ti kɔ kində ta-é nɔ njékawkulə-je-ti, kɔ nɔ 'ngatɔgi-je-ti. ³ Njékəwnə-je kí

bebo Antiosi-ti d'ɔsi kuti-dé lo kɔw mba-ti lə-dé kinlé. Ta lə dow-je kí 'to jipi-je al, kí d'adi mɛɛ-dé lé, dɛ d'ɔr poy-é taá-taá d'ində-né dan be-je kí dɔnangi Penisi-ti kɔ dɔnangi Samari-ti 'gangi adi njékadmɛɛ-je lay kí d'oo ta-é lé, rɔ-dé nəl-dé nɔɔ. ⁴ Loki 'ree tɛɛ bebo Jorijaləm-ti lé, njékəwnə-je, kɔ njékawkulə-je, kɔ 'ngatɔgi-je d'uwə-dé kí rɔ-dé-ti adi d'ɔr-dé poy né-je lay kí Lubə ra sə-dé lé. ⁵ Ngà rəmə dow-je kí dan-ti-je kí 'to njékun go né ndó lə Parisi-je kí d'adi mɛɛ-dé Jeju lé 'panè: «Dow-je kí 'to jipi-je al, kí d'adi mɛɛ-dé lé, d'a kijə-dé ganjangi rəm, d'a kində dɔ-dé-ti kadi 'təl rɔ-dé go ndukun-je-ti lə Moiyiji rəm bane.» ⁶ Beba njékawkulə-je, kɔ 'ngatɔgi-je d'uwə dɔ-nɔ kɔ koo ta-é.

⁷ ††Loki dow-je 'naji-nɔ ta dɔ-ti nɔɔ lé, Piyər j taá panè: «Ngankɔ-m-je, səi 'gəi maji kí mɔ lé Lubə mbəti-m dan-si-ti kete low kɔ kadi m'ilə mbe rɔ dow-je-ti kí 'to jipi-je al, kɔ kadi d'oo Poyta kí Maji ta-m-ti ə d'adi-né mɛɛ-dé Jeju tɔ. ⁸ ††Beba Lubə kí to njègə mɛɛ dow-je lé, ndigi sə-dé dɔ-ti adi ɛ adi-dé Ndil kí aa njay titi-nɔ kí ɛ adi-ji-né lé bè tɔ. †††Jəi sə-dé-je lé, Lubə ɔr kəm dow al; beba loki dɛ d'adi mɛɛ-dé lé, ɛ togɔ mɛɛ-dé adi aa njay. ¹⁰ Kɔ ri ə səi 'nəi Lubə wa? Nékuti kí ɔy kí ka-ji-je kàrè d'asi kuti al rəm, jəi kàrè j'asi kuti al rəm, ya 'ndigi kindəi dɔ njéndó né-je-ti kɔ ri wa? ¹¹ Jəi lé, j'gəi maji kí tɔgrɔ-ti ya j'aji kɔ takul ramaji lə 'Babe Jeju. Dɛ kàrè, bè ya tɔ ə d'aji-né tɔ.»

¹² Loki ɛ pa bè rəmə, dow-je lay ya d'isi dɔ-nɔ-ti ndingɔ. 'Yəl mbi-dé d'oo-né ta-je kí Pol-je kɔ Barnabasi d'isi d'idə-dé sɔbi dɔ né-je kí tɔji tɔgi Lubə, kɔ né-je kí tɔ bəl-bəl kí Lubə ra kɔ takul-dé dan dow-je-ti kí 'to jipi-je al lé. ¹³ Loki Pol-je kɔ Barnabasi 'pa ta lay rəmə, Jaki un ta ə panè: ¹⁴ «Ngankɔ-m-je, 'yəli mbi-si ooi-né ta lə-m! Kəm rəbi kí Lubə ra-né né lo kulə gin-é-ti rɔ dow-je-ti kí 'to jipi-je al, bá ɛ mbəti-né dow-je dan-dé-ti kɔ kadi 'to dow-je liə lé, Simɔ un kuti-é ɔr berere-berere lay †††.

¹⁵ Ta-je lə njépata-je kí ta Lubə-ti ɔw nati kɔ ta kinlé, kɔ 'ndangi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè:

¹⁶ "Go né-je-ti kinlé, mɔ Lubə ya

m'a təl ree ra kəykubi lə Dabidi kí jɔré nangi kin gogi,
Lo-é-je kí tuji lé m'a təl ra gogi,
Rəm m'a təl tɔsi taá gogi.

¹⁷ Kɔ kadi ndəgi dow-je 'sangi nja 'Babe rəm,

bá gin dow-je lay kí 'to jipi-je al

kí m'ba-dé kadi 'to dow-je lə-m lé, d'a sangi nja-m tɔ.

¹⁸ 'Babe Lubə kí njègə né-je liə

low lə low-je nū ya sartagangi lé, bá pa bè. ††»

¹⁹ «Gin-é kin bá, dow-je kí dan dow-je-ti kí to jipi-je al, kí d'inə panjiyə-dé-je kí maji al kɔgi ə 'ree rɔ Lubə-ti lé, mɔ m'ndigi kadi dow ində né kí ɔy kí rangi dɔ-dé-ti al ngá. ²⁰ Ngà kadi toki ndangi mbete kidə-dé-né kadi d'uso dɔ-je kí dow-je 'tɔl 'pole-né magi-je al rəm, dɔ-je kí d'oy yo kuburu kàrè kadi d'uso al rəm, kadi d'uso

məsi dā al rəm, bá kadi d'or rɔ-dé kɔgi mɛɛ kaya-ti rəm to †. ²¹ Kdo Ndukun la Moiyiji kinlé, low nū ya njéndó dow-je ndukun-je, d'isi mɛɛ bebo-ti kɛ rá-rá, adi 'ndó dow-je kɛ ndo taakoo-je la jipi-je lay, mɛɛ kəykəwnə-je-ti la-dé.»

Mbete kɛ d'ulə-né d'adi njékadmɛɛ-je kɛ 'to jipi-je al

²² Njékawkulə-je, kɛ 'ngatɔgi-je, kɛ njékəwnə-je lay ya d'un ndu-dé kdo kadi 'mbəti dow-je dan-dé-ti kadi d'ulə-dé nati kɛ Pol-je kɛ Barnabasi mɛɛ bebo Antiosi-ti. Beba 'mbəti Judi kɛ 'ba-é Barsabasi, kɛ Silasi kɛ 'to dow-je kɛ njékadmɛɛ-je d'un ta-dé ya joo lay. ²³ Ta kɛ 'ndàngi mɛɛ mbete-ti d'adi-dé ji-dé-ti lé ɛn:

«Jɛ njékawkulə-je, kɛ 'ngatɔgi-je, kɛ njékadmɛɛ-je lay ya j'ndàngi mbete kin j'adi-si sɛi kɛ 'toi jipi-je al kɛ 'təli njékadmɛɛ-je kɛ isi mɛɛ bebo Antiosi-ti, kɛ dɔnangi Siri-ti, kɛ dɔnangi Silisi-ti, j'ra-si-né lapiya. ²⁴ Jɛ j'oo poy dow-je kɛ d'j dan-ji-ti nɛ d'ɔw 'pa ta 'təl-né dɔ-si, bá d'ulə-né bəl mɛɛ-si-ti rəm to. Dowbé-je kinlé, to jɛ bá j'un ndu j'ulə-dé-né al ya sar. ²⁵ Beba jɛ j'ində ndi-ji nati lay, j'mbəti dingəm-je j'ulə-dé-né rɔ-si-ti nati kɛ Pol-je kɛ Barnabasi kɛ 'to dow-je kɛ j'ində-dé dan kəm-ji-ti. ²⁶ Dɛ lé 'to dow-je kɛ d'ilə rɔ-dé kɔgi kdo ri 'Babe la-ji Jeju Kristi. ²⁷ J'adi Judi-je kɛ Silasi d'ɔw sə-dé nati, kdo kadi dɛ ya d'idə-si ta-je kɛ j'ndàngi mɛɛ mbete-ti kinlé kɛ ta-dé to. ²⁸ Kdɔtalə Ndil kɛ aa njay rəm, jɛ ya rəm lé, j'ndigi kində né kɛ ɔy kɛ rangi dɔ-si-ti kore-né dɔ né-je kɛ tó kadi 'rai ya tá kin al ngá. Né-je kɛ tó kadi 'rai ya tá lé ɛn: ²⁹ Sɛi a kusoi dɔ-je kɛ 'pole-né magi-je al rəm, a kusoi məsi dɔ al rəm, dɔ kɛ oy yo kubru kàrè a kusoi al rəm, bá sɛi a rai kaya al rəm to. Né-je kin bá, sɛi a kɔri rɔ-si mɛɛ-é-ti kɔgi. Lapiya la-si ə ndo kɛ rangi-ti.»

³⁰ Dow-je kɛ 'mbəti-dé d'ulə-dé lé, d'ɔti d'ɔw. Loki d'ɔw 'tɛɛ mɛɛ bebo Antiosi-ti lé, 'ba kosi njékadmɛɛ-je d'adi-dé mbete lé. ³¹ Loki 'ndó mbete-é d'adi kosi njékəwnə-je lé, rɔ-dé nəl-dé nɔ kdo ta dingəm kɛ d'ulə mɛɛ-dé-ti mɛɛ mbete-ti kinlé. ³² Judi-je kɛ Silasi kɛ 'to njépata-je kɛ ta Lubə-ti to lé, 'pa ta-je nɔ-nɔ d'ulə-né dingəm mɛɛ njékadmɛɛ-je-ti rəm, bá 'mbusi-né nja-dé rəm to. ³³ Dɛ 'ra ndo asi tati lo-é-ti nɔ, ngá bá njékadmɛɛ-je d'ingə-dé kadi 'təl kɛ lapiya d'ɔw rɔ njékulə-dé-je-ti lé gogi ³⁴ [Bè ya kàrè, Silasi panè n'a kisi, adi təl isi nū.] ^{††35} Ngà Pol-je kɛ Barnabasi d'isi mɛɛ bebo Antiosi-ti. D'ində rɔ-dé nati kɛ dow-je kɛ rangi nɔ, 'ndó dow-je ta la 'Babe rəm, bá d'ilə mɛɛ Poyta kɛ Maji liə rəm to.

Mba kɛ njékungɪ joo kɛ Pol ɔw kdo mɛɛ Poyta kɛ Maji

Ta la gáangi-nɔ la Pol-je kɛ Barnabasi

Gal 4:13-15

³⁶ Ndo-je kɛ rangi go-ti ngá bá Pol idə Barnabasi panè: «Adi j'təl j'ɔw gogi j'gɔ njékadmɛɛ-je kɛ mɛɛ bebo-je-ti lay kɛ ndɔki j'ilə mɛɛ ta la 'Babe-ti lé j'oo se d'isi ban ngá wa.» ³⁷ Barnabasi ndigi kadi Jɔ kɛ ri gaj-é la Marki ɔw sə-dé nati, ³⁸ ngà Pol ndigi kadi ɔw sə-dé al, kdo ndɔki kete ɔsi təl go-dé-ti dɔnangi Pampili-ti, adi dan-dé lo kullə-ti la-dé al ††. ³⁹ Beba ndi-dé al-nɔ nɔ, adi 'gáangi-nɔ lo joo. Barnabasi un Marki kəm-é-ti ə d'al mɛɛ bato-ti d'ɔw kɛ dɔnangi Sivrə-ti kɛ tó dan ba-ti. ⁴⁰ Rəmə Pol mbəti Silasi ə njékadmɛɛ-je 'dəji kadi ramaji la 'Babe nɔy sə-dé, ngá bá d'un rəbi d'ɔw to. ⁴¹ Dɛ d'ɔw dɔnangi Siri-ti, kɛ dɔnangi Silisi-ti 'mbusi nja njékəwnə-je dɔ kadmɛɛ-ti la-dé.

Timote dan Pol-je kɛ Silasi

16 Pol ɔw tɛɛ mɛɛ bebo Dərbi-ti kɛ bebo Listrə-ti. Mɛɛ bebo Listrə-ti lé, njéndó né káre kɛ ri-é la Timote isi titi nɔ. E to ngon la jipi madi kɛ dené kɛ təl njékadmɛɛ, ngá bɔbi-é bá to greki ††. ² Njékadmɛɛ-je kɛ d'isi bebo Listrə-ti kɛ bebo Ikoniycɔm-ti 'pa ta liə maji nɔ. ³ Pol ndigi kadi Timote ɔw siə nati. Beba e ijə-é ganjangi, kdɔtalə jipi-je d'isi dɔnangi-é-je-ti kinlé nɔ. Dɛ lay ya 'gə kɛ bɔbi Timote lé, to greki †††. ⁴ Mɛɛ bebo-je kɛ Pol-je kɛ Silasi d'ɔw-ti lé, dɛ 'pa tó ndu njékawkulə-je kɛ 'ngatɔgi-je kɛ bebo Jorijalɛm-ti lé, d'adi dow-je d'oo, kdo kadi 'təl rɔ-dé go-ti. †††5 Njékəwnə-je d'uɔw rɔ-dé ngá mɛɛ kadmɛɛ-ti la-dé rəm, bá kɔr-dé usi dɔ madi-é-ti kɛ ndo-é ndo-é rəm to.

Kɔw Pol dɔnangi Maseduwan-ti

⁶ Loki Ndil kɛ aa njay ɔgi-dé kadi 'pa ta la Lubə dɔnangi Aji-ti lé, dɛ d'ində dɔnangi Priji kɛ dɔnangi Galati 'gangi. ⁷ Ngá loki 'ree 'tɛɛ ngɔsi kɛ dɔnangi Misi lé, dɛ 'nɔ kadi d'ɔw dɔnangi Bitini-ti, ngà Ndil Jeju adi-dé tarəbi al. ⁸ Beba dɛ d'ində dɔnangi Misi 'gangi d'ɔw bebo Troasi-ti. ⁹ Lo-é-ti kin bá, ndɔw rəmə, né ra Pol toki nɔ bə, adi oo dow káre kɛ to dow kɛ dɔnangi Maseduwan-ti ə kɛ nja-é taá ə nɔ ta-é-ti panè: «'Ree dɔnangi Maseduwan-ti, 'ree ra sə-jil!» ¹⁰ Go né-ti kɛ ra Pol toki nɔ bə lé, tajinati nɛ ya, jɛ j'sangi kdo kɔw dɔnangi Maseduwan-

† 15:38 Knj 13:13 †† 15:38 Knj 13:13 ††† 16:1 Knj 14:8-21

††† Timote lé, kɔ-é to jipi adi jipi-je d'oo-é kɛ jipi to. Gin-é kin bá Pol ijə-é-né ganjangi, nɛ jipi-je d'a kɛ mbati ta liə. Ngà dow-je kɛ 'to jipi-je al kɛ d'adi mɛɛ-dé Jeju lé, Pol ndigi kadi d'ijə-dé ganjangi al. ††† Ta kɛ bɔbi dɔ ndu kɛ njékawkulə-je kɛ 'ngatɔgi-je kɛ bebo Jorijalɛm-ti, d'un lé 'oo Knj 15:20-29.

† †† Ta-je kɛ tó mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɛ dɔsɔy kɛ dan-ti-je kɛ 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta greki.

tì, kɔɔ j'gə maji kí Lubə ba-ji, kadi j'ɔw j'ilə mbɛ Poyta kí Maji j'adi dow-je kí dɔnangi-é-ti kinlé.

Dené káre kí ri-é lə Lidi adi mɛɛ-é Jeju

Pip 1:1-11,27-30

¹¹ Jɛ j'al mɛɛ bato-ti mɛɛ bebo Troasi-ti, j'un njururu dɔ-ji kí Samotrasí kí to dɔnangi kí tò dan babo-ti, ə lo aa go-ti lé, j'ɔw j'tɛɛ bebo Neapolis-ti. ¹² J'j tin, j'ɔw mɛɛ bebo Pilipi-ti kí to bebo kí dɔsɔy kí dɔnangi Maseduwan-ti kí to bekɔ lə dow-je kí Rɔm. Jɛ j'ra ndɔ-je mɛɛ bebo-ti kinlé.

¹³ Beba ndɔ taakoo-ti lə jipi-je lé, j'tɛɛ mɛɛ bebo-ti j'ɔw ta ba-ti, kɔɔ j'gír j'panè lo-é-ti kinlé, j'a kingə lo kí jipi-je d'isi 'pa ta kɔ Lubə titi-titi. Loki j'ɔw j'tɛɛ lé, jɛ j'isi nangi ə j'pa ta kɔ dené-je kí 'kəw-nə lo-é-ti lé. ¹⁴ Kí káre dan dené-je-ti lé ri-é lə Lidi. Ə ɛ to njèbəl Lubə. ɛ to dené kí mɛɛ bebo Tiyatir-ti rəm, bá to njèra gati kubi-je kí kər yəl-yəl kí là-é nɔ rəm. Dené kinlé, isi oo ta kí Pol isi pa, ə 'Babe adi kəm-é ijə dɔ-ti, adi ɛ yəl mbi-é maji oo-né ta kí Pol isi pa lé. ¹⁵ Beba 'ra-é batəm kɔ dɛ kí mɛɛ kəy-ti liə †. Ngá bá ɛ ba-ji panè: «Kí ngɔsnè sɔi 'gəi kí mɔ m'adi mɛɛ-m 'Babe ngá kinlé, 'reei isi mɛɛ kəy-ti lə-m.» ɛ ra sar adi j'ɔw siə.

D'uwə Pol-je kɔ Silasi dangay-ti bebo Pilipi-ti

¹⁶ Ndɔ káre bè, loki j'isi j'ɔw lo pa ta-ti kɔ Lubə rəmə, ngonnjékullə kí dené káre bè tilə kəm-ji. ɛ lé ndil kí maji al isi mɛɛ-é-ti; ndil kí maji al lé, adi-é ndɔ né, adi néndɔ liə kinlé, ingə-né né nɔ adi 'ba-é-je. ¹⁷ ɛ ndole go-ji, jɛ kɔ Pol-je, ə tur kə go-ji-ti taá-taá panè: «Dingəm-je kinlé, 'to ngannjékullə-je lə Lubə kí njèkisi taá dɔrɔ-ti nũ! Dɛ d'ilə mbɛ ta kí sɔbi dɔ rəbi kaji d'adi-si!» ¹⁸ Ngonnjékullə kí dené lé, ra né kinlé bè-bè ya ndɔ nɔ. Beba ta tɔl ta-é-ti rəmə, wɔngi ra Pol adi təl ndangi ndil kí maji al lé panè: «Kɔ ri Jeju Kristi, m'idə-i kadi 'tɛɛ mɛɛ-é-ti kɔgi!» Rəmə tajinatí nɛ ya, ndil kí maji al lé tɛɛ mɛɛ-é-ti kɔgi ya tɔ. ¹⁹ Ngá loki dow-je kí 'to 'ba ngonnjékullə kí dené kinlé, d'oo kí nékingə né lə-dé goto ngá lé, dɛ d'uwə Pol-je kɔ Silasi 'ndɔr-dé d'ɔw sə-dé pandangi lo-ti, nɔ njékɔbe-je-ti. ²⁰ Dɛ d'ɔw sə-dé nɔ njégangta-je-ti ə d'idə-dé 'panè: «Dingəm-je kinlé, 'junglu mɛɛ bebo lə-ji nɔ. ²¹ Dɛ 'to jipi-je rəmə, 'ndó-ji jɛ dow-je kí Rɔm, nékobe-je, kí tò kadi jɛ j'a ndigi dɔ-ti al, bá j'a təl rɔ-ji go-ti al rəm tɔ.»

²² Beba kosi dow-je 'buki-nɔ dɔ-dé-ti d'uwə-dé, ə njégangta-je d'adi dow-je 'tɔr kubi kí rɔ Pol-je-ti kɔ Silasi ngá bá, d'un ndu adi 'tində-dé. ²³ Loki 'tində-dé mbuki-mbuki lé, d'ungí-dé dangay-ti ə d'idə njèngəm dangay-je kadi ngəm-dé maji. ²⁴ Beba loki njèngəm dangay-je ingə ndu kin bè lé, ɛ ungi-dé mɛɛ kəy dangay-ti kí duni nũ ə ilə-dé kagi.

²⁵ Beba dan lo bapi rəmə Pol-je kɔ Silasi 'pa ta kɔ Lubə rəm, d'usi pa 'tɔy-é-né adi dangay-je d'oo ndi-dé ndi-dé. ²⁶ Tajinatí nɛ ya, dɔnangi yəy sar adi gin kəy dangay yəy buki-buki. Rəmə lo-é-ti nɛ ya takəy dangay-je tɛɛ lay, bá dangay-je lay ya sil-je kí 'tilə-dé lé, gəy wɔgrɔ-wɔgrɔ rəm tɔ. ²⁷ Loki njèngəm ta dangay-je j taá dɔ bi-ti rəmə, ɛ oo takəy-je tò tagra lé, ɔr kiyəɔ mɛɛ saba-é-ti kɔɔ tɔl rɔ-é, kɔɔ ɛ gir kí dangay-je d'ay-nɔ. ²⁸ Ngá Pol ilə bɔbi ndi-é nangi panè: «'Tujit rɔ-i al! Jɛ lay ya j'isi nè!» ²⁹ Beba njèngəm dangay-je lé, daji pər, ɔy ngɔdi ur kəy dangay-ti ə usi nangi nja Pol-je-ti kɔ Silasi kɔ rɔ dadi. ³⁰ Go-ti, adi-dé 'tɛɛ ndaa-ti ə daji-dé panè: «'Ba-m-je, ri bá m'a ra kɔ kingə-né kaji wa?» ³¹ Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «'Adi mɛɛ-i 'Babe Jeju ə a kaji, i kɔ dɛ kí mɛɛ kəy-ti lə-i.» ³² Beba dɛ 'pa ta lə 'Babe d'adi-é rəm, d'adi dow-je kí mɛɛ kəy-ti liə lay tɔ. ³³ Dɔkádɛ-é-ti, ndɔɔ dan lo-ti nɔɔ ya, njèngəm dangay-je lé, ɔr-dé ɔw togí ta dɔ-je lə-dé, ə tajinatí nɛ ya 'ra-é batəm nati kɔ dow-je lay kí mɛɛ kəy-ti liə. ³⁴ Go-ti, ɛ ɔw kɔ Pol-je kɔ Silasi mɛɛ kəy-ti liə, ə adi-dé nékuso. Dingəm kinlé, dɛ kɔ njénoji-je liə lay ya 'ra rɔnəl nɔ, kɔɔtalə kadi kí d'adi mɛɛ-dé Lubə.

³⁵ Ngá loki lo aa rəmə, njégangta-je lé, d'ulə ngannjékullə-je lə-dé rɔ njèngəm dangay-je-ti 'panè: «'Inə dingəm-je kinlé taá.» ³⁶ Njèngəm dangay-je lé, idə Pol panè: «Njégangta-je lé, d'idə-m kadi m'inə-si taá ən ə 'tɛɛi, ə ɔwi kɔ lapiya.» ³⁷ Ngá Pol idə ngannjékullə-je lé panè: «Dɛ d'adi 'tində-ji mbuki-mbuki takəm kosi dow-je-ti rəm, 'gangi ta al ya d'ungí-ji dangay-ti, jɛ kí j'to ngan njébe-je kí Rɔm, rəmə kí nɛ kin 'ndigi kiɔ-ji taá kɔ go ngəy wa? A tò bè ndə al. ɔwi idə-dé, adi dɛ ya 'ree d'inə-ji taá. †» ³⁸ Beba ngannjékullə-je lə njégangta-je lé, 'təl d'ɔw gogi d'idə-dé ta-je kinlé. Ngá loki dɛ 'gə kí Pol-je kɔ Silasi 'to ngan njébe-je kí Rɔm lé, bəl tɔl-dé. ³⁹ Beba dɛ 'təl 'ree nɔ-dé-ti, 'ree 'daji-dé mɛɛ ɔl, ngá bá d'adi-dé 'tɛɛ dangay-ti, ə 'daji-dé kadi 'tɛɛ mɛɛ bebo-ti lé kɔgi. ⁴⁰ Ngá loki 'tɛɛ dangay-ti lé, d'ɔw kəy lə Lidi, d'oo njékadmɛɛ-je, ə d'ulə dingəm mɛɛ-dé-ti ngá bá d'j d'ɔw lo lə-dé bəy.

Pol kɔ Silasi mɛɛ bebo Tesaloniki-ti

1Te 1; 2:1-16

17 Pol-je kɔ Silasi d'ində dɔnangi Ampipolisí kɔ dɔnangi Apoloni 'gangi ə 'tɛɛ mɛɛ bebo Tesaloniki-ti. Jipi-je d'ɔw kɔ kəykwəɔnə lə-dé lo-é-ti kinlé nɔɔ. ² Pol ɔw mɛɛ kəykwəɔnə-ti lə jipi-je lé, titi kí ɛ ɔw-né kete-kete. Ndɔ taakoo-je kí ɔsi go-nə go-nə mutə lé, ɛ ɔw naji sə-dé ta dɔ ta-je-ti kí mɛɛ mbete-ti kí aa njay. ³ ɛ ɔr-dé mɛɛ ta kí tò mɛɛ mbete-ti kí aa njay tɔji-dé-né kí Kristi lé, à kingə kɔ sar koy-né, ə à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ. ɛ idə-dé panè: «Jeju kí m'pa ta liə m'adi-si lé, ɛ ya to Kristi † lé.» ⁴ Jipi-je kí dan-ti-je kí mbunə-dé-ti 'ree 'gə kí to ta kí tɔgrɔ-ti, adi d'ində rɔ-dé nati kɔ Pol-je kɔ

†

†† ‡ †† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

Silasi rəm, bá kosi greki-je n̄á kí 'to njébəl Lubə, bá dené-je kí 'to dow-je kí boy-boy kàrè d'ində rɔ-dé nati sə-dé rəm tɔ. ⁵ Rəmə jangi ra jipi-je n̄á. Beba d̄ə 'kəw dow-je kí dan-ti-je kí njékilə k̄i kagi rəbi 'sulə-dé 'junglu-né tagir lə dow m̄eɛ be-je. D̄ə d'ow m̄eɛ kəy-ti lə Jasɔ, 'sangi kadi d'uwə Pol-je k̄i Silasi d'ow sə-dé ndaa-ti n̄ə dow-je-ti. ⁶ Ngà loki d̄ə d'ingə-dé al lé, 'ndɔr Jasɔ k̄i njékadm̄eɛ-je kí dan-ti-je d'ow sə-dé n̄ə njé-gangta-je-ti k̄i kəə ta-dé-ti taá-taá 'panè: «Dingəm-je kin kí 'to njéjunglu kisi maji lə dow-je lo lay kí d̄ɔnangi-ti nè lé, d̄ə 'ree t̄eɛ nè ngá tin! ⁷ Rəmə Jasɔ, uwə-dé k̄i rɔ-é-ti lé ya! Dow-je kin lay ya 'təl rɔ-dé go ndukun-je-ti lə ngar Sejar al, kdɔtalə d̄ə 'panè ngar kí rangi isi n̄ɔɔ, ri-é lə Jeju.» ⁸ Loki kosi dow-je, k̄i njégangta-je d'oo ta-je kin bè lé, wɔngi ra-dé n̄á. ⁹ Beba d'adi Jasɔ k̄i njékadm̄eɛ-je lé, d'ugə, ngá bá d'ingə-dé d'adi d'ow.

Pol k̄i Silasi m̄eɛ bebo Bere-ti

¹⁰ Loki k̄ad̄i ur jipi ya rəmə, njékadm̄eɛ-je d'adi Pol-je k̄i Silasi d'ow m̄eɛ bebo Bere-ti. Loki 'ree 't̄eɛ bebo Bere-ti lé, d̄ə d'ow m̄eɛ kəykəwn̄ə-ti lə jipi-je. ¹¹ Beba d'ingə dow-je kí tagir lə-dé maji, t̄ɔy tagir lə jipi-je kí bebo Tesaloniki-ti. D̄ə 'yəl mbi-dé d'oo-né ta lə Lubə k̄i rɔnəl n̄á rəm, ndɔ-je lay-lay ya 'ndər gin ta-je kí m̄eɛ mbete-ti kí aa njay, kdɔ koo se ta-je kí d'idə-dé lé, to ta kí tɔgrɔ-ti ya wa? ¹² Jipi-je n̄á dan-dé-ti d'adi m̄eɛ-dé Jeju; bá dené greki-je kí 'to dow-je kí boy-boy, bá dingəm-je n̄á ya d'adi m̄eɛ-dé rəm tɔ. ¹³ Ngà loki jipi-je kí bebo Tesaloniki-ti, d'oo ta-é kí Pol isi ilə mb̄ə ta lə Lubə m̄eɛ bebo Bere-ti tɔ lé, d̄ə d'ow 'sulə kosi dow-je kí m̄eɛ bebo-ti 'buki-dé dɔ-é-ti. ¹⁴ Ngà njékadm̄eɛ-je d'adi Pol j̄ kalangi ɔw k̄i ta babo-ti. Ngà Silasi-je k̄i Timote bá 'təl d'isi m̄eɛ bebo Bere-ti. ¹⁵ Dow-je kí d'adi-dé 'dan Pol lé, d'ow siə njal 't̄eɛ siə m̄eɛ bebo At̄en-ti. Loki d'ow k̄i təl k̄i gogi lé, Pol un ndu kadi d'adi Silasi-je-ti k̄i Timote, 'ree kalangi d'ingə-n'è.

Pol m̄eɛ bebo At̄en-ti

¹⁶ Loki Pol isi ngəbi Silasi-je k̄i Timote m̄eɛ bebo At̄en-ti b̄əy lé, m̄eɛ-é j̄ puu kdɔtalə koo kí ɛ oo magi-je pələ-pələ m̄eɛ bebo-ti kinlé. ¹⁷ ɛ ɔw m̄eɛ kəykəwn̄ə-ti lə jipi-je ɔji ta k̄i jipi-je rəm, k̄i dow-je kí njébəl Lubə rəm, bá ndɔ-é ndɔ-é ya ɛ ɔw pandangi lo-ti ɔji ta k̄i dow-je lay kí d'isi d'ingə-n̄ə titi rəm tɔ. ¹⁸ Njénégə-je kí dan-ti-je kí 'to njékun go néndó lə Epikur †, k̄i njénégə-je kí 'ba-dé Istoisi-je †† kàrè naji siə ta tɔ. D̄ə kí dan-ti-je 'panè: «Njètíðə ta kanlé, ɔ panè ri ban wa?» D̄ə kí madi-je 'panè: «ɛ ra rɔ-é k̄i njékilə mb̄ə kí sɔbi dɔ magi-je kí 'mba bè ban! D̄ə 'pa ta-je kin bè, kdɔ Pol ɔ ilə mb̄ə Poyta kí Maji lə Jeju, bá ɔ ilə mb̄ə tɔsi kí dow-je d'a tɔsi

† Njénégə kí ri-é lə Epikur lé panè: Dow ya à sangi kisi maji liə, bi to Lubə bá à sangi kadi-é al. †† Dow-je kí 'ba-dé Istoisi-je'to njénégə-je kí 'panè i dow lé kadi 'adi né t̄ɔy dɔ-i al, kadi ore m̄eɛ-i m̄eɛ né-je-ti lay.

ndəl kində lo t̄eɛ rəm tɔ.» ¹⁹ Beba d'ow Pol d'ow siə lo-ti kí ba-é Areopaji kí to lo gangta kí boy rəmə 'panè: «Néndó kí sigi kí 'ə 'ndó dow-je kinlé, j'ndigi gə se to ta kí dɔ ri-ti wa? ²⁰ Kdɔtalə ta-je lə-i kí ɔ 'pa lé ba mbi-ji-ti gay. Beba j̄ j'ndigi kadi ɔr-ji m̄eɛ-é adi j'oo.» ²¹ Dow-je kí bebo At̄en-ti lay, k̄i mba-je kí d'isi dan-dé-ti lé, dow ra né kí rangi al. D̄ə d'isi ká pa ta-ti, k̄i ká koo ta-je-ti kí mba kí gogi nè kin ya ngá. ²² Pol j̄ ɔ taá dan dow-je-ti lo-ti kí 'ba-é Areopaji lé ə panè: «S̄əi dow-je kí bebo At̄en-ti, m'oo kí s̄əi lé, m̄eɛ né-je-ti lay ya, pole magi-je uwə m̄eɛ-si n̄á. ²³ M'pa bè kdɔ loki m'njiyə m̄eɛ be-ti lə-si lé, m'oo né-je lay kí s̄əi 'poli-dé rəm, bá m'ow sar m'oo logugi né káre kí 'ndàngi ta-ti 'panè: "To 'lə magi kí dow gə-é al." Magi kí s̄əi 'gəi-é al ya 'poli-é kinlé, ɛ bá m'ə m'pa ta liə m'adi-si tin. ²⁴ *Lubə kí njèra d̄ɔnangi k̄i né-je lay kí t̄o-ti, ɛ kí to 'Ba d̄ɔrɔ k̄i d̄ɔnangi lé, isi m̄eɛ kəy-ti kí dow ra k̄i ji-é al. ²⁵ Lubə lé, ɔw ndoo kadi dow ra kullə adi-é al, kdɔtalə né kí nal-é goto. ɛ bá to njékadi kiskəm né-je lay rəm, to njékadi-dé koo rəm, bá to njékadi né-je lay rəm tɔ †. ²⁶ ɛ adi gin dow-je lay kí d'isi d̄ɔnangi-ti nè lay kinlé njirə-dé j̄ rɔ dow-ti kí káre-rè. ɛ ɔji d̄ɔkaglo-je lə-dé, k̄i rəbi nin lo kisi-je lə-dé kete low n̄ū. †† Lubə ra né-je kinlé bè, kdɔ kadi dow-je 'sangi-né nja-é, ə kadi d̄ɔmaji ə d'ingə-é lo mam-ti kí d'isi 'mam-é. Kdɔ n̄á-n̄á dan-ji-ti ya Lubə isi ngɔsi siə. ²⁸ Kdɔ takul-é bá j̄ j'isi-né k̄i dɔ-ji taá rəm, j'ɔdi-né rɔ-ji rəm, j'to-né dow-je rəm tin.»

«Ta kinlé njénɔ pa-je kí n̄á-je kí dan-si-ti kàrè 'pa tɔ 'panè:

“J̄ə kàrè j'to ngan-é tɔ.”»

²⁹ «Kdɔtalə to kí j̄əi j'toi ngan lə Lubə lé, j̄ə j'a gir kí Lubə lə-ji à titi-n̄ə k̄i magi l̄r əse magi là, əse magi ər kí kd̄i t̄ɔl né-je 'ra k̄i tagir lə-dé əse k̄i gosi ra né lə-dé kin al. ³⁰ Ngà Lubə kí ndɔki dow-je 'gə né al ə un kəm-é s̄əy kɔgi dɔ kullə ra-dé-je-ti kí maji al lé, bone ɛ isi ba dow-je lay, k̄i lo-je lay kadi d'ingə panjiyə-dé-je kí maji al kɔgi. ³¹ Kdɔ ɛ ɔr ndɔ káre kí à gangi-né ta kí njururu dɔ dow-je-ti kí d̄ɔnangi-ti nè k̄i takul dingəm kí ɛ mbəti-é. Tɔsi kí adi-é tɔsi ndəl ində lo t̄eɛ lé, tɔji adi dow-je lay 'gə maji kí Lubə à gangta k̄i takul-é.»

³² Loki d̄ə d'oo ta lə tɔsi ndəl kində lo t̄eɛ lə dow-je kí Pol pa lé, d̄ə kí dan-ti-je 'sɔki-é, ə d̄ə kí n̄á-je 'panè: «J̄ə j'a koo ta kinlé, ta-i-ti ndɔ kí rangi-ti b̄əy.» ³³ Beba Pol ingə-dé ɔw. ³⁴ Bè ya kàrè, d̄ə kí n̄á-je d'ində rɔ-dé nati k̄i Pol, ə d̄ə d'adi m̄eɛ-dé Jeju rəm tɔ. Dan d̄ə-ti kí d'adi m̄eɛ-dé lé, kí káre to Denisi kí to dow káre dan njé-gangta-je-ti kí lo-ti kí 'ba-é Areopaji lé rəm, bá dené káre kí ri-é lə Damarisi rəm, bá ndəgi dow-je kí rangi rəm tɔ.

Pol ɔw mee bebo Kɔrenti-ti

1Kɔ 1:1-9; 2:1-5; 2Kɔ 11:5-12; 12:12-13

18 Go-ti, Pol j mee bebo Ateŋ-ti ɔw mee bebo Kɔrenti-ti. ² Lo-é-ti kinlé, ɛ ingə dingəm káre kí to jipi kí 'ba-é Akilasi. Ɖ to dow kí dɔnangi Pɔ-ti. Dɛ kí ne-é Prisiil d'j dɔnangi Itali-ti 'ree Kɔrenti ngosnè ya bəy, kdɔtalə dɔkaglo-é-ti kinlé ngar Klodi un ndu adi 'tubə jipi-je kí d'isi bebo Rɔm-ti kɔgi. Beba Pol ɔw ingə-dé in-də rɔ-é nati sə-dé. ¹³ Dɛ 'to kɔdɔ-je kí njéra kəykubi-je titi-nə kɔ Pol bə tɔ. Beba Pol ɔw isi mee kəy-ti rɔ-dé-ti adi 'ra kullə nati. ⁴ Ndu taakoo-je-ti lə jipi-je lay ya Pol ɔji sə-dé ta mee kəykəwnə-ti lə-dé. Ɖ sangi kadi n'uwa jipi-je, kɔ greki-je kɔ ta.

⁵ Loki Silasi-je kɔ Timote d'j dɔnangi Maseduwan-ti 'ree lé, Pol un rɔ-é bikti ində ta kullə ndó dow-je ta-ti lə Lubə, tɔji-né jipi-je kadi 'gə kí Jeju lé, to Kristi †† lé ya. ⁶ Ngə loki jipi-je 'pa siə takɔbi-je d'ɔsi-é-né ngərangi-ngərangi lé, ɛ gəki kodi kí kubi-je-ti kí rɔ-é-ti ə idə-dé panè: «Kinə 'tuji, rəmə ta məsi-si tɔ dɔ-si səi-ti ya! Mə m'ɔr ta dɔ-m-ti ngá. Kɔ nɛ kɔw ki kete kinlé, m'a təl kəm-m ki rɔ dow-je-ti kí 'to jipi-je al yó ngá. ††» ⁷ Go-ti, Pol j lo-é-ti tin, ɔw isi be lə dingəm káre kí ri-é lə Titiyusi Justusi. Ɖ to dow kí njəbəl Lubə ə kəy liə tɔ mbɔ kəykəwnə-ti lə jipi-je. ⁸ Ɖ Krispusi kí to njəkun dɔ kəykəwnə lə jipi-je kɔ dow-je kí mee kəy-ti liə lay, d'adi mee-dé 'Babe. Dow-je kí bebo Kɔrenti-ti nɔ kí d'oo ta lə Pol lé, d'adi mee-dé 'Babe tɔ, adi 'ra-dé batəm ††.

⁹ Ndu káre bə, ndɔw bá né ra Pol toki nɔ bə rəmə, 'Babe pa siə ta panè: «'Bəl al, 'pa ta par-par, bi 'oo rɔ-i al. ¹⁰ Kdɔtalə mə 'Babe ya m'gə sə-i nati. Dow kí à kasi kuwə-i kɔ ra-i maji al ya goto. Kɔw m'ɔw kɔ dow-je nɔ mee bebo-ti kin.» ¹¹ Pol isi mee be-ti kí Kɔrenti, ndó dow-je ta lə Lubə bal káre kɔ nɔy mekɛ.

D'ɔw kɔ Pol logangta-ti

¹² Dɔkaglo-ti kí Galij to-né gubərnər dɔnangi Akay-ti lé, ta jipi-je asi-nə adi d'uwa Pol d'ɔw siə logangta-ti ¹³ bá 'panè: «Dingəm kanlé sangi kadi dow-je 'təl d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ Lubə-ti kɔ go rəbi kí rangi kí ɔw go-nɔ-ti kɔ ndukun al.» ¹⁴ Ngə loki Pol ɔw kɔw kun ta pa lé, Galij idə jipi-je panè: «Kinə to ta tɔl dow əse ta lə né ra kí njururu al rəmə, m'a yəl mbi-m kɔw koo-né ta lə-si səi jipi-je lé berere-berere, titi kí tɔ kadi m'ra-né ya. ¹⁵ Ngə kinə to tanaji kí dɔ ta-je-ti madi, kɔ dɔ ri-je-ti, kɔ dɔ ndukun-je-ti lə-si kí sɔbi dɔ-si rəmə, to ta lə-si səi ya. Mə m'ndigi gangta dɔ-ti al.» ¹⁶ Beba ɛ tubə-dé logangta-ti lé. ¹⁷ Rəmə dɛ lay 'bukin-ɔw dɔ Sostɛn-ti kí njəkun dɔ kəykəwnə lə jipi-je lé, d'uwa-é 'tində-é logangta-ti lé ya, ngə Galij lé adi usi-é-ti al.

Pol təl ɔw bebo Antiosi-ti gogi

¹⁸ Go né-je-ti kinlé, Pol isi bebo Kɔrenti-ti ndɔ-je asi tati ya bəy, bá ɛ ingə njékadmee-je ə adi Prisiil-je kɔ Aki-lasi d'al siə mee bato-ti kɔw kadi d'ɔw dɔnangi Siri-ti. Loki 'teɛ Sankré-ti rəmə, Pol ndisə dɔ-é, kdɔtalə ɛ un mindi-é adi Lubə dɔ né-ti madi. ¹⁹ Loki d'ɔw 'teɛ bebo Epeji-ti lé, Pol ingə madkullə-je liə, ɔw kəykəwnə-ti lə jipi-je ɔji sə-dé ta. ²⁰ Dɛ daji-é kadi isi sə-dé ndɔ nɔ bəy. Ngə ɛ ndigi al. ²¹ Loki ɔw kɔ kiŋə-dé lé, idə-dé panè: «[Ra nɔy kí gogi rangi-ti lé, lé ri-ri kàrè m'a ra bebo Jorijaləm-ti.] †† Kinə Lubə ndigi rəmə, m'a təl ree rɔ-si-ti.» ²² Beba ɛ j mee bebo Epeji-ti ɔw Sejure kɔ bato. Loki Pol ur nangi mee bebo Sejure-ti lé, ɛ ɔw ra lapiya njékəwnə-je, ngə bá ɔti ɔw mee bebo Antiosi-ti.

Mba kí njəkungi mutə kí Pol ɔw kɔw mbe Poyta kí Maji

²³ Pol ra ndɔ asi tati nɔ bəy bá ɛ təl ɔw gogi. Ɖ ɔw dɔnangi Galati-ti, kɔ dɔnangi Priji-ti mbusi nja njéndó né-je lay.

Ta lə Apolosi mee bebo Epeji-ti kɔ mee bebo Kɔrenti-ti

²⁴ Jipi káre bə ri-é lə Apolosi ə to dow kí mee bebo Alegjandri-ti bá ree mee bebo Epeji-ti. Ɖ to dow kí ɔw kɔ gosi pa ta rəm, gə mbete kí aa njay maji nɔ rəm tɔ. ²⁵ Ɖ to dow kí 'ndó-é rəbi lə 'Babe maji, ɛ ilə mbe Poyta kí Maji rəm, ɛ ndó dow-je ta lə Jeju kɔ gangi-é berere-berere kɔ rɔ tungə-é pilingi rəm, ya ngə batəm lə Jə ya par bá ɛ gə. ††²⁶ Ɖ ulə gin pa ta lə Lubə kɔ mee kí ndakay mee kəykəwnə-ti lə jipi-je. Loki Prisiil-je kɔ Aki-lasi d'oo ta liə kɔ mbi-dé lé, dɛ 'ba-é kɔ rɔ-dé-ti d'ɔr-é gin ta lə Lubə maji berere-berere. ²⁷ Loki ɛ ndigi kɔw dɔnangi Akay-ti lé, njékadmee-je d'ulə dingəm mee-é-ti kadi-é ɔw, bá 'ndangi mbete d'ulə-né d'adi njéndó né-je kí dɔnangi Akay-ti lé, kɔw kadi d'uwa-é kɔ rɔ-dé-ti maji. Loki ɛ ree teɛ lé, ɛ təl njéra kullə kí maji rɔ njékadmee-je-ti, kɔ takul ramaji lə Lubə. ²⁸ Beba ɛ pa ta kɔ jipi-je ndaa-ti rəsi kɔ ta-je kí dum naji. Ɖ tɔji-dé mee mbete-ti kí aa njay adi 'gə kí Jeju lé, to Kristi.

Pol ɔw mee bebo Epeji-ti

19 Loki Apolosi nɔy mee bebo Kɔrenti-ti lé, Pol ində dan be-je kí dɔ mbal-ti kí dɔnangi Aji-ti ⁵ gangi ree mee bebo Epeji-ti. Ɖ ree bá ingə njéndó né-je kí dan-ti-je nɔ ² rəmə, daji-dé panè: «Loki səi adi mee-si Jeju lé, se səi ingəi Ndil kí aa njay ya wa?» Dɛ d'idə-é panè: «Ta lə Ndil kí aa njay ya kàrè dow pa adi j'oo nja káre al.» ³ Ngə bá Pol təl daji-dé panè: «Ngə se batəm

† †† Kristi lé kɔr mee-é to dow kí Lubə mbəti-é. † Knj 17:15
†† ††

††† Ta-je kí tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mee mbete-je-ti kí dɔsay kí dan-ti-je kí 'ndangi kɔ ji-dé kɔ ta greki. ††† § Dɔnangi Aji kí ta-é tɔ nɛ kinlé, to be kí bone bə 'ba-é Turki kin.

kí ban bá sɔi 'rai wa?» Dɛ 'panè: «Batɛm lə Jə bá je j'ra.»⁴ †Beba Pol idə-dé panè: «Batɛm kí Jə ra dow-je lé, to batɛm kí tɔji kinɔ panjiyɔ-je kí maji al kɔgi. Jə idə dow-je kadɪ d'adi mɛɛ-dé dow kí à ree go-n'ɛ-ti, adi to Jəju ††.»⁵ Loki d'oo ta-je kí Pol pa kin bè rəm, d'adi 'ra-dé batɛm kí ri 'Babe Jəju. ⁶ Ngá bá Pol lé ində ji-é dɔ-dé-ti ə Ndil kí aa njay ree dɔ-dé-ti adi 'pa ta kɪ ndɔ ta lə dow-je kí rangi rəm, 'pa ta-je kí ta Lubə-ti rəm tɔ. ⁷ Dɛ lay d'a kasi dingəm-je dɔgi gidi-é joo je bè.

⁸ Go-ti, Pol ɔw mɛɛ kəykəwnɔ-ti lə jipi-je lé, ɛ pa ta kɪ mɛɛnda kəy. Pol ɔji sɔ-dé ta nɔy mutə, dɔ kɔbɛ-ti lə Lubə. ɛ sangi kɪ rɔ tungə-é kɔ kadɪ dow-je 'taa ta liə. ⁹ Ngà dɛ kí dan-ti-je kí 'to njémɛɛngɔ-je, kɪ njémɛɛndə-je lé, 'pa ta kí maji al dɔ ta-ti «lə 'Babe» dan kosi dow-je-ti. Beba Pol inɔ-dé, ə ɔr njéndó né-je ɔw sɔ-dé ngərangi, ɔw ndó-dé né kɪ ndɔ-é ndɔ-é mɛɛ kəy ndó né-ti lə Tiranusi. ¹⁰ Pol ra bal joo lo-é-ti nɔɔ. ɛ ndó dow-je né mbing, adi dow-je kí d'isi dɔnangi Aji-ti, kí 'to jipi-je kɪ grɛki-je lay ya d'oo ta lə 'Babe.

Ta lə ngan lə Seba

¹¹ Lubə un Pol ra-né nékɔji-je kí tò bəl-bəl, ¹² ya adi takubi-je əse mindil-je kí ɔdi rɔ-é kàrè, dow-je d'ɔw 'labi dɔ njémɔy-je-ti, rəm njémɔy-je d'ingə lapiya rəm, bá ndil-je kí maji al 'tɛɛ mɛɛ-dé-ti kɔgi rəm. ¹³ Jipi-je madi d'ɔw kɪ be-be kɔ tubə ndil-je kí maji al dɔ dow-je-ti. Dɛ 'nɔ kadɪ 'tubə ndil-je kí maji al dɔ dow-je-ti kɪ ri 'Babe Jəju tɔ. Dɛ 'panè: «Kɪ ri Jəju kí Pol ilə mbɛ ta liə kinlé, m'panè 'tɛɛi kɔgi!» ¹⁴ Dingəm-je kí njéra né kinlé dɛ siri ə 'to ngan lə Seba kí to jipi rəm, to kí káre dan njékun dɔ njégugnɛ-je-ti lə Lubə rəm. ¹⁵ Ndɔ káre bè, ndil kí maji al idə-dé panè: «Mɔ m'gə Jəju rəm, bá né kí Pol 'to kàrè m'gə rəm; ngà sɔi, 'toi nɔ-je wa?» ¹⁶ Ngá bá dingəm kí ndil kí maji al isi mɛɛ-é-ti lé, al ur dɔ-dé-ti taa tɔgi-dé lay ə ra-dé maji al mbing adi 'tɛɛ mɛɛ kəy-ti kɪ dɔ-je rɔ-dé-ti pəlɔ-pəlɔ, d'ay-nɔ kɪ kuti-dé dum. ¹⁷ Né kí ra né kinlé, dow-je kí mɛɛ bebo Epeji-ti, jipi-je kɪ grɛki-je lay ya d'oo ta-é. Dɛ lay ya bəl ində bandi-dé gangi rəm, dow-je d'ɔsi gajɪ 'Babe Jəju rəm tɔ. ¹⁸ Dow-je nɔ kí dan-dé-ti kí d'adi mɛɛ-dé lé, 'ree 'pa ta rəsi-rəsi d'ɔr-né man dɔ kullə ra-dé-je-ti. ¹⁹ Beba mbəli-je nɔ 'ree kɪ mbete ra mbəli-je lə-dé d'ulə dɔ-nɔ-ti ə 'ró pər kɔgi takəm dow-je-ti lay. Dow-je 'tidə kɔr lə mbete-je lé, ə à kasi lə kullə kí dow ra bal nɔ. ²⁰ Beba tɔgi lə 'Babe ra adi ta liə ngə njim ɔw-né kɪ kete-kete.

²¹ Go né-je-ti kí ra né kinlé, Pol ɔji kadɪ n'ində dɔnangi Maseduwan kɪ dɔnangi Akay n'gangi n'ɔw mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti. ɛ panè: «Loki m'ɔw m'tɛɛ mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti lé, m'a kɔw koo mɛɛ bebo Rɔm tɔ bane.» ²² ɛ ulə njéra siə kullə-je joo adi to Timote-je kɪ Erasti, adi d'ɔw dɔnangi Maseduwan-ti, ngà ɛ bá təl isi dɔnangi Aji-ti mbɔr bəy.

Ta usi mɛɛ bebo Epeji-ti

²³ Dɔkaglo-é-ti kinlé, ta kí boy nɔ ya usi mɛɛ bebo Epeji-ti ɔbi dɔ ta lə 'Babe. ²⁴ Kɔ dingəm káre isi nɔɔ ri-é lə Demetriyusi. ɛ to njèlɛ 'ningə-je kɪ ngamɔ-je. ɛ lɛ ngan kəy-je adi titi-nɔ kɪ kəy pole magi kí dené kí ri-é lə Artemisi †, adi kɔdi-je liə d'ingə-né né nɔ.²⁵ Beba Demetriyusi ba kɔdi-je liə rəm, ba kɔdi-je kí rangi kí njéra gɔ kullə liə lé idə-dé panè: «Sɔi lé, lay lə-si ya 'gəi maji kí jɔi lé, kullə lə-ji kin ya bá j'isi j'ingəi-né né ya al wa? ²⁶ Ə né-je kí isi ra né lé, ooi ta-é kɪ mbi-si rəm, ooi kɪ kəm-si rəm. Pol kí dowbé kinlé, panè: Magi-je kí dow-je 'ra kɪ ji-dé lé, to magi-je kí tɔgrɔ-ti al. ɛ pa ta təl-né dɔ dow-je, adi kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya 'taa ta liə. Né kinlé ɛ ra mɛɛ bebo Epeji-ti nè par al, ngà nɔy ndɛ bè kadɪ un dɔnangi Aji ya lay. ²⁷ To né kí à tuji kullə lə-ji jɔi ya par al, ngà à ra kadɪ kəy magi Artemisi kí to magi kí dené kí boy kinlé à təl né kí kɔgi kare rəm, bá à tuji riba liə ɛ kí to magi kí dow-je lay kí dɔnangi Aji-ti, kɪ dow-je lay kí dɔnangi-ti nè d'isi pole-é lé!» ²⁸ Loki dow-je d'oo ta-je kin bè lé, wɔngi ra-dé nɔ adi 'tur kəə mbiti-mbiti 'panè: «Artemisi, magi lə dow-je kí bebo Epeji-ti ya to magi kí boy!» ²⁹ Mɛɛ bebo-ti lay ya dow-je d'ɔw dɔ-nɔ-ti wúr-wúr ə d'ungi-nɔ dɔ Gayusi-je-ti kɪ Aristarki kí 'to dow-je kí dɔnangi Maseduwan-ti, 'ndɔr-dé d'ɔw sɔ-dé kɪ mɛɛ kəy ra ndam-je-ti. Gayusi-je kɪ Aristarki lé 'to madkullə-je lə Pol. ³⁰ Pol lé, ndigi kadɪ n'ɔw dan kosi dow-je-ti ya tá, ngà njéndó né-je bá d'ɔgi-é. ³¹ Nam Pol-je madi kí 'to dow-je kí boy-boy kàrè d'ulə kulə d'idə-é, 'ra-é kɔgri kadɪ ɔw kəy ra ndam-ti lé al. ³² Kosi dow-je lay ya d'ilə dɔ-nɔ-ti rututu. Dow-je kí dan-ti-je 'tur kɔɔl kɔ né kí bè kin, ngà dɛ kí nɔ-je rəm ə 'tur kɔɔl kɔ né kí bè kin tɔ. Ə dow-je nɔ dan-dé-ti tɔ rəm, né kí 'kəw-né-nɔ lé ya kàrè dɛ 'gə al rəm.

³³ Dow-je madi kí dan kosi dow-je-ti d'ɔr gin ta lé d'adi

Alegjandrə oo. Alegjandrə lé, jipi-je d'ɔsi-é kɪ kete nɔ dow-je-ti. ɛ yəki ji-é ta-dé-ti ə ndigi kadɪ n'pa ta n'ɔr-né ta dɔ-n'ɛ-ti nɔ kosi dow-je-ti. ³⁴ Ngà loki dow-je 'gə kí Alegjandrə to jipi lé, dɛ lay ya 'tur kɔɔl boy-boy kɪ ndi-dé kí káre ya à kasi né kí kàdɪ joo je bè 'panè: «Artemisi, magi lə dow-je kí Epeji ya to magi kí boy!»

³⁵ Ngà njèndangi mbete lə dow mɛɛ be-je gɔr dow-je, adi lo tò ndingi ngá bá ɛ panè: «Sɔi dow-je kí bebo Epeji-ti, dow-je lay ya 'gə kí bebo Epeji bá to lo ngəm kəy pole magi kí dené kí boy kí 'ba-é Artemisi rəm, ɛ ya to lo ngəm né kí to takəm-é kí j dɔrɔ-ti ree nangi nè rəm tɔ. ³⁶ Dow kí à naji ya bè goto. Beba kadɪ ori mɛɛ-si, bi 'rai né kɪ nɔɔ bè al. ³⁷ Dingəm-je kí sɔi uwəi-dé 'reei sɔ-dé nè kinlé, né káre ya kàrè dɛ 'tuji mɛɛ kəy pole magi-ti al rəm, bá 'pa ta kɔbi dɔ magi-ti lə-ji kí dené lé al rəm. ³⁸ Kinə Demetriyusi kɪ kɔdi-je kí d'ore

† 19:4 Mat 3:11; Mar 1:4,7,8; Luk 3:4,16; Jə 1:26,27 ††

† Magi Artemisi lé, 'ba-é Dian tɔ. ɛ bá 'pol-é kɔ kadɪ ɛ adi néndɔr-je lə-dé maji rəm, adi dɔ-je kɪ dow-je d'oji-nɔ rəm.

kàdì-é lé, 'ndigi ra ta kè dow madi rəmə, ndo gangta to nɔɔ rəm, bá njégangta-je kàrè d'isi nɔɔ rəm; kadi 'ra mbete səki d'cw 'səki-né dowbé! ³⁹ Ngà kinə ta lə-si kí rangi ya tò nɔɔ rəmə, d'a ra ta-é ndo gangi ta-ti nɔ kosi dow-je-ti. ⁴⁰ Bè al rəmə, né kí ra né bone kinlé, dow-je kí Róm d'a kɪ kilə-né ta dɔ-ji-ti kɔ ba-ji njédɔngə-je, rəmə ta kí j'a pai dɔ kəwnə-ti lə-ji kin, kɔ kɔri-né ta dɔ-ji-ti ya goto.» Go ta-je-ti kinlé, ɛ tubə kosi dow-je adi d'cw.

Pol cw dɔnangi Maseduwan-ti kɔ dɔnangi Grɛki-ti

1Kɔ 16:1-7; Róm 15:25-27

20 Loki gin kɔw dɔ-nɔ-ti wúr-wúr kin gangi lé, Pol kəw njéndó né-je ulə dingəm mɛɛ-dé-ti, bá ra-dé lapiya ə ɔti cw dɔnangi Maseduwan-ti. ² ɛ cw kè lo-lo dɔnangi Maseduwan-ti pa ta-je nɔ-nɔ adi njékad mɛɛ-je ulə-né dingəm mɛɛ-dé-ti, bəy bá ɛ cw dɔnangi Grɛki-ti ³ isi-ti nɔy mutə. Loki isi cw kɔw kal mɛɛ bato-ti kɔw dɔnangi Siri-ti rəmə, oo ta lə jipi-je kí d'ɔ-ji-nɔ ta kí maji al dɔ-é-ti. Beba ɛ panè: N'a təl kɔw dɔnangi Maseduwan-ti gogi. ⁴ Dɛ kí 'dan-é ɔn: Sopater kí ngon lə Pirusi kí to dow kí bebo Bere-ti, Aristarki kɔ Sekundusi kí 'to dow-je kí bebo Tesaloniki-ti, Gayusi kí to dow kí bebo Dərbi-ti, bá Timote-je, kɔ Tisiki-je, kɔ Tropim-je kí 'to dow-je kí dɔnangi Aji-ti tɔ. ⁵ Dɛ kinlé, d'cw kete nɔ-ji-ti ə 'ngəbi-ji mɛɛ bebo Troasi-ti. ⁶ Ngà jɛ rəmə, go ra nɔy-ti kí 'ra kɔ mbə kí əm goto-ti lé, jɛ j'al mɛɛ bato-ti káre kí bebo Pilipi-ti, ə j'ra ndo mɪ go-ti bəy bá j'ingə-dé bebo Troasi-ti ə j'isi lo-é-ti ndo siri.

Kisi Pol bebo Troasi-ti kɔ tɔsi ndəl lə Etikusi

⁷ Ndo Dimasi lé, jɛ j'kəw-nɔ kɔw kuso mbə nam-nɔ. Beba tò kadi bore ə Pol à kɔw ngá rəmə, ɛ ɔti ta kɔ dow-je kí 'kəw-nɔ lé, ə pa ta sar ya dan lo bapi. ⁸ Mɛɛ kəy kí dɔ madi-é-ti taá kí j'kəw-nɔ-ti lé, pər lampi nɔ-ti. ⁹ Basa káre bè kí ri-é lə Etikusi isi taá, kəm bole kəy-ti lé. Loki Pol ɔ pa ta adi dow-je ya bəy rəmə, ɛ tò bi adi dan-é oy. Beba bi ləngi-é adi j kəy-ti kí taá kí njəkung-ti mutə lé ya usi nangi baraki. Ngà loki d'un-é rəmə, ɛ oy. ¹⁰ Beba Pol risi nangi ree dɔgi nangi dɔ-é-ti un-é kàdì-é-ti bá panè: «Adi mɛɛ-si usi nangi, kɔw ndil-é tɛɛ all!» ¹¹ Beba loki Pol təl cw mɛɛ kəy-ti taá gogi lé, ɛ gangi mbə nam-nɔ uso rəm, bá uso né kí kare rəm tɔ. Go-ti gogi lé, ɛ təl pa ta adi tó-é uu nɔ sar ya adi kàdì ubə, bá ɛ ɔti cw bəy. ¹² Rəmə ngon basa lé isi kəm bá 'təl d'cw siə be gogi, adi mɛɛ dow-je təl usi nangi pɔ-pɔ gogi.

Pol j bebo Troasi-ti cw bebo Mile-ti

¹³ Jɛ j'cw kete, ə j'al mɛɛ bato-ti ə j'mbuti bebo Asosi-ti, lo kí tò kadi j'un Pol titi. To né kí ɛ ya ndigi bè, kɔw tò kadi ɛ à kun rəbi kɔw kɔ nja-é. ¹⁴ Loki ɛ ingə-ji Asosi lé, jɛ j'un-é mɛɛ bato-ti, j'cw bebo Mitilən-ti. ¹⁵ J'j Mitilən-ti

tin, j'cw kəm-ji ki kete. Ə lo aa go-ti bá j'tɛɛ ta lo-ti kí Sio kí to dɔnangi kí tò dan ba-ti. Ndo kí gogi go-ti bá j'tɛɛ Samosi-ti, ngà lo kaa rəmə, j'tɛɛ bebo Mile-ti.

¹⁶ Beba Pol ɔti kadi n'dəə kàdì bebo Epeji-ti taá, kɔw kadi j'isi dɔnangi Ajiti nɔ al. ɛ nagi lɔw-lɔw kɔw kadi, lé né rəmə, n'tɛɛ bebo Jorijalɛm-ti ndo ra nɔy-ti lə jipi-je kí 'ba-é Pantekoti.

Kingə-nɔ lə Pol kɔ 'ngatɔgi-je kí bebo Epeji-ti

¹⁷ Pol isi mɛɛ bebo Mile-ti, ə ulə kulə ba 'ngatɔgi-je lə njékəwnə-je kí bebo Epeji-ti. ¹⁸ Loki dɛ 'ree tɛɛ rɔ-é-ti lé, ɛ idə-dé panè: «Panjiyə-m kí rɔ-si-ti dɔkaglo-je lay, un kuti-é ndo-ti kí dɔsɔy loki m'ilə-né nja-m dɔnangi Aji-ti lé, səi 'gəi maji. ¹⁹ M'ra kullə m'adi 'Babe kɔ dɔ kí sɔl lɔm-lɔm, kɔ man nɔ kəm-m-ti, kɔ kɔ-je kí m'ingə kɔ go rəbi ta-je kí maji al maji al kí jipi-je d'ɔ-ji-nɔ dɔ-m-ti rəm tɔ. ²⁰ Né kí à maji sə-si lé, né káre ya kàrè m'ɔɔy dɔ-é sə-si al. M'ilə mbɛ m'adi-si rəm, m'ndó-si né pan-dangi lo-je-ti rəm, bá mɛɛ kəy-je-ti lə-si rəm tɔ. ²¹ Taá-taá ya m'ba jipi-je kɔ dow-je kí 'to grɛki-je kadi d'ingə panjiyə-dé-je kí maji al d'ɔsi batim 'təl ki rɔ Lubə-ti ə d'adi mɛɛ-dé 'Babe lə-ji Jeju. ²² Ngà, ooi bè, kí ngɔsnè kinlé, kɔw-m ki bebo Jorijalɛm-ti ə m'cw mɔngi. Ndil ɔsi-m kadi m'cw, ngà né kí à tɛɛ dɔ-m-ti bebo Jorijalɛm-ti lé, mɔ m'asi gə al. ²³ Né kí m'gə lé, mɛɛ bebo-je lay kí m'tɛɛ-ti ya, Ndil kí aa njay adi-m m'gə maji kí dangay-je kɔ kɔ-je tò ngəbi-m-ti nɔɔ. ²⁴ Ngà kisi-m kɔ dɔ-m taá lé, mɔ m'oo ki né madi takəm-m-ti al ə né kí kəm-m tò go-ti lé, to ta lə kadi m'ay ngɔdɪ lə-m kin rətətə ngangi kagi-ti [kɔ rɔnəl] rəm, to ta lə kadi m'tɔl ta kullə kí 'Babe Jeju adi-m lé tɔ: Adi to ta lə kilə mbɛ Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ ramaji lə Lubə †.»

²⁵ «Ngà, ooi bè, kí ngɔsnè-ti kinlé, səi lay kí m'dəə dan-si-ti m'ndó-si ta kí dɔ kɔbe-ti [lə Lubə] kinlé, a koo-i takəm-m gogi rangi al ngá. ²⁶ Gin-é kin bá bone m'idə-si-né ta rəsi m'panè: Səi lay kin ya ta məsi-si goto dɔ-m-ti. ²⁷ Kɔw ta lə kɔjra-je lə Lubə lé mɔ m'idə-si lay tingə, ɛ kí m'ɔɔy sə-si dɔ-é ya goto. ²⁸ 'Tɔsi kəm-si dɔ rɔ-si səi-ti ya rəm, bá dɔ kosi bat-je-ti lay kí Ndil kí aa njay ində-si dan-dé-ti kadi indəi kəm-si go-dé-ti lé rəm tɔ. Kadi 'toi njékul njékəwnə-je lə Lubə kí ɛ ya ndogi-dé kɔ takul məsi-é ɛ ya. ²⁹ M'gə maji kí loki m'a kɔw lé, jagim-je kí maji al d'a kandi mbunə-si-ti, d'a koo kəm-tondoo lə kosi bat-je kinlé al. ³⁰ Rəm bá dan-si səi-ti ya kàrè, dow-je kí dan-ti-je d'a kɪ kɔw pa ta-je kí maji al maji al kadi-né njéndó né-je kɔr-dé-né kungi-dé go-dé-ti. ³¹ Indəi kəmkaa dɔ rɔ-si-ti, adi mɛɛ-si ole dɔ-ti toki asi bal mutə bè, ə kada al rəm ndɔɔ al rəm ya, m'ndəji nɔ-nɔ dan-si-ti taá-taá kɔ man nɔ kəm-m-ti.»

³² «Ngà kí nè kinlé, m'ungi-si mɛɛ jɪ Lubə-ti rəm, m'ingə-si mɛɛ ta-ti lə kí to ta ramaji, kí cw kɔ tɔgi kadi ɔw sə-si ki kete-kete mɛɛ kadmee-ti lə-si, bá à kadi

nédɔji dow-je kí d'aa njay rəm tɔ. ³³Bo là, əse lɔr əse bo kubi-je lə dow madi ra-m al. ³⁴Səi ya kàrè, 'gəi kí to ji-m kí tò kin bá adi-m né-je kí mɛɛ-m ge rəm, adi m'adi madkullə-je lə-m né-je kí mɛɛ-dé ge rəm tɔ. ³⁵Ndɔ-é ndɔ-é ya m'idə-si m'panè: Tò kadi a rai kullə bè tɔ bá a rai-né kɪ njéndoo-je, ə kadi mɛɛ-si ole dɔ ta-je-ti lə 'Babe Jeju, kí ɛ ya kɪ dɔ-é pa panè: "Kadi né dow lé majkur-é itə kində ji taa-né né!"» ³⁶Loki Pol pa ta bè adi-dé lé, ɛ csi məkəji-é nangi bá pa ta kɪ Lubə kɔɔ ta lə-dé lay. ³⁷Rəmə dɛ lay 'nɔ ə d'ungɪ-nɔ mindi Pol-ti d'uwə-é kɪ kàdɪ-dé-ti 'ra-é lapiya. ³⁸Né ya kí mɛɛkɔ rə-dé-né nɔ lé, to ta lə kidə kí Pol idə-dé panè d'a koo takəm-n'è gogɪ rangi al ngá kin. Go-ti, dɛ 'dan-é d'ow siə njal ta bato-ti.

Kɔw Pol bebo Jorijalɛm-ti

21 Loki j'ingə-nə sə-dé ngá rəmə, jɛ j'al mɛɛ bato-ti, j'ow njururu mɛɛ bebo Kosi-ti. Lo aa go-ti, j'ow Rodesi kí to dɔnangɪ kí tò dan ba-ti, ngá bá j'i tin j'ow mɛɛ bebo Patara-ti. ²Loki j'ingə bato madi kí isi ɔw mɛɛ bebo Penisi-ti lé, jɛ j'al mɛɛ-é-ti j'ow. ³Beba loki j'ow j'tɛɛ ngɔsi kɪ dɔnangɪ Siprə-ti kí tò dan ba-ti rəmə, j'ingə be lé dɔji gəl, ə j'ow dɔ-ji kɪ dɔnangɪ Siri-ti bè. Ə j'ow j'ur nangɪ bebo Tir-ti, kí to lo kí tò kadi d'a kɔr né-je kí mɛɛ bato-ti nangɪ titi. ⁴Loki j'ingə njéndó né-je lo-é-ti kinlé, jɛ j'isi sə-dé ndɔ siri. Ndil kí aa njay csi-dé, adi d'idə Pol kadi ɔw mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti al. ⁵Bè ya kàrè loki ndɔ kisi-ji rɔ-dé-ti tingə ngá lé, jɛ j'usi dɔrəbi-ti. Rəmə dɛ kɪ ne-dé-je kɪ ngan-dé-je lay ya 'dan-ji 'ree sə-ji njal gidi bebo-ti. Jɛ j'osi məkəji-ji nangɪ ngangɪ ba-ti, j'pa ta kɪ Lubə. ⁶Go-ti, j'ra-nə lapiya bəy ngá bá, jɛ j'al mɛɛ bato-ti lé, ə njédan-ji-je lé kàrè 'təl kɪ bee-je lə-dé gogɪ tɔ. ⁷Loki j'ingə rəbi kí mani lé, j'i bebo Tir-ti j'ow bebo Tolemaysi-ti. J'ra lapiya njékadmɛɛ-je kí d'isi mɛɛ bebo-ti kinlé, ə j'isi sə-dé ndɔ káre. ⁸Lo aa go-ti lé, j'ow bebo Sejare-ti. Loki j'tɛɛ Sejare lé, j'ow be lə Pilipi kí to njèkilə mbɛ Poyta kí Maji, ə j'tò rɔ-é-ti. Pilipi lé, to kí káre dan dow-je-ti kí siri kí ndɔki 'mbəti-dé mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti †. ⁹ɛ ɔw kɪ ngan-je kí dené ɔw kí 'taa ngɔw al ə 'to njépata-je kí ta Lubə-ti. ¹⁰Loki j'isi tin asi ndɔ nɔ lé, dow káre kí ri-é lə Agabusi kí to njépata kí ta Lubə-ti, j' dɔnangɪ Jude-ti ree ingə-ji nɔ. ¹¹Rəmə ɛ un ndaá dɔɔ bədi lə Pol, dɔ-né ji-é kɪ nja-é ɛ ya ə panè: «Yən, ta kí Ndil kí aa njay pa ən: Dingəm kí ndaá dɔɔ bədi kin to kí 'liə lé, jipi-je d'a kuwə-é, tɔ-é njim-njim bebo Jorijalɛm-ti tanɔ bè tɔ, ngá bá d'a kilə-é ji dow-je-ti kí 'to jipi-je al.» ¹²Go ta-je-ti kinlé, jɛ kɪ njékadmɛɛ-je kí Sejare j'nɔ ta Pol-ti kadi ɔw mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti al. ¹³Ngà Pol ilə-ti panè: «Kɔɔ ri ə 'nɔɔ cri-né tɔgɪ-m gogɪ bè wa? Mə lé, m'isi dɔ nja-m-ti kɔɔ kadi 'tɔ-m njim-njim par al, ngà m'isi dɔ nja-m-ti kadi m'ow m'oy bebo Jorijalɛm-ti kɔɔ ta lə 'Babe Jeju.» ¹⁴Loki ɛ adi ta-je lə-ji kin

ra kullə rɔ-é-ti al lé, jɛ j'a dɔ-ti njángɪ al ya tɔ. Ngà j'panè: «Kadi 'Babe ɔjɪ ndigɪ liə!»

¹⁵Go ndɔ-je-ti kinlé, loki j'ra go né-je lə-ji rəmə, jɛ j'ow mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti. ¹⁶Njéndó né-je kí dan-ti-je kí bebo Sejare-ti kí d'isi d'ow bebo Jorijalɛm-ti, d'ow sə-ji tɔ. Dɛ d'ow sə-ji adi j'tò rɔ Minasɔ-ti kí to njéndó né kí kete low nū. ɛ to dow kí dɔnangɪ Siprə-ti kí tò dan ba-ti.

Kingə-nə lə Pol-je kɪ Jaki bebo Jorijalɛm-ti

¹⁷Loki j'tɛɛ bebo Jorijalɛm-ti lé, njékadmɛɛ-je d'uwə-ji kɪ rɔ-dé-ti kɪ rɔnəl. ¹⁸Lo aa go-ti, Pol ɔw sə-ji nati rɔ Jaki-ti, † lo kí 'ngatɔgɪ-je lay ya 'kəw-nə titi tɔ. ¹⁹Loki Pol ra-dé lapiya ngà rəmə, né-je kí Lubə ra dan dow-je-ti kí 'to jipi-je al kɪ takul kullə liə lé, ɛ ɔr-dé poy-é kɪ bar-é bar-é. ²⁰Loki d'oo ta-je liə kin bè lé, dɛ d'osi gajɪ Lubə, bá go-ti d'idə Pol 'panè: «Ngonkɔ-ji kí maji, 'oo jipi-je budɔgɪ dɔgɪ lo nɔ ya d'adi mɛɛ-dé Jeju rəm, lay lə-dé ya d'a dɔ ndukun-ti lə Moiyiji kɪ rɔ-dé kí tungə pil-ingɪ rəm. ²¹Ya rəmə, dow-je d'idə-dé ta kí dɔ-i-ti 'panè: Néndó lə-i csi jipi-je lay kí d'isi dan dow-je-ti kí 'to jipi-je al kadi 'təl gidi-dé d'adi ndukun lə Moiyiji rəm, kadi d'ijə ganjangɪ ngan-dé-je al rəm, bá kadi 'təl rɔ-dé go nékobe-ti lə jipi-je lé al rəm tɔ. ²²Ngà j'a rai ban wa? Kɔɔ ta kí rá-ti ya kàrè [loki kosi dow-je d'a kəw-nə lé] d'a koo kí i 'ree nɛ ya ən. ²³Beba 'ra nɛ kí j'a kidə-i kin. Dingəm-je ɔw kí d'un mindi-dé dɔ né madi-ti d'adi Lubə d'isi dan-ji-ti nɛ. ²⁴ɔr-dé go-i-ti, ə 'ra nékobe kí sɔbi dɔ kaa rɔ njay lə-i rəm, kí sɔbi dɔ kaa rɔ njay lə-dé rəm, bá ugə dɔ-dé adi 'ndisə dɔ-dé rəm tɔ. Bè kɔɔ kadi dow-je lay 'gə kí ta-je kí dɔ-i-ti kí ɔw mbuu kinlé, to ta-je kí kare rəm, bá kadi 'gə kí i lé, ya kàrè 'təl rɔ-i go ndukun-ti lə Moiyiji maji rəm tɔ. ²⁵Ngà kí sɔbi dɔ jipi-je al kí d'adi mɛɛ-dé Jeju lé, j'ndangɪ mbete j'adi-dé j'idə-dé né kadi dɔ-je kí dow-je 'təl 'pole-né magɪ-je lé, d'a kuso al rəm, kadi d'a kuso məsi dɔ al rəm, d'a kuso dɔ kí oy yo kuburu al rəm, bá kadi d'ɔgɪ rɔ-dé ra kaya rəm tɔ. ²⁶Lo aa go-ti, Pol ɔr dingəm-je kí ɔw sə-dé, adi ɛ rəm, dɛ rəm ya d'aa rɔ-dé ngá bá, ɛ ɔw takəy-ti lə Lubə, kɔɔ kidə njégugnə-je, ndɔ kí gin kaa rɔ lə-dé à gangɪ-né, kadi nɔ-nɔ dan-dé-ti ree kɪ kadkare liə adi Lubə.

D'uwə Pol

²⁷Loki nɔy nɔ al kadi ndɔ kí siri lé goto rəmə, jipi-je kí dan-ti-je kí d'ij dɔnangɪ Aji-ti d'oo Pol mɛɛ kəy-ti lə Lubə lé, dɛ 'sulə kosi dow-je adi d'uwə-é. ²⁸Ə 'tur kəə 'panè: «Səi Israyel-je, reei ori kàdɪ-ji boo! Yən, dingəm kí njéndó né dow-je lay ya kɪ lo-lo, pa-né ta kí maji al maji al dɔ Israyel-je-ti rəm, dɔ ndukun-ti lə Moiyiji rəm, bá dɔ kəy-ti lə Lubə kin rəm lé, ɛ ə a an. ɛ ɔw mbing ya

† Jaki kinlé, to ngonkɔ Jeju †† Knj 12:17; 15:13 ††† Ta lə kaa rɔ lə Pol-je kí to nɛ kinlé, to ta lə kaa rɔ kí sɔbi dɔ majal al. Ngà jipi-je lé, kinə dow un mindi-é adi Lubə dɔ né madi-ti rəmə, à ra bè bane. Beba Pol kí to jipi lé ra-né tɔ. † 21:25 Knj 15:29 ††

ree kî dow-je kî 'to grêki-je mɛɛ kəy-ti læ Lubə. Ǝ ra lo kî aa nɔaj kin kî lo kî kɔgi kare.»²⁹ †Dɛ pa ta kin bè kdɔtalə Tropim kî to dow kî bebo Epeji-ti lé, d'oo-é kî Pol mɛɛ bebo-ti. Beba 'gîr kî Pol ɔw siə mɛɛ kəy-ti læ Lubə.

³⁰ Dow-je kî bebo Jorijalɛm-ti lay ya d'ɔw dɔ-nɔ-ti wúr wúr ə dow-je d'ɔ kî lo-lo ya tət-i-nɔ yipi d'ay kî lo-é-ti. Dɛ d'uwa Pol mɛɛ kəy-ti læ Lubə, 'ndɔr-é d'ɔw siə ndaa-ti rəmə, tajinatî nè ya d'uti tarəbi-je. ³¹ Lokî 'sangî kadî 'ɔl Pol lé, dow-je kî mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti lay ya d'ɔw dɔ-nɔ-ti wúr wúr adi ta-é usi mbi njèkun dɔ kuti asgar-je-ti kî budɔgi. ³² Rəmə lo-é-ti nè ya, ɛ rəm, asgar-je rəm, bá njèkun dɔ kuti asgar-je kî bu bu, d'ubə nangî d'ɔ d'ay d'ɔw kî rɔ dow-je-ti lé. Lokî dow-je kinlé, d'oo njèkun dɔ asgar-je kî budɔgi kin rəm, d'oo asgar-je rəm lé, 'taa koo ta tində-ti kî d'ɔ 'tində Pol lé ngá.

³³ Beba njèkun dɔ kuti asgar-je kî budɔgi lé, ɔti kî rɔ Pol-ti uwa-é ə un ndu kadî d'ilə-é sil gidî joo. Go-ti, ɛ dɔji ta panè: Dingəm kinlé to nɔ wa? Ə ri bá ɛ ra wa?

³⁴ Ngà dan kosi dow-je-ti lé, dow-je kî nɔ-je 'tur kɔl 'panè: Ǝ ra né kî bè kin. Rəmə dɛ kî dan-ti-je 'panè: Ǝ ra né kî bè kin tɔ. Ta-je kî 'pa yó-je kî nè-je kinlé, ra adi ta kî njururu bè ya njèkun dɔ kuti asgar-je kî budɔgi lé, ingə al. Beba ɛ un ndu kadî d'ɔw kî Pol mɛɛ ndògi bɔr-ti læ-dé. ³⁵ Lokî Pol ree tɛɛ digî lo nɔjyə-je-ti lé, asgar-je d'un-né nɔngî taá, kdɔtalə kosi dow-je d'ɔw siə pîr-pîr pîr-pîr. ³⁶ Kosi dow-je ya d'ul-nɔ go-é-ti mbuu, kî kəə ta-dé-ti taá-taá 'panè: «Adi j'ɔli-é kî tɔl ya!»

Pol pa ta dɔ r-é-ti

Knj 9:1-19; 26:9-20; Gal 1:11-16; 1Ti 1:12-17

³⁷ Lokî d'ɔw kadî Pol andî lo-ti læ asgar-je lé rəmə, ɛ dɔji njèkun dɔ kuti asgar-je kî budɔgi lé panè: «Se i a kadî-m tarəbi kadî m'pa ta káre wa?» Beba ɛ dɔji-é panè: «I 'gə ta Grêki wa? ³⁸ I lé 'to dow kî dɔnangî Ejip-ti-ti, kî ngɔsnè ya bəy ə ɔy bɔkaya-je budɔgi lo ɔw ɔw sə-dé diləlo-ti, sulə-dé kadî 'ra dɔngɔ lé al wa?» ³⁹ Pol panè: «Mɔ m'to jipi kî d'oji-m bebo Tarsi-ti, dɔnangî Silisi-ti, m'to ngon njèbe kî bebo-ti kî ri-é ba nɔ. Kɔgri ya, adi-m tarəbi m'pa ta m'adi kosi dow-je.» ⁴⁰ Njèkun dɔ asgar-je kî budɔgi lé, ingə tarəbi adi-é. Beba Pol al dɔ digî lo nɔjyə-je-ti yəki ji-é ta dow-je-ti, adi lo tò ndingî, ngá bá pa sə-dé ta kî ta əbrə panè:

22 «Ngankɔ-m-je kî bɔbi-m-je, 'yəli mbi-si ooi-né ta kî ngɔsnè m'ɔw kî pa kɔ pa-né ta dɔ r-m-ti kin.» ² Lokî d'oo kî Pol pa ta kî ta Əbrə rəmə, lo təl pa doy ta madi-é-ti ya bəy, ngá bá Pol panè: ³ †«Mɔ lé m'to jipi, d'oji-m bebo Tarsi, dɔnangî Silisi-ti, ngà d'oti-m bebo Jorijalɛm-ti nè ya rəm, Gamaliyél ndó-m né-je kî ɔw go-nɔ-ti berere-berere kî ndukun læ ka-ji-je rəm, bá kullə læ Lubə kàrè rɔ-m tungə-ti pilingi titi kî sɔi lay ɔi-né bone kin bè ya tɔ. ⁴ †Dow-je kî njèkun go néndó læ Jeju lé, m'ulə kəm-dé ndoo nɔ. M'adi 'tɔ dingəm-je kî

dené-je njim-njim d'ungî-dé dangay-ti. ⁵ Burə dɔ njégugnè-je læ Lubə kî 'ngatɔgi-je læ jipi-je lay ya 'gə sə-m go-é maji. Kɔw loki m'isi m'ɔw Damasi lé, dɛ 'ndàngi mbete-je d'adi m'ɔw-né madi ngankɔ-ji-je kî d'isi nũ. M'ɔw kɔw kadî m'tuwə njèkadî mɛɛ-dé Jeju kî d'isi mɛɛ bebo Damasi-ti, m'tɔ-dé njim-njim m'ree sə-dé bebo Jorijalɛm-ti, kɔw kadî d'adi-dé kɔ. †»

Pol ɔr poy kadî kî adi mɛɛ-é Jeju

Knj 9:1-19; 26:12-18

⁶ «Ta kî kàdî ɔ jam dɔ be-ti, loki m'ɔ dɔ rəbi-ti, m'tɛɛ ngɔsi kî bebo Damasi rəmə, tajinatî nè ya, londógi kî nɔ ya ndógi j dɔrɔ-ti ree gəə dɔ-m sipi. ⁷ Adî m'tɛɛ m'usi nangî rəmə, m'oo ndi dow pa sə-m ta panè: «Sol, Sol, kɔw ri bá 'ulə kəm-m ndoo bè wa?» ⁸ Mɔ m'ilə-é-ti m'panè: «I to nɔ wa, 'Babe?» M'oo ndi dow lé, təl ilə-m-ti panè: «To mɔ Jeju, dow kî Najaretî-ti kî 'isi 'ulə kəm-m ndoo lé ya.» ⁹ Dow-je kî d'ɔw sə-m, d'oo lo kî ndógi lé maji ya, ngà ndi dow kî 'pa sə-m ta lé bá d'oo al. ¹⁰ Mɔ m'dɔji-é m'panè: «'Babe, ri bá tò kadî m'ra wa?» Beba 'Babe ilə-m-ti panè: «I taá 'ɔw bebo Damasi-ti ə tin ya d'a kidə-i né lay kî tò kadî 'ra.» ¹¹ Ngà lo kî ndógi lé ya, ra adi kəm-m oo lo al, adi dɛ kî d'ɔ sə-m lé, ngá bá d'uwa ji-m 'ndɔr-m d'ɔw sə-m bebo Damasi-ti.»

¹² «Dingəm káre bè kî ri-é læ Ananiasî ə to dow kî njèkilə kuji dɔ ndukun-ti læ Lubə rəm, bá to dow kî jipi-je lay kî d'isi bebo Damasi-ti 'pa ta kî dɔ-é-ti maji nɔ rəm, ¹³ bá ree rɔ-m-ti ə idə-m panè: «Ngonkɔ-m Sol, 'tɛɛ kəm-i 'oo lo.» Rəmə tajinatî nè ya, kəm-m oo lo adi m'oo-é. ¹⁴ Ǝ təl pa bəy panè: «Lubə læ ka-ji-je uwa dɔ-i kete kɔw kadî 'gə ndigî liə, kɔw kadî 'oo njèra né kî njururu rəm, bá kɔw kadî 'oo ta-je kî ta-é-ti kî mbi-i rəm tɔ. ¹⁵ Né-je kî 'oo kî kəm-i rəm, ta-je kî 'oo ta-é-ti kî mbi-i rəm kinlé, i bá 'a to njèkɔr go-é kadî dow-je lay d'oo. ¹⁶ Kî ngɔsnè-ti kinlé, ri bá 'ɔ 'ngəbi bəy wa? I taá 'nɔ ba 'Babe, kadî-é togî majal-je læ-i kɔgi adi-i ə kadî 'ra-i batɛm.»

Pol ɔr go kulə kî Lubə ulə-é rɔ dow-je-ti kî 'to jipi-je al

¹⁷ Lokî m'təl m'ree bebo Jorijalɛm-ti gogi, bá m'isi m'pa ta kî Lubə mɛɛ kəy-ti læ rəmə, né ra-m toki nɔ bè, ¹⁸ ə m'oo 'Babe idə-m panè: «'ɔdî rɔ-i, 'tɛɛ lɔw kɔgi bebo Jorijalɛm-ti, kdɔtalə ta kî dɔ-m-ti kî 'a pa lé, dow-je kî mɛɛ be-ti kin d'a taa al.» ¹⁹ Beba m'təl m'ilə-é-ti m'panè: «'Babe, dɛ ya kàrè 'gə maji kî mɔ lé, ndɔki m'ɔw mɛɛ kəy-kəwnɔ-je-ti læ jipi-je, m'adi 'tuwə dow-je kî d'adi-i mɛɛ-dé d'ungî-dé dangay-ti rəm, bá m'adi 'tində-dé kî ndəy rəm tɔ. ²⁰ ††Rəm lokî ndɔki d'ɔ 'ɔl Etiyən kî to njèpata læ-i lé, m'ɔ lo-é-ti nɔ rəm, m'ndigî sə-dé dɔ-ti rəm, bá m'ngəm kubi-je læ njétɔl-é-je rəm tɔ.» ²¹ Ngà 'Babe idə-m panè: «'ɔw, m'a kulə-i sɔy nũ rɔ dow-je-ti kî 'to jipi-je al!»

† 21:29 Knj 20:4 †† 22:3 Knj 5:34-39 †† 22:4 Knj 8:3; 26:9-11

‡‡ ‡‡‡ 22:20 Knj 7:58

Pol tɔji rɔ-é kí n'to ngon njèbe kí Rɔm

²² Loki jipi-je d'oo ta la Pol sar 'tɛɛ dɔ ta-ti kin rəmɔ, d'un ndi-dé ki taá 'panè: «Kadi dow kí tanɔ bè kinlé, goto dɔnangi-ti nè! Tuwə kadi-é isi kɔ dɔ-é taá al!»
²³ 'Tur kɔɔl rəm, 'tɔr kubi-je kí rɔ-dé-ti d'ungi kɔgi rəm, bá d'ɔy nangi 'sane ki taá-taá rəm tɔ. ²⁴ Ngá bá njèkun dɔ kuti asgar-je budɔgi lé, un ndu kadi d'ɔw siə lo-ti la asgar-je, ə kadi d'ində-é 'dɔji-é-né ta, kɔɔ kadi 'gə-né gin ta kí 'tur-né kəə dɔ-é-ti lé. ²⁵ Loki d'ɔ 'tɔ Pol kɔɔ kində-é lé, ɛ idə njèkun dɔ kuti asgar-je kí bu kí ɔ nɔɔ panè: «Ngon njèbe kí Rɔm kí 'gangi ta dɔ-é-ti al bəy lé, se to tó-é kadi indəi-é wa 'ʔ?» ²⁶ Loki njèkun dɔ kuti asgar-je kí bu oo ta kinlé, ɛ ɔw rɔ njèkun dɔ asgar-je-ti kí budɔgi lé, idə-é panè: «'A ra ban ngá wa? Dingəm kinlé, to ngon njèbe kí Rɔm lé 'oo ya!» ²⁷ Beba njèkun dɔ asgar-je budɔgi lé, ree rɔ Pol-ti dɔji-é panè: «Idə-m, i lé 'to ngon njèbe kí Rɔm tɔ wa?» Pol ilə-é-ti panè: «Oiyo, m'to ngon njèbe kí Rɔm.» ²⁸ Rəmɔ njèkun dɔ asgar-je kí budɔgi lé, təl panè: «Mɔ lé, m'un là nɔɔ madi bá m'to né ngon njèbe kí Rɔm.» Ngà Pol panè: «Mɔ lé, m'to ngon njèbe kí Rɔm kí koji-ti!» ²⁹ Beba tajinati nè ya, dɛ kí d'ɔw kɔ kində Pol lé 'tɔr bədi-dé, bá njèkun dɔ asgar-je kí budɔgi lé kàrè, loki ɛ gə kí to ngon njèbe kí Rɔm ya bá n'adi 'tɔ-é lé, ɛ bəl nɔɔ tɔ.

Pol ɔ nɔ 'boy-je-ti kí njégangta-je la jipi-je

³⁰ Lo aa go-ti, njèkun dɔ asgar-je budɔgi lé, ndigi kadi n'ndər gin ta la Pol maji n'oo se ri bá jipi-je d'ilə-né ta dɔ-é-ti wa. Beba ɛ adi 'tuti Pol, ngá bá un ndu adi 'ba njèkun dɔ njégugnə-je la Lubə, kɔ 'boy-je kí njégangta-je la jipi-je kadi d'ingə-nə. Go-ti, ɛ adi 'ree kɔ Pol d'ində-é dan-dé-ti.

23 Pol adi kəm-é tò ki dɔ 'boy-je-ti kí njégangta-je la jipi-je gərərə, bá idə-dé panè: «Ngankɔ-m-je, panjiyə-m ki rɔ Lubə-ti lé, mɛɛ-m kɔ ndɛ bè ya kàrè uwə-m kɔ ta dɔ-ti al ya sar bone.» ² Rəmɔ Ananiasi kí burə dɔ njégugnə-je la Lubə un ndu adi dow-je kí d'ɔ mbɔ-é-ti ngɔsi kadi d'ində ta-é. ³ Beba Pol idə-é panè: «I kí 'titi-nə kɔ ndogi bɔr kí 'ra kɔ pɔ d'adi nda kin bè kinlé, i bá Lubə à kində-i †† † I isi lo kin-ti kɔɔ gangta dɔ-m-ti kí go ndukun-ti la Lubə rəmɔ, i 'nədi ndukun ə 'un ndu kadi d'ində-m!» ⁴ Ngà dɛ kí d'ɔ lo-é-ti lé, d'idə-é panè: «I 'taji burə dɔ njégugnə-je la Lubə!» ⁵ Beba Pol ilə-dé-ti panè: «Ngankɔ-m-je, m'gə to kí ɛ to burə dɔ njégugnə-je la Lubə al. Kɔɔ mbete kí aa njay panè: "'A pa ta kí maji al dɔ 'boy-ti kí dɔ gin dow-je-ti la-i al ††'»

⁶ †† Pol gə kí dan 'boy-je-ti kí njégangta-je la jipi-je lé, Sadusi-je d'isi nɔɔ rəm, bá Parisi-je kàrè d'isi nɔɔ rəm

† †† Kí go lo-ti jipi-je bè lé, ra ndògi bɔr kɔ pɔ kadi nda lé, tɔji dow kí mɛɛ maji al ya ngà ra rɔ-é ki dow kí njururu bè. † Mat 23:27-28 †† †† 23:6 Knj 26:5; Plp 3:5

tɔ. Beba ɛ ur kəə nɔ-dé-ti panè: «Ngankɔ-m-je, mɔ lé, m'to Parisi rəm, bá m'to ngon koji Parisi-je rəm tɔ. To ta la nékində mɛɛ dɔ-ti la-ji kí sɔbi dɔ tɔsi kí dow-je d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ, bá 'gangi-né ta dɔ-m-ti kin.» ⁷ ɛ pa ta kinlé ilə nangi al ya bəy rəmɔ, Parisi-je kɔ Sadusi-je 'gaki-nə adi 'gángi-nə lo joo. ⁸ ††† Sadusi-je lé dɛ 'panè tɔsi ndəl kində lo tɛɛ goto rəm, malayka-je 'goto rəm, bá ndil kàrè goto rəm tɔ; ngà Parisi-je rəmɔ d'ində mɛɛ-dé dɔ né-je-ti kin lay tɔ. †††† Né kin ra adi 's-ingə dɔ-nə-ti sokro. Njéndó dow-je ndukun-je kí nɔ-je kí dan Parisi-je-ti d'ɔ taá 'naji ta kɔ tɔgi-dé ə 'panè: «Né madi kí maji al káre ya kàrè jɛ j'ingə rɔ dingəm-ti kanlé al. Dɔmajɔ ə to ndil, al rəmɔ malayka bá idə-é ta wa ən!» ¹⁰ Tanaji lé, ngə nɔɔ adi njèkun dɔ kuti asgar-je kí budɔgi lé, bəl panè d'a kɔ gángi Pol danə beti-beti. Beba ɛ un ndu adi asgar-je kadi d'ur dan kosi dow-je-ti d'ɔr Pol ji-dé-ti d'ɔw siə lo-ti la-dé dɛ asgar-je lé. ¹¹ Nɔɔ-é-ti kinlé ndɔ rəmɔ, 'Babe tɛɛ dɔ Pol-ti idə-é panè: «'Uwə rɔ-i ngə! Gangi-é kí i 'pa-né ta la-m Jorijaləm-ti kinlé, 'ɔw bebo Rɔm-ti kàrè 'pa bè ya tɔ bane.»

Jipi-je d'ɔji-nə ta kí maji al dɔ Pol-ti

¹² Lo aa kí ndɔge lé, jipi-je d'ɔji-nə ta kí maji al ndil Pol-ti ə d'ubi rɔ-dé dɔ-ti 'panè, n'a kəyi man al rəm, n'a kusoi né al rəm ya kadi n'tɔli Pol mɔki tá. ¹³ Dow-je kí d'ɔji-nə ta kí maji al dɔ Pol-ti lé, kɔr-dé tɔy kɔrɔɔ. ¹⁴ Dɛ d'ɔw d'ingə njèkun dɔ njégugnə-je la Lubə kɔ 'ngatɔgi-je la jipi-je d'idə-dé 'panè: «Jɛ lé, j'adi rɔ-ji, ə j'ubi rɔ-ji dɔ-ti, kadi né à kɔdi ta-ji al ya sar kadi j'tɔl Pol mɔki tá. ¹⁵ Beba kí ngɔsnə-ti kinlé, 'adi ta-si asi-nə kɔ 'boy-je kí njégangta-je la jipi-je ə indəi nɔɔ njèkun dɔ kuti asgar-je-ti kí budɔgi kadi-é ree kɔ Pol nɔ-si-ti, rəmɔ 'rai titi-nə né kí 'ndigi ndəri gin ta la Pol lé maji kɔɔ koo bè. Ngà jɛ tɔ rəmɔ, j'isi pèrèrè kɔɔ kadi, loki Pol isi ree lé, j'-gangi-é j'tɔl-é kɔgi.»

¹⁶ Ngà loki, ngon la kɔnan Pol-je oo ta la gangi kí d'ɔji kɔɔ gangi-é lé rəmɔ, ɔti ɔw lo-ti la asgar-je, ilə ta lé mbi Pol-ti. ¹⁷ Loki Pol oo ta kin bè lé, ɛ ba kí káre dan njèkun dɔ kuti asgar-je-ti bu idə-é panè: «Basa kin, ɔw kɔ ta madi kɔɔ kidə njèkun dɔ kuti asgar-je kí budɔgi, ən ə ɔw siə rɔ-é-ti.» ¹⁸ Beba njèkun dɔ kuti asgar-je kí bu adi basa lé, ɔti ɔw siə rɔ njèkun dɔ kuti asgar-je-ti kí budɔgi lé, ə idə-é panè: «Pol kí to dangay lé, ba-m ə dɔji-m kadi m'ree kɔ basa kin rɔ-i-ti, kɔɔ ɔw kɔ ta madi kadi ilə mbi-i-ti.» ¹⁹ Beba njèkun dɔ kuti asgar-je kí budɔgi, uwə ji basa lé, ɔr-é adi d'ɔ kɔ kár-dé bá dɔji-é panè: «Ta ri bá ɔw-né kɔɔ kilə mbi-m-ti wa?» ²⁰ Basa lé idə-é panè: «Jipi-je d'adi ta-dé asi-nə kadi 'dɔji-i kadi bore ə adi 'ree kɔ Pol nɔ 'boy-je-ti kí njégangta-je-ti la-dé, toki né kí d'ɔw kɔ sangi kɔɔ koo ta kí njururu dɔ ta-ti liə lé bè. ²¹ Ngà i rəmɔ, kadi 'ndigi sə-dé dɔ-ti al, kɔɔ dow-je kí kɔr-dé à tɔy kɔrɔɔ ya d'ɔji kɔɔ gangi-é. Dow-

††† 23:8 Mat 22:23; Mar 12:18; Luk 20:27 †††

bé-je kinlé, d'adi rɔ-dé ə d'ubi rɔ-dé dɔ-ti kadi n'usoi né al rəm, n'ayi man al ya sar kadi n'tɔli Pol mɔki tá. Dɛ d'isi pèrèrè ngá, rəmá né kɛ 'ngəbi lé, 'ngəbi kadi 'ilə mindi-i adi-dé ya par.»²² Njèkun dɔ kuti asgar-je kɛ budɔgi, ndɔr mbi basa lé panè: Né-je kɛ i 'ree 'ɔr-m poy-é kinlé, 'pa adi dow kɛ rangi oo al. Go-ti, ɛ tubə basa lé, adi-é ɔw.

D'ulə kɛ Pol d'adi Gubərnər Pelisi

²³ Go-ti bəy ngá bá, njèkun dɔ kuti asgar-je kɛ budɔgi lé, ba dow-je joo kɛ 'to njèkun dɔ asgar-je kɛ bu bu idə-dé panè: «Adi asgar-je bujoo rəm, asgar-je kɛ njésində-je kɔrsiri rəm, bá dɛ kɛ njémandangi-je bujoo d'isi pèrèrè, kɔ kadi loki kàdɛ kɛ siri kɛ ndɔɔ asi rəmá d'ɔw bebo Sejure-ti.²⁴ Kadi né kal lə Pol kàrè tò tɔ; kɔ kadi ɔw siə kɛ maji-é ya rɔ Gubərnər Pelisi-ti.»²⁵ Beba njèkun dɔ kuti asgar-je kɛ budɔgi lé, ndàngi mbete adi Gubərnər panè:

²⁶ «Mə Klodi Lisiyasi m'ra-i lapiya i Pelisi kɛ 'to dow kɛ boy.²⁷ Jipi-je d'uwə dingəm kɛ m'ulə siə madi-i kinlé, ə d'ɔw kɔ tɔl-é bá loki m'oo ta-é kɛ ɛ to ngon njèbe kɛ Rɔm lé, m'j rati kɛ asgar-je m'ɔr-é-né ji-dé-ti.²⁸ Loki m'ndigi gə gin né kɛ d'ilə-né ta dɔ-é-ti lé, m'ɔw siə nɔ 'boy-je-ti kɛ njégangta-je lə jipi-je.²⁹ Rəmá m'oo kɛ d'ilə ta dɔ-é-ti kɔ tanaji-je kɛ sɔbi dɔ ndukun lə-dé, bi ɛ ra né madi kɛ tuwə koy əse tuwə dangay al.³⁰ Loki jipi-je d'isi d'ində dɔ-é kadi 'tɔl-é bá m'oo ta-é rəmá, tajinati nɛ ya m'ulə siə madi-i, ə m'adi njékilə ta dɔ-é-ti-je lé 'gə toki dow kɛ d'a saki Pol ta-é-ti lé to i. [Oiyó nɔ.]»

Pol mɛɛ bebo Sejure-ti

³¹ Asgar-je 'təl rɔ-dé go ndukun-ti kɛ d'adi-dé lé, adi ndɔɔ-ndɔɔ nɔɔ ya d'ɔw kɛ Pol njal lo-ti lə asgar-je kɛ bebo Antipatrissi-ti.³² Loki lo aa lé, dɛ 'təl kɛ lo kisi-dé-ti bebo Jorijaləm-ti gogi, ə d'ingə asgar-je kɛ njésində-je kadi d'un ta gaji rəbi lé kɛ Pol.³³ Beba loki 'ree tɛɛ bebo Sejure-ti lé, asgar-je kɛ njésində-je d'adi mbete lé Gubərnər rəm, bá 'tɔji-é Pol lé rəm tɔ.³⁴ ɛ ndó mbete lé oo rəmá, daji panè se Pol lé to dow kɛ dɔnangi-ti kɛ rá wa? Loki oo kɛ Pol to dow kɛ d'oji-é dɔnangi Silisi-ti rəmá panè:³⁵ Njékilə ta dɔ-i-ti-je d'a ree bá m'a koo ta kɛ ta-i-ti bəy. Go-ti, un ndu kadi d'ɔw kɛ Pol panata lə Erodɛ, ə d'ində kəm-dé go-é-ti.

Pol ɔ logangta-ti nɔ Gubərnər Pelisi-ti

24 Ndɔ mɔ go-ti bá, Aniasɛ kɛ to burə dɔ njégugnɛ-je lə Lubə, j bebo Jorijaləm-ti ree bebo Sejure-ti natɛ kɛ dow-je kɛ 'nɔ-je kɛ dan 'ngatɔgi-je-ti lə jipi-je rəm, kɛ njègə pa ta gangi-né dɔ dow-je káre bə, kɛ ri-é lə Tertulusi. Dɛ 'saki Pol nɔ gubərnər Pelisi-ti †.
² Loki 'ba Pol d'adi-é ree lé, Tertulusi un kuti kɔr ta kɔ kilə-né ta dɔ Pol-ti panè: «Kɛ takul-i i Pelisi rəm, kɛ takul

gosi lə-i kɛ 'təl-né gin né-je kɔɔ ta lə maji lə gin dow-je kinlé, bá j'isi-né kɛ lapiya kɛ ɔr njuti-njuti tin.³ I Pelisi, dow kɛ boy nɔ, maji-je lay kɛ i ra lé, lo-je lay ya j'ndigi sə-i dɔ-ti rəm, j'ra-i oiyó dɔ-ti nɔ rəm tɔ.⁴ Kɔ kadi j'uwə-i nangɛ nɔ al lé, m'ra-i kɔgri, kadi kɛ go mɛɛmaji-ti lə-i lé ya, 'yəl mbi-i 'oo-né ta-je kɛ j'a pa gɔji dɛkse bə ya kadi-i kin.⁵ J'gə kɛ dingəm kinlé, toki mɔy kosi kɛ usi mɛɛ be-ti bə. ɛ sulə jipi-je kɛ dɔnangi-ti nɛ lay adi 'gangi-nɔ rəm, ɛ to njèkun dɔ kuti dow-je kɛ to njékɔr rɔ-dé-je kɛ 'ba-dé dow-je kɛ Najareti-ti lé rəm,⁶ bəy bá ɔw mbing ya sangɛ kadi n'təl kəy lə Lubə né kɛ kɔgi kare rəm tɔ. Né kin bá jɛ j'uwə-é-né tin. [Jɛ j'ndigi gangta dɔ-é-ti kɛ go ndukun-ti lə-ji ya,⁷ ngə Lisiyasi kɛ to njèkun dɔ kuti asgar-je kɛ budɔgi bá ree tɛɛ rəmá, ta-é ji-ji-ti kɛ lə njètɔgi-ti kɛ nɔ.⁸ Go-ti, ɛ un ndu adi njékilə ta dɔ Pol-ti kadi 'ree siə nɔ-i-ti nɛ.]^{††} Né-je lay kɛ j'tilə ta-é dɔ-é-ti kinlé, i ya kɛ dɔ-i loki 'a kulə kuti daji-é ta-je rəmá 'a gə maji.»⁹ Jipi-je kàrè d'usi kuti Tertulusi-ti 'panè: Oiyó, gangi-é ya ən.

Pol pa ta dɔ rɔ-é-ti nɔ gubərnər Pelisi-ti

¹⁰ Loki gubərnər ra kəm-é idə-né Pol kadi pa ta lé, Pol un ta panè: «M'gə maji kɛ i lé, 'to njégangta lə gin dow-je kinlé, asi bal-je nɔ ngá, beba m'un-né ta kɛ rɔ ngə kɔ pa dɔ rɔ-m-ti tin.¹¹ Kɔw kɛ m'ɔw bebo Jorijaləm-ti m'ɔsi dɔ-m nangɛ nɔ Lubə-ti lé, tɔy ndɔ dɔgi gidɛ-dé joo al bəy. To né kɛ i ya kàrè, 'a daji koo rəm.¹² Dow káre ya kàrè oo-m mɛɛ kəy-ti lə Lubə əse mɛɛ kəy-kəwnə-je-ti lə jipi-je əse mɛɛ bebo-ti m'ə m'naji ta kɛ dow madi əse m'ə m'sulə dow-je al rəm.¹³ Dow-je kinlé, né kɛ d'a ra kadi tɔji kɛ ta-je kɛ 'tilə dɔ-m-ti kin, to ta kɛ tɔgrɔ-ti ya goto.¹⁴ Né kɛ m'gə kɛ ra né ən: Mə lé m'pole Lubə lə ka-ji-je kɛ rəbi Poyta kɛ Maji kɛ dɛ 'panè to rəbi néndó kɛ ngɔm. Mə m'adi mɛɛ-m né-je lay kɛ tò mɛɛ mbete ndukun-ti lə Lubə rəm, mɛɛ mbete-je-ti lə njépata-je kɛ ta Lubə-ti lé rəm tɔ.¹⁵ M'ində mɛɛ-m dɔ Lubə-ti, toki njéra né kɛ njururu, kɛ njéra né kɛ njururu al d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ titi kɛ njékilə ta dɔ-m-ti-je lé kàrè, d'ində-né mɛɛ-dé dɔ-ti kin bə ya tɔ.¹⁶ Gin-é kin bá ndɔ-je lay ya m'nagi-né rɔ-m kɔ kadi mɛɛ-m uwə-m kɛ ta nɔ Lubə-ti al rəm, bá nɔ dow-je-ti al rəm tɔ.»

¹⁷ ††«M'ra bal-je nɔ rangɛ bá m'təl m'ree, kɔ kadi m'adi né njéndoo-je kɛ dan gin dow-je-ti lə-m rəm, bá kɔ kadi m'adi kɔkare Lubə rəm tɔ.¹⁸ Gangi-é-ti kin bá loki m'tɔl ta nékobe, kɔ kadi m'aa-né rɔ-m lé, ngá bá jipi-je d'oo-m-né mɛɛ kəy-ti lə Lubə, bi kosi dow-je d'ilə-nɔ 'gəə dɔ-m, bá m'sulə-dé-né al ††.¹⁹ Jipi-je kɛ dan-ti-je kɛ dɔnangi Aji-ti kɛ d'oo-m lo ra né-ti kin, bá lé d'a kɔ nɔ-i-ti kɔ kilə ta dɔ-m-ti, toki d'ɔw sə-m kɛ ta madi nɔɔ.²⁰ Lé bə ya kàrè, dɛ kɛ d'ə nɛ kin ya kadi 'pa se loki m'ə nɔ 'boy-je-ti kɛ njégangta-je lə jipi-je lé, se ri

†† Ta-je kɛ tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɛ dɔsɔy kɛ dan-ti-je kɛ 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta grɛki. † †† 24:17-28 ††

kí maji al ə ta-é usi dɔ-m-ti adi d'oo wa? ²¹ †Kadi ta læ kəə kí m'ə dan-dé-ti m'ur kinlé ya je bè tá ɔbi. M'ur kəə lé m'panè: «To ta læ tɔsi kí dow-je kí d'oy d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ, bá 'gangi-né ta dɔ-m-ti nɔ-si-ti tin. ††»

²² Ta kí ɔbi dɔ néndó læ Jeju kinlé, Pelisi gə maji yárá. Beba ɛ ɔr ndɔ ra ta lé, ɔw-né ndɔ kí rangi-ti ə panè: «Loki Lisiyasi kí njékun dɔ kuti asgar-je kí budɔgi à ree, bá m'a ndər gin ta læ-si maji koo bəy» ²³ Go-ti, ɛ un ndu adi njékun dɔ kuti asgar-je kí bu kadi ində kəm-é go Pol-ti rəm, kadi iŋə-é adi ra ndigi-je liə kí 'nɔ-je sɛ-sɛ rəm, bá kadi iŋə dow-je liə kadi 'ree 'ra siə-siə rəm tɔ.

Pelisi ɔji ta kɛ Pol

²⁴ Asi ndɔ sɛ go-ti, Pelisi ree nati kɛ ne-é Drusil kí to jipi, ə ulə kulə ba Pol. Beba loki Pol ree lé, ɛ pa ta kí ɔbi dɔ kadmɛɛ Jeju Kristi adi Pelisi ‡. ²⁵ Ngà loki Pol un ta pa ɔdi-né rɔ né ra kí njururu rəm, ɔdi-né rɔ kore mɛɛ rəm, bá ɔdi-né rɔ ta kí gangi kí à ree rəm lé, Pelisi bəl nɔ adi panè: «Kí ngɔsnè-ti kinlé, ɔw lo læ-i ngá. Loki m'ingə dɔkaglo bá m'a ba-i bəy.» ²⁶ Pelisi ində mɛɛ-é dɔ-ti kí Pol à kadi-n'è là. Né kin bá taá-taá ya adi-é ree adi d'ɔji-né-nɔ ta ta tin. ²⁷ Bè-bè ya bəl joo tɔy rəmə Porkiyusi Pestusi ree ɔr-né tó Pelisi. Pelisi iŋə Pol dangay-ti kɔ nəl-né jipi-je.

Pol ndigi kadi Sejar bá gangta læ-n'è

25 Loki Pestusi ree ra ndɔ mutə dɔnangi-ti kí à kɔ be dɔ-ti lé, ɛ j bebo Sejare-ti ɔw bebo Jorijalɛm-ti. ² Rəmə njékun dɔ njégugnɛ-je læ Lubə kɛ 'boy-je læ jipi-je 'ree 'səki Pol rɔ-é-ti. ³ Dɛ 'dəji-é kɛ nɔ kəm-dé-ti, kadi ra sə-dé maji ə adi 'təl 'ree kɛ Pol bebo Jorijalɛm-ti gogi. Dowbɛ-je kinlé, 'ra go rɔ-dé kadi 'gangi Pol rəbəə 'tɔl-é. ⁴ Beba Pestusi ilə-dé-ti panè: Pol lé, isi dangay-ti bebo Sejare-ti rəm, bá mɔ ya kɛ dɔ-m kàrè nɔy nɔ al, kadi m'təl m'ɔw nɔ nɔ ngá. ⁵ ɛ ilə dɔ-ti bəy panè: «Kadi dow-je kí 'nɔ-je kí dan-si-ti kí d'asi gaki d'ɔw sə-m bebo Sejare-ti, ə kinə dingəm kinlé, ra né madi kí go rəbi-é-ti al nɔ rəmə jè 'səki-é.» ⁶ Pestusi isi bebo Jorijalɛm-ti nɔ adi tɔy ndɔ jinɔy joo əse ndɔ dɔgi al ya təl ɔw bebo Sejare-ti gogi. Loki ɛ ree tɛɛ Sejare-ti lé, lo aa go-ti ya ɔw isi logangta-ti ə un ndu adi d'ɔw 'ree kɛ Pol. ⁷ Loki Pol ree ya rəmə, jipi-je kí d'j bebo Jorijalɛm-ti lé, d'ilə-nɔ 'gəə dɔ-é sipi, ə 'tilə ta-je kí tɔ bəl-bəl nɔ dɔ-é-ti, ya ngà né kí à tɔji kí ta-je læ-dé kin, to ta kí tɔgrɔ-ti lé goto. ⁸ Beba Pol un ta pa dɔ rɔ-é-ti panè: «Mɔ m'ra né kí maji al m'ɔsi-né ndukun læ jipi-je kɛ ta al rəm, m'ra né kí maji al m'ɔsi-né kəy læ Lubə kɛ ta al rəm, m'ra né kí maji al m'ɔsi-né ngar Sejar kɛ ta al rəm tɔ.»

⁹ Pestusi ge kadi n'nəl jipi-je adi ilə Pol-ti panè: «Se i 'ndigi kadi 'təl ɔw bebo Jorijalɛm-ti gogi, kɔ kadi ta kinlé, toki gangi nɔ takəm-m-ti wa?» ¹⁰ Pol ilə-é-ti panè:

«A tò bè al! Mɔ m'ə logangta-ti læ ngar Sejar nè, adi lo kin-ti ya d'a gangta læ-m titi. Ngà kí ɔbi dɔ jipi-je lé, i ya kɛ dɔ-i kàrè 'gə maji kí né kí maji al kí m'ra sə-dé bè ya goto. ¹¹ Kinə, m'ra né madi kí njururu al nɔ əse m'ra né kí asi koy lé, m'a mbatɛ koy al. Ngà kinə ta-je kí dow-je 'tilə dɔ-m-ti kinlé to ta-je kí kare rəmə, dow kí ɔw kɛ tɔgi kadi ilə-m ji-dé-ti goto. Mɔ lé, m'ge kadi ngar Sejar ya gangta læ-m.» ¹² Beba Pestusi ɔji ta kɛ njéra siə kullə-je ə ree idə-é panè: «I ge kadi ngar Sejar bá gangta læ-i lé, 'a kɔw nɔ ngar Sejar-ti nɔ ya tɔ.»

Pol ɔ nɔ Agripa-ti kɛ Berenisi

¹³ Asi ndɔ sɛ go-ti, ngar Agripa-je kɛ Berenisi 'ree bebo Sejare-ti kɔ ra lapiya Pestusi †. ¹⁴ D'isi tin 'ra ndɔ nɔ bəy. Beba Pestusi ɔr go ta-je kí ɔbi dɔ Pol idə ngar panè: «Pelisi iŋə dingəm káre dangay-ti nɔ. ¹⁵ Ə dingəm-é lé, loki m'ɔw bebo Jorijalɛm-ti rəmə, njékun dɔ njégugnɛ-je læ Lubə kɛ 'ngatɔgi-je læ jipi-je 'səki-é, ə 'dəji kadi toki gangi ta dɔ-é-ti. ¹⁶ Ngà mɔ m'ilə-dé-ti m'panè: Kúji ra-é læ dow-je kí Rɔm lé, tò bè al. Dɛ lé, 'a kadi dow kí d'ilə ta dɔ-é-ti dɛ kɛ njékilə ta dɔ-é-ti-je d'isi takəm-nɔ-ti, kɔ kadi dow kí d'ilə ta dɔ-é-ti lé, ingə kəm lo pa-né ta dɔ rɔ-é-ti mɔki bane. ¹⁷ Beba dɛ 'ree sə-m nè nati, ə mɔ m'ɔr ndɔ al, ngà lo aa ya rəmə m'ɔw m'isi logangta-ti ə m'un ndu m'adi 'ree kɛ dingəm lé. ¹⁸ Loki njékilə ta dɔ-é-ti-je 'ree lé, ta kí 'tilə dɔ-é-ti lé, tò bəl nɔ ngay titi kí m'isi m'gir né lé al. ¹⁹ Ngà tanaji-je kí ɔbi dɔ pole Lubə læ-dé dɛ ya rəm, ta-je kí ɔbi dɔ Jeju bòó nɔ boo kí oy bá Pol panè, ɛ isi kəm kin ya par. ²⁰ Mɔ m'gə né kí m'a ra njururu dan tanaji-je-ti kí tanə bè kinlé al. Beba m'dəji Pol m'panè se ɛ ndigi kɔw bebo Jorijalɛm-ti kadi ta liə toki gangi nɔ wa? ²¹ Ngà Pol ndigi kadi ta læ-n'è lé, toki kɔw-né nɔ ngar-ti kí boy. Beba m'ə m'un ndu kadi 'ngəm-é sar kadi m'ulə siə m'adi Sejar.» ²² Go-ti, Agripa idə Pestusi panè: «Dingəm kinlé, mɔ ya kɛ dɔ-m kàrè m'ge koo ta kí ta-é-ti kɛ mbi-m tɔ.» Pestusi ilə Agripa-ti panè: «Bore nè ya 'a koo ta kí ta-é-ti.»

Pestusi ɔr go ta læ Pol idə Agripa

²³ Beba loki lo aa lé, Agripa dɛ kɛ Berenisi 'mɔne mɔne kí tò bəl ya, d'andi-né mɛɛ kəy gangi ta-ti nati kɛ njékun dɔ kuti asgar-je budɔgi, bá kɛ 'boy-je kí mɛɛ bebo Sejare-ti rəm tɔ. Go-ti, Pestusi un ndu adi d'ɔw 'ree kɛ Pol. ²⁴ Ngá bá Pestusi un ta panè: «I ngar Agripa rəm, sɔi lay kí isi sə-ji nè kinlé, ooi dingəm kan, kí kosi jipi-je bəktə lay d'ɔw d'ingə-m bebo Jorijalɛm-ti rəm, bá 'ree d'ingə-m lo-ti kin nè rəm, ya 'tur kɔɔl 'panè kadi-é isi kɛ dɔ-é taá al. ²⁵ Ə kí ɔbi dɔ-m mɔ lé, né káre kí ɛ ra kí asi koy-é ya, mɔ m'oo al. Bè ya ngà, ɛ ya dəji kadi ta læ-n'è toki kɔw-né nɔ Ngar-ti kí boy. Beba mɔ m'ɔji kadi m'ulə siə madi-é. ²⁶ Ngà né kí njururu kí ɔbi

† 24:21 Knj 23:6 †† ‡

††

dɔ-é, kí kadi m'ndàngi mbete-ti m'ulá-né madi ngar kí boy ya m'ingə al. Gin-é kin bá m'adi-é ree-né n̄-si-ti rəm, n̄-i i ngar Agripa-ti ya k̄i tagay bè, kɔɔ kadi go ta-je-ti kí 'a d̄aji-é rəmə jè m'ingə ta madi m'ndàngi.

²⁷ Kɔɔtalə kɔsi kagi dɔ né-je-ti kí 'tilə ta-é dɔ dangay-ti al ya rəmə kulə siə bebo Rɔm-ti lé, m̄ə m'oo kí né mbá bè.»

Pol ɔr ta liə n̄ ngar Agripa-ti

26 Agripa idə Pol panè: «Tarəbi tò tagi kadi 'pa ta dɔ rɔ-i-ti.» Beba Pol ɔy ji-é kí taá ə pa ta dɔ rɔ-é-ti panè: ² «I ngar Agripa, m'ɔw k̄i rɔnəl n̄ə, kadi bone m'ə n̄-i-ti m'pa ta dɔ rɔ-m-ti, dɔ né-je-ti kí jipi-je 'tilə ta-é dɔ-m-ti kin. ³ Jipi-je lé, nékobe-je lə-dé lay rəm, né-je lay kí 'naji-n̄ə ta dɔ-ti dɔ-ti kàrè, i gə maji n̄ə rəm tɔ. Beba kɔgri ya, m'd̄aji-i kadi 'yəl mbi-i oo-né ta lə-m, k̄i m̄ə kí kilə dɔ madi-é-ti p̄j ya. ⁴ Basa-m-ti n̄u ya, panjiyə-m kí dan gin dow-je-ti lə-m lé, jipi-je lay ya 'gə maji; ba kisi-m m̄ə bebo Jorijaləm-ti, lo kulə gin-é-ti n̄u ya sar bone kin kàrè 'gə maji rəm tɔ. ⁵ †To kí m'to kí káre dan kuti dow-je-ti kí 'ba-dé Parisi-je kí 'to njéra ta lə pole Lubə lə-ji kadi ngə n̄ə kinlé, jipi-je lay ya 'gə maji low n̄u rəm, d̄ə ya kàrè toki 'ndigi lé, d'a pa kadi-si ooi rəm tɔ ††. ⁶ Kunmindí kí Lubə un adi ka-ji-je, ə m'ində m̄ə-m dɔ-ti m'panè né-é à ra né lé, ɛ bá təl gin k̄ə-m logangta-ti ngɔsnè tin. ⁷ Kunmindí kinlé, gin kɔji lə-ji kí d̄əgi gidí-é joo kí 'pole Lubə d'ingə ta-é al, ya ndɔɔ-je k̄i kada-je kinlé, d'ində m̄ə-dé dɔ-ti tɔ. I ngar, to ta lə nékində m̄ə dɔ-ti kinlé, bá jipi-je 'tilə-né ta-je dɔ-m-ti tin. ⁸ Kɔɔbi bo! S̄əi lé, ta lə tɔsi kí Lubə à kadi dow-je kí d'oy 'tɔsi ndəl d'ində lo t̄əj lé, kɔɔ ri bá adi to ta kí kare wa? ⁹ †Kí sɔbi dɔ-m lé, m̄ə ya k̄i dɔ-m kàrè ndɔki m'ɔw k̄i Jeju kí Najaretí-ti lé k̄i t̄əgi-m lay ya tɔ. ¹⁰ Ɛ bá to né kí m'ra m̄ə bebo Jorijaləm-ti, adi dow-je n̄ə dan d̄ə-ti kí 'to njékaa njay-je lé, m̄ə ya m'ungi-dé dangay-ti. To njékun dɔ njégugnè-je lə Lubə ya, bá d'adi-m t̄əgi m'ra-né né-je kinlé rəm, loki tò kadi 'tɔl njékad̄m̄ə-je kàrè, m'ilə ta-m titi rəm tɔ. ¹¹ D̄ə lé, taá-taá ya m'ɔw m̄ə k̄əy k̄əwn̄ə-je-ti lə jipi-je m'adi-dé k̄j rəm, m'ində t̄əgi dɔ-dé-ti kadi 'pa takɔbi dɔ ta-ti lə Jeju, bá m̄ə wɔngi-ti lə-m kí ra-m dɔ-dé-ti al dɔ maji kinlé, m'ɔw njal m̄ə bebo-je-ti kí dɔ be mba-ti ya m'ulə kəm-dé ndoo b̄əy.»

Pol ɔr poy kad̄m̄ə liə

Knj 9:1-30; 22:1-21

¹² Kɔɔ né-je kinlé ya njékun dɔ njégugnè-je lə Lubə d'adi-m tarəbi, ə d'adi-m t̄əgi rəm, adi m'ɔw dɔ-m kí bebo Damasi-ti. ¹³ I ngar Agripa, à to ta kí kàd̄i à k̄ə jam dɔ be-ti je bè ngá, loki m'ɔw dɔ rəbi-ti ya b̄əy rəmə, m'oo londógi kí ndógi t̄əy kàd̄i ya j̄ d̄ɔr̄ə-ti ree gəə dɔ-ji sipi k̄i dow-je kí d'ɔw sə-m. ¹⁴ Ɔ lay ya j'tusi nangi ə m'oo ndi dow pa sə-m ta k̄i ta Əbrə panè: «Sol, Sol, kɔɔ

ri bá 'ulə kəm-m ndoo bè wa?» Nékatí kí 'tɔsi-né kuti-i lé, toki i 'njirə kuti-i kí gogi-gogi ə à kusi rɔ-i-ti palangi ya tɔ. ¹⁵ Beba m'ilə-é-ti m'panè: I 'to n̄ə wa, 'Babe? 'Babe ilə-m-ti panè: «To m̄ə Jeju kí 'isi 'ulə kəm-m ndoo lé ya. ¹⁶ Ngà 'ubə nangi j̄ 'ə dɔ nja-i-ti taá. Yən, m't̄əj sə-i k̄əy kɔɔ kində-i kadi 'to ngonnjékullə lə-m. Né-je kí 'oo k̄i kəm-i ngá kin rəm, ɛ kí m'a t̄əj sə-i k̄əy kɔɔ kadi 'oo b̄əy kinlé, i bá 'a to njékɔr go-é kadi dow-je d'oo. ¹⁷ M'a taa-i kilə-i taá ji gin dow-je-ti kin rəm, ji gin dow-je-ti kí 'to jipi-je al kí m'a kulə-i rɔ-dé-ti kin, ¹⁸ kɔɔ kadi 'ɔw 't̄əj kəm-dé kadi 't̄əj k̄əgi londul-ti ə d'ɔw lo-ti kí ndógi rəm, kadi 't̄əj k̄əgi gin t̄əgi-ti lə Sat̄ə ə d'ɔw gin t̄əgi-ti lə Lubə rəm, kɔɔ kadi loki d'adi-m m̄ə-dé rəmə, Lubə ingə go majal-je lə-dé k̄əgi adi-dé rəm, bá kɔɔ kadi d'ingə-né nékugə d̄əji nati k̄i dow-je kí Lubə ɔr-dé ində-dé tagay kin rəm tɔ.»

¹⁹ «I ngar Agripa, né kin bá, m'təl-né rɔ-m go né-ti kí d̄ɔr̄ə-ti kí ra-m toki n̄i bè kin tin.» ²⁰ ††Ngà m̄ə lé, m'ilə mb̄ə Poyta kí Maji m'adi dow-je kí bebo Damasi-ti ya kete, bá d̄ə kí bebo Jorijaləm-ti, k̄i d̄ə kí d̄əngi Jude-ti rəm, bá m'adi d̄ə kí 'to jipi-je al m'panè: Kadi d'ingə panjiyə-dé-je kí maji al k̄əgi ə 'ree rɔ Lubə-ti rəm, kadi kullə ra-dé tuwə kullə ra dow-je kí d'ingə panjiyə-dé-je kí maji al k̄əgi bane. ††²¹ Né kin bá jipi-je 'tət̄i-m-né d'uwə-m m̄ə k̄əy-ti lə Lubə ya ə 'sanḡi kadi 'tɔl-m-né lé tin. ²² Ngà Lubə ngəm-m sar m̄ə ndɔ-ti kin, adi m̄ə m'pa ta liə madi ngan dow-je k̄i dow-je kí boy tin. M'pa ta m'adi tɔɔ ur rangi al, ngà to né-je kí Moiyiji-je k̄i njé-pata-je kí ta Lubə-ti 'pa 'panè à ra né lé, ya bá m'pa, ²³ ††adi to ta lə Kristi kí à kingə k̄j rəm, bá ɛ ya à to dow kí d̄əsay kí à tɔsi ndəl kində lo t̄əj ə à kilə mb̄ə londógi kí sɔbi dɔ kaji kadi jipi-je rəm, kadi gin dow-je kí 'to jipi-je al rəm lé †††.

Pol idə Agripa kadi adi m̄ə-é Jeju

²⁴ Pol ɔr go né-je kinlé bè, pa-né ta dɔ rɔ-é-ti ya rəmə Pestusi pa ta k̄i ndi-é kí boy panè: «Pol, i lé dɔ-i maji al wa! Né-gə lə-i kí n̄ə lé, ra-i adi dɔ-i tò dan̄ə al wa!» ²⁵ Ngà Pol ilə-é-ti panè: «Kay! Pestusi dow kí boy! Dɔ-m maji al al! To ta-je kí tɔgrɔ-ti rəm, ta-je kí kəm kaa njay-njay ya bá m'pa tin. ²⁶ Ngar Agripa d̄əji ta dɔ né-je-ti kinlé, oo maji. Né kin bá m'pa-né m'adi-é k̄i m̄ə-m kí nda k̄əy tin. M'gə maji, kí né-je kí ra né kinlé, ɛ káre kí lo-é à kiyə Agripa ya goto, kɔɔtalə to né-je kí ra né lo b̄əy rɔ-ti al. ²⁷ Ngar Agripa, i adi m̄ə-i ta-je kí njé-pata-je kí ta Lubə-ti 'pa lé ya al wa? M'gə toki i adi m̄ə-i ta-je lə-dé ya!» ²⁸ Agripa idə Pol panè: «N̄əy nd̄ə bè kadi uwə-m k̄i ta kadi m'təl njékun go Kristi lé ya!» ²⁹ Beba Pol ilə-é-ti panè: «Lé n̄əy nd̄ə bè əse n̄əy n̄ə kàrè, m̄ə m'isi m'pa ta k̄i Lubə kadi i par al, ngà kadi dow-je lay kí d'isi d'oo ta lə-m bone kin ya 'təl titi-n̄ə kí m̄ə m'isi-né kin bè. Ngà sil-je kin ya par ə kadi labi mbó-si al!»

† 26:5 Knj 23:6; Plp 3:5 †† † 26:9 Knj 8:3; 22:4,5

†† 26:20 Knj 9:20,28,29 †† †† 26:23 1Kɔ 15:20 †††

³⁰ Ngar Agripa rəm, gubərnər Pestusi rəm, Berenisi rəm, bá dɛ kɛ d'isi sɛ-dé lé d'j taá. ³¹ Beba loki d'isi d'ɔr rɔ-dé kɛ rangi lé, 'pa-nɔ ta 'panè: «Dingəm kinlé, né káre ya kɛ ɛ ra kɛ asi koy əse asi dangay ya goto.» ³² Go-ti, Agripa idə Pestusi panè: «Dingəm kinlé, to dɛji kɛ ɛ ya dɛji kadi ta lə-n'è ɔw nɔ Sejar-ti ngá kin al lé, lé à toki kilə-é taá kɛ kilə ya bə.»

D'ulə kɛ Pol mɛɛ bebo Rɔm-ti

2Kɔ 11:25-26

27 Loki d'un ndu kadi j'al mɛɛ bato-ti j'ɔw dɔnangi Itali-ti lé, d'ulə Pol kɛ dangay-je kɛ dan-ti-je ji dingəm-ti kɛ 'ba-é Juliyusi kɛ to njèkun dɔ kuti asgar-je kɛ bu, kɛ 'to «asgar-je lə Ogusti.» ² Bato káre kɛ mɛɛ bebo Adramiti kɛ to kadi à kun kɛ kàdɛ kɔngi-kɔngi kɛ dɔnangi Aji-ti, bá j'al mɛɛ-é-ti j'ɔw. Aristarki kɛ to dow kɛ mɛɛ bebo Tesalonik-ti, dɔnangi Maseduwan-ti ɔw sɛ-ji nati. ³ Lo aa go-ti, loki j'uwə nangi ndɛ bebo Sidɔ-ti lé, Juliyusi kɛ to njèra maji kɛ Pol Pol lé, iɔ tarəbi adi-é ɔw rɔ nam-é-je-ti kadi 'ra siə. ⁴ Loki j'j lo-é-ti nɔɔ lé, j'un kɛ kàdɛ kɔngi kɛ dɔnangi Siprə-ti kɛ to dan ba-ti, kɔ yál ulə tilə kəm-ji. ⁵ Loki j'ində babo kɛ to ngɔsi kɛ dɔnangi Silisi kɛ dɔnangi Pampili j'gangi lé, j'ree tɛɛ bebo Mira, dɔnangi Lisi-ti. ⁶ Lo-é-ti nɔɔ, njèkun dɔ kuti asgar-je kɛ bu lé, ingə bato káre kɛ bebo Alegjandri-ti kɛ isi ɔw dɔnangi Itali-ti rəmə, adi j'al mɛɛ-é-ti. ⁷ Ndɔ nɔɔ ya bato lé, ɔy ngɔdi lɔw al, adi j'ingə kɔ nɔɔ, bá j'tɛɛ ngɔsi kɛ bebo Nidi. Ngà yál ɔgi-ji kɔw kəm-ji kɛ kete, beba j'e j'al kɛ kàdɛ kɔngi dɔnangi Kreti-ti, j'ɔw kɛ Salmone. ⁸ Ngà sɛ-ji nɔɔ, bá j'ree kɛ kàdɛ kɔngi sar j'ree j'tɛɛ lo-ti kɛ 'ba-é «lo kɔ bato-je kɛ to lo kɛ kuré» kɛ to ngɔsi kɛ bebo Laje.

⁹ Dɔkaglo dɛə dɔ-ji-ti tin asi ta-ti rəm, bá ndɔ kɔgi rɔ nékuso kɛ man kɔy lə jipɔ-je, kɔ kadi Lubə iɔnə-né go majal lə-dé kɔgi lé tɔy rəm, adi lo kadi bato ɔy dan ba-ti kàrè təl ndɔji ta nɔɔ rəm tɔ. ¹⁰ Né kin bá Pol ndɛji-dé-né kete panè: «Kamə-je, mɔ m'oo kɛ kɔw mba lə-ji kinlé, à to bato kin par bá à tuji al rəm, à to né-je kɛ mɛɛ-é-ti par al rəm, ngà jɛi dow-je ya kàrè j'a kɛ kingəi tuji titi.» ¹¹ Ngà njèkun dɔ asgar-je kɛ bu lé, ta lə njèkuwə ngɔw bato lé rəm, ta lə 'ba njèbato bá uwə mɛɛ-é nɔɔ, tɔy ta-je lə Pol. ¹² Rəm ta lə maji kɛ lo kɔ bato-je kin maji kisi-ti nɔy kul-ti al lé, dow-je kɛ nɔɔ 'ndigi kadi toki kɔw kete, ə kinə lo-é to rəmə, toki kɔw tɛɛ Penisi, lo kɔ bato-je-ti, dɔnangi Kreti-ti ngá tá-je toki kuwə lo kisi-ti kadi nɔy kul dɛə-né. Lo kɔ bato-je kinlé, to mbunə lo-ti kɛ bəə kɛ lo kur kàdɛ.

Yálbo ulə dɔ ba-ti

¹³ Loki yál kɛ tɔgi-é nɔɔ al, j kɛ bəə bə ulə dan pèèè rəmə, dɛ 'gir kɛ kɔjra lə-dé à kusi kɔdi. Beba d'un ngɔw là kuwə bato nangi dan man-ti, d'ilə mɛɛ bato-ti, ə d'un kɛ kàdɛ kɔngi dɔnangi Kreti-ti ngɔsi-ngɔsi d'ɔw.

¹⁴ Ngà sɛ go-ti ya rəmə, yálbo kɛ 'ba-é Ərakilɔ, j kɛ dɔ-

nangi Kreti-ti kɛ to dan ba-ti ulə mbj-mbj ree dɔ-ji-ti. ¹⁵ Yál kinlé, un bato dɔ-é-ti, adi lo kadi bato tɔ dan-ti lé goto, rəmə j'e j'ingə rɔ-ji yaki j'adi ɔw sɛ-ji kɛ nɔɔ bin ya par ngá. ¹⁶ Beba j'ɔw j'tɛɛ kəl lo-ti kɛ bəə kàdɛ ngon dɔnangi-ti kɛ 'ba-é Koda kɛ to lo kɛ dan ba-ti. Lo kinlé, bá taá yál dɔ-ji-ti, ngà rəmə j'ra lo ra-é-ti bə bá j'uwə ngon to kɛ 'tɔ-é kuti bato-ti lé †. ¹⁷ Loki d'un ngon to kɛ kuti bato-ti lé d'ində mɛɛ-é-ti rəmə, d'ɔy kulə-je 'bindi-né bato lé bindi-bindi. Dɛ 'bəl kadi bato j'ɔw ɔsi-ji dɔ nanga-ti, lo-ti kɛ 'ba-é Sirti, adi 'tuti takubi kɛ taá kɛ njèkadɛ bato ɔy ngɔdi nɔɔ lé, d'ilə mɛɛ bato-ti. Beba bato lé ɔw sɛ-ji kɛ nɔɔ bə ya par ngá. ¹⁸ Yál lé, ulə dɔ-ji-ti kɛ tɔgi-é bə-bə ya sar lo aa-né rəmə, dɛ d'ɔy né-je kɛ 'nɔ-je kɛ to mɛɛ bato-ti lé, d'ungi kɔgi dan babo-ti, ¹⁹ rəm ndɔ kɛ njèkungi-ti mutə lé, dɛ ya d'ɔy né-je kɛ bato-ti kɛ ji-dé 'tilə mani. ²⁰ Ndɔ nɔɔ ya kəm-ji oo kàdɛ al rəm, oo kər-wɛ-je al rəm. Yál lé, ulə kɛ tɔgi-é nɔɔ ya par-par, adi dow kɛ gir mɛɛ-é-ti panè j'a kaji ya goto.

²¹ Dow-je kɛ mɛɛ bato-ti lé, d'uso né al ya ndɔ nɔɔ. Beba Pol j'ɔ taá dan-dé-ti idə-dé panè: «Kamə-je, lé toki 'təli rɔ-si go takɔji-ti lə-m, adi j'isi Kreti-ti, rəmə lé ko-ji à tɔ bə al rəm, bá a kungi né-je kɔgi bə al rəm tɔ. ²² Ngà kɛ ngɔsnè-ti kinlé, m'ulə dingəm mɛɛ-si-ti kadi uwəi rɔ-si ngá. Kdɔtalə dow káre ya kàrè à koy dan-si-ti al. Ngà bato lé ya kɛ kár-é bá à tuji. ²³ Lubə lə-m kɛ m'isi m'pole lé, malayka liə káre ree rɔ-m-ti ndɔw nɛ, ²⁴ idə-m panè: "Pol, 'oo bə, né káre ya kàrè 'bəl al, 'a kɔw tɛɛ lo gangta-ti nɔɔ ngar Sejar-ti ya, rəm bá Lubə à ngəm dow-je lay kɛ d'isi sɛ-i mɛɛ bato-ti lé rəm tɔ." ²⁵ Beba kamə-je, uwəi rɔ-si ngá. Mɔ m'adi mɛɛ-m Lubə, Lubə à tɛɛ sɛ-ji titi kɛ malayka pa-né adi-m lé ya. ²⁶ Ngà kɔsi bá j'a kɔwi kɔsi dɔ-ji dɔnangi-ti madi kɛ to dan ba-ti.»

²⁷ To ndɔ dɔgi gidi-é sɔ bone ngá ə yál ɔsi-ji yó-je kɛ nɛ-je par-par dan babo-ti kɛ 'ba-é Adiriyatikɛ, rəmə dan lo bapɛ lé, njérakullə-je kɛ mɛɛ bato-ti lé, 'gir kɛ j'ɔ ngɔsi kɛ dɔnangi madi. ²⁸ Loki d'un né mbɔji ku lə man d'ilə mani kɔ koo rəmə, ɔw nangi asi njiyə kɛ dow à njiyə nja-é kɔrmutə gidi-é siri. D'ɔw kete əbi ndɛ lé, 'təl d'ilə né lé ya bəy rəmə, ɔw nangi asi njiyə kɛ dow à njiyə nja-é kɔrjoo gidi-é jinəy joo. ²⁹ 'Bəl kadi bato ɔw dar rɔ-é ər-ti kɛ boy nɔɔ kɛ dan ba-ti, beba ngɔwla kuwə bato nangi dan man-ti lé, d'ungi sɔ kuti-é-ti gogɛ dan man-ti, ə 'ndingə kadi lo aa kalangi.³⁰ Ngà njérakullə mɛɛ bato-ti lé, 'sangi rəbi kɔy-nɔ kinə bato lé, adi d'un ngon to kɛ mɛɛ bato-ti lé, d'ilə dan babo-ti, rəmə 'ra rɔ-dé titi-nɔ né kɛ d'ɔw kɛ kɔy ngɔwla kuwə bato nangi kɛ to kete nɔ-é-ti, kɔ kungi mani bə. ³¹ Beba Pol idə njèkun dɔ kuti asgar-je kɛ bu kɛ ndɛgi asgar-je panè: «Kinə dow-je kin d'isi sɛ-si mɛɛ bato-ti kin al lé, dow káre kɛ dan-si-ti kɛ à kaji ya goto.» ³² Beba asgar-je 'tijə kulə ngon to lé 'gangi ə d'ingə d'adi ɔw.

† 'Tɔ tɔ-je kuti bato-je-ti kɔ kadi kinə né ra bato rəmə-je d'al mɛɛ-é-ti d'aji rɔ-dé.

³³ Kete bá kadi lo aa lé, Pol ulə dingəm mee dow-je-ti lay ya kadi d'uso né. E panè: «Bone to ndɔ dɔgi gidi-é sɔ ngá kí mee-si ɔ kákáké rəm, usoi né al rəm. ³⁴ Beba kí ngɔsnè-ti kinlé, m'dəji-si kí ta kɔ-m-ti kadi usoi né. Nékuso lé, à ra kadi isi kɔ dɔ-si taá. Dow kí dan-si-ti kí bəl dɔ-é káre à kɔr kusi kɔgi ya goto.» ³⁵ Loki Pol pa ta-je kin bè lay rəmə, un mbə ra oiyo Lubə dɔ-ti takəm-dé-ti lay, ə uwə gangi uso. ³⁶ Bè ngá bá, dɛ lay ya d'uwə rɔ-dé ngə d'uso né tɔ. ³⁷ Jɛ lay kí j'isi mee bato-ti lé, jɛ bujoo kɔ kɔrsiri gidi-é məkɛ. ³⁸ Loki d'uso né asi-dé lé, d'ɔy gemɛ kí mee bato-ti lé, d'ungi dan babo-ti adi bato lé, ɔle pəl.

Pungum man ində Bato tətɔ njuki-njuki

³⁹ Loki lo aa rəmə, njérakullə mee bato-ti lé, 'gə lo al. Ngə tɔɔ man kí ɔw tɛɛ ngangɔ ba-ti par ə d'oo, ə 'ndigi kadi kinə lo-é à tɔ rəmə, tokɔ kɔw kɔ bato lé, jan-jan titi. ⁴⁰ Beba dɛ 'tuti ngɔwla-je kí d'uwə-né bato nangɔ lé d'ingə dan babo-ti ə 'tuti kulə tɔ ngɔw bato lé, bəy ngá bá d'un takubi kí njətaə yəl dɔ bato-ti kí tɔ kuti-é-ti gogi lé 'tɔ taá ə d'ɔw ki dɔ nangra-ti lé. ⁴¹ Ngə bato lé, ree dar nangra kí lo kingə-nə-ti lə man-je joo adi nɔ bato lé dubi-ti jigɔ-jigɔ, adi lo kɔti kete goto. Rəmə tɔgi pungum man ya ində kuti bato lé adi tətɔ njuki-njuki. ⁴² Asgar-je d'adi ta-dé asi-nə kadi n'tɔli dangay-je lay nè dow káre dan-dé-ti à kɔ kusi mani kale kəy kɔw. ⁴³ Ngə njəkun dɔ kuti asgar-je kí bu ndigi kaji Pol, adi ɔgi-dé ra né kí d'ɔji kinlé. E un ndu kadi dɛ lay kí 'gə kale man, d'ungi-nə mani kete, ə d'ale 'tɛɛ ndaa-ti dɔ nangɔ-ti. ⁴⁴ Ə kadi ndəgi-dé-je 'tiŋə kàdɔ kagi-je-ti kí tati-je, kɔ kàdɔ gaji bato-ti lé, kɔ tɛɛ-né ndaa-ti tɔ. Gangi-é kin ya dow-je lay 'tɛɛ-né ndaa-ti bi né madi ra-dé al.

Pol isi dɔnangɔ Malti-ti kí tɔ dan ba-ti

28 Loki j'tɛɛ ta yo-ti ngá rəmə, dow-je d'idə-ji kí dɔnangɔ kí tɔ dan man-ti lo kí j'ə-ti kinlé ri-é lə Malti. ² Dow-je kí dɔnangɔ-é-ti kinlé, 'ra sə-ji maji ra kí gə-é goto. Dɛ 'ra pər diki-diki ə 'ba-ji ta-ti d'adi j'ndibi, kɔ ndi isi ədi rəm, bá kul kàrè ɔ nɔ rəm tɔ. ³ Loki Pol saa ngəngrə ungi dan pər-ti rəmə, kunji pər ra adi li pi tɛɛ-ti tiŋə ji-é-ti. ⁴ Loki dow mee be-je kí dɔnangɔ-ti kin, d'oo kí li lé, tiŋə ji Pol-ti rəmə, 'pa ta dan-dé-ti 'panè: «Tɔgrɔ-ti, dingəm kinlé, to njètɔl dow-je. Né kin é tɛɛ-né ta yo-ti dan babo-ti ya kàrè, Lubə kí njəra né kí nju-ruru ndigi kadi-é isi-né kɔ dɔ-é taá al tin.» ⁵ Ngə Pol tusi li lé ilə-é dan pər-ti, ə rɔ-é kàrè dɔ-é njam al rəm. ⁶ Dow-je lé, d'ə 'ngəbi kadi rɔ Pol tii əse kadi usi briki ya oy tajinati nè. Ngə loki 'ngəbi tó-dé uu nɔ ya d'oo kí né madi tɔ gay rɔ Pol-ti al lé, 'təl 'pa ta kí rangɔ 'panè: Dingəm kan to magi. †

†

⁷ Dow kí boy kí dɔnangɔ-ti kí tɔ dan ba-ti kinlé, kəy liə tɔ mbɔ lo-ti kinlé nɔɔ ə ri-é lə Publiyusi. E uwə-ji kí rɔ-é-ti maji nɔ rəm, bá adi-ji kəy j'tò-né ndɔ mutə rəm tɔ. ⁸ Bɔbi Publiyusi tɔ mɔy nangɔ. 'Ningə ində-é adi rɔ-é tungə pil-pil rəm, bá ndəngɔ məsi rəm tɔ. Pol ɔw kəy go-é-ti, pa ta kɔ Lubə kɔ ta liə, ində ji-é dɔ-é-ti adi ingə lapiya. ⁹ Go-ti, njémɔy-je kí rangɔ kí d'isi dɔnangɔ-ti kin kí tɔ dan ba-ti lé, kàrè 'ree d'ingə Pol, ə d'ingə lapiya ya tɔ. ¹⁰ Dow-je d'un ta-ji nɔ lo-é-ti nɔ rəm, bá loki ndɔ asi kadi j'ɔw ngá kàrè, dɛ d'adi-ji né-je kí j'ɔw ndoo-é rəm tɔ.

Pol ree mee be-ti kí Rɔm

Rɔm 1:9-15

¹¹ Go nɔy-ti kí mutə lé, jɛ j'al mee bato-ti madi kí Alegjandri-ti kí ri-é lə «Magi ndungə-je» kí nɔy kul gangɔ dɔ-é-ti dɔnangɔ Malti-ti kí tɔ dɔnangɔ kí tɔ dan ba-ti lé. ¹² Jɛ j'ɔw j'tɛɛ mee bebo Sirakusi-ti bá j'uwə nangɔ titi asi ndɔ mutə bè. ¹³ J'un rəbi kɔ kàdɔ kɔngi-kɔngi j'ree mee bebo Regio-ti. Lo aa go-ti, yəlbo ulə asi ndɔ joo rəmə, j'tɛɛ mee bebo Pujol-ti. ¹⁴ Mee bebo-ti kinlé, jɛ j'ingə njəkadmɛɛ-je ə d'uwə-ji mba ə 'ra kɔgri kadi j'isi rɔ-dé-ti ndɔ siri. Beba jɛ j'ilə dɔ-ji j'ɔw-né ki mee bebo Rɔm-ti. ¹⁵ Loki njəkadmɛɛ-je kí bebo Rɔm-ti d'oo poy-ji lé, 'tilə kəm-ji sar 'tɛɛ lo suki-ti kí bebo Apiyusi-ti rəm, bá kəy tɔ mba-je-ti kí tɔ ta-nə-ti mutə kin rəm tɔ. Loki Pol oo-dé lé, ɛ ra oiyo Lubə rəm, bá rɔ-é ngə rəm tɔ. ¹⁶ Loki j'ree tɛɛ mee bebo Rɔm-ti lé, njəkun dɔ kuti asgar-je kí bu iŋə dangay-je kí lay ji gɔrɔ-ti káre, ngə Pol bá d'ingə-é d'adi tɔ kəy liə gay ə d'adi asgar káre ində kəm-é go-é-ti tɔ.

Pol ndó ta lə Lubə mee bebo Rɔm-ti

¹⁷ Ndɔ mutə go-ti, Pol ba 'boy-je lə jipi-je rɔ-é-ti mee bebo Rɔm-ti. Loki dɛ 'kəw-nə lé, Pol idə-dé panè: «Ngankɔ-m-je, m'oo né káre kí m'ra m'ɔsi-né ta gin dow-je lə-m al rəm, bá m'ɔsi-né ta nékobe-je lə ka-ji-je al rəm, ya rəmə d'uwə-m dangay-ti mee bebo Jori-jaləm-ti, ə d'ilə-m ji dow-je-ti kí Rɔm. ¹⁸ Beba loki 'ndər gin ta lə-m lé, 'ndigi kilə-m taá, kɔdɔtalə d'ingə ta madi kí asi kadi 'gangɔ-né ta koy dɔ-m-ti al. ¹⁹ ††Ngə loki jipi-je 'ndigi al lé, mɔ m'dəji kadi Sejar bá gangta lə-m, bi m'gɔr mee-m-ti kɔ kilə ta dɔ gin dow-je-ti lə-m al †. ²⁰ Gin-é kin bá m'dəji kadi m'oo-si-né rəm, bá kadi m'pa-né sə-si ta rəm tin. Mɔ lé, to ta lə nékində mee dɔ-ti lə-ji jəi Israyel-je bá d'ilə-m-né sil tin.» ²¹ Dɛ d'ilə-é-ti panè: «Jɛ j'ingə mbete kí dɔ-i-ti káre kí j' dɔnangɔ Jude-ti al rəm, bá ngonkɔ-ji káre ya kàrè ree ɔr-ji poyta lə-i adi j'oo al rəm tɔ. ²² Ngə jɛ j'ndigi kadi i ya 'pa ta kí mee-i-ti adi j'oo. Kɔdɔtalə néndó kí i un go-é lé, lo-je lay ya dow-je d'ɔsi ngərəngi.»

†† 28:19 Knj 25:11 †

²³ Dę d'ɔr ndɔ d'adi Pol, adi dow-je ɲa ya 'ree d'ingə-é lo kisi-é-ti. Beba ę ɔr-dé gin ta-je kí sɔbi dɔ kɔbe lə Lubə. Pol sangi kadi n'uwə-dé kɔ ta sɔbi dɔ Jeju, adi ulə gin-é dɔ ndukun-je-ti lə Moiyiji rəm, dɔ mbete-je-ti lə njépata-je kí ta Lubə-ti bá pa-né sə-dé ta. Pol ɔr gin ta lé, kí ndɔge ya sar losɔɔ pee. ²⁴ Dę kí ɲa-je d'adi męę-dé ta-je lə Pol, ngà dę kí dan-ti-je 'mbati kadi męę-dé tɔ. ²⁵ Loki ta-dé asi-ɲa al bá d'isi 'sane-ɲa lé, Pol idə-dé ta kin ya par panè: «Ta kí Ndil kí aa njay adi Ejay kí njè-pata kí ta Lubə-ti pa adi ka-ji-je lé, to ta kí tɔgrɔti ya. Ndil kí aa njay panè:

²⁶ "ɔw idə gin dow-je kin:

D'a koo ta maji ya ngà d'a 'gə męę-é al,

D'a koo lo maji ya ngà d'a koo né al,

²⁷ Ooi, gin dow-je kanlé, 'to njémeęga-je,

'Tɔsi mbi-dé kə-kə 'tɔɔ, nè mbi-dé à kɔ koo ta rəm, nè d'a kɔ gə né;

'Nibi kəm-dé jibi-jibi, nè kəm-dé à kɔ koo lo rəm,

Nè mbi-dé à kɔ koo ta rəm, nè d'a kɔ gə né,

Rəmə d'a kɔ kiɲə panjiyə-dé-je kí maji al kɔgi kadi m'ɔ m'aji-dé †."»

²⁸ Pol təl panè, kadi 'gəi maji, Lubə ulə kɔ ta kaji kinlé ki rɔ dow-je-ti kí 'to jipi-je al, ə dę 'taa kalangi.

²⁹ [Loki Pol pa ta kin bè lé, jipi-je d'ɔ 'naji-ɲa ta ɲa taá-taá d'ɔw-né.] ^{††30} Pol uwə kəy ɲay isi-ti bal joo. Dow-je lay kí 'ree d'oo-é lé, ę uwə-dé ki rɔ-é-ti. ³¹ Pol ndó dow-je ta kí sɔbi dɔ kɔbe lə Lubə rəm, ndó dow-je ta lə 'Babe Jeju Kristi kɔ męę nda kəy, bi né madi kí ɔgi-é lo-é goto.

† †† *Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto męę mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɔ ji-dé kɔ ta grɔki.*

Ròm-je

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí Pol ndàngi adi Ròm-je

Njèkɔwkuɔlə Pol ndàngi mbete kin adi njékadi mɛɛ-dé Jeju Kristi kí d'isi bebo Ròm-ti. Ɛ pa sà-dé ta kí sɔbi dɔ néndó-je-ti kí boy nɔ-nɔ titi ta kí sɔbi dɔ kadmɛɛ je bè kin ya kete mɔki rəm, néndó kí sɔbi dɔ dow-je lay kí d'a koy kɔɔtalə ra kí 'ra majal d'ɔsi-né ta Lubə rəm, néndó kí sɔbi dɔ tɔji kí Lubə tɔji ramaji liə mɛɛ kɔr-ti kí ɔr ta dɔ dow-je-ti kí d'adi mɛɛ-dé Jeju Kristi kí ingə kɔ tó-dé-ti dɔ kagdəsi-ti rəm, néndó kí sɔbi dɔ ndukun lə jipi-je kí tɔji dow-je majal lə-dé rəm, néndó kí sɔbi dɔ néra kí njururu lə Lubə rəm, néndó kí sɔbi dɔ kadmɛɛ kí ɛ bá aji-dé bi təl rɔ go ndukun-ti al rəm, néndó kí sɔbi dɔ Lubə kí adi Ndil-é kí aa njay isi mɛɛ njékadmɛɛ-ti kí rá-rá kin rəm; Ndil kí aa njay kinlé ra sà-dé kaglo kisi kɔ dɔ taá-ti lə-dé adi panjiyá-dé titi-nɔ kɔ panjiyá Jeju ya kɔ kete par-par (). Go-ti, Pol pa ta kí sɔbi dɔ kəm rəbi kí njururu kí njékadmɛɛ-je d'a njiyá-né kɔɔ maji kí Lubə ra sà-dé (). Mɛɛ mbete Kullə-je-ti lə njékɔwkuɔlə-je lé, dow à kingə ta kí sɔbi dɔ Pol kí to njèba lə Poyta kí Maji kɔ təl-é kí təl to njékɔwkuɔlə kɔɔ kilə mbɛ-é kɔ lo-je lay kí dɔnangi-ti. Dɔkaglo-ti kí Pol ndàngi-né mbete kin bebo Kɔrɛnti-ti lé, ɛ oo lo kí bebo Ròm-ti al ya bəy; kaglo-ti liə kinlé, Ròm to bebo kí boy itə bebo-je lay kí dɔnangi-ti rəm, to bebo kí boy kí kɔbe-ti kí dɔnangi-je lay kí gəə dɔ babo Mediterane. Ɛ jɔi mɛɛ-é-ti kadi n'ɔw-ti n'ɔw n'ingə kuti njékadmɛɛ-je kí ɛ ndàngi mbete kin adi-dé. Ɛ gə dow-je madi kí nɔɔ kete ngá, adi ɛ ra-dé lapiya ta tɔl ta mbete-ti kinlé.

Tɔji rɔ kɔ lapiya kí ra

1 Mə Pol, ngonnjèkullə lə Jeju Kristi kí Lubə ba-m adi-m m'to njékɔwkuɔlə, bá ində-m tagay kadi m'ilə mbɛ Poyta kí Maji liə lé bá m'ndàngi mbete kin m'adi-si; ² – Poyta kí Maji kinlé, low nū ya ɛ un mindi-é kɔɔ ə un kɔ kəm rəbi kí rɔ njépata-je kí ta-é-ti, adi ta-é tɔ mɛɛ mbete-ti kí aa njay nɔɔ; ³ to ta kí sɔbi dɔ Ngon-é, kí to-é dow-ti rəm, to kí ginka-ti lə Dabidi; ⁴ ə kí sɔbi dɔ Ndil kí aa njay rəm, tɔsi ndəl tɛɛ liə dan dow-je-ti kí d'oy ra adi toki tɔji-é ndaa-ti rəsi kɔ tɔgi kí ɛ lé to Ngon lə Lubə. ⁵ Jeju Kristi lé to 'Babe lə-ji. Kɔ takul-é bá Lubə ra-né sə-ji maji rəm, adi j'to-né njékɔwkuɔlə-je kɔɔ kadi kɔ ri-é rəm, j'adi gin dow-je lay d'adi-é-né mɛɛ-dé ə 'təl rɔ-dé go ta-ti liə, ⁶ adi sɔi kàrè 'toi dow-je kí Jeju Kristi ba-si tɔ. – ⁷ Mbete kinlé m'ndàngi m'adi-si, sɔi lay kí Lubə ində-si dan kəm-é-ti, ba-si adi 'toi dow-je kí aai njay, kí isi bebo Ròm-ti. Kadi ramaji, kɔ lapiya lə Bɔbi-ji Lubə, kɔ 'lə 'Babe Jeju Kristi nɔy sə-si.

Bo kɔw koo njékadmɛɛ-je kí Ròm ra Pol nɔ

Ròm 15:23-32

⁸ Kete nɔ né-je-ti lay lé, m'ra oiyo Lubə lə-m kɔɔ ta lə-si lay kɔ takul Jeju Kristi, kɔɔtalə poy kadmɛɛ lə-si ɔr lo kí dɔnangi-ti nɛ lay. ⁹ Lubə kí m'isi m'ra kullə liə kɔ mɛɛ-m kí káre-rè kɔ kəm rəbi kilə mbɛ Poyta kí Maji lə Ngon-é lé gə maji kí mɛɛ ta-je-ti kí m'isi m'pa siə lé m'

nal kilə ri-si dan-ti al rəm, ¹⁰ bá taá-taá ya m'dəji-é, kadi kinə to ndigi liə rəm, kí nɛ kin m'ingə tarəbi m'ɔw m'oo-si. ¹¹ Kɔɔ bo koo-si ra-m nɔ, kadi m'ɔw m'adi ubəi maji kadmɛɛ-je madi lə Ndil kí aa njay kɔɔ kadi adi-si tɔgi, ¹² əse kɔɔ kadi j'uləi dingəm mɛɛ-nɔ-ti kɔ takul kadmɛɛ kí sɔi rəm, mɔ rəm lay j'ori-nɔ dɔ-ti.

¹³ †Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, m'ndigi kadi m'adi-si 'gəi kí taá-taá ya m'ɔji kɔw koo-si, kɔɔ kadi m'oo-né kandi kullə lə-m dan-si-ti titi kí m'oo-né dan gin dow-je-ti kí rangi kin bè tɔ; ngə m'ingə tarəbi al ya sar bone. ¹⁴ To kurə dɔ-m-ti kadi m'ɔw rɔ njékəmtɛɛ-je-ti rəm, njékəmtɛɛ al-je-ti rəm, kadi m'ɔw rɔ njénégə-je-ti rəm, njénégə al-je-ti rəm. ¹⁵ Gin-é kin ya bá sɔi kí isi bebo Ròm-ti lé, bo kilə mbɛ Poyta kí Maji dan-si-ti ra-m né tɔ.

¹⁶ ††Kɔɔtalə rɔ-m sɔl-m dɔ Poyta kí Maji-ti al. Poyta kí Maji lé, to tɔgi lə Lubə kí tɔ kɔɔ kajɔ lə dow kí rá-rá kí adi mɛɛ-é, adi to jipi-je ya kete bəy bá dow-je kí 'to jipi-je al bəy. ¹⁷ Poyta kí Maji lé bá tɔji ndaa-ti rəsi kí Lubə ɔr ta dɔ dow-ti kɔ takul kadmɛɛ rəm, kɔɔ kadmɛɛ rəm, titi kí 'ndàngi-né mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: Dow kí njururu à kisi kəm kɔ takul kadmɛɛ. ‡

Ta kí sɔbì dɔ majal

Ta kí sɔbì dɔ kulə dɔ ta kí tɔgr-tì nangì

¹⁸ Lubə kí isì dɔrɔ-tì tɔjì wɔngì liə dɔ dow-je-tì lay kí njékilə kuji dɔ-é-tì al, kɛ njéra né kí njururu al, kí 'to njékutì dɔ ta kí tɔgr-tì nangì mɛɛ né ra-tì kí njururu al lə-dé; ¹⁹ kdɔtalə né kí dow-je d'a gə rɔ Lubə-tì lé, tɔ ndaa-tì rəsi takəm-dé-tì, kɔ Lubə ya tɛɛ kɛ dɔ-é adi-dé. ²⁰ Kdɔtalə lo kində gin dɔnangi-tì nū ya né-je kí tɔ rɔ Lubə-tì kí to né-je kí dum koo kɛ kəm, adi to tɔgi-é kí tɔ sartagangì, kɛ to-é kí to Lubə kinlé tɔjì rɔ-é kɛ takul kul-lə ra-é-je adi tɔ ndaa-tì rəsi takəm dow-je-tì. ²¹ †Adi ta à kɔr dɔ-dé-tì al, kɔ dɛ 'gə-é ya, ngà kɔsì bá d'ɔsì gajì-é titì kí dow à kɔsì-né gajì Lubə al rəm, 'ra-é oiyo al rəm; ngà tagir-je lə-dé kí mɛɛ wəy kare bá d'adi ur-dé wale, ə négə lə-dé kàrè lo ndul dɔ-tì ndj-ndj. ²² Dɛ d'oo rɔ-dé kí njékəmkaa-je, ngà 'to mbá-je, ²³ ə dɛ 'mbatì kulə riba dɔ Lubə-tì kí njəkoy al, rəmə né-je kí to takəm dow kí to njəkoy, kɛ yəl-je, kɛ dɔ-je kí nja-dé ra sɔ, kɛ dɔ-je kí njékagì nangì kin bá dɛ d'ulə riba dɔ-dé-tì. ²⁴ Gin-é kin bá Lubə iŋə-dé-né yaki adi 'ra-né né-je kí tɔ nɛ-nɛ kí bo-é tɔ mɛɛ-dé-tì d'ulə-né rɔsɔl dɔ rɔ-dé dɛ-tì ya; ²⁵ dɛ 'mbatì ta kí tɔgr-tì lə Lubə kɔ takədi; né kí Lubə ra bá dɛ d'ɔsì dɔ-dé nangì nɔ-é-tì, 'pole-é, rəmə ɛ kí Njéra né-je lé bá dɛ 'mbatì kɔsì dɔ-dé nangì nɔ-é-tì; ɛ bá kɔs-gajì to 'liə sartagangì. Amɛn! ²⁶ Gin-é kin bá Lubə iŋə-dé-né yaki adi 'ra né kɔbì-je kí bo-é ra-dé, adi dené-je d'iŋə ngɔw-dé-je ə 'təl dɔ-nɔ-tì 'tò kɛ nɔ; ²⁷ bè ya tɔ ə dingəm-je kàrè, d'iŋə dené-je ə dɛ ya bo-dé ra-nɔ adi 'təl dɔ-nɔ-tì 'tò kɛ nɔ; ɛ bá to kində kɔjì kí dɛ d'ingə asi gangì kur wale lə-dé. ²⁸ Ndigi kí 'ndigi gə Lubə kí ra-dé al lé bá Lubə iŋə-dé-né yaki mɛɛ tagir-je-tì lə-dé kí majal, kɔ kadi 'ra né-je kí tuwə ra al. ²⁹ Né-je kí njururu al lay ya rusì mɛɛ-dé nji-nji, mɛɛndul-je, kɛ kəmnda-je, kɛ né ra kí majal-je, kɛ kim-nɔ kí ngə nɔ, kɛ tɔl dow-je, kɛ gaki-nɔ-je, kɛ mɛɛmajal-je, kɛ kadi dow-je; ³⁰ dɛ 'to njékində nané-je, kɛ njékulə ta ndil dow-je-tì, kɛ njéba-je lə Lubə, kɛ njétangɔ-je, njékində kadi-dé-je, kɛ njékun ta rɔ-dé-je, kɛ njétɛɛ kɛ gosi ra né-je kí majì al, kɛ njémbatì təl rɔ-dé go ta-tì lə njékojì-dé-je, kɛ mbá dow-je, ³¹ kɛ njépata mindì-dé joo-je rəm, 'to dow-je kí ta ɔ mɛɛ-dé kɔ dow-je al, [njékiŋə go ta kɔgì al-je ††], kɛ njékoo kəmtondoo lə dow-je al. ³² Dɛ 'gə gɔw kí Lubə à gangta koy dɔ dow-je-tì kí njéra né-je kí bè kin; bè ya kàrè ra-é ya par bá dɛ 'ra al, ngà d'ə dɔ-tì 'ndigi kɛ njéra-é-je bəy rəm tɔ.

Ta kí gangì kí dɔ njégangta dɔ madi-dé-je-tì

Mat 7:1-5; Jak 2:12-13

2 † Kí njégangta ta dɔ dow-je-tì lé, i 'to nɔ-nɔ ya kàrè, ta à kɔr dɔ-i-tì al; kɔ ta kí 'isì 'gangì dɔ dow-je-tì lé, to i ya tɔ bá 'isì 'gangta dɔ rɔ-i-tì; kdɔtalə i kí njégangta lé, i ya kàrè isì ra né-é-je lé sə-dé tɔ. ² Ə jɔjì j'gəi kí ta kí Lubə gangì dɔ dow-je-tì kí njéra né-je kí bè kinlé, to ta kí gangì kí njururu ya. ³ I kí isì 'gangì ta dɔ dow-je-tì kí njéra né-je kí bè kin, rəmə i ya kàrè isì 'ra sə-dé tɔ kinlé, i 'gìr kí ta kí gangì lə Lubə lé, i 'a tɛɛ kəm-tì wa? ⁴ Əse ramajì lə Lubə kí nɔ, kɛ kisi dɔ-tì liə, kɛ mɛɛ kí kilə dɔ madi-é-tì liə kinlé, i 'nədi adi i 'gə kí ramajì liə kinlé isì ɔsì-i kadi iŋə panjiyə-i kí majal kɔgì al wa? ⁵ Ngà kɛ kəm rəbì mɛɛndə lə-i kɛ mbatì kí i 'mbatì kiŋə panjiyə-i kí majal kɔgì lé, i ya 'kəw wɔngì lə Lubə kí nɔ kɛ dɔ-i-tì, kɔ ngəbì-né ndɔ wɔngì liə kí to ndɔ kí ta kí gangì liə kí njururu à tɔjì-né rɔ-é ndaa-tì rəsi. ⁶ Ə ndɔ-é-tì kinlé bá, Lubə à kugə nɔ-nɔ kɛ go kullə ra-é ra-é †; ⁷ adi dɛ kí d'uwə rɔ-dé ngə 'ra majì rəm, 'sangì kɔs-gajì, kɛ riba, kɛ kiskəm kí sartagangì lé, Lubə à kadi-dé d'isì kəm sartagangì; ⁸ ngà njénajta-je, kí 'to njémbatì ta kí tɔgr-tì, ə 'təl rɔ-dé go néra-tì kí njururu al lé, wɔngì kí nɔ lə Lubə à kusi dɔ-dé-tì. ⁹ Dow-je lay kí d'isì ká ra né kí majì al-tì lé kɔ kɛ nɔ, kɛ mɛɛkɔ à ra-dé; à ra jipì-je ya dɔsɔy bá à ra dow-je kí 'to jipì-je al bəy! ¹⁰ Kɔs-gajì, kɛ riba, kɛ lapiya à tɔ kɔ dow-je lay kí njékisi ká ra né kí majì-tì; à tɔ kɔ jipì-je ya dɔsɔy bá à tɔ kɔ dow-je kí 'to jipì-je al bəy! ¹¹ Kdɔtalə rɔ Lubə-tì lé, kɔr kəm dow goto.

Ta kí sɔbì dɔ dow-je kí 'gə ndukun bá 'ra majal

¹² Dow-je lay kí 'gə ndukun al bá 'ra majal lé, d'a koy koy gə ndukun al ya tɔ; ə dow-je lay kí 'gə ndukun bá 'ra majal lé, d'a gangta dɔ-dé-tì kɛ ndukun ya tɔ. ¹³ Kdɔtalə dow-je kí njékində mbi-dé koo-né ndukun kɛ koo kin bá ta à kɔr dɔ-dé-tì nɔ Lubə-tì al; ngà njétəl rɔ-dé go ndukun-tì bá ta à kɔr dɔ-dé-tì. ¹⁴ Kɔ kinə dow-je kí 'to jipì-je al, adi d'ɔw kɛ ndukun al, ya ngà kɛ dɔ rɔ-dé bè ya 'ra né kí ndukun ɔjì lé – dɛ njékɔw kɛ ndukun al-je kinlé – dɛ ya 'to ndukun dɔ rɔ-dé-tì. ¹⁵ Beba dɛ 'tɔjì kí né-je kí ndukun ndigi lé, tokì ndàngì mɛɛ-dé-tì; tagir kí mɛɛ-dé-tì ya tɔjì kí ndukun tɔ mɛɛ-dé-tì nɔ, adi dɛ ya mɛɛ-dé uwə-dé kɛ ta əse ɔr ta dɔ-dé-tì. ¹⁶ ɛ bá to né kí à ra né ndɔ-tì kí Lubə à gangì-né ta kɛ takul Jeju Kristì dɔ né-je-tì kí dow-je d'isì 'ra kɛ gidì ngəy titì kí m'ilə-né mbɛ Poyta kí Majì lé.

¹⁷ Ngà i kí 'ba rɔ-i jipì, ubə kul ndukun, 'túy rɔ-i 'panè 'to dow lə Lubə, ¹⁸ i kí 'gə né kí Lubə ndigi rəm, ndukun tɛɛ kəm-i rəm, 'gə kɔr nin né kí majì kɛ né kí majì al rəm, ¹⁹ i kí 'ba rɔ-i njéndɔr njékəmtɔ-je, 'panè 'to londógi lə dow-je kí d'isì londul-tì, ²⁰ njékɔjì né dow-

† 1:21 Epe 4:17,18 †† Ta-je kí tɔ mbunə né-tì kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-tì kí dɔsɔy kí dan-tì-je kí 'ndàngì kɛ jì-dé kɛ ta greki.

‡ 2:1 Mat 7:1; Luk 6:37 ††

je kí njégə né al-je, kî njèndó né ngan-je, kdɔtalə i 'gə maji kí ndukun tɔji-i négə lay rəm, tɔji-i ta kí tɔgrɔ-ti rəm. ²¹ I kí 'isi 'ndó né dow-je kí rangi kanlé, kɔɔ ri bá i 'ndó né rɔ-i tɔ al wa? ²² I 'isi 'ndó dow-je kadi 'bogi al, rəmə i bá 'bogi! I kí 'panè: Kadi dow ra kaya al, rəmə i bá 'isi 'ra kaya! I 'ɔsi ta magi-je, rəmə i 'ɔy né-je kí mɛɛ kəy pole magi-je-ti lay! ²³ I 'ɔsi gaji rɔ-i kî ndukun, rəmə i 'ulə rɔɔl dɔ Lubə-ti kî kəm rəbi kal dɔ ndukun! ²⁴ Kɔɔ-talə 'ndangi 'panè: «Ta lə-si bá dow-je kí 'to jipi-je al 'pa-né ta kɔbi dɔ Lubə-ti †.»

Ta kí ɔɔbi dɔ ganjangi kí tɔgrɔ-ti

²⁵ Tɔgrɔ-ti ya, kinə 'təl rɔ-i go ndukun-ti rəmə, ganjangi †† kí kijə lé, maji-é tò ya; ngə kinə i 'al dɔ ndukun rəmə, ganjangi kí d'ijə-i lé, təl to ganjangi al ngá. ²⁶ Ə kinə dow kí d'ijə-é ganjangi al təl rɔ-é go né-je-ti kí ndukun ɔji lé, Lubə à koo-é ki dow kí d'ijə-é ganjangi ya al wa? ²⁷ Dow kí d'ijə-é ganjangi kí daji rɔ-ti al, kí təl rɔ-é go ndukun-ti lé, se à gangta dɔ-i-ti i kí d'ijə-i ganjangi rəm, ɔw kî ndukun kí 'ndangi rəm ya é i 'al dɔ-é kin al wa? ²⁸ Kɔɔ né-je kí rɔ dow-ti ndaa-ti nè bá dow to-né jipi al rəm, ganjangi kàrè to kí rɔ dow-ti ndaa-ti nè kin al rəm tɔ. ²⁹ Ngə jipi kí tɔgrɔ-ti lé, dow to mɛɛ-é-ti kəy; ganjangi kí tɔgrɔ-ti to kí mɛɛ dow-ti ə to ganjangi kí j rɔ Ndil-ti kí aa njay bi to ganjangi kí tò kî kəm rəbi ndukun kí 'ndangi kin al. Jipi kí bè kinlé, dow-je d'ɔsi gaji-é al, ngə Lubə ɔsi gaji-é.

Né kí to nékumə lə jipi-je

3 Ə kadi dow to jipi lé, ri bá tò-ti ngay wa? Əse ganjangi lé, maji-é to ri wa? ² Maji-é tò ngə mɛɛ né-je-ti lay. Kɔɔ jipi-je bá Lubə adi-dé ta liə dɔɔɔy. ³ Ngə se j'a painè ri wa? Kinə dɛ kí dan-ti-je d'ə njangi dɔ ndi-dé-ti al lé, se kə kí d'ə dɔ ndi-dé-ti al kinlé à ra kadi Lubə ə njangi dɔ ndi-é-ti al tɔ wa? ⁴ Ndə bè al! Kadi dow-je 'gə kí Lubə lé, to njèpa ta kí tɔgrɔ-ti, ə dow-je lay 'to njékadta-je titi kí 'ndangi-né 'panè: I Lubə, kadi dow-je 'gə kí ta-je lə-i to ta-je kí njururu rəm, kinə dow ɔw sə-i logangta-ti kàrè, ta lə-i à to tó-é rəm †. ⁵ Ngə kinə néra kí njururu al lə-ji tɔji kí Lubə to njèra né kí njururu lé, j'a painè ri wa? Lokí Lubə adi wəngi liə ree dɔ-ji-ti lé, rəmə ɛ to dow kí njururu al ban al wa? M'pa kí dow-ti. – ⁶ Ndə bè al! Kinə Lubə to njèra né kí njururu al lé, à gangta dɔ dow-je-ti kí dɔnangi-ti nè ban wa? ⁷ Ngə kinə kədi ta lə-m ra adi ta kí tɔgrɔ-ti lə Lubə tò-né ndaa-ti rəsi-rəsi kadi dow-je d'ɔsi-né gaji-é lé, Lubə gangta dɔm-ti titi dow kí njèramajal bè kɔɔ ri bəy wa? ⁸ Dow-je kí dan-ti-je kí 'to njékulə ta ndil-ji-ti 'panè: Jəi j'painè: «J'rai né kí maji al kɔɔ kadi né kí maji ree-né.» Ngə kɔɔ ri bá j'rai né kí maji al lé kadi né ra kí maji ree-né lé al wa? Dowbé-je kinlé, tuwə kadi 'gangi ta dɔ-dé-ti ya.

† †† Jipi-je bá 'to dow-je kí d'ijə-dé ganjangi, ngə dow-je kí 'to jipi-je al bá 'ba-dé dow-je kí d'ijə-dé ganjangi al. †

Dow-je lay ya 'to njèra majal-je

⁹ Se j'a painè ri wa? Jəi jipi-je lé, j'itəi dow-je kí 'to jipi-je al wa? Ndə bè al. Kɔɔtalə lé j'tɔji kete kí jipi-je, kî jipi al-je lay ya majal ɔ be dɔ-dé-ti, ¹⁰ titi kí 'ndangi-né 'panè:

- Dow kí njururu goto, kí kàre-rè ya kàrè goto.
- ¹¹ Dow kí gə né goto. Dow kí sangi Lubə goto.
- Dow-je lay ya 'ndəm, dɛ lay ya 'təl dow-je kí maji al.
- ¹² Dow kàre kí ra maji goto, kí kàre-rè ya kàrè goto.
- ¹³ Rəbi mindi-dé toki badi kí ta-é tò tagra bè, ə d'ədi dow-je kî ta-dé. Kəngi li pii tò ta-dé-ti.
- ¹⁴ Ndɔl-je, kî ta-je kí to-to bá rusi ta-dé,
- ¹⁵ nja-dé ɔylɔ pele-pele lo kɔw kungi məsi kɔgi-ti,
- ¹⁶ rəbi kun-dé-je lay ya 'ree kî mɛɛkɔ titi,
- ¹⁷ dɛ 'gə rəbi lapiya al.
- ¹⁸ Bəl Lubə goto rɔ-dé-ti.

¹⁹ Jə j'gə kí ta-je lay kí ndukun pa kinlé, pa kɔɔ dow-je lay kí d'isi gin tɔgi-ti lə ndukun, kɔɔ kadi uwə ta dow-je lay, ə kadi dow-je lay ya 'gə kí ta tò dɔ-dé-ti nɔ Lubə-ti. ²⁰ ††Kɔɔtalə dow kàre ya kàrè Lubə à kɔr ta dɔ-é-ti kɔɔ təl kí dowbé təl rɔ-é go ndukun-ti al; kɔɔtalə ndukun lé tɔji bá tɔji dow-je adi 'gə kí dɛ 'ra majal.

Ta kí ɔɔbi dɔ kɔrtadɔ-ti

Kɔrtadɔ-ti kî takul kadmɛɛ Jeju Kristi

Gal 2:15-16; 3:8-14,22-29; Epe 2:7-9

²¹ Ngə bone bè lé, kɔr kí Lubə ɔr ta dɔ dow-je-ti kî takul ndukun al kinlé tɔji rɔ-é ndaa-ti rəsi ngá. Ndukun-je kî ta-je lə njèpata-je kí ta Lubə-ti kàrè 'pa ta kí dɔ-ti rəm. ²² ††Kɔr kí Lubə ɔr ta dɔ dow-je-ti kî takul kadmɛɛ Jeju Kristi kinlé tò kɔɔ dow-je lay ya kí d'adi mɛɛ-dé.

²³ Kɔɔtalə kɔr kəm dow goto: Dow-je lay ya 'ra majal adi 'nal riba lə Lubə; ²⁴ ngə Lubə ɔr ta dɔ-dé-ti kare kî takul ramaji liə, kî kəm rəbi taa kí Jeju Kristi taa-dé ilə-dé taá, kɔɔ nam kí 'nam kàdɛ-é-ti. ²⁵ Ɔ bá Lubə adi-é to kadkare kí oy, kɔɔ majal-je lə dow-je kí d'adi mɛɛ-dé kí məsi-é ɔy kɔɔ-dé; bè kɔɔ kadi Lubə tɔji-né néra kí njururu liə. Kɔɔtalə Lubə un kəm-é kɔgi dɔ majal-je-ti kí dow-je 'ra low nū, dɔkaglo-ti kí ɛ ilə-né mɛɛ-é dɔ madi-é-ti, ²⁶ ngə dɔkaglo-ti kí nè kinlé, ɛ ndigi tɔji néra kí njururu liə, kɔɔ kadi dow-je 'gə-né kí ɛ to njèra né kí njururu, kî takul kɔr kí ɔr ta dɔ dow-ti kí adi mɛɛ-é Jeju.

²⁷ Kinə tò bè rəmə, né kí dow à kɔsi-né gaji rɔ-é tò ban wa? Né-é goto. Kɔɔ ri wa? Kɔɔ kɔrtadɔ-ti tò kî takul kadmɛɛ, bi tò kî takul təl rɔ go ndukun-ti al. ²⁸ Kɔɔtalə jə j'gə kí Lubə ɔr ta dɔ dow-ti kî takul kadmɛɛ, bi kî takul təl rɔ go ndukun-ti al. ²⁹ Əse Lubə lé, to Lubə lə jipi-je ya par wa? To Lubə lə gin dow-je kí rangi ya tɔ al wa? Oiyɔ, ɛ to Lubə lə gin dow-je kí rangi tɔ. ³⁰ †††Kɔɔ-

†† 3:20 Gal 2:16 †† 3:22 Gal 2:16 ††† 3:30 Gal 3:20

talə Lubə ra káre-rè; ɛ ya à kɔr ta dɔ dow-je-ti kí d'ijə-dé ganjangi kɔ takul kadmɛɛ rəm, à kɔr ta dɔ dow-je-ti kí d'ijə-dé ganjangi al kɔ takul kadmɛɛ rəm.

³¹ Tò bè kinlé, jɛ j'bujuru ndukun kɔgi kɔ takul kadmɛɛ wa? Ndɔ̀ bè al. Kadi bá jɛ j'adi-é tɔgi dɔ madi-é-ti.

Kəm rəbi kí ta ɔr-né dɔ Abrakam-ti

Gal 3:6-9,29; Pa 32; Əbr 11:8-19

4 Ə Abrakam kí to ka-ji lé, ta ri bá j'a pai dɔ-é-ti wa?

Ri bá ɛ ingə kí go tɔgi dow-ti wa? ² Kdɔtalə kinə, Lubə ɔr ta dɔ Abrakam-ti kɔ takul kullə ra-é-je rəmə lé, ɛ à kɔsi-né gajɔ rɔ-é. Ngà né kí à kɔsi-né gajɔ rɔ-é nɔ Lubə-ti ya goto. ³ †Kdɔ mbete kí aa njay panè: «Abrakam adi mɛɛ-é Lubə, bá Lubə ɔr-né ta dɔ-é-ti.»

⁴ Kinə dow ra kullə bá ingə-né né lé, né-é kinlé, to nédɔji kullə liə, bi to maji bá 'ra siə al. ⁵ Ngà dow kí ra kullə al ya, bá adi mɛɛ Lubə kí to njəkɔr ta dɔ njéramajal-je-ti lé, ta ɔr dɔ dowbé-ti kɔ takul kadmɛɛ liə.

⁶ Bè ya tɔ ə Dabidi pa-né ta kí sɔbi dɔ rɔnəl lə dow kí Lubə ɔr ta dɔ-é-ti kdɔ kullə ra-é-je al. ɛ panè:

⁷ «Dow-je kí Lubə ingə go majal-je lə-dé kɔgi ə un kəm-é ki rangi dɔ majal-je-ti lə-dé bá 'to njénékumə-je.

⁸ Dow kí 'Babe tidə majal-je liə dɔ-é-ti al bá to njénékumə!»

⁹ Rɔnəl-é kinlé, tò kdɔtalə dow-je kí d'ijə-dé ganjangi ya par əse tò kdɔtalə dow-je kí d'ijə-dé ganjangi al tɔ wa? Kdɔtalə j'painè: Abrakam lé, kɔ takul kadmɛɛ bá Lubə ɔr-né ta dɔ-é-ti. ¹⁰ Ə kaglo-ti kí rá bá Lubə ɔr-né ta dɔ-é-ti wa? To kí d'ijə-é-né ganjangi ngá, əse d'ijə-é-né al bəy wa? Lubə ɔr ta dɔ-é-ti kete bəy bá d'ijə-é ganjangi bi to go ganjangi-ti al. ¹¹ Ə ganjangi kí kijə lé Lubə adi-é, adi toki pɔ kí ɔsi-é-né tɔji-né ta kí ɔr dɔ-é-ti kɔ takul kadmɛɛ loki d'ijə-é-né ganjangi al bəy. Gangi-é kin bá ɛ to-né bɔbi dow-je lay kí d'ijə-dé ganjangi al ya d'adi mɛɛ-dé adi ta ɔr-né dɔ-dé-ti. ¹² Rəm bá ɛ to bɔbi dɛ kí d'ijə-dé ganjangi ə d'ɔ dɔ ganjangi-ti kí d'ijə-dé ya par kin al, ngà kí 'ndajɔ kadmɛɛ lə bɔbi-ji Abrakam loki d'ijə-é-né ganjangi al bəy.

¹³ ††Kdɔ to takul təl rɔ go ndukun-ti bá Lubə un-né mindi-é kadi dɔnangi təl-né néndubə lə Abrakam əse lə nganka-é-je al, ngà to takul kɔr kí ɛ ɔr ta dɔ-é-ti kdɔ kadmɛɛ liə. ¹⁴ †Kinə kɔ takul təl rɔ go ndukun-ti bá dow to-né njénéndubə rəmə, kadmɛɛ to né kí kɔgi kare rəm, bá kunmindɔ ra kullə al rəm. ¹⁵ Kdɔtalə ndukun bá ree kɔ wɔngi lə Lubə dɔ dow-je-ti, ə lo kí ndukun goto-ti lé, kaldɔta kàrè goto-ti tɔ. ¹⁶ ††Adi néndubə kí Lubə adi lé tò kɔ takul kadmɛɛ, ə to ramajɔ liə kdɔ kadi kunmindɔ liə lé, tò-né lo tò-é-ti kdɔ ta lə nganka Abrakam lay ya; kadi tò kdɔ ta lə-dé dɛ kí 'to njétəl rɔ-dé go ndukun-ti ya par al, ngà kadi tò kdɔ ta lə-dé dɛ lay kí d'ɔw kɔ kadmɛɛ lə Abrakam kí to bɔbi-ji lay tɔ, titi kí 'ndàngi-né

'panè: ¹⁷ «I lé, m'adi-i 'to bɔbi gin dow-je kí gay-gay kí 'tò nduy-nduy.» ɛ ya to bɔbi-ji lay nɔ Lubə-ti kí ɛ adi-é mɛɛ-é kí to njəkadi dow-je kí d'oy 'təl d'isi kəm rəm, njəkadi né kí goto tò rəm kin. ¹⁸ Lé né kí tuwə kində mɛɛ dɔ-ti goto kàrè, Abrakam ɔw kɔ nékində mɛɛ dɔ-ti liə, ɛ adi mɛɛ-é Lubə; beba ɛ təl-né bɔbi gin dow-je kí gay-gay kí 'tò nduy-nduy titi kí 'ndàngi-né 'panè: «Nganka-i d'a tò nduy-nduy.» ¹⁹ †Bal Abrakam ɔw ngɔsi kɔ bal bu, adi ɛ oo rɔ-é ki dow kí oy rəm, bá Sara kàrè asi koji ngon al ngá rəm, ya ngà kadmɛɛ lə Abrakam yay al. ²⁰ Mɛɛ Abrakam ngá adi tadi dɔ kunmindɔ-ti lə Lubə al, ngà kadmɛɛ liə adi-é tɔgi adi ulə riba dɔ Lubə-ti; ²¹ kdɔ ɛ gə maji kí né kí Lubə un mindi-é kdɔ ra lé, tɔgi-é asi kadi-é ra tɔ. ²² Gin-é kin bá Lubə ɔr-né ta dɔ-é-ti.

²³ Ngà ta kí 'ndàngi 'panè: Lubə ɔr ta dɔ-é-ti kinlé, sɔbi dɔ Abrakam kɔ kár-é al; ²⁴ ta kinlé sɔbi dɔ-ji jɔi kí Lubə à kɔr ta dɔ-ji-ti kin tɔ, adi to jɔi kí j'adi mɛɛ-ji Lubə kí adi 'Babe lə-ji Jeju tɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy. ²⁵ Lubə ilə-é ji dow-je-ti adi 'tɔl-é kdɔ majal-je lə-ji, bá adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ kdɔ kadi ta ɔr-né dɔ-ji-ti.

Né kí ree go kortadɔ-ti

1Pi 1:3-9; 1Ja 4:9,10

5 Ə ta kí ɔr dɔ-ji-ti kɔ takul kadmɛɛ kinlé, ra adi lapiya tò dan-ji-ti kɔ Lubə, kɔ kəm rəbi kí rɔ 'Babe-ti lə-ji Jeju Kristi. ² Jeju kí j'adi-é mɛɛ-ji kinlé bá to kəm rəbi kí Lubə ra-né sə-ji maji; ramajɔ lə Lubə kinlé jɔi j'ajɔ mɛɛ-é-ti njàngi rəm, bá jɔi j'ɔsi-né gajɔ rɔ-ji kdɔ riba lə Lubə kí to nékində mɛɛ dɔ-ti lə-ji kin rəm tɔ. ³ Kí boy nɔ lé, dan kɔ-je-ti kí dum nati kàrè, jɔi j'ɔsi gajɔ rɔ-ji, kdɔtalə jɔi j'gəi kí kɔ-je kin bá à ree kɔ kuwə rɔ ngə, ⁴ ə kuwə rɔ ngə à ree kɔ kə gərərə mɛɛ nɔmɛɛ-ti, ə kə gərərə mɛɛ nɔmɛɛ-ti à ree kɔ mɛɛ kí kində dɔ-ti; ⁵ ə nékində mɛɛ dɔ-ti lə-ji à tò rɔsɔl dɔ-ji-ti al, kdɔtalə ndigi kí Lubə ndigi-ji kinlé, taa mɛɛ-ji pəl-pəl kɔ takul Ndil kí aa njay kí ɛ adi-ji. ⁶ Kdɔ, ndɔki tɔgi-ji goto bəy ya, loki dɔkaglo kí Lubə ɔr asi rəmə, Kristi oy kdɔ njékilə kuji dɔ Lubə-ti al-je. ⁷ Ngə nɔ kadi dow oy kdɔ ta lə dow kí nju-ruru; njéramajɔ je bè bá dɔmajɔ ə dow à kuwə mɛɛ-é ngə koy kdɔ ta liə. ⁸ Ngà né kí tɔji kí Lubə ndigi-ji lé bá to koy kí Kristi oy kdɔ ta lə-ji loki j'toi-né njéramajal-je ya bəy. ⁹ Ə bone bè kí ta ɔr dɔ-ji-ti kɔ takul məsi-é ngá kinlé bá à kaji-ji ta wɔngi-ti kí à ree lé al tɔ bəy wa?

¹⁰ Kdɔtalə, kí ndɔki j'toi-né njéba-je lə Lubə bəy kàrè, ɛ ulə noji nati sə-ji kɔ takul koy lə Ngon-é rəm, ngà bone bè kí ɛ ulə noji nati sə-ji ngá kinlé, bá à kaji-ji kɔ takul kiskəm lə Ngon-é lé al bəy wa? ¹¹ Kí boy nɔ bəy lé, jɔi j'ɔsi gajɔ rɔ-ji kɔ ri Lubə kɔ takul 'Babe lə-ji Jeju Kristi kí bone bè ulə-ji noji nati kɔ Lubə.

† 4:3 Gal 3:6 †† 4:13 Gal 3:29 † 4:14 Gal 3:18 †† 4:16 Gal 3:7

Ta kí sɔbi dɔ Adam-je kɛ Jeju

1Kɔ 15:21-22,45-49,56-57

¹² Gangi-é kí majal ree-né dɔnangi-ti kɛ takul dow káre-rè, ə koy ree-né kɛ takul majal kinlé, gangi-é kin ya koy ree-né dɔ dow-je-ti lay, kdɔtalə dow-je lay ya 'ra majal ... ¹³ Kdɔ, kete bəy bá kadi ndukun tò lé, majal tò dɔnangi-ti ngá; ngà loki ndukun goto-né bəy lé, tidə majal dɔ dow-ti goto bəy. ¹⁴ Ya ngà ulə gin-é dɔ Adam-ti nū sar tɛɛ-né dɔ Moiyiji-ti kin ya koy ɔ be dɔ dow-je-ti; dɛ kí 'ra majal kí tanə kɛ kaldɔta lə Adam kin al kàrè, koy ɔ be dɔ-dé-ti. Adam lé to takəm dow kí tò kadi à ree. ¹⁵ Ngà kadkare tò gay kɛ majal; kdɔ, ta lə majal lə dow káre-rè ya bəy ə dow-je nɔ d'oy-né rəm ngà, ramaji lə Lubə, kɛ kadkare liə kí ree kɛ takul ramaji lə dow káre-rè kí to Jeju Kristi lé bá, maji-é à tò mburuki-mburuki kdɔ dow-je nɔ al wa? ¹⁶ Kadkare kinlé, kandi-é tò gay kɛ majal lə dow káre-rè. Kdɔtalə ta kí gangi kí sɔbi dɔ majal kí káre-rè lé, ree kɛ kindəkɔji. Ngà kadkare kí ree go majal-je-ti kí nɔ lé, ree kɛ ta kí kɔr dɔ-ti tɔ. ¹⁷ Kdɔ ta lə majal lə dow káre-rè, dow kí káre dɛngi bə ya bəy ə koy ɔ-né be dɔ dow-je-ti lay rəm ngà, dow-je kí d'ingə kadkare kí sɔbi dɔ kɔrtadɔ-ti, kɛ ramaji kí tò mburuki-mburuki kí ban bá d'a kisi kəm kdɔ kɔ be kɛ takul Jeju Kristi kɛ káre-rè al wa? ¹⁸ Adɛ gangi-é kí ta lə dow kí káre-rè kí ra majal ya ta kí gangi ree-né dɔ dow-je-ti lay kinlé, bə ya tɔ ə kɛ takul néra kí njururu lə dow kí káre-rè ya, ta ɔr-né dɔ dow-je-ti lay adɛ d'isi-né kəm tɔ. ¹⁹ Kdɔtalə, titi kí, takul təl rɔ go ta-ti al lə dow káre-rè ya dow-je nɔ ya 'təl-né njéramajal-je kinlé, bə ya tɔ ə, kɛ takul təl rɔ go ta-ti lə dow káre-rè ya ta à kɔr-né dɔ dow-je-ti nɔ tɔ. ²⁰ Ə ndukun ree kdɔ kadi majal oji-nɔ kɛ kete-kete, ngà lo kí majal oji-nɔ-ti kɛ kete-kete lé, ramaji lə Lubə tò-ti mburuki-mburuki tɔ. ²¹ Adɛ gangi-é kí majal ɔ-né be kɛ kəm rəbi koy kinlé, gangi-é kin ya tɔ ə ramaji ɔ-né be kɛ kəm rəbi ta kí kɔr dɔ-ti kɛ takul 'Babə lə-ji Jeju Kristi kdɔ kiskəm kí sartagangi tɔ.

Kisi kɛ dɔ taá lə dow kí ta ɔr dɔ-é-ti

Ramaji lə Lubə ɔr dow kɔgi gin tɔgi-ti lə majal

Kol 3:1-10

6 Ə kadi j'painè ri wa? J'a kisi ká ra majal-ti, kdɔ kadi ramaji tò-né mburuki-mburuki wa? ² Ndə bə al! Ndɔki jəi j'oyi koy kí gangi-ji nati kɛ majal ngá, ngà j'a təlɛ kisi dan majal-ti ban bəy wa? ³ Səi 'gəi kí jəi lay kí 'ra-ji batəm kdɔ kində rɔ nati lə-ji kɛ Jeju Kristi lé, to nam bá j'nami siə dɔ koy-é-ti mɛɛ batəm-ti al wa? ⁴ †Ə batəm kí 'ra-ji lé, to koy kí j'oyi nati kɛ Kristi adɛ 'dubi-ji nati siə, kdɔ kadi titi kí ɛ tɔsi-né ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy kɛ takul tɔgi lə Bɔbi-é kí nɔ kinlé, jəi kàrè, kisi-ji kɛ dɔ-ji taá kin to kisi kí sigi tɔ. ⁵ Kdɔtalə

† 6:4 Kol 2:12

kində kí j'indəi rɔ-ji nati siə j'oyi gə koy liə kinlé, j'a tɔsi ndəlɛ kindəi lo tɛɛ titi-nɔ siə bə ya tɔ; ⁶ jəi j'gəi kí daji rɔ-ji kí kete lé, 'bə-é kagdəsi-ti nati siə, kdɔ kadi daji rɔ-ji kí njéramajal kinlé, toki tuj-é kɔgi; bə kdɔ kadi jəi j'rai bə lə majal gogi al ngá. ⁷ Kdɔtalə dow kí oy lé, majal ɔ be dɔ-é-ti al ngá.

⁸ Ə kinə j'oyi nati kɛ Kristi rəmə, jəi j'adi mɛɛ-ji kí j'a kisi kəm nati siə tɔ. ⁹ Kdɔtalə jəi j'gəi kí Kristi kí tɔsi ndəl ində lo tɛɛ lé, à təl koy ndə al ngá; koy ɔ be dɔ-é-ti al ya sar ngá. ¹⁰ Koy kí Kristi oy lé, oy koy kí sɔbi dɔ majal ††, ə oy nja káre-rè ya tagangi; kisi-é kí isi kəm bone bə kinlé, ɛ isi kəm kdɔ ta lə Lubə. ¹¹ Beba səi ya kɛ dɔ-si kàrè, kadi ooi rɔ-si kɛ dow-je kí d'oy koy kí gangi-dé nati kɛ majal bə rəm, bá kadi ooi rɔ-si kɛ dow-je kí d'isi kəm kdɔ ta lə Lubə kɛ takul nam kí 'nam kadi Jeju Kristi-ti bə rəm tɔ. ¹² Ən ə daji rɔ-si kí à koy kinlé, adi majal ɔ be dɔ-ti al rəm, bá 'təlɛ rɔ-si go bo né-je-ti liə al rəm tɔ. ¹³ Inəi ngan rɔ-si adi majal kadi toki nékati ra né kí njururu al, bə al ngá; ngà inəi rɔ-si adi Lubə titi dow-je kí d'oy bá 'təl d'isi kəm bə, ə adi ngan rɔ-si Lubə kadi toki nékati lə néra kí njururu bə. ¹⁴ Majal à kɔ be dɔ-si-ti al, kdɔtalə səi isi gin tɔgi ndukun-ti al, ngà isi gin tɔgi ramaji-ti.

¹⁵ Ə kadi j'painè ri wa? J'a rai majal, kdɔ kisi kí j'isi gin tɔgi ramaji-ti, bi gin tɔgi ndukun-ti al wa? Ndə bə al! ¹⁶ Səi 'gəi maji kí kinə adi rɔ-si dow adi 'toi bə-je liə, kdɔ kadi 'təlɛ rɔ-si go ta-ti liə rəmə, 'toi bə-je lə dow kí isi 'təlɛ rɔ-si go ta-ti liə kinlé; adi kinə 'toi bə-je lə majal rəmə, à tɛɛ koy; ngà kinə 'toi bə-je kí sɔbi dɔ təl rɔ go ta-ti rəmə, à tɛɛ ta kí kɔr dɔ-ti tɔ. ¹⁷ Ngà oiyo ki dɔ Lubə-ti kdɔtalə səi kí ndɔki 'toi bə-je lə majal, ya bone səi 'təlɛ rɔ-si go néndó-ti kɛ mɛɛ-si kí káre-rè, kɛ gangi-é kí 'ndó-si-né. ¹⁸ Səi lé, toki taa-si ji majal-ti kilə-si taá, adɛ səi 'təlɛ bə-je lə néra kí njururu ngá. ¹⁹ M'pa ta kí dow-ti, kdɔ ta lə yay kí tò daji rɔ-si-ti. Gangi-é kí ndɔki inəi-né ngan rɔ-si-je yaki 'rai-né bə lə né-je kí tò nɔ, kɛ néra-je kí majal, kdɔ kadi 'təlɛ-né rɔ-si go ta-ti al kinlé, gangi-é kin ya inəi ngan rɔ-si yaki 'rai-né bə lə néra kí njururu, kdɔ kadi 'təlɛ-né dow-je kí 'tò tagay tɔ. ²⁰ Kdɔtalə kí ndɔki 'toi-né bə-je lə majal lé, néra kí njururu ɔ be dɔ-si-ti al. ²¹ Ə ndɔki lé ri bá to kandi-si wa? Kandi-si kí ndɔki lé bone bə tò-si rɔɔl ngá, kdɔtalə to né-je kí ta tɔl ta-é to koy. ²² Ngà bone bə kí Lubə taa-si ji majal-ti ilə-si taá adɛ 'toi bə-je liə ngá kinlé, kandi-si to tò kí 'tò tagay, ə ta tɔl ta-é to kiskəm kí sartagangi. ²³ Kdɔtalə nékugə dɔji majal to koy; ngà kadkare lə Lubə to kiskəm sartagangi kɛ takul nam kadi 'Babə-ti lə-ji Jeju Kristi.

†† Ta kí 'panè Kristi oy koy kí sɔbi dɔ majal kinlé, to ta lə majal liə al, ngà to ta lə majal lə dow-je.

Ndukun ɔw kɛ tɔgi dɔ njɛkadmɛɛ-ti al

Èpɛ 5:25-31; Gal 2:19-20

7 M'ɔw kɛ pa sɛ-si ta sɛi kɛ 'gɛi ndukun. Ngankɔ-m-je kɛ njɛkadmɛɛ, sɛi 'gɛi kɛ to dɔkaglo kɛ dow isi-né kɛ dɔ-é taá kin ya par bá ndukun ɔw kɛ tɔgi dɔ-é-ti ya al wa? ² Beba dené kɛ taa ngɔw bá ngɔbi-é isi kɛ dɔ-é taá bɛy lé, ndukun tɔ-dé nati; ngà kinə ngɔbi-é oy rəmə, ndukun kɛ tɔ-dé nati lé, ɔw kɛ tɔgi dɔ-é-ti al ngá. ³ Ə kinə ngɔbi-é isi kɛ dɔ-é taá bɛy ya ɔw taa dingəm kɛ rangi rəmə, d'a ba-é dené kɛ njɛra kaya; ngà kinə ngɔbi-é oy rəmə, ndukun ɔw kɛ tɔgi dɔ-é-ti al, adi lé ɛ taa dingəm kɛ rangi kàrè ɛ ra kaya al. ⁴ Bè ya tɔ, ngankɔ-m-je kɛ njɛkadmɛɛ, sɛi ya kàrè, kɛ sɔbi dɔ ndukun lé, sɛi oyi nati kɛ Kristi, kɔd kadi 'toi dow-je lə dow kɛ rangi, adi 'toi dow-je lə Kristi kɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kɛ d'oy, kɔd kadi kandi-ji tɔ kɔd Lubə. ⁵ Kɔdɔtalə kɛ ndɔki j'isi j'rai-né bə lə daji rɔ-ji bəy kinlé, ndukun adi bo né-je kɛ maji al ra ngan rɔ-ji-je rəm, bá ra-ji adi j'rai né-je kɛ kandi-é to koy rəm tɔ. ⁶ Ngà bone bə kinlé, j'tɛɛi mɛɛ ndukun-ti kɔgi, kɔdɔtalə né kɛ ndɔki ra-ji bə-ti lé, jəi j'oyi koy kɛ gangi-ji nati siə adi j'isi j'rai kullə gin tɔgi-ti kɛ sigi, kɛ to tɔgi lə Ndil kɛ aa njay, bi j'rai kullə gin tɔgi-ti kɛ low kɛ to tɔgi lə ndukun kɛ 'ndàngi kin al ngá.

Ndukun ɔr majal dɔ dow-ti al

⁷ Ə kadi j'painè ri wa? J'a painè ndukun to majal wa? Ndə bə al! Ngà kɛ takul ndukun bá m'gə-né majal. Kɔdɔtalə lé m'a gə kɛ kəmnda to né kɛ maji al al. Ngà pa kɛ ndukun panè: «A ra kəmnda al», kin bá m'gə-né. ⁸ Ə majal ingə kəm rəbi kɛ takul ndukun, bá adi kəmnda né-je kɛ gay-gay oji-né-nə rɔ-m-ti; kɔdɔtalə kinə ndukun goto rəmə, majal to né kɛ oy. ⁹ Mə lé, kɛ ndɔki ndukun goto-né bəy kinlé, m'isi kəm; ngà loki ndukun ree ngá rəmə, majal bá isi kəm, ə mə m'oy. ¹⁰ Beba ndukun kɛ adi dow isi kəm lé, mə rəmə, adi-m m'oy kɛ koy. ¹¹ Kɔdɔtalə majal ingə kəm rəbi kɛ takul ndukun bá ədi-m-né rəm, adi m'oy-né rəm. ¹² Beba ndukun aa njay, ə tó-mindi Lubə aa njay rəm, tɔ njururu rəm, bá maji rəm. ¹³ Ə né kɛ maji lé, à təl to gin koy-m bəy wa? Ndə bə al! Ngà majal lé kadi tɔji rɔ-é ndaa-ti rəsi kɛ n'to majal rəmə, ingə kəm rəbi kɛ takul né kɛ maji bá adi-m m'oy-né, kɔd kadi kɛ takul ndukun lé, majal tɔji-né tɔgi-é kadi 'gə-é-né titi kɛ to majal.

¹⁴ Ndukun lé, jəi j'gəi kɛ to né kɛ j rɔ Ndil-ti kɛ aa njay; ngà mə m'to njera né kɛ daji rɔ-m bá ndigi kɛ majal ndogi-m adi m'to bə liə. ¹⁵ †Kɔdɔtalə né kɛ m'isi m'ra lé, to né kɛ m'gə al. Né kɛ m'ndigi kadi m'ra rəmə m'ra al, ngà né kɛ m'mbatɛ rəmə, né-é bá m'isi m'ra. ¹⁶ Kinə né kɛ m'ndigi al ya bá m'isi m'ra kin rəmə, m'ndigi dɔ-ti kɛ ndukun lé maji. ¹⁷ Bone bə kinlé, né-é kinlé, to mə bá

m'isi m'ra al, ngà to majal kɛ tɔ mɛɛ-m-ti bá isi ra.

¹⁸ Kɔdɔtalə m'gə kɛ né kɛ maji goto mɛɛ-m-ti, adi goto daji rɔ-m-ti. Kɔd bo ra né kɛ maji ra-m ya, ngà kasi bá m'asi ra al. ¹⁹ Né kɛ maji kɛ m'ndigi ra lé m'ra al, rəmə né kɛ maji al kɛ m'ndigi al kin bá m'isi m'ra. ²⁰ Kinə né kɛ m'ndigi al ya bá m'isi m'ra rəmə, to mə bá m'isi m'ra al, ngà to majal kɛ tɔ mɛɛ-m-ti lé bá isi ra. ²¹ Adi loki m'ndigi ra né kɛ maji rəmə, m'ree m'oo kɛ ndukun kɛ rangi panè: To majal bá ə sə-m nè ngɔsi. ²² Kɔdɔtalə mɛɛ-m-ti kəy lé, rɔ-m nəl-m dɔ ndukun-ti lə Lubə, ²³ ngà daji rɔ-m-ti rəmə, m'oo ndukun kɛ rangi kɛ isi rɔ kɛ ndukun kɛ tɔ tagir-ti lə-m, bá uwə-m bə-ti adi-m m'təl rɔ-m go ndukun-ti lə majal kɛ tɔ daji rɔ-m-ti. ²⁴ Dangi-ti kɛ ban ə ra-m bə! Daji rɔ-m kɛ isi ɔw sə-m kadi m'oy kinlé, nə bá à taa-m ji-é-ti kilə-m taá ən wa? ²⁵ Oiyoy kɛ dɔ Lubə-ti kɛ takul 'Babe lə-ji Jeju Kristi...! Beba tagir-ti lə-m rəmə, m'to bə lə ndukun lə Lubə, ngà daji rɔ-m-ti rəmə, m'to bə lə ndukun lə majal.

Ta kɛ gangi goto dɔ dow-ti kɛ nam kàdɛ Jeju-ti

Gal 3:13-14; 5:16-25

8 Ə bone bə kinlé dow-je kɛ 'nam kàdɛ Jeju Kristi-ti [kɛ panjiyə-dé to panjiyə kɛ go ndigi-ti lə daji rɔ-dé al, ngà to panjiyə kɛ go ndigi-ti lə Ndil kɛ aa njay †] lé, ta kɛ gangi goto dɔ-dé-ti ngá. ² Kɔd ndukun lə Ndil kɛ aa njay kɛ adi-ji kiskəm kɛ takul nam kàdɛ Jeju Kristi-ti lé, taa-m ji ndukun-ti lə majal, kɛ ji koy-ti ilə-m taá ngá. ³ Ə né kinlé, yay kɛ tɔ daji rɔ-ji-ti ya ra adi tɔgi ndukun asi ra al – Ngà Lubə ulə Ngon-é ya adi-é ree un rɔ kɛ titi-nə kɛ rɔ kɛ njɛra majal kin bə bá gangi-né ta dɔ majal-ti kɛ tɔ rɔ dow-ti. ⁴ Lubə ra bə kɔd kadi kəm rəbi kɔr-tadɔ-ti kɛ ndukun ɔji kinlé, né-é ra né dɔ-ji jəi-ti kɛ panjiyə-ji to panjiyə kɛ go ndigi-ti lə Ndil kɛ aa njay bi to panjiyə kɛ go ndigi-ti lə daji rɔ-ji kin al. ⁵ Kɔdɔtalə dɛ kɛ d'isi kɛ dɔ-dé taá kɛ go mɛɛndigi-ti lə daji rɔ-dé lé, mɛɛ-dé tɔ kɛ dɔ né-je-ti lə daji rɔ-dé, ngà dɛ kɛ d'isi kɛ dɔ-dé taá kɛ go mɛɛndigi-ti lə Ndil kɛ aa njay rəmə, mɛɛ-dé tɔ kɛ dɔ né-je-ti lə Ndil tɔ. ⁶ Ra go ndigi-ti lə daji rɔ dow kinlé, tɛɛ koy; ngà ra go ndigi-ti lə Ndil bá to kiskəm rəm, to lapiya rəm. ⁷ Kɔdɔtalə né-je kɛ daji rɔ dow ndigi lé ɔsi ta Lubə, kɔd daji rɔ dow ulə dɔ-é gin tɔgi ndukun-ti lə Lubə al, bá to né kɛ à kasi ra al ya sar rəm. ⁸ Ə dow-je kɛ d'isi gin tɔgi-ti lə daji rɔ-dé lé, d'a nəl Lubə ndə bə al. ⁹ Ngà sɛi rəmə, isi gin tɔgi-ti lə daji rɔ-si al ngá; ngà isi gin tɔgi-ti lə Ndil, kɔd Ndil Lubə isi mɛɛ-si-ti; kinə Ndil Kristi isi mɛɛ dow-ti al lé, dowbè to dow lə Kristi al. ¹⁰ Kinə Kristi isi mɛɛ-si-ti lé, tɔgrɔ-ti, daji rɔ-si rəmə, oy koy majal ya, ngà Ndil kɛ aa njay bá to kiskəm lə-si kɔd kɔr kɛ ta ɔr dɔ-si-ti. ¹¹ †Ə kinə Ndil Lubə kɛ adi Jeju tɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kɛ d'oy kin isi mɛɛ-si-ti rəmə, Lubə kɛ adi Jeju Kristi tɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kɛ d'oy kinlé, à kadi daji rɔ-si kɛ to

† 7:15 Gal 5:17

†† Ta-je kɛ tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɛ dɔsəy kɛ dan-ti-je kɛ 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta greki. ‡ 8:11 1Kɔ 3:16

njèkoy kinlé, isi kəm kɛ takul Ndil-é kí isi mɛɛ-si-ti kin tɔ. ¹² Beba ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kurə tò dɔ-ji-ti ya, ngà kɛ bá to kurə lə daji rɔ-ji bá j'a tɛli rai-né né-je kí ɛ ndigi kin al ngá. ¹³ Kinə isi kɛ dɔ-si taá ki go mɛɛndigi-ti lə daji rɔ-si rəmə, a koyi; ngà kinə ɔri né-je kí rɔ-si ndigi kin kɔgi kɛ takul Ndil kí aa njay rəmə, a kisi kəm tɔ. ¹⁴ Kdɔ dow-je lay kí Ndil Lubə ɔr nɔ-dé lé, 'to ngan lə Lubə. ¹⁵ †Ndil kí sɔi 'taai mɛɛ-si-ti lé, to Ndil kí à ra-si bə-ti kɔ kadi 'təli 'bəli al, ngà to Ndil kí təl-si ngan lə Lubə-ti ə kɛ takul-é bá j'isi j'painè ta kɛ ndi-ji kí boy j'painè: Aba! Bɔbi-m! ¹⁶ Ndil kí aa njay ya kɛ dɔ-é pa ta kí dɔ-ti adi ndil-ji panè j'toi ngan lə Lubə ya. ¹⁷ † kinə j'toi ngan-é rəmə, j'toi njénéndubə-je, adi j'toi njénéndubə-je lə Lubə; ə j'toi njénéndubə-je nati kɛ Kristi tɔ; kdɔtalə j'ingəi kɔ nati siə adi j'a kingəi riba nati siə tɔ.

Riba kí à ree

Jə 10:27-30

¹⁸ Mə m'oo kí kɔ-je kí j'isi j'ingəi dɔkaglo-ti kɛ nè kinlé, à kasi-nə kɛ riba kí tò kadi ndɔ-é j'ubəi maji-é kin al ya sar. ¹⁹ † nékində-je lə Lubə lay ya d'isi 'ngəbi pèrèrè kɔ koo tɔji kí Lubə à tɔji ngan-é ndaa-ti rəsi. ²⁰ Kdɔtalə nékində-je lé, né-je kí mɛɛ wəy kare ya ɔ be dɔ-dé-ti – ə to mɛɛndigi lə-dé al, ngà to Lubə ya bá ndigi bə – ²¹ ngà kɛ bá ɛ adi-dé nékində mɛɛ dɔ-ti tɔ. Adi nékində-é-je kí kare kinlé ya, Lubə à kɔr-dé kɔgi bə-ti lə tɔgi kí ɔw kɛ tujj-dé, kɔ kadi d'isi kɛ mɛɛnda kəy dan riba-ti nati kɛ ngan-é. ²² † jəi j'gəi kí sar bone bə kàrè, nékində-je lay ya d'ingə kɔ, adi d'isi 'tumə toki dené kí ndo ra-é kin bə. ²³ † to nékində-je kin kɛ kár-dé al, jəi kí j'ingəi Ndil kí aa njay kí toki né kí dɔsəy kí Lubə adi-ji kí taá mɔki kin kàrè, j'isi j'tuməi mɛɛ-ji-ti, j'isi pèrèrè j'ngəbi-né təl-ji ngan lə Lubə, kɛ taa kilə taá kí sɔbi dɔ rɔ-ji. ²⁴ Kdɔtalə kajj rəmə j'aji, ngà to bá to nékində mɛɛ dɔ-ti bəy. † nékində mɛɛ dɔ-ti kí dow oo kɛ kəm-é lé, to nékində mɛɛ dɔ-ti al ngá; né kí dow oo kɛ kəm-é lé, se à kində mɛɛ-é dɔ-ti bəy wa? ²⁵ Ngà kinə né kí j'ooi kɛ kəm-ji al ya j'indəi mɛɛ-ji dɔ-ti lé, j'a kuwəi rɔ-ji ngə kɔ ngəbi-né né-é. ²⁶ Bə ya tɔ ə Ndil kí aa njay ree ra sə-ji dɔ yay-ti lə-ji, kdɔtalə jəi j'gəi né kí tuwə kadi j'dəji Lubə mɛɛ ta-je-ti kí j'isi j'pai siə al. Ngà Ndil kí aa njay ya kɛ dɔ-é pa ta kɛ Lubə kɔ ta lə-ji kɛ ta-je kí ɛ ilə-né mɛɛ-é ki kilə pūi; ²⁷ rəmə Lubə kí njètən mɛɛ dow-je lé gə né kí Ndil kí aa njay ndigi, ə né kí mɛɛ Lubə ndigi bá Ndil kí aa njay dəji kɔ ta lə njékaa njay-je. ²⁸ Adi jəi j'gəi kí né-je lay ya ra-né kɔ maji lə dow-je kí 'ndigi Lubə, kɛ ɛ ba-dé kí go kɔjra-ti liə. ²⁹ Kdɔtalə dɛ kí ɛ gə-dé kete lé bá, ɛ uwə dɔ-dé, kɔ kadi 'titi-nə kɛ Ngon-é bə tɔ; bə kɔ kadi Ngon-é lé bá to dɔdər kosi ngankɔ-je kí njékadmɛɛ-je. ³⁰ † dɛ kí ɛ uwə dɔ-dé kete lé bá, ɛ

† 8:15 Gal 4:5-7 †† 8:15 Mar 14:36; Gal 4:6 † †† 8:23 2Kɔ 5:2-4

ba-dé tɔ; ə dɛ kí ɛ ba-dé lé bá, ɛ ɔr ta dɔ-dé-ti tɔ; ə dɛ kí ɛ ɔr ta dɔ-dé-ti lé bá, ɛ ulə riba dɔ-dé-ti tɔ.

Né kí à gangi-ji nati kɛ ndigi kí Lubə ndigi-ji kin goto

³¹ Ta ri bəy bá j'a pai dɔ ta-je-ti kinlé wa? Kinə Lubə nɔy sə-ji lé, nɔ à kilə kati kəm-ji-ti wa? ³² Lubə kí taa dɔ Ngon-é al, ngà ingə-é adi 'tɔl-é kɔ ta lə-ji lay lé, à kadi-ji né-je lay nati kɛ Ngon-é kɛ takul ramaji liə al kɔ ri wa? ³³ Dow-je kí Lubə mbəti-dé lé, nɔ à kilə ta dɔ-dé-ti wa? Lubə ya ɔr ta dɔ-dé-ti! ³⁴ Nɔ à gangta dɔ-dé-ti wa? Jeju Kristi oy; kí boy nɔ bəy lé, ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ, ɔw isi dɔ jikɔl Lubə-ti, isi pa siə ta kɔ ta lə-ji! ³⁵ Ndigi kí Kristi ndigi-ji kinlé, nɔ à kasi gangi-ji nati siə wa? Se kɔ kí dum nati wa? Əse mɛɛ gangi man, əse kulə kəm-ng ndoo, əse bo, əse kɔw kuti dum, əse tujj, əse kiyəɔ wa? ³⁶ Kɔ 'ndàngi 'panè:

Ta lə-i bá d'ə-né ká tɔl-ji-ti kɛ ndɔ-je lay.
Dow-je 'ra-ji toki bati-je kí d'isi d'ɔw sə-dé lo tɔl-dé-ti kin bə.

³⁷ Ngà mɛɛ né-je-ti lay kinlé, jəi j'toi njétəti rɔ tətəi kí ngə nɔ kɛ takul-é ɛ kí to njéndigi-ji lé. ³⁸ Kɔ mɔ m'gə maji kí né kí à gangi-ji nati siə goto, adi to koy, əse kiskəm, əse malayka-je, əse ndil-je kí maji al, əse né kí bone, əse né kí ɔw ree ki ree bəy, ³⁹ əse tɔgi-je, əse nékində-je kí taá, əse nékində-je kí nangi, əse né-je lay ya kí Lubə ra kinlé, né kí à kasi gangi-ji nati kɛ ndigi kí Lubə ndigi-ji kɔ nam kí j'nami kàdɛ 'Babe-ti lə-ji Jeju Kristi kin ya goto.

Israyel-je kɛ gin dow-je kí rangi

Lubə mbəti Israyel-je kɛ mɛɛndigi liə

9 M'ɔw kɛ pa ta ta kí tɔgrɔ-ti kɔ nam kí m'nam kàdɛ Kristi-ti, adi m'ədɛ ta al ə Ndil kí aa njay kàrè adi mɛɛ-m usi nangi dɔ-ti pɔ rəm. ² Rɔ-m ati-m kanəɔ ə mɛɛkɔ lə-m ɔw ki kete-kete. ³ Kdɔtalə m'ndingə kadi mɔ bá ndɔl tò dɔ-m-ti ə gangi-m nati kɛ Kristi, kɔ ta lə ngankɔ-m-je kí koji-ti, ⁴ kí 'to israyel-je. Dɛ lé né-je kí tò kɔ-dé to təl kí Lubə təl-dé ngan-é-ti rəm, to riba rəm, kulənoji-je rəm, ndukun rəm, pole Lubə rəm, bá to kunmindɛ-je liə rəm, ⁵ bá ka-dé-je rəm; ə to kí Kristi † to dow kinlé, gin koji kin bá d'oji-é-ti, ə ɛ isi dɔ né-je-ti lay, ɛ to Lubə kí kɔsgaji tò dɔ-é-ti sartagangi. Amen!

⁶ Se ta lə Lubə təl né kí kɔgi kare wa? Ndə bə al! Kɔ dɛ lay kí 'to gin Israyel lé, 'to Israyel-je lay al. ⁷ Kɔ ngan lə Abrakam lay bá 'to ngan-é-je al; ngà Lubə panè: «Kɛ takul Isaki bá i 'a kingə-né nganka-i-je kí ri-i à tò dɔ-dé-ti.» ⁸ Mɛɛ ta lé ban: Ngan-je kí koji-dé ki koji bə kin bá 'to ngan lə Lubə al, ngà ngan-je kí d'oji-dé kí go kunmindɛ-ti bá d'oo-dé ki ngan-é. ⁹ Kdɔtalə ta kí to kunmindɛ lé ban: «Kal kàdɛ bə ya m'a ree ə Sara à koji

†† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

ngon kí dingəm.»¹⁰ E kin par al, go-ti, Rebeka kàrè ndan ndungə-je lə ka-ji Isaki tɔ; ¹¹ ə ngan-je lé kàrè d'o-ji-dé al ya bəy, bá dɛ 'ra né kí maji-je, né kí majal-je al bəy; bə ya kàrè, kadi kɔjra lə Lubə tò-né lo tò-é-ti ki go mbəti-ti kí ɛ mbəti dow-je kí mɛɛndigi liə bi kɔɔ kullə ra dow al kinlé – ¹² ɛ idə Rebeka panè: «Njètɛɛ kete à ra bə lə njètɛɛ gogi; ¹³ gangi-é kí ndàngi-né 'panè: "M'ndigi Jakobi ə m'osi ta Esuwa."»

Lubə mbəti dow-je kí 'to jipi-je al

¹⁴ Ə kadi j'painè ri wa? Lubə to njèra né kí njururu al wa? Ndə bə al! ¹⁵ Kɔɔtalə ɛ idə Moiyiji panè: M'a koo kəmtondoo lə dow kí m'ndigi koo kəmtondoo liə ə ta à kɔɔ mɛɛ-m kɔɔ dow kí m'ndigi kadi ta ɔ mɛɛ-m kɔɔ ta liə. ¹⁶ Adi to ta lə mɛɛndigi lə dow al rəm, to ta lə tɔgi-é al rəm, ngà to ta lə Lubə kí njəkoo kəmtondoo. ¹⁷ Kɔɔ mɛɛ mbete-ti kí aa njay lé, Lubə idə Paraɔ panè: I ya m'ində-i ngar bə kɔɔ kadi m'ɔji-né tɔgi-m rɔ-i-ti ə kadi ri-m bá-né kí dɔnangi lay. ¹⁸ Adi Lubə lé, oo kəmtondoo lə dow kí mɛɛ ndigi liə rəm, bá mɛɛ ndigi liə ya adi mɛɛ dow ndə-né rəm tɔ.

¹⁹ Ə i 'a dəji-m panè: Lubə gangta dɔ dow-ti kɔɔ ri bəy wa? Kɔɔtalə nɔ bá à kɔgi Lubə ra mɛɛndigi liə wa? ²⁰ Ə i dow ya bə lé, i to nɔ bá kadi 'naji Lubə ta-ti wa? Bəy kí kubə à dəji njəkubə-é panè: «Kɔɔ ri bá i 'ubi-m bə wa» al. ²¹ Njəkubə né ɔw kí tɔgi dɔ anji-ti, adi anji kí mbɔy kí kàre-rè kin ya à kubə-né bəy kɔɔmolé rəm, bá à kubə-né bəy ra kullə-je kí kare rəm tɔ al wa? ²² Ə Lubə lé, ndigi tɔji wɔngi liə rəm, ndigi kadi 'gə tɔgi-é rəm, ya ngà ɛ ilə mɛɛ-é dɔ madi-é-ti kilə kí tɔgrɔ-ti isi dɔ-ti kí dow-je kí wɔngi ra-é dɔ-dé-ti ə to dɛ kí tò kadi 'tuji kɔgi. ²³ E ra bə kɔɔ tɔji-né ríba liə kí nɔ ndaa-ti rəsi kí rɔ dow-je-ti kí ɛ oo kəmtondoo lə-dé ə uwə dɔ-dé kete kadi d'ubə maji ríba liə lé. ²⁴ Ə ta kinlé, to ta lə-ji jəi kí ɛ ba-ji dan jipi-je-ti par al, ngà dan dow-je-ti kí 'to jipi-je al rəm tɔ, ²⁵ titi kí ɛ pa-né mɛɛ mbete-ti lə Oje panè:

«Dɛ kí 'to gin dow-je lə-m al ya, m'a ba-dé gin dow-je lə-m

ə dɛ kí m'ində-dé dan kəm-m-ti al ya, m'a ba-dé dow-je kí m'ində-dé dan kəm-m-ti.»

²⁶ «Ə lo kí ɛ bá d'idə-dé-ti 'panè:

"Səi 'toi gin dow-je lə-m al kin kàrè d'a ba-dé ngan lə Lubə kí njəkisi kəm titi ngá rəm."'

²⁷ Ejay kàrè pa ta kí dɔ Israyel-ti panè:

"Lé kɔɔ ngan lə Israyel à tò titi nangra kí babo-ti bə ya kàrè,

dɛ kí madi-je ya par bá d'a kaji."

²⁸ Kɔɔtalə né kí 'Babe pa ta-é lé, kalangi bə ya ɛ à ra né-é kɔɔ njuti dɔnangi-ti.

²⁹ Ə Ejay lé ya ndɔki pa bəy panè:

"Kinə 'Babe kí njəkosi njérɔ-je iɔə ndəgi ka-ji-je al lé, j'a təli titi-nɔ kí bebo Sɔdɔm kí bebo Gɔmɔr bə."»

Israyel-je, kí néra kí njururu kí à ree kí takul kadmɛɛ

Ròm 3:19-29; Gal 3:8-14,21-29

³⁰ Ə kadi j'painè ri wa? Dow-je kí 'to jipi-je al kí ndɔki 'sangɔ ta kí kɔɔ dɔ-ti al ya, ə d'ingə ta kí kɔɔ dɔ-ti – ə to ta kí kɔɔ dɔ-ti kí ree kí kəm rəbi kadmɛɛ – ³¹ ngà Israyel-je kí 'sangɔ ta kí kɔɔ dɔ-ti kí kəm rəbi təl rɔ go ndukun-ti lé, d'ingə al. ³² Kɔɔtalə ri wa? Kɔɔ dɛ 'sangɔ kí kəm rəbi kadmɛɛ al, ngà kí kəm rəbi kullə ra-dé-je. Dɛ 'tugə nja-dé ər-ti kí njètugə dow-je jigi-ti, ³³ titi kí 'ndàngi-né 'panè:

Yən, ər kí njètugə nja dow-je,

ər kí njəkadi dow-je d'usi lé m'ində bebo Siyɔ-ti nɔɔ.

Ə dow kí adi-é mɛɛ-é lé, rɔɔl à tɛɛ dɔ-é-ti al.

10 Ngankɔ-m-je kí njəkadmɛɛ, ndingə rɔ lə-m kí nɔ, kí ta kí m'pa kí Lubə kɔɔ ta lə Israyel-je lé, to ta kadi d'aji. ² Kɔɔ m'pa ta lə-dé maji kí dɛ lé rɔ-dé tungə pilingi kɔɔ Lubə, ngà rɔtungə lə-dé lé bá négə goto-ti. ³ Kɔɔ dɛ 'gə kəm rəbi kí Lubə ɔr-né ta dɔ dow-ti al ə dɛ ya 'sangɔ kadi d'ɔji kəm rəbi kɔɔtadɔ-ti kí sɔbi dɔ-dé, adi 'təl rɔ-dé go kəm rəbi kɔɔtadɔ-ti lə Lubə al; ⁴ kɔɔtalə Kristi ya to təl ta ndukun, kɔɔ kadi Lubə ɔr-né ta dɔ dow-ti kí rá-rá kí adi mɛɛ-é. ⁵ Beba Moiyiji ndàngi ta sɔbi dɔ kɔɔtadɔ-ti kí ree kí takul ndukun panè: «Dow kí təl rɔ-é go ndukun-ti rəmə, à kisi kəm kí takul ndukun.» ¹⁶ Ngà ooi, kəm rəbi kí kɔɔtadɔ-ti ree-né kí takul kadmɛɛ lé 'pa ta kí dɔ-ti 'panè: «'Pa mɛɛ-i-ti 'panè: "Nɔ bá à kɔw dɔrɔ-ti wa" al. Kɔɔ Kristi j dɔrɔ-ti ree nangɔ nè ngá. ⁷ Əse: "Nɔ bá à kur nangɔ bolebe-ti kí sɔy-é goto wa" al? Kɔɔ Kristi ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy ngá.» ⁸ Ə 'pa ta kí dɔ-ti 'panè ri wa? Ta tò ngɔsi sə-i, tò ta-i-ti, tò mɛɛ-i-ti. Ə to ta kí sɔbi dɔ kadmɛɛ kinlé bá jɛ j'ilə mbɛ-é. ⁹ Kinə 'pa ta-i-ti rəsi 'panè Jeju to 'Babe ə kinə 'adi mɛɛ-i adi 'gə maji kí Lubə adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy rəmə, 'a kaji.

¹⁰ Kɔɔtalə kadmɛɛ bá ta ɔr-né dɔ dow-ti ə ta kí dow pa ta-é-ti rəsi bá à kaji-né, titi kí 'ndàngi-né mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: ¹¹ «Dow kí rá-rá kí adi-é mɛɛ-é lé, rɔɔl à tɛɛ dɔ-é-ti al.» ¹² Adi kɔɔ kəm dow goto dan jipi-je-ti kí dow-je kí 'to jipi-je al: Dɛ lay ya 'Babe lə-dé toki kàre-rè, ɛ ya to njəkadi maji ur dow-je kí njénɔ ba-é. ¹³ Kɔɔ dow kí rá-rá ya nɔ ba 'Babe lé, à kaji. ¹⁴ Dow kí dɛ d'adi-é mɛɛ-dé al lé, d'a nɔ ba-é ban wa? Ə dow kí dow pa ta kí dɔ-é-ti adi d'oo al lé, d'a kadi-é mɛɛ-dé ban wa? Ə dow kí njəkilə mbɛ ta liə goto lé, d'a koo ta liə ban wa? ¹⁵ Ə d'ulə dow-je al lé, d'a kilə mbɛ-é ban wa? Beba 'ndàngi 'panè: «Njiyə lə njəkilə mbɛ Poyta-je kí Maji lé to né kí maji koo nɔ. »

¹⁶ Ngà dɛ lay bá 'təl rɔ-dé go Poyta kí Maji-ti lé al. Gangi-é kin bá Ejay pa-né panè: «'Babe, ta-je kí j'idə-dé kinlé nɔ bá oo adi to ta kí tɔgrɔ-ti wa?»

¹⁷ Adì kadmęę lé ree kì kàm rəbi ta kí koo ə ta kí koo ree kì kàm rəbi ta lə Kristi.

¹⁸ Ə m'dəji rɔ-m ta m'panè: Se d'oo ndi-dé al wa? Tɔ-grɔ-ti, d'oo ya.

Ndi-dé lé ɔw kì lo lay

ə ta-je lə-dé ɔw sar tęę sɔy dɔnangi-ti. †

¹⁹ Ngà m'dəji rɔ-m ta m'panè: Se Israyel-je 'gə al wa? Moiyiji ya to dow kí dɔsɔy kí panè:

M'a kadi jangi ra-si dɔ gin dow-je-ti kí d'asi né al; kàm rəbi kí rɔ gin dow-je-ti kí rangi kí 'gə né al, bá m'a kadi wɔngi ra-si-né.

²⁰ Ə Ejay rəmə ɔw sar ya panè:

Dow-je kí ndɔki 'sangi-m mə Lubə al bá m'adi d'ingə-m rəm,

dow-je kí usi-dé dɔ-m-ti al ya m'adi-dé 'gə-m rəm.

²¹ Ngà kí sɔbi dɔ Israyel-je lé, Lubə panè:

Ndɔ-je lay ya m'ulə ji-m ki rɔ gin dow-je-ti kí njétəl rɔ-dé go ta-ti al kí 'to njédɔngə-je kin.

Lubə mbati gin dow-je liə al

11 ††M'dəji rɔ-m ta m'panè: Se Lubə mbati gin dow-je liə wa? Ndɔ bə al! Kdɔtalə mə kàrè m'to Israyel, ngonka Abrakam, kí ginkoji-ti lə Benjamę. ² Lubə mbati gin dow-je liə kí ę mbati-dé kete kin al. Ta kí męę mbete-ti kí aa njay, lo-ti kí Eli pa ta-ti səki-né Israyel-je ta Lubə-ti lé 'gəi ya al wa? ę panè: ³ 'Babe, dę 'tɔl njé-pata-je kí ta-i-ti, 'tɔɔ logugi né-je lə-i nangi rum-rum; mə ya kì kar-m ə m'nəy, ə 'sangi kadi 'tɔl-m. ⁴ Ə ta ri ə Lubə ilə-é-ti wa? M'ngəm dow-je lə-m budɔgi lo siri kí d'ɔsi məkəji-dé nangi nɔ magi Baal-ti al. ⁵ Bə ya tɔ, męę ndɔ-je-ti kí bone kàrè, ndəgi dow-je kí Lubə mbati-dé kí go ramaji-ti liə d'isi nɔɔ. ⁶ Ngà kinə ę mbati-dé kì takul ramaji liə rəmə, tò kì takul kullə ra-dé-je al ngá. Bə al rəmə, ramaji lé à to ramaji bəy ban wa? [Ə kinə ę mbati-dé kì takul kullə ra-dé-je rəmə, sé to ramaji bəy ban wa? Ngà kinə tò kì takul ramaji rəmə, kullə ra dow to né madi al ngá. †] ⁷ Ri bá ra né wa? Né kí Israyel sangi lé, ę ingə al, ngà dę kí 'mbati-dé bá d'ingə; ndəgi-dé-je rəmə męę-dé ndə, ⁸ titi kí 'ndəngi-né 'panè:

Lubə adi-dé tagir kí ɔy diriri rəm,

adi kəm-dé oo lo al rəm,

adi mbi-dé oo ta al rəm,

sar tęę-né ndɔ-ti kí bone.

Ə Dabidi panè:

⁹ Kadi nékuso rɔnəl lə-dé ya

təl gum kuwə-dé rəm,

bandi kuwə-dé rəm,

kəm rəbi kusi lə-dé rəm,

kɔ kadi to kindəkɔji lə-dé!

¹⁰ Kadi lo ndul kəm-dé-ti ndi-ndi kadi d'oo lo al!

Lubə, 'ra-dé adi 'mąą kɔngi-kɔngi ya par-par!

Kaji lə dę kí 'to jipi-je al kì kiŋə panjiyə kí majal lə Israyel-je ndɔ kí dɔbəy-ti

Mat 21:40-43; Epe 2:7-13

¹¹ M'ndəji rɔ-m ta m'panè: Se Israyel-je lé 'tugə nja-dé né-ti kɔ kusi riw wa? Ndɔ bə al! Ngà, kì takul kaldɔ-ta lə-dé bá dow-je kí 'to jipi-je al d'ingə-né kaji, kɔ kadi jangi ra-né jipi-je. ¹² Ə kinə kaldɔta lə jipi-je təl gin maji lə dow-je kí dɔnangi-ti, ə kusi lə-dé təl gin maji lə dow-je kí 'to jipi-je al lé, kɔ taá lə-dé bikti lay ə à maji ban ən wa? ¹³ Adì m'idə-si, səi kí 'toi jipi-je al: Mą lé m'to njəkɔwkulə dan dow-je-ti kí 'to jipi-je al ə mə m'ilə kuji dɔ kullə-ti lə-m. ¹⁴ Bə kɔ kadi, dɔmaji ə m'adi jangi ra dow-je kí gin kɔji-ti lə-m ə kadi dę kí madi-je d'ajiné. ¹⁵ Ə kinə kɔr kí d'ɔr-dé kí rangi kin bá to gin kulə kí Lubə ulə-né noji nati kì dow-je kí dɔnangi-ti lé, təl ree sə-dé gogi à tò ban ən wa? À to tɔsi ndəl tęę dan dow-je-ti kí d'oy! ¹⁶ Ə kinə mbə kí dɔsɔy ya toki kadi Lubə lé, ndəgi nduji lay kí 'lɔy lé kàrè to 'liə tɔ; ə kinə njirəkagi toki kadi Lubə lé, balkəm-é kàrè to 'liə tɔ. ¹⁷ Ngà kinə 'tɔr balkəmkagi-je kí madi, ə i kí to kagi Olibiye kí wale †, bá 'tiŋə-i tó-dé-ti, adi ɔ dɔ njirəkagi Olibiye-ti kí mə kí mə rəm, ingə man-é rəm lé, ¹⁸ 'ində kàdɔ-i kì balkəmkagi-é-je al. Ə lé i ində kàdɔ-i kàrè, kadi 'gə kí to i bá njirəkagi ɔ dɔ-i-ti al, ngà to i bá 'ɔ dɔ-é-ti. ¹⁹ I rəmə 'a panè: 'Tɔr balkəmkagi-je bá 'tiŋə-m tó-dé-ti. ²⁰ To tó-é ya; 'tɔr-dé kɔgi kɔ kadmęę al lə-dé, ə i rəmə 'ɔ dɔ kagi-é-ti kì takul kadmęę. 'Ində kàdɔ-i al, ngà bəl bá kadi i 'bəl. ²¹ Kdɔtalə kinə balkəmkagi-je kí lo mə-dé-ti nɔ ya, Lubə ngəm-dé al kin rəmə, i kàrè à ngəm-i ndɔ al ya tɔ. ²² Kadi 'gə męęmaji, kì ngə lə Lubə: ę ngə kì dow-je kí d'usi, ə kinə 'ɔ njangi dɔ męęmaji-ti liə kin rəmə, ę à ra sə-i maji; bin al rəmə, i kàrè d'a kɔr-i kɔgi tɔ. ²³ Dę ya kàrè kinə d'isi dan męęndə-ti lə-dé al lé, d'a təl tiŋə-dé kàdɔ kagi-ti lé gogi tɔ; kdɔtalə Lubə ɔw kì tɔgi kɔ kadi təl tiŋə-dé sigi gogi. ²⁴ Ə i kí 'tugə-i dɔ kagi olibiye-ti kí ubə wale bəy ə 'tiŋə-i kàdɔ kagi olibiye-ti kí mə-é kí mə, lo-ti kí lé 'a kɔ-ti al, ngà dę kí 'to balkəmkagi-je kí mə-dé kí mə ya kete kinlé bá d'a təl tiŋə-dé dɔ kagi-dé-ti gogi al kɔ ri wa? ²⁵ Ngankɔ-m-je kí njékadmęę, m'ndigi kadi m'adi-si 'gəi né kí tò lo bɔɔ-é-ti kinlé, kɔ kadi ooi rɔ-si kì njégosi-je al: Kəl Israyel-je kí madi męę-dé ndə sar kadi dow-je kí 'to jipi-je al bikti lay d'andi-né dan-dé-ti. ²⁶ Beba Israyel-je lay ya d'a kaji, titi kí 'ndəngi-né 'panè:

Njətaa dow-je kilə-dé taá à kɔ bebo Siyɔ-ti.

ę à kiŋə kaldɔta-je lə dow-je kí ginkoji-ti lə Jakobi kɔgi.

²⁷ Ə loki m'ɔr majal-je lə-dé kɔgi lé, ę bá à to noji kí m'ulə nati sə-dé.

²⁸ Kí sɔbi dɔ Poyta kí Maji rəmə, dę 'to njéba-je lə Lubə kɔ ta lə-si, ngà kí sɔbi dɔ mbati rəmə, ę ində-dé

† †† 11:1 Plp 3:5 † Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto męę mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndəngi kì ji-dé kì ta greki.

†† Kagi Olibiye kí wale lé tɔji dow-je kí 'to jipi-je al, ngà ę kí 'mą lé tɔji jipi-je tɔ.

dan kəm-é-ti kè takul bɔbi-dé-je. ²⁹ Kɔɔ kadkare læ Lubə, kè ba liə lé, tò lo tò-é-ti. ³⁰ Titi kí sɔji ya kàrè ndɔki 'təli rɔ-si go ta-ti læ Lubə al ə takul təl rɔ go ta-ti al læ-dé bá Lubə oo-né kəmtondoo læ-si lé, ³¹ bè ya tɔ, dɛ ya kàrè, kí ngɔsnè-ti kinlé təl rɔ go ta-ti al læ-dé bá Lubə oo-né kəmtondoo læ-si, beba dɛ ya kàrè [ngɔsnè] † Lubə oo kəmtondoo læ-dé tɔ. ³² Kɔɔ Lubə adi dow-je lay ya 'təl rɔ-dé go ta-ti al, kɔɔ koo-né kəmtondoo læ dow-je lay. ³³ Lubə to Lubə kí boy nɔ, to njègosi, kè njènégə! Ta kí gangi liə dum ndər gin-é, kɔɔ dow kí asi gə kɔjra-je liə ya goto! ³⁴ Nɔ é gə tagir læ 'Babe əse nɔ bá to njèkɔji-é ta wa? ³⁵ Nɔ bá to njèkadi-é né dɔsɔy kadi təl ingə kí rangi tó-ti wa? ³⁶ ††Né-je lay ya j rɔ-é-ti rəm, tò kè takul-é rəm, bá to kí 'liə rəm. Kɔsgaji to kí liə ya sartagangi. Amən!

Kulə dingəm mɛɛ-nə-ti

Panjiyə kí nəl Lubə

12 Ngankɔ-m-je kí njèkadmɛɛ, Lubə lé oo kəmtondoo læ-ji. Beba m'ulə dingəm mɛɛ-si-ti kadi adi rɔ-si kè kadkare kí tò kəm rəm, aa njay rəm, nəl Lubə rəm; ə ɛ kin bá to pole kí tɔgrɔ-ti kí kadi a 'poli Lubə. ² Adi kullə ra-si ɔw go-nə-ti kè 'lə dow-je kí dɔnangi-ti nè kin al, ngà adi təl kí nɛgə læ-si təl kí sigi kinlé mbəl panjiyə-si, kɔɔ kadi ɔri-né nin né kí Lubə ndigi, adi to né kí maji rəm, nəl-é rəm, bá maji ɔr njuti rəm tɔ. ³ Kè takul maji kí Lubə ra sə-m lé, m'ndigi kidə dow kí rá-rá dan-si-ti kadi gir kí n'è n'to dow kí ngay al, ngà kadi gir kí n'to dow kí n'asi lo-é-ti bè, kí go gangi kadmɛɛ-ti kí Lubə adi nɔ-nɔ dan-si-ti. ⁴ *Kɔɔtalə titi kí rɔ dow kí káre-rè ya ɔw kè ngan rɔ-é-je kí gay-gay ə ngan rɔ-é-je kin kàrè, nɔ-nɔ ya ɔw-né kí kullə liə-liə kinlé, ⁵ gangi-é kin ya tɔ é jɔi kí j'nɔi bá j'təli rɔ kí káre-rè kè takul nam kàdɔ Kristi-ti lé, jɔi lay ya j'toi ngan rɔ-nɔ tɔ. ⁶ ††Ngà j'ɔwi kè kadkare-je kí gay-gay kí go ramaji-ti læ Lubə: Adi kinə dow ɔw kè kadkare pa ta kí ta Lubə-ti rəmə, kadi dow-bé ra kullə-é adi ɔw go-nə-ti kè kadmɛɛ; ⁷ ə kinə dow ɔw kè kadkare koo go né læ njèkəwnə-je rəmə, kadi dowbé ra kullə-é; dow kí ɔw kè kadkare ndó dow-je né rəmə, kadi ində rɔ-é ta néndó-ti; ⁸ dow kí ɔw kadkare kulə dingəm mɛɛ dow-je-ti rəmə, kadi ində rɔ-é ta kulə dingəm mɛɛ-dé-ti; dow kí ɔw kè kadkare kadi né dow-je rəmə, kadi ra kè mɛɛmaji; dow kí ɔw kè kadkare kɔr nɔ dow-je rəmə, kadi adi rɔ-é tungə mɛɛ kullə-é-ti; dow kí ɔw kè kadkare koo kəmtondoo læ dow-je rəmə, kadi ra kullə-é kè rɔnəl. ⁹ Kadi ndignə læ-si rəmə, kədkəm-nə goto-ti. ɔsi né kí maji al ngərəngi; indəi rɔ-si ta né kí maji-ti kində kí tɔgrɔ-ti. ¹⁰ Uwəi-nə noji titi kí tò kadi ngankɔ-nə-je 'ndigi-né-nə; kadi nɔ-nɔ ya un ta madi-é.

† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndangi kè ji-dé kè ta greki. †† 11:36 1Kɔ 8:6 † 12:4 1Kɔ 12:12 †† 12:6 1Kɔ 12:4-11

¹¹ Adi rɔ-si tungə pilingi ta kullə-ti bɔ adi dabi ra-si al. 'Rai kullə adi 'Babe kè mɛɛ-si kí káre-rè. ¹² 'Rai rɔnəl kɔɔ nékində mɛɛ dɔ-ti læ-si. Iləi mɛɛ-si dɔ madi-é-ti dan kɔ-je-ti, uwəi rɔ-si ngə mɛɛ ta-ti kí pa kè Lubə. ¹³ 'Rai kè njékaa njay-je mɛɛ né-je-ti kí to rɔ-dé. Isi dɔ nja-si-ti kɔɔ kuwə mba-je kí rɔ-si-ti. ¹⁴ ††Tɔri ndi-si dɔ dow-je-ti kí d'isi d'ulə kəm-si ndoo; Ndi-si bá 'tɔri dɔ-dé-ti bɔ indəi ndəl dɔ-dé-ti al. ¹⁵ 'Rai rɔnəl kè dow-je kí d'isi 'ra rɔnəl, ə 'nɔi kè dow-je kí d'isi 'nɔ. ¹⁶ Adi ta-si asi-nɔ. Adi bo né-je kí kadi 'toi-né kí ngay-je bá ra-si al, ngà adi bo ɔɔɔɔ bá ra-si. Ooi rɔ-si kè njègosi-je al. ¹⁷ Ugəi kurə majal kè majal al; 'sangi kadi 'rai né kí maji takəm dow-je-ti lay. ¹⁸ Ta kí rá-ti ya, kinə à to ta læ-si bá lapiya à tò-né lé, kadi isi kè lapiya kè dow-je lay. ¹⁹ Sɔji kí m'ində-si dan kəm-m-ti lé, 'dali ba kè dɔrɔ-si al, ngà iɔəi adi Lubə bá tɔji wəngi liə. Kɔɔ 'ndangi 'panè:

'Babe ya pa panè: Dalba to 'lə-m

ə mɔ bá m'a kadi nɔ-nɔ nékugə dɔji-é!

²⁰ Ngà kinə bo ra njéba læ-i rəmə, 'adi-é né uso;

kinə kundə man ra-é ə 'adi-é man ɔy;

kɔɔ ra-é kí 'ra bè kinlé, to yalpər bá i ugə ungi dɔ-é-ti.

²¹ 'Iɔə né kí maji al adi tət-i rɔ al. Ngà kadi i bá 'to njètəti rɔ né kí maji al kè takul né ra kí maji.

Kulə dɔ gin tɔgi-ti læ njèkɔbe-je

13 Kadi dow kí rá-rá ulə dɔ-é gin tɔgi-ti læ njèkɔbe-je kí d'isi dɔ-é-ti, kɔɔ kɔbe kí j rɔ Lubə-ti al ya goto; ə njèkɔbe-je kí d'isi kinlé to Lubə ya bá ində-dé. ² Gin-é kin bá dow kí ra dɔngə kè njèkɔbe rəmə, ɛ ɔsi ta né-je kí Lubə ində kadi tò kè gangi-é gangi-é; ə dow-je kí 'mbati təl rɔ-dé go ta-ti lé, dɛ ya d'a ree kè ta kí gangi dɔ-dé-ti. ³ Njèkɔbe-je lé, dow kí ra né kí maji rəmə, à bəl-dé al, ngà dow kí ra né kí maji al bá à bəl-dé. I 'ndigi kadi bəl njèkɔbe al wa? 'Ra né kí maji rəmə ɛ à kɔsi gaji-i; ⁴ kɔɔtalə njèkɔbe lé, isi 'ra kullə læ Lubə kɔɔ maji læ-i. Ngà kinə 'ra né kí maji al rəmə 'bəl; kɔɔtalə kiyərɔ kí ɛ uti lé, ɛ uti kè ndangi kare al, ɛ isi ra kulə læ Lubə kɔɔ kadi tɔji-né kində kɔji kè wəngi læ Lubə dɔ dow-ti kí njéra né kí maji al. ⁵ Gin-é kin bá tò kadi dow ulə-né dɔ-é gin tɔgi-ti læ njèkɔbe, kɔɔ ta læ bəl wəngi kin par al, ngà kɔɔ ta læ tagir kí maji kí tò mɛɛ dow-ti. ⁶ ††Gin-é kin ya tɔ bá sɔji ugəi-né lambo tɔ. Kɔɔtalə njèkɔbe-je lé 'to njérakullə-je læ Lubə, adi kullə-é kin ya bá to kullə læ-dé. ⁷ Nɔ-nɔ ya adi-é né kí to tó-é kadi adi-é; né kí tò kadi ugəi mbete-é rəmə ugəi; dow kí tò kadi adi-é lambo rəmə, adi-é; dow kí tò kadi 'bəli-é rəmə, 'bəli-é; dow kí tò kadi uni ta-é rəmə, uni ta-é.

‡‡ 12:14 Mat 5:44; Luk 6:28 ††† 13:6 Mat 22:21; Mar 12:17; Luk 20:25

Ta læ ndigna

Mat 22:35-40; 1Jə 3:11-23

⁸Adi kurə læ dow tò dɔ-si-ti al, ngà kadɪ kurə ndigna bá tò dɔ-si-ti. Kdɔtalə dow kí ndigi madɪ-é lé, ɛ ra né kí ndukun ndigi adi ɔr njuti. ⁹Kdɔ ndukun-je kí panè: «'A ra kaya al, 'a tɔl dow al, 'a bogi al, ['a pa ta kí ndángi al] †, 'a ra kəmnda al», kɪ ndəgi ndukun-je lay kinlé, tokɪ kəw-dé lay mɛɛ ta-ti kin: «'A ndigi dow madɪ-i titi-nə kɪ rɔ-i bɛ.» ¹⁰Dow kí ndigi dow-je lé à ra né kí maji al kí dow madɪ-é al. Adɪ ndigi dow bá to ra né kí ndukun ndigi kɔr njuti.

¹¹'Rai bɛ kdɔtalə səji 'gəi dɔkaglo kí j'isi-ti kin gɔw. To dɔkədɪ kí kadɪ ji-né dɔ bi-ti, kdɔtalə kí bone bɛ kinlé kajɪ ɔ ngɔsi sə-ji itə kí ndɔki jəi j'adi-né mɛɛ-ji kin bəy. ¹²Lo kí ndɔɔ isi goto, lo kí kada isi ree. Ən é j'tɔri kullə-je kí londul-ti rɔ-ji-ti kɔgi ə j'tuləi néro-je kí londógi-ti rɔ-ji-ti. ¹³J'adi panjiyə-ji ɔ njururu, titi kí dow njiyə-né kada kin bɛ; j'rai baboré nékuso kɪ gɔyibi kí kəy al rəm, j'rai bə læ kaya kɪ néra kí jugi-jugi al rəm, kadɪ gakɪ-nə kɪ kim-nə goto rɔ-ji-ti rəm. ¹⁴Ngà adi panjiyə 'Babe Jeju Kristi bá tò rɔ-si-ti ə né-je kí dajɪ rɔ-si ra adi kəmnda-é isi ra-si kinlé, ɔwi go-ti al.

Njétógi-je kɪ njéyay-je

14 †Dow kí yay mɛɛ kadmɛɛ-ti lé, uwəi-é ki rɔ-si-ti maji, bi gangi ta dɔ tagir-je-ti liə al. ²Kdɔtalə dow madɪ gə kí n'a kuso né-je lay kare; ə dow kí rangɪ kí yay uso mbikamɔy-je ya par. ³Kadɪ dow kí njékuso né-je lay nədi njɛmbati né-je madɪ al; bá kadɪ njɛmbati kuso né-je madɪ gangta dɔ njékuso-é-ti al rəm, kdɔtalə Lubə uwə-é kɪ rɔ-é-ti maji. ⁴I ə, i to nə bá 'gangi ta dɔ ngonnjékullə-ti læ madɪ-i wa? Lé ɛ ɔ taá əse usɪ kàrè to ta læ 'Ba-é ya. Ngà ɛ à kə taá, kdɔtalə 'Babe ɔw kɪ tɔgi kdɔ gəti-é-né. ⁵Dow madɪ oo adi ndɔ kí bɛ kin itə ndɔ kí bɛ kin; ə ɛ kí madɪ oo adi ndɔ-je d'asi-nə lay. Kadɪ nə-ə-ə ya mɛɛ-é usɪ nangɪ pɔ dɔ tagir-ti liə kí sɔbi dɔ-é. ⁶Dow kí ɔr kəm ndɔ-je kàrè, ɔr kəm-é kdɔ 'Babe. Dow kí uso né-je lay kàrè, uso kdɔ 'Babe, kdɔtalə ɛ ra oiyo Lubə kdɔ; ə dow kí uso né-je madɪ al kàrè rəmə, uso al kdɔ 'Babe; ə ɛ ya kàrè ra oiyo Lubə kdɔ tɔ. ⁷Kdɔtalə dow madɪ kí dan-ji-ti kí isi kɪ dɔ-é taá ta kí liə-ti ya goto rəm; dow kí oy ta kí liə-ti kàrè goto rəm tɔ. ⁸Kdɔtalə kinə j'isi kɪ dɔ-ji taá rəmə, j'isi kdɔ 'Babe; ə kinə j'oyi rəmə, j'oyi kdɔ 'Babe. Lé j'isi-né kɪ dɔ-ji taá əse j'oyi-né kàrè, j'toi kí læ 'Babe. ⁹Kdɔ Kristi oy bá təl isi kəm, kdɔ kadɪ to 'Babe læ dow-je kí d'oy kɪ dɛ kí d'isi kəm. ¹⁰‡Ngà i ə, 'gangi ta dɔ ngonkɔ-i-ti kdɔ ri wa? Əse 'nədi ngonkɔ-i kdɔ ri wa? Jəi lay ya j'a kəi nɔ Lubə-ti logang-ta-ti liə. ¹¹Kdɔtalə 'ndàngi 'panè: 'Babe panè, m'isi kəm, dow-je lay ya d'a kɔsi məkəji-dé nangɪ nɔ-m-ti, ə

† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɪ ji-dé kɪ ta greki. †† 14:1 Kol 2:16 ‡ 14:10 2Kɔ 5:10

ndɔ dow-je lay à kɔsi gajɪ-m mə Lubə. ¹²Beba nə-ə-ə ya dan-ji-ti à kɔr go kullə ra-é kí sɔbi dɔ-é nɔ Lubə-ti. ¹³Ən é adi j'gangi ta dɔ-nə-ti al. Né kí tò kadɪ un ndi-i dɔ-ti lé, to təl kí kadɪ 'təl jigɪ 'tugə ngonkɔ-i kí njèkadmɛɛ əse 'təl kəm rəbi kusi liə mɛɛ majal-ti al. ¹⁴M'gə maji, ə mɛɛ-m usɪ nangɪ pɔɔ kɪ takul nam kàdɪ 'Babe Jeju-ti kí né kí tò nɛ takəm Lubə-ti ya goto; ngà kinə dow madɪ oo adi né kí bɛ kin tò nɛ takəm Lubə-ti lé, kɪ rɔ dowbé-ti kin rəmə né-é tò nɛ ya. ¹⁵Kinə ta læ nékuso bá i 'tujɪ-né mɛɛ ngonkɔ-i rəmə, i njiyə kí go ndigi dow-je-ti al. Dow kí Kristi oy kdɔ ta liə lé, 'təl gin tujɪ liə kdɔ nékuso-i al. ¹⁶Né kí maji kɪ rɔ-si-ti lé, adi təl né kí kadɪ dow-je 'pa-né ta kí maji al dɔ-si-ti al. ¹⁷Kdɔtalə kɔbe læ Lubə lé, to ta læ nékuso kɪ nékəy al, ngà to né ra kí njururu, to lapiya, ə to rɔnəl kɪ takul Ndil kí aa njay. ¹⁸Dow kí ra kullə adi Kristi kɪ kəm rəbi kí bɛ kinlé rəmə, dowbé nəl Lubə rəm, bá dow-je 'ndigi ta liə rəm. ¹⁹Ən é adi j'sangi né kí à ree kɪ lapiya kɪ né kí à kɔw kɪ dow-je kete-kete. ²⁰'Tujɪ kullə læ Lubə kdɔ nékuso al! Tɔgrɔ-ti, né-je lay ya aa njay; ngà kɛ bá to né kí maji al kadɪ dow uso né ə təl-né jigɪ tugə madɪ-é-je. ²¹Maji kadɪ usoi də al rəm, ɔyi yibi nduu al rəm, əse né-je lay kí à to jigɪ nɔ ngonkɔ-si-ti kí njèkadmɛɛ [kadɪ usɪ əse yay †] lé ɔgi rɔ-si dɔ-ti. ²²Kadmɛɛ læ-i kí ɔw-né dɔ né-je-ti kinlé, 'ngəm ta kí læ-i-ti nɔ Lubə-ti. Dow kí ra né kɪ mɛɛnda kəy ə mɛɛ-é uwə-é kɪ ta dɔ-ti al bá to njènékumə! ²³Ngà dow kí mɛɛ-é ɔ sɔbi dɔ né kí ɛ uso rəmə ta tò dɔ-é-ti, kdɔtalə né kí ɛ ra lé ɔw go-nə-ti kɪ kadmɛɛ liə al. Ə né lay kí dow ra kɪ kadmɛɛ al lé to majal.

15 Jəi kí tɔgi-ji tò lé, tò kadɪ j'gəti dɛ kí 'yay ə kadɪ j'sangi né kí nəl-ji jəi ya par al. ²Kadɪ dow kí rá-rá dan-ji-ti ra né kí nəl madɪ-é kdɔ maji liə rəm, bá kɔw kɪ kete-kete liə rəm tɔ. ³Kdɔtalə Kristi sangɪ né kí nəl-é al, ngà 'ndàngi 'panè: «Tajsul læ njétajɪ-i-je nəy dɔ-m-ti.» ⁴Ə ta-je lay kí ndɔki 'ndàngi lé, tò kdɔ kadɪ ndó-ji né, bɛ kdɔ kadɪ kilə mɛɛ dɔ madɪ-é-ti kɪ sɔlmɛɛ kí Mbete kí aa njay ndó-ji lé, ra adi j'ɔwi kɪ kində mɛɛ dɔ-ti. ⁵Kadɪ Lubə kí njèkadɪ dow-je mɛɛ kí kilə dɔ madɪ-é-ti, kɪ njèsɔl mɛɛ dow-je lé, ra adi tagir kí káre-rè kin ya ɔwi-né dɔ-nə-ti titi kí mɛɛ Jeju Kristi ndigi-né, ⁶bɛ kdɔ Kadɪ indəi ndi-si nati kɪ mɛɛ-si kí káre-rè ɔsi-né gajɪ Lubə kí to Bɔbi 'Babe læ-ji Jeju Kristi. ⁷Uwəi-nə kɪ rɔ-nə-ti, titi kí Kristi uwə-si-né kɪ rɔ-é-ti, kdɔ kadɪ ri Lubə bə-né.

Kristi to ngonnjékullə læ dow-je lay

⁸Adi m'ndigi kidə-si kí Kristi təl ngonnjékullə læ jipi-je kdɔ tɔji-né kí Lubə to njèra né kí tɔgrɔ-ti, kdɔ kadɪ kun-mindi-je kí sɔbi dɔ ka-ji-je lé né-é ra-né né, ⁹ə dow-je kí 'to jipi-je al lé, d'ɔsi gajɪ Lubə kdɔ koo kəmtondoo liə, titi kí 'ndàngi-né 'panè: Gin-é kin bá m'a tɔy-i-né nɔ gin

†† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɪ ji-dé kɪ ta greki.

dow-je-ti kí 'to jipi-je al, ə m'a kusi pa kɔsi-né gaji-i.
 10 'Pa bəy 'panè: Səi gin dow-je kí 'toi jipi-je al, 'rai rɔnəl
 kɔ dow-je lə Lubə. 11 Ə 'pa ya bəy 'panè: Csi gaji 'Babe,
 səi gin dow-je lay kí 'toi jipi-je al, ə kadi gin dow-je lay
 d'ulə rɔba dɔ-é-ti! 12 Ejay njèpata kí ta Lubə-ti pa tɔ
 panè: Dow káre à tɛɛ ginkoji-ti lə Jese, ɛ bá à kɪ kɔ
 kɔbɛ dɔ ndəgi gin dow-je-ti, ə gin dow-je kí 'to jipi-je al
 d'a kində mɛɛ-dé dɔ-é-ti. 13 Kadi Lubə kí to nékində
 mɛɛ dɔ-ti adi rɔnəl kɔ lapiya rusi mɛɛ-si mɛɛ kadmɛɛ-
 ti, kɔ kadi kində mɛɛ dɔ-ti lə-si tɔ kɔ madi-é-ti madi-
 é-ti, kɔ takul tɔgi lə Ndil kí aa njay!

Kullə lə Pol kɔ kjji kɔw mba liə
 2Kɔ 10:13-18

14 Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kí sɔbi dɔ-si lé, mɔ kɔ
 dɔ-m m'gə maji kí ramaji rusi mɛɛ-si nji-nji, négə rusi
 dɔ-si rəm, asi gaki kadi səi ya 'ndəji-nɔ rəm tɔ. 15 Bə ya
 kàrè, lə madi-je-ti lé, m'ndàngi ta-je kí nɔ-je kɔ rɔtungə
 pilingi, kɔ kole-né mɛɛ-si dɔ né-je-ti madi. Kɔ Lubə
 ra sə-m maji 16 bá adi-m m'to njèrakullə lə Jeju Kristi,
 kɔ dow-je kí 'to jipi-je al; m'adi rɔ-m kɔ kullə kí tɔ
 tagay kí to kullə kilə mbɛ Poyta kí Maji lə Lubə, kɔ
 kadi dow-je kí 'to jipi-je al 'to-né kadmɛɛ kí nəl Lubə
 rəm, Ndil kí aa njay ində tagay rəm. 17 Adi kí sɔbi dɔ
 kullə lə Lubə lé, m'a kɔsi gaji rɔ-m kɔ nam kí m'nam
 kàdɔ Jeju Kristi-ti. 18 Kɔ né kí rangi kí bo kɔsi kagi dɔ-ti
 ra-m ya goto; ɛ kí Kristi ra kɔ kəm rəbi kí rɔ-m-ti ree-né
 kɔ dow-je kí 'to jipi-je al adi 'təl rɔ-dé go ta-ti kin ya par.
 ɛ ra kɔ kəm rəbi ta-je lə-m kɔ kullə ra-m-je, 19 kɔ takul
 tɔgi kí tɔji rɔ-é mɛɛ nékɔji-je-ti kɔ né-je kí tɔ bəl-bəl
 rəm, kɔ takul tɔgi lə Ndil kí aa njay rəm tɔ. Bəba kɪ be-
 bo Jorijalɛm-ti nū ya sar tɛɛ-né dɔnangi Iliri-ti kinlé,
 m'ilə mbɛ Poyta kí Maji lə Kristi titi, m'gəki lo gəki-
 gəki. 20 Ə mɔ m'ndigɔ kilə mbɛ Poyta kí Maji lo-ti kí ri
 Kristi ba-ti al bəy, bə kɔ kadi m'ində gin-é dɔ 'lə dow
 madi-ti al, titi kí 'ndàngi-né 'panè:

21 Dɛ kí mbɛ ta liə usi mbi-dé-ti al ya, d'a koo-é;
 ə dɛ kí d'oo ta kí dɔ-é-ti al, d'a gə mɛɛ ta liə.

22 'Né kin ya taá-taá ɔgi-m kɔw rɔ-si-ti. 23 Ngà kí bone
 bə kinlé, kullə lə-m goto dɔnangi-é-je-ti kin ngá, ə low
 nū asi bal-je nɔ ya m'ndingə kadi loki m'isi m'ɔw kɔ dɔ-
 nangi Espay-ti rəmə, m'ɔw rɔ-si-ti; 24 m'ində mɛɛ-m dɔ-
 ti kadi loki m'isi m'ɔw rəmə, m'dəə nɔ m'oo-si; ə loki
 kisi-m rɔ-si-ti usi rɔ-m-ti sɛ ngá rəmə, səi a kindəi-mi
 rəbəə kadi m'ɔw. 25 †Kí bone bə kinlé, m'isi m'ɔw kí
 Jorijalɛm, kɔ ra kullə kɔ njékaa njay-je. 26 Kɔdɔtalə
 njékəwnɔ-je kí dɔnangi Maseduwan-ti, kɔ dɔnangi
 Akay-ti 'ndigɔ mbɔ né kɔ njéndoo-je kí dan njékaa
 njay-je-ti kí d'isi bebo Jorijalɛm-ti. 27 †Dɛ 'ndigɔ maji nɔ
 kadi 'ra sə-dé, ə to kurə dɔ-dé-ti kadi 'ra; kɔdɔtalə kinə
 dow-je kí to jipi-je al d'ubə maji né-je kí sɔbi dɔ Ndil kí
 aa njay kɔ kəm rəbi kí rɔ jipi-je-ti lé, to tó-é kadi dɛ kàrè

† 15:22 Ròm 1:13 †† 15:25 1Kɔ 16:1-4 †† 15:27 1Kɔ 9:11

d'a ra kɔ jipi-je kɔ né-je kí kadi 'ra-né kɔ rɔ-dé tɔ. 28 Go
 né-je kin à gangi ə m'a kadi-dé né-je kí 'mbɔ kinlé ngá
 bá loki m'isi m'ɔw dɔnangi Espay-ti rəmə, m'a dəə rɔ-
 si-ti nɔ kɔ koo-si. 29 M'gə kí kɔw-m rɔ-si-ti kinlé, m'a
 kɔw kɔ tɔrɔndi lə Kristi kí nɔ. 30 [Ngankɔ-m-je kí njékad-
 mɛɛ] ††, m'ulə dingə mɛɛ-si-ti kɔ takul 'Babe lə-ji Jeju
 Kristi, kɔ takul ndignə kí j rɔ Ndil kí aa njay-ti, kadi ori
 kàdɔ-m lo rɔ-ti kɔ kəm rəbi ta-je kí pa kɔ Lubə kɔ-m,
 31 kɔ kadi m'tɛɛ mɛɛ ji njémɛɛngə-je-ti kí dɔnangi
 Jude-ti, ə kadi kadmɛɛ kí m'isi m'ɔw-né ki Jorijalɛm kin-
 lé njékaa njay-je 'taa kɔ rɔnəl; 32 beba m'a tɛɛ rɔ-si-ti kɔ
 rɔnəl, ə kinə Lubə ndigɔ rəmə, m'a kuwə rɔ-m rɔ-si-ti
 nɔ ndɛ. 33 Kadi Lubə kí njəlapiya nɔy sə-si lay! Amɛn!

Ndəji-je, kɔ lapiya kɔ ndigɔ ra lə Pol

16 M'ingə kɔnan-ji Pobe kí to njékəndə kəm-é go né-
 ti lə njékəwnɔ-je kí bebo Sankré-ti mɛɛ ji-si-ti,
 2 kɔ kadi uwəi-é kí rɔ-si-ti kɔ nam kí ɛ nam kàdɔ
 'Babe-ti gangi-é kí tuwə kuwə-né njékaa njay-je kí rɔ-
 si-ti. 'Rai siə mɛɛ né-je-ti lay kí à kɔw ndoo-é rɔ-si-ti;
 kɔ ɛ ra kɔ dow-je nɔ rəm, bá mɔ ya kàrè ɛ ra sə-m rəm
 tɔ.

3 ††Rai lapiya Priska-je kɔ Akilasi kí 'to madkullə-je lə-
 m mɛɛ kullə-ti lə Jeju Kristi; 4 dɛ d'ilə rɔ-dé kɔgi bá d'a-
 ji-m-né ta yo-ti; to mɔ kɔ kár-m bá m'ra-dé oiyo al,
 njékəwnɔ-je kí gay-gay lay kí 'to jipi-je al kàrè 'ra-dé
 oiyo tɔ. 5 'Rai lapiya njékəwnɔ-je kí d'isi 'kəw-nɔ mɛɛ
 kəy-ti lə-dé. 'Rai lapiya Epayneti kí m'ində-é dan kəm-
 m-ti. ɛ ya to dow kí dɔsɔy kí adi mɛɛ Kristi dɔnangi Aji-
 ti. 6 'Rai lapiya Mari kí ra kullə ɔ rɔgi-rɔgi kɔ ta lə-si
 kin. 7 'Rai lapiya Andronikusi-je kɔ Jiniyasi, kí 'to noji-m-
 je rəm, madi dangay-je lə-m rəm, bá 'to njékəwkulə-je
 kí d'un ta-dé dan madi-dé-je-ti, bá dɛ d'adi mɛɛ-dé
 Kristi kete nɔ-m-ti rəm tɔ. 8 'Rai lapiya Ampliyatusi kí to
 dow kí m'ində-é dan kəm-m-ti mɛɛ nam-ti kí j'nam
 kàdɔ 'Babe-ti. 9 'Rai lapiya Urbɛ kí to madi kullə lə-m
 mɛɛ kullə-ti lə Kristi rəm, 'rai lapiya Istakisi kí to dow kí
 m'ində-é dan kəm-m-ti kin rəm tɔ. 10 'Rai lapiya Apelesi
 kí tɔji ndaji nam kí ɛ nam kàdɔ Kristi-ti. 'Rai lapiya dow-
 je kí mɛɛ kəy-ti lə Aristobul. 11 'Rai lapiya noji-m
 Erodion. 'Rai lapiya dow-je kí mɛɛ kəy-ti lə Narsisi kí
 'nam kàdɔ 'Babe-ti. 12 'Rai lapiya Tripɛn-je kɔ Tripoji kí
 'to dené-je kí d'ɔ rɔgi-rɔgi kɔ kullə lə 'Babe. 'Rai
 lapiya Persidi kí m'ində-é dan kəm-m-ti, ɛ ɔ rɔgi-rɔgi
 kɔ kullə lə 'Babe. 13 †††Rai lapiya Rupusi kí to dow kí
 'Babe mbəti-é kin rəm, 'rai lapiya kɔ-é kí to kɔ-m kin
 rəm tɔ. 14 'Rai lapiya Aseɛnkriti, Plegɔ, Erməsi, Patrobasi,
 Ermasi, kɔ ngankɔ-ji-je kí njékadmɛɛ-je kí d'isi sə-dé.
 15 'Rai lapiya Pilologi-je kɔ Juli, Nere-je kɔ kɔnan-é,
 Olɛmpasi kɔ njékaa njay-je kí d'isi sə-dé. 16 'Rai-nɔ

†† Ta-je kí tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí
 dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɔ ji-dé kɔ ta greki. ††† 16:3 Knj 18:2
 ††† 16:13 Mar 15:21

lapiya kuwə-nə kàdì-nə-ti kì mɛɛ kí aa njay. Njékəwnə-je lə Kristi lay ya 'ra-si lapiya.

¹⁷ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, dow-je kí njékosi néndó kí ingəi kin ngərəngi kì kəm rəbi sulə dow-je kadi 'gangi-nə rəm, kì kəm rəbi ra-dé kadi d'usi mɛɛ majal-ti rəm kinlé, m'ulə dingəm mɛɛ-si-ti kadi ooi go rɔ-si rɔ-dé-ti. Ɔri rɔ-si ngərəngi kɔgi rɔ-dé-ti. ¹⁸ Kɔ kɔ dow-je kí bè kinlé 'ra kullə lə 'Babe lə-ji Kristi al, ngà 'ra kullə kɔ mɛɛ-dé ya par; ta-je kí maji-maji kì ta piti-nə-je bá d'adi-né dow-je kí njékəmkɔr al. ¹⁹ Ə səi rəmə, dow-je lay ya 'gə təl rɔ go ta-ti lə-si; adi m'ra rɔnəl kɔ ta lə-si, ngà kí sɔbi dɔ néra kí maji lé, kadi 'toi njégosi-je ə kí sɔbi dɔ néra kí majal rəmə, kadi aai njay tɔ.

²⁰ Nəy nə al kadi Lubə kí njələpiya lər Satə gin nja-si-ti lər-lər. Kadi ramaji lə 'Babe lə-ji Jeju nəy sə-si! ²¹ †Timo-te kí madkullə lə-m ra-si lapiya, bá Lisiyusi, Jasɔ kì Soji-patər kí 'to noji-m-je 'ra-si lapiya tɔ. ²² Mə Tertusi kí njëndəngi mbete lé kàrè, m'ra-si lapiya kì takul nam kí

† 16:21 Knj 16:1

m'nam kàdì 'Babe-ti tɔ. ²³ ††Gayusi kí njèkuwə-m mə Pol mba kí rɔ-é-ti rəm, njèkadì njékəwnə-je 'kəw-nə rɔ-é-ti kinlé, ra-si lapiya tɔ. Erasti kí to njèkoo go né-je lə bebo ra-si lapiya rəm, bá ngonkɔ-ji Kartusi kàrè ra-si lapiya tɔ. ²⁴ [Kadi ramaji lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi nəy sə-si lay! Amən!] ²⁵ Lubə ɔw kì tɔgi kí asi mbusi nja-si kì kəm rəbi Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ Jeju Kristi kí m'isi m'ilə mbɛ-é. Poyta kí Maji kinlé bá to kəm rəbi kí ɛ tɔji-né né-je kí tò lo bɔɔɔ-é-ti low lə low-je nū, ²⁶ bá bone bè ɛ tɛɛ kì dɔ-é kì takul mbete-je lə njépata-je kí ta-é-ti kí 'ndəngi kí go ndu-ti kí ɛ kí to Lubə kí njèkisi sarta-gangi un adi-dé ə iŋə kadi gin dow-je lay kí 'to jipi-je al 'gə, kɔ kadi d'adi-é-né mɛɛ-dé ə 'təl-né rɔ-dé go ta-ti liə. ²⁷ Kadi Lubə kí ɛ ya kì kár-é to njégosi lé, riba to 'liə kì dɔ bal-bal kì kəm rəbi kí rɔ Jeju Kristi-ti! Amən!

†† 16:23 a Knj 19:29; 1Kɔ 1:14; b 2Ti 4:20 ‡ Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndəngi kì ji-dé kì ta greki.

1 Kɔrɛnti-je

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí dɔsɔy kí Pol ndàngi adi Kɔrɛnti-je

Kɔrɛnti to bebo kí dɔnangi Akay-ti. Pol ilə mbɛ Poyta kí Maji mɛɛ bebo-ti kinlé ə ində gin njékəwnə-je titi bá ɛ j ɔw bebo Epeji-ti. Ə Kɔrɛnti lé to be kí kəm be-je kí gay-gay kí 'gəə dɔ-é tò ki dɔ-ti, adi gin dow-je kí gay-gay 'nɔ-ti. To lo ra gati kí boy nɔ rəm, lo pole magi-je, kɛ lo ra néginka-je kí gay-gay rəm, bá to be kí kaya kí titi al dɔ lo rəm. Ə né-je kin ra adi né ndɔji njékəwnə-je kí d'isi Kɔrɛnti. Gin-é kin bá d'ulə-né mbete 'dɔji-né Pol ta kí dɔ né-je-ti kí nɔ-je. Beba ɛ isi Epeji nɔɔ ya ndàngi mbete kin ulə-né adi-dé. Ə mbete kinlé to ɛ kí njékungɔ joo ngá; ɛ kí adi-dé dɔsɔy lé bone bè dow oo ta nja-é al.

Pol ndɔji-dé kadi d'ingə gangi-nɔ kí dan-dé-ti rəm (), kadi d'ɔr kaya kí ra dan-dé-ti kɔgi rəm (), bá kadi d'ingə ta səki-nɔ nɔ njégangta-je-ti kí 'to njékadmɛɛ al-je rəm ().

Go ta-je-ti kin bá Pol ree dɔ ta-je-ti kí Kɔrɛnti-je 'dɔji-é sɔbi dɔ taanə-je (), kuso dɔ-je kí kində nɔ magi-ti-je (), nékɔ lə njékadmɛɛ kɛ nékuso kí tɔji daji ɔ 'Babe (), kɛ kadmɛɛ-je kí gay-gay kí Ndil kí aa njay adi njékadmɛɛ-je (), kɛ tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lə dow-je kí d'oy (), kɛ némbɔ-je, kɛ kɔjra-je lə Pol kɛ lapiya-je kí ra-nɔ () rəm tɔ. Ngá né-je lay kinlé ndignə ya káre-rè ə à ra kadi maji ().

Tɔji ɔ kɛ lapiya kí ra

1 Mɔ Pol, kí Lubə ba-m kɛ mɛɛndigi liə adi m'to njékɔwkulə lə Jeju Kristi je kí Sostɛn kí to ngonkɔ-ji kí njékadmɛɛ, j'isi nati bá ² m'ndàngi mbete kin m'adi-si sɔi njékəwnə-je lə Lubə kí isi bebo Kɔrɛnti-ti, sɔi kí Lubə ba-si adi aai njay, ində-si tagay kɔɔ nam kí 'nami kàdɛ Jeju Kristi-ti rəm, m'adi-si sɔi lay kí isi kɛ lo-je kí rá-rá isi 'bai ri 'Babe lə-ji Jeju Kristi kí to 'Babe lə-si rəm, to 'Babe lə-ji rəm kin. ³ Kadi ramaji kɛ lapiya lə Bɔbi-ji Lubə kɛ 'lə 'Babe Jeju Kristi nɔy sə-si!

⁴ M'ra oiyo Lubə taá-taá kɔɔ ta lə-si, kɔɔ ramaji liə kí nɔy sə-si kɔɔ nam kɛ 'nami kàdɛ Jeju Kristi-ti rəm, ⁵ kɔɔ kingə kí ɛ adi-si ingəi né-je lay mburuki-mburuki kɛ kəm rəbi kí ɔ-é-ti, adi to né kí sɔbi dɔ ta, kɛ négə ya lay. ⁶ Kɔɔ ta kí sɔbi dɔ Kristi kí toki pa lé, tò mɛɛ-si-ti tò kí tɔgrɔ-ti. ⁷ Adi sɔi kí isi 'ngəbi təl lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi lé, kadmɛɛ madi nal-si al. ⁸ Lubə ya à mbusi nja-si sar dɔbɔy ndɔ-ti, kɔɔ kadi ndɔ ree lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi rəm, ta goto dɔ-si-ti. ⁹ Ə Lubə kí njəba-si kadi uwəi-nɔ lubi-lubi kɛ Ngon-é Jeju Kristi kí to 'Babe lə-ji lé, to njékɔ dɔ ndi-é-ti.

Gángi-nɔ kɛ né-je kí à ra dow kadi ra majal

Gangi-nɔ kí dan njékəwnə-je-ti kí Kɔrɛnti

¹⁰ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, m'ulə dingəm mɛɛ-si-ti, kɛ ri 'Babe lə-ji Jeju Kristi kadi sɔi lay ya adi ta lə-si ɔw go-nɔ-ti, kadi gángi-nɔ goto dan-si-ti, ngà kadi indəi ɔ-si nati maji, kɛ mɛɛ-si kí káre-rè rəm, kɛ tagir kí káre-rè rəm. ¹¹ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, m'pa bè kɔɔtalə dow-je kí mɛɛ kəy-ti lə Klowe d'idə-m ta lə gángi-nɔ kí tò dan-si-ti. ¹² †Mɔ m'oo kí nɔ-nɔ dan-si-ti panè: Mɔ m'to dow lə Pol! Mɔ m'to dow lə Apolosi – Mɔ m'to dow lə Sepasi – Mɔ m'to dow lə Kristi! ¹³ Se Kristi lé gángi ɔ-é danə wa? Se Pol bá 'bə-é kagdəsi-ti kɔɔ ta lə-si wa? Ə se kɛ ri Pol bá 'ra-si-né batɛm wa? ¹⁴ †M'ra oiyo Lubə kɔɔ ra kí dow káre ya kàrè m'ra-é batɛm dan-si-ti al, Krispusi-je kɛ Gayusi ya par ə m'ra-dé batɛm. ¹⁵ Adi dow kí à panè 'ra-si batɛm kɛ ri-m ya goto. ¹⁶ †M'ra batɛm dow-je kí mɛɛ kəy-ti lə Istepanasi tɔ, dɔmaji ya bè bá m'ra batɛm dow madi kí rangi.

1Kɔ 3:18-20; Mat 11:25-27

¹⁷ Kɔɔtalə Kristi ulə-m kɔɔ kadi m'ra dow-je batɛm al, ngà kadi m'ilə mbɛ Poyta kí Maji, kí go tagə-ti lə dow al, nè kagdəsi lə Kristi à təl né kí kɔgi kare. ¹⁸ Kɔɔtalə mbɛ kí sɔbi dɔ koy Kristi dɔ kagdəsi lé, to ta mbá ki ɔ dɛ-ti kí d'ɔw ki ta koy-ti, ngà ki ɔ-ji jɔi-ti kí j'uni rəbi ka-

† 1:2 Knj 18:1

†† 1:12 Knj 18:24 † 1:14 a Knj 18:8; b Knj 19:29; Rɔm 16:23
†† 1:16 1Kɔ 16:15

ji rəmə, to tɔgi lə Lubə. ¹⁹ Kɔ 'ndàngi 'panè: M'a tuji gosi lə njégosi-je ə m'a kadi nɛgə lə njénégə-je təl né kí kare. ²⁰ Gosi lə dow-je kí dɔnangi-ti nè tò rá wa? Njèndó dow-je ndukun ɔ rá wa? Njènaji ta kí mɛɛ ndɔ-je-ti kí bone ɔ rá wa? Gosi kí dɔnangi-ti nè lé Lubə təl-é kí né mbə-ti ya al wa? ²¹ Kɔ gosi lə dow-je kí dɔnangi-ti nè lé, asi kadi 'gə-né Lubə mɛɛ gosi-ti liə al; beba Lubə oo maji kadi n'aji njékadmɛɛ-je kɔ takul mɛɛ Poyta kí Maji kí dɛ d'oo ki ta mbə lé. ²² Jipi-je d'isi ta 'dajɪ nékɔji-ti ə grɛki-je d'isi ká 'sangi gosi-ti. ²³ Ngà jɛ rəmə, jɛ 'jilə mɛɛ ta lə Kristi kí 'bə-é kagdəsi-ti, rəmə tugə jipi-je jigi-ti, ə to ta mbə kí rɔ dow-je-ti kí 'to jipi-je al, ²⁴ ngà kí rɔ dow-je-ti kí Lubə ba-dé kí 'to jipi-je kɔ grɛki-je lé, Kristi to tɔgi lə Lubə rəm, to gosi lə Lubə rəm. ²⁵ Kɔɔ-talə né lə Lubə kí dow-je d'adi to né mbə lé, to gosi kí itə gosi lə dow-je nja nɔ, ə né kí dow-je d'adi to yay lə Lubə lé, itə tɔgi dow-je nja nɔ. ²⁶ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, 'gɔi ba kí Lubə ba-si kin maji ooi: Njégosi-je kí go lo koo-ti lə dow 'nɔ dan-si-ti al rəm, njétɔgi-je 'nɔ al rəm, dow-je kí boy-boy 'nɔ al rəm. ²⁷ Ngà Lubə mbəti mbə né-je kí dɔnangi-ti, kɔ kulə-né rɔɔɔl dɔ njé-gosi-je-ti; Lubə mbəti njéyay-je kí dɔnangi-ti, kɔ kulə-né rɔɔɔl dɔ njétɔgi-je-ti tɔ. ²⁸ Lubə mbəti né-je kí dɔnangi-ti kí dow-je d'oo ki né al, kí dow-je 'nədi, kɔ né-je kí goto, kɔ təl-né né-je kí tò, né kí kare-ti. ²⁹ Lubə ra bə kɔ kadi dow madi ində kàdɪ-é nɔ-é-ti al. ³⁰ Ə kɔ takul-é bá sɔi 'toi-né njénam kàdɪ Jɛju Kristi-ti kí ɛ bá to gosi lə-ji kí j rɔ Lubə-ti rəm, ɔr ta dɔ-ji-ti rəm, ɔr-ji ində-ji tagay rəm, bá taa-ji ilə-ji taá ji majal-ti rəm tɔ. ³¹ Kɔ kadi, kinə dow ɔsi gajɪ rɔ-é rəmə, ɔsi gajɪ rɔ-é kɔ nam kí nam kàdɪ 'Babe-ti titi kí 'ndàngi-né mɛɛ mbete-ti kí aa njay.

Né kí uwə mɛɛ Pol

2 Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, mɔ lé, loki m'ɔw rɔ-si-ti lé, tagə kí nɔ əse gosi kí nɔ bá m'ɔw m'idə-si-né ta kí sɔbi dɔ né kí tò lo bɔɔɔ-é-ti kí Lubə ɔji kɔ ra lé al. ² Kɔɔ-talə m'sangi kadi m'gə né madi kí rangɪ dan-si-ti al, ngà Jɛju Kristi, ə Jɛju Kristi kí 'bə-é kagdəsi-ti ya par. ³ †Mɔ ya kɔ dɔ-m kàrè, kí ndɔki m'ɔw-né rɔ-si-ti kinlé, m'yay rəm, m'bəl rəm, m'dadi nɔ rəm; ⁴ ə néndó lə-m kɔ mɛɛ kilə lə-m lé ulə njirə dɔ ta-je-ti kí pa kɔ gosi, kɔ kadi dow-je d'oo ki ta kí tɔgrɔ-ti kin al, ngà tò ndaa-ti rəsi kí to kullə ra tɔgi Ndil kí aa njay. ⁵ Bè kɔ kadi kad-mɛɛ lə-si ulə njirə dɔ gosi-ti lə dow al, ngà dɔ tɔgi-ti lə Lubə.

Gosi lə Lubə

⁶ Ə to gosi ya bá jɛ 'jilə mɛɛ-é dan njékadmɛɛ-je-ti kí d'asi gaki, ngà kɛ bá to gosi kí dɔnangi-ti nè kin al rəm, bá to gosi lə njékɔbe-je kí dɔnangi-ti nè kí d'a gudɪ-dé ruki-ruki kin al rəm. ⁷ Jɛ 'jilə mɛɛ gosi lə Lubə, kí ɛ adi

† 2:3 Knj 18:9

tò kɔ lo ndəm-é ə bɔɔɔ; to gosi kí ɛ ra go-é kete low lə low-je nɔ kɔ rɪba lə-ji. ⁸ Gosi kinlé, njékɔbe-je kí dɔnangi-ti nè kinlé, dow kàre ya kàrè gə al; kɔ, lé ngar-je 'gə ta kinlé rəmə, lé d'a bə 'Babe kí njèriba kagdəsi-ti al. ⁹ Ngà titi kí 'ndàngi-né 'panè: Né kí kəm dow oo al rəm, mbi dow oo al rəm, né kí dow gir mɛɛ-é-ti al rəm ya Lubə ra kete lay kɔ dow-je kí 'ndigi-é. ¹⁰ Kɔɔ-talə jɛ bá Lubə tɛɛ kɔ dɔ-é adi-ji kɔ takul Ndil kí aa njay. Kɔ Ndil kí aa njay lé, tən né-je lay, sar tən ta-je kí tò mɛɛ Lubə-ti karangi nɔ. ¹¹ Nɔ dan dow-je-ti, ə gə ta kí mɛɛ madi-é-ti wa? To ndil dowbɛ ya par. Bè ya tɔ, ta kí mɛɛ Lubə-ti lé, dow kí gə goto, to Ndil Lubə ya par. ¹² Ə jɛ rəmə, to ndil kí dɔnangi-ti nè bá j'ingə al, ngà to Ndil kí j rɔ Lubə-ti bá j'ingə, kɔ kadi j'gə-né né kí Lubə adi-ji kɔ takul ramaji liə. ¹³ Jɛ j'pa ta kí dɔ-ti kɔ gosi pa ta kí dow-je 'ndó kin al, ngà j'pa kɔ gosi ndó né lə Ndil kí aa njay, j'ɔr-né mɛɛ né-je kí tɔgrɔ-ti lə Ndil j'adi dow-je kí Ndil kí aa njay ɔr nɔ-dé. ¹⁴ Ngà dow kí kobe lé, ndigi dɔ né-je-ti lə Ndil Lubə al, kɔ ɛ oo ki né mbə kare, ə à gə né-je kinlé al kɔ kɔ takul Ndil kí aa njay bá dow gə-né gin né-je kinlé. ¹⁵ Dow kí Ndil Lubə ɔr nɔ-é lé, à gangta dɔ né-je-ti lay, ngà ɛ ya kɔ dɔ-é rəmə, dow kí à gangta dɔ-é-ti goto. ¹⁶ Kɔ 'ndàngi 'panè: «Nɔ é gə tagɪr lə 'Babe kɔ kadi ndó-é-né né wa? Ə jɛ rəmə, jɛ j'ɔw kɔ tagɪr lə Kristi.»

Ta kí sɔbi dɔ kullə lə ngannjékullə-je lə Lubə

2Kɔ 6:4-13

3 Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, mɔ rəmə, m'pa sə-si ta titi dow-je kí Ndil kí aa njay ɔr nɔ-dé al, ngà m'pa sə-si ta titi dow-je kí d'isi 'ra né-je kí nəl dajɪ rɔ-dé rəm, titi dow-je kí 'to ngan-je mɛɛ nam-ti kí 'nam kɔ Kristi bə rəm. ² †Mɔ m'adi-si mbə bɪ nékuso kí ngə al. Kɔɔ-talə nékuso kí ngə lé, à kasi dɔ tɔgi-si-ti al. Ə sar bone bə kàrè asi kusoi né kí ngə al ya bəy, kɔɔ-talə sɔi isi 'rai né-je kí nəl dajɪ rɔ-si ya bəy. ³ Kɔ loki kim-nɔ kɔ gaki-nɔ tò dan-si-ti bə lé, 'toi dow-je kí isi 'rai né-je kí nəl dajɪ rɔ-si rəm, bá panjiyə-si kàrè to panjiyə kí nəl dajɪ rɔ-si rəm ya al wa?

Mbunɔ Pol kɔ Kɔrɛnti-je

⁴ †Kɔ loki dow kàre panè: Mɔ m'to dow lə Pol! Ə ɛ kí madi panè: M'to dow lə Apolosi! ⁵ Bè kinlé sɔi isi rai né-je kí nəl dajɪ rɔ-si ya al wa? Apolosi to nɔ, ə Pol to nɔ wa? Dɛ 'to ngannjékullə-je kí kɔ takul-dé bá sɔi adi-né mɛɛ-si, kí go kadkare-ti kí 'Babe adi dow kí rá-rá. ⁶ †Mɔ m'mɔ kagi, ə Apolosi ungi man dɔ-ti, ngà Lubə bá adi-é tɔgi. ⁷ Beba njəmɔ-é to dow kí 'ngay al rəm, bá njékunɔ man dɔ-ti kàrè to dow kí 'ngay al rəm, ngà Lubə kí njékadi-é tɔgi ya par bá to kí 'ngay. ⁸ Njəmɔ-é dɛ kɔ njékunɔ man dɔ-ti lé, d'asi-nɔ, ə nɔ-nɔ ya à kingə

†† 3:2 Əbr 5:12,13 † 3:4 1Kɔ 1:12 †† 3:6 a Knj 18:4-11; b Knj 18:24-28

nédɔ-ji kɛ asi ta kullə liə. ⁹ Kdɔtalə jɛ j'to njérakullə nati kɛ Lubə. Səi 'toi londɔr lə Lubə rəm, 'toi kəykində lə Lubə rəm. ¹⁰ Kɛ takul maji kɛ Lubə ra sə-m adi-m m'toki njègosi kində kəy bè lé, bá m'ində-né gin kəy nangi ə dow kɛ rangi ində dɔ-ti. Ngà kadi nɔ́-nɔ́ oo kəm rəbi kɛ isi ində-né dɔ-ti lé maji. ¹¹ Kdɔtalə Jeju Kristi ya to gin kəy lé ngá, bi dow à kində gin-é kɛ rangi al. ¹² Kinə dow ində dɔ gin kəy-ti kinlé, kɛ lɔr, əse kɛ là, əse kɛ ər-je kɛ maji-maji, əse kɛ kagi, əse kɛ wale, əse kɛ kádi né kàrè, kullə ra dowbé à tɔji rɔ-é ndaa-ti rəsi. ¹³ Kdɔ ndɔ gang-ta-ti lé, kullə lə nɔ́-nɔ́ à tɔji rɔ-é ndaa-ti rəsi dan pər-ti, adi pər à nɔ́ ndaji kullə lə nɔ́-nɔ́ kdɔ kɔr man dɔ-ti. ¹⁴ Kinə dow ində kəy dɔ (gin kəy-ti) kinlé bá ɔ gərərə rəmə, dowbé à kingə nékugə dɔji. ¹⁵ Kinə pər ɔ kullə ra dow rəmə, ɛ à nal nékugə dɔji; kaji rəmə dowbé à kaji, ngà à titi-nɔ́ kɛ dow kɛ tɛɛ dan pər-ti bè. ¹⁶ †Səi gəi kɛ 'toi kəy lə Lubə ə Ndil Lubə isi mɛɛ-si-ti ya al wa? ¹⁷ Kinə dow tuji kəy lə Lubə lé, Lubə à tuji-é tɔ; kdɔtalə kəy lə Lubə lé, to kəy kɛ aa njay, ə səi bá 'toi kəy liə. ¹⁸ Kadi dow ədi rɔ-é al. Kinə dow madi dan-si-ti oo rɔ-é kɛ njègosi dɔkaglo-ti kɛ bone kin rəmə, kadi-é təl mbá, bá à təl njègosi. ¹⁹ Kdɔtalə gosi kɛ dɔnangi-ti nè lé, to né mbá kɛ rɔ Lubə-ti. Kdɔ 'ndàngi 'panè: ɛ uwə njègosi-je dɔ kədtə-ti lə-dé. ²⁰ 'Ndàngi bəy 'panè: 'Babe gə tagir lə njègosi-je, ə (ɛ gə) kɛ to tagir-je kɛ mɛɛ wəy kare. ²¹ Kadi dow adi dow-je madi 'to nékində kàdɛ liə al; kdɔtalə né-je lay to 'lə-si; ²² Adi Pol, əse Apolosi, əse Sepasi, əse dɔnangi kɛ né-je kɛ mɛɛ-é-ti, əse kiskəm, əse koy, əse né-je kɛ bone, əse né-je kɛ à ree, lay kin ya to 'lə-si; ²³ ə səi 'toi kɛ lə Kristi, ə Kristi to kɛ lə Lubə.

4 Beba kadi d'oo-ji kɛ njérakullə-je lə Kristi bè rəm, kɛ njékində kəm-dé go né-je-ti lə Lubə kɛ to né-je kɛ tɔ lo bɔɔ-é-ti kin rəm. ² Ə né kɛ 'dəji rɔ njékində kəm-dé go né-je-ti lé, to ta lə kadi nɔ́-nɔ́ ya ra né kɛ tɔ-grɔ-ti. ³ Ngà mɔ́ rəmə, kadi səi bá gangi ta dɔ-m-ti əse kadi dow-je kɛ 'to njégangta-je bá 'gangi ta dɔ-m-ti kàrè usi-m né madi al. Mɔ́ ya kɛ dɔ-m kàrè m'gangi ta dɔ rɔ-m-ti al, kdɔ mɛɛ-m uwə-m kɛ ta dɔ né-ti madi al. ⁴ Ə ɛ kin bá ta ɔr-né dɔ-m-ti al. Njégangta dɔ-m-ti to 'Babe. ⁵ Gin-é kin bá kadi 'gangi-né ta kete nɔ́ kaglo ree 'Babe-ti al; ɛ bá à kadi lo ndógi dɔ né-je-ti kɛ 'bɔɔ londul-ti, ə à tɔji kɔjra-je kɛ mɛɛ dow-je-ti ndaa-ti rəsi. ⁶ Ə nɔ́-nɔ́ ya à kingə piti kɛ sɔbi dɔ-é rɔ Lubə-ti.

⁶ Ngankɔ-m-je kɛ njékadmɛɛ, m'un néɔɔji kɛ sɔbi dɔ-ji jɛ kɛ Apolosi kdɔ ta lə-si. Kadi 'ndói né rɔ-ji-ti, kdɔ kadi 'rai né ali-né dɔ ta kɛ 'ndàngi kin al, kadi dow káre dan-si-ti un dow ində-né kàdɛ-é ə ɔsi-né ta kɛ madi-é al. ⁷ I lé nɔ́ adi-i 'tò gay wa? Ə ri bá to né kɛ 'ingə kɛ dɔrɔ-i wa? Ə kinə 'ingə né kɛ dɔrɔ-i al, ngà kdɔ ri bá 'ində kàdɛ-i toki né kɛ 'ingə né kɛ dɔrɔ-i bè wa?

⁸ Səi 'ndani ngá rəm! Səi 'toi njénékingə-je ngá rəm! Jɛ j'goto ya səi 'tumi gin kɔ́be ngá rəm! Kinə ɔ́i be ya tɔ-

grɔ-ti ngà, jɛ kàrè j'a kɔ́ be sə-si tɔ nɔ́! ⁹ Kdɔ mɔ́ m'oo toki né kɛ jɛ kɛ j'to njékɔwkulə-je lé, Lubə adi-ji j'to sɔɔ dow-je rəm, j'titi-nɔ́ kɛ dow-je kɛ 'gangi ta koy dɔ-dé-ti bè rəm, kdɔ j'to né koo lə dow-je kɛ dɔnangi-ti rəm, né koo lə malayka-je rəm, né koo lə dow-je rəm. ¹⁰ Jɛ j'təl mbá-je kdɔtalə lə Kristi, ngà səi rəmə 'təli njègosi-je kɛ takul nam kɛ 'nami kàdɛ Kristi-ti; jɛ j'təl njéyay-je, ngà səi rəmə səi 'təli njétógi-je. Səi lé, d'un ta-si, ngà jɛ rəmə 'nədi-ji! ¹¹ Sar kàdɛ bè kin ya kàrè, bo ra-ji rəm, kundə man ra-ji rəm, ndoo kubi ra-ji rəm, 'tində-ji rəm, j'ilə mbir-mbir rəm; ¹² †jɛ ya j'ra kullə kɛ ji-ji j'kɔ́ rɔgi-rɔgi; 'taji-ji kàrè, jɛ j'tɔr ndi-ji dɔ-dé-ti; d'ulə kəm-ji ndoo kàrè, jɛ j'ore mɛɛ-ji; ¹³ 'pa sə-ji ta kɛ maji al kàrè, jɛ j'sɔl mɛɛ-dé; jɛ j'təl dɔ birbiti kɛ dɔnangi-ti nè, j'təl né-je kɛ maji al kɛ dow-je lay 'mbati sar bone.

¹⁴ M'ndàngi mbete kin bè kdɔ kulə-né rɔsɔl dɔ-si-ti al; ngà kdɔ ndəji-si-né titi kɛ 'toi-né ngan-m-je kɛ m'ində-si dan kəm-m-ti. ¹⁵ Kdɔtalə, lé njéndó-si né-je kɛ sɔbi dɔ nam kàdɛ Kristi-ti 'ra budɔgi nja dɔgi ya kàrè, bɔbi-si-je 'nɔ́ al, kdɔ kɛ sɔbi dɔ nam kɛ 'nami kàdɛ Jeju Kristi-ti lé, mɔ́ ya m'to bɔbi-si kɛ takul Poyta kɛ Maji. ¹⁶ †Beba m'ulə dingəm mɛɛ-si-ti, 'ndaji kullə ra-m. ¹⁷ Gin-é kin ya bá m'ulə-né Timote rɔ-si-ti; ɛ to ngon-m kɛ m'ində-é dan kəm-m-ti, njékə dɔ ndi-é-ti mɛɛ nam kàdɛ 'Babe-ti; ɛ à kole mɛɛ-si dɔ dɔ nja-m-je-ti kɛ sɔbi dɔ nam kàdɛ Kristi-ti, gangi-é kɛ m'ndó-né dow-je kɛ lo lay dan njékəwnɔ́-je-ti kɛ gay-gay lay. ¹⁸ Dow-je madi d'ində kàdɛ-dé, 'ra titi né kɛ m'a kɔw koo-si al ngá bè. ¹⁹ Ngà kɛ ngɔsnè-ti kin ya, kinə 'Babe ndigi rəmə, m'a kɔw rɔ-si-ti nɔ́, ə m'a kɔw kdɔ koo ta-je lə njékində kàdɛ-dé-je kin al, ngà m'a kɔw kdɔ koo tógi-dé. ²⁰ Kdɔtalə kɔ́be lə Lubə lé, to ta-je al, ngà to tógi. ²¹ Ri bá səi 'ndigi wa? Kadi m'ɔw rɔ-si-ti kɛ salangi, əse kɛ ndigi dow-je, kɛ panjiyə kɛ sɔl lɔm-lɔm wa?

Ta kɛ gangi dɔ kaya-ti

5 Kaya kɛ ra tɔ dan-si-ti adi dow-je d'oo ta-é kɛ lo-lo, ə to kaya kɛ njékadmɛɛ al-je ya kàrè tɔ dan-dé-ti nja káre al bəy; 'panè dow káre dan-si-ti taá ne bɔbi-é! ² Ya rəmə səi indəi-né kàdɛ-si bəy al ban! Lé ndingə bá a ndingəi ndoo, kdɔ kadi dow kɛ njèra né kɛ bè kinlé, kadi toki tubə-é dan-si-ti kɔgi! ³ Mɔ́ lé, daji rɔ-m goto sə-si, ngà mɛɛ ndil-ti ə m'ɔ́ sə-si nati, adi dow kɛ njèra né kɛ bè kinlé, mɔ́ m'gangi ta dɔ-é-ti ngá, titi né kɛ m'ɔ́ lo-é-ti nɔ́ bè. ⁴ Loki 'kəwi-nɔ́ kɛ ri 'Babe Jeju lé, mɛɛ ndil-ti rəmə, m'isi sə-si nati kɛ takul tógi lə 'Babe lə-ji Jeju: ⁵ Dow kɛ titi-nɔ́ bè kinlé, kadi toki kinə-é ji Satɔ-ti kadi Satɔ tuji daji rɔ-é, ə kadi ndil-é aji ndɔ ree 'Babe Jeju-ti.

⁶ †Kində kàdɛ lə-si lé, maji-é goto! Əm kɛ ndɛ bè ya adi nduji kɛ lɔy mɛɛ né-ti lay jɛ lé, səi 'gəi al wa? ⁷ ɔri əm kɛ low rɔ-si-ti kɔgi, adi rɔ-si kdɔ kadi 'toi nduji kɛ lɔy kɛ

† 3:16 1Kɔ 6:19; 2Kɔ 6:16

†† 4:12 Knj 18:3 † 4:16 1Kɔ 11:1; Plp 3:17 †† 5:6 Gal 5:9

sigi, kdɔtalə səi lé, əm goto rɔ-si-ti; kɔ Kristi kɛ to ngon batɪ Paki lə-ji lé, d'ilə məsi-é nangɪ †. 8 Ən é, adi j'rai nɔy Paki kɛ əm kɛ low al rəm, kɛ əm kɛ to néra kɛ maji al al rəm, kɛ mɛɛndul al rəm, ngà kadi j'rai kɛ mbə kɛ əm go-to-ti, kɛ mɛɛ kɛ aa njay, kɛ néra kɛ tɔgrɔ-ti.

9 M'ndàngɪ mɛɛ mbete-ti lə-m kɛ madi-si lé m'panè: Uwəi nam kɛ njérakaya-je al. 10 Mɔ m'pa ta m'ɔsi-né kagi dɔ dow-je-ti lay kɛ dɔnangi-ti nè kɛ 'to njérakaya-je, kɛ njérakəmnda-je, kɛ bɔkaya-je, kɛ njépole magi-je kin al; kɔ səi a kasi tɛɛi dɔnangi-ti kɔgi al. 11 Adi mbete kɛ ndɔki m'ndàngɪ m'adi-si kinlé, m'ndàngɪ kɔ kadi dow kɛ ba rɔ-é njékadmɛɛ bá to njérakaya, əse njérakəmnda, əse njépole magi, əse njétajsul, əse ɔɔyibi, əse bɔkaya lé, uwəi siə nam al rəm, bá kuso ya kàrè kadi usoi né kɛ dow kɛ bè kin al rəm. 12 Se to ta lə-m kadi mɔ bá m'gangɪ ta dɔ njékadmɛɛ al-je-ti wa? Njékadmɛɛ-je bá səi a gangɪ ta dɔ-dé-ti ya al wa? 13 Njékadmɛɛ al-je lé, Lubə bá à gangta dɔ-dé-ti. 'Tubəi njèmɛɛndul dan-si-ti kɔgi.

Səki-nɔ lə njékadmɛɛ-je

Mat 5:38-41

6 Loki dow káre dan-si-ti ɔw kɛ ta kɛ madi-é lé, à səki-é nɔ njékadmɛɛ al-je-ti bi nɔ njékaa njay-je-ti al wa? 2 Səi 'gəi kɛ njékaa njay-je d'a gangta dɔ dow-je kɛ dɔnangi-ti ya al wa? Ə kinə səi bá a gangɪ ta dɔ dow-je kɛ dɔnangi-ti rəmə, ta-je kɛ ndɛ-ndɛ kin bá a kasi gangɪ al tɔ bəy wa? 3 Səi 'gəi kɛ j'a gangɪ ta dɔ malayka-je-ti ya al wa? Ngà ta kɛ sɔbi dɔ né-je kɛ dɔnangi-ti nè kɛ ban bá j'a kasi gangɪ al wa? 4 Ə loki ta kɛ sɔbi dɔ né-je kɛ dɔnangi-ti nè tɔ dan-si-ti rəmə jè, dow-je kɛ njékəwnɔ-je 'nədi-dé kin bá d'a to njégangta-é wa? 5 M'ɔw kɛ pa ta kin kulə-né rɔɔɔl dɔ-si-ti; adi dow káre-rè kɛ dan-si-ti kɛ to njégosi kɛ asi kadi gangta kɛ dan ngankɔ-é-je-ti kɛ njékadmɛɛ ya goto wa? 6 Ə njékadmɛɛ ya səki njékadmɛɛ madi-é, ə to nɔ njékadmɛɛ al-je-ti bəy ən! 7 Səi rəmə, səki kɛ 'səki-nɔ kin ya, to kusi ya usi ngá tin. Kɔ ri é 'ra-si maji al kàrè kisi ya isi dɔ-ti al wa? Kɔ ri é kiŋə ya iŋəi adi 'taa né-je lə-si al wa? 8 Rəmə səi bəy bá 'rai né kɛ njururu al, adi uwəi dow-je 'taai né-je lə-dé, ə to ngankɔ-si-je kɛ njékadmɛɛ bəy ən! 9 Kɔw kɛ njéra né kɛ njururu al-je d'a kɔw kɔbe-ti lə Lubə al kinlé, səi 'gəi ya al wa? Ədi rɔ-si al: Njérakaya-je, kɛ njépole magi-je, kɛ njékiŋə ne-dé-je əse ngɔw-dé-je ə sangɪ dow-je kɛ rangɪ, 10 njétəl rɔ-dé dené-je-ti, kɛ dingəm-je kɛ njésangɪ dingəm madi-dé-je, kɛ dené-je kɛ njésangɪ dené madi-dé-je, kɛ njébogi-je, kɛ njéra kəmnda-je, kɛ ɔɔyibi-je, kɛ njétajsul-je, kɛ bɔkaya-je d'a kandi kɔbe-ti lə Lubə al. 11 Né-je kin bá ndɔki to kullə ra dow-je madi kɛ dan-si-ti. Ngà togɪ bá 'togi-si rəm, d'ində-si tagay rəm, d'ɔr ta

† Əm kɛ low lé tɔji panjiyə kɛ maji al kɛ kete. Nɔ ra nɔy Paki lé, mɛɛ kəy kɛ rá-rá ya 'tɔl ngonbatɪ-ti. Ngà kete bá kadi ndɔ ra nɔy Paki asi lé Israyel-je d'ɔr əm kɛ mɛɛ kəy-je-ti lə-dé kɔgi kadi tɔji kaa rɔ dɔ majal-ti (Tɛt 12:8,20).

dɔ-si-ti kɛ ri 'Babe Jeju Kristi rəm, kɛ takul Ndil Lubə lə-ji rəm.

Koo go rɔ dɔ kaya-ti

12 †Né-je lay ya tɔ kadi m'ra, ngà né-je lay maji dɔrɔ al. Né-je lay ya tɔ kadi m'ra, ngà m'a kiŋə rɔ-m kadi né madi ra-m bə-ti al. 13 Nékuso tɔ kɔ mɛɛ dow, ə mɛɛ dow tɔ kɔ nékuso, ə Lubə à tuji-dé joo lay. Ngà rɔ dow tɔ kɔ kaya al. Rɔ dow tɔ kɔ 'Babe, ə 'Babe tɔ kɔ rɔ dow. 14 Ə Lubə kɛ adi 'Babe tɔsi ndəl ində lo tɛɛ lé, tɔgi-é à kadi j'tɔsi 'ndəli j'indəi lo j'tɛɛi tɔ. 15 Səi 'gəi kɛ rɔ-si to ngan rɔ Kristi ya al wa? Adi m'a kɔy ngan rɔ Kristi kɔ kadi m'təl-dé ngan rɔ kaya dené-ti wa? 16 Ndɔ bè al! Səi 'gəi kɛ dow kɛ ində rɔ-é nati kɛ kaya dené lé, dɛ siə 'to kubru rɔ kɛ káre-rè ya al wa? Kɔdɔtalə 'ndàngɪ 'panè: Dɛ joo lay 'təl kubru rɔ kɛ káre-rè. 17 Ngà dow kɛ ində rɔ-é nati kɛ 'Babe lé, dɛ siə nati mɛɛ ndil-ti kɛ káre-rè. 18 Ayi kaya kɛ ra. Ndəgi majal-je lay kɛ dow ra lé, tɔ gidi daji rɔ-é-ti ndaa-ti nè. Ngà dow kɛ ra kaya rəmə, ɛ ra majal kɛ daji rɔ-é ɛ ya. 19 †Səi 'gəi né kin al wa? Daji rɔ-si lé, to kəy kisi Ndil kɛ aa Njay, kɛ tɔ mɛɛ-si-ti, kɛ səi iŋəi rɔ Lubə-ti, ə səi 'toi dow-je dɔ rɔ-si al. 20 Kɔdɔtalə Lubə gangɪ dɔ-si kɛ né kɛ gati-é nɔ. Ən é adi daji rɔ-si ulə riba dɔ Lubə-ti [ə kadi tagir lə-si kɛ to 'lə Lubə kinlé ulə riba dɔ-é-ti †].

Kilə tadəji-je-ti

Ta kɛ sɔbi dɔ taa-nɔ

Mat 19:3-12

7 J'reei dɔ ta-ti kɛ 'ndàngɪ mɛɛ mbete-ti adi-mi 'painè: Kadi dingəm tɔ kɛ dené al lé, to né kɛ maji. 2 Ngà kɔ kadi dow usi dan kaya-ti al lé bá kadi dingəm kɛ rá-rá ya ɔw kɛ ne-é ne-é, ə kadi dené kɛ rá-rá ya ɔw kɛ ngɔbi-é ngɔbi-é tɔ. 3 Kadi dingəm adi né lə ne-é kɛ sɔbi dɔ-é, bè ya tɔ ə kadi dené adi né lə ngɔbi-é kɛ sɔbi dɔ-é tɔ. 4 Dené ɔw kɛ tɔgi dɔ rɔ-é-ti al, ngà ngɔbi-é bá ɔw kɛ tɔgi dɔ-ti; bè ya tɔ é dingəm ɔw kɛ tɔgi dɔ rɔ-é-ti al, ngà ne-é bá ɔw kɛ tɔgi dɔ-ti. 5 ɔgi-nɔ rɔ-si al, kinə ta-si asi-nɔ dɔ-ti, kɔ kadi uni kaglo madi 'pai-né ta kɛ Lubə je bè bane; ə go-ti 'təli kɛ rɔ-nɔ-ti gogi, nè kinə asi kori mɛɛ-si al rəmə, Satɔ à kingə lo kɔ nɔ-si-né. 6 Ta kɛ m'pa kinlé, to ndukun al, ngà to takɔji. 7 M'ndigi nɔ kadi dow-je lay ya 'titi-nɔ sə-m bè; ngà nɔ-nɔ ya Lubə adi-é kadkare kɛ sɔbi dɔ-é; adi ɛ kɛ káre kadkare kɛ bè kin ə ɛ kɛ káre kadkare kɛ bè kin tɔ. 8 'Ngabo-je, kɛ njéngɔwkoy-je rəmə, m'idə-dé m'panè kadi d'isi titi-nɔ sə-m bè bá maji. 9 Ngà kinə d'a kasi kore mɛɛ-dé al rəmə, kadi 'taa dené əse 'taa ngɔw; kɔ taa dow kisi siə tɔ sotɪ itə kadi rɔ kɔ.

†† 6:12 1Kɔ 10:23 † 6:19 1Kɔ 3:16; 2Kɔ 6:16 †† Ta-je kɛ tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɛ dɔsɔy kɛ dan-ti-je kɛ 'ndàngɪ kɛ ji-dé kɛ ta greki.

¹⁰ †Ngà kɛ sɔbi dɔ dɛ kɛ 'taa-nɔ lé, to mɔ bá m'un ndu kɛ dɔ-m al, ngà 'Babe bá panè: Kadi dené mbati ngɔbi-é al; ¹¹ kinə ɛ mbati ngɔbi-é rəmə, kadi-é taa ngɔw al, bè al rəmə kadi təl ulə noji nati kɛ ngɔbi-é gogɪ, ə kadi dingəm tubə ne-é al tɔ.

¹² Ə kɛ sɔbi dɔ ndəgi dow-je rəmə, to 'Babe al, ngà mɔ bá m'panè: Kinə ngonkɔ-ji kɛ njèkadmɛɛ isi kɛ dené kɛ njèkadmɛɛ al, bá dené-é ndigi kisi siə rəmə, kadi tubə-é al; ¹³ ə dené kɛ ngɔbi-é to njèkadmɛɛ al, bá kinə ngɔbi-é lé ndigi kadi isi siə rəmə, kadi mbati-é al tɔ.

¹⁴ Kɔɔtalə dingəm kɛ njèkadmɛɛ al lé tɔ tagay kɛ takul ne-é, ə dené kɛ njèkadmɛɛ-é al lé tɔ tagay kɛ takul ngɔbi-é kɛ to njèkadmɛɛ tɔ, bè al rəmə ngan-si-je d'a kaa njay al, ngà kɛ tɔgrɔ-ti lé, 'to tagay ya. ¹⁵ Ngà kinə to njèkadmɛɛ al bá ndigi kinə njèkadmɛɛ rəmə, kadi iŋə-é; lo kin-ti lé, ngonkɔ-ji əse kɔnan-ji kɛ njèkadmɛɛ lé, né kɛ dɔɔ-é nati siə goto. Kɔɔtalə Lubə ba-ji kadi j'isi kɛ lapiya. ††¹⁶ I kɛ dené lé, dɔmajɪ ə i bá 'a kaji ngɔbi-i ə i 'gə wa? Ə i kɛ dingəm lé, dɔmajɪ ə i bá 'a kaji ne-i ə i 'gə wa?

Kadi nɔ-nɔ ngəm gangɪ kisi-é kɛ isi-né bá Lubə ba-é-né

¹⁷ Tɔ bá tɔ kadi nɔ-nɔ ya isi gangɪ kisi-é-ti kɛ 'Babe adi-é, kɛ go ba-ti kɛ Lubə ba-é-né. ɛ kin bá to ndu kɛ m'un m'adi njèkəwnɔ-je kɛ gay-gay lay. ¹⁸ Dow kɛ d'ijə-é ganjangɪ ngà bá Lubə ba-é rəmə, gangɪ-é kin ya isi-né; ə dow kɛ d'ijə-é ganjangɪ al bəy bá Lubə ba-é rəmə, adi d'ijə-é ganjangɪ al ngá. ¹⁹ Kijə ganjangɪ to né madi al rəm, bá kijə ganjangɪ al kàrè to né madi al rəm, ngà né kɛ maji lé, to təl rɔ go ndukun-ti lə Lubə. ²⁰ Kadi nɔ-nɔ ya isi gangɪ kisi-é-ti kɛ ɛ isi-né bá Lubə ba-é-né kin ya. ²¹ Lé 'to bə bá Lubə ba-i kàrè 'ndingə rɔ-i al; ngà kinə kəm lo tɔ kadi 'tɛɛ mɛɛ bə-ti rəmə, maji ki maji ən ə 'tɛɛ mɛɛ-é-ti kɔgi. ²² Kɔɔtalə bə kɛ 'Babe ba-é lé, to dow kɛ 'Babe taa-é ilə-é taá; bè ya tɔ, dow kɛ to bə al kɛ 'Babe ba-é lé, ɛ to bə lə Kristi tɔ. ²³ Lubə gangɪ dɔ-si kɛ né kɛ gati-é nɔ bi 'təli bə lə dow-je gogɪ al. ²⁴ Ngankɔ-m-je kɛ njèkadmɛɛ, kadi nɔ-nɔ ya isi nɔ Lubə-ti gangɪ kisi-é-ti kɛ ɛ isi-né bá Lubə ba-é-né kin ya.

Ta kɛ sɔbi dɔ dow-je kɛ 'gə dené əse 'gə dingəm al

²⁵ Ta kɛ sɔbi dɔ dow-je kɛ 'gə dené əse 'gə dingəm al lé, 'Babe adi-m ndu dɔ-ti al; ngà m'pa kɛ go koo-é-ti lə-m, mɔ kɛ 'Babe adi-m m'to dow kɛ njèkə dɔ ndi-m-ti kɛ takul koo kəmtondoo liə.

²⁶ Kɔɔ ta lə kɔ-je kɛ mɛɛ ndɔ-je-ti kɛ bone bè kinlé, né kɛ mɔ m'oo kɛ à maji ən: Dow kɛ rá-rá isi gangɪ-é-ti kɛ ɛ isi-né kin ya bá maji. ²⁷ Kinə i 'taa dené rəmə, 'sangɪ kadi 'mbati-é al; ə kinə i 'taa dené al bəy rəmə, 'sangɪ taa dené al. ²⁸ Ngà kɛ bá kinə i 'ndigi taa dené kàrè, to

majal al rəm, ə kinə ngonmandi kɛ gə dingəm al bəy ndigi taa ngɔw kàrè to majal al rəm; ngà njétaa-nɔ-je kinlé kisi-dé kɛ dɔ-dé taá rəmə, d'a kingə kɔ; ə mɔ m'ndigi kɔr-si mɛɛ-é-ti kɔgi.

²⁹ Ngankɔ-m-je kɛ njèkadmɛɛ, ta kɛ m'ndigi pa ən: Nɔɔ nɔy gɔji; kɪ nè kɔw ki kete kinlé, dɛ kɛ d'isi kɛ dené-je kàrè, kadi d'isi toki né kɛ d'isi kɛ dené-je al bè; ³⁰ dɛ kɛ d'isi 'nɔ kàrè, kadi 'toki dow-je kɛ d'isi 'nɔ al bè; dɛ kɛ d'isi 'ra rɔnəl kàrè, kadi 'toki dow-je kɛ d'isi 'ra rɔnəl al bè; dɛ kɛ d'ində néndogɪ kàrè, kadi 'toki dow-je kɛ né lə-dé goto bè; ³¹ dɛ kɛ d'isi d'ubə maji né-je kɛ dɔnangi-ti né kàrè, kadi d'isi toki dow-je kɛ d'ubɪ maji né-je kɛ dɔnangi-ti nè al bè; kɔɔtalə né-je kɛ dɔnangi-ti nè lé, à dəə kɔgi. ³² Ə m'ndigi kadi mɛɛ-si ɔ kəkəkə al. Dow kɛ taa dené al lé, né-je lə 'Babe, kɛ kəm rəbi-je kɛ à nəl-é-né bá mɛɛ-é tɔ dɔ-ti gérérə. ³³ Ngà dow kɛ taa dené lé, mɛɛ-é ɔ kəkəkə kɔɔ né-je kɛ dɔnangi-ti nè rəm, kɔɔ kəm rəbi-je kɛ à nəl-né ne-é rəm, ³⁴ adi mɛɛ-é ra joo. Bə ya tɔ ə, dené kɛ taa ngɔw al əse ngonmandi kɛ gə dingəm al bəy lé, mɛɛ-é tɔ gérérə dɔ né-je-ti lə 'Babe, kɔɔ kadi daji rɔ-é kɛ tagir liə aa njay; ə njétaa ngɔw lé, mɛɛ-é ɔ kəkəkə kɔɔ né-je kɛ dɔnangi-ti nè rəm, kɔɔ kəm rəbi-je kɛ à nəl-né ngɔbi-é rəm.

³⁵ M'pa ta kin bè kɔɔ maji lə-si, bi to gum bá m'iyə kɔɔ kuwə-si-né al, ngà kɔɔ kadi 'rai né kɛ maji rəm, kadi 'nami-né kadi 'Babe-ti kɛ mɛɛ-si kɛ joo al rəm.

³⁶ Kinə dow madi uwə dɔ ngonmandi bá oo kɛ bal-é ɔw kɛ dəə ə oo kɛ né-je à kɔw go-nɔ-ti maji rəmə, kadi-é ra né kɛ mɛɛ-é ndigi; kadi 'taa-nɔ; to majal al. ³⁷ Ngà dow kɛ ɛ ya ɔji mɛɛ-é-ti bá un ndu ə ɔ dɔ-ti njangi kadi n'ɔw suwə bá asi kore mɛɛ-é, ə kinə to mɛɛ ndigi liə ya bi to mɛɛndigi lə dow kɛ rangɪ al rəmə ra-é liə kin maji. ³⁸ Bəba dow kɛ taa dené kɛ ɛ uwə dɔ-é lé, ra né kɛ maji, ə dow kɛ uwə dɔ dené bá taa-é al rəmə, to né kɛ maji nɔ ya bəy. ³⁹ Dené kɛ ngɔbi-é isi kɛ dɔ-é taá bəy lé, ɛ à kisi kɔɔ ngɔbi-é ya; ngà kinə ngɔbi-é oy rəmə, ta ɔr dɔ-é-ti, adi kinə ɛ ndigi taa ngɔw kɛ rangɪ rəmə à taa, ngà kɛ bá kadi taa dow kɛ adi mɛɛ-é 'Babe bane. ⁴⁰ Bə ya kàrè koo-é-ti lə-m lé, kinə dené lé, təl taa ngɔw al rəmə, à kisi kɛ rɔnəl nɔ. Ə mɔ ya kàrè, m'gə kɛ Ndil Lubə isi mɛɛ-m-ti tɔ.

Ta kɛ sɔbi dɔ dɔ kɛ 'pole-né magi-je

8 Ta kɛ sɔbi dɔ dɔ kɛ 'pole-né magi-je lé, j'gəi kɛ jəi lay ya j'toi njégə-é-je. Ngà négə lé, ree kɛ kində kadi, ə ndigi dow-je bá adi dow ɔw ki kete-kete mɛɛ kadmɛɛ-ti. ¹² Kinə dow madi gir kɛ n'gə né madi rəmə, ɛ gə titi kɛ lé à gə-né al ya bəy. ³ Ngà kinə dow madi ndigi Lubə rəmə, dowbé kinlé, Lubə gə-é tɔ. ⁴ Ə ta kɛ sɔbi dɔ kuso dɔ kɛ 'pole-né magi-je lé, jəi j'gəi kɛ magi goto dɔnangi-ti nè, Lubə ya kɛ kàre-rè. ⁵ Tɔgrɔ-ti ya, né-je kɛ dɔrɔ-ti əse kɛ dɔnangi-ti kɛ dow-je 'ba-dé lubə-je tɔ

† 7:10 Mat 5:32; 19:9; Mar 10:11,12; Luk 16:18 †† Ta kɛ 'panè Lubə ba-ji kinlé mɛɛ mbete-je-ti kɛ nɔ-je kɛ 'ndangi kɛ ji-dé kɛ ta greki lé to Lubə ba-si.

‡ 8:1 Rɔm 14:13-23

ngɔɔ ya, adi lubə-je 'nɔ̃ rəm, bá 'babe-je 'nɔ̃ rəm. ⁶ Ngà jɔ̃i rəmə, Lubə kí Bɔ̃bi ra káre-rè, ɛ bá né-je lay ɔ̃ rɔ̃-é-ti, ə kɛ takul-é bá jɔ̃i j'isi-né; ə 'Babe ra káre-rè, to Jeju Kristi, kí takul-é bá né-je lay tò-né rəm, bá jɔ̃i j'isi-né rəm tɔ.

⁷ Ngà dow-je lay bá 'gə né kin al. Kɔ̃ dɛ kí dan-ti-je kí d'ingə ta 'pole magi-je ngɔ̃snè bəy lé, d'isi d'uso dɔ̃-je kinlé rəmə, 'gɔ̃r kí to dɔ̃-je kí ɔ̃ nɔ̃ magi-je-ti ya bəy adi tagɔ̃r lə-dé kí gɔ̃ji kinlé, təl-né né kí tò nɔ̃ takəm Lubə-ti. ⁸ To nékuso bá à kɔ̃w sə-ji ngɔ̃si rɔ̃ Lubə-ti al; lé j'usoi dɔ̃-je kinlé al kàrè, j'usi kəm-ti al rəm, bá lé j'usoi kàrè, j'ingəi né kəm-ti al rəm. ⁹ Ngà koo bá ooi maji, nè ra kí kadi 'rai né kí mɛɛ-si ndigi kinlé, à kɔ̃ təl to gin kusi lə njéyay-je. ¹⁰ Kɔ̃dɔ̃talə kinə, i kí 'to njègə né-je kinlé bá dow madi oo-i kí isi uso né kəy pole magi-je-ti lé, à ra kadi dow kí tagɔ̃r liə gɔ̃ji kinlé ɔ̃ uso-né dɔ̃ kí 'pole-né magi-je al wa? ¹¹ Ə négə lə-i bá isi təl gin koy njéyay kin, kí to ngonkɔ̃-ji njèkadmeɛ kí Kristi oy kɔ̃ ta liə kin ban al wa? ¹² Ra kí 'rai majal kí titi-nɔ̃ bè kin kɛ ngankɔ̃-si-je kí njèkadmeɛ adi ɔ̃ri-né tɔ̃gi-dé kɔ̃ tagɔ̃r lə-dé kí gɔ̃ji kinlé, to Kristi ya tɔ̃ bá sɔ̃i 'rai siə majal. ¹³ Gin-é kin bá, kinə ta lə nékuso bá ngonkɔ̃-m kí njèkadmeɛ à kusi-né mɛɛ majal-ti rəmə, m'a kuso dɔ̃ kɔ̃ kadi to gin kusi mɛɛ majal-ti lə ngonkɔ̃-m kí njèkadmeɛ kin ndɔ̃ al.

Pol ingə né-je kí to tó-é kadi ingə

2Kɔ̃ 11:7-12; 12:13-15

9 Mɔ̃ lé m'to bə al ya al wa? M'to njèkɔ̃wkulə ya al wa? M'oo 'Babe lə-ji Jeju ya al wa? Sɔ̃i 'toi kandi kullə lə-m kí m'ra m'adi 'Babe ya al wa? ² Kinə dow-je kí rangi bá d'oo-m kɛ njèkɔ̃wkulə al kàrè, sɔ̃i rəmə 'gəi kí m'to njèkɔ̃wkulə ya; kɔ̃ sɔ̃i ya 'toi ndaji kullə lə njèkɔ̃wkulə kí m'ra m'adi 'Babe. ³ Né kí m'ɔ̃r-né ta dɔ̃-m-ti nɔ̃ njékilə ta dɔ̃-m-ti-je ən: ⁴ Jɛ lé, to tó-é kadi j'uso rəm, j'ay rəm ya al wa? ⁵ To tó-é kadi j'adi kɔ̃nan-ji káre kí njèkadmeɛ kí to ne-ji ɔ̃w sə-ji titi kí njèkɔ̃wkulə-je kí rangi 'ra-né, əse titi kí ngankɔ̃ 'Babe dɛ kɛ Sepasi 'ra-né kin ya tɔ̃ al wa? ⁶ Ə se jɛ kɛ Barnabasi ya kɛ kár-ji bá tò kadi j'ra kullə ya tá wa? ⁷ Nɔ̃ ra kullə asgar ə un là liə ya bá ugə-né rɔ̃-é wa? Nɔ̃ mɔ̃ nduu ya uso kandi-é al wa? Nɔ̃ ul dɔ̃-je ya ay mbà-dé al wa? ⁸ Se ta kinlé m'pa kí dow-ti wa? Ndukun kàrè pa bè ya tɔ̃ al wa? ⁹ *Kɔ̃ 'ndàngi mɛɛ mbete ndukun-ti lə Moiyiji 'panè: *Mangi kí d'adi-é ɔ̃ njiyə dɔ̃ ko-ti kɔ̃ kadi kɔ̃-é tal lé, 'a dɔ̃ ta-é al.*[†] Lubə pa bè lé, mangi-je bá ta lə-dé to rɔ̃-é, ¹⁰ əse jɛ ya par bá ɛ pa ta kin sɔ̃bi-né dɔ̃-ji wa? Oiyoy, ta kinlé, 'ndàngi sɔ̃bi dɔ̃-ji ya; dow kí ɔ̃ ndɔ̃r lé, tò kadi ndɔ̃r ində-né mɛɛ-é dɔ̃ ko-ti, ə dow kí ɔ̃ ində ko kàrè, kadi ində mɛɛ-é dɔ̃ kingə nédɔ̃ji-é-ti tɔ. ¹¹ *Né-je kí maji-maji kí to né-je lə Ndil kí aa njay bəy ə j'dubi mɛɛ-si-ti, ngà nékingə-si-je bá j'ubə maji-é rəmə, to né kí à tò bəl nɔ̃

wa? ¹² Dow-je kí rangi bəy ə d'ubə maji né-je lə-si ə to tó-é, ngà jɛ kí ban bá j'a kubə maji né lə-si ə à to tó-é al wa? To tó-é kadi j'ubə maji né lə-si ya, ngà kɛ bá jɛ j'dəji né ji-si-ti al; kore bá jɛ j'ore mɛɛ-ji mɛɛ né-je-ti lay, kɔ̃ kadi j'ilə kagi Poyta kí Maji lə Kristi al.

¹³ Sɔ̃i 'gəi ya al wa? Dow-je kí d'ɔ̃ 'ra kullə mɛɛ kəy-ti lə Lubə lé, né kí mɛɛ kəy-ti lə Lubə ya to nékuso-dé; ə dɛ kí d'ɔ̃ 'ra kullə logugi né-ti lə Lubə lé, d'ubə maji né kí dow-je d'adi logugi né-ti lé ya tɔ̃ al wa? ¹⁴ *Bè ya tɔ̃ ə 'Babe ində ndu kadi, dow-je kí d'isi d'ilə mbɛ Poyta kí Maji lé, d'a kingə nékuso kɛ kəm rəbi Poyta-ti kí Maji ya tɔ.

¹⁵ Ngà mɔ̃ Pol lé, né-je kí to tó-é kadi m'ubə maji-é kinlé, né káre ya kàrè m'dəji al, bá m'ndàngi mbete kin bè kɔ̃ kadi dow adi-m-né né al rəm; kɔ̃ m'ndigi kadi koy tá m'oy ə tò soti ...! Né kí m'ɔ̃si-né gajɔ̃ rɔ̃-m kinlé, dow kí à kɔ̃r dɔ̃-m-ti goto. ¹⁶ Kilə mbɛ Poyta kí Maji lé, to né kɔ̃si gajɔ̃ rɔ̃ lə-m al; kɔ̃dɔ̃talə to kullə kí tò dɔ̃-m-ti kadi m'ra ya tá; kinə m'ilə mbɛ Poyta kí Maji kin al lé, to tuji bá usi dɔ̃-m-ti tin! ¹⁷ Kinə m'ilə mbɛ-é kɛ mɛɛndigi lə-m rəmə, m'a kingə nédɔ̃ji-m; ngà kinə m'ra kullə-é kɛ nɔ̃ bè par rəmə, to né kí d'ində kullə-é dɔ̃-m-ti kɛ kində tɔ. ¹⁸ Ə nékugə dɔ̃ji-m lé to ri wa? To mbɛ Poyta kí Maji kí m'ilə kare, ə né kí to tó-é kadi m'ingə kɛ kəm rəbi Poyta kí Maji kin kàrè m'dəji al.

¹⁹ Tɔ̃grɔ̃-ti, rɔ̃ dow-je-ti lay ə m'to bə al ya, ngà m'təl rɔ̃-m ngonnjèkullə-ti lə dow-je lay, kɔ̃ kadi m'ingə-né dow-je kí 'nɔ̃ kí 'tò nduy-nduy. ²⁰ Loki m'ɔ̃ rɔ̃ jipi-je-ti, ə m'ra rɔ̃-m jipi-ti, kɔ̃ kadi m'ingə-né jipi-je; loki m'ɔ̃ rɔ̃ njékisi gin tɔ̃gi ndukun-ti ə m'ra rɔ̃-m dow-ti kí njékisi gin tɔ̃gi ndukun-ti tɔ̃ – mɔ̃ m'isi gin tɔ̃gi ndukun-ti al – ya ngà m'ra bè kɔ̃ kingə-né dow-je kí d'isi gin tɔ̃gi ndukun-ti; ²¹ loki m'ɔ̃ rɔ̃ dow-je-ti kí d'isi gin tɔ̃gi ndukun-ti al ə m'ra rɔ̃-m dow-ti kí isi gin tɔ̃gi ndukun-ti al, bè kɔ̃ kadi m'ingə-né dow-je kí d'isi gin tɔ̃gi ndukun-ti al. Ə mɔ̃ ya bè lé, mɔ̃ m'ɔ̃r rɔ̃-m kɔ̃gi mɛɛ ndukun-ti lə Lubə al, ngà kí tɔ̃grɔ̃-ti lé, m'isi gin tɔ̃gi ndukun-ti lə Kristi – ²² Loki mɔ̃ rɔ̃ dow-je-ti kí 'yay mɛɛ kadmeɛ-ti ə m'ra rɔ̃-m dow-ti kí yay, kɔ̃ kadi m'ingə-né dow-je kí 'yay mɛɛ kadmeɛ-ti. M'təl rɔ̃-m né-je-ti lay kɔ̃ kadi lé ri-ri kàrè m'adi dɛ kí nɔ̃-je d'aji ya tá. ²³ Né-je lay kinlé, m'ra kɔ̃ ta lə Poyta kí Maji, kɔ̃ kadi m'ingə-né nédɔ̃ji-m mɛɛ-é-ti.

²⁴ Dow-je kí d'ay ngɔ̃dɔ̃ lo kində dirə-ti lé, d'ay nati lay ya, ngà dow káre-rè bá ingə nédɔ̃ji lé, sɔ̃i 'gəi ya al wa? Ayi ngɔ̃dɔ̃ kɛ gangi-é kí a kingəi-né nédɔ̃ji bane. ²⁵ Dow-je lay kí 'to njékində-nɔ̃ dirə mulə kí kuwə lé, d'ɔ̃gi rɔ̃-dé dɔ̃ né-je-ti kí gay-gay lay; dɛ lé, 'ra bè kɔ̃ kingə-né jɔ̃gi kí à tuji, ngà jɔ̃i rəmə j'rai kɔ̃ kingəi-né jɔ̃gi kí à tuji al. ²⁶ Adi mɔ̃ m'ay ngɔ̃dɔ̃ m'ilə-né birikɔ̃yɔ̃ kare al; m'bir ji-m kɔ̃ kɔ̃si-né né, bi m'bir ji-m kɔ̃ kɔ̃si-né ndaa lo kare al. ²⁷ Kində bá m'ində dɔ̃ rɔ̃-m-ti ngə, ə m'təl rɔ̃-

† 9:9 1Ti 5:18 †† 9:9 Det 25:4 ‡ 9:11 Rm 15:27

†† 9:14 Mat 10:10; Luk 10:7

m gin tɔgi-m-ti, nè mɔ kɛ m'ilə mbɛ Poyta kɛ Maji m'adi dow-je kɛ rangi kinlé bá d'a kɛ kɔr-m mɛɛ kullə-é-ti kɔgi.

Kun néndaji dɔ poyta-ti lə Israyel-je
 ɔbr 3:7-19

10 Ngankɔ-m-je kɛ njéadmɛɛ, m'ndigi kole mɛɛ-si dɔ ka-ji-je-ti kɛ, loki dɛ lay ya 'nɔjyɔ gin kilndi-ti † rəm, dɛ lay ya d'ində dan babo 'gangi rəm, ² dɛ lay ya toki ra-dé batɛm dan kilndi-ti rəm, dan babo-ti rəm, kɛ takul nam kɛ 'nam kàdɛ Moiyiji-ti; ³ dɛ lay ya d'uso né kɛ káre-rè kɛ to nékuso kɛ j rɔ Ndil-ti kɛ aa njay rəm, ⁴ bá dɛ lay ya d'ay man kɛ káre-rè kɛ to man kɛ j rɔ Ndil-ti kɛ aa njay, kdɔtalə dɛ d'ay man kɛ tɛɛ kàdɛ mbal-ti kɛ j rɔ Ndil-ti kɛ aa njay, kɛ to mbal kɛ njédan-dé, ə mbal-é kinlé to Kristi. ⁵ Ngà dow-je nɔ dan-dé-ti ya kullə ra-dé nəl Lubə al, gin-é kin bá d'oy-né diləlo-ti. ⁶ Ə né-je kinlé ra né bè kdɔ kadi təl to néndó adi-ji, kdɔ kadi jəi j'adi bo né-je kɛ maji al ra-ji titi kɛ ra-dé-né kin al ngá. ⁷ Təli njé-pole magi-je titi kɛ ndɔki dɛ kɛ nɔ-je kɛ dan-dé-ti 'ra-né bá 'ndàngi-né ta-é mɛɛ mbete-ti kɛ aa njay kin al ngá; 'ndàngi 'panè: Kosi dow-je d'isi nangi d'uso rəm, d'ay rəm, ə go-ti d'j 'la-nɔ. ⁸ Adi j'toi njéra kaya-je titi kɛ ndɔki dɛ kɛ nɔ-je kɛ dan-dé-ti 'ra-né, adi dow-je budɔgi lo kɔrjoo gidi-é mutə d'oy-né mɛɛ ndɔ-ti kɛ káre-rè kin al ngá. ⁹ Adi j'nɔi 'Babe titi kɛ ndɔki dɛ kɛ nɔ-je kɛ dan-dé-ti 'nɔ-é-né adi li-je 'tɔ-dé-né tɔl-dé kin al ngá. ¹⁰ Adi j'yuni ta titi kɛ ndɔki dɛ kɛ nɔ-je kɛ dan-dé-ti 'yun-né ta adi malayka kɛ njètɔ ko dow-je tɔɔ-né ko-dé kin al ngá. ¹¹ Né-je kinlé tɛɛ dɔ-dé-ti bè kdɔ kadi təl néndó adi-ji rəm, bá 'ndàngi kdɔ ndəji-ji-né jəi kɛ j'isi dɔbɔy ndɔ-ti kin rəm. ¹² Ən ə, dow kɛ gir kɛ n'ɔ taá rəm, kadi oo maji nè à kɛ kusi! ¹³ Nénɔ kɛ tɛɛ dɔ-si-ti kɛ to nénɔ kɛ asi ta tɔgi dow-ti al ya goto. Lubə to njèkɔ dɔ ndi-é-ti, à kinɔ-si kadi né nɔ-si al dɔ tɔgi-si al; loki nénɔ tɛɛ dɔ-si-ti lé, ɛ à kilə kəm rəbi kadi 'tɛɛi-né kəm-ti rəm, à kadi-si tɔgi kadi ori-né mɛɛ-si rəm tɔ.

Ndəji kɛ sɔbi dɔ magi kɛ pole
 2Kɔ 6:14-18; Rɔm 14:13-23

¹⁴ Gin-é kin bá, sɔi kɛ m'ində-si dan kəm-m-ti lé, ayi magi kɛ pole. ¹⁵ M'pa sə-si ta kəm dow-je kɛ njégə né-je; sɔi ya 'gɔi ta kin ooi. ¹⁶ ††Kobi man nduu kɛ tɔrɔndi tò dɔ-ti ə j'isi j'rai oiyo Lubə kdɔ kinlé, to kuwə-nɔ lubi-lubi kɛ məsi Kristi ya al wa? Mbə kɛ j'isi j'gàngi-nɔ kinlé, to kuwə-nɔ lubi-lubi kɛ daji rɔ Kristi ya al wa? ¹⁷ Titi kɛ mbə ra-né káre-rè lé, jəi kɛ j'nɔi kin ya, j'təli kubru rɔ kɛ káre-rè tɔ; kdɔtalə mbə kɛ káre-rè kin ya j'ori-nɔ dɔ-ti lay. ¹⁸ Ooi Israyel-je kɛ kɔji kəy kin al wa? Dɛ kɛ d'uso dɔ-je kɛ d'ilə məsi-dé nangi logugi né-ti lə Lubə lé, to kuwə bá d'uwə-nɔ lubi-lubi kɛ logugi né ya al wa? ¹⁹ Se m'ndigi panè dɔ kɛ 'pole-né magi to né kɛ ngay wa?

† Israyel-je lé, loki 'tɛɛ be bə-ti Ejipti d'isi d'ɔw ki Kanɔ lé, Lubə adi kilndi bá ɔr nɔ-dé (Tɛt 13:21-22). †† 10:16 Mat 26:26-28; Mar 14:22-24; Luk 22:19,20

Əse magi to né kɛ ngay wa? (Ndə bè al). ²⁰ Ngà m'panè: Né kɛ 'pole-né magi lé, d'adi ndil-je kɛ majal bi d'adi Lubə al; ə mɔ m'ndigi kadi uwəi-nɔ lubi-lubi kɛ ndil-je kɛ maji al al. ²¹ Sɔi a kəyi né kɛ mɛɛ kɔbi-ti lə 'Babe rəm, né kɛ mɛɛ kɔbi-ti lə ndil-je kɛ maji al rəm al; bá à kisi ta nékuso-ti lə 'Babe rəm, ta nékuso-ti lə ndil-je kɛ maji al rəm al. ²² Se j'ndigi ndúi jangi lə 'Babe wa? Se tɔgi-ji nɔ itə-é wa? ²³ †Né-je lay ya to tó-é kadi dow à ra, ngà né-je lay bá maji dɔɔ al; né-je lay ya to tó-é kadi dow à ra, ngà né-je lay bá à kadi dow ɔw ki kete-kete al. ²⁴ Kadi dow sangi maji liə kɛ sɔbi dɔ-é ya par al, ngà kadi sangi maji lə dow-je kɛ rangi tɔ. ²⁵ Né-je lay kɛ d'ində suki-ti lé, usoi kɛ kuso ya bi 'dəji ta dɔ-ti al, kdɔ kadi mɛɛ-si usi nangi. ²⁶ Kdɔtalə dɔnangi, kɛ né-je kɛ mɛɛ-é-ti lay ya to 'lə 'Babe. ²⁷ Kinə njékadmɛɛ al ba-si lo nékuso-ti bá sɔi 'ndigi kɔwi lé, né-je lay kɛ ində nɔ-si-ti ya usoi, bi 'dəji ta dɔ-ti al nè mɛɛ-si à kɛ kusi nangi dɔ-ti al. ²⁸ Ngà kinə dow idə-si panè: Né kin to né kɛ 'pole-né magi rəm, usoi al, kdɔtalə [dow kɛ njèkidə-si kete kinlé rəm, kdɔtalə] †† mɛɛ kusi nangi al kɛ à tò rəm. ²⁹ Ta kinlé, m'pa kdɔ mɛɛ kusi nangi al lə-si sɔi al, ngà kdɔ mɛɛ kusi nangi al lə dowbé kinlé. Kdɔtalə ri ə né kɛ mɔ m'ra kɛ mɛɛ kusi nangi lé, mɛɛ kusi nangi al lə dow kɛ rangi à kɔw siə kadi gangta dɔ-ti wa? ³⁰ Kinə m'ra oiyo Lubə dɔ né-ti kɛ m'isi m'uso lé, né kɛ m'ra oiyo Lubə dɔ-ti kinlé, dow à pa sə-m ta kɛ maji al dɔ-ti kdɔ ri bəy wa? ³¹ Adi lé to né bá usoi, əse to né bá ayi, əse to ri-ri bá 'rai kàrè, 'rai kdɔ riba lə Lubə. ³² Adi kullə ra-si təl jigi tugə greki-je al rəm, tugə jipi-je al rəm, bá tugə njékəwnɔ-je lə Lubə al rəm, ³³ titi kɛ mɔ kàrè m'sangi kadi m'nəl-né dow-je lay mɛɛ né-je-ti lay kin bè; beba m'sangi né kɛ kadi maji sə-m par al, ngà né kɛ à maji kɛ kosi dow-je nɔ kdɔ kadi d'aji-né.

11 †††Ndaji kullə ra-m titi kɛ mɔ kɛ dɔ-m m'isi m'ndaji-né kullə ra Kristi kin bè tɔ.

Ta kɛ sɔbi dɔ nékɔ lə dené-je kɛ 'to njékadmɛɛ-je
 Epɛ 5:22-24; 1Ti 2:8-14

² M'piti-si kdɔ mɛɛ-si kɛ ole dɔ-m-ti mɛɛ né-je-ti lay rəm, kdɔ né-je kɛ m'ndó-si kɛ sɔi uwəi dɔ-si-ti titi kɛ m'ndó-si-né lé ya bè kin rəm. ³ Ngà né kɛ m'ndigi kadi 'gəi ən: Dingəm kɛ rá-rá kàrè, Kristi to kɛ boy dɔ-é-ti, ə dingəm to kɛ boy dɔ dené-ti, ə Lubə to kɛ boy dɔ Kristi-ti. ⁴ Dingəm kɛ rá-rá kɛ dɔɔ dɔ-é bá pa-né ta kɛ Lubə əse pa-né ta kɛ ta Lubə-ti lé, ulə rɔɔɔl dɔ 'boy-ti liə ††. ⁵ Ə dené kɛ rá-rá kɛ dɔɔ dɔ-é al ya pa-né ta kɛ Lubə əse pa-né ta kɛ ta Lubə-ti lé, ulə rɔɔɔl dɔ 'boy-ti liə ††; toki kɛ né kɛ ɛ ndisə dɔ-é bè. ⁶ Kdɔtalə kinə dené dɔɔ dɔ-é al

‡ 10:23 1Kɔ 6:12 †† Ta-je kɛ tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɛ dɔsɔy kɛ dan-ti-je kɛ 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta greki †† 11:1 1Kɔ 4:16; Plp 3:17 ††† Ta kɛ 'panè: Ulə rɔɔɔl dɔ 'boy-ti liə kinlé, ɛ kɛ tò kɛ ta greki lé 'ndàngi ulə rɔɔɔl dɔ «dɔ-ti» ya par. Gin-é kin bá dow-je kɛ nɔ-je 'panè «dowbé ulə rɔɔɔl dɔ» 'boy-ti liə» ə dɛ dan-ti-je 'panè «dowbé ulə rɔɔɔl dɔ rɔ-é ɛ-ti ya.» ††† Ta kɛ 'panè: Ulə rɔɔɔl dɔ 'boy-ti liəkinlé, toki pa ta dɔ-ti lo ndó-é-ti kɛ ɔw nɔɔ.

rəmə, kadi ijə dɔ-é tɔ bane. Ə kinə dené ijə dɔ-é əse ndisə dɔ-é ə tò rɔsɔl rəmə, kadi dɔɔ dɔ-é tɔ bane. ⁷ Dingəm à dɔɔ dɔ-é al, kdɔtalə ɛ to takəm Lubə rəm, to riba lə Lubə rəm, ə dené to riba lə dingəm. ⁸ Kdɔtalə Lubə ɔr dingəm rɔ dené-ti al, ngà dené bá Lubə ɔr-é rɔ dingəm-ti; ⁹ ə Lubə ra dingəm kɔɔ ta lə dené al, ngà dené bá Lubə ra-é kɔɔ ta lə dingəm. ¹⁰ Gin-é kin bá, kdɔtalə malayka-je lé, dené à kɔw kɛ né dɔ-é-ti kadi tɔji kisi kí ɛ isi gin tɔji-ti lə 'boy liə. ¹¹ Bè ya kàrè, kɛ takul nam kàdɛ 'Babe-ti lé, dingəm ɔw ndoo dené rəm, bá dené kàrè ɔw ndoo dingəm rəm tɔ. ¹² Kdɔtalə titi kí Lubə ɔr-né dené rɔ dingəm-ti lé, bè ya tɔ ə dené oji-né dingəm tɔ; ə né-je lay j rɔ Lubə-ti. ¹³ Sɔji ya 'gɔji né kin ooi: Kadi dené dɔɔ dɔ-é al ya pa-né ta kɛ Lubə lé, to né kí tuwə ra ban wa? ¹⁴ Kadi dingəm iɲə dɔ-é adi ngal puu-puu lé tò rɔsɔl, kí kobe-ti ya kàrè 'gəi kí tò bè ya al wa? ¹⁵ Ngà dené bá dɔ kí ngal puu-puu to riba liə. Kdɔtalə dené lé, d'adi-é bəl dɔ kadi to né kɔn dɔ-é. ¹⁶ Kinə dow madi ndigi naji ta kin rəmə, kadi dowbé gə kí to kullə ra-ji al rəm, bá to kullə ra njékəwnə-je kí gay-gay lə Lubə al rəm.

Ta kí sɔbi dɔ nékuso nam lə 'Babe

Mat 26:26-28; Mar 14:22-25; Luk 22:14-20

¹⁷ Ta-je kí m'ɔw kɛ pa kinlé, m'ɔw kɛ ndɔr-né mbi-si kɛ ndɔr bi m'a piti-si al; kdɔtalə loki 'kəwi-nə rəmə, 'kəwi-nə kɔɔ ra né kí tò soti al, ngà kɔɔ ra né kí maji al itə kí kete bəy. ¹⁸ Kí dɔsɔy ya lé, m'oo kí loki sɔji kí 'toi njékəwnə-je ingəi-nə rəmə, gángi-nə tò dan-si-ti, ə ta-je kí m'oo lé, m'gə kí dan-ti-je to ta kí tɔgrɔ-ti. ¹⁹ Ə gángi-nə lé, kadi tò dan-si-ti bè ya tɔ bane, kɔɔ kadi dɛ kí dan-si-ti kí dow-je d'oo-dé kí d'asi gaki lé, 'tɔji-né rɔ-dé ndaa-ti rəsi. ²⁰ Adɛ loki sɔji 'kəwi-nə rəmə, 'kəwi-nə kɔɔ nékuso lə 'Babe al; ²¹ kɔɔ loki isi usoi né rəmə, nɔ-nɔ ya ində kungəsa uso né liə, adɛ dɛ kí nɔ-je bo ra-dé, ə dɛ kí dan-ti-je yibi ra-dé tɔ. ²² Kəy-je lə-si goto bá usoi né-ti əse ɔyi né-ti al wa? Se 'nədi njékəwnə-je lə Lubə rəm, uləi rɔsɔl dɔ dɛ-ti kí né lə-dé goto rəm ban al wa? Əjè m'idə-si m'panè ri wa? Se m'a piti-si wa? Ra-é kí bè kinlé, m'a piti-si-né ndə bè al. ²³ Kdɔtalə mɔ lé, né kí m'ingə rɔ 'Babe-ti bá m'ndó-si tin. 'Babe Jeju lé, ndɔɔ, ndɔ-é-ti kí d'a kilə-é-né ji dow-je-ti lé, un mbə ²⁴ ə loki ra oiyo Lubə lé, uwə gangi danə ə panè: Kin to daji rɔ-m, kí tò kɔɔ ta lə-si; 'rai né kin bè kɔɔ kadi mɛɛ-si ole-né dɔ-m-ti. ²⁵ Bè ya tɔ, go nékuso-ti, (un) kobi kí man nduu tò-ti ə panè: Man nduu kinlé to kulənoji kí sigi kí tò kɛ takul məsi-m; 'rai né kin bè kɔɔ kadi mɛɛ-si ole-né dɔ-m-ti kaglo-je lay kí a kəyi-né. ²⁶ Kdɔtalə kaglo-je lay kí isi usoi mbə kin rəm, isi ɔyi man nduu kin rəm lé, to mbɛ koy lə 'Babe bá isi iləi sar kadi-é ree-né. ²⁷ Gin-é kin bá dow kí uso mbə, əse ɔy man nduu lə 'Babe ki nɔɔ bè par lé, ta kí gangi kí sɔbi dɔ daji rɔ 'Babe kɛ məsi-é à kusi dɔ-é-ti. ²⁸ Ən ə kadi nɔ-nɔ ya tən mɛɛ-é maji oo, bəy tá kadi uso mbə rəm, ɔy man nduu rəm;

²⁹ kɔɔ dow kí uso ə ɔy bè ya par bi oo adi to daji rɔ 'Babe al lé, dowbé uso rəm, ɔy rəm ilə-né ta dɔ rɔ-é-ti ya. ³⁰ Gin-é kin bá njémɔy-je, kɛ njétɔgi goto-je 'nɔ-né dan-si-ti rəm, bá dow-je nɔ dan-si-ti d'oy-né rəm. ³¹ Kinə jəi ya j'təni mɛɛ-ji maji lé, ta kí gangi à kusi dɔ-ji-ti al. ³² Ngà 'Babe gangi ta dɔ-ji-ti, ində-ji ɔji-ji kɔɔ kadi ta kí gangi usi dɔ-ji-ti nati kɛ njékadmɛɛ al-je al. ³³ Beba ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, loki 'kəwi-nə ta nékuso-ti lə 'Babe rəmə, 'ngəbi-nə. ³⁴ Dow kí bo ra-é rəmə, kadi uso né bee, bi kadi kəw-nə lə-si ree kɛ ta kí gangi dɔ-si-ti al. Ndɔ kí m'a tɛɛ rɔ-si-ti bá m'a gɔl ndəgi ta-je kí rangi bəy.

Kadkare-je lə Ndil kí aa njay

Epɛ 4:4-16; Rɔm 12:3-8

12 Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, ta kí sɔbi dɔ kadkare-je lə Ndil kí aa njay lé, m'ndigi kadi 'gəi gin-é maji. ² Sɔji 'gəi kí loki ndɔki 'toi-né njékadmɛɛ-je al bəy lé, dow-je d'ɔr-si go-dé-ti titi njékəmtɔ-je bè d'ɔw sə-si nɔ magi-je-ti kí 'pa ta al. ³ Gin-é kin bá m'a kidə-si rəsi kí dow kí pa ta kɛ takul Ndil Lubə kí à panè: «Kadi ndɔl tò dɔ Jeju-ti» ya goto! Rəm bá dow kí Ndil kí aa njay isi mɛɛ-é-ti al lé, à panè: «Jeju to 'Babe» al rəm tɔ. ⁴ Kadkare-je tò gay-gay, ngà to Ndil kí aa njay kí káre-rè bá adi; ⁵ kullə-je tò gay-gay, ngà to 'Babe kí káre-rè; ⁶ kullə ra dow-je tò gay-gay, ngà to Lubə kí káre-rè ya isi ra né-je lay mɛɛ dow-je-ti lay. ⁷ Ə nɔ-nɔ ya Ndil kí aa njay tɔji rɔ-é mɛɛ kullə ra-é-ti kɔɔ maji lə dow-je lay. ⁸ Kdɔtalə, dow káre Ndil kí aa njay adi-é to njèpata kɛ gosi ə Ndil kí aa njay kí káre-rè kin ya adi dow kí rangi to njèpata kɛ négə; ⁹ Ndil kí aa njay kí káre-rè kin ya adi dow káre kadmɛɛ, Ndil kí aa njay kí káre-rè kin ya adi dow kí rangi kadkare-je kɔɔ kadi-né lapiya njémɔy-je; ¹⁰ adi dow káre kadkare ra nékɔji-je; adi dow kí rangi kadkare pa ta kí ta Lubə-ti; adi dow káre kadkare kɔr gangi né-je lə Ndil kí aa njay kɛ né-je lə ndil-je kí maji al; adi dow káre kadkare pa ndɔta-je kí gay-gay; adi dow kí rangi kadkare kɔr mɛɛ ndɔta-je kí rangi. ¹¹ Ndil kí aa njay ra káre-rè, ə ɛ ya kɛ kár-é ə ra né-je kin lay ə adi nɔ-nɔ ya kɛ gangi-é kí ɛ ndigi kadi-é. ¹² Kɔɔ, titi kí kubru rɔ dow ra káre-rè ya ngan rɔ-é nɔ-né kin rəm, titi kí ngan rɔ-je lay kí kubru rɔ dow-ti 'nə ya kàrè 'to kubru rɔ dow kí káre-rè kinlé, kí sɔbi dɔ nam kàdɛ Kristi-ti kàrè tò bè ya tɔ. ¹³ Kdɔtalə jəi lay ya 'ra-ji batəm lə Ndil kí káre-rè bá j'təli-né kubru rɔ dow kí káre-rè adi jipi-je, kɛ greki-je, kɛ bə-je, kɛ dow-je kí 'to bə-je al rəm, jəi lay ya j'ɔyi man kí j rɔ Ndil kí aa njay-ti kí káre-rè kin ya; ¹⁴ beba kubru rɔ dow lé, ngon rɔ-é ra káre-rè al, ngà ngan rɔ-é-je 'nɔ. ¹⁵ Kinə nja panè: Mɔ m'to ji al, adi m'to 'lə kubru rɔ al lé, se pa-é kin ya ɛ à to-né 'lə kubru rɔ al tɔ wa? ¹⁶ Ə kinə mbi panè: Mɔ m'to kəm al, adi m'to 'lə kubru rɔ al lé, se pa-é kin ya ɛ à to-

né 'lə kubru ɾ al tɔ wa? ¹⁷ Kinə kubru ɾ dow lay ya to kəm lé, lo koo ta à tò rá wa? Ə kinə to lo koo ta ya lay, ə lo taa bəy né à tò rá wa? ¹⁸ Ngà ngan ɾ-je lé, ɛ kɪ rá-rá ya Lubə adi-é tò kubru ɾ-ti, lo-ti kɪ mɛɛ-é ndigi. ¹⁹ Kinə dɛ lay ya 'to ngon ɾ kɪ káre-rè lé, kubru ɾ à tò rá wa? ²⁰ Yən, ngan ɾ-je 'nɔ, ngà kubru ɾ ra káre-rè. ²¹ Kəm à kidə ji panè: «Usi-m ri dɔ-i-ti» wa al, bá dɔ à kidə nja panè: «Usi-m ri dɔ-i-ti» wa al rəm. ²² Ngà kɪ tɔ-grɔ-ti bè lé, ngan ɾ-je kɪ kubru ɾ dow-ti kɪ 'toki né kɪ tɔgi-dé goto nɔ bè kinlé, dɛ bá 'to ngon ɾ-je kɪ d'a tò ya tá. ²³ Ə ngan ɾ-je kɪ kubru ɾ dow-ti kɪ jəi ya j'ooi-dé kɪ né kɪ ríba-é nɔ al kinlé bá j'təli j'uləi ríba dɔ-dé-ti nɔ. Ngan ɾ-ji-je kɪ tuwə kiŋə ndaa-ti al kinlé, dɛ bá j'tɔsi kəm-ji go-dé-ti nɔ, ²⁴ rəmə dɛ kɪ 'tuwə kiŋə ndaa-ti lé bá d'ɔw ndoo tɔsi kəm go-ti kɪ bè kin al. Lubə tulə ngan ɾ-je kubru ɾ dow-ti, kɪ gangi-é kɪ à kulə-né ríba kɪ nɔ dɔ dɛ-ti kɪ ríba nal-dé. ²⁵ Bè kɔ kadɪ gáŋgi-nɔ go-to-né kubru ɾ-ti, ngà kadɪ ngan ɾ-je 'tɔsi-né kəm-dé go-nɔ-ti. ²⁶ Ə kinə ngon ɾ káre ingə kɔ rəmə, ngan ɾ-je lay d'ingə kɔ siə natɪ; kinə ngon ɾ káre ingə ríba rəmə, ngan ɾ-je lay 'ra ɾnəl siə natɪ. ²⁷ Səi 'toi kubru ɾ Kristi, ə 'toi ngan ɾ-é-je; nɔ-nɔ ya to ngon ɾ-é káre-káre. ²⁸ †Dan njékəwnɔ-je-ti lé, dɔsɔy Lubə ində njékəwkulə-je, njəkungɪ-ti joo ində njépata-je kɪ ta-é-ti, njəkungɪ-ti mutə ində njéndó dow-je né; go-ti, kadkare ra nékɔji-je tò nɔ, bá kadkare kadɪ lapiya njémɔy-je rəm, kadkare ra kɪ dow-je rəm, kadkare kɔr nɔ njékəwnɔ-je rəm, bá kadkare pa ndɔta-je kɪ gay-gay rəm. ²⁹ Dow-je lay ya 'to njékəwkulə-je wa? Dow-je lay ya 'to njépata-je kɪ ta Lubə-ti wa? Dow-je lay ya 'to njéndó dow-je né wa? Dow-je lay ya 'to njéra nékɔji-je wa? ³⁰ Dow-je lay ya d'ɔw kɪ kadkare kadɪ lapiya njémɔy-je wa? Dow-je lay ya 'pa ndɔta-je kɪ gay-gay wa? Dow-je lay ya 'to njékɔr mɛɛ ndɔta-je kɪ gay-gay wa? ³¹ Adi kadkare-je kɪ maji itə ndəgi-é-je bá bo-é ra-si. Ə m'a kɔji-si rəbi kɪ maji rəti-rəti ya bəy.

Ta kɪ sɔbi dɔ ndigi dow-je

Mat 22:36-40; Rɔm 13:8-10; Jə 3:16-19; 1Jə 4:7-21

13 Lé m'pa ndɔta-je lə dow-je kɪ gay-gay, kɪ 'lə malayka-je ya kàrè bá, kinə ndigi dow-je goto mɛɛ-m-ti rəmə, m'toki ngɔwla kɪ ba kəŋg-kəŋg əsə m'-toki mbare kɪ ba səkɪ-səkɪ kare kin bè. ² †Ə lé m'ɔw kɪ kadkare pa ta kɪ ta Lubə-ti, kɪ kadkare gə gin né-je lay kɪ tò lo bɔɔ-ti rəm, m'gə né-je lay rəm, bá lé m'ɔw kɪ kadmɛɛ kɪ asi gaki sar adi m'adi mbal-je d'ɔti-né lo kə-dé-ti kɪ rangi ya kàrè bá kinə ndigi dow-je goto mɛɛ-m-ti rəmə, m'to né kɪ kare. ³ Lé m'ləbi nékingə-m lay njéndoo-je, bá lé m'un ɾ-m ya m'adi 'ró pər kɔ ta lə dow-je ya kàrè bá kinə ndigi dow-je goto mɛɛ-m-ti rəmə, né kɪ m'ingə-ti goto. ⁴ Njəndigi dow-je lé, to njəkilə mɛɛ-é dɔ madi-é-ti rəm, to njéra kɪ dow-je rəm,

to njéra kəmnda al rəm; njəndigi dow-je lé, ɔji ɾ-é al rəm, ində kàdɪ-é al rəm, ⁵ njəndigi dow-je lé, ra né kɪ tò ɾɔɔl al rəm, sangɪ né kɔ ɾ-é ya par al rəm, ra wəŋgi al rəm, uwə ta mɛɛ-é-ti al rəm, ⁶ né kɪ njururu al lé, ɛ ra ɾnəl dɔ-ti al, ngà ta kɪ tɔgrɔ-ti bá ɛ ra ɾnəl dɔ-ti; ⁷ njəndigi dow-je lé, to njəkɪŋə go majal-je lay kɔgi rəm, adi mɛɛ-é né-je lay rəm, ində mɛɛ-é dɔ né-je-ti lay rəm, ore mɛɛ-é dɔ né-je-ti lay rəm. ⁸ Ndigi dow-je à go-to ndɔ al. Pa ta-je kɪ ta Lubə-ti à goto; ndɔta-je kɪ gay-gay à goto; négə à goto. ⁹ Kɔdɔtalə né kɪ j'gəi lé, to man dɔ-é kare bəy, bá ta kɪ ta Lubə-ti kɪ j'isi j'pai kàrè j'isi j'pai man dɔ-é bəy rəm tɔ; ¹⁰ ngà loki né kɪ ɔr njuti à ree lé, man dɔ né à goto. ¹¹ Ndɔki m'nəy-né ngon bəy lé, tapa-m to tapa ngon rəm, tagir lə-m to tagir lə ngon rəm, bá takɔr lə-m to takɔr lə ngon rəm; loki m'tɔgi ngà rəmə, m'ra néra ngon al ngá. ¹² Bone bè lé, j'isi j'ooi ndil né titi kɪ dow oo-né ɾ-é sɔɔɔ-ti bè, adi j'ooi piti-piti, ngà ndɔ-é bá j'a kooi kɪ kəm-ji ndə-ndə bəy; né kɪ bone bè m'gə lé to man dɔ-é kare bəy, ngà ndɔ-é bá m'a gə titi kɪ Lubə gə-m-né kin bè. ¹³ Bone bè né-je kɪ mutə kin tò lo tò-é-ti adi to: Kadmɛɛ rəm, kində mɛɛ dɔ-ti rəm, bá ndigi dow-je rəm; ngà ɛ kɪ boy itə-dé lay lé, to ndigi dow-je.

Ta kɪ sɔbi dɔ pata kɪ ta Lubə-ti kɪ pa ndɔta-je kɪ dow gə al

14 'Sangi kadɪ 'ndigi dow-je. Adi bo kadkare-je lə Ndil kɪ aa njay ra-si, ngà kɪ boy nɔ lé, kadkare pa ta kɪ ta Lubə-ti bá kadɪ bo-é ra-si. ² Kɔdɔtalə dow kɪ njəpa ta kɪ ndɔta kɪ dow gə al lé, pa ta kɪ dow-je al, ngà ɛ pa ta kɪ Lubə; kɔ dow gə mɛɛ ta liə al; kɪ takul Ndil kɪ aa njay bá ɛ pa-né ta dɔ né-je-ti kɪ tò lo bɔɔ-ti. ³ Ngà dow kɪ njépata kɪ ta Lubə-ti lé, ɛ pa ta kɪ dow-je ra-né sə-dé adi d'ɔw kɪ kete-kete rəm, ulə-né dingəm mɛɛ-dé-ti rəm, bá sɔl-né mɛɛ-dé rəm tɔ. ⁴ Dow kɪ njépata kɪ ndɔta kɪ dow gə al lé, ɛ ya par ə ta lé ra siə adi ɔw kɪ kete-kete; ngà dow kɪ njépata kɪ ta Lubə-ti lé, ra kɪ njékəwnɔ-je adi d'ɔw kɪ kete-kete. ⁵ M'ge kadɪ sɔi lay ya 'pai ta kɪ ndɔta-je kɪ dow gə al ya, ngà m'ge nɔ ya bəy kadɪ 'pai ta kɪ ta Lubə-ti. Dow kɪ pa ta kɪ ta Lubə-ti lé, itə njépata kɪ ndɔta kɪ dow gə al nja nɔ; bè al rəmə, kadɪ njépata kɪ ndɔta-je kɪ dow gə al kinlé, ɔr mɛɛ-é adi njékəwnɔ-je adi d'ɔw-né kɪ kete-kete bane.

⁶ Ngankɔ-m-je kɪ njékadmɛɛ, kɪ ngɔsnè-ti kinlé, kinə m'ree ɾ-si-ti, ə m'pa ta kɪ ndɔta-je kɪ dow gə al, bɪ m'tɛɛ kɪ dɔ né kɪ tò lo bɔɔ-ti m'adi-si ooi al rəm, m'adi-si négə al rəm, m'pa ta kɪ ta Lubə-ti m'adi-si al rəm, bá m'ndó-si né al rəm lé, ri bá to maji kɪ m'ra sə-si wa? ⁷ Bè ya tɔ ə né-je kɪ 'taa koo al kɪ 'to né-je kɪ ká-dé ba kɪ toki nəl-je, kɪ kunduməŋgrə-je bè kinlé, kinə 'ra d'adi ba kɪ gangi-é gangi-é al lé, dow à gə mindi pa nəl ban, əsə à gə mindi pa kunduməŋgrə ban wa? ⁸ Ə kinə ká təbi mbanga ba aa yérə́r al lé, nɔ à ra ɾ-é kɔ

† 12:28 Epe 4:11 †† 13:2 Mat 17:20; 21:21; Mar 11:23

kɔw rɔ-ti wa? ⁹ Sɔi kàrè, bè ya tɔ, kinə 'pai ta kɪ ndɔta kí rangi bá tokɪ kɔr mɛɛ-é al lé, dow à gə mɛɛ ta lə-si lé ban wa? Sɔi 'pai ta dan yəl-ti kɔgi kare. ¹⁰ Ndɔta-je kí gay-gay kí 'nɔ dɔnangi-ti nè kinlé, kí káre kí mɛɛ-é tò al ya goto. ¹¹ Adi kinə dow pa ta kɪ ndɔta kí m'gə al lé, mɔ m'to mba rɔ dowbé-ti rəm, bá dowbé kàrè to mba rɔ-m-ti rəm tɔ. ¹² Sɔi kàrè bè ya tɔ, titi kí bo kadkare-je lə Ndil kí aa njay ra-si-né lé, kadkare ra kɪ njékəwnɔ-je kadi d'ɔw kɪ kete-kete kinlé bá 'sangi kadi ingəi mburuki-mburuki.

¹³ Gin-é kin bá, dow kí njépata kɪ ndɔta-je kí dow gə al lé, kadi pa ta kɪ Lubə kadi adi-é ɔr mɛɛ-é adi dow-je. ¹⁴ Kɔtələ kinə m'pa ta kɪ Lubə kɪ ndɔta-je kí dow gə al lé, m'isi m'pa ta kɪ Lubə tagir-ti lə-m, ngà négə lə-m rəmə tò kɔgi kare. ¹⁵ Bè ngà se ri bá m'a ra wa? M'a pa ta kɪ Lubə tagir-ti lə-m ya, ngà m'a pa ta kɪ Lubə kɪ négə lə-m tɔ; m'a kusi pa tagir-ti lə-m ya, ngà m'a kusi pa kɪ négə lə-m tɔ. ¹⁶ Ə kinə i 'ra oiyo Lubə tagir-ti lə-i lé, dow kí isi dan dow-je-ti kɪ kisi bè ya par kí gə mɛɛ ta kí i 'pa lé al lé, à ra Amɛn dɔ oiyo-ti lə-i ban wa? ¹⁷ Tɔ-grɔ-ti, oiyo lə-i kí i 'ra Lubə lé, maji nɔ ya, ngà ra bá ra kɪ dowbé kinlé adi ɔw kɪ kete-kete al. ¹⁸ M'ra oiyo Lubə kɔd kadi kí adi-m m'pa ta kɪ ndɔta-je kí dow-je 'gə al m'itə-si lay; ¹⁹ ngà dan njékəwnɔ-je-ti lé, mɔ m'ndigi nɔ kadi m'pa ta mɪ kɪ négə lə-m kɔd ndó-né né dow-je itə kadi m'pa ta budɔgi lo dɔgi kɪ ndɔta-je kí dow gə al.

²⁰ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kí sɔbi dɔ kɔr kəm né-je rəmə, kadi 'toi ngan-je mɛɛ-é-ti al, ngà kí sɔbi dɔ néra kí maji al bá, kadi 'toi ngan-je kí ndɛ bè mɛɛ-é-ti, ə kí sɔbi dɔ kɔr kəm né-je rəmə, kadi 'toi dow-je kí tɔgi gangi mɛɛ-é-ti. ²¹ 'Ndàngi mɛɛ mbete ndukun-ti 'panè: M'a kadi dow-je kí ndɔta lə-dé tò gay 'pa ta kɪ gin dow-je kan, m'a ndumɔ ta mba-je kɔd pa-né sə-dé ta, ə bè ya kàrè, d'a koo ta lə-m al, 'Babe bá pa bè.

²² Bè rəmə, ndɔta-je kí dow gə al lé, to nékɔji kɔd njékadmɛɛ-je al, ngà to nékɔji kɔd njékadmɛɛ al-je; ə ta kí ta Lubə-ti rəmə, to nékɔji kɔd njékadmɛɛ al-je al, ngà to nékɔji kɔd njékadmɛɛ-je. ²³ Kinə sɔi njékəwnɔ-je bikti lay 'kəwi-nɔ, bá sɔi lay ya isi 'pai ta kɪ ndɔta-je kí dow gə al lé, loki dow-je kí 'ree rɔ-si-ti kɪ ree bè ya par əse njékadmɛɛ al-je 'ree dan-si-ti lé, d'a panè 'toi mbá-je al ya wa? ²⁴ Ngà kinə sɔi lay ya isi 'pai ta kí ta Lubə-ti, bá njékadmɛɛ al káre əse dow kí ree rɔ-si-ti kɪ ree bè ya par isi dan-si-ti lé, ta-je lə-si lay ya à kuwə-é kɪ ta rəm, à gangta dɔ-é-ti rəm ²⁵ ə né-je kí ɛ bɔɔɔ mɛɛ-é-ti lay ya gin-é à tɛɛ ndaa-ti rəsi ə ɛ à tɔɔ burmba nangi ə à kɔsi dɔ-é nangi nɔ Lubə-ti bá à pa ta-é kɪ lo-lo panè: Lubə isi dan-si-ti ya tɔgrɔ-ti.

²⁶ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, bè ngà se ri bá j'a rai wa? Loki 'kəwi-nɔ lé, dow káre à kusi pa, dow káre à ndó né dow-je, dow káre à tɛɛ kɪ dɔ né kí tò lo bɔɔɔ-é-ti, dow káre à pa ta kɪ ndɔta-je kí dow gə al, dow káre à kɔr mɛɛ-é; kadi né-je lay ya tokɪ ra kɔd kadi njékəwnɔ-je d'ɔw-né kɪ kete-kete. ²⁷ Kinə kadi tokɪ pa ndɔta-je kí

dow gə al rəmə, kadi to dow-je joo, al ə mutə bi kadi dəə dɔ lo kin al, ə kadi 'pa ta lé d'ɔsi go-nɔ go-nɔ ə kadi njékɔr mɛɛ-é isi tɔ bane. ²⁸ Kinə dow kí njékɔr mɛɛ-é goto rəmə, kadi d'isi dan njékəwnɔ-je-ti ta-dé mbá, ə kadi nɔ-nɔ ya pa ta kɪ rɔ-é rəm, pa ta kɪ Lubə rəm. ²⁹ Kí sɔbi dɔ njépata-je kí ta Lubə-ti rəmə, kadi dow-je joo əse mutə 'pa ta ə kadi dɛ kí rangi 'ndər gin-é d'oo.

³⁰ Kinə Lubə tɛɛ kɪ dɔ né adi dow káre kí rangi kí isi nɔɔ rəmə, kadi njékisi pa ta dɔsɔy lé uti ta-é. ³¹ Kɔtələ sɔi lay ya a 'pai ta kí ta Lubə-ti kɔsi go-nɔ go-nɔ, kɔd kadi sɔi lay ya 'ndói-né-nɔ né rəm, uləi-né dingəm mɛɛ-nɔ-ti rəm. ³² Njépata-je kí ta Lubə-ti lé, dɛ ya d'ɔw kɪ tɔgi dɔ kadkare-ti lə-dé; ³³ kɔd Lubə lé to Lubə kí njèree kɪ néra kí jugi-jugi al, ngà ɛ to njèree kɪ lapiya.

Titi kí 'ra-né dan njékəwnɔ-je-ti kí gay-gay lay kí d'aa njay lé, ³⁴ kadi dené-je d'isi ta-dé mbá dan njékəwnɔ-je-ti kí gay-gay, kɔd tarəbi tò kadi 'pa ta dan njékəwnɔ-je-ti al; ngà kadi d'ulə dɔ-dé gin tɔgi dingəm-je-ti titi kí ndukun pa-né tɔ †. ³⁵ Kinə 'ndigi 'gə gin né madi rəmə, kadi 'dəji ngɔbi-dé-je mɛɛ kəy-ti; kɔd tuwə kadi dené pa ta dan njékəwnɔ-je-ti al. ³⁶ Sɔi bá ta lə Lubə j rɔ-si-ti wa? Əse sɔi kɪ kár-si bá ta lə Lubə ɔw dan-si-ti wa?

³⁷ Kinə dow madi oo rɔ-é kɪ njépata kí ta Lubə-ti, əse oo rɔ-é kɪ dow kí Ndil kí aa njay bá ɔsi-é kadi ra né madi rəmə, kadi dowbé gə kí ta kí m'ndàngi m'adi-si kinlé to ndukun lə 'Babe. ³⁸ Ə kinə dow madi gə kí ta kin to ndukun lə 'Babe al rəmə, dowbé kinlé, Lubə gə-é al tɔ. ††

³⁹ Beba, ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, adi bo pa ta kí ta Lubə-ti ra-si, ə ɔgi dow lo pa ta kɪ ndɔta-je kí dow gə al al. ⁴⁰ Ngà ra bá kadi 'rai né-je lay kɪ gangi-é kí tuwə rə-né rəm, kadi ɔw go-nɔ-ti mbɛlɛngi-mbɛlɛngi rəm.

Ta kí sɔbi dɔ tɔsi ndəl kində lo tɛɛ

Tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lə Jeju

15 Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, m'ole mɛɛ-si dɔ Poyta kí Maji-ti kí m'ilə mbɛ-é m'adi-si ə 'ndigi dɔ-ti rəm, ɔi dɔ-ti njàngi rəm kinlé, ² kinə oyi rigi-rigi dɔ gangi-é-ti kí m'ilə-né mbɛ-é m'adi-si kinlé rəmə, ɛ bá sɔi aji-né; ə kinə bè al tɔ rəmə, sɔi adi mɛɛ-si kɪ ndangi kare. ³ Néndó kí m'ingə lé ya tɔ bá m'ndó-si kete nɔ né-je-ti lay. Adi to ta kí sɔbi dɔ Kristi kí oy kɔd majal-je lə-ji, titi kí ta-é tò-né mɛɛ mbete-ti kí aa njay; ⁴ †dubi-é ə tɔsi ndəl ində lo tɛɛ ndɔ-ti kí njékungi-ti mutə titi kí ta-é tò-né mɛɛ mbete-ti kí aa njay. ⁵ ††Sepasi †† oo-é rəm, bá dɛ kí dɔgi gidi-é joo d'oo-é rəm. ⁶ Go-ti, njékadmɛɛ-je kí kɔr-dé tɔy bumɪ ya d'oo-é nati; ə dan-dé-ti lé, dɛ kí

† Kgn 3:16; 1Kɔ 11:3; Epe 5:22; 1Ti 2:12; Tit 2:5 †† Ta kí 'panè: [Lubə] gə-é al kinlé, ɛ kí tò kɪ ta greki lé 'ndàngi 'panè ['gə-é al] ya par. Beba dow-je kí nɔ-je 'panè to Lubə bá gə-é al ə dɛ kí dan-ti-je 'panè to dow-je bá 'gə-é al. ‡ 15:4 Mat 12:40; Knj 2:24-32 †† 15:5 a Luk 24:34; b Mat 28:16,17; Mar 16:14; Luk 24:36; Jɔ 20:19 †† Sepasi lé to Piyar ə dɛ kí dɔgi gidi-é joo lé to njéndó né-je lə Jeju.

d'isi kɛ dɔ-dé taá nè bəy bá 'nɔ́, ngà dɛ kɛ madi-je bá d'oy ngá. ⁷ Go-ti, Jaki oo-é rəm, bá njékɔwkuɔlɔ-je lay ya d'oo-é rəm tɔ. ⁸ †Go dɛ-je-ti kin lay lé, Jeju tɔji rɔ-é adi mɔ́ kɛ m'toki ngon kɛ d'ɔr-é ki kɔr bè kin kàrè m'oo-é tɔ. ⁹ ††Kdɔ mɔ́ m'to kɛ ndɛ bè dan njékɔwkuɔlɔ-je-ti, bá m'-tuwə kadi dow ba-m njékɔwkuɔlɔ al rəm, kdɔtalə ndɔki m'ulə kəm njékəwɔnɔ-je lə Lubə ndoo. ¹⁰ Takul ramaji lə Lubə bá m'to-né né kɛ m'to kin, ə maji liə kɛ ɛ ra sə-m kinlé tò kɔgi kare al; tɔgrɔ-ti, tò kɔgi kare al ya, kdɔ m'ra kullə m'itə-dé lay. To mɔ́ ya kɛ dɔ-m al, ngà to ramaji lə Lubə bá nɔy sə-m. ¹¹ Ə lé to mɔ́ əsɛ to dɛ kàrè, né kɛ j'ilə mbe-é lé, ɛ ya sɔi adi-é mɛɛ-si tin.

Tɔsi ndəl tɛɛ lə dow-je kɛ d'oy

¹² Kinə j'ilə mbe tɔsi kɛ Kristi tɔsi ndəl tɛɛ dan dow-je-ti kɛ d'oy lé, ban bəy bá dow-je madi dan-si-ti 'panè dow-je kɛ d'oy d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ al wa? ¹³ Kinə dow-je kɛ d'oy d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ al rəmə, Kristi ya kàrè tɔsi ndəl ində lo tɛɛ al tɔ. ¹⁴ Ə kinə Kristi tɔsi ndəl ində lo tɛɛ al rəmə, mbe kilə lə-ji to né kɛ kɔgi kare rəm, bá kadmɛɛ lə-si kàrè to né kɛ kɔgi kare rəm tɔ. ¹⁵ Kinə tɔgrɔ-ti ya dow-je kɛ d'oy d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ al rəmə, jɔi j'təti ta kɛ ndangi kare ta Lubə-ti. Kdɔtalə Lubə adi Kristi tɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kɛ d'oy al ya, jɔi j'painə Lubə adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ. ¹⁶ Kdɔ kinə dow-je kɛ d'oy 'tɔsi ndəl 'tɛɛ al rəmə, Kristi ya kàrè tɔsi ndəl tɛɛ al ya tɔ. ¹⁷ Ə kinə Kristi tɔsi ndəl tɛɛ al rəmə, kadmɛɛ lə-si to né kɛ kɔgi kare rəm, isi dan majal-je-ti lə-si ya bəy rəm, ¹⁸ bá dɛ kɛ 'nam kàdɛ Kristi-ti bá d'oy kinlé kàrè ta-dé tji rəm tɔ. ¹⁹ Kinə j'indəi mɛɛ-ji dɔ Kristi-ti kdɔ kisi kɛ dɔ taá kɛ bone kin ya par rəmə, jɔi ya kəm-ji tò ndoo itə dow-je lay.

Jeju Kristi ya to kɛ dɔsɔy kɛ njètɔsi ndəl tɛɛ

²⁰ Ngà kɛ tɔgrɔ-ti lé, Kristi tɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kɛ d'oy; ɛ ya to kɛ dɔsɔy kɛ tɔsi ndəl ində lo 'tɛɛ adi tɔji kɛ dow-je kɛ d'oy d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ tɔ. ²¹ Kdɔ koy ree kɛ takul dow kàre-rè, rəmə takul dow kàre-rè ya tɔ ə tɔsi ndəl kində lo tɛɛ dan dow-je-ti kɛ d'oy tò-né tɔ. ²² Gangi-é kɛ koy ree-né dɔ dow-je-ti lay kɛ kəm rəbi kɛ rɔ Adam-ti kinlé, gangi-é kin ya tɔ ə dow-je lay kɛ 'nam kàdɛ Kristi-ti lé, d'a təl kisi-né kəm tɔ, ²³ ngà tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, tò kɛ gangi-é gangi-é. Kristi ya to kɛ dɔsɔy kɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ, ə dɛ lay kɛ 'to dow-je liə d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ ndɔ ree-é-ti tɔ. ²⁴ Loki ɛ à tuji tɔgi ndil-je kɛ maji al lay, kɛ kɔbe-je lay, kɛ tɔgi-je lay lé, ɛ à təl kɛ kɔbe kadi Bɔbi-ji Lubə rəmə, go-ti à to sɔy né-je tɔ. ²⁵ Kdɔ tò kadi-é j̄ be sar kadi Lubə təl njəba-je liə lay gin tɔgi-é-ti. ²⁶ Sɔy njəba kɛ à tuji-é lé to koy. ²⁷ Kdɔ Lubə adi né-je lay tò gin tɔgi Kristi-ti. Ngà pa kɛ Kristi panè né-je lay tò gin tɔgi-n'ɛ-ti kinlé, tɔji ndaa-ti rəsi kɛ njəkadi né-je lay tò gin tɔgi-é-ti lé, ɛ rəmə isi gin

tɔgi-é-ti lé al. ²⁸ Ə loki né-je lay à tò gin tɔgi-é-ti lé, ɛ kɛ dɔ-é kɛ tò Ngon lə Lubə lé, à kulə dɔ-é gin tɔgi-ti liə ɛ kɛ njəkadi né-je lay tò gin tɔgi-é-ti, kdɔ kadi daji rɔ Lubə bikti lay ya tò mɛɛ né-je-ti lay tɔ.

²⁹ Ngà kinə tò bè al rəmə, njəkadi 'ra-dé batɛm tò dow-je-ti kɛ d'oy kinlé, 'ra bè kdɔ ri wa? Kinə dow-je kɛ d'oy d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ al ya riw lé, kdɔ ri bá d'adi 'ra-dé batɛm tó-dé-ti bəy wa? ³⁰ Ə jɔi ya kàrè kdɔ ri bá kaglo-je lay ya j'ilə-né rɔ-ji kɔgi bè wa? ³¹ Ndɔ-je lay ya m'ə ta yo-ti; ngankɔ-m-je kɛ njəkadmɛɛ, m'pa rəsi bè kdɔ nam kɛ 'nami kàdɛ 'Babe-ti lə-ji Jeju Kristi kinlé to né riba lə-m. ³² Kinə rɔ kɛ m'ɔ kɛ dow-je kɛ be-bo Epeji-ti kɛ 'toki dɔ-je kɛ wale bè kinlé, to rɔ kdɔ né kɛ go daji rɔ-ti ya par lé, se ri ə m'a kingə mɛɛ-é-ti wa? Kinə dow-je kɛ d'oy lé d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ al rəmə, adi j'usoi ə j'əyi kdɔtalə bore ə j'a koyi! ³³ Ədi rɔ-si al: Nam kɛ maji al à tuji panjiyə kɛ maji. ³⁴ Adi kəm-si ijə dɔ rɔ-si-ti kijə kɛ tɔgrɔ-ti, ə 'rai majal al. Kdɔ dow-je madi dan-si-ti 'gə Lubə al. M'pa bè m'ulə-né rɔɔl dɔ-si-ti.

Tɔsi ndəl kində lo tɛɛ kɛ daji rɔ kɛ ban wa?

³⁵ Ngà dow madi à daji panè: Dow-je kɛ d'oy lé d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ ban-ban wa? Ə d'a tɛɛ kɛ rɔ-dé kɛ rá wa? ³⁶ Mbə dow! Né kɛ i 'dubi lé, à koy ya bá à tɛɛ bəy al wa? ³⁷ Ə né kɛ i 'dubi kɛ à to kɔɔ gemɛ je bè əsɛ kɔɔ né madi kɛ rangi kàrè, à to daji rɔ-é kinlé bá à kubə al; ³⁸ ə Lubə bá adi daji rɔ né-é tɛɛ kɛ gangi-é kɛ mɛɛ-é ndigi, ə kɔɔ né kɛ rá-rá ya Lubə adi tɛɛ daji rɔ né-é né-é. ³⁹ Rɔ né-je lay ya titi-nɔ al. Ngà rɔ dow-je tò gay rəm, rɔ dɔ-je tò gay rəm, rɔ yəl-je tò gay rəm, bá rɔ kanji-je kàrè tò gay rəm tɔ. ⁴⁰ Rɔ né-je kɛ dɔrɔ-ti tò nɔɔ rəm, bá rɔ né-je kɛ dɔnangi-ti tò nɔɔ rəm tɔ; ngà ndógi lə rɔ né-je kɛ dɔrɔ-ti tò gay kɛ ndógi lə rɔ né-je kɛ dɔnangi-ti. ⁴¹ Ndógi lə kàdɛ tò gay rəm, ndógi lə nɔy tò gay rəm, bá ndógi lə kərwəj-je tò gay rəm tɔ. Ə ndógi lə kərwəj kàre tò gay kɛ 'lə kərwəj kɛ madi. ⁴² Adi kɛ sɔbi dɔ tɔsi ndəl tɛɛ lé kàrè tò bè ya tɔ. 'Dubi dow kɛ rɔ-é kɛ à ndum ə à tɔsi ndəl tɛɛ kɛ rɔ-é kɛ à ndum al ngá. ⁴³ 'Dubi dow kɛ rɔ kɛ to né madi al ə à tɔsi ndəl tɛɛ kɛ rɔ kɛ ndóle; 'dubi dow kɛ rɔ kɛ yay ə à tɔsi ndəl tɛɛ kɛ rɔ kɛ tɔgi-é nɔ. ⁴⁴ 'Dubi dow kɛ rɔ kɛ d'oji-é-né ə à tɔsi ndəl tɛɛ kɛ rɔ kɛ Ndil kɛ aa njay adi-é. Kinə rɔ dow kɛ d'oji-é-né tò rəmə, rɔ-é kɛ Ndil adi-é tò ya tɔ. ⁴⁵ Gin-é kin bá 'ndàngi-né 'panè: Adam kɛ to dow kɛ dɔsɔy lé təl dow kɛ isi kəm. Adam kɛ gogi nè təl Ndil kɛ njəkadi dow-je d'isi kəm. ⁴⁶ Né lə Ndil bá to kɛ dɔsɔy al, ngà rɔ dow kɛ d'oji-é-né bá to kɛ dɔsɔy; né lə Ndil ree go-ti gogi. ⁴⁷ Dow kɛ dɔsɔy lé to nangi bá dubə, adi dow to kɛ nangi nè. Ə ɛ kɛ njəkungi-ti joo j̄ dɔrɔ-ti. ⁴⁸ Dow-je kɛ dɔnangi-ti nè lé, 'titi-nɔ kɛ dow kɛ ndɔki to nangi bá dubə lé ya tɔ; ə dow-je kɛ dɔrɔ-ti lé, 'titi-nɔ kɛ njəkj̄ dɔrɔ-ti lé ya tɔ. ⁴⁹ Gangi-é kɛ jɔi j'ititi-né-nɔ kɛ dow kɛ ndɔki Lubə

ubə-é kɛ nangɔ lé, bè ya tɔ é j'a titi-né-nɔ kɛ dow kɛ njèkɔ dɔrɔ-ti lé tɔ.

Mbəl rɔ, kɛ tətɔrɔ kɛ dɔbɔy-ti

1Te 4:13-18

⁵⁰ Ngankɔ-m-je kɛ njèkadmeɛ, m'gə kɛ rɔ dow, kɛ məsi d'a kisi kɔbe-ti lə Lubə al, né kɛ ndum à ra be nati kɛ né kɛ ndum al al.

⁵¹ †Yən, m'a kidə-si ta kɛ tɔ lo bɔɔɔ-é-ti: J'a koyi lay al, ngà jəi lay ya rɔ-ji à toki mbəl ⁵² tajinatɛ nè ya, titi kəm kɛ kində jipi bè, loki ká təbi mbanga kɛ dɔbɔy-ti à ba. Kdɔ loki ká təbi mbanga à bá lé, dow-je kɛ d'oy d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ kɛ rɔ kɛ dum ndum, ə jəi rəmə, rɔ-ji à toki mbəl. ⁵³ Kdɔtalə rɔ kɛ à ndum kinlé tɔ kadi à kun rɔ kɛ dum ndum ə rɔ kɛ à koy kinlé tɔ kadi à kun rɔ kɛ à koy al tɔ.

⁵⁴ Loki rɔ kɛ à ndum kin à kun rɔ kɛ dum ndum, ə rɔ kɛ à koy kin à kun rɔ kɛ à koy al rəmə, ta kɛ 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kɛ aa njay lé, né-é à ra né. 'Ndàngi mɛɛ mbete-ti kɛ aa njay 'panè: Rɔ tətɛ koy tətɛ kɛ sartagangi.

⁵⁵ Koy, tətɔrɔ lə-i tɔ rá ngá wa? Koy, nékatɛ lə-i tɔ rá ngá wa?

⁵⁶ Nékatɛ lə koy, to majal; ə tɔgi majal, to ndukun.

⁵⁷ Ngà oiyo to kɛ lə Lubə kɛ njèkadɛ j'tətɔrɔ kɛ takul 'Babe lə-ji Jeju Kristi.

⁵⁸ Gin-é kin bá, ngankɔ-m-je kɛ m'ində-si dan kəm-m-ti, ɔi dingəm, ɔi lo kə-si-ti gərərə, ɔwi ki kete-kete kɛ ndɔ-je lay mɛɛ kullə-ti lə 'Babe, kdɔ sɔi 'gəi kɛ kullə lə-si tɔ kɔgi kare rɔ 'Babe-ti al.

Ta kɛ sɔbi dɔ némbɔ, kɛ sɔy ta-je

Rɔm 15:25-27

16 ††Kɛ sɔbi dɔ némbɔ kdɔ ra-né kɛ njékaa njay-je lé, sɔi kàrè kadi 'rai titi kɛ m'un-né ndu m'adi njékəwnɔ-je kɛ gay-gay kɛ dɔnangi Galati-ti kin bè tɔ.

² Ndɔ kɛ dɔsɔy mɛɛ Dimasi-ti lé, kadi nɔ-nɔ ya uwə gal né mɛɛ kəy-ti liə kɛ gangi-é kɛ asi dɔ tɔgi-é-ti ində gay, bi kadi toki ngəbi ndɔ kɔw-m rɔ-si-ti bá mbɔ-né né al.

³ Ə loki m'a kɔw rɔ-si-ti rəmə, dow-je kɛ a mbəti-dé kadi d'ɔw kɛ némbɔ lə-si Jorijaləm lé, m'a ndàngi mbete kadi-dé ji-dé-ti bá d'a kɔw-né. ⁴ Ə kinə tuwə kadi mɔ ya kɛ dɔ-m m'ɔw bane kàrè, dɛ d'a kɔw sə-m nati. ⁵ †M'a kal dɔnangi Maseduwan-ti bè bá m'a kɔw rɔ-si-ti, kdɔ-talə m'a kində dɔnangi Maseduwan gangi bá m'a kɔw.

† 15:51 1Te 4:15-17 †† 16:1 Rɔm 15:25,26 † 16:5 Knj 19:21

⁶ Dɔmajɛ ə m'a kisi rɔ-si-ti nɔɔ mbɔr sɛ, ban al ə nɔy kul kàrè à dəə dɔ-m-ti rɔ-si-ti, kdɔ kadi 'rai sə-m kadi m'ɔw lo kɛ m'a kɔw-ti. ⁷ Kɛ nè kinlé, mɔ m'ndigi kɔw koo-si ə kində gangi taá al, ngà kinə 'Babe ɔnə tarəbi adi-m rəmə, mɔ m'ɔji mɛɛ-m-ti kadi m'ɔw ə m'isi rɔ-si-ti asi kaglo sɛ. ⁸ ††Ngà kɛ bá m'a kisi bebo Epeji-ti sar kadi ndɔ ra nɔy Pantekoti asi-né. ⁹ Kdɔtalə mɛɛ bebo Epeji-ti lé, tarəbi ra kullə lə-m tɛɛ tati nɔ-m-ti doo rəm, bá njé-ba-je kàrè 'nɔ rəm.

¹⁰ ††Kinə Timote ɔw tɛɛ rɔ-si-ti rəmə, 'rai-é adi mɛɛ-é usi nangɛ dan-si-ti, kdɔtalə ɛ kàrè ra kullə lə 'Babe titi mɔ bè tɔ.

¹¹ Kadi dow nədi-é al. Adi-é né-je kadi təl ree-né rɔ-m-ti gogi kɛ lapiya, kdɔtalə m'isi m'ngəbi-é nati kɛ ngankɔ-é-je kɛ njèkadmeɛ. ¹² Kɛ sɔbi dɔ Apolosi kɛ to ngonkɔ-ji kɛ njèkadmeɛ lé, mɔ m'ulə dingəm mɛɛ-é-ti nɔ kadi ɔw rɔ-si-ti nati kɛ ngankɔ-ji-je kɛ njèkadmeɛ kin ya, ngà mɛɛ-é ndigi kɔw kɛ ngɔsnè-ti kin al; loki ɛ ingə tarəbi rəmə à kɔw bəy.

¹³ Isi kəm, ɔi gərərə dɔ kadmeɛ-ti, ɔi dingəm, uwəi rɔ-si ngə.

¹⁴ Adi ndignɔ tɔ dan-si-ti mɛɛ né-je-ti lay.

¹⁵ †††Səi 'gəi kɛ Istepanasi, kɛ dɛ kɛ mɛɛ kəy-ti liə bá 'to dow-je kɛ dɔsɔy kɛ d'adi mɛɛ-dé dɔnangi Akay-ti rəm, 'to dow-je kɛ d'adi rɔ-dé 'ra kullə d'adi njékaa njay-je rəm.

Ngankɔ-m-je kɛ njèkadmeɛ, m'təl m'dəji-si ya bəy m'panè: ¹⁶ Dow-je kɛ bè kinlé, uləi dɔ-si gin tɔgi-dé-ti rəm, bá dow-je lay kɛ d'ində rɔ-dé nati sə-dé 'ra kullə kàrè, uləi dɔ-si gin tɔgi-dé-ti tɔ. ¹⁷ Ree kɛ Istepanasi-je kɛ Portinatusi-je kɛ Akayikusi-je 'ree d'oo-m lé, adi-m rɔnəl nɔ; dɛ 'ree 'ra sə-m tɔ-si-ti; ¹⁸ kdɔtalə dɛ 'ra d'adi mɛɛ-m usi nangɛ rəm, sɔi kàrè mɛɛ-si usi nangɛ rəm. Ə dow-je kɛ bè kinlé 'gəi kadi 'piti-dé bane. ¹⁹ †††Njékəwnɔ-je kɛ gay-gay kɛ dɔnangi Aji-ti 'ra-si lapiya. Akilasi-je kɛ Prisil, kɛ njékəwnɔ-je kɛ mɛɛ kəy-ti lə-dé 'ra-si lapiya nɔ kɛ ri 'Babe. ²⁰ Ngankɔ-si-je kɛ njèkadmeɛ lay ya 'ra-si lapiya. 'Rai-nɔ lapiya ə uwəi-né-nɔ kàdɛ-nɔ-ti kɛ mɛɛ kɛ aa njay. ²¹ Mɔ Pol ya m'ndàngi kɛ ji-m m'panè: Lapiya lə-si. ²² Kinə dow ndigi 'Babe al rəmə, kadi ndɔl tɔ dɔ-é-ti! Maranata ('Babe lə-ji, 'ree). ²³ Kadi ramaji lə 'Babe Jeju nɔy sə-si! ²⁴ M'ndigi-si lay ya kdɔ nam kɛ 'nami kàdɛ Jeju Kristi-ti.

†† 16:8 Knj 19:8-10 †† 16:10 1Kɔ 4:17 ††† 16:15 1Kɔ 1:16 ††† 16:19 Knj 18:2

2 Kɔrɛnti-je

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí njèkungi joo kí Pol ndàngi adi Kɔrɛnti-je

Mbete kinlé Pol ndàngi adi njékəwnə-je kí Kɔrɛnti bal káre go mbete-ti kí dɔsɔy kí ndàngi adi-dé. Go mbete-ti kí dɔsɔy lé, Pol ɔw Kɔrɛnti kɔɔ koo njékəwnə-je rəmə oo ki kulənoji liə kɔ njékəwnə-je kí Kɔrɛnti maji al. Kulənoji kí dan-dé-ti majal kɔɔ dow-je madi kí 'ba rɔ-dé njékəwkulə-je lə Jeju d'ɔw 'ndó né-je kí ngɔm njékəwnə-je kí Kɔrɛnti 'təl-né dɔ-dé. Loki né-je kin tò bè lé, Pol ndàngi mbete madi kɔl-né sɔ-dé ə to Titɪ bá ɔw-né adi-dé. Mbete-é kinlé bá pa ta-é mɛɛ mbete-ti kin tɔ (). Mbete kí ɛ ndàngi kɔl-né sɔ-dé kinlé goto bone bè. Loki Titɪ təl ree bá ingə Pol dɔnangi Maseduwan-ti lé, idə-é toki go mbete-ti kinlé tagir lə njékəwnə-je kí Kɔrɛnti təl maji ki rɔ-é-ti gogi. Kɔɔ dow-je nɔ dan-dé-ti 'tusi kullə ra-dé-je kí majal lé d'ingə. Beba dɔnangi Maseduwan-ti nɔɔ ya Pol ndàngi mbete kí njèkungi-ti joo kin adi njékəwnə-je kí Kɔrɛnti kɔɔ ra-dé-né oiyo rəm, kɔɔ kulə-né dingəm mɛɛ-dé-ti go kaglo-ti kí ngə kin rəm ().

Kɪ lo kɔr-é-ti kí 8 tɛɛ 9 lé Pol ɔji-dé ta kí dɔ némbɔ-ti kí kadi d'ɔsi-né kuti njékadmɛɛ-je kí Jorijalɛm kí 'to njéndoo-je (). Né-je kin tò bè ya, ngə dan njékəwnə-je-ti kí Kɔrɛnti lé, dow-je kí dan-dé-ti kí 'to njéra ta kɔ Pol 'ra siə ta kəm-dé ki kete-kete. Gin-é kin bá mɛɛ mbete-ti kinlé Pol pa-né ta dɔ né-je-ti kí tɔji kí n'to njékəwkulə kí tɔgrɔ-ti (). Ta kí Pol pa dɔ to-ti kí n'to njékəwkulə kí tɔgrɔ-ti lə Jeju kinlé, to kɔji bá ɔji rɔ-é al, ngə ɛ ge kadi 'gə bè bá d'a kə-né njàngi dɔ Poyta kí Maji-ti kí n'ilə mɛɛ-é n'adi-dé kin rəm, d'a 'gə-né kí Kristi kí n'pa ta liə n'adi-dé kinlé ɛ ya to 'Babe rəm. Adi Poyta kí Maji kí rangi goto rəm, Kristi kí rangi kàrè goto rəm tɔ.

Mbete kinlé ta rɔnəl-je kɔ kɔl-je nɔ-ti rəm, bá ta-je kí sɔbi dɔ Pol kɔ kɔ-je liə, kɔ né-je kí dɔrɔ-ti kí Lubə tɛɛ kəm-é adi-é oo loki né ra-é-né toki nɪ bè kin tò-ti rəm.

Tɔji rɔ kɔ lapiya kí ra

1 †Mə Pol kí m'to njékəwkulə lə Jeju Kristi kɔ takul mɛɛndigi lə Lubə, j'isi nati kɔ Timote kí to ngonkɔ-ji kí njékadmɛɛ, bá m'ndàngi mbete kin m'adi-si sɔi njékəwnə-je lə Lubə kí isi bebo Kɔrɛnti-ti rəm, m'adi-si sɔi ndəgi njékaa njay-je lay kí isi dɔnangi Akay-ti lay rəm tɔ. 2 Kadi ramaji kɔ lapiya lə Bɔbi-ji Lubə, kɔ 'lə 'Babe Jeju Kristi nɔy sɔ-si! 3 Kɔsgaji tò dɔ Lubə-ti kí to Bɔbi 'Babe lə-ji Jeju Kristi rəm, to Bɔbi-ji kí njékoo kəm-tondoo rəm, to Lubə kí njèsɔl mɛɛ dow-je mɛɛ né-je-ti lay rəm. 4 ɛ bá to njèsɔl mɛɛ-ji dan kɔ-je-ti lə-ji lay, kɔɔ kadi jɛ ya kɔ dɔ-ji kàrè sɔl kí ɛ sɔl mɛɛ-ji kinlé j'asi sɔl-né mɛɛ dɛ kí d'isi dan kɔ-je-ti kí gay-gay tɔ. 5 Kɔɔ gangi-é kí kɔ-je kí kingə kɔ ri Kristi ədi-né dɔ-ji-ti ki ndi bè kinlé, gangi-é kin ya sɔlmɛɛ kí j rɔ Kristi-ti ree-né dɔ-ji-ti titi mum bè tɔ. 6 Kinə j'ingə kɔ rəmə, j'ingə kɔɔ kadi mɛɛ-si sɔl-né rəm, kɔɔ kadi aji-né rəm; ə kinə mɛɛ-ji sɔl rəmə, tò kɔɔ kadi mɛɛ-si sɔl-né ə kadi to mɛɛsɔl kí ra adi asi kadi uwəi tɔgi-si ngə mɛɛ kɔ-je-ti kí káre-rè kí jɛ kàrè j'isi j'ingə kin tɔ. 7 Ə mɛɛ-ji kí jɛ j'ində dɔ-si-ti lé, tò lo tò-é-ti njàngi; kɔɔtələ né kí jɛ j'gə ən: Gangi-é kí sɔi in-

gəi-né kɔ nati sɔ-ji lé, gangi-é kin ya sɔi ingəi-né mɛɛsɔl nati sɔ-ji tɔ.

Mbunə Pol-je kɔ Kɔrɛnti-je

Kɔ-je lə Pol kɔ madkullə-je liə

8 ††Kɔtələ, ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kɔ kí al dɔ tɔgi-ji galim, kí j'ingə dɔnangi Aji-ti, adi mɛɛ-ji gangi man sar adi jɛ j'ɔr-né mɛɛ-ji mir dɔ rɔ-ji-ti kinlé, j'ndigi kadi 'gəi ta kí dɔ-ti maji. 9 Ngə jɛ ya j'gə dɔ-ji-ti maji kí 'gangi ta koy dɔ-ji-ti, kɔɔ kadi j'ində-né mɛɛ-ji dɔ rɔ-ji-ti al, ngə kadi j'ində mɛɛ-ji dɔ Lubə-ti kí njékadi dow-je kí d'oy 'tɔsi ndəl. 10 Lubə bá taa-ji ji koy-ti ilə-ji taə ə à taa-ji ji koy-ti kí bè kin ya bəy. Tɔgrɔ-ti, jɛ j'ində mɛɛ-ji dɔ-ti kí à taa-ji ji koy-ti ya bəy 11 kɔ takul ta-je kí sɔi ya kàrè isi pai siə kɔɔ ta lə-ji; adi maji kí Lubə ra sɔ-ji kɔ takul ta-je kí dow-je nɔ d'isi 'pa siə kɔɔ ta lə-ji kinlé, dow-je nɔ ya d'a ra-é-né oiyo tɔ. 12 Kɔtələ né kí to né riba lə-ji lé, to mɛɛ-ji kí usi nangi dɔ panjiyə-ji-ti ki rɔ dow-je-ti lay rəm, bá kí boy nɔ lé, to panjiyə-ji kí dan-si-ti kí to panjiyə kí aa njay rəm, to panjiyə kí njururu rəm, to pan-

† 1:1 Knj 18:1

†† 1:8 1Kɔ 15:32

jiya kɛ j r Lubə-ti bi to kɛ go gosi-ti lə dow al, ngà tò kɛ takul ramaji lə Lubə. ¹³ Jɛ j'ndàngi ta kɛ rangi j'adi-si al, ngà ta kɛ sɛi 'ndóí ə 'gəi mɛɛ-é kin ya. Mə m'ində mɛɛ-m-ti kɛ sɛi a gəi mɛɛ-é maji ɔr njuti, ¹⁴ titi kɛ sɛi 'gəi-né sɛ kɛ jɛ j'to né riba lə-si ə sɛi a 'toi-né né riba lə-ji ndo ree 'Babe-ti lə-ji Jeju. ¹⁵ Mɛɛ-m kɛ usi nangi dɔ-si-ti kinlé bá mə m'ndigi kɔw-né rɔ-si-ti sɛi ya mɔki, kɔɔ kadi Lubə ra-né sə-si maji ra kɛ nja joo; ¹⁶ †m'a kɛ rɔ-si-ti kɔw dɔnangi Maseduwan-ti, ə m'a kɛ dɔnangi Maseduwan-ti †† təl ree rɔ-si-ti gogi, kɔɔ kadi 'rai sə-m adi m'ɔw dɔnangi Jude-ti. ¹⁷ Kɔji kɛ m'ɔji bè lé, se m'pa ki ta ndam kare wa? Əse kɔji kɛ m'ɔji mɛɛ-m-ti lé, m'ɔji kɛ dow-ti kɔɔ kadi m'təl m'pa ta mindi-m joo m'panè: Oiyə rəm, ǎ-ǎ rəm wa? ¹⁸ Lubə kɛ njəkə dɔ ndi-é-ti ya kàrè gə maji kɛ ta kɛ j'idə-si lé, to oiyə rəm, ǎ-ǎ rəm al. ¹⁹ †Kɔɔtalə Jeju Kristi kɛ to Ngon lə Lubə, kɛ jɛ kɛ Silbɛ-je ††, kɛ Timote-je, j'ilə mbɛ ta liə dan-si-ti lé, pa ta mindi-é joo panè: Oiyə rəm, ǎ-ǎ rəm al; ngà ɛ lé, oiyə ya tò ta-é-ti go kàrè-rè bè. ²⁰ Kɔɔtalə kunmindi-je lə Lubə lay ya toki panè «oiyo» kinlé dɔ-ti kɛ takul Jeju. Rəm bá kɛ takul-é ya jɛ kàrè j'pa-né ta rəsi j'adi Lubə j'panè: «Amɛn» †† kinlé j'ɔsi-né gajɛ Lubə tɔ. ²¹ Lubə bá mbusi nja-ji rəm, mbusi nja-si rəm adi ngə kɛ takul nam kàdɛ Kristi-ti, ə ində-ji tagay. ²² Ǽ ɔsi-ji kɛ pɔ liə ə adi Ndil kɛ aa njay isi mɛɛ-ji-ti ki né kɛ dɔsɔy kɛ tɔji né-je kɛ maji-maji kɛ ndɔ-é ə à kadi-ji.

²³ Ə kɛ sɔbi dɔ-m mə lé, m'pa ta ki nɔ Lubə-ti kadi kinə m'ədi ta rəmə, m'oy. Mə lé, m'təl m'ɔw bebo Kɔrɛnti-ti gogi al, kɔɔ m'ndigi kində-si kɔɔ-ti al. ²⁴ To kɔɔ bá j'jɛ be dɔ kadmɛɛ-ti lə-si al, ngà jɛ j'ndigi kində rɔ-ji nati sə-si dɔ rɔnəl-ti lə-si, kɔɔtalə kə kɛ ǎi njàngi dɔ kadmɛɛ-ti.

2 Beba mə ya m'un ndu-m kadi m'təl m'ɔw rɔ-si-ti gogi dan mɛɛkɔ-ti al ngá. ² Kɔɔtalə kinə mə ya m'adi-si mɛɛkɔ lé, nǎ bá à kadi-m rɔnəl wa? À to sɛi kɛ m'a kadi-si mɛɛkɔ kin ya al wa? ³ Beba ndɔki m'ndàngi mbete m'adi-si titi kɛ m'ndàngi-né kete kɔɔ kadi m'tɛɛ rɔ-si-ti rəmə, dow-je kɛ dɛ bá tò kadi d'adi-m rɔnəl kinlé, d'adi-m mɛɛkɔ al ngá. Mɛɛ-m nda kəy dɔ-si-ti lay kɛ rɔnəl lə-m, to rɔnəl lə-si lay tɔ. ⁴ Rɔ-m ati-m kanɔnɔ, mɛɛ-m tungə pil-pil, bá ndɔki m'ndàngi-né mbete kin kɛ man nɔ kəm-m-ti yaw-yaw m'adi-si, kɔɔ kadi m'adi-si-né mɛɛkɔ al, ngà kɔɔ kadi 'gəi-né ndigi kɛ nǎ kɛ m'ndigi-si kinlé. ⁵ Kinə dow madi to gin né kɛ mɛɛkɔ tò né rəmə, to mə bá dowbé adi-m mɛɛkɔ al, ngà to sɛi lay ya adi-si mɛɛkɔ, ə kinə kadi j'pa j'oo-né lo-é rəmə, j'a panè dowbé adi mɛɛkɔ dow-je nǎ dan-si-ti. ⁶ Dowbé kinlé, ta kɛ kosi dow-je nǎ ya 'gangi dɔ-é-ti kin ya asi ngá, ⁷ ən ə kinə ngá bá inɔi go kɔgi adi-é, ə 'sɔli mɛɛ-é; nè mɛɛkɔ kɛ al dɔ lo à kɛ kɔr tɔgi-é. ⁸ Beba mə m'ulə dingəm mɛɛ-si-ti kɔɔ kadi 'tɔji ndigi kɛ 'ndigi-é. ⁹ Kɔɔ mbete ndɔki lé m'ndàngi m'adi-si kɔɔ nǎ-si-né koo, se sɛi 'təli rɔ-si go ta-ti mɛɛ né-je-ti lay ya wa? ¹⁰ Ə dow kɛ

sɛi inɔi go kɔgi adi-é lé, mə kàrè m'inɔə go kɔgi m'adi-é ya tɔ; kɛ sɔbi dɔ-m mə lé, kinə m'inɔə go kɔgi rəmə, to ta lə kinə kɛ sɛi inɔi go kɔgi tɔ, ə m'ra nɔ Kristi-ti, ¹¹ kɔɔ kadi j'inɔi lo j'adi Satə taa lo ji-ji-ti al, kɔɔ jɛi j'gəi kɔjra-je liə gɔw. ¹² ††Loki m'ɔw m'tɛɛ bebo Troasi-ti kɔɔ kilə mbɛ Poyta kɛ Maji lə Kristi lé, 'Babe ɔr tarəbi nɔ-m-ti ya, ngà mɛɛ-m usi nangi al, kɔɔtalə m'ingə Titi kɛ to ngonkɔ-m kɛ njəkadmɛɛ lé al. ¹³ Beba m'inɔə njəkadmɛɛ-je kɛ bebo Troasi-ti ə m'ɔw dɔnangi Maseduwan-ti.

Kullə kɛ sɔbi dɔ kulənoji kɛ sigi

Rɔm 15:17-19; 1Kɔ 1:17-24; 2Kɔ 4:1-7

¹⁴ Oiyə ki dɔ Lubə-ti kɛ adi j'tətɛi rɔ kɛ ndɔ-je lay kɔɔ nam kɛ j'nam kàdɛ Kristi-ti rəm, oiyə ki dɔ-é-ti kɔɔ takul-ji bá adi dow-je 'gə-é-né kɛ lo-je lay toki ubi kɛ bəy-é əti taa lo lay kin bè. ¹⁵ Kɔɔtalə dan dow-je-ti kɛ d'un rəbi kaji rəm, dan dow-je-ti kɛ d'ɔw ki ta koy-ti rəm lé, j'toki ubi kɛ əti maji kɛ Kristi adi Lubə bè; ¹⁶ dɛ kɛ nǎ-je lé, j'əti-dé bəy yo adi isi ɔw sə-dé lo koy-ti, ə dɛ kɛ dan-ti-je rəmə, j'əti-dé bəy kiskəm adi isi ɔw sə-dé lo kiskəm-ti tɔ. Ə né-je kinlé, nǎ bá asi ra wa? ¹⁷ Kɔɔtalə jɛ lé, j'titi-nǎ kɛ dow-je nǎ ya kɛ 'to njətəl ta lə Lubə né ra gati-ti kin al; jɛ lé, Lubə adi j'pa ta liə kɛ tagir kɛ aa njay nɔ-é-ti, kɔɔ nam kɛ j'nam kàdɛ Kristi-ti.

3 Se jɛ ya j'a təl pa ta tɔji-né rɔ-ji bəy wa? Əse j'ɔw ndoo kadi j'adi-si mbete bá j'tɔji-né rɔ-ji rɔ-si-ti titi kɛ dow-je kɛ dan-ti-je d'isi 'ra-né kin bè bəy wa? Əse kadi j'taa mbete tɔji rɔ ji-si-ti bəy wa? ² Sɛi ya 'toi mbete lə-ji kɛ 'ndàngi mɛɛ-ji-ti, kɛ dow-je lay ya 'gə rəm, d'isi 'ndó rəm. ³ Sɛi ya 'toi mbete lə Kristi kɛ tɔji rɔ-é ndaa-ti rəsi, kɛ 'ndàngi kɛ takul kullə lə-ji; Kristi ndàngi kɛ man né ndàngi mbete al, ngà ndàngi kɛ Ndil Lubə kɛ njəkisi kəm; ɛ ndàngi bəgrə-je-ti kɛ to ər-je al, ngà bəgrə-je-ti kɛ to tal rɔ dow adi ɛ ndàngi mɛɛ-si-ti. ⁴ Ǽ kin bá mɛɛ-ji nda-né kəy rɔ Lubə-ti kɔɔ nam kɛ j'nam kàdɛ Kristi-ti. ⁵ Jɛ j'asi ra né madi kɛ dɔrɔ-ji al, ngà tɔgi-ji j rɔ Lubə-ti. ⁶ Ǽ ya təl-ji njérakullə-je-ti kɛ j'asi gaki mɛɛ kulənoji-ti kɛ sigi kɛ takul ndukun kɛ 'ndàngi al, ngà kɛ takul Ndil kɛ aa njay; kɔɔtalə ndukun kɛ 'ndàngi lé, adi dow oy, ngà Ndil kɛ aa njay adi dow isi kəm.

⁷ Ə kinə kullə lə ndukun kɛ adi dow oy, kɛ to kullə kɛ ndɔki 'ndàngi ta-é kɛ ndajɛ mbete-je gajɛ ər-je-ti kin ya, Lubə adi ndógi sar ngan Israyel-je d'asi koo takəm Moiyiji al, ə to ndógi kɛ à tò sartagangɛ al kinlé,⁸ kullə lə Ndil Lubə rəmə, ndógi liə à tanɔ ban ngá ən wa? ⁹ Kul-lə gangta dɔ dow-ti bəy ə riba-é asi bè kinlé, kullə kɔr ta dɔ dow-ti ə riba-é à tò ban ən wa? ¹⁰ Kinə j'un riba kɛ kete j'ɔji nati kɛ riba kɛ gogi nè kin rəmə, riba kɛ kete to né kɛ kare kɔɔ riba kɛ gogi nè itə-é nǎ. ¹¹ Kɔɔtalə kinə né kɛ à tò sartagangɛ al ya riba-é tò bè lé, né kɛ à tò sartagangɛ lé, riba-é à nǎ ban ən wa?

† 1:16 Knj 19:21 †† † 1:19 Knj 18:5 †† Silbɛ lé ya to Silasi.
 'Ndó Knj 15:22 †† «Amɛn» lé kɔr mɛɛ-é to «oiyo, kadi tò bè ya.»

††† 2:12 Knj 20:1

¹² Adi nékində mɛɛ dɔ-ti lə-ji kinlé ra adi mɛɛ-ji nda kəy-kəy. ¹³ Jɛ j'ra titi kɛ Moiyiji ra-né kin al; Moiyiji lé, ilə takubi takəm-é-ti kɔɔ kadi ngan Israyel-je d'oo dɔbəy riba kɛ à tò sartagangi al kinlé al. ¹⁴ Ngan Israyel-je lé, ndɔki 'sangi gə né al adi dɔ-dé oy mburuki. Kɔɔtalə sar bone bè kàrè, loki dɛ 'ndó mbete Kunmindi kɛ Low rəmə, takubi kɔn takəm kɛ kàre-rè kinlé tò lo tò-é-ti ya bəy; dow ɔr al, kɔɔtalə à goto kɛ takul nam kɛ dow nam kàdɛ Kristi-ti ya dɔ. ¹⁵ Beba sar bone bè ya kàrè, kinə ngan Israyel-je 'ndó mbete ndukun-je lə Moiyiji rəmə, takubi kɔn takəm lé uti tagir kɛ mɛɛ-dé-ti ya bəy. ¹⁶ Ngə loki dow ree rɔ 'Babe-ti rəmə, takubi kɔn takəm lé ɔr kɔɔgi. ¹⁷ Kɔɔtalə 'Babe to Ndil; ə loki Ndil 'Babe tò-ti lé, ra bə goto-ti tɔ. ¹⁸ Beba jəi lay kɛ takubi goto takəm-ji-ti lé, j'tɔji riba lə 'Babe takəm-ji-ti titi né kɛ dow oo sɔɔbɔ-ti bè. 'Babe kɛ to Ndil lé, təl-ji adi j'titi-nə siə, ə adi riba liə ndógi dɔ-ji-ti ki kete-kete.

Ta kɛ sɔbi dɔ kɔ kɛ kingə kɛ ri Kristi
 1Te 2:1-6; 2Kɔ 2:14-17

4 Lubə ulə kullə kinlé ji-ji-ti kɛ takul koo kəmtondoo liə; gin-é kin bá jɛ j'adi né madi ɔr-né tɔgi-ji al. ² Né-je kɛ ra kɛ gidi ngəy kɛ to né-je kɛ tò rɔsɔl lé, jɛ j'm-bati; jɛ j'ra né j'ədi-né kəm dow al rəm, bá j'təl dɔ ta lə Lubə nangi al rəm. Ngə ta kɛ tɔgrɔ-ti bá j'tɔji ndaa-ti rəsi adi mɛɛ dow-je lay usi nangi pɔ-pɔ dɔ-ji-ti nɔ Lubə-ti. ³ Poyta kɛ Maji kɛ j'isi j'ilə mbɛ-é kinlé, kinə tò aa yárérə al bəy rəmə, to dow-je kɛ d'isi d'ɔw ki ta koy-ti bá aa yárérə rɔ-dé-ti al tin; ⁴ adi to njémɛngə-je kɛ Sú kɛ to lubə kɛ dɔkaglo-ti kɛ nè kin ra-dé adi dɔ-dé oy mburuki, adi d'oo ndógi lə Poyta kɛ Maji lə Kristi, njèriba kɛ to takəm Lubə kin al. ⁵ Jɛ j'ilə mbɛ ta kɛ sɔbi dɔ-ji jɛ al; Jeju Kristi kɛ to 'Babe bá j'ilə mbɛ ta liə, ə ta liə bá jɛ j'pa-né j'panè: J'to ngannjékulə-je lə-si. ⁶ Kɔɔtalə Lubə kɛ panè: Kadi lo ndógi lo kɛ ndul-ti lé, bá ndógi mɛɛ-ji-ti kɔɔ kadi j'gə-né riba liə kɛ ndógi takəm Kristi-ti. ⁷ Né kɛ maji kɛ toki kində ngəngəm kinlé, jɛ j'oti rɔ-ji-ti kɛ to jo anji kin, kɔɔ kadi tò ndaa-ti rəsi kɛ tɔgi kɛ nɔ kinlé j rɔ Lubə-ti bi j rɔ-ji jɛ-ti al. ⁸ Kɔ-je kɛ gay-gay tɛɛ dɔ-ji-ti ya, ngə taa tɔgi-ji al; j'ində mɛɛ-ji dɔ rɔ-ji-ti al ya, ngə mɛɛ-ji gangi man al; ⁹ d'ulə kəm-ji ndoo ya, ngə Lubə iŋə-ji kɔgi al; d'ɔti-ji nangi rum ya, ngə 'tɔl-ji al. ¹⁰ Koy kɛ kadi j'oy kɔɔ ta lə Jeju lé, jɛ j'oti rɔ-ji-ti kɛ ndo-je lay kɔɔ kadi kiskəm liə tɔji-né rɔ-é ndaa-ti rəsi rɔ-ji-ti. ¹¹ Kɔɔtalə jɛ kɛ j'isi kəm lé, j'isi ta koy-ti kɛ ndo-je lay kɔɔ ta lə Jeju, kɔɔ kadi kiskəm lə Jeju kàrè tɔji-né rɔ-é ndaa-ti rəsi daji rɔ-ji-ti kɛ njəkoy kin tɔ. ¹² Adi koy ra kullə rɔ-ji-ti, ngə kiskəm ra kullə rɔ-si-ti tɔ. ¹³ 'Ndəngi 'panè: M'adi mɛɛ-m, gin-é kin bá m'pa-né ta ††! Kadmɛɛ kɛ kàre-rè kin ya ra kullə mɛɛ-ji-ti. Jɛ kàrè j'adi mɛɛ-ji tɔ, gin-é kin bá j'isi j'pa-né ta tɔ. ¹⁴ Ə j'gə kɛ

† ††

Lubə kɛ adi 'Babe Jeju tɔsi ndəl lé, à kadi jɛ kàrè j'tɔsi ndəl nati kɛ Jeju rəm, bá à kadi jəi sə-si-je j'əi nati takəm-é-ti rəm tɔ.

Ta kɛ sɔbi dɔ lokisi kɛ sartagangi
 1Pi 1:6-9; Rɔm 8:23-25

¹⁵ Kɔɔ né-je lay kɛ tɛɛ dɔ-ji-ti kinlé, tɛɛ kɔɔ maji lə-si, bè kɔɔ kadi ramaji lə Lubə kɛ isi ree dɔ dow-je-ti dɔ madi-é-ti ki kete-kete kinlé ra adi dow-je nɔ ya 'ra-é-né oiyo giti-giti d'ɔsi-né gaj-é. ¹⁶ Gin-é kin bá tɔgi-ji goto-né al. Ə kinə lé, daji rɔ-ji kɛ ndaa-ti nè kin tujɛ kàrè, mɛɛ-ji kɛ kəy təl kɛ sigi kɛ ndo-je lay. ¹⁷ Kɔɔtalə kɔ-je kɛ à tɛɛ rangi ngəy al kɛ dɔkaglo-ti kɛ sɛ bè kinlé, isi ɔw sə-ji ki lo riba-ti kɛ al dɔ lo, kɛ à tò sartagangi. ¹⁸ Beba jɛ lé, kəm-ji tò go né-je-ti kɛ dow oo kɛ kəm-é kin al, ngə tò go né-je-ti kɛ dow oo kɛ kəm-é al; kɔɔtalə né-je kɛ dow oo kɛ kəm-é lé, to né-je kɛ à dəə, ngə né-je kɛ dow oo kɛ kəm-é al bá to né-je kɛ tò sartagangi.

5 Kɔɔtalə jɛ j'gə kɛ, daji rɔ-ji kɛ to lokisi-ji kɛ dɔnangi-ti nè, kɛ toki kəykubi bè par kinlé, kinə tujɛ kàrè, lo kisi-ji kɛ tò sartagangi kɛ to kəy kɛ Lubə bá ra bi dow bá ra al ya tò dɔrɔ-ti nɔɔ. ² Ə daji rɔ-ji kɛ nè kinlé, j'isi j'-tumə-ti dɔsi-dɔsi, adi j'ndigi kun daji rɔ-ji kɛ to lokisi kɛ dɔrɔ-ti kin kulə dɔ-ti titi kɛ dow ulə-né kubi dɔ madi-é-ti kin bè. ³ Kɔɔ j'a kisi kɛ kubi rɔ-ji-ti bi j'a kisi kɛ rɔ-ji kare al. ⁴ Kɔɔtalə kisi-ji mɛɛ kəykubi-ti kinlé, j'ɔɔ rɔgi-rɔgi, j'-tumə dɔsi-dɔsi, ə to ndigi bá j'ndigi kɔr kubi lé rɔ-ji-ti al, ngə j'ndigi kulə kɛ rangi dɔ-ti, kɔɔ kadi daji rɔ-ji kɛ à koy kinlé, kiskəm taa lo ji-é-ti. ⁵ Lubə ya to njəkuwə dɔ-ji kete kɔɔ kiskəm kinlé rəm, ɛ ya adi Ndil kɛ aa njay isi mɛɛ-ji-ti ki né kɛ dɔsəy kɛ tɔji né-je kɛ maji-maji kɛ ndo-é ə à kadi-ji.

⁶ Jɛ j'gə kɛ kisi-ji mɛɛ daji rɔ-ti kin bəy lé, j'isi səy kɛ 'Babe ya, ngə mɛɛ-ji nda kəy kɛ ndo-je lay. ⁷ – Kɔɔtalə jɛ j'isi kɛ takul kadmɛɛ bi kɛ takul né kɛ koo kɛ kəm al – ⁸ Mɛɛ-ji nda kəy kɛ ndo-je lay ə j'ndigi nɔ kadi j'iŋə daji rɔ kin j'ɔw j'isi rɔ 'Babe-ti. ⁹ Gin-é kin bá, lé j'isi-né mɛɛ daji rɔ-ji-ti kin, əsə j'iŋə-né daji rɔ-ji kin kàrè, né kɛ uwə mɛɛ-ji lé, to kadi j'nəl-é. ¹⁰ †Kɔɔtalə jəi lay ya tò kadi j'a kəi logangta-ti nɔ Kristi-ti, kɔɔ kadi nɔ-nɔ taa nédɔji kullə liə kɛ maji əsə kɛ maji al, kɛ ɛ ra, loki isi-né mɛɛ daji rɔ-é-ti kinlé.

Ta kɛ sɔbi dɔ kulə noji nati kɛ Lubə kɛ takul Kristi
 Rɔm 5:1-11; Epe 4:20-24

¹¹ Ə jɛ lé, gə kɛ j'gə né kɛ to bəl 'Babe kinlé bá jɛ j'sangi kadi j'uwə-né dow-je kɛ ta sɔbi dɔ né-je kin; Lubə gə-ji rəm, bá m'gə mɛɛ-m-ti kɛ mɛɛ tagir-ti lə-si lé, sɔi kàrè 'gəi-ji tɔ. ¹² Jɛ ya j'a təl pa ta tɔji-né rɔ-ji rɔ-si-ti rangi al ngə. Ngə to kəm lo bá j'adi-si kadi ɔsi-né gajɛ rɔ-si kɔɔ ta lə-ji, kɔɔ kadi dow-je kɛ njəkɔsi gajɛ rɔ-dé kɛ né kɛ rɔ dow-ti ndaa-ti nè, bi kɛ né kɛ mɛɛ dow-ti al kin-

‡ 5:10 Rɔm 14:10

lé, 'gəi lo kilə-dé-né ta-ti. ¹³ Kinə j'to mbə-je rəmə, j'to mbə-je kɔ Lubə; ə kinə kəm-ji aa rəmə, aa kɔ-si. ¹⁴ Kɔ loki j'gɪr dɔ koy-ti kɪ dow káre-rè ya oy kɔ dow-je lay, ə dow-je lay d'oy siə tɔ kin rəmə, ndigi kɪ Kristi ndigi-ji kinlé al dɔ-ji galim. ¹⁵ Kristi oy kɔ dow-je lay, kɔ kadɪ dow-je kɪ d'isi kɪ dɔ-dé taá lé, d'isi kɔ ta lə-dé dɛ al, ngà kadɪ d'isi kɔ Kristi kɪ oy bá tɔsi ndəl tɛɛ kɔ ta lə-dé kinlé.

¹⁶ Beba kɪ nè kɔw kɪ kete kinlé, jɛ j'gə dow kɪ go koo-é-ti lə dow al ngá; lé ndɔkɪ j'gə Kristi kɪ go koo-é-ti lə dow kàrè, bone bè kinlé j'gə-é bin al ngá. ¹⁷ Kinə dow nam kàdɪ Kristi-ti rəmə, dowbé to dow kində kɪ sigi. Né-je kɪ low dəə ngá: Yən, né-je lay təl kɪ sigi. ¹⁸ Ə né-je lay kin ya j rɔ Lubə-ti kɪ ulə noji nati sə-ji kɪ takul Kristi rəm, adi-ji kullə kulə dow-je noji nati siə rəm. ¹⁹ Kɔdɔtalə Lubə ya kɪ dɔ-é ulə noji nati kɪ dow-je kɪ dɔnangi-ti, kɔ nam kɪ 'nam kàdɪ Kristi-ti, bi tidə majal-je lə dow-je dɔ-dé-ti al, ə ɛ adi-ji ta kɪ sɔbi dɔ kulənoji nati. ²⁰ Adɪ jɛ lé, j'to njétaa tó Kristi, adi ta kɪ j'pa sə-si kinlé, tɔ titi kɪ Lubə ya bá pa sə-si bè; beba j'nɔ ta-si-ti kɪ ri Kristi kadɪ uləi noji nati kɪ Lubə! ²¹ Kristi kɪ ra majal al ya, Lubə adi-é oy majal-je lə-ji dɔ-é-ti, kɔ kadɪ kɪ takul-é bá jəi j'təli-né dow-je kɪ njururu takəm Lubə-ti.

6 To kɪ j'to njérakullə nati kɪ Lubə lé bá j'dəji-si-né kadɪ maji kɪ Lubə ra sə-si kinlé, adi tɔ kɔgi kare al. ² Kɔdɔtalə Lubə panè: Dɔkaglo-ti kɪ maji lé, m'oo ndi-i; ndɔ kaji-ti ə m'ra sə-i. Yən, kaglo kɪ maji nɔ lé ya ngá ən; yən ndɔ kaji lé ya ngá ən. ³ Jɛ j'ndigi ra né madi kɪ kadɪ tugə dow jigi-ti al, nè dow-je d'a pa ta kɪ maji al dɔ kullə-ti [lə-ji.] ⁴ Ngà mɛɛ né-je-ti lay lé, jɛ j'tɔji rɔ-ji kɪ ngannjékullə-je lə Lubə bá j'uwə-né rɔ-ji ngə nɔ dan kɔ-je-ti, kɪ dan ndoo-ti, kɪ dan mɛɛ gangi man-ti, ⁵ †ta kində-je-ti, kɪ ra dangay-je-ti, kɪ mɛɛ sulə-ti kɪ 'sulə kosi dow-je dɔ-ji-ti, mɛɛ kɔɔ-ti kɪ rɔgi-rɔgi ta kullə-ti, mɛɛ bi-ti kɪ tɔ al, kɪ mɛɛ kɔgi rɔ nékuso-ti kɪ mankay; ⁶ mɛɛ panjiyə-ti kɪ aa njay, kɪ mɛɛ négə-ti, kɪ mɛɛ kilə mɛɛ dɔ madi-é-ti, kɪ mɛɛ maji kɪ ra-ti, kɪ takul Ndil kɪ aa njay, kɪ takul ndigi dow-je kɪ kədkəm goto-ti, ⁷ kɪ takul ta kɪ tɔ-grɔ-ti, kɪ takul tɔgi lə Lubə, kɪ takul néra kɪ njururu kɪ to nékatɪ kɪ j'a rɔ-né rəm, to né kɪ j'a taa-né nékatɪ dɔ-ji-ti rəm; ⁸ dow-je 'piti-ji rəm, d'ulə rɔɔl dɔ-ji-ti rəm; 'pa ta kɪ maji al dɔ-ji-ti rəm, 'pa ta kɪ maji dɔ-ji-ti rəm; d'oo-ji kɪ njékədi dow-je bè, rəmə jɛ lé bá j'pa ta kɪ tɔgrɔ-ti; ⁹ d'oo-ji titi dow-je kɪ 'gə-dé al bè, ngà 'gə-ji maji; d'oo-ji titi dow-je kɪ 'tɔ ta koy-ti bè, ngà kɪ rá j'isi kɪ dɔ-ji taá tin; d'oo-ji titi dow-je kɪ 'gangi ta koy dɔ-dé-ti bè, ya ngà 'tɔl-ji al; ¹⁰ d'oo-ji titi dow-je kɪ rɔ-dé ati-dé bè, ngà rɔ-ji nəl-ji kɪ ndɔ-je lay; d'oo-ji titi njéndoo-je bè, ngà j'ində dow-je nɔ maji-ti; d'oo-ji titi dow-je kɪ né lə-dé goto bè, ngà jɛ j'ingə né-je lay.

Ta kɪ sɔbi dɔ kɔr rɔ kɔgi mɛɛ majal-ti

1Kɔ 10:14-22; Epe 5:5-11; 1Pi 2:9-12

¹¹ Səi dow-je kɪ bebo Kɔrɛnti-ti, jɛ lé, j'nda mɛɛ-ji kay, j'idə-si ta rəsi-rəsi, j'tɛɛ mɛɛ-ji j'adi-si; ¹² jɛ lé, mɛɛ-ji tɔ gay sə-si al, ngà səi ya bá mɛɛ-si tɔ gay. ¹³ 'Rai sə-ji titi kɪ jɛ j'ra-né sə-si kin bè! M'pa sə-si ta titi ngan-m-je bè, səi kàrè, kadɪ 'tɛɛi mɛɛ-si adi-ji tɔ.

¹⁴ Njékadmɛɛ al-je lé, iləi jugi kɪ káre-rè mindi-si-ti sə-dé al. Néra kɪ njururu kɪ néra kɪ maji al lé, d'a kində rɔ-dé nati ban wa? Londógi kɪ londul lé, d'a kuwə-nə lubi-lubi ban wa? ¹⁵ Kristi kɪ Belial † lé, ta-dé à kasi-nə dɔ ri-ti wa? Njékadmɛɛ dɛ kɪ njékadmɛɛ al lé, d'a kore-nə dɔ ri-ti wa? ¹⁶ †Kəy lə Lubə kɪ magi-je lé, kulənoji ri bá à tɔ-dé nati wa? Kɔdɔtalə jəi j'toi kəy lə Lubə kɪ Njékisi kəm, titi kɪ Lubə pa-né panè: Mə Lubə m'a kisi dan-dé-ti, ə m'a njiyə dan-dé-ti; m'a to Lubə lə-dé, ə dɛ d'a to dow-je lə-m. ¹⁷ Gin-é kin bá 'Babe panè: 'Tɛɛi kɔgi dan-dé-ti, ə ɔri rɔ-si kɔgi rɔ-dé-ti; né kɪ tɔ nɛ ya, ɔdi rɔ al, ə m'a kuwə-si kɪ rɔ-m-ti. ¹⁸ 'Babe kɪ njétógi-je lay panè: «M'a to Bɔbi-si, ə səi a toi ngan-m-je kɪ dingəm, kɪ ngan-m-je kɪ dené.»

7 Səi kɪ m'ində-si dan kəm-m-ti, tɔ kɪ kunmind-je kɪ bè kin tɔ kɔ-ji kinlé bá kadɪ j'tɔri-né né-je kɪ tɔ nɛ kɪ tɔ rɔ-ji-ti, kɪ tagir-ti lə-ji, ə j'sangi kadɪ j'təli dow-je kɪ j'aa njay kɪ ndɔ-je lay mɛɛ bəl Lubə-ti.

Rɔnəl lə Pol kɔ lapiya kɪ tɔ mbunə-dé-ti kɪ Kɔrɛnti-je

² Indəi-ji dan kəm-si-ti! Jɛ j'ra né kɪ maji al kɪ dow al rəm, j'tuji né lə dow al rəm, bá j'adi dow j'taa né liə al rəm. ³ M'pa ta kin bè kɔ kilə-né ta dɔ-si-ti al, kɔdɔtalə lé m'pa kete m'panè: Kisi-ji kəm əse koy-ji kàrè, səi 'toi kɪ dan kəm-ji-ti. ⁴ Mɛɛ-m nda kay dɔ-si-ti rəm, m'ɔsi gəji rɔ-m nɔ kɔ ta lə-si rəm, mɛɛ-m usi nangi pɔ-pɔ rəm, dan kɔ-je-ti lay kɪ j'ingə kin ya kàrè, rɔ-m nəl-m nɔ rəm.

⁵ †Kɔ loki j'ree j'tɛɛ dɔnangi Maseduwan-ti lé, kəm lo ya kàrè j'ingə taa-né koo sɛ al; kɔ-je tɛɛ dɔ-ji-ti kɪ kəm rəbi-je kɪ gay-gay; rɔ j kɪ ndaa-ti ree kɪ dɔ-ji-ti ə mɛɛ-ji isi bəl tɔ. ⁶ Ngà Lubə kɪ to njəsɔl mɛɛ dow-je kɪ né ɔr tɔgi-dé lé bá sɔl mɛɛ-ji kɪ takul ree lə Titi; ⁷ ree liə kin par bá sɔl mɛɛ-ji al, ngà sɔl kɪ səi 'sɔli mɛɛ-é kin kàrè sɔl mɛɛ-ji tɔ; Titi lé, ree ɔr-ji poy bo koo-m kɪ ra-si nɔ kin rəm, nɔ-je lə-si rəm, bá ta kɪ j mɛɛ-si kɔ ta lə-m rəm, adi rɔnəl lə-m al dɔ lo.

⁸ Kinə mbete kɪ ndɔkɪ m'ndangi m'adi-si kinlé, ra adi mɛɛkɔ ra-si kàrè, m'a ndingə rɔ-m dɔ-ti al. Ə lé m'ndingə rɔ-m dɔ-ti kàrè – Mə m'oo kɪ mbete kinlé ra adi mɛɛkɔ ra-si dɔkaglo kɪ sɛ bè – ⁹ kɪ nè kinlé, rɔ-m nəl-m, kɔ mɛɛkɔ lə-si kin al, ngà kɔdɔtalə mɛɛkɔ lə-si lé, ra adi inəi panjiyə-si-je kɪ maji al kɔgi; kɔ to mɛɛkɔ kɪ Lubə ndigi, bi né kɪ maji al káre ya kàrè jɛ j'ra sə-si al. ¹⁰ Kɔ-

† Ta-je kɪ tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kɪ dɔsəy kɪ dan-ti-je kɪ 'ndangi kɪ ji-dé kɪ ta greki. †† 6:5 Knj 16:23

‡ BELIAL lé to Sú ə kɔr mɛɛ-é to njémɛɛndul. †† 6:16 1Kɔ 3:16; 6:19 †† 7:5 2Kɔ 2:13

talə mɛɛkɔ kɛ Lubə ndigi lé, to mɛɛkɔ kɛ ɔw kɛ dow adi ɪnə panjiyá-é kɛ majal kɔgi ə aji-né, adi to mɛɛkɔ kɛ dow ndingə rɔ-é dɔ-ti al, ngà mɛɛkɔ lə dow-je kɛ dɔnangi-ti nè bá to mɛɛkɔ kɛ tɛɛ koy. ¹¹ Yən, mɛɛkɔ kɛ Lubə ndigi kinlé ya bá ra adi ji-né rati ya 'pai-né ta ɔri-né ta dɔ-si-ti rəm, wɔngi ra-si-né dɔ né-ti kɛ maji al kinlé rəm, 'bəlíné rəm, bo kadi ooi-mi ra-si-né rəm, rɔ-si ngá-né njim rəm, sɔi 'gangi-né ta dɔ né-ti kɛ maji al kinlé rəm! Mɛɛ né-je-ti lay ya sɔi 'tɔji ndaa-ti rəsi kɛ sɔi 'goti mɛɛ ta-ti kinlé.

¹² Adɪ mbete kɛ ndɔki m'ndàngi m'adi-si kinlé, m'ndàngi kɔ njèrandangi kɛ madi-é kin al rəm, kɔ ɛ kɛ madi-é ra siə ndangi kin al rəm, ngà m'ndàngi kɔ kadi kɪ rati lə-si kɔ ta lə-ji kinlé tò-né ndaa-ti rəsi dansi-ti takəm Lubə-ti. ¹³ Gin-é kin bá mɛɛ-ji usi-né nangi pɔ-pɔ. Ə mɛɛ-ji usi nangi pɔ kɛ kusi par al, ngà rɔ-ji nəl-ji nɔ bəy, kɔtələ Titi kɛ sɔi lay ya rai-é adi mɛɛ-é usi nangi pɔ adi rɔ-é nəl-é kinlé tɔ. ¹⁴ Kinə m'ɔsi gajɪ rɔ-m sɛ kɔ ta lə-si rɔ Titi-ti kàrè rɔ-m sɔl-m al; ngà ta-je lay kɛ j'pa sə-si lé, to ta-je kɛ tɔgrɔ-ti ya, adi né kɛ j'ɔsi-né gajɪ-si rɔ Titi-ti lé, tɔji rɔ-é ndaa-ti rəsi kɛ to ta kɛ tɔgrɔ-ti. ¹⁵ Sɔi lay ya 'təli rɔ-si go ta-ti, adi loki mɛɛ-é ole dɔ-ti lé, rɔ-é nəl-é dɔ-si-ti nɔ rəm, rɔ-é nəl-é kɔ kuwə kɛ sɔi uwəi-é kɛ rɔ-si-ti kɛ bəl, kɛ rɔ kɛ ba kati-kati dɔ-é-ti kin rəm. ¹⁶ Rɔ-m nəl-m nɔ, kɔtələ kində kɛ m'ində mɛɛ-m dɔ-si-ti mɛɛ né-je-ti lay.

Némbɔ kɔ njékadmɛɛ-je kɛ Jorijalɛm

Némbɔ lə njékəwnə-je kɛ dɔnangi Maseduwan-ti

Rɔm 15:25-27; 1Kɔ 16:1-4

8 †Sɔi ngankɔ-ji-je kɛ njékadmɛɛ, je j'ndigi kadi j'adi-si 'gəi ramajɪ lə Lubə kɛ tɔji rɔ-é rɔ njékəwnə-je-ti kɛ gay-gay kɛ dɔnangi Maseduwan-ti. ² Dan kɔ-je-ti kɛ nɔ kɛ tɛɛ dɔ-dé-ti nɔ mɛɛ-dé kin ya kàrè, rɔnəl lə-dé al dɔ lo. Ə dan ndoo-ti lə-dé kɛ nɔ kin ya, dɛ 'tɔji mɛɛmajɪ lə-dé d'adi al dɔ lo, ³ adi d'adi né kɛ go tɔgi-dé-ti, ə kɛ m'oo kɛ kəm-m lé, d'adi al dɔ tɔgi-dé ya bəy rəm, kɛ mɛɛndigi kɛ nɔ rəm. ⁴ Dɛ dɔji-ji 'to ta-ji-ti pəkə-pəkə kadi j'adi-dé tarəbi kadi n'uləi ji-dé n'ɔdi-né kullə ramajɪ kɛ njékaa njay-je kin. ⁵ Dɛ d'adi rɔ-dé ya 'Babe pa bəy, bá d'adi-ji rɔ-dé titi kɛ Lubə ndigi-né. Ra-é lə-dé kinlé al dɔ gangi-é kɛ je j'ində mɛɛ-ji dɔ-ti.

Ta dingəm kɛ sɔbi dɔ némbɔ lə njékəwnə-je kɛ Kɔrɛnti

⁶ Beba j'ulə dingəm mɛɛ Titi-ti kadi tɔl ta kullə ramajɪ kin rɔ-si-ti, titi kɛ ɛ tum-né gin-é. ⁷ Gangi-é kɛ sɔi asi-né gaki mɛɛ né-je-ti lay adi to mɛɛ kadmɛɛ-ti rəm, mɛɛ tapa-si-ti rəm, mɛɛ négə-ti rəm, mɛɛ kɪ rati-ti mɛɛ né-je-ti lay rəm, mɛɛ ndigi-ti kɛ 'ndigi-ji rəm lé, gangi-é kin ya 'tɔji-né kasi gaki lə-si mɛɛ kullə ramajɪ-ti kin tɔ. ⁸ To

ndukun bá m'un madi-si al, ngà kɪ rati lə ndəgi-é-je bá m'idə-si, kɔ kadi 'tɔji-né kɛ ndigi kɛ ndigi dow-je lé, to ndigi kɛ tɔgrɔ-ti ya. ⁹ Kɔtələ sɔi 'gəi majɪ kɛ 'Babe lə-ji Jeju Kristi kɛ to njènékingə ya təl njèndoo kɔ ta lə-si, kɔ kadi kɛ takul ndoo liə lé, sɔi 'təli-né njènékingə-je. ¹⁰ To lo koo lə-m dɔ ta-ti kin: Né kinlé to né kɛ tuwə-si, kɔ sɔi ya 'toi dow-je kɛ dɔsɔy kɛ 'mbɔi né kin kal nè nū; ə to mbɔ-é par al, ngà 'toi dow-je kɛ dɔsɔy kɛ 'ndigi némbɔ kinlé. ¹¹ Ən ə kɛ ngɔsnè-ti kinlé, 'rai tɔli ta-é kɛ go tɔgi-si-ti, kɔ kadi asi gangi tagir-ti kɛ maji kɛ to mɛɛ-si-ti kinlé. ¹² Kinə tagir kɛ maji tò mɛɛ dow-ti lé, gangi né kɛ tò ji-é-ti kadi adi kin ya nəl Lubə bi ɛ dɔji né kɛ goto ji dow-ti al. ¹³ Adɪ to ta lə kadi sɔi 'sani rɔ-si kati-kati, kɔ kadi 'lə dow-je kɛ rangi bá tò-dé-né soti al, ngà to ta lə kadi asi-nɔ kɛ kasi bane; né kɛ tɛɛ dɔ-dé-ti kɛ ngɔsnè-ti kinlé, né-je kɛ tò ji-si-ti mburuki-mburuki kinlé à ra sə-dé dan ndoo-ti lə-dé, ¹⁴ beba ndɔ kɛ 'lə-dé tò mburuki-mburuki rəmə, à ra sə-si dan ndoo-ti lə-si tɔ; gangi-é kin bá à to kasi-nɔ, ¹⁵ titi kɛ 'ndàngi-né 'panè: Dow kɛ ɔy né nɔ lé, né nɔ ji-é-ti ngay al, ə dow kɛ ɔy ndɛ bè kàrè, né nal ji-é al rəm ††.

Kində kəm go némbɔ-ti

¹⁶ M'ra oiyo Lubə kɔ kadi kɛ adi gə kɪ rati lə-m kɔ ta lə-si kin ya tò mɛɛ Titi-ti tɔ. ¹⁷ Kɔ ɛ j kalangi ya taa takɔji lə-ji adi ɛ ya kɛ dɔ-é ndigi nɔ kadi n'j n'ɔw rɔ-si-ti. ¹⁸ Je j'ulə ngonkɔ-ji kɛ njékadmɛɛ kàre nati siə ə to ngonkɔ-ji kɛ njékəwnə-je kɛ gay-gay lay d'ɔsi gajɪ-é nɔ, kɔ né kɛ ɛ ra kɔ Poyta kɛ Maji. ¹⁹ Bəy bá njékəwnə-je lé ya 'mbəti-é kadi to njékəw sə-ji mba, kɔ kullə ramajɪ kin kɛ d'ɪnə ji-ji-ti, kɔ rɪba lə 'Babe ya kɛ dɔ-é rəm, kɔ kadi j'tɔji-né tagir kɛ maji kɛ tò mɛɛ-ji-ti rəm. ²⁰ Je j'ndigi ra kadi dow ilə ta dɔ-ji-ti sɔbi-né dɔ némbɔ kɛ nɔ kɛ d'ɪnə kullə-é ji-ji-ti kinlé al. ²¹ Kɔ je j'sangɪ ra né kɛ maji takəm 'Babe-ti par al, ngà takəm dow-je-ti tɔ. ²² Je j'ulə ngonkɔ-ji kɛ njékadmɛɛ kàre sə-dé, ə to ngonkɔ-ji kɛ j'oo kɪ rati liə mɛɛ kullə-je-ti nɔ, bá kɛ ngɔsnè-ti kin kàrè kɪ rati liə usi dɔ madi-é-ti ya bəy, kɔ mɛɛ-é nda sə-si kəy-kəy. ²³ Ə Titi lé, ɛ to nam-m rəm, bá to madkullə lə-m kɛ j'isi j'ra kullə dan-si-ti rəm. Ə ngankɔ-ji-je kɛ njékadmɛɛ kin rəmə, to njékəwnə-je kɛ gay-gay bá d'ulə-dé, kɔ kadi 'ra kullə kɔ rɪba lə Kristi. ²⁴ Ən ə 'tɔji ndigi dow-je kɛ tò mɛɛ-si-ti takəm-dé-ti, rəmə njékəwnə-je kɛ gay-gay d'a gə kɛ ta kɛ j'pa dɔ-si-ti j'ɔsi-né gajɪ rɔ-ji lé, to tó-é ya.

9 † Ta kɛ sɔbi dɔ ra kɛ njékaa njay-je lé, tuwə kadi m'ndàngi-né mbete m'adi-si al ngá. ² Kɔ m'gə bo ra maji kɛ tò mɛɛ-si-ti adi m'ɔsi-né gajɪ rɔ-m rɔ dow-je-ti kɛ dɔnangi Maseduwan-ti m'panè: «Sɔi kɛ dɔnangi Akay-ti isi dɔ nja-si-ti kal-nè nū» ə rɔ tungə pilingi lə-si lé, ra adi dow-je nɔ ya d'ɔdi rɔ-dé. ³ Bè ya kàrè, m'ulə ngankɔ-ji-je kɛ njékadmɛɛ rɔ-si-ti nɔ, kɔ kadi pitɪ kɛ

† 8:1 Rɔm 15:26

††

j'piti-si sɔbi dɔ lo kinlé tɛl to kɔgi kare al, ɛ kadi isi dɔ nja-si-ti titi kɛ m'pa-né lé bane. ⁴ Kdɔ kinə dow-je kɛ dɔ-nangi Maseduwan-ti 'dan-m bá sɛi isi dɔ nja-si-ti al rəmə, mɛɛ-ji kɛ j'ində dɔ-si-ti kinlé à tɛl to rɔsɔl dɔ-ji-ti rəm, bá à to rɔsɔl dɔ-si-ti rəm. ⁵ Adɛ mɔ m'oo kɛ tuwə kadi m'dəji ngankɔ-ji-je kɛ njékadmɛɛ kadi d'cw rɔ-si-ti kete nɔ-m-ti kadi d'oo go né-je lə-si kɛ sɛi uni mindi-si kdɔ kadi kɛ mɛɛndigi lé, kdɔ kadi tɔ pèrèrè bá à tɔji kɛ to nékadi kɛ mɛɛndigi bi kɛ baa ta al.

Kunmindɛ kɛ sɔbi dɔ njékadi né-je

1Ti 6:17-19; Plp 4:15-19; 1Jə 3:16-18

⁶ Né kɛ kadi 'gəi ɛn: Dow kɛ dubi né ndɛ bè rəmə, à kijə ndɛ bè ya tɔ, ɛ dow kɛ dubi né nɔ rəmə, à kijə nɔ ya tɔ. ⁷ Kadi dow kɛ rá-rá adi titi kɛ ɛ ɔji-né mɛɛ-é-ti, bi kadi adi kɛ rɔkatɛ al rəm, bá kadi dow ɔsi-é bá adi al rəm. Kdɔ Lubə ndigi dow kɛ njékadi né kɛ rɔnəl. ⁸ Ɖ Lubə ɔw kɛ tɔgi kadi adi maji-je kɛ gay-gay ree dɔ-si-ti tũki-tũki, kdɔ kadi ndɔ-je lay ya né tɔ mɛɛ ji-si-ti mɛɛ né-je-ti lay, kdɔ kadi 'rai-né ndigi ra-je lə-si lay rəm, bá ndəgi-é à nɔy ji-si-ti mburuki-mburuki kadi uni 'rai-né kullə-je lay kɛ to kullə kɛ maji-maji, ⁹ titi kɛ 'ndàngi-né panè: Ɖ tɛɛ ji-é adi njéndoo-je; néra kɛ njururu liə tɔ sartagangɛ †. ¹⁰ Ɖ kɛ njékadi ko né njédubi né rəm, njékadi-é nékuso rəm lé, à kadi-si ko né rəm, à kadi dɔ-é tɛɛ ki kete-kete rəm, bá à kadi kandi néra kɛ njururu lə-si ree ki dɔ madi-é-ti madi-é-ti rəm. ¹¹ Beba Lubə à kadi 'toi njénékingə-je mɛɛ né-je-ti lay, kdɔ kadi kɛ kəm rəbi kɛ rɔ-ji-ti rəmə, né-je kɛ gay-gay lay kɛ à toki kadi kɛ mɛɛndigi kinlé, à ra kadi dow-je nɔ 'ra-é-né oiyo. ¹² Kdɔ némbɔ kinlé ra ya par bá à ra kɛ njékaa njay-je al, ngà à ra kadi dow-je nɔ 'ra-né oiyo Lubə giti-giti tɔ. ¹³ Kullə kɛ à rai kinlé, lokɛ d'a koo maji-é rəmə, d'a kɔsi-né gajɛ Lubə, kdɔ tɛl kɛ 'təli rɔ-si go ta-ti 'pai ta rəsi dɔ Poyta-ti kɛ Maji lə Kristi rəm, d'a kɔsi gajɛ-é kdɔ nékadi kɛ mɛɛndigi lə-si kɛ à tɔji kuwə-nɔ lubi-lubi sə-dé rəm, kɛ dow-je lay rəm. ¹⁴ Maji kɛ al dɔ lo kɛ Lubə ra sə-si kinlé à ra kadi dɛ 'pa siə ta kdɔ ta lə-si, kdɔ ndigi kɛ 'ndigi-si. ¹⁵ Oiyo ki dɔ Lubə-ti, kdɔ ramaji liə kɛ dum mbɔji!

Pol pa ta gangi-né dɔ rɔ-é

Tɔgi lə njèkɔwkulə

1Kɔ 2:1-5; Rɔm 15:17-21; 2Kɔ 6:4-7; 13:2-4

10 Mɔ Pol, m'ulə dingəm mɛɛ-si-ti kɛ ta kɛ sɔl, kɛ mɛɛmaji kɛ j rɔ Kristi-ti. Mɔ lé, dow-je 'panè takəm-si-ti bá m'to dow kɛ njèsɔl dɔ-m, ɛ kinə m'a sɔy sə-si rəmə, m'to dow kɛ njètangə. ² M'dəji-si kadi ndɔ kɛ m'tɛɛ rɔ-si-ti rəmə 'rai-mi adi m'təl dow kɛ njètangə al. Ngà dow-je madi d'oo-ji ki njéra né-je kɛ nəl dajɛ rɔ-dé. Beba to tó-é kadi m'ɔji dowbé-je kinlé kɛ m'to dow kɛ m'ngə. ³ Tɔgrɔ-ti, to rəmə j'to dow-je ya, ngà rɔ bá jɛ

†

j'ɔ titi kɛ dow rɔ-né al. ⁴ Kdɔ nékati-je kɛ j'isi j'ɔ-né lé, to nékati-je lə dow-je al, ngà to nékati-je kɛ j rɔ Lubə-ti ɛ tɔgi-é asi tɔ lo ngəm rɔ-je kɛ ngə-ngə nangɛ lirim-lirim. ⁵ Tagə-je kɛ kɔgi kare, kɛ kɔjrɔ-je kɛ isi ilə kagɛ ɔgi dow-je gə Lubə lé, jɛ j'bujuru kɔgi ɛ j'uwə tagir lə dow-je lay j'adi 'təl rɔ-dé go ta-ti lə Kristi. ⁶ Lokɛ sɛi ya 'təli rɔ-si go ta-ti maji rəmə, dow-je kɛ njébatɛ təl rɔ-dé go ta-ti lé, jɛ j'isi pèrèrè kdɔ kində-dé kɔji-dé tɔ.

⁷ Uni kəm-si ooi-né né-je maji! Kinə dow gir kɛ n'to kɛ lə Kristi rəmə, kadi-é gə né kin dɔ-é-ti maji tɔ; kinə ɛ to kɛ lə Kristi lé, jɛ kàrè j'to kɛ lə Kristi ya tɔ. ⁸ Tɔgi kɛ 'Babe adi-m kadi m'adi-si ɔwi-né ki kete-kete kinlé, kinə m'ɔsi-né gajɛ rɔ-m nɔ kàrè rɔ-m à sɔl-m al. Kdɔ 'Babe adi-m kdɔ kadi m'ra-né sə-si bi kadi m'tuji-si-né al. ⁹ Mɔ lé, m'ndigi ra rɔ-m ki dow kɛ njéndàngi mbete kdɔ kulə-né bəl mɛɛ-si-ti al. ¹⁰ Kdɔ 'panè Pol lé, mɛɛ mbete-je-ti liə bá pa ta-je kɛ ngə-ngə, kɛ ta-je kɛ to-to; ngà kinə dajɛ rɔ-é ya ɔ dan-ji-ti rəmə, ɛ to dow kɛ yay rəm, ta pa-é to ta kɛ dow ilə ká-ti al rəm. ¹¹ Kadi dow kɛ njèpa ta kinlé gə né kin dɔ-é-ti maji: Ta-je kɛ jɛ j'goto ya j'ndàngi j'adi-si ɛ to ta-je kɛ ngə kinlé, lé j'a nɔy ya kàrè j'a pa kadi ngə bè ya tɔ.

¹² Jɛ lé j'a kɔji rɔ-ji kɛ dow-je madi ɛsə mbɔji rɔ-ji kɛ dow-je madi kɛ dɛ d'a 'pa ta bá tɔji-né rɔ-dé kin al. Mbɔji kɛ dɛ ya kɛ dɔ-dé 'mbɔji rɔ-dé kɛ némbɔji rɔ lə-dé rəm, bá kun kɛ dɛ ya d'un rɔ-dé 'mbɔji-né rɔ-dé rəm kinlé, tɔji kɛ négə nal-dé. ¹³ Jɛ lé, jɛ j'ndigi kɔsi gajɛ rɔ-ji kadi al dɔ lo al. Ngà né kɛ j'a kun kdɔ mbɔji-né rɔ-ji lé, to gangɛ lo kullə kɛ Lubə ulə ji-ji-ti bá adi j'ɔw-né sar j'tɛɛ-né rɔ-si-ti. ¹⁴ Jɛ lé, ndɔki j'ɔw sar j'tɛɛ rɔ-si-ti nũ adi jɛ j'al dɔ rəbnin lə-ji al; kdɔ to jɛ ya bá j'ɔw kɛ Poyta kɛ Maji lə Kristi dɔsɔy be lə-si. ¹⁵ Jɛ lé, jɛ j'ɔsi gajɛ rɔ-ji kɛ kullə-je lə dow kɛ rangɛ j'adi al dɔ lo al. Ngà jɛ j'ində mɛɛ-ji dɔ-ti kɛ lokɛ kadmɛɛ lə-si ɔw ki kete-kete rəmə, jɛ j'a təl dow-je kɛ boy takəm-si-ti ta madi-é-ti ya bəy mɛɛ rəbnin kullə-ti lə-ji, ¹⁶ kɛ kəm rəbi kilə mbɛ Poyta kɛ Maji dɔnangi-je-ti kɛ tɔ sɔy kɛ be lə-si, bi jɛ j'ndigi kɔsi gajɛ rɔ-ji kɛ kullə kɛ dow-je kɛ rangɛ 'ra rəbnin-ti lə-dé kin al. ¹⁷ Dow kɛ ndigi kɔsi gajɛ rɔ-é rəmə, kadi ɔsi gajɛ rɔ-é kdɔ nam kɛ nam kàdɛ 'Babe-ti. ¹⁸ Kdɔ dow kɛ ɛ ya pa ta tɔji-né rɔ-é kin bá to dow kɛ maji al, ngà dow kɛ 'Babe ya piti-é kin bane.

Ta lə Pol kɛ njéndó dow-je né-je kɛ ngəm

Gal 1:6-9; 4:9-20; 2Kɔ 12:11-15

11 Kama-je! Isi sə-m dɔ-ti adi-mi m'pa ta kɛ mbə-ti sɛ! Tɔgrɔ-ti, isi sə-m dɔ-ti! ² Kdɔ m'ra jangɛ dɔ-si-ti, ɛ to jangɛ kɛ j rɔ Lubə-ti, kdɔtalə m'uwə dɔ-si m'adi dingəm kɛ kàre-rè, kadi m'ɔw sə-si m'tɔji Kristi titi ngonmandɛ kɛ aa njay kɛ gə dingəm al bəy bè. ³ Ngà titi kɛ ndɔki li ɛdɛ-né Kawa susu kinlé, mɔ m'bəl kɛ tagir lə-si à kɛ kur-si wale kadi ji 'nami kàdɛ Kristi-ti nam kɛ tɔ-grɔ-ti al rəm, kadi [aai njay] † takəm-é-ti titi kɛ kete al rəm. ⁴ Kdɔ lokɛ dow ree ilə mbɛ ta lə Jeju kɛ tɔ gay kɛ ɛ

kí j'ilə mbɛ-é j'adi-si, kàrè sɔi isi siə dɔ-ti rəm, bá ndil kí tò gay kɛ ɛ kí sɔi ingəi kete kàrè sɔi 'taai rəm, bá loki dow ilə mbɛ Poyta kí Maji kí tò gay kɛ ɛ kí j'ilə mbɛ-é j'adi-si kàrè sɔi 'ndigi rəm. ⁵ Ə njéba rɔ-dé njékɔwkulə-je kí ngay kin kàrè, mɔ m'oo né káre kí d'itə-m-né al. ⁶ To ə m'to njégosi pa ta al ya, ngà né kí m'pa ta dɔ-ti lé m'gə maji ə mɛɛ né-je-ti lay, kɛ nɔ̄ dow-je-ti lay ya je j'tɔ̄ji gə-é j'adi tò ndaa-ti rəsi takəm-si-ti.

⁷ Əse kilə kí m'ilə mbɛ Poyta kí Maji lə Lubə kare ya m'adi-si ə m'oo-né rɔ-m ki né al kadi sɔi bá 'toi-né dow-je kí boy kinlé, to majal tɔ bəy bá m'ra wa?

⁸ M'ində njékəwnə-je kí gay-gay kí rangi ndoo-ti nɔ̄, adi dɛ bá d'ugə-m bá m'ra-né kullə m'adi-si. Ə loki m'isi rɔ-si-ti bá m'ɔw ndoo né kàrè, m'ɔy dow madi dan-si-ti al, ⁹ †kdɔtalə ngankɔ̄-ji-je kí njékadmɛɛ kí d'j dɔnangi Maseduwan-ti bá 'ree 'ra sə-m kɛ né-je kí ndoo-é ra-m. Mɛɛ né-je-ti lay lé, mɔ m'uwə rɔ-m ngə kadi m'ɔy-si al, ə m'a kɔy-si al ki kɔy al ya bə. ¹⁰ Kɛ takul ta kí tɔgrɔ-ti lə Kristi kí tò mɛɛ-m-ti kinlé, m'pa rəsi kí né kí m'isi m'ɔsi-né gajɪ rɔ-m dɔnangi Akay-ti kinlé, dow kí à kɔr dɔ-m-ti ya goto. ¹¹ Kdɔ ri wa? Kdɔtalə ndigi bá m'ndigi-si al wa? Lubə gə lay kí m'ndigi-si! ¹² Gangi-é kí m'isi m'ra kinlé, ɛ ya m'a ra, kdɔ kadi dɛ kí 'sangi kəm lo madi kdɔ kadi d'ɔsi-né gajɪ rɔ-dé titi né kí d'asi-nə sə-ji bə kinlé, d'ingə al ki kingə al ya bə. ¹³ Dowbé-je kinlé, 'to njékɔwkulə-je kí ngɔm, 'to ngannjékulə-je kí njékəɔta-je kí 'təl rɔ-dé njékɔwkulə-je-ti lə Kristi. ¹⁴ Ə to né kí ra bəl al, kdɔ Satə ya kɛ dɔ-é kàrè təl rɔ-é malayka kí lo kí ndógi-ti tɔ. ¹⁵ Adi ngannjékullə-je lə Satə kí kadi 'təl rɔ-dé ngannjékullə-je kí sɔbi dɔ néra kí njururu kinlé kàrè, to né kí mba al tɔ. Dɔbəy-dé à kɔw nati kɛ kullə ra-dé.

Kɔ̄-je kɛ kullə lə Pol

2Kɔ 4:9-13; 6:3-10; 1Kɔ 4:8-13; Knj 20:18-27

¹⁶ M'təl m'pa ya bəy, kadi dow oo-m ki mbə bə al; al kàrè, adi-mi m'toki mbə bə, kdɔ kadi mɔ kàrè m'ɔsi gajɪ rɔ-m ndɛ tɔ. ¹⁷ Ta kí m'ɔw kɛ pa kinlé, m'ɔw kɛ pa titi kí 'Babe ndigi-né al, ngà m'ɔw kɛ pa kí mbə-ti kɛ mɛɛ-m kí m'nda kəy, kdɔ m'gə né kí m'a kɔsi-né gajɪ rɔ-m.

¹⁸ Kɔsi kí dow-je nɔ̄ ya d'ɔsi gajɪ rɔ-dé titi kí dow ɔsi-né gajɪ rɔ-é kinlé, mɔ ya kàrè m'a kɔsi gajɪ rɔ-m tɔ. ¹⁹ Sɔi kí kəm-si aa lé ya isi dɔ-ti kɛ mbə-je kɛ mɛɛndigi lə-si al ban! ²⁰ Kdɔ sɔi lé, dow-je kí 'ra-si bə-ti, d'ubə maji dɔ-si-ti, 'taa né-je lə-si ngər-ngər, d'oo-si ki né al, 'tində mbɔsi kin bá sɔi isi dɔ-ti sə-dé! ²¹ To rɔsɔl kadi m'pa, kdɔ toki né kí j'tɔ̄ji yay lə-ji bə ya, ngà kɛ bá né lay kí dow à kɔsi-né gajɪ rɔ-é lé, mɔ ya kàrè m'a kɔsi-né gajɪ rɔ-m tɔ; m'pa kí mbə-ti. ²² Dɛ 'to Əbrə-je, ə mɔ m'to əbrə ya tɔ. Dɛ 'to Israyel-je, ə mɔ m'to Israyel ya tɔ. Dɛ 'to nganka Abrakam, ə mɔ m'to ngonka Abrakam ya tɔ. ²³ ††M'a pa

†† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta greki. † 11:9 Plp 4:15-18 †† 11:23 Knj 16:23

ta titi dow kí dɔ-é nɔ̄y-ti bə. 'To njérakullə-je lə Kristi rəmə, mɔ m'to njérakullə lə Kristi m'itə-dé, kdɔ kí kulə-ti kàrè, m'itə-dé nɔ̄ rəm; kí dangay kí ra-ti kàrè m'itə-dé nɔ̄ rəm; kí tində-ti kàrè d'oo né go-m-ti al rəm. Né-je kí asi koy ya tɛɛ dɔ-m-ti nja nati-nati rəm. ²⁴ Jipi-je 'tində-m tandəy kɔrsɔ kɔr ta-é káre †, bə-bə ya asi nja mɔ, ²⁵ ††tində-m kɛ salangi nja mutə, 'tilə-m kɛ ər nja káre adi m'to ta koy-ti, bato nduy sə-m nja mutə, m'to dan babo-ti ndɔ káre bikti! ²⁶ ††Taá-taá ya m'ɔw mba kɛ nja-m rəm, né-je kí ngə-ngə ya tɛɛ dɔ-m-ti dan ba-ti rəm, ji bɔkaya-je-ti rəm, ji ngankɔ̄-m-je-ti kí 'to jipi-je rəm, ji dow-je-ti kí 'to jipi-je al rəm, mɛɛ bebo-je-ti rəm, diləlo-je-ti rəm, dan babo-ti rəm, bá ji ngankɔ̄-ji-je-ti kí njéba rɔ-dé njékadmɛɛ-je rəm tɔ. ²⁷ M'ra kullə m'ɔw rɔgi-rɔgi, m'ingə kɔ̄, taá-taá ya m'to bi al rəm, bo kɛ kundə man ra-m rəm, m'ɔgi rɔ-m nékuso kɛ man kəy rəm, m'ɔw kɛ rɔ-m kare rəm, kul ɔ̄-m rəm. ²⁸ Ə ndəgi kɔ̄-je rəmə, mɔ m'pa al ngá, né kí ɔy-m kɛ ndɔ-je lay lé, to mɛɛ-m kí ɔ̄ kəkəkə kdɔ njékəwnə-je kí gay-gay lay kin. ²⁹ Nɔ̄ ə tógi-é goto ə tógi-m goto siə al wa? Nɔ̄ ə usi dan majal-ti ə ta-é to rɔ-m siə al wa? ³⁰ Kinə kadi m'ɔsi gajɪ rɔ-m rəmə, m'a kɔsi gajɪ rɔ-m kɛ yay lə-m. ³¹ Lubə kí Bɔbi 'Babe Jeju kí kɔsgajɪ toki liə ya sartagangi kinlé, gə kí m'ədi ta al. ³² ††Loki m'isi bebo Damasi-ti lé, gubərnər lə ngar Aretasi adi 'ngəm tarəbi-je kí bebo-ti kadi d'uwə-m, ³³ ngà dow-je d'adi-m m'isi mɛɛ jangá-ti bá d'ulə-m kɛ kəmbolə ndógi bɔr adi m'ree njal nangi bá m'tɛɛ-né ji-é-ti.

Né-je kí ra Pol toki nɔ̄ bə kɛ né-je kí toki tɛɛ dɔ-é kadi-é oo

1Kɔ 2:3-5; 2Kɔ 4:7-10

12 Se kadi m'ɔsi gajɪ rɔ-m wa? Kɔsi gajɪ rɔ maji al. Lé bə ya kàrè m'a təl ree dɔ né-je-ti kí 'Babe tɛɛ kɛ dɔ-é kɛ né-je kí adi-é ra dow ki nɔ̄ bə.

² M'gə dow káre kí to njènam kàdɪ Kristi-ti kí Lubə un-é ɔw siə dɔrɔ-ti kí njékungi-ti mutə; to ta kí ra bal dɔgi gidi-é sɔ ngá. ɔw siə kɛ dajɪ rɔ-é burə kàrè m'gə al rəm, ɔw siə kɛ rɔ-é burə al kàrè m'gə al rəm; Lubə bá gə. ³⁴ Ə m'gə kí dowbé kinlé Lubə un-é ɔw siə be kisi maji-ti ə adi-é oo ta-je kí dum pa rəm, bá to tó-é al kadi dow təl pa rəm. ɔw siə kɛ dajɪ rɔ-é burə kàrè m'gə al rəm, ɔw siə kɛ dajɪ rɔ-é burə al kàrè m'gə al rəm; Lubə bá gə. ⁵ Dow kí bə kin bá m'a kɔsi-né gajɪ rɔ-m, ya ngà kí sɔbi dɔ-m mɔ rəmə, né kí m'a kɔsi-né gajɪ rɔ-m lé to yay-je lə-m ya par. ⁶ Lé m'ndigi kɔsi gajɪ rɔ-m ya kàrè, m'a to mbə al; kdɔ m'a pa ta kí tɔgrɔ-ti; ngà kɔsi bá m'a kɔsi gajɪ rɔ-m al, nè dow madi à kɔ̄ koo-m ki dow kí boy nɔ̄ ngəy dəə-né ta gangi-é kí oo rɔ-m-ti əse oo-né ta-je lə-m. ⁷ Rəm bá kadi né-je kí maji rəti-rəti kí toki tɛɛ kɛ dɔ-é kadi m'oo kin ra-m adi m'ində kàdɪ-m al lé, Lubə adi kun ya tò rɔ-m-ti, ə tò rɔ-m-ti ki malayka lə Sa-

† †† 11:25 a Knj 16:22; b Knj 14:19 ††† 11:26 a Knj 9:23; b Knj 14:5 ††† 11:32 Knj 9:23-25

tɔ̀ bɛ̀, kɔ̀ kadi rɔ̀-m ndir njiki-njiki, nè m'a kɔ̀ kində kàdɛ̀-m. ⁸ M'ndɔ̀ ta 'Babe-ti nja mutə̀ bɛ̀ kadi ɔ̀r né-é kin ki rangi rɔ̀-m-ti ya, ⁹ ngà ɛ̀ idə-m panè: «Ramaji lə-m ya asi-i, kɔ̀ lo kí yay tɔ̀-ti kin bá tɔ̀gi-m ra kullə-ti.» Adi kí nɔ̀ rəmə̀ yay-je lə-m bá m'a kɔ̀si-né gaji rɔ̀-m, kɔ̀ kadi tɔ̀gi Kristi nɔ̀y-né sə-m. ¹⁰ Gin-é kin bá mɔ̀ m'ra-né rɔ̀nəl dɔ̀ yay-je-ti lə-m, kɛ̀ dɔ̀ taji-je-ti kí dow-je 'taji-m, kɛ̀ dɔ̀ né-je-ti kí nal-m, kɛ̀ dɔ̀ kəm-m-je-ti kí dow-je d'ulə̀ ndoo, kɛ̀ dɔ̀ né-je-ti kí ra-m adi mɛ̀ɛ̀-m gangi man kɔ̀ ta lə̀ Kristi; kɔ̀ loki m'yay kin bá tɔ̀gi-m tɔ̀.

Né-je kí Pol ilə̀ ká-ti al kɛ̀ né-je kí uwə̀ mɛ̀ɛ̀-é

¹¹ Mɔ̀ m'təl mbá. Ə̀ to sə̀i bá 'rai-mi bá m'təl mbá. Ə̀ lé a to sə̀i bá lé a pai ta kí dɔ̀-m-ti; kɔ̀ njéba rɔ̀-dé njékɔ̀wkulə̀-je kí ngay kinlé, to ə̀ m'to né al ya, ngà né káre kí d'itə̀-m-né ya goto. ¹² Né-je kí tɔ̀ji kí dow to njékɔ̀wkulə̀ lé, sə̀i ooi rɔ̀-m-ti, adi to: Kilə̀ mɛ̀ɛ̀ dɔ̀ madi-é-ti dan kɔ̀-je-ti lay, kɛ̀ né-je kí tɔ̀ji tɔ̀gi Lubə̀, kɛ̀ né-je kí tɔ̀ bəl-bəl, kɛ̀ nékɔ̀ji-je. ¹³ Ri bá ndəgi njékə̀wnɔ̀-je kí gay-gay d'ingə̀ rɔ̀-m-ti d'itə̀-si wa? Dɔ̀maji ə̀ à to kɔ̀y kí m'ɔ̀y-si al kin wa tá. Inə̀i go kɔ̀gi adi-mi dɔ̀ né ra-ti kí njururu al kin!

¹⁴ Ooi, m'isi dɔ̀ nja-m-ti kadi m'ɔ̀w rɔ̀-si-ti kɔ̀w kí nja mutə̀, ə̀ m'a kɔ̀y-si al; kɔ̀ to nékingə̀-si bá m'isi m'sangi al, ngà to daji rɔ̀-si ya bá m'isi m'sangi. Kɔ̀-ɔ̀-talə̀ ngan-je bá d'a mbɔ̀ né kadi njékoji-dé-je al, ngà njékoji ngan-je bá d'a mbɔ̀ né kadi ngan-dé-je. ¹⁵ Mɔ̀ lé, kɛ̀ mɛ̀ɛ̀ndigi lə-m ya m'a tində-né né-je lə-m m'sane kɔ̀gi kɔ̀ ta lə̀-si rəm, mɔ̀ ya kɛ̀ dɔ̀-m m'a kilə̀ rɔ̀-m kɔ̀gi kɔ̀ ta lə̀-si rəm. Se mɔ̀ m'ndigi-si nɔ̀ ə̀ sə̀i a ndigi-mi nɔ̀ al ngá wa?

¹⁶ Tɔ̀grɔ̀-ti ya, mɔ̀ m'ɔ̀y-si al; ngà dow-je madi d'a panè to kí m'to njètulə̀ rɔ̀-m nati lé bá m'ə̀di-si-né. ¹⁷ Dow-je kí m'ulə̀-dé rɔ̀-si-ti kinlé, ɛ̀ kí m'adi-é ə̀di-si taa né ji-si-ti adi-m isi nɔ̀ɔ̀ wa? ¹⁸ M'ulə̀ dingəm mɛ̀ɛ̀ Titi-ti (kadi-é ɔ̀w rɔ̀-si-ti), ə̀ m'ulə̀ ngonkɔ̀-ji kí njékad-mɛ̀ɛ̀ káre siə̀ tɔ̀: Se Titi ə̀di-si taa né ji-si-ti wa? Jɛ̀ kí Titi lé j'njiyə̀ kɛ̀ tagir kí káre-rə̀ ya al wa? Ə̀ j'un rə̀bi kí káre-rə̀ ya al wa?

¹⁹ Low nū ya sə̀i giri kí jɛ̀ j'isi j'pa ta kɔ̀ kɔ̀r-né ta dɔ̀-ji-ti nɔ̀-ɔ̀-si-ti. Kí nɔ̀ Lubə̀-ti rəm, kɛ̀ takul nam kí j'nam kàdɛ̀ Kristi-ti rəm bá jɛ̀ j'pa-né ta; sə̀i lé, m'ində-si dan kəm-m-ti! Né-je lay kinlé, tɔ̀ kɔ̀w ki kete-kete lə̀-ɔ̀-si. ²⁰ M'ɔ̀l kɔ̀ kadi m'ɔ̀w m'tɛ̀ɛ̀ rəmə̀ m'ingə̀-si titi kí mɛ̀ɛ̀-m ndigi-né lé al rəm, bá sə̀i kàrè kadi ingə̀i-mi titi kí mɛ̀ɛ̀-si ndigi-né lé al tɔ̀. (M'ɔ̀l) kɔ̀ kadi gaki-nɔ̀-je, kɛ̀ kim-nɔ̀-je, kɛ̀ mɛ̀ɛ̀kati-je, kɛ̀ jangi kɛ̀ nɔ̀-je, kɛ̀ kulə̀ ta

ndil-nɔ̀-ti-je, kɛ̀ kində nane-je, kɛ̀ kində kàdɛ̀-je, kɛ̀ né ra jugi-jugi-je tɔ̀ dan-si-ti. ²¹ (M'ɔ̀l) kadi kinə̀ m'tɛ̀ɛ̀ rɔ̀-si-ti rəmə̀, Lubə̀ lə-m təl ulə̀ rɔ̀ɔ̀l dɔ̀-m-ti kɔ̀ ta lə̀-ɔ̀ bə̀y, ə̀ kadi m'ɔ̀ m'ndɔ̀-é kɔ̀ dow-je nɔ̀ ya kí 'ra majal kete adi to kinə̀ kí d'ingə̀ rɔ̀-dé yaki mɛ̀ɛ̀ né-je-ti kí tɔ̀ nɛ̀ takəm Lubə̀-ti, kɛ̀ néra kí jugi-jugi-je, kɛ̀ gɔ̀kaya-je ya ngà 'tusi d'ingə̀ al kin.

Ndə̀ji-je kɛ̀ lapiya-je kí ra

13 To kɔ̀w kí njékung-i-ti mutə̀ ngá bá m'ɔ̀w kɛ̀ kɔ̀w rɔ̀-si-ti tin. Ta lay kí à toki gɔ̀l lé, à to ta kí dow-je joo ə̀se mutə̀ 'pa ta kí dɔ̀-ti bane. ² Kɔ̀w-m rɔ̀-si-ti kí njékung-i-ti joo lé, ndɔ̀ki m'pa ta kin kete, ə̀ bone bɛ̀ kí m'goto rɔ̀-si-ti kin ya kàrè, m'a təl kidə̀ dow-je kí ndɔ̀ki 'ra majal kete lé ya bə̀y rəm, bá m'a təl kidə̀ ndə̀gi-é-je lay rəm kí kinə̀ m'təl m'ɔ̀w rɔ̀-si-ti rəmə̀, m'a kɔ̀r kəm dow al. ³ Kɔ̀w sə̀i 'sangi kadi 'gə̀i né kí tɔ̀ji kí Kristi pa ta kɛ̀ takul-m; ki rɔ̀-si-ti lé, ɛ̀ to njə̀yay al, ngà ɛ̀ ɔ̀ji tɔ̀gi-é dan-si-ti. ⁴ Tɔ̀grɔ̀-ti ya, 'bə̀-é kagdə̀si-ti kɔ̀w yay (liə̀), ngà ɛ̀ isi kəm kɛ̀ takul tɔ̀gi lə̀ Lubə̀; jɛ̀ kàrè, j'yay siə̀ tɔ̀, ngà ki rɔ̀-si-ti rəmə̀, j'a kisi siə̀ kəm kɛ̀ takul tɔ̀gi lə̀ Lubə̀.

⁵ Sə̀i ya 'tə̀ni mɛ̀ɛ̀-si ooi, se ɔ̀i mɛ̀ɛ̀ kadmɛ̀ɛ̀-ti wa? Sə̀i ya 'də̀ji rɔ̀-si ta ooi. Se sə̀i 'gə̀i kí Jeju Kristi isi mɛ̀ɛ̀-si-ti ya al wa? Bin al tɔ̀ rəmə̀ tən kí 'tə̀ni mɛ̀ɛ̀-si lé, ilə̀ ta dɔ̀-si-ti. ⁶ Ngà kí ɔ̀bi dɔ̀-ji jɛ̀ rəmə̀, m'gə̀ mɛ̀ɛ̀-m-ti kí sə̀i a gə̀i kí tən mɛ̀ɛ̀ lə̀-ji, ilə̀ ta dɔ̀-ji-ti al. ⁷ Jɛ̀ j'pa ta kɛ̀ Lubə̀ kadi né kí maji al káre ya kàrè 'rai al; m'pa bɛ̀ kɔ̀ tɔ̀ji kí tən mɛ̀ɛ̀ lə̀-ji ɔ̀r ta dɔ̀-ji-ti al, ngà m'pa bɛ̀ kɔ̀ kadi lé jɛ̀ bá tən mɛ̀ɛ̀ lə̀-ji ilə̀ ta dɔ̀-ji-ti kàrè, sə̀i ə̀ 'rai-né né kí maji. ⁸ J'ɔ̀w kɛ̀ tɔ̀gi kɔ̀ kɔ̀si-né ta ta kí tɔ̀grɔ̀-ti al, ngà j'ɔ̀w kɛ̀ tɔ̀gi kɔ̀ ta kí tɔ̀grɔ̀-ti. ⁹ Loki sə̀i tɔ̀gi-si tɔ̀, ə̀ jɛ̀ bá j'yay rəmə̀, jɛ̀ j'ra rɔ̀nəl, ə̀ né kí uwə̀ mɛ̀ɛ̀-ji mɛ̀ɛ̀ pa ta-ti kɛ̀ Lubə̀ lé, to ta lə̀ kɔ̀w ki kete-kete lə̀-ɔ̀-si. ¹⁰ Gin-é kin bá, m'goto sə̀-ɔ̀-si ya kàrè, m'ndə̀ngi-né ta kin bɛ̀, kɔ̀ kadi lé m'isi sə̀-ɔ̀-si nati kàrè kadi m'gaki-si al, ngà kadi m'ra kí go tɔ̀gi-ti lə̀ 'Babe kí adi-m kadi m'adi ɔ̀wi-né ki kete-kete bi kadi m'tuji-si-né al.

¹¹ Kadi m'ɔ̀l-né ta-é lé, sə̀i ngankɔ̀-m-je kí njékad-mɛ̀ɛ̀, isi kɛ̀ rɔ̀nəl, ɔ̀wi ki kete-kete, ulə̀i dingəm mɛ̀ɛ̀-nɔ̀-ti, adi tagir lə̀-ɔ̀ toki káre-rə̀, isi-nɔ̀ kɛ̀ lapiya, ə̀ Lubə̀ kí njə̀ndigi dow-je, kɛ̀ njələ̀piya à ra sə̀-ɔ̀-si. ¹² 'Rai-nɔ̀ lapiya kuwə̀-nɔ̀ kàdɛ̀-nɔ̀-ti kɛ̀ mɛ̀ɛ̀ kí aa njay. Njékaa njay-je lay 'ra-si lapiya.

¹³ Kadi ramaji lə̀ 'Babe Jeju Kristi, kɛ̀ ndigi dow-je lə̀ Lubə̀, bá kuwə̀-nɔ̀ lubi-lubi kɛ̀ takul Ndil kí aa njay kí tɔ̀-ji nati kin nɔ̀y sə̀-ɔ̀-si lay.

Galati-je

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí Pol ndàngi adi Galati-je

Pol ndàngi mbete kin adi njékəwnə-je kí gay-gay kí 'to njékadmɛɛ-je kí dɔnangi Galati-ti. Dow gə al é se to kəl dɔnangi-é kí ɛ ɔw-ti oo ngá kin () əse to kəl-é kí taá-ti wa? Ɛ ndàngi mbete kin kɔɔ rɔ-né kɔ́ néndó-je kí ngɔm kí gin joo kí ɔsi ta néndó liə: Adi to ta lə kadi dow təl rɔ-é go ndukun-ti, kɔ́ nékobe-je-ti lə jipi-je əse kadi dow isi kɔ́ dow dɔ rɔ-é ra né kí mɛɛ-é ndigi.

Njéndó dow-je né kí dan-ti-je kí 'to jipi-je kí koji kəy 'panè: Dow-je kí dɔnangi Galati-ti kí 'to jipi-je kí koji kəy al lé, kadi 'təl rɔ-dé go ndukun-ti lə jipi-je ə kadi d'ijə-dé ganjangi kɔɔ kadi 'nəl-né Lubə. Lo kɔɔ-é kí 1-2 lé, Pol ɔ dɔ tɔgi-ti liə kí ɛ to-né njékəwkulə kɔɔ ɔsi-né néndó kí ngɔm kinlé ngərangɔ. Go-ti, kɔ́ lo kɔɔ-é kí 3-4 lé, ɛ ndó-dé né kí tɔgrɔ-ti kí to təl kí dow à təl dow kí njururu kɔ́ takul kadmɛɛ Jeju Kristi bi kɔ́ takul kullə ra-é kí ɔɔbi dɔ-é al. To ramaji lə Lubə bi to təl rɔ go ndukun-ti al. Tɔl ta-é-ti, kɔ́ lo kɔɔ-é kí 5-6 lé, ɛ pa ta kí ɔɔbi dɔ taa kí Lubə taa njékadmɛɛ-je ilə-dé taá kɔ́ takul Jeju Kristi. Taa bá ɛ taa-dé ilə-dé taá kɔɔ kadi 'ra-né né-je kí maji al kí daji rɔ-dé ndigi al, ngà mɛɛ kisi kɔ́ dɔ taá-ti lə-dé lé, kadi 'ndigi-nə kɔ́ takul tɔgi lə Ndil kí aa njay. Pol tɔji adi aa yáráré kí né-je kí maji al kí to kandi kullə ra daji rɔ dow lé, ɔsi ta né-je kí to kandi kullə ra Ndil kí aa njay mɛɛ kisi kɔ́ dɔ taá-ti lə njékadmɛɛ.

Tɔji rɔ kɔ́ lapiya kí ra

Rɔm 1:1-7

1 Mə Pol, njékəwkulə lə Jeju Kristi, ə to dow-je bá d'adi-m m'to njékəwkulə lé al rəm, bá to takul dow madi al rəm; ngà m'to njékəwkulə kɔ́ takul Jeju Kristi rəm, kɔ́ takul Bɔbi-ji Lubə kí adi-é ɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy rəm. ² J'isi nati kɔ́ ngankɔ-m-je lay kí njékadmɛɛ bá m'ndàngi mbete kin m'adi-si sɔ́i njékəwnə-je kí gay-gay kí dɔnangi Galati-ti. ³ Kadi Bɔbi-ji Lubə dɛ kɔ́ 'Babe Jeju Kristi d'adi ramaji kɔ́ lapiya lə-dé nəy sə-si. ⁴ Jeju Kristi lé, ɛ ya ree oy kɔɔ majal-je lə-ji, kɔɔ kɔɔ-ji-né kɔ́gi mɛɛ né-je-ti kí majal kí dɔkaglo-ti kí ngɔsnə kin, ə to né kí mɛɛ Bɔbi-ji Lubə ndigi. ⁵ Kɔɔgajɔ tɔ́ kɔ́ dɔ Lubə-ti kɔ́ dɔ bal-bal! Amɛn!

Yay lə dow-je kí Galati

Gal 3:1-5; 4:9-20; 5:1-12

⁶ Lubə kí njəba-si kɔ́ takul ramaji lə Kristi bá kalangi bə ya isi 'tusi-é inəi-é ə isi uni go Poyta kí Maji kí rangi kinlé to né kí ra-m bəl nɔ́. ⁷ Tɔgrɔ-ti, Poyta kí Maji kí rangi ya kàrè goto, ngà dow-je kí njétəl dɔ-si bá d'ɔw nɔ́; dɛ 'ndigi təl dɔ Poyta kí Maji lə Kristi ki nangi.

⁸ Ngà kinə, lé to jɛ ya əse to malayka madi kí dɔrɔ-ti bá ilə mɛɛ Poyta kí Maji kí tɔ́ gay kɔ́ ɛ kí jɛ j'ilə mɛɛ-é j'adi-si kete kin rəmə, kadi ndɔl tɔ́ dɔ dowbɛ-ti! ⁹ Ndɔki j'idə-si kete ya, ngà kí ngɔsnə-ti kin m'təl m'idə-si ya

bəy m'panè: Kinə dow ilə mɛɛ Poyta kí Maji adi-si bá tɔ́ gay kɔ́ ɛ kí ooi kete kin rəmə, kadi ndɔl tɔ́ dɔ dowbɛ-ti!

¹⁰ Ə kí bone bə kinlé se to dow-je bá m'sangi kadi 'piti-m əse Lubə bá m'sangi kadi-é piti-m wa? Se m'sangi kadi m'nəl dow-je wa? Kinə m'isi m'sangi kadi m'nəl dow-je bəy lé, m'a to ngonnjékullə lə Kristi al.

Kəm rəbi kí Pol ingə-né Poyta kí Maji

¹¹ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, adi m'idə-si rəsi m'adi ooi, Poyta kí Maji kí ndɔki m'ilə mɛɛ-é lé, to ta lə dow al. ¹² Kɔɔ m'oo ta dow-ti al rəm, m'ndó rɔ dow-ti al rəm, ngà to Jeju Kristi bá tɛɛ kɔ́ dɔ-é adi-m m'gə.

¹³ †Panjiyə-m kí kete kí ndɔki m'isi m'pole-né Lubə kɔ́ jipi-je bəy lé, sɔ́i ooi ta-é maji. Ndɔki m'ulə kəm njékəwnə-je lə Lubə ndoo nɔ́ rəm, bá m'sangi kadi m'tɔɔ ko-dé rəm. ¹⁴ ††Mɛɛ kúji ra Lubə-ti lə-ji jɛ jipi-je lé, dow-je nɔ́ ya dan gin dow-je-ti lə-m kí 'to dɔkasi-nə-je lə-m lé, mɔ́ ya m'itə-dé lay; kɔɔtalə nékobe lə bɔbi-m-je lé, m'ra kullə-é kɔ́ rɔ tungə-m nɔ́. ¹⁵⁻¹⁶ †Ngà kɛ bá loki m'nəy mɛɛ kɔ́-m-ti bəy ya Lubə ində-m tagay ə ba-m kɔ́ takul ramaji liə; loki oo maji kadi n'adi kəm-m ijə dɔ Ngon-é-ti kadi m'gə-é, kɔɔ kadi m'ilə mɛɛ ta liə dan dow-je-ti kí 'to jipi-je al lé, m'ində ta-é nɔ́ dow-ti al rəm, ¹⁷ bá m'ɔw bebo Jorijalɛm-ti rɔ dow-je-ti kí 'to

† 1:13 Knj 8:3; 22:4,5; 26:9-11 †† 1:14 Knj 22:3 † 1:15-16 Knj 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18

njékawkulə-je kete n̄-m-ti kin al rəm, ngà tajinati nè ya m'ow dɔnangi Arabi-ti. Go-ti, m'təl m'ree bebo Damasi-ti gogi.

¹⁸ †Bal mutə go-ti bá m'ow bebo Jorijalem-ti rɔ Sepasi-ti †† kadi m'gə-é. Loki m'ow rəmə, m'isi be liə ndɔ dɔgi gidi-é m̄j. ¹⁹ Dow kí rangi kí dan njékawkulə-je-ti kí m'oo-é goto, ngà Jaki kí ngonkɔ 'Babe ya k̄ kár-é m'oo-é. ²⁰ Ta kí m'ndàngi m'adi-si kinlé, kí n̄ Lubə-ti, m'ədi ta al.

²¹ Go-ti, m'ow go lo-je-ti kí dɔnangi Siri-ti rəm, bá dɔnangi Silisi-ti rəm tɔ. ²² Ngà kí sɔbi dɔ njékəwnə-je kí gay-gay kí 'nam kàd̄i Kristi-ti kí d'isi dɔnangi Jude-ti lé, d̄ d'oo-m kəm-dé-ti al. ²³ Ngà koo ya par bá d'oo ta-é 'panè: Ǝ kí ndɔki ulə kəm-ji ndoo lé, bone bè isi ilə mb̄e Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ kadm̄eé kí ndɔki ɛ ndigi ruti dɔ-é lé. ²⁴ Loki d'oo ta kí sɔbi dɔ-m kin bè rəmə, d'ɔsi gaji Lubə.

Kingə-nə lə njékawkulə-je bebo Jorijalem-ti

Knj 15:1-29

2 †Loki ra bal dɔgi gidi-é sɔ go-ti lé, j̄e k̄ Barnabasi j'təl j'ow Jorijalem gogi ə m'adi Titi ɔw sə-m tɔ. ² Ə kɔw-m Jorijalem lé, to Lubə ya t̄e k̄ dɔ-é adi m'gə. Poyta kí Maji kí m'ilə mb̄e-é dan dow-je-ti kí 'to jipi-je al lé, ɛ bá m'ow m'ɔr go-é m'adi 'boy-je, nè kullə kí m'a ra əse ɛ kí m'ra kete ngá kinlé à k̄j to kullə kí kɔgi kare. M'ɔr-dé gay bá m'ɔr go-é m'adi-dé. ³ Ngà Titi kí to gr̄eki kí ɔw sə-m lé ya kàrè, dow uwə-é ijə-é ganjangi al. ⁴ Bè ya kàrè, dow-je madi 'ndigi kijə-é ganjangi. Dowbé-je lé, 'ra rɔ-dé ki ngankɔ-ji-je kí njékadm̄eé-je ə 'ree njɔy d'isi dan-ji-ti kɔ kində manji ta kí sɔbi dɔ taa kí Jeju Kristi taa-ji ilə-ji taá, kɔ nam kí j'nam kàd̄i-é-ti kin ə ra-ji-né bə-ti lə ndukun. ⁵ D̄e kinlé, j̄e j'ulə dɔ-ji gin tɔgi-ti lə-dé al rəm, bá tarəbi kí s̄e bè ya kàrè j'ingə j'adi-dé nja kàrè al rəm, kɔ kadi ta kí tɔgrɔ-ti kí t̄o m̄eé Poyta kí Maji-ti lé t̄o-né lo t̄o-é-ti dan-si-ti. ⁶ Ə ta lə d̄e kí ndɔki dow-je d'oo-dé ki 'boy-je lə-dé kin kàrè, to-dé 'boy-je kinlé usi-m né káre al. Kɔ Lubə ɔr kəm dow al. Né kí rangi káre ya kàrè d'uwə-m d'adi m'ra al. ⁷ Ngà, koo bá d'oo kí Lubə adi-m kullə kilə mb̄e Poyta kí Maji dan dow-je-ti kí d'ijə-dé ganjangi †† al, titi kí adi-né Piyər kullə kilə mb̄e Poyta kí Maji dan dow-je-ti kí d'ijə-dé ganjangi kinlé bè tɔ; ⁸ kɔd̄talə Lubə kí ra kullə m̄eé Piyər-ti adi-é to njékawkulə dan dow-je-ti kí d'ijə-dé ganjangi kinlé, ɛ ya tɔ bá ra kullə m̄eé-m-ti adi-m m'to njékawkulə dan dow-je-ti kí d'ijə-dé ganjangi al tɔ. ⁹ Loki Jaki-je, k̄ Sepasi-je, k̄ J̄ə-je kí dow-je d'oo-dé kí tɔgi njékəwnə-je titi gaji kí ngɔwdan kəy-ti bè lé, 'ree 'gə kí ramaji lə Lubə nəy sə-m rəmə, d'ulə jikɔl-dé d'adi-ji j̄e k̄ Barnabasi kadi tɔji kində kí d'ində rɔ-dé nati sə-ji. Beba ndi-ji usi go-nə-ti kadi j̄e j'a kɔw dan

† 1:18 Knj 9:26-30 †† Piyər bá 'ba-é Sepasi tin. ‡ 2:1 Knj 11:30; 15:2 †† Dow-je kí d'ijə-dé ganjangi al to d̄e kí 'to jipi-je al. Ngà d̄e kí d'ijə-dé ganjangi lé bá 'to jipi-je tɔ.

dow-je-ti kí d'ijə-dé ganjangi al ə d̄e d'a kɔw dan dow-je-ti kí d'ijə-dé ganjangi tɔ. ¹⁰ D̄əji ya par ə 'd̄əji-ji kadi j'adi m̄eé-ji ole dɔ njéndoo-je-ti ə to né kí uwə m̄eé-m adi m'ra tɔ. ††

Pol kɔl k̄ Piyər

¹¹ Ngà loki Sepasi ree bebo Antiosi-ti lé, ra né kí maji al adi m'idə-é kəm-é-ti rəsi. ¹² Kɔd̄talə kete b̄əy bá kadi dow-je madi d'j̄ rɔ Jaki-ti 'ree lé, Piyər uso né nati k̄ dow-je kí 'to jipi-je al; ngà loki d̄e 'ree rəmə, ɛ bəl jipi-je adi ra gosi ɔr rɔ-é ɔ ngərangi. ¹³ Jipi-je madi 'ndaji kəm Piyər adi d'isi 'tulə rɔ-dé nati tɔ; sar ya Barnabasi kàrè 'ra-é d'adi isi tulə rɔ-é nati tɔ. ¹⁴ Loki m'oo kí panjiyə-dé kin t̄o njururu al, adi ɔw nati k̄ ta kí tɔgrɔ-ti kí t̄o m̄eé Poyta kí Maji-ti al lé, m'idə Sepasi takəm dow-je-ti lay m'panè: «I kí 'to jipi-je ya mbati panjiyə jipi-je ə un panjiyə dow-je kí 'to jipi-je al kí d'adi m̄eé-dé lé, ra ban bá 'ndigi kadi d̄e kí 'to jipi-je al kí d'adi m̄eé-dé lé, 'təl d'un panjiyə jipi-je b̄əy wa?»

¹⁵ «J̄e lé, j'to jipi-je kí k̄oji kəy bi j'to kí dan gin dow-je-ti kí jipi-je d'oo-dé ki njéramajal-je kin al. ¹⁶ ††Ngà gə kí j'gə kí to təl rɔ go ndukun-ti bá ta ɔr-né dɔ dow-ti al, ngà ta ɔr dɔ dow-ti k̄ takul kadm̄eé Jeju Kristi kinlé, j̄e kàrè j'adi m̄eé-ji Jeju Kristi tɔ; kɔ kadi ta ɔr-né dɔ-ji-ti k̄ takul kadm̄eé Kristi, bi k̄ takul təl rɔ go ndukun-ti al; kɔd̄talə dow kí ta à kɔr dɔ-é-ti k̄ takul təl rɔ go ndukun-ti ya goto ††. ¹⁷ Ngà kinə sangi kí j'sangi kadi ta ɔr dɔ-ji-ti k̄ takul nam kàd̄i Kristi-ti kinlé, t̄ji kí j̄e j'to njéramajal-je tɔ lé, se kadi Kristi to njékɔsi kuti majal wa? Nd̄ə bè al! ¹⁸ Kɔd̄talə né-je kí m'tusi m'ingə kinlé, kinə m'təl m'isi m'ra gogi b̄əy rəmə, m̄ə ya m'təl njəkəl dɔ ta. ¹⁹ Kɔd̄talə m̄ə ya m'toki dow kí oy k̄ kəm rəbi lə ndukun bè, adi kí sɔbi dɔ ndukun rəmə, m̄ə m'oy kɔ kadi m'isi kəm kɔ Lubə. ²⁰ M̄ə lé, m'bə-m kagdəsi-ti nati k̄ Kristi, adi to m̄ə bá m'isi k̄ dɔ-m taá al ngá, ngà to Kristi bá isi kəm m̄eé-m-ti; kisi-m k̄ dɔ-m taá kí bone bè kinlé, m'isi k̄ takul kadm̄eé Ngon lə Lubə. Ǝ lé ndigi-m, ə oy gangi-né dɔ-m. ²¹ M'mbati ramaji lə Lubə al; kɔd̄talə kinə kɔrtadɔ-ti t̄o k̄ takul təl rɔ go ndukun-je-ti rəmə, Kristi oy k̄ ndangi kare.»

Ndukun-je k̄ kadm̄eé

Rɔm 4; 8:14-17

3 Kɔbi! Kɔbi! S̄əi dow-je kí dɔnangi Galati-ti lé 'mbəi bè! N̄ə bá təl dɔ-si wa? S̄əi kí ta lə Jeju Kristi kí 'bə-é kagdəsi-ti kin kí d'ɔr gin-é ngérərə-ngérərə d'adi 'gəi lé ya ban wa? ² M'a d̄əji-si ta káre-rè kadi iləi-mi-ti: Ndil kí aa njay kí Lubə adi-si lé, adi-si kɔ təl kí 'təli rɔ-si go ndukun-je-ti əse kɔ kadi kí adi Poyta kí Maji to ta kí tɔgrɔ-ti wa? ³ Kin to mbə kí ban ə 'mbəi n̄ə bè wa? Ndɔki uləi gin-é kí Ndil kí aa njay lé ngɔsnè 'ndigi t̄li ta-é kí go tɔgi dow-ti ngá wa? ⁴ Né-je kí t̄e dɔ-si-ti asi bè kin-

†† ††† 2:16 a Rɔm 3:20; b Rɔm 3:22 †††

lé, kadi tò kɔgi kare wa? 'Dé! É kadi tò kɔgi kare ma! – Lubə kí adi-si Ndil kí aa njay rəm, ⁵ bá ra nékɔji-je dan-si-ti rəm lé, ra kɔɔ təl kí 'təli rɔ-si go ndukun-je-ti əse kɔɔ kadi kí adi Poyta kí Maji to ta kí tɔgrɔ-ti wa?

⁶ †Abrakam kàrè, ndɔki adi mɛɛ-é Lubə, bá Lubə ɔr-né ta dɔ-é-ti. †† †Ən é kadi 'gəi maji kí dow-je kí d'adi mɛɛ-dé bá 'to ngan lə Abrakam. ⁸ Rəm bá, mbete kí aa njay ɔji kete kí Lubə à kɔr ta dɔ dow-je-ti kí 'to jipi-je al kɔ takul kadmɛɛ, adi pa ta lə Poyta kí Maji kinlé adi Abrakam kete panè: Gin dow-je kí dɔnangi-ti nè lay ya d'a kingə tɔrndi dɔ-ti kɔ takul-i †. ⁹ Beba dɛ kí d'adi mɛɛ-dé lé, d'ingə tɔrndi dɔ-ti nati kɔ Abrakam kí to njèkadmɛɛ tɔ. ¹⁰ Ə dow-je lay kí d'ubə kul təl rɔ go ndukun-ti lé, ndɔl tò dɔ-dé-ti. Kɔɔtələ 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: Ta-je lay kí 'ndàngi mɛɛ mbete ndukun-je-ti lé, dow kí rá-rá kí təl rɔ-é go-ti lay uwə njarara al lé, ndɔl tò dɔ-é-ti. ¹¹ Adi tò ndaa-ti rəsi kí Lubə ɔr ta dɔ dow-ti kɔ takul təl rɔ go ndukun-je-ti al, kɔɔ 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: Dow kí nju-ruru à kisi kəm kɔ takul kadmɛɛ. ††¹² Kɔɔtələ kadmɛɛ-je kɔ ndukun ɔw nati al; ngà ndukun panè: Dow kí təl rɔ-é go ndukun-je-ti rəmə, à kisi kəm kɔ takul ndukun. †††

¹³ Kristi gangi dɔ-ji ɔr ndɔl lə ndukun dɔ-ji-ti ə ɛ bá adi ndɔl kí tò kɔɔ-ji nɔy dɔ-é-ti – kɔɔtələ 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: Dow kí rá-rá kí 'bə-é kagi-ti lé, to dow kí ndɔl tò dɔ-é-ti †† – ¹⁴ Gin-é kin bá tɔrndi kí ɔɔbi dɔ Abrakam lé, dow-je kí 'to jipi-je al d'ingə-né kɔ takul Jeju Kristi rəm, bá jəi kàrè Ndil kí aa njay kí Lubə un mindi-é kɔɔ kadi n'adi-ji lé j'ingəi-né kɔ takul kadmɛɛ tɔ.

¹⁵ Ngankɔ-m-je kí njèkadmɛɛ, m'a kun né kí dow-je d'isi 'ra kɔɔ pa-né ta kadi-si ooi: Dow bəy ə, kinə ndàngi mbete néndubə kɔ gangi-é kí tuwə ra-né lé, dow kí rangi à bujuru kɔgi al rəm, bá dow à təl ra rangi al rəm. ¹⁶ Ə Lubə un mindi-é adi Abrakam-je kɔ ngonka-é. Adi to ta kí ɔɔbi dɔ dow káre-rè ə ngonka-é lé to Kristi. 'Ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay lé, 'panè: Nganka-é-je al, adi to ta kí ɔɔbi dɔ dow-je nɔ al. ¹⁷ Ooi ta kí m'ndigi pa ban: Mbete néndubə kí Lubə ra kɔ gangi-é kí tuwə ra-né kinlé, ndukun kí bal busɔ kɔ kɔrmutə go-ti bəy bá ree lé, à kasi bujuru kɔgi kɔɔ kadi kunmindɔ lə Lubə təl tò kɔgi kare al. – ¹⁸ ††Kɔɔtələ, kinə dow à kingə néndubə kɔ takul təl rɔ go ndukun-ti rəmə, lé à tò kɔ takul kunmindɔ al ngá. Ə to takul kunmindɔ lé bá Lubə ra-né maji kɔ Abrakam tin.

¹⁹ Ə kinə tò bə rəmə ndukun tò kɔɔ ri wa? Ndukun ree go-ti, kɔɔ kadi kaldɔta-je tò-né ndaa-ti rəsi, sar ya kadi ngonka Abrakam kí Lubə un mindi-é adi-é lé ree-né; malayka-je d'adi dow-je 'gə ndukun lé, kɔ takul njè-taa ta kadi dow-je. ²⁰ Ə dow-je joo bá dow à taa ta ta ɛ kí káre-ti kadi madi-é, ngà kunmindɔ lé, Lubə ya kɔ kár-é dɔ-ti.

† 3:6 Rɔm 4:3 †† † 3:7 Rɔm 4:16 †† †† ††† †† ††
 †† 3:18 Rɔm 4:14

²¹ Ndukun lé, se ɔsi ta kunmindɔ lə Lubə wa? Bè all! Kinə ndukun to kí kadi kɔɔ kadi dow-je d'isi-né kəm rəmə, lé ta kí kɔr dɔ-ti à ree kɔ takul ndukun ya tɔgrɔ-ti. ²² Ngà mbete kí aa njay panè: Dow-je lay ya majal ɔ̀ bə dɔ-dé-ti, kɔɔ kadi né kí Lubə un mindi-é kadi n'adi njèkadmɛɛ-je lé, ɛ adi kɔ takul kadmɛɛ Jeju Kristi.

²³ Kete bəy bá kadi kadmɛɛ ree lé, ndukun uwə-ji dangay-ti ngəbi-né dɔkaglo kí kadmɛɛ à tɔji-né rɔ-é ndaa-ti rəsi. ²⁴ Bè ya tɔ é ndukun lé, to njèkində kəm-é go-ji-ti kɔɔ kɔr nɔ-ji sar kadi Kristi ree-né, kɔɔ kadi ta ɔr-né dɔ-ji-ti kɔ takul kadmɛɛ. ²⁵ Loki dɔkaglo kadmɛɛ ree lé, jəi j'isi gin tɔgi-ti lə njèkində kəm-é go-ji-ti kinlé al ngá. ²⁶ Kɔɔtələ ɔsi lay ya 'toi ngan lə Lubə kɔ takul kadi kí adi mɛɛ-si Jeju Kristi; ²⁷ adi ɔsi lay kí 'ra-si batəm kɔɔ nam kí 'nami kàdɔ Kristi-ti lé, panjiyə Kristi ya bikti tò rɔ-si-ti. ²⁸ ɔsi lay ya 'toi dow-je kí káre-rè kɔ takul nam kàdɔ Jeju Kristi-ti, adi to jipi əse to jipi al kàrè to né kí ngay al rəm, bá to bə əse to bə al kàrè to né kí ngay al rəm, bá to dené əse to dingəm kàrè to né kí ngay al rəm. ²⁹ †† Ə to kí 'toi dow-je lə Kristi ya kin rəmə, 'toi nganka Abrakam tɔ, adi néndubə kí Lubə un mindi-é kɔɔ kadi n'adi-é lé, ɔsi a kingəi tɔ.

4 Ə ta kí m'ɔw pa ban: Ngon kí à to njènéndubə lé, ɛ ya to 'ba né-je lay, ngà loki dɔ-é nɔy bəy lé, né kí tò gay rɔ-é-ti kɔ bə goto. ² Ngà ɛ isi gin tɔgi-ti lə njèkində kəm-dé go-é-ti, kɔ njékoo go né-je-ti liə sar kadi dɔkaglo kí ɔɔbi-é ɔji lé asi-né. ³ Jəi kàrè, loki ndɔki j'toi kí ngan-je bə bəy lé, j'rai bə lə né-je kí kɔgi kare bə kí dɔnangi-ti; ⁴ ngà loki dɔkaglo asi lé, Lubə ulə Ngon-é, adi dené oji-é, ə ɛ kàrè ulə dɔ-é gin tɔgi-ti lə ndukun. ⁵ †† Bè kadi taa-né dow-je kí d'isi gin tɔgi-ti lə ndukun ilə-dé taá, kɔɔ kadi j'təli ngan lə Lubə. ⁶ Kɔɔtələ to kí j'toi ngan lə Lubə lé bá, ɛ ulə-né Ndil Ngon-é adi isi mɛɛ-ji-ti, adi isi ndàngi dɔ-é panè: Aba! ɔɔbi-m! ⁷ Beba i 'to bə al ngá, ngà i 'to ngon kí kojɔ kəy; ə kinə i 'to ngon kí kojɔ kəy rəmə, i 'to njènéndubə kɔ takul Lubə tɔ.

Ta ɔ̀ mɛɛ Pol kɔɔ njèkəwnɔ-je kí dɔnangi Galati

⁸ Low ndɔki lé, ɔsi 'gəi Lubə al, 'rai bə lə magi-je kí 'to lubə-je kí tɔgrɔ-ti al. ⁹ Ngà bone bə kí ɔsi 'gəi Lubə, əse kí Lubə gə-si maji ngá kinlé, ra ban bəy bá 'ndigi kɔsi naki-naki təli kuləi rɔ-si mɛɛ né-je-ti kí tɔgi-dé goto, kí to ngan né-je kí mɛɛ wəy kare kin, kɔɔ kadi 'rai bə lə-dé gogi bəy wa? ¹⁰ Isi indəi kəm-si go ndɔ-je-ti, kɔ go nɔy-je-ti, kɔ dɔkaglo-je-ti, kɔ bal-je-ti al ban! ¹¹ 'Rai adi m'bəl m'panè kɔ kí m'ingə kɔɔ ta lə-si kinlé à kɔ tò kɔgi kare.

¹² Ngankɔ-m-je kí njèkadmɛɛ, kɔgri ya, 'titi-nɔ sə-m titi kí mɔ m'titi-né-nɔ sə-si kin bə. ¹³ Né kí maji al káre ya kàrè ɔsi 'rai sə-m al. 'Gəi maji kí ndɔki mɔy bá to kəm rəbi kí dɔsɔy kí m'ilə-né mbə Poyta kí Maji dan-si-

ti. ¹⁴ Mæti kí rɔ-m-ti kí ingæi kɔ̀-é kin kàrè, sɔ̀i 'nædi-mi al ræm, bá m'to nɛ kæm-si-ti al ræm; ngà kuwə bá sɔ̀i uwæi-mi rɔ-si-ti toki malayka læ Lubə bè, toki Jeju Kristi bè. ¹⁵ Ə rɔnəl kí ndɔki 'rai nɔ̀ lé tò rá ngá wa? Kdɔtalə m'pa ta læ-si m'panè: Kinə lé to né kí a kasi rai ræm lé, kæm-si ya kàrè ndɔki a tɔri kadi-mi. ¹⁶ Ngà m'təl njèba læ-si kdɔ ta kí tɔgrɔ-ti kí m'idə-si lé to bæy wa? ¹⁷ Njékadi rɔ-dé ngə njim rɔ-si-ti kinlé, to rɔ ngə njim kí maji al; de 'ndigi kɔr-si rɔ-ji-ti kɔgi, kdɔ kadi rɔ-si təl ngə njim rɔ-dé de-ti. ¹⁸ To né kí maji kadi rɔ dow ngə njim lo ra maji-ti kɔ̀ dɔkaglo-je lay, bi kadi m'isi dan-si-ti ya par tá al. ¹⁹ Ngan-m-je, m'təl m'isi m'ingə kɔ̀ gogi kdɔ ta læ-si titi ndo kí ra dené kin bè, sar kadi ta læ Kristi rusi-né mɛɛ-si. ²⁰ Kí ngɔsnè-ti kinlé, m'ndigi kadi mɔ̀ ya m'a rɔ-si-ti nɔ̀ bá m'a koo gangi ndi-m kí m'a pa-né sə-si ta bæy, kdɔtalə ta kí dɔ-si-ti lé ubə ta-m gusus. ²¹ Sɔ̀i kí 'ndigi kuləi dɔ-si gin ndukun-ti lé, idəi-mi adi m'oo. Ta kí mbete ndukun pa lé, ooi al wa? ²² Kdɔ 'ndàngi 'panè: Abrakam oji ngan-je kí dingəm joo; ɛ kí káre kɔ̀-é to bæ, ə ɛ kí káre kɔ̀-é to bæ al tɔ. ²³ Ngà ngon kí kɔ̀-é to bæ lé, d'oji-é titi kí dow-je d'oji-né-nɔ̀ kin ya, ngà ngon kí kɔ̀-é to bæ al lé, d'oji-é kɔ̀ji kí go kunmindɔ-ti. ²⁴ Ta kinlé to mɛɛ ta: Dené-je kinlé, 'tɔ̀ji kulənoji kí gin joo. ɛ́ kí dɔsɔ̀y tɔ̀ji kulənoji kí 'dɔ̀ɔ̀ nati dɔ mbal Sinɔ̀y-ti; ɛ́ bá to Agar kí oji bæ; ²⁵ Agar lé, tɔ̀ji mbal Sinɔ̀y kí dɔnangi Arabi-ti – ə ɛ toki bebo Jorijaləm kí bone bè, kdɔtalə Jorijaləm kɔ̀ dow-je kí mɛɛ-é-ti 'to bæ-je. ²⁶ Ngà Jorijaləm kí taá lé, to bæ al, ə ɛ bá toki kɔ̀-ji bè. ²⁷ Kdɔtalə 'ndàngi 'panè:

I kí ndɔki 'to kuji dené,

I kí ndɔki oji ngon al lé,

'Ra rɔnəl! 'Tilə kole,

'Ilə 'ndil rɔnəl, i kí ndɔki 'gə to ndo al.

Kdɔtalə ngan læ dené kí d'ingə-é kɔ̀gi lé,

d'a nɔ̀ kitə ngan læ dené kí njəngɔw. †

²⁸ Ngankɔ̀-je, sɔ̀i lé, 'toi ngan-je kí d'oji-si kí go kunmindɔ-ti, gangi-é kí d'oji-né Isaki †† kí go kunmindɔ-ti kin bè. ²⁹ Ngà titi kí ndɔki ngon kí d'oji-é kɔ̀ gangi-é kí d'oji-né ngan-je ulə-né kæm ɛ́ kí d'oji-é kɔ̀ tɔ̀gi læ Ndil kí aa njay ndoo kinlé, bone bè kàrè tò bè ya tɔ. ³⁰ Ə 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè ri wa? 'Ndàngi 'panè: 'Tubə bæ kin kɔ̀ ngon-é burə, kdɔtalə ngon bæ à to njènəndubə nati kɔ̀ ngon læ dené kí to bæ al al.

³¹ Beba ngankɔ̀-je, jɔ̀i j'toi ngan læ dené kí to bæ kin al, ngà j'toi ngan læ dené kí to bæ al.

Taa kilə taá læ njékadmɛɛ

5 Kristi taa-ji ilə-ji taá kdɔ kadi j'toi bæ-je al ngá. Ən é ɔ̀i lo kɔ̀-ji-ti njàngi bi 'təli iləi jugi ra bæ mindɔ-si-ti gogi al ngá. ² Ooi! Mə Pol m'a kidə-si rəsi; kinə adi d'ijə-si ganjangi rəmə, Kristi to né kí kɔ̀gi káre rɔ-si-ti.

† †† Isaki to ngon kí Abrakam oji-é kí go kunmindɔ-ti læ Lubə (Kgn 21:1-3). ‡

³ M'təl m'ɔ̀si kagi dɔ-ti rangi ya bæy m'panè: Dow kí rá-rá kí sangi kadi d'ijə-é ganjangi rəmə, tò kadi təl rɔ-é go ndukun-je-ti lay tɔ bane. ⁴ Sɔ̀i kí 'sangi kadi ta ɔ̀r dɔ-si-ti kɔ̀ takul təl rɔ go ndukun-ti lé, sɔ̀i ya ɔ̀ri rɔ-si kɔ̀gi rɔ Kristi-ti, adi 'goti mɛɛ ramaji-ti liə. ⁵ Kí sɔ̀bi dɔ-ji je rəmə, j'isi 'ngəbi kadi ta ɔ̀r dɔ-ji-ti kɔ̀ takul kadmɛɛ; ɛ́ bá to né kí je j'ində mɛɛ-ji dɔ-ti kadi Ndil kí aa njay ra adi-ji. ⁶ Kdɔ kí sɔ̀bi dɔ nam kàdɔ̀ Jeju Kristi-ti lé, kijə ganjangi-je, kɔ̀ kijə ganjangi al-je kin, to né kí 'ngay al. Ngà kadmɛɛ kí ra kullə kadi ndignə tò-né kin ya par to né kí tɔgrɔ-ti. ⁷ Ndɔki ɔ̀wi maji-maji ngà to nɔ̀ bá ree ilə-si kagi ɔ̀gi-si təl rɔ-si go ta-ti kí tɔgrɔ-ti lé to bæy wa?

⁸ Takɔ̀ji kinlé, to takɔ̀ji kí j rɔ njèba-si-ti lé al. ⁹ ††m kí sɛ̀ bè ya à ra kadi nduji kí jɔ̀y lay ya j. ¹⁰ Mə rəmə, nam kí m'nam kàdɔ̀ 'Babe-ti lé, ra adi mɛɛ-m nda kɔ̀y dɔ-si-ti, to kí a tɔ̀ci kuri rangi al. Ngà dow kí təl dɔ-si kinlé, lé to nɔ̀-nɔ̀ ya kàrè ta-é à kusi dɔ-é-ti. ¹¹ Ə kí sɔ̀bi dɔ-m mɔ̀ lé, ngankɔ̀-je kí njékadmɛɛ, kinə m'isi m'ilə mbɛ kijə ganjangi bæy ngà d'ulə kæm-m ndoo kdɔ ri wa? Kinə m'ilə mbɛ kijə ganjangi bæy lé, koy Kristi kagdəsi-ti à to jigɔ̀ tugə dow bæy wa? ¹² Ə de njétəl dɔ-si-je kinlé, kijə ya d'ijə rɔ-dé lé girim 'gangi ə ri ra!

Ra ndigi læ-ji al, ngà ra ndigi læ Ndil kí aa njay

Ròm 8:1-14; 13:12-14

¹³ Ngankɔ̀-je kí njékadmɛɛ, sɔ̀i lé, 'ba-si 'taa-si d'ilə-si taá. Ngà kɛ́ bá kadi iləi jirə dɔ taa kilə taá-ti læ-si kin kadi 'rai-né né kí nəl daji rɔ-si kin al, ngà kɔ̀ takul ndignə rəmə, kadi 'təli ngannjékullə-je læ-nɔ̀. ¹⁴ Kdɔtalə ndukun bikti lay ya to kí 'kəw dɔ-é mɛɛ ta-ti kí káre-rè kin: 'A ndigi dow madi-i toki rɔ-i bè †. ¹⁵ Ə kinə isi 'tɔ̀ji-nɔ̀, 'gangi-nɔ̀ bati-bati rəmə, kadi ooi maji; sɔ̀i a tujinɔ̀.

¹⁶ Beba m'a kidə-si rəsi; adi Ndil kí aa njay ɔ̀r nɔ̀-je rəmə, né-je kí daji rɔ-si ndigi kinlé a rai al. ¹⁷ ††Kdɔtalə né-je kí daji rɔ dow ndigi lé, ɔ̀si ta né-je kí Ndil kí aa njay ndigi; ə né-je kí Ndil kí aa njay ndigi kàrè, ɔ̀si ta né-je kí daji rɔ dow ndigi tɔ. Né-je lé d'ɔ̀si-nɔ̀ ta ya dɔ̀rɔ; bè kdɔ kadi sɔ̀i 'rai né kí mɛɛ-si ndigi al. ¹⁸ Ngà kinə to Ndil kí aa njay bá ɔ̀r nɔ̀-je rəmə, sɔ̀i isi gin tɔ̀gi-ti læ ndukun al. ¹⁹ Né-je kí daji rɔ dow ndigi lé tò ndaa-ti rəsi. Né-é-je lé to kaya kí ra, kɔ̀ ra né-je kí tò nɛ-nɛ, kɔ̀ néra kí jugi-jugi, ²⁰ kɔ̀ pole magi, kɔ̀ ra kugə, kɔ̀ koo kæm-nɔ̀ al, kɔ̀ gaki-nɔ̀, kɔ̀ kim-nɔ̀, kɔ̀ kæm kí tidi tir-tir dɔ-nɔ̀-ti, kɔ̀ jangi kɔ̀ nɔ̀, kɔ̀ kumə-nɔ̀ dɔ-nɔ̀-ti, kɔ̀ gangi-nɔ̀, ²¹ kɔ̀ kæmnda, kɔ̀ ra gɔ̀yibi, kɔ̀ ra gɔ̀nəkuso, kɔ̀ ra né-je kí titi-nɔ̀ kɔ̀ né-je kí bè kin. Titi kí ndɔki m'pa-né kete lé, m'təl m'pa ya bæy m'panè: Dow-je kí njékisi ká ra né-je-ti kí bè kinlé, d'a to dow-je kí kɔ̀be-ti læ Lubə al.

²² Ngà kandi kullə læ Ndil kí aa njay kí mɛɛ dow-ti lé to ndigi dow-je, rɔnəl, lapiya, kilə mɛɛ dɔ madi-é-ti, rama-ji, mɛɛmaji, kɔ̀dɔndi-ti, sɔ̀l lɔm-lɔm, koremeɛ;

†† 5:9 1Kɔ 5:6 †† †† 5:17 Ròm 7:15-23

²³ ndukun csi ta né-je kí bè kinlé al. ²⁴ Dow-je kí 'to 'lè Jeju Kristi lé, 'bè daji rɔ-dé kagdəsi-ti nati kè bo né-je kí uwə-é bə-ti kè ndəgi bo né-je liə kí majal. ²⁵ J'isi kè dɔ-ji taá kè takul Ndil kí aa njay, é n'á j'adi Ndil kí aa njay lé ya tɔ bá ɔr nɔ-ji. ²⁶ Adi j'csi gajɔ rɔ-ji j'sangi-né ta-nə al rəm, bá j'imi-né-nə al rəm tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ gəti-nə rəm, ra maji rəm

Rəm 2:3-11; Əbr 6:10-12

6 Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kinə dow madi usi mɛɛ majal-ti bá ooi rəmə, sɔi kí Ndil kí aa njay isi ɔr nɔ-si lé, 'gɔli-é kè ta kí sɔl lɔm-lɔm iləi-é rəbəə gogi. Ə i ya kərə, 'oo go rɔ-i maji, nè 'a kɔ kusi mɛɛ né-nə-ti tɔ. ² 'Gəti sə-nə nékoti-je kí ɔy, rəmə to təl ya bá 'təli rɔ-si go ndukun-ti lə Kristi tin. ³ Ə dow kí to né al ya bá oo rɔ-é kɔ dow kí ngay rəmə, dowbé ya kè dɔ-é isi ədi rɔ-é. ⁴ Kadi nə-nə ya tən kullə ra-é kí sɔbi dɔ-é oo, ə kinə maji rəmə, kadi-é csi-né gajɔ rɔ-é ta kí 'liə-ti ya, bi kadi cji-né rɔ-é rɔ dow-je-ti kí rangi al. ⁵ Kɔtələ nə-nə ya à koti né liə kí ɔy kí sɔbi dɔ-é.

⁶ Dow kí 'ndó-é né rəmə, kadi adi njəndó-é né kinlé, ubə siə maji né-je liə lay.

⁷ Ədi rɔ-si al, kɔ dow sɔki Lubə al. Né kí dow dubi lé, né-é ya dowbé à kijə tɔ. ⁸ Dow kí dubi né kí maji al kí nəl daji rɔ-é rəmə, né kí dowbé à kijə mɛɛ né-ti kí nəl daji rɔ-é kinlé, to tujɔ kí à tujɔ; ngə dow kí dubi né kí nəl Ndil kí aa njay rəmə, né kí dowbé à kijə rɔ Ndil kí aa njay-ti lé, to kiskəm kí sartagangi. ⁹ J'adi dabi ra-ji dɔ maji kí ra-ti al; kɔtələ maji kí ra lé kinə j'ingəi ta-é al rəmə, ndɔ kijə ko-ti ə j'a kijəi né-é. ¹⁰ Ən ə kəm rəbi ya

j'ingəi rəmə, adi j'rai-né maji kè dow-je lay, ə kí boy ngə lé, adi j'rai maji kè ngankɔ-ji-je kí njékadmɛɛ.

Lo tɔl dɔ ta

Plp 3:2-11

¹¹ Yən, mə ya ngə ə m'ndəngi né kin kè ji-m boy guru-guru-gururu m'adi-si tin. ¹² Njəndigi ra né kadi d'oo-dé-né ki 'ngay-je kí sɔbi dɔ né kí tɔ rɔ-dé-ti lé, 'ndigi kuwə-si kadi ijəi ganjangi. 'Ra bè kɔd kadi ta kí sɔbi dɔ koy Kristi dɔ kagdəsi-ti lé dow-je d'ulə-né kəm-dé ndoo kɔd al ya dɔ bè. ¹³ Kɔtələ dɛ kí d'ijə-dé ganjangi kinlé, dɛ ya kərə 'təl rɔ-dé go ndukun-ti al, ngə dɛ 'ndigi kadi ijəi ganjangi kadi né kí tɔ rɔ-si-ti bá to né kɔsi gajɔ rɔ lə-dé. ¹⁴ Kí sɔbi dɔ-m mə lé, m'a kɔsi gajɔ rɔ-m kè né kí rangi ndə al; koy lə 'Bəbe lə-ji Jeju Kristi dɔ kagdəsi ya par ə m'a kɔsi-né gajɔ rɔ-m. Kè takul Kristi lé m'oo né-je kí dɔ-nangi-ti ki né-je kí 'bə-dé kagdəsi-ti kɔgi bè ə ki rɔ né-je kí dɔnangi-ti kərə, m'nəy ki dow kí 'bə-é kagdəsi-ti kɔgi bè tɔ. ¹⁵ Kijə ganjangi to né kí 'ngay al rəm; ngə kadi dow to nékində kí sigi bá to né kí boy. ¹⁶ Kadi lapiya, kè koo kəmtondoo nəy kè dow-je lay kí 'təl rɔ-dé go ta-je-ti kí m'pa kin rəm, kadi nəy kè Israyel-je † kí 'to dow-je lə Lubə rəm tɔ.

¹⁷ Kɔ nè kɔw ki kete kinlé, kadi dow adi-m kɔ al ngə, kɔ ndunə dɔ-je kí m'ingə kɔ ta kí sɔbi dɔ Jeju lé, tɔ rɔ-m-ti ngə. ¹⁸ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kadi ramaji lə 'Bəbe lə-ji Jeju Kristi nəy sə-si! Amən!

† Israyel-je kí 'to dow-je lə Lubə kí ta lə-dé tɔ nè kinlé dow-je kí nə-je 'panə to Israyel-je kí ngan lə Jakobi ya par, ngə dow-je kí danti-je 'panə to dow-je lay kí d'adi mɛɛ-dé Jeju Kristi tɔ.

Epeji-je

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí Pol ndàngi adi Epeji-je

Pol à kà dangay-ti bebo Rɔm-ti je bè bá ndàngi-né mbete kin. Dɔkaglo-ti kí káre-rè kin ya ɛ ndàngi-né mbete adi njékəwnə-je kí Kolosi-ti rəm, adi Pilemɔ rəm. Pol ndàngi mbete adi Epeji-je kɔ kadi-dé 'gə kí dɛ lé, 'nam kàdɛ Kristi-ti rəm, kadi 'gə né-je kí d'ingə kɛ takul ramaji lə Lubə, ə kadi d'adi panjiyə-dé nəl Lubə.

Kɔ ta-je kí boy-boy ra joo mɛɛ mbete-ti kin. Kun lo kɔr-é-ti kí 1-3 lé, Pol pa ta kí dɔ né-je-ti kí dow à koo rɔ njékadmɛɛ-ti, kí né-je kí ɛ à kubə maji-é. Kun lo kɔr-é-ti kí 4-6 lé, Pol ulə dingəm mɛɛ njékadmɛɛ-je-ti kadi kisi kɛ dɔ taá lə-dé ɔw nati kɛ maji kí Lubə ra sə-dé kin.

Pol isi bebo Epeji-ti kaglo-je nɔ, ilə mbe Poyta kí Maji-je, ra né-je kí tɔ bəl-bəl-je, ndó né njékadmɛɛ-je (). Mbete kinlé, 'panè Pol ulə-né adi njékadmɛɛ-je kí gay-gay nɔ kí dɔnangi Epeji-ti bi adi dɛ kí bebo Epeji-ti ya par al. Mbete kinlé sɔbi dɔ kuti njékəwnə-je kí gin káre-rè par al, ngà pa ta kí sɔbi dɔ panjiyə njékadmɛɛ-je kí Lubə ndigi sar ndɔ-je-ti kí bone.

Tɔji rɔ kɛ Lapiya kí ra

1 †Mə Pol, njékəwkulə lə Jeju Kristi kí go mɛɛ ndigi-ti lə Lubə, bá m'ndàngi mbete kin m'adi-si səi njékaa njay-je, njékə dɔ ndi-si-ti mɛɛ nam-ti kí 'nami kàdɛ Jeju Kristi-ti kí isi [Epeji-ti.] †† Kadi Bɔbi-ji Lubə dɛ kɛ 'Babe Jeju Kristi d'adi ramaji kɛ lapiya lə-dé nɔy sə-si.

³ Kɔsgaji ki dɔ Lubə-ti kí to Bɔbi 'Babe lə-ji Jeju Kristi kí adi-ji né-je lay kí maji kí dɔrɔ-ti kí à ra kɛ ndil-ji, kɔ nam kí j'nami kàdɛ Jeju Kristi-ti. ⁴ Lubə mbəti-ji kɛ takul-é kete nɔ kində gin dɔnangi-ti, kɔ kadi j'toi dow-je kí j'aai njay rəm, bá kadi ta goto dɔ-ji-ti takəm-é-ti rəm tɔ. ⁵ Ndigi kí ɛ ndigi-ji lé bá ɛ uwə-né dɔ-ji kete low nɔ, kadi j'təli-né ngan-é kɛ takul Jeju Kristi. Nəl-é nɔ kadi né kinlé tɔ bè, kɔ to mɛɛ ndigi liə, ⁶ kadi j'ɔsi-né gaj-é kɔ ramaji liə kí to ramaji kí ríba-é tɔ; maji kinlé ɛ ra sə-ji kɛ takul ngon-é kí to dow kí ɛ ində-é dan kəm-é-ti. ⁷ †Məsi-é bá to kəm rəbi kí Lubə taa-ji-né ilə-ji taá rəm, inə-né go majal-je lə-ji kɔgi kí go ramaji-ti liə kí nɔ kin rəm tɔ. ⁸ Maji lé, Lubə ra sə-ji mbing ya adi-ji gosi lay rəm, bá adi-ji négə lay rəm tɔ. ⁹ ɛ adi j'gə ndigi liə kí ndɔki tɔ lo bɔyɔ-é-ti, adi to kɔjra kí maji kí ɛ ɔji mɛɛ-é-ti kɔ ra kɛ takul Kristi ¹⁰ ə kadi n'ra né-é dɔkaglo-ti kí ta mɔngi lo-ti, adi to ta lə kəw né-je lay kí dɔrɔ-ti kɛ dɔnangi-ti kadi tɔ gin tɔgi-ti lə dow kí 'boy káre-rè kí to Kristi kí Lubə mbəti-é. ¹¹ Kɛ takul-é lé ya tɔ bá Lubə uwə-né dɔ-ji kete low ə ində-ji-né tagay bá adi-ji-né né-

je lay kí go kɔjra-ti liə, ɛ kí to Njèra né-je lay kɛ mɛɛndigi liə; ¹² kadi jəi kí j'indəi mɛɛ-ji dɔ Kristi-ti kete lé, j'ɔsi gaj-é kɔ ríba liə. ¹³ Loki ooi ta kí tɔgrɔ-ti kí to Poyta kí Maji kí à kaji-si lé, səi kàrè 'nami kàdɛ-é-ti ya tɔ. Səi adi-é mɛɛ-si ə Lubə adi Ndil kí aa njay kí un mindi-é kɔ kadi-si lé, isi mɛɛ-si-ti titi pɔ kí ɔsi-si-né bè. ¹⁴ Ə ɛ kin ya to né kí taá mɔki kí tɔji néndubə lə-ji, ndɔ taa kilə taá-ti lə dow-je kí Lubə adi 'to 'liə kadi d'ɔsi gaj-é kɔ ríba liə.

Ta kí Pol pa kɛ Lubə kɔ njékəwnə-je

¹⁵ Gin-é kin bá, mə kàrè loki m'oo ta lə kadi kí səi adi mɛɛ-si 'Babe Jeju rəm, m'oo ta lə ndigi kí səi 'ndigi njékaa njay-je kí rangi lay rəm lé, ¹⁶ m'ra oiyo Lubə taá-taá kɔ-si rəm, bá mɛɛ ta-je-ti kí m'isi m'pa siə kàrè m'ilə ri-si dan-ti rəm tɔ. ¹⁷ Kadi Lubə lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi, kí to Bɔbi-ji kí njèriba lé adi Ndil-é adi-si gosi rəm, adi kəm-si ijə dɔ-é-ti adi 'gəi-é maji rəm, ¹⁸ kadi adi kəm-si ijə dɔ nékində mɛɛ dɔ-ti kí ɛ ba-si kɔ kin rəm, kadi adi kəm-si ijə dɔ néndubə-ti liə kí to né ríba kí nɔ kí à kadi-si nati kɛ njékaa njay-je kí rangi kin rəm, ¹⁹ bá kadi adi kəm-si ijə dɔ tɔgi-ti kí al dɔ lo kí ɛ ra-né sə-ji jəi njékadmɛɛ-je kin rəm tɔ. Tɔgi kí nɔ kí itə tɔgi-je lay kinlé, ²⁰ ɛ tɔji loki adi Kristi tɔsi-né ndəl ində lo tɛɛ rəm, un-é-né adi-é isi dɔ jikɔl-é-ti dɔrɔ-ti rəm, ²¹ adi Kristi isi-né dɔ ndil-je-ti kí maji al lay, kɛ dɔ malayka-je-ti lay, kɛ dɔ tɔgi-je-ti lay, kɛ dɔ kɔbe-je-ti lay rəm, adi ri-é ba itə dow-je lay kí ri-dé ba kaglo-ti kɛ nè kin rəm; ngà dɛ kin par al, ɛ adi ri-é ba itə dow-je lay kí ri-dé à ba kaglo-ti kí à ree gogi kin rəm tɔ. ²² †Né-je lay kinlé

† 1:1 Knj 18:19-21; 19:1 †† Ta-je kí tɔ mbunə né-ti kinlé [...] go-to mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta grɛki.

‡ 1:3 Rɔm 8:15-17,28-30 †† 1:7 Kol 1:14

Kristi ya Lubə adi tò gin tógi-é-ti rəm, bá adi-é to burə dɔ njékəwnə-je lay ²³ kí 'to daji rɔ-é kin rəm tɔ. Kristi lé taa lo dan njékəwnə-je-ti pəl-pəl rəm, bá taa lo kí dɔrɔ-ti kɪ dɔnangi-ti nè pəl-pəl rəm tɔ.

Kaji kɪ takul ramaji

Kol 2:12-13; 3:1-3; Tit 3:3-8

2 †Ə səi lé, ndɔki oyi koy kaldɔta-je, kɪ koy majal-je lə-si, ² ndɔki isi 'rai bə lə né-je kí dɔnangi-ti nè kin kí to kullə ra 'boy kí njəkɔw kɪ tógi dan yál-ti, kí to ndil kí maji al kí njərə kullə mɛɛ njémbati təl rɔ-dé go ta-ti. ³ Jəi lay ya ndɔki j'toi kí dan-dé-ti tɔ, adi ndɔki j'ingəi rɔ-ji yakɪ mɛɛ né-je-ti kí maji al maji al kí bo-é ra-ji, j'rai né-je kí nəl daji rɔ-ji, kɪ né-je kí mɛɛ-ji ndigi, adi j'toi dow-je kí koji-ji-ti nū ya wɔngi ra Lubə dɔ-ji-ti titi kí wɔngi ra-é-né dɔ ndəgi dow-je-ti kin bə tɔ.

⁴ Ngə Lubə lé to njəkoo kəmtondoo kí nɔ; ndigi kí ɛ ndigi-ji nɔ kinlé bá ra adi, ⁵ loki jəi j'oyi koy kaldɔta-je lə-ji ya kərə, ɛ adi j'təli j'isi kəm kɔ nam kí j'nami kàdɪ Kristi-ti – Səi lé, aji kɪ takul ramaji – ⁶ Ɛ adi j'təsi j'ndəli nati kɪ Kristi rəm, bá adi j'isi dɔrɔ-ti nati kɪ Jeju Kristi, kɔ nam kí j'nami kàdɪ-é-ti kin rəm tɔ. ⁷ Bə kɔ kadi ka-glo-ti kɪ à ree kinlé, ɛ tɔji dow-je maji kí al dɔ lo kí ɛ ra sə-ji kɪ takul mɛɛmajɪ liə, kɔ nam kí j'nami kàdɪ Jeju Kristi-ti. ⁸ Kɔtələ səi aji kɪ takul ramaji kɪ kəm rəbi kad-mɛɛ. Né kinlé j rɔ-si səi-ti al, ngə to kadkare lə Lubə. ⁹ Né-é kinlé ree kɪ takul kullə ra-si-je al, adi dow à kində-né kàdɪ-é al. ¹⁰ Kɔtələ j'toi kullə ra ji Lubə; ɛ ra-ji kɪ takul nam kí j'nami kàdɪ Jeju Kristi-ti, kɔ kadi j'rai né-je kí maji-maji kí ɛ uwə dɔ-é kete kɔ kadi to kullə ra-ji.

Təl kí káre kɪ takul Kristi

Əbr 10:19-22

¹¹ Beba adi mɛɛ-si ole dɔ né-ti kin: Ndɔki lé né kí tò rɔ-si-ti ya tɔji kí 'toi jipi-je al, adi jipi-je kí 'to dow-je kí d'ijə-dé ganjangi 'ba-si dow-je kí d'ijə-dé ganjangi al. Dɛ lé to rɔ-dé bá dow-je d'ijə. ¹² Dɔgangi-é-ti kinlé, Kristi, dow kí Lubə mbəti-é lé, ndɔki səi 'gəi-é al rəm, bá né kí sɔbi dɔ Israyel-je kərə 'goti mɛɛ-é-ti rəm, kulənoji-je kí Lubə dɔ nati kɪ Israyel-je ə un-né mindi-é adi-dé lé kərə 'goti mɛɛ-é-ti rəm, kisi-si dɔnangi-ti nè kin kərə ndɔki nékində mɛɛ dɔ-ti lə-si goto rəm, bá 'gəi Lubə al rəm tɔ. ¹³ Ngə bone bə kinlé, səi kí ndɔki ɔi ngərəngi kɪ Lubə lé, məsi Kristi ra adi 'reei wur-wur rɔ Lubə-ti kɪ takul nam kí 'nami kàdɪ Jeju Kristi-ti. ¹⁴ Kɔtələ ɛ bá to gin lapiya kí mbunə-ji-ti; ndògi bɔr kí gangi-ji danə təl-ji njəba-je-ti lə-nɔ lé, Kristi lé bá ree tɔji kogi kɪ takul koy-é ə ra adi gin dow-je kí joo kinlé 'təl-né dow-je kí káre. ¹⁵ †Ɛ bujuru ndukun-je kɪ kúji ra-é-je lay kɔ kadi gin dow-je kí joo kinlé 'təl-né kubru rɔ kí káre kí to gin dow-je kí sigi kí lapiya tò dan-dé-ti kɪ

†† 1:22 Kol 1:18† 2:1 Kol 2:13†† 2:15 Kol 2:14

takul nam kí 'nam kàdɪ-é-ti. ¹⁶ †Adi to takul koy-é kagdəsi-ti kinlé bá, ɛ bujuru-né ba kí tò dan-dé-ti rəm, ulə-dé-né noji nati kɪ Lubə adi dɛ kí gin joo lay kin ya 'təl-né dow-je kí káre-rə. ¹⁷ Kristi ree ilə mbɛ Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ lapiya adi-si səi kí ndɔki ɔi ngərəngi kɪ Lubə rəm, bá adi-ji jɛ kí ndɔki j'ə ngɔsi kɪ Lubə rəm tɔ. ¹⁸ Kɪ takul Kristi lé bá Ndil kí aa njay ra adi jəi kí gin joo lay kin ya j'ingəi kəm rəbi j'reei-né ngɔsi rɔ Bɔbɔ-ji-ti.

¹⁹ Gin-é kin bá səi 'toi-né mba-je al rəm, bá 'toi-né njéndumə be-je al rəm ngə, ngə 'toi ngan njébe-je nati kɪ njékaa njay-je, adi 'toi dow-je lə Lubə. ²⁰ Səi lé, 'tò ki kəy kí d'ində gin-é dɔ njəkɔwkulə-je-ti, kɪ dɔ njépata-je kí ta Lubə-ti ə Jeju Kristi ya to ər kí sul-é-ti. ²¹ Kɪ takul Kristi lé bá ər isi-né dɔ-nə-ti kɪ gangi-é berere-berere kɔ təl kəy kí aa njay kí to kəy lə 'Babe. ²² Səi kərə, kɪ takul-é lé, 'tò ki kəy kí d'ində kadi to kəy kisi Lubə kɪ takul Ndil-é tɔ.

Lubə adi Pol kullə dan dow-je-ti kí 'to jipi-je al

Kol 1:24-29; 2:1-3; 1Pi 1:10-12

3 Gin-é kin bá, mɔ Pol kí d'uwə-m dangay-ti kɔ ta kí sɔbi dɔ Jeju Kristi lé, m'pa-né ta kɪ Lubə kɔ ta lə-si səi kí 'toi jipi-je al. ² Kɔ maji kí Lubə ra sə-m bá adi-m-né kullə kadi m'ra dan-si-ti lé, koo ə səi a kooi ta-é ya. ³ Lubə tɛɛ kɪ dɔ né kí tò lo bɔyɔ-é-ti adi m'gə bá m'ndangi-né ta-é sɛ tin. ⁴ †Loki 'ndɔi mbete kinlé rəmə, a kasi 'gəi kí né kí sɔbi dɔ Kristi kí tò lo bɔyɔ-é-ti lé, kəm-m ijə dɔ-ti ya. ⁵ Né kí tò lo bɔyɔ-é-ti kí bone bə Lubə adi Ndil kí aa njay tɛɛ kɪ dɔ-é adi njəkɔwkulə-je kɪ njépata-je kí ta-é-ti kí d'aa njay 'gə kinlé, ndɔki ɛ adi dow-je kí kete 'gə al. ⁶ Né kí ndɔki tò lo bɔyɔ-é-ti lé ən: Kɪ kəm rəbi Poyta kí Maji lé, dow-je kí 'to jipi-je al kí 'nam kàdɪ Jeju Kristi-ti lé, Lubə adi-dé né-je kí maji-maji nati kɪ jipi-je rəm, adi 'təl dow-je kí káre-rə kɪ jipi-je rəm, bá adi dɛ kɪ jipi-je d'ore-nə dɔ kunmindɪ-ti liə rəm tɔ.

⁷ Poyta kí Maji kinlé, bá Lubə ra sə-m maji, adi-m m'təl ngonnjəkullə-é kɪ takul tógi liə. ⁸ Mɔ kí m'to né al dan njékaa njay-je-ti lay kinlé, Lubə ra sə-m maji adi m'to njékilə mbɛ né-je lə Kristi kí maji-é al dɔ lo kin kadi dow-je kí 'to jipi-je al rəm, ⁹ bá adi m'to njəkɔr man dɔ né-je-ti kí ɛ kí to Njərə dɔrɔ kɪ dɔnangi bɔyɔ low lə low-je kin rəm tɔ. ¹⁰ Gin-é kin bá kí nè kin rəmə, kɪ takul njékəwnə-je lé, njəkɔbe-je, kɪ njétɔgi-je kí dɔrɔ-ti 'gə-né gosi lə Lubə kí tò kɪ kəy-é kəy-é lo nɔ kin, ¹¹ kí go kɔjra-ti kí à tò sartagangi kí ɛ ɔji kete low bá ɛ ra né-é kɪ takul nam kí j'nam kàdɪ 'Babe-ti lə-ji Jeju Kristi ¹² ə nam-ji kàdɪ-é-ti kɪ kəm rəbi mɛɛ-ji kí j'adi-é kinlé ra adi mɛɛ-ji nda kəy-kəy kadi j'ree-né ngɔsi kɪ rɔ Lubə-ti. ¹³ Beba m'idə-si kadi kɔ-je kí m'isi m'ingə kɔ ta lə-si kinlé, adi ɔr tógi-si al. Kɔ-je kinlé, to né ríba lə-si.

‡ 2:16 Kol 1:20†† 3:4 Kol 1:26,27

Ndigi kɛ Kristi ndigi dow-je

¹⁴ Gin-é kin bá m'ɔsi-né məkəji-m nangi n̄ Bɔbi-ji-ti, ¹⁵ kɛ ɛ ya gin dow-je lay kɛ dɔrɔ-ti k̄ kɛ dɔnangi-ti 'tɛɛ mɛɛ-é-ti, ¹⁶ m'dəji-é kadi ra sə-si kɛ go riba-ti liə kɛ n̄ kin rəm, k̄ takul Ndil-é kɔ kadi mɛɛ-si idi-né njiki-njiki rəm, ¹⁷ m'dəji-é kadi adi Kristi ra be mɛɛ-si-ti k̄ takul kadmɛɛ rəm, kadi adi uləi njirə-si nangi nḡ mɛɛ ndigi-ti kɛ ɛ ndigi-ji, ¹⁸ kɔ kadi səi k̄ ndəgi njékaa njay-je lay ya asi gəi tati-é, k̄ ngal-é, k̄ kù-é kɛ nangi, k̄ ngal-é kɛ taá, ¹⁹ ə a 'gəi-né kɛ ndigi kɛ Kristi ndigi-ji kinlé itə négə-je lay; kɔ kadi né-je lay kɛ rɔ Lubə-ti taa mɛɛ-si pəl-pəl.

²⁰ Ə Lubə kɛ njərə kullə mɛɛ-ji-ti k̄ takul tɔgi-é lé, asi ra né-je kɛ al dɔ né-je kɛ j'dəji-é rəm, j'giri rəm. ²¹ Kadi kɔsgaji tò ki dɔ-é-ti dan njékəwnə-je-ti k̄ takul Jeju Kristi rəm, dan dow-je-ti kɛ low k̄ kɛ ngɔsnə ya lay rəm, bá k̄ dɔ bal-bal rəm tɔ. Amən!

Kində rɔ nati mɛɛ kadmɛɛ-ti

Kol 3:12-14; Rɔm 12:4-8; 1Kɔ 12:4-31

4 Beba m̄ Pol kɛ d'uwə-m dangay-ti kɔ ta kɛ sɔbi dɔ ta lə 'Babe lé, m'ulə dingəm mɛɛ-si-ti kadi adi panjiyə-si ɔw nati k̄ ba kɛ Lubə ba-si. ² †Kadi 'toi njésɔl dɔ-si sɔl kɛ ɔr njuti rəm, kadi 'sɔli lɔm-lɔm rəm, kadi 'toi njékilə mɛɛ-si dɔ madi-é-ti rəm. Isi dɔ-ti k̄ n̄ ə 'ndigine-n̄ rəm tɔ. ³ Ra kɛ Ndil kɛ aa njay ra adi 'toi dow-je kɛ káre kinlé, ɛ ya uwəi nḡ k̄ kəm rəbi lapiya kɛ tò dan-si-ti.

⁴ Kɔtələ j'toi kubru rɔ kɛ káre-rè, Ndil kɛ aa njay ra káre-rè, bè ya tɔ Lubə ba-si kɔ nékində mɛɛ dɔ-ti kɛ ra káre-rè;

⁵ †Babe ra káre-rè, kadmɛɛ ra káre-rè, batəm ra káre-rè,

⁶ Lubə ra káre-rè ə ɛ ya to Bɔbi dow-je lay rəm, ɔ̄ be dɔ nékində-je-ti lay rəm, ra kullə dan dow-je-ti lay rəm, bá isi mɛɛ dow-je-ti lay rəm tɔ.

⁷ Ngà Lubə ra sə-ji maji adi n̄-n̄ dan-ji-ti ya Kristi adi-é kadmɛɛ k̄ gangi-é gangi-é. ⁸ Gin-é kin bá 'ndàngi-né mɛɛ mbete-ti kɛ aa njay 'panè:

ɛ ɔw lo-je-ti kɛ taá n̄, k̄ dow-je kɛ uwə-dé ta rɔ-ti; ɛ ləbi dow-je kadmɛɛ-je.

⁹ «ɛ ɔw lo-je-ti kɛ taá n̄» lé kɔr mɛɛ-é to ri wa? Kɔr mɛɛ-é to, kete bá kadi ɔw taá lé, ndɔki ɛ risi ɔw njal gin nangi-ti.

¹⁰ ɛ kɛ risi nangi lé, to ɛ ya ə ɔw sam dɔrɔ-ti n̄, kɔ kadi taa lo pəl-pəl mɛɛ né-je-ti lay.

¹¹ Kadmɛɛ kɛ ɛ adi lé ən:

† 4:2 Kol 3:12,13

ɛ adi dɛ kɛ dan-ti-je 'to njékɔwkulə-je, ɛ adi dɛ kɛ n̄-je 'to njépata-je kɛ ta Lubə-ti, ɛ adi dɛ kɛ madi-je 'to njékilə mɛɛ Poyta kɛ Maji, Ə adi dɛ kɛ n̄-je 'to njékɔrn̄-je kɛ njéndó dow-je né. ¹² ɛ ra bè kɔ kadi njékaa njay-je d'asi gaki kadi 'ra kullə kadi dɛ kɛ 'to kubru rɔ Kristi lé d'ɔw-né ki kete-kete, ¹³ sar kadi j̄i lay ya j'təli-né dow-je kɛ káre-rè mɛɛ kadmɛɛ-ti rəm, mɛɛ gə Ngon lə Lubə-ti rəm, kadi j'toi dow-je kɛ j'tɔgi gangi, sar kadi j'asi-né-n̄ k̄ Kristi berere mɛɛ panjiyə-é-je-ti, ¹⁴ kɔ kadi j'toi ngan-je kɛ pungum man ɔw sə-dé yó-je ki nè-je kin al, nè néndó-je lay à kulə-ji yál yó-je ki nè-je, bá kadi j'toi né kadi lə njéra né kadi-né dow-je kur-dé-né wale kin al rəm, ¹⁵ ngà kadi j'pai ta kɛ tɔgrɔ-ti k̄ ndignə rəm, j'a tɔgi mɛɛ né-je-ti lay kadi j'titi-né-n̄ k̄ Kristi kɛ to dɔ kin bè. ¹⁶ †K̄ takul-é bá kubru rɔ lay tò-né ta-n̄-ti k̄ gangi-é gangi-é maji k̄ takul njirə-je k̄ gul-je lay kɛ uwə-é nati nḡ ə ngon rɔ kɛ rá-rá ra kullə liə adi kubru rɔ tɔgi-né rəm, bá ɔw-né ki kete-kete k̄ takul ndignə rəm tɔ.

Panjiyə kɛ low k̄ panjiyə kɛ sigi

Kol 3:1-16; Gal 5:10-25

¹⁷ Gin-é kin bá m'idə-si-né ə m'ə-né dɔ-ti njàngi k̄ ri 'Babe m'panè: Adi panjiyə-si titi-n̄ k̄ panjiyə njékadmɛɛ al-je kɛ tagir lə-dé to tagir kɛ mɛɛ wəy kare kin al.

¹⁸ Tagir lə-dé to tagir kɛ dɔ mbə-ti, adi 'goto mɛɛ kiskəm-ti lə Lubə, kɔtələ négə al k̄ mɛɛngə lə-dé.

¹⁹ Dɛ lé 'gə rɔɔl al, adi kaya ya to kullə ra-dé sar adi d'ignə rɔ-dé yaki mɛɛ né-je-ti kɛ tò n̄ ɛ ya kàrè mɛɛ-dé uwə-dé k̄ ta al.

²⁰ Ngà səi lé, gangi-é kin bá to ta kɛ sɔbi dɔ Kristi kɛ 'ndó-si lé al. ²¹ Jeju Kristi lé 'pa ta kɛ dɔ-é-ti d'adi ooi rəm, bá néndó kɛ sɔbi dɔ-é kɛ ɔw go-n̄-ti k̄ ta kɛ tɔgrɔ-ti liə kàrè 'ndó-si, kadi ²² †tusi panjiyə-si kɛ kete ndɔki lé ignə kɔgi. Ndɔki lé, bo né-je kɛ maji al maji al tò mɛɛ-si-ti, ədi-si kɔ tuj̄i-si. ²³ Adi Ndil kɛ aa njay təl-si adi 'toi dow-je kɛ sigi mɛɛ tagir-je-ti lə-si ²⁴ †ə 'təli dow-je kɛ sigi kɛ Lubə ra-dé kɛ go mɛɛndigi-ti liə kɔ kadi 'ra né kɛ njururu k̄ né kɛ aa njay k̄ takul ta kɛ tɔgrɔ-ti.

²⁵ Gin-é kin bá 'tusi takədi ignə kɔgi ə kadi n̄-n̄ idə madi-é ta kɛ tɔgrɔ-ti, kɔtələ j̄i j'toi ngan rɔ-n̄. ²⁶ Kinə wəngi ra-si kàrè, 'rai majal al; adi kàd̄i ur dɔ wəngi-ti lə-si al; ²⁷ kəm lo kɛ ndɛ bè ya kàrè ignə adi Sú ilə nja-é-ti al. ²⁸ Dow kɛ to njəbogi kàrè, kadi bogi al ngà. Ngà kadi ur rɔ-é biri ya ra kullə k̄ ji-é kɔ kadi ra-né k̄ dow-je kɛ d'ɔw ndoo né tɔ. ²⁹ Adi ta kɛ tò n̄ káre ya kàrè tɛɛ ta-si-ti al; ngà kinə tò kadi 'pai ta rəm, kadi to ta kɛ maji kɛ à kullə dingəm mɛɛ dow-je-ti rəm, bá à ra maji k̄ dow-je kɛ d'oo rəm tɔ. ³⁰ Ndil kɛ aa njay lə Lubə lé, 'tuj̄i mɛɛ-é al; ɛ bá isi mɛɛ-si-ti titi p̄ kɛ Lubə ɔsi-si-né kɔ ndo kɛ à taa-si-né kilə-si taá kɛ tagangi-je-ti. ³¹ Né lay kɛ to mɛɛkati, k̄ rɔkati kanəngə, k̄ wəngi, k̄ kilə kɔl, k̄ kulə

†† 4:16 Kol 2:19 † 4:22 Kol 3:9 †† 4:24 Kol 3:10

ta ndil-na-ti, kè né lay kí to mēendul ya adi goto dan-si-ti. ^{†32} ^{††}Adi mēe-si maji kè nā rəm, adi ta ÷ mēe-si kdc-na rəm, iṅəi go majal la-nā kɔgi titi kè Lubə iṅə-né go majal la-si kɔgi kè takul nam kí 'nami kàdì Kristi-ti kin bə tɔ.

Panjiyə kí lo kí ndógi-ti

1Te 4:1-8; 1Kɔ 6:9-11

5 Səi lé, 'toi ngan la Lubə, adi ɛ ində-si dan kəm-é-ti ɔ́n é 'ndaji kullə ra-é; ² adi ndigi dow-je bá uwə mēe-si, titi kí Kristi ndigi-ji-né bá ɛ ya adi-né rɔ-é Lubə kadkare-ti adi d'ilə məsi-é nangi kdc ta la-ji kin bə. Adi to kadkare kí nəl Lubə titi ubi kí ətɪ maji.

³ Kaya-je, kè né-je lay kí tò nɛ, əse kəmkəj lé, to né-je kí kadi ta-é ya kàrè uwə dɔ-si al. Gangi-é kin bá tuwə njékaa njay-je. ⁴ Ta-je kí tò nɛ, kè ta mbə-je, kè sɔki-nə-je lé, to né-je kí tuwə-si al. Ngà né kí tuwə-si lé, to oiyo kí kadi 'rai Lubə. ⁵ Kdc né kí kadi 'gəi maji ɔ́n: Njèrakaya rəm, njèra né-je kí tò nɛ əse njèkəmkəj adi to njèpole magi rəm lé, d'a goto mēe kɔbe-ti la Lubə dɛ kè Kristi. ⁶ Adi dow pa ta-je kí mēe wəy kare ədi-si-né al. Kdc to ta la né-je kí maji al kinlé bá wəngi ra-né Lubə dɔ njém-bati təl rɔ-dé go ta-ti liə. ⁷ ɔ́n é kində ya indəi rɔ-si nati sə-dé al.

⁸ Kdɔtalə, ndɔki isi lo kí ndul-ti, ngà bone bə 'nami kàdì 'Babe-ti adi 'toi dow-je kí isi lo kí ndógi-ti ngá. Beba adi panjiyə-si tuwə panjiyə dow-je kí d'isi lo kí ndógi-ti. ⁹ Kdc panjiyə kí lo kí ndógi-ti lé to mēemaji, kè né ra kí njururu, kè ta kí tɔgrɔ-ti. ¹⁰ ɔ́ri kəm né-je kadi 'gəi né kí nəl 'Babe, ¹¹ ə né-je kí lo kí ndul-ti kí to né-je kí kɔgi kare kinlé uləi rɔ-si dan-ti al, ngà uni kam dɔ-ti. ¹² Kdɔtalə né-je kí dow-je kin d'isi 'ra lo bɔyɔɔ-ti lé, tò rɔsɔl mbing ya maji pa ta-é al. ¹³ Ngà né-je lay kinlé lokɪ dow un kam dɔ-ti rəmə, lo ndógi dɔ-ti. ¹⁴ Kdɔtalə, né kí lo ndógi dɔ-ti lé, né-é təl to londógi ngá. Gin-é kin bá 'pa-né 'panè:

I njètobi, j taá dɔ bi-ti,

ɪ taá dan dow-je-ti kí d'oy

ə Kristi à kadi lo ndógi dɔ-i-ti doo.

¹⁵ Beba ooi go panjiyə-si maji. 'Rai né tokɪ mbə-je bə al, ngà 'rai né ra la dow-je kí kəm-dé aa njay. ¹⁶ †Iṅəi ka-glo adi dəə kɔgi kare al, kdɔtalə j'isi mēe ndɔ-je-ti kí maji al ††. ¹⁷ Gin-é kin bá kadi 'toi mbə dow-je al, ngà kadi 'gəi né kí mēe 'Babe ndigi. ¹⁸ Adi yibi ra-si al, nè à ra kadi kullə ra-si tò jugi-jugi; ngà adi Ndil kí aa njay bá taa lo mēe-si-ti ¹⁹ ††rəmə, cji-nə ta kè pa-je, kè pa kɔsgaji-je, kè pa-je kí gay-gay kí Ndil kí aa njay ində ta-si-ti rəm, bá usi pa-je 'tɔyi-né 'Babe kè mēe-si kí káre-rè rəm tɔ. ²⁰ Dɔkaglo-je lay ya, 'rai oiyo Bɔbi-ji Lubə kè ri 'Babe la-ji Jeju Kristi kdc né-je lay.

Ta kí sɔbi dɔ kisi-nə la dené kè dingəm

Kol 3:18-4:1; 1Pi 2:18-25; 3:1-7

²¹ Səi kí 'bəli Kristi lé, uləi dɔ-si gin tɔgi-ti la-nə. ²² ††Səi dené-je, kadi nə-nə dan-si-ti ulə dɔ-é gin tɔgi-ti la ngɔbi-é titi kí isi uləi-né dɔ-si gin tɔgi-ti la 'Babe kin bə. ²³ Kdɔtalə dingəm to dɔ dené titi kí Kristi to-né dɔ njékəwnə-je kí 'to kubru rɔ-é ə ɛ to Njèkaji-dé kin bə. ²⁴ Titi kí njékəwnə-je d'ulə-né dɔ-dé gin tɔgi-ti la Kristi kinlé, kadi nə-nə dan dené-je-ti ulə dɔ-é gin tɔgi-ti la ngɔbi-é mēe né-je-ti lay tɔ. ²⁵ ††Səi dingəm-je, 'ndigi ne-si-je titi kí Kristi ndigi-né njékəwnə-je sar oy-né kdc ta la-dé kinlé bə. ²⁶ ɛ ra bə togɪ-dé-né kè man rəm, kè ta la Lubə rəm, adi d'aa njay ə ində-dé-né tagay adi Lubə; ²⁷ Kdc kadi njékəwnə-je kinlé d'ə nɔ-n'è-ti titi dené kí ɔw kè ta ngɔw é ra rɔ-é adi ndóle rəm, yoro goto rɔ-é-ti rəm, rɔ-é ungi kulə al rəm, bá né kí maji al ya goto rɔ-é-ti rəm kin bə tɔ. Ə kadi 'to tagay rəm, bá kadi ta madi goto dɔ-dé-ti rəm tɔ. ²⁸ Gangi-é kin ya dingəm à ndigi-né ne-é titi kí ɛ ndigi-né daji rɔ-é kin bə tɔ. Dow kí ndigi ne-é lé, dowbə ndigi daji rɔ-é ya tɔ. ²⁹ Kdɔtalə dow kí ɔsi rɔ-é kè ta ya goto, ngà dow lé ul rɔ-é, ə tɔsi kəm-é dɔ-ti titi kí Kristi ra-né kè njékəwnə-je kin bə. ³⁰ Kdɔtalə jəi j'-toi ngan rɔ Kristi. ³¹ Beba 'ndəngi 'panè: Gin-é kin bá dingəm à kiṅə-né kɔ-é kè bɔbi-é kdc tiṅə rɔ ne-é-ti ə dɛ joo lay d'a təl to kubru rɔ kí káre-rè. ³² Ta kí tò lo bɔyɔ-é-ti kinlé to ta kí boy ə mə m'idə-si rəsi m'panè: To ta kí sɔbi dɔ Kristi kè njékəwnə-je. ³³ Ngà kí sɔbi dɔ-si lé, kadi nə-nə ya ndigi ne-é titi kí ndigi-né daji rɔ-é bə ə kadi dené kí rá-rá kàrè ilə kuji dɔ ngɔbi-é-ti tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ ngan-je kè njékoji-dé-je

6 ⁵ Səi ngan-je, uləi dɔ-si gin tɔgi-ti la njékoji-si-je [kí gangi-é kí 'Babe ndigi] ^{††}, kdɔtalə ɛ kin bá to né kí njururu. ² «'Təti kagi bɔbi-i kè kɔ-i» – ɛ kin bá to kí dɔsəy dan ndukun-je-ti kí kunmindi dan go-é – ³ beba 'a kisi maji ə bal-i à nɔ-né dɔnangi-ti. ⁴ ^{††}Səi bɔbi ngan-je, 'tuji mēe ngan-si-je al, ngà ooi go-dé ə 'ndoi-dé né, 'rai-dé kadi iləi-dé rəbəə kè gangi-é kí 'Babe ndigi.

Ta kí sɔbi dɔ bə-je kè 'ba-dé-je

⁵ ^{††}Səi bə-je, 'təli rɔ-si go ta-ti la dow-je kí 'to 'ba-si-je kè bəl, kè kuji kè kilə, kè mēe kí nda kəy titi kí isi 'təli-né rɔ-si go ta-ti la Kristi kin bə; ⁶ 'rai bə takəm-dé-ti par al rəm, bá kdc nəl-né dow-je al rəm, ngà 'rai kdc to kí 'toi ngannjékullə-je la Kristi kí isi 'rai né kí Lubə ndigi kè mēe-si kí káre. ⁷ 'Rai kullə adi-dé kè rɔnəl titi-nə né kí to kullə la 'Babe bə, bi titi to kullə la dow al. ⁸ Səi 'gəi kí dow kí to bə əse to bə al kàrè, 'Babe à kugə dɔ ji-é sɔbi dɔ maji kí ɛ ra. ⁹ ^{††}Səi 'ba bə-je kàrè, 'rai sə-dé bə ya tɔ;

††† 5:22 Kol 3:18; 1Pi 3:1 ††† 5:25 Kol 3:19; 1Pi 3:7 § 6:1 Kol 3:20 §† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mēe mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndəngi kè ji-dé kè ta greki. §†† 6:4 Kol 3:21 §† 6:5 Kol 3:22-25 §†† 6:9 a Kol 4:1; b Kol 3:25

adi-dé kò al; sɔi 'gəi kí ɛ kí to 'Ba-si rəm, to 'Ba-dé rəm lé, isi dɔrɔ-ti ə ɛ ɔr kəm dow al.

Né-je lə njèkadmeɛ

¹⁰ Kadi m'tɔl-né ta-é lé, uləi njirə-si dɔ 'Babe-ti ə ubəi kul tɔgi-é kí al dɔ tɔgi-je lay kin. ¹¹ 'Tuləi né-je lə Lubə lay rɔ-si-ti, kɔɔ kadi ɔi-né gərərə nɔ Sú-ti kí njètulə-si natɪ. ¹² Kɔɔtalə j'isi 'rɔi kɔ dow-je al, ngà j'isi j'ɔi kɔ ndil-je kí maji al, kɔ tɔgi-je, kɔ njékɔbe kí londul-ti kí dɔ-nangi-ti nè rəm, bá j'isi j'ɔi kɔ ndil-je kí maji al kí dɔrɔ-ti rəm tɔ. ¹³ Gin-é kin bá kadi ɔyi né-je lə Lubə lay, kɔɔ kadi ɔi-né gərərə meɛ ndɔ-je-ti kí maji al rəm, bá kadi lokɪ go-é gangɪ lay kàrè ɔi-né dingəm rəm tɔ. ¹⁴ Beba ɔi dingəm. Adi ta kí tɔgrɔ-ti nɔy kí ndaá dɔbədɪ-si bè; adi né ra kí njururu nɔy kí né kɔn kàdɪ asgar-je ta né katɪ-ti bè; ¹⁵ rɔ tungə pilingɪ kɔɔ kilə mbɛ Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ lapiya lé bá adi tokɪ saba nja-si-ti bè; ¹⁶ meɛ né-je-ti lay ya adi kadmɛɛ tokɪ də lə-si bè. Ningə-je lə Njèmeɛndul kí ta-é ɔ pər kinlé, də lé bá à taa dɔ-si-ti. ¹⁷ Adi kajɪ tokɪ jɔgɪ ngəm dɔ-si bə ə adi Ta lə Lubə kí to kiyərɔ kí Ndil kí aa njay adi-si lé tɔ ji-si-ti tɔ. ¹⁸ Ndɔ-je lay ya adi Ndil kí aa njay ɔsi-si adi 'pai ta kɔ Lubə kɔ kəm rəbi-je lay ə 'nɔi ta-é-ti 'dɔji-é-né né. Beba uwəi rɔ-si

ngə, isi kəm dɔ rɔ-si-ti kadi 'pai ta kɔ Lubə. 'Pai ta kɔ Lubə kɔɔ njékaa njay-je lay. ¹⁹ 'Pai ta kɔ Lubə kɔɔ ta lə-m tɔ; kɔɔ kadi Ndil-é ində ta ta-m-ti adi m'nda meɛ-m kɔy m'ilə mbɛ né kí tɔ lo bɔyɔ-é-ti bá Lubə tɛɛ kɔ dɔ-é kɔ takul Poyta kí Maji kin. ²⁰ Poyta kí Maji kinlé bá mɔ m'to takəm Kristi adi m'ilə mbɛ-é bá m'ɔ-né dangay-ti tin. 'Dɔji Lubə kadi m'nda meɛ-m kɔy m'pa ta-é titi kí tɔ kadi m'pa-né.

Ta-je kí sɔbi Pol kɔ lapiya-je kí ra

²¹ † † Kɔɔ kadi sɔi kàrè 'gəi-né ta kí dɔ kisi-m-ti kɔ né-ti kí m'isi m'ra lé, Tisiki kí to ngonkɔ-m kí njèkadmeɛ kí m'ində-é dan kəm-m-ti kí to ngonnjékullə kí njékɔ dɔ ndi-é-ti meɛ kullə-ti lə 'Babe ya à kɔw kɔr lay kidə-si. ²² Gin-é kin bá m'ulə-é-né rɔ-si-ti bə, kɔɔ kadi 'gəi-né ta kí sɔbi dɔ kisi-ji nè kin rəm, bá kadi ɔw sɔl meɛ-si rəm tɔ. ²³ Kadi Bɔbi-ji Lubə kɔ 'Babe Jeju Kristi d'adi lapiya kɔ ndigɪ dow-je, kɔ kadmɛɛ nɔy kɔ njèkadmeɛ-je. ²⁴ Kadi ramajɪ lə Lubə nɔy kɔ dow-je lay kí 'ndigɪ 'Babe lə-ji Jeju Kristi ndigɪ kí sɔy-é goto.

† 6:21 Knj 20:4; 2Ti 4:12 †† 6:21 Kol 4:7,8 †

Pilipi-je

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí Pol ndàngi adi Pilipi-je

Pol ɔ dangay-ti ə to bebo Rɔm-ti je bè, bá ɛ ndàngi-né mbete kin. Ə ɛ ɔ mee ji njékɔbe-je-ti kadi d'a tɔl-é. Bè ya kàrè to mbete kí pa ta kí sɔbi dɔ rɔnəl liə, kɔ oiyo kí ɛ ra njékadmee-je kí bebo Pilipi-ti.

Pol ilə mbɛ Poyta kí Maji bebo Pilipi-ti, dɔnangi Maseduwan-ti dɔnangi Grɛki-ti kəl-é kí taá-ti ə ində gin njékəwnə-je káre lo-é-ti (). Ganglo-é-ti kin ya mbunə-dé kɔ njékadmee-je kí Pilipi-ti gangi al; adi dɛ d'ulə kɔ lə d'adi-é 'ra né siə nja nɔ-nɔ mee kullə-ti liə kí isi ra adi Lubə. Mee mbete-ti kinlé, ɛ ra-dé oiyo kɔ kadkare kí d'ulə-né Epa-proditi d'adi ree-né adi-é ngɔsnè bəy kinlé rəm, bá ɛ pa ta kí sɔbi dɔ ndigi kí ɛ ndigi-dé mee mbete-ti kinlé rəm tɔ. Lo kɔr-é-ti kí 1 lé ɛ ra oiyo 'Babe rəm, bá pa ta kí sɔbi dɔ gangi kisi-é rəm tɔ. Lo kɔr-é-ti kí 2 lé, ɛ tɔji néndaji-je kí sɔbi dɔ sɔldɔ ə kí boy nɔ lé to sɔldɔ lə Jeju Kristi. Lo kɔr-é-ti kí 3 lé, ɛ pa ta kí sɔbi dɔ maji lə mee kí kində dɔ Kristi-ti bi dɔ dow-ti al, ə lo kɔr-é-ti kí 4 lé, ɛ ulə dingəm mee njékadmee-je-ti kadi 'to dow-je kí káre rəm, kadi 'ra rɔnəl rəm, bá pa ta kí sɔbi dɔ lapiya lə Lubə rəm tɔ.

Tɔji rɔ kɔ Lapiya kí ra

¹ †Mə Pol, jɛ kɔ Timote kí j'to ngannjékullə-je lə Jeju Kristi j'isi nati bá m'ndàngi mbete kin m'adi-si sɔi njékaa njay kí 'toi njénam kàdɔ Jeju Kristi-ti rəm, m'adi-si sɔi njékində kəm-si go njékəwnə-je-ti rəm, bá madi-si sɔi njékində kəm-si go né-ti lə njékəwnə-je kí isi mee bebo Pilipi-ti rəm tɔ. ² Kadi Bɔbi-ji Lubə dɛ kɔ 'Babe Jeju Kristi d'adi ramaji kɔ lapiya lə-dé nɔy sə-si.

³ Nɔɔ-je lay kí mee-m ole dɔ-si-ti taá ya rəmə m'ra oiyo Lubə lə-m. ⁴ Ta-je lay kí m'pa kɔ Lubə kɔ-si lay kinlé, ndɔ-é ndɔ-é ya m'pa kɔ rɔnəl, ⁵ kɔ kində kí indəi rɔ-si ta Poyta-ti kí Maji ndɔ-ti kí dɔsɔy sar tɛɛ-né bone. ⁶ M'gə maji kí njékulə gin kullə kí maji nɔ mee-si-ti kinlé, à ra bè-bè ya tɔl ta-é ndɔ təl-ti lə Jeju Kristi.

⁷ Sɔi lé, to tó-é kadi m'ɔw kɔ tagir-je kí bè kin dɔ-si-ti lay, kɔdɔtalə m'ində-si dan kəm-m-ti. Kɔ maji kí Lubə ra sə-m dangay-ti rəm, lo pa ta gangi-né dɔ Poyta kí Maji-ti rəm, lo kilə mbɛ-é-ti kɔ tɔgi rəm kinlé, sɔi lay ya ɔi sə-m mee-é-ti. ⁸ Lubə gə kí sɔi lay ya m'ndigi-si ko ndigi lə Jeju Kristi.

⁹ Ə né kí m'dəji mee ta-je-ti kí m'isi m'pa kɔ Lubə lé, m'dəji kadi ndignə lə-si ɔw ki kete-kete ə kadi to ndignə kí 'gəi gin-é maji rəm, 'gəi kɔri-né mbunə né-je kadi aa njay rəm tɔ. ¹⁰ Bè kɔ kadi asi kadi ooi né kí maji ə 'gəi rəm, kadi 'toi njéra né kí tɔgrɔ-ti rəm, kadi 'toi dow-je kí ta goto dɔ-si-ti ndɔ təl-ti lə Kristi rəm, ¹¹ kadi kɔ takul Jeju Kristi rəmə 'rai-né né kí njururu, kɔ kadi dow-je d'ɔsi-né gaji Lubə rəm, 'tɔy-é-né rəm tɔ.

† 1:1 Knj 16:12

Kɔ Pol dangay-ti

¹² Ngankɔ-m-je kí njékadmee, né kí m'ndigi kadi 'gəi ən: Né kí tɛɛ dɔ-m-ti lé, ra adi Poyta kí Maji ɔw-né ki kete. ¹³ ††Bəba mee ndɔgi-ti lə ngar lay rəm, kɔ lo-je lay ya dow-je 'gə maji kí to ta kí sɔbi dɔ ta lə Kristi bá m'gə-né dangay-ti. ¹⁴ Ə njékadmee-je nɔ ya, kɔ-m dangay-ti lé, ra adi d'ubə kul 'Babe rəm, adi-dé tɔgi dɔ madi-é-ti bəy rəm, bá ɔr bəl mee-dé-ti kɔgi kadi d'ilə mbɛ ta lə Lubə kɔ rɔ tungə-dé rəm tɔ. ¹⁵ Tɔgrɔ-ti ya, ta lə Kristi lé, dɛ kí dan-ti-je 'ndó dow-je kɔ kim-nə, kɔ jangi, ngə dɛ kɔ nɔ-je 'ra kɔ tagir kí maji tɔ. ¹⁶ Dɛ kinlé 'ra kɔ tagir ndignə ə 'gə kí kisi-m nè kinlé tɔ kɔ kadi m'pa ta m'gangi-né dɔ Poyta kí Maji. ¹⁷ Ngə dɛ kí dan-ti-je lé, d'ilə mbɛ ta lə Kristi kɔ tagir kim-nə kɔ jangi mee-dé-ti. Tagir-je lə-dé lé aa njay al. Dɛ 'gir kí to kɔ kí rangi bá n'isi n'adi-mi dɔ madi-é-ti dɔ kɔ-m dangay-ti.

¹⁸ Ngə bè kàrè, lé to ndangi bá 'ra əse 'ra né kí tɔgrɔ-ti kàrè, mbɛ ta lə Kristi ba-né adi rɔ-m nəl-m ə à nəl-m ya bəy rəm tɔ. ¹⁹ Takul ta-je kí isi 'pai kɔ Lubə rəm, kɔ takul Ndil Jeju Kristi kí isi gəti-m kin ya, m'gə-né kí né-je kinlé à kɔw sə-m ki kaji-ti. ²⁰ Gangi-é kí m'isi m'ngəbi-né kɔ rɔ ngə rəm, kɔ mee kí kində dɔ-ti rəm kinlé, né kí rɔ-m à sɔl-m dɔ-ti ya goto. Ngə bone bè kinlé, mee-m nda kɔy titi kí kete low, adi lé to koy-m əse to kisi-m kɔ dɔ-m taá kàrè, Kristi lé dow-je d'a kɔsi gajj-é kɔ takul-m ya.

²¹ Kɔdɔtalə mɔ lé, Kristi bá to kisi kɔ dɔ taá lə-m, adi m'oo koy ki nékugə dɔji. ²² Ngə kinə kisi-m kɔ dɔ-m taá

†† 1:13 Knj 28:30

nè kinlé, maji-é tò kdc kullə læ-m bæy rəmə, m'gə né kí m'a mbəti al. ²³ Məe-m ra joo: 'Bo kadi m'cw m'isi kɛ Kristi bá ra-m kdc to né kí maji bore ngay. ²⁴ Ngà kdc ta læ-si lé, kisi-m kɛ dɔ-m taá nè kin maji nɔ bæy rəm tɔ. ²⁵ M'gə maji mbiri-mbiri kí m'a kisi kɛ dɔ-m taá ə səi lay ya m'a kisi sə-si kdc kɔw kɛ kete læ-si rəm, bá kdc rɔnəl læ-si məe kadməe-ti rəm tɔ. ²⁶ Beba loki m'a təl kɔw dan-si-ti gogi lé, m'a təl gin né kində kàdɛ læ-si kí nɔ kdc nam kí 'nami kàdɛ Jeju Kristi-ti.

Kə dingəm ta rɔ-ti

²⁷ Kə bá adi panjiyə-si cɔw nati kɛ Poyta kí Maji læ Kristi, kdc kadi lé, m'cw m'oo-si əse m'isi rangi kàrè rəmə, m'oo poy-si kí ɔi gərərə kɛ tagir kí kàrè-rè rəm, ɔi dɔ-ji-nə-ti lay 'rɔi kɛ məe kí kàrè-rè dɔ kadməe-ti kí cɔw nati kɛ Poyta kí Maji rəm tɔ. ²⁸ Adi njéba-je d'ində-si bəl-ti ndə al. Gangi-é kin bá tɔji tuji læ-dé ndaa-ti rəsi, ngà səi rəmə tɔji kaji læ-si tɔ; to né kí j rɔ Lubə-ti. ²⁹ Kdɔtalə kí sɔbi dɔ Kristi lé, Lubə ra sə-si maji kadi adi-é məe-si kí kadi ya par al, ngà kadi ingəi kɔ kdc ta liə dɔ-ti tɔ. ³⁰ †Bone bè kin səi isi rɔi ko rɔ kí m'ɔ m'adi ooi kɛ kəm-si rəm, bá m'isi ta-ti bæy adi ooi ta-é rəm tɔ.

Kində rɔ nati kɛ sɔldɔ

2 Kinə sɔlməe tò kɛ takul nam kàdɛ Kristi-ti rəm, kadi-nə ta dingəm tò kɛ takul ndignə rəm, kuwə-nə lubi-lubi tò kɛ takul Ndil kí aa njay rəm, ta kí ɔ məe kdc-nə tò rəm, bá koo kəmtondoo tò rəm lé, ² adi tagir læ-si cɔw nati; ko ndigi kí kàrə ya 'ndigi-nə; adi məe-si tò nati kàrə; indəi rɔ-si nati; 'rai bè kadi rɔnəl læ-m ɔr-né njuti. ³ 'Rai né madi kɛ jangi əse kdc riba kɛ ndangi kare al rəm; ngà kɛ takul sɔldɔ lé, dow-je kí rangi bá kadi ooi-dé kɛ dow-je kí 'boy d'itə-si. ⁴ Né-je kí à maji sə-si səi ya par bá kadi kəm-si tò go-ti al, ngà kadi nɔ-nɔ dan-si-ti adi kəm-é to go né-je-ti kí à maji kɛ ndəgi dow-je tɔ bane.

⁵ Tagir kí tò məe Jeju Kristi-ti kin ya, adi tò məe-si-ti tɔ.

⁶ Ɛ kí né kí rɔ-é-ti lay ya tɔji kadi to Lubə, ngà koo bá ɔ oo kasi-nə læ-dé dɔ kɛ Lubə kinlé kɛ né kəw rɔ dɔ-ti al.

⁷ Ɛ mbati riba liə kɛ məe ndigi liə ya, təl rɔ-é ngonnjəkullə-ti, təl rɔ-é adi tanə kɛ dow-je rəm, dow-je 'gə-é kí ɔ to dow rəm tɔ.

⁸ Kristi sɔl dɔ-é kɛ məe ndigi liə, təl-né rɔ-é go ta-ti sar ya oy-né, cɔw mbing ya oy dɔ kagdəsi-ti.

⁹ Gin-é kin bá Lubə ɔr-né jikɔl-é kɛ taá ə adi-é ri kí itə ri-je lay,

¹⁰ kdc kadi dɔrɔ-ti kɛ dɔnangi-ti, kɛ gin nangi-ti kin ya, né-je lay 'təsi məkəji-dé nangi kɛ ri Jeju rəm,

¹¹ bá kadi ndɔ dow kí rá-rá ya pa ta rəsi cɔsi-né gaji Bəbi-ji Lubə panè: Jeju Kristi to 'Babe.

Njəkadməe to londógi kí dɔnangi-ti

¹² Səi kí m'ində-si dan kəm-m-ti, səi lé 'toi njétəl rɔ-si go ta-ti kɛ ndɔ-je lay, 'rai kullə dɔ kaji-ti læ-si kɛ bəl rəm, kɛ dadi rəm; 'rai kdc takəm-m al, ngà bone bè kí m'go-to sə-si kin ya kàrè, kadi 'rai kɛ dɔ madi-é-ti ya bæy.

¹³ Kdc Lubə ya bá ində ndigi ra né məe-si-ti rəm, bá cɔsi-si adi 'rai né kí cɔw nati kɛ kɔjra liə kí to kɔjra məemaji.

¹⁴ Né-je lay ya kadi 'rai kɛ yunta al rəm, kɛ najta al rəm, ¹⁵ kdc kadi ta goto dɔ-si-ti rəm, kadi aai njay rəm, kadi 'toi ngan læ Lubə kí ta goto dɔ-si-ti dan dow-je-ti kí njéndəm majal mbul-mbul kí 'to njéməendul-je. Dandé-ti lé, səi 'ndógi titi pər ngəl-je kí dɔnangi-ti nè, ¹⁶ kɛ takul ta kí sɔbi dɔ kiskəm kí 'pai. Ndɔ təl Kristi-ti rəmə, ɔ kin ya bá à to né riba læ-m ə à tɔji kí ngdɔi læ-m lé, m'ay kɔgi kare al rəm, bá kɔw læ-m kàrè tò kɔgi al rəm tɔ. ¹⁷ Ə kinə lé kadi m'toki man nduu kí 'mbəl logugi né-ti, dɔ kadcare-ti kí adi Lubə kɛ takul kadməe læ-si ya kàrè adi-m rɔnəl rəm, bá m'ra rɔnəl-é nati sə-si lay rəm tɔ ††. ¹⁸ Bè ya tɔ, səi kàrè adi rɔ-si nəl-si dɔ-ti rəm, bá 'rai rɔnəl-é nati sə-m rəm tɔ.

Kɔw mba læ Timote rəm, læ Epaproditi rəm

¹⁹ M'ində məe-m dɔ 'Babe Jeju-ti, kí m'a kullə Timote rɔ-si-ti ngɔsnè, kdc kadi təl ree idə-m poy-si kadi mə kàrè məe-m usi-né nangi tɔ. ²⁰ Kdɔtalə gangi kisi-si kinlé, Timote lé ya par ə to rɔ-é kí tɔgrɔ-ti, bi m'cw kɛ dow kí rangi kí à kore kàdɛ-m məe tagir-je-ti kí sɔbi dɔ-si kin al. ²¹ Kdɔtalə ndəgi dow-je lay d'cw ká sangi né-je-ti kí sɔbi dɔ-dé dɔ ya bi 'sangi 'lə Jeju Kristi al. ²² Ngà Timote lé tɔji kadi rɔ liə adi 'gəi maji. Ɛ isi mbɔ-m-ti titi kí ngon isi-né mbɔ bɔbi-é-ti ə un rɔ-é ində ta kullə-ti nati sə-m kdc Poyta kí Maji. ²³ Adi kinə ta kí dɔ-m-ti aa njay rəmə, ɔ bá m'cɔji kullə-é rɔ-si-ti nɔ rəm, ²⁴ mə ya kàrè m'adi məe-m 'Babe kí mə kɛ dɔ-m m'a kɔw nɔ ngɔsnè tɔ.

²⁵ Ngà m'oo maji nɔ kadi m'təl m'ulə Epaproditi kí to ngonkɔ-m kí njəkadməe rəm, madkullə læ-m kɛ madi rɔ læ-m kí uləi-é rɔ-m-ti kɛ né-je kí m'cw ndoo-é. ²⁶ Səi lay ya bo koo-si ra-é lɔti-lɔti rəm, bá ta mɔy liə kí usi mbi-si-ti kin kàrè adi-é kɔ nɔ rəm tɔ. ²⁷ Rɔ-é lé to-é nɔ adi tò ta koy-ti ya, ngà Lubə oo kəmtondoo liə, to kəmtondoo liə ɔ par bá oo tin al, ngà to kəmtondoo læ-m mə tɔ, bè kdc kadi məe kɔ læ-m ree-né kɛ dɔ madi-é-ti dɔ madi-é-ti al. ²⁸ M'ulə-é gogi kalangi kdc kadi ooi-é rəmə rɔ-si nəl-si-né rəm, bá kadi mə kàrè məe kɔ læ-m sɔl-né kɔy rəm tɔ. ²⁹ Uwəi-é kɛ rɔ-si-ti kɛ rɔnəl kuwə dow læ 'Babe. Dow-je kí bè kinlé, uni ta-dé. ³⁰ Kdc to ta læ kullə læ Kristi bá kete ɔ tò-né ta koy-ti rəm, ilə-né rɔ-é kɔgi taa-né tó-si ta kullə-ti kí tò kadi 'rai adi-mi rəm tin.

†† Pol un rɔ-é cɔji-né man nduu kí 'mbəl dɔ né-ti kí d'adi kdc gugí-né né bá pa-né ta kí dɔ koy-é-ti (Tɛt 29:38-42; Kni 15:1-10; 2Ti 4:6).

3 Kí rangi bəy, səi ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, 'rai rɔnəl kɔɔ nam kí 'nami kàdɛ 'Babe-ti. Ko ta-je kí káre kinlé ya kadi m'ndàngi m'adi-si bəy kàrè mɔ m'oo né káre kí ndɔji-m-ti al ə kí sɔbi dɔ-si rəmə, ra-é kí bè kinlé bá à kəy ngangɔ-si kər-kər maji.

Ta kí sɔbi dɔ njéndó dow-je né-je kí ngɔm

Gal 5:1-6; Rɔm 6:3-13; 1Kɔ 9:24-27; 2Pi 1:5-11

² Ooi go rɔ-si rɔ dɛ-ti kí 'toki bisi-je bè kin! Ooi go rɔ-si rɔ njérakullə-je-ti kí 'ra kɛ mɛɛ kí maji al kin! Ooi go rɔ-si rɔ njéba rɔ-dé dow-je-ti kí d'ijə-dé ganjangi kin! ³ Kɔ dow-je kí d'ijə-dé ganjangi kí tɔgrɔ-ti lé, to jəi kí j'poli Lubə kɛ takul Ndil-é, to jəi kí riba lə-ji to nam kàdɛ Jezu Kristi-ti, adi j'indəi mɛɛ-ji dɔ né-ti kí tò rɔ-ji-ti kin al.

⁴ Mɔ kɛ dɔ-m kàrè, lé m'a kində mɛɛ-m dɔ né-ti kí tò rɔ-m-ti tɔ.

Kinə dow-je madi d'oo d'adi 'lə-dé to tó-é kadi d'ində mɛɛ-dé dɔ né-ti kí tò rɔ-dé-ti lé, mɔ rəmə 'lə-m mɔ itə-dé bəy. ⁵ 'Kɔ d'oji-m m'ra ndɔ jinəy joo ya d'ijə-m ganjangi, m'to gin ka Israyel, gin koji-ti lə Benjamɛ, m'to Əbrə kí koji kəy; ⁶ †kí sɔbi dɔ ndukun ə m'to Parisi, kí sɔbi dɔ rɔ tungə mɛɛ kullə-ti ə ndɔki m'to njékulə kəm njékəwnə-je ndoo, bá kí sɔbi dɔ né ra kí njururu kàrè ta goto dɔ-m-ti rəm tɔ.

⁷ Ngà né-je kí ndɔki m'oo ki né kí 'ngay kinlé, m'təl m'oo ki né kí kɔgi kare kɔɔtalə Kristi. ⁸ Rəm bá gə kí m'gə Jezu Kristi maji kí 'Babe lə-m lé, to né kí maji mb-ing adi né-je lay ya m'oo ki né kí kɔgi kare. M'ingə né-je lay kɔgi kɔɔ Kristi ə né-je lay ya m'oo ki dɔ bɪrbiti bè, kɔɔ kadi Kristi bá to nékingə-m rəm, ⁹ kadi nam kí m'-nam kàdɛ-é-ti kinlé m'nam kɛ takul né ra kí njururu lə-m kí to təl rɔ go ndukun-ti kin al, ngà kɛ takul né ra kí njururu kí tò kɛ takul kadmɛɛ Kristi, adi to né ra kí njururu kí j rɔ Lubə-ti, ə ulə njirə dɔ kadmɛɛ-ti. ¹⁰ Né lay kí uwə mɛɛ-m to kadi m'gə Kristi; kadi m'gə tɔgi kí ɛ tɔsi né ndəl ində-né lo tɛɛ rəm, kadi m'ingə-né siə kɔ-je liə rəm, bá kadi m'tanə siə sar kadi m'oy-né gə koy liə, kɔɔ kadi ¹¹ ta kí rá-ti ya kàrè rəmə, m'tɔsi ndəl m'ində lo m'tɛɛ tɔ.

Kəy ngɔdi kəm ki kete

¹² To kingə bá m'ingə nédɔji lé ngá al rəm, to maji bá m'maji m'ɔr njuti ngá al rəm, ngà m'isi m'əy ngɔdi lə-m kin kəm-m ki kete, kɔɔ kadi m'ingə-né nédɔji lé, kɔɔ mɔ kàrè Jezu Kristi ingə-m adi m'to liə tɔ. ¹³ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, mɔ kɛ dɔ-m ya kàrè m'ingə nédɔji lé al ya bəy. Ngà m'adi mɛɛ-m oy dɔ né-ti kí go-m-ti gogi ə m'adi kəm-m tò ki kete kɔɔ né kí nɔ-m-ti. Né káre kí m'ra ən: ¹⁴ M'əy ngɔdi ki lo-ti kí né kí m'ində nɔ-m-ti tò-ti lé, kɔɔ kadi m'ingə-né nédɔji kí sɔbi dɔ ba kí dɔrɔ-ti kí Lubə ba-m kɔɔ nam kí m'nam kàdɛ Jezu Kristi-ti. ¹⁵ Jəi lay ya kí j'toi dow-je kí j'tɔgi gangi lé, adi j'ɔwi kɛ tagir

† 3:5 a Rɔm 11:1; b Knj 23:6; 26:5 †† 3:6 Knj 8:3; 22:4; 26:9-11

kí bè kin bane; ə kinə né madi tò nɔɔ bá tagir lə-si kí dɔ-ti ɔw nati al kàrè rəmə, né-é kinlé Lubə à tɛɛ kɛ dɔ-é kadi-si rəm tɔ. ¹⁶ Ngà kɛ bá lo kí j'reei 'tɛɛi-ti ngá kin lé, ri-ri bá ra né kàrè, adi j'ɔwi nati kəm-ji ki kete.

¹⁷ 'Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, 'ndaji kullə ra-m ə adi kəm-si tò ki go dɛ-ti kí panjiyə-dé to gə panjiyə kí ingəi rɔ-ji-ti kin ya. ¹⁸ Kɔɔtalə dow-je nɔɔ ya panjiyə-dé ɔsi ta kagdəsi lə Kristi. Ta kinlé, taá-taá ya m'idə-si ə bone kin ya kàrè m'təl m'pa kɛ nɔ kəm-m-ti bəy. ¹⁹ Dɛ lé ta təl ta-dé to tuji kɔgi ya dɔ; nékuso kí mɛɛ-dé-ti ya to lubə lə-dé; né kí ulə rɔɔl dɔ-dé-ti kin ya bá dɛ d'adi to né riba lə-dé; tagir-je lə-dé tò ki dɔ né-je-ti kí dɔnangi-ti nè ya par. ²⁰ Ngà jəi lé, be lə-ji to dɔrɔ-ti adi j'isi j'ngəbi Njéka-ji-ji kí 'to 'Babe Jezu Kristi kí à kɔ-ti kɔɔ ree ²¹ ə tɔgi kí ɛ ɔw-né kɔɔ təl-né né-je lay gin tɔgi-é-ti kin ya à mbəl-né rɔ-ji kí dangi-ti kin kadi tanə kɛ rɔ-é kí to rɔ njèriba kin tɔ.

4 Gin-é kin bá səi ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ kí m'ində-si dan kəm-m-ti, səi kí bo təl koo-si ra-m, səi kí 'toi gin rɔnəl lə-m kɛ nédɔji lə-m, əi-né gərərə bə ya kàdɛ 'Babe-ti, səi kí m'ində-si dan kəm-m-ti.

Ndəji-je kɛ ta dingəm-je kí gay-gay

² M'ra ndoo ta Ebodi-ti kɛ ta Səntisi-ti kadi d'ɔw kɛ tagir kí káre kɔɔ nam kí 'nam kàdɛ 'Babe-ti. ³ Ə i, mad-kullə lə-m kí njèra né kí tɔgrɔ-ti, kɔgrɔ ya, m'dəji-i kadi 'ra sə-dé adi mindi-dé usi go-nə-ti. Kɔɔ 'to dené-je kí njéka dɔ-ji-m-ti ta rɔ-ti kí sɔbi dɔ Poyta kí Maji, nati kɛ Klemə kɛ ndəgi madkullə-je lə-m kí ri-dé tò mɛɛ mbete † kiskəm-ti tɔ.

⁴ Ndɔ-je lay ya adi rɔ-si nəl-si kɔɔ nam kí 'nami kàdɛ 'Babe-ti kin. M'təl m'pa ya bəy, adi rɔ-si nəl-si. ⁵ Kadi dow-je lay ya 'gə ɔl lɔm lə-si. 'Babe ə ngɔsi. ⁶ Adi mɛɛ-si ə kákákə kɔɔ né madi al. Ngà mɛɛ né-je-ti lay ya 'pai ta kɛ Lubə, 'nɔi ta-é-ti, 'rai-é oiyo, bá indəi nédəji-je lə-si nɔ-é-ti. ⁷ Rəmə lapiya lə Lubə kí to lapiya kí itə négə-je lay kinlé à kəy ngangɔ né-je kí mɛɛ-si ndigi, kɛ tagir-je lə-si kɔɔ nam kí 'nami kàdɛ Jezu Kristi-ti.

⁸ Beba səi ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kadi né lay kí to né kí tɔgrɔ-ti, kɛ né kí asi piti, kɛ né kí njururu, kɛ né kí aa njay, kɛ né kí dow à pa ta kí maji dɔ-ti, kɛ né kí tuwə ndigi dɔ-ti, kɛ né kí maji rəti-rəti, kɛ né kí asi gaki kadi dow piti kinlé bá to né-je kí tò tagir-je-ti lə-si. ⁹ Né kí m'ndó-si, né kí ingəi rɔ-m-ti, kɛ ta kí ooi ta-m-ti, né kí m'ra m'adi ooi lé, 'rai-né kullə. Rəmə lapiya lə Lubə à nɔy sə-si.

Ta kí sɔbi dɔ oiyo kí Pol ra

¹⁰ Lokɛ m'oo kandi kilə kí iləi ká-m-ti bəy kinlé, m'ingə rɔnəl nɔɔ mɛɛ nam-ti kí m'nam kàdɛ 'Babe-ti. Səi lé bo kilə ká-m-ti ra-si ya, ngà lo-é bá ingəi al. ¹¹ To ndoo né

‡ 3:17 1Kɔ 4:16; 11:1 †† Mbetə kiskəm lé to mbetə kí rɔ Lubə-ti kí ri dow-je kí d'adi mɛɛ-dé Lubə tò-ti (Ntd 3:5).

bá ra-m bá m'pa-né ta kinlé bè tin al. Kdɔ m̄ m'ndó kisi k̄ m̄ kusi nangi m̄ né-je-ti lay. ¹² M'gə kisi dan ndoo-ti rəm, m'gə kisi dan maji-ti mburuki-mburuki rəm. M̄ né-je-ti lay, k̄ lo-je lay ya m'ndó adi lé m'ndan kàrè m̄ kisi rəm, bo ra-m kàrè m'a kisi rəm, dan maji-ti k̄ mburuki-mburuki kàrè m'a kisi rəm, bá dan ndoo-ti kàrè m'a kisi rəm tɔ. ¹³ Né lay ya m'asi ra k̄ takul njèkadi-m tógi.

¹⁴ Bè ya kàrè, maji ki maji kdɔ k̄-je lə-m lé s̄i s̄i s̄i-m m̄-é-ti. ¹⁵ Loki m'ingə dɔnangi Maseduwan, dɔkaglo-ti k̄ kilə mb̄ Poyta k̄ Maji tum-né gin-é dan-si-ti kinlé, s̄i k̄ bebo Pilipi-ti rəmə 'gəi k̄ njékəwn̄-je k̄ rangi k̄ j̄ s̄i-dé-je j'ulə ji-ji j'adi-n̄ m̄ né-ti k̄ kadi rəm, m̄ né-ti k̄ kingə rəm ya 'goto. To s̄i ya k̄ kár-si á 'rai né-é kinlé. ¹⁶ † ††Loki m'isi m̄ bebo Tesaloniki-ti b̄y ya s̄i uləi k̄ né adi-mi nja joo, kdɔ kadi m'ra-né né-je k̄ ndoo-é ra-m. ¹⁷ To kadkare k̄ ji-si-ti bá m'isi m'sangi bá

† 4:16 Knj 17:1 †† 4:16 2Kɔ 11:9

m'pa-né ta kinlé bè kdɔ al. Kullə-je k̄ 'rai 'rai lé bá m'isi m'sangi kadi ingəi man-é dɔ-ti mburuki-mburuki.

¹⁸ Né-je lay ya m'ingə adi m'isi dan maji-ti mburuki-mburuki. Loki m'ingə né-je k̄ uləi-né Epaproditi lé, m'isi dirə-ti k̄ mbaa sɔ. Né-je kinlé titi ubi k̄ əti maji k̄ to négugi né k̄ Lubə ndigi rəm, nəl-é rəm kin bè. ¹⁹ Ə né-je lay k̄ ɔwi ndoo-é lé, Lubə lə-m k̄ to njènékingə k̄ riba-é tò kin ya à kadi-si kdɔ nam k̄ 'nami kàd̄i Jeju Kristi-ti. ²⁰ Riba to 'lə Bɔbi-ji Lubə ya k̄ dɔ bal-bal. Am̄n!

Lapiya k̄ ra

²¹ 'Rai lapiya njénam kàd̄i Jeju Kristi-ti k̄ 'to njékaa njay-je lay adi-mi. ²² Ngankɔ-m-je k̄ njékadm̄ k̄ d'isi s̄i-m nè 'ra-si lapiya tɔ. Njékaa njay-je lay ya 'ra-si lapiya ə k̄ boy n̄ to d̄ k̄ m̄ k̄y-ti lə Sejar, ngar k̄ boy. ²³ Kadi ramaji lə 'Babe Jeju Kristi n̄y s̄i-si.

Kolosi-je

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí Pol ndàngi adi Kolosi-je

Pol a dangay-ti, a à to bebo Rɔm-ti je bè, bá e ndàngi-né mbete kin. E ndàngi mbete kinlé adi njékadmɛɛ-je kí bebo Kolosi-ti a idá-dé kadi d'ulá-né d'adi njékadmɛɛ-je kí bebo Laodise-ti kí to bebo kí tò mbó-dé-ti kin tɔ. Pol ndàngi mbete kinlé kɔ rɔ-né kɔ néndó kí ngɔm kí isi ɔ be dɔ njékadmɛɛ-je-ti kinlé, adi to néndó kí njiré-é tò dɔ nékobe-je-ti lə jipi-je, kɔ dɔ tagir-je-ti lə grɛki-je. Je j'gə né-je kí mɛɛ néndó-ti kinlé káre-káre lay al, ngà né kí boy nɔ lé, loki Pol isi rɔ kɔ néndó kinlé, e ndàngi mbete kin tɔy-né Jeju Kristi rəm, tɔji-né kí kulə dɔ gin tɔgi Kristi-ti to né kí maji.

Kɔ lo kɔr-é-ti kí 1-2 lé, Pol tɔji kí Kristi itə né-je lay rəm, taa njékadmɛɛ-je ilə-dé taá rəm. Beba Pol tɔji njéndó mbete-je liə né kí to tó-é al kí tò mɛɛ néndó-ti kí isi ɔ be dɔ-dé kinlé. Kɔ lo kɔr-é-ti kí 3-4 lé, Pol ulə dingəm mɛɛ njéndó mbete-je-ti liə kadi panjiyə-dé ɔw nati kɔ ta-je kí tɔgrɔ-ti kí ɔbɔi dɔ Kristi, dow kí Lubə mbəti-é. Kɔ Kristi oy kɔ ta lə-dé, adi dɛ d'a kiŋə panjiyə-dé kí low kɔgi; a Kristi tɔsi ndəl ində lo tɛɛ, adi dɛ d'a kisi kəm kɔ takul-é rəm, kɔ kɔ ta liə rəm.

Pol lé, e ya kɔ dɔ-é ɔw oo bebo Kolosi al. Dɔmaji a à to Epaprasɔ kí ində gin njékəwnə-je kí Kolosi kin bá ɔr poy gangi kisi-dé adi Pol. Toki né kí Pol ndàngi mbete kin dɔkaglo-ti kí káre-rè kí e ndàngi-né mbete lə Epeji-je, kɔ 'lə Pilemɔ bá ulə-né Tisiki bá Onejim dan-é-né kin bè ().

Lapiya kɔ oiyo kí ra-nɔ

Epe 1:15-19; Plp 1:3-6; 1Te 1:2-4

1 Mə Pol kí m'to njékəwkulə lə Jeju Kristi kɔ mɛɛndigi lə Lubə, je kɔ Timote kí to ngonkɔ-ji kí njékadmɛɛ j'isi nati bá m'ndàngi mbete kin, ² m'adi-si sɔi ngankɔ-ji-je kí isi bebo Kolosi-ti kí 'toi njékaa njay-je, kɔ njékə dɔ ndi-si-ti mɛɛ nam-ti kí 'nami kàdɔ Kristi-ti. Kadi ramaji kɔ lapiya lə Bɔbi-ji Lubə nɔy sə-si. ³ Nɔ-je lay ya j'pa ta kɔ Lubə kí Bɔbi 'Babe lə-ji Jeju Kristi kɔ ta lə-si a j'ra-é-né oiyo. ⁴ Kɔ j'oo poy kadi kí adi mɛɛ-si Jeju Kristi rəm, ndigi kí 'ndigi njékaa njay-je lay rəm. ⁵ Sɔi 'rai bè kɔ nékində mɛɛ dɔ-ti kí tò ngəbi-si dɔrɔ-ti, kí sɔi 'gəi kete kɔ takul ta kí tɔgrɔ-ti kí to Poyta kí Maji kin. ⁶ Poyta kí Maji kí tɛɛ rɔ-si-ti kinlé, lo lay kí dɔnangitɔ nɛ kí tɛɛ-ti lé kandi-é tò rəm, ɔw kɔ kete-kete rəm; bè ya tɔ a tò-né rɔ-si-ti ndɔ-é-ti nɔ kí sɔi 'taai-né ta-é rəm, 'gəi-né ramaji lə Lubə gə kí tɔgrɔ-ti, ⁷ kɔ takul néndó-je kí ingəi rɔ madkullə-ti lə-ji Epaprasɔ kí j'ində-é dan kəm-ji-ti; e to ngonnjékullə lə Kristi a to njékə dɔ ndi-é-ti kí isi ra kullə dan-si-ti; ⁸ e bá idə-ji ta lə ndigi dow-je kí Ndil kí aa njay adi tò mɛɛ-si-ti.

Kasi gaki lə Kristi

Plp 1:9-11

⁹ Gin-é kin bá je kàrè, mɛɛ ndɔ-é-ti nɔ kí j'oo-né ta lə-si lé, j'ingə ta pa ta kɔ Lubə kɔ ta lə-si al. Je 'dəji-é kadi adi Ndil kí aa njay adi-si gosi kɔ négə kí asi gaki kadi 'gəi-né mɛɛndigi liə gə kí tɔgrɔ-ti. ¹⁰ Kadi panjiyə-si tuwə panjiyə dow-je lə 'Babe a kadi nəl-é mɛɛ né-je-ti lay rəm, kadi kullə-je lay kí maji-maji bá to kandi-si rəm, bá kadi ɔwi kɔ kete-kete mɛɛ gə Lubə-ti rəm tɔ. ¹¹ Kadi 'təli dow-je kí tɔgi-si tò mɛɛ né-je-ti lay kɔ takul tɔgi-é kí riba-é nɔ kin, kɔ kadi mɛɛ né-je-ti lay ya uwəi rɔ-si nɔ rəm, iləi mɛɛ-si dɔ madi-é-ti rəm. ¹² Bɔbi-ji Lubə kí adi asi gaki kadi ingəi nékugə dɔji kí lo kí ndógi-ti nati kɔ njékaa njay-je lé, kadi 'rai-é oiyo kɔ rɔnəl. ¹³ E ɔr-ji gin tɔgi-ti lə londul †† a ɔw sə-ji kɔbe-ti lə Ngon-é kí ində-é dan kəm-é-ti. ¹⁴ †Ngon-é lé bá to njè-taa-ji kilə-ji taá rəm, njèkiŋə go majal-je lə-ji kɔgi rəm. ¹⁵ E to takəm Lubə kí dow oo-é kɔ kəm-é al rəm, to ngon dɔdər dan nékində-je-ti lay rəm. ¹⁶ Kɔ kəm rəbi kí rɔ-é-ti bá Lubə ində-né né-je lay kí dɔrɔ-ti kɔ dɔnangitɔ, né-je kí j'oo kɔ kəm-ji kɔ né-je kí j'oo kɔ kəm-ji al, ka-likɔbe-je, kɔ kɔbe-je, kɔ njékɔbe-je, kɔ njétɔgi-je. Né-je lay ya Lubə ində kɔ kəm rəbi kí rɔ-é-ti a e ində adi-é.

† 1:7 Kol 4:12; Plm 1:23

†† Ta kinlé kɔr mɛɛ-é to: E ɔr-ji kɔgi gin tɔgi-ti lə Sú kí njékəbe lo kí ndul-ti. ‡ 1:14 Epe 1:7

17 E isi kete n̄ né-je-ti lay ə né-je lay tò k̄ takul-é. 18 †E to d̄ ə njékəwn̄a-je 'to kubru r̄-é. To kulə gin né rəm, to kí d̄səy kí t̄si ndəl ində lo t̄e dan dow-je-ti kí d'oy rəm, kd̄ kadi ɛ ya to kí d̄səy m̄e né-je-ti lay. 19 Kd̄-talə nəl Lubə kadi n'isi m̄e-é-ti n'taa m̄e-é pəl-pəl 20 †† kadi k̄ takul-é bá n'è Lubə n'ulə-né noji nati k̄ né-je kí d̄nangi-ti rəm, k̄ né-je kí d̄r̄a-ti rəm, kd̄ kadi lapiya tò k̄ takul-é rəm, k̄ takul məsi-é kí ɔy d̄ kagdəsi-ti rəm. 21 Ə səi kí kete tagir-je lə-si k̄ kullə ra-si-je kí majal ra adi 'toi mba-je rəm, 'toi njéba-je lə Lubə rəm lé, 22 ngəsnè ɛ ulə noji nati sə-si k̄ takul Ngon-é kí təl r̄-é dow-ti ree oy, kd̄ kadi 't̄e-é-ti k̄ r̄-si kí aa njay kí né kí maji al goto-ti rəm, bá kadi ta goto-né d̄-si-ti rəm t̄. 23 Ngà k̄ bá ɔi njángi d̄ kad-m̄e-ti ə adi njirə-si ngə nangi, ɔi lo k̄-si-ti gərərə kadi dow r̄-si ɔw sə-si s̄y k̄ nékində m̄e d̄-ti kí ta-é tò m̄e Poyta kí Maji-ti kí ooi kin al. Poyta kí Maji kí d'ilə mb̄-é d'adi dow-je lay d̄nangi-ti nè kinlé bá, m̄ Pol m'təl ngonnjəkullə-é.

Kullə-je k̄ r̄-je lə Pol

Epe 3:1-13; 1K̄ 2:7-13

24 Kí bone bè kinlé, m'ra r̄nəl kd̄ k̄-je kí m'ingə kd̄ ta lə-si ə k̄-je kí kingə kd̄ Kristi lé, m̄ m't̄al ta ɛ kí s̄bi d̄-m kd̄ ta lə njékəwn̄a-je kí 'to kubru r̄ Kristi. 25 Njékəwn̄a-je lé bá m̄ m'təl ngonnjəkullə lə-dé. Lubə ində-m kd̄ kadi m'idə-si ta liə lay tingə. 26 Beba né kí tò lo b̄ȳ-é-ti kaglo-je-ti lay kí kete, adi dow-je lay kí kete 'gə al lé, ngəsnè kin Lubə t̄e k̄ d̄-é adi njékaa njay-je liə, 27 kí ɛ ndigi kadi 'gə kí né kí tò lo b̄ȳ-é-ti bá n't̄e k̄ d̄-é dan dow-je-ti kí 'to jipi-je al kinlé, to né kí riba-é n̄; né-é kinlé to kisi kí Kristi isi m̄e-si-ti, adi to riba kí to nékində m̄e d̄-ti. 28 E bá j̄ j'ilə mb̄ ta liə j'nd̄aji-né dow-je lay rəm, j'nd̄o-né né dow-je lay rəm k̄ gosi ya lay, kd̄ kadi j'adi dow-je lay 'maji d'ɔr njuti m̄e nam-ti kí 'nam k̄d̄i Kristi-ti. 29 Gin-é kin bá m'ra-né kullə m'ɔ r̄gi-r̄gi ə m'r̄-né k̄ takul t̄gi-é kí isi ra kullə m̄e-m-ti n̄.

Ta ɔ m̄e Pol kd̄ kad-m̄e lə njékəwn̄a-je kí Kolosi

2 Kd̄, m'ndigi kadi 'gəi r̄ kí ngə kí m'isi m'r̄ kd̄ ta lə-si rəm, kd̄ ta lə d̄e kí bebo Laodise-ti rəm, bá kd̄ ta lə d̄e lay kí d'oo d̄aji r̄-m nja káre al rəm, 2 kd̄ kadi m̄e-dé s̄l, kadi d'ində r̄-dé nati k̄ takul ndign̄ ə kadi négə kí t̄gr̄-ti asi-dé naki-naki kadi m̄e-dé ndak̄ay, kd̄ kadi 'gə-né né kí Lubə b̄ȳ bá t̄e k̄ d̄-é, adi to Kristi, 3 kí gosi k̄ négə kí to né-je kí gati-é n̄ kinlé lay ya toki b̄ȳ r̄-é-ti †.

Nd̄aji kí s̄bi d̄ njéndó dow-je né-je kí nḡm

4 M'idə-si ta-je kin bè kd̄ kadi dow ədi-si k̄ ta-je kí nəl-nəl al. 5 Kd̄ lé d̄aji r̄-m goto sə-si k̄r̄è, m̄e-m tò

† 1:18 Epe 1:22,23 †† 1:20 Epe 2:16 †

d̄-si-ti. Loki m'oo né-je kí isi njiyə k̄ gangi-é gangi-é dan-si-ti rəm, m'oo poy kuwə r̄ ngə lə-si m̄e kad-m̄e Kristi-ti rəm lé, r̄-m nəl-m. 6 Ən ə, titi kí adi-né m̄e-si 'Babe Jeju Kristi lé, adi panjiyə-si ɔw nati k̄ panjiyə-é; 7 uləi njirə-si r̄-é-ti ə 't̄gi-né ki kete-kete rəm, ɔi lo k̄-si-ti gərərə d̄ nam-ti kí 'nami k̄d̄i-é-ti ə ɔi d̄ kad-m̄e-ti gangi-é-ti kí 'nd̄o-si-né ə 'rai Lubə oiyo n̄. 8 Ooi go r̄-si maji kadi dow ədi-si k̄ négə lə dow-je al rəm, bá takədi-je kí m̄e wəy kare kí go néndó-je-ti lə dow-je, kí to ngan néndó-je kí d̄nangi-ti b̄i to néndó-je lə Kristi al kinlé, adi dow ədi-si-né al rəm t̄. 9 Kd̄talə Kristi lé, né kí r̄ Lubə-ti ya tò r̄-é-ti bikti lay. 10 Ə səi lé, nam kí 'nami k̄d̄i Kristi-ti kí to kí 'boy d̄ k̄be-je-ti lay rəm, d̄ t̄gi-je-ti lay rəm lé, né-je kí r̄-é-ti lay ya tò r̄-si-ti t̄. 11 Nam kí 'nami k̄d̄i-é-ti lé, d'ij̄-si ganjangi kí to ganjangi kí dow ij̄ k̄ ji-é al; adi to k̄r né-je lay kí d̄aji r̄ dow ndigi kin k̄gi; ɛ bá to ganjangi lə Kristi lé. 12 †† Dubi-si nati k̄ Kristi k̄ takul bat̄em, ə nam kí 'nami k̄d̄i-é-ti lé, səi 't̄si ndəli nati siə k̄ takul kadi kí adi m̄e-si kí t̄gi lə Lubə bá adi-é t̄si ndəl ində lo t̄e dan dow-je-ti kí d'oy kin. 13 †† S̄i lé, nd̄ki oyi koy kullə ra-si-je kí maji al rəm, koy kij̄ kí d'ij̄-si ganjangi al rəm, ya Lubə təl-si adi isi kəm nati k̄ Kristi k̄ kəm rəbi kin̄ə kí in̄ə go majal-je lə-ji lay k̄gi; 14 †† mbete kí 'nd̄angi 'gangi-né ta d̄-ji-ti lé, Lubə bujuru k̄gi; ɛ bá to mbete kí nj̄k̄r gin kald̄ta-je lə-ji; mbete-é kinlé bá Lubə b̄-é kagdəsi-ti bujuru-é k̄gi; 15 Lubə taa t̄gi ndil-je kí maji al k̄ njét̄gi-je, t̄ti-dé r̄ k̄ takul koy Ngon-é kagdəsi-ti, ulə r̄s̄l d̄-dé-ti takəm kosi dow-je-ti. 16 †† Ən ə, adi dow gangta d̄-si-ti kd̄talə né kí usoi əse né kí ɔyi al rəm, bá kd̄talə ra n̄y əse n̄y kí ubə sigi al rəm, bá kd̄talə nd̄ taakoo lə jipi-je al rəm. 17 Né-je lay kinlé to ndil né-je kí à ree ki ree b̄y, ngə ɛ kí t̄gr̄-ti lé, to kí 'lə Kristi. 18 Adi dow kí nj̄pole malayka-je ə ra r̄-é ki nj̄s̄l d̄-é taa nénd̄ji nḡdi kí ɔyi kin al. Dow kí bè kinlé, to dow kí nj̄kində kəm-é go nj̄-je-ti; tagir-je liə kí to tagir lə dow adi-é ində k̄d̄i-é kində kí go tagir-ti lə dow-je. 19 † Dowb̄-je lé, 'nam k̄d̄i Kristi-ti al. Kristi lé to d̄, ə njékəwn̄a-je 'to kuburu r̄-é; k̄ takul-é bá singə-je 'tur-né ta-n̄-ti ə njirə-je 't̄-dé-né nati maji kin, ə 't̄gi t̄gi kí j̄ r̄ Lubə-ti. 20 Kinə səi oyi k̄ Kristi nati m̄e ngan néndó-je-ti kí d̄nangi-ti nè rəmə, kd̄ ri bá səi rai titi né kí isi d̄nangi-ti nè bè b̄y, adi adi d'ində ndukun-je d̄-si-ti 'pane: 21 'Un al! 'N̄ al! D̄i r̄ ji-i-ti al! 22 Né-je lay kinlé tò kd̄ kadi kullə ya toki ra-né ə tuji k̄gi ya al wa? To ta kí s̄bi d̄ ndukun-je, k̄ néndó lə dow-je. 23 T̄gr̄ ya, néndó-je kinlé, kinə 'oo maji rəmə, ra r̄-é ki gosi b̄; kd̄ t̄ji pole Lubə k̄ m̄e ndigi rəm, k̄ s̄l d̄ rəm, k̄ kində d̄ r̄-ti rəm, ngə néndó-je kinlé riba-é goto, tò kd̄ r̄nəl lə dow ya par.

†† 2:12 R̄m 6:4 †† 2:13 Epe 2:1-5 ††† 2:14 Epe 2:15 ††† 2:16 R̄m 14:1-6 § 2:19 Epe 4:16

Kiskam kí sigi kí Kristi

Plp 3:18-21; 1Jə 3:1-3; Epe 5:3-20; 4:17-21

3 Beba kinə səi 'təsi 'ndəli nati kə Kristi rəmə, 'sangi né-je kí taá, lo-ti kí Kristi isi-ti dɔ jikɔl Lubə-ti. ² 'Giri ta dɔ né-je-ti kí taá bi giri ta dɔ né-je-ti kí dɔnangi-ti nɛ al. ³ Kdɔtalə səi 'toi kí dow-je kí d'oy bè ə kiskam lə-si toki bɔyɔ nati kə Kristi rɔ Lubə-ti. ⁴ Loki Kristi kí to kiskam lə-si à tɛɛ kɔy lé, səi kàrè a tɛɛi siə nati dan riba-ti tɔ. ⁵ Ən ə né-je kí dɔnangi-ti nɛ kí to kaya-je, kə né ra kí to nɛ-je, kə bo né-je kí maji al-je kə kəy ngɔdi go-ti-je, kə kəmənda kí to pole magi-je kinlé, 'tɔri kɔgi rɔ-si-ti. ⁶ Né-é-je kinlé bá wɔngi lə Lubə isi ree-né dɔ njédɔngə-je-ti. ⁷ Né kin bá to panjiyə-si kí kete, loki isi-né dan majal-ti. ⁸ Ngà kí ngɔsnè-ti kinlé, səi kàrè, ɔri né-je kinlé kɔgi rɔ-si-ti: adi to wɔngi, kə rɔkati kanɔnɔ, kə mɛɛndul, kə kulə ta ndil dow-ti, kə ta-je kí tɔ rɔsɔl kí tɛɛ ta-si-ti. ⁹ ††Səi kí 'tɔri panjiyə kí low kə kullə ra-é-je kɔgi rɔ-si-ti lé, ədi-nɔ al. ¹⁰ †Səi 'təli dow-je kí sigi kí Lubə isi mbəl-si ndɔ-é ndɔ-é kadi 'toi takəm-é ɛ kí Njèra-si kɔd kadi 'gəi-é-né maji. ¹¹ Greki kə Jipi goto, dow kí d'ijə-é ganjangi kə dow kí d'ijə-é ganjangi al goto, mba kə njəkəm tɛɛ al goto, dow kí to bə kə bə al goto; ngà Kristi ya to né-je lay rəm, ɔ mɛɛ né-je-ti lay rəm. ¹² ††Beba titi kí Lubə mbəti-si-né adi-si aai njay rəm, ində-si-né dan kəm-é-ti rəm kinlé, adi ta ɔ mɛɛ-si kɔd dow-je rəm, adi ramaji, kə sɔldɔ, kə sɔl lɔm-lɔm, kə mɛɛ kí kilə dɔ madɛ-é-ti tɔ rɔ-si-ti tɔ. ¹³ ††Isi dɔ-ti kə nɔ, 'rai maji kə nɔ; kinə dow ɔw kə ta kə madɛ-é rəm, inɔi go kɔgi adi-nɔ, titi kí Kristi ra sə-si maji bá inɔ-né go kɔgi adi-si kin bè tɔ. ¹⁴ Ngà né kí boy nɔ lé, adi ndigi dow-je uwə mɛɛ-si. Ndigi dow-je kinlé bá to kulə kí à tɔ-si nati kadi 'maji ɔri njuti. ¹⁵ Lapiya lə Kristi, kí Lubə ba-si-né kɔd kadi 'təli-né daji rɔ kí kàre-rè kinlé, kadi ɔ bé mɛɛ-si-ti. 'Rai oiyo Lubə. ¹⁶ †††Kadi ta lə Kristi ra be mɛɛ-si-ti kə né-je kí maji-maji kí titi lay, 'ndói-nɔ né ə ndəji-nɔ kə gosi-é gosi-é, kə pa-je, kə pa kɔsgaji-je, kə pa-je kí gay-gay kí Ndil kí aa njay ində ta-si-ti; 'tɔyi Lubə kə mɛɛ-si kə kàre-rè kə pa-je kí Ndil kí aa njay ində ta-si-ti 'rai-é-né oiyo. ¹⁷ Né-je lay ya kí a rai, adi tɔ ta əse kullə kàrè rəm, 'rai kə ri 'Babe Jeju ə 'rai-né oiyo Bɔbi-ji Lubə kə takul-é.

Kisi-nɔ lə njəkadmɛɛ-je mɛɛ kəy-ti

Epe 5:22-33; 6:1-9; 1Pi 2:18-25; 3:1-7

¹⁸ †††Səi dené-je, uləi dɔ-si gin tɔgi-ti lə ngɔbi-si-je; ɛ bá to né kí tuwə ra nɔ 'Babe-ti. ¹⁹ †Səi dingəm-je, 'ndigi ne-si-je, bi adi rɔ-si ati-si dɔ-dé-ti al. ²⁰ ††Səi ngan-je, 'təli rɔ-si go ta-ti lə njəkɔji-si-je mɛɛ né-je-ti lay, kɔd ɛ bá to né kí nəl 'Babe. ²¹ †††Səi bɔbi ngan-je, 'rai ngan-si-je adi wɔngi ra-dé al, nɛ mɛɛ-dé à tuji. ²² ††Səi bə-je, mɛɛ né-je-ti lay ya 'təli rɔ-si go ta-ti lə dow-je kí 'to 'ba-si-je.

† †† 3:9 Epe 4:22 † 3:10 Epe 4:24 †† 3:12 Epe 4:2 †† 3:13 Epe 4:32 ††† 3:16 Epe 5:19,20 ††† 3:18 Epe 5:22; 1Pi 3:1 § 3:19

'Rai bè takəm-dé-ti par al rəm, bá kɔd nəl-né dow-je par al rəm, ngà kadi 'rai kə mɛɛnda kəy mɛɛ bəl 'Babe-ti. ²³ Kullə-je lay kí isi 'rai lé, 'rai kə mɛɛnda kəy titi kullə lə 'Babe bè bi titi kullə lə dow-je al ²⁴ ə kadi 'gəi kí 'Babe à kadi-si nékugə dɔji kí ɛ uwə dɔ-é kɔd-si. 'Rai kullə adi Kristi kí to 'Babe. ²⁵ †††Kɔd njèra né kí njururu al lé, à tətɛi kandi né ra kí njururu al liə lé ya tɔ, kɔd Lubə lé kɔrkəm dow goto rɔ-é-ti.

4 ††Səi 'ba bə-je, bə-je lə-si lé, 'rai sə-dé né kí njuru-ru rəm, 'rai kə kɔrkəm-nɔ al rəm, ə kadi 'gəi kí səi ya kàrè 'Ba-si isi dɔrɔ-ti nɔɔ tɔ.

Ndəji-je kə lapiya-je

Epe 6:18-20; 5:14-17

² Uwəi rɔ-si ngə mɛɛ ta-ti kí pa kə Lubə, isi kəm mɛɛ-é-ti ə 'rai-né oiyo Lubə. ³ 'Pai ta kə Lubə kɔd ta lə-ji tɔ; kadi Lubə tɛɛ tarəbi kilə mbɛ Poyta kí Maji nɔ-ji-ti, kɔd kadi m'pa ta lə Kristi kí to ta kí tɔ lo bɔyɔ-é-ti, kí ta-é bá d'ilə-m-né sil kinlé ⁴ ə kadi m'pa ta-é aa yərárə titi kí tɔ kadi m'pa-né lé ya. ⁵ †††Indəi kəmkəa dɔ panjiyə-si-ti kí rɔ njəkadmɛɛ al-je-ti. Inɔi dɔkaglo adi dəə kɔgi kare al. ⁶ Kadi ta-je lə-si lay ya to ta-je kí maji-maji toki né kí kati tɔ-ti bè, kɔd kadi dow kí rá-rá kí daji-si ta rəm, 'gəi lo kiləi-é-ti. ⁷ ††††Tisiki kí to ngonkɔ-m kí m'ində-é dan kəm-m-ti rəm, to ngonnjəkullə kí tɔgrɔ-ti lə 'Babe rəm, bá to madkullə lə-m mɛɛ kullə-ti lə 'Babe rəm kin ya à kɔr-si poy né-je lay kí sɔbi dɔ-m. ⁸ Gin-é kin bá m'ulə-é-né rɔ-si-ti bè, kɔd kadi 'gəi-né ta kí sɔbi dɔ kisi-ji nɛ kin rəm, bá kadi ɔw sɔl mɛɛ-si rəm tɔ. ⁹ †††††M'ulə-é nati kə Onejim kí to njəkə dɔ ndi-é-ti kí to ngonkɔ-m kí m'ində-é dan kəm-m-ti, ɛ to kí dan-si-ti. Dɛ d'a kɔr-si poy né-je lay kí dəə nɛ. ¹⁰ †††††Aristarki kí to madɛ dangay lə-m ra-si lapiya, bá Marki kí to noji Barnabasi ra-si lapiya tɔ. ɛ lé m'un ndu m'adi-si kɔd ta liə ngá; kinə tɛɛ rɔ-si-ti rəm, uwəi-é rɔ-si-ti maji. ¹¹ Jeju kí 'ba-é Justusi kin ra-si lapiya tɔ. Dan jipi-je-ti kí nɛ lé, dɛ kin ya par bá 'ra sə-m kullə kí sɔbi dɔ kɔbe lə Lubə, dɛ bá 'to njəsɔl mɛɛ-m-je. ¹² †††††Epaprasí kí to kí dan-si-ti, ra-si lapiya. ɛ to ngonnjəkullə lə Jeju Kristi, kí inɔ ta rɔ kɔd ta lə-si al, mɛɛ ta-ti kí pa kə Lubə, kɔd kadi asi gaki rəm, kadi 'gəi-né né kí mɛɛ Lubə ndigi maji ə ɔi-né gərərə. ¹³ M'pa ta kí dɔ-é-ti bè kɔd ɛ adi rɔ-é kɔ nɔ kɔd ta lə-si rəm, kɔd dɛ kí Laodise rəm, bá kɔd dɛ kí Iyerapolisi-ti rəm tɔ. ¹⁴ †††††Dɔktur Luki kí m'ində-é dan kəm-m-ti ra-si lapiya, bá Demasi kàrè ra-si lapiya rəm tɔ. ¹⁵ 'Rai lapiya ngankɔ-ji-je kí njəkadmɛɛ-je kí d'isi Laodise rəm, bá 'rai lapiya Nimpa kə njəkəwnɔ-je kí mɛɛ kəy-ti liə rəm tɔ. ¹⁶ Loki səi 'ndói mbete kin dan-si-ti rəm, 'rai lay kadi toki ndó dan njəkəwnɔ-je-ti kí Laodise tɔ, ə səi

Epe 5:25; 1Pi 3:7 †† 3:20 Epe 6:1 ††† 3:21 Epe 6:4 †† 3:22 Epe 6:5-8 ††† 3:25 Epe 6:9 †† 4:1 Epe 6:9 †† 4:5 Epe 5:16 ††† 4:7 Knj 20:4; 2Ti 4:12 ††† 4:7 Epe 6:21,22 ††† 4:9 Plm 1:10-12 18 4:10 a Knj 19:29; 27:2; Plm 1:24; b Knj 12:12,25; 13:13; 15:37-39 19 4:12 Kol 1:7; Plm 1:23 20 4:14 a 2Ti 4:11; Plm 1:24; b 2Ti 4:10; Plm 1:24

kàrè kadi 'ndói mbete kí à kị Laodise ree rɔ-si-ti tɔ.

¹⁷ †Idəi Arsipi kadi tɔsi kəm-é dɔ kullə-ti kí ingə rɔ

† 4:17 Plm 1:2

'Babe-ti kin, kɔɔ kadi ra kullə-é maji. ¹⁸ Mə Pol ya m'ndàngi kè ji-m m'panè lapiya lə-si. Adi mɛɛ-si ole dɔ sil-ti lə-m. Kadi ramaji lə Lubə nà y sə-si!

1 Tesaloniki-je

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí dɔsɔy kí Pol ndàngi adi Tesaloniki-je

Pol ndàngi mbete kin kɔɔ kulə-né dingəm meɛ njékadmɛɛ-je-ti kí Tesaloniki rəm, kɔɔ mbusi-né nja-dé rəm. Bebo Tesaloniki lé to bebo kí dɔnangi Maseduwan-ti, kɔɔbe-ti læ dow-je kí Rɔm, kəl lo kí taá-ti læ grɛki-je. Meɛ Mbete kullə-ti læ njékɔwkuɔlə-je kí 17:1-10 lé, 'ndàngi-ti kí Pol-je kɔ madkullə-je liə d'ilə mbɛ Poyta kí Maji bebo Tesaloniki-ti, 'ndàngi-ti kí jipi-je, kɔ jipi al-je d'adi meɛ-dé Jeju Kristi rəm. Go-ti, jipi-je kí d'adi meɛ-dé Jeju al d'ɔsi ta Pol kɔɔ kullə liə kí ɛ ra kinlé, adi dɛ kɔ madkullə-je liə 'tɛɛ meɛ bebo-ti ndɔɔ d'ay-nɔ. Ə go-ti, loki 'ree 'tɛɛ bebo Kɔrɛnti-ti rəm, meɛ Pol ɔ kákáká kɔɔ njékadi meɛ-dé sigi kí bebo Tesaloniki-ti, adi ulə Timote rɔ-dé-ti. Loki Timote təl ɔw rɔ Pol-ti gogí lé, idə Pol kí Tesaloniki-je lé, dan kulə-ti kí d'ulə kəm-dé ndoo kin ya kàrè, dɛ d'ɔ gərərə dɔ kadmɛɛ-ti læ-dé rəm, bá meɛ ndigí dow-je-ti rəm. Meɛ Pol usi nangi adi ɛ ndàngi mbete kin adi-dé ra-dé-né oiyo rəm, tɔji-dé-né ndigí kí ɛ ndigí-dé rəm, bá kɔɔ ndó-dé-né né kí dɔ madi-é-ti rəm.

Kɔ lo kɔr-é-ti kí 1-3 lé, Pol gir dɔ kisi-dé-ti kí ndɔki dɛ kɔ Tesaloniki-je d'isi nati kin rəm, ɛ ra-dé oiyo. Kɔ lo kɔr-é-ti kí 4-5 lé, Pol ndó-dé né kí sɔbi dɔ təl ree læ 'Babe rəm, bá ndó-dé panjiyá kí d'a nəl-né 'Babe rəm.

Tɔji rɔ kɔ lapiya kí ra

1 †Mɔ Pol, j'isi nati kɔ Silbɛ-je †† kɔ Timote bá m'ndàngi mbete kin m'adi-si sɔi njékəwnɔ-je kí bebo Tesaloniki-ti kí 'nami kàdɛ Bɔbi-ji Lubə-ti rəm, 'nami kàdɛ 'Babe Jeju Kristi-ti rəm. Kadɛ ramaji kɔ lapiya nɔy sə-si.

Panjiyá njékəwnɔ-je kí Tesaloniki-ti kɔ kadmɛɛ læ-dé
Plp 1:3-6; Kol 1:3-8

² Jɛ 'ra oiyo Lubə kɔ ndɔ-je lay kɔɔ ta læ-si lay rəm, bá meɛ ta-je-ti kí j'isi j'pa siə kàrè j'ilə ri-si dan-ti-dan-ti rəm tɔ. ³ Kullə kadmɛɛ læ-si, kɔ kullə ndigí kí 'ndigí dow-je, kɔ kində kí indəi meɛ-si dɔ 'Babe-ti læ-ji Jeju Kristi ya ɔi dɔ-ti njàngi kinlé, meɛ-ji ole dɔ-ti nɔ Bɔbi-ji Lubə-ti taá-taá. ⁴ Sɔi ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ lé, 'toi dow-je kí Lubə ində-si dan kəm-é-ti; jɛ j'gə kí ɛ mbəti-si. ⁵ Kɔɔ Poyta kí Maji kí j'ilə mbɛ-é j'adi-si lé, j'ilə kɔ ta kí ta-ji-ti par al, ngà j'ilə kɔ tɔgi rəm, Ndil kí aa njay ra sə-ji dɔ-ti rəm, bá jɛ j'ilə kɔ meɛnda kɔy rəm tɔ. Panjiyá-ji kí dan-si-ti kí ndɔki ooi kinlé, sɔi ya kàrè 'gəi kí to bə kɔɔ maji læ-si.

⁶ †Sɔi lé, sɔi 'ndaji kullə ra-ji rəm, 'ndaji kullə ra 'Babe rəm, kɔɔtalə dan kɔ-je-ti kí nɔ ya kàrè Ndil kí aa njay adi-si 'taai ta læ Lubə kɔ rɔnəl. ⁷ Beba sɔi 'təli-né néndajɛ læ njékadmɛɛ-je lay kí dɔnangi Maseduwan-ti kɔ dɔnangi Akay-ti. ⁸ Kɔɔtalə ta læ 'Babe kí ra kullə dan-si-ti

† 1:1 Knj 17:1 †† Silbɛ lé ya to Silasi (Knj 15:22; 2Kɔ 1:19; 2Te 1:1)
‡ 1:6 Knj 17:5-9

lé, poy-é ɔw dɔnangi Maseduwan-ti kɔ dɔnangi Akay-ti; ngà to ɛ kin par al, meɛ-si kí adi Lubə lé kàrè dow-je d'oo poy-é kí lo lay sar adi jɛ j'ɔw ndoo pa ta-é al rəm ngá. ⁹ Kɔɔtalə dow-je d'ɔr poy kuwə kí uwəi-ji kí rɔ-si-ti rəm, d'ɔr poy kinə kí inəi magi-je kɔgi ə 'təli kí rɔ Lubə-ti kɔɔ kadɛ 'rai kullə adi Lubə kí tɔgrɔ-ti kí to njékiskəm rəm, ¹⁰ kɔɔ kadɛ 'ngəbi Ngon-é kí ndɔki adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ, kí à kɔ dɔrɔ-ti kɔɔ ree, adi to Jeju kí taa-ji ta wɔngi-ti kí à ree lé.

Panjiyá Pol dan njékəwnɔ-je-ti kí Tesaloniki-ti

Knj 20:18-21,31-35; 2Kɔ 6:3-10; 12:12-15

2 Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, sɔi ya kàrè 'gəi kí kɔw-ji rɔ-si-ti lé, tɔ kɔgi kare al. ² †Titi kí sɔi 'gəi-né lé, d'adi-ji kɔ kete meɛ bebo Pilipi-ti bá 'taji-ji rəm; ya ngà jɛ j'ingə tɔgi rɔ Lubə-ti læ-ji bá j'ilə-né mbɛ Poyta kí Maji liə j'adi-si dan rɔ-je-ti kí nɔ kin. ³ Kɔɔtalə ta læ Lubə kí jɛ j'isi j'ndó dow-je lé, to néndó kí takədi tɔ-ti al rəm, j'ndó kɔ tagir kí tɔ nɛ al rəm, bá j'ədi-né dow al rəm tɔ. ⁴ Ngà Lubə nɔ-ji oo bá ulə kullə kilə mbɛ Poyta kí Maji ji-ji-ti, adi jɛ j'pa ta kɔɔ nəl-né dow-je al, ngà j'pa ta kɔɔ nəl-né Lubə kí njègə meɛ-ji. ⁵ Titi kí sɔi gəi-né lé, jɛ j'pa ta j'ədi-né kəm dow nja káre al rəm, bá nja káre ya kàrè j'pa ta kɔɔ kingə-né né ji dow-ti al rəm; Lubə gə meɛ-ji bəti. ⁶ Jɛ j'sangi riba rɔ dow-je-ti al rəm, j'sangi riba rɔ-si-ti al rəm, bá rɔ dow-je-ti kí rangi al rəm tɔ. Lé j'a-ra-si kí læ njétɔgi-ti, kɔɔ to kí j'to njékəwkuɔlə-je læ Kristi, ⁷ ya ngà jɛ j'sɔl lɔm-lɔm dan-si-ti. Titi kí kɔ ngan-

†† 2:2 a Knj 16:19-24; b Knj 17:1-9

je tɔsi-né kəm-é dɔ ngan-é-je-ti lé, ⁸ je kàrè ndigi kí j'ndigi-si nɔ kinlé, j'ndigi kadi Poyta kí Maji læ Lubə ya par bá j'ilə mbɛ-é j'adi-si al, ngà j'ndigi kadi daji rɔ-ji ya kàrè j'ilə kɔgi kɔɔ ta læ-si, kɔɔ sɔi 'təli dow-je kí j'ində-si dan kəm-ji-ti.

⁹ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kullə-je kí j'ra, kɔ kɔ-je kɔ j'ingə lé, adi mɛɛ-si ole dɔ-ti. Loki j'isi j'ilə mbɛ Poyta kí Maji læ Lubə j'adi-si lé, j'ra kullə ndɔɔ-je kɔ kada-je kɔɔ kadi j'ɔy dow dan-si-ti al. ¹⁰ Sɔi njékadmɛɛ-je, panjiyə-ji kí dan-si-ti lé, aa njay rəm, to njururu rəm, ta kí dow à kilə dɔ-ji-ti goto rəm adi sɔi ooi bəti rəm, bá Lubə kàrè oo bəti rəm tɔ. ¹¹ Né kí j'ra kɔ nɔ-nɔ dan-si-ti titi kí Bɔbi ngan-je ra-né kɔ ngan-é bè kin kàrè, sɔi 'gəi rəm. ¹² Je j'ulə dingəm mɛɛ-si-ti, j'ɔɔl mɛɛ-si, bá j'ndəji-si kadi adi panjiyə-si tuwə panjiyə dow-je kí Lubə ba-dé kɔɔ kɔbe liə rəm, kɔɔ riɓa liə rəm tɔ.

¹³ Loki je j'ilə ta læ Lubə mbi-si-ti lé, sɔi 'ndigi dɔ-ti titi ta læ dow al, ngà 'ndigi dɔ-ti kí tɔgrɔ-ti ya to ta læ Lubə kí isi ra kullə mɛɛ-si sɔi-ti kí adi mɛɛ-si. Né kin bá je j'ra-né oiyo Lubə taá-tá kɔɔ. ¹⁴ †Kɔɔtalə sɔi ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ lé, sɔi 'ndaji kullə ra njékəwnə-je kí gay-gay kí 'to njékəwnə-je læ Lubə kí 'to njénam kàdɔ Jeju Kristi-ti kí d'isi dɔnangi Jude-ti, kɔɔtalə sɔi ya kàrè ingəi kɔɔ ji dow-je-ti kí bee læ-si ya, titi kí dɛ kàrè d'ingə-né gɔ kɔ-je kí káre kin ji jipi-je-ti tɔ. ¹⁵ †Jipi-je lé, dɛ ya 'tɔl njépata-je kí ta Lubə-ti rəm, 'tɔl 'Babe Jeju rəm, bá d'ulə kəm-ji ndoo rəm tɔ. Dɛ 'nəl Lubə al rəm, bá 'to njéba-je læ dow-je lay rəm tɔ. ¹⁶ Dɛ d'ɔgi-ji kilə mbɛ Poyta kí Maji kadi dow-je kí 'to jipi-je al, kɔɔ kadi d'aji al; beba dɛ jipi-je lé 'ra-né majal kí dɔ-ti par-par adi wɔngi ra Lubə dɔ-dé-ti.

Pol ndigi təl kɔw koo njékəwnə-je kí Tesaloniki-ti

Knj 17:14-16

¹⁷ Ngá je rəmə, sɔi ngankɔ-ji-je kí njékadmɛɛ, dɔka-glo kí sɛ kí j'ingəi-né-nə lé, kəm-ji oo-si al, ngà mɛɛ-ji rəmə tɔ dɔ-si-ti gérərəb. Beba bo kadi j'təl j'ɔw j'oo-si ra-ji nɔ adi j'ndur dɔ rɔ-ji-ti nɔ kadi j'ɔw j'oo-si. ¹⁸ Gin-é kin bá j'ndigi kɔw njal rɔ-si-ti. Mɔ Pol ya m'nə asi nja joo bè kadi m'ɔw rɔ-si-ti ya, ngà Satə ɔgi-ji lo-é. ¹⁹ Nɔɔ kí 'Babe læ-ji Jeju à təl ree lé, nɔ kí rangi bá à to nékində mɛɛ dɔ-ti læ-ji, kɔ rɔnəl læ-ji, kɔ jɔgi riɓa læ-ji takəm-é-ti bəy wa? ²⁰ Oiyol! Sɔi ya a toi riɓa læ-ji, kɔ rɔnəl læ-ji.

D'ulə Timote Tesaloniki-ti

3 †Né kin bá je j'oo-né lo ngəbi al, adi j'panè tɔ maji kadi j'isi kɔ kár-ji mɛɛ bebo Ateɔ-ti nè. ² Beba j'ulə ngonkɔ-ji Timote kí to ngonnjəkullə læ Lubə mɛɛ kullə kilə mbɛ Poyta kí Maji-ti læ Kristi kadi ɔw ulə dingəm mɛɛ-si-ti ə mɔbusi-né nja-si mɛɛ kadmɛɛ-ti læ-si. ³ Kɔɔ

† 2:14 Knj 17:5 †† 2:15 Knj 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19; 17:5,13; 18:12 ‡ 3:1 Knj 17:15

kadi kɔ-je kí isi ingəi kinlé ra dow káre dan-si-ti adi səbi ngin-ngin al; kɔɔtalə sɔi ya kàrè 'gəi bəti kí jɔi lé j'isi kɔɔ kadi kɔ-je kí bè kin ree dɔ-ji-ti ya. ⁴ Loki ndɔki j'isi sə-si nati bəy ya j'idə-si kete j'panè j'a kingəi kɔ nɔ lé, sɔi 'gəi bəti né-é bá ree ngá tin. ⁵ Gin-é kin bá mɔ m'oo lo ngəbi al, adi m'ulə-né Timote kadi ɔw oo ta kí sɔbi dɔ kadmɛɛ læ-si, kɔɔtalə m'bəl kí njənə dow-je à kɔ nɔ-si sar kadi kullə kí j'ra dan-si-ti təl tɔ kɔgi kare.

⁶ ††Ngà Timote kí j' rɔ-si-ti ree rɔ-ji-ti ngɔsnè bəy lé, idə-ji poyta kí maji dɔ kadmɛɛ-ti læ-si, kɔ dɔ ndigi-ti kí 'ndigi dow-je, bá idə-ji panè mɛɛ-si oy dɔ-ji-ti al adi bo koo-ji ra-si titi kí je kàrè bo koo-si ra-ji-né kin bè tɔ. ⁷ Sɔi ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, né kin bá dan nékəmtɔn-doo-je-ti kí lay kí tɛɛ dɔ-ji-ti, kɔ dan kɔ-je-ti ya kàrè kad-mɛɛ læ-si ra adi mɛɛ-ji ɔɔl. ⁸ Bone bè kinlé, mɛɛ-ji usi nangi, kɔɔtalə kɔ kí ɔi njángi mɛɛ kində rɔ nati kɔ 'Babe. ⁹ Ra kí 'rai-ji adi rɔ-ji nəl-ji nɔ nɔ Lubə-ti kinlé, j'a ra-é oiyo kɔɔ ta læ-si ban bá à kusɔ rɔ-ji-ti ən wa?

¹⁰ Beba, ndɔɔ-je kɔ kada-je lay ya j'pa ta kɔ Lubə j'to ta-é-ti pəkə-pəkə, kɔɔ kadi adi-ji tarəbi kadi j'ɔw j'oo-si rəm, kɔɔ kadi j'tɔl ta né kí nal-si mɛɛ kadmɛɛ-ti læ-si.

¹¹ Kadi Lubə ya kɔ dɔ-é kí to Bɔbi-ji dɛ kɔ 'Babe læ-ji Jeju d'adi-ji tarəbi kadi j'ɔw rɔ-si-ti. ¹² Ndignə kí tɔ dan-si-ti, kɔ ndigi kí 'ndigi dow-je kí rangi kinlé, kadi 'Babe ra adi usi dɔ madi-é-ti par-par rəm, kadi al dɔ kí kete, titi kí je j'ndigi-si-né kin bè tɔ. ¹³ Beba 'Babe ya à kadi-si kuwə mɛɛ ngə kɔɔ kadi 'toi dow-je kí aai njay kí ta goto dɔ-si-ti nɔ Bɔbi-ji Lubə-ti ndɔ-é kí 'Babe læ-ji Jeju Kristi à ree nati kɔ njékadmɛɛ-je liə lay.

Panjiyə kí nəl Lubə

1Pi 1:14-16; 4:1-5; Epe 5:3-8; 1Kɔ 6:13-20

4 Beba sɔi ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, né kí a rai bá a nəl-i-né Lubə lé, sɔi 'ndói rɔ-ji-ti ngá, ə né-é-je lé ya sɔi isi 'rai rəm ngá tin. Ngà je j'dəji-si ə j'ulə dingəm mɛɛ-si-ti kɔ ri 'Babe Jeju kɔɔ kadi panjiyə-si kinlé, ɔwi-né kəm-si kɔ kete-kete. ² Kɔɔtalə ndu kí j'ingə rɔ 'Babe Jeju-ti bá j'adi-si lé, sɔi 'gəi bəti.

³ Né kí Lubə ndigi ən: Kadi isi tagay kɔɔ Lubə ə kadi 'rai kaya al. ⁴ Kadi nɔ-nɔ dan-si-ti ngəm rɔ-é kadi aa njay rəm, kadi un rɔ-é ra-né né kí tɔgrɔ-ti, ⁵ bi adi bo né-je kí maji al ra-si lɔy-lɔy titi kí njékadmɛɛ al-je kí 'to njégə Lubə al d'isi 'ra-né kin bè al; ⁶ kadi dow káre dan-si-ti ndɔn njékadmɛɛ madi-é ra siə majal kí titi-nɔ bè kin al, kɔɔ dow-je kí njéra né-je kí bè kinlé, Lubə à gangta dɔ-dé-ti. Ndɔki j'idə-si j'ndəji-si-né kete ngá. ⁷ Kɔɔtalə Lubə kí ba-ji lé, ba-ji kɔɔ kadi j'rai né-je kí tɔ nɛ-nɛ al, ngà ba-ji kɔɔ kadi j'təli dow-je kí j'toi tagay. ⁸ Dow kí mbati néndó kin rəmə, to dow bá ɛ mbati-é al, ngà to Lubə kí njékadi-si Ndil-é kí aa njay kin bá dowbé mbati-é tin.

†† 3:6 Knj 18:5

⁹ Ta kí sɔbɪ dɔ ndignɔ kí kadi tò dan-si-ti sɔi njèkad-mɛɛ-je lé, sɔi ɔwi ndoo kadi dow ndàngi ta-é adɪ-si al ngá, kɔ Lubə ya ndó-si kadi 'ndigi-nɔ. ¹⁰ Ndignɔ lé, bá sɔi 'tɔji ki rɔ njèkad-mɛɛ-je-ti lay kí dɔnangi Mase-duwan-ti bikti tin; ya ngà, sɔi njèkad-mɛɛ-je, j'dəji-si kadi ndignɔ kinlé, ɔwi-né kəm-si ki kete-kete ya bəy. ¹¹ Titi kí j'un-né ndu j'adɪ-si lé, adi ta kisi-nɔ kɪ lapiya bá to rɔ-si rəm, kadi ori kəm-si dɔ kullə-je-ti lə-si kí sɔbɪ dɔ-si ə 'rai kullə kɪ ji-si kɔ rɔ-si; ¹² bè kɔ kadi panjiyə-si maji takəm njèkad-mɛɛ al-je-ti rəm, bá kadi ɔyi dow al rəm tɔ.

Ta kí dɔ koy njèkad-mɛɛ-ti kɪ təl Jeju

1Kɔ 15:19-58

¹³ Sɔi ngankɔ-m-je kí njèkad-mɛɛ, ta kí sɔbɪ dɔ dow-je kí d'oy lé, j'ndigi kadi isi-né dɔ mbə-ti al, nè a rai wɔngi yo tanɔ kɪ dow-je kí rangi kí nékində mɛɛ dɔ-ti lə-dé goto kin bè. ¹⁴ Kɔtələ titi kí j'adɪ-né mɛɛ-ji kí Jeju oy ə tɔsi ndəl ində lo tɛɛ lé, bè ya tɔ j'adɪ mɛɛ-ji kí dow-je kí d'adɪ mɛɛ-dé Jeju bá d'oy lé, Lubə à kadi 'tɔsi ndəl d'ində lo 'tɛɛ d'isi nati kɪ Jeju tɔ. ¹⁵ †Ooi, ta kí 'Babe pa bá j'ɔw kidə-si rəsi tin: Nɔ kí 'Babe à təl lé, jɔi kí j'isi kəm bá j'a kɔwi kete nɔ dɛ kí d'oy-ti lé al. ¹⁶ Kɔtələ loki ká né à ba rəm, ndi burə dɔ malayka-je à ba rəm, bá təbi mbanga lə Lubə à ba rəm lé, 'Babe ya kɪ dɔ-é à kɪ dɔrɔ-ti kɔ ree rəmə dɛ kí d'adɪ mɛɛ-dé Kristi bá d'oy lé, dɛ bá d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ dɔsɔy. ¹⁷ Go-ti ngá bá jɔi kí j'isi kəm kí j'a nəyi lé, Lubə à kɔy-ji lay kadi káre nati sə-dé dan kilndi-ti kɔ kadi j'ingəi 'Babe dan yəl-ti, beba j'a kisi kɪ 'Babe nati ya sartagangi. ¹⁸ † 'sɔli mɛɛ-nɔ kɪ ta-je kinlé.

Kində kəmkaa dɔ rɔ-ti ngəbi-né təl Jeju

Mat 24:36-51; Luk 12:35-40; Rɔm 13:11-14

5 Sɔi ngankɔ-m-je kí njèkad-mɛɛ, ta kí sɔbɪ dɔ dɔkàdɪ əse dɔkaglo kí né-je kin à ra-né né lé, sɔi ɔwi ndoo kadi dow ndàngi adɪ-si al ngá. ² †Kɔtələ, sɔi ya kàré 'gəi maji yə́rə́rə́ kí ndɔ lə 'Babe lé, à kubə dow-je nangi busi titi kɪ njèbogi ubi-né dow-je nangi ndɔ busi kin bè. ³ Loki dow-je d'a panè: «Lapiya tò ngá! Né à ra-ji al!» Ngá bá tujɪ à kubə-dé nangi busi titi ndo kí tɛɛ kɪ njèsəm patɪ kin bè ə d'a tɛɛ kəm-ti al. ⁴ Ngà sɔi ngankɔ-m-je kí njèkad-mɛɛ, sɔi isi londul-ti bá ndɔ lə 'Babe à kubə-si nangi busi titi njèbogi bè al. ⁵ Sɔi lay ya 'toi ngan-je lə lo kí ndógi rəm, 'toi ngan-je lə lo kí kada rəm. Jɔi j'toi ngan-je lə londul al rəm, j'toi ngan-je lə lo kí ndɔ al rəm. ⁶ † N ə adɪ j'toi bi tanɔ kɪ ndəgi dow-je al, ngà adɪ j'isi kəm dɔ rɔ-ji-ti rəm, j'indəi kəmkaa dɔ rɔ-

ji-ti rəm tɔ. ⁷ Kɔtələ njétobi-je lé, ndɔ bá 'to bi ə njéy-ibi ra-je kàré, ndɔ bá yibi ra-dé. ⁸ †Ngà jɔi kí j'toi dow-je lə lo kí kada lé, tò kadi j'indəi kəmkaa dɔ rɔ-ji-ti, kɔ kadi j'adi kadmɛɛ kɪ ndigi dow-je tò mɛɛ-ji-ti titi ngɔwla kɔn kàdɪ asgar-je bè ə j'adi mɛɛ kí kində dɔ ka-ji-ti tò titi jɔgi kɔn dɔ asgar-je bè. ⁹ Kɔtələ Lubə mbəti-ji kɔ kadi wɔngi liə ree dɔ-ji-ti al, ngà mbəti-ji kɔ kadi j'aji kɪ takul 'Babe lə-ji Jeju Kristi. ¹⁰ Kristi lé oy kɔ ta lə-ji, kɔ kadi lé, j'isi kəm əse j'oyi kàré, kadi j'isi kəm nati siə. ¹¹ Gin-é kin bá, kadi uləi dingəm mɛɛ-nɔ-ti 'rai kɪ nɔ kadi ɔwi ki kete-kete mɛɛ kadmɛɛ-ti titi kí rai-né kete-kete kin bè.

Sɔy ndəji-je kɪ tərndi-je

Rɔm 12:17-20

¹² Sɔi ngankɔ-m-je kí njèkad-mɛɛ, j'dəji-si kadi uni ta dow-je kí d'isi 'ra kullə dan-si-ti rəm, d'isi d'ɔr nɔ-si rəm, bá d'isi ndəji-si dɔ né-je-ti kɪ ri 'Babe rəm tɔ. ¹³ Dɛ lé, kadi 'ndigi ta lə-dé nɔ ə kadi indəi-dé dan kəm-si-ti, kɔ kullə lə-dé. Isi-nɔ kɪ lapiya.

¹⁴ Sɔi ngankɔ-m-je kí njèkad-mɛɛ, j'dəji-si bəy kadi 'ndangi dow-je kí panjiyə-dé to jugi-jugi ə 'sɔli mɛɛ dow-je kí mɛɛ-dé gangi man, isi dɔ-ti kɪ dow-je kí tɔgi-dé asi al, ə iləi mɛɛ-si dɔ madi-é-ti pɔ kɪ dow-je lay.

¹⁵ Dow ra sə-si né kí maji al kàré ooi nè a 'rai siə né kí maji al tó-ti; ngà 'sangi kadi 'rai maji ya kɪ ndɔ-je lay dan-si-ti əse kɪ dow-je lay.

¹⁶ Adi rɔ-si nəl-si kɪ ndɔ-je lay.

¹⁷ †Nɔi ta pa ta kɪ Lubə al. ¹⁸ Mɛɛ né-je-ti lay ya 'rai oiyo Lubə. Né-je kin bá Lubə ndigi kadi sɔi kí 'nami kàdɪ Jeju Kristi-ti 'rai.

¹⁹ †Gɔi Ndil kí aa njay lo ra kullə al.

²⁰ 'Nədi ta-je lə njépata-je kɪ ta Lubə-ti al.

²¹ Ngà 'ndəri gin né-je lay ə uni kí maji dan-ti.

²² Né-je kí maji al lay ya itəi rɔ-si ngərəngi kàdɪ-ti.

²³ Kadi Lubə kí njèkadɪ lapiya ya adɪ 'təli dow-je kí aai njay bikti lay ə kadi ɛ ya ngəm daji rɔ-si bikti, adɪ to tagir lə-si, kɪ ndil-si, kɪ daji rɔ-si kɔ kadi ta goto dɔ-si-ti ndɔ ree-ti lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi. ²⁴ Lubə kí njèba-si ya à ra né-je kinlé, kɔ ɛ to njəkə dɔ ndi-é-ti.

²⁵ Sɔi ngankɔ-m-je kí njèkad-mɛɛ, 'pai ta kɪ Lubə kɔ ta lə-ji.

²⁶ Sɔi ngankɔ-m-je kí njèkad-mɛɛ 'rai-nɔ lapiya kuwə-nɔ kàdɪ-nɔ-ti kɪ mɛɛ kí aa njay.

²⁷ M'dəji-si kɪ ri 'Babe kadi mbete kinlé toki ndó kadi njèkad-mɛɛ-je lay ya.

²⁸ Kadi ramaji lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi nəy sə-si.

† 4:15 1Kɔ 15:51,52 †† 5:2 Mat 24:43; Luk 12:39; 2Pi 3:10

‡ 5:8 Epe 6:13-17

2 Tesaloniki-je

Ta-je kí do mbete-ti kí njèkungi joo kí Pol ndàngi adi Tesaloniki-je

Kaglo dæə n̄a go mbete-ti liə kí d̄ɔs̄ay kin al ya Pol ndàngi mbete kí njèkungi joo kin adi njékadm̄e-je kí Tesaloniki. E is̄i bebo K̄ɔrɛnti-ti ya b̄ay, bá njékadm̄e-je kí Tesaloniki lé kàrè, d'is̄i d'ulə kəm-dé ndoo kd̄ɔtalə kad-m̄e-je lə-dé ya b̄ay rəm. Beba e ndàngi mbete adi-dé k̄ɔɔ t̄ɔji-dé-né né-je kí to tó-é al kí tò tagir-ti, k̄i panjiyə dow-je madi-je-ti kí dan-dé-ti.

Lo k̄ɔr-é-ti kí 1 lé, Pol ra oiyo k̄ɔɔ Tesaloniki-je lé, dan kulə kəm ndoo-ti ya kàrè, d̄e d'ɔw ki kete-kete m̄e-je kad-m̄e-je-ti lə-dé rəm, m̄e-je ndigi dow-je-ti rəm. Ngà e ree oo kí dow-je madi 'tulə-dé nati m̄e-je néndó-je-ti kí nḡɔm kí s̄ɔbi d̄ɔ təl ree lə 'Babe. Gin-é kin bá, lo k̄ɔr-é-ti kí 2 lé, e ndó-dé ta kí t̄ɔgrɔ-ti panè: 'Babe təl ree al b̄ay, rəm bá tò kad̄i né-je madi à ra né kete n̄ɔ ndo ree-é-ti. Lo k̄ɔr-é-ti kí 3 lé, e ndó-dé kí njékadm̄e-je kí panjiyə-dé tò jugi-jugi lé, kad̄i d'oo kəmtondoo lə-dé al. Mbete kin t̄ɔji ndigi kí e ndigi Tesaloniki-je titi kí tò-né m̄e-je mbete-ti liə kí d̄ɔs̄ay kí adi-dé kin ya t̄ɔ.

T̄ɔji r̄ɔ k̄i lapiya kí ra

1 †M̄a Pol, j'is̄i nati k̄i Silb̄e-je †† k̄i Timote bá m'ndàngi mbete kin m'adi-si s̄ai njékəwn̄a-je kí bebo Tesaloniki-ti kí 'nami k̄ad̄i B̄ɔbi-ji Lubə-ti rəm, 'nami k̄ad̄i 'Babe Jeju Kristi-ti rəm. 2 Kad̄i B̄ɔbi-ji Lubə d̄e k̄i 'Babe Jeju Kristi d'adi ramaji k̄i lapiya lə-dé n̄ay s̄ə-si.

Ta kí gangi kí ndo təl Jeju-ti

1Te 1:2-7; Plp 1:3-6,27-30; Mat 13:40-43; 25:31-46

3 S̄ai ngank̄ɔ-m-je kí njékadm̄e-je, tò kad̄i j'ra oiyo Lubə taá-taá k̄ɔɔ ta lə-si, ə to tó-é kad̄i j'ra b̄e, kd̄ɔtalə kad-m̄e-je lə-si kí ɔw ki kete-kete n̄a rəm, bá ndign̄a kí dan-si-ti lay kàrè j̄ d̄ɔ madi-é-ti kí kete-kete rəm t̄ɔ. 4 B̄ay bá dan njékəwn̄a-je-ti kí gay-gay kí 'to njékəwn̄a-je lə Lubə lé, s̄ai ya bá j̄e j'ɔsi-né gaj̄i r̄ɔ-ji, k̄ɔɔ kuwə r̄ɔ nḡa lə-si, k̄i kad-m̄e-je lə-si dan né-je-ti lay ya kí to kulə kəm-n̄a ndoo-je, k̄i k̄ɔ-je kí t̄e-je d̄ɔ-si-ti. 5 Né kin bá t̄ɔji ta kí gangi kí njururu lə Lubə, k̄ɔɔ kad̄i asi gaki kad̄i ooi k̄ɔɔbe liə kí inḡəi-né k̄ɔɔ lé ya. 6 Kd̄ɔtalə Lubə oo adi to né kí njururu kad̄i n'adi k̄ɔɔ dow-je kí njékadi-si k̄ɔɔ kin t̄ɔ. 7 Ə s̄ai kí d'adi-si k̄ɔɔ lé, loki 'Babe Jeju à k̄i d̄ɔr̄a-ti k̄ɔɔ ree nati k̄i malayka-je liə kí njét̄ɔgi-je lé, Lubə à kad̄i 'taai koo nati s̄ə-ji. 8 Jeju à ree dan nd̄ɔ p̄ər-ti kí j̄ bilim-bilim, k̄ɔɔ kad̄i k̄ɔɔ dow-je kí njégə Lubə al, k̄i dow-je kí njémbati təl r̄ɔ-dé go Poyta kí Maji-ti lə 'Babe lə-ji Jeju. 9 Dowb̄e-je kinlé né kí to kí à ra-dé lé, to t̄ɔji kí sartagangi kí à t̄e-je d̄ɔ-dé-ti nḡər̄angi takəm 'Babe-ti, k̄i riba liə kí n̄a. 10 Ndo-é-ti kinlé, loki e à ree k̄ɔɔ kad̄i njékaa

† 1:1 Knj 17:1 †† Silb̄e lé ya to Silasi (Knj 15:22; 2Kɔ 1:19)

njay-je liə d'ɔsi gaj̄i-é ə kad̄i dow-je lay kí d'a kad̄i-é m̄e-je-dé d'oo kurə-é lé, s̄ai kàrè a k̄ai dan-dé-ti t̄ɔ; kd̄ɔtalə s̄ai 'ndigi d̄ɔ ta-je-ti kí s̄ɔbi d̄ɔ-é kí j'idə-si lé.

11 Gin-é kin bá j'is̄i j'pa-né ta k̄i Lubə taá-taá k̄ɔɔ ta lə-si, k̄ɔɔ kad̄i Lubə lə-ji adi panjiyə-si tuwə panjiyə dow-je kí 'ndigi ta ba-ti liə rəm, kad̄i adi t̄ɔgi-é ra s̄ə-si d̄ɔ k̄ɔjra-je-ti kí maji-maji lay kí tò m̄e-je-si-ti rəm, bá d̄ɔ kullə kad-m̄e-je-ti lə-si rəm t̄ɔ. 12 B̄e k̄ɔɔ kad̄i k̄i takul ramaji lə Lubə lə-ji k̄i lə 'Babe Jeju Kristi lé, ri 'Babe lə-ji Jeju inḡə-né k̄ɔsgaj̄i dan-si-ti rəm, bá kad̄i s̄ai kàrè inḡəi-né k̄ɔsgaj̄i r̄ɔ-é-ti rəm t̄ɔ.

Né kí à ra né kete n̄ɔ ndo təl Jeju-ti

2 †S̄ai ngank̄ɔ-m-je kí njékadm̄e-je, ta kí s̄ɔbi d̄ɔ ree lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi kí à ree, k̄i kəw kí j'a kəwi-n̄a r̄ɔ-é-ti lé, j'd̄aj̄i-si 2 kad̄i kinə dow idə-si panè ndo lə 'Babe lé ree nḡa kàrè adi ta kin təl d̄ɔ-si kalangi b̄e al rəm, adi gangi sinḡə-si al rəm t̄ɔ. Kd̄ɔ dow à k̄i panè ndil t̄e-je k̄i d̄ɔ ta kí tò lo b̄ɔyɔr̄ɔ-ti adi n'oo, əse n'oo ta madi əse n'inḡə mbete madi kí j̄ r̄ɔ-ji-ti. 3 Adi dow ədi-si al ki k̄adi al ya b̄e; kd̄ɔtalə dow-je d'a mbati Lubə rəm, n̄amajal kí njèkilə kuj̄i d̄ɔ Lubə-ti al, à t̄e-je k̄ɔy kad̄i d'oo-é b̄ay bá ndo kin à ree b̄ay. 4 E lé to njèba, njèba r̄ɔ-é dow kí boy ngay d̄ɔ né-je-ti lay kí dow-je d'oo d'adi to Lubə, k̄i né-je lay kí dow-je 'pole; e à k̄ɔw mbing kisi m̄e-je k̄ay-ti lə Lubə k̄ɔɔ panè n'è ya n'to Lubə.

5 Ndo-é-ti m'is̄i-né s̄ə-si nati, bá m'idə-si ta-je kinlé, m̄e-je-si ole d̄ɔ-ti ya al wa?

‡ 2:1 1Te 4:15-17

⁶ Ngà kɛ ngɔsnè kinlé, né kɛ uwə-é kɛ gogɛ kɔɔ kadi ngəbi dɔkaglo liə tá ree lé, sɛi 'gəi gɔw. ⁷ Kɔɔtalə njəm-bati Lubə lé, tɔgi-é kɛ tò lo bɔɔɔ-é-ti rəmə isi ra kullə ngá; ngà nɔy kadi né kɛ uwə-é kɛ gogɛ lé ya goto bá ɛ à tɔji rɔ-é ndaa-ti rəsi bəy. ⁸ Njəmbati Lubə lé à ree ə 'Babe Jeju à tɔl-é kɛ koo kɛ ta-é-ti, à tuji-é puku-puku ndɔ ree-é-ti kɛ à tò ndaa-ti rəsi.

⁹ †Ndɔ ree lə njəmbati Lubə lé, Satɔ à ra né mbəli-je, kɛ nékɔji-je, kɛ né-je kɛ tò bəl-bəl kɛ to né kədi dow-je, ¹⁰ à ra né-je kɛ maji al kɛ gay-gay lay kɔɔ kədi-né dɛ kɛ d'a tuji; kɔɔtalə ta kɛ tɔgrɔ-ti kɛ à kaji-dé lé ya nəl-dé al adi 'mbati. ¹¹ Gin-é kin bá, Lubə ulə kɛ né kɛ à kur-dé, wale kɔɔ kadi ra-dé adi d'oo takədi kɛ ta kɛ tɔgrɔ-ti. ¹² Bè kɔɔ kadi dow-je lay kɛ 'mbati ta kɛ tɔgrɔ-ti ə né ra kɛ njururu al bá nəl-dé kinlé, 'gangi-né ta dɔ-dé-ti.

Ta kɛ dɔ kɔ dingəm mɛɛ kadmɛɛ-ti

1Pi 1:2-9

¹³ Sɛi ngankɔ-m-je kɛ njəkadmɛɛ, kɛ 'toi dow-je kɛ 'Babe ində-si dan kəm-é-ti kinlé, tò kadi j'ra oiyo Lubə taá-taá kɔɔ ta lə-si, kɔɔ ɛ mbəti-si lo kində gin né-je-ti kadi aji kɛ takul Ndil kɛ aa njay kɛ təl-si dow-je-ti kɛ d'aa njay rəm, bá kɛ takul ndigi kɛ sɛi 'ndigi dɔ ta-ti kɛ tɔgrɔ-ti kin rəm tɔ. ¹⁴ Né kin bá Lubə ba-si-né kɛ kəm rəbi Poyta kɛ Maji kɛ j'ilə mbɛ-é j'adi-si, kɔɔ kadi ingəi-né ríba lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi. ¹⁵ Gin-é kin bá sɛi ngankɔ-m-je kɛ njəkadmɛɛ lé, ɔi dɔ nja-si-ti njángi ə né-je kɛ j'ndó-si kɛ ta-ji əse ɛ kɛ j'ndàngi mbete-ti bá j'adi-si kinlé uwəi njarara. ¹⁶ Kadi 'Babe lə-ji Jeju Kristi ya kɛ dɔ-é dɛ kɛ Bɔbi-ji Lubə kɛ njəndigi-ji, njəkadi-ji nékində mɛɛ dɔ-ti kɛ maji rəm, njèsɔl mɛɛ-ji sɔl kɛ sartagangɛ kɛ go ramaji-ti liə lé, ¹⁷ dɛ ya 'sɔl mɛɛ-si ə 'mbusi nja-si mɛɛ kullə-je-ti lay əse mɛɛ ta-je-ti kɛ maji-maji lay rəm tɔ.

Kullə dingəm mɛɛ-nɔ-ti kɔɔ pa ta kɛ Lubə

Rɔm 15:30-32

3 Beba sɛi ngankɔ-m-je kɛ njəkadmɛɛ, 'pai ta kɛ Lubə kɔɔ ta lə-ji, kɔɔ kadi ta lə 'Babe ɔw-né kəm-é kɛ kete-kete rəm, bá kadi dow-je 'piti titi kɛ 'piti-né dan-si-ti kin bè; ² rəm 'pai ta kɛ Lubə kɔɔ kadi taa-ji ji dow-

† 2:9 Mat 24:24

je-ti kɛ maji al kɛ to njəmɛɛndul-je, kɔɔ dow-je lay bá 'to njəkadmɛɛ-je al. ³ Ngà 'Babe kɛ to njəkɔ dɔ ndi-é-ti lé, à mbusi nja-si rəm, bá à ngəm-si ta Njəmɛɛndul-ti rəm tɔ. ⁴ 'Babe adi j'gə maji kɛ né-je kɛ j'un ndu dɔ-ti j'adi-si kinlé, isi 'rai rəm, bá a rai par-par rəm tɔ. ⁵ Kadi 'Babe ra kullə mɛɛ-si-ti adi 'ndigi Lubə rəm, kadi uwəi rɔ-si ngə titi Kristi bè rəm tɔ.

Ta kɛ dɔ ra kullə-ti

⁶ Sɛi ngankɔ-m-je kɛ njəkadmɛɛ, j'un ndu j'adi-si kɛ ri 'Babe lə-ji Jeju Kristi, kadi njəkadmɛɛ kɛ panjiyə-é tò jugi-jugi, bi uwə ta-nɔ kɛ néndó kɛ ingəi rɔ-ji-ti kin al lé, ɔri rɔ-si kɔgi rɔ-é-ti. ⁷ Né kɛ a rai kɔɔ ndaji-né kullə ra-ji lé, sɛi 'gəi maji. Jɛ lé panjiyə-ji kɛ dan-si-ti tò jugi-jugi al. ⁸ Jɛ j'uso né lə dow kare al, ngà j'ra kullə j'ɔɔ rɔgi-rɔgi, j'ɔ ta-ti ndɔɔ-je kɛ kada-je, kɔɔ kadi j'ɔy dow dan-si-ti al. ⁹ To tó-é kadi ooi go-ji ya, ngà jɛ j'ra bè kɔɔ j'ndigi kadi jɛ ya j'təl néndaji kadi 'ndaji. ¹⁰ Kɔɔ loki j'isi rɔ-si-ti lé, ndɔki j'un ndu j'adi-si j'panè: Kinə dow ndigi ra kullə al lé, kadi-é uso né al tɔ bane! ¹¹ Ngà jɛ j'oo poy dow-je madi dan-si-ti kɛ panjiyə-dé tò jugi-jugi, dɛ 'ra kullə al kɔɔ kɔw kilə go né-je-ti kɛ kare. ¹² Dow-je kɛ tanɔ bè kinlé, kɛ ri 'Babe Jeju Kristi j'dəji-dé rəm, j'un ndu j'adi-dé kadi d'ore kəm-dé go kullə-ti ya 'ra kɛ mɛɛ kusi nangɛ kɔɔ kadi d'ingə-né nékuso-dé kɛ sɔbi dɔ-dé. ¹³ Ngà sɛi ngankɔ-m-je kɛ njəkadmɛɛ rəm, adi dabi ra-si dɔ ra-maji-ti al.

¹⁴ Kinə dow madi mbati koo ta-je kɛ j'ndàngi j'adi-si kin rəm ooi-é maji ə ɔri rɔ-si kɔgi rɔ-é-ti kadi rɔ-é sɔl-é. ¹⁵ Ngà koo bá ooi-é kɛ njəba lə-si al, ngà 'ndàngi-é titi ngonkɔ-si bè.

Tɔrɔndi dɔ-ti kɛ lapiya kɛ ra

¹⁶ Kadi 'Babe kɛ njəlapiya ya adi-si lapiya kɛ kəm rəbi-je lay rəm, bá kɛ dɔkaglo-je lay rəm tɔ! Kadi 'Babe nɔy sə-si lay.

¹⁷ Ta-je kɛ mɔ Pol ya m'ndàngi kɛ ji-m ban: M'ra-si lapiya. Ji-m kɛ m'ində mbete-je-ti lə-m lay ban; néndàngi lə-m ya tɔ ə tò tin. ¹⁸ Kadi ramaji lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi nɔy sə-si lay.

1 Timote

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí dɔsɔy kí Pol ndàngi adi Timote

Pol ingə Timote bebo Listrə-ti () bá adi-é ɔw siə nati kadi-é to njèkore kàdɪ-é mɛɛ kullə kilə mbɛ Poyta kí Maji-ti. Go kaglo-ti kí dɛ 'ra-né kullə nati sɛ lé, Pol ingə kullə kɔr nɔ njékəwnɔ-je kí bebo Epeji-ti mɛɛ ji-é-ti. Go-ti bəy ngá bá Pol ndàngi mbete kin ulə-né adi-é kɔɔ kulə-né dingəm mɛɛ-é-ti rəm, kɔɔ ndó-é-né né dɔ madi-é-ti rəm tɔ. Pol tɛɛ dangay-ti bebo Rɔm-ti bá ndàngi mbete kí dɔsɔy kí adi Timote kin rəm, bá ndàngi-né mbete kí adi Titi kin rəm, kɔɔ kadi d'ɔr-né nɔ njékəwnɔ-je. Loki 'təl d'uwə Pol dangay-ti kí à to-né sɔy-é bá ɛ ndàngi mbete kí njèkungi-ti joo adi Timote. Mbete-je kí mutə kinlé, sar bone bè ya kàrè maji kɔɔ kɔr-né nɔ njékəwnɔ-je rəm, bá maji kɔɔ ndó-né né njékadmɛɛ-je rəm tɔ.

Mɛɛ mbete-je-ti kí joo kí Pol ndàngi adi Timote kinlé, ɛ ba-é ngon-é kí mɛɛ kadmɛɛ-ti adi à to Pol ya je bè bá ra siə adi-é adi mɛɛ-é Jeju Kristi rəm, ɛ ya ndó-é né adi-é to njéndó né lə Kristi rəm tɔ. Mɛɛ mbete-ti kí nè kinlé, Pol ole mɛɛ Timote dɔ-ti kɔɔ kadi ɔsi ta njéndó dow-je né-je kí ngɔm. ɛ adi-é ndu-je kɔɔ kadi un-né dɔ kullə-je lə njékəwnɔ-je, ə ta kí ɔɔbi dɔ kəm rəbi mbəti njékɔr nɔ njékəwnɔ-je, kɔ njékəndə kəm-dé go né-je-ti lə njékəwnɔ-je, kɔ kəm rəbi kində kəm go kuti dow-je-ti kí gay-gay kí dan njékəwnɔ-je-ti tɔ dan ndu-je-ti kinlé tɔ.

Tɔji rɔ kɔ lapiya kí ra

Tit 1:1-4

1 Mɔ Pol kí Lubə kí to Njèkaji-ji, kɔ Jeju Kristi kí to nékində mɛɛ dɔ-ti lə-ji ya d'un ndu-dé d'adi-m m'-to njèkɔwkulə lə Jeju Kristi, ² 'bá m'ndàngi mbete kin m'ulə-né m'adi-i i Timote kí m'oo-i kí ngon mɛɛ-m bè mɛɛ kadmɛɛ-ti. Kadi ramaji, kɔ koo kəmtondoo, kɔ lapiya lə ɔɔbi-ji Lubə rəm, kɔ 'lə Jeju Kristi kí to 'Babe lə-ji nəy sə-i.

Ta kí ɔɔbi dɔ njéndó dow-je né-je kí ngɔm

1Ti 6:3-5; Gal 3:10-12,19-24; 2Ti 2:10-18; Knj 26:9-20

³ 'Oo bè, ta kí ndɔki m'idə-i loki m'isi m'ɔw ki dɔnangi Maseduwan-ti lé, m'təl m'ole mɛɛ-i dɔ-ti bəy. Ndɔki m'panè: 'Isi bebo Epeji-ti nè, kɔ kadi dow-je kí dan-ti-je kí 'to njéndó dow-je né-je kí rangi lé, 'ɔgi-dé dɔ-ti rəm, ⁴ 'idə-dé kadi d'ɔr rɔ-dé kɔgi mɛɛ kɔr tasu-je-ti rəm, bá mɛɛ kɔr ginka-je-ti kí sɔy-é goto kin rəm tɔ. Né-je kí bè kinlé, oji gaki-nɔ-je, bi ra kullə lə Lubə kí to kullə kad-mɛɛ kin adi ɔw kí kete al.

⁵ 'Un ndu adi-dé bè, kadi dow-je 'ndigi-nɔ kɔ mɛɛ-dé kí nda kɔy rəm, kɔ tagir kí maji rəm, bá kɔ kadmɛɛ kí kədkəm goto-ti rəm tɔ. ⁶ Dɛ kí dan-ti-je 'tusi né-je kinlé d'ingə, adi d'ur wale mɛɛ tatidə-je-ti kí mɛɛ wəy kare.

⁷ Dɛ 'ba rɔ-dé dow-je kí 'ngay kí njéndó dow-je ndukun-je lə Lubə ya rəm, ta kí dɛ ya 'pa kàrè 'təl 'gə

† 1:2 Knj 16:1

mɛɛ-é al rəm, bá né kí 'pa ta-é kɔ mɛɛ-dé kí kàre ya kàrè 'təl 'gə mɛɛ-é al rəm tɔ. ⁸ Jɔi j'gəi kí ndukun lə Lubə lé, maji ya, ngà ra bá kadi dow ra-né kullə kɔ rəbi-é tá. ⁹ Jɔi j'gəi maji kí dow-je kí njéra né kí njururu bá ndukun tɔ kɔ-dé al. Ngà dow-je kí ndukun tɔ kɔ ta lə-dé lé, to njémɛɛndul-je, njémbatɔ təl rɔ-dé go ta-ti lə Lubə, njékilə kujɔ dɔ ndu Lubə-ti al-je, njéramajal-je, kɔ njénədi Lubə, kɔ njésɔki Lubə, kɔ njétɔl ɔɔbi-dé-je əse njétɔl kɔ-dé-je, njétɔl dow-je, ¹⁰ kɔ njérakaya-je, kɔ dingəm-je kí njésangi dingəm madi-dé-je əse dené-je kí njésangi dené madi-dé-je, kɔ njékuwə dow-je ndogi-dé bə-ti, kɔ njékəɔta-je, kɔ njékubi rɔ-dé dɔ kəɔta-je-ti, kɔ dow-je kí njéra né-je lay kí ɔsi ta néndó kí tɔgrɔ-ti, ¹¹ kí to néndó kí ɔw nati kɔ Poyta kí Maji lə Lubə kí njèriɔba, Njèkisi dan maji-ti kí dum, poyta kí Lubə ulə ji-m-ti.

Pol gə ramaji lə Lubə

¹² M'ra oiyo 'Babe lə-ji Jeju Kristi kí to njèkadi-m tɔgi, kɔɔtalə gə kí ɛ gə-m adi m'to njéra né kí tɔgrɔ-ti bá ində-m adi m'ra kullə liə, ¹³ † mɔ kí ndɔki m'to njèpata ɔɔbi kɔ Jeju rəm, m'to njèkulə kəm njékadmɛɛ-je ndoo rəm, bá m'to njèkadi-dé kɔ ngə rəm ya, ngà Lubə oo kəmtondoo lə-m, kɔɔtalə to né kí m'ra dɔ mbə-ti loki m'adi-né mɛɛ-m Jeju Kristi al bəy. ¹⁴ Beba ramaji lə 'Babe lə-ji tuu dɔ-m pitim, ra sə-m adi m'adi-é mɛɛ-m rəm, ində ndigi dow-je mɛɛ-m-ti rəm, kɔɔ nam kí m'-

†† 1:13 Knj 8:3; 9:4,5

nam kàdì Jeju Kristi-ti. ¹⁵ Jeju Kristi lé, ree dɔnangi-ti nè kɔɔ kaji njéramajal-je. Ta kinlé, to ta kí tɔgrɔ-ti rəm, to ta kí asi gaki kadi tokì ndigi dɔ-ti digim ya rəm tɔ. Mɔ Pol lé, m'oo rɔ-m ki njéramajal tɔy dow-je lay. ¹⁶ Bè ya kàrè, Lubə oo kəmtondoo lə-m, adi Jeju Kristi un-m mɔ kí m'to njéramajal kitə dow-je lay lé, tɔji-né kilə mɛɛ dɔ madi-é-ti liə kí nɔ, dow-je kí d'a kadi-é mɛɛ-dé kɔɔ kingə-né kiskəm kí sartagangi lé tɔ. ¹⁷ Lubə kí to ngar kɔ dɔ bal-bal, njəkoy al, Lubə kí dum koo kɔ kəm, Lubə kí i ya kí kár-i-rè, ríba kɔ tɔgi to 'lə-i ya kɔ dɔ bal-bal. Amən!

Ta dingəm kí Pol adi Timote

¹⁸ Timote, i kí m'oo-i ki ngon mɛɛ-m bè lé, m'ulə kul-lə kin ji-i-ti titi kí njéyata-je kí ta Lubə-ti 'pa-né ta dɔ-i-ti. Ta-je lə-dé, à kadi-i tɔgi kɔɔ kadi 'rɔ-né rɔ kí maji. ¹⁹ 'Ngəm kadmɛɛ lə-i rəm, 'ngəm tagir lə-i kí maji kin rəm tɔ. 'Oo, tagir kí maji kinlé, dow-je kí nɔ-je 'tusi d'ingə adi 'tɔji-né kadmɛɛ lə-dé kɔgi. ²⁰ Dan dowbé-je-ti kinlé, to Imene-je kɔ Alegjandrə kí m'ingə-dé yaki ji Satə-ti, kadi kəm-dé gángi dɔ-dé-ti bá d'a pa ta kɔbi kɔ Lubə gogi al ngá.

Pa ta kɔ Lubə kɔɔ dow-je lay

2 Kete nɔ né-je-ti lay lé, m'ulə dingəm mɛɛ-si-ti kadi 'pai ta kɔ Lubə rəm, 'nɔi ta-é-ti rəm, 'dɔji-é né rəm, bá 'rai-é oiyo rəm, kɔɔ ta lə dow-je lay ya. ² 'Rai bè, kɔɔtalə ngar-je rəm, kɔɔtalə dow-je kí boy-boy lay rəm, bè kadi j'isi-né selélé kɔ lapiya mɛɛ kuji-ti kí kilə dɔ Lubə-ti rəm, bá mɛɛ panjiyə-ti kí maji rəm tɔ. ³ Né kinlé to né kí maji rəm, bá nəl Lubə kí to Njəkaji-ji, ⁴ kí ndigi kadi dow-je lay ya d'ingə kaji rəm, bá kadi 'gə ta kí tɔgrɔ-ti † maji rəm lé tɔ. ⁵ Kɔɔtalə Lubə ra káre-rè rəm, njəkulə dow-je noji natì kɔ Lubə kàrè, ra káre-rè tɔ, adi to Jeju Kristi kí to dow. ⁶ E ya adi rɔ-é gangi-né dɔ dow-je lay: Tɔji-né ta kí Lubə pa sɔbi-né dɔ kaglo kí e ya oji. ⁷ ††Ta kinlé bá, Lubə ində-m adi m'to njéndó dow-je rəm, adi m'to njəkɔwkulə-é rəm, kɔɔ kadi dow-je kí 'to jipi-je al lé, m'ndó-dé né kí sɔbi dɔ kadmɛɛ rəm, kí sɔbi dɔ ta kí tɔgrɔ-ti rəm tɔ. To ta kí tɔgrɔ-ti, bi m'ədi ta al. ⁸ M'ndigi kadi lo lay ya dingəm-je 'pa ta kɔ Lubə kɔ ji-dé kí aa njay kí kɔy kí taá ‡, nal wɔngi rəm, bá nal kɔsi-nə ta rəm tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ dené-je kí njəkadmɛɛ-je

1 Pi 3:1-6; Tit 2:3-5

⁹ †Bè ya tɔ, kadi dené-je 'mɔne kɔ kubi-je kí tuwə kɔɔ-dé rəm, kí ɔn dɔ rɔ-dé maji rəm, kí ulə rɔɔl dɔ-dé-ti al rəm, kadi d'uwə dɔ-dé kuwə dɔ kí gati-é nɔ əse kí 'ra kí lɔr-je əse kɔ mɔdkɔsi-je al rəm əse d'ɔɔ kubi-je kɔ lə-é tɔ

† Ta kí tɔgrɔ-ti kí ta-é tɔ nè kinlé, sɔbi dɔ ta lə Lubə. †† 2:7 2Ti 1:11 ‡ Jipi-je lé, ndɔ-je madi d'ɔy ji-dé kí taá bá 'pa ta kɔ Lubə ('Ndó Pa 134:2; Nje 2:19). Ji kí aa njay tɔji mɛɛ kí aa njay bi to ta lə togì ji kɔ man kadi aa kin al. †† 2:9 1Pi 3:3

bay-bay al rəm tɔ. ¹⁰ Ngà kadi 'tɔji mandì lə-dé mɛɛ kullə ra-je-ti kí maji-maji kí tuwə kullə ra dené-je kí 'to njékilə kuji dɔ Lubə-ti bane. ¹¹ Kadi dené isi selélé oo néndó kɔ dɔ kí sɔl lɔm. ¹² Mɔ m'adi tarəbi dené kadi ɔ nɔ dingəm-je-ti ndó-dé né al rəm, kadi ɔw kɔ tɔgi dɔ dingəm-ti al rəm, ngà kadi isi selélé. †††13 Kɔɔtalə Lubə ra Adam ya kete, bá ra Kawa bəy. ¹⁴ Ə to Adam bá Sú ədi-é al. Ngà to dené bá Sú ədi-é adi al dɔ ndu Lubə. ¹⁵ Bè ya kàrè, dené à kaji kɔ takul təl kí e təl kɔ ngan-je, kinə uwə rɔ-é ngə mɛɛ kadmɛɛ-ti, kɔ mɛɛ ndigi dow-je-ti, kɔ mɛɛ kaa njay-ti kɔ panjiyə kí maji.

Ta kí sɔbi dɔ njékində kəm-dé go njékəwnə-je-ti

Tit 1:5-9; 1Pi 5:1-4

3 Kinə dow madi ndigi kadi n'to njékində kəm-n'è go njékəwnə-je-ti rəmə, to kullə kí maji nɔ ya ə bə-é ra-é tin. Ta kinlé, to ta kí tɔgrɔ-ti. ² ††Beba njékində kəm-é go njékəwnə-je-ti lé, à to dow kí ta go-to dɔ-é-ti, à to njédené kí káre-rè, à to njékində kəmkaa dɔ rɔ-é-ti, à to njəkore rɔ-é ndəngi dɔ né-je-ti, à to dow kí panjiyə-é tɔ jugi-jugi al, à to njəkuwə mba-je ki rɔ-é-ti wur-wur, à to dow kí asi ndó dow-je né, ³ à to gɔyibi al, à to njèrɔ kɔ dow-je al, ngà à to dow kí sɔl lɔm-lɔm, à to dow noji, bá à to njérakəmnda lə al rəm tɔ. ⁴ Njékində kəm-é go njékəwnə-je-ti lé, à to dow kí njékində kəm-é go dɛ kí mɛɛ kəy-ti liə maji rəm, à to dow kí asi gaki kadi adi ngan-é-je 'to njétəl rɔ-dé go ta-ti rəm tɔ. ⁵ Kɔɔ kinə dow gə kində kəm-é go dɛ kí mɛɛ kəy-ti liə al lé, à ra ban bá à kasi kində kəm-é go njékəwnə-je-ti lə Lubə wa? ⁶ Njékində kəm-é go njékəwnə-je-ti lé, à to njəkadmɛɛ sigi al, nè kɔji rɔ à kɔ ra-é kadi ta kí Lubə gangi dɔ Sú-ti kinlé usi dɔ-é-ti tɔ. ⁷ Rəm à to dow kí njəkadmɛɛ al-je kàrè, 'pa ta kí dɔ-é-ti maji nɔ tɔ, kɔɔ kadi dow nədi-é al rəm, bá kɔɔ kadi usi mɛɛ gum-je-ti lə Sú al rəm tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ njékində kəm-dé go né-ti lə njékəwnə-je

Knj 6:1-6

⁸ Bè ya tɔ, njékində kəm-dé go né-ti lə njékəwnə-je lé, d'a to dow-je kí dow-je d'ilə kuji dɔ-dé-ti, d'a to njéyata mindi-dé joo al, d'a to gɔyibi-je al, bá d'a to njəkay ngɔdi kí go rəbi-é-ti al go nékingə-ti al rəm tɔ. ⁹ Ta kí sɔbi dɔ kadmɛɛ kí tɔ lo bɔɔɔ-é-ti bá Lubə tɛɛ kɔ dɔ-é lé, kadi njékində kəm-dé go né-ti lə njékəwnə-je lé, 'təl rɔ-dé go-ti kɔ tagir kí maji. ¹⁰ Kadi tokì nɔ-dé koo mɔki, ə kinə ta goto dɔ-dé-ti rəmə, d'a ra kullə-é.

¹¹ Dené-je kàrè, d'a to dɛ kí dow-je d'ilə kuji dɔ-dé-ti rəm, d'a to njəkulə ta ndil dow-je-ti al rəm, njékində kəmkaa dɔ rɔ-dé-ti rəm, bá njéra né kí tɔgrɔ-ti mɛɛ né-je-ti lay rəm tɔ.

¹² Njékində kəm-dé go né-ti lə njékəwnə-je lé, d'a to njédené-je kí káre-rè rəm, d'a to dow-je kí njékində

kəm-dé go ngan-dé-je-ti, kî dɛ kî mɛɛ kəy-je-ti læ-dé dɛ ya maji rəm tɔ bane. ¹³ Kdɔtalə dɛ kî 'ra kullə læ-dé maji lé, dow-je d'a kun ta-dé nɔ rəm, bá mɛɛ-dé à nda kəy-kəy dɔ kadmɛɛ-ti kî d'adi Jeju Kristi lé rəm tɔ.

Lubə tɛɛ dɔ né kî boy kî tò lo bɔɔɔ-é-ti

¹⁴ M'ndàngi ta-je kin m'adi-i kî kində mɛɛ dɔ-ti kadi m'ɔw rɔ-i-ti ngɔsnè nɔɔ. ¹⁵ Ngà kinə lé, nja-m nàɔ bəy kàrè, 'a gə kəm rəbi kî a mbɔji-né rɔ-si dan dow-je-ti læ Lubə, kî 'to njékəwnə-je læ Lubə kî njékisi kəm. Njékəwnə-je kinlé bá 'to njégəti ta kî tɔgrɔ-ti taá titi kî gajj kî ngɔw dan kəy-ti gəti-né kəy taá kin bə tɔ.

¹⁶ Jeju Kristi, un rɔ dow ree-né dɔnangi-ti nè, Ndil kî aa njay panè: ɛ to dow kî njururu. Malayka-je d'oo-é, Njékadmɛɛ-je d'ilə mbɛ ta liə d'adi gin dow-je kî gay-gay.

Dow-je kî dɔnangi-ti nè d'adi mɛɛ-dé Jeju Kristi, Lubə un-é ɔw siə mɛɛ riba-ti.

Ta kî sɔbi dɔ kadmɛɛ kî tò lo bɔɔɔ-é-ti bá Lubə tɛɛ dɔ-é kinlé, to né kî maji nɔ. To ta kî tɔgrɔ-ti ya.

Ta kî dɔ njéndó dow-je né-je-ti kî ngɔm

1Jə 4:1-3; Kol 2:16-23; 2Ti 2:4-6

4 Ngà Ndil kî aa njay pa adi aa yéréré ya panè: Kəglo-je-ti kî dɔbəy-ti lé, dow-je kî dan-ti-je d'a tusi kadmɛɛ læ-dé kinə kɔ tɔnə go ndil-je-ti kî njékədi dow-je kur-dé wale rəm, kɔ kun go néndó-je kî i rɔ ndil-je-ti kî maji al rəm tɔ. ² Dowbè-je kinlé, d'a kadi njéndó dow-je né-je kî ngɔm kî 'to njékədi kəm dow-je kin d'ədi-dé d'ur-dé wale. Njékədkəm dow-je kinlé, dɔ-dé təl adi mɛɛ-dé uwə-dé kî ta dɔ majal-ti al, toki nin kî dow ɔr ngɔwla pərəə ində rɔ-é-ti ya kàrè gə al ngá kin bə. ³ Dɛ d'ɔɔgi dow-je kadi 'taa-nə rəm, d'ɔɔgi-dé kuso né-je kî dan-ti-je rəm tɔ. Ngà né-je kin lay lé, Lubə ya ra kɔ kadi njékadmɛɛ-je kî 'to njégə ta kî tɔgrɔ-ti lé, d'oo maji-é 'ra-é-né oiyo. ⁴ Né-je lay kî Lubə ra lé maji, adi né kî dow à mbati ya goto. Ngà kuso bá kadi dow uso ra-é-né oiyo tá †. ⁵ Kdɔtalə né-je lay lé, ta læ Lubə, kî ta kî pa siə təl-dé adi aa njay ngá.

⁶ Timote, né-je kinlé, kinə i 'ndó njékadmɛɛ-je rəmə, 'a to ngonnjəkullə kî maji læ Jeju Kristi, kî ta kî dɔ kadmɛɛ-ti kî néndó kî tɔgrɔ-ti kî i ingə-ingə lé asi-i maji. ⁷ Ngà ta tətɔ-je, kî tasu-je kî tò nɛ takəm Lubə-ti lé, ɔsi ngərəngi kî rangi.

Ta dingəm-je kî Pol adi Timote

I 'ndó kadi 'ilə kuji dɔ Lubə-ti. ⁸ Kdɔtalə ndó ndaji njirə rɔ to né kî maji, ngà maji kɔ né-je nɔ al. Ngà kuji kî kilə dɔ Lubə-ti lé, maji kɔ né-je lay. Dow-je kî njékilə kuji dɔ Lubə-ti lé, Lubə un mindi-é kɔ kadi n'adi-dé kiskəm kî ngɔsnè-ti kin rəm, bá kiskəm kî sartagangi kî

† 4:4 Kgn 1:31

à ree lé rəm tɔ. ⁹ Ta kinlé, to ta kî tɔgrɔ-ti rəm, to ta kî asi gaki kadi toki ndigi dɔ-ti digim ya rəm tɔ. ¹⁰ Beba jəi j'rai kullə rəm, j'iləi rɔ-ji dɔ rəm, kdɔtalə j'indəi mɛɛ-ji dɔ Lubə-ti kî njékisi kəm, kî to njékajj dow-je lay. Ngà kî boy nɔ lé, ɛ to njékajj njékadmɛɛ-je. ¹¹ Ta-je kinlé, 'ndəji njékadmɛɛ-je dɔ-ti rəm, bá 'ndó-dé rəm tɔ.

¹² 'Adi dow nədi-i kdɔtalə to kî i 'to basa kinlé al. Ngà kadi i 'to né ndaji læ njékadmɛɛ-je, mɛɛ ta pa-i-ti rəm, mɛɛ panjiyə-i-ti rəm, mɛɛ ndigi dow-je-ti rəm, mɛɛ kadmɛɛ-ti rəm, bá mɛɛ kaa njay-ti rəm tɔ. ¹³ 'Ində rɔ-i ta ndó mbete-ti kî aa njay dan njékadmɛɛ-je-ti rəm, 'ində rɔ-i ta kulə dingəm mɛɛ-dé-ti rəm, bá 'ində rɔ-i ta ndó-dé né-ti rəm tɔ. 'Ra bə-bə ya sar kadi m'ɔw m'ingə-i-né. ¹⁴ Kadkare kî Ndil Lubə adi-i kî kəm rəbi kî rɔ njépata-je kî ta Lubə-ti rəm, kî kəm rəbi kî rɔ ngatɔgi-je-ti kî d'ində ji-dé dɔ-i-ti rəm lé, 'ra 'ndam-né al. ¹⁵ 'Ində rɔ-i ta né-je-ti kinlé rəm, un rɔ-i bikti ya ində ta-ti, kɔ kadi kɔw kî kete læ-i tò ndata rəsi takəm dow-je-ti lay rəm tɔ. ¹⁶ 'Oo go rɔ-i i ya maji rəm, 'oo go néndó kî 'isi 'ndó dow-je lé maji rəm, 'uwə rɔ-i ngá titi. Kdɔtalə ra-é kî bə kinlé bá, 'a kajj-né rɔ-i i ya rəm, dow-je kî d'oo ta læ-i kàrè, d'a kajj-né rəm tɔ.

Gosi ra kullə kî dow kî ra majal

5 Dingəm kî 'bugə lé, 'ndàngi-é rəy-rəy al, ngà 'ɔji-é ta titi bɔbi-i bə, 'ɔji ta basa-je titi ngankɔ-i-je bə, ² 'ɔji ta dené-je kî 'bugə titi kɔ-i-je bə, bá 'ɔji ta nganmandi-je titi kɔnan-i-je bə, kî tagir kî aa njay.

Ta kî dɔ njéngɔwkoy-je-ti

³ 'Oo go njéngɔwkoy-je kî dow dɔ-dé goto. ⁴ Ngà kinə njéngɔwkoy kî ngan-é-je əse nganka-é-je d'isi nɔɔ rəmə, né kî dɔsəy kî d'a ra kɔ kilə-né kuji dɔ Lubə-ti ən: Dɛ d'a koo go dɛ kî mɛɛ kəy-ti læ-dé dɛ ya rəm, d'a koo go njékoji-dé-je kɔ kuti kî ndɔki d'uti-dé lé tɔ. ɛ kin bá to né kî nəl Lubə. ⁵ Njéngɔwkoy kî isi kî kár-é, kî dow dɔ-é goto lé, ɛ ində mɛɛ-é dɔ Lubə-ti ə uwə rɔ-é ngə pa siə ta rəm, bá dəji-é né ndɔɔ-je kî kada-je rəm tɔ. ⁶ Ngà njéngɔwkoy kî isi əy ngɔdi go né-je-ti kî dɔnangi-ti nè lé, lé isi kî dɔ-é taá ya kàrè, ɛ oy ngá. ⁷ ɛ kin bá to né-je kî 'a ndəji-dé dɔ-ti, kɔ kadi dow ilə-né ta dɔ-dé-ti al. ⁸ Kinə dow madi oo go noji-é-je al, ə kî boy nɔ lé, kinə oo go dow-je kî mɛɛ kəy-ti liə al rəmə, to dow kî ilə kadmɛɛ liə kɔgi, ɛ maji al nɔ itə njékadmɛɛ al bəy. ⁹ Njéngɔwkoy kî njékəwnə-je d'a kində ri-é kɔ koo go-é lé, bal-é à ra kɔrməkə kɔw kî taá bane, à to dené kî ndɔki ore kəm-é go ngɔbi-é-ti ya káre-rè ¹⁰ rəm, à to dené kî d'a gə-é kadi kullə ra-é maji-maji, adi à to njéngəm ngan-é-je maji rəm, njékuwə mba-je kî rɔ-é-ti wur-wur rəm, njètogi nja †† njékaa njay-je rəm, njèra kî dangi-ti-je rəm, bá né-je kî gay-gay lay kî maji bá to

†† Togi nja lé tɔji sɔl dɔ kî ndigi dow-je titi kî Jeju ra-né kî njéndó né-je lé tɔ (Jə 13:1-17).

kullə ra-é rəm tɔ. ¹¹ Ngà njéngɔwkoy-je kí rɔ-dé tò kare bəy lé, ində ri-dé mɛɛ mbete koo go njéngɔwkoy-je-ti lé al. Kdɔtalə loki bo dingəm ra-dé lé, d'ubə Kristi, dow kí Lubə mbəti-é d'ingə-é ə 'ndigi taa ngɔw gogi, ¹² adi d'usi-né mɛɛ ta kí gangi-ti, kdɔtalə kun mindi læ-dé kí d'un d'adi Kristi kete lé, 'tusi d'ingə kɔgi. ¹³ Bəy bá njéngɔwkoy-je kí rɔ-dé tò kare lé, 'ndigi ra kullə al, bá 'ndó kilə kɔ takəy-takəy rəm, d'ə dɔ-ti nɔɔ 'təl njékində nané-je rəm, njépata-je kí usi-dé-ti al rəm, bá njépata-je kí tuwə pa al rəm tɔ. ¹⁴ Gin-é kin bá, m'ndigi kadi njéngɔwkoy-je kí rɔ-dé tò kare bəy lé, 'təl 'taa ngɔw d'oji-né ngan-je, d'oo go mɛɛ kəy-je læ-dé maji, kdɔ kadi njéba-je læ-ji d'ingə rəbi 'pa-né ta kí maji al dɔ-ji-ti al. ¹⁵ Kdɔtalə njéngɔwkoy-je kí dan-ti-je d'ilə kadmeɛ læ-dé kɔgi ngá, adi d'un go Satə. ¹⁶ Ngà kinə dené kí to njékadmɛɛ ɔw kɔ njéngɔwkoy-je mɛɛ kəy-ti liə nɔɔ rəmə, kadi oo go-dé, kdɔ kadi njékəwnə-je d'ingə ji-dé d'oo-né go dɛ kí dow dɔ-dé goto.

Ta kí sɔbi dɔ 'ngatɔgi-je

1Kɔ 9:9-10

¹⁷ 'Ngatɔgi-je kí d'ɔr nɔ njékəwnə-je maji lé, tò kadi toki kilə kuji dɔ-dé-ti, bá tò kadi toki ra sə-dé rəm tɔ. Ə kí boy nɔ lé, to ta kí sɔbi dɔ dɛ kí d'ində rɔ-dé ta ndó dow-je ta-ti læ Lubə rəm, bá ta ndó dow-je né-ti rəm tɔ. ¹⁸ †Kdɔ mbete kí aa njay panè: *Mangi kí d'adi-é ə njiyə dɔ ko-ti kdɔ kadi kəə-é tal lé, 'a dɔ ta-é al*, bá pa bəy panè: *Dow kí ra kullə lé, to tó-é kadi à kingə né dɔji-é tɔ.*

¹⁹ †I kalangi 'ndigi dɔ ta-ti kí dow-je d'ilə dɔ 'ngatɔgi-ti al, ngà kadi oo ta-é ta dow-je-ti joo əse mutə kí d'oo kɔ mbi-dé əse kɔ kəm-dé tá-je 'ra-né kullə bəy. ²⁰ Dɛ kí 'ra majal lé, 'ndangi-dé takəm dow-je-ti lay, kdɔ kadi ndəgi-é-je kərə 'bəl-né tɔ. ²¹ M'un ndu m'adi-i nɔ Lubə-ti, kɔ nɔ Jeju Kristi-ti, bá nɔ malayka-je-ti kí Lubə mbəti-dé kadi 'təl rɔ-i go ndukun-je-ti kinlé, ə kadi †I kalangi 'gangi ta dɔ dow-ti al rəm, bá kadi 'ra né madi ɔr-né kəm dow al rəm tɔ.

Ta-je kí gay-gay kí Pol ɔji Timote

²² †I kalangi ində ji-i dɔ dow-ti al rəm, bá 'ində rɔ-i nati kɔ dow dɔ majal-je-ti liə al rəm tɔ. I ya 'itə rɔ-i ngərəngi kàdɔ majal-ti.

²³ †Isi ta kəy man-ti ya par-par al, ngà kadi əy man nduu sɛ-sɛ kdɔ mɛɛ-i kí isi to-i to-i kin rəm, kdɔ mɔy-je kí nɔ-je kí isi ra-i taá-taá kin rəm tɔ.

²⁴ Majal-je læ dow-je kí dan-ti-je lé, to ndaa-ti rəsi takəm dow-je-ti pá bəy bá 'gangi ta dɔ-ti. Ngà 'lə dɛ kí nɔ-je rəmə, kujə rɔ-é go ta kí gangi-ti tɔ. ²⁵ Gangi-é kí kullə ra-je kí maji ɔji-né rɔ-é ndaa-ti rəsi kinlé, bə ya tɔ ə kullə ra-je kí majal kərə dow à kasi bɔɔɔ-né al rəm tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ bə-je

Epe 6:5-8; 1Pi 2:18-20

6 Kadi njékadmɛɛ-je lay kí 'to bə-je lé, d'oo 'ba-dé-je kí dow-je kí d'asi gaki kadi d'un ta-dé kun kí tɔ-grɔ-ti, kdɔ kadi dow-je 'pa-né ta kɔbi kɔ Lubə al rəm, 'pa-né ta kí maji al dɔ Poyta kí Maji-ti al rəm tɔ. ² Dɛ kí 'ba-dé-je 'to njékadmɛɛ-je lé, kadi d'ilə jirə dɔ to kí dɛ 'to ngankɔ-dé-je kɔ takul Jeju Kristi kin bá kadi 'nədi-dé-né al. Ngà kadi 'ra kullə d'adi-dé maji nɔ kɔ kete ya bəy, kdɔ kullə-je kí maji-maji kí d'isi 'ra lé, 'ra d'adi njékadmɛɛ-je, adi to ngankɔ-dé-je kí dɛ d'ində-dé dan kəm-dé-ti.

Ta kí dɔ néndó-je-ti kí ngɔm kɔ kəy ngɔdi go nékingə-ti

Mat 6:19-34

Né kí tò kadi i 'a ndó dow-je ə 'a ndəji-dé dɔ-ti ən: ³ Kinə dow ndó né kí rangi, bi ə njangi dɔ ta-je-ti kí tɔ-grɔ-ti læ 'Babe læ-ji Jeju Kristi al rəm, ə njangi dɔ néndó-ti kí ɔw go-nɔ-ti kɔ kuji kí kilə dɔ Lubə-ti kin al rəmə, ⁴ to njéngɔm kare ya, gə né al, to dow kí tanaji kí dɔ ngan ta-je-ti kí beti-beti bá to kullə ra-é. Né-je kinlé, bá isi ree kí kəmnda-je, kɔ gaki-nɔ-je, kɔ kulə ta ndil-nɔ-ti-je, kɔ ta kí gangi rim-rim dɔ-nɔ-ti-je, ⁵ kɔ tii-nɔ-je kí sɔy-é goto kí to kullə ra dow-je kí dɔ-dé goto. Dɛ 'gə ta kí tɔgrɔ-ti al rəm, 'gir kí kadmeɛ Lubə lé, to kəm rəbi kingə né.

⁶ Tɔgrɔ-ti ya, kinə dow ore kəm-é dɔ né-ti kí tɔ ji-é-ti ya rəmə, kadmeɛ lé, to kəm rəbi kingə né kí nɔ ya. ⁷ Kdɔtalə j'ree dɔnangi-ti kɔ ji-ji kare, ə 'ja təli kɔ ji-ji kare ya tɔ. ⁸ Kinə j'ɔwi kɔ nékuso, kɔ kubi rəmə, ə kin ya asi. ⁹ Ngà dɛ kí 'ndigi kingə né ya tá lé, d'usi mɛɛ né-nɔ-ti, kɔ mɛɛ gum-ti læ Sú, d'usi mɛɛ bo né-je-ti kí gay-gay kí maji al maji al, kɔ né-je kí ndɔjta, kí to né-je kí isi ungi dow-je dan kɔ-je-ti, bá dan tuji-ti rəm tɔ. ¹⁰ Kdɔ kəmnda là lé, to njirə né-je lay kí majal, ə dɛ kí dan-ti-je kí d'əy ngɔdi go-ti 'tusi-né kadmeɛ læ-dé d'ingə kɔgi lé, dɛ ya d'un rɔ-dé d'ilə dan babo kɔ-ti.

Dow læ Lubə: Panjiyə-é kɔ né kí à kuwə mɛɛ-é

¹¹ Ngà i, dow læ Lubə lé, 'ɔr rɔ-i ngərəngi mɛɛ né-je-ti kinlé, ə 'sangi kadi 'ra né kí njururu, kadi 'ilə kuji dɔ Lubə-ti, kadi 'ində mɛɛ-i dɔ Lubə-ti, kadi 'ndigi dow-je, kadi 'ilə mɛɛ-i dɔ madi-é-ti pɔ rəm, bá kadi 'sɔl lɔm-lɔm rəm tɔ. ¹² †Rɔ rɔ kí maji kí sɔbi dɔ kadmeɛ, ə kiskəm kí sartangani kí Lubə ba-i-né bá i 'pa ta-é maji nɔ takəm kosi dow-je-ti lé, 'uwə njarara. ¹³ ††Nɔ Lubə-ti kí to njékadi kiskəm né-je lay, bá nɔ Jeju Kristi-ti kí pa ta kí maji nɔ rəsi nɔ Pɔsi Pilati-ti lé, m'ndəji-i, ¹⁴ kadi 'təl rɔ-i go ndukun-ti læ Lubə ə 'adi rɔ-i aa njay, kadi dow ilə ta dɔ-i-ti al, sar ya kadi 'Babe læ-ji Jeju Kristi tɛɛ-né kɔy ¹⁵ dɔkaglo-ti kí Lubə ya ɔji. Lubə lé, to Njékisi dan maji-ti kí dum, ə ya kɔ kərə-rè to Njétɔgi dɔ né-je-ti lay, ə kí

† 5:18 Mat 10:10; Luk 10:7

†† 6:13 Jə 18:37

to Ngar læ ngar-je, 'Babe læ 'babe-je, ¹⁶ kí ɛ ya kí káre-rè bá to njèkoy al, njèkisi lo kí ndógi-ti kí dow asi kɔw-ti al, ɛ kí dow oo-é al rəm, bá dow à kasi koo-é al rəm lé, ríba, kɔ́ tɔ́gi kí tò sartagangi to 'liə! Amɛn!

Ta kí sɔbi dɔ njénékingə-je

¹⁷ I 'ndəji njénékingə-je kí dɔkaglo-ti kí bone, kɔɔ kadi 'to njékində kàdɔ-dé-je al rəm, kadi d'ində mɛɛ-dé dɔ nékingə-ti kí to né kí à kɔ́ tuji kàdɔ káre-rè kin al rəm, ngà kadi d'ində mɛɛ-dé dɔ Lubə-ti, njèkadi-ji né-je lay mburuki-mburuki adi j'isi j'rai rɔnəl-é kin tá. ¹⁸ Kadi njénékingə-je lé, 'ra maji rəm, kadi kullə ra-je kí maji-maji bá to nékingə-dé, kadi ji-dé tɛɛ rəm, bá kadi 'to

njéra kɔ́ dow-je rəm tɔ. ¹⁹ Kəm rəbi kin bá kadi 'mbɔ-né nékingə-dé kɔɔ ndɔ kí bore, lo-ti kí tò gərərə, kadi 'tɛɛ-né kiskəm-ti kí tɔgrɔ-ti.

Ta læ ngəm néndó kí tɔgrɔ-ti

²⁰ I Timote, 'tɔsi kəm-i go kullə-ti kí Lubə adi-i lé maji. Tatidə-je kí mɛɛ wəy kare kí to ta-je kí tò nɛ takəm Lubə-ti, kɔ́ né-je kí ɔsi ta Lubə ya rəmə 'panè to négə bóò ri boo kinlé, 'ɔr rɔ-i ngərəngi mɛɛ-é-ti kɔgi. ²¹ Dɛ kí nɔ-je kí d'oy go-ti rigi-rigi lé, 'tusi rəbi kí sɔbi dɔ kad-mɛɛ læ-dé d'igə d'ur wale.

Kadi ramaji læ Lubə nəy sə-si!

2 Timote

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí njèkungì joo kí Pol ndàngì adì Timote

Mbete kí njèkungì joo kí njèkwulə Pol adì Timote kinlé to dɔbɔy ta kí idə Timote kete bá kadi 'tɔl-é bəy. Ɛ isi dangay-ti mee bebo Rɔm-ti isi ngəbi kadi 'tɔl-é. Ɛ ndàngì mbete lé kɔɔ kulə-né dingəm mee Timote-ti kadi-é uwə rɔ-é ngə mee kadmee-ti rəm, bá mee kullə-ti lə 'Babe rəm. Kaglo-é-ti kinlé, Timote isi ɔr nɔ njèkwənwə-je kí bebo Epeji-ti ya bəy. Mbete-je kí rangi nɔ kí Pol ndàngì lé, ɛ pa ta lə ra kí Timote ra siə mee-é-ti. Dɛ kí joo kinlé, 'ra kullə nati kɔɔ ta lə 'Babe. Pol ba Timote ngon-é kí mee kadmee-ti titi kí ba-é-né mee mbete-ti kí dɔsɔy kí ndàngì adì-é lé. Tò ndaa-ti rəsi kí Pol ində Timote kí to ngon basa kí njèra siə kullə kin dan kəm-é-ti ə ndigì kadi-é ra kullə maji ki kete-kete. Ta kí lo kɔr-é-ti kí 1-2 lé, tò kadi lé dan kɔ-je-ti kí dɔkaglo-ti kí bone, kɔ né-je kí to rɔ ya kərə to kuwə rɔ ngə ya. Pol un nətɔji-je nɔ bá pa-né ta kí dɔ kuwə rɔ ngə-ti: Asgar, njèkayngɔdi lokində dirə-ti, njèndɔr, njèrakullə, bá ɛ pa ta kí dɔ rɔ-é-ti ya tɔ, kɔɔ ngɔdi kí ɛ ay kaglo kisi-é kɔ dɔ-é taá. Ta kí lo kɔr-é-ti kí 3-4 lé to ta-je kí sɔbi dɔ kɔ-je kí à ree kí ree bəy, bá maji lə kɔ dɔ ndi-ti rəm, bá kilə kuji dɔ ta-ti lə Lubə rəm. Pol pa ta lə kiŋə-nə ta tɔl ta mbete-ti liə, ngə ɛ ində mee-é-ti kí Timote à kɔw koo-n'è bebo Rɔm-ti ə ɛ idə-é ta-je nɔ dɔ kɔw-ti kí à kɔw koo-n'è lé. To mbete kí ɛ ndàngì adì dow káre-rə ya ngə təl to mbete kí ulə dingəm mee njèkadmee-je-ti kí bone bè ya lay.

Lapiya kí Pol ra

1 Mə Pol, njèkwulə lə Jeju Kristi, kí go ndigì-ti lə Lubə kadi m'ilə mbə kunmindì lə Lubə kí sɔbi dɔ kiskəm kɔ takul nam kàdì Jeju Kristi-ti, 2 †bá m'ndàngì mbete kin m'adì-i i Timote kí m'oo-i kí ngon-m bè, kí m'ində-i dan kəm-m-ti. Kadi Lubə kí Bɔbi-ji dɛ kɔ 'Babe lə-ji Jeju Kristi d'adì ramaji, kɔ koo kəmtondoo, kɔ lapiya lə-dé nɔy sə-i.

Oiyo kí Pol ra Lubə

2Ti 2:1-12; Epe 1:3-7; 2Te 2:13-15

3 Lubə kí ka-m-je 'pole-é bá m'un dɔ nja-dé kɔ tagir kí maji lé, m'ra-é oiyo kɔɔ ta lə-i. Loki m'isi m'pa siə ta ndɔɔ-je kɔ kada-je lé, m'nal kilə ri-i dan-ti al. 4 Loki mee-m ole dɔ man nɔ-ti lə-i rəmə, bo koo-i ya ra-m lɔti-lɔti kɔɔ kadi rɔnəl rusi-né mee-m. 5 †Mee-m tò gárərə dɔ kadmee-ti lə-i kí to kadmee kí kədkəm goto-ti, kí tò mee ka-i kí dené Loiyisi-ti ya kete rəm, bá tò mee kɔ-i Enisi-ti rəm tɔ. Kadmee kinlé, m'gə maji kí tò mee-i-ti tɔ.

Ta dingəm kí Pol adì Timote

6 Gin-é kin bá m'ulə dingəm mee-i-ti, kadi ulə pər kuti kadkare-ti kí Lubə adì-i loki m'ində-né ji-m dɔ-i-ti lé. 7 Kɔɔtalə ndil kí Lubə adì-ji lé, to ndil bəl al, ngə to ndil

† 1:2 Knj 16:1 †† 1:5 Knj 16:1

tógi rəm, ndil ndignə rəm, bá ndil gosì rəm tɔ. 8 †Adì rɔ-i sɔl-i dɔ pa ta-ti lə 'Babe kadi dow-je al rəm, 'adì rɔ-i sɔl-i dɔ-m mə-ti kí d'uwə-m dangay-ti kɔɔ ta kí sɔbi dɔ-é kin al rəm tɔ. Ngə kadi 'ingə kɔ sə-m kɔɔ Poyta kí Maji, kɔ takul tógi lə Lubə. 9 Ɛ bá aji-ji rəm, ba-ji kadi j'təli dow-je kí j'aai njay, kɔ takul kullə ra-ji-je al, ngə kí go kɔjra-ti liə ɛ ya rəm, kí go maji-ti kí ɛ ra sə-ji kɔ takul nam kàdì Jeju Kristi-ti low lə low-je nū †. 10 Ramaji kinlé, Lubə adì tɔji rɔ-é kí ngɔsnə-ti kin kɔ takul ree lə Njèkaji-ji Jeju Kristi kí tətì rɔ koy ə tɔji kiskəm kí sartagangi kɔ takul Poyta kí Maji. 11 †To ta lə Poyta kí Maji kinlé bá Lubə ində-m-né kí njèndó dow-je ta liə rəm, njèkwulə rəm, bá njèndó né dow-je rəm tin. 12 Adì to né kin bá, m'ingə-né kɔ tin. Ngə rɔ-m bá sɔl-m dɔ-ti al, kɔɔ m'gə ɛ kí m'adi-é mee-m rəm, bá m'gə maji kí ɛ ɔw kɔ tógi kadi ngəm-né né kí maji kí ɛ ingə ji-m-ti sar ndɔ təl Jeju-ti rəm tɔ.

13 Gə ta kí tɔgrɔ-ti kí 'oo ta-m-ti lé, ɛ ya 'uwə ngə kɔ takul kadmee rəm, kɔ takul ndigì dow-je kɔɔ nam kí i 'nam kàdì Jeju Kristi-ti. 14 Né kí maji kí tò ji-i-ti lé, 'ngəm kɔ takul Ndil kí aa njay kí isi mee-ji-ti lé.

Kuwə rɔ ngə lə Onejipɔr

15 I 'gə maji kí dɛ lay kí d'isi dɔnangi Aji-ti 'tusi-m d'ingə-m, adì dan-dé-ti lé to Pijel dɛ kɔ Ermojen. 16 Kadi 'Babe adì koo kəmtondoo liə nɔy kɔ dow-je kí mee kəy-

‡ 1:9 Epe 1:3-7 †† 1:11 1Ti 2:7

ti læ Onejipɔr. Kɔɔtalə taá-taá ya isi sɔl mɛɛ-m rəm, bá rɔ-é sɔl-é kɔɔ sil kí d'ilə-m kin al rəm tɔ. ¹⁷ Ngà loki ɛ ree bebo Rɔm-ti lé, ɛ sangi-m kɛ rɔ tungə-é ya sar ingə-m. ¹⁸ Né-je lay kí Onejipɔr ra adi-m bebo Epeji-ti lé, i 'gə maji itə dow-je lay. Kadɛ 'Babe adi koo kəmtondoo liə nəy siə ndɔ gangta-ti liə.

Né-je kí tuwə kadɛ njèkadmeɛ ndajɛ

2 I Timote kí m'oo-i kí ngon-m bè lé, 'uwə rɔ-i ngə mɛɛ maji-ti kí Lubə ra sə-ji kɛ takul nam kí j'nami kàdɛ Jeju Kristi-ti kin. ² Néndó kí 'oo ta-m-ti kɛ mbi-i takəm kosi dow-je-ti lé, 'ndó dow-je kí njéra né kí tɔ-grɔ-ti kí d'a kasi ndó dow-je kí rangi tɔ. ³ 'Ingə kɔ sə-m tanə asgar kí maji læ Jeju Kristi bè. ⁴ Dow kí andi asgar-ti lé, à kɔr rɔ-é kɔgɛ mɛɛ kullə-je-ti læ dow-je kí kare, kɔɔtalə ɛ à ndigi kadɛ n'ra né kí nəl njèkun-n'ɛ asgar-ti. ⁵ Bè ya tɔ, dow kí ində dirə ngɔɔi lé, à kəy kɛ gangi-é kí d'ɔji kadɛ toki kəy-né lé bane, al rəmə à nal nékugə dɔji-é. ⁶ Rəm bá njèndɔr kí njèkɔɔ rɔgi-rɔgi ta ndɔr-ti lé, tò kadɛ ɛ ya ijə kandi né ndɔr liə dɔsəy. ⁷ I Timote, ta-je kí m'idə-i kinlé, 'laji dɔ-ti maji 'oo, ə 'Babe à ra sə-i kadɛ 'gə mɛɛ né-je kin lay.

⁸ Adi mɛɛ-i ole dɔ Jeju Kristi-ti kí to ngonka Dabidi. Jeju lé, Lubə adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ, titi kí Poyta kí Maji kí m'isi m'ilə mbɛ-é pa-né ta-é lé. ⁹ To ta læ Poyta kí Maji kinlé bá m'ingə-né kɔ sar d'ilə-m-né sil tanə kɛ dow kí tɔl dow bè tin. Ngà ta læ Lubə lé, dow ilə-é sil al.¹⁰ Gin-é kin bá m'ore-né mɛɛ-m ngə dɔ né-je-ti lay, kɔɔtalə dow-je kí Lubə mbəti-dé, kɔ kadɛ dɛ kàrè d'ingə kaji kí tò rɔ Jeju Kristi-ti, kɛ riba kí sartagangɛ tɔ.

¹¹ Ta-je kí m'ɔw kɛ pa kinlé, to ta-je kí tɔgrɔ-ti ya:
Kinə j'oyi nati kɛ Kristi lé,
¹² 'j'a kisi kəm nati siə tɔ.
Ə kinə j'uwəi rɔ-ji ngə rəmə, j'a kɔji be nati siə tɔ,
Ngà kinə j'naji j'painé j'gəi-é al rəmə,
ɛ kàrè à naji panè n'gə-ji al tɔ.
¹³ Kinə j'ajɛ dɔ kunmindɛ-ti læ-ji al kàrè
ɛ ɔ gərərə dɔ kunmindɛ-ti liə.
Kɔɔtalə ɛ, à pa ta mindɛ-é joo al.

Njèra kullə kí 'nə-é 'gə-é maji

1Ti 1:3-7,18-20; Tit 1:10-16; 2:11-15; 2Pi 2:1-22

¹⁴ 'Oo maji, né-je kí kadɛ 'ole mɛɛ dow-je dɔ-ti, 'ndəji-dé-né nɔ Lubə-ti ən: Kadɛ d'isi ta 'gaki-nə dɔ ngan ta-je-ti al, kɔ dow maji-é goto, ngà isi tuji dow-je kí d'isi 'yəl mbi-dé d'oo-né. ¹⁵ 'Uwə rɔ-i ngə kadɛ 'ə nɔ Lubə-ti titi dow kí 'nə-é d'oo adi to dow kí asi rəm, titi njèra kullə kí rɔ-é sɔl-é dɔ kullə-ti liə al, adi ɛ ndó dow-je ta kí tɔgrɔ-ti læ Lubə kɛ gangi-é berere-berere. ¹⁶ 'Dr rɔ-i ngərəngɛ kɔgɛ mɛɛ tatidə-je-ti kí mɛɛ wəy kare kí to ta-je kí tò nɛ takəm Lubə-ti, kɔɔtalə dow-je kí d'ində rɔ-dé ta-ti lé, d'ɔw ki kete par-par mɛɛ né ra-je-ti kí ilə kuji dɔ Lubə-ti

al. ¹⁷ Dowbé-je kinlé, néndó læ-dé ɔw ki kete-kete tanə kɛ dɔ basrangɛ kin ya bè. Imene-je kɛ Pileti 'to dow-je kí dan-dé-ti. ¹⁸ Imene-je kɛ Pileti lé, 'ndəm rəbi ta kí tɔgrɔ-ti adi d'ur wale. Dɛ 'pa titi kí Lubə adi dow-je 'tɔsi ndəl d'ində lo tɛɛ ngà bè. Beba 'təl dɔ dow-je ngə adi d'ilə kadmɛɛ læ-dé kɔgɛ. ¹⁹ Bè ya kàrè, gin kəy kí Lubə ində adi ngə kəng-kəng lé, ɔ gərərə. Gin kəy kinlé 'ndəngɛ ta-ti 'panè:

«'Babe gə dow-je liə ɔw»
ə «Dow kí rá-rá kí panè n'to dow læ 'Babe rəmə,
kadɛ dowbé mbatɛ né ra kí njururu al.»

Bəy-je læ dené kɔmolé

²⁰ 'Oo bè, mɛɛ kəy kí boy lé, bəy-je kí d'ubə kɛ lɔr, kɛ bəy-je kí d'ubə kɛ læ ya par bá tɔ-ti al, ngə bəy-je kí to kagɛ bá 'tɔl, kɛ bəy kí d'ubə kɛ anji-je kàrè tɔ-ti tɔ. Bəy-je kí dan-ti-je lé, to bəy kɔmolé, ngə bəy-je kí nɔ-je to bəy ra kullə-je kí kare tɔ. ²¹ Beba kinə dow aa rɔ-é dɔ né-je-ti kí maji al kin rəmə, dowbé toki bəy kɔmolé kí d'ɔr d'ində tagay d'adi Lubə, ɛ toki bəy kí maji ra kullə kí ba-é ngəm pèrèrè kɔ ra-né kullə kí rá-rá ya kí maji kin bè.

Ta kí sɔbi dɔ ngonnjèkullə læ 'Babe

²² Timote, 'ɔr rɔ-i ngərəngɛ kɔgɛ mɛɛ bo né-je-ti kí maji al kí isi ra basa-je kɛ mandɛ-je ə i 'sangi kadɛ 'ra né kí njururu, kadɛ 'ində mɛɛ-i dɔ Lubə-ti, kadɛ 'ndigi dow-je rəm, kadɛ 'isi kɛ lapiya kɛ dow-je kí 'nɔ ba 'Babe kɛ mɛɛ-dé kí kàrè-rè rəm tɔ. ²³ Tanajɛ-je kí kɔgɛ kare kɛ tanajɛ-je kí dɔ mbá-ti lé, 'ɔsi ngərəngɛ kɔgɛ, kɔ dɔ à ree kɛ kɔl-ngə.

²⁴ Ə dow kí to ngonnjèkullə læ 'Babe lé, to dow kí à ndigi kɔl-nə al. Ngà ɛ à to dow noji rɔ dow-je-ti lay rəm, à to dow kí asi ndó dow-je né rəm, bá à to dow kí njèkilə mɛɛ-é dɔ madi-é-ti pɔ rəm tɔ. ²⁵ Ə à kɔl kɛ njəmbati ta-je kɛ ta kí sɔl lɔm-lɔm; kɔɔtalə dɔmajɛ ə Lubə à ra sə-dé kadɛ d'ingə panjiyə-dé kí maji al kɔgɛ ə 'təl 'ree dɔ ta-ti kí tɔgrɔ-ti gogɛ, ²⁶ kadɛ loki kəm-dé ijə dɔ né ra-dé-je-ti kí dɔ mbá-ti lé rəmə, 'tɛɛ kɔgɛ mɛɛ gum-ti læ Sú kí uwə-dé gin tɔgɛ-é-ti adi d'isi 'ra ndigi liə.

Ta kí dɔ kaglo-je-ti kí dɔbəy-ti

3 Timote, kadɛ i 'gə kí mɛɛ ndɔ-je-ti kí dɔbəy-ti lé, lo à ngə ngə. ² Kɔɔtalə dow-je d'a to njəyər-je, d'a to m'oy yo læ-je, njèkun ta rɔ-dé-je, njèkində kàdɛ-dé-je, njéra takɔbi kɛ Lubə, njèkɔsi ta njèkoji-dé-je, njéra oiyo al-je, njénədi Lubə, ³ d'a to dow-je kí kɔ læ dow usi-dé al, njèkoo kəmtondoo læ madi-dé-je al, njèkulə ta ndil dow-je-ti, njèkore mɛɛ-dé al-je, njémɛɛkati-je, njéba læ njéramajɛ-je, ⁴ njèkun dɔ dow-je, njèkində kungəsa-je, njéngɔm-je, dow-je d'a ge né kí adi-dé rɔnəl tɔy ndigi Lubə. ⁵ Dow-je d'a ba rɔ-dé njèkilə kuji dɔ Lubə-ti ya, ngà d'a mbatɛ né kí njèkadɛ tɔgɛ kuji kí kilə dɔ Lubə-ti. 'Dr rɔ-i ngərəngɛ kɔgɛ rɔ dowbé-je-ti kinlé. ⁶ Kɔɔtalə dɛ

† 2:12 Mat 10:33; Luk 12:9

kí nǎ-je dan-dé-ti 'tandi mee kǎy-je-ti rəmǎ, dené-je kí njétógi kasi al, kí majal ǰ be dǎ-dé-ti rəm, kí 'to dené-je kí bo né-je kí gay-gay ra-dé lti-lti kinlé, d'usi mee gum-je-ti læ-dé. ⁷ Dené-je kinlé, d'ingǎ néndó kǐ ndǎ-é ndǎ-é ya, ngà nja kǎre ya kǎrè 'gǎ ta kí tǎgrǎ-ti lé yǎrǎrǎ al. ⁸ Titi kí ndǎki Janesi-je kǐ Jambresi d'ǎsi-né Moiyiji kǐ ta lé, bè ya tǎ, dowbé-je kinlé d'ǎsi-né ta kí tǎgrǎ-ti nǎgrǎngi tǎ. Dǎ 'to dow-je kí dǎ-dé goto rəm, kí sǎbi dǎ kadmǎe rəmǎ, 'to dow-je kí kare kǎgi ya bè. ⁹ Adi d'a kǎw kǐ kete-kete ndǎ al. Kdǎtalǎ mbǎ læ-dé lé, à tò ndǎa-ti rǎsi takǎm dow-je-ti lay, tanǎ kǐ 'lǎ dow-je kí joo kinlé bè tǎ.

Kǎ gǎrǎrǎ dǎ néndó-ti kí tǎgrǎ-ti
2Kǎ 6:3-10

¹⁰⁻¹¹ †Ngà i lé, né kí m'ndó dow-je rəm, panjiyǎ-m, kǐ kǎjra-je læ-m, kǐ kadmǎe læ-m, kǐ kilǎ mee dǎ madǐ-é-ti læ-m, kǐ ndigi kí m'ndigi dow-je rəm, kuwǎ rǎ ngǎ læ-m, kǐ kǎm-m kí dow-je d'ulǎ ndoo, bá kǎ-je læ-m lé, to né-je kí i 'indǎ kǎm-i go-ti berere-berere 'oo maji. Mǎe be-bo Antiosi-ti, kǐ Ikoniyǎm, kǐ Listrǎ lé, kǎ kí rá bá m'ingǎ al wa? Kulǎ kǎm ndoo kí rá bá tǎe dǎ-m-ti al wa? Bè ya kǎrè, 'Babe ǎr-m-ti lay ya ilǎ-m taá. ¹² Bè ya tǎ, dow-je lay kí 'ndigi kǎdi kisi dǎ taá læ-dé ilǎ kuji dǎ Lubǎ-ti kǐ takul nam kǎdǐ Jeju Kristi-ti lé, dow-je d'a kulǎ kǎm-dé ndoo. ¹³ Ngǎ dow-je kí njémǎeendul-je, kǐ njékǎdta-je lé, d'a kǎw kǐ kete nǎ mee né ra-ti kí maji al par-par, kur-né dow-je kí rangi wale rəm, bá dǎ ya kǎrè dow-je d'a kur-dé wale rəm tǎ †.

¹⁴ Ngà i lé, néndó-je kí i 'ingǎ ǎ i 'gǎ kí to néndó kí tǎgrǎ-ti, bá dow-je kí i 'ingǎ rǎ-dé-ti kǎrè i 'gǎ-dé maji kinlé, ǎ ya 'ǎ dǎ-ti. ¹⁵ Nǎon-i-ti nǔ ya, mbete kí aa njay kí à kǎdi-i kǎmkaa kí à tǎe sǎ-i kǎji-ti kǐ takul kadmǎe Jeju Kristi lé, i 'gǎ maji. ¹⁶ Mbete kí aa njay bikti lay ya Lubǎ adi Ndil-é ǎsi dow-je bá 'ndǎngi ǎ maji asi gaki kǎdǎ ndó dow né rəm, kǎdi uwǎ dow kǐ ta rəm, ilǎ dow rǎbǎe rəm, ǎji dow né ra kí njururu, ¹⁷ kǎdǎ kǎdi dow læ Lubǎ ǎr-né mir-mir rəm, bá kǎdi asi ra-né kullǎ-je lay kí maji rəm tǎ ‡.

Ta kí sǎbi dǎ ndó dow-je ta læ Lubǎ

4 Kdǎtalǎ tǎl læ Jeju Kristi kí à tǎl rəm, kdǎtalǎ kǎbe liǎ kí à ree rəm lé, m'un ndu m'adi-i nǎ Lubǎ-ti, kǐ nǎ Jeju Kristi kí tò kǎdi à gangta dǎ dow-je-ti kí d'isi kǎm, kǐ dǎ dǎ-ti kí d'oy lé, ² kǎdi 'ingǎ kǎm lo-je lay kí maji ǎse kí maji al kǎrè, 'ndo dow-je ta læ Lubǎ par-par ya. I 'ndó dow-je né kǐ mee kí kilǎ dǎ madǐ-é-ti pǎ uwǎ-dé-né kǐ ta, 'ndǎngi-dé-né dǎ majal-ti, bá 'ulǎ-né dingǎm mee-dé-ti rəm tǎ. ³ Kdǎtalǎ kǎglo madǐ à ree nǎ kí dow-je d'a mbati néndó kí tǎgrǎ-ti. Ngǎ d'a mbati dow-je nǎ kí go mee ndigi-ti læ-dé dǎ ya kǎdi 'to

† 3:10-11 a Knj 13:14-52; b Knj 14:1-7; d Knj 14:8-20 †† 3:13 Knj 20:28-31 ‡ 3:17 2Pi 1:19-21

njéndó-dé né-je kǎdǎ kǎdi 'bǎr gidi-dé kǐ ta-je kí nǎl-dé nǎl-dé bane. ⁴ Ta kí tǎgrǎ-ti lé, d'a kun mbi-dé kindǎ rangi kǎdǎ koo al, rəmǎ tasu-je bá d'a yǎl mbi-dé kǎdǎ koo-né. ⁵ Ngà i lé, mee né-je-ti lay ya, 'indǎ kǎmkaa dǎ rǎ-i-ti, 'ǎ dingǎm dan kǎ-je-ti, 'ra kullǎ kí njékilǎ mbǎe Poyta kí Maji à ra, bá 'ra kullǎ læ-i adi idi maji rəm tǎ.

Ta læ ngǎdi læ Pol
Plp 1:20-23

⁶ Ngǎ mǎ rəmǎ m'adi rǎ-m tokǐ man nduu kí 'mbǎl dǎ né gugǐ né-ti bè, adi ndǎ læ-m nǎy ngǎsi ngǎ ††. ⁷ Mǎ m'rǎ rǎ kí maji, m'tǎl ta ngǎdi læ-m, m'ngǎm kadmǎe læ-m. ⁸ Un kuti-é nǎ kinlé, nǎy kǎdi ndǎ gangǐ ta-ti ǎ 'Babe kí to njǎgangta kí njururu adi-m nédǎji-m kí to nédǎji kullǎ ra kí njururu. Mǎ kǐ kǎr-m bá à kǎdi-m al, ngǎ à kǎdi dow-je lay kí mee-dé tò sǎl dǎ ndǎ ree-é-ti lé tǎ.

Ndǎgi ta-je kí Pol idǎ Timote

⁹ 'Uwǎ rǎ-i ngǎ kǎdi 'ree kalangi 'ingǎ-m; ¹⁰ ††Kdǎtalǎ Demasi ††† tusi-m ingǎ-m kǎgi, kǎmnda né-je kí dǎnangi-ti nǎ ra-é nǎ adi ǎw bebo Tesaloniki-ti; Kresǎsi ǎw Galati; Titi ††† ǎw Dalmati; ¹¹ †Luki ya kǐ kǎr-é bá isi sǎ-m nǎ. Loki 'ǎw kǐ ree rəmǎ, 'adi Markǐ ree sǎ-i. Kdǎ ǎ to njǎra sǎ-m dǎ kullǎ-ti. ¹² ††M'ulǎ Tisiki bebo Epeji-ti. ¹³ †††Loki 'ǎw kǐ ree rəmǎ, 'ree kǐ kubi kul læ-m kí m'ingǎ bebo Troasi-ti kǎy læ Karpusi, bá 'ree kǐ mbete-je læ-m tǎ; ǎ né kí boy nǎ lé, 'adi mee-i oy dǎ mbete ndǎá-je-ti læ-m al. ††

¹⁴ †††Alegjandrǎ kí to kǎdi kuwǎ né lé, ra sǎ-m majal nǎ. 'Babe à ra siǎ né kí go kullǎ ra-é-je-ti ya tǎ. ¹⁵ I ya kǎrè, 'oo go rǎ-i rǎ-é-ti, kdǎtalǎ ǎ ǎsi ta néndó læ-ji kǎsi kí ngǎ nǎ.

¹⁶ Kǐ dǎsǎy kí m'ǎ m'pa-né ta dǎ rǎ-m-ti nǎ njǎgangta-je-ti lé, dow kǎre ya kǎrè ǎ go-m-ti al. Ngǎ dǎ lay ya 'tusi-m d'ingǎ-m kǎgi. Kǎdi Lubǎ tidǎ kǎr majal-é dǎ-dé-ti al. ¹⁷ To 'Babe ya bá ǎ go-m-ti, adi-m tǎgi kǎdǎ kǎdi m'pa ta liǎ lay kǎdǎ kǎdi dow-je kí 'to jipi-je al d'oo. 'Babe taa-m ta bǎl-ti †† ilǎ-m taá. ¹⁸ 'Babe à taa-m kilǎ-m taá ta né-je-ti kí maji al lay ya rəm, bá à kǎji-m kǎdǎ kǎbe liǎ kí dǎrǎ-ti rəm tǎ. Kǎdi riba to 'liǎ ya kǐ dǎ bal-bal! Amen! ††

Lapiya-je kí ra

¹⁹ †††Ra lapiya Priska-je kǐ Akilasi adi-m rəm, bá 'ra lapiya dow-je kí mee kǎy-ti læ Onejipǎr rəm tǎ.

†† Pol un rǎ-é ǎji-né man nduu kí 'mbǎl dǎ né-ti kí d'adi kǎdǎ gugǐ né né bá pa-né ta kí dǎ koy-é-ti (Teǎ 29:38-42; Knj 15:1-10; Plp 2:17). ††† 4:10 a Kol 4:14; Plm 1:24; b 2Kǎ 8:23; Gal 2:3; Tit 1:4 †††† DEMASI (Kol 4:14; PLM 24) TIT (2Kǎ 8:23; Gal 2:3; Tit 1:4) ††††† TITI (2Kǎ 8:23; Gal 2:3; Tit 1:4) § 4:11 a Kol 4:14; Plm 1:24; b Knj 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Kol 4:10; Plm 1:24 †† 4:12 Knj 20:4; Epe 6:21,22; Kol 4:7,8 ††† 4:13 Knj 20:6 †† Go lo-ti læ jipi-je lé, dow-je 'ra ndǎá biǎ-je kǐ ndǎá bati-je adi tǎl mbete adi 'ndǎngi né-ti. †††† 4:14 a 1Ti 1:20; b Rǎm 2:6 †† Pol pa ta læ bǎl kí dǎ al, ngǎ pa ta kinlé sǎbi-né dǎ ngǎr-

²⁰ †Erasti nàyy bebo Kōrenti-ti, ə Tropim bá m'iñə-é bebo Mile-ti kdɔtalə rɔ-é to-é.

je kí 'sangi kadi 'ra-é maji al. Š† 4:18 Mat 10:18-20 ŠŠ† 4:19 a Knj 18:2; b 2Ti 1:16,17† 4:20 a Knj 19:22; Rɔm 16:23; b Knj 20:4; 21:29

²¹ 'Uwə rɔ-i ngə kadi 'ree kete nɔ nàyy kul-ti. Ebulusi-je, kɛ Pudəsi-je, kɛ Linusi-je, Klodiya-je, kɛ njékadmɛɛ-je lay ya 'ra-i lapiya tɔ.

²² Kadi 'Babe adi mɛɛ-i usi nangi. Kadi ramaji liə nàyy sə-si.

Titì

Ta-je kí dɔ mbete-ti Pol ndàngi adi Titì

Titì kàrè ra kɛ̀ Pol kɔ̀ kilə mbɛ̀ Poyta kí Majì rəm bá to ngonnjèkulə liə rɔ̀ njékəwnə-je-ti kí gay-gay titì Timote bè tɔ̀. Này nɔ̀ al kadi d'uwə Pol dangay-ti kí gogi nè-ti kinlé, dɛ̀ kí Titì d'ɔ̀w mɛ̀ bebo Listrə-ti dɔ̀nangi Krɛ̀ti-ti. 'Ra kullə natì kaglo madi bá, go-ti Pol iɔ̀ Titì lo-é-ti kin kadi-é gɔ̀l ta-je kí dan njékəwnə-je-ti; ə Pol bá ɔ̀w mba bebo Kɔ̀rɛ̀nti-ti əse dɔ̀nangi Maseduwan-ti. Lo-é-ti kin bá ɛ̀ ndàngi-né mbete kin adi Titì kɔ̀ kulə-né dingəm mɛ̀-é-ti rəm, bá ɔ̀ji-é-né ta dɔ̀ kullə-ti kí kadi-é ra tɔ̀l ta-é rəm tɔ̀. Titì lé to jipi al (). Mɛ̀ mbete-ti kinlé, Pol ba-é: Ngon-m kí tɔ̀grɔ̀-ti mɛ̀ kadmɛ̀-je-ti (), ta kin tɔ̀ji toki Pol bá ra siə adi-é adi mɛ̀ Jeju Kristì. Mbete kullə-je lə njékəwkulə-je pa ta lə Titì al, ngà Pol pa ta liə mɛ̀ mbete-je-ti liə nɔ̀. Lo kɔ̀r-é-ti kí 1: 5 bá Pol ole mɛ̀ Titì dɔ̀ né-je-ti kí n'igə-é-né dɔ̀nangi Krɛ̀ti-ti lé: Kadi gɔ̀l ta-je kí này lé kɛ̀ go-é-goé tɔ̀l ta-é ə ində njékərnɔ̀-je dan njékəwnə-je-ti kí gay-gay mɛ̀ bebo-je-ti. Lo kɔ̀r-é-ti kí 1 lé, Pol pa ta kí sɔ̀bi dɔ̀ kəm rəbi kí d'a mbəti-né njékərnɔ̀-je kí maji, ɛ̀ bá to né kí maji kadi d'a rɔ̀-né kɛ̀ njéndó dow-je né-je kí ngɔ̀m kí isi tulə njékəwnə-je kí dɔ̀nangi Krɛ̀ti-ti natì. Lo kɔ̀r-é-ti 2-3 lé, ɛ̀ pa ta lə néndó kí tɔ̀grɔ̀-ti kí à kadi né-je tɔ̀ maji dan kuti njékadmɛ̀-je-ti kí gay-gay kadi panjiyə nɔ̀-nɔ̀ tɔ̀-né maji.

Lapiya kí ra

1 Mə Pol kí ngonnjèkullə lə Lubə rəm, njékəwkulə lə Jeju Kristì, bá m'ndàngi mbete kin m'adi i Titì. M'to ngonnjèkullə lə Lubə rəm, njékəwkulə lə Jeju Kristì kɔ̀ kadi dow-je kí Lubə mbəti-dé lé, m'adi d'adi mɛ̀-é rəm, m'adi 'gə ta kí tɔ̀grɔ̀-ti kí ɔ̀w natì kɛ̀ kuji kí kilə dɔ̀ Lubə rəm tɔ̀. ² Kɔ̀ kadi d'ində mɛ̀-é dɔ̀ kiskəm-ti kí sartagangi kí low lə low-je nū ya Lubə kí to njékəɔ̀ta al, un mindi-é kɔ̀ kadi-dé lé. ³ Lokì kaglo-é asi lé, ɛ̀ adi dow-je 'gə ta liə kɛ̀ takul ta kí Jeju Kristì ulə kullə-é ji-m-ti adi m'ndó dow-je kí go ndu-ti lə Lubə kí to Njèkajì-ji. ⁴ † Titì kí m'oo-i kɛ̀ ngon mɛ̀-m bè, mɛ̀ kadmɛ̀-je-ti lə-ji kí j'ore-nə dɔ̀-ti kinlé, kadi ramaji kɛ̀ lapiya lə Bɔ̀bi-ji Lubə, kɛ̀ 'lə Njèkajì-ji Jeju Kristì này sə-i.

Ta kí sɔ̀bi dɔ̀ njèkində kəm-dé go njékəwnə-je-ti

1Ti 3:1-7; 1Pi 5:1-4

⁵ I Titì, m'igə-i dɔ̀nangi Krɛ̀ti-ti, kɔ̀ kadi 'gɔ̀l né-je kí này lé, kadi usi natì maji rəm, kɔ̀ kadi ində 'ngatɔ̀gi-je mɛ̀ bebo-je-ti kí rá-rá kí go ta-je-ti kí m'idə-i lé.

⁶ † Kadi nɔ̀-nɔ̀ dan-dé-ti to dow kí ta goto dɔ̀-é-ti rəm, njèdené kí káre-rè rəm, to dow kí ngan-é-je 'to njékədmɛ̀-je kí ta kaya uwə dɔ̀-dé al əse 'to njékəɔ̀l dɔ̀ ta-je al rəm tɔ̀ bane. ⁷ Kadi njèkində kəm-é go njékəwnə-je-ti to dow kí ta goto dɔ̀-é-ti, kɔ̀təɔ̀lə ɛ̀ to njèkində kəm-é go dow-je-ti lə Lubə, adi à to njèkində kàdɛ̀-é al rəm,

† 1:4 2Kɔ̀ 8:23; Gal 2:3; 2Ti 4:10 †† 1:6 1Ti 3:2-7

njèwɔ̀ngi al rəm, gɔ̀yibi al rəm, njèrɔ̀ kɛ̀ dow-je al rəm, njèkəy ngɔ̀di go nékingə-ti al rəm, ⁸ ngà kadi to njèkuwə mba-je kɛ̀ rɔ̀-é-ti wur-wur rəm, to dow kí né ra kí maji-maji bá uwə mɛ̀-é rəm, njèkore rɔ̀-é ndəngi dɔ̀ né-je-ti rəm, à to njèra né kí njururu rəm, dow kí kullə ra-é aa njay rəm, bá à to njèkore mɛ̀-é rəm tɔ̀. ⁹ Kadi njèkində kəm-é go njékəwnə-je-ti to njèkoy rigi-rigi go ta-ti kí tɔ̀grɔ̀-ti kí 'ndó-é lé, kɔ̀ kadi asi kulə dingəm mɛ̀ njékadmɛ̀-je-ti kɛ̀ néndó kí tɔ̀grɔ̀-ti rəm, bá kadi asi kuwə ta njékəsi ta ngərəngi-je rəm tɔ̀.

Kuwə ta njéndó dow-je né-je kí ngɔ̀m

¹⁰ Kɔ̀təɔ̀lə dow-je nɔ̀ ya 'to njèmbati təl rɔ̀-dé go ta-ti, njétidə ta-je kí mɛ̀ wəy kare, njékədi dow-je kur-dé wale. Dan dow-je-ti kinlé, jipi-je kí njékədmɛ̀-je bá 'nɔ̀. ¹¹ Dɛ̀ lé, kadi toki kuti ta-dé ká-ká bane. Kɔ̀ dɛ̀ 'təl dɔ̀ dow-je lay kí mɛ̀ kəy-je-ti kí d'ɔ̀w-ti kɛ̀ néndó-je kí tɔ̀ kadi toki ndó al, ya 'ndó dow-je kɔ̀ kingə-né né kɛ̀ kəm rəbi kí go rəbi-é-ti al. ¹² Dow káre dan-dé-ti kí ɛ̀ ya d'oo-é kɛ̀ njékəɔ̀ kəm ta lə-dé kí dɔ̀nangi Krɛ̀ti-ti ya panè:

Dow-je kí Krɛ̀ti lé 'to njékəɔ̀ta-je kɛ̀ ndɔ̀-é ndɔ̀-é,

'To dɔ̀-je kí wale kí njèmɛ̀ndul-je,

'To njédabi-je kí njékisi kɔ̀ nékuso kí mɛ̀-é-ti ya par.

¹³ Ta kí ɛ̀ pa kinlé, to ta kí tɔ̀grɔ̀-ti. Gin-é kin bá kadi i 'ndàngi-dé kɛ̀ tɔ̀gi-i, kɔ̀ kadi kadmɛ̀ lə-dé to kadmɛ̀ kí tɔ̀grɔ̀-ti, ¹⁴ kɔ̀ kadi d'oy rigi-rigi go tasu-je-ti lə jipi-je

al rəm, kadi d'oy rigi-rigi go ndukun-je-ti kí njétəl gidí-dé kadi ta kí tɔgrɔ-ti d'un kinlé al rəm tɔ. ¹⁵ Dow-je kí d'aa njay lé, né lay ya d'oo d'adi aa njay. Ngà njera né kí tò ɲɛ takəm Lubə-ti, kɪ njémɛɛndə-je lé, né kí d'oo d'adi aa njay ya goto; négə, kɪ tagir læ-dé tò ɲɛ takəm Lubə-ti. ¹⁶ Dɛ 'ba rɔ-dé njégə Lubə ya, ngà né ra-dé-je tɔji kɪ 'gə-é al. Dɛ lé, 'to dow-je kɪ né ra-dé tò ɲɛ takəm Lubə-ti, 'to njékal dɔ ta-je, né kɪ maji káre ya kàrè d'asi ra al.

Ta kɪ sɔbi dɔ kuti dow-je kɪ gay-gay dan njékəwnə-je-ti

2 Ngà i rəmə, 'ndó dow-je né kɪ ɔw nati kɪ néndó kɪ tɔgrɔ-ti. ² 'Idə dingəm-je kɪ tɔgi kadi 'to dow-je kɪ njékɪndə kəmkaa dɔ rɔ-dé-ti, kadi 'to dow-je kɪ dow-je d'ilə kuji dɔ-dé-ti, kadi 'to njékore rɔ-dé ndəngi dɔ né-je-ti, kadi 'to dow-je kɪ d'aa njay mɛɛ kadmɛɛ-ti, kadi 'ndigi dow-je kɪ mɛɛ-dé kɪ aa njay, kadi d'ilə mɛɛ-dé dɔ madi-é-ti kilə kɪ tɔgrɔ-ti tɔ.

³ Dené-je kɪ 'bugə kàrè, 'ndó-dé bə ya tɔ. Idə-dé kadi 'to dow-je kɪ panjiyə-dé kàrè tò tagay kɔ Lubə, kadi 'to njékulə ta ndil dow-je-ti al rəm, kadi 'to gɔyibi-je al, ngà kadi 'ndó dow-je né-je kɪ maji-maji; ⁴ bə kɔ kadi dɛ 'ndó dené-je kɪ rɔ-dé ɲəy ngon, kadi 'ndigi ngɔw-dé-je kɪ ngan-dé-je, ⁵ kadi d'ore rɔ-dé ndəngi dɔ né-je-ti rəm, 'ngəm rɔ-dé d'adi ngɔw-dé-je rəm, d'ində kəm-dé go mɛɛ kəy-je-ti læ-dé maji rəm, kadi 'to dené-je kɪ maji rəm, kadi nǎ-nǎ ya kàrè ulə dɔ-é gin tɔgi ngɔbi-é-ti, kɔ kadi dow-je 'pa-né ta kɪ maji al dɔ ta-ti læ Lubə al.

⁶ Bə ya tɔ, 'ulə dingəm mɛɛ basa-je-ti kadi 'to dow-je kɪ njékore rɔ-dé ndəngi mɛɛ né-je-ti lay tɔ. ⁷ I ya kɪ dɔ-i kadi 'to néndajɪ mɛɛ kullə ra-i-je-ti kɪ maji-maji rəm, bá néndó kɪ i a ndó dow-je kàrè, kadi to néndó kɪ tɔgrɔ-ti kɪ asi kadi dow-je 'piti rəm tɔ. ⁸ Adi ta pa-i to ta kɪ tɔgrɔ-ti, kɔ kadi dow pa ta kɪ maji al dɔ-ti al. Bə kɔ kadi rɔ njéba-je læ-ji sɔl-dé, rəmə d'a koo né kɪ d'a pa-né ta kɪ maji al dɔ-ji-ti al.

⁹ 'Idə bə-je kadi d'ulə dɔ-dé gin tɔgi 'ba-dé-je-ti mɛɛ né-je-ti lay, kadi 'ra né-je kɪ nəl-dé, kadi 'to njénajɪ-dé ta-ti al rəm, ¹⁰ bá kadi 'bogi né læ-dé madi al rəm tɔ. Ngà kadi 'to njera né kɪ tɔgrɔ-ti ya kɪ ndɔ-je lay. Bə kɔ kadi mɛɛ né-je-ti lay ya dow-je 'piti-né néndó kɪ sɔbi dɔ Lubə kɪ to Njékajɪ-ji lé.

Kajɪ kɪ takul ramajɪ læ Lubə

Epe 2:8-10; 1Pi 1:10-21; 2:13-16; 1Jə 3:1-3

¹¹ Kɔtəlalə ramajɪ læ Lubə kɪ to njirə kajɪ læ dow-je lay lé, ndubə rɔ-é ndaa-ti rəsi ngá. ¹² Ramajɪ læ lé, isi ndó-ji kadi j'mbati né-je kɪ ilə kuji dɔ Lubə-ti al rəm, j'mbati bə né-je kɪ dɔnangi-ti nɛ, kɔ kadi kisi-ji dɔnangi-ti nɛ kinlé, kəmkaa, kɪ né ra kɪ njururu, kɪ né-je kɪ ilə kuji dɔ Lubə-ti bá to panjiyə-ji. ¹³ J'rai bə, j'ngəbi-né ndɔ rɔnəl læ-ji kɪ ɲə kɪ j'indəi mɛɛ-ji dɔ-ti lé; ndɔ-é kin bá à to ndɔ kɪ ríba læ Jeju Kristi kɪ to Lubə kɪ boy rəm, to Njékajɪ-ji

rəm kinlé, à ndubə-né rɔ-é ndaa-ti rəsi. ¹⁴ J'jeju Kristi lé, ɛ ya ilə rɔ-é kɔgi kɔ ta læ-ji, kɔ kadi taa-ji-né ji majal-je-ti lay ilə-ji taá rəm, təl-ji-né dow-je kɪ j'aaɪ njay adi j'toi dow-je læ, kɔ kadi j'rai kullə-je kɪ maji-maji kɪ rɔ tungə-ji rəm tɔ. ¹⁵ I Titi, né-je kinlé, 'a ndó dow-je kulə-né dingəm mɛɛ-dé-ti rəm, 'a ndəngi-dé-né rəm tɔ. 'Ra né-je kin kɪ tɔgi-i lay. 'Adi dow nədi-i al.

Kullə ra njékadmɛɛ-je dan njékadmɛɛ al-je-ti

3 'Ole mɛɛ njékadmɛɛ-je, kadi d'ulə dɔ-dé gin tɔgi njékɔbɛ-je-ti, kɪ gin tɔgi ngar-je-ti, kadi 'təl rɔ-dé go ta-ti læ-dé rəm, bá kadi d'isi dɔ nja-dé-ti kɔ ra kullə-je lay kɪ to kullə kɪ maji-maji †. ² Kadi d'ulə ta ndil dow-ti al rəm, kadi 'to njəsangta-je al, ngà kadi 'to dow noji-je rəm, bá kadi 'to dow-je kɪ 'sɔl lɔm-lɔm kɪ rɔ dow-je-ti lay rəm tɔ. ³ Kɔtəlalə jəi ya kàrè, kete lé j'ɔwi kɪ mbə-je bə, j'toi njétəl rɔ-ji go ta-ti al-je, njéndəm-je, kəmkaɪ kɪ bə né kɪ gay-gay bá uwə-ji bə-ti, j'toi njémɛɛndul-je kɪ njékəmnda-je, j'toi dow-je kɪ j'tuwəi kadi dow-je d'ɔsi-ji kɪ ta rəm, bá j'toi njékɔsi-nə ta-je rəm tɔ.

⁴ Ngà loki ramajɪ læ Lubə kɪ to Njékajɪ-ji, kɪ ndigi kɪ ɛ ndigi dow-je tɔji rɔ-é lé, ⁵ ɛ aji-ji kɪ takul né ra kɪ njururu læ-ji al, ngà kɪ takul koo kəmtondoo læ, beba ɛ adi Ndil kɪ aa njay togi-ji adi j'toi dow-je kɪ kɔji sigi ə adi-ji panjiyə kɪ sigi rəm tɔ. ⁶ Lubə ungi Ndil kɪ aa njay ɲə ya dɔ-ji-ti kɪ takul Jeju Kristi kɪ to Njékajɪ-ji, ⁷ kɔ kadi loki ɛ ɔ ta dɔ-ji-ti kɪ takul ramajɪ læ lé, j'təli j'toi-né njénəndubə kiskəm kɪ sartagangi kɪ to né kində mɛɛ dɔ-ti læ-ji kin bə. ⁸ Ta kinlé, to ta kɪ tɔgrɔ-ti ə m'ndigi kadi 'ə dɔ-ti, kɔ kadi dow-je lay kɪ d'adi mɛɛ-dé Lubə lé, d'ində-né rɔ-dé ta kullə-je-ti kɪ maji-maji. Né kin bá to né kɪ maji ə to né kɪ à ra kɪ dow-je.

Né-je kɪ tuwə kitə rɔ ngərangɪ mɛɛ-é-ti kɔgi

⁹ Ngà tanajɪ-je kɪ dɔ mbə-ti, kɪ kɔr ginka-je, kɪ gaki-nə-je, kɪ gaki-nə-je kɪ dɔ ndukun-ti læ Lubə lé, 'ɔr rɔ-i mɛɛ-é-ti kɔgi. Kɔtəlalə to ta-je kɪ kɔgi kare kɪ à ra né al.

¹⁰ Dow kɪ njera dow-je kadi 'gəngi-nə lé, kinə 'ndəji-é nja káre ə nja joo læ bá oo al rəmə, ɔsi-é ngərangɪ kɪ rɔ-i-ti. ¹¹ Kadi i 'gə kɪ dow kɪ bə kinlé, to njédɔngə, ɛ ra majal adi ɛ ya ree kɪ ta kɪ gangɪ dɔ-é-ti.

Ndajɪ-je kɪ dɔbəy-ti

¹² †Loki m'a kulə Artemasi əse Tisiki †† rɔ-i-ti lé, j kalangi ya 'ree 'ingə-m bebo Nikopolisi-ti nɛ. Kɔtəlalə m'ɔji mɛɛ-m-ti, kadi lo kin bá m'a kisi-ti ɲəy kul-ti. ¹³ ††Ra lay ya kadi 'oo go Jenasi kɪ to njéndó dow-je ndukun-je, kɪ Apolosi †††, kɔ kɔw mba læ-dé, bi kadi né madi nal-dé al. ¹⁴ Kadi dow-je læ-ji kàrè, 'ndó kində rɔ-dé ta kullə-je-ti kɪ maji-maji tɔ, kɔ kadi 'ra-né né-je kɪ

† 2:14 1Pi 2:9 †† 3:1 Rɔm 13:1-7 † 3:12 Knj 20:4; Epe 6:21,22; Kol 4:7,8; 2Ti 4:12 †† 3:12 Knj 20:4 †† 3:13 Knj 18:24; 1Kɔ 16:12 ††† 3:13 Knj 18:24

tò kadi toki 'ra kí ngɔsnè-ti kin. Bè kɔɔ kadi 'to dow-je
kí d'isi kɔgi kare al.

¹⁵ Dɛ lay kí d'isi sɛ-m nati nè, 'ra-i lapiya. I 'ra lapiya
njéndigi-ji-je kí 'to njékadmɛɛ-je tɔ.
Kadi ramaji læ Lubə nàyy sɛ-si lay.

Pilemɔ

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí Pol ndàngi adi Pilemɔ

Dɔmajì ə à to kisi Pol dangay-ti mee bebo Rɔm-ti kin bá ɛ ndàngi-né mbete kin. Ɛ ndàngi mbete lé nati kɛ mbete lə dɛ kí bebo Kolosi-ti tɔ ə tò titi né kí mbete-je kí joo kinlé Tisiki bá ulə-é-né bè (). Pol pa ta kɛ nam-é Pilemɔ kí isi mee bebo Kolosi-ti rəm, bá ɛ pa ta kɛ njénoji-je liə, bá pa ta kɛ njékadmee-je kí d'isi 'kəwnə mee kəy-ti liə rəm tɔ. Ɛ ndàngi mbete kin dɔji-né Pilemɔ kadi iŋə go kɔgi adi bə liə Onejim kí ndɔki ay lé ə kadi uwə-é ki rɔ-é-ti gogi. «Onejim» lé kɔr mee-é to «né kí à ra kɛ dow.» Kete ɛ to dow kí kɔgi kare pɛti-pɛti rɔ 'ba-é-ti. Onejim lé toki né kí ndɔki ɛ bogi né lə ba-é bá ay ɔw-né mee bebo-ti kí d'uwə Pol dangay-ti titi lé bè. Pol adi-é adi mee Jeju Kristi, rəmə panjiyə Onejim təl maji. Beba Pol ndigi kulə siə kadi 'ba-é Pilemɔ gogi, ə ɛ ndigi kadi-é uwə-é ki rɔ-é-ti ki ngonkɔ-é kí njékadmee Kristi. Dan mbete-je-ti lay kí Pol ndàngi lé, ɛ kin to gay, kɔɔ ɛ to mbete kí tɔji kulənoji kí tuwə kadi tò mbunə njékadmee-je-ti bi kɔta-je kí rangi goto-ti. Kí go ndukun-ti lə dow-je kí Rɔm lé, Onejim lé asi kadi d'ində-é d'ɔji-é rəm, bá asi kadi 'tɔl-é rəm, ngà Pol bá ra siə maji, titi kí Jeju ra-né kí njéramajal-je kin bè tɔ. Kadi Pol pa ta kí maji al sɔbi dɔ ra dow bə-ti rəmə, ɛ tɔji Pilemɔ kɛ njékəwnə-je, né kí tò kadi dow-je 'ra ki rɔ madi-dé-je-ti əse ki rɔ bə-je kɔɔ ri Kristi.

Tɔji rɔ kɛ lapiya kí ra 2Ti 1:1-5

1 Mə Pol kí d'uwə-m dangay-ti kɔɔ ta kí sɔbi dɔ Jeju Kristi, j'isi nati kɛ ngonkɔ-ji Timote, bá m'ndàngi mbete kin m'adi-i i Pilemɔ kí 'to madkullə lə-ji kí j'ində-i dan kəm-ji-ti, ² m'adi kɔnan-ji Apiya, kɛ Arsipi kí to madi rɔ lə-ji, bá m'adi njékəwnə-je kí d'isi 'kəw-nə mee kəy-ti lə-i lé rəm tɔ. ³ Kadi ramaji kɛ lapiya lə Bɔbi-ji Lubə, kɛ 'lə 'Babe Jeju Kristi nəy sə-si.

Kadmee lə Pilemɔ kɛ ndigi kí ɛ ndigi dow-je

⁴ Taá-taá ya loki m'isi m'pa ta kɛ Lubə lə-m m'ra-é-né oiyo lé, m'ilə ri-i dan-ti dan-ti. ⁵ Kɔɔtalə m'oo poy kadmee lə-i kí i 'adi 'Babe Jeju, bá m'oo poy ndigi kí i 'ndigi njékaa njay-je lay kin rəm tɔ. ⁶ Beba m'pa ta kɛ Lubə kadi kində kí 'ində rɔ-i nati sə-ji kɛ takul kadmee lə-i kinlé ra kullə, adi dow-je 'gə kí maji-je lay kí j'isi j'rai lé, j'rai kɔɔtalə Kristi. ⁷ Pilemɔ, ndigi kí i 'ndigi dow-je lé, adi-m rɔnəl nɔ, bá ra adi mee-m sɔl rəm tɔ. Ngonkɔ-m, kɛ takul-i lé, mee njékaa njay-je usi nangi pɔ-pɔ ya.

Pol ra ndoo ta Pilemɔ-ti kɔɔtalə Onejim 1Kɔ 13:4-7

⁸ Beba mə lé m'ɔw kɛ tɔgi, mee noji-ti kí tò kɛ takul Kristi, kadi né kí tuwə ra lé, m'un ndu dɔ-ti m'adi-i ya, ⁹ ngà kɔɔtalə ndignə lə-ji lé, né kí uwə mee-m nɔ to kɔ-

† 1:2 Kol 4:17

gri kí kadi m'ra-i, mə Pol kí m'to bugə, bəy bá kí ngɔsnè-ti kin m'ə dangay-ti kɔɔ ta kí sɔbi dɔ Jeju Kristi.

¹⁰ †M'ra-i kɔgri kɔɔtalə ngon-m Onejim kí m'oji-é kəy dangay-ti nè †. ¹¹ Onejim kí kete to dow kí kare kɔgi rɔ-i-ti lé, ngɔsnè kin, ɛ to dow kí à ra sə-i rəm, bá à ra sə-m rəm tɔ. ¹² Beba m'ulə siə gogi m'adi-i, ɛ toki daji rɔ-m mə ya bè †.

¹³ Loka m'ə-né dangay-ti nè bəy kɔɔtalə Poyta kí Maji lé, lé m'a ndigi kadi Onejim ə rɔ-m-ti nè, kɔɔ kadi ra kullə adi-m tó-i-ti, ¹⁴ ngà mə m'ndigi kiŋə-i gogi ra né madi kɛ dɔ-m al. Kɔɔ kadi kinə i 'ra sə-m maji rəmə, i 'ra sə-m kí lə njètɔgi-ti al, ngà kadi i 'ra sə-m kɛ mee ndigi lə-i ya tá. ¹⁵ Dɔmajì ə to bè kadi Onejim iŋə-i dɔka-glo sɛ, kɔɔ kadi 'təl 'ingə-é gogi kadi isi nati sarta-gangi. ¹⁶ I 'a kingə-é gogi titi bə bè al ngá, ngà titi dow kí itə bə, titi ngonkɔ-ji kí j'ində-é dan kəm-ji-ti. Mə m'ində-é dan kəm-m-ti ya, ngà i rəmə, 'a kində-é dan kəm-i-ti tɔy-m bəy, kɔɔtalə ɛ to ngonkɔ-i kɔɔ to kí ɛ to dow madi-i kete bəy bá bone to ngonkɔ-i mee noji-ti lə 'Babe bəy.

¹⁷ Kɔɔtalə gə kí i 'gə kí m'to nam-i kinlé, uwə-é ki rɔ-i-ti titi-nə né kí to mə ya bè tɔ.

¹⁸ Ngà kinə ndɔki Onejim lé, ra sə-i né kí maji al nɔɔ əse kurə lə-i bá tò dɔ-é-ti nɔɔ kàrè, iŋə dɔ-m mə-ti ngá.

¹⁹ Mə Pol, m'ndàngi ta kin kɛ ji-m mə ya m'panè: «Mə ya m'a kugə-i kurə liə.» Ngà kurə lə-m mə kí tò dɔ-i-ti

†† 1:10 Kol 4:9 † ONEJIM to ngon koji Pol kí məsi-ti al. Pol ba-é ngon-é kɔɔ ɛ adi mee-é Jeju Kristi kɛ kəm rəbi kí rɔ Pol-ti. ††

kí to kurə kaji kí i 'aji kè rəbi kí rɔ-m-ti kinlé, m'ndigi kole mɛɛ-i dɔ-ti al ngá. ²⁰ Oiyɔ ngonkɔ-m, 'ra sə-m maji kin kɔɔtalə 'Babe; i 'ra adi mɛɛ-m usi nangi pɔ-pɔ ya mɛɛ ndigi-nɔ-ti lə-ji kè takul Kristi. ²¹ M'gə mɛɛ-m-ti maji kí mbete kí m'ndangi madi-i kinlé, i 'a ra-né kullə rəm, bá m'gə kí i 'a ra kadi al dɔ dɔ-é lə-m kí m'dɔ-ji kin bəy rəm tɔ.

²² M'təl mɔ dɔ-ti m'dɔ-ji kadi 'ra mɛɛ kəy tò káre 'adi-m, kɔɔtalə m'ində mɛɛ-m dɔ kiɲə-ti kí d'a kiɲə-m taá kadi-si kè takul ta-je kí isi 'pai kè Lubə lé.

Lapiya-je kí ra

²³ †Epaprasí kí to madi dangay lə-m kɔɔ ta kí sɔbi dɔ Jeju Kristi, ra-i lapiya, ²⁴ ††bá Marki-je, kè Aristarki-je, kè Demasi-je, kè Luki-je kí 'to madkullə-je lə-m kàrè 'ra-i lapiya tɔ.

²⁵ Kadi ramaji lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi nɔy sə-si.

† 1:23 Kol 1:7; 4:12 †† 1:24 a Knj 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Kol 4:10; b Knj 19:29; 27:2; Kol 4:10; d Kol 4:14; 2Ti 4:10; e Kol 4:14; 2Ti 4:11

Əbrə-je

Ta-je kî dɔ mbete-ti kî 'ndàngi d'adi Əbrə-je

Mbete lə Əbrə-je tɔji kî Jeju Kristi itə ndukun rəm, itə négugi-je kî mɛɛ Kunmindî-ti kî Low bá adi-né rɔ-é nja káre ya tagangi aji-né dow-je. Kristi ində ngangî nékobe-je kî mɛɛ Kunmindî-ti kî Low nangî. Kdɔ né-é-je lay kinlé tɔ̀ bə kadî dow-je 'ra-né go rɔ-dé kete kdɔ ree lə Kristi.

Néndó kî sɔbi dɔ kitə kî Kristi itə né-je lay kinlé, tɔ̀ kdɔ kulə-né dingəm mɛɛ njéndó mbete-je-ti kin kdɔ kadî 'tɔgi-né mɛɛ kadmɛɛ-ti lə-dé bi kadî 'tusi Kristi d'ingə-ə ə 'təl ki ta nékobe-je-ti al. Mbete kinlé nɔ̀ bá ndàngi kàrè j'gə al. Tɔgrɔ-ti ya, njəndangi-é to jipi kî adi mɛɛ Kristi, adi ɛ gə ta lə Lubə maji dɔkaglo-ti liə, kî bone jɛ ba-é Kunmindî kî Low. Dow-je kî ɛ ndàngi mbete adi-dé lé 'to jipi-je kî koji kəy tɔ, adi 'gə Kunmindî kî Low. Tɔgrɔ-ti, dɛ d'isi dɔnangi-ti lə Israyel-je al, dɔmajî ə d'isi dɔnangi Rɔm-ti. Əbrə-je lo kɔr-é 1–4 tɔji kitə kî Kristi itə njépata-je kî ta Lubə-ti rəm, malayka-je rəm, bá Moyiji rəm. Əbrə-je lo kɔr-é 5:1–10:18 lé, njəndàngi mbete kin tɔji Kristi kî njégugné rəm, bá kî négugi kî maji ɔr njuti rəm. Əbrə-je 10:19 sar tɔl ta-é lé, njəndàngi mbete kin tɔji panjiyə njəkadmɛɛ Kristi. Əbrə-je 11 pa ta lə dow-je nɔ̀ kî kaglo Kunmindî-ti kî Low kî 'tɔji panjiyə-dé kî maji kî takul kadmɛɛ.

Kulənoji kî sigi itə kulənoji kî low

Kulə gin ta

Jə 1:1-3; Kol 1:15-17; Əbr 10:12-14; Plp 2:6-11

1 Kete ndɔki Lubə pa ta kî ka-ji-je kî nja nati-nati kî kəm rəbi-je kî gay-gay kî takul njépata-je kî ta-é-ti ²ə mɛɛ ndɔ-je-ti kî nè kî to ndɔ-je kî dɔbəy-ti kinlé, ɛ pa sə-ji ta kî takul Ngon-é kî ɛ bá ində-é dɔ né-je-ti lay rəm ə kəm rəbi kî rɔ-é-ti bá ɛ ra-né né-je lay rəm tɔ. ³Ngon kinlé, tɔji ríba lə Bɔbi-é takəm dow-je-ti rəsi rəm, ɛ ya to daji rɔ Lubə rəm, to njəgəti né-je lay taá kî takul tɔgi ta kî ta-é-ti. Loki ɛ bɔr majal-je lə dow-je kɔgi lé, ɛ isi dɔ jikɔl Lubə-ti mɛɛ lo-je-ti kî taá nū. ⁴Ǝ təl to kî boy itə malayka-je adi ingə ri kî itə ri-dé.

Jeju Kristi to kî boy itə malayka-je

⁵Dan malayka-je-ti lé, ɛ kî rá ə Lubə idə-é panè: 'To Ngon-m, bone Mə ya m'to Bɔbi-i † wa? Bá təl panè: Mə m'a to Bɔbi-é, ə ɛ à to Ngon-m †† wa? ⁶Ə loki Lubə ɔw kadî Ngon dər-é ree dɔnangi-ti lé təl pa bəy panè: «Kadî malayka-je lə-m lay ya d'ɔsi dɔ-dé nangî nɔ̀-é-ti ‡.» ⁷Ə təl pa ta sɔbi dɔ malayka-je panè: Lubə adi malayka-je liə 'to kî yəl bə; tɔgrɔ-ti, ɛ adi ngannjékullə-je liə 'to kî ndɔ pər bə †. ⁸Ngə kî sɔbi dɔ Ngon-é rəmə ɛ panè: Lubə, kalikɔbe lə-i tɔ̀ kî dɔ bal-bal ə gɔl ngar lə-

i to gɔl ra né kî njururu †. ⁹I 'ndigi né ra kî njururu ə ɔsi ta né ra kî maji al. Gin-é kin bá i Lubə lé, Lubə lə-i mbəti-i dan madkullə-je-ti lə-i ur-né ubi rɔnəl dɔ-i-ti. ^{††10}Lubə təl pa bəy panè: I 'Babe, lo kulə gin né-je-ti lé, i 'ra dɔnangi ə dɔrɔ to kullə ra ji-i ††; ¹¹dɔrɔ kî dɔnangi à goto, ngə i 'isi lo kisi-i-ti. Né-je kin à ndisi toki kubi bə †; ¹²i 'a bɔr-dé toki kubi kul bə, ə d'a mbəl rɔ-dé toki kubi bə, ngə i rəmə, gangi kisi-i kin ya à kisi-né rəm, bá bal kisi-i kî dɔ-i taá à goto al rəm tɔ †. ¹³Dan malayka-je-ti lé, ɛ kî rá ə Lubə idə-é panè: 'Isi dɔ jikɔl-m-ti nə ya sar kadî m'adi njéba-je lə-i 'təl-né lo kungî nja-i wa ††? ¹⁴Malayka-je lé, dɛ lay ya 'to ndil-je kî d'isi 'ra kullə d'adi Lubə; dɛ bá Lubə ulə-dé adi 'ra kullə kdɔ maji lə dɛ kî tɔ̀ kadî d'ingə kajî lé al wa?

Kulə dingəm mɛɛ-nɔ̀-ti

2 Gin-é kin bá, ta-je kî j'ooi kinlé, kadî j'ooi maji itə koo-é kî kete-je ya bəy nə j'a kî 'ndəmi kuri wale. ²Kinə ta-je kî ndɔki malayka-je 'pa lé, né-é ra né ə kinə dow kî al dɔ ta əse təl rɔ-é go-ti al ə Lubə gangta dɔ-é-ti asi ta kullə ra-é-ti lé, ³jɔi kàrè kinə j'rai kajî kî boy kin j'ndami-né lé, j'a tɛɛi kəm-ti ban wa? Kajî kinlé, 'Babe ya pa ta-é lo kulə gin-é-ti nū, bəy bá dow-je kî d'oo ta-é-ti 'ree d'idə-ji kî ta kajî kinlé to ta kî tɔgrɔ-ti ya. ⁴Né-je kî tɔji tɔgi Lubə, kî né-je kî tɔ̀ bəl-bəl, kî nékɔji-je kî gay-gay, kî ta-je kî Ndil kî aa njay pa lé bá Lubə dan-é go ta-je lə-dé kinlé kî mɛɛndigi liə. ⁵Kdɔtalə dow-je

† †† 2Sa 7:14; 1Poy 17:13 † ††

†† ††† ††† § †† †††

kí dɔkaglo-ti kí à ree kí j'pa ta læ-dé kinlé, to malayka-je bá Lubə ində-dé kadi d'ù be dɔ-dé-ti al. ⁶ Ngà dow madi pa ta-é lo madi-ti mɛɛ mbete-ti kí aa njay panè: Dow ə to ri ngay á kadi i Lubə 'adi mɛɛ-i ole dɔ-é-ti wa? Əse ngon læ dow ə to ri ngay á kadi 'ində kəm-i go-é-ti wa ? ⁷ I adi-é to kí ndɛ bə go malayka-je-ti kaglo sɛ, bəy bá i 'ulə jɔgi kɔsi gajɪ kɪ jɔgi rɪba dɔ-é-ti rəm, bá 'adi-é isi dɔ kullə ra ji-i-je-ti ^{††}. ⁸ I adi-é ÷ be dɔ né-je-ti lay. Lokɪ Lubə adi-é ÷ be dɔ né-je-ti lay bə lé, né kí Lubə iŋə adi tɔ gin tɔgi-é-ti al ya goto. Ngà kí bone bə kinlé, jɛ j'oo kí ɛ ÷ be dɔ né-je-ti lay al bəy †. ⁹ Ngà Jeju kí ɛ bá Lubə adi-é to kí ndɛ bə go malayka-je-ti kaglo sɛ lé, jəi j'ooi-é kɪ jɔgi kɔsi gajɪ kɪ jɔgi rɪba dɔ-é-ti, kɔɔ kɔ kí ɛ ingə sar oy-né. Beba kɪ takul ramajɪ læ Lubə lé, ɛ oy-né kɔɔ dow-je lay. ¹⁰ Kɔɔtalə Lubə kí to njəra né-je lay rəm, né-je lay to kí 'liə rəm, kí adi ngan-é-je nɔ d'ingə kɔsgajɪ rəm lé, tuwə kadi ɛ ra kɪ Jeju kí to njirə kajɪ læ-dé lé, adi-é majɪ ɔr njuti kɪ takul kɔɔ-je. ¹¹ Ə Jeju kí njəkɔr dow-je kində-dé tagay lé, dɛ kɪ dow-je kí ɛ ɔr-dé ində-dé tagay kin lay ya Bɔbi-dé ra kərə-rè. Gin-é kin bá rɔ-é sɔl-é-né lo bə-dé ngankɔ-é-je-ti al, ¹² lokɪ ɛ pa-né panè: M'a kilə mbɛ ta læ-i dan ngankɔ-m-je-ti. M'a tɔy-i dan kosi-je-ti ^{††}. ¹³ Bá təl panè: M'a kində mɛɛ-m dɔ-é-ti. Pa bəy panè: M'a nè, nati kɪ ngan-je kí Lubə adi-m-dé †. ¹⁴ Beba titi kí ngan-je lé, məsi-dé tɔ rəm, tal rɔ-dé tɔ rəm, bə ya tɔ ə Jeju kərə məsi-é tɔ rəm, tal rɔ-é tɔ rəm tɔ; kɔɔ kadi kɪ takul koy-é lé, ɛ taa-né tɔgi Sú kí ɛ bá tɔgi koy tɔ ji-é-ti, ¹⁵ ə dɛ lay kí 'bəl koy adi 'ra bə liə kɪ bal kisi kɪ dɔ taə læ-dé lay kinlé, kadi ɔr-dé-né be bə-ti kɔgi. ¹⁶ Kɔɔtalə tɔ-grɔ-ti ya, malayka-je bá Jeju ree kɔɔ ra sə-dé al, ngà ɛ ree kɔɔ ra kɪ nganka Abrakam. ¹⁷ Beba tɔ kadi ɛ təl titi-nə kɪ ngankɔ-é-je lé mɛɛ né-je-ti lay, kɔɔ kadi to burə dɔ njégugnə-je kí to njəkoo kəmtondoo, kí njəkə dɔ ndi-é-ti mɛɛ kullə-ti læ Lubə, kɔɔ kadi Lubə iŋə-né go majal-je læ dow-je kɔgi. ¹⁸ Jeju lé asi ra kɪ dow-je kí nənə tɛɛ dɔ-dé-ti kɔɔ ɛ ya kərə né nə-é adi ingə kɔɔ tɔ.

Jeju Kristi itə Moiyiji-je kɪ Jojuwe
Mat 21:33-38

3 Gin-é kin bá, səi ngankɔ-m-je kí njékaa njay, kí Lubə kí dɔrə-ti ba-si lé, adi kəm-si tɔ go Jeju-ti kí to njəkɔwkulə rəm, to Burə dɔ njégugnə-je kí sɔbi dɔ kadmɛɛ læ-ji rəm. ² ɛ ɔ dɔ ndi-é-ti njàngɪ go njəkɪndə-dé dɔ kullə-ti titi kí ndɔki Moiyiji isi-né dɔ kullə-je-ti lay kí mɛɛ kəy-ti læ Lubə kin bə †. ³ Kɔɔ d'oo-é d'adi asi gaki kadi ingə rɪba kí itə 'lə Moiyiji, titi kí njəkɪndə kəy ingə-né rɪba itə dajɪ rɔ kəy kin bə tɔ. ⁴ Kɔɔtalə kəy-je lay kin ya to dow bá ində, ə dow kí njəkɪndə né-je lay lé, to Lubə tɔ. ⁵ Ə Moiyiji lé, to njəkə dɔ ndi-é-ti njàngɪ mɛɛ né-je-ti lay kí mɛɛ kəy-ti læ Lubə, kɔɔ to kí ɛ to ngonnjəkullə; bə kɔɔ kadi kinə ta kí tɔ kadi d'idə-dé tɔ rəm, ɛ pa ta kí dɔ-ti adi-dé. ⁶ Ngà Kristi rəm, ɛ isi dɔ

kullə-ti kí mɛɛ kəy-ti liə, kɔɔ to kí ɛ to Ngon-é kí kəy. Mɛɛnda kəy kɪ nékində mɛɛ dɔ-ti kí j'isi j'csi-né gajɪ rɔ-ji kin ya kinə, j'uwəi njarara j'tɛɛi-né dɔbəy-é-ti rəm, j'toi kəy læ Lubə. ⁷ Gin-é kin bá Ndil kí aa njay pa-né panè: 'Bone kinlé, kinə ooi ndi-é rəm †, ⁸ adi mɛɛ-si ndə titi kí ndɔki mɛɛ ka-si-je ndə-né adi 'ra dɔngə, 'nə-né Lubə diləlo-ti kin bə al [§]. ⁹ Ka-si-je d'oo kullə ra-m-je kɪ kəm-dé bal kɔrɔɔ ya ndɔki d'ində kàdɪ-dé sə-m adi 'nə mɛɛ-m diləlo-ti ^{§†}. ¹⁰ Gin-é kin bá wɔngɪ ra-m-né nɔ dɔ dowbə-je-ti adi m'panè: Mɛɛ-dé tɔ rangɪ ya kɪ ndɔ-je lay, adi 'gə rəbi-je læ-m al ^{§††}. ¹¹ Ə wɔngɪ ra-m adi m'ubi rɔ-m m'panè: D'a kandi lo taakoo-ti læ-m ndə bə al ^{§†}. ¹² Beba səi ngankɔ-m-je kí njəkadmɛɛ, ooi go rɔ-si majɪ, kadi dow madi dan-si-ti to njəmɛɛndul, kɪ njəmɛɛngə sar kadi təl gidi-é adi Lubə kí njəkisi kəm kin al. ¹³ Ta læ «bone-é» kinlé tɔ lo tɔ-é-ti ən ə dingəm ya uləi mɛɛ-nə-ti kɪ ndɔ-je lay, kɔɔ kadi dow madi dan-si-ti adi né kí majɪ al ədi-é adi tɔ njəmɛɛndə al ngá. ¹⁴ Kɔɔ kinə j'uwəi kadmɛɛ læ-ji kí dɔsəy kin njarara dɔbəy-é-ti rəm, j'toi njəkɪndə rɔ-ji nati kɪ Kristi. ¹⁵ Kɔɔ 'ndàngɪ 'panè: 'Bone kinlé, kinə ooi ndi-é rəm, adi mɛɛ-si ndə titi kí ndɔki mɛɛ ka-si-je ndə adi 'ra-né dɔngə kin bə al. ¹⁶ Ə nɔ-je bá ndɔki d'oo ndi Lubə bá 'ra dɔngə lé wa? To dɛ lay kí ndɔki Moiyiji ɔr nɔ-dé tɛɛ sə-dé dɔnangɪ Ejipti-ti kɔgi lé ya al wa? ¹⁷ Ə nɔ-je bá ndɔki wɔngɪ ra Lubə dɔ-dé-ti sar bal kɔrɔɔ lé wa? To dɛ kí ndɔki 'ra majal bá nin-dé tɔ diləlo-ti lé ya al wa ^{§††?} ¹⁸ Ə nɔ-je bá Lubə ubi rɔ-é panè: «D'a kandi lo taakoo-ti læ-n'è ndə bə al» lé wa? To dɛ kí ndɔki d'al dɔ ta lé ya al wa? ¹⁹ Ə jəi j'ooi kí dɛ d'asi kandi lo taakoo-ti al, kɔɔtalə mɛɛngə læ-dé.

4 Tɔ ya kí kunmindɪ kí sɔbi dɔ kandi lo taakoo-ti liə tɔ lo tɔ-é-ti bəy kinlé, adi j'bəli, kɔɔ kadi dow madi dan-si-ti ra rɔ-é kɪ njənəy gogɪ al. ² Kɔɔtalə, jəi kərə d'ilə mbɛ Poyta kí Majɪ d'adi-ji titi kí ndɔki d'ilə-né d'adi-dé kin bə ya tɔ. Ngà ta kí ndɔki d'oo lé bá ra kullə rɔ-dé-ti al, kɔɔ njəkoo-é-je lé 'taa kɪ kadmɛɛ al. ³ Ə jəi kí j'adi mɛɛ-ji lé, j'isi j'andi lo taakoo-ti titi kí 'ndàngɪ-né 'panè: «Wɔngɪ ra-m adi m'ubi rɔ-m m'panè: "D'a kandi lo taakoo-ti læ-m ndə bə al."» Ə kullə-je læ Lubə rəm, ində ngangɪ-é lo kində gin dɔnangɪ-ti nū. ⁴ Kɔɔtalə ɛ pa ta lo madi-ti nɔ sɔbi-né dɔ ndɔ kí njəkungɪ-ti siri panè: «Ə ndɔ kí njəkungɪ-ti siri lé, Lubə taakoo ta kullə-je-ti liə lay.» ⁵ Rəmə təl pa lo-é-ti ya bəy panè: «D'a kandi lo taakoo-ti læ-m ndə bə al.» ⁶ Beba tɔ kadi dow-je madi d'andi lo taakoo-ti, ya rəmə dɛ kí ndɔki d'oo mbɛ Poyta kí Majɪ kin dɔsəy lé, d'andi lo taakoo-ti lé al, kɔɔ mɛɛngə læ-dé. ⁷ Beba Lubə təl ɔr ndɔ kí rangɪ kí ba-é: «'Bone» ə pa ta go-ti low nū kɪ takul Dabidi titi kí ta-é tɔ-né taə nū panè: 'Bone kinlé, kinə ooi ndi-é rəm, adi mɛɛ-si ndə al. ⁸ Kɔɔtalə, kinə ndɔki Jojuwe adi ka-ji-je d'andi lo taakoo-ti lé ngá rəm, lé Lubə à pa ta læ ndɔ

† 8:5 †† Pa-je 8:6 † Pa-je 8:7 †† Pa-je 22:23 †† †††

††† Pa-je 95:7 § Pa-je 95:8 §† Pa-je 95:9 §†† Pa-je 95:10 §† Pa-je 95:11 §††

kí rangi go-ti al ngá. ⁹ Adí ndo mádi kí à to ndo taakoo lə dow-je lə Lubə ya tò nḡḡ. ¹⁰ Kdo dow kí andi lo taakoo-ti lə Lubə lé, taa koo ta kullə-je-ti liə lay titi kí Lubə taa-né koo ta kullə-je-ti liə kin bè tɔ. ¹¹ Ən é adí j'uwəi rɔ-ji ngá j'andi lo taakoo-ti kinlé, bi kadi dow mádi ndaji gá kaldɔta kin usi-né al ngá. ¹² Kdo, ta lə Lubə lé, to ta kí tò kəm rəm, tógi-é tò rəm, atí itə kiyərɔ kí ta kati-é ra joo ə andi rɔ dow-ti sar tɛɛ dɔ ndil-é-ti kɪ dɔ tagir-ti liə rəm, ɔw tɛɛ dɔ gul-je-ti kɪ dɔ ubi-je-ti kí mɛɛ singə-je-ti rəm, bá ɛ gangta dɔ né-je-ti kɪ dɔ tagir-je-ti kí mɛɛ dow-ti rəm tɔ. ¹³ Ə nékində kí à dum-é koo ya goto: Né-je lay tò ndaa-ti rəsi ə to kí nàji nangi ta kəm-é ɛ Lubə-ti kí j'a kɔri go né-je nḡ-é-ti.

Jeju Kristi itə burə dɔ njégugnə-je kí mɛɛ kulənoji-ti kí low

¹⁴ Jəi lé, Jeju kí Ngon lə Lubə kí ɔw dɔrɔ-ti kin bá to burə dɔ njégugnə-je lə-ji, ən é adí j'uwəi kadmɛɛ lə-ji njarara. ¹⁵ Kdo j'ɔwi kɪ burə dɔ njégugnə-je kí ta ḡ mɛɛ-é kdo tógi kasi al-je lə-ji; né nḡ-é mɛɛ né-je-ti lay tanḡ sə-ji bè ya tɔ, ngà majal bá ɛ ra al. ¹⁶ Ən é adí j'ɔti kɪ mɛɛnda kəy kɪ kàdɪ kalikɔbe-ti lə Lubə kí njəramaji, kadi j'ingəi koo kəmtondoo kɪ ramaji kdo kadi ndo kí to kadi ra sə-ji əjə ra sə-ji.

Négugi lə Kristi

5 Kdɔtalə burə dɔ njégugnə-je kí rá-rá ya 'mbəti-é dan dow-je-ti bá d'ində-é ta kullə-ti lə Lubə kdo ta lə-dé; kdo kadi ɛ bá ra kullə dɔ kadkare-je-ti, kɪ dɔ-je-ti kí kəm kilə məsi-dé nangi kadi toki kiŋə-né go majal-je kɔgi. ² ɛ à kasi koo kəmtondoo lə dow-je kí 'njégə né al-je, kɪ njéndəm kur wale-je, kdo ɛ ya kɪ dɔ-é kàrè to njétógi goto tɔ. ³ Ə kdo tógi goto liə kinlé ya tɔ bá ɛ ya kɪ dɔ-é à kilə-né məsi dɔ nangi, kadi majal-je liə toki kiŋə-né go-é kɔgi rəm, bá kadi majal-je lə dow-je toki kiŋə-né go-é kɔgi rəm tɔ. ⁴ Dow kí à kasi mbəti rɔ-é kdo kullə kí ríba-é tò kin ya goto; ngà Lubə bá à ba dow lo-é-ti titi kí ndɔki ba-né Arɔ kin bè tɔ. ⁵ Bè ya tɔ, Kristi lé to ɛ ya j kɪ dɔrɔ-é ilə ríba dɔ rɔ-é-ti kadi n'təl-né burə dɔ njégugnə-je al, ngà to Lubə ya bá idə-é panè: 'To Ngon-m, bone mḡ ya m'to Bɔbi-i †; ⁶ bá təl pa lo mádi-ti bəy panè: I 'to njégugnə ya sartagangi titi Melsisedeki bè ††. ⁷ †‡ bá, loki isi-né dɔnangi-ti nè bəy lé, ilə bɔbi ndi-é nangi kɪ man nḡ kəm-é-ti bá pa-né ta kɪ Lubə ə nḡ-né ta-é-ti ɛ kí à kasi kaji-é ta yo-ti; ə ɛ oo ndi-é kdo to kí ɛ to njəkilə kuji dɔ-é-ti; ⁸ ɛ to Ngon-é rəm, ya ngà ɛ ndó təl rɔ go ta-ti kɪ takul kḡ kí ingə. ⁹ Loki Lubə adí mɛɛ-é idi ɔr njuti-njuti lé, ɛ bá təl to njəkadi kaji kí sartagangi dow-je lay kí njétəl rɔ-dé go ta-ti liə. ¹⁰ Ə Lubə pa ta rəsi dɔ-é-ti ində-é-né burə dɔ njégugnə-je titi Melsisedeki bè. ¹¹ Kí sɔbi dɔ ta kinlé, ta-je kí kadi j'pa lé nḡ ə to né-je kí kɔr mɛɛ-é ngá, kdo səi lé, 'gəi né

† †† ‡ 5:7 Mat 26:36-46; Mar 14:32-42; Luk 22:39-46

kalangi al. ¹² ††Kdo səi lé, lé a toi njéndó dow-je né ngá, rəmə sar bone bè ya kàrè 'təli ɔwi ndoo kadi 'təl ndó-si né-je kí dɔsəy kí mɛɛ ta-ti lə Lubə kin bəy, adí səi ɔwi ndoo kil mbà bi asi kusoi né kí ngá al bəy. ¹³ Kdo dow kí rá-rá kí isi il mbà lé, to dow kí néndó kí sɔbi dɔ néra kí njururu asi mɛɛ-é al, adí dowbé to ngon. ¹⁴ Ngà nékuso kí ngá lé, to 'lə dow-je kí 'tɔgi gangi ə dɛ lé né-je kí tɛɛ dɔ-dé-ti ra adí tagir lə-dé asi kɔr rəbi nin né kí maji kɪ né kí maji al.

6 Gin-é kin bá, néndó kí sɔbi dɔ Kristi kí to néndó kí dɔsəy kinlé, adí j'ingəi go-ji-ti ngá, ə j'ɔwi kɪ kete

mɛɛ néndó-ti lə dow-je kí 'tɔgi gangi, bi kadi j'əi lo káre dɔ néndó-je-ti kí dɔsəy kí to kiŋə panjiyə kí à tɛɛ koy, ² kɪ ta kí sɔbi dɔ kadmɛɛ Lubə, kɪ néndó kí dɔ batɛm-je-ti, kɪ kində ji dɔ dow-ti-je, kɪ ta kí sɔbi dɔ dow-je kí d'oy kí d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ-je, kɪ ta kí gangi kí sartagangi-je kin al ngá. ³ Kinə Lubə ndigi sə-ji dɔ-ti rəmə, ɛ bá to né-je kí j'a rai. ⁴ Ə dɛ kí londógi lə Lubə ndógi dɔ-dé-ti nja káre ngá, kí 'nḡ kadkare kí dɔrɔ-ti d'oo maji-é rəm, 'taa Ndil kí aa njay mɛɛ-dé-ti rəm, ⁵ 'nḡ ta kí maji lə Lubə d'oo maji-é rəm, 'nḡ tógi-je kí kaglo-ti kí à ree d'oo maji-é rəm, ⁶ ya bá 'təl d'usi lé, lo kadi dow təl ree sə-dé adí d'ingə panjiyə-dé kí maji al kɔgi goto. Kdɔtalə dɛ ya 'təl 'bə Ngon lə Lubə kagdəsi-ti ta kɪ lə-dé-ti rəm, d'ulə rɔsɔl dɔ-é-ti takəm kosi dow-je-ti rəm. ⁷ Kdɔtalə ndɔr kí man ndi asi-é maji adí né ubə-ti ə andi adí ra kɪ 'ba-é-je kí njéndɔr-é-je lé, Lubə tɔr ndi-é dɔ-ti. ⁸ Ngà kinə ɛ ubə kun-je kɪ ngə-je rəmə, d'a kiŋə kɔgi, nḡy ngəsi kadi Lubə ində ndɔl dɔ-ti, d'a kulə pər kɔgi. ⁹ Lé j'pa bè ya kàrè, səi kí j'ində-si dan kəm-ji-ti lé, jɛ j'gə maji kí səi ɔi dɔ rəbi-ti kí maji, kí to rəbi kaji. ¹⁰ Kdɔtalə Lubə kí to njéra né kí njururu lé, mɛɛ-é à koy dɔ kullə ra-si-ti al rəm, ndigi kí 'ndigi-é bá 'rai kɪ njékaa njay-je kɪ ri-é ə isi 'rai sə-dé bəy kinlé, mɛɛ-é à koy dɔ-ti al. ¹¹ Ngà jɛ lé, j'ndigi kadi nḡ-nḡ dan-si-ti uwə rɔ-é ngá bè ya sar kadi mɛɛ-si kí indəi dɔ Lubə-ti kinlé ɔw-né kɪ kete-kete sar tɔl-né ta-é; ¹² bè kdo kadi 'toi njédabi-je al, ngà kadi 'ndaji dɛ kí d'ingə né kí Lubə un-né mindi-é adí-dé kɪ takul kadi kí d'adi mɛɛ-dé, kɪ ngəbi kí 'ngəbi pèrèrè kinlé. ¹³ Kdɔtalə, loki Lubə un mindi-é adí Abrakam lé, dow kí rangi kí boy itə Lubə kí Lubə à kubi rɔ-é kɪ ri-é goto, adí Lubə ubi rɔ-é kɪ ri-é ɛ ya ††, ¹⁴ panè: «Tɔgrɔ-ti ya, m'a kadi maji ur-i kɪ dɔ mádi-é-ti mádi-é-ti, ə m'a kadi kɔr nganka-i ree kɪ dɔ mádi-é-ti mádi-é-ti ††.» ¹⁵ Beba Abrakam ilə mɛɛ-é dɔ mádi-é-ti pḡ ngəbi rəmə, go-ti ɛ ingə né kí Lubə un-né mindi-é adí-é lé ya tɔ. ¹⁶ Kdɔtalə dow-je kí d'ɔw kɪ kubi rɔ-dé lé, né kí boy itə-dé bá d'un ri-é d'ubi-né rɔ-dé ə kubi rɔ lé ində ngangi ta kí naji. ¹⁷ Bè ya tɔ, dow-je kí Lubə un mindi-é kdo kadi-dé némaj-je lé, ɛ pa ta-é ə ubi rɔ-é dɔ-ti kdo kadi 'gə kí ndi-n'ɛ kí n'un kinlé dum kadi dow bujuru. ¹⁸ Ə né-je kí joo, adí to kunmindí rəm,

†† 5:12 1Kɔ 3:2 †† †††

kubi rə rəm lé, to né-je kí dum bujuru; ę bá tıjı kú lo kadi Lubə ədi ta goto, adi ra-é kin bá ulə dingəm meę-ji-ti nı, jıi kú lo bıyır lə-ji ya káre-rə é to meę-ji kú j'ındəi dı né-ti kú Lubə ıjı kdı ra kadi-ji kinlé. ¹⁹ Nékində meę dı-ti kinlé uwə tagır lə-ji nangı ngı, toki ngıwla kuwə bato nangı kú ngı rəm, ı lo kə-é-ti gərərə rəm kin bə; nékində meę dı-ti kinlé ıw njal tıę gidi kubi gangı meę kəy-ti, lo-ti kú aa njay-njay, ²⁰ kú to lo kú Jeju bá andi-ti kete nı-ji-ti kdı ta lə-ji; Jeju təl to burə dı njégugnə-je lə Lubə kú sartagangi titi Melsisedeki bə.

7 Melsisedeki kinlé to ngar kú bebo Salem-ti rəm, to njégugnə lə Lubə kú taá nı rəm; loki Abrakam tətı rı ngar-je ə isi təl kú bee lé, Melsisedeki tilə kəm-é ə tır ndi-é dı-é-ti †; ² ę bá Abrakam adi-é kú káre dan kú dıgi-ti meę né-je-ti lay kú taa lo rı-ti ə kır meę ri-é to ngar kú njərə né kú njururu, bəy bá to ngar kú bebo-ti kú Salem tı ə kır meę-é to «ngar kú njəlapiya ††.» ³ Bıbi-é goto rəm, kı-é goto rəm, ginkoji liə goto rəm; ndı koi-é go-to rəm, bá ndı koy-é goto rəm. ę titi-nı kú Ngon lə Lubə bə, ę to njégugnə lə Lubə ya sartagangi. ⁴ Ooi, Melsisedeki lé to dow kú boy sar adi Abrakam kú ę ya to ka-ji kin kərə, adi-é kú káre dan kú dıgi-ti meę né-je-ti kú taa lo rı-ti. ⁵ Ə nganka Lebi kú dan-ti-je kú 'to njégugnə-je lə Lubə lé, ndukun adi-dé tarəbi kadi 'taa kú káre dan kú dıgi-ti ji dow-je-ti kú 'to ngankı-dé-je kú dı kərə 'to nganka Abrakam tı. ⁶ Ngə Melsisedeki lé to kú gin ka-ti lə-dé al ya taa kú káre dan kú dıgi-ti ji Abrakam-ti! ę tır ndi-é dı dow-ti kú Lubə un mindi-é adi-é! ⁷ Dow kú boy bá tır ndi-é dı ngon dow-ti. Ta kinlé to ta kú dow ə najı al. ⁸ Nganka Lebi kú 'taa kú káre dan kú dıgi-ti lé, 'to dow-je kú njékoy, ngə Melsisedeki lé mbete kú aa njay panə to dow kú isi kəm. ⁹ Ta tı ta-é-ti lé, j'a panə: Loki Abrakam adi kú káre dan kú dıgi-ti lé, Lebi kərə adi tı; ə Lebi bá nganka-é 'to njétaa kú káre dan kú dıgi-ti meę né-je-ti lay. ¹⁰ Kdıtalə, loki Melsisedeki tilə-né kəm Abrakam lé, Lebi tı meę ka-é Abrakam-ti nı ngá.

¹¹ Takul kullə gugi né lə nganka Lebi kin ya bá Lubə adi-né ndukun jipi-je. Adi kinə lé nganka Lebi kú 'to njégugnə-je lə Lubə kinlé, kullə lə-dé ra dow adi majı ır njuti rəmə, dow ə kıw ndoo njégugnə lə Lubə kú rangı al ngá; ngə njégugnə lə Lubə kú rangı kú titi-nı kú Melsisedeki bə bá ree bı to ę kú titi-nı kú Arı bə al kdı ri bəy wa? ¹² Kdıtalə loki 'mbəl kullə gugnə lé, d'a mbəl ndukun ya tı bane. ¹³ Kdı dow kú ta-je kin sıbi dı-é lé, to kú ginkoji-ti kú rangı; ə dow kú dan ginkoji-ti liə kú ra kullə logugi né-ti ya goto. ¹⁴ Kdı dow-je lay 'gə majı kú 'Babe lə-ji to kú ginkoji-ti lə Juda, kú to ginkoji kú Moiyiji pa ta kú dı-ti ba-né ri njégugnə-je lə Lubə al ya sar.

¹⁵ Né kú ree tıjı bəy kú ta kin to ta kú tıgrı-ti lé ən: Njégugnə kú rangı kú titi-nı kú Melsisedeki bə ree, ¹⁶ ə ę təl njégugnə lə Lubə kú kəm rəbi kú ndukun adi dow-je 'təl-né njégugnə-je kin al, ngə ę to njégugnə lə Lubə kú

takul tıgi kiskəm kú sartagangi. ¹⁷ Kdıtalə ta kinlé, mbete kú aa njay pa ta dı-ti panə: I 'to njégugnə lə Lubə ya sartagangi titi Melsisedeki bə †. ¹⁸ Beba ndukun kú kete lé, Lubə bujuru kıgi kdı tıgi-é goto rəm, kullə liə goto rəm; ¹⁹ kdı ndukun lé, né kú ę ra adi majı ır njuti ya goto, ə ngısnə lé, nékində meę dı-ti kú majı nı itə kú kete kú ə kıw sə-ji rı Lubə-ti tı nə. ²⁰ Ə né kinlé Lubə ubi rı-é bá ra-né, bı to né kú ra né bə par al. ²¹ Dı kú rangı lé, 'to njégugnə-je lə Lubə kú Lubə ubi rı-é bá ində-dé-né al; ngə Jeju rəmə, təl njégugnə kú Lubə ubi rı-é bá ində-é-né panə: «'Babe ubi rı-é ə tı najı ndi-é al.» Ubi rı-é panə: «I 'to njégugnə lə Lubə ya sartagangi.» ²² Gin-é kin bá Jeju ya to-né gin meęnda kıy lə-ji sıbi dı kulənoji kú majı nı itə kú kete. ²³ Rəm bá njégugnə-je kú ginkoji-ti lə Lebi kinlé kır-dé nı, kdıtalə dı d'ır tı-nı tı-nı kdı koy ıgi-dé lo ra kullə kı dı bal-bal; ²⁴ ngə Jeju lé, isi kəm sartagangi, adi ə kınə kullə gugnə kadi dow al. ²⁵ Gin-é kin tı bá dow-je kú njéree rı Lubə-ti kú takul-é lé, ę asi kaji-dé kaji kú sartagangi; ę isi kəm kı dı bal-bal kdı pa ta kı Lubə kdı ta lə-dé. ²⁶ Adi Jeju bá to burə dı njégugnə-je lə Lubə kú j'ıwi ndoo-é; kdı ę aa njay, ta goto dı-é-ti, majal liə goto, ę ı ngərəngı kú njəramajal-je, toki boy dı né-je-ti lay. ²⁷ Dı lay kú 'to burə dı njégugnə-je lə Lubə lé, ndı-é ndı-é ya d'ilə məsi dı kadkare-ti kadi Lubə inə-né go majal-je lə-dé kú sıbi dı-dé kıgi, bəy bá d'ilə məsi kdı majal-je lə ndəgi jipi-je bəy; ngə Jeju rəmə, ıw ndoo ra titi kú dı 'ra-né kin al; ę ra nja káre-rə ə adi-né rı-é koy. ²⁸ Ndukun lə Moiyiji lé, ində burə dı njékun dı njégugnə-je lə Lubə kú 'to njétıgi kasi al-je tı; ngə ę kú Lubə pa ta rəsi ubi rı-é bá ində-é-né burə dı njégugnə-je, go ndukun-ti lé, to Ngon-é kú ra né kú majı ır njuti sartagangi.

Kəykubi kú sigı lə Lubə kú kulənoji kú sigı

8 Ta kú boy nı kú j'a pa ən: Ko burə dı njégugnə-je lə Lubə kú bə kin bá jı j'ıwi-né; ę isi dıgrı-ti, dı jikı kalıkbə-ti lə Lubə kú njétıgi kú nı. ² ę to njərakullə lo-ti kú aa njay, adi to meę kəykubi-ti kú tıgrı-ti kú to kəy lə Lubə kú to 'Babe ya bá ra bı to dow al. ³ Kdıtalə burə dı njégugnə-je lə Lubə kú rá-rá kú d'ində-é lé, d'ində-é kadi adi kadkare-je Lubə rəm, kadi ilə məsi dı-je nangı adi-é rəm; adi Jeju kərə tı kadi ingə né adi tı bane. ⁴ Kinə ndıki isi nangı nə lé, to ya kərə ə to njégugnə lə Lubə al, kdı njégugnə-je kú go ndukun-ti d'isi nı ngá. ⁵ Kullə kú njégugnə-je kin d'isi 'ra lé, to takəm né-je, kú ndil né-je kú tıgrı-ti kú dıgrı-ti; gangı-é kin ya, loki Lubə pa ta kú Moiyiji, kadi ra kəykubi liə lé, ę panə: «'Oo, 'a ra gı-é kú m'tıji-ı dı mbal-ti kin ya.» ⁶ Ngə kú ngısnə-ti kinlé, Kristi ingə kullə kú boy nı, kdı ę to njékulə dow-je noji natı kú Lubə sıbi dı kulənoji kú majı nı itə kú kete, kdı Lubə ində gin-é dı kunmindı-je-ti kú majı nı

† ††

‡

itə kî kete-je. ⁷ Kdɔ kinə kulənoji kî dɔsəy lé, ta goto dɔ-ti rəmə, d'a sangi ɛ kî njəkungi-ti joo al ngá. ⁸ Ngà to kɔl bá Lubə kɔl panè:

«Ooi, 'Babe panè: Ndo-je à ree nɔɔ,
kî m'a dɔɔ kulənoji kî sigi nati
kî gin Israyel, kî gin Juda †.

⁹ A tò titi-nə kî kulənoji kî ndɔki m'dɔɔ nati kî ka-dé-je, ndɔ-é-ti kî m'uwə ji-dé m'ndɔr-dé-né m'tɛɛ sə-dé kɔgi dɔnangi Ejipti-ti kin al.

'Babe panè:

Titi kî dɛ ya kî dɔ-dé d'ə-né njàngi dɔ kulənoji-ti lə-m al kinlé,

Mə kàrè, m'adi usi-m dɔ-dé-ti al tɔ ††.

¹⁰ 'Babe panè:

Ooi, kulənoji kî m'a dɔɔ kî gin Israyel, go ndɔ-je-ti kin-lé ban:

M'a kadi 'gə ndukun-je lə-m, m'a ndàngi mɛɛ-dé-ti.

M'a to Lubə lə-dé ə dɛ d'a to dow-je lə-m ‡.

¹¹ Dow kî à ndó madi-é əsə à ndó ngonkɔ-é panè:

“Gə 'Babe bane” à goto.

Kdɔ kɔ dɔ ngan-je-ti kî ndɛ sar tɛɛ-né dɔ dow-je-ti kî tɔgi kî dan-dé-ti lé,

dow-je lay d'a gə-m ††.

¹² Kdɔ m'a kiɲə go né ra-dé kî njururu al kɔgi rəm, bá mɛɛ-m à kole dɔ majal-je-ti lə-dé al ya sar rəm tɔ ††.»

¹³ Ba kî Lubə ba kulənoji kin né kî sigi lé, ɛ adi kulənoji kî dɔsəy təl né kî low; ə né kî to né kî low rəm, bugə rəm kinlé nəy ngəsi kadi goto ngá.

Tɛt 25; 26; 40:17-33

9 Kulənoji kî dɔsəy lé, ɛ kàrè ndɔki ɔw kî kúji pole Lubə liə, kî lo pole Lubə kî tò nangi nè tɔ. ² Kdɔtalə 'ra kəykubi; mɛɛ-é kî dɔsəy 'ba-é lo kî aa njay; ɛ bá kagi nɔɔ lampi, kî tablə, kî mbə kadkare-je tò-ti.³ Ə gidɔ kubi-ti kî njəkungi-ti joo kî 'gangi-né mɛɛ kəy lé, lo kî 'ba-é lo kî aa njay-njay tò-ti. ⁴ Lo-é kin bá logugi né kî bəy kî 'ra kî lɔr 'ró-né nɔɔkagi kî əti maji tò-ti, bá sanduki kulənoji kî 'ra gidɔ-é lay ya kî lɔr tò-ti rəm, mɛɛ sanduki-ti lé, bəgrə kî 'ndàngi ta-je kî sɔbi dɔ kulənoji titi kàrè tò-ti rəm, kagtɔsi lə Arɔ kî ndɔki puti lé tò-ti rəm, bá mbul kî 'ra kî lɔr tò-ti ə mɛɛ mbul lé bá nékuso kî 'ba-é maan tò-ti tɔ.⁵ Dɔ sanduki-ti lé né kî d'adi to takəm malayka-je kî njériba kî 'ba-dé seribɛ-je tò-ti ə ndil bagi-dé uti dɔ lo kî məsi ungi-ti kadi toki kiɲə-né go majal-je kɔgi. Kî ngɔsnè-ti kin lé, lo pa ta dɔ né-je-ti kin kî bar-é bar-é lay goto. ⁶ Né-je lay kinlé 'tində kî gangi-é gangi-é kete, adi loki njégugnə-je d'ɔw kî ra kullə kî sɔbi dɔ pole Lubə rəm, d'andi kəykubi-ti lə Lubə mɛɛ-é-ti kî dɔsəy kî dɔkaglo-je lay. ⁷ Ngà mɛɛ-é kî njəkungi-ti joo lé, burə dɔ njégugnə-je lə Lubə ya par bá andi-ti nja káre bal káre, ə à kɔw kî məsi dɔ ji-é-ti kdɔ majal-je liə rəm, bá kdɔ majal-je kî dow-je 'ra kî go lo gə-é al-ti rəm tɔ. ⁸ Gangi-é kin bá Ndil kî aa njay tɔji-

né, kî loki kəykubi kî dɔsəy tò-né bəy kin rəm, tarəbi kî kɔw lo-ti kî aa njay-njay lé toki tɛɛ al bəy. ⁹ Né kinlé to takəm né kî kaglo-ti kî bone; ə tɔji kî kadkare-je kî məsi dɔ kî kilə kadi Lubə kinlé, à kasi ra kadi tagir lə njèpole Lubə maji-né ɔr njuti al. ¹⁰ Ndukun-je kî sɔbi dɔ rɔ dow, adi ta lə nékuso-je, kî nékəy-je, kî togi rɔ-je kî gay-gay kin ya par, ə d'ində dɔ dow-je-ti sar tɛɛ mɛɛ ndɔ-je-ti kî né-je mbəl-né rɔ-é.

Kristi to burə dɔ njégugnə-je lə Lubə

¹¹ Ngà Kristi lé ɛ ree titi burə dɔ njégugnə-je lə Lubə bə kdɔ né-je kî maji-maji kî à ree ††; ɛ andi mɛɛ kəykubi-ti lə Lubə kî to kəykubi kî gati-é nɔ itə kî nangi nè rəm, maji ɔr njuti rəm. Ə kəy-é kinlé to dow bá ra kî ji-é al, adi toki dan nékində-je-ti kî dɔnangi-ti nè al; ¹² ɛ andi lo kî aa njay-njay-ti lé nja káre-rə ə andi kî məsi bal biɲə-je kî məsi lum mangi-je al, ngà kî məsi-é ɛ ya. Bəba ɛ gangi-né dɔ-ji gangi kî sartagangi. ¹³ Kdɔ kinə məsi bal biɲə-je kî məsi bɔbi mangi-je kî bu mandi mangi-je kî 'ró bəy ə 'tusi dɔ dow-je-ti kî 'ra né kî tò nɛ ə aa rɔ-dé, ¹⁴ ngà məsi Kristi kî ban bá à kasi kaa tagir-je lə-ji sɔbi dɔ kullə ra-ji-je kî maji al kî à tɛɛ koy kin, kdɔ kadi j'rai kullə lə Lubə kî Njèkisi kəm al wa? Kdɔ kî takul Ndil kî aa njay kî njèkisi sartagangi lé, ɛ ya kî dɔ-é un rɔ-é kî majal goto-ti adi Lubə. ¹⁵ Gin-é kin bá Kristi to-né njəkulə dow-je noji nati kî Lubə mɛɛ kulənoji-ti kî sigi, ɛ oy kdɔ taa-né dow-je kî d'isi dan majal-ti kilə-dé taá loki d'isi-né gin tɔgi kulənoji-ti kî dɔsəy. Bə kdɔ kadi dɛ kî Lubə ba-dé lé, d'ingə némaj-je kî à tò sartagangi kî ɛ un-né mindi-é adi-dé. ¹⁶ Kdɔtalə kinə dow ndàngi mbete pa-né ta kî sɔbi dɔ néndubə rəm, tò kadi dow-bé à koy bá mbete-é à ra kullə bəy. ¹⁷ Mbete kî sɔbi dɔ néndubə lé, à ra kullə go koy dow-ti, kdɔ kinə njèndàngi-é isi kəm bəy rəm, mbete-é à ra kullə al. ¹⁸ Gin-é kin bá kulənoji kî dɔsəy lé ya kàrè ulə-né gin-é kî məsi kî kilə nangi. ¹⁹ Kdɔtalə, loki Moiyiji ndó ndukun adi kosi dow-je lay, titi kî 'ndàngi-né mɛɛ mbete ndukun-je-ti lé, ɛ un məsi lum mangi-je, kî məsi bal biɲə-je, kî man, bá un takubi lɛn kî kər njir-njir kî kam ijopi ulə dan məsi-ti tusi dɔ mbete ndukun-je-ti ya kete bəy bá tusi dɔ kosi dow-je-ti, ə panè: ²⁰ ɛ kin to məsi kulənoji kî Lubə un ndu dɔ-ti kdɔ ta lə-si †††. ²¹ Bə ya tɔ ə ɛ tusi-né məsi dɔ kəykubi-ti lə Lubə rəm, dɔ né ra kullə-je-ti kî 'pole-né Lubə rəm tɔ. ²² Kî go ndukun-ti lé, né-je nɔ ya məsi bá ra adi aa; ə kinə məsi usi nangi al lé, kiɲə go majal kɔgi goto tɔ. ²³ Kinə takəm né-je kî dɔrɔ-ti kàrè d'aa-dé njay kî kəm rəbi-je kî bə kin rəm, tò kadi né-je kî tɔgrɔ-ti kî dɔrɔ-ti kî dɔ-dé ya kàrè toki kaa-dé kî kəm rəbi məsi kî kilə kî maji ɔr njuti tɔ. ²⁴ Kdɔ lo kî aa njay kî dow bá ra kî ji-é ndaji-né né-je kî tɔgrɔ-ti kin bá Kristi andi-ti tin al, ngà ɛ ɔw dɔrɔ-ti, kdɔ kadi kî ngɔsnè-

††† Né-je kî maji-maji kî ta-é tò nè kinlé mɛɛ mbete-je-ti kî nɔ-je lé 'panè to né-je kî tò mɛɛ ndɔ-je-ti kî bone, ngà mɛɛ ɛ kî dan-ti-je rəm 'panè to né-je kî à ree kî ree bəy tɔ. †††

ti kin ya ǵ takəm Lubə-ti kɔɔ ta lə-ji. ²⁵ Ǝ andi kɔɔ kadi adi rɔ-é ki nja nati-nati titi kí burə dɔ njégugnə-je lə Lubə andi-né kɔ bal-bal lo-ti kí aa njay-njay kɔ məsi dǵ-je kin al; ²⁶ kinə bè al rəmə lé Kristi à kingə kɔɔ ki nja nati-nati low nũ lo kində gin dɔnangi-ti. Ngà ngɔsnə, tasɔy ndɔ-je-ti bá Ǝ ree nja káre-rə ya kɔɔ bɔr-né majal kɔ takul kadi kí Ǝ ya kɔ dɔ-é adi rɔ-é adi d'ilə məsi-é nangi. ²⁷ Ə titi kí tɔ kadi dow oy nja káre-rə ya ə go-ti to ta kí gangi kinlé, ²⁸ bè ya tɔ ə Kristi lé, go kɔɔ-ti kí ingə nja káre-rə ɔr-né majal-je lə kosi dow-je kí nǵ kɔgi lé, Ǝ à tɛƎ busi, tɛƎ kí njékungi-ti joo, kɔɔtalə majal-je al ngá, ngà kɔɔ kaji dow-je kí d'isi ngəbi-é kɔɔ kadi aji-dé.

10 Kɔɔtalə ndukun lé, ɔw kɔ takəm némaj-je kí à ree ya, ngà to bá to takəm né-é-je kí tɔgrɔ-ti al; gin-é kin bá gǵ məsi kí kilə kí káre-rə ya kí d'ilə ki nja nati-nati kɔ dɔ bal-bal kinlé, à kadi dow-je kí 'ree rɔ Lubə-ti 'maji-né d'ɔr njuti al. ² Bè al rəmə lé, dow-je kí 'pole Lubə kí gangi-é kinlé, d'a taakoo, kɔɔ lé d'a kaa njay nja káre-rə ya tagangi bi lé mɛƎ-dé à kuwə-dé kɔ ta dɔ majal-je-ti lə-dé al ngá. ³ Ngà məsi kí kilə kinlé, ole mɛƎ dow-je dɔ majal-je-ti kɔ dɔ bal-bal. ⁴ Kɔɔtalə məsi lum mangi-je, kɔ məsi bal biɲə-je lé, à kasi bɔr majal-je ndǵ bè al. ⁵ Gin-é kin bá, loki Kristi ɔw kɔ ree-né dɔnangi-ti lé, Ǝ pa kɔ Lubə panè: I ndigi məsi kí kilə-je kɔ kɔkare-je al, ngà to i ya bá 'ra daji rɔ-m †. ⁶ I ndigi dǵ-je kí 'ró pər kɔ dǵ-je kí kilə məsi-dé nangi kɔɔ majal-je kin al ††. ⁷ Beba m'panè: 'Oo, m'a kɔw, kɔɔ mɛƎ mbete-ti kí 'bir lé, 'ndàngi ta kí dɔ-m-ti titi nɔɔ, kɔɔ kadi m'ra ndigi lə-i, i Lubə ya ‡. ⁸ Ǝ pa dɔsɔy panè: «Négugi-je, kɔ kɔkare-je, kɔ dǵ-je kí ró pər-je, kɔ dǵ-je kí kilə məsi-dé nangi kɔɔ majal-je kinlé, nəl-i al rəm, i ndigi al rəm.» Ngà ndukun lé, ndigi kadi 'ra négugi-je kin lay. ⁹ Beba Ǝ təl panè: «'Oo, m'a kɔw kɔɔ ra ndigi lə-i i Lubə ya.» Kristi bujuru népole kí kete kɔgi ə ində népole kí njékungi-ti joo. ¹⁰ Jeju Kristi ra né kí mɛƎ Lubə ndigi. Ǝ adi rɔ-é koy nja káre-rə, ya ɔr-ji-né ində-ji tagay. ¹¹ Njégugnə kí rá-rá lé, ǵ lo kullə-ti liə kɔ ndɔ-é ndɔ-é, ə ilə məsi kilə kí to gǵ-é kí káre-rə ya; məsi kí kilə kinlé asi bɔr majal-je al ya sar. ¹² Ngà Ǝ lé, loki Ǝ adi rɔ-é ki né kilə məsi nja káre-rə kɔɔ majal-je rəmə, Ǝ isi dɔjikɔl Lubə-ti ya sartagangi ††, ¹³ ə Ǝ isi ngəbi kadi Lubə təl njéba-je liə lo kungi nja-é ††. ¹⁴ Kɔ takul kɔkare kí nja káre-rə ya dow-je kí Ǝ aa-dé lé, Ǝ adi 'maji d'ɔr-né njuti ya sartagangi. ¹⁵ Ta kinlé Ndil kí aa njay pa adi-ji tɔ. Kɔɔ Ǝ pa kete panè: ¹⁶ 'Babe panè: Ooi, kulənoji kí m'a dɔɔ nati sə-dé go ndɔ-je-ti kinlé ban: M'a kində ndukun-je lə-m mɛƎ-dé-ti, m'a ndàngi tagir-ti lə-dé †††, bá təl ilə dɔ-ti panè: ¹⁷ MɛƎ-m à kole dɔ majal-je-ti lə-dé al rəm, bá mɛƎ-m à kole dɔ kaldɔta-je-ti lə-dé al ya sar rəm tɔ †††. ¹⁸ Ngà loki majal-je toki kiɲə go-é kɔgi lé, məsi kí kilə kɔɔ majal à goto ngá.

Ndaji-je kí gay-gay

Ndaji kí sɔbi dɔ kǵ gərərə dɔ kadmɛƎ-ti

Əbr 6:1-20

¹⁹ Beba ngankɔ-m-je kí njékadmɛƎ, kɔ takul məsi Jeju lé, mɛƎ-ji nda kǵy kadi j'andi lo-ti kí aa njay-njay. ²⁰ Jeju ɔr tarəbi kí sigi, kí to rəbi kiskəm adi-ji kɔ takul kində kí ində kubi gangi mɛƎ kəy gangi ə kubi kinlé to daji rɔ-é Ǝ ya, ²¹ adi jǵi j'ɔwi kɔ burə dɔ njégugnə-je lə Lubə kí isi dɔ kullə-je-ti kí mɛƎ kəy-ti lə Lubə. ²² Tagir kí maji al kí mɛƎ-ji-ti toki togɔ adi aa njay rəm, bá daji rɔ-ji kàrè toki togɔ kɔ man kí aa njay rəm, ən ə adi j'ɔwi ki rɔ Lubə-ti kɔ mɛƎ-ji kí káre-rə rəm, kɔ kadmɛƎ kí adi mɛƎ-ji ndakǵy rəm. ²³ Adi j'ǵi njàngi dɔ nékində mɛƎ dɔ-ti lə-ji kí j'pai ta dɔ-ti lé, kɔɔtalə njékunmind-é lé, to njékǵ dɔ ndi-é-ti. ²⁴ J'indəi kəm-ji go-nǵ-ti kadi j'ɔsi gin-nǵ mɛƎ ndigi dow-je-ti rəm, mɛƎ kullə-je-ti kí maji-maji rəm. ²⁵ Adi j'-'tusi kəwnǵ lə-ji j'ingəi titi kí dow-je madi d'isi 'ra-né kin al. Ngà kadi j'uləi dingəm mɛƎ-nǵ-ti, titi kí ooi-né kí ndɔ ree lə 'Babe nǵy ngɔsi. ²⁶ Kɔɔtalə kinə kəm-ji tɛƎ dɔ ta kí tɔgrɔ-ti maji bá go-ti j'təli j'rai majal kɔ mɛƎndigi lə-ji rəmə, məsi kí kilə kí rangi kɔɔ majal-je ya goto ngá, ²⁷ adi to ngəbi ta kí gangi kí tɔ bəl, kɔ pər kí ǵ mbil-mbil kí tɔ pèrèrè kɔɔ njédɔngǵ-je kin ya ngá! ²⁸ Kinə dow al dɔ ndukun lə Moiyiji bá dow-je joo əse mutə d'oo-é lo-é-ti bá 'pa ta dɔ-ti rəmə, 'tɔl dowbé tɔl kí koo kəmtondoo goto-ti §. ²⁹ Ngà dow kí nədi Ngon lə Lubə rəm, oo məsi kulənoji kí Kristi təl-é-né dow kí aa-ti kin ki né kí kare rəm, bá pa ta kɔbi dɔ Ndil-ti kí aa njay kí njərə sə-ji maji kin rəm lé, səi 'giri kí kində kɔji kí sɔbi dɔ-é à ngǵ nǵ ya al wa? ³⁰ Kɔɔ j'gəi dow kí panè: Dalba toki lə-m, Mǵ bá m'a kadi nǵ-nǵ nékugə dɔji-é. Ǝ pa bəy panè: 'Babe à gangta dɔ dow-je-ti liə §†. ³¹ To né kí tɔ bəl nǵ kadi dow usi mɛƎ-ji Lubə-ti kí njékisi kəm! ³² Ngà adi mɛƎ-si ole dɔ ndɔ-je-ti kí dɔsɔy kí kəm-si ijə-né dɔ Lubə-ti ə go-ti gogɔ rəmə ingəi kɔ nǵ dan rɔ-ti kí ngǵ, ³³ adi kí madi-je dan kosi dow-je-ti ya d'ulə rɔɔɔl dɔ-si-ti rəm, d'adi-si kɔ-je kí gay-gay rəm, kɔ nǵ-je ingəi kɔ nati kɔ dɛ kí d'ingə gǵ kɔ-je kí bè kin tɔ. ³⁴ Kɔɔtalə səi ingəi kɔ nati kɔ dangay-je, ə ndigi kɔ rɔnəl kadi 'taa nék-ingə-si-je, kɔɔ səi 'gəi kí ɔwi kɔ nékingə-je kí maji itə né-je lay rəm, tɔ sartagangi rəm. ³⁵ Ən ə kadmɛƎ lə-si kí nékugə dɔji kí sɔbi dɔ-é to né kí boy nǵ kinlé, 'tusi 'ingəi al. ³⁶ Kɔɔtalə səi rəmə ɔwi ndoo kadi uwəi rɔ-si ngǵ, kɔɔ kadi 'rai mɛƎndigi lə Lubə ə ingəi-né né kí Ǝ un mindi-é kɔɔ kadi-si. ³⁷ Kɔɔtalə kaglo nǵy nǵ al, nǵy ndɛ bè ya ə Ǝ kí tɔ kadi à ree lé, à ree; isi dɔ nja-é-ti rəm ngá §††. ³⁸ Ə dow lə-m kí njərə né kí njururu à kisi kəm kɔ takul kadmɛƎ. Ngà kinə təl ɔr rɔ-é ki gogɔ rəmə, mɛƎ-m à nəl-m dɔ-é-ti al §†. ³⁹ Ə jǵi rəmə, j'toi dow-je kí

† †† ‡ †† †† ††† †††

§ §† §†† §†

dan de-ti ki d'or rə-dé ki gogi kəo tuji kin al, ngə jəi j'toi dow-je ki j'adi meğ-ji kəo kadi j'aji.

Kadməğ lə dow-je ki meğ kulənoji-ti ki low

Ja 8:56; 1Pi 1:8; Pa 33:6; 9:1

11 Kadməğ lé to nda meğ kəy də né-ti ki dow ində meğ-é də-ti; to né ki dow oo kə kəm-é al bəy ya gə ki né-é tō nğğ təgrə-ti.

² Dow-je ki kete low lé, takul kadməğ lə-dé bə ta ki də-dé-ti maji-né.

³ Kə takul kadməğ bə j'gəi-né ki Lubə ində né-je lay kə gangi-é gangi-é kə ta ki ta-é-ti, adi né ki dow oo kə kəm-é kinlé tğğ meğ né-ti ki dow oo kə kəm-é al.

⁴ Kə takul kadməğ bə Abəl ilə-né məsi də nangi adi Lubə kadkare-ti ə to kadkare ki maji nğ itə 'lə Kayin; kə takul kadməğ liə bə Lubə rə-né ta də-é-ti, ə pa ta ki maji də kadkare-je-ti liə; lé ə oy ya kərə kadməğ liə ra adi ə isi pa ta ya bəy-bəy.

⁵ Kə takul kadməğ lə Enək ki bə Lubə un-é əw-né siə dərə-ti adi-é oy al ə dow oo-é gogi al, kəo Lubə un-é əw siə. Kete bə kadi un-é əw siə lé, 'pa ta ki maji də-é-ti 'panè ə to dow ki nəl Lubə ††. ⁶ Ə kinə kadməğ goto lé, dow ə nəl Lubə ndə al; dow ki isi əw ki rə Lubə-ti lé, tō kadi adi meğ-é ki Lubə isi nğğ ə isi ugə də-ji dğ ki d'isi 'sangi-é.

⁷ Loki Lubə pa ta kə Nuwe səbi də né ki dow oo nja kərə al bəy ya Nuwe bəl-bəl ki maji, adi kə takul kadməğ bə ə rə-né bato ki boy aji-né dow-je ki meğ kəy-ti liə; kə takul kadməğ bə Nuwe gangi-né ta də dow-je-ti ki dənangi-ti ə ə təl-né njəkəngə nédə-ji ki səbi də néra ki njururu ki dow ə kingə kə takul kadməğ.

⁸ Kə takul kadməğ bə Abrakam ilə-né kuji də bə-ti ki Lubə bə-é kadi-é əw dənangi-ti ki ə təl néndubə liə; ə gə lo ki isi əw-ti al ya j par əw. ⁹ Kə takul kadməğ bə, ə əw isi-né ki mba bə dənangi-ti ki Lubə un mindi-é kəo kadi-é; ə isi kəkubi-ti ə gangi-é kin ya Isaki-je kə Jakobi ki d'ore-nə siə də kunmindi-ti ki kərə kinlé d'isi-né kəkubi-je-ti tə. ¹⁰ Kə ə isi ngəbi bebo ki gin-é ngə maji ki Lubə ya to njəkəji gosi rə-é rəm, to njəkəndə-é rəm.

¹¹ Kə takul kadməğ ya tə bə Sara ki buğə gurə-gurə ya, Lubə adi-é oji ngon, kəo ə gə ki Lubə ki un mindi-é adi-n'è lé, to njəkə njāngi də ndi-é-ti. ¹² Gin-é kin bə dow kərə-rè ki isi ngəbi koy ya, oji ngon ində-né gin dow-je adi 'nğ titi kərəwə-je ki dərə-ti əse yangra ki ta babo-ti ki dow asi tidə al kin bə ‡.

¹³ Də lay kin ya d'oy meğ kadməğ-ti ə né-je ki Lubə un mindi-é kəo kadi-dé lé dğ d'ingə al; ngə dğ d'ə say bə d'oo ə 'ra rənəl-é, ə 'pa rəsi ki 'to mba-je rəm, njédəə kə nja-dé taə dənangi-ti nə rəm. ¹⁴ Dow-je ki 'pa ta bə kinlé, 'təji ndaa-ti rəsi ki d'isi 'sangi be lə-dé ki səbi də-dé. ¹⁵ Ə kinə lé meğ-dé tō gərərə də bə-ti ki d'ji-ti lé rəmə, lé d'a təl kəw-ti gogi.

¹⁶ Ngə ki təgrə-ti lé, dğ 'sangi be ki maji nğ itə ə ki d'ji-ti, adi to be ki dərə-ti. Gin-é kin bə 'bə Lubə Lubə lə-dé kərə rə-é səl-é-né al; kəo ə ra go bebo lə-dé nğğ.

¹⁷ Loki Lubə nğ meğ Abrakam lé, Abrakam əw kə təl Isaki kadi-é kadkare-ti kə takul kadməğ. Ə ki Lubə un mindi-é adi-é lé ya bə əw kə kadi ngon kal liə kadkare-ti ††¹⁸ ə ə ya bə ndək ki Lubə idə-é 'panè: «Kə takul Isaki bə i 'a kingə-né nganka-i-je ki ri-i à tō də-dé-ti.» ¹⁹ Ə gir ki Lubə asi kadi adi dow təsi ndəl ində lo tğğ dan njəkəy-je-ti. Gin-é kin bə Lubə təl-né kə ngon-é lé adi-é gogi; ə né-é kinlé təji koy ə təsi ndəl. ²⁰ Kə takul kadməğ bə Isaki tər-né ndi-é də Jakobi-je-ti kə Esuwa kəo ndə-je ki ə ree. ²¹ Kə takul kadməğ bə loki nğy ngəsi kadi Jakobi oy lé ə tər-né ndi-é də ngan lə Jojepi-ti rəm, dugi nangi də kagtəsi-ti liə ngə bə əsi-né gəji Lubə rəm. ²² Kə takul kadməğ bə, səy ndə-je-ti lə Jojepi lé, ə pa-né ta ki səbi də tğğ ndaa-ti lə ngan Israyel-je, ə un-né ndu adi-dé səbi də né ki d'a ra kə singə-é. ²³ Kə takul kadməğ bə lo koji Moiyiji-ti ya, njəkəji-é-je 'bəy-é-né nğy mutə; kəo-talə dğ d'oo ki ngon lé kurə nğ adi 'bəl ndukun lə ngar al. ²⁴ Kə takul kadməğ bə loki Moiyiji təgi lé, ə mbati kadi 'bə-é-né ngon koji ngon lə Parağ ki dené; ²⁵ ə ndigi kingə kə nati kə dow-je lə Lubə bi kadi n'ra rənəl dəkaglo-ti ki sğ bə dan majal-ti al. ²⁶ Kəo-talə ə oo adi rəsəl ki ndə-é à tğğ də Kristi-ti lé, to né ki maji nğ itə nékingə-je ki Ejipti; kəo ə oo nékugə dəji-je ki tō say nū ki ə ree. ²⁷ Kə takul kadməğ bə, Moiyiji bəl-né wəngi lə ngar al, adi tğğ-né kəgi dənangi Ejipti-ti; ə ə dingəm titi dow ki oo Lubə ki dow oo-é kə kəm-é al kin bə. ²⁸ Kə takul kadməğ bə Moiyiji rə-né nğy Paki ə səki-né məsi takəy-je-ti, kəo kadi malayka ki njətə ko dow-je təl ngan dər-je lə Israyel-je al. ²⁹ Kə takul kadməğ bə, Israyel-je d'ində-né babo kasi 'gəngi titi nangi tuti bə. Ngə loki dow-je ki Ejipti 'nğ kadi d'ində 'gəngi tə rəmə, man tuú ta-dé lay. ³⁰ Kə takul kadməğ bə loki Israyel-je 'nğy 'gəə də be Jeriko ndə siri rəmə, ndogbər ki də-ti tətə nangi rum-rum. ³¹ Kə takul kadməğ bə Rakabi ki to kaya dené oy-né nati kə njəmbati təl rə-dé go ta-ti al-je al, kəo-talə ə uwə njəkəndə manji lo-je ki rə-é-ti maji. ³² Ə ta ri ə m'a pa bəy? Kəo kinə kadi m'or-si poy Jedəğ-je ††, kə Baraki-je †††, kə Samsə-je †††, kə Jepte-je †, kə Dabidi-je ††, kə Samiyel-je †††, kə njəpata-je ki ta Lubə-ti lé kaglo à kasi-m al. ³³ Kə takul kadməğ bə dğ 'təti-né rə kəbe-je rəm, 'rə-né né ki njururu rəm, d'ingə-né né ki Lubə un mindi-é kəo kadi-dé rəm, d'uti-né ta bəl-je rəm, ³⁴ 'təl-né pər ki j kə təgi-é lingim-lingim rəm, 'tğğ-né ta kiyərə-ti rəm, njəmçy-je kərə təgi-dé ree-né də madi-é-ti gogi rəm, 'təti-né rə adi asgar-je ki mba d'əy-né nğ-dé-ti rəm tə. ³⁵ Denə-je 'təl d'ingə dow-je lə-dé ki d'oy bə 'təsi ndəl 'tğğ.

Dow-je ki nğ-je lé, d'adi-dé kə nğ ya, ngə dğ 'ndigi kadi dow taa-dé ilə-dé taə al; bə kəo kadi d'ingə-né né

† 11:3Ja 1:3†† ‡

†† †† ††† ††† † †† †††

kí maji n̄a kí to t̄osi ndəl kində lo t̄eɟ. ³⁶ D̄e kí madi-je 'sɔki-dé rəm, d'ində-dé k̄i ndəy marɔw rəm, d'ilə-dé sil rəm, bá d'ungi-dé dangay-ti rəm ³⁷ 'tilə-dé k̄i ər 'tɔl-dé rəm, 'n̄a m̄eɟ-dé rəm †, 'tijə-dé k̄i sii rəm, 'tɔl-dé k̄i kiyərɔ rəm. D̄e kí n̄ə-je d'ilə taá yó-je k̄i nè-je, ndaá biñə-je k̄i ndaá bati-je bá to nékɔɔ-dé, né-je lay ya nal-dé, d'adi-dé k̄i, d'ulə kəm-dé ndoo ³⁸ ə d̄e kinlé kisi-dé dan dow-je-ti k̄i d̄nangi-ti tuwə-dé al! D'ilə k̄i diləlo-je, k̄i d̄o mbal-je, k̄i bole mbal-je, k̄i bolebe-je. ³⁹ Ə d̄e lay kinlé ta kí d̄o-dé-ti maji k̄i takul kadm̄eɟ lə-dé ya, ngə d'ingə né kí Lubə un mindi-é k̄i dow kadi-dé lé al. ⁴⁰ Kdɔ-talə Lubə uwə d̄o né kí maji n̄a itə kí kete kdɔ ta lə-ji, adi to maji kí d̄e d'a maji k̄r njuti nati sə-ji.

12 Ə j̄əi kàrè, dow-je kí 'tò nduy-nduy kí 'tɔji kadm̄eɟ lə-dé kinlé 'gəə d̄o-ji sipi to ən ə adi j'mbati né kuti lay kí ɔy, k̄i majal kí lo kadi bindi-ji ɔ al ə j'uwəi rɔ-ji ngə j'aȳi ngɔdi kí toki d̄əji kadi j'aȳi. ² J'adi kəm-ji to k̄i d̄o Jeju-ti, kí ɟ bá to 'Ba kadm̄eɟ rəm, to njèra kadm̄eɟ kadi maji ɔr njuti rəm kin. ɟ uwə rɔ-é ngə ingə k̄i d̄o kagdəsi-ti, oo rɔɔl kí né al, kdɔtalə rɔnəl kí sɔbi d̄o-é tò ngəbi-é, adi kí nè kin ɟ isi d̄o jikɔl kalikɔbe-ti lə Lubə ngá.

Kuwə rɔ ngə

³ Giri d̄o Jeju-ti kí njéramajal-je d'ɔsi-é k̄i ta k̄osi kí ngə ya uwə rɔ-é ngə kin; bə al rəmə, m̄eɟ-si à tuji kadi t̄ɔgi-si ɔr wuti. ⁴ Səi 'rɔi k̄i majal sar 't̄eɟi k̄i məsi mb̄i al bəy. ⁵ Ə səi m̄eɟ-si oy d̄o ndəji-ti kí 'ndəji-si titi kí dow ndəji-né ngan-é lé wa?

Ngon-m, 'oo kindək̄oji lə 'Babe k̄i né ndam al, ə kinə kindək̄oji t̄eɟ d̄o-i-ti rəmə 'adi ɔr t̄ɔgi-i al ††.

⁶ Kdɔtalə dow kí 'Babe ndigi-é bá ində-é ɔji-é, ə dow-je lay kí 'to ngan-é-je bá ɟ ində-dé k̄i ndəy ‡. ⁷ Ori m̄eɟ-si loki kindək̄oji t̄eɟ d̄o-si-ti. Lubə ində-si ɔji-si titi ngan-é-je bə. Kdɔtalə ngon kí rá bá b̄ɔbi-é ində-é ɔji-é al wa?

⁸ Ngə kinə dow-je lay d'ingə kindək̄oji bá səi ingəi al rəmə, səi 'toi kí ngan-je k̄i b̄ɔbi goto bə, bi ngan-je kí koj̄i kəy al. ⁹ Kdɔ b̄ɔbi-ji-je kí nangi nè bəy ə d'ində-ji d'ɔji-ji ə j'iləi kuj̄i d̄o-dé-ti, ngə B̄ɔbi-ji kí d̄ɔrɔ-ti kí ban bá j'a kuləi d̄o-ji gin t̄ɔgi-ti liə kdɔ kadi j'isi-né kəm al wa? ¹⁰ Kdɔ, b̄ɔbi-ji-je d'ində-ji d'ɔji-ji kaglo s̄e bə par, kdɔ d'oo d'adi to né kí maji, ngə Lubə lé ɟ ində-ji ɔji-ji kdɔ maji lə-ji kí t̄ɔgrɔ-ti, kdɔ kadi j'ori-n̄a siə d̄o kaa njay-ti liə. ¹¹ T̄ɔgrɔ-ti ya, kindək̄oji lay ya lé, d̄ɔs̄ay bəy ə to m̄eɟk̄i bi to né rɔnəl al; ngə go-ti gogi rəmə, k̄i rɔ dow-je-ti kí d'ingə néndó m̄eɟ-é-ti lé, kandi-é to lapiya k̄i né ra kí njururu. ¹² Gin-é kin bá kadi 'surəi ji-si kí oy njururu, k̄i nja-si-je kí t̄ɔɔ naki-naki kin ††. ¹³ Kadi nja-si un rəbi-je kí tò njururu-njururu, kdɔ kadi nja kí məti ɔr ta-n̄a-ti al, ngə kadi lapiya bá tò ††. ¹⁴ 'Sangi lapiya k̄i rɔ dow-je-ti lay ə 'sangi kaa njay kí ɟ ya goto rəmə, dow à

koo 'Babe al kin tɔ. ¹⁵ Ooi go rɔ-si maji kadi dow madi uwə rɔ-é ɔr k̄ɔgi nal-né ramaji lə Lubə al rəm; kadi dow madi toki kagi kí ati kí təl isi tubə d̄ɔjigi-é-ti kin bə al, nè à junglu-si ə à kun m̄eɟkat̄i liə kində-né dow-je n̄a. ¹⁶ Ooi go rɔ-si maji kadi dow madi to njèrakaya al rəm, njèkoo né kí aa njay k̄i né kí k̄ɔgi kare, titi Esuwa kí ta lə nékuso kí nja káre ya un-né dər liə ndogi kin al rəm. ¹⁷ Səi gəi kí s̄ay go-ti, loki ɟ ndigi t̄ɔr̄ndi k̄i sɔbi d̄o dər lé, d'ɔsi-é ta-ti ngərangi; ɟ təl sangi k̄i n̄ə kəm-é-ti ya, ngə ɟ asi kadi adi b̄ɔbi-é təl naji ndi-é al ngá. ¹⁸ Kdɔtalə səi lé ɔwi ngɔsi kadi mbal-ti kí dow à kd̄i k̄i ji-é kin al rəm, k̄i mb̄ɔ pər-ti kí ɔ mbil-mbil kin al rəm, mb̄ɔ tilki-ti al rəm, mb̄ɔ lo-ti kí ndul ndi-ndi al, bá mb̄ɔ yálbo-ti kí ulə mb̄i-mb̄i al rəm, ¹⁹ mb̄ɔ lo-ti kí təbi mbanga ba-ti kin al rəm, bá lo kí ndi dow ba-ti boy mbing adi d̄e kí d'oo 'd̄əji kadi n'ooi ta kinlé gogi rangi al ngá kin káre səi ɔwi mb̄ɔ-ti al rəm. ²⁰ Kdɔ ta lə ndukun kí panè: «D̄a ya bá ɔdi rɔ mbal kinlé kàrè, d'a tilə-é k̄i ər tɔl-é» kinlé dum d̄o-dé †††. ²¹ Ə né kí Moiyi-ji oo lé, tò bəl n̄a adi ɟ panè: M'bəl rəm, m'dadi rəm †††. ²² Ngə səi rəmə ɔwi mb̄ɔ mbal Siyɔ-ti kí bebo-ti lə Lubə kí njèkisi kəm, Jori-jaləm kí d̄ɔrɔ-ti, k̄i mb̄ɔ malayka-je-ti kí budɔgi nja n̄a-n̄a rəm; ²³ səi ɔwi mb̄ɔ kosi dow-je-ti kí 'toki ngan dər-je kí ri-dé toki ndangi d̄ɔrɔ-ti kí d'ə 'ra rɔnəl rəm; mb̄ɔ Lubə-ti kí njègangta lə dow-je lay rəm; bá mb̄ɔ ndil dow-je-ti kí njururu kí 'təl-dé d'adi 'maji d'ɔr njuti rəm; ²⁴ səi ɔwi mb̄ɔ Jeju-ti, kí njèkulə dow-je noji nati m̄eɟ kulənoji-ti kí sigi; k̄i mb̄ɔ məsi-ti kí səki kí pa ta maji n̄a itə 'lə Abel rəm. ²⁵ Ooi go rɔ-si maji, dow kí njèkidə-si ta lé, ɔsi-é ngərangi al. Kdɔtalə kinə d̄e kí ndɔki d'ɔsi dow kí njèkidə-dé ta kí d̄nangi-ti nè ngərangi, 't̄eɟ ta tuji-ti al lé, ban bá j̄əi bá j'a t̄eɟi ta tuji-ti, loki j'mbati kooi d̄o ta ndəji kí d̄ɔrɔ-ti wa? ²⁶ ɟ lé, ndɔki ndi-é yəki d̄nangi, ə ngɔsnè un mindi-é adi-ji panè: Gidi gogi rangi lé, m'a yəki d̄nangi ya par al ngá, ngə m'a yəki d̄ɔrɔ tɔ †. ²⁷ Ta kí 'pa panè gidi gogi rangi kinlé, t̄ɔji kí né-je kí tò kadi 'yəki ə 'yəki ngá kinlé, d'a k̄r k̄ɔgi, kdɔ kadi né-je kí dum yəki bá à n̄əy. ²⁸ Gin-é kin bá j̄əi kí j'ingəi k̄ɔbe kí dum yəki lé adi j'ra oiyo Lubə rəm, j'poli-é pole kí nəl-é, k̄i kuj̄i kí kilə d̄o-é-ti nati k̄i bəl. ²⁹ Kdɔ Lubə lə-ji to pər k̄i njèk̄i lo tɔ ††.

Ndəji kí sɔbi d̄o né-je kí gay-gay

13 Ngank̄o-m-je kí njékadm̄eɟ, uwəi rɔ-si ngə m̄eɟ ndigi-n̄a-ti. ² Adi m̄eɟ-si oy d̄o ra mba-ti al, kdɔ takul mba kí ra lé bá dow-je madi 'gə lo-é al ya d'uwə-né malayka-je k̄i rɔ-dé-ti.

³ Adi m̄eɟ-si ole d̄o dangay-je-ti, titi né kí səi kàrè ɟi sə-dé nati dangay-ti bə rəm, dow-je kí d'adi-dé k̄i kàrè adi m̄eɟ-si ole d̄o-dé-ti, titi né kí ingəi k̄i daji rɔ-si-ti nati sə-dé bə rəm tɔ.

† Ta lə n̄a m̄eɟ-dé kinlé, goto m̄eɟ mbete-je-ti kí n̄ə-je kí 'ndangi kí ji-dé k̄i ta gr̄eki. †† † †† ††

⁴ Kadi taana to né kí dow-je lay d'ilə kuji dɔ-ti, ə kadi dené-je kə dingəm 'ngəm rɔ-dé d'adi-nə. Kdɔ Lubə à gangta dɔ njérakaya-je-ti kə njésangi-nə-je-ti.

⁵ Adi kəmnɔdà là bá ɔr nɔ-si mɛɛ panjiyə-si-ti al; adi mɛɛ-si usi nangi dɔ né-je-ti kí ji-si-ti nè kin ya, kdɔ Lubə ya kə dɔ-é panè: «M'a kiŋə-i kɔgi al, m'a tusi-i kiŋə-i kɔgi ndə bè al †.» ⁶ Gin-é kin bá j'a kasi pai-né ta kə mɛɛnda kəy painè: 'Babe ya to njèra sə-m; m'a bəl al. Ri bá dow à kasi ra sə-m wa ††?

⁷ Adi mɛɛ-si ole dɔ njékɔr nɔ-si-je-ti, kí 'pa ta lə Lubə d'adi-si; ooi tɔl ta kisi kə dɔ taá lə-dé ə 'ndaji kadmɛɛ lə-dé. ⁸ Jeju Kristi lé gangi kisi-é kin ya isi-né tagnè rəm, bone rəm, bá à kisi-né sartagangi rəm tɔ. ⁹ Inəi rɔ-si adi néndó-je kí mba kí gay-gay lay kin ya ɔr-si go-é-ti al. Kdɔtalə tɔ maji kadi ramaji lə Lubə bá ulə dingəm mɛɛ-ji-ti, bi kadi ndu-je kí sɔbi dɔ nékuso-je kin bá uwa mɛɛ-si al; ndu-je kinlé njénjiyə go-ti-je kin ya kàrè ra sə-dé al. ¹⁰ Jəi j'ɔwi kə logugi né kí njérakullə mɛɛ kəykubi-ti lə Lubə ya kàrè d'ɔw kə tɔgi kadi d'uso né titi al. ¹¹ Kdɔ də-je kí burə dɔ njégugnə-je lə Lubə ɔw kə məsi-dé lo-ti kí aa njay kdɔtalə majal-je lé, 'ró-dé pər gidi be-ti ndaa-ti ‡. ¹² Gin-é kin bá, Jeju ya kàrè, kadi aa dow-je kə məsi-é lé, ɛ ingə kə gidi be-ti ndaa-ti tɔ. ¹³ Ən é adi j'tɛɛi kə gidi be-ti ndaa-ti kadi j'ɔwi kə rɔ-é-ti ə kadi j'ndigi dɔ-ti kadi rɔɔl lə kin tɛɛ dɔ-ji-ti tɔ. ¹⁴ Kdɔ jəi j'ɔwi kə bebo kí à tɔ sartagangi nangi nè al, ngà j'isi j'sangi ɛ kí à ree. ¹⁵ Kə takul Jeju rəmə, kadi ndɔ-je lay ya j'adi patɔy-je bá to négugi †† kí kadi j'adi Lubə, adi to ta-je kí

† †† ‡ ††

kadi tɛɛ ta-je-ti rəsi sɔbi dɔ ri-é. ¹⁶ Ngà kə bá maji kí ra, kə ra kə nə lé, adi mɛɛ-si oy dɔ-ti al, kdɔ négugi-je kí bè kin bá nəl Lubə. ¹⁷ 'Təli rɔ-si go ta-ti lə njékɔr nɔ-si-je ə uləi dɔ-si gin tɔgi-ti lə-dé. Kdɔ dɛ lé d'isi d'ində kəm-dé go-si-ti, kdɔ dɛ d'a kɔr go kullə-é. 'Rai bè kdɔ kadi 'ra kullə lə-dé kə rɔnəl bi kadi 'ra kə mɛɛkə al; bè al rəmə né kí à maji sə-si goto.

Ndəji-je kə lapiya kí ra

¹⁸ 'Pai ta kə Lubə kdɔ ta lə-ji; kdɔ j'gə mɛɛ-ji-ti maji kí mɛɛ-ji uwa-ji kə ta dɔ né-ti madi al ə j'ɔji mɛɛ-ji-ti kadi j'adi panjiyə-ji maji mɛɛ né-je-ti lay. ¹⁹ M'dəji-si kə rɔ tungə-m ya kadi 'rai, kdɔ kadi m'ingə tarəbi m'ɔw-né rɔ-si-ti kalangi. ²⁰ Kadi Lubə kí njələpiya, kí njəkadi 'Babe lə-ji Jeju kí to njəkul bati-je kí boy tɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan njékoy-je-ti kə takul məsi kulənoji kí sartagangi kinlé, ²¹ adi asi rai né-je lay kí maji, kdɔ kadi 'rai-né mɛɛndigi liə; kadi ra kullə mɛɛ-ji-ti adi j'rai né-je kí nəl-é kə takul Jeju Kristi, kí rība to 'liə ya kə dɔ bal-bal! Amən!

²² Ngankə-m-je kí njəkadmɛɛ, m'dəji-si kadi taai ta dingəm-je kinlé kə mɛɛ kí kilə dɔ madi-é-ti; kdɔ ɛ kin ya to ta-je kí m'ndangi gɔji dekse bè ya m'adi-si. ²³ Kadi 'gəi kí ngonkə-ji Timote kí njəkadmɛɛ lé, d'inə-é taá ngá. Kinə ree kalangi rəmə, jə siə j'a kɔw nati koo-si. ²⁴ 'Rai lapiya njékɔrnɔ-si-je kə njəkəa njay-je lay ya. Dɛ kí dɔnangi Itali-ti 'ra-si lapiya. ²⁵ Kadi ramaji lə Lubə nəy sə-si lay!

Jaki

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí Jaki ndàngi

Jaki ndàngi mbete kin kadi ra kɛ njéndó-é-je kadi 'gə-né né kí tɔji kadmɛɛ kí tɔgrɔ-ti rəm, bá kadi ulə dingəm mɛɛ-dé-ti kadi 'ra kullə kadmɛɛ lə-dé rəm tɔ. Jaki 1:1 tɔji kí dow-je kí dɔsɔy kí Jaki ndàngi mbete kin adi-dé lé, 'to jipi-je kí d'adi mɛɛ-dé Jeju Kristi, kí d'isi dɔnangi Israyel-ti al. Ngà to mbete kí à ra kɛ dow-je lay kí d'adi mɛɛ-dé Jeju tɔ. Jaki tɔji rɔ-é kɛ njèrakullə lə Lubə kɛ 'lə 'Babe Jeju Kristi (). Dan dow-je-ti kí sɔ kí ri-dé lə Jaki mɛɛ Kun-mindi-ti kí Sigi kinlé, à to ɛ kí 'panè to kí káre dan ngankɔ Jeju-je-ti kin bá ndàngi mbete kinlé (). Pol pa ta liə mɛɛ mbete-ti kí adi Galati-je 1:19 tɔ. Go tɔsi ndəl kində lo tɛɛ-ti lə Jeju bəy bá Jaki lé adi mɛɛ kí Kristi to dow kí Lubə un mindi-é kɔɔ kadi-é ree lé (). Go-ti, Jaki təl to njèkɔrnɔ njèkəwnə-je kí Jorijalɛm. Mbete kullə-je lə njèkɔwkulə-je 15 pa ta lə kullə liə. Ɛ tum gin mbete liə kí ta kí sɔbi dɔ nɔmɛɛ dow kí à kadi njèkadmɛɛ tɔgi mɛɛ kadmɛɛ-ti. Bá go-ti, ɛ pa ta kí sɔbi dɔ panjiyə-je kí gay-gay mɛɛ kadmɛɛ-ti rəm, bá pa ta kí sɔbi dɔ ra kullə kɛ ta lə Lubə rəm, ra kɛ njèndoo-je rəm, bá tɔji kullə ra lə kadmɛɛ rəm, pa kí dɔ koo-ti kí kadi dow oo go ta-é dɔ ta-ti kí ɛ pa rəm, bá pa ta kɔw-ti kí kadi dow ɔw kɛ gosi lə Lubə rəm tɔ. Ɛ ndɔr mbi njénékingə-je, ə ulə dingəm mɛɛ njèkadmɛɛ-je-ti kí d'isi 'ngəbi təl lə 'Babe, bá mbusi nja-dé kadi 'ra né kí tɔgrɔ-ti rəm, kadi 'pa ta kɛ Lubə rəm, bá kadi 'təl kɛ dɛ kí 'ndəm kadi d'ingə kaji rəm tɔ.

Tɔji rɔ kɛ Lapiya kí ra

1 †Mɔ Jaki kí ngonnjèkullə lə Lubə, kɛ ngonnjèkullə lə 'Babe Jeju Kristi, bá m'ndàngi mbete kin m'adi-si sɔi gin koji kí dɔgi gidi-é †† joo kí 'sanəi-nə dɔ be-je-ti kí rangi ə m'ra-si lapiya.

Kadmɛɛ kɛ gosi

2 Ngankɔ-m-je kí njèkadmɛɛ, né-je kí gay-gay kí tɛɛ dɔ-si-ti nɔ mɛɛ-si kɔɔ kinlé, kadi ooi kí né rɔnəl kí ɔr njuti. 3 Kɔɔ sɔi 'gəi kí nɔ kadmɛɛ lə-si kɔɔ kinlé, à koji kuwə rɔ ngə. 4 Ngà kadi kuwə rɔ ngə lə-si ɔ lo kɔ-é-ti gərərə, kɔɔ kadi 'toi dow-je kí asi gaki rəm, mɛɛ-si idi njiki-njiki, ə kadi 'toi dow-je kí né madi nal-si al rəm tɔ. 5 Kinə dow káre dan-si-ti nal gosi rəm, kadi dɔji Lubə ə à kadi-é; kɔɔ Lubə to njèkadi né dow-je lay kare kɛ ndinoji. 6 Ngà kadi dowbɛ dɔji kɛ kadmɛɛ rəm, bá kadi-é tadi ta dɔ-ti al rəm tɔ. Kɔɔtalə dow kí tadi ta dɔ né-ti lé titi-nɔ kɛ pungum man babo kí yəl ɔsi-é yó-je kɛ nɛ-je kin bɛ. 7 Kadi dow kí titi-nɔ bɛ kinlé, gə kí à kingə né ji 'Babe-ti al. 8 To dow kí mɛɛ-é ra joo rəm, kɔjra-je liə lay ya ɛ ɔ dɔ-ti al. ‡

† 1:1 Mat 13:55; Mar 6:3; Knj 15:13; Gal 1:19 †† Dow-je kí Jaki ba-dé gin koji kí dɔgi gidi-é joo kinlé, to gin koji Israyel-je kí məsi-ti kí d'adi mɛɛ-dé Jeju. Ngà ta kinlé à sɔbi dɔ dow-je lay kí 'to jipi-je al kí d'adi mɛɛ-dé Jeju tɔ. ‡ 1:8 1Jə 5:14-15; Mat 7:7-11; 15:22-28; Luk 18:1-8

Ta kí sɔbi dɔ njèndoo dɛ kɛ njénékingə

9 Kadi ngonkɔ-ji kí njèkadmɛɛ kí to njèndoo ra rɔnəl kɔɔ dɔ-é tɔ kɛ taá. 10 Ə njénékingə rəm, kadi-é ra rɔnəl kɔɔ dɔ-é tɔ kɛ nangi tɔ. Kɔɔ ɛ à goto titi kí puti wale urné kin bɛ. 11 Loki kàdɛ ubə bá ɔsi nɔ lé, wale ndole ə puti-é ur adi kurə-é kí kete goto. Bɛ ya tɔ ə njénékingə à goto-né ta kullə-je-ti liə.

Ta kí sɔbi dɔ nɔmɛɛ koo rəm, nənə rəm

12 Dow kí ɔ gərərə mɛɛ nənə-ti lé, to njénékingə; kɔɔ go kɔ gərərə-ti liə lé ɛ à kingə nédɔji kí sɔbi dɔ kiskəm kí 'Babe un mindi-é kɔɔ kadi dow-je kí njéndigi-é.

13 Kinə nənə tɛɛ dɔ dow-ti rəm kadi-é panè «to Lubə bá nɔ n'è» al, kɔɔ Lubə lé né kí maji al à nɔ-é al rəm, bá ɛ ya kɛ dɔ-é kàrè nɔ dow al rəm tɔ. 14 Ngà nɔ-nɔ kí né nɔ-é lé to kəmnda né kí tɔ mɛɛ-é-ti ya ədi-é ə ndɔr-é ki ta-ti. 15 Go-ti, loki kəmnda ra be mɛɛ-é-ti rəm oji majal, ə loki majal ɔw ki kete-kete lé oji koy tɔ.

16 Ngankɔ-m-je kí njèkadmɛɛ kí m'ində-si dan kəm-m-ti, ədi rɔ-si al: 17 Kadkare lay kí maji nɔ kɛ kí maji ɔr njuti lé, to né-je kí taá kí j rɔ Lubə-ti kí to Bɔbi né-je kí ndógi. Lubə lé ɛ mbəl rɔ-é tɔ gay al rəm, bá ndil né kí njèmbəl rɔ-é goto rɔ-é-ti rəm tɔ.

18 Lubə ya oji-ji kɛ mɛɛndigi liə kɛ takul ta liə kí to ta kí tɔgrɔ-ti, kɔɔ kadi j'toi titi dɔdər né-je lay kí ɛ ra-dé kin bɛ.

Koo ta læ Lubə ə təl rɔ go-ti

¹⁹ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ kí m'ində-si dan kəm-m-ti, né kí kadi 'gəi ən: Kadi nɔ́-nɔ́ ya j kalangi oo ta, ngà kadi j kalangi pa ta al rəm, bá kadi j kalangi ra wɔngi al rəm tɔ. ²⁰ Kdɔ wɔngi læ dow à ra né kí njururu læ Lubə al. ²¹ Gin-é kin bá kadi 'mbati-né né-je lay kí tò nɛ kɪ né-je lay kí to kullə mɛɛndul kí nɔ̀y mɛɛ-si-ti, rəmə ta kí 'dubi mɛɛ-si-ti kí to ta kí à kasi kaji ndil-si kinlé bá kadi 'ndigi dɔ-ti kɪ dɔ kí sɔl lɔm-lɔm. ²² Ooi ta kí koo par al, ngà ooi ta ə 'təli rɔ-si go-ti bane, bi ədi rɔ-si kɪ ta-je kí kuy kɪ nati al. ²³ Kdɔ dow kí oo ta bá təl rɔ-é go-ti al lé, titi-nɔ́ kɪ dow kí oo ta kəm-é sɔɔɔɔ-ti, ²⁴ bá ɔti ɔw rəmə tajinati nè ya mɛɛ-é oy dɔ ta kəm-é-ti lé səl kin bè. ²⁵ Ngà dow kí ndər gin ndukun kí maji kí njè-taa-ji kilə-ji taá kin ə təl rɔ-é go-ti bá ɔ dɔ-ti njangi, bi adi mɛɛ-é oy dɔ-ti al, ngà ɛ ra-né kullə kɪ rɔ tungə-é rəmə, dowbé kinlé to njénékumə mɛɛ kullə ra-é-ti. ²⁶ Kinə dow ba rɔ-é njèpole né bá ngəm ndɔ-é al lé, ɛ ədi rɔ-é ki kadi, népole læ dowbé kinlé to né kí kɔgi kare. ²⁷ Yən, népole kí Lubə kí Bɔbi-ji oo adi to népole kí aa njay kí né kí maji al goto-ti ta kəm-é-ti lé, to koo go ngan al-je kɪ njéngwɔkoy-je dan nékəmtondoo-je-ti læ-dé, ə kitə rɔ ngərangi kadi né-je-ti kí dɔnangi-ti kí tò nɛ.

Ta kí sɔbi dɔ kɔrkəm-nɔ

2 Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kadmɛɛ 'Babe læ-ji Je-ju Kristi kí njèriba lé, ori nati kɪ kɔrkəm-nɔ al. ² Kinə dow madi ulə 'ningə lɔr ji-é-ti kɪ kubi-je kí maji-maji rɔ-é-ti ɔw-né lo kəwnɔ-ti læ-si je bè ə njèndoo madi ulə kubi-je kí ndisi rɔ-é-ti ɔw-né kəykəwnɔ-ti lé tɔ, ³ rəmə kəm-si tò sikim dɔ dow-ti kí ulə kubi-je kí maji-maji rɔ-é-ti lé adi idəi-é 'painè: «I, 'isi nè, lo-ti kí maji kin.» Ngà njèndoo lé bá idəi-é 'painè: «I, 'ɔ taá tin» al rəmə «'isi nangi lo kungɪ nja-m-ti tin.» ⁴ Loki sɔi 'rai né kí bè kin dan-si-ti lé to kɔr kəm-nɔ ban al wa? Ə sɔi 'təli njékɔr gangi né-je kɪ tagir-je kí maji al kí mɛɛ-si-ti ban al wa? ⁵ Ooi, ngankɔ-m-je kí m'ində-si dan kəm-m-ti: 'Gəi toki Lubə mbəti dow-je kí dow-je kí dɔnangi-ti nè d'oo-dé kɪ njèndoo-je lé, kadi 'təl njénékingə-je kí mɛɛ kadmɛɛ-ti rəm, kadi kɔbe kí ɛ un mindi-é kdɔ kadi njéndigi-é-je lé, təl nédɔji læ-dé rəm ya al wa? ⁶ Ngà sɔi ngá bá 'nədi njèndoo-je! Njénékingə-je ya bá 'to njékadi-si kɔ-je kɪ njékɔw sə-si nɔ́ njégangta-je-ti lé al wa? ⁷ Dɛ ya bá 'to njésɔki ri kí maji kí toki kində dɔ-si-ti lé al wa? ⁸ Tɔgrɔ-ti ya, kinə 'təli rɔ-si go ndukun-ti kí j madi-é-je lay kí to ndukun læ Lubə kí to ngar læ-ji, kí 'ndangi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: «'A ndigi dow madi-ti-ti-nɔ́ kɪ rɔ-i bè tɔ †» kin rəmə to né kí maji. ⁹ Ngà kinə

† 2:8 Luk 10:27

sɔi ɔri kəm dow-je rəmə sɔi 'rai majal ə ndukun gangta dɔ-si-ti kdɔ sɔi ali dɔ ta. ¹⁰ Kdɔtalə kinə dow təl rɔ-é go ndukun-ti bikti lay ya bá ɛ al dɔ ndukun káre rəmə, dowbé al dɔ ndukun-je lay ya. ¹¹ Kdɔ dow kí njèpanè: «'A ra kaya al» lé, ya panè: «'A tɔl dow al» tɔ. Adi kinə i 'ra kaya al kàrè bá kinə i 'tɔl dow rəmə, i 'al dɔ ndukun bikti lay. ¹² 'Pai ta rəm, 'rai né rəm, kəm dow-je kí d'a gangta dɔ-dé-ti kɪ ndukun kí njètaa dow-je kilə-dé taá kin bane. ¹³ Kdɔ, dow kí njékoo kəmtondoo læ madi-é al lé, ta kí gangi kí dɔ-é-ti kàrè koo kəmtondoo à goto-ti tɔ. Ngà koo kəmtondoo bá dow à dum-né dɔ ta kí gangi.

Kadmɛɛ kɪ kullə kadmɛɛ

¹⁴ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kadi dow panè: «M'ɔw kɪ kadmɛɛ», ya ngà ɛ ra né kí tɔji kadmɛɛ lé al lé, se maji-é to ri wa? Se kadmɛɛ kinlé à kaji-é ya ban wa? ¹⁵ Kinə ngankɔ-si-je əse kɔnan-si-je madi d'ɔw kuti-dé dum əse nékuso-dé kɪ ndɔ-je lay goto ¹⁶ ya rəmə dow káre dan-si-ti idə-dé panè: «ɔwi kɪ lapiya, adi rɔ-si tungə jùrùrù ə adi mɛɛ-si ndan!» Loki sɔi 'pai bè ya bi adi-dé né kí d'a ra-né kɪ rɔ-dé al lé, sé maji-é to ri wa? ¹⁷ Kí sɔbi dɔ kadmɛɛ kàrè tò bè ya tɔ. Kadmɛɛ lé, kinə kullə-é goto rəmə, to kadmɛɛ kí oy suj. ¹⁸ Ngà dow madi à panè: «I 'ɔw kɪ kadmɛɛ, ngà mɔ rəmə m'ɔw kɪ kullə kadmɛɛ», ən ə «'ɔji-m kadmɛɛ læ-i kí kullə-é goto lé adi m'oo ə mɔ m'a kɔji-i kullə kadmɛɛ læ-m kadi oo-né kadmɛɛ læ-m tɔ.» ¹⁹ I 'adi mɛɛ-i kí Lubə ra káre-rè, 'læ-i to tó-é ya. Ndil-je kí maji al kàrè, d'adi mɛɛ-dé kí Lubə ra káre-rè tɔ, ə 'dadi ngin-ngin. ²⁰ Mbə dow, se i ndigi gə né kí tɔji kí kadmɛɛ kí kullə-é goto to kadmɛɛ kí mɛɛ wəy kare lé wa? ²¹ Ka-ji Abrakam ilə ngon-é Isaki logugi né-ti kdɔ kadi Lubə kadkare-ti, adi to takul kullə ra-é-je bá ta ɔr-né dɔ-é-ti ya al wa? ²² I gə maji kí kadmɛɛ liə ɔw nati kɪ kullə ra-é-je ə kɪ takul kul-lə ra kadmɛɛ bá kadmɛɛ liə maji ɔr-né njuti. ²³ Beba ta kí mbete kí aa njay pa lé né-é ra né. Mbete kí aa njay lé panè: «Abrakam adi mɛɛ-é Lubə, beba Lubə ɔr-né ta dɔ-é-ti ə ba-é-né nam-é.» ²⁴ Sɔi 'gəi kí to kullə ra dow bá ta ɔr-né dɔ-é-ti bi kɪ takul kadmɛɛ liə ya par al. ²⁵ Bè ya tɔ ə Rakabi †† kí to dené kí njékaya ya, uwə njétən lo-je kí 'to Israyel-je ki rɔ-é-ti, ə adi-dé 'təl kɪ rəbi kí rangi, adi to takul kullə ra-é bá Lubə ɔr-né ta dɔ-é-ti. ²⁶ Titi kí dow kí koo goto mɛɛ-é-ti to-né dow kí oy kinlé, gangi-é kin ya tɔ ə kadmɛɛ kí kullə-é goto to-né kadmɛɛ kí oy tɔ.

Ta kí dɔ ndɔ dow-ti

Mat 12:33-37

3 Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kadi sɔi njéndó dow-je né 'nɔ́i al! Kdɔ sɔi 'gəi maji kí jɛ njéndó dow-je né-je lé ta kí gangi kí dɔ-ji-ti à ngə nɔ́. ² Jɔi lay ya j'rai

††

né kí maji al kî kəm rəbi-je kí gay-gay. Kinə dow ra majal mɛɛ ta pa-é-ti al rəmə, dowbé to dow kí maji ɔr njuti ə asi kuwə r-é lay gin tɔgi-é-ti. ³ Loki j'uləi jim ta sində-je-ti kadi 'təl r-é go-ji-ti lé, j'ɔwi kî tɔgi dɔ r-dé-ti lay. ⁴ Ooi ta kí dɔ bato-je-ti tɔ: Bato-je lé to né-je kí boy nɔ ya, ngà loki yəl kí ulə kî tɔgi-é ɔsi-dé kî kete-kete lé, ngon ɔw-é kí ndɛ bè ya njèkuwə-é ɔw-né sə-dé lo-ti kí mɛɛ-é ndigi. ⁵ Bè ya tɔ, ndɔ dow to ngon rɔ kî ndɛ bè, ya ɛ pa ta-je kí al dɔ-é dɔ-é ɔsi-né gajɪ r-é. Ooi bè! Ngon kɔpər kí ndɛ bè ya asi kɔ mɛɛ mbo lay! ⁶ Ndɔ dow lé titi-nɔ kî kɔpər bè tɔ. ɛ bá to lo kí né ra kí njuru-ru al tɔ-ti; ndɔ dow lé to ngon rɔ-ji kí tɔ dan ngan rɔ-ji-je-ti. ɛ ya to njèndəm rɔ-ji lay kí né kí maji al, bá un pər kí tɔ sartagangi dɔ-é-ti ree ində-né kisi kî dɔ taá lə-ji! ⁷ Dow asi təl dɔ-je kí gay-gay lay, kî yəl-je, kî né-je kí njékagi nangi, kî né-je kí mani gin tɔgi-é-ti, ə təl-dé gin tɔgi-é-ti ya tɔ. ⁸ Ngà ndɔ dow lé, dow kí asi kuwə-é gin tɔgi-é-ti goto. To né kí maji al kí dow à kasi kuwə ta-é al, ə kangi né kí à tɔl dow rusi nji-nji. ⁹ ɛ ya j'ɔsi-né gajɪ Bɔbi-ji kí to 'Babe rəm, bá j'indəi-né ndɔl dɔ dow-je-ti kí Lubə ra-dé adi 'titi-nɔ siə rəm tɔ. ¹⁰ Ta-ji kí káre-rè kin ya tɔrndi tɛɛ-ti rəm, bá ndɔl tɛɛ-ti rəm. Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, to né kí à tɔ bè al. ¹¹ Kəm kɛnɛnɛ kí káre-rè lé, man kí sɔl kî man kí ati à tɛɛ-ti wa? ¹² Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kote à kandi olibiye wa? Əse nduu à kandi kote wa? Kəm kɛnɛnɛ kí káre-rè lé man-é à dɔ kati rəm, à sɔl rəm al.

Gosi kí j dɔrɔ-ti

¹³ Nɔ dan-si-ti bá to njègosi kî njènégə wa? Kadi-é tɔji kullə ra-é mɛɛ panjiyə-ti kí maji kí tɔji kullə ra dow kí njèsɔl dɔ-é kî njègosi. ¹⁴ Ngà kinə kim-nɔ kî jangi rusi mɛɛ-si nji-nji rəmə, ɔsi gajɪ rɔ-si al rəm, bá ədi ta ɔsi-né ta kí tɔgrɔ-ti ngərangi al rəm tɔ. ¹⁵ Gosi kí bè kinlé j dɔrɔ-ti al, ngà to gosi kí dɔnangi-ti nè, to gosi lə dow, kî gosi lə ndil-je kí maji al. ¹⁶ Kdɔ lo kí jangi kî kim-nɔ tɔ-ti lé, né-je kí tulə nati kî majal-je kí gay-gay tɔ-ti tɔ. ¹⁷ Ngà gosi kí j dɔrɔ-ti to gosi kí aa njay ya kete, go-ti to lapiya, to sɔl lɔm-lɔm, to kuwə noji, to koo kəmtondoo kí nɔ, to kullə ra-je kí maji-maji ə kɔr kəm-nɔ goto-ti rəm, bá kədkəm-nɔ goto-ti rəm tɔ. ¹⁸ Dow-je kí njékula dow-je noji nati lé, 'to njésangi lapiya lo kisi-dé-je-ti ə kandi-é to né ra kí njuru-ru.

Rɔ kî bo né-je kí maji al

¹Pi 5:5-9

4 Ta-je kî kɔl-nɔ-je kí tɔ dan-si-ti lé j rá wa? To bo né-je kí maji al kí mɛɛ-si-ti ya bá ɔsi-si bɔy-bɔy buki-si dɔ-nɔ-ti tin al wa? ² Sɔi 'rai kəmnda né ə ingəi al; rəmə 'toi njétɔl dow-je kî njéra-nɔ jangi-je; né kí ingəi mɛɛ-é-ti goto. Sɔi 'toi njéra-nɔ ta-je kî njékɔl-nɔ-je. Né kí 'ndigi lé, sɔi ingəi al, kdɔ 'gəi daji né Lubə al. ³ 'Dəji né ə ingəi al, kdɔ 'dəji kî tagir kí maji al, 'dəji kdɔ

tində sane kɔgi dɔ bo né-je-ti kí maji al kí mɛɛ-si-ti. ⁴ Sɔi njérakaya-je kan! Sɔi 'gəi kí ra kəmnda né-je kí dɔnangi-ti lé, to kɔsi ta kî Lubə ya al wa? Adi dow kí ra kəmnda né-je kí dɔnangi-ti nè lé to njèba lə Lubə. ⁵ Ta kí mbete kí aa njay pa lé, sɔi adi to ta kí kare wa? Mbete kí aa njay panè: Ndil † kí Lubə adi-é isi mɛɛ-ji-ti lé jangi ra-é dɔ-ti. ⁶ Ngà ramaji lə Lubə lé al dɔ lo; kdɔ mbete kí aa njay panè: Lubə ɔsi ta njékində kàdɪ-dé-je, ngà ɛ ramaji kî njésɔl dɔ-dé-je. ⁷ Ən ə uləi dɔ-si gin tɔgi-ti lə Lubə; ɔi gərərə nɔ Sú-ti ə à kɔy-si kɔ sɔy nū. ⁸ 'Reei ngɔsi kî rɔ Lubə-ti ə à ree ngɔsi kî rɔ-si-ti tɔ. Sɔi njéra-majal-je, 'tɔri ji-si né kí maji al-ti; sɔi kí mɛɛ-si ra joo, adi mɛɛ-si aa njay. ⁹ Kadi 'gəi kí 'toi dangi-ti-je, 'nd-ingəi ndoo, 'nɔi, adi kogi lə-si təl nɔ ə adi rɔnəl lə-si təl mɛɛkɔ. ¹⁰ 'Sɔli dɔ-si nɔ 'Babe-ti ə à kitə dɔ-si taá.

Ta kí ɔbi dɔ gangta dɔ-nɔ-ti

¹¹ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, 'pai ta kí maji al dɔ-nɔ-ti al. Dow kí pa ta kí maji al dɔ ngonkɔ-é-ti əse gangta dɔ-é-ti lé, ɛ pa ta kí maji al dɔ ndukun-ti lə Lubə rəm, bá gangta dɔ ndukun-ti lé rəm tɔ. Ngà kinə i 'to njè-gangta dɔ ndukun-ti rəmə, i 'to njègangta bi 'to njètəl rɔ-i go ndukun-ti al. ¹² Kdɔ Lubə ya kî kár-é ə to njékadi ndukun rəm, bá to njègangta rəm; ɛ ya asi kaji dow rəm, asi tɔl dow rəm tɔ. Ngà i ə 'to nɔ bá 'gangta dɔ dow madi-i-ti wa?

Ta kí ɔbi dɔ kində kàdɪ

¹³ Ooi maji! Sɔi kí isi 'painè: 'Bone əse bore ə j'a kɔw bebo-ti kí bè kin, j'a ra bal káre, j'a ra gati ə j'a kingə là. ¹⁴ Sɔi 'gəi né kí à tɛɛ dɔ-si-ti ndɔ-ti kí bore al! Kdɔ sɔi lé 'titi-nɔ kî mum kí usi sɛ bè ya ə sane kin bè. ¹⁵ Ngà ta kí lé a pai ən: Kinə 'Babe ndigi rəmə, j'a kisi kî dɔ-ji taá ə j'a ra né kí bè əse né kí bè kin. ¹⁶ Ngà kí ngɔsnè-ti kinlé, sɔi isi ɔsi gajɪ rɔ-si kî ta-je kí al dɔ-si. Ko kɔsi gajɪ rɔ kí bè kinlé maji al. ¹⁷ Kinə dow gə ra maji ya bá ra al lé, dowbé kin ra majal.

Ta kí ɔbi dɔ njénékingə-je

5 Sɔi njénékingə-je, ooi maji! 'Nɔi, 'tuməi rusi-rusi, kdɔtalə tujɪ-je kí à ree dɔ-si-ti! ² †Nékingə-je lə-si ndum lutɪ ə nɔ-je d'ɔ kubi-je lə-si lay. ³ Lɔr-je kî là-je lə-si nɔ; ə nɔ-é kinlé à kilə ta dɔ-si-ti, ə à kɔ daji rɔ-si titi-nɔ kî pər bè. Sɔi isi mbɔi né-je lə-si indəi ngangəm mɛɛ ndɔ-je-ti kí dɔbɔy-ti bəy al ban! ⁴ Ooi bè! Sɔi 'mbati kugəi nédɔji njérakullə mɛɛ ndɔr-je-ti lə-si adi 'nɔ ə ndi nɔ-dé ɔw sar usi mbi 'Babe-ti kí njəkosi njérɔ-je. ⁵ Sɔi isi dan maji-ti bagja dɔnangi-ti nè ə ingəi rɔ-si yakɪ 'rai né-je kí dɔnangi-ti nè. Sɔi usoi né əi-né mbul-mbul tokɪ dɔ-je kí d'ɔw kî tɔl-dé kin bè. ⁶ Njéra né kí njuru-ru ya sɔi 'gangi ta dɔ-é-ti ə 'tɔli-é dɔ-ti. ɛ ijə-si rɔ al.

† Ndil kí ta-é tɔ nè kinlé dow-je kí 'nɔ-je 'panè to Ndil kí aa njaya dɛ kí dan-ti-je 'panè to ndil dow. †† 5:2 Mat 6:19

Kuwa ɾo nga mee néna-je-ti

⁷ Beba ngankɔ-m-je kí njékadmee, ilai mee-si dɔ madi-é-ti sar ndɔ təl 'Babe-ti. Ooi, njèndɔr lé, ilə mee-é dɔ madi-é-ti sar kadi ingə-né man ndi kí dɔsɔy kɔ sɔy man ndi ngəbi-né kandi né kí maji kí nangi à kadi-é.

⁸ Səi ya kàrè, ilai mee-si dɔ madi-é-ti, uwəi mee-si nga, kɔ dɔ ree lə 'Babe nəy ngɔsi. ⁹ Ngankɔ-m-je kí njékadmee, 'yuni ta dɔ-nə-ti al, nè ta kí gangi à kusi dɔ-si-ti. Ooi, Njègangta ɔ tarəbi-ti ngá.

¹⁰ Ngankɔ-m-je kí njékadmee, njépata-je kí ta Lubə-ti kí ndɔki 'pa ta kɔ ri 'Babe lé, d'ingə kɔ rəm, d'ilə mee-dé dɔ madi-é pɔ rəm ən ə adi 'to néndaji lə-si. ¹¹ Ooi bè! Dow-je kí d'ə dɔ nja-dé-ti njángi lé bá j'painè 'to njénékumə-je. Səi ooi poyta kí sɔbi dɔ kɔ dɔ nja-ti njángi lə Jobi rəm, bá né kí 'Babe ra siə ta sɔy-é-ti kàrè ooi rəm tɔ. Kɔ 'Babe lé to njèkoo kəmtondoo rəm, bá ta ɔ mee-é kɔ dow-je rəm tɔ.

Ta kí dɔ kubi ɾ-ti

¹² †Ngankɔ-m-je kí njékadmee, kete nɔ né-je-ti lay lé, ubi ɾ-si kɔ dɔrɔ al rəm, ubi ɾ-si kɔ dɔnangi al rəm, bá ubi ɾ-si kɔ né madi kí rangi al rəm. Ngà kinə ta lə-si to oiyo rəm, ɔi dɔ oiyo-ti ə kinə ta lə-si to ɔ-ɔ rəm, ɔi dɔ ɔ-ɔ-ti; bè kɔ kadi usi mee ta kí gangi-ti al.

† 5:12 Mat 5:34-37

Pa ta kɔ Lubə kɔ njémɔy-je

¹³ Kinə dow madi dan-si-ti isi dan kɔ-ti rəm, kadi-é pa ta kɔ Lubə. Kinə dow madi dan-si-ti isi dan rɔnəl-ti rəm, kadi-é usi patɔy-je. ¹⁴ ††Ba kinə dow madi dan-si-ti mɔy ra-é rəm, kadi-é ba 'ngatɔgi-je lə njékəwnə-je kadi 'pa ta kɔ Lubə kɔ ta liə d'ur-né ubi dɔ-é-ti kɔ ri 'Babe. ¹⁵ Ta kí pa kɔ Lubə kɔ kadmee lé à kadi lapiya njémɔy ə 'Babe à kadi-é ubə nangi j taá; ə kinə ɔ ra majal-je nɔ rəm, à toki kinə go-é kɔgi kadi-é.

¹⁶ Ən ə 'pai ta rəsi dɔ majal-je-ti lə-si adi-nə ə 'pai ta kɔ Lubə kɔ ta lə-nə, kɔ kadi ingəi lapiya. Ta kí njèra né kí njururu pa kɔ Lubə ə ɔ dɔ-ti njángi lé, ɔw kɔ tɔgi nɔ. ¹⁷ Eli kí to dow madi-ji ya ndɔki pa ta kɔ Lubə ɔ dɔ-ti njángi kadi ndi ədi al ə ndi ədi dɔnangi-ti al ya bal mutə kɔ nɔy məkɔ. ¹⁸ Bəy bá təl pa ta kɔ Lubə gogi rəm, ndi ədi adi né-je kí dɔnangi-ti andi.

¹⁹ Ngankɔ-m-je kí njékadmee, kinə dow madi dan-si-ti ndəm, adi ɔ sɔy kɔ ta kí tɔgrɔ-ti bá dow kí rangi təl ree siə ²⁰ †rəm, kadi 'gəi maji kí dow kí njètəl kɔ njèra-majal dɔ rəbi ndəm-ti lé, to njèkaji-é ta yo-ti. Ə né kí ɔ ra kinlé to kəm rəbi kuti †† dɔ majal-je nɔ.

†† 5:14 Mar 6:13 † 5:20 1Pi 4:8 †† Kutɔ dɔ majal-je kí ta-é tɔ nè kinlé to ta kí sɔbi dɔ kutɔ dɔ majal-je kadi dow oo al al, ngà sɔbi kinə go majal-je kɔgi (Gos 10:12; Pa 32:1; 1Pi 4:8).

1 Piyər

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí dɔsɔy kí Piyər ndàngi

Njèkɔwkułə Piyər ndàngi mbete kin adi njékadmɛɛ-je kí 'sane-nɔ dɔnangi-ti lə dow-je kí Rɔm, dɔnangi Aji-ti kí ngon-é (kí bone bè 'ba-é Turki). Ɛ ndigi kulə dingəm mɛɛ-dé-ti dan kɔ-je-ti kí d'isi d'ingə ngá kin rəm, bá ndigi kadi-dé tógi kɔ kɔ-je kí d'ɔw kɔ kingə ki kingə bəy kin rəm.

Piyər lé, to dow káre dan dow-je-ti kí boy kí ri-é tɔ mɛɛ mbete-je-ti lə Matiye, kɔ Marki, kɔ Luki, kɔ Jə, rəm tɔ mɛɛ Mbete kullə-ti lə Njèkɔwkułə-je kí kɔ lo kɔr-é-je-ti 1-10 rəm tɔ. 'Gə-é kɔ ri-é kí Simɔ. Jeju mbəti-é adi-é to kí káre dan njéndó né-je-ti liə kí dɔgi gidi-é joo, ə ində ri-é lə Piyər (Mark 3:16-17). Go-ti, loki Jeju təl ɔw dɔrɔ-ti gogi lé, Piyər ingə tógi ilə-né mbɛ Poyta kí Maji kí sɔbi dɔ kaji dan jipi-je-ti rəm, dan jipi al-je-ti rəm. Lo kɔr-é-ti kí 5:13 lé, Piyər tɔji kí n'ndàngi mbete kinlé dɔnangi Babilɔn-ti kí d'un d'ɔji-né bebo Rɔm.

Kɔ ta-je kí boy-boy ra mutə mɛɛ mbete-ti kin adi to ta kí sɔbi dɔ: Kaji rəm, kulə dɔ gin tógi-ti rəm, bá kɔ rəm. Kulə gin-é-ti lé, Piyər ra oiyo Lubə kɔ kaji kí tɔ kɔ takul Jeju Kristi ə ole-né mɛɛ njékadmɛɛ-je kí dɛ lé Lubə oji-dé kɔji kí sigi, kɔ nékində mɛɛ dɔ-ti kí tɔ kəm. Ɛ ulə dingəm mɛɛ-dé-ti kadi panjiyə-dé aa njay, kɔ kadi kaji kinlé tɔji-né rɔ-é ndaa-ti rəsi. Tɔ kadi dɛ d'a tɔji kullə ra-dé kí maji kɔ kəm rəbi kulə dɔ gin tógi-ti adi dɛ lay ya kadi d'ulə dɔ-dé gin tógi-ti lə njékɔbe-je; kadi bə-je d'ulə dɔ-dé gin tógi-ti lə 'ba-dé-je; kadi dené-je d'ulə dɔ-dé gin tógi-ti ngɔw-dé-je ə kadi dingəm-je d'un ta ne-dé-je. Kí sɔbi dɔ kɔ rəmə, njékadmɛɛ-je lé, lé dow-je d'ulə kəm-dé ndoo titi kí ndɔki d'ulə-né kəm Jeju ndoo kin bè kàrè, kadi d'adi to rɔ-dé al. To kəm rəbi kí tɔ kɔ kadi d'ingə-né kɔ kɔ ta liə.

Tɔji rɔ kɔ lapiya kí ra

1 Mə Piyər, njèkɔwkułə lə Jeju Kristi, bá m'ndàngi mbete kin m'adi-si sɔi kí Lubə mbəti-si kí ɔyi isi bembə-je-ti dɔnangi Pɔ-ti, kɔ dɔnangi Galati-ti, kɔ dɔnangi Kapadosi-ti, kɔ dɔnangi Aji-ti, kɔ dɔnangi Bitini-ti. ² Mbəti kí Bɔbi-ji Lubə mbəti-si kinlé, to kɔjra liə kí ɔji kete low nū bá adi Ndil kí aa njay ində-si tagay kadi 'təli-né rɔ-si go ta-ti lə Jeju Kristi rəm, kadi məsi-é bɔr-né majal-je lə-si kɔgi rəm. Kadi ramaji kɔ lapiya lə Lubə nɔy sə-si dɔ madi-é-ti ki dɔ madi-é-ti.

Kaji to nékində mɛɛ dɔ-ti kí maji nɔ

³ Kɔsgaji to 'lə Lubə kí to Bɔbi 'Babe lə-ji Jeju Kristi. To kí Lubə to njékoo kəmtondoo kí nɔ lé bá oji-ji-né kɔji kí sigi kɔ takul tɔsi kí Jeju Kristi tɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy, adi j'ɔwi kɔ nékində mɛɛ dɔ-ti lə-ji kí tɔ sartagangi rəm, ⁴ nékugə dɔji kí à ndum al rəm, à tɔ nɛ al rəm, bá ndole-é à tɔ lo tɔ-é-ti rəm ya tɔ dɔrɔ-ti nɔ tɔ ngəbi-ji, ⁵ jɔi kí tógi lə Lubə ngəm-ji kɔ takul kad-mɛɛ kɔ kaji kí tɔ pèrèrè kadi tɔji rɔ-é ndaa-ti rəsi mɛɛ ndɔ-je-ti kí dɔbəy-ti.

⁶ Gin-é kin bá, lé isi ingəi kɔ-je kí gay-gay kaglo-je-ti kí sɛ kí ngɔsnè kin kàrè, sɔi 'rai-né rɔnəl; kɔ-je lé tɔ kadi à

ree dɔ-si-ti kɔ nɔ-si koo ya. ⁷ Kɔdɔtalə lɔr kí à tuji bəy kin kàrè d'ulə pərəə bá d'ɔr njar-é; beba kad-mɛɛ lə-si kí to né kí maji nɔ itə lɔr kinlé kàrè d'a nɔ-é dan kɔ-je-ti koo, kɔ kadi go-ti rəmə ingəi tɔy, kɔ kɔsgaji, kɔ riba ndɔ-ti kí Jeju Kristi à tɔji-né rɔ-é ndaa-ti rəsi takəm dow-je-ti.

⁸ Kristi lé, sɔi ooi-é al ya 'ndigi-é rəm, sɔi ooi-é al bəy ya adi-é mɛɛ-si rəm ə 'rai rɔnəl kí to rɔnəl kí dum pa rəm, to rɔnəl kí riba-é nɔ rəm, ⁹ kɔ kaji kí aji kinlé to nékugə dɔji kad-mɛɛ lə-si.

Ta kí sɔbi dɔ njépata-je kí ta Lubə-ti, kɔ kaji

¹⁰ Njépata-je kí ta Lubə-ti kí 'pa ta kí sɔbi dɔ ramaji lə Lubə kí tɔ kɔ ta lə-si kinlé, 'ndər gin ta kí sɔbi dɔ kaji kinlé nɔ rəm, bá 'dəji ta kí dɔ-ti kete ki gogi rəm tɔ.

¹¹ Kɔ-je kí Kristi † à kingə, kɔ riba kí à kingə go-ti bá Ndil-é kí isi mɛɛ-dé-ti tɔji-dé kete kinlé, dɛ 'ndər gin-é nɔ kɔ koo se à to dɔkaglo kí rá-ti, ə à ra né kɔ kəm rəbi kí ban wa?

¹² Lubə tɔji-dé adi 'gə kí né-je kí dɛ 'pa ta-é kinlé, sɔbi dɔ-dé dɛ al, ngə sɔbi dɔ-si sɔi. Beba bone bè njékilə mbɛ Poyta kí Maji 'pa d'adi-si kɔ tógi lə Ndil kí aa njay

† Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

kí Lubə adi-é j dɔrɔ-ti ree rɔ-dé-ti lé ə malayka-je kàrè 'ndigi kadì 'gə mɛɛ Poyta kí Maji kinlé tɔ.

Panjiyə ngan lə Lubə

1Te 5:8-9; Tit 2:11-14

¹³ Gin-é kin bá, isi kəm dɔ rɔ-si-ti, indəi kəmkaa dɔ rɔ-si-ti ə adi mɛɛ-si bikti lay ya tò ki dɔ maji-ti kí à toki ra sə-si ndɔ-ti kí Jeju Kristi à tɔji-né rɔ-é ndaa-ti rəsi takəm dow-je-ti. ¹⁴ Səi lé, 'toi ngan-je kí njétəl rɔ-si go ta-ti, ən ə bo né-je kí ndɔki ra-si loki isi-né dɔ mbə-ti bəy kinlé, adi ra-si gogi al ngá; ¹⁵ ngà adi panjiyə-si lay ya aa njay titi kí Lubə kí njəba-si aa-né njay kin bə tɔ. ¹⁶ Kdɔtalə 'ndàngi 'panè: Aai njay, kdɔ mə lé m'aa njay. ¹⁷ Lubə kí isi 'pai siə ta ə 'bai-é Bɔbi-si lé, ɛ to njəkɔr kəm dow al, adi ɛ gangta dɔ nɔ-nɔ-ti kɔ go kullə ra-é; ən ə bal kisi kɔ dɔ taá lə-si dɔnangi-ti nè lé, adi panjiyə-si ilə kuji dɔ-é-ti.

¹⁸ Səi 'gəi maji kí to là-je, kɔ lɔr-je kí à tɔji kin bá Lubə gangi-né dɔ-si lo né ra-ti kí dɔ mbə-ti kí bɔbi-si-je d'oji-si-né kin al; ¹⁹ ngà to məsi Kristi kí gati-é al dɔ lo, kí toki məsi ngonbati kí məti goto rɔ-é-ti rəm, né kí maji al goto rɔ-é-ti rəm kin bá Lubə taa-si-né ilə-si taá.

²⁰ Kristi lé, Lubə mbəti-é kete nɔ kində gin dɔnangi-ti nū, ya ngà ɛ adi-é tɔji rɔ-é mɛɛ ndɔ-je-ti kí dɔbəy-ti kdɔ maji lə-si.

²¹ Kɔ takul-é bá səi adi-né mɛɛ-si Lubə kí adi-é tɔsi ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kí d'oy rəm, ulə rɔba dɔ-é-ti rəm; bə kdɔ kadì adi-né mɛɛ-si Lubə rəm, indəi-né mɛɛ-si dɔ-é-ti rəm.

²² Səi 'təli rɔ-si go ta-ti kí tɔgrɔ-ti adi 'toi dow-je kí aai njay, kdɔ kadì 'ndigi-nɔ ndigi kí tɔgrɔ-ti titi kí 'toi-né ngankɔ-nɔ-je, ən ə 'ndigi-nɔ ndigi kí kɔrkəm-nɔ, kɔ kədkəm goto-ti. ²³ Səi lé, to ta lə Lubə kí tò kəm rəm, tò lo tò-é-ti sartagangi rəm kin bá oji-si koji kí sigi; bi to koji lə bɔbi-si-je kí d'a koy ndɔ madì kin al; ²⁴ kdɔtalə 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè:

Dow-je lay ya 'toki wale bə;
ə rɔba lə-dé toki puti wale bə;
wale lé tuti ə puti-é ur,

²⁵ ngà ta lə 'Babe tò lo tò-é-ti sartagangi. Ə ta kinlé, ɛ bá to Poyta kí Maji kí d'ilə mɛɛ-é d'adi-si lé.

2 Beba né lay kí to kullə mɛɛndul, kɔ né lay kí to kullə kədi dow-je, kɔ kədkəm dow-je, kɔ jangi-je, kɔ né lay kí to kulə ta ndil-nɔ-ti-je kinlé, 'tusi iŋəi kɔgi.

² Adi bo ta lə Lubə kí to mba kí aa yəráré kin bá ra-si titi kí bo mba ra-né ngan-je kí bər kin bə, kdɔ kadì 'tɔ-gi-né ə 'tɛɛi-né kaji-ti, ³ kdɔtalə səi 'nəi ooi adi 'gəi kí 'Babe maji. ⁴ 'Reei rɔ 'Babe-ti kí toki ər kí tò kəm, kí dow-je 'mbati, ngà Lubə mbəti adi to né kí gati-é nɔ ta

kəm-é-ti †. ⁵ Səi ya kàrè 'toi kí ər-je kí tò kəm bə, ə indəi rɔ-si nati kadì 'təli kəy kisi Ndil kí aa njay rəm, kadì 'toi njégugnə-je kí aai njay, kdɔ kadì Ndil kí aa njay ra adi adi kadkare kí nəl Lubə kɔ takul Jeju Kristi. ⁶ Kdɔtalə 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: Ooi, mə Lubə m'mbəti ər kí gati-é nɔ, bá m'ində sul kəy-ti mɛɛ bebo Siyɔ-ti ††. Dow kí adi-é mɛɛ-é ə rɔ-é à sɔl-é al. ⁷ Adi səi njékadmɛɛ-je lé, səi bá rɔba tò dɔ-si-ti. Ngà rɔ njémɛɛngə-je-ti rəmə, ər kí njékində kəy-je d'ilə piringi kɔgi lé, bá təl to ər kí maji kí sul kəy-ti ‡ rəm, to ər kí tugə dow-je jigi-ti rəm, to ər kí à ra dow-je kadì 'tusi †† rəm. ⁸ Dɛ, 'tugə nja-dé ər-ti lé 'tɛɛ d'usi, kdɔ 'mbati təl rɔ-dé go ta-ti lə Lubə; gin-é kin bá kusi kinlé tò ngəbi-dé-né. ⁹ ††Ngà səi njékadmɛɛ-je rəmə, səi 'toi gin dow-je kí Lubə mbəti-si rəm, 'toi njégugnə-je lə Lubə kí to ngar rəm, 'toi gin dow-je kí aai njay rəm, 'toi gin dow-je kí Lubə gangi dɔ-si, kdɔ kadì iləi mɛɛ néra-je kí maji maji liə ɛ kí njəba-si kadì ji londul-ti 'reei londógi-ti liə kí maji nɔ. ¹⁰ Səi lé ndɔki 'toi gin dow-je madì al, ngà bone bə 'toi gin dow-je liə; ndɔki Lubə oo kəmtondoo lə-si al, ngà bone bə Lubə oo kəmtondoo lə-si.

Panjiyə njékadmɛɛ-je kí rɔ njékadmɛɛ al-je-ti rəm, kí rɔ njékɔbɛ-je-ti

Rɔm 13:1-8; Epe 6:5-8

¹¹ Səi kí m'ində-si dan kəm-m-ti lé, 'toi mba-je, njékɔw kɔ nja-si taá bá m'ulə-né dingəm mɛɛ-si-ti kadì 'mbati bo né-je kí maji al kí tò daji rɔ-si-ti isi rɔ kɔ ndil-si. ¹² Adi panjiyə-si maji dan njékadmɛɛ al-je-ti, kdɔ kadì lé d'isi d'ilə ta dɔ-si-ti 'panè 'toi dow-je kí njəra né kí maji al ya kàrè, d'oo kullə ra-si-je kí maji-maji kin rəmə, d'ɔsi-né gaji Lubə ndɔ kí à tɛɛ-né dɔ-dé-ti. ¹³ Kdɔ ta lə 'Babe lé, uləi dɔ-si gin tɔgi-ti lə ngar kdɔ to kí ɛ to 'boy dɔ né-je-ti lay, ¹⁴ rəm uləi dɔ-si gin tɔgi-ti lə gubərnər-je, kdɔ to kí dɛ 'to dow-je kí ngar ulə-dé kadì 'gangi ta dɔ dow-je-ti kí njəra né-je kí maji al ə 'piti dow-je kí njəra né-je kí maji. ¹⁵ Kdɔtalə Lubə ndigi kadì 'rai maji kdɔ kadì uwəi-né ta mbə-je kí njégə né al. ¹⁶ Adi panjiyə-si to panjiyə dow-je kí Lubə taa-dé ilə-dé taá; kɛ bá adi taa kilə taá lə-si təl to né kɔn dɔ mɛɛndul al; ngà kadì panjiyə-si to panjiyə ngannjékullə-je lə Lubə. ¹⁷ Uni ta dow-je lay; 'ndigi ngankɔ-si-je kí 'to njékadmɛɛ-je, 'bəli Lubə, uni ta ngar.

Ta kí sɔbi dɔ njékadmɛɛ-je kí 'to bə-je

¹⁸ Səi ngannjékullə-je, uləi dɔ-si gin tɔgi-ti lə 'ba-si-je kɔ bəl kí tɔgrɔ-ti; dɛ kí 'maji rəm, 'sɔl lɔm-lɔm par bá kadì uləi dɔ-si gin tɔgi-ti lə-dé al; ngà dɛ kí 'ngə kàrè, uləi dɔ-si gin tɔgi-ti lə-dé tɔ. ¹⁹ Kdɔtalə kɔ kí dow ingə kɔ ndangi kare ya ə ore mɛɛ-é kdɔ to kí ɛ to njəbəl Lubə lé to né kí maji.

† 2:4 Epe 2:20-22; Mat 21:42-44; Rɔm 9:24-33 †† ‡ †† Eja 8:14 †† 2:9 Tit 2:14

²⁰ Kdɔtalə kinə dow ingə kɔ̃ kɔ̃ né kí maji al kí ɛ ra bá ore mɛɛ-é kàrè, piti ri bá d'a piti-é wa? Ngà kinə dow ingə kɔ̃ kɔ̃ né kí maji kí ɛ ra bá ore mɛɛ-é rəmə, to né kí maji takəm Lubə-ti.

²¹ To né kin bá Lubə ba-si kɔ̃;
kdɔtalə Kristi lé, ɛ ya kàrè ingə kɔ̃ kɔ̃ ta lə-si tɔ̃;
ɛ ra bè kɔ̃ kadi təl néndajɪ kadi uni-né dɔ̃ nja-é tɔ̃.

²² Kristi lé ra majal nja káre al rəm,
ədi dow nja káre al rəm;

²³ bá 'taji-é kàrè, ɛ taji-dé tó-ti al rəm,
d'adi-é kɔ̃ kàrè, ɛ ay rɔ̃ dɔ̃-dé-ti al rəm,
ngà ɛ ingə rɔ̃-é ji Lubə-ti kí to njègangta kí njururu.

²⁴ Kristi lé, ɛ ya ɔ̃ majal-je lə-ji dɔ̃-é-ti ɔ̃-né dɔ̃ kagdəsi-ti,

kɔ̃ kadi j'oyi koy majal-je lə-ji lé
ə j'isi kɔ̃ dɔ̃-ji taá kɔ̃ néra kí njururu;
ɛ bá ndunə dɔ̃-je liə aji-si.

²⁵ Kdɔtalə, ndɔ̃ki ɔ̃wi toki bati-je kí 'ndəm bè,
ngà bone bè səi 'təli 'reei rɔ̃ njəkul-si-ti kí to njèngəm-si.

Ta kí sɔ̃bi dɔ̃ njétaa-nə-je

1Ti 2:9-15; Epe 5:22-33

3 ¹⁻² Səi dené-je kàrè, uləi dɔ̃-si gin tɔ̃gi-ti lə ngɔ̃bi-si-je, kɔ̃ kadi lé dɛ kí dan-ti-je 'mbati təl rɔ̃-dé go ta-ti lə Lubə kàrè, kadi 'təl njəkadmɛɛ-je kɔ̃ takul panjiyə-si səi ne-dé-je, kɔ̃ koo kí d'oo kí panjiyə-si maji rəm, kɔ̃ kuji kí iləi dɔ̃-dé-ti rəm bi kɔ̃ takul ta kí ta dow-ti al.
³ Mɔ̃nəi kɔ̃ né-je kí rɔ̃-si-ti ndaa-ti nè kí to dɔ̃ kí kuwə-je, kɔ̃ 'ningə lɔ̃r-je, kɔ̃ kubi-je kí là-é nɔ̃-nɔ̃ kin al, ⁴ ngà 'mɔ̃nəi kɔ̃ né-je kí bɔ̃ɔ̃ rɔ̃-é mɛɛ-si-ti, kí to né-je kí à tuji al, kí to panjiyə kí sɔ̃l lɔ̃m-lɔ̃m rəm, kisi selele rəm; né-je kinlé bá, to né-je kí gati-é nɔ̃ takəm Lubə-ti. ⁵ Gangi-é kin bá dené-je kí ndɔ̃ki 'to dené-je kí d'aa njay, kí 'to njəkındə mɛɛ-dé dɔ̃ Lubə-ti 'mɔ̃ne-né ə d'ulə-né dɔ̃-dé gin tɔ̃gi-ti lə ngɔ̃bi-dé-je; ⁶ titi Sara kí təl rɔ̃-é go ta-ti lə Abrakam adi ba-é: 'Ba-m kin bè. Kinə adi bəl gangi mɛɛ-si al, adi 'rai maji kɔ̃ mɛɛ-si kí nda kəy rəmə, 'toi nganka Sara tɔ̃.

⁷ Səi dingəm-je kàrè, isi kɔ̃ ne-si-je ə 'gəi kí dɛ 'to dow-je kí tɔ̃gi-dé asi al nɔ̃. Uni ta-dé kɔ̃ dɛ kàrè d'ingə kajɪ kɔ̃ takul ramajɪ lə Lubə nati sə-si tɔ̃; 'rai bè kɔ̃ kadi né madi ilə-si kagi lo pa ta-ti kɔ̃ Lubə al.

Ta-je kí sɔ̃bi dɔ̃ ndignə

Rɔ̃m 12:14-21; Mat 10:24-31

⁸ Kí kadi m'tɔ̃l-né ta ta kin rəmə, səi lay ya kadi ɔ̃wi kɔ̃ tagir kí káre-rè rəm, adi mɛɛ-si asi-nə rəm. 'Ndigi-nə titi kí tuwə kadi ngankɔ̃-nə-je 'ndigi-né-nə, adi ta ɔ̃ mɛɛ-si kɔ̃ ta lə-nə ə 'sɔ̃li dɔ̃-si nɔ̃-nə-ti. ⁹ Dow ra sə-si né kí maji al kàrè, 'rai siə né kí maji al tó-ti al rəm, bá lé dow taji-si kàrè 'taji-é dɔ̃-si-ti al rəm; ngà 'tɔ̃ri ndi-si dɔ̃-

é-ti; kdɔtalə né kin bá to né kí Lubə ba-si kadi 'rai kɔ̃ kadi ingəi-né tɔ̃rɔ̃ndi tɔ̃.

¹⁰ Dow kí ndigi kadi n'isi kɔ̃ dɔ̃-n'è taá ə n'isi dan maji-ti ki low-low rəmə,
kadi dowbé ngəm ndɔ̃-é lo pa ta-ti kí maji al ə ngəm ta-é dɔ̃ kadi ta-ti,

¹¹ kadi ɔ̃r rɔ̃-é kɔ̃gi mɛɛ néra-ti kí maji al ə ra maji,
kadi sangi lapiya ə sangi kəm-é ki kete-kete.

¹² Kdɔtalə 'Babe ində kəm-é go dow-je-ti kí njéra né kí njururu

ə yəl mbi-é oo-né ta-je kí 'pa siə;
ngà 'Babe ɔ̃si ta njéra né-je kí maji al.

Kisi dɔ̃ nja-ti kɔ̃ pa ta kí dɔ̃ nékində mɛɛ dɔ̃-ti

¹³ Kinə indəi rɔ̃-si ta ra né-ti kí maji lé, nɔ̃ à ra-si maji al wa? ¹⁴ Kɔ̃ kinə ingəi kɔ̃ kdɔtalə néra kí njururu rəmə, səi 'toi njénékumə-je! Njéra né-je kí maji al lé, 'bəli-dé al rəm, adi mɛɛ-si gangi man al rəm. ¹⁵ Ngà Kristi kí to 'Babe lé, kadi 'gəi mɛɛ-si-ti kí ɛ aa njay ə isi pèrèrè kɔ̃ ndɔ̃-je lay, kɔ̃ kadi kinə dow ndur gin kində mɛɛ dɔ̃-ti lə-si rəmə idəi-é; ngà kidə bá idəi-é kɔ̃ ta kí sɔ̃l lɔ̃m-lɔ̃m rəm, kɔ̃ kuji kí kilə rəm. ¹⁶ Adi tagir kí maji tɔ̃ mɛɛ-si-ti, kɔ̃ kadi lé d'ilə ta dɔ̃-si-ti kàrè, dɛ njépata kí maji al dɔ̃ panjiyə-si-ti kí maji kí to panjiyə Kristi lé, rɔ̃-dé sɔ̃l-dé.

¹⁷ Kdɔtalə kingə kɔ̃ kɔ̃ néra kí maji lé, kinə to ndigi lə Lubə rəmə, to soti itə kingə kɔ̃ kɔ̃ né ra kí maji al.

Ta kí sɔ̃bi dɔ̃ koy kɔ̃ tɔ̃si ndəl lə Kristi

¹⁸ Kdɔtalə Kristi kɔ̃ dɔ̃-é oy nja káre-rè kɔ̃ majal-je;
ɛ kí to njéra né kí njururu ya oy kɔ̃ njéra né-je kí njururu al,

kɔ̃ kadi ree sə-si rɔ̃ Lubə-ti.

'Tɔ̃l-é kɔ̃ to kí to dow, ngà Ndil kí aa njay adi-é tɔ̃si ndəl tɛɛ.

¹⁹ Kɔ̃ takul Ndil kinlé bá ndɔ̃ki, ɛ ɔ̃w ilə-né mbɛ Poyta kí Maji

adi ndil dow-je kí d'ə dangay-ti koo tɔ̃.

²⁰ Dɛ bá ndɔ̃ki 'ra dɔ̃ngə, ya ngà Lubə ilə mɛɛ-é dɔ̃ madi-é-ti ki kete-kete mɛɛ ndɔ̃-je-ti kí Nuwe isi ra-né bato lé. Bato kinlé dow-je kí d'isi mɛɛ-é-ti d'aji rɔ̃-dé ta man-ti lé, dɛ jinəy joo-rè ya par bi 'nɔ̃ al. ²¹ Né-je kin bá tɔ̃ji batəm kí aji-si ngɔ̃snə ə to batəm kí à kɔ̃r né kí maji al rɔ̃ dow-ti al, ngà to kun rɔ̃ kadi Lubə kɔ̃ tagir kí maji kɔ̃ takul tɔ̃si ndəl kində lo tɛɛ lə Jeju Kristi. ²² Jeju Kristi lé, ɔ̃w dɔ̃rə-ti, isi dɔ̃ jikɔ̃l Lubə-ti; adi ɛ bá malayka-je, kɔ̃ njəkɔ̃be-je, kɔ̃ njétɔ̃gi-je d'ulə dɔ̃-dé gin tɔ̃gi-ti liə.

Ta kí sɔ̃bi dɔ̃ tɔ̃si panjiyə kí kete kiŋə

4 Beba titi kí Kristi ingə-né kɔ̃ daji rɔ̃-é-ti lé, səi kàrè adi tagir kí bè kin tɔ̃ mɛɛ-si-ti maji tɔ̃; kdɔtalə dow kí ingə kɔ̃ daji rɔ̃-é-ti lé, to dow kí ɔ̃r rɔ̃-é kɔ̃gi mɛɛ majal-ti, ² kɔ̃ kadi ndəgi ndɔ̃-je kí ɛ à kisi-né kɔ̃ dɔ̃-é taá lé,

† 3:1-2 Epe 5:22; Kol 3:18 †† 3:3 1Ti 2:9 ‡ 3:7 Epe 5:25; Kol 3:19

‡† 3:14 Mat 5:10

isi kɔɔ ra né-je kí maji al kí bo-é ra dow-je kin al, ngà isi kɔɔ ra né kí Lubə ndigi. ³ Kɔɔtalə ndɔki lé isi ká ra né-je-ti kí nəl njékadmɛɛ al-je, adi to kisi ká ra kaya-ti, kɛ kəmnda, kɛ ɔɔyibi kí kəy, kɛ ɔɔnəkuso, kɛ kində-nə ɔɔrə nékəy, kɛ pole magi-je kí to né rɔsɔl. ⁴ Ngà bone bè səi ɔɔyi sə-dé ngɔɔdi go kaya-ti kí al dɔ maji kin al ngá rəmə, d'oo ki né kí mba bè rɔ-dé-ti, adi 'pa ta-je kí maji al maji al dɔ-si-ti. ⁵ Né-je kinlé, d'a kɔr go-é nɔ Kristi-ti kí ɔ pèrèrè kɔɔ gangta dɔ dow-je-ti kí d'oy rəm, dɔ dow-je-ti kí d'isi kəm rəm. ⁶ Gin-é kin bá dow-je kí d'oy kàrè d'ilə mbɛ Poyta kí Maji mbi-dé-ti kɔɔ kadi lé 'gangi ta dɔ-dé-ti titi kí 'gangi-né ta dɔ dow-je-ti lay bè kàrè, Ndil kí aa njay adi d'isi kəm kɛ Lubə.

Né-je kí gay-gay kí njékadmɛɛ à ra

⁷ Né-je lay ya ta tɔl ta-é nəy ngɔsi, ən é indəi kəmkaa dɔ rɔ-si-ti ə isi kəm dɔ rɔ-si-ti kɔɔ kadi 'pai ta kɛ Lubə. ⁸ Kete nɔ né-je-ti lay lé, 'ndigi-nə ndigi kí tɔgrɔ-ti, kɔɔtalə ndignə lé uti dɔ majal-je nɔ. ⁹ Uwəi-nə ki rɔ nə-ti, ə 'yuni-né ta go-ti al. ¹⁰ Nə-nə ya Lubə adi-é kadmə kí sɔbi dɔ-é ə 'rai-né kullə adi-nə, beba à toi dow-je kí njékandə kəm-dé maji go ramaji-ti lə Lubə kí tò gay-gay kin. ¹¹ Kinə dow à pa ta rəmə, kadi to ta-je kí ta Lubə-ti ya bane; ə kinə dow isi oo go dow-je rəmə, kadi oo go-dé kɛ tɔgi kí Lubə adi-é tɔ. Bè kɔɔ kadi né-je lay ya Lubə ingə kɔɔgajɛ mɛɛ-é-ti kɛ takul Jeju Kristi. Lubə lé, ríba kɛ tɔgi to 'liə kɛ dɔ bal-bal. Amən!

Njénékumə bá ingə kɔɔ kɔɔ Kristi

¹² Səi kí m'ində-si dan kəm-m-ti, kɔpər kí isi dan-ti kinlé to nənə mɛɛ-si koo ən é adi ra-si bəl al, nè à kɛ kooi kí to né kí mba bá tɛɛ dɔ-si-ti. ¹³ Kɔɔ-je kí ndɔki Kristi ingə lé, səi isi ingəi tɔ ən é 'rai rɔnəl; kɔɔ kadi ndɔ kí ɛ à tɔji ríba liə ndaa-ti rəsi lé, səi a rai rɔnəl ə a tiləi kole. ¹⁴ Kinə dow-je 'taji-si kɔɔ Kristi lé, 'toi njénékumə-je, kɔɔtalə ndil kí njèriba kí to ndil Lubə isi mɛɛ-si-ti. ¹⁵ Kadi dow madi dan-si-ti ingə kɔɔ kɔɔ to kí to njètɔl dow-je al rəm, kɔɔ to kí to njèbogi al rəm, kɔɔ to kí to njèra né kí maji al al rəm, bá kɔɔ to kí to njékandə rɔ-é ta-ti lə dow-je al rəm. ¹⁶ Ngà kinə dow ingə kɔɔ kɔɔ to kí ɛ to njèkun go Kristi rəmə, kadi rɔ-é sɔl-é al; ngà kadi dowbé ɔsi gajɛ Lubə kɔɔ ri njèkun go Kristi kí tò dɔ-é-ti kin. ¹⁷ Kɔɔ kaglo asi kadi ta kí gangi à kulə gin-é mɛɛ kəy-ti lə Lubə. Ngà kinə jəi bá ta kí gangi ulə gin-é dɔ-ji-ti lé, dow-je kí njémbati kadi mɛɛ-dé Poyta kí Maji lə Lubə kin ta tɔl ta-dé à tò ban ngá ən wa? ¹⁸ Ə kinə njèra né kí njururu ya lo kaji liə ngə nɔ bè lé, njèkilə kuji dɔ Lubə-ti al kí to njèra majal əjè 'liə à tò ban ngá wa? ¹⁹ Beba dow-je kí d'ingə kɔɔ kɔɔ mɛɛ ndigi lə Lubə lé, kadi d'ingə rɔ-dé ji njékə dɔ ndi-é-ti kí to njékandə né-je lay ə kadi 'ra maji.

† Kutɛ dɔ majal-je kí ta-é tò nè kinlé to ta kí sɔbi dɔ kutɛ majal-je kadi oo al al, ngà sɔbi kiɔə go majal-je kɔgi (Gos 10:12; Pa 32:1)

Takɔji kí sɔbi dɔ 'ngatɔgi-je, kɛ njékadmɛɛ-je

1Ti 3:1-7

5 Beba 'ngatɔgi-je kí d'isi dan-si-ti lé, mɔ kí m'to 'ngatɔgi madi-dé m'ulə dingəm mɛɛ-dé-ti. Mɔ lé, kɔɔ-je kí Kristi ingə kàrè m'a lo-é-ti m'oo kɛ kəm-m rəm, bá ríba liə kí Lubə à tɔji ndaa-ti rəsi lé kàrè m'a kə lo-é-ti rəm tɔ. ² M'ulə dingəm mɛɛ-dé-ti m'panè: Uli batɛ-je lə Lubə kí ində-si ta-dé-ti; uli-dé kɛ mɛɛ ndigi lə-si kɛ gangi-é kí nəl Lubə ya bi titi né kí dow uwə-si kí lə njètɔgi-ti bè al rəm, 'rai ki kullə lə al rəm, ngà uli-dé kɛ mɛɛnda kəy. ³ Batɛ-je kí Lubə ində-si ta-dé-ti kinlé, 'rai ngar dɔ-dé-ti al, ngà 'təli néndajɛ kadi 'ndajɛ. ⁴ Beba loki njèkul batɛ-je kí boy à ree lé, səi a kingəi jɔgi ríba kí ndole-é à goto al.

⁵ Bè ya tɔ, səi basa-je kàrè uləi dɔ-si gin tɔgi-ti lə 'ngatɔgi-je tɔ. Səi lay ya 'sɔli dɔ-si lɔm-lɔm nɔ-nə-ti. Kɔɔ Lubə ɔsi ta njékandə kàdɛ-dé-je, ngà ɛ ramaji kí njésɔl dɔ-dé-je. [†]

⁶ Ən ə 'sɔli dɔ-si nɔ Lubə-ti kí tɔgi-é asi gaki kin, kɔɔ kadi kaglo kí mɛɛ-é ndigi ə itə dɔ-si ki taá. ⁷ Né-je lay kí mɛɛ-si ɔ kəkəkə kɔɔ lé, ingəi mɛɛ ji-é-ti, kɔɔtalə ɛ to njèkoo go-si. [‡]

Kɔɔ-je kɛ ríba lə njékadmɛɛ-je

⁸ Indəi kəmkaa dɔ rɔ-si-ti. Isi kəm dɔ rɔ-si-ti. Njèba lə-si kí to Sú isi ijə rɔ toki bəl bè, ilə gəə dɔ-si, isi sangi dow kí n'a tuji-é. ⁹ 'Ndangi-é ə ɔi gərərə dɔ kadmɛɛ-ti lə-si, ə kadi 'gəi kí kɔɔ-je kí isi ingəi kinlé, ngankɔ-si-je kí njékadmɛɛ d'isi d'ingə kəl lo-je-ti kí rangi dɔnangi-ti nè bè ya tɔ. ¹⁰ Go kɔɔ-je-ti kí tò kadi à kingəi kaglo sɛ bəy kinlé, Lubə kí to njèramaji mɛɛ né-je-ti lay kí ba-si kɛ takul Kristi, kɔɔ kadi ingəi ríba liə kí à to sartagangi lé, à təl kində-si ɔrə-ti kí mbaa sɔ rəm, à mbusi nja-si rəm, à kadi-si tɔgi rəm, bá à ra sə-si kadi ɔi lo kə-si-ti gərərə rəm tɔ. ¹¹ ɛ ya tɔgi to 'liə kɛ dɔ bal-bal! Amən!

Sɔy ta-je kɛ lapiya kí ra

1Te 5:23-28

¹² ^{‡‡} Kɛ takul ngonkɔ-m Silbɛ ^{‡‡‡} kí to njékə dɔ ndi-é-ti, bá m'ndangi-né ta-je kí sɛ kin m'adi-si, kɔɔ kulə-né dingəm mɛɛ-si-ti rəm, kɔɔ kidə-si-né rəsi kí ramaji lə Lubə kí ɔi dɔ-ti kinlé ɛ ya to ramaji kí tɔgrɔ-ti.

¹³ [§] Njékəwnə-je kí Lubə mbəti-dé kí d'isi bebo Babilɔn-ti 'ra-si lapiya rəm, bá Marki kí m'oo-é ki ngon mɛɛ-m bè kin kàrè ra-si lapiya tɔ. ¹⁴ 'Rai-nə lapiya kuwə-nə kàdɛ-nə-ti kɔɔ ndigi kí 'ndigi-nə. Səi lay kí 'na-mi kàdɛ Kristi-ti lé, kadi lapiya nəy sə-si!

†† 5:2 Jə 21:15-17 † † 5:6 Mat 23:12; Luk 14:11; 18:14 ††
 ††† 5:12 Knj 15:22,40 ††† Silbɛ lé ya to Silasi. Knj 15:22; 2Kɔ 1:19
 § 5:13 Knj 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Kol 4:10; Plm 1:24

2 Piyər

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí njèkungi joo kí Piyər ndàngi

Mɛɛ mbete-ti liə kí dɔsɔy lé, njèkɔwkulə Piyər pa ta kí sɔbi dɔ dow-je kí ndaa-ti kí 'to njékəwnɔ-je al kí 'rɔ kɪ njékadmɛɛ-je ə 'ra-dé adi d'ingə kɔ. Mɛɛ mbete-ti kí njèkungi-ti joo kinlé, ɛ pa ta kí sɔbi dɔ dɛ kí 'to njékəwnɔ-je kí mɛɛ kəy-ti kí d'ɔsi ta néndó kí tɔgrɔ-ti kí to néndó lə dow-je lə Kristi Lo kɔr-é kí 3:1 lé, tɔji kí ɛ ndàngi mbete kinlé adi kuti njékadmɛɛ-je kí káre-rè kí ndɔki d'ingə mbete liə kí dɔsɔy ngá kin bè. ɛ ndàngi mbete adi-dé, kɔ kadi d'ində-né kəmkaa dɔ rɔ-dé-ti kɔ dow-je kí njékɔsi ta ta kí tɔgrɔ-ti.

Mɛɛ bal-je-ti kí bu bu nɔ lé, dow-je nɔ ya 'pa ta-je kadi 'gə kí à to Piyər bá ndàngi mbete kin al. Ngà titi kí tò-né lo kɔr-é kí 1:1 rəm, titi kí tò-né mɛɛ mbete-ti lo-je-ti kí rangi kí pa ta kí sɔbi dɔ né-je kí ra né kí Piyər ɔ lo-é-ti lé, j'ndigi dɔ-ti kí to ɛ ya ndàngi mbete kin. ɛ ndàngi mbete kinlé, ta tɔl ta ndɔ-je-ti liə ya tɔgrɔ-ti. Piyər tɔji kí gə ta kí tɔgrɔ-ti bá à taa dɔ-ji ta néndó-ti kí ngɔm. Lo kɔr-é-ti kí 1 lé, ɛ pa ta kí sɔbi dɔ maji lə gə Lubə, kɪ gə 'Babe Jeju Kristi. ɛ pa ta kí sɔbi dɔ Ndil kí aa njay kí ɛ bá to njètɛɛ kɪ dɔ ta lə Lubə kí tò lo bɔyɔ-é-ti kadi dow-je. Lo kɔr-é-ti kí 2 lé, ɛ pa ta ɔsi-né ta njéndó dow-je né-je kí ngɔm. Lo kɔr-é-ti kí 3 lé, ɛ ulə dingəm mɛɛ njéndó mbete-je-ti liə kadi mɛɛ-dé ole dɔ ta-ti kí ta lə Lubə pa rəm, Lubə kí ra kullə mɛɛ kullə ra-je-ti lə dow-je rəm. ɛ idə njéndó mbete-je liə kí 'Babe à ree titi kí un-né mindi-é, ə ulə dingəm mɛɛ-dé-ti kadi d'isi pèrèrè kɔ ndɔ təl-é.

Tɔji rɔ kɪ lapiya kí ra

1 Mə Simɔ Piyər kí ngonnjèkullə rəm, njèkɔwkulə lə Jeju Kristi rəm, bá m'ndàngi mbete kin m'adi-si ɔi kí ɔwi kɪ kadmɛɛ kí gati-é nɔ asi-nə ki 'lə-ji kɪ takul né ra kí njururu lə Lubə lə-ji Jeju Kristi kí to Njékaji-ji. ² Kadi ramaji kɪ lapiya nɔy sə-si kí dɔ madi-é-ti kɪ dɔ madi-é-ti kɔ gə kí 'gəi Lubə rəm, 'gəi 'Babe lə-ji Jeju kin rəm.

Panjiyə njékadmɛɛ-je

Tit 2:11-14; Plp 1:9-11; 3:8-14

³ Tɔgi Lubə adi-ji né-je lay kí à ra sə-ji dɔ kiskəm-ti rəm, dɔ nam-ti kí j'nami kàdɪ Lubə-ti ə adi j'gəi njèba-ji kɪ takul rɪba liə kí sɔbi dɔ-é rəm, bá kɪ takul mɛɛmaji liə rəm tɔ. ⁴ Beba né-je kí gati-é nɔ kɪ né-je kí tò bəl nɔ kí Lubə un mindi-é kɔ kadi-ji lé, ɛ adi-ji kɪ takul rɪba liə rəm, kɪ takul mɛɛmaji liə rəm. Né-é-je kinlé ɛ adi-ji bè kɔ kadi j'təli-né dow-je kí j'titi-nə siə kɪ takul kəy majal kí to kəmnda kí tuji dow-je dɔnangi-ti nè.

⁵ Gin-é kinlé ya bá kadi uri-né rɔ-si biri kadi iləi mɛɛmaji dɔ kadmɛɛ-ti lə-si rəm, iləi négə dɔ mɛɛmaji-ti rəm, ⁶ iləi koremeɛ dɔ négə-ti rəm, iləi kuwə rɔ ngə dɔ koremeɛ-ti rəm, iləi kuji kí kilə dɔ Lubə-ti dɔ kuwə rɔ ngə-ti rəm, ⁷ iləi kuwə noji dɔ kilə kuji dɔ Lubə-ti rəm, bá iləi ndignə dɔ kuwə noji-ti rəm tɔ. ⁸ Kɔdɔtalə kinə né-je kinlé tò rɔ-si-ti ə oji-nə rɔ-si-ti rəmə à ra kadi a rai

kullə rəm, kandi-si à tò rəm, mɛɛ gə-ti kí 'gəi 'Babe lə-ji Jeju Kristi rəm tɔ. ⁹ Ngà dow kí ɔw kɪ né-je kin rɔ-é-ti al lé, to njékəmtɔ, kəm-é libri libri-libri rəm, bá mɛɛ-é oy səl dɔ bɔr-ti kí 'bɔr majal-je liə kí low kin rəm tɔ.

¹⁰ Gin-é kin bá sɔi ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, uri rɔ-si biri kadi ba kí Lubə ba-si, kɪ mbəti kí ɛ mbəti-si kinlé, 'rai kullə-é adi idi njiki-njiki. Kinə 'rai bè rəmə, a kusi mɛɛ majal-ti ndə al. ¹¹ Bè kin bá tarəbi kɔw kɔbe-ti kí sartagangi kí to kɔbe lə 'Babe lə-ji rəm, Njékaji-ji Jeju Kristi lé à tò kɪ tɛɛ kadi to doo nɔ-si-ti.

Kə gərərə dɔ néndó-je-ti kí maji

¹² Gin-é kin bá m'ndigi kole-né mɛɛ-si dɔ né-je-ti kin kɪ ndɔ-je lay. Ə to né-je kí sɔi 'gəi rəm, bá ta kí tɔgrɔ-ti kí ngɔsné kinlé kàrè kadi nja-si uwə nangi mɛɛ-é-ti maji rəm tɔ. ¹³ Kinə m'isi kɪ dɔ-m taá nè bəy lé, m'oo m'adi to tó-é kadi m'ole mɛɛ-si dɔ-ti kadi isi-né kəm dɔ rɔ-si-ti. ¹⁴ Kɔdɔ titi kí 'Babe lə-ji Jeju Kristi adi-m m'gə-né lé, mɔ ya kàrè m'gə maji kí ndɔ kisi-m kɪ dɔ-m taá nɔy gɔji ngá. ¹⁵ Ngà m'a ra né-je kər-kər lay kɔ kadi lé m'ingə-si kàrè rəmə mɛɛ-si ole dɔ néndó-je-ti kinlé. ¹⁶ Kɔdɔtalə jɛ j'un go tasu-je kí kəy ngang-é kər-kər kin bá j'adi-si 'gəi-né tɔgi, kɪ ree lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi lé al. Ngà jɛ j'oo ndógi kí ɛ ndógi tɔji-né rɪba liə kɪ kəm-ji. ¹⁷ *Kɔdɔtalə Bɔbi-é Lubə bá adi-é rɪba, kɪ kɔsgaji, loki ɛ kí to njèrɪba kí nɔ lé ya pa panè: ɛ kinlé to ngon-m ə m'ində-é dan

† 1:17 Mat 17:1-5; Mar 9:2-7; Luk 9:28-35

kəm-m-ti rəm, bá rɔ-m nəl-m dɔ-é-ti n̄ə rəm tɔ. ¹⁸ Ndi dow kinlé ba dɔrɔ-ti adi j'oo, loki j'a-né k̄i Jeju dɔ mbal-ti k̄i aa njay. ¹⁹ Ə ta lə njépata-je k̄i ta Lubə-ti k̄i j'gə maji k̄i to ta k̄i tɔgrɔ-ti k̄i səi 'rai maji adi isi indəi mbi-si ooi-né kinlé, to titi lampi k̄i ndógi londul-ti sar kadi lo tijə-né yərərə ə kadi londógi lə Kristi ndógi m̄eə-si-ti titi k̄i ngòrongi ndógi-né dɔnangi-ti kin bə. ²⁰ Kete n̄ə né-je-ti lay lé, kadi 'gəi k̄i ta k̄i ta Lubə-ti k̄i t̄o m̄eə mbete-ti k̄i aa njay kinlé, káre ya kàrè dow à kun kɔɔ kɔr m̄eə-é k̄i dɔrɔ-é al. ²¹ Kdɔtalə ta k̄i ta Lubə-ti t̄eə k̄i m̄eəndigi lə dow al, ngà to Ndil k̄i aa njay bá ɔsi dow-je adi 'pa ta k̄i ta Lubə-ti.

Njéndó dow-je né-je k̄i ngɔm

Jud 3-16; 2Ti 3:1-9

2 Kete low dan Israyel-je-ti ya kàrè njékəɔta-je k̄i 'ba rɔ-dé njépata-je k̄i ta Lubə-ti d'isi n̄ə. Gangi-é kin ya njéndó dow-je né-je k̄i ngɔm d'a k̄i-né dan-si-ti n̄ə tɔ. D̄e d'a ree k̄i néndó-je k̄i ngɔm kullə dan néndó-je-ti lə-dé kur-né dow-je wale kadi 'tuji. 'Babe k̄i to njətaa-dé kilə-dé taá lé, m̄eə néndó-je-ti lə-dé rəmə, 'naji 'panè n'gəi-é al, adi d̄e ya d'a kun tuji k̄i à kubə-dé nangi busi kɔɔ kilə dɔ-dé-ti. ² Dow-je n̄ə ya d'a kun go-dé m̄eə panjiyə-dé-ti k̄i jugi-jugi ə ta lə-dé ya dow-je d'a pa-né ta k̄i maji al dɔ ta-ti k̄i tɔgrɔ-ti. ³ Kəmnda là ra-dé, adi d'a kədi-si k̄i ta-je k̄i ta-dé-ti kɔɔ kuso-si kare-kare bə ya. Ngà low n̄ə ya ta k̄i gangi k̄i sɔbi dɔ-dé isi njiyə jan-jan n̄ə rəm, bá tuji isi ngəbi-dé pèrèrè rəm tɔ.

⁴ Kɔɔ malayka-je k̄i ndɔki 'ra majal lé, Lubə iñə-dé al, ngà uwə-dé ungi-dé bolebe-ti k̄i s̄y-é goto lo k̄i ndul-ti, lo kin bá 'tɔ-dé titi kɔɔ ngəbi-né ta k̄i gangi; ⁵ dow-je k̄i dɔnangi-ti k̄i low ndɔki lé, loki Lubə adi man bəlim ree un njéra né k̄i t̄o n̄ə takəm-é-ti lé, ɛ iñə-dé al bə ya tɔ. Dow-je jinəy joo bá ɛ aji-dé ə Nuwe to k̄i dan-dé-ti tɔ. Nuwe lé bá to njékilə mb̄e né ra k̄i njururu. ⁶ Lubə gangta dɔ bebo Sɔdɔm-ti k̄i bebo Gɔmɔr-ti, ró-dé k̄i p̄ə ruki-ruki kadi to né t̄oji kɔɔ njéra né-je k̄i to n̄ə k̄i m̄eə ndɔ-je-ti k̄i à ree. ⁷ Ngà Lubə aji Loti k̄i to njéra né k̄i njururu. Loti lé, kullə kaya lə bɔkaya-je kinlé adi-é m̄eə k̄i n̄ə. ⁸ Njéra né k̄i njururu kinlé, isi dan-dé-ti n̄ə ə ndɔ-je lay ya rɔ-é ati-é kan̄n̄ə, kɔɔ ɛ oo né-je k̄i maji al maji al k̄i kəm-é rəm, bá ta-é usi mbi-é-ti mbi-é-ti rəm tɔ. ⁹ Né kin t̄oji toki dow-je k̄i njékilə kuji dɔ 'Babe-ti lé, 'Babe gə kaji-dé ta k̄i-ti, ngà njéra né-je k̄i njururu al bá à kində-dé k̄i-je ndɔ gangta-ti tɔ. ¹⁰ K̄i boy n̄ə rəmə, to ta lə d̄e k̄i bo ra né-je k̄i t̄o n̄ə ra-dé l̄ti-l̄ti, adi 'sangi kadi 'ra né-je k̄i maji al k̄i nəl daji rɔ-dé kin ə 'nədi-né t̄ogi lə 'Babe.

D̄e d'oo rɔ-dé ki dow-je k̄i 'ngay rəm, 'to njékində kadi-dé-je rəm, adi 'bəl pa ta k̄i maji al dɔ njériba-je-ti †

† Njériba-je kinlé dow-je madi 'panè to ndil-je, d̄e k̄i n̄ə-je 'panè to Malayka-je ə d̄e k̄i rangi 'panè to ta k̄i sɔbi dɔ dow-je k̄i ri-dé ba n̄ə tɔ.

al. ¹¹ Malayka-je k̄i t̄ogi-dé itə-dé rəm, 'ngə d'itə-dé rəm kin ya kàrè 'gangi ta dɔ njériba-je-ti kinlé al rəm, bá 'pa ta k̄i maji al dɔ-dé-ti n̄ə 'Babe-ti al rəm tɔ. ¹² Dow-je k̄i njéra né-je k̄i njururu al kinlé, kuu dɔ-dé oy mburuki tan̄ə k̄i d̄ə-je k̄i d'ə kɔɔ kadi dow uwə-dé ə tɔl-dé ya par kin bə. Adi né k̄i d̄e 'gə al kàrè, d̄e 'pa ta k̄i maji al dɔ-ti rəm. D'a tɔl-dé titi k̄i dow-je 'tɔl-né d̄ə-je kin bə. ¹³ Né ra k̄i njururu al lə-dé lé ya à to nékugə d̄ə-je-dé. Nəl-dé n̄ə kadi 'ra kaya kada rəsi takəm dow-je-ti. Dowb̄e-je kinlé, loki d'isi sə-si ta nékuso-je-ti k̄i lo ra n̄əy-je-ti rəmə, 'ra né rɔsɔl-je k̄i né-je k̄i tuwə ra al rəm, bá rɔ-dé nəl-dé lo kadi dow-je-ti rəm tɔ. ¹⁴ Lo koo lə-dé to lo koo kaya ya b̄e; 'ra majal pi kàrè usi rɔ-dé-ti al rəm, d'ədi dow-je k̄i kadm̄eə lə-dé yay; kəmnda là ya rusi m̄eə-dé n̄ə-n̄ə; 'to dow-je k̄i ndɔl t̄o dɔ-dé-ti. ¹⁵ Loki 'tusi rəbi k̄i njururu d'iñə lé, 'ndəm d'un rəbi k̄i go Balam-ti k̄i to ngon lə Bəɔr. Balam † lé nékugə d̄ə-je k̄i njururu al bá ɛ ndigi. ¹⁶ Adi 'ndangi-é kɔɔ kaldɔta liə. K̄i koro k̄i to d̄ə k̄i lé à pa ta al ya ə pa ta adi ndi-é bá ndi dow ə gangi njəba rɔ-é njépata k̄i ta Lubə-ti dɔ kullə mb̄ə-ti liə.

¹⁷ Njéndó dow-je né-je k̄i ngɔm kinlé, 'tan̄ə k̄i kəm k̄eɔn̄e k̄i man goto-ti kin bə rəm, 'tan̄ə k̄i kilndi k̄i yəl-bo tində sane kin bə rəm; lo k̄i ndul nd̄i-nd̄i ya bá toki kuwə dɔ-é ngəbi-dé-né. ¹⁸ Ta-je k̄i m̄eə wəy kare ya 'tidə d'adi ngə njim rəm, bo né-je k̄i maji al maji al ya d'ədi-né d̄e k̄i ngɔsnè bəy ə 't̄eə ji dow-je-ti k̄i 'ndəm d'ur wale. ¹⁹ D̄e d'un mindi-dé d'adi-dé toki d'a to bə lə né madi al ngá. Rəmə d̄e njépa-é-je lé ya 'to bə-je lə majal. Kdɔtalə n̄ə-n̄ə ya to bə lə né k̄i njék̄əbe dɔ-é-ti. ²⁰ Kɔɔ kinə gə k̄i dow-je 'gə Jeju Kristi k̄i to 'Babe lə-ji rəm, Njékaji-ji rəm kin ra adi 't̄eə k̄i m̄eə né-je-ti k̄i dɔnangi-ti n̄ə k̄i t̄o n̄ə takəm Lubə-ti, bá 'təl 'ndəm majal-é-je mbul-mbul gogi rəm, ə d'adi majal ɔ be dɔ-dé-ti rəm lé, kisi-dé k̄i gogi n̄ə kin təl majal n̄ə itə k̄i kete bəy. ²¹ Kdɔtalə, kinə lé 'gə rəbi ra né k̄i njururu lé al rəmə à t̄o soti kitə kadi 'gə ya bá 'təl gid̄i-dé d'adi ndukun k̄i aa njay k̄i toki 'ndó-dé. ²² Gosta k̄i njururu pa ta sɔbi-né dɔ-dé panè: «Bisi təl ɔ t̄m̄ə liə ə k̄i s̄ɔngi ndogi man ində lo t̄eə bə ya kàrè təl ɔw rogi rɔ-é b̄r-ti gogi.»

Ta k̄i sɔbi dɔ təl ree lə 'Babe Jeju

Mat 24:37-38; 2Te 1:7-10; Jud 17-23

3 Səi k̄i m'ində-si dan kəm-m-ti, mbete k̄i n̄ə kinlé to k̄i njékunḡi-ti joo ngá bá m'ndangi madi-si tin. Mbete-je k̄i joo lay kin ya m'pa ta-ti m'ole-né m̄eə-si dɔ né-je-ti madi kadi 'gəi maji yórəɔ. ² Bə kɔɔ kadi m̄eə-si ole-né dɔ né-je-ti k̄i ndɔki njépata-je k̄i ta Lubə-ti k̄i d'aa njay 'pa ta-é kete lé rəm, kadi m̄eə-si ole-né dɔ ndukun-ti lə Njékaji-ji k̄i 'to 'Babe k̄i njékɔwkulə-je lə-si 'ndó-si kin rəm. ³ †Né k̄i kadi 'gəi maji ən: M̄eə ndɔ-je-ti k̄i d̄əb̄əy-ti lé, njésɔklo-je k̄i sɔklo rusi m̄eə-dé n̄ə-n̄ə d'a

†† Balam to dow k̄i kete low n̄ə bi to dow k̄i gangi bal-je-ti k̄i Piyər ndangi-né mbete kin al (Kni 22-24; 31:16). ‡ 3:3 Jud 1:18

ree kɔɔ sɔki dow-je ə panjiyə-dé ɔw go-nə-ti kɔ kəmnda lə-dé. ⁴ Dɛ d'a sɔki dow-je pané: «E é un mindi-é pané n'a təl ree lé, à təl ndɔ kɔ rá-ti wa? Kɔ low nū kɔ ka-ji-je d'oy kinlé, né-je lay ya tò gangi-é-ti kɔ ndɔki tò-né low nū lo kində gin né-je-ti kinlé ya bəy.»

⁵ Kɔ né-je kɔ d'oo gɔrərə ya 'ra toki né kɔ mɛɛ-dé oy dɔ-ti bə lé é: Ndɔki Lubə pa ta ya dɔrə tɛɛ rəm, bá ta kɔ ta-é-ti lé ya dɔnangi ubə-né dan man-ti mbuɔ ə man ra-é adi umə nati maji rəm tɔ. ⁶ Rəmə gangi-é kin ya tɔ bá dɔnangi kɔ ndɔki kete tujɔ-né kɔ kəm rəbi man kɔ tuú dɔ-é ləti-ləti. ⁷ Ngə ko ta kɔ káre-rə kinlé ya ində dɔrə kɔ dɔnangi kɔ ngɔsnə kin ngangəm ngəbi-né pər, kɔ ndɔ gangta rəm, ndɔ tujɔ dow-je kɔ njékilə kuji dɔ Lubə-ti al rəm.

⁸ Səi kɔ m'ində-si dan kəm-m-ti, né káre kɔ kadi mɛɛ-si oy dɔ-ti al é: Nɔ 'Babe-ti lé ndɔ káre toki bal budɔgi bə ə bal budɔgi toki ndɔ káre bə tɔ. ⁹ Kinə 'Babe un mindi-é kɔ ra né lé, à ra ya bi à kilə kisi dɔ-ti mbəy titi kɔ dow-je madi 'gír-né kinlé al. E to njékilə mɛɛ-é dɔ madi-é-ti kɔ-si; ɛ ndigi kadi dow káre ya kərə oy kɔgi al, ngə ndigi kadi dow-je lay 'tusi panjiyə-dé kɔ maji al d'ingə kɔgi.

¹⁰ †Ndɔ lə 'Babe à kubə dow-je nangi busi tanə kɔ ree njəbogi bə. Mɛɛ ndɔ-é-ti kinlé, ká dɔrə à ba kɔr lo loy-loy rəmə dɔrə à goto, pər à ró né-je kɔ titi ə à sane kati-kati, pər à kɔ dɔnangi kɔ né-je kɔ titi lay.

¹¹ Kinə né-je lay kin ya tò kadi tujɔ tanə bə lé, a kadi panjiyə-si kɔ nam kədɔ Lubə-ti lə-si aa njay tanə ban bá à kusi lo-é-ti é wa! ¹² 'Ngəbi ndɔ lə Lubə ə 'rai kadi ndɔ

kinlé ree kalangi. Ndɔ-é-ti kinlé, pər à kɔ dɔrə kɔ ró-é ruki-ruki rəm, bá né-je kɔ titi kərə à lə ləráré rəm tɔ.

¹³ ††Ngə gangi-é kɔ ɛ un-né mindi-é adi-ji kin ya, jəi j'isi j'ngəbi dɔrə kɔ sigi kɔ dɔnangi kɔ sigi kɔ né ra kɔ njururu tò-ti.

Lubə to njékilə mɛɛ-é dɔ madi-é-ti

¹⁴ Gin-é kin bá səi kɔ m'ində-si dan kəm-m-ti, kaglo kɔ j'isi 'ngəbi-né kinlé, 'nduri dɔ rɔ-si-ti kɔ kadi Lubə ree ingə-ji rəmə j'aai njay rəm, ta goto dɔ-ji-ti rəm, j'isi kɔ lapiya rəm tɔ. ¹⁵ Kadi 'gəi maji kɔ kilə mɛɛ dɔ madi-é-ti lə 'Babe lə-ji kinlé to kaji lə-si, titi kɔ ngonkɔ-ji Pol kɔ j'ində-é dan kəm-ji-ti kərə ndangi-né mbete adi-si kɔ gosi-é kɔ Lubə adi-é kadi ra-né kin ya tɔ. ¹⁶ To ta kin ya tɔ bá Pol pa mɛɛ mbete-je-ti liə lay lo-je-ti kɔ ɛ pa ta sɔbi-né dɔ ta-je kinlé ə lo-é-je-ti kinlé ta-je kɔ lo gə mɛɛ-é ngə tò-ti nɔɔ, adi njégə né al-je kɔ dow-je kɔ tɔgi-dé asi al, d'ɔr mɛɛ ta-é-je lé kɔ lo-é al, titi kɔ d'ɔr-né mɛɛ ndəgi ta-je kɔ mɛɛ mbete-ti kɔ aa njay kɔ tujɔ lə-dé kin bə tɔ.

¹⁷ Beba səi kɔ m'ində-si dan kəm-m-ti lé, ta-je kin usi mbi-si-ti kete ngə, é ɔ ooi go rɔ-si maji, nə njékilə kuji dɔ Lubə-ti al, kɔ 'ndəm kin d'a kɔ kɔr-si go-dé-ti kadi 'tusi kə gərərə lə-si ingə kɔgi. ¹⁸ Ngə kadi ɔwi kɔ kete-kete mɛɛ ramaji-ti kɔ mɛɛ gə 'Babe-ti lə-ji kɔ to Njékajɔ-ji Jeju Kristi. Kadi riba tò kɔ liə kɔ ngɔsnə-ti kin rəm, bá sartagangi rəm tɔ! Amən!

† 3:10 Mat 24:43; Luk 12:39; 1Te 5:2; Ntd 16:15

†† 3:13 Ntd 21:1

1 Jā

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí dɔsɔy kí Jā ndàngi

Njèkɔwkułə Jā ndàngi mbete kin kɔɔ ra-né kɔ̀ njékadmɛɛ-je mɛɛ kuwə-ti kí d'uwə-nə lubi-lubi kɔ̀ Lubə rəm, d'uwə-nə lubi-lubi kɔ̀ ngankɔ̀-dé-je, kɔ̀ kɔ̀nan-dé-je mɛɛ kadmɛɛ-ti rəm. Mbete kinlé, kúji ndàngi-é tò gay kɔ̀ ndəgi mbete-je, ngà ta kí njèndàngi-é panè: «Səi» kin rəm, ta kí ɛ panè: «Ngan-m-je kí nde» kinlé tɔ̀ji kí njèndàngi mbete kinlé ndàngi adi dow-je madɔ̀ ya tagay. Mbete kinlé, ri njèndàngi-é goto mɛɛ-é-ti, ngà ɛ tɔ̀ji rɔ̀-é lo kɔ̀r-é-ti kí 1:1 ki dow kí oo Jeju kaglo-ti kí Jeju isi-né dɔ̀nangi-ti nè. Mbete kinlé kúji ndàngi-é rəm, mbete Poyta-je kí káre rəm, ya tɔ̀ji kí njèndàngi-é to Jā kí to kí káre dan njéndó né-je-ti lə Jeju kí dɔ̀gi gidi-é joo kí njèndàngi mbete Poyta kí Maji kí ri Jā tò dɔ̀-ti. Dow-je kí Jā ndàngi mbete adi-dé bá ba-dé «ngan-je kí nde» kinlé, to njékadmɛɛ-je kí ɛ ndigi-dé nɔ̀. Dɛ 'to njékəwnə-je kí gay-gay kí d'isi kɔ̀be-ti lə dow-je kí Rɔ̀m, dɔ̀nangi Aji-ti kí ngon-é kí bone bè 'ba-é Turki. Jā to njèkɔ̀r nɔ̀-dé kaglo-ti kí nɔ̀y nɔ̀ al kadi oy-né. Jā panè: Lubə to londógi () rəm, to njèndigi dow-je rəm (4:8,16). Londógi tɔ̀ji ta ki tɔ̀grɔ̀-ti. Mɛɛ kəy mbete-ti kí dɔ̀sɔy kí Jā ndàngi lé, ɛ ɔ̀si kagi dɔ̀ maji-ti kí maji kadi dow gə ndógi lə ta kí tɔ̀grɔ̀-ti, ə kadi panjiyə-é ɔ̀w nati siə kɔ̀ kadi dowbé ɔ̀ mɛɛ kuwə-nə lubi-lubi-ti kɔ̀ Lubə rəm, kɔ̀ njékadmɛɛ-je kí rangi rəm. Beba à ra kadi dɛ kí 'to njékadmɛɛ-je d'usi-né mɛɛ majal-ti kɔ̀ néndó-je kí ngɔ̀m lə njékɔ̀si ta Kristi kin al (). Mɛɛ kəy mbete-ti kí njèkungi-ti joo kí Jā ndàngi lé, ɛ ɔ̀si kagi dɔ̀ ndigi dow-je-ti kí ɛ bá to gin kuwə-nə lubi-lubi kinlé.

Kulə gin ta

Jā 1:1-14

1 †Né kí tò lo kulə gin-é-ti nū, né kí j'oo ta-é kɔ̀ mbi-ji, né kí j'oo kɔ̀ kəm-ji, né kí j'tən joo maji-é bá j'ɔ̀di rɔ̀ kɔ̀ ji-ji rəm lé, to né kí ɔ̀bi dɔ̀ ta kí njèkadi dow-je d'isi kəm; 2 †† kiskəm lé, tɔ̀ji rɔ̀-é ndaa-ti rəsi adi j'oo kɔ̀ kəm-ji, j'pa ta-é j'adi dow-je; kiskəm kí sartagangɔ̀ kí isi nati kɔ̀ Bɔ̀bi-ji bá tɔ̀ji rɔ̀-é ndaa-ti rəsi ta kəm-ji-ti lé bá, j'ilə mbe-é j'adi-si. 3 Né kí j'oo ta-é kɔ̀ mbi-ji ə kəm-ji oo rəm lé, bá j'ilə mbe-é j'adi-si, kɔ̀ kadi səi kàrè adi j'uwəi-né-nə lubi-lubi tɔ̀. Ə kuwə-nə lubi-lubi lə-ji lé, to kuwə-nə lubi-lubi kɔ̀ Bɔ̀bi-ji rəm, bá to kuwə-nə lubi-lubi kɔ̀ Ngon-é Jeju Kristi rəm tɔ̀. 4 Ta kinlé, j'ndangi j'adi-si kɔ̀ kadi rɔ̀nəl lə-ji ɔ̀r-né njuti.

Njiyə lo kí ndógi-ti

5 Ta kí j'oo ta Jeju Kristi-ti bá j'ɔ̀w kɔ̀ kidə-si tin: Lubə to londógi, lo kí ndul goto rɔ̀-é-ti.

6 Kinə j'painè j'uwəi-nə lubi-lubi siə ya bá j'njiyəi lo kí ndul-ti bəy rəm, j'adi ta ki kadi bi j'rai né kí ɔ̀w nati kɔ̀ ta kí tɔ̀grɔ̀-ti al. 7 Ngà kinə j'njiyəi lo kí ndógi-ti titi kí Lubə ya kɔ̀ dɔ̀-é isi-né lo kí ndógi-ti kin bè rəm, j'toi dow-je kí j'uwəi-nə lubi-lubi rəm, bá məsi Ngon-é Jeju bɔ̀r majal-je lə-ji kɔ̀gi lay rəm tɔ̀.

8 Kinə j'painè j'rai majal al rəm, jəi ya j'adi rɔ̀-ji ə ta kí tɔ̀grɔ̀-ti goto ta-ji-ti. 9 Ə kinə j'ɔ̀ri man dɔ̀ majal-je-ti lə-ji rəsi tɔ̀ rəm, ɛ to njékə dɔ̀ ndi-é-ti rəm, njera né kí njururu rəm, adi à kiɔ̀ go majal-je lə-ji lé kɔ̀gi rəm, bá né-je kí njururu al kí j'rai kàrè à bɔ̀r kɔ̀gi lay rəm tɔ̀.

10 Ngà kinə j'painè j'rai majal al rəm, j'bai-é njékəɔ̀ta rəm, bá ta liə kàrè goto mɛɛ-ji-ti rəm tɔ̀.

2 Ngan-m-je, m'ndàngi ta kin m'adi-si kɔ̀ kadi 'rai majal al. Ngà kinə dow madɔ̀ ra majal rəm, njəpa-ta gangi-né dɔ̀-ji rɔ̀ Bɔ̀bi-ji-ti isi nɔ̀ɔ̀, to Jeju Kristi kí to dow kí njururu. 2 Jeju Kristi lé, ɛ ya kɔ̀ dɔ̀-é ilə rɔ̀-é kad-kare-ti oy kɔ̀ majal-je lə-ji; ɛ oy kɔ̀ majal-je lə-ji jəi ya par al, ngà kɔ̀ majal-je lə dow-je lay kí dɔ̀nangi-ti nè tɔ̀.

Təl rɔ̀ go ta-ti lə Lubə kɔ̀ ndigna

Mat 7:21-23; Jā 13:34,35; 14:21-24

3 Né kí j'gəi-né kí j'gəi Lubə lé, to təl kí j'təli rɔ̀-ji go ndukun-je-ti liə. 4 Dow kí panè n'gə-é ya bá təl rɔ̀-é go ndukun-je-ti liə al lé, to njékəɔ̀ta ə ta kí tɔ̀grɔ̀-ti goto ta-é-ti. 5 Ngà dow kí təl rɔ̀-é go ta-ti lə Lubə lé, dowbé ndigi-é adi ɔ̀r njuti. Né kí j'gəi-né kí j'toi dow-je kí j'na-mi kàdɔ̀-é-ti ən: 6 Dow kí pa rəsi panè n'nam kàdɔ̀-é-ti lé, dowbé à kadi panjiyə-é tanə kɔ̀ panjiyə 'Babe ya bè tɔ̀.

⁷ †Səi kɛ m'ində-si dan kəm-m-ti, to ndukun kɛ sigi bá m'ndàngi m'adi-si al, ngà to ndukun kɛ low kɛ ingəi lo kulə gin-é-ti †† kin ya; ndukun kɛ low kinlé, to ta kɛ ooi kete kin ya. ⁸ Rəm bá to ndukun kɛ sigi kɛ m'ndàngi m'adi-si ya rəm; ta kinlé, to ta kɛ tɔgrɔ-ti, kɔɔ tɔji rɔ-é rɔ Kristi-ti rəm, tɔji rɔ-é rɔ-si-ti rəm; kɔɔtalə londul goto ə londógi kɛ tɔgrɔ-ti bá isi ndógi ngá.

⁹ Dow kɛ ɔsi ngonkɔ-é kɛ ta ya rəmə ba rɔ-é njəkisi lo kɛ ndógi-ti lé, to dow kɛ isi lo kɛ ndul-ti ya bəy. ¹⁰ Dow kɛ ndigi ngonkɔ-é lé, to dow kɛ isi lo kɛ ndógi-ti ə né kɛ à ra-é kadi usi ya goto. ¹¹ Ngà dow kɛ ɔsi ngonkɔ-é kɛ ta lé, to dow kɛ isi lo kɛ ndul-ti; dowbé njiyə lo kɛ ndul-ti ə gə lo kɛ isi ɔw-ti al, kɔɔtalə londul kəm-é-ti ndi-ndi.

¹² M'ndàngi ta-je kin m'adi-si səi ngan-m-je, kɔɔtalə majal-je lə-si toki kiŋə go-é kɔgi kɛ takul Jeju Kristi.

¹³ M'ndàngi ta-je kin m'adi-si səi bɔbi ngan-je, kɔɔtalə njəkisi lo kulə gin-é-ti lé, səi 'gəi-é. M'ndàngi ta-je kin m'adi-si səi ngan-je kɛ rɔ-si tò kəm, kɔɔtalə səi 'təti rɔ Njəmɛɛndul.

M'ndàngi ta-je kin m'adi-si səi ngan-je, kɔɔtalə səi 'gəi Bɔbi-si.

¹⁴ M'ndàngi ta-je kin m'adi-si səi bɔbi ngan-je, kɔɔtalə səi 'gəi njəkisi lo kulə gin-é-ti nū.

M'ndàngi ta-je kin m'adi-si səi ngan-je kɛ rɔ-si tò kəm, kɔɔtalə səi lé tɔgi-si tò rəm, ta lə Lubə uwə lo kisi mɛɛ-si-ti rəm,

bá səi 'təti rɔ Njəmɛɛndul rəm tɔ.

¹⁵ Adi bo duniŋa ra-si al rəm, bá adi bo né-je kɛ dun-ina-ti ra-si al rəm tɔ. Kinə bo ra duniŋa ra dow rəmə, dowbé ndigi Bɔbi-ji Lubə al. ¹⁶ Kɔɔtalə né-je lay kɛ dun-ina-ti kɛ to, kəmnda né kɛ ra dow-je, kɛ né-je kɛ nəl kəm dow-je, kɛ kində kadi kɔɔ nékingə-je kinlé, to né-je kɛ j rɔ Bɔbi-ji Lubə-ti al, ngà j duniŋa-ti nè. ¹⁷ Ə duniŋa à goto rəm, bá kəmnda né-je kɛ titi kàrè à goto rəm tɔ; ngà dow kɛ njèra né kɛ mɛɛ Lubə ndigi lé isi kəm ya sartagangi.

Ta kɛ ɔɔbi dɔ njəkɔsi ta Kristi

Jā 16:13-15

¹⁸ Ngan-je, to kaglo kɛ dɔbəy ndɔ-je-ti ngá; titi kɛ ooi-
né 'panè njəkɔsi ta Kristi à ree lé, ooi, bone bè kin
njəkɔsi ta Kristi 'nɔ ngá, ə gangi-é kin ya j'gəi-né kɛ to
kaglo kɛ dɔbəy ndɔ-ti lé ngá. ¹⁹ Njəkɔsi ta Kristi lé, 'tɛɛ
dan-ji-ti nè ya d'ɔw, ngà to bá 'to 'lə-ji al; kɔɔtalə kinə
'to 'lə-ji rəmə lé d'a kisi sə-ji; ngà kiŋə kɛ d'ingə-ji d'ɔw
kinlé ya tɔji ndaa-ti rəsi kɛ dow-je lay kin ya 'to 'lə-ji
dɔrɔ al. ²⁰ Səi rəmə, njəkəa njay adi-si Ndil-é † adi səi lay
ya 'gəi ta kɛ tɔgrɔ-ti. ²¹ Gə bá səi 'gəi ta kɛ tɔgrɔ-ti al bá
m'ndàngi-né ta-je kin m'adi-si kɔɔ al; ngà m'ndàngi
m'adi-si kɔɔtalə səi 'gəi ta kɛ tɔgrɔ-ti rəm, bá 'gəi kɛ
takədi káre ya kàrè à kɛ rɔ ta kɛ tɔgrɔ-ti-ti al rəm tɔ.

† 2:7 Jā 13:34 †† Ta kinlé ɔɔbi dɔ kulə gin kadmɛɛ lə-dé. † kin tɔji Ndil kɛ aa njay kɛ Jeju adi dow-je kɛ d'adi-é mɛɛ-dé.

²² Nɔ bá to njəkəɔta ta wa? Dow kɛ njənəji panè Jeju to Kristi †† al lé, bá to njəkəɔta ya al wa? Dowbé kinlé to njəkɔsi ta Kristi, kɔɔ ɛ naji panè n'gə Bɔbi-ji al rəm, n'gə Ngon-é al rəm. ²³ Dow kɛ rá-rá kɛ naji panè n'gə Ngon lə Lubə al rəmə, dowbé gə Bɔbi-é al ya tɔ; dow kɛ pa ta rəsi panè: Jeju to Ngon lə Lubə rəmə, dowbé gə Bɔbi-é tɔ.

²⁴ Səi rəmə, ta kɛ ooi lo kulə gin-é-ti nū lé, adi ta-é ra be mɛɛ-si-ti. Kinə ta kɛ ooi lo kulə gin-é-ti nū †† kin ra be mɛɛ-si-ti rəmə, səi kàrè a nami kadi Ngon lə Lubə-ti rəm, a nami kadi Bɔbi-é-ti rəm. ²⁵ Ə kunmindi kɛ Lubə un adi-ji lé, to kunmindi kɛ ɔɔbi dɔ kiskəm kɛ sarta-gangi.

²⁶ Ta lə dow-je kɛ 'ndigi kadi-si kur-si wale lé bá m'ndàngi m'adi-si tin. ²⁷ Səi rəmə, Ndil †† Lubə kɛ Kristi adi-si lé, tò mɛɛ-si-ti adi ɔwi ndoo kadi dow ndó-si né al ††; ngà titi kɛ Ndil kɛ ɛ adi-si ndó-si-né né-je lay, ə ɛ to njèta kɛ tɔgrɔ-ti bi to njəkəɔta al lé, ɔi mɛɛ ta-ti liə titi kɛ ɛ ndó-si-né †.

Ta kɛ ɔɔbi dɔ ngan lə Lubə

Rɔm 8:14-19

²⁸ Ngan-m-je kɛ ndɛ, beba, 'nami kadi Kristi-ti kɔɔ kadi ndɔ kɛ à tɛɛ tɔji-né rɔ-é ndaa-ti rəsi lé, mɛɛ-ji nda kəy rəm, bá kadi ndɔ ree-é-ti kàrè rɔ-ji ɔɔl-ji takəm-é-ti al rəm tɔ. ²⁹ Kinə 'gəi kɛ Kristi to dow kɛ njururu rəmə, kadi 'gəi kɛ dow kɛ rá-rá kɛ to njèra né kɛ njururu lé, to dow kɛ Kristi oji-é.

3 †† Ooi ndigi kɛ Bɔbi-ji Lubə ndigi-ji mbing ya adi 'ba-ji ngan lə Lubə kin! Ə j'toi ngan lə Lubə lé ya rəm tɔ. Dow-je kɛ dɔnangi-ti nè lé, 'gə-ji al, kɔɔ gə kɛ dɛ 'gə Lubə al tɔ.

² Səi kɛ m'ində-si dan kəm-m-ti, bone bè kinlé j'toi ngan lə Lubə ə né kɛ j'a toi lé, tɔji rɔ-é ndaa-ti rəsi takəm dow-je-ti al bəy; ngà j'gəi kɛ ndɔ-é kɛ Kristi à tɔji rɔ-é ndaa-ti rəsi takəm dow-je-ti lé, j'a titi-nɔ siə bè, kɔɔ j'a kooi daji rɔ-é kɛ kəm-ji. ³ Dow kɛ rá-rá kɛ ɔw kɛ nékində mɛɛ dɔ-ti kɛ bè kin rəmə, dowbé adi panjiyə-é aa njay titi kɛ 'Babe aa-né njay kin bè tɔ.

⁴ Dow kɛ rá-rá kɛ ra majal lé, al dɔ ndukun tɔ; kɔɔtalə majal kɛ ra lé to kal dɔ ndukun. ⁵ †† Səi 'gəi kɛ 'Babe ree kɔɔ bɔr majal-je lə dow-je kɔgi ə ɛ ra majal nja káre al. ⁶ Dow kɛ rá-rá kɛ nam kadi-é-ti lé, à kisi ká ra majal-ti al; ə dow kɛ rá-rá kɛ isi ká ra majal-ti rəmə, to dow kɛ oo-é al rəm, bá gə-é al rəm.

⁷ Ngan-je, adi dow adi-si al. Dow kɛ njèra né kɛ njuru-ru lé, to dow kɛ njururu titi kɛ 'Babe to-né dow kɛ njuru-ru kin bè. ⁸ Dow kɛ isi ká ra majal-ti lé, to dow lə Sú, kɔɔtalə Sú ra majal lo kulə gin-é-ti nū. Ngon lə Lubə

†† KRISTI lé kɔr mɛɛ-é to dow kɛ Lubə mbati-é. †† Ta kinlé ɔɔbi dɔ kulə gin kadmɛɛ lə-dé. ††† NDIL kinlé, to ta kɛ káre-rè kɛ ta lə ubi kɛ ta-é tò lo ndó-é-ti kɛ mɛɛ 1Jā 2:20 ††† Ta kinlé to ta lə mbati néndó-je lay al, ngà to ta kɛ ɔɔbi dɔ njéndó dow-je né-je kɛ ngəm. † Jā 16:13-15 †† 3:1 Jā 1:12 ††† 3:5 Jā 1:29

ree kɔɔ tuji kullə-je lə Sú kɔɔgi. ⁹ Dow kí rá-rá kí Lubə oji-é lé, à kisi ká ra majal-ti al ngá, kdɔtalə ko né lə Lubə tɔ mɛɛ-é-ti adi ɛ à kisi ká ra majal-ti al, kdɔtalə Lubə oji-é ngá. ¹⁰ Né kí tɔji kí ngan lə Lubə 'to gay kɛ ngan lə Sú á:n: Dow kí rá-rá kí isi ká ra né-ti kí njururu al lé, to dow lə Lubə al rəm, bá dow kí ndigi ngonkɔ-é al kàrè to dow lə Lubə al rəm tɔ.

Ta kí dɔ ndigi-nə-ti

¹¹ †Ta kí ooi lo kulə gin-é-ti nū †† lé á:n: J'ndigi-nə. ¹² Adi j'ndaji kullə ra Kayin kí to dow lə Njèmɛɛndul kin al; ndɔki Kayin lé tɔl ngonkɔ-é. Ə kɔɔ ri bá tɔl-é-né wa? Tɔl-é kdɔtalə kullə ra-é majal ə 'lə ngonkɔ-é lé bá tɔ njuru-ru ‡.

¹³ Ngankɔ-m-je kí njékadmɛɛ, kinə dow-je kí dɔnangi-ti nɛ d'ɔsi-si kɛ ta rəmə, adi ra-si bəl al. ¹⁴ ††Jəi lé, ndigi kí j'ndigi ngankɔ-ji-je kí njékadmɛɛ-je kinlé bá tɔji adi j'gəi kí j'indəi dan koy j'gangi j'tɛɛi kiskəm-ti. Dow kí ndigi dow-je al lé, to dow kí oy. ¹⁵ Dow kí rá-rá kí ɔsi ta ngonkɔ-é lé, to njɛtɔl dow-je ə sɔi 'gəi kí dow kí njɛtɔl dow-je lé, kiskəm kí sartagangi goto rɔ-é-ti. ¹⁶ Ndigi dow-je lé, né kí j'gəi-né á:n: Kristi adi rɔ-é koy kɔɔ ta lə-ji. Jəi kàrè tɔ kadi j'adi rɔ-ji koy kɔɔ ngankɔ-ji-je tɔ.

¹⁷ Kinə dow ɔw kɛ nékingə kí dɔnangi-ti nɛ, ə oo ngonkɔ-é kí ndoo né ra-é ya rəmə oo kəmtondoo liə al lé, dowbé à panè Lubə ində ndigi dow-je mɛɛ-n'è-ti tɔ ban wa? ¹⁸ Ngan-m-je, adi j'ndigi-nə kɛ ta kí ta-ji-ti əse kɛ ndaa ta-ji par al, ngà j'rai kɛ nɔ kɛ né kí ji-ji-ti kɛ kəm rəbi ta kí tɔgrɔ-ti.

Ta kí dɔ mɛɛ kí nda kəy nɔ Lubə-ti

¹⁹ Beba j'a gəi-né kí j'toi dow-je kí njékun go ta kí tɔ-grɔ-ti rəm, bá mɛɛ-ji à kusi-né nangi pɔ nɔ-é-ti rəm tɔ. ²⁰ Ə lé mɛɛ-ji uwə-ji kɛ ta kɛ kəm rəbi kɛ ban-ban ya kàrè, Lubə to 'boy itə mɛɛ-ji rəm, ɛ gə né-je lay rəm.

²¹ Səi kí m'ində-si dan kəm-m-ti lé, kinə mɛɛ-ji uwə-ji kɛ ta al rəmə, mɛɛ-ji nda kəy nɔ Lubə-ti. ²² Ri-ri ya bá j'dəji-é kàrè, à kadi-ji, kɔɔ j'təli rɔ-ji go ndukun-je-ti liə rəm, j'rai né kí nəl-é rəm.

²³ ††Ooi, ndukun liə á:n: Kadi j'adi mɛɛ-ji Ngon-é Jeju Kristi rəm, kadi j'ndigi-nə titi kí un-né ndu adi-ji lé rəm tɔ. ²⁴ Dow kí təl rɔ-é go ndukun-je-ti lə Lubə lé, to dow kí nam kàdɛ Lubə-ti rəm, Lubə isi mɛɛ-é-ti rəm. Ə kɛ takul Ndil kí aa njay kí Lubə adi-é isi mɛɛ-ji-ti bá j'gəi-né kí Lubə isi mɛɛ-ji-ti tɔ.

Ta kí sɔbi dɔ njéndó dow-je né-je kɛ ngɔm

4 Səi kí m'ində-si dan kəm-m-ti, dow-je lay kí 'pa ta 'ba-né ri Ndil kí aa njay lé adi-dé mɛɛ-si dɔrɔ al; ngà 'nəi-dé ooi, kɔɔ kadi 'gəi dɛ kí 'to 'lə Lubə. Kdɔtalə njékəɔdta-je kí njéba rɔ-dé njépata-je kí ta Lubə-ti 'nɔ

† 3:11 Jə 13:34 †† Ta kinlé sɔbi dɔ kulə gin kadmɛɛ lə-dé. ‡
†† 3:14 Jə 5:24 †† 3:23 Jə 13:34; 15:12,17

dɔnangi-ti nɛ. ² Né kí a gəi-né Ndil kí to Ndil lə Lubə á:n: Dow kí pa ta rəsi panè: Jeju Kristi lé ree təl rɔ-é dow-ti rəmə, to dow lə Lubə; ³ ə dow kí pa ta lə Jeju ndaa-ti rəsi al lé, to dow lə Lubə al; dowbé kinlé to dow lə njékəsi ta Kristi kí ooi ta ree-é lé; ə bone bè ya kàrè ɛ ɔ dɔnangi-ti nɛ ngá rəm.

⁴ Səi ngan-m-je, sɔi lé, 'toi dow-je lə Lubə ə njékəɔdta-je kí njéba rɔ-dé njépata-je kí ta Lubə-ti lé, sɔi 'təti-dé rɔ, kdɔtalə njékəsi mɛɛ-si-ti to kí boy nɔ itə njékəsi mɛɛ dow-je-ti kí dɔnangi-ti nɛ. ⁵ Dɛ lé, 'to dow-je kí dɔnangi-ti nɛ; gin-é kin bá tapa-dé to-né tapa dow-je kí dɔnangi-ti nɛ, ə dow-je kí dɔnangi-ti d'oo ta lə-dé.

⁶ Ngà jəi j'toi dow-je lə Lubə; dow kí gə Lubə ə oo ta lə-ji; dow kí to dow lə Lubə al rəmə oo ta lə-ji al tɔ; Gangi-é kin bá j'gəi kəri-né rəbi nin Ndil kí njəta kí tɔgrɔ-ti kɛ ndil kí ngɔm.

Lubə to njéndigi dow-je

⁷ Səi kí m'ində-si dan kəm-m-ti, adi j'ndigi-nə; kdɔtalə ndignə lé to né kí j rɔ Lubə-ti, ə dow kí rá-rá kí ndigi dow-je lé, to dow kí Lubə oji-é rəm, bá gə Lubə rəm.

⁸ Lubə lé, to njéndigi dow-je,

adi dow kí ndigi dow-je al lé, gə Lubə al.

⁹ Ooi, kəm rəbi kí Lubə tɔji-né ndaa-ti rəsi kí n'ndigi-ji á:n:

Lubə ulə Ngon kəl liə dɔnangi-ti nɛ kɔɔ kadi j'isi kəm kɛ takul-é.

¹⁰ Ə ndigi kí Lubə ndigi-ji kinlé né kí tɔji á:n:

To jəi bá j'ndigi-é kete al,

ngà to Lubə ya ndigi-ji bá ulə Ngon-é kɛ kadkare adi ree oy kɔɔ majal-je lə-ji.

¹¹ Səi kí m'ində-si dan kəm-m-ti, kinə Lubə ndigi-ji bore bè lé, jəi kàrè j'a ndigi-nə tɔ. ¹² †††Dow kí oo Lubə ya go-to; kinə j'ndigi-nə rəmə, Lubə isi mɛɛ-ji-ti ə ndigi kí ɛ ndigi-ji lé tɔji rɔ-é ndaa-ti rəsi. ¹³ Ə né kí j'gəi-né kí j'na-mi kàdɛ Lubə-ti rəm, Lubə isi-né mɛɛ-ji-ti rəm lé, to ta lə Ndil-é kí adi-é isi mɛɛ-ji-ti. ¹⁴ Bɔbi-ji Lubə ulə Ngon-é kadi to Njékəɔdta-je kí dɔnangi-ti nɛ, adi j'oo-é kɛ kəm-ji rəm, bá j'pa ta kí dɔ-é-ti j'adi dow-je rəm tɔ.

¹⁵ Dow kí pa ta rəsi panè: Jeju to Ngon lə Lubə lé, Lubə isi mɛɛ dowbé-ti rəm, bá ɛ nam kàdɛ Lubə-ti rəm tɔ. ¹⁶ Jəi lé, j'gəi ndigi kí Lubə ndigi-ji, ə j'gəi kí ɛ ndigi-ji ya tɔgrɔ-ti.

Lubə to njéndigi dow-je; dow kí ndigi dow-je tɔ mɛɛ-é-ti lé, to dow kí nam kàdɛ Lubə-ti ə Lubə isi mɛɛ-é-ti tɔ.

¹⁷ Ooi, né kí mɛɛ-ji à nda-né kəy ndɔ gangta-ti lé, to ndignə kí dan-ji-ti kí ɔr njuti; kdɔtalə gangi-é kí ndɔki Kristi isi-né dɔnangi-ti nɛ lé ya jə j'isi-né tɔ. ¹⁸ Ndignə lé, bəl goto-ti; kɔɔ ndignə kí ɔr njuti ɔr bəl mɛɛ dow-ti kɔɔgi. Kdɔtalə bəl tɔji kində kɔji kí à ree, ə dow kí bəl lé,

††† 4:12 Jə 1:18

ndigi dow-je kí tò mēē-é-ti ɔr njuti al. ¹⁹ Jəi rəmə, jəi j'ndigi dow-je, kdɔtalə Lubə ya ndigi-ji dɔsəy. ²⁰ Kinə dow panè n'ndigi Lubə ya rəmə ɔsi ta ngonkɔ-é lé, to njəkəɗta. Kdɔtalə ngonkɔ-é kí ɛ oo-é bəy é ndigi-é al lé, à ndigi Lubə kí ɛ oo-é al kin ban wa? ²¹ Ə Kristi ya adi-ji ndukun panè: Dow kí ndigi Lubə rəmə, à ndigi ngonkɔ-é tɔ.

Ta kí ɔɓi dɔ kadmēē, kɛ kullə ra kadmēē

5 Dow kí rá-rá kí adi mēē-é kí Jeju to Kristi † lé, to dow kí Lubə oji-é, ə dow kí ndigi ɔɓi ngon rəmə, ndigi ngon-é tɔ. ² Né kí j'a gəi-né kí j'ndigi ngan lə Lubə lé, to ndigi kí j'ndigi Lubə rəm, təl kí j'təli rɔ-ji go ndukun-je-ti liə rəm. ³ ††Kdɔtalə ndigi Lubə lé, to təl rɔ go ndukun-je-ti liə. Ə ndukun-je liə lé, ɔy al, ⁴ kdɔtalə dow-je lay kí Lubə oji-dé lé, 'tətɛ rɔ duniŋa ə né kí njètətɔ duniŋa lé to kadmēē lə-ji. ⁵ Dow kí njètətɛ rɔ duniŋa lé to nǵ wa? To dow kí adi mēē-é kí Jeju to Ngon lə Lubə ya al wa? ⁶ To Jeju Kristi kí ree kɛ man rəm, kɛ məsi rəm; ɛ ree kɛ man par al, ngà ree kɛ man † rəm, kɛ məsi rəm; ə Ndil kí aa njay ya pa ta kí dɔ-ti, kdɔtalə Ndil kí aa njay ya kɛ dɔ-é to ta kí tɔgrɔ-ti. ⁷ Beba né-je mutə [dɔrɔ-ti 'pa ta dɔ-ti adi to: Lubə kí ɔɓi rəm, Ta rəm, bá Ndil kí aa njay rəm. Ə né-je kí mutə kinlé 'to né kí káre-rè. ⁸ Né-je mutə dɔnangi-ti nè 'pa ta dɔ-ti tɔ] adi to: Ndil kí aa njay rəm, man rəm, bá məsi rəm] ††, ə dɛ mutə lay ta-dé asi-nǵ. ⁹ Kinə j'ooi ta lə dow-je j'adi to ta kí tɔgrɔ-ti rəmə, ta lə Lubə to kí boy nǵ itə ta lə

† KRISTI lé kɔr mēē-é to dow kí Lubə mbəti-é. †† 5:3 Jà 14:15
‡ Ta lə MAN kinlé tɔji batəm kí Jeju ra ə ta lə məsi tɔji koy-é tɔ. †† Ta-je kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mēē mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kɛ ji-dé kɛ ta greki.

dow-je. Kdɔtalə to Lubə ya é pa ta kí ɔɓi dɔ Ngon-é adi dow-je. ¹⁰ Dow kí adi mēē-é Ngon lə Lubə lé, ta lə Lubə kinlé tò mēē-é-ti; ə dow kí adi mēē-é Lubə al lé, ɛ ba Lubə njəkəɗta, kdɔtalə ta kí Lubə pa dɔ Ngon-é-ti lé, dowbé oo ki ta kí tɔgrɔ-ti al. ¹¹ ††Ooi, ta kí 'pa ɔɓi dɔ Ngon lé ban: Lubə adi-ji kiskəm kí sartagangi ə kiskəm kinlé j rɔ Ngon-é-ti. ¹² Dow kí adi mēē-é Ngon lə Lubə rəmə isi kəm; ngà dow kí adi mēē-é Ngon lə Lubə al lé, isi kəm al. ¹³ M'ndàngi ta-je kinlé m'adi-si, kdɔ kadi 'gəi kí, sɔi kí adi mēē-si Ngon lə Lubə lé, isi kəm sarta-gangi.

¹⁴ Ooi, né kí mēē-ji nda-né kəy rɔ Lubə-ti é: Kinə j'dəji-é né kí ɔw natɛ kɛ mēēndigi liə lé, ɛ oo ndi-ji. ¹⁵ Ə kinə j'gəi kí ɛ oo ndi-ji rəmə, lé to ri-ri ya bá j'dəji-é kàrè, j'gəi kí j'ingəi né-é ngá. ††¹⁶ Kinə dow oo kí ngonkɔ-é ra majal kí à tɛɛ koy al rəmə, kadi dowbé pa ta kɛ Lubə kdɔ ngonkɔ-é lé, ə Lubə à kaji-é; to ta kí ɔɓi dɔ dow-je kí 'ra majal kí à tɛɛ koy al. Majal kí à tɛɛ koy tò nɔɔ; ə to majal-é kin bá m'panè 'pai ta kɛ Lubə kdɔ al. ¹⁷ Néra kí njururu al lay ya to majal, ngà majal-je madi bá tɛɛ koy al. ¹⁸ Jəi j'gəi kí dow kí rá-rá kí Lubə oji-é lé à kisi ká ra majal-ti al; kdɔ Ngon lə Lubə isi ngəm-é adi Njèmēēndul à kdɔ rɔ-é al. ¹⁹ Jəi j'gəi kí j'toi dow-je lə Lubə rəm, bá j'gəi kí dɔnangi lay tò gin tɔgi-ti lə njèmēēndul rəm tɔ. ²⁰ Jəi j'gəi bəy kí Ngon lə Lubə ree ə adi-ji négə kdɔ kadi j'gəi-né Lubə kí tɔgrɔ-ti; ə jəi j'toi dow-je lə Lubə kí tɔgrɔ-ti kdɔ nam kí j'nami kàdɛ Ngon-é Jeju Kristi-ti. Ngon lə Lubə kinlé to Lubə kí tɔgrɔ-ti rəm, bá to kiskəm kí sartagangi rəm tɔ.

²¹ Səi ngan-m-je, ooi go rɔ-si maji dɔ magi-je-ti.

‡‡ 5:11 Jà 3:36 ††† 5:15 Jkr 1:5-7

2 Jā

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí njèkungi-ti joo kí Jā ndàngi

Njèkɔwkuɔlə Jā ndàngi mbete kí gɔji kin adi «Dené kí Lubə mbəti-é rəm, adi ngan-é rəm» kɔɔ kulə-né dingəm mɛɛ-dé-ti kadi panjiyə-dé ɔw nati kɔ ta kí tɔgrɔ-ti rəm, kadi ɔw nati kɔ ndigi dow-je rəm, bá ɛ ndàngi mbete kin kɔɔ ndəji-dé-né kete sɔbi-né dɔ njéndó dow-je né kí ngɔm. Dow-je kí Jā ndàngi mbete adi-dé kinlé, jɛ j'gə al é sé to Dené dɛ kɔ ngan-é ya əse to njékəwnə-je kí lo madi-ti wa. Ta kí rá-ti kàrè to njékadmɛɛ-je kí Jā ndigi-dé nɔ́ bá ɛ ndàngi mbete kin adi-dé. Lo kulə gin mbete-ti lé, njèndàngi-é tɔji rɔ-é ki «'ngatɔgi.» Dow kí káre kin ya ndàngi Poyta kí Maji kí ri Jā tò dɔ-ti kin rəm, ɛ ya ndàngi mbete kí dɔsɔy, kɔ mbete kí njèkungi-ti joo, kɔ mbete kí njèkungi-ti mutə kin rəm, bá ndàngi mbete Né-je kí 'tɛɛ dɔ-é rəm tɔ. ('Ndó ta-je kí dɔ mbete-ti kí dɔsɔy kí Jā ndàngi). Mɛɛ mbete-ti kí nè kinlé, Jā pa ta-je titi-nə kɔ ta-je kí mɛɛ mbete-ti liə kí dɔsɔy kinlé tɔ. ɛ pa ta kí sɔbi dɔ ta kí tɔgrɔ-ti, kɔ ndigi dow-je ya dɔsɔy, bá go-ti ɛ pa ta kí sɔbi dɔ njékɔsi ta Kristi, kɔ kəm rəbi kí dow a mbati-né néndó lə-dé kí ngɔm rəm. ɛ ulə dingəm mɛɛ dow-je-ti liə kí ɛ adi-dé mbete kinlé kadi d'uwə-nə lubi-lubi kɔ Lubə rəm, kadi d'uwə-nə lubi-lubi kɔ Jeju Kristi rəm tɔ.

Tɔji rɔ kɔ lapiya kí ra

1 Mə 'ngatɔgi, bá m'ndàngi mbete kin m'adi Kiriya † dené kí Lubə mbəti-é rəm, m'adi ngan-é-je kí m'ndigi-dé ndigi kí tɔgrɔ-ti rəm. To mə kɔ kár-m bá m'ndigi-dé al, ngà dɛ lay kí 'gə ta kí tɔgrɔ-ti lé 'ndigi-dé tɔ. 2 Jɛ j'ndigi-si kɔ ta kí tɔgrɔ-ti uwə lo kisi mɛɛ-ji-ti ə à to mɛɛ-ji-ti sartagangi. 3 Kadi ramaji, kɔ koo kəmtondoo, kɔ lapiya lə Bɔbi-ji Lubə, kɔ 'lə Jeju Kristi kí Ngon lə Bɔbi-ji Lubə nəy sə-ji mɛɛ ta-ti kí tɔgrɔ-ti, kɔ mɛɛ ndigi dow-je-ti.

Ta kí dɔ ndigi dow-je-ti

1Jā 5:1-3

4 M'ra rɔnəl nɔ́ kɔɔ m'ingə ngan-i-je kí dan-ti-je kí 'n-jiyə mɛɛ ta-ti kí tɔgrɔ-ti kɔ gangi-é kí ndukun kí Bɔbi-ji adi-ji pa-né lé ya. 5 ††Kiriya, mbete kí m'ndàngi m'adi-i ngɔsnè kinlé, to ndukun kí sigi al, ngà to ndukun kí j'ingəi lo kulə gin-é-ti nū ya. M'dəji-i kadi jəi lé j'ndigina. 6 Ə ndignə lé to təl rɔ go ndukun-je-ti liə. ɛ kin bá to ndukun kí səi à njiyəi mɛɛ-é-ti titi kí ooi-né ta-é lo kulə gin-é-ti nū.

† Ta lə dené kí 'ba-é Kiriya kɔ ngan-é kinlé à to ta kí sɔbi njékəwnə-je kí lo madi-ti je bə. †† 1:5 Jā 13:34; 15:12,17

Ta kí sɔbi dɔ njéndó dow-je né-je kí ngɔm

1Jā 4:1-6; 2:18-23

7 Njékəɔta-je nɔ́ ya 'sane-nə kɔ dɔnangi lay. Dɛ 'naji təl kí Jeju Kristi təl rɔ-é dow-ti. Ooi, dow kí pa ta kí bə kinlé to njékədi dow-je rəm, njékɔsi ta Kristi rəm. 8 Səi ya ooi go rɔ-si maji, kɔ kadi kullə kí j'rai lé tò kɔgi al, ngà kadi j'ingəi nékugə dɔji-ti mburuki-mburuki bane.

9 Dow kí rá-rá kí ɔw mbing ur rangi bi ɔ njàngi dɔ néndó-ti kí sɔbi dɔ Kristi kin al rəmə, to dow kí nam kàdɔ Lubə-ti al. Ngà dow kí ɔ njàngi dɔ néndó-ti kin rəmə, to dow kí nam kàdɔ Bɔbi-ji Lubə-ti rəm, nam kàdɔ Ngon-é-ti rəm. 10 Kinə dow ree rɔ-si-ti kɔ néndó bá to néndó kin al rəmə, uwəi-é ki rɔ-si-ti mɛɛ kəy-ti lə-si al rəm, bá 'rai-é lapiya al rəm! 11 Kɔ dow kí ra lapiya dowbə rəmə, ɛ ində rɔ-é nati siə mɛɛ kullə ra-é-je-ti kí majal lé tɔ.

12 Né-je nɔ́ tò kadi m'ndàngi ta-é mbete-ti m'adi-si ya ngà, m'ndigi ndàngi mɛɛ mbete-ti al. Kɔ m'ində mɛɛ-m dɔ-ti kí m'a kɔw koo-si ə m'a pa sə-si kɔ ta-m jə-jə kɔ kadi rɔnəl lə-ji ɔr njuti.

13 Ngan lə ngonkɔ-i kí dené kí Lubə mbəti-é kinlé 'rai lapiya. ‡

‡ Ta lə dené kɔ ngan-é kí tò nè kinlé à to ta kí sɔbi njékəwnə-je kí lo madi-ti kí njèndàngi mbete kinlé isi dan-dé-ti je bə.

3 Jā

Ta-je kí dɔ Mbete-ti kí njèkungi mutə kí Jā ndàngi

Njèkɔwkuɔlə Jā ndàngi mbete kin kɔɔ kulə-né dingəm meɛ dingəm-ti kí ri-é lə Gayusi. Mbete kinlé, ɛ ya to mbete kí gɔɔji itə mbete-je lay kí meɛ Mbete-ti lə Lubə. Meɛ mbete-ti kí nè Kinlé Jā pa ta kí sɔbi dɔ ta kí tɔgrɔ-ti kɔ ndig-nə titi kí ɛ pa-né meɛ mbete-je-ti kí joo lé tɔ. Meɛ mbete-ti kí nè kinlé Jā pa ta sɔsi-né kagi dɔ njéndó dow-je né-je-ti kí ngɔm al, ngà ɛ pa ta sɔsi-né kagi dɔ dow-ti kí panjiyə maji al. Lo tum gin ndàngi mbete-ti lé, njèndàngi-é tɔɔi rɔ-é kí «'ngatɔgi.» Dow kí káre kin ya ndàngi mbete Poyta kí Maji kí ri Jā tò dɔ-ti bá ɛ ndàngi mbete lə Jā kí 1, 2, 3 rəm, ndàngi mbete Né-je kí 'teɛ dɔ-é ('Ndó ta-je kí dɔ mbete-ti kí dɔsɔy kí Jā ndàngi). Jā tum gin tɔɔi rɔnəl liə kɔɔ Gayusi kí isi meɛ néra-ti kí tɔgrɔ-ti. ɛ pa ta dɔ ndigi-ti kí tò meɛ Gayusi-ti kí ɛ tɔɔi loki uwə-né mba-je kí njékɔw kilə mbɛ Poyta kí Maji lə Kristi kí rɔ-é-ti. Ngà Diotrepɔ, dingəm káre kí dan njékəwnə-je-ti kí Gayusi isi ɔr nɔ-dé rəmə, ɛ ra bin al. ɛ mbatɔ kuwə ngannjékullə-je lə Kristi rɔ-é-ti rəm, bá ɔgi dow-je kí rangi kadɔ d'uwə-dé kí rɔ-dé-ti rəm, ɛ sɔsi ta Jā rəm tɔ. Go ta-ti kí Jā pa dɔ kullə ra Diotrepɔ-ti kí maji al lé, ɛ pa ta dɔ kullə ra Démétriyusi-ti kí maji tɔ. Ta kí Jā idə Gayusi lé, ɛ idə-é kadɔ ndajɔ panjiyə kí majal kin al, ngà kadɔ ndajɔ panjiyə kí maji ().

Tɔɔi rɔ kɔ lapiya kí ra

¹ †Mə 'ngatɔgi m'ndàngi mbete kin m'adi-i i Gayusi kí m'ində-i dan kəm-m-ti meɛ ta-ti kí tɔgrɔ-ti.

² Ngonkɔ-m kí m'ində-i dan kəm-m-ti, m'ndigi kadɔ ɔw ki kete-kete meɛ né-je-ti lay ə kadɔ rɔ-i tò kɔ lapiya titi kí ndil-i tò-né kɔ lapiya kare kin bə tɔ.

Kullə ra kí njururu lə Gayusi

Mat 10:40-42

³ Loki ngankɔ-ji-je kí njékadmɛɛ d'ɔ nū 'ree, 'pa ta lə ta kí tɔgrɔ-ti kí tò meɛ-i-ti rəm, bá njiyə kí i njiyə meɛ-é-ti rəm kinlé, rɔ-m nəl-m nɔ. ⁴ Rɔnəl lə-m kí nɔ lé, to koo kí m'oo 'panə ngan-m-je 'njiyə meɛ ta-ti kí tɔgrɔ-ti.

⁵ I kí m'ində-i dan kəm-m-ti, i to njəra né kɔ kadmɛɛ adi ngankɔ-ji-je kí njékadmɛɛ kí 'to mba-je kàrè, i 'ra sə-dé maji. ⁶ Ta lə ndigi kí i 'ndigi dow-je lé, dɛ 'pa ta-é rəsɔ nɔ njékəwnə-je-ti. Kɔw mba lə-dé kàrè maji kadɔ i 'ra sə-dé dɔ-ti asɔ gangi-é-ti kí à nəl Lubə rəm tɔ. ⁷ Kɔ dɛ d'ɔw kɔɔ ta kí sɔbi dɔ 'Babe ə 'taa né ji njékadmɛɛ al-je-ti al. ⁸ Adi dow-je kí bə kinlé bá tò kadɔ j'uwəi-dé kí rɔ-ji-ti, kɔɔ kadɔ j'toi njəra sə-dé kullə nati sɔbi dɔ ta kí tɔgrɔ-ti.

Kullə ra kí majal lə Diotrepɔ kɔ kullə ra kí njururu lə

Démétriyusi

1Kɔ 4:18-21

⁹ M'ndàngi mbete sɛ m'adi njékəwnə-je; ngà Diotrepɔ kí bo to kí 'boy ngay dan-dé-ti ra-é kinlé uwə-ji kí rɔ-é-ti al. ¹⁰ Beba loki m'a teɛ rɔ-si-ti nɔ rəmə, m'a pa ta rəsɔ dɔ kullə ra-é-je-ti. ɛ lé pa ta-je kí maji al maji al dɔ-ji-ti; kin kàrè usi rɔ-é-ti al adi ngankɔ-ji-je kí njékadmɛɛ kí d'ɔw kàrè ɛ mbatɔ kuwə-dé kí rɔ-é-ti rəm, bá ngankɔ-ji-je kí ndigi kuwə-dé kí rɔ-dé-ti kàrè ɔgi-dé rəm, bá tubə-dé dan njékəwnə-je-ti rəm.

¹¹ I kí m'ində-i dan kəm-m-ti, 'ndajɔ né ra kí maji al al, ngà né ra kí maji bá 'ndajɔ. Dow kí njəra né kí maji lé to dow lə Lubə, ngà dow kí njəra né kí maji al lé, gə Lubə al.

¹² Dow-je lay ya 'pa ta kí maji dɔ Démétriyusi-ti, ə ta kí tɔgrɔ-ti †† kí ta-é-ti kàrè tɔɔi kí ɛ to dow kí maji tɔ, bá jɛ kàrè j'pa ta kí maji dɔ-é-ti ə i kàrè 'gə kí ta lə-ji to ta kí tɔgrɔ-ti.

¹³ Né-je nɔ tò kadɔ m'ndàngi ta-é mbete-ti m'adi-i ya, ngà m'ndigi ndàngi meɛ mbete-ti al. ¹⁴ M'ində meɛ-m-ti kí m'a kɔw rɔ-i-ti meɛ ndɔ-je-ti kí à ree kin ə j'a pa-nə ta kɔ ta-ji jà-jà. ¹⁵ Kadɔ lapiya nɔy sə-i! Nam-i-je 'ra-i lapiya ə i kàrè 'ra lapiya nam-ji-je káre-káre lay adi-ji tɔ.

† 1:1 Knj 19:29; Rɔm 16:23; 1Kɔ 1:14

†† Meɛ mbete-ti kí 'ndàngi kí ta greki lé 'panə to ta kí tɔgrɔ-ti bá pa ta kí maji dɔ Démétriyusi-ti.

Judì

Ta-je kí dɔ mbete-ti kí Judì ndàngì

Judì ndàngì mbete kí gɔji kin adi dow-je kí Lubə ba-dé, ndigì-dé bá ngəm-dé adi Jeju Kristi (Lo ndó-é kí 1). To njékadmɛɛ-je kí rá bá ɛ ndàngì mbete lé adi-dé kàrè dow gə al. Ɛ ndàngì mbete ndəji-dé-né sɔbi dɔ njéndó dow-je né-je kí ngɔm kí njékisi dan majal-ti. Njèndàngì mbete lé tɔji rɔ-é kí n'to «Judì, ngonnjèkullə lə Jeju Kristi, n'to ngonkɔ Jaki» (Lo ndó-é kí 1). À to Jaki kinlé ya bá ndàngì mbete kí ri-é tò dɔ-ti mɛɛ kunmindì-ti kí sigi ('Ndó ta-je kí dɔ mbete-ti kí Jaki ndàngì). Judì dɛ kɪ Jaki 'to ngankɔ Jeju (). Néndó-je kí ngɔm lé isi taa lo adi Judì iŋə kɔ ta kí dɔsɔy ə təl ulə dingəm mɛɛ dow-je kí ɛ ndàngì mbete kin kɔɔ kadi-dé lé, kɔɔ kadi 'rɔ kɔɔ kadmɛɛ (Lo ndó-é kí 3). Dan njèndàngì mbete kunmindì kí sigi lé, dow kí pa ta kí dɔ ta kí gangi-ti lə njékəɔta-je kin ngə nɔ asi kɪ Judì ya goto. Ta kí gangi kí sɔbi dɔ majal kí tò mɛɛ Kunmindì-ti kí Low rəm, bá ɛ kí tò mɛɛ mbete-je-ti kí rangi kí goto mɛɛ Kunmindì-ti kí Low rəm lay ya Judì təl un pa mɛɛ mbete-ti kinlé. Ta-je lə njékəwkulə Piyər kí pa mɛɛ Mbete-ti liə () kin kàrè ɛ pa tɔ. Ɛ ole mɛɛ dow-je kí ɛ ndàngì mbete adi-dé, kí njékəwkulə-je lə 'Babe Jeju Kristi 'pa ta-é kete kí ko dow-je kí bè kin d'a ree nɔɔ, bá ɛ ulə dingəm mɛɛ-dé-ti kadi d'ə gərərə dɔ kadmɛɛ-ti. Ɛ tɔl ta mbete liə kɪ tɔrɔndi dɔ dow-je-ti kí ɛ ndàngì mbete adi-dé rəm bá ɛ ɔsi gaji Lubə rəm.

Tɔji rɔ kɪ lapiya kí ra

1 †Mə Judì ngonnjèkullə lə Jeju Kristi rəm, ngonkɔ Jaki rəm, bá m'ndàngì mbete kin m'adi-si sɔji kí Lubə kí Bɔbi-ji ba-si rəm, ində-si dan kəm-é-ti rəm, bá ngəm-si kɔɔ Jeju Kristi. ² Kadi Lubə adi koo kəmtɔn-doo, kɪ lapiya, kɪ ndigì liə tò mburuki-mburuki dɔ-si-ti!

Njékilə kuji dɔ Lubə-ti al kɪ kullə ra-dé-je

2Pi 2:1-22; 3:1-3

³ Sɔji kí m'ində-si dan kəm-m-ti, kaji lə-ji kí j'ori-nɔ dɔ-ti lé low nū ya bo ndàngì ta kí sɔbi dɔ-é kadi-si ra-m lɔti-lɔti, ngà kí nè kinlé m'oo kí tò dɔ-m-ti kadi m'ndàngì m'adi-si kɔɔ kadi m'ulə-né dingəm mɛɛ-si-ti kadi 'roi dɔ kadmɛɛ-ti kí Lubə adi njékaa njay-je nja káre-rè ya sartagangi. ⁴ Kɔɔtalə dow-je madi 'tandi dan-si-ti nɔɔ ə to dow-je kí ta kí gangi kí dɔ-dé-ti kàrè ta-é toki ndàngì low nū rəm ngá. Dɛ d'ilə kuji dɔ Lubə-ti lə-ji al, adi ta lə ramaji liə kin bá təl to jirə ra kaya lə-dé rəm, bá Ngar lə-ji kí káre-rè kí to 'Babe Jeju Kristi kin kàrè 'naji 'panè 'gə-é al rəm tɔ.

⁵ To né-je kí 'gəi lay ya ngá, ngà m'ndigì kole mɛɛ-si dɔ-ti kí ndɔki 'Babe taa Israyel-je kí 'to gin dow-je liə ilə-dé taá dɔnangi Ejipti-ti ya, ngá go-ti adi njémɛɛngə-je d'oy. ⁶ Malayka-je kí 'ngəm kasi gaki lə-dé al, ngá d'iŋə lo kisi-dé kí sɔbi dɔ-dé lé, 'Babe ilə-dé sil kilə kí sartagangi kiring lo kí ndul-ti kɔɔ ngəbi-né ndɔ kí boy

kí to ndɔ gangta. ⁷ Bè ya tɔ, loki dow-je kí Sɔɔm kɪ Gɔmɔr kɪ bebo-je kí tò sə-dé ngɔsi d'ungi-nɔ ko kaya-é-ti kin adi 'ra kaya d'ur-né kɔbi-ti kí dum lé, Lubə un pər kí tò sartagangi bá adi-dé-né kɔ kadi dow-je d'oo-né tɔ.

⁸ Lay bè ya kàrè, dowbé-je kí 'tandi dan-si-ti kinlé, tagir-je lə-dé kí mɛɛ wəy ra adi d'un rɔ-dé 'ra-né né kí tò nɛ rəm, 'nədi tɔgi kí 'Babe ɔw-né dɔ-dé-ti rəm, bá 'pa ta kí maji al dɔ njériba-je-ti †† rəm tɔ. ⁹ † Misəl kí to káre dan 'boy-je-ti lə malayka-je kin ya kàrè, loki mbati ta ta Sú-ti ə naji-é-né ta-ti kí sɔbi dɔ nin Moiyiji lé, ɛ pa ta kí maji al dɔ-é-ti gangi-né ta dɔ-é-ti al. Ngà Misəl lé panè: Kadi 'Babe ndàngi-i!

¹⁰ Ngà dowbé-je kinlé, né kí 'gə al ya kàrè 'pa ta kí maji al dɔ-ti ə dɛ lé négə lə-dé kí kɔji-dé-ti kí toki négə lə dɔ-je bè kinlé, tò kɔɔ tuji lə-dé ya par. ¹¹ Tuji à kusi dɔ-dé-ti! Kɔɔtalə dɛ d'un dɔ nja Kayin; ə ta lə là ya dɛ d'iŋə-né rɔ-dé yaki 'ndaji-né kullə dɔkində lə Balam rəm, bá ko dɔngɔ lə Kore adi d'oy kɔgi rəm tɔ.

¹² Dɛ bá 'to njéjunglu lo nékuso nam lə-si. D'ilə rɔsɔl kɔgi ya d'uso né ublu-ublu ə kəm-dé tò ki dɔ rɔ-dé dɛ-ti ya. 'Tanɔ kí ndi kí ɔw kɪ kədi al ya kàrè ijə damdər bá yəl ɔr-é kɔgi kin bè rəm, 'tanɔ kɪ kagi-je kí d'a kandi nɔykada ya rəmə d'andi al kin bè rəm, d'ɔr-dé kɪ njirə-dé burə, d'oy nja joo; ¹³ 'tanɔ kɪ pungum man babo kí tal bum-bum ə ungi əm-é kí tò nɛ ndaa-ti kin bè rəm,

† 1:1 Mat 13:55; Mar 6:3

†† NJÉRIBA-JE kinlé dow-je madi 'panè to ndil-je, dɛ kí nɔ-je 'panè to Malayka-je ə dɛ kí rangi 'panè to ta kí sɔbi dɔ dow-je kí ri-dé ba nɔ tɔ. ‡ 1:9 Ntd 12:7

'tang k̀ k̀ k̀wəj-je k̀ njékilə mbuu ə Lubə ra lo k̀ ndul ndj-ndj k̀ à tò sartagangi ya isi ngəbi-dé-né kin bè.

¹⁴ Enək̀ k̀ to gin ka k̀ njèkungi-ti siri go Adam-ti lé k̀rè, pa ta k̀ ta Lubə-ti sɔbi-né dɔ dowbé-je kinlé panè: «Ooi, 'Babe à ree k̀ k̀ k̀si malayka-je liə k̀ d'aa njay k̀ k̀r-dé ra budɔgi dɔgi lo nɔ ¹⁵ kɔd gangi-né ta dɔ-dé-ti lay rəm, kɔd kadi dow-je lay k̀ njékilə kuji dɔ Lubə-ti al lé, d'ɔr go kullə ra-dé-je lay k̀ ɔsi ta Lubə rəm, d'ɔr go ta-je lay k̀ ngə-ngə k̀ 'pa d'ɔsi-né Lubə k̀ ta kin rəm tɔ.»

¹⁶ Dowbé-je kinlé, 'to njéyun ta-je, k̀ njébaa ta-je, k̀ njéra kəmnda né-je. Dɛ 'tidə ta-je k̀ al dɔ-dé dɔ-dé d'ədi-né kəm dow-je kɔd kingə-né né ji-dé-ti.

¹⁷ Ngà sɔi k̀ j'ində-si dan kəm-ji-ti lé, né-je k̀ ndɔki njékɔwkulə-je lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi 'pa ta-é d'adi-si kinlé, adi mɛɛ-si ole dɔ-ti. ¹⁸ †Ndɔki d'idə-si 'panè: «Kaglo-je-ti k̀ dɔbəy-ti lé, dow-je d'a to njéɔklo-je ə d'a ra né-je k̀ ilə kuji dɔ Lubə-ti al k̀ go gangi-é-ti k̀ kəmnda-é ra-dé-né.» ¹⁹ Ooi, dowbé-je lé ya ngá ən! Dɛ 'to njéra dow-je kadi 'gángi-nə, 'to njéra né k̀ daji rɔ-dé ndigi, 'to dow-je k̀ Ndil k̀ aa njay goto mɛɛ-dé-ti.

† 1:18 2Pi 3:3

Ta kullə dingəm mɛɛ-nə-ti

²⁰ Ngà sɔi k̀ j'ində-si dan kəm-ji-ti kinlé, sɔi ya k̀ dɔ rɔ-si 'mbusi nja-nə dɔ kadmɛɛ-ti lə-si k̀ aa njay kin rəm, 'pai ta k̀ Lubə k̀ takul Ndil k̀ aa njay rəm, ²¹ ɔi gərərə mɛɛ ndigi-nə-ti lə Lubə 'ngəbi-né koo kəmtondoo lə 'Babe lə-ji Jeju Kristi kɔd kiskəm k̀ tò sartagangi.

²² Dɛ k̀ nɔ-je k̀ 'tadi tii-tii lé, ooi kəmtondoo lə-dé ²³ adi to kaji k̀ kadi aji-dé ta pər-ti. Ngà dɛ k̀ dan-ti-je rəmə, ooi kəmtondoo lə-dé k̀ bəl mɛɛ-si-ti, ə itəi majal-je lə-dé ngərəngi k̀ kubi-je k̀ rɔ-dé-ti burə titi né k̀ kubi-je lə-dé k̀rè majal ra adi tò nɛ bè tɔ.

²⁴ Njəkasi ngəm-si kadi kusi ya usi al, k̀ to njəkadi ɔi dan rɔnəl-ti lo riba-ti liə k̀ ta dɔ-si-ti al kinlé, ²⁵ to Lubə ya k̀ k̀r-é, Njəkaji-ji k̀ takul 'Babe lə-ji Jeju Kristi. Low lə low-je rəm, bone bè kin rəm, bá k̀ dɔ bal-bal rəm kin ya kadi kɔsgaji, k̀ kɔbe, k̀ rɔngə, k̀ tɔgi to k̀ liə! Amən!

Né-je kí 'tɛɛ k̀ì dɔ-é

Ta-je kí dɔ mbete Né-je kí 'tɛɛ k̀ì dɔ-é

To Jeju Kristi bá tɛɛ dɔ né-je (), ə ɛ bá mbete kinlé pa ta liə n̄a. Dow-je kí 'ndàngi mbete kin d'adi-dé dɔsɔy lé, 'to njékəwn̄a-je-ti kí gay-gay kí siri kí dɔnangi Aji-ti kí ngon-é kí bone 'ba-é Turki kí 'ndàngi ta-é lo kɔr-é-ti kí 2 k̀ì 3. D'ingə k̀ò kɔd kadmɛɛ lə-dé, ə né-je kí 'tɛɛ k̀ì dɔ-é kinlé to kɔd kulə dingəm mɛɛ-dé-ti, ə tɔji-dé kí takul Jeju Kristi lé, Lubə à tətì rɔ majal rəm, à gangta dɔ Sú-ti, ngà dɛ kí 'to kí liə bá à tɔr ndi-é dɔ-dé-ti tɔr kí sartagangi. Njèndàngi mbete kin ya k̀ì dɔ-é kàrè ingə k̀ò kaglo-ti kí ɛ ndàngi-né né kí 'Babe tɛɛ k̀ì dɔ-é adi-é lé. J̄a lé, d'uwə-é d'ilə-é dɔnangi-ti kí 'ba-é Patmosi kí to dɔgore lo kí dan babo-ti kí 'ba-é Ejé kɔd ta lə Jeju Kristi kí ɛ pa maji. ɛ tɔji rɔ-é panè n'to «J̄a, kí ngonkɔ-si kí njèkadmɛɛ rəm, bá madkullə lə-si dan n̄a mɛɛ-ti» (). À to J̄a kí njèkɔwkulə ya bá ndàngi mbete Poyta kí Maji rəm, mbete-je kí mutə kí ri-é tò dɔ-ti rəm. Mbete né-je kí 'bɔɔɔ bá 'tɛɛ k̀ì dɔ-é lé, titi n̄a k̀ì mbete-je kí dan-ti-je kí mɛɛ Kunmindi-ti kí Low, ə kí n̄a lé to mbete lə Daniyel; to mbete-je kí tɛɛ k̀ì dɔ kɔjra-je k̀ì kullə ra-je lə Lubə k̀ì takul né kí ra dow toki n̄i b̀è, k̀ì né-je kí maji koo al rəm, dow oo nja kàre al rəm. Né-é-je kinlé kɔr mɛɛ-é kí tɔgrɔ-ti kí aa yárérə goto ya kàrè, maji-é lé to koo kí dow oo kí Lubə ra go kunmindi-je liə lay ya. Lo kɔr sɔy mbete kinlé, j'oo tətì rɔ lə Jeju Kristi dɔ né-je-ti kí 'pa ta-é mɛɛ mbete tum gin né-je-ti loki dow al-né dɔ ta lə Lubə bá majal andi-né dɔnangi-ti. J'a pa titi J̄a b̀è, panè: «Amɛn! I 'Ree, 'Babe Jeju!» ()

Kulə gin ta

1 Né-je kí sɔbi dɔ Jeju Kristi kí to né-je kí tò lo bɔɔɔ-é-ti bá Lubə tɛɛ k̀ì dɔ-é, adi to né-je kí tò kadi à ra né ngɔsnè bá Lubə in̄a ji Jeju-ti kadi tɔji ngannjékullə-je liə. Beba Jeju ulə malayka liə rɔ ngonnjékullə-ti liə J̄a kadi adi kəm-é ijə dɔ-ti. 2 Titi kí J̄a oo-né né-je k̀ì kəm-é lé, ɛ ilə mbɛ ta lə Lubə rəm, ta lə Jeju Kristi rəm. Né-je lay kí ɛ oo lé, ɛ pa ta-é adi dow-je.

3 Ta-je kí ta Lubə-ti kí 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kinlé, njèndó-é kadi dow-je lé to njènékumə, bá njékoo ə təl rɔ-dé go-ti kàrè 'to njènékumə-je tɔ. Kdɔtalə, kaglo kí né-é-je kin à ra-né lé n̄ay ndɛ b̀è.

Lapiya kí ra k̀ì kɔsgaji

45 †M̄a J̄a m'ndàngi mbete kin m'adi njékəwn̄a-je kí gin siri kí dɔnangi Aji-ti. Kadi njèkisi kete low, kí to njèkisi ngɔsnè, kí à ree rəm, kadi ndil-je liə kí siri kí d'ə n̄i kalikɔbe-ti liə rəm, kadi Jeju Kristi kí to njèkə dɔ ndi-é-ti d'adi ramaji, k̀ì lapiya lə-dé n̄ay sə-si. Jeju Kristi lé, to dow kí dɔsɔy kí tɔsi ndəl ində lo tɛɛ tagangi, to kí 'boy dɔ ngar-je-ti kí dɔnangi-ti nè.

ɛ kí to njèndigi-ji, njèkɔr-ji kɔgi mɛɛ majal-je-ti lə-ji k̀ì takul məsi-é 6 ††bá təl-ji dow-je kí gin ngar-ti rəm, təl-ji njégugnè-je kí njéra kullə lə Bɔbi-é Lubə rəm lé, kadi kɔsgaji, k̀ì tɔgi to 'liə k̀ì dɔ bal-bal! Amɛn! 7 †Ooi, ɛ isi

† 1:4-5 Ntd 4:5 †† 1:6 Ntd 5:10

ree dan kilndi-ti. Dow-je lay ya d'a koo-é k̀ì kəm-dé, bá dɛ kí d'ɔsi-é k̀ì ningə lé ya kàrè d'a koo-é k̀ì kəm-dé rəm tɔ. Ree liə à təl gin ndingə rɔ lə gin dow-je lay kí dɔnangi-ti nè. Oiyoo, Amɛn! 8 ††Babe Lubə kí njètɔgi-je lay, kí njèkisi kete low, kí to njèkisi ngɔsnè, kí à ree lé panè: «M̄a bá m'to Alpa k̀ì Omega.» ††

Né kí ra J̄a k̀ì n̄i b̀è

9 M̄a J̄a kí m'to ngonkɔ-si k̀ì takul Jeju, adi m'ingə k̀ò sə-si nati rəm, m'to dow kí kɔbe-ti liə nati sə-si rəm, m'uwə rɔ-m ngə nati sə-si lé bá, ndɔki d'uwə-m d'ilə-m dɔnangi-ti kí 'ba-é Patmosi kí to dɔgore lo kí dan ba-ti, kɔd ta lə Lubə kí m'pa rəm, kɔd ta kí tɔgrɔ-ti kí sɔbi dɔ Jeju kí m'pa lé rəm tɔ. 10 Mɛɛ ndɔ-ti lə 'Babe lé, Ndil kí aa njay ree dɔ-m-ti ə m'oo ndi dow ba go-m-ti boy titi ká təbi mbanga b̀è 11 panè: Né kí 'isi 'oo kinlé, 'ndàngi mbete-ti ə 'ulə-né adi njékəwn̄a-je kí gin siri, adi to dɛ kí bebo Epeji-ti, k̀ì bebo Ismir, k̀ì bebo Pərgam, k̀ì bebo Tiyatir, k̀ì bebo Sardesi, k̀ì bebo Piladelpi, k̀ì bebo Laodise.

12 Go-ti, m'təl kəm-m kɔd kadi m'oo dow kí pa sə-m ta lé. Beba loki m'təl kəm rəm, m'oo kagi n̄a lampi siri kí to kagi-je kí lɔr bá 'ra-né 13 ə dow madɔ tan̄a k̀ì Ngon lə dow ɔ mbunə kagi n̄a lampi-je-ti lé. ɛ ulə

‡ 1:7 a Mat 24:30; Mar 13:26; Luk 21:27; 1Te 4:17; b J̄a 19:34,37; d Mat 24:30 †† 1:8 Ntd 22:13 †† ALPA lé kɔr mɛɛ-é to tum gin né ə OMEGA kɔr mɛɛ-é to tɔl ta né ('Ndó Ntd 1:17).

kubi kî boy yul rɔ-é-ti, bá dɔɔ bədi-é kî ndaá dɔɔ bədi kí 'ra kî lɔr tɔ. ¹⁴ Dɔ-é, puti nda titi kubi kí nda bè rəm, titi kɔsi bè rəm tɔ. Kəm-é ɔ̃ njoy-njoy titi ndɔ̃ pər kí teę bilim-bilim kin bè. ¹⁵ Nja-é ndɔ̃y mbũũ tanɔ̃ kî ngɔwla kí dow ulə dan yalpər-ti bè, bá ndi-é ba titi-nɔ̃ ká man babo-je bè rəm tɔ. ¹⁶ E uwə kərwəj-je siri jikɔl-é-ti, bá kiyəɔ̃ kí d'ɔl ta kati-é joo lay ndəti-ndəti teę ta-é-ti, bá takəm-é ndógi tanɔ̃ kî kàd̃i kí teę kəm-é rəsi-rəsi ɔ̃si kin bè rəm tɔ.

¹⁷ †Loki m'oo-é rəmə, m'usi nangi nja-é-ti titi dow kí oy bè. Beba un jikɔl-é ində dɔ-m-ti ə panè: 'Bəl al! Mɔ̃ ya m'to njətum gin né rəm, m'to njətɔl ta né rəm, ¹⁸ mɔ̃ m'isi kəm. Ndɔ̃ki m'oy, ngà kí nè kinlé m'isi kəm kî dɔ bal-bal. M'ɔw kî tógi dɔ koy-ti rəm, bá dɔ lo kí koó-ti rəm tɔ. ¹⁹ Beba né-je kí i 'oo ngá, kî né kí isi ra né kí ngɔsnè-ti, kî né kí à ra-né go-ti gogi lé, 'ndàngi mbete-ti. ²⁰ Ngà kərwəj-je kí siri kí 'oo jikɔl-m-ti, kî kagnə lampi-je siri kí to kagi-je kí lɔr bá 'ra-né lé, ta kí dɔ-dé-ti kí tò lo bɔɔɔ-é-ti lé, kɔr mɛɛ-é ən: Kərwəj-je kí siri lé, to malayka-je lə njékəwnə-je kí gin siri lé, ə kagnə lampi-je kí siri kí to kagi-je kí lɔr bá 'ra-né lé, to njékəwnə-je kí gin siri lé tɔ.

Njékəwnə-je kí bebo Epeji-ti

Knj 20:28-31

2 «'Ndàngi mbete adi malayka †† lə njékəwnə-je kí bebo Epeji-ti 'panè: 'Oo, njəkuwə kərwəj-je siri jikɔl-é-ti, kí to njənjijə dan kagnə lampi-je-ti siri kí to kagi-je kí lɔr bá 'ra-né lé panè: ² M'gə kullə ra-i-je, m'gə kɔɔ-je lə-i, bá m'gə kuwə rɔ ngə lə-i rəm tɔ. M'gə kí i 'a kisi dɔ-ti kî njémɛɛndul-je al. Beba njéba rɔ-dé njékəwkulə-je lé, i 'nɔ̃-dé 'oo, adi 'gə-dé kí 'to njékəɔdta-je bi 'to njékəwkulə-je al. ³ I 'uwə rɔ-i ngə rəm, 'ingə kɔ̃ kɔɔ ta lə-m rəm, bá kɔɔ ra-i go-m-ti al rəm tɔ. ⁴ Ngà né kí m'ɔw-né sə-i kî ta ən: Ndigi kí dɔsɔy kí ndɔ̃ki i 'ndigi-m lé bá, i 'tusi inɔ̃. ⁵ Ən ə adi mɛɛ-i ole dɔ lo kí ɔ̃-ti usi, inɔ̃ panjiyə-i kí majal kɔgi ə 'təl un kullə ra-i-je kí dɔsɔy ndɔ̃ki lé gogi. Kinə inɔ̃ panjiyə-i-je kí majal kɔgi al rəmə, m'a kɔw rɔ-i-ti ə m'a kun kagnə lampi lə-i lo kə-é-ti kɔgi. ⁶ Bè ya kàrè, né kí i 'ra adi maji ən: I 'mbati kullə ra dow-je lə Nikola titi kí mɔ̃ m'mbati-né kin bè tɔ.»

⁷ †Dow kí mbi-é tò rəmə, kadi oo-né ta kí Ndil kí aa njay idə njékəwnə-je kí gay-gay. Ndil kí aa njay idə-dé panè: Dow kí tət̃i rɔ lé m'a kadi-é uso kandi kagi kiskəm kí ɔ̃ be kisi maji-ti lə Lubə.

Njékəwnə-je kí bebo Ismir-ti

⁸ ††Ndàngi mbete 'adi malayka lə njékəwnə-je kí bebo Ismir-ti ə 'panè: 'Oo, ɛ̃ kí to kí dɔsɔy rəm, to sɔy dow-je rəm, kí ndɔ̃ki oy bá tɔsi ndəl ində lo teę lé panè:

† 1:17 Ntd 2:8; 22:13 †† Ta-je kinlé sɔbi dɔ njékəwnə-je kí gin siri. Ə Malayka-je lé à to njékərnɔ̃ njékəwnə-je. ‡ 2:7 Ntd 22:2

‡† 2:8 Ntd 1:17; 22:13

⁹ M'gə kɔ̃ kî ndoo lə-i ya, ngà 'to njénékingə. Ta-je kí maji al maji al kí dow-je kí 'to jipi-je al ya 'ba rɔ-dé jipi-je d'isi 'pa dɔ-i-ti kin kàrè m'gə rəm. Dɛ̃ 'to kəykəwnə lə Satɔ̃. ¹⁰ 'Bəl kɔ̃ kí 'a kingə kin al; Sú à kungi dow-je kí dan-ti-je kí dan-si-ti dangay-ti kɔɔ nɔ̃-si-né, ə a kingəi kɔ̃ ndɔ̃ dɔgi. 'A dɔ ndi-i-ti njàngi sar ya kadi 'oy-né rəmə, m'a kadi-i jɔgi tət̃rɔ̃ kí sɔbi kiskəm. ¹¹ ††Dow kí mbi-é tò rəmə, kadi oo-né ta kí Ndil kí aa njay idə njékəwnə-je kí gay-gay kin. Ndil kí aa njay idə-dé panè: Dow kí tət̃i rɔ lé, koy kí nja joo à tɔl-é al ngá.

Njékəwnə-je kí bebo Pergam-ti

¹² 'Ndàngi mbete adi malayka lə njékəwnə-je kí bebo Pergam-ti ə 'panè: 'Oo, njékəw kî kiyəɔ̃ kí d'ɔl ta kati-é joo lay ndəti-ndəti panè: ¹³ M'gə lo kisi-i. Lo kisi-i kinlé bá kalikɔ̃be lə Satɔ̃ tò-ti. Bè ya kàrè i 'nam sə-m, bá Antipasí kí to dow kí tɔgrɔ-ti kí to njèpata lə-m kadi dow-je kí 'tɔl-é be lə-i kí to lo kisi Satɔ̃ kin kàrè, ndɔ̃-é-ti kinlé i 'naji ta dɔ kadmɛɛ-ti lə-i kí adi-m lé al rəm. ¹⁴ Ngà né-je kí m'ɔw-né sə-i kî ta ən: I adi dow-je kí njéndigi néndó lə Balam d'isi rɔ-i-ti; Balam lé ndɔ̃ki ndó Balaki kadi adi Israyel-je kadi d'uso dɔ-je kí 'pole-né magi-je rəm, bá ədi-dé kadi 'ra kaya rəm tɔ. ¹⁵ Bəy bá, i adi njéndigi néndó lə dow-je lə Nikola lé d'isi rɔ-i-ti tɔ.

¹⁶ Beba 'inɔ̃ panjiyə-i-je kí majal kin kɔgi al rəmə, ngɔsnè ya m'a kɔw rɔ-i-ti nɔ̃ɔ̃ ə m'a rɔ sə-dé kî kiyəɔ̃ kí tam-ti.

¹⁷ ††Dow kí mbi-é tò rəmə, kadi oo-né ta kí Ndil kí aa njay idə njékəwnə-je kí gay-gay kin. Ndil kí aa njay idə-dé panè: Dow kí tət̃i rɔ lé, m'a kadi-é nékuso kí 'ba-é maan kí to né kí tò lo bɔɔɔ-é-ti, bá m'a kadi-é ər kí nda ə ər-é kinlé d'a ndàngi ri kí sigi titi; to ri kí 'ba-é ya kî kár-é à gə bi dow kí rangi à gə al.

Njékəwnə-je kí bebo Tiyatir-ti

¹⁸ 'Ndàngi mbete 'adi malayka lə njékəwnə-je kí bebo Tiyatir-ti ə 'panè: 'Oo, ta kí Ngon lə Lubə kí kəm-é ɔ̃ njoy-njoy titi ndɔ̃ pər kí teę bilim-bilim ə nja-é ndɔ̃y mbũũ tanɔ̃ kî ngɔwla kí dow ulə dan yalpər-ti bè pa ən: ¹⁹ M'gə kullə ra-i-je, m'gə ndigi kí 'ndigi-m, m'gə kad-mɛɛ lə-i, m'gə né kí 'isi 'ra adi-m, m'gə kuwə rɔ ngə lə-i, bá m'gə kí kullə-je kí 'ra gogi nè nɔ̃ itə ɛ̃ kí kete. ²⁰ Ngà né kí m'ɔw-né sə-i kî ta ən: Jejabel kí to dené kî njéba rɔ-é njèpata kí ta Lubə-ti lé, i inɔ̃-é adi ndó-né ngannjékullə-je lə-m ur-dé-né wale adi 'ra kaya, bá adi d'uso dɔ-je kí 'pole-né magi-je rəm tɔ. ²¹ M'inɔ̃ kaglo m'adi-é kadi inɔ̃-né panjiyə-é-je kí maji al kɔgi, ngà panjiyə-é kí maji al kí to kaya kí ra lé, ɛ̃ ndigi kinɔ̃ kɔgi al. ²² Yən! Kinə njéra siə kaya-je d'inɔ̃ panjiyə-dé-je kí maji al kí ɔw nati kî néndó liə kin kɔgi al lé, m'a kungi-dé dɔ tirə-ti dan kɔ̃-ti kí nɔ̃ nati siə. ²³ M'a tɔl ngan-je liə kɔgi. Rəmə njékəwnə-je kí gay-gay lay d'a gə kí mɔ̃ lé

‡‡ 2:11 Ntd 20:14; 21:8 ††† 2:17 Jɔ̃ 6:48-50

m'to njètən tagir-je, kî né-je kí bɔɔɔ rɔ-é męę dow-je-ti, adi m'a kugə n̄-n̄ kí go kullə ra-é-je-ti. ²⁴ Ngà s̄əi ndəgi njékəwn̄-je lay kí bebo Tiyatir-ti kí 'ndigi néndó kí maji al kin al rəm, 'gəi né kí dę 'ba-é ta lə Sat̄a kí tò lo bɔɔɔ-é-ti kin al rəm lé, m'idə-si m'panè: M̄a m'ində nékotí kí ɔy kí rangi dɔ-si-ti al ngá. ²⁵ Ngà né kí tò ji-si-ti kinlé, uwəi njarara ya sar kadi m'ree-né.

²⁶ Dow kí tətí rɔ, kí ra kullə lə-m ya sar tɔl-né ta-é lé, m'a kadi-é ɔw k̄ t̄ɔgi dɔ gin dow-je-ti kí gay-gay.

²⁷ Beba ę à kɔr n̄-dé k̄ ngɔwla ji-é-ti, kɔɔ t̄ati-dé-né d̄eki-d̄eki titi kí dow tɔɔ-né b̄ay kí ra k̄ anji kin bè. M̄a ya kàrè Bɔɔbi-m adi-m t̄ɔgi kinlé bè tɔ. ²⁸ Dow kí t̄atrɔ lé, m'a kadi-é ngòrongi kí njèndógi ta lo kaa-ti. ²⁹ Dow kí mbi-é tò rəmə, kadi oo-né ta kí Ndil kí aa njay idə njékəwn̄-je kí gay-gay kin.

Njékəwn̄-je kí bebo Sardesi-ti

3 'Ndàngi mbete adi malayka † lə njékəwn̄-je kí bebo Sardesi-ti ə 'panè: 'Oo, njékɔw k̄ kərɔw-je siri, k̄ ndil-je lə Lubə kí siri lé panè: M'gə kullə ra-i-je: Ri-i ba titi dow kí isi kəm bè ya, ngà i oyi mburuki.

² 'Isi kəm dɔ rɔ-i-ti ə 'mbusi nja ndəgi-é-je kí d'ɔw kɔɔ koy mburuki kin tɔ, kɔɔ m'oo kí kullə ra-i maji ɔr njuti n̄ Lubə-ti lə-m al. ³ ††Kəm rəbi kí i oo-né ta lə Lubə, k̄ kəm rəbi kí i taa-né lé, 'adi męę-i ole dɔ-ti. 'Təl rɔ-i go-ti ə iŋə panjiyə-i-je kí majal lé kɔgi. Kinə 'isi kəm dɔ rɔ-i-ti al lé, m'a kɔw rɔ-i-ti titi-n̄ k̄ njèbogi bè adi 'a gə dɔ kàd̄i kí m'a kɔw kubə-i-né nangi busi lé al. ⁴ Bè ya kàrè, i ɔw k̄ dow-je madi męę bebo Sardesi-ti n̄ɔ k̄ 'to dow-je kí kullə ra-dé tò n̄ takəm Lubə-ti al; dę d'a njiyə sə-m k̄ kubi-je kí nda mbəy-mbəy rɔ-dé-ti kɔɔ dę 'to dow-je kí d'asi gaki.

⁵ †Beba dow kí tətí rɔ lé, à kulə kubi kí nda mbəy-mbəy rɔ-é-ti, m'a bujuru ri-é kɔgi męę mbete kiskəm-ti al, m'a pa ta liə rəsi n̄ Bɔɔbi-m-ti, k̄ n̄ malayka-je-ti liə panè: ę to dow lə-m ya.

⁶ Dow kí mbi-é tò rəmə kadi oo-né ta kí Ndil kí aa njay idə njékəwn̄-je kí gay-gay kin.

Njékəwn̄-je kí bebo Piladelpi-ti

⁷ 'Ndàngi mbete adi malayka lə njékəwn̄-je kí męę bebo Piladelpi-ti 'panè:

'Oo, ta kí njèkaa njay, njèra né kí tɔgrɔ-ti, njékɔw k̄ lakere lə Dabidi, ę kí teę tarəbi ə dow kí rangi à kasi kuti al, uti tarəbi ə dow kí rangi à kasi teę al lé panè:

⁸ M'gə kullə ra-i-je. I 'to njètɔgi kí ngay al ya, i 'təl rɔ-i go ta-ti lə-m, kadi 'naji 'pane 'gə-m al kin kàrè i 'naji al

† Ta-je kinlé s̄ɔbi dɔ njékəwn̄-je kí gin siri. Ə Malayka-je lé à to njékɔrn̄ njékəwn̄-je. †† 3:3 Mat 24:43,44; Luk 12:39,40; Ntd 16:15 ‡ 3:5 a Ntd 20:12; b Mat 10:32; Luk 12:8

rəm tɔ. Beba m'teę tarəbi m'adi tò tagra n̄-i-ti ə dow kí à kasi kuti ya goto. ⁹ 'Oo, kuti dow-je kí 'to njékəwn̄-je lə Sat̄a, 'to jipi-je al ya 'ba rɔ-dé jipi-je adi 'to njékəɔta-je kinlé, m'unḡi-dé ji-i-ti. 'Oo, m'a kadi 'ree 'səbi takəm-dé nangi n̄-i-ti rəmə d'a gə kí m'ndigi-i.

¹⁰ Ta lə-m kí s̄ɔbi dɔ kuwə rɔ ngə lé, i 'to njètəl rɔ-i go-ti, adi m̄a kàrè, kaglo kí nénḡ à ree dɔ dow-je-ti kí dɔ-nangi-ti nè lay lé, m'a ngəm-i. ¹¹ M'isi m'ɔw n̄ɔ ngɔsnè. 'Uwə né kí ji-i-ti lé ngə kɔɔ kadi dow madi taa nékugə d̄ji-i kí to jɔgi lə njètətrɔ lé al.

¹² ††Dow kí njètətrɔ lé, m'a kadi-é to kagi ngɔw dan kəy lə Lubə lə-m ə ę à teę męę-é-ti kɔgi nd̄a al. M'a ndàngi ri Lubə lə-m rɔ-é-ti rəm, bebo lə Lubə lə-m kí to bebo Jorijaləm kí sigi kí j̄ dɔrɔ-ti rɔ Lubə-ti lə-m lé, m'a ndàngi ri-é rɔ-é-ti rəm, bá ri-m kí sigi lé kàrè, m'a ndàngi rɔ-é-ti rəm tɔ.

¹³ Dow kí mbi-é tò rəmə, kadi oo-né ta kí Ndil kí aa njay idə njékəwn̄-je kí gay-gay kin!

Njékəwn̄-je kí bebo Laodise-ti

¹⁴ 'Ndàngi mbete adi malayka lə njékəwn̄-je kí męę bebo Laodise-ti 'panè: 'Oo, ę kí ri-é lə Amən, njékoo né ə pa ta dɔ-ti mindi-é joo al kí njèra né kí tɔgrɔ-ti, kí to njèkində né-je nati k̄ Lubə lé panè: ¹⁵ M'gə kullə ra-i-je. I 'sɔl al rəm, bá i 'tungə al rəm. Kinə 'a sɔl rəmə 'sɔl, kinə 'a tungə rəmə 'tungə! ¹⁶ Bè al rəmə, m'a tɔmɔ-i kɔgi, kɔɔ i lé 'la laa bi 'sɔl al rəm, 'tungə al rəm. ¹⁷ Kɔɔ ta kí i ya 'pa panè:

m'to njènékingə, m'ra né m'ingə-né né n̄a adi m'ɔw ndoo né madi al rəm, adi i 'gə kí kəm-i tò ndoo al rəm, 'gə kí 'to dangi-ti al rəm, 'gə kí 'to njèndoo al rəm, 'gə kí 'to njékəmtɔ al rəm, 'gə kí ɔw kuti-i dum al rəm; gin-é kin bá,

¹⁸ m'ɔji-i-né ta kadi 'ree rɔ-m-ti 'ndogi lɔr kí 'lęę pərəə maji kin, kɔɔ kadi 'təl-né njènékingə rəm, kadi 'ndogi kubi-je kí ndaá ulə rɔ-i-ti kadi kuti dum lə-i lé rɔsɔl-é goto rəm, kadi 'ndogi kumə kilə kəm-ti, kɔɔ kadi ilə kəm-i-ti kadi oo lo maji.

¹⁹ ††M̄a lé, dow-je lay kí m'ndigi-dé lé, m'ndàngi-dé rəm, bá m'ində-dé m'ɔji-dé rəm tɔ. Beba adi rɔ-i tungə ə iŋə panjiyə-i-je kí majal kɔgi! ²⁰ 'Oo, m'a takəy-ti ə m̄a m'ində takəy, kinə dow oo ndi-m, ə teę takəy adi-m lé, m'a kandi go-é-ti, m'a kuso siə né rəm, ę à kuso sə-m né rəm tɔ.

†† 3:12 Ntd 21:2 ‡ 3:19 Əbr 12:6

²¹ Dow kí tətí rɔ lé, m'a kadi-é isi sə-m nati dɔ kalikɔbe-ti læ-m, titi kî mɔ m'təti-né rɔ bá m'isi-né kî Bɔbi-m nati dɔ kalikɔbe-ti liə kin bè tɔ.

²² Dow kí mbi-é tò kadi oo-né ta rəmə kadi oo ta kí Ndil kí aa njay idə njékəwnə-je kí gay-gay kin!

Kalikɔbe læ Lubə, kî njékisi dɔrɔ-ti

4 Go né-je-ti kinlé, m'oo lo rəmə, m'oo tarəbi teę męę dɔrɔ-ti. Dow kí dɔsɔy kí m'oo ndi-é pa sə-m ta lé, ndi-é ba titi-nɔ kí ká təbi mbanga bè. Ǝ idə-m panè: 'Al kí taá nè bè ə m'a kadi-i oo né-je kí à ree go-ti.

² Beba tajinati nè ya Ndil kí aa njay ree dɔ-m-ti. Rəmə m'oo kalikɔbe męę dɔrɔ-ti ə dow káre bè isi dɔ-ti. ³ Dow kí isi dɔ-ti lé, rɔ-é ndɔy titi-nɔ kî ər kí 'ba-é jaspə rəm, titi-nɔ kî ər kí 'ba-é sarduwan rəm, bá gangmal ndɔy mbũũ titi-nɔ kî ər kí ba-é Emerodi bè gəə dɔ kalikɔbe lé rəm tɔ.

⁴ Kalikɔbe kinlé, kalikɔbe-je kí rangi asi kɔrjoo gidi-é sɔ gəə dɔ-é ə 'ngatɔgi-je kɔrjoo gidi-é sɔ d'isi dɔ kalikɔbe-je-ti kinlé kî kubi-je kí nda-nda rɔ-dé-ti, bá jɔgi ngar-je kí 'ra kî lɔr tò dɔ-dé-ti tɔ. ⁵ Kalikɔbe kinlé, ndi təl-ti rəm, ndi dow-je ba-ti rəm, bá ndi ndàngi-ti rəm tɔ. Lampi-je siri ɔ nɔ nɔ kalikɔbe-ti lé. Lampi-é-je kinlé to ndil-je læ Lubə kí siri. ⁶ Né madi tò nɔ kalikɔbe-ti kinlé nɔ titi-nɔ kî babo kí ndɔy titi kɔsi bè, bá aa yérərə titi-nɔ kî ər kí 'ba-é Kristal kin bè rəm tɔ.

Njékiskəm-je kí sɔ d'isi danɔ 'gəə dɔ kalikɔbe kinlé ə kəm-dé rusi rɔ-dé lay.

⁷ Njékiskəm-je kí sɔ lé, Ǝ kí dɔsɔy tanɔ kî bɔl bè, njəkung-ti joo tanɔ kî ngon mangi bè, njəkung-ti mutə rəmə takəm-é tanɔ kî takəm dow ə njəkung-ti sɔ lé tanɔ kí yəl soro kí j kî bagi-é taá kin bè. ⁸ Njékiskəm-je kí sɔ lé, nɔ-nɔ ya bagi-é ra mekə-mekə ə kəm-dé rusi rɔ-dé lay. Ndɔɔ-je kî kada-je adi dɔkàdɔ lay ya 'panè: Njəkəa njay, Njəkəa njay, Njəkəa njay kí to 'Babe Lubə kí Njètɔgi-je lay kí to Njékisi kete low rəm, Njékisi bone rəm, bá kí a ree rəm tɔ.

⁹ Njékisi dɔ kalikɔbe-ti kí to njékisi kî dɔ bal-bal lé, loki njékiskəm-je kí sɔ lé, d'a kɔsi gajj-é, d'a kulə riba dɔ-é-ti, d'a ra-é oiyo rəmə, ¹⁰ 'ngatɔgi-je kí kɔrjoo gidi-é sɔ d'a tɔɔ burmba nangi nɔ njékisi dɔ kalikɔbe-ti lé, d'a kɔsi dɔ-dé nangi nɔ njékisi kî dɔ bal-bal-ti lé ə d'a kungj jɔgi ngar-je læ-dé nangi nɔ kalikɔbe-ti lé ə d'a pa panè: ¹¹ I asi gaki, 'Babe Lubə læ-ji, kadi kɔsgaji kî riba, kî tɔgi to 'læ-i, kdɔtalə né-je lay ya to i bá 'ra-dé ə to męę ndigi læ-i kadi né-je kinlé tò, beba i 'ra-dé-né.

Ta kí sɔbi dɔ ngonbati kí taa mbete kí 'tɔsi kî pɔ lo siri

5 Go-ti, m'oo njékisi dɔ kalikɔbe-ti lé uwə mbete jikɔl-é-ti. Mbete lé, 'ndàngi ta gidi-ti rəm, męę-é-ti rəm, bá 'tɔsi pɔ-ti lo siri 'tiŋə-né ta-é. ² Bá m'oo malay-

† 4:5 a Ntd 8:5; 11:19; 16:18; b Ntd 1:4

ka kí tɔgi-é nɔ pa ta kî ndi-é kí boy-boy panè: Nɔ bá asi gaki kadi kəsi pɔ-je kí 'tiŋə-né ta mbete kinlé ə teę męę-é wa?

³ Nɔ dow kí dɔrɔ-ti, əse dɔnangi-ti nè əse gin nangi-ti kí asi kadi teę mbete kin ə oo né kí męę-é-ti ya goto. ⁴ Beba mɔ m'nɔ nɔ, kdɔ dow kí asi gaki kadi teę mbete lé ə oo né kí męę-é-ti ya goto. ⁵ Rəmə dow káre kí dan 'ngatɔgi-je-ti idə-m panè: «'Nɔ al!» 'Oo, bɔl kí gin kɔji-ti læ Juda, Ǝ kí to kí gin kɔji-ti læ ngar Dabidi tətí rɔ kdɔ kadi kəsi pɔ kí 'tɔsi mbete-ti lo siri 'tiŋə-né ta-é lé ə teę męę-é tɔ.

⁶ Rəmə m'oo ngonbati kí tanɔ ngonbati kí 'tɔl-é bè, Ǝ kî nja-é taá danɔ bapi mbunɔ kalikɔbe-ti, kî njékiskəm-je kí sɔ, kî mbunɔ 'ngatɔgi-je-ti. Ngonbati lé, gajj-é ra siri, bá kəm-é ra siri tɔ. Kəm-é-je kí siri lé to ndil-je læ Lubə kí siri kí Lubə ulə-dé lo lay kí dɔnangi-ti nè.

⁷ Ngonbati lé ɔti ree taa mbete kí jikɔl njékisi dɔ kalikɔbe-ti lé. ⁸ Loki ngonbati taa mbete lé rəmə, njékiskəm-je kí sɔ rəm, 'ngatɔgi-je kî kɔrjoo gidi-é sɔ lé 'səbi takəm-dé nangi nɔ-é-ti. Nɔ-nɔ ya uwə kunduməngrə-je kî kɔbi lɔr-je ji-é-ti ji-é-ti. Kɔbi lɔr-je kinlé, ubi kí əti maji rusi męę-é nji-nji. Ubi kí əti maji kinlé, to ta-je kí njəkəa njay-je d'isi 'pa kî Lubə. ⁹ Njékiskəm-je kí sɔ, kî 'ngatɔgi-je lé d'usi pa kí sigi panè: I asi gaki kadi 'taa mbete lé 'kəsi pɔ kí 'tiŋə-né ta-é lé ə 'teę męę-é, kdɔ ta læ gin kɔji-je lay kí dɔnangi-ti nè, kî gin dow-je lay kí ndɔ ta læ-dé tò gay-gay, i bá dow-je 'tɔl-i adi məsi-i gangi dɔ-dé adi Lubə. ¹⁰ †Dɔ lé, i 'təl-dé adi 'to gin ngar rəm, 'to njégugnə-je kí njérakullə læ Lubə rəm, adi d'a kɔbe dɔ dow-je-ti kí dɔnangi-ti nè.

¹¹ Loki m'gɔ lo rəmə, m'oo ndi kosi malayka-je kí kɔr-dé to budɔgi-dɔgi nja nɔ-nɔ 'gəə dɔ kalikɔbe, kî dɔ njékiskəm-je, kî dɔ 'ngatɔgi-je lé. ¹² Dɔ 'pa ta kî ndi-dé kí boy-boy 'panè: Ngonbati kí ndɔki 'tɔl-é lé, Ǝ asi gaki kadi tɔgi, kî nékingə, kî gosi, kî rɔngɔ, kî kɔsgaji, kî riba, kî tɔy, lay to 'liə.

¹³ Rəmə m'oo ndi né-je lay kí Lubə ra-dé dɔrɔ-ti, kî dɔnangi-ti, kî gin nangi-ti, kî dan babo-ti, kî né-je lay ya 'panè: Tɔy, kî kɔsgaji, kî riba, kî tɔgi, to 'læ njékisi dɔ kalikɔbe-ti rəm, to 'læ Ngonbati ya kî dɔ bal-bal.

¹⁴ Rəmə njékiskəm-je kí sɔ lé 'panè: Amən! Ə 'n-gatɔgi-je lé, 'tɔsi məkəji-dé nangi bá d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ njékisi dɔ kalikɔbe-ti dɔ kî ngonbati.

Ngonbati kəsi né kí mekə kí dɔsɔy kí 'tiŋə-né ta mbete

6 Loki m'oo lo rəmə, pɔ kí 'tɔsi mbete-ti lo siri 'tiŋə-né ta-é lé, Ngonbati kəsi kí káre dan-ti ə m'oo ndi kí káre dan njékiskəm-je kí sɔ pa ta adi ndi-é ba titi ndàngi ndi bè panè: 'Ree! ² Beba m'oo lo rəmə, m'oo sində kí nda ə njəkəl-é uwə mandangi ji-é-ti, d'adi-é jɔgi ngar, Ǝ ɔw kí njètətrɔ kdɔ tətí rɔ.

†† 5:10 Ntd 1:6

³ Loki Ngonbati kəsi pɔ kɪ njəkungi-ti joo kí 'tiŋə-né ta mbete lé rəmə, m'oo ndi njəkisi kəm kí njəkungi-ti joo panè: 'Ree. ⁴ Rəmə sində kí rangi kí kər titi-nə kɪ pər bə teę ə njəkə-é ingə tɔgi kadi un-né lapiya kɔgi dɔnangi-ti, kɔd kadi dow-je 'tijə mindi-nə; ə d'adi-é kiyəɔ kɪ ngal.

⁵ Loki Ngonbati kəsi pɔ kɪ njəkungi-ti mutə kí 'tiŋə-né ta mbete lé rəmə, m'oo ndi njəkisi kəm kí njəkungi-ti mutə panè: 'Ree! Beba m'oo lo rəmə, m'oo sində kí ndul. Njəkə-é uwə né mbɔji kɔy-né ji-é-ti. ⁶ Go-ti, m'oo ká né ba dan njékiskəm-je-ti kɪ sɔ lé titi kɪ ndi dow bə panè: Gemę kɔɔ káre lé, là-é asi kəm là kullə kí ndo káre, ə tɔy kɔɔ káre lé, là-é asi kəm là kullə kí ndo káre, ngà ubi-je kɪ man nduu rəmə, ɔdi rɔ al.

⁷ Loki Ngonbati kəsi pɔ kɪ njəkungi-ti sɔ kí 'tiŋə-né ta mbete lé rəmə, m'oo ndi njəkisi kəm kí njəkungi-ti sɔ panè: 'Ree! ⁸ Beba m'oo lo rəmə, m'oo sində mɔsi ə njəkə-é ri-é lə koy ə lo kí koó bá to njédan-é. 'Gangi dow-je kí dɔnangi-ti lo sɔ ə d'adi-dé dabi-é káre kadi d'ɔw kɪ tɔgi dɔ-ti, kɔd kadi 'tɔl dow-je kɪ kiyəɔ rəm, kɪ bo rəm, kɪ yokosi rəm, bá kadi d'adi dɔ-je kí wale kí dɔnangi-ti nè 'tɔ-dé 'tɔl-dé rəm tɔ.

⁹ Loki Ngonbati kəsi pɔ kɪ njəkungi-ti mɪ kí 'tiŋə-né ta mbete lé rəmə, dow-je kí 'tijə mindi-dé kɔd ta lə Lubə rəm, kɔd ta liə kí 'pa d'adi dow-je rəm lé, m'oo-dé gin logugi né-ti. ¹⁰ Dę 'tur kɔɔ kɪ ndi-dé kí boy-boy 'panè: Ngar kí njékaa njay, kí njéra né kí tɔgrɔ-ti, i 'isi kɔsi bə lé, kàdɪ ban bá 'a gangta kí njururu ə 'a dalba məsi-ji dɔ dow-je-ti kí dɔnangi-ti nè wa? ¹¹ Beba d'adi nɔ-nɔ ya kubi kí ngal kí nda-nda ə d'idə-dé 'panè kadi d'ilə męę-dé dɔ madi-é-ti kaglo sę bəy, kɔd kadi madkullə-je lə-dé kɪ ngankɔ-dé-je kí d'a tɔl-dé titi-nə sə-dé bə lé kɔr-dé asi bəy bane.

¹² †Loki m'oo lo rəmə, m'oo kí Ngonbati kəsi pɔ kɪ njəkungi-ti mękę kí 'tiŋə-né ta mbete lé rəmə, dɔnangi yəki buki-buki rəm, kàdɪ təl ndul ndi-ndi rəm, kubru nɔy lay ya titi-nə kɪ məsi bə rəm, ¹³ bá kər wəi-je kí dɔrɔ-ti 'tusi nangi titi-nə kɪ kote kí yálbo yəki-é nɔ adɪ kandi-é kí bəsɔ ur nangi wuki-wuki kin bə. ¹⁴ ††Dɔrɔ kəw rɔ-é titi-nə kí dow bir-né mbete bə ə mbal-je kɪ dɔ-gore lo-je kí dan ba-ti lay ya 'ngəsi d'ingə lo kɔ-dé kí kete. ¹⁵ Ngar-je kí dɔnangi-ti, kɪ dow-je kí boy-boy, kɪ 'boy-je lə asgar-je, kɪ njénékingə-je, kɪ njétɔgi-je, lay kɪ bə-je, kɪ dow-je kí d'isi dow dɔ rɔ-dé, 'bɔyɔ rɔ-dé bole mbal-je-ti, kɪ mbunə mbal-je-ti. ¹⁶ †‡D'idi mbal-je 'panè: 'Tusi dɔ-ji-ti ə 'bɔyi-ji takəm njəkisi dɔ kalikɔbe-ti, kɪ ta wɔngi-ti lə Ngonbati. ¹⁷ Kɔd ndo kí boy kɪ to ndo wɔngi lə-dé lé ree ngá, ə nɔ bá à kɔ gərərə ta-ti wa?

Ta kí sɔbi dɔ dow-je lə Lubə

7 Go né-je-ti kinlé, m'oo malayka-je sɔ d'ɔ taá kum dɔnangi-ti kí sɔ. Dę d'ɔgi yál-je kí sɔ kí dɔnangi-ti, kɔd kadi yál ulə dɔnangi-ti al rəm, dɔ babo-ti al rəm, bá kadi ulə dɔ kagi-ti madi al rəm tɔ. ² Rəmə m'oo malayka kí rangi kí j kɪ lo kubə kàdɪ-ti uwə pɔ lə Lubə kí njəkisi kəm ji-é-ti. Ǝ pa ta kɪ ndi-é kí boy idə-né malayka-je kí sɔ kí Lubə adi-dé tɔgi kadi 'ra dɔnangi, kɪ babo maji al lé panè: ³ Ɔdi rɔ dɔnangi al, ɔdi rɔ babo al, bá ɔdi rɔ kagi-je al rəm, ya sar kadi j'tɔsi pɔ nɔ ngannjékullə-je-ti lə Lubə lə-ji mɔki tá. ⁴ Dow-je kí gin koji-ti lə Israyel lay kí 'tɔsi pɔ nɔ-dé-ti lé, m'oo ndi dow gangi kɔr-dé asi budɔgi lo bu kɪ kɔrɔɔ gidɪ-é sɔ (144.000):

⁵ Gin koji-ti lə Juda lé, dę kí 'tɔsi pɔ nɔ-dé-ti 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo, gin koji-ti lə Rubę 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo, gin koji-ti lə Gadi 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo, ⁶ gin koji-ti lə Ajer 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo, gin koji-ti lə Néptali 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo, gin koji-ti lə Manase 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo, ⁷ gin koji-ti lə Simiyɔ 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo, gin koji-ti lə Lebi 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo, gin koji-ti lə Isakar 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo, ⁸ gin koji-ti lə Jabulɔ 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo, gin koji-ti lə Jojepi 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo, gin koji-ti lə Benjamę dę kí 'tɔsi pɔ nɔ-dé-ti 'ra budɔgi lo dɔgi gidɪ-é joo.

⁹ Go né-je-ti kinlé, m'oo kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy kí dow à kasi tidə-dé al. Dow-je kinlé, 'to gin dow-je lay kí dɔnangi-ti nè, kɪ dow-je lay kí ndɔta-je lə-dé tɔ gay-gay d'ɔ nɔ kalikɔbe-ti kɪ nɔ Ngonbati-ti, kɪ kubi-je kí ngal kí nda rɔ-dé-ti rəm, bá d'uwə mbi kagi tan ji-dé-ti rəm tɔ †. ¹⁰ Dę 'pa ta kɪ ndi-dé kí boy-boy 'panè: Lubə lə-ji kí isi dɔ kalikɔbe-ti dę kɪ Ngonbati bá 'to njirə kaji lə dow-je. ¹¹ Malayka-je lay, kɪ 'ngatɔgi-je, kɪ njékiskəm-je kí sɔ, d'ilə-nə 'gəə dɔ kalikɔbe lé sipi. Dę d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ kalikɔbe-ti lé ə d'ɔsi gaji Lubə ¹² 'panè: Amęn! Tɔy, kɪ kɔsgaji, kɪ gosi, kɪ oiyo, kɪ riba, kɪ tɔgi, kɪ rɔngɔ to 'lə Lubə lə-ji kí njəkisi kɪ dɔ bal-bal. Amęn!

¹³ Beba kí káre dan 'ngatɔgi-je-ti lé un ta dɔji-m panè: Dę kí d'ɔ kɪ kubi-je kí ngal kí nda rɔ-dé-ti kinlé 'to nɔ-je wa? Ə d'j rá bá 'ree wa? ¹⁴ ††M'ilə-é-ti m'panè: 'Ba-m, né-je kinlé i 'gə gɔw. Beba ę təl ilə-m-ti panè: To dę kí d'j ta kɔ-ti kí dum nati. Dę 'togi kubi-je lə-dé kí ngal ə 'tulə dan məsi ngonbati-ti d'adi nda mbəy-mbəy. ¹⁵ Gin-é kin bá d'ɔ-né nɔ kalikɔbe-ti lə Lubə 'pol-é-né ndɔ-je kɪ kada-je męę kəy-ti liə. Rəmə njəkisi dɔ kalikɔbe-ti lé ra kəy liə dɔ-dé-ti; ¹⁶ adi bo à ra-dé al rəm, kundə man à ra-dé al rəm, kàdɪ à kɔsi-dé al rəm, bá lo à tungə-dé al rəm tɔ. ¹⁷ Kɔdɔtalə Ngonbati kí ɔ danɔ lo

† 6:12 a Ntd 11:13; 16:18; b Mat 24:29; Mar 13:24,25; Luk 21:25
†† 6:14 Ntd 16:20 ‡ 6:16 Luk 23:30

†† lé, d'uwə ji-dé-ti d'ɔsi-né né kəm dow-ti kí ra né dingəm əse kəm dow-ti kí ra né kí maji nɔ. †† 7:14 Mat 24:21; Mar 13:19

kalikɔbe-ti lé, bá à to njèkul-dé, à kɔw sə-dé ta man kɛnɛnɛ-je-ti kí to man kiskəm rəm, bá Lubə ya à bɔr man nɔ kəm-dé-ti kɔgi ndɔy-ndɔy rəm tɔ.

Ngonbati kəsi pɔ kí njèkungi-ti siri kí 'tiŋə-né ta mbete

8 Loki ngonbati kəsi pɔ kí njèkungi-ti siri kí 'tiŋə-né ta mbete lé rəmə, lo tò ndingɔ dɔrɔ-ti ya à kasi ngan kàdɪ kɔrmutə-je bè. ² Go-ti, m'oo malayka-je siri d'ɔ takəm Lubə-ti ə d'adi-dé tɔbi mbanga siri tɔ.

³ Bá malayka kí rangi ree ɔ logugi né-ti kî gajibi kí ra kî lɔr ji-é-ti adi to gajibi ró nɔkagi kí əti maji; nɔkagi-je kí əti maji-maji lé, d'adi-é nɔ kadi ró logugi né-ti † kí 'ra kî lɔr nɔ kalikɔbe-ti kɔɔ kadi sa-é suu ɔw nɔ Lubə-ti nati kî ta-je kí njékaa njay-je lay 'pa siə-siə. ⁴ Nɔkagi-je kí əti maji kí tò ji malayka-ti lé, sa-é suu ɔw nɔ Lubə-ti nati kî ta-je kí njékaa njay-je d'isi 'pa kî Lubə lé. ⁵ ††Malayka un gajibi ə ɔy yalpər kí logugi né-ti lé ungi mɛɛ-é-ti rusi, bá bi ilə dɔnangi-ti adi ká né ba titi ndi dow-je bè rəm, ndi ndangi rəm, ndi təl rəm, bá dɔnangi yəki rəm tɔ.

⁶ Rəmə malayka-je kí siri kí d'uwə tɔbi mbanga siri ji-dé-ti lé, 'ra rɔ-dé kɔɔ kól.

Ta kí sɔbi dɔ tɔbi mbanga-je kí mɛkɛ kí dɔsɔy

⁷ Malayka kí dɔsɔy kól tɔbi mbanga rəmə, kɔsi, kî pər kí 'pote nati kî məsi bá d'ungi dɔnangi-ti, adi kinə dow kay dɔnangi lo mutə rəmə pər ɔ kí gin káre lay kî kagi-je kí titi ə wale-je kí mbəl lay ya pər ɔ rəm tɔ.

⁸ Malayka kí njèkungi-ti joo kól tɔbi mbanga rəmə, né kí titi-nɔ kî mbal kí boy kí ɔ pər bè ya d'itə d'ilə dan babo-ti, adi kinə dow kay tati babo lo mutə rəmə, kí gin káre təl məsi, ⁹ adi né-je lay kí Lubə ra-dé adi d'isi-ti kí 'to né-je kí 'taa koo lé, d'oy lay, bá bato-je lay ya kinə dow kay lo mutə rəmə, kí gin káre tuji kɔgi lay tɔ.

¹⁰ Go-ti, malayka kí njèkungi-ti mutə kól tɔbi mbanga rəmə, kərɔwɔ kí boy ɔ dɔrɔ-ti ɔ pər bilim-bilim titi-nɔ kî pər ngəl bè usi dan ba-je-ti, kî kəm kɛnɛnɛ-je-ti, adi kinə dow kay ba-je lay kî kəm kɛnɛnɛ-je lo mutə rəmə, kərɔwɔ lé un tati-é kí gin káre lati-lati. ¹¹ Kərɔwɔ kinlé, ri-é lə «Dil», adi man-je lay ya kinə dow kay lo mutə rəmə, kí gin káre ati kangi-kangi toki kàdɪ dil bè ə dow-je nɔ ya kí d'ay man-é lé, kati-é tɔl-dé.

¹² Malayka kí njèkungi-ti sɔ kól tɔbi mbanga rəmə, 'kay kàdɪ, kî nɔy, kî kərɔwɔ-je lo mutə ə kí gin káre tuji usi dɔ-ti, adi ɛ kí tuji usi dɔ-ti lé usi til, bá 'kay ndógi lə lo kí kada əse ndógi lə lo kí ndɔɔ lo mutə rəmə, kí gin káre təl lo kí ndul ndi-ndi.

¹³ Loki m'oo lo rəmə, m'oo soro nar kadi dɔrɔ-ti bá pa ta kî ndi-é kî boy-boy panè: «Tuji ən! Tuji ən! Tuji à kusi dɔ dow-je kí dɔnangi-ti, kɔɔtalə tɔbi mbanga-je kí rangi nɔy kadi malayka-je kí mutə d'a kól kadi ba bəy.»

† Logugi né ra gin joo. ɛ kí gin káre to lo ró dɔ-je ə ɛ kí gin káre to lo ró nɔkagi-je kí əti maji tɔ. ɛ kí nɛ kinlé to lo ró nɔkagi-je kí əti maji ya par (Tɛt 30:1). †† 8:5 Ntd 11:19; 16:18

9 Malayka kí njèkungi-ti mɔ kól tɔbi mbanga rəmə, m'oo kərɔwɔ káre ɔ dɔrɔ-ti usi dɔnangi-ti nɛ. D'adi-é lakere ta bolebe kí sɔy-é goto. ² ɛ teę ta bolebe kí sɔy-é goto lé rəmə, sapər teę-ti titi-nɔ kî sapər mbo bè adi uti kəm kàdɪ, kî lo kí taá adi lo ndul ndi-ndi. ³ Bete-je 'teę dan sapər-ti kinlé 'sane-nɔ dɔnangi-ti ə d'adi-dé tɔgi kí titi-nɔ kî tɔgi jinə-je kí dɔnangi-ti bè. ⁴ D'idə-dé kadi 'ra wale-je kí dɔnangi-ti, kî kam-je, kî kagi-je maji al al, ngà dow-je kí pɔ lə Lubə goto nɔ-dé-ti ya par bá kadi 'ra-dé maji al. ⁵ D'adi-dé tarəbi kadi tɔl dow-je kinlé al, ngà kadi d'adi-dé kɔ ya asi nɔy mɔ ə kɔ kí d'a kadi-dé lé, à to-dé titi-nɔ kî to jinə kí tugə dow kin bè. ⁶ Mɛɛ ndɔ-é-je-ti kinlé, dow-je d'a sangi koy ya, ngà d'a kingə-é al. Dow-je d'a ndingə koy, ngà koy à kɔy-dé kɔ rəbi ko nū.

⁷ Beté-é-je kinlé, 'titi-nɔ kî sində-je kí 'tulə néɔ-je rɔ-dé-ti kɔɔ kɔw-né rɔ-ti kin bè. Né tò dɔ-dé-ti titi-nɔ kî jɔgi ngar kí 'ra kî lɔr bè ə takəm-dé titi-nɔ kî takəm dow-je bè. ⁸ Bəl dɔ-dé titi-nɔ kî bəl dɔ dené-je bè ə ngang-dé titi-nɔ kî ngang bɔl-je bè. ⁹ Kàdɪ-dé titi-nɔ kî ngɔwla kɔn kadi asgar-je ə ká bagi-dé ba titi-nɔ kî ká posi-je kí sində rɔ-je nɔ d'ay-né ngɔdi kí ta rɔ-ti kin bè. ¹⁰ Mɔngi-dé titi-nɔ kî mɔngi jinə-je bè ə ta mɔngi-dé ati njel-njel tɔ. Ə mɔngi-dé lé bá tɔgi kî kadi d'adi-né kɔ dow-je nɔy mɔ lé tɔ-ti. ¹¹ Ngar kí njèkɔbe dɔ-dé-ti to malayka kí njèkɔ ta bolebe-ti kí sɔy-é goto. Malayka kinlé, ri-é kí ta Əbrə to Abaddɔ ə 'ba-é Apoliyɔ kî ta Grɛki tɔ.

¹² Tuji kí dɔsɔy tɔy ngá. 'Oo, tuji-je kí rangi joo à ree go-ti nɔɔ bəy.

¹³ Malayka kí njèkungi-ti mɛkɛ kól tɔbi mbanga rəmə, m'oo ndi dow ba gaji dɔ-je-ti kí ra sɔ kí to gaji dɔ-je kí logugi né-ti kí 'ra kî lɔr adi tò nɔ Lubə-ti. ¹⁴ Ə dow kí m'oo ndi-é lé, idə malayka kí njèkungi-ti mɛkɛ kí ɔw kî tɔbi mbanga lé panè: 'Tuti malayka-je kí sɔ kí 'tilə-dé sil dan ba Eprati-ti. ¹⁵ Ə malayka-je kí sɔ kí d'isi dɔ njadé-ti kɔɔ dɔkàdɪ-é, kî ndɔ-é, kî nɔy-é, kî bal-é kinlé, 'tuti-dé kadi kinə dow kay dow-je lo mutə rəmə, d'a tɔl dɛ kí gin káre lay. ¹⁶ Beba asgar-je kí njékal sində-je lé kɔr-dé ra budɔgi-dɔgi nja nɔ-nɔ lo joo. 'Gangi kɔr-dé adi m'oo. ¹⁷ Beba mɛɛ né-ti kí ra-m titi-nɔ kî nɔ bè lé, m'oo sində-je kí njékal-dé-je 'tulə ngɔwla kɔn kadi asgar-je rɔ-dé-ti, bal-é titi-nɔ kî pər bè rəm, titi-nɔ kî bal dɔrɔ bè rəm, bá titi-nɔ kî bumati bè rəm tɔ. Dɔ sində-je lé titi-nɔ kî dɔ bɔl-je bè ə pər, kî sapər, kî yalpər teę ta-dé-ti. ¹⁸ Kinə dow kay dow-je lo mutə rəmə, yokosi-je kí gin mutə kinlé, tɔl dɛ kí gin káre lay. Yokosi-je kí mutə lé to pər, kî sapər, kî yalpər kí teę ta sində-je-ti lé.

¹⁹ Kɔɔ sində-je lé d'ɔw kî tɔgi ta-dé-ti rəm, bá mɔngi-dé-ti rəm; mɔngi-dé titi-nɔ kî li-je bè ə dɔ-dé tò mɔngi-dé-je-ti lé, adi dɔ-dé-je kinlé bá d'adi-né kɔ dow-je.

²⁰ Ndəgi dow-je kí yokosi-je kin tɔl-dé al lé, d'ingə panjiyə-dé kí sɔbi dɔ kullə ra-dé-je lé kɔgi al; dɛ d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ ndil-je-ti kí maji al, kî nɔ magi-je-ti kí 'ra kî ji-dé kí to lɔr-je, kî ngɔwla-je, kî 'ningəkasi-je, kî ər-je, kî

kagi-je bá 'ra lé ya par-par. Magi-é-je kinlé, kəm-dé oo lo al rəm, mbi-dé oo ta al rəm, bá 'nɲiyə al rəm tɔ.
 21 Dow-je kinlé, panɲiyə-dé-je kí maji al maji al kí sɔbi dɔ tɔl dow-je, kî ra kugə-je, kî ra kaya-je, kî bogi-je kinlé dę 'tusi d'ɲə kɔgi al.

Ngon mbete kí d'adi ɲa

10 M'oo malayka kí rangi kí njètɔgi, kí ulə kilndi rɔ-é-ti toki kubi bə ɲ dɔrɔ-ti ree rəmə, gangmal gəə dɔ-é ə takəm-é ɲ njoy-njoy titi kàdɪ bə, bá nja-é-je titi-nɔ ndɔ pər kí teęę bilim-bilim kin bə tɔ. 2 Uwə ngon mbete káre kí 'teęę męę-é ji-é-ti. Ǝ ilə nja-é kí kòl dɔ babo-ti ə nja-é kí gəl dɔnangi-ti, 3 rəmə ra né kî ndi-é kí boy titi bɔl kí ijə rɔ kin bə. Loki ę ra né kî ndi-é kí boy bə lé, ndangi ndi ba lo siri adi m'oo.

4 Beba loki ndi ndangi lo siri tanɔ bə lé, m'oo ta-ti adi m'ɔw kî ndangi mbete-ti rəmə, m'oo ndi dow ba dɔrɔ-ti idə-m panè: Ta kí ndi ndangi lo siri bá 'oo kinlé, i 'ngəm męę-i-ti bi i 'ndangi mbete-ti al.

5 Rəmə malayka káre kí kete m'oo-é ɔ taá ilə nja-é káre dɔ babo-ti ə ilə kí káre dɔnangi-ti lé, un jikɔl-é kí taá dɔrɔ-ti; 6 ngá bá ubi rɔ-é kî ri njəkisi kî dɔ bal-bal kí to njəra dɔrɔ kî né-je kí męę-é-ti, njəra dɔnangi kî né-je kí tɔ-ti, njəra babo kî né-je kí titi. Ǝ ubi rɔ-é panè: Dow à ngəbi kaglo kí rangi al ngá! 7 Ngà męę ndɔ-ti kí ndi malayka kí njəkungi-ti siri à ba ə loki ę à kisi dɔ nja-é-ti kɔ kól təbi mbanga lé rəmə, né-je lə Lubə kí tɔ lo bɔɔɔ-é-ti lé, à ra-né, titi kí ę ilə-né mbę Poyta kí Maji kete adi ngannjékullə-je liə kí 'to njépata-je kí ta-é-ti.

8 Go-ti rəmə, ndi dow kí m'oo dɔrɔ-ti lé pa sə-m ta rangi bəy panè: 'ɔw 'taa ngon mbete kí 'teęę męę-é kí tɔ ji malayka-ti kí ɔ taá bá ilə nja-é káre dɔ babo-ti ə ilə kí káre dɔnangi-ti kinlé. 9 Loki m'isi m'ɔw kî rɔ malayka-ti lé, m'idə-é m'panè n'adi-m ngon mbete lé. Beba ę idə-m panè: 'Taa 'uso. Ngon mbete kinlé, męę-i-ti rəmə, à kati kangi-kangi, ngà ta-i-ti bá à nəl titi-nɔ kî ubi toji bə. 10 M'taa ngon mbete kí ji malayka-ti lé m'uso. Ta-m-ti nè lé, nəl titi-nɔ kî ubi toji bə, ngà loki m'uu kəy rəmə, lo kí męę-m-ti ati kangi-kangi.

11 Go-ti, d'idə-m 'panè: Tò kadi i 'pa ta kí ta Lubə-ti rangi ya bəy kɔ kilə-né ta dɔ gin dow-je-ti lay kí dɔnangi-ti nè, kî gin dow-je kí ndɔta-je lə-dé tɔ kí gay-gay rəm, bá ngar-je rəm tɔ.

Dow-je kí joo kí njépata dɔ né-ti kî d'oo kî kəm-dé ə dɔ ta-ti kí d'oo kî mbi-dé rəm

11 Go-ti, d'adi-m tuwətɔgi kí titi-nɔ kî kagi mbɔji ngal né bə ə d'idə-m 'panè: «I taá 'mbɔji kəy lə Lubə rəm, 'mbɔji logugi né rəm, bá 'tidə kɔr dow-je kí d'isi męę-é-ti d'isi d'ɔsi dɔ-dé nangi nɲ Lubə-ti rəm tɔ. 2 *Ngà lo kí takəy-ti lə Lubə rəmə, 'mbɔji al, ɲə adi tɔ; kɔdɔtalə d'adi dow-je kí 'to dow-je lə Lubə al, adi bebo

† 11:2 Luk 21:24

lə Lubə kí to bebo kí aa njay lé, dę d'a mbəjrə kî nja-dé nɔy kɔrsɔ gidi-é joo.»

3 «Mɔ Lubə, m'a kullə dow-je lə-m joo kí njəkə lo né-ti koo kî kəm-dé kí d'ulə kubi ndingəndoo rɔ-dé-ti, kɔ pa-né ta kí ta-m-ti ndɔ budɔgi gidi-é joo kî kɔrməkę (1.260).» ††

4 Njépata-je kí ta Lubə-ti kí joo kinlé, 'to kagi olibiyə-je kí joo, bá 'to kagnɔ lampi-je kí joo kí njəkə takəm 'Ba njédɔnangi-ti. 5 Kinə dow ndigi ra sə-dé né kí maji al rəmə, pər teę ta-dé-ti ɲ njéba-je lə-dé ruki-ruki. Bə ya, dow kí ndigi ra sə-dé né kí maji al rəmə, kadi koy kí bə kin ya dowbé oy. 6 Gangi ndɔ-je-ti kí d'a pa-né ta-je kí ta Lubə-ti kinlé, d'ɔw kî tɔgi kadi d'uti kəm dɔrɔ kɔ kadi ndi ədi al rəm, d'ɔw kî tɔgi kadi d'adi man təl məsi rəm, bá d'ɔw kî tɔgi kadi d'adi tuji-je kí gay-gay usi dɔnangi-ti rəm tɔ. Né-é-je kinlé, ndɔ kí męę-dé ndigi ya rəmə d'a ra-ra.

7 †Loki dę d'ilə mbę lə-dé gin-é gangi rəmə, dɔ à teę bolebe-ti kí sɔy-é goto kɔ ree rɔ sə-dé ə tati-dé rɔ rəm, bá à tɔl-dé rəm tɔ. 8 Nin-dé à tɔ ndaa lo-ti męę bebo-ti kí boy kí ndɔki 'bə 'Babe lə-dé kagdəsi-ti titi. 'Be kinlé, d'adi to takəm bebo Sɔdɔm †, kî dɔnangi Ejipti. 9 Gin dow-je lay kí dɔnangi-ti nè, kî dow-je kí ndɔta lə-dé tɔ gay-gay lay ya d'a ree koo nin-dé lé bə-bə ya ndɔ mutə kî dəbi ndɔ káre bi d'a ndigi kadi dow dubi-dé al.

10 Dow-je kí dɔnangi-ti nè d'a ra rɔnəl dɔ koy-dé-ti, d'a tilə kole, d'a kulə kî kadkare kadi-nɔ kɔ kɔsi-né né kəm-nɔ-ti, kɔdɔtalə njépata-je kí ta Lubə-ti kí joo kinlé d'adi dow-je kɲ ɲɔ.

11 Ngà loki ndɔ mutə kî dəbi ndɔ káre kinlé à tingə rəmə, Lubə à kulə kî koo kiskəm męę-dé-ti kadi d'a tɔsi ndəl kɲ kə kî nja-dé taá, kadi dow-je kí d'a koo-dé lé, bəl à kində bandi-dé gangi, 12 rəmə njépata-je kí ta Lubə-ti kí joo kinlé, d'a koo ndi dow à ba dɔrɔ-ti kidə-dé panè: Ali ki taá nè! Rəmə dę d'a kal ki taá dɔrɔ-ti dan kilndi-ti ə njéba-je lə-dé d'a koo go-dé lo kɔw dɔrɔ-ti. 13 †† tajinati nè ya dɔnangi à yəki kî tɔgi-é ɲɔ, adi kinə dow kay bebo kinlé lo dɔgi rəmə, kí gin káre tətɪ nangi lirim-lirim. Dɔnangi kí à yəki kinlé à ra kadi dow-je budɔgi lo siri d'a koy. Ndəgi dow-je kí d'a nɔy lé, d'a bəl ɲɔ adi d'a kɔsgaji Lubə kí dɔrɔ-ti.

14 Tuji kí njəkungi-ti joo dəə. Ngà, 'oo, tuji kí njəkungi-ti mutə ɔw ree ngɔsnè.

Ká təbi mbanga kí njəkungi-ti siri ba ɔr nɲ kɔbe lə Kristi

15 Malayka kí njəkungi-ti siri kól təbi mbanga. Rəmə ndi dow-je ba boy-boy dɔrɔ-ti panè: Kɔbe kí dɔnangi-ti nè lé, 'təl-né d'adi 'Babe lə-ji ə d'adi Kristi, dow kí Lubə mbəti-é. Ǝ à kɔbe kî dɔ bal-bal. 16 Rəmə 'ngatɔgi-je kí

†† Ndɔ kí budɔgi gidi-é joo kî kɔrməkę lé to nɔy kɔrsɔ gidi-é joo, adi to bal mutə kî nɔy məkę ('Ndó Ntd 11:2; 12:6,14). † 11:7 Ntd 13:5-7; 17:8 †† Męę Kunmindɪ-ti kí Low lé Sɔdɔm tɔji lo kí majal ɲ be dɔ-ti ə Ejipti tɔji gin dow-je kí 'to njéba-je lə Israyel-je rəm, njépole magi-je rəm (Eja 1:9-10; Kgn 18-19). †† 11:13 Ntd 6:12; 16:18

kɔrjoo gidi-é sɔ ká d'isi dɔ kalikɔbe-je-ti læ-dé takəm Lubə-ti lé, 'tɔɔ burmba nangi ə d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ̄ Lubə-ti, ¹⁷ 'panè: 'Babe Lubə ká njètɔgi-je lay, i ká 'to njèkisi kete low nũ rəm, i ya 'to njèkisi ngɔsnè rəm, je j'ra-i oiyoo kɔɔ i 'ɔji tɔgi-i ká nɔ̄ adi i 'ində kɔbe læ-i.

¹⁸ Wɔngi ra gin dow-je ká gay-gay ká dɔnangi-ti nè ə i kàrè wɔngi ra-i tɔ ngá, adi kaglo asi kadɔ 'gangi ta dɔ dow-je-ti ká d'oy ə kadɔ ugə dɔ-ji ngannjékullə-je læ-i ká 'to njépata-je ká ta-i-ti, ká njékaa njay-je, ká dow-je ká 'bəl-i, ká ngan dow-je, ká dow-je 'boy ə kadɔ i 'tɔɔ ko dow-je ká 'to njétuji dɔnangi.

¹⁹ Rəmə takəy læ Lubə ká dɔrɔ-ti teęę ə sanduki læ ká to sanduki kulə noji nati ká dow-je tɔ męę kəy-ti læ lé tɔ. Go-ti, ká né ba titi ndi dow-je bè rəm, ndi ndàngi rəm, ndi təl rəm, dɔnangi yəki rəm, bá kɔsi gay nɔ̄ rəm tɔ.

Ta ká sɔbi dɔ dené, ká ngon, ká dragɔ

12 Nékwji ká tɔ bəl nɔ̄ teęę dɔrɔ-ti adi to dené ká ulə kàdɔ rɔ-é-ti titi-nɔ̄ ká kubi bè, nja-é tɔ dɔ nɔy-ti, ə kərɔwə-je dɔgi gidi-é joo bá to jɔgi ngar ká dɔ-é-ti. ² E ndan ngon ə ndo ra-é adi nɔ̄ boy-boy.

³ Nékwji ká rangi teęę dɔrɔ-ti, adi to ndəngərə dragɔ ká kər titi-nɔ̄ ká pər bè, dɔ-é 'tra siri, gaji-é ra dɔgi ə dɔ-é-je ká siri lé ngan jɔgi ngar siri tɔ-ti tɔ. ⁴ Kinə dow kay kər-wə-je ká dɔrɔ-ti lo mutə rəmə, mɔngi-é ɔr ká gin káre lay ungi dɔnangi-ti. Dragɔ lé, ɔ taá nɔ̄ dené-ti ká ɔw ká koji ngon lé, kadɔ loki oji-é taá ya rəmə jè n'uso-é rum-rum. ⁵ E oji ngon ká dingəm, adi ngon kinlé, ɔ bá ə kɔbe dɔ gin dow-je-ti lay ká gɔl ngɔwla ji-é-ti. Ə ngon-é lé, Lubə un-é ká rɔ-é-ti dɔ kalikɔbe-ti læ. ⁶ Beba dené lé ɔy ɔw diləlo-ti ká Lubə ra kete kɔɔ ta læ, kɔɔ kadɔ d'adi-é né uso-ti ndɔ budɔgi gidi-é joo ká kɔrmekę (1.260). [‡]

⁷ †Rɔ usi dɔrɔ-ti, adi Misəl dę ká malayka-je læ 'rɔ ká Dragɔ. Dragɔ dę ká malayka-je læ 'rɔ sə-dé tɔ. ⁸ Ngà tɔgi-dé asi al adi 'tubə-dé kɔgi dɔrɔ-ti. ⁹ ††D'ɔsi ndəngərə Dragɔ lé d'ilə-é, ɔ ká to bugə li, ká 'ba-é Sú rəm, Satɔ rəm, ká to njèkadɔ dow-je ká dɔnangi-ti nè lay lé d'ɔsi-é d'ilə-é dɔnangi-ti nè nati ká malayka-je læ.

¹⁰ Beba m'oo ndi dow ba boy dɔrɔ-ti panè:

Kaglo kaji ree ngá!
 kaglo tɔgi, ká kɔbe læ Lubə læ-ji ree ngá!
 'Bá kaglo tɔgi læ Kristi ††† ree ngá!
 Kɔɔtalə njèkiləta dɔ ngankɔ-ji-je-ti ká njèkadmeę lé,
 d'ɔsi-é d'ilə-é nangi ngá!
 Njèkilə ta dɔ-dé-ti nɔ̄ Lubə-ti ndɔɔ-je ká kada-je lé,
 d'ɔsi-é d'ilə-é ngá.

¹¹ Ngankɔ-ji-je 'təti-é rɔ ká takul məsi Ngonbatɔ rəm, ká takul ta læ Lubə ká dę 'pa d'adi dow-je rəm, bá dę 'bəl rɔ-dé al, adi lé asi kəm koy kàrè jè d'oy-né. ¹² Gin-é

† 11:19 a Ntd 8:5; 16:18; b Ntd 16:21 †† Dragɔ lé to sú. Oo 12:9
 ‡ Ndɔ ká budɔgi gidi-é joo ká kɔrmekę lé to nɔy kɔrɔɔ gidi-é joo, adi to bal mutə ká nɔy mekę ('Ndó Ntd 11:2; 12:14). †† 12:7 Jud 1:9
 ††† 12:9 Luk 10:18 †††† Kristi lé kɔr męę-é to dow ká Lubə mbəti-é.

kin bá kadɔ sɔi dɔrɔ-je 'rai rɔnəl ə kadɔ sɔi njèkisi dɔrɔ-ti-je 'rai rɔnəl tɔ! Tuji ə kusi dɔnangi-ti ká dɔ babo-ti! Kɔɔtalə Sú risi nangi ká rɔ-si-ti nɔ̄, ká wɔngi męę-é-ti nji-nji, ɔ gə ká kaglo læ nɔy ndę bè.

¹³ Loki Dragɔ oo ká d'ɔsi-é d'ilə-é dɔnangi-ti lé, ɔ ngɔdi go dené ká oji ngon ká dingəm lé tɔ. ¹⁴ Beba d'adi dené lé bagɔ soro ká boy joo kadɔ i ɔw-né diləlo-ti kəl lo-ti læ, lo-é-ti kin bá d'a kadɔ-é né uso-ti bal mutə ká nɔy mekę †† kadɔ isi sɔy ká li lé. ¹⁵ Rəmə li lé ungi man ta-é adi titi-nɔ̄ ká man ba bè go dené-ti lé, kɔɔ kadɔ man ində dené lé ɔw siə. ¹⁶ Ngà nangi ra ká dené lé; beba man ba ká dragɔ ungi ká ta-é lé, nangi teęę ta-é ɔr njɔti. ¹⁷ Wɔngi ra Dragɔ dɔ dené-ti lé, adi ɔw ilə rɔ dɔ ndəgi gin koji-ti læ, ká 'to njétəl rɔ-dé go ndukun-je-ti læ Lubə rəm, njéka dɔ ta-ti læ Jeju rəm tɔ.

¹⁸ Dragɔ lé ɔ taá dɔ yangra-ti ta babo-ti.

Ta ká sɔbi dɔ dɔ ká teęę dan babo-ti

13 ⁵Go-ti rəmə, m'oo dɔ káre teęę dan babo-ti, gaji-é ra dɔgi ə dɔ-é ra siri, gaji-é-je ká dɔgi kinlé ngan jɔgi ngar tɔ-ti lay bá dɔ-é-je ká siri lé kàrè 'ndàngi ri-je-ti káre káre lay 'pa-né ta kɔbi dɔ Lubə-ti. ² Dɔ ká m'oo-é lé, tanɔ̄ ká kàgɔ bè, nja-é boy tanɔ̄ ká nja dɔ tɔ ká ri-é læ Ursi ə ta-é tanɔ̄ ká ta bɔl bè tɔ. Dragɔ adi-é tɔgi, ká kalikɔbe, bá adi-é kɔbe ká ngá rəm tɔ. ³ Loki m'oo dɔ-é-je lé rəmə, toki né ká dɔ-é káre ingə dɔ ká asi koy bè, ngà dɔ lé bá təl idi. Dow-je ká dɔnangi-ti nè lay ya dɔ kinlé, ɔr ndil-dé adi d'ungin-ɔ go-é-ti. ⁴ Dę d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ̄ Dragɔ-ti kɔɔtalə ɔ adi kɔbe dɔ lé, bá d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ̄ dɔ-ti lé 'panè: Nɔ̄ bá tanɔ̄ ká dɔ kin wa? Ə nɔ̄ bá asi rɔ siə wa?

⁵ Dɔ lé d'adi-é tarəbi kadɔ pa-né ta-je ká ngə-ngə rəm, kadɔ pa-né ta kɔbi-je dɔ Lubə-ti rəm, bá d'adi-é tɔgi kadɔ ra-né kullə nɔy kɔrɔɔ gidi-é joo rəm tɔ. ⁶ Rəmə ɔ teęę ta-é kɔɔ pa-né ta kɔbi-je dɔ Lubə-ti rəm, kɔɔ pa-né ta-je ká maji al maji al dɔ ri-é-ti rəm, dɔ kəy-ti læ rəm, bá dɔ njèkisi dɔrɔ-ti rəm tɔ. ⁷ D'adi-é tarəbi kɔɔ kadɔ rɔ-né ká njékaa njay-je ə tətɔ-dé rɔ. Ə d'adi-é tɔgi dɔ gin koji-je-ti lay ká dɔnangi-ti nè rəm, dɔ gin dow-je-ti lay ká ndɔta læ-dé tɔ gay-gay rəm tɔ. ⁸ Beba dow-je ká dɔnangi-ti nè lay ká d'a kɔsi dɔ-dé nangi nɔ̄ dɔ-ti lé, to dę ká lo kində gin dɔnangi-ti nũ †† ya ri-dé goto męę mbete kiskəm-ti læ Ngonbatɔ ká ndɔki 'tɔl-é kinlé.

⁹ Dow ká mbi-é tɔ rəmə kadɔ oo-né ta kin: ¹⁰ Kinə tɔ kadɔ dow ɔw be bə-ti lé, ə kɔw be bə-ti ya. Kinə tɔ kadɔ dow oy yo kiyəɔ lé, d'a tɔl-é ká kiyəɔ ya tɔ. E kin bá to lo tɔji kuwə rɔ ngá, ká lo tɔji kadmeę læ njékaa njay-je.

††† Bal mutə ká nɔy mekę lé to nɔy kɔrɔɔ gidi-é joo ('Ndó Ntd 11:2; 12:6) § 13:1 Ntd 17:3,7-12 ††† Kɔr męę-é ká rangi bəy: Ngonbatɔ bá 'tɔl-é lo kində gin dɔnangi-ti nũ.

Ta kí sɔbi dɔ dɔ kí teę dɔnangi-ti

¹¹ Go-ti rəmə, m'oo dɔ kí rangi teę dɔnangi-ti bəy. Dɔ-é lé gají-é ra joo titi gají ngonbatí bè ə pa ta titi Dragɔ bè.

¹² Ɛ ra kullə kî tɔgi-je lay kí dɔ kí dɔsɔy ɔw-né lé, takəm-é-ti rəm, bá ində tɔgi dɔ dɔnangi-ti, kî dɔ dow-je-ti kí dɔnangi-ti nè lay adi d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ dɔ-ti kí dɔsɔy kí ingə dɔ kí asi koy bá təl idi lé. ¹³ Dɔ kí gogi nè kinlé, ra né-je kí tɔ bəl nɔ sar, ɛ adi pər i dɔrɔ-ti usi dɔnangi-ti takəm dow-je-ti. ¹⁴ Dɔ-é kinlé ur dow-je kí dɔnangi-ti nè wale kî né-je kí tɔ bəl-bəl kí d'adi-é tarəbi ra-né takəm dɔ-ti kí dɔsɔy lé. Beba ɛ idə-dé kadi 'ra né madi d'adi to takəm dɔ kí ingə dɔ kiyərɔ bá təl isi kəm lé. ¹⁵ D'adi-é tɔgi kadi gosi-né né kí 'ra d'adi to takəm dɔ kí dɔsɔy lé, kɔ dɔ kadi pa ta rəm, kadi tɔl dow-je lay kí d'a mbati kɔsi dɔ-dé nangi nɔ-é ɛ-ti kí to takəm dɔ kí dɔsɔy lé. ¹⁶ Beba ɛ ra adi ngan dow-je kî dow-je kí boy, njénékingə-je kî njéndoo-je, dow-je kí 'to bə-je al kî bə-je lay ya d'ijə-dé ndaji jikɔl-dé-ti əse nati nɔ-dé-ti. ¹⁷ Ə dow kí ndaji kí tɔ kî ri dɔ lé əse kɔr né kí ɛ bá to ri-é, goto rɔ-é-ti lé, à ndogi né al rəm, bá à rabi né al rəm tɔ.

¹⁸ Lo kí kadi dow ɔw kî gosi dɔ-ti ən: Dow kí to njénégə rəmə, kadi dowbé ra kɔr né kí sɔbi dɔ dɔ lé. Kɔ ta lə to kɔr né kí sɔbi dɔ dow ə kɔr-é to buməkɛ kî kɔrməkɛ gidi-é məkɛ (666).

Ta kí sɔbi dɔ Ngonbatí kî dow-je kí d'ugə dɔ-dé

14 ¹Loki m'oo lo rəmə, m'oo Ngonbatí ɔ dɔ mbal siyɔ-ti, ə m'oo dow-je budɔgi lo bu kî kɔrɔ gidí-é sɔ kí 'ndàngi ri-é, kî ri Bɔbi-é nati nɔ-dé-ti d'ɔ nati kî Ngonbatí lé tɔ. ² Rəmə m'oo ndi dow ba dɔrɔ-ti titi-nɔ kî ká man-je kí boy kí tal bum-bum bè rəm, bá titi-nɔ kî ndi kí ndàngi kî tɔgi-é nɔ rəm, bá ndi dow kí m'oo lé, ba titi-nɔ kî kunduməngrə-je kí njékində-é-je d'isi d'ində kin bè rəm tɔ. ³ Dowbé-je kinlé, d'ɔ nɔ kalikɔbe-ti, kî takəm njékisi kəm-je-ti kí sɔ, kî takəm 'ngatɔgi-je-ti d'ɔ d'usi pa kí sigi. Pa-é kinlé, dow kí rangi à kasi ndó al, ngà dow-je kí budɔgi lo bu kî kɔrɔ gidí-é sɔ kí Ngonbatí gangi dɔ-dé dɔnangi-ti kin ya bá d'a ndó.

⁴ Dɛ kin bá 'to dow-je kí 'ra kaya kî dené-je al, kɔtələ dɛ 'gə dené al. Dɛ d'un go Ngonbatí lo lay kí ɔw-ti. Ngonbatí gangi dɔ-dé dan dow-je-ti adi 'nɔy ki kandi né kí dɔsɔy kí d'adi Lubə rəm, d'adi Ngonbatí rəm.

⁵ Dɛ d'ədi ta nja káre al, adi 'to dow-je kí ta goto dɔ-dé-ti.

⁶ Go-ti, m'oo malayka kí rangi bəy nar kàdi dɔrɔ-ti. Ɛ ɔw kî Poyta kí Maji kí à tɔ sartagangi kɔ dɔ kadi ilə mbe-é adi dow-je kí dɔnangi-ti nè, adi to gin dow-je lay kí dɔnangi-ti nè, kî dow-je lay kí ndɔta lə-dé tɔ gay-gay rəm tɔ. ⁷ Malayka lé pa ta kî ndi-é kí boy panè: 'Bəli Lubə ə ɔsi gají-é, kɔ kaglo kí ɛ à gangi-né ta lé ree

† 14:1 Ntd 7:3

ngá. Ɔsi dɔ-si nangi nɔ Njèra dɔrɔ-ti kî dɔnangi, Njèra babo kî kəm kənɛnɛ-je.

⁸ ^{††}Malayka kí njèkungi-ti joo un go malayka kí kete lé panè: Babilɔn usi ngá boo! Ɛ usi boo! Babilɔn bebo kí boy lé usi boo! Ɛ bá adi kaya ra-é kí nɔ gin dow-je kí gay-gay d'ɔy titi-nɔ kî yibi bè.

⁹ Malayka kí njèkungi-ti mutə un go malayka-je kí joo kete lé pa ta kî ndi-é kí boy panè: Kinə dow madi ɔsi dɔ-é nangi nɔ dɔ-ti lé rəm, nɔ né-ti kí to takəm-é rəm, bá d'ijə ndaji nati nɔ-é-ti əse ji-é-ti lé, ¹⁰ ɛ kàrè à kɔy yibi nduu wɔngi lə Lubə kí to yibi kí dɔ rɔ-é doy kí d'ungɔ mɛɛ kɔbi wɔngi-ti lə Lubə tɔ. Dowbé à kingə kɔ dan pər-ti, kî dan yalpər-ti takəm malayka-je-ti kí d'aa njay, kî takəm Ngonbatí-ti. ¹¹ Kî dɔ bal-bal ya kɔ lə-dé à kɔsi go-nɔ go-nɔ titi-nɔ kî sapər kí suu luki-luki kin bè. Dow-je kí njékɔsi dɔ-dé nangi nɔ dɔ-ti, kî nɔ né-ti kí to takəm-é rəm, bá dow kí rá-rá kí ri dɔ lé bá d'ijə-né ndaji rɔ-é-ti lé, lo taakoo lə-dé goto, ndɔ rəm, kada rəm.

¹² Ɛ kin bá to lo tɔji kuwə rɔ ngə lə njékaa njay-je kí 'to njétəl rɔ-dé go ndukun-je-ti lə Lubə, kí 'to njékə dɔ mɛɛ-dé-ti kí d'adi Jeju.

¹³ Rəmə m'oo ndi dow ba dɔrɔ-ti idə-m panè: I 'ndàngi ta kin: Kí ngɔsnè-ti kin ya dow-je kí 'nam kàdi 'Babe-ti bá d'oy lé, 'to njénékumə-je. Oiyoy, Ndil kí aa njay pa bè, kɔ dɔ kadi 'taa koo ta kullə-je-ti lə-dé, kɔ ta lə kullə-je lə-dé dan go-dé.

¹⁴ Loki m'oo lo rəmə, m'oo kilndi kí nda ə m'oo dow kí tanɔ kî Ngon lə dow bè isi dɔ kilndi-ti lé; jɔgi ngar kí 'ra kî lɔr tɔ dɔ-é-ti ə uwə ngɔrɔngi kí ati ji-é-ti. ¹⁵ Malayka kí rangi teę mɛɛ kəy-ti lə Lubə pa ta kî njékisi dɔ kilndi-ti lé, kî ndi-é kí boy panè: 'Ulə ngɔrɔngi lə-i ijə-né ko, kɔtələ ko kí dɔnangi-ti ɔr mir-mir adi nɔy kijə-é ree ngá. ¹⁶ Beba njékisi dɔ kilndi-ti ulə ngɔrɔngi liə lé dɔnangi-ti rəmə, ko kí dɔnangi-ti toki kijə.

¹⁷ Malayka kí rangi teę mɛɛ kəy-ti lə Lubə kí dɔrɔ-ti ya bəy. Ɛ kàrè uwə ngɔrɔngi kí ati ji-é-ti tɔ.

¹⁸ Go-ti, malayka kí rangi kí to njékɔw kî tɔgi dɔ pər-ti teę logugi né-ti pa ta kî njékuwə ngɔrɔngi kí ati ji-é-ti lé kî ndi-é kí boy panè: 'Ulə ngɔrɔngi lə-i kí ati lé ijə-né kùl nduu-je kí dɔnangi-ti, kɔtələ kandi-é ɔr mir-mir ngá. ¹⁹ Beba malayka lé, ulə ngɔrɔngi liə kî dɔnangi-ti ijə-né nduu kí dɔnangi-ti ungi mɛɛ né mbore man nduu-ti kí boy kí wɔngi lə Lubə kí nɔ tɔ mɛɛ-é-ti. ²⁰ ^{††}Mbore nduu mɛɛ né mbore man nduu-ti lé gidí bebo-ti ndaa-ti. Rəmə məsi tal-ti bul-bul uwə jəm ta sində taá nè jimm ə tati-é à kasi kilomətrə bumutə je bè.

Kɔ-je kí gin siri

15 Bəy bá m'oo nékɔji kí rangi kí tɔ bəl kí maji koo mɛɛ dɔrɔ-ti, adi to malayka-je siri kí d'uwə kɔ-je kí gin siri ji-dé-ti, ə to sɔy kɔ-je kí Lubə à kində-né ngangɔ wɔngi liə. ² Go-ti, m'oo né kí tanɔ kî babo kí

†† 14:8 Ntd 18:2 † 14:20 Ntd 19:15

ndꝑy ngilingi-ngilingi titi k̀osi kí 'pote nati k̀i pər b̀è, ə njétəti rɔ dꝑ, dꝑ k̀i né kí to takəm-é rəm, k̀r né kí ɔw nati k̀i ri-é lé d'ə taá dan babo-ti kí ndꝑy ngilingi-ngilingi lé. Dꝑ d'uwə kunduməngrə-je lə Lubə ji-dé-ti, ³ d'usi-né patꝑy lə Moiyiji kí ngonnjəkullə lə Lubə, k̀i patꝑy lə Ngonbati 'panè: 'Babe Lubə kí njètꝑgi-je lay! Kullə ra-i-je tò bəl-bəl rəm, maji koo rəm; k̀jra-je lə-i to k̀jra-je kí njururu rəm, k̀jra kí tꝑgrɔ-ti rəm; i to ngar lə gin dow-je lay. ⁴ 'Babe, nꝑ bá à bəl-i al əse nꝑ bá à k̀osi gaj-i al wa? Kdɔ i ya k̀i kár-i-rè bá aa njay-njay. Gin dow-je lay ya d'a ree kdɔ k̀osi d̀-é nangi nꝑ-i-ti, kdɔtalə dow-je lay d'oo kí kullə ra-i-je tò njururu.

⁵ Go né-je-ti kinlé, m'oo kəy lə Lubə męę dꝑrə-ti rəmə, ta-é toki tęę adi m'oo kəy kí 'ra k̀i kubi kí to lo kingə-nꝑ k̀i Lubə ę męę-é-ti. ⁶ Malayka-je kí siri kí d'uwə kꝑ-je kí gin siri ji-dé-ti lé, 'teę męę kəy-ti lə Lubə k̀i kubi kí nda mbəy-mbəy ə ndꝑy ngilingi-ngilingi rɔ-dé-ti rəm, bá 'dɔɔ bədi-dé k̀i nda dɔɔ bədi kí 'ra k̀i lɔr rəm tɔ. ⁷ Kí káre dan njékisi kəm-je-ti kí sɔ lé adi malayka-je kí siri lé kobi lɔr-je siri kí wəngi lə Lubə kí to njékisi k̀i dɔ bal-bal rusi. ⁸ Rəmə riba, k̀i tꝑgi lə Lubə ra adi sapər rusi męę kəy liə, adi dow à kasi kɔw-ti al ya sar kadi kꝑ-je kí gin siri kí malayka-je kí siri d'uwə ji-dé-ti kinlé ində-né ngangí-é.

Kobi-je kí siri kí ɔbi dɔ wəngi lə Lubə

16 Go-ti, m'oo ndi dow ba boy męę kəy-ti lə Lubə ə idə malayka-je kí siri lé panè: Wəngi lə Lubə kí to męę kobi-je-ti kí siri kinlé, ɔwi 'mbəli dɔnangi-ti!

² Malayka kí dɔsəy ɔw mbəl wəngi kí męę kobi-ti liə dɔnangi-ti rəmə, d̀ò basrangi kí tò bəl ə to nꝑ usi dɔ dow-je-ti kí d'ɔw k̀i k̀r né lə dꝑ rəm, bá d'ɔsi d̀-é nangi nꝑ né-ti kí to takəm-é rəm tɔ.

³ Malayka kí njəkungí-ti joo mbəl wəngi kí męę kobi-ti liə dan babo-ti adi babo təl məsi kí titi-nꝑ k̀i məsi dow kí oy b̀è, adi né-je lay kí d'isi dan babo-ti lé d'oy.

⁴ Malayka kí njəkungí-ti mutə mbəl wəngi kí męę kobi-ti liə dan ba-je-ti, k̀i kəm kęnęnę-je-ti adi təl məsi. ⁵ Rəmə m'oo ndi malayka kí ɔw k̀i tꝑgi dɔ man-je-ti panè: I 'to njéra né kí njururu, 'to njékisi low nꝑ rəm, 'isi bone rəm, i 'aa njay-njay bá 'gangi-né ta-je kinlé b̀è. ⁶ Kdɔ dꝑ d'ungí məsi njékaa njay-je k̀i njépata-je kí ta-i-ti nangi, ə i 'adi-dé məsi d'əy tɔ; to tó-é kadi d'əy ya. ⁷ Ə m'oo ndi dow logugi né-ti panè: Oiyoy, 'Babe Lubə kí Njètꝑgi-je lay, ta-je lə-i kí i 'gangi lé, i 'gangi gangi kí tꝑgrɔ-ti rəm, tò njururu rəm tɔ.

⁸ Malayka kí njəkungí-ti sɔ mbəl wəngi kí męę kobi-ti liə dɔ kàdɔ-ti; d'adi-é tarəbi kadi adi pər ɔ dow-je. ⁹ Ə dow-je lé, kunji pər kí tungə pil-pil ya nəti-dé kərim-kərim. Bè ya k̀arè, dꝑ 'mbati kiŋə panjiyə-dé-je kí maji al kꝑgi kulə-né riba dɔ Lubə-ti rəm, bá 'pa ta kí maji al dɔ ri Lubə-ti kí ɔw k̀i tꝑgi dɔ kꝑ-je-ti kinlé rəm tɔ.

¹⁰ Malayka kí njəkungí-ti mi mbəl wəngi kí męę kobi-ti liə dɔ kalikɔbe-ti lə dꝑ lé. Lo ndul kꝑbe-ti liə ndi-ndi; né kí to ra dow-je adi 'tꝑ ngangí-dé mægəgə-mægəgə.

¹¹ Ə dꝑ 'pa ta kɔbi dɔ Lubə-ti kí dꝑrə-ti, kdɔtalə né-je kí to kí ra-dé lé rəm, kdɔtalə d̀ò basrangi-je kí uso-dé rəm; b̀è ya k̀arè kullə ra-dé-je kí maji al lé dꝑ 'tusi d'ingə kꝑgi al.

¹² Malayka kí njəkungí-ti męę mbəl wəngi kí męę kobi-ti liə dan ba-ti kí boy kí ri-é lə Eprati rəmə ii lay, b̀è kdɔ kadi ingə rəbi adi ngar-je kí d'a kꝑ lo kubə kàdɔ-ti.

¹³ Go-ti, m'oo ndil-je kí maji al mutə kí titi-nꝑ k̀i j̀-je b̀è 'teę ta Dragꝑ-ti, k̀i ta dꝑ-ti, bá ta njəkədi ta-ti kí njəba rɔ-é njépata kí ta Lubə-ti tɔ. ¹⁴ Ndil-je kí maji al kinlé, 'to njéra nékꝑi-je rəm, njékɔw rɔ ngar-je-ti kí dɔnangi-ti nè lay, kdɔ kəw-dé nati kdɔ ta lə rɔ kí à tò męę ndɔ-ti kí boy lə Lubə kí Njètꝑgi-je lay.

¹⁵ 'Babe panè: 'Oo, m'a ree titi-nꝑ k̀i njəbogi b̀è. Dow kí njékisi kəm dɔ rɔ-é-ti ə to njəngəm kubi-je liə kdɔ kadi njiyə kuti-é dum kadi d'oo rɔsɔl liə al bá to njénékumə!

¹⁶ Ndil-je kí maji al lé, 'kəw ngar-je nati lo-ti kí 'ba-é Armagedꝑ k̀i ta Əbrə.

¹⁷ Malayka kí njəkungí-ti siri mbəl wəngi kí męę kobi-ti liə dan yál-ti. Ndi dow ba boy męę kəy-ti lə Lubə kalikɔbe-ti liə panè: Ngangí-é ya ngá ən! ¹⁸ 'Go-ti, ndi təl rəm, ndi ndəngi rəm, ndi dow-je ba rəm, dɔnangi yəki yəki kí low nꝑ kí dow-je d'isi-né dɔnangi-ti nè kin ya, dow oo gꝑ-é nja káre al bəy. ¹⁹ 'Bebo gángi rɔ-é lo mutə. 'Bebo-je lə gin dow-je lay ya usi, ə męę Lubə ole dɔ Babilꝑn-ti kí to bebo kí boy, kdɔ kadi adi-é əy yibi nduu kí tꝑji wəngi liə kí nꝑ kí tò męę kobi-ti. ²⁰ 'Dɔnangi-je kí dan ba-ti, k̀i mbal-je 'goto lay. ²¹ 'Kɔsi-je kí boy-boy kí ɔy nꝑ i dꝑrə-ti tusi dɔ dow-je-ti. Kꝑ kí kɔsi adi dow-je kinlé ra adi 'pa ta kɔbi dɔ Lubə-ti, kdɔtalə kꝑ kinlé to kꝑ kí tò bəl nꝑ.

Ta kí 'gangi dɔ bebo Babilꝑn-ti

17 Go-ti rəmə, malayka-je kí siri kí d'uwə kɔbi siri ji-dé-ti lé, m'oo ę kí káre dan-dé-ti ree idə-m panè: 'Ree nè b̀è, m'a kꝑi-i ta kí toki gangi dɔ gꝑkaya-ti kí isi dɔ man-je-ti kí boy kin kadi-i 'oo. ² Ngar-je kí dɔnangi-ti d'ungí-nꝑ d̀-é-ti 'ra siə kaya, bá kaya liə ya to né kəy kí dow-je kí dɔnangi-ti nè d'əy d'adi ra-dé kí yibi-ti.

³ 'Ndil kí aa njay ree dɔ-m-ti ə malayka lé un-m ɔw sə-m dilələ-ti, rəmə m'oo dené kí isi dɔ dꝑ-ti madi kí kər bir-bir b̀è, ri-je kí 'pa-né ta kɔbi k̀i Lubə rusi rɔ-é riri-riri; d̀-é ra siri ə gají-é ra dꝑgi. ⁴ Dené-é kinlé, ulə kubi kí kər yəl-yəl kí là-é nꝑ rɔ-é-ti, bá mꝑne mbūū k̀i 'ningə lɔr-je, k̀i ər-je kí maji-maji, k̀i məkɔsi-je. ę uwə kobi kí 'ra k̀i lɔr ji-é-ti; kobi kinlé, nékɔbi-je, k̀i né-je kí

† 16:15 Mat 24:43,44; Luk 12:39,40; Ntd 3:3 †† 16:18 Ntd 8:5; 11:13,19 ‡ 16:20 Ntd 6:14 †† 16:21 Ntd 11:19 ‡‡ 17:3 Ntd 13:1

tò nę takəm Lubə-ti kí to kullə ra dené kinlé rusi męę-é nji-nji. ⁵ 'Ndàngi ri kí kɔr męę-é tò lo bɔɔ-é-ti nati nɔ-é-ti 'panè: Babilɔn kí boy lé to kɔ dené-je kí njéra kaya rəm, bá to kɔ dow-je kí dɔnangi-ti nè kí 'to njéra nékɔbi-je rəm tɔ. ⁶ Dené kinlé məsi njékaa njay-je, kî məsi njékɔr Poyta-je læ Jeju kadi dow-je d'oo ra-é yibi-ti adi m'oo. Loki m'oo-é bè lé, ndil-m teęę sɔy.

⁷ Beba malayka lé pa sə-m panè: 'Adi ndil-i teęę sɔy bè kɔ ri wa? M'a kidə-i ta kí tò lo bɔɔ-é-ti kí sɔbi dɔ dené kin rəm, kí sɔbi dɔ dɔ kí dɔ-é ra siri ə gají-é ra dɔgi kí dené kin isi dɔ-é-ti lé kadi-i 'oo rəm tɔ. ⁸ 'Dɔ kí i oo-é kinlé, kete isi, ngà ngɔsnè goto. Ɛ à teęę bolebe-ti kí sɔy-é goto kisi kɔw kî lo tuji-ti, ə dow-je kí dɔnangi-ti nè kí lo kində gin dɔnangi-ti nū ya ri-dé toki 'ndàngi męę mbete kiskəm-ti al lé, loki d'a koo dɔ lé rəm, ndil-dé à teęę sɔy kdɔtalə ndɔki isi, ə ree goto, rəmə təl teęę ɔ bəy.

⁹ Lo kí kadi dow ɔw kî négə kî gosi dɔ-ti ən: Dɔ-je kí siri lé to mbal-je kí siri kí dené lé isi dɔ-ti, ¹⁰ bá to ngar-je siri ya tɔ. Dan ngar-je kí siri lé, dę kí mɔ kɔbe ɔr ji-dé-ti ə ę kí káre isi ɔ be nè bəy ə ę kí káre kɔbe liə ree al bəy. Loki kɔbe liə à ree lé, ę à kɔbe kaglo nɔ al. ¹¹ Ə dɔ kí kete isi bá ree goto kinlé, ę ya to ngar kí njékung-ti jinày joo rəm, bá ę to kí káre dan ngar-je-ti kí dɔsɔy kí siri lé rəm tɔ; ə isi ɔw kî lo tuji-ti.

¹² Gají dɔ kí dɔgi kí i oo kinlé to ngar-je kí dɔgi kí dę d'ɔ be al bəy, ngà d'a kingə tɔgi kɔ kɔ-né be nati kî dɔ lé dan kàdɔ-ti káre-rè. ¹³ Dę lay ya kɔjra læ-dé ra káre-rè, rɔngə læ-dé kî tɔgi læ-dé lé d'a ra-né kullə læ dɔ lé. ¹⁴ Dę d'a rɔ kî Ngonbati, ngà Ngonbati à tati-dé rɔ kdɔtalə Ngonbati lé, to 'Babe læ 'babe-je rəm, bá to Ngar læ ngar-je rəm tɔ; ə dę kí Lubə ba-dé, mbati-dé, kí 'to dow-je liə kí tɔgrɔ-ti kí d'ɔ nati kî Ngonbati lé, d'a tati-dé rɔ tɔ.

¹⁵ Malayka lé təl idə-m panè: Man-je kí i oo bá dené kí njékaya isi dɔ-ti kinlé, to gin dow-je lay kí dɔnangi-ti nè, kî gin dow-je kí ndɔta læ-dé tò gay-gay. ¹⁶ Gají dɔ kí dɔgi kí i oo kinlé, dę kî dɔ lé d'a kɔsi dené kí njékaya lé kî ta, kɔ taa né-je liə lay ə kiŋə-é kuti-é dum, d'a kuso dɔ-é ə d'a ró singə-é pər ruki-ruki. ¹⁷ Kdɔtalə Lubə ra kullə męę-dé-ti kɔ kadi 'ra kɔjra liə rəm, kadi kɔjra læ-dé ra káre-rè, rəmə d'a ra kullə kî tɔgi kɔbe læ-dé kadi dɔ lé sar kadi ta-je kí Lubə pa lé né-é ra né.

¹⁸ Ə dené kí i oo-é kinlé, to bebo kí boy kí ɔ be dɔ ngar-je-ti kí dɔnangi-ti nè.

Kusi læ bebo Babilɔn

18 Go né-je-ti kinlé, m'oo malayka kí rangi kí ɔw kî tɔgi kí nɔ ɔ dɔrɔ-ti ree ə ree liə ndógi lo dɔnangi-ti nè. ² †Ɛ pa ta kî ndi-é kí boy panè: Babilɔn usi ngá boo! Ɛ usi boo! Babilɔn bebo kí boy lé usi boo! Ɛ təl to lo kisi ndil-je kí maji al, to lo mbɔ-nɔ læ ndil-je lay kí njéra né maji al, bá to lo mbɔ-nɔ læ yəl-je lay kí 'tò nę

takəm Lubə-ti adi 'nəl Lubə al. ³ Kɔ gin dow-je lay d'ay kaya ra-é kí nɔ kin titi yibi bè; ngar-je kí dɔnangi-ti nè 'ra siə kaya ə njéragati-je kí dɔnangi-ti nè kàrè d'ingə né nɔ kî takul né-je liə kí maji-maji kí nɔ kin rəm tɔ.

⁴ Go-ti, m'oo ndi dow kí rangi dɔrɔ-ti panè: Dow-je læ-m, 'teęę męę-é-ti kɔgi kɔ kadi indəi rɔ-si nati siə męę majal-je liə kin al rəm, bá kadi ingə-i kɔ-je liə kin al rəm tɔ. ⁵ Kɔ majal-je liə mbɔ-nɔ kî dɔ-nɔ-ti dɔ-nɔ-ti sar teęę dɔrɔ-ti ə męę Lubə ole dɔ né ra-é-je-ti kí njururu al.

⁶ 'Rai-é titi kí ę ra-né dow-je ə kullə ra-é-je kí maji al maji al kinlé ugəi-é nja joo-joo! Kobi kí ę ungi né męę-é-ti adi dow-je lé, ungi męę-é-ti adi-é nja joo. ⁷ Gangi-é kí ę ɔsi-né gají rɔ-é rəm, isi-né dan maji-ti kí nɔ kinlé, ya adi-é-né kɔ rəm, adi-é ndingə-né ndoo rəm tɔ! Babilɔn lé pa męę-é-ti panè: Mɔ m'isi kisi ngar kí dené bi m'to njèngɔwkoy al rəm, bá mɔ m'a ndingə ndoo ndɔ al rəm tɔ. ⁸ Gin-é kin bá męę ndɔ-ti kí káre-rè ya kɔ-je kin à ree-né dɔ-é-ti adi to koy rəm, kuwəndoo rəm, bobo rəm, bá pər à ró-é ruki-ruki rəm tɔ. Kɔ 'Babe Lubə kí njègangta dɔ-é-ti lé to njètɔgi.

⁹ Ngar-je kí dɔnangi-ti nè lay kí njéra siə kaya-je, kî njékisi siə dan maji-ti kí nɔ kinlé, loki d'a koo sapər kí à ró-é lé rəm, d'a nɔ rəm, bá d'a ndingə rɔ-dé kɔ ta liə rəm tɔ. ¹⁰ Ngar-je lé, d'a bəl kɔ-je kí teęę dɔ-é-ti lé, adi d'a kɔ ngərəngi bá d'a panè: Tuji kí ban ə tanɔ bè! Tuji kí ban ə tanɔ bè! Babilɔn bebo kí boy! Bebo kí njètɔgi! Dan kàdɔ-ti kí káre-rè ya 'gangi ta dɔ-i-ti bè wa!

¹¹ Ə njéragati-je kí dɔnangi-ti nè kàrè 'nɔ ə 'ndingəndoo kɔ ta liə, kɔ dow kí njèndogi sə-dé né gati-je læ-dé goto. ¹² Né gati-je læ-dé lé to lɔr-je, kî là-je, kî ər-je kí maji-maji, kî mædkɔsi-je, kî kubi kí ndɔy ngilingi-ngilingi, kî kubi kí kər yəl-yəl kí là-é nɔ, kî kubi kí 'ba-é sua, kî kubi kí kər bir-bir, kî kagi-je lay kí əti maji-maji, kî né-je lay kí 'ra kî ngangí kədi, kî né-je lay kí 'ra kî kagi-je kí maji-maji, kî 'ningəkasi-je, kî ngɔwla-je, kî ər kí 'ba-é marbrə-je, ¹³ kî nduji kagi kanɛl-je, kî nɔkagi-je kí əti maji-maji, kî ubi-je kí əti maji-maji, kî dukan-je, kî man nduu-je, kî ubi-je, kî nduji-je, kî gemę-je, kî mangi-je, kî bati-je, kî sində-je, kî pusi rɔ-je, bá dow-je ya kàrè 'to négati-je læ-dé rəm adi to bə-je, kî dow-je kí d'uwə-dé ta rɔ-ti. ¹⁴ Né-je kí kəmnda-é ra-i ra-i lé, ɔr rɔ-é ɔ ngərəngi sə-i, né-je kí maji-maji, kî né-je kí ndɔy-ndɔy lé goto lay rɔ-i-ti, dow à kingə gogi ndɔ al ngá.

¹⁵ Njéragati-je kí d'ingə né kî takul-é lé d'a bəl kɔ-je kí teęę dɔ-é-ti adi d'a kɔ ngərəngi bá d'a nɔ ə d'a ndingəndoo ¹⁶ panè: Tuji kí ban ə tanɔ bè! Tuji kí ban ə tanɔ bè! Bebo kí boy kí d'ulə-é kubi kí ndɔy ngilingi-ngilingi, kî kubi kí kər yəl-yəl kí là-é nɔ, kî kubi kí kər bir-bir rəm, bá 'ra-é kî lɔr-je, kî ər-je kí maji-maji, kî mædkɔsi-je d'adi mɔne lé ya ən wa! Dan kàdɔ-ti kí káre-rè ya nékingə kî nɔ kinlé tuji lay bè wa! ¹⁷ Njékuwə ngɔw bato-je, kî njékɔw mba dan ba-ti, kî njérakullə męę bato-ti, kî njéra kullə dan babo-ti-je d'ɔ ngərəngi-ngərəngi.

¹⁸ Loki d'oo sapər kí ð bebo lé rəmə, d'ilə bɔbi ndi-dé nangi 'panè: 'Bebo kí rá bá titi-nḡ kí bebo kin wa? ¹⁹ De 'nḡ, d'oy 'babur kí dɔ-dé-ti dɔ-dé-ti 'ndingə-né ndoo ə 'nḡ 'panè: Tuji kí ban ə tanḡ bè! Tuji kí ban ə tanḡ bè! 'Bebo kí boy kí njébatɔ-je lay, d'ingə né kí takul kisi dan maji-ti liə lé, dan kàdɛ-ti kí káre-rè ya təl diləlo bè wa!

²⁰ I dɔrḡ, 'ra rɔnəl kɔɔ ta liə! Ə səi njékaa njay-je, njékɔwkulə-je, kí njépata-je kí ta Lubə-ti kàrè 'rai rɔnəl! Kɔɔtalə Lubə gangta dɔ-é-ti, kɔɔ né kí maji al kí ɛ ra sə-si.

²¹ Beba malayka káre kí njètɔgi un ər kí boy kí titi-nḡ kí mbal kusi né bè ya bi ilə dan babo-ti ə panè: Gangi-é kin ya d'a surə-né Babilɔn bebo kí boy kilə-é rum nangi ə dow à koo-é gogi al ya sar. ²² Dow à koo ndi njékində kunduməngrə-je, kí ndi gosi-je, kí njékay nal-je, kí njékɔl mbanga-je, mḡḡ be-ti lə-i al ngá. Kɔɔdi káre ya kàrè à goto be lə-i rəm, dow à koo ká mbal kusi né al rəm, ²³ dow à koo pər lampi ndógi al rəm, bá dow à koo ndi dingəm-je kí ne-é al rəm tɔ. Kɔɔtalə njéragati-je lə-i bá 'to dow-je kí boy-boy dɔnangi-ti nè, ə gin dow-je lay kí dɔnangi-ti nè ya i ur-dé wale kí takul kugə-je lə-i rəm, ²⁴ bá məsi njépata-je kí ta Lubə-ti, kí məsi njékaa njay-je, kí məsi dow-je lay kí 'tijə mindi-dé dɔnangi-ti nè lé d'ingə rɔ-i-ti.

Pa-je kí mḡḡ dɔrḡ-ti, kí taanḡ lə Ngonbatɔ

19 Go né-je-ti kinlé, m'oo ndi dow bá dɔrḡ-ti boy-boy titi ndi kosi dow-je kí nḡ bè panè: Alleluya! Kaji, kí riba, kí tɔgi to kí lə Lubə lə-ji. ² Kɔɔtalə ta-je liə kí ɛ gangi lé, ɛ gangi gangi kí tɔgrɔ-ti rəm, tò njururu rəm; kɔɔ ɛ gangi ta dɔ dené-ti kí to gɔkaya kí njétuji dow-je kí dɔnangi-ti kí kaya liə kin rəm, dal ba məsi ngannjékullə-je liə kí dené kinlé tɔl-dé lé rəm tɔ.

³ Ndi kosi dow-je kí nḡ lé, təl ba kí njékungɔ-ti joo bəy panè:

Alleluya! Ə bebo kí ð pər lé, sa-é suu luy-luy ya kí dɔ bal-bal.

⁴ Rəmə 'ngatɔgi-je kí kɔrjoo gidi-é sɔ, kí njékiskəm-je kí sɔ lé, 'tɔsi məkəji-dé nangi ə d'ɔsi dɔ-dé nangi nḡ Lubə-ti kí isi dɔ kalikɔbe-ti 'panè: Amən! Alleluya!

⁵ Ndi dow ba dɔ kalikɔbe-ti panè: 'Tɔyi Lubə lə-ji! Səi lay kí 'toi ngannjékullə-je liə, səi kí 'bəlɔ-é, səi ngan dow-je kí dow-je kí boy! ⁶ Go-ti, m'oo ndi dow ba titi ndi kosi dow-je kí nḡ bè rəm, ba titi ká man-je kí boy-boy bè rəm, ba titi ká ndi kí ndàngi kí tɔgi-é nḡ kin bè panè:

Aleluya!
'Babe Lubə lə-ji kí njètɔgi-je lay lé ində kɔbe liə.

⁷ 'rai rɔnəl, j'tiləi kole ə j'uləi riba dɔ-é-ti, kɔɔtalə ndɔ taanḡ lə Ngonbatɔ lé ree

ə ne-é kàrè ra rɔ-é lay rəm tɔ.

⁸ D'adi-é tarəbi kadi ulə kubi kí ndɔy ngilingi-ngilingi, kí ndóle kəy-kəy kí to kubi kí aa njay. Kɔɔtalə kubi kí ndɔy ngilingi-ngilingi lé tɔji kullə ra-je kí njururu-njururu lə njékaa njay-je.

⁹ †Go-ti, malayka idə-m panè: 'Ndàngi ta kin: Dow-je kí toki ba-dé lo nékuso-ti lo taanḡ-ti lə Ngonbatɔ bá 'to njénékumə-je! Ə təl idə-m bəy panè: Ta-je kinlé, to ta-je kí tɔgrɔ-ti lə Lubə.

¹⁰ Beba m'usi nangi nḡ-é-ti kɔɔ kosi dɔ-m nangi nḡ-é-ti, ngə ɛ idə-m panè: «'Oo nè à ra né kí bè kin! Mḡ lé m'to madkullə lə-i rəm, m'to madkullə lə ngankɔ-i-je kí njékadmḡḡ kí 'to njékə dɔ né-ti kí Jeju pa ta dɔ-ti. Lubə bá 'a kosi dɔ-i nangi nḡ-é-ti, kɔɔ né-je kí Jeju pa ta dɔ-ti lé ya bá ndəki Lubə adi njépata-je kí ta-é-ti 'pa tɔ.»

Ta kí sɔbi njékəl sində kí nda

¹¹ Go-ti, m'oo ta dɔrḡ tò tagra ə m'oo sində kí nda teḡḡ. Njékəl sində kinlé ri-é lə Njèra né kí tɔgrɔ-ti rəm, njépata kí tɔgrɔ-ti rəm. ɛ gangi ta njururu rəm, bá rɔ liə to rɔ kí njururu rəm tɔ. ¹² Kəm-é ð pər bilim-bilim titi-nḡ kí ndɔ pər bè, ɔw kí jɔgi ngar-je nḡ-nḡ dɔ-é-ti. 'Ndàngi ri kí dow kí rangi gə al dɔ-é-ti; to ri kí ɛ ya kí kár-é gə. ¹³ ɛ ulə kubi kí d'ulə dan məsi-ti. Ri-é lə «ta lə Lubə.» ¹⁴ Njérɔ-je kí dɔrḡ-ti d'ulə kubi-je kí ndɔy ngilingi-ngilingi, kí nda kí to kubi kí aa njay rɔ-dé-ti d'isi-né dɔ sində-je-ti kí nda-nda bá d'un-né go-é.

¹⁵ ††Kiyəɔ kí ati pam teḡḡ ta-é-ti kɔɔ təl gin dow-je kí gay-gay. ɛ à kɔr nḡ-dé kí gɔl ngɔwla ji-é-ti. À mbəjrə kandɔ nduu mḡḡ né mbore man nduu-ti kí wəngi lə Lubə kí to Njètɔgi-je lay tò mḡḡ-é-ti. ¹⁶ 'Ndàngi ri madɔ kubi kul-ti liə rəm, dɔ bingi-é-ti rəm 'panè: Ngar lə ngar-je ə 'Babe lə babe-je.

¹⁷ Go-ti, m'oo malayka ḡ kí nja-é taá mḡḡ kàdɛ-ti pa ta kí ndi-é kí boy idə-né yəl-je kí njènar dɔrḡ-ti taá panè: 'Reei, 'kəwi-nḡ lo nékuso-ti kí boy lə Lubə. ¹⁸ 'Reei kadi usoi dḡ ngar-je, kí dḡ gɔrɔ-je, kí dḡ dow-je kí njètɔgi-je, kí dḡ sində-je, kí dḡ njékəl-dé-je, kadi usoi dḡ dow-je lay ya, dow-je kí 'to bə-je al, kí bə-je, kí ngan dow-je, kí dow-je kí boy.

¹⁹ Go-ti m'oo dḡ lé rəm, m'oo ngar-je kí dɔnangi-ti nè kí njérɔ-je lə-dé 'kəw-nḡ kɔɔ kɔw rɔ kí njékəl sində lé, kí njérɔ-je liə. ²⁰ †Rəmə d'uwə dḡ lé rəm, bá njékəɔta kí njéba rɔ-é njépata kí ta Lubə-ti kí ɛ bá to njèra né-je kí tò bəl-bəl takəm dḡ-ti lé kàrè d'uwə-é siə nati rəm tɔ. Né-je kí tò bəl-bəl kí ɛ ra-ra kinlé bá ədi-né dow-je kí ndaji lə dḡ lé tò rɔ-dé-ti adi dḡ 'to njékɔsi dɔ-dé nangi nḡ né-ti kí 'ra d'adi to takəm dḡ lé. Dḡ lé rəm, njékəɔta kí njéba rɔ-é njépata kí ta Lubə-ti lé, joo lay ya d'uwə-dé kəm d'ungɔ-dé dan pər-ti kí yal-é tò diki-diki.

²¹ Ndəgi dow-je rəmə, kiyəɔ kí teḡḡ ta njékəl sində-ti

† 19:9 Mat 22:2,3 †† 19:15 Ntd 14:20 † 19:20 Ntd 13:1-18

kinlé ya 'tɔl-dé adi yəl-je lay ya d'uso d̄-dé 'ndan nd̄-d̄.

K̄be kí bal bud̄gi

20 Go-ti, m'oo malayka káre j̄ d̄r̄-ti uwə lakere ta bolebe kí s̄y-é goto ji-é-ti rəm, bá uwə sil kí boy ji-é-ti rəm t̄. ² E uwə Draḡ, kí to bugə li, kí to Sú, kí to Sat̄a lé d̄-dé kəm bal bud̄gi. ³ E il̄-é bolebe-ti kí s̄y-é goto lé, uti ta-é ə tiŋə ta-é l̄y-l̄y, k̄d̄ kadi adi gin dow-je kí gay-gay kí d̄nangi-ti nè al ya sar kadi bal kí bud̄gi lé asi-né. Go né-é-ti kinlé bá tò kadi d'a k̄r-é kil̄-é taá kaglo kí s̄ę b̄.

⁴ M'oo kalik̄be-je, ə njékisi d̄-ti-je lé d'adi-dé t̄gi kadi 'gangi-né ta. M'oo dow-je kí 'gangi d̄-dé k̄gi k̄d̄ ta lə Jeju kí 'pa d'adi dow-je rəm, k̄d̄ ta lə Lubə rəm, m'oo d̄ę kí 'mbati k̄si d̄-dé nangi n̄ d̄-ti k̄ n̄ né-ti kí to takəm-é lé rəm, bá m'oo d̄ę kí 'mbati kadi 'tijə ndaji lə d̄ n̄-dé-ti k̄ ji-dé-ti lé rəm t̄. D̄ę 'təl d'isi kəm ə d'j̄ be nati k̄ Kristi bal bud̄gi. ⁵ E bá to t̄si ndəl kində lo t̄ęę kí d̄s̄y. Ngə nd̄gi dow-je kí d'oy lé d'a t̄si ndəl kində lo t̄ęę al ya sar kadi bal kí bud̄gi lé asi-né. ⁶ Nj̄t̄si ndəl kində lo t̄ęę kí d̄s̄y lé bá 'to nj̄n̄kum̄-je; d̄ę 'to nj̄kaa njay-je ə koy kí nj̄kungi-ti joo ɔw k̄ t̄gi d̄-dé-ti al; d̄ę d'a to nj̄gugn̄-je lə Lubə, k̄ 'l̄ə Kristi ə d'a k̄be siə nati bal bud̄gi.

Kusi lə Sat̄a

⁷ Loki bal kí bud̄gi kin à kasi lé, d'a k̄r Sat̄a dangay-ti kil̄-é taá; ⁸ rəmə ę à t̄ęę k̄d̄ kadi gin dow-je kí gay-gay kí kum d̄nangi-ti kí ɔw, adi to Gogi k̄ Magogi †, k̄d̄ kəw-dé k̄d̄ r̄-né. K̄r-dé asi-n̄ k̄ nangra kí ta babo-ti b̄. ⁹ D̄ę 't̄ęę, 'taa d̄nangi p̄l-p̄l, ə d'il̄-n̄ 'gəə d̄ lokisi nj̄kaa njay-je kí to bebo kí Lubə ində dan kəm-é-ti. Rəmə p̄r i d̄r̄-ti ya ree ró-dé ruki-ruki. ¹⁰ Sú kí to nj̄k̄adi-dé lé, d'il̄-é dan p̄r-ti kí yal-é tò diki-diki; lo-é kinlé bá d̄a lé d̄ę k̄ nj̄k̄adta kí nj̄ba r̄-é nj̄pata kí ta Lubə-ti d'̄-ti ə d'a kingə k̄ nd̄-je k̄ ka-da-je ya k̄ d̄ bal-bal.

S̄y ta kí gangi

¹¹ Go-ti, m'oo kalik̄be kí boy kí nda ə m'oo nj̄kisi d̄-ti t̄. D̄nangi k̄ d̄r̄ 'goto takəm-é-ti ə lo l̄-dé goto ngá. ¹² Ə ngan dow-je, k̄ dow-je kí boy-boy kí d'oy lé, m'oo-dé d'̄ k̄ nja-dé taá n̄ kalik̄be-ti ə m'oo mbete-je kí dow t̄ęę m̄ę-é rəm, mbete káre kí rangi kí dow t̄ęę m̄ę-é kí ę bá to mbete kí ri dow-je kí d'isi kəm tò-ti. Dow-je kí d'oy lé 'gangi ta d̄-dé-ti k̄ go kullə ra-dé-je kí 'ndangi m̄ę mbete-je-ti kinlé. ¹³ Dow-je kí d'oy dan babo-ti lé man t̄ęę sə-dé, koy k̄ lo kí koó d'inḡ dow-je kí d'oy d'adi 't̄ęę, ə n̄-n̄ ya 'gangi ta d̄-é-ti k̄ go kullə ra-é ra-é. ¹⁴ Koy k̄ lo kí koó lé d'ungi-dé dan p̄r-ti kí yal-é tò diki-diki. P̄r kí yal-é tò diki-diki kinlé

† GOGI K̄ MAGOGI. 'NDÓ EJK 38-39

bá to koy kí nj̄kungi-ti joo. ¹⁵ Dow kí rá-rá kí 'ndangi ri-é m̄ę mbete-ti kí ri dow-je kí d'isi kəm tò-ti kin al rəmə, d'a kil̄-é dan p̄r-ti kí yal-é tò diki-diki kinlé.

D̄r̄a kí sigi k̄ d̄nangi kí sigi

21 ^{††}Go-ti rəmə, m'oo d̄r̄a kí sigi k̄ d̄nangi kí sigi, k̄d̄talə d̄r̄a kí d̄s̄y k̄ d̄nangi kí d̄s̄y 'goto, bá babo goto rəm t̄. ² † m'oo bebo kí aa njay kí to bebo Jorijal̄em kí sigi j̄ d̄r̄-ti r̄ Lubə-ti isi ree d̄nangi-ti, 'ra r̄-é lay titi-n̄ k̄ dené kí ɔw k̄ taa nḡw sigi kí m̄ņe k̄d̄ til̄-né kəm nḡbi-é kin b̄. ³ M'oo ndi dow ba d̄ kalik̄be-ti boy-boy pan̄: 'Oo, k̄y kisi Lubə †† ree tò dan dow-je-ti. Lubə ya k̄ d̄-é à kisi nati sə-dé, d̄ę d'a to dow-je liə ə ę à to Lubə l̄-dé t̄. ⁴ E à b̄r man n̄ kəm-dé-ti nd̄y-nd̄y, koy à goto rəm, ndinḡndoo à goto rəm, n̄ k̄ r̄ to à goto rəm, k̄d̄talə né-je kí d̄s̄y goto. ⁵ Beba nj̄kisi d̄ kalik̄be-ti lé pan̄: 'Oo, M'ra né-je lay m'adi t̄l kí sigi. E t̄l id̄-m b̄y pan̄: 'Ndangi ta-je kinlé, k̄d̄talə to ta-je kí t̄gr̄-ti ə to ta-je kí asi kadi dow-je 'ndigi d̄-ti rəm.

⁶ T̄l ̄ d̄-ti id̄-m pan̄: Gin né-je gangi ngá! M̄ bá m'to Alpa k̄ Omega, nj̄tum gin né k̄ nj̄t̄l ta né. Dow kí kundə man ra-é lé, m̄ m'a kadi-é man k̄n̄k̄é kí to man kiskəm lé ̄y kare ya. ⁷ E kin bá à to néd̄ji lə dow kí nj̄t̄ati r̄; m̄ m'a to Lubə liə ə ę à to ngon-m t̄. ⁸ Ngə nj̄b̄l-je, k̄ nj̄m̄ęnḡ-je, k̄ nj̄era né-je k̄ tò n̄ę takəm Lubə-ti, k̄ nj̄t̄l dow-je, k̄ nj̄erakaya-je, k̄ mb̄li-je, k̄ nj̄pole magi-je, k̄ nj̄k̄adta-je, lay ya néd̄ji l̄-dé tò dan p̄r-ti k̄ yal-é tò diki-diki. E kin bá to koy kí nj̄kungi-ti joo.

Jorijal̄em kí sigi

⁹ Go-ti, kí káre dan malayka-je-ti kí siri kí d'uwə k̄bi-je kí siri ji-dé-ti kí s̄y t̄ji-je kí gin siri rusi-rusi lé ree r̄-m-ti id̄-m pan̄: 'Ree, m'a k̄ji-i dené kí to ne Ngonbat̄i lé kadi-i 'oo-é.

¹⁰ Beba Ndil kí aa njay ree d̄-m-ti ə malayka lé un-m ɔw sə-m d̄ mbal-ti kí boy, kí ngal n̄, bá ɔji-m Jorijal̄em kí to bebo kí aa njay kí j̄ d̄r̄-ti r̄ Lubə-ti isi ree d̄nangi-ti. ¹¹ Londógi lə Lubə ya ndógi d̄-ti adi nd̄y ngilingi-ngilingi titi-n̄ k̄ ər kí maji n̄ rəm, titi-n̄ k̄ ər kí 'ba-é jaspə kí aa ȳr̄r̄ titi ər kí 'ba-é kristal b̄. ¹² Ndògi b̄r kí nd̄ə ə ngal gəə d̄ bebo lé sipi. Tarəbi kadi m̄ę bebo-ti lé, ra d̄gi gidi-é joo ə malayka-je d̄gi gidi-é joo d'̄ tarəbi-je-ti lé nd̄ng-nd̄ng. Tarəbi-je kí d̄gi gidi-é joo kinlé, ndangi ri gin k̄ji lə ngan Is-rayel-je kí d̄gi gidi-é joo titi, ¹³ adi k̄l-é kí lo kubə k̄d̄-ti tarəbi ra mutə, k̄l-é kí taá tarəbi ra mutə, k̄l-é kí b̄ə tarəbi ra mutə ə k̄l-é kí lokur k̄d̄-ti tarəbi ra mutə t̄. ¹⁴ Ndògi kí d̄ bebo-ti lé, d'ində gin-é d̄ ər-je-

†† 21:1 2Pi 3:13 † 21:2 Ntd 3:12 †† K̄y kisi Lubə: Ta kinlé, ę kí tò k̄ ta greki lé, k̄r m̄ę-é to k̄y lə Lubə kí 'ra k̄ k̄bi ('NDÓ T̄ę 26:1).

tí dɔgi gidi-é joo ə dɔ ər-je-ti kí dɔgi gidi-é joo kinlé, 'ndàngi ri njékɔwkulə-je lə Ngonbati kí dɔgi gidi-é joo dɔ-ti ndeng-ndeng.

¹⁵ Malayka kí njèpa sə-m ta lé uwə tuwətɔgi kí 'ra kî lɔr kɔɔ mbɔji-né ngal né ji-é-ti, kɔɔ kadi mbɔji-né bebo lé, kî tarəbi-é-je, kî ndògbɔr kí dɔ-ti. ¹⁶ Bebo lé, ngal-é-je kî tati-é asi-nə berere. Lokí malayka mbɔji bebo lé rəmə, to kilometrə budɔgi lo joo kî bujoo kî kɔrjoo. Ngál-é-je kî tati-é-je, kî ngal-é kí taá asi-nə lay.

¹⁷ Malayka mbɔji ndògbɔr lé, kî né kí dow-je 'mbɔji-né ngal né rəmə, to metər kɔrsiri gidi-é joo. ¹⁸ Ndògbɔr lé, d'ində kî ər kí 'ba-é jaspə ə bebo bá 'ra kî njar lɔr kí aa yárərá titi ər kí 'ba-é kristal bè. ¹⁹ Gin ndògbɔr kí dɔ bebo-ti lé, d'ində kî ər-je kí maji-maji kí tò gay-gay adi kuré. Kí dɔsəy d'ində kî ər kí 'ba-é jaspə, kí njèkungi-ti joo d'ində kî ər kí 'ba-é sapir, kí njèkungi-ti mutə d'ində kî ər kí 'ba-é kalseduwan, kí njèkungi-ti sɔ d'ində kî ər kí 'ba-é emerodi, ²⁰ kí njèkungi-ti m̩ d'ində kî ər kí 'ba-é sardoniksi, kí njèkungi-ti məkɛ d'ində kî ər kí 'ba-é sarduwan, kí njèkungi-ti siri d'ində kî ər kí 'ba-é krijoliti, kí njèkungi-ti jinəy joo d'ində kî ər kí 'ba-é beril, kí njèkungi-ti jinəy káre d'ində kî ər kí 'ba-é topaji, kí njèkungi-ti dɔgi d'ində kî ər kí 'ba-é krijoprají, kí njèkungi-ti dɔgi gidi-é káre d'ində kî ər kí 'ba-é yasenti, kí njèkungi-ti dɔgi gidi-é joo d'ində kî ər kí 'ba-é ametisti. ²¹ Tarəbi-je kí dɔgi gidi-é joo lé, 'ra kî məd-kɔsi ya dɔgi gidi-é joo lay. Tarəbi káre 'ra kî məd-kɔsi káre-káre. Rəbi kí boy kí ɔw ki męę bebo-ti lé, lɔr kí aa yárərá titi ər kí 'ba-é kristal bè bá 'ra-né.

²² M'oo kəy lə Lubə męę bebo-ti lé al, kɔɔtalə 'Babe Lubə kí to Njètɔgi-je lay, dɛ kî Ngonbati ya 'to kəy lə Lubə męę bebo-ti lé. ²³ To bebo kí ɔw ndoo ndógi kàd̩ al rəm, ɔw ndoo ndógi nəy al rəm, kɔɔtalə londógi lə Lubə ya ndógi dɔ-ti ə Ngonbati ya to lampi liə tɔ. ²⁴ Gin dow-je kí gay-gay kí dɔnangi-ti d'a njiyə lo kí ndógi-ti kinlé ə ngar-je kí dɔnangi-ti d'a ree kî né ríba-je lə-dé titi tɔ. ²⁵ Kada lé, tarəbi-je kí kɔw ki bebo-ti à to tagra. Dow à kuti al, kɔɔtalə to bebo kí ndɔ à kil-ti al. ²⁶ D'a kɔw kî né ríba-je kî né kɔsgaji-je lə gin dow-je kí gay-gay kí dɔnangi-ti titi. ²⁷ Né kí tò nę takəm Lubə-ti à kɔw męę bebo-ti kin ndə al rəm, bá dow kí to njékə ká ra né kɔbi-je-ti, kî njékə ká kədi ta-ti kàrè à kɔw-ti ndə al rəm tɔ. Ngà dow-je kí ri-dé toki 'ndàngi męę mbete kiskəm-ti lə Ngonbati ya par bá d'a kɔw-ti.

22 Go-ti, malayka lé ɔji-m ba kí to man kiskəm; man-é aa yárərá titi-nə kî ər kí 'ba-é kristal bè; man-é kinlé teę kalikɔbe-ti lə Lubə, dɛ kî Ngonbati. ² Dan rəbi-ti kí boy kí ɔw męę bebo-ti, bá dɔ kɔngi ba-ti kí yó rəm, kî nè rəm lé kagi kiskəm ɔ-ti ə ɛ andi nja dɔgi gidi-é joo bal káre adi nəy káre ya andi-andi rəm, mbi-é to kumə kaji gin dow-je kí gay-gay kí dɔnangi-ti rəm tɔ. ³ Ndɔl à goto męę bebo-ti kinlé; kalikɔbe lə Lubə dɛ kî Ngonbati à tò-ti. Ngannjékullə-je liə d'a pole-é, ⁴ ə d'a koo takəm-é rəm, bá ri-é à tò natí n̩-dé-

tí rəm tɔ. ⁵ Ndɔ à kil ndə al rəm, ngannjékullə-je liə lé d'a kɔw ndoo pər lampi al rəm, d'a kɔw ndoo ndógi kàd̩ al rəm, kɔɔtalə 'Babe Lubə ya à ndógi dɔ-dé-ti, ə d'a kɔbe kî dɔ bal-bal.

Sɔy ta kulə dingəm męę-nə-ti

⁶ Malayka lé idə-m panè: Ta-je kinlé to ta-je kí tɔgrɔ-ti rəm, to ta-je kí asi ndigi dɔ-ti; adi to 'Babe Lubə kí njèkad̩ Ndil-é ra kî njépata-je kí ta-é-ti ya bá ulə malayka liə adi tɔji ngannjékullə-je liə né-je kí à ra né ngɔsnè.

⁷ 'Oo, m'a kɔw n̩ ngɔsnè. Dow kí njètəl rɔ-é go ta-je-ti kí ta Lubə-ti kí tò męę mbete-ti kin bá to njénékumə!

⁸ To m̩ J̩ ya m'oo ta-je kin rəm, m'oo né-je kin rəm. Lokí m'oo ta-je kî né-je kinlé rəmə, m'usi nangi nja malayka-ti kí njètɔji-m né-je kinlé kɔɔ dɔ-m nangi n̩-é-ti. ⁹ Ngà ɛ idə-m panè: 'Oo nè à ra né kí bè kin! M̩ m'to madkullə lə-i kî madkullə lə ngankɔ-i-je kí 'to njépata-je kí ta Lubə-ti kî dɛ kí 'to njètəl rɔ-dé go ta-je-ti kí męę mbete-ti kin. Lubə bá i 'a kɔsi dɔ-i nangi n̩-é-ti!

¹⁰ Bəy bá idə-m panè: Ta-je kí ta Lubə-ti kí tò męę mbete-ti kinlé 'bɔyɔ dɔ-é al! Kɔɔ kaglo kí né-je kin à ra-né né nəy ngɔsi. ¹¹ Kadi dow kí njèra né kí njururu al ra kî dɔ madi-é-ti dɔ madi-é-ti rəm; kadi dow kí njèra né kí tò nę takəm Lubə-ti ra kî dɔ madi-ti dɔ madi-é-ti tɔ; ə kadi dow kí njèra né njururu ra kí dɔ madi-é-ti dɔ madi-é-ti rəm, bá dow kí aa njay kàrè kadi aa njay kî dɔ madi-é-ti dɔ madi-é-ti rəm tɔ!

¹² 'Oo, m'a kɔw n̩ ngɔsnè ə m'a kɔw kî nékugə dɔji kəm-m-ti kɔɔ kugə dow kí rá-rá kí go kullə ra-é-ti.

¹³ †M̩ bá m'to Alpa kî Omega, m'to dow kí dɔsəy rəm, m'to sɔy dow-je rəm, m'to njètum gin né rəm, njètəl ta né rəm.

¹⁴ Dow-je kí 'togi kubi-je lə-dé bá 'to njénékumə-je; kɔɔ d'ingə tarəbi d'ɔw-né męę bebo-ti rəm, d'uso-né kadi kagi kiskəm rəm! ¹⁵ Ngà bisi-je, kî mbəli-je, kî njérakaya-je, kî njètəl dow-je, kî njépole magi-je, kî dow-je kí kədi dow-je nəl-dé adi 'to njékəɔta-je lé, d'a kə ndaa-ti.

¹⁶ M̩ Jeju bá m'ulə malayka lə-m kadi pa ta lə né-je kí ɔɔbi dɔ njékəwnə-je kí gay-gay kinlé adi-si. M̩ m'to kí gin ka-ti lə Dabidi, m'to ngòrongi kí njéndógi ta lo kaa-ti.

¹⁷ Ndil kí aa njay dɛ kî njèngɔw 'panè: I 'ree! Kadi dow kí oo ta kinlé, panè: I 'ree! Kadi dow kí kundə man ra-é rəmə, ree; kadi dow kí ndigi rəmə, ree taa man kiskəm lé kare ya ɔy!

¹⁸ Dow kí rá-rá kí oo ta-je kí ta Lubə-ti kí tò męę mbete-ti kinlé, ta kí m'a pa rəsi kadi-é ɔn: Kinə dow madi ilə ta kí rangi dɔ ta-je-ti kin rəmə, k̩-je kí 'ndàngi ta-é męę mbete-ti kinlé, Lubə à kungi dɔ k̩-je-ti liə. ¹⁹ Ə

kinə dow madi ɔr ta-je kí ta Lubə-ti kí tò męę mbete-ti
kin kɔgi rəmə, Lubə à kɔgi-é kandi kagi kiskəm rəm, bá
à kɔgi-é kɔw męę bebo-ti kí aa njay kí 'ndàngi ta-é męę
mbete-ti kinlé rəm tɔ.

²⁰ Njèpata lə né-je kinlé panè: Oiyó! M'a kɔw nɔɔ
ngɔsnè. Amɛn! I 'Ree, 'Babe Jeju!

²¹ Kadí ramaji lə 'Babe Jeju nà̀y sə-si lay!